Чернігівська районна централізована бібліотечна система

Чернігівська центральна районна бібліотека

Чернігівський районний осередок Національної спілки краєзнавців

Долі репресованих земляків.

Чернігівський район

Чернігів
Видавництво «Десна Поліграф»
2018

ББК 63.3
УДК 94
Д 64

Відповідальний за випуск В.П. Стельмах,
в. о. директора Чернігівської районної ЦБС.
Упорядкування Н.С. Коса.
Редактор Н.С. Коса.

Д 64 **Долі репресованих земляків. Чернігівський район** – Чернігів: Десна Поліграф, 2018. – 712 с.

ISBN 978-617-7648-12-2

Книга «Долі репресованих земляків» створена, щоб вшанувати долі наших земляків, які постраждали в часи Великого терору. Безжальна тоталітарна система будувала «світле майбутнє», знищуючи тих, хто, не одурманений комуністичною ідеологією, висловлював своє ставлення до суспільних процесів, які негативно впливали на життя людей. Численні архівні справи свідчать, що відстоювати свою думку, залишатися самим собою в тих умовах та віддавати за це власне життя було виявленням особистої мужності в ім'я непорушних цінностей справедливості.

Ця книга від сучасного покоління мешканців Чернігівського району є символічним визнанням подвигу наших земляків, поверненням їхніх чесних імен та вшануванням світлої пам'яті.

До інформаційного видання увійшли архівні матеріали, спогади земляків, статті, надруковані раніше краєзнавцями в інших виданнях.

Книга стане в нагоді музейним і бібліотечним працівникам, краєзнавцям, журналістам, учителям, студентам, викладачам вишів. Видання не претендує на вичерпність матеріалів.

ББК 63.3
УДК 94

ISBN 978-617-7648-12-2

© Чернігівський районний осередок
Національної спілки краєзнавців, 2018

ШАНОВНІ ЧИТАЧІ!

День пам'яті й скорботи про жертви, які загинули або постраждали в Україні внаслідок політичних репресій комуністичного режиму, з'явився в національному календарі країни наприкінці 90-х років XX ст., відображаючи в своєму формулюванні один із найтяжчих злочинів проти людяності тієї безжальної влади.

Мільйони розстріляних, замордованих представників інтелігенції, духовенства, селянства були позбавленні права на життя у своїй родині, праці на землі, бути корисними суспільству. За рішеннями «трійок» по сфабрикованим справам наших земляків примусово направляли до найсуворішої в'язниці – ГУЛАГу.

Лише за роки незалежності України почали вшановувати пам'ять жертв політичних репресій на належному рівні, привертати увагу суспільства до трагічних подій в історії України, викликаних насильницьким впровадженням комуністичної ідеології. Таким чином відбувалося й відродження національної пам'яті, утвердження нетерпимості до будь-яких проявів насильства проти людяності.

Це видання про долі земляків – наша данина усім тим, хто потрапив у немилосердні жорна репресій тоталітарної системи. Події минувшини й сьогодення переплітаються, хвилюють, бентежать і змушують замислитися над сутністю та ціною незалежності України.

Віктор Корж,
голова Чернігівської районної
державної адміністрації.

ВІД УПОРЯДНИКІВ

Дане видання «Долі репресованих земляків. Чернігівський район» має на меті повернути з небуття імена людей, долі яких змололи жорна тоталітарної доби, привернути увагу до проблеми політичних репресій, що торкнулися жителів Чернігівщини усіх рівнів, незалежно від освіти, віку, статі, віросповідання чи інших ознак. Це перша спроба звести в один список долі репресованих земляків на основі архівних документів, списків комісії з питань поновлення прав реабілітованих та книги «Реабілітованих історією», спогадів живих свідків та їх рідних.

Метою цієї роботи є систематизація даних про жертв політичних репресій в Україні 1918–1952 рр., людей, які були безпідставно засуджені чи зазнали обмеження своїх громадянських прав та свобод, і представити цю інформацію широкому загалу читачів. Із великої маси архівних документів опрацьовано невеликий відсоток справ, над якими працювали історики, краєзнавці, вчителі, бібліотекарі, дослідники-аматори, небайдужі жителі Чернігівського району.

Структура книги складається зі вступу, трьох основних розділів та науково-довідкового матеріалу (географічний покажчик, список основних скорочень). Перший розділ являє собою добірку документів, які ілюструють різні аспекти досліджуваної проблематики. У другому вміщено списки репресованих по сільських радах та громадах, витяги з архівних документів, нариси вчителів, краєзнавців про репресованих земляків за архівними справами та спогади про долі земляків, які опрацювали бібліотекарі із жителями сіл Чернігівського району.

Відомості про громадян упорядковані відповідно до українського алфавіту. Це, загалом, більше тисячі осіб, які зазнали політичних репресій, починаючи від перших років радянської влади і закінчуючи другою половиною 1950-х рр., коли розпочався процес реабілітації жертв терору. Цей часовий проміжок умістив найбільш драматичні події української історії, зокрема, розкуркулення, боротьбу з так званими контрреволюційними повстанськими організаціями, «шкідництвом», «саботуванням хлібо-заготівель», хвилю арештів, що прокотилася Україною після її визволення від нацистських загарбників. Серед заарештованих – представники усіх соціальних верств населення та різних етнічних спільнот, що підтверджує умисне знищення тоталітарною державою свого населення.

Згідно існуючої системи законодавства судові та позасудові органи, крім застосування вищої міри покарання, більшість заарештованих позбавляли волі та направляли відбувати покарання у виправно-трудові і концентраційні табори Північної та Далекосхідної частин ГУЛАГУ. Також часто ці види покарання поєднувалися із забороною проживати у рідному краї та інших областях СРСР.

Політичні репресії стали джерелом поповнення численної «армії» каторжан, які примусово працювали у найвіддаленіших куточках СРСР та здійснювали їх індустріальне освоєння, у такий спосіб реалізовуючи радянську економічну модель.

Книга адресована широкому колу осіб – історикам, краєзнавцям, учнівській та студентській молоді, рідним жертв репресивної системи, які зацікавлені у з'ясуванні долі своїх близьких та розумінні причин, за яких земляки постраждали в умовах розбудови «світлого майбутнього» у тодішній радянській державі.

Колектив упорядників зможе продовжити роботу, спрямовану на встановлення правди про постраждалих у результаті незаконних репресій та оприлюднення опрацьованих матеріалів, якщо після виходу цієї книги матимемо відгуки читачів та нові матеріали про наших земляків.

Сергій Горобець

За що карали «ворогів народу»

8 червня 1927 р. ЦВК УСРР затвердив Кримінальний кодекс УСРР. Всі контрреволюційні злочини були згруповані в одній 54-й статті з пунктами і підпунктами від 1-го до 14-го, яка була аналогом статті 58 Кримінального кодексу РРФСР.

Деякі дослідники вважають, що таке згрупування ознак контрреволюційних злочинів в одній статті може свідчити про намагання авторів кодексу затушувати проблему наявності антирадянських злочинів у державі. Якраз наближалася 10-а річниця жовтневого перевороту і потрібно було підкреслити, що в радянському суспільстві для злочинності немає відповідного грунту.

Стаття 54 Кримінального кодексу передбачала ознаки таких злочинів:

ст. 54-1 – контрреволюція (всяка дія, спрямована на повалення підрив або послаблення влади – розстріл з конфіскацією майна). Містила 4 підпункти. Як правило такі злочини каралися розстрілом або позбавленням волі на строк 10 років з конфіскацією всього майна

ст. 54-2 – збройне повстання (розстріл або оголошення ворогом трудящих з конфіскацією майна і позбавленням громадянства),

ст. 54-3 – зносини з іноземною державою з ворожою метою (розстріл або оголошення ворогом трудящих з конфіскацією майна і позбавленням громадянства),

ст. 54-4 – надання допомоги іноземній буржуазії (позбавлення волі на строк не менш як 3 роки, з конфіскацією всього або частини майна, аж до розстрілу),

ст. 54-5 – схилення іноземної держави до війни проти СРСР (розстріл або оголошення ворогом трудящих з конфіскацією майна і позбавленням громадянства),

ст. 54-6 – шпигунство (позбавлення волі на строк не менш як 3 роки, з конфіскацією всього або частини майна, аж до розстрілу),

ст. 54-7 – шкідництво (розстріл або оголошення ворогом трудящих з конфіскацією майна і позбавленням громадянства),

ст. 54-8 – тероризм (розстріл або оголошення ворогом трудящих з конфіскацією майна і позбавленням громадянства),

ст. 54-9 – диверсії (розстріл або оголошення ворогом трудящих з конфіскацією майна і позбавленням громадянства),

ст. 54-10 – антирадянська пропаганда і агітація (позбавлення волі на строк не менш як 6 місяців, аж до розстрілу або оголошення ворогом трудящих з конфіскацією майна і позбавленням громадянства),

ст. 54-11 – всяка участь у контрреволюційній організації, передбачених у цьому розділі (заходи соціального впливу, зазначені у відповідних статтях цього розділу),

ст. 54-12 – недонесення органам влади про контрреволюційні злочини (позбавлення волі на строк не менш як 6 місяців),

ст. 54-13 – активна діяльність проти революційного руху при цараті та під час громадянської війни (розстріл або оголошення ворогом трудящих з конфіскацією майна і позбавленням громадянства),

ст. 54-14 – контрреволюційний саботаж (позбавлення волі на строк не менш як 1 рік, з конфіскацією всього або частини майна, аж до розстрілу з конфіскацією майна).

Стаття 54 давала можливість органам внутрішніх справ заарештовувати і ув'язнювати всіх, хто вважався підозрілим. Людина такою вважалася винною, якщо не донесла про підозрілі випадки, які підпадають під цю статтю.

Під час Другої світової війни і після її закінчення стаття 54 використовувалася для арешту радянських військовополонених, оскільки їх захоплення в полон нібито доводило, що вони не боролися до смерті, а тому є супротивниками радянського ладу.

8 червня 1934 р. ВЦВК СРСР прийняв постанову «Про доповнення постанови (про здійснення державних, контрреволюційних і особливо небезпечних для Союзу РСР злочинів проти порядку управління) статтями про зраду Батьківщини», після чого стаття 54-1 доповнилася чотирма підпунктами. Поняття «зрада Батьківщини» мало доволі широке трактування і каралося розстрілом із конфіскацією майна, а за пом'якшуючих обставин – ув'язненням на 10 років із конфіскацією майна. Постанова не містила головного принципу кримінального закону – відповідальності за наявності провини, а тому стала легальною базою для проведення масових репресій.

Також вводилася кримінальна відповідальність родичів підсудних за «недонесення» про «державний злочин», який відбувся або планувався – тобто застосовувався абсолютно протиправний принцип колективної відповідальності. Відтак крім «ворогів народу», «шкідників», «агентів іноземних розвідок» з'явилися такі категорії населення як «діти ворогів народу», «дружини ворогів

народу», «члени сімей ворогів народу». 30 березня 1935 р. був ухвалений спеціальний закон СРСР «Про членів сімей зрадників Батьківщини». Їх заарештовували, позбавляли майна та житла, ізолювали у спеціальних концтаборах.

5 серпня 1937 р. вступила в дію постанова Політбюро ЦК ВКП(б) від 2 липня «Про антирадянські елементи», яка запустила механізм Великого терору – наймасовішої кампанії репресій проти громадян. Створювалися позасудові органи – «трійки», які поєднували в собі слідство, обвинувачення і суд. На слідство по кожній людині відводилося не більше 10 днів. Участь адвоката, оскарження вироку та клопотання про помилування взагалі не передбачалися. Вирок виконувався негайно або в межах кількох днів.

Таємний наказ НКВД від 30 липня 1937 р. визначав категорії громадян, до яких мали застосовуватися каральні заходи: «колишні куркулі, що повернулися після відбуття покарання й продовжують вести активну антирадянську підривну діяльність; куркулі, що уникли розкуркулення і ведуть антирадянську діяльність; члени антирадянських партій, що уникли репресій…», а також «антирадянські елементи з колишніх куркулів, карателів, карателів, бандитів, білих, сектантських активістів, церковників й інших, як утримуються у в'язницях, таборах і продовжують вести там активну антирадянську підривну роботу».

За особистою вказівкою Сталіна від імені ЦК ВКП(б) заарештованих піддівали тортурам. Не витримуючи нелюдських мук, жертви давали свідчення проти себе, своїх родичів і знайомих, що забезпечувало нову хвилю арештів.

За деякими підрахунками, в 1937-1938 роках за обвинуваченням в антирадянській діяльності в СРСР заарештували не менше 1,7 млн. чоловік, з яких майже 700 тисяч були розстріляні. В середньому за день смертний вирок отримували понад 1000 чоловік.

З-поміж розстріляних особливі трійки НКВД засудили як куркулів 436 тисяч людей, за справами «націоналістів» – ще 247 тисяч.

Втім, і в інші періоди маховик репресій працював з неймовірними обертами. Так, кількість репресованих в СРСР із січня 1935 р. по червень 1941 р. оцінюють у 19,8 млн. чоловік, з яких 7 млн. були розстріляні або померли від тортур. Прямі людські втрати України від репресій у 1927-1938 рр. оцінюють в 4,4 млн. осіб.

Лише в грудні 1958 р., після прийняття «Основ кримінального законодавства Союзу РСР і союзних республік», текст 54-ої статті суттєво змінили. Однак і без того радянська влада мала достатньо «інструментів» для боротьби з непокірними та інакодумцями. За розмахом знищення населення власної країни комуністичний терор не має аналогів у світовій історії.

Людмила Студьонова

Репресивно-каральні акції проти мешканців Чернігівського району в 1918-1925 рр.

За даними на 1898 рік корисної землі у Чернігівському повіті налічувалося 282.504 десятин 1823 сажень з прибутком 909.863 руб. 50 коп.* Земля належала приватним власникам, козакам і відставним чинам, селянам власникам, колишнім державним і поміщицьким селянам, вільним хліборобам. На сільськогосподарському повітовому складі зберігалися плуги, борони, віялки, кінні граблі, приводи, садове приладдя, культиватори, добрива, цемент, книги, нафтові двигуни, всього – 40 видів товарів на суму 42.375 руб. 40 коп. (дані на кінець 1912 р.). Все це складське багатство продавалося сільським громадам, сільськогосподарським училищам, окремим особам, Чернігівській губернській земській управі, повітовим земствам губернії. Чернігівський повіт був поділений на кілька агрономічних дільниць. Перша дільниця охоплювала Слабинську, Янівську (тепер Іванівську), Горбівську і Салтиково-Дівицьку волості із земельною площею 80 тис. десятин. Найбільша кількість орної землі належала дрібним селянським і козацьким господарствам. Велике землеволодіння складало незначну частку усієї площі. У Горбовому існував кооператив з прокатним пунктом реманенту. Проводилася ефективна племінна робота по розведенню свиней і симентальської породи бугаїв. Друга агрономічна дільниця (Антоновицька, Довжицька, Пакульська і частина Халявинської волостей) була із земельною площею 125 тис. десятин. Тут були головним чином одноосібні господарства. До послуг господарств існували дві прокатні станції сільгоспзнаряддя. Одна – на Миколаївських хуторах, друга – у Жукотках. Кожний селянин мав змогу взяти на прокат віялки, жниварки, сіялки, плуги, борони, культиватори, підгортальники тощо за помірну плату. Всі види знарядь мали не вітчизняні найменування і були придбані головним чином у 1910 році. Організовано функціонували кооперативні об'єднання у Редьківці (Товариство споживачів), Жукотках (молочна артіль), Кезах (Кредитне товариство). Третя агрономічна дільниця мала назву Березинської, бо охоплювала Березинську, Седнівську і Халявинську волості. Населення цієї дільниці займалося землеробством, шевським, шкіряним, рибальським, ткацьким промислами. Прокатний пункт для очищення зерна відкрився 20 червня 1912 р. у Березному за рахунок повітового земства у кам`яному приміщенні волосного правління. На прокат видавалися віялки, сіялки, плуги, борони тощо. Кількість господарів, котрі користувалися послугами таких пунктів, з 500 у 1912 р. зросла до 2000 у 1914 р. [1].

* Десятина – міра земельної площі = 1,09 га, сажень = 2,134 м.

У 1915 р. у Чернігівському повіті успішно діяли 60 сільських кооперативів. 18 з них отримували від повітового земства матеріальну допомогу для участі в агрономічних заходах, спрямованих на поліпшення рільництва. Повітова управа просила земські збори виділити допомогу кооперативам у сумі 8 тис. руб. з віднесенням частки грошей за рахунок самих кооперативів, а також повітового, губернського земств і Департаменту землеробства. Однак Перша світова війна, що продовжувалася, Лютнева революція і жовтневий переворот 1917 року, обірвали всі наміри повітових земців [2].

З приходом радянської влади все різко змінилося. «Червоний терор» сприяв активізації антирадянського підпілля, створенню повстанських загонів, які діяли так само жорстоко. Розстріли стали повсякденним явищем. За спогадами Дмитра Васильовича Країнського, автора книги «Записки тюремного инспектора», поранених не добивали, а закопували живцем. Пізніше почали розстрілювати у потилицю для надійності. Черніговом поширилися чутки, що за Чорторийським мостом на шосе, поблизу села Коти, валяються обгризені собаками людські ноги, руки і черепи. На галявині і в ярах жінки бачили золоті зуби і щелепи, але ніхто не захотів брати до рук цього золота. Розстрілювали генералів, поліцейських, жандармів, чиновників, громадських діячів, селян, священиків, купців, простих обивателів.

Завдяки відкритим архівним документам сучасні українські історики встановили, що найгірше продовольче становище серед лівобережних губерній склалося в Чернігівській. Селяни не мали хліба. Харчувалися зеленню і частиною молодої картоплі, привозним сурогатом хліба. Для селян було встановлено 24 повинностей і податків. Відомий український історик Павло Ісаков констатує: *«Село поглинула середньовічна темрява жорстокості: доведені до відчаю селяни практикували щодо захоплених червоноармійців, продагентів, чекістів посадження на кіл, відрізання вух, виривання ніздрів, обливання взимку на морозі водою. Відповідь була аналогічною»* [3].

Як бачимо, хліборобам Чернігівського повіту було що втрачати, за що боротися, коли влада, яка називала себе народною, зруйнувала звичний уклад життя, кинувши тисячі людей у вир громадянської війни. Поступово розгортався селянський повстанський рух. За даними Павла Ісакова, «*У 1920 році в Чернігівській губернії діяло не менш 58 антикомуністичних повстанських формувань з точно встановленими назвами загонів чи особами ватажків»* [4].

У 1920–1921 рр. у Чернігівському повіті діяли повстанські загони, якими командували А.Г. Подчуфаров, Ромашко, Цюпа–Лисиця. У Михайло-Коцюбинському районі – загони Кузнєцова і Піскуна. В Олишівському районі в 1921 р. відбулися збройні повстання у 5-ти селах. У відповідності з матеріалами антибільшовицького руху в колишній Чернігівській губернії, які

зберігаються в архіві СБ України по Чернігівській області, всі ці загони віднесені чекістами до уенерівських формувань і підлягали ліквідації [5].

Однак відбувалася жорстока розправа і з окремими людьми, які за старого режиму займали високі посади і користувалися повагою чернігівців. Приголомшуючі факти містять мемуари Дмитра Васильовича Країнського «Записки тюремного инспектора». Ось що розповів мемуарист про те, що сталося у 1919 році з Олексієм Олександровичем Бакуринським – головою Чернігівської повітової земської управи. Його заарештували разом із сином-студентом Олексієм. Дружину Ольгу Романівну, співачку і викладача музичного училища, залишили на волі. У місті стало тривожно. Адже Олексій Олександрович при гетьману обіймав посаду помічника губернського старости. Як згадує Д.В. Країнський, понад п'ять тисяч підписів робітників, селян, ремісників і обивателів було зібрано під письмовим клопотанням щодо визволення Бакуринського із в'язниці. Але головний господар Чернігова Тит Коржиков заявив, що саме такі популярні люди небезпечні для більшовиків. Коли до камери вночі зайшов конвой, Олексій Олександрович зрозумів, що це кінець. Він ніяк не міг розбудити сина – той міцно спав. А коли прокинувся, побачив катів і заридав, як дитина. У конторі тюрми *їх* зв'язали руками за спиною по двоє. При цьому солдати били беззахисних людей, штовхали їх вперед. Вивозили на вантажівках за місто. У ніч на 1 серпня 1919 року батько і син Бакуринські були розстріляні з великою групою чернігівської інтелігенції. Їхні трупи розкидали по всьому полю за Чорторийським мостом по Гомельському шосе. Наступного дня селян села Коти відрядили прибрати останки розстріляних. Д.В. Країнський назвав деякі імена по пам'яті – офіцери Барановський, Любарський, Панченко з матір'ю, І.В. Ляшенко, Савченко-Більський, А.І. Борсуков, брати Тетьоркіни. Жертвами катів стали цивільні, військові, священики і жінки. Крики і стогін оглушали в ту ніч місто.

За кілька днів після розстрілу Д.В. Країнському розповіли, що Ольга Романівна Бакуринська ходила на могилу чоловіка і сина, але не в тій ямі були вони закопані. Так що вона молилася над чужою могилою. Поширилися чутки, що О.О. Бакуринського або його сина не довезли до місця розстрілу, а застрелили в автомобілі. Труп викинули поблизу Чорторийського мосту.

Почалася масова втеча людей, яким загрожувала подібна участь. Вони, ризикуючи життям, переходили Десну та лісами по болотах через лозу пробиралися до Києва. Це були глухі місця, де переховувалися повстанці та анархічні банди, не менш безпечні, ніж більшовики. За словами Д.В. Країнського, так залишив Чернігів товариш прокурора Горинський. Пощастило й А.К. Шрамченко після розстрілу її чоловіка М.Н. Шрамченка. Однак їхній дочці Катерині Михайлівні не судилося жити. Її звинуватили не зрозуміло в чому, заарештували, і вона загинула.

Найстрашніші іспити випали на долю глави цього сімейства Михайла Миколайовича Шрамченка. Колишній Нижегородський і Вологодський губернатор, представник козацької олишівської родини, дійсний статський радник, дільничний мировий суддя Козелецького повіту, чималенький землевласник в Олишівці, Красилівці, Серединці, він був кинутий новою владою за тюремні грати. То був день, коли із в'язниці взяли на розстріл 35 людей. В їх числі був М.М. Шрамченко, який втратив розум і не міг збагнути, що навколо нього відбувається. Із спогадів Д.В. Країнського у перекладі українською мовою: «*В тюрмі стало до шістдесяти напівп'яних солдат з комісарами для виконання смертної кари. У в'язниці ці п'яні солдати буянили і вели себе вкрай нахабно, знущаючись над ув'язненими, які видавалися їм для розстрілу. Губернатор Шрамченко, не розуміючи того, що відбувається, наказав червоноармійцям, що прийшли за ним, подати йому вмиватися, інакше він відмовлявся йти за ними. Солдати потішалися над божевільним. Шрамченко дратувався і погрожував солдатам, нагадуючи їм, що він вологодський губернатор. Один із червоноармійців спробував взяти М.М. Шрамченка за плече, щоб вивести його з камери. Шрамченко, будучи сильним і високим чоловіком, розвернувся і вдарив червоноармійця по фізіономії з такою силою, що солдат впав і випустив з рук гвинтівку. Солдати накинулися на Шрамченка. Михайло Миколайович встиг збити з ніг ще одного червоноармійця, але зате сам був збитий з ніг. Хворого схопили і не вели, а волоком скинули зі сходів в руки червоноармійців. Шрамченка заштовхнули в контору в'язниці і тут довго над ним потішалися. У Михайла Миколайовича були довгі сиві вуса і така ж борода, складові його краси. Тепер він був невпізнанним. Вуса і борода були вирвані з м'ясом, і все обличчя являло закривавлену масу. Шрамченко, ймовірно, не відчував болю. Він продовжував буянити і кричав навіть вже пов'язаним, що, повернувшись, він накаже всіх заарештувати. Поведінка М.М. Шрамченка вивела з себе і без того п'яних солдатів і відбилася найтяжчим чином на інші жертви. Говорили, що Шрамченко буянив навіть на автомобіль і наказував комусь заарештувати «негідників». Комісар Абрамов не міг втримати цих озвірілих людей і, повернувшись в свою квартиру, впав в істерику. Я не можу пригадати прізвища, розстріляних в цю ніч, але пам'ятаю, що серед них були священики, офіцери і жінки»* [6].

У березні 1919 року спецам Особового відділу 1-ї української радянської армії вдалося викрити петлюрівського резидента Ксенію Сперанську, яка була пов'язана з київським підпіллям. Чекісти змусили Сперанську розповісти про

«гнізда петлюрівських шпигунів і заколотників». Відбувся арешт редактора газети «Трибуна» доктора Бійського, який направляв у Чернігівський повіт диверсантів для руйнування залізничних колій і телеграфу. «Допитливі» сільські бідняки з Івашківки з місцевими комуністами допомогли чекістам розкрити в їхньому селі групу, яка була частиною Чернігівської губернської підпільної організації денікінського спрямування під проводом полковника Пікуса. В ході розслідування виявилося, що Івашківська група входила до складу Тупичівської волосної контрреволюційної організації, якою керував студент-медик Карл Лайкс-Шантель із Чернігова (його вбили, коли намагався втекти). Під приводом медичної практики він оселився в Терехівці Чернігівського повіту. Звідси виїздив по селах і створював повстанські групи у Городні, Івашківці, Куликівці, Тупичеві, Вихвостові, Хрипівці, Петрушині, Звеничеві, Седневі, Терехівці, на хуторі Глібівка [7].

Ліквідація причетних до повстанських загонів та пропагандистів повстанських ідей тривала і в наступні роки. Так, безробітний із Чернігова Я.Є. Абламський (1892), уродженець села Андріївка Чернігівського району, був заарештований у квітні 1935 року за висловлювання контрреволюційних повстанських ідей. Через три місяці його випустили. Одноосібника К.Л. Акуленка (1889) із села Кархівка Чернігівського району звинуватили у причетності до діяльності антирадянського куркульського угруповання. Його заарештували в лютому 1938 року, а в травні розстріляли в Чернігові [8].

Необхідно також пам’ятати, що жовтневий переворот і громадянська війна дуже помітно поповнили армію карних злочинців України. На Чернігівщині запанувала влада натовпу, злочинного елементу, помста, грабежі, розбої, розстріли. Явища, які отримали назву «отаманщина». Як зауважує сучасний український історик Юрій Митрофаненко, «*у 90-х роках XX ст. частина дослідників ототожнювала поняття «повстанський рух» і «отаманщина». Почастішали спроби романтизувати це неоднозначне та суперечливе явище, чого ніколи не було в українській історіографії, яка намагається осмислити отаманщину ще з 30-х років XX століття*» [9].

Отже, повстанські антибільшовицькі загони та їхні командири і злочинні угруповання на чолі із отаманами мають крихке розмежування. Однак повстанці і карні об’єднання на мові чекістів позначалися одним словом – бандити. Вже опубліковані дослідження з цієї тематики по таких регіонах як Донбас і Харківська область. По Чернігівщині – жодного. Хоча у Державному архіві Чернігівської області зберігаються документи, які дають можливість досліднику розкрити сутність суспільного явища «отаманщина» на терені Чернігівського району і те, що його розділяло з антикомуністичним повстанським рухом. Зокрема, це документи губернської міліції і карного розшуку, в яких міститься фактаж про боротьбу із злочинністю по всій області і повстанським рухом, а також листування губернського карного розшуку з повітовими кримінальними розшуками з питань боротьби зі злочинністю.

Списки кримінальних елементів містяться у фонді виконавчого комітету Довжицької районної ради робітничих, селянських і солдатських депутатів с. Довжик Чернігівського округу 1923–1927 рр. [10].

Найперших «героїв» боротьби з простими *обивателями,* селянами, антибільшовицькі налаштованими окремими людьми, групами і загонами необхідно назвати. Це перший голова Чернігівської губернської чека Левін, його наступники Рак, Гаргаєв, Тит Коржиков, начальник карального загону Надзвичайної комісії Федір Галушко, комісари Абрамов, Гутман, Хвиля, голова революційного трибуналу Рубан. Вони та ще багато інших більшовиків, на полі бою або в тилу, відіграли вирішальну роль у тому, щоб революція в Україні, за висловом історика Павла Ісаєва, «*завершилася на ноті не афішованого компромісу між селянством і комуністичною владою».*

1.Студьонова Л. Чернігівське повітове земство : сторінки історії. – Ніжин, 2003. – С.32, 34-37.

2. Там само, с.42.

3. Війна з державою чи за державу? : селянський повстанський рух в Україні 1917–1921 років. – Х., 2017. – С.298, 300.

4. Там само, с.301.

5. Круцик Р.М. Народна війна, 1917–1932: путівник до експозиції [Київського товариства «Меморіал» ім. Стуса] / Роман Круцик. – К., 2011. – С.151,153,154; Репресії проти учасників антибільшовицького руху в Україні (1917–1925 рр.): анотований покажчик архівних кримінальних справ «Основного» фонду архівів тимчасового зберігання регіональних органів СБУ. – Харків, 2015. – С.155-166.

6. Краинский Д.В. Записки тюремного инспектора / Дмитрий Краинский. – М., 2016. – С.52-54.

7. Голинков Д.Л. Крушение антисоветского подполья в СССР (1917–1925 гг.) / Давид Голинков. – М., 1975. – С.399, 402-403.

8. Реабілітовані історією: у 27-ми т. Чернігівська область. – Чернігів, 2010. – Кн. 2. – С.596, 606.

9. Війна з державою чи за державу?: селянський повстанський рух в Україні 1917–1921 років. – Х., 2017. – С.100.

10. Реєстр розсекречених архівних фондів України: міжархівний довідник. – К., 2007. – Т.2. – С.336, 341.

Андрій Курданов

Як суспільство готували до репресій

Ми розбудовуємо незалежну Україну. Нарешті суспільство поряд з процесами споживання здійснює не менш важливу дію усвідомлення себе українцями. Історичні дати та постаті, як хліб, насичують наш розум, воскрешуючи із розп’ятої пам’яті заборонені душі наших предків. Це потрібно нам для того, щоб згадати, що життя має розвиток, коли поряд є природне джерело людських цінностей.

Сьогодні ми осмислюємо нашу історію. За допомогою власного пошуку, долаючи старі трактування поступово повертаємо реальний зміст багатьом

сторінкам минулого. Цього потребує сучасне українське суспільство, яке на генетичному рівні зберігає не тільки багатовікову волю до свободи, але ще й сформований інстинкт «вдячності за світле майбутнє».

Події Голодомору 1932–1933 рр. вражають нас масштабністю жертв та діями тодішньої влади по приховуванню причин цієї трагедії. Працюючи з документами знаходжу не менш страшну правду тих подій – передумови голоду на селі були створені руками місцевих бідняцько-середняцьких активістів. Під час пленумів, сесій сільради та загальних зборів виборців вони піднімали свої руки за постанови по впровадженню в життя рішень керівних органів радянської влади. Руками своїх же односельців знімалися хрести та ікони з церков, а згодом виносилися з хати речі на продаж за борги та залишки зерна для виконання плану хлібозаготівлі. Ще одна правда полягає в тому, що це робили люди, які стали заручниками власної долі – прийнявши радянську владу, вони змушені були пов'язати своє життя із її злочинною політикою, яка трактувалася пропагандою як революційна боротьба за кращу долю. Ця ж боротьба, як на війні, повинна була мати мету та ворогів, які заважають її здійсненню.

Мовою документів – витягів з протоколів засідань пленумів та сесій сільських рад, загальних зборів мешканців сіл Анисів, Антоновичі, Навози, Седнів, Шестовиця, Шибиринівка, вилучених із численних справ різних фондів Державного архіву Чернігівської області, відтворимо складові передумов трагедії українського села.

З протоколів сільрад:

1930 р., 26 січня – з постанови пленуму Анисівської сільської ради: «Заслухавши доповідь тов. Кольчицького…пленум Анисівської сільської ради підтримує цілком і повністю політику партії та радянської влади щодо масової колективізації. Пленум сільської ради констатує велике тяжіння бідняцько-середняцьких шарів населення щодо масової колективізації сільського господарства, і що сучасна мета колективізації багато перебільшують плянові передбачення п'ятирічки. Тільки через масову колективізацію ми досягнемо найвищого розвитку сільського господарства, індустріалізуємо країну і уникнемо всіх труднощів, ліквідуємо куркуля як клясу і взагалі перебудуємо народне господарство на основі нової техніки» [28].

1929 р., 21 листопада – з протоколу загальних зборів земельних громадян с. Навози: «Слухали доповідь про організацію колективів в селі Навози т. Тиминського А.К. Ухвалили: Заслухав доповідь т. Тиминського загальні збори земельних громадян визначили, що окремим дрібним селянським господарствам нарізно майже неможливо поліпшувати своє господарство, що лише спільним зусиллям незаможного та середняцького селянства можно дійти найкращих наслідків щодо розвитку сільського господарства та збільшення його прибутковості ми ухвалюємо заснувати на території Навозівської сільради не менш одного колективу і *доручить*

призначенній комісії з трьох осіб Ущенко П.І., Крижанівського С.С. і Новика В.Л. і вжити всіх заходів щоб виявити осіб зацікавлених і творити колектив з переселенням за межі території Навозівської сільради». У листопаді на засіданні пленуму сільради знову порушується питання про колективізацію: «Негайно приступити щодо організації СОЗа, а також і фахового скотарсько-молочарського товариства» [29].

1930 р., 20 лютого – на пленумі Антоновицької сільради обговорюють питання про широку колективізацію. Ухвалили: «Пленум вважає за необхідне всім членам сільської ради *як органу пролетарської диктатури Рад на селі* записатися до ініціативної групи по утворенню колгоспу (від голосування утрималось три члена сільради)» [30].

1931 р., 27 січня – з протоколу засідання президії Навозівської сільради: «1. Слухали інформацію райуповноваженого Вовковича про весняну сільськогосподарську посів компанію. Ухвалили: негайно доручить рахівникам сільради і виробничого товариства і секретарю сільради, учительству, аби вони в півтори доби заполнілі посівниє картки по доведенню посівного пляну до кожного двору і доручить Комісії по доведенню плану, аби вона в самий коротшій термин доручила ціє списки посівникам. 2. Слухали інформацію райуповноваженого Вовковина про мобілізацію коштів і м'ясозаготівлі. Ухвалили: сей час же скласти списки по заборгованості всіх видів компаній по мобілізації коштів і доручити бригадам котри прікріплени до кожного кутка, аби остані стягнули весь борг 100 % і відносно м'ясозаготівлі *принять самиє енергійниє міри* щодо стягнення худоби по твердим завданням» [36].

1929 р., 22 листопада – на засіданні Навозівського сільського активу ухвалюється рішення про термін проведення фінансової компанії – виконати всі збори коштів до 26 листопада. Приймається постанова, де зазначено: «*о применении репресивних мер по отношению актива* о невиполнении своєї роботи» [39].

«нема сил працювати надалі на цій посаді…»

(з історії діяльності сільських голів у 20-х – 30-х рр. ХХ ст.)

Працюючи над темою про історію населених пунктів Чернігівського району, у документах та періодичних виданнях за 20-ті – 30-ті рр. ХХ ст. із фондів Державного архіву Чернігівської області знайдено матеріали, які висвітлюють діяльність сільських голів у зазначений період.

У статті на основі витягів з протоколів засідань райвиконкому, міськпарткому та виконкомів сільських рад, публікацій в окружній та районній газетах «Червоний стяг» вказано як обрані на цю посаду люди намагалися здійснювати свої повноваження при виконанні політико-економічних завдань,

які вимагали для впровадження на селі органи влади вищих рівнів, їх здобутки та прорахунки.

У 1919 році з утвердженням влади більшовиків на Чернігівщині нові органи влади на селі сільські ради прийшли на зміну земським органам місцевого самоврядування волосним правлінням та сільських старост[1].

Вже через чотири роки губернська комісія в одному з віддалених від Чернігова районів вивчає ставлення селян до сільських рад та їх голів. Про те наскільки новий орган управління є дієвим члени комісії зазначали наступне: «о сельсоветах можно сказать только то, что при наличии в их составе членов КНС они являются в селах единственными административно-политическими очагами и более-менее культурными группами сел и то, что им удается создать при современной обстановке сел, когда коммунистические силы отсутствуют, политическое сознание в массах очень низкое, разрешение целого ряда экономических вопросов зависит от центральных органов, можно считать максимальным». У відгуках селянства про сільську раду члени комісії зафіксували ще існуючий влив старих звичок у стосунках з місцевою владою: «По откровенным заявлениям применялась разнохарактерная взятка, главным образом господствовал самогон, и благодаря неустойчивости линии, прежде проводимой сельсоветами, отзывы о сельсоветах, как старого, так и нового состава, самые осторожные. «Після того, що було раніш, тепер стало луче, старий совіт за самогон не продав нас – значит був гарний, а новий ще себе не показав», – таков ответ почти повсюду пришлось услышать по вопросу об оценке сельсовета»[2].

У документі за 1923 рік члени губернської комісії щодо ефективності співпраці селянства з сільською радою зазначають: «Отношение населения к сельсоветам, как органам власти в тех случаях, когда с их помощью необходимо пресечь посягательство кого-либо на имущество, уладить назревший конфликт семейного характера, хорошее. Но в массе чувствуется не совсем хорошее отношение к сельсовету, как к проводнику государственных заданий (налоги, дезертирство, борьба с самогоном). Только с введением единого сель.хоз.налога отношения постепенно налаживаются. В своей работе сельсоветы получают содействие со стороны населения, но не во всех селах. В Навозах оказано поддержку при ремонте школы: доставка топлива для школы, при прекращении пастьбы скота на озимых полях. В Колпыте, при усиленной борьбе сельсовета с пастьбой на озимых полях, население было враждебно настроено против его. Особой же поддержки начинаниям сельсоветов население выказывать не особенно склонно. Для защиты своих интересов предвышестоящими органами соввласти своими сельсоветами население пользуется только в случае неправильного начисления продналога и для отпуска по доступным ценам лесоматериалов и топлива. В последнее время в связи с наблюдающейся тягой более предприимчивых граждан к переселению на юг Украины в сельхозколонии, группы стремящихся к переселению

пользуются сельсоветами как ближайшими органами советской власти для исходотайствования строительных материалов и проч., как например, в селе Навозах, где 33 хозяйства готовятся к переселению, по их мнению в достигнутых положительных результатах ходотайства не малую услугу оказал сельсовет» [3].

Сільські виборці, а після революційних подій це бідняки та середняки, в нових умовах намагалися обирати до складу сільської ради тих людей, які б відповідали їх соціальному стану. Однак дієвість обраного органу місцевої влади залежала від бажання та здібностей обраних: «Имущественное положение членов сельсоветов таково, что при составлении семьи 5-6 человек выше 7 десятин земли никто из выбранных членов не имеет. Культурный уровень членов сельсоветов очень низкий, за исключением отдельных членов, прекрасно разбирающихся в вопросах государственного строительства, отличающихся практическим умом. Путем опроса на специальных собраниях членов сельсоветов выявлено отношение членов сельсоветов к своим обязанностям. Почти всеми было сказано: «не избрали бы нас, избрали бы других, все одно кому-то нужно работать, а поэтому мы, подчиняясь воле избирателей, стремимся исполнить возложенные обязанности как можно лучше». Добровольное стремление слабо проглядывается, но чувствуется оно особенно у тех, кто принимал участие в революционном движении и общественно революционной работе в 1918–1919 гг.» [4].

І при старій і при новій владі на керівну посаду в селі пропонували людину, яка б поміж односельців сприймалась як господар – справно веде своє домашнє господарство: «Так как за время существования соввласти села Пакульского района не видели председателей ни партийных ни местных, потому точно выяснить мнение населения – каких председателей оно предпочитает не удалось. Что же касается их авторитета как хозяев, с большим удовольствием пришлось услышать самые хорошие отзывы. О председателе сельсовета села Навозы тов. Корень С.Т., как о молодом, но честном хозяине, подающем пример аккуратного ведения своего скромного хозяйства. О председателе села Колпыта тов. Краснюке Л.Т., как о честном хозяине, принимающем научные способы обработки земли (под люпин), что весьма важно для скудной песчаной почвы Пакульского района. Председатель с. Пакуль тов. Гаркуша Е.Д. ничем в своем хозяйстве не выделялся, так как по своему состоянию весьма бедный и только недавно (после службы в Красной Армии, а потом в милиции) живет дома. Так как состояние председельсоветов ничем не выделяется среди массы населения, никто из спрашиваемых ни на собраниях, ни в одиночку не сказал, что хозяйства председателей выросли вследствии преимущества какие дает служебное положение». Інший підхід був неможливим: «в селе Навозах, предполагалось провести в сельсовет гражданина т. Бойка Андрея Потаповича, но большинством предложенная

кандидатура была отведена, на том основании, что за Бойко подозревают кражу изгороди и ее уничтожение»[5].

У перші роки існування сільських рад на посаду сільського голови людей призначали на термін до трьох місяців. Події початку 1920 року відображені в протоколі засідання президії сільської ради с. Красне: «Слушали: инструктора, который заявил, о неправильном действии Исполкома, т.е. частом изменении председателей, которій заявил: чтобы Председатель должен был служить на своем посту не менее 3-х месяцев со дня своего назначения. Постановили: Ввиду наступающих весенних работ и подготовки для них и тем более в виду того что наше село Красное находится при трактовой Шоссейной дороге и потому здесь имеется много роботы так-как в селе исполком являются как перегрузной станцией, а также повседневной остановкой и ночлегом проходящих войсковых частей, ввиду чего является частым отбывание повседневных подвод, не менее 20 подвод каждые сутки. Ввиду чего Председатель назначаемый на пост своей службы на 3 месяца ввиду множества работ, а только ж одной недели каждый из членов Совета впредь до истекшего своего срока своего назначения с 6 января и по 6 апреля 1920 года которые были назначены на 3 месяца из числа членов Совета в количестве (19) — девятнадцать человек. А потому Председатели на посту своей службы в продолжении 3 месяцев служить не могут...»[6]. Інша ситуація в селі Навози, але пояснення сільського голови Гурія Васильовича Бубенка свідчать про навантаження з якими йому вдавалося справитися: «Я служив у 1920 р. головою сільради й від мене требовали багато чого – давай продрозверстку, давай хліб, давай вівса, давай сіна і таке інше. Й даже з’явився бандит Мехеда який теж багато требував від мене рижних продуктів й хотів мене розстріляти, але я працював чесно й обов’язки яки на мене покладались виконував» [7].

До розбудови нової держави залучались зусилля всіх верст населення. Отже на селі з кожним роком тільки збільшувалась кількість завдань, за виконання яких у встановлені терміни відповідали сільські голови. З протоколу розширеного пленуму Козлянського райвиконкому від 20 грудня 1925 р.: «Слушали доклад о перевыборной компании. Докладчик т. Омельяненко указывает, что перевыборы Советов будут проходить из двух важных политических моментов, экономическое разделение села и возрастающей политической активности кулака. Отсюда вывод, что перевыборы должны проходить под лозунгом закрепления достижений в сотрудничестве бедняка с середняком и дальнейшего укрепления и развития двух основных груп на селе» [8]. Зі звіту голови Навозівської сільської ради про роботу Навозівської сільради з 1 січня 1929 р. по 1 січня 1930 р.: «Навозівська сільрада об’єднує п’ять населених пунктів: с. Навози, х. Боровиков, х. Попов Круг, х. Прохоров, х. Куцовка. Сільрада має 648 дворів, населення обоєго пола 4780 чоловік, виборців 1735 чоловік, позбавлених

виборчих справ 27 чоловік. Сільрада складається з 47 членів, з них жінок 4, кандидатів 5 чоловік. Батраків 1, бідняків 43 чоловіка, середняків 8. Сільрада має комісій 5 (культурно-освітня, фінансово-податкова, санітарна, земельна та адміністративна). У викоріненні уголовщини міри завжди приймалися, як наприклад, Крижанівського Клима Грицьковича було зовсім знищено з життя як бандита… Сільгоспподатку накладено на 1929-30 рік 976 крб. на 142 господарств, а 506 господарств звільнено. Звільнено від страх-окладу 516 господарств, а платить повністю 132 господарствам»[9]; на пленумі Антоновицької сільради від 20 лютого 1930 р. обговорюють питання про широку колективізацію: «Ухвалили: Пленум вважає за необхідне всім членам сільської ради як органу пролетарської диктатури Рад на селі записатися до ініціативної групи по утворенню колгоспу (від голосування утрималось три члена сільради)»[10], на засіданні пленуму Шестовицької сільради від 20 лютого 1930 р. відбулось обговорення постанови президії ЦВК СРСР про нові завдання рад у зв'язку з широкою колективізацією сільського господарства. З протоколу засідання: «Голова сільради І.І. Куций вказав, що всім членам сільради вступити до колгоспу переводячи роботу до ліквідації куркуля як кляси, а також щодо втягнення населення до членів колгоспу. Сиводід І.С. вказав, коли вся бідняцко-середняцка маса вступить до колгоспу, то вона вийде з того скрутного становища в якому вона знаходиться до цього часу. Попович К.С. вказав, що в зв'язку з загостренням міжнародного становища ми повинні так поставити роботу, щоб в найкороткий термін об'єднати всі бідняцько-середняцькі маси в колоб'єднання, в першу чергу вступити всім членам сільради та активу села. Нагорний І.Д. заявив, що я ворогом Радянській владі не був і не буду, а в колгосп писати не буду зараз і заявляю щоб мене виключили з членів сільради» [11].

Районні органи влади постійно контролювали стан виконання сільськими радами відповідних заходів та робили відповідні висновки. Так, 21 грудня 1927 р. «президія райвиконкому заслухала доповідь голови сільради с. Пакуль. Працю її визнана за слабу, хоч у Пакулі є гарні умови для повного налагодження роботи. Раді дано вказівки для налагодження та зміцнення праці, а саме реальні плани роботи, провести ревізію, відчитатись ревізії по всіх населених пунктах, втягнути до роботи культурні сили, притягати на засідання всіх членів сільради»[12]. І вже через певний час газета «Червоний стяг» повідомляла: «гарне керівництво сільради в селі Пакулі сприяло економічному зростанню кооперації, збільшились площі засіву, поліпшенню стану бідності»[13]. Ставиться в приклад всім і село Київка: «іншим селам нашого району треба брати приклад з Київської сільради та організовувати свою роботу по-бойовому, щоб допомагати радянській владі зміцнювати обороноспроможність нашої країни, успішно боротися зі злиднями, темрявою, проти куркульні...» [14]. Тих сільських голів, хто виконував показники, обирали делегатами різного рівня з'їздів – Пономаренко з с. Навози[15][5], або

преміювали – «постановою ВУЦВК першою премією за успішне виконання всіх господарсько-політичних кампаній премійовано Кархівську сільраду»[16], «сільський голова с. Хмільниця премійований президією Чернігівської міськради за значне перевиконання плану молокоздачі в другому кварталі грошима та молоком»[17]. А якщо плани не виконувались, то спочатку критикували в пресі – «голова Пакульської сільради тов. Калюжний на пленумі райвиконкому виступив із запальною промовою, бив себе в груди, закликав до перебудови роботи по-новому, обіцяв організувати роботу так, щоб вивести сільраду в число передових, але як приїхав до сільради, так і забув про що говорив»[18], «Тим то слабкий рух колективізації… по Шестовицькій сільраді лише 34 відс., а сільрада на чолі з своїм головою за дальше поширення колективізації не турбується»[19], а потім відправляли справи до суду – з протоколу засідання бюро Чернігівського міськпарткому: «Сповіщаємо, що керівники сс. Пакуля, Сивки, Навози, Петрушин, Мньова, Сибереж і Кобилянки, що досі навіть не виконали 10 % плану, притягаються до відповідальності за зрив мобілізації коштів. Керівників Івашківка та Зайців знято і віддано до суду»[20].

Необхідно зауважити, що влада більшовиків продовжувала діяти і в мирний час після громадянської війни жорсткими методами, намагаючись таким чином довести всім необхідність обов'язкового досягнення визначених планів. Відповідну риторику зустрічаємо в документах: з постанови Козлянського райвиконкому від 27 січня 1925 р.: «предложить райисполкому усилить работу по взыманию налога... к неплательщикам будут приниматься меры репресии, опись имущества»[21]; на засіданні пленуму Шестовицької сільради від 12 жовтня 1929 р. вирішено утворити трійку по організації нових кооперативних виробничих товариств[22]; на засіданні пленуму Антоновицької сільради від 26 січня 1931 р. створена сільтрійка – голова сільради С.М. Брика, голова КНС О.М. Друзь, судсільвиконавець В.М. Савостіян – по проведенню місячника з своєвільними порубками[23]; з протоколу засідання президії Петрушинської сільради від 29 березня 1932р.: «слід голові сільради Жердецькому цілком взяти керівництво бригадирами по кутках, суворо застосовувати адміністративного впливу на членів сільради, котрі будуть ухилятися від роботи, передавати останніх до суду"[24].

Робота з людьми в умовах, коли місцеві керівники спільно з бідняками та середняками знищували куркулів – позбавлення виборчого права, встановлення високих грошових та товарних податків, описи майна, відкриті торги майном розкуркулених, висилка за межі села – приводила окремих голів до небажання працювати на цій посаді, або пиятики: із заяви голови Шестовицької сільради І.І. Куцого до голови Чернігівського райвиконкому від 29 квітня 1931 р.: «на посаді… з 1924 року з грудня місяця за котре цеє время дуже стрепал свої нерви і більше в мене нема сил працювати на далі на цій посаді… і я бажаю працювати в колгоспі на фізичній роботі, або в міліції в

м. Чернігів за міліціонера»[25]; із протоколу засідання бюро Чернігівського міськпарткому від 27 лютого 1934 р.: «голову сільради тов. Шурубенка (с. Петрушин) за систематичне пияцтво та за те, що розповсюджує провокацію про голодування селян в с. Петрушин, з лав партії виключити й з роботи зняти»[26].

Проти тих, хто активно проводив політику боротьби з куркулями та виконання планів по хлібозаготівлі, піднімалося селянство. Переломні роки на селі відродили давній звичай окремих господарів доводити своє право власності за допомогою рушниці. Характерною є доля першого голови Лукашівської сільської ради Іллі Іларіоновича Беліча: «Після служби в царській армії працював на будівництві залізниці на Далекому Сході. На початку 1918 р. повертається в Лукашівку. У 1920 р. вступив до лав партії більшовиків. Приймає активну участь у встановленні радянської влади в селі – виступає на мітингах, вирішує селянські суперечки про угіддя, відкрив сільбуд, організовував кооперацію, набирав і навчав пожежну дружину. 7 вересня 1928 р. за пропозицією голови сільради і секретаря партосередку Іллі Беліча загальні збори жителів села ухвалили виселити з Лукашівки та Напорівки незгодних з політикою більшовиків. Через чотири дні пострілом у вікно вбивця смертельно поранив комуніста»[27]. Подібне сталося і з першим сільським головою с. Москалі К.Т. Пасічним у 1932 р. [28], сільськими головами с. Шестовиця Е.І. Холієм у 1932 р. та І.І. Куцим у1933 р.[29].

Подальші події 30-х рр. ХХ ст., а особливо необгрунтовані масові репресії, закріпили в стилі роботи сільських голів необхідність виконання поставлених завдань за будь-яку ціну. Ті, хто не зміг вчасно прийняти до виконання нові вимоги, розділили долю багатьох репресованих – сільський голова с. Боромики С.В. Носир репресований 1938 року[30]. Якщо в селі вже неможливо було знайти на посаду голови підходящу кандидатуру, то для керівництва процесами на селі направлялись представники міських установ – стороння людина керувала активніше та рішуче.

1. Чернігівщина. Енциклопедичний довідник. – Київ, 1990. – С. 746.
2. Держархів Чернігівської області, ф. Р-65, оп.1, спр.810, арк.6, 7.
3. Там само. – Арк. 7.
4. Там само. – Арк. 4.
5. Там само. – Арк. 4-6.
6. Ф. Р-24, оп.1, спр.11, арк.68.
7. Ф. Р-72, оп.1, спр.69, арк.78.
8. Ф. Р-72, оп.1, спр.106, арк.59.
9. Ф. Р-72, оп.1, спр.174, арк.2-3.
10. Ф. Р-72, оп.1, спр.158, арк.10.
11. Ф. Р-72, оп.1, спр.180, арк.16-17.
12. Червоний стяг (селянська газета Чернігівщини) – 1927. – № 360.
13. Червоний стяг. – 1928. – 30 серпня.

14. Червоний стяг. – 1930. – 15 грудня.
15. Червоний стяг. – 1926. – 15 квітня.
16. Колгоспна перемога (орган політвідділу Котівської МТС Чернігівської приміської смуги) – 1934. – 23 лютого.
17. Колгоспна перемога – 1934. – 14 липня.
18. Колгоспна правда (орган Михайло-Коцюбинського райпарткому та райвиконкому) – 1937. – 28 березня.
19. Червоний стяг (орган Чернігівського райпарткому, райвиконкому та райпрофради) – 1932. – 25 та 27 січня.
20. Колгоспна перемога – 1933. – 2 вересня.
21. Держархів Чернігівської області, ф.Р-72, оп.1, спр.14, арк.4.
22. Ф. Р-72, оп.1, спр.143, арк.66.
23. Ф. Р-72, оп.1, спр.192, арк.11 зв.
24. Горобець С.М. Петрушин за часів голодомору 1932-1933 років. – Ніжин, 2005. – С. 12.
25. Держархів Чернігівської області, ф.Р-69, оп.1, спр.321, арк.93.
26. Горобець С.М. Петрушин за часів голодомору 1932-1933 років. – Ніжин, 2005. – С. 115.
27. Придеснянський колгоспник. – 1957. – 27 жовтня.
28. Історична довідка Шибиринівської сільської ради, 2003 р.
29. Держархів Чернігівської області, ф.Р-5271, оп.1, спр.109, арк.289; Червоний стяг. – 1932. – 24 травня.
30. Шляхом комунізму (орган Чернігівського райкому КПУ та райвиконкому) — 1990. – 29 листопада.

Надія Галковська

Не може бути імен забутих

Не може бути
імен забутих,
Немає втраченого
життя…
Не прочитати,
то хоч почути
Оте ім'я, ім'я,
ім'я…
Пітьма безпам'ятства
його відпустить,
І, оприявнене
крізь товщу літ,
Засяє променем
і тихо змусить
Усіх згадати
минулий світ.
Бо не буває
імен забутих,
Вертають люди,
щоб вічно бути.

Березень 2018 р.

Анисівська сільська рада

(села Анисів, Лукашівка)

Аксюта Василь Овсійович, 1885 р.н., с. Анисів Чернігівського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Анисів, одноосібник. Заарештований 12.12.1932 р. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 04.03.1933 р. за ст.54-10 КК УСРР висланий до Північного краю на 3 роки. Реабілітований 19.06.1989 р.*(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.7469) (РІ, кн.2, с.605).*

Аксюта Устим Овсійович, 1882 р.н., с. Анисів Чернігівського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Анисів, одноосібник. Заарештований 12.12.1932 р. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 04.03.1933 р. за ст.54-10 КК УСРР висланий до Північного краю на 3 роки. Реабілітований 19.06.1989 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.7469) (РІ, кн2, с.606).*

Аренчак Томас Федькович, 1895 р.н., с. Станькова Калуського р-ну Івано-Франківської області, українець, неписьменний. Проживав у с. Лукашівка Чернігівського р-ну, одноосібник. Заарештований 22.11.1937 р. За постановою особливої наради при НКВД СРСР від 10.12.1937 р. за ст.54-10 КК УРСР позбавлений волі на 10 років. Реабілітований 08.08.1989 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.8766) (РІ, кн.2, с.631).*

Білюба Олексій Михайлович, 1909 р.н., с. Лукашівка Чернігівського р-ну; українець, малописьменний. Проживав у с. Лукашівка, одноосібник. Заарештований 28.04.1932 р. за ст.54-10 ч. 1 КК УСРР. 02.09.1932 р. справу припинено. Реабілітований 28.12.1996 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.399) (РІ, кн.3, с.359).*

Боярченко Григорій Якович, 1910 р.н., с. Лукашівка Чернігівського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у м. Чернігів, різноробочий. Заарештований 24.10.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 15.11.1937 р. за проведення антирадянської агітації, розповсюдження провокаційних чуток про війну ув'язнений до ВТТ на 10 років. Реабілітований 19.05.1962 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.4939) (РІ, кн.3, с.424).*

Боярченко Іван Трохнмович, 1906 р.н., с. Лукашівка Чернігівського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у м. Чернігів, вантажник. Заарештований 03.10.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 21.10.1937 р. за розповсюдження провокаційних чуток застосована ВМП. Розстріляний 22.10.1937 р. у м. Чернігів. Реабілітований 28.08.1989 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.11530) (РІ, кн.3, с.424).*

Боярченко Опанас Максимович, с. Лукашівка Чернігівського р-ну, малописьменний. Проживав у с. Лукашівка, одноосібник.

Заарештований 21.09.1928 р. за ст.54-8 КК УСРР. 01.10.1928 р. справу припинено. Реабілітований 30.06.1999 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-328, оп.5, спр.380) (РІ, кн.3, с.424-425).*

Боярченко Петро Трохимович, 1893 р.н., с. Лукашівка Чернігівського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у м. Чернігів, вартовий Чернігівторгу. Заарештований 25.10.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 03.11.1937 р. за розповсюдження провокаційних чуток застосована ВМП. Розстріляний 10.11.1937 р. у м. Чернігів. Реабілітований 15.08.1989 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.9847) (РІ, кн.3, с.425).*

Боярченко Степан Трохимович, 1899 р.н., с. Лукашівка Чернігівського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у м. Чернігів, водій обкому профспілок МТС. Заарештований 24.10.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 02.11.1937 р. за проведення антирадянської агітації позбавлений волі на 8 років. Загинув 17.11.1942 р. в Кулойському ВТТ НКВД. Реабілітований 02.04.1958 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.3333) (РІ, кн.3, с.425).*

Боярченко Феодосій Іванович, 1898 р.н., с. Лукашівка Чернігівського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у м. Чернігів, вантажник Чернігівського заготзерно. Заарештований 17.09.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 29.09.1937 р. за проведення антирадянської агітації, скерованої на підрив колгоспного будівництва, ув'язнений до ВТТ на 10 років. Звільнений 15.09.1947 р. Реабілітований 18.07.1964 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3. Спр.7812) (РІ, кн.С.425).*

Боярченко Яків Іванович, 1868 р.н., с. Лукашівка Чернігівського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Лукашівка, одноосібник. Заарештований 16.10.1930 р. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 21.12.1930 р. за ст.54-10 КК УСРР висланий до Північного краю на 3 роки. Реабілітований 26.07.1989 р.*(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.6267) (РІ, кн.3, с.425).*

Вареник Аникій Юхимович, 1875 р.н., с. Лукашівка, українець, одноосібник, репресований 1930 р., реабілітований 1989 р. *(ШК. – 1991 р. – 4 квітня).*

Вареник Василь Юхимович, 1871 р.н., с. Лукашівка, українець, робітник-залізничник, репресований 1933 р., реабілітований 1989 р. (ШК. – 1991 р. – 4 квітня).

Вареник Леонід Васильович, 1889 р.н., с. Напорівка (приєднано до с. Лукашівка) Олишівського (нині Чернігівського) р-ну, українець, малописьменний. Проживав у м. Чернігів, чорноробочий. Заарештований 01.10.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 21.10.1937 р. за проведення антирадянської агітації ув'язнений до ВТТ на 10 років. Реабілітований 18.08.1989 р. (*Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.9313) (РІ, кн.3, с.477).*

Вареник Микола Леонідович, 1911 рн. с. Напорівка (приєднано до с. Лукашівка) Олишівського (нині Чернігівського) р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у м. Чернігів, без певних занять. Заарештований 26.09.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 28.09.1937 р. за ст.54-10 КК УСРР ув'язнений до ВТТ на 10 років. Реабілітований 15.08.1989 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.9924) (РІ, кн.3, с.477).*

Вареник Олексій Аникійович, 1909 р.н., с. Напорівка (приєднано до с. Лукашівка) Олишівського (нині Чернігівського) р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Напорівка, одноосібник. Заарештований 21.10.1930 р. За постановою судової «трійки» при Колегії ГПУ УСРР від 08.11.1930 р. за ст.ст.54-10 КК УСРР висланий до Північного краю на 5 років. Реабілітований 05.11.1988 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.8118) (РІ, кн.3, с.477).*

Вареник Сергій Васильович, 1892 р.н., с. Напорівка (приєднано до с. Лукашівка) Олишівського (нині Чернігівського) р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у м. Чернігів, тесля. Заарештований 09.10.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 21.10.1937 р. за проведення антирадянської агітації, скерованої на підрив колгоспного будівництва, ув'язнений до ВТТ на 10 років. Відбував покарання у м. Улан-Уде, Бурято-Монгольська АРСР. Реабілітований 21.08.1989 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.10631) (РІ, кн.3, с.477).*

Вареник-Владімірський Роман Логвинович, 1877 р.н., с. Напорівка (приєднано до с. Лукашівка) Олишівського (нині Чернігівського) р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у м. Чернігів, комірник. Заарештований 27.09.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 28.09.1937 р. за проведення антирадянської агітації ув'язнений до ВТТ на 10 років. Реабілітований 14.06.1989 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.1891) (РІ, кн.3, с.477).*

Вершок Іван Митрофанович, 1884 р.н., с. Анисів Чернігівського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Анисів, працював поденно. Заарештований 25.11.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 29.11.1937 р. за проведення антирадянської агітації ув'язнений до ВТТ на 10 років. Реабілітований 29.03.1990 р.(*Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.1258) (РІ, кн.3, с.512).*

Гарус Михайло Хомич, 1905 р.н., с. Лукашівка Чернігівського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Лукашівка, одноосібник. Заарештований 21.09.1928 р. за ст.54-8 КК УСРР. 20.11.1928 р. справу припинено. Реабілітований 30.06.1999 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-328, оп.5, спр.380) (РІ, кн.4, с.273).*

Герасименко Михайло Васильович, 1921 р.н., с. Анисів Чернігівського р-ну, українець, освіта середня. Проживав у с. Анисів, учень. Заарештований 30.09.1940 р. За вироком Чернігівського облсуду від 19.11.1940 р. за ст.ст.54-

10 ч. 1, 54-12 КК УРСР засуджений до позбавлення волі на 3 роки. Звільнений 30.09.1943 р. Реабілітований 12.07.1991 р.
(ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр.15534-п) (РІ, кн.4, с.282).

Грихно Іван Андрійович, 1903 р.н., с. Анисів Чернігівського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у м. Чернігів, дезінфектор. Заарештований 15.11.1940 р. За вироком судової колегії в кримінальних справах Чернігівського облсуду від 30.11.1940 р. за ст.54-10 ч. І КК УСРР засуджений до позбавлення волі на 5 років. Реабілітований 08.08.1991 р.
(ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр.15357-п) (Р, кн.4, с.373).

Грихно Костянтин Андрійович, 1897 р.н., с. Анисів Чернігівського р-ну, українець, освіта середня. Проживав у м. Чернігів, безробітний. Заарештований 14.10.1930 р. За постановою судової «трійки» при Колегії ГПУ УСРР від 04.11.1930 р. за ст.ст.54-10, 54-13 КК УСРР передбачена ВМП. Реабілітований 14.08.1989 р.
(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.8584) (РІ, кн.4, с.373).

Гужва Федір Іванович, 1886 р.н., с. Анисів Чернігівського р-ну. українець, освіта початкова. Проживав у с. Анисів, різноробочий. Заарештований 16.11.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 21.11.1937 р. за проведення антирадянської агітації, скерованої на підрив колгоспного будівництва, ув'язнений до ВТТ на 10 років. Реабілітований 30.05.1989 р.
(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.1533) (РІ, кн.4, с.394).

Дюкич Франц Йосипович, 1890 р.н., Угорщина, угорець, освіта вища. Проживав у с. Анисів Чернігівського р-ну, агроном. Заарештований 10.04.1944 р. За постановою особливої наради при НКВД СРСР від 18.11.1944 р. за ст.54-1 «а» КК УРСР ув'язнений до ВТТ на 8 років. Відбував покарання у Чорногорському спеціальному ВТТ. Звільнений достроково 26.11.1951 р. Реабілітований 27.09.1993 р.
(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.11938) (РІ, кн.4, с.546).

Жук Тимофій Антонович, 1911 р.н., с. Анисів Чернігівського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав за місцем служби, червоноармієць (м. Борисоглєбськ Воронезької обл., РФ). Заарештований 12.11.1941 р. За вироком ВТ Орловського ВО від 09.12.1941 р. за ст.58-10 ч. 2 КК РРФСР засуджений до позбавлення волі на 10 років. Реабілітований 24.06.1996 р.
(ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр.17498-п. (РІ, кн.5,с.74).

Звонник Федір Антонович, 1898 р.н., с. Анисів Чернігівського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Голубичі Ріпкинського р-ну, робітник залізниці. Заарештований 18.07.1945 р. За вироком ВТ Білоруської залізниці від 14.09.1945 р. за ст.54-3 КК УРСР засуджений до позбавлення волі на 7 років. Реабілітований 16.11.1994 р.
(ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр.16641-п) (РІ, кн.5, с.127).

Кашарін Микита Свстафійович, 1864 р.н., с. Анисів Чернігівського р-ну, росіянин, освіта початкова. Проживав у с. Анисів, селянин. Заарештованій

23.04.1920 р. За вироком Чернігівського губревтрибуналу від 20.07.1920 р. за проведення контрреволюційної діяльності позбавлений волі на 5 років. Реабілітований 15.02.1999 р. (*Держархів Чернігівської області, ф.Р-4609, оп.1, спр.2042) (РІ, кн.5, с.268).*

Кирієнко Кузьма Андрійович, 1897 р.н., с. Анисів Чернігівського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у м. Чернігів, сторож. Заарештований 05.05.1919 р. за проведення контрреволюційної діяльності. За постановою Чернігівського губревтрибуналу від 19.06.1919 р. справу припинено. Реабілітований 27.11.1998 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-4609, оп.1, спр.436) (РІ, кн.5, с.292).*

Кошарний Микола Дмитрович, 1923 р.н., с. Анисів Чернігівського р-ну, українець, освіта незакінчена вища. Проживав у с. Анисів, студент пединституту. Заарештований 27.09.1940 р. За вироком Чернігівського облсуду від 19.11.1940 р. за ст.54-12 КК УРСР засудженій до позбавлення волі на 1 рік. Звільнений 27.09.1941 р. Реабілітований 29.08.1991 р.*(ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр.15534-п) (РІ, кн.5, с.525).*

Кудін Іван Миколайович, 1904 р.н., х. Толстого Олишівського р-ну, українець. Проживав у с. Анисів Чернігівського р-ну, завуч школи. Заарештований 05.07.1940 р. за ст.54-10 ч. 1 КК УРСР. 08.08.1940 р. справу припинено. Реабілітованій 25.04.1997 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.2061) (РІ, кн.5, с.594).*

Лисенко Дмитро Тимофійович, 1899 р.н., с. Анисів, українець, промивальник депо ст. Чернігів, репресований 1932 р., реабілітований 1989 р. *(ШК. – 1991. – 18 квітня).*

Лисенко Ілля Іванович, 1881 р.н., с. Анисів, українець, сезонний робітник репресований 1933 р., реабілітований 1989 р. *(ШК. – 1991. – 18 квітня).*

Лобода Михайло Федотович, 1876 р.н., с. Анисів, українець, сезонний робітник репресований 1933 р., реабілітований 1989 р. *(ШК. – 1991. – 18 квітня).*

Лутченко Петро Євтихійович, 1889 р.н., с. Анисів, українець, одноосібник, репресований 1933 р., реабілітований 1989 р. *(ШК. – 1991. – 18 квітня).*

Мартиненко Степан Михайлович, 1902 р.н., с. Анисів, українець, робітник-ремонтник, репресований 1933 р., реабілітований 1989 р. *(ШК. – 1991. – 20 квітня).*

Мец Порфирій Степанович, 1891 р.н., с. Лукашівка, українець, робітник, репресований 1930 р., реабілітований 1988 р. *(ШК. – 1991. – 20 квітня).*

Мецца Опанас Степанович, 1874 р.н., с. Лукашівка, одноосібник, репресований 1930 р., реабілітований 1989 р. *(ШК. – 1991. – 20 квітня).*

Молибога Євмен Савелійович, 1888 р.н., с. Анисів, українець, селянин, репресований 1933 р., реабілітований 1989 р. *(ШК. – 1991. – 20 квітня).*

Пац Іван Іванович, 1886 р.н., с. Лукашівка, українець, одноосібник, репресований 1933 р., реабілітований 1989 р. *(ШК. – 1991. – 20 квітня).*

Подвербний Гаврило Павлович, 1906 р.н., с. Лукашівка, українець, селянин, репресований 1930 р., реабілітований 1989 р. *(ШК. – 1991. – 20 квітня).*

Подвербний Степан Корнійович, 1887 р.н., с. Лукашівка, українець, репресований 1930 р., реабілітований 1989 р. *(ШК. – 1991. – 20 квітня).*

Подвербний Степан Митрофанович, 1883 р.н., с. Лукашівка, українець, одноосібник, репресований 1930 р., реабілітований 1964 р. *(ШК. – 1990. – 1 грудня).*

Подвербний Яків Петрович, 1880 р.н., с. Лукашівка, українець, селянин, репресований 1930 р., реабілітований 1989 р. *(ШК. – 1991. – 20 квітня).*

Степенко Костянтин Іванович, 1906 р.н., с. Лукашівка, українець, вантажник Чернігівського держмлина, репресований 1937 р., реабілітований 1962 р. *(ШК. – 1990. – 1 грудня).*

Шуба Захарій Захарович, 1873 р.н., с. Анисів, українець, одноосібник, репресований 1930 р., реабілітований 1989 р.*(ШК. – 1990. – 1 грудня).*

***Шуба Степан Савкович**, 1870 р.н., с. Анисів, українець, одноосібник, репресований 1930 р., реабілітований 1989 р. (ШК. – 1990. – 1 грудня).*

Олександр Молибога

«Схаменіться, запугані нещаснії люди…»

Саме ці слова у листівках і досі пам'ятають старожили села Анисів Чернігівського району. Листівки напередодні Великодня 27 квітня 1940 р., були розвішені на паркані біля школи.

Про зміст та обставини появи листівок, написаних від руки через копіювальний папір друкованим шрифтом, сьогодні можна дізнатися з документів, які зберігаються у фондах Державного архіву Чернігівської області та архіву Служби Безпеки України у Чернігівській області.

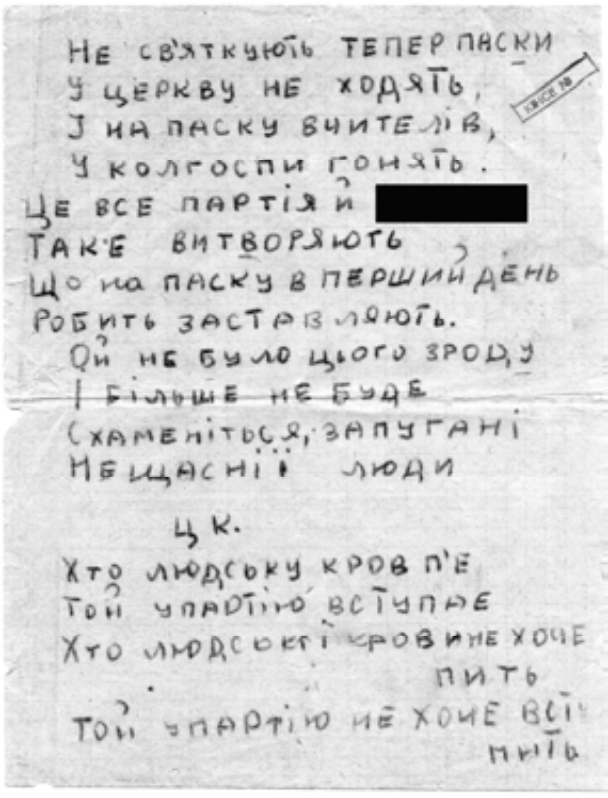
Не святкують тепер паски
У церкву не ходять,
І на паску вчителів,
У колгоспи гонять.
Це все партія й [redacted]
Таке витворяють
Що на паску в перший день
Робить заставляють.
Ой не було цього зроду
І більше не буде
Схаменіться, запугані
Нещасні люди

Ц К.
Хто людську кров п'є
Той у партію вступає
Хто людської крові не хоче
пить
Той у партію не хоче всту
пить

«Не св'яткують тепер паски
У церку не ходять,
І на паску вчителів,
У колгоспи гонять.
Це все партія й […]
Таке витворяють
Що на паску в перший день
Робить заставляють.
Ой не було цього зроду
І більше не буде
Схаменіться, запугані
Нещаснії люди»

«Хто людську кров п'є
Той у партію вступає
Хто людської крови не хоче пить
Той у партію не хоче вступить»
[1,арк. 34]

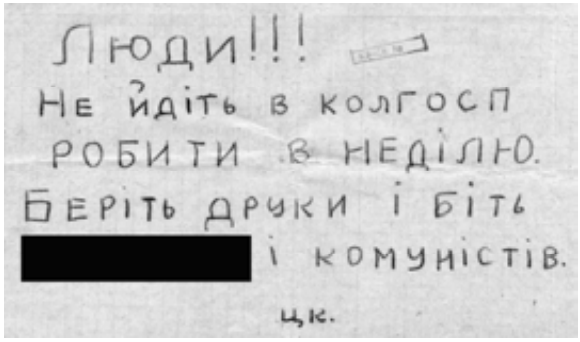
Люди!!!
Не йдіть в колгосп
робити в неділю.
Беріть дрюки і бійть
[redacted] і комуністів.
ц.к.

Люди !!!
Не йдіть у колгосп
Робити в неділю
Беріть друки і біть
[…] і комуністів
[1,арк. 35]

У зв'язку з тим, що в тексті листівок був явний заклик до повстання проти радянської влади, після тривалих пошуків 05 липня 1940 р. органи НКВС, заарештували імовірного автора листівок – завуча Анисівської неповної середньої школи Івана Миколайовича Кудіна.

На допитах І.М. Кудін свою причетність до розповсюдження листівок заперечував: «Контрреволюційною діяльністю не займався. Контреволюційних листівок я не виготовляв і не розповсюджував. Це я заперечую»[1,арк. 14].

Сподіваючись на звільнення, І.М. Кудін написав лист на ім'я Й.В. Сталіна, в якому стверджував, що вчитель школи Ілля Кирилович Матюша та директор школи Дем'ян Олександрович Кривицький – «совершили гнусную подделку под мой почерк» [1,арк. 19].

У характеристиці, яку І.М. Кудін давав вчителям Анисівської неповної сердньої школи ішлося, що вчитель І.К. Матюша, син куркуля обіцяв «вивернути нутро» з Анисівської парторганізації. Директор школи Д.О. Кривицький «людина скритна і хитра», «до вчителів комуністів ставиться вороже». У дружини директора школи Марфи Сергіївни Кривицької, яка також працювала вчителем, від першого шлюбу із білогрвадійським офіцером Петром Малечєю, якого за антирадянську діяльність було заслано(…), був син Леонід Малеча [1,арк.42-43].

Вищезазначені листівки та зразки почерків І.М. Кудіна, І.К. Матюші, Д.О. Кривицького та Л.П. Малечі було відправлено до Київького інституту науково-судової експертизи. Інститутом зроблено висновок, що листівки писав Л.П. Малеча, який зізнався в скоєному та спробі створити антирадянський гурток. Отже, 08 серпня 1940 р. справу проти І.М. Кудіна припинено, а Л. Малеча потрапив до в'язнці НКВС.

Із справи заарештованого Леоніда Малечі, дізнаємося, що він народився 1925 р в заможній сім'ї в с. Ковчин Куликівського району. В 1940 р. навчався у 8 класі однієї зі шкіл міста Чернігова.

На допитах Малеча говорив: «*Бабушка – Косая Любовь Ефимовна, в моем присутствии вспоминала об имуществе, усадьбе которые отобрала советская власть, что на меня отрицательно влияло, выработалась жажда помститься советской власти».* [2,арк. 11]

«Селяни колгоспники живуть життям рабів стародавнього Рима, не маючи куска хліба. А таких продуктів як сахар, макарони, крупи не буває по декілька місяців. Селяни колгоспники приблизно 70 % голодують. Такий самий процент колгоспників ходить в лахмітті і подраних кусках обуви. Радянський Союз – це держава де «от молдаванина до финна» народ голодний, холодний, роздітий, розутий, ограблений, з хат вигнаний, запуганий і одурений. Радянський Союз веде політику захвату територій і війн. […] От за останні три роки Радянський Союз встиг поміряться в силах з восім'ю державами. От це і привело до думки створити гурток» [2,арк. 30].

Про розповсюдження листівок Леонід Малеча, розповів своїм друзям-односельцям, Михайлу Герасименку та Миколі Кошарному з якими навчався в місті Чернігові.

Микола Кошарний на допитах стверджував, що Малеча в його присутності говорив: «*Если какое-либо капиталистическое государство напало бы на СССР войной, я бы взял двуствольное ружье отца, сел бы верхом на школьную лошадь и поехал бы воевать против советской власти».* [2,арк. 98-99]

Михайло Герасименко також висловлювався негатвно по відношенню до радянської влади. Свідок Іван Мартиненко на допиті казав, що «*Герасименко всегда стоял на антисоветских позициях и высказывался в антисоветском духе против мероприятий партии и правительства. Если Германия пойдет на Советский Союз, то он не устоит, его Германия разобьет так как в стране не надежный тыл, много людей не довольных советской властью в момент войны должны поднять восстание»*[2,арк. 79].

За вироком Чернігівського обласного суду від 19.11.1940 р. Леоніда Малечу засуджено на 4 роки позбавлення волі, Михайла Герасименка – на 3 роки, Миколу Кошарного – на 1 рік.

Після відбуття покарання у виправних таборах Михайло Герасименко, Микола Кошарний повернулися до с. Анисів. За спогадами старожилів села Анисів, Михайло Герасименко у післявоєнний період, працював на екскаваторі в місті Чернігові. Інколи в розмовах з оносельцями згадував про велику кількість поховань у виправному трудоваму таборі, на яких не вказувались прізвища померлих, а тільки номер.

У травні 2008 року М.Герасименко був запрошений та виступив зі спогадами на мітингу-реквіємі зі вшанування пам'яті жертв політичних репресій за участю керівників Чернігівської області, який відбувся біля пам'ятного знака неподалік від села Халявина Чернігівського району.

Подальша доля автора листівок Леоніда Малечі невідома.

1. Держархів Чернігівської обл., ф. Р-8840, оп.3,- спр. 2061.
2. ГДА СБ України, м. Чернігів, спр. 15534-п.
Фото: ГДА СБ України, м. Чернігів, Чернігівської районної газети «Наш край»

За поклоніння диктаторам – виправний табір

В селі Анисів були випадки, коли людей заарештовували за «довгий язик». Підтвердженням цього є два приклади.

Пантелій Степанович Молибога (1912 р. н.) уродженець села Анисів. В 1936 р. працював вантажником на пристані міста Чернігів. В фондах архіву Служби Безпеки України в Чернігівській області *(ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр.14738–п)* знаходимо, що Пантелій Молибога на роботі в присутності 15-18 осіб говорив: «Якщо мені гарно заплатять, то я поїхав і убив би Й.Сталіна». Отже, за ці слова 05 вересня 1936 року органами НКВС він був заарештований. На допитах П. Молибога все заперечував.

Згодом за вироком спеціальної колегії Чернігівського обласного суду від 13 жовтня 1936 року П.С. Молибогу засуджено до 4 років позбавлення волі.

Світло на дану справу проливають спогади місцевого жителя Миколи Андрійовича Молибоги (1932-2017): «Пантелій Молибога на пристані в

присутності людей говорив ось як: «Якби в мене було багато грошей, то я Сталіним би був!». Хтось не дочув, що він говорить, подумав, що дійсно хоче вбити «вождя» і доніс в органи НКВС».

В наступній архівній справі (*ГДА СБ України, м. Чернігів. –Спр.15150 –п)* іде мова про Катерину Олександрівну Молибогу (1894 р. н.), жительку с. Анисів. У липні 1941 р. на базарі в м. Чернігові стверджувала, що А. Гітлер несе людям добро. З показів свідків: «Если придет Гитлер на Украину, то все будет хорошо, что наше Красное войско его пропустит на нашу территорию». «Он (Гитлер), хороший человек и нечего его давить ибо он верит в Бога, мальчишки рассказывали, что они его увидели на картине в кино, что он носит крест. Я подумала, если он носит на груди крест, то он людей не убивает». Така думка не могла не привернути увагу каральних органів і тому, що «добрий» Гітлер вже просував свої війська по території СРСР.

05 липня 1941 р. Катерина Молибога була заарештована. 26 липня 1941р. за вироком військового трибуналу військ НКВД по Київській області засуджена до 8 років позбавлення волі.

Подальша доля Катерини Молибоги невідома *(ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр.15150 –п).*

Врятував село та засуджений на сім років позбавлення волі

У 2008 році за ініціативи ветеранського осередку села Анисі вуцентрі села встановлено пам’ятний знак жителю села Францу Йосиповичу Дюкичу (1890 – 1984). За переказами місцевих старожилів він врятував село від спалення каральним загоном німецьких окупантів.

На жаль вшанування свого рятівника вдячними анисівцями відбулось лише тоді, коли Україна стала незалежною державою. У післявоєнний час репресивні органи заарештовували всіх хто працював у місцевих органах владипід час окупації. Не минула ця доля і Ф.Й. Дюкича.

Архівна справа із фондів Державного архіву Чернігівської області *(ф.Р-8840, оп.3, спр. 11938)* допоможе нам зрозуміти трагічну долю Франца Йосиповича Дюкича.

Народився Ф.Й. Дюкич у 1890 р. в Угорщині (казав анисівцям, що він австрієць). Після закінчення 7 класів у 1904–1907 рр. навчався в ремісничий школі, а потім працював слюсарем. З 1911 року перебуває на службі в Австро-Угорській армії в лавах якої з 1914 р. воює на фронтах Першої світової війни. У 1915 році отрапляє до російського полону, а згодом військовополоненний Ф. Дюкич етапований до Сибіру і перебуває у

м. Новомиколаївськ (тепер м. Новосибірськ).

У 1916 році Ф.Й. Дюкич невідомо як з'являється на Чернігівщині і працює у поміщика Малявко в Чернігові. З приходом німецьких військ на Чернігівщину в 1918 р. повертається до Австро-Угорщини, де знову влаштовується на роботу слюсарем. У 1919 році добровільно вступив до лав Угорської Червоної Армії. Після поразки армії від румунських військ і встановлення в Угорській державі диктатури Міклоша Хорті, Ф.Й. Дюкич переїздить до м. Чернігова, де працює на сіно пресувальному заводі. Із 1922 року проживає в с. Піски (Чернігівський район), а з 1929 року працює інструктором заготівель в районній скотарській спілці. У 1930–1932 рр. працює агрономом в колгоспі с. Піски та в 1932–1934 рр. у колгоспі с. Янівка. З 1934 року він працював агрономом в колгоспі с. Анисів.

Саме в Анисові, коли село було окуповано нацистськими загарбниками, він згодом працює в земельному відділі перекладачем. У травні 1943 році, за спогадами старожилів, партизани на залізничному переїзді біля села Анисів підірвали німецький військовий ешелон. Селу грозило знищення, адже анісівці знали про долю сіл Яцево та Кувечичі. Каральний загін нацистів прийшов у село. Франц Йосипович Дюкич використовуючи своє австрійське походження, ризикуючи власним життям вступив у переговори з командиром карателів. Він довів командиру, що в селі партизан не має, а поїзд підірвали прибулі партизани. Загін карателів відступив.

Можливо мешканці села і дякували Ф.Й. Дюкичу за врятовані життя, але захистити його життя від каральних органів радянської влади не змогли. Після визволення Чернігівщини від нацистських загарбників Ф.Й. Дюкич був заарештований 10 квітня 1944 р. за те, як записано в справі, що «в роки окупації німцями міста Чернігова служив в райземвідділі перекладачем німецької мови, був солідарний з фашистським строєм, допомагав німцям встановлювати «новий порядок» на Україні, добровільно вступив у «Фольксдойч», користувався від окупантів привілеями – отримував пайок за підвищеними нормами із спеціального магазина «Фольксдойч», ліс на будівництво будинку, корову, порося, відвідував вечори «Фольксдойч».

Під час допиту Ф.Й. Дюкич підтвердив, що працював у райземвідділі перекладачем під час фашистської окупації в період з 15 лютого 1942 р по вересень 1943 р., евакуюватись з окупованої території не міг через брак коштів. У липні 1943 р. Ф.Й. Дюкич відвідав у м. Чернігів мітинг, присвячений розстріл у польських офіцерів в Хотинському лісі, де голова міської управи

Іванов «хвалив німецьку армію і їх порядок». На свій захист він навів факт, що не зважаючи на роботу в райземвідділі він підтримував зв'язок з уродженцем с. Анисів, політруком партизанського загону «За Батьківщину» Петром Степановичем Герасименком.

На допиті П.С. Герасименко (в той час начальник дорожнього відділу м. Чернігова), підтвердив, щодійсно Ф.Й. Дюкич переховував партизан у власном у сараї, які за наказом керівництва вирушали на бойове завдання до м. Чернігова, інколи приносив їм їжу. Ф.Й. Дюкич у своїх свідченнях зазначає, що вступив на службу до райземвідділу і користувався вищезазначеними привілеями, але зрадником Батьківщини себе не визнає, адже рішення приймав «під нажимом».

Врятування села відзнищення аж ніяк не пом'якшило вироку по його справі – за постановою особливої наради при НКВС СРСР від18 листопада 1944 року засуджений до 8 років перебування у виправно-трудовому таборі. У справі зберігається документ, де зазначено, що під час конфіскації у засуджено вилучено корову, два стільці та скриню.

Ф.Й. Дюкич відбував покарання у Чорногорському спеціальному виправно-трудовому таборі. Звільнений достроково 26 листопада 1951року. Після звільнення повертається працювати в с. Анисів агрономом до виходу на пенсію. Помер 1984 року в селі Анисів. Реабілітований 27 вересня1993року.

Всі хто знав при житті Ф.Й. Дюкича відзначали, що то булла доброзичлива людина, завжди з усіма віталася на вулиці, його поради по садівництву і досі використовують жителі села. На знак поваги до цієї людини його фото знаходиться в місцевому краєзнавчому музеї ще з 1996 року.

Боровиківська та Дніпровська сільські ради

(села Боровики, Дніпровське, Загатка, Повидів, Прохорів, Старик, Хатилова Гута Шмаївка)

Власенко Семен Пантелійович, 1892 р.н., с. Дніпровське Чернігівського р-ну, освіта початкова. Проживав у с. Дніпровське, одноосібник. Заарештований 08.07.1920 р. за проведення антирадянської агітації. 26.08.1920 р. звільнений на підписку про невиїзд. За постановою Чернігівського губревтрибуналу від 19.10.1920 р. справу припинено. Реабілітований 15.02.1999 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.7584) (РІ., кн.3. – с.531).*

Вергун Максим Никифорович, 1899 р.н., с. Хатилова Гута Михайло-Коцюбинського (нині Чернігівського) р-ну, українець, малописьменний. Проживав у с. Хатилова Гута, колгоспник. Заарештований 28.11.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 10.12.1937 р. за проведення антирадянської агітації ув'язнений до ВТТ на 10 років. Реабілітований 15.02.1999 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.11473) (РІ., кн.3. – с.506).*

Винниченко Анастасія Трохимівна, 1910 р.н., с. Боровики Михайло-Коцюбинського (нині Чернігівського) р-ну, українка, малописьменна. Проживала у м. Чернігів, робітниця. Заарештована 05.08.1941 р. За вироком ВТ військ НКВД по Київській області від 17.08.1941 р. за ст.54-10 ч. 2 з санкції ст.54-2 КК УРСР засуджена до позбавлення волі у ВТТ на 10 років. Реабілітована 26.09.1991 р. *(ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр.14999-п) (РІ, кн.3, с.516).*

Геращенко Архип Якович, 1896 р.н., с. Навози Михайло-Коцюбинського р-ну (нині с. Дніпровське Чернігівського р-ну), українець, неписьменний. Проживав у с. Навози, колгоспник. Заарештований 14.07.1941 р. За вироком ВТ військ НКВД по Київській області від 16.08.1941 р. за ст.54-10 ч. 2 з санкції ст.54-2 КК УРСР засуджений до ВМП. Розстріляний 12.09.1941 р. Реабілітований 14.11.1991 р. *(ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр.15499-п) (РІ, кн.4, с.286).*

Деркач Андрій Андрійович, 1895 р.н., с. Дніпровське Чернігівського р-ну, селянин. Заарештований 08.07.1920 р. за проведення антирадянської агітації. 26.08.1920 р. звільнений на підписку про невиїзд. За постановою Чернігівського губревтрибуналу від 19.10.1920 р. справу припинено. Реабілітований 15.02.1999 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.1982) (РІ., кн.4. – с.458).*

Зеляк Павло Якович, 1917 р.н., с. Навози Михайло-Коцюбинського р-ну (нині с. Дніпровське Чернігівського р-ну), українець, освіта незакінчена вища. Проживав у м. Чернігів, студент. Заарештований 25.03.1936 р. За вироком спецколегії Чернігівського облсуду від 14.07.1936 р. за ст.54-10 ч. 1 КК УСРР засуджений до позбавлення волі на 7 років. У березні 1943 р. звільнений. На час другого арешту – мешканець м. Запоріжжя, електромонтер.

Заарештований 24.03.1949 р. За постановою особливої наради при МГБ СРСР від 07.09.1949 р. за ст.ст.54-10 ч. 1, 54-11 КК УРСР висланий на поселення до Красноярського краю. Реабілітований 23.09.1991 р., 17.08.1989 р. *(ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр.15499-п; Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.10894) (РІ, кн.5, с.134).*

Кирієнко Гнат Миколайович, 1901 р.н., с. Навози (нині с. Дніпровське) Чернігівського р-ну, українець, малописьменний. Проживав за місцем дислокації 487 сп 143 сд, червоноармієць. Заарештований 14.06.1942 р. За вироком ВТ 143 сд від 24.06.1942 р. за ст.ст.19-58-1 «б» КК РРФСР засуджений до ВМП. Розстріляний 30.06.1942 р. Реабілітований 31.10.1997 р. *(ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр.17846-п) (РІ, кн.5, с.292).*

Кирієнко Григорій Аникійович, 1906 р.н., с. Навози (нині с. Дніпровське) Чернігівського р-ну. Українець, освіта початкова. Проживав у с. Навози, червоноармієць. Заарештований 01.03.1940 р. за ст.58-10 ч. 2 КК РРФСР. 22 03.1940 р. справу припинено. Звільнений з-під варти 05.06.1940 р. Реабілітований 18.12.1997 р.*(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.4921) (РІ., кн.5. – с.292).*

Кірієнко Антон Михайлович, 1911 р.н., с. Навози (нині с. Дніпровське) Чернігівського р-ну, українець, неписьменний. Проживав у с. Навози, червоноармієць. Заарештований 09.06.1943 р. за дезертирство. За постановою від 14.09.1943 р. оголошений у розшук. За постановою від 25.01.1949 р. розшук припинено. Реабілітований 04.03.1966 р. *(ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр.10400-п) (РІ, кн.5, с.311).*

Кольнуцький – вчитель Навозівської школи, реабілітований 1962 р. *(зв. «Дніпровське: минуле та сьогодення», 2011 р. – с.198–199).*

Корень Марко Євсевійович, 1900 р.н., с. Навози Михайло-Коцюбинського р-ну (нині с. Дніпровське), українець, освіта початкова. Проживав у с. Навози, без певних занять. Заарештований 10.09.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 15.09.1937 р. за проведення антирадянської агітації ув'язнений до ВТТ на 10 років. Реабілітований 04.09.1989 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.9717) (РІ., кн.5. – с.459).*

Корєнь Степан Федотович, 1894 р.н., с. Навози Михайло-Коцюбинського р-ну (нині с. Дніпровське Чернігівського р-ну), українець, освіта початкова. Проживав у с. Навози, службовець. Заарештований 31.03.1945 р. за ст.54-1 «а» КК УРСР. 30.03.1945 р. справу припинено. Реабілітований 20.09.1995 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.3733) (РІ., кн.5. – с.462).*

Максименко Мирон Ілліч, 1895 р.н., с. Дніпровське Чернігівського р-ну, освіта початкова. Проживав у с. Дніпровське, селянин. Заарештований 08.07.1920 р. за проведення антирадянської агітації. 26.08.1920 р. звільнений на підписку про невиїзд. За постановою Чернігівського губретрибуналу від 19.10.1920 р. справу припинено. Реабілітований 15.02.1999 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-4609, оп.1, спр.1982) (РІ., кн.6. – с.348).*

Медведь Павло Пантелійович, 1905 р.н., с. Набільське Остерського (нині Козелецького) р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Василева Гута Чернігівського р-ну, помічник бухгалтера. Заарештований 05.09.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 29.09.1937 р. за проведення антирадянської агітації, скерованої на підрив колгоспного будівництва, ув'язнений до ВТТ на 10 років. Відбував покарання у Локчимському ВТТ, Усть-Вимському ВТТ. Реабілітований 25.09.1974 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-4609, оп.1, спр.8078) (РІ., кн.6. – с.406).*

Мельник Микола Якович, 1890 р.н., с. Навози Михайло-Коцюбинського р-ну (нині Дніпровське Чернігівського р-ну), українець, освіта середня. Проживав у с. Навози, завідувач перевалочного пункту. Заарештований 20.06.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 05.05.1938 р. застосована ВМП. Розстріляний 20.05.1938 р. у м. Чернігів. Реабілітований 11.11.1964 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-4609, оп.1, спр.7838) (РІ., кн.6. – с.413).*

Мельник Михайло Якович, 1890 р.н., с. Навози Михайло-Коцюбинського р-ну (нині с. Дніпровське Чернігівського р-ну), українець, освіта початкова. Проживав у с. Корольча Любецького (нині Ріпкинського) р-ну, рахівник. Заарештований 15.10.1930 р. За постановою судової «трійки» при Колегії ГПУ УСРР від 08.11.1930 р. за ст.54-13 КК УСРР ув'язнений до концтабору на 5 років. Відбуваючи покарання, проводив антирадянську агітацію серед в'язнів. Відкрито нове провадження 02.05.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 05.05.1938 р. Застосована ВМП. Розстріляний 20.05.1938 р. у м. Чернігів. Реабілітований 24.08.1964 р., 11.11.1964 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-4609, оп.1, спр.7817, 7838) (РІ., кн.6. – с.413).*

Новик Єлисей Іовович, 1888 р.н., с. Навози (нині с. Дніпровське) Чернігівського р-ну, українець, малописьменний. Проживав у с. Навози, одноосібник. Заарештований 09.03.1933 р. за ст.54-10 КК УСРР. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 21.05.1933 р. справу припинено. Реабілітований 30.01.1998 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-4609, оп.1, спр.7417) (РІ., кн.6. – с.572).*

Новиков Матвей Антонович, 1894 г.р., Черниговский окр., с. Навозы, украинец, крестьянин. Проживал в с. Капитоновка ДВК. Арест. ПП ОГПУ 04.02.1933 г. Приговорен: Тройка при ПП ОГПУ по ДВК 1.05.1933 г., обв.: по ст. 58-7-14 УК РСФСР. Приговор: к 5 годам концлагеря. Реабилитирован 28.12.1962 г. Постановлением президиума Хабаровского краевого суда дело прекращено за недоказанностью обвинения. *(Источник: Книга памяти Хабаровского края).*

Новик Олексій Васильович, 1882 р.н., с. Навози (нині с. Дніпровське) Чернігівського р-ну, освіта початкова. Проживав у с. Навози, матрос. Заарештований 08.07.1920 р. за проведення антирадянської агітації.

26.08.1920 р. звільнений на підписку про невиїзд. За постановою Чернігівського губревтрибуналу від 19.10.1920 р. справу припинено. Реабілітований 30.01.1998 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.1982) (РІ., кн.6. – с.572).*

Райський Іван Сергійович (1918–1942) – військовослужбовець, реабілітований 1989 р. *(зв. «Дніпровське: минуле та сьогодення», 2011 р. – с.198–199).*

Скрипка Яків Іванович (1893–1937) – начальник пожежної охорони мостопереправи, реабілітований 1964 р. *(зв. «Дніпровське: минуле та сьогодення», 2011 р. – с.198–199).*

Тиминський Олександр Костянтинович (1891–1938) – директор Навозівської школи, реабілітований 1989 р. *(ШК. – 1990. – 1 грудня).*

Олександр Бережок

Зі справ репресованих

Тиминський Олександр Костянтинович (1891–1938) – директор Навозівської школи, реабілітований 1989 р. *(ШК. – 1990. – 1 грудня).*

Про колишнього директора Навозівської школи відомостей знайти вдалося дуже мало. Відповідь, можливо, лежить в справі його брата – Тиминського Миколая Костянтиновича, колишнього директора дитячого будинку в Чернігові. Окрім нього, Олександр Костянтинович мав ще брата Павла, також завідуючого дит. будинком і двлх сестер. Батько сімейства був потомственний дворянин, служив в міністерстві Народної просвіти, мав власний хутір в Ковенській губернії, Литва. *[1]*

Тут сліди і обриваються. Мабуть, за цю саму приналежність всіх братів і репресували *(Держархів Чернігівської області ф.Р-8840, оп.1, спр. 5252, П-6888, арк.41).*

Вергун Максим Никифорович, 1899 р.н., с. Хатилова Гута Михайло-Коцюбинського (нині Чернігівського) р-ну, українець, малописьменний. Проживав у с. Хатилова Гута, колгоспник. Заарештований 28.11.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 10.12.1937 р. за проведення антирадянської агітації ув'язнений до ВТТ на 10 років. Реабілітований 15.02.1999 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.11473) (РІ., кн.3. – с.506).*

Будівництво країни Рад йшло повним ходом. Ще не встигла «Конституція соціалізму, що переміг» проїхатися катком по громадянам, як на повну йшла підготовка до нових виборів в Верховну Раду ССР. І всіх, кому такий хід справ не подобався прибирали з дороги. Максим Никифорович якраз-таки належав до останніх. Мав чоловік двох синів: Петра і Михайла, 6 місяців та 12 років відповідно, 8-літню дочку Галю і дружину – Марину Нечипоровну, дочку куркуля Любченка Нечипора Єфимовича.

За звинуваченнями в тому, що Максим В. «систематически проводит антисоветскую агитацию среди крестьян направленную против мероприятий

Соввласти на селе, а особенно против выборов у Верховный Совет СССР» [1] Вергун М. 28 листопада 1937 року був заарештований та направлений до Чернігівської тюрми до вирішення справи судом.

Та чи справді в тому була його вина? «Він по соц.стану середняк, зять кулака розкулаченого. Землі мав всей 8 гектарів, коней 2 шт, коров 3 шт. У Період Революції являвся участником Полит. банді Кузнецова, после разгрома последней Вергун занимався кражей лесу за что судився 1925 на 2 рокі. Виробив 212 трудоднів.

Вергун має тесний звязок из кулаками Вергуном Ісаком та Пипкуном Потапом, які 1932 года організували воружоно востаня проти сов. власти, за что Вергун судим на 12 год. В даное время указана група кулаков а особенно – Вергун Максим. Занимается контрреволюционной агітаціей среді крестьян, розвалом колгоспной дисципліни и розломом колхоза из внутрі» *[2]* – прозвучала, як вирок в ті часи, довідка з сільради. Швидко знайшлися свідки, які підтвердили, ніби Вергун М. говорив серед односельчан наступне: «В 1932-33 году когда проводилась хлебозаготовка, то вся кулацкая верхушка села заготовляла саботаж, а в даное время в связи с новыми выборами у верховный Совет активно начала проводить к-р деятельность, выступая на собраниях: при царской власти жилось лучше крестьянам, что советская власть ограбляет людей и их обманывает. Наша власть, то царь и попы. Нет Кирова, не будет и Сталина, рушилась царская власть, скоро рушиться и советская. Скоро опять будет царская власть, наша власть» *[3].* Тож вирок не змусив себе чекати: «Вергун Максим Никифорович является врагом народа каторый на протяжении всего времени, как путем вооруженного востания, а также путем агитации ведет активную борьбу против советской власти» *[4].* За рішенням «трійки» був ув’язнений на 10 років ВТТ, а реабілітація прийшла через довгі 60 років, тільки в 1999 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.11473, арк. 2, арк. 5, арк. 12, 15, арк. 23).*

Корень Марко Євсевійович, 1900 р.н., с. Навози Михайло-Коцюбинського р-ну (нині с. Дніпровське), українець, освіта початкова. Проживав у с. Навози, без певних занять. Заарештований 10.09.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 15.09.1937 р. за проведення антирадянської агітації ув’язнений до ВТТ на 10 років. Реабілітований 04.09.1989 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.9717) (РІ., кн.5. – с.459).*

Лютнева, а слідом за нею і Жовтнева революціїї урівнювали в правах всіх. Когось добровільно, а інших – примусово. Корінь М. «до 1921 року мав 5 га паханої землі, а його батько – 17 га, разом 22 га. 2 хати, хліви 2 шт. – 35 м, клуня, 1 шт. комод, 1 амбар, 1 вітряна мельниця, дуб для перевозки грузов по воде. 1925 г. – 5 коней, ВРГ – 6 шт., овець, свиней 25 шт. В 1930 р. пограбував базу Дніпролісосплава, осуджений на 4 роки. У 1934 вкрав 3 коней із колгоспу «Червоний промінь», підозрюваний у кражі кабана» *[1].* До даної довідки, яка

додавалася до справи із сільради виникає тільки одне риторичне питання: крав чи повертав своє?

«В 1934 году вступил в колхоз, но в том же году исключен. В селе живет единолично без определенного места работы, занимается воровством и спекуляцией, ведет антисоветскую агитацию против коллективизации и сов. власти на селе. Когда ему предложили вступить в колхоз, Корень заявил: «Зачем мне одевать кандалы, когда я сейчас свободный орел, куда хочу, туда лечу. Вы у меня раньше забрали имущество мое, а чем вы будете его теперь отдавать, а скоро вам придется его возвращать. Иностранные государства уже начали войну с Советским Союзом, так что скоро будет конец Советской власти, ибо прийдет Германия и Япония, которые уничтожат Советский Союз. Вот тогда мы вам покажем, как хозяйничать на нашей земле». *[2]*

Усі звинувачення в суді Марк Євсевійович відкидав, проте куди було йому, «гвинтику», встояти проти маховика репресій. Сільський владі швидко набридла така вільнолюбива натура в себе, яка окрім всього іншого ще й користувалась авторитетом, бо походить із сім'ї куркулів. Тож за звинуваченнями в агітації проти радянської влади, за рішенням «трійки» Корінь М. був засланий на 10 років ВТТ. У 1989 році Корінь М. був реабілітований. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, П-456, арк. 5-7, арк. 21)*

Новик Єлисей Іовович, 1888 р.н., с. Навози (нині с. Дніпровське) Чернігівського р-ну, українець, малописьменний. Проживав у с. Навози, одноосібник. Заарештований 09.03.1933 р. за ст.54-10 КК УСРР. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 21.05.1933 р. справу припинено. Реабілітований 30.01.1998 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-4609, оп.1, спр.7417) (РІ., кн.6. – с.572).*

У роки, коли більша частина українців гинула від голоду, створеного штучно спотвореною уявою керівників радянського суспільства, коли українській нації на виживання залишили мінімальні шанси, знаходилися ті, хто боровся. Непривітний, холодний та голодний, блідий та затягнутий трупним смородом березень 33 року видався невдалим місяцем для Новика Єлисея Іововича.

«Кулака села Навозы, за проведение агитации против подготовки к весеннему севу по индивидуальному секрету с. Навозы взять под арест». *[1]* Таке розпорядження було видане 9 березня 1933 року. Сам же Новик Є. мав статус твердоздатчика-куркуля, хату, коня та жеребця та. Одружений, 5 дітей: 4 доньки (Агафія, Аріна, Палагея та Марія, 20, 15, 12 та 6 років відповідно) та 17-річного сина Василя.

В часи, коли з хат забиралися навіть шкарлупи з мерзлої картоплі, у Єлисея знайшли 30 мішків відбірного посівного зерна пшениці, закопаного посеред городу. На суді звинувачувальний акт містив свідчення односельчан Новика Є. та довідку із сільради: «Хозяйства до революции имел 12, 5 га, 2 лошади, 2 коровы, занимался бакалейной торговлей (9 человек в подчинении), после революции имел 3, 92 га, кустарная маслобойня, третья часть водяной

мельницы. В 1932 году облагался по твердому заданию, усилено уклонялся от выполнения государственных обязанностей.

3-го марта на общем собрании по вопросу принятия посевного плана Новик говорил: «В этом году сеять не будем, потому что у нас ограбили, забрали в хлебозаготовку продовольственный и сенной хлеб, довольно слушать коммунистов, нам надоело на них работать, нас уговаривают для того, чтобы мы больше сеяли, а придет осень паразиты заберут».

В ноябре 1932 года в группе крестьян Новик говорил: «не может того быть, чтобы мы не отстояли свой хлеб, надо организовано всем селом не выполнить план хлебозаготовок, всех под суд не отдадут, но зато хлеб у нас останется». *[2]*

Весной 33 года Новик активно проводил антисоветскую деятельность, направленную к срыву весеннего посева, распространял слух, что скоро будет война и те, кто будет сортировать семена сов власть соберет и отправит за границу». *[3]*. На суді Новик Є. себе винним не знайшов, як і знайшлося більше доказів у його вині, окрім незрозумілих та непідтверджених чуток. Тож 21 травня 1933 року згідно постанови 105/979 «Новика Елисея Иовича из под стражи освободить. Дело прекратить». Без сліду таке звинувачення все рівно не пройшло, тож наступні 60 років на сім'ї Новика Є. стояло клеймо «ворога народу», аж поки в 1998 році він не потрапив під реабілітацію *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-4609, оп.1, спр.7417, П-9467, арк. 1, арк. 14, арк. 17).*

Корєнь Степан Федотович, 1894 р.н., с. Навози Михайло-Коцюбинського р-ну (нині с. Дніпровське Чернігівського р-ну), українець, освіта початкова. Проживав у с. Навози, службовець. Заарештований 31.03.1945 р. за ст.54-1 «а» КК УРСР. 30.03.1945 р. справу припинено. Реабілітований 20.09.1995 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.3733) (РІ., кн.5. – с.462).*

Друга світова війна залишила невиправний відбиток на долі кожного українця. Одні пішли на фронт, інших висилали в остарбайтери, треті подалися в партизани, а хтось, як от Корєнь С. залишилися вдома і чим могли, допомагали місцевим жителям.

Середнього зросту, товстий, плечі опущені, коротке лице, уже сиве волосся, чорні очі, луб низький, дугоподібні брови, тонкий ніс, малий рот з тонкими губами та роздвоєне підборіддя – саме такий опис його зовнішності знаходимо в особистій справі Степана Федоровича. *[1]* Походив з родини бідних селян, мав він дружина та трьох дітей: 24-річна донька Варвара та двоє синів – Михайло і Василь 22 та 25 років відповідно.

Але тим та як займався допомогою односельчанам Корінь С. подобалося не всім. 27 березня 1945 року старший оперуповноважений М.-Коцюбинського РО НКГБ Чернігівської області молодший лейтенант держбезпеки А-н видав орден на його арешт. «Корень, проживая на оккупированной немцами территории, добровольно поступил на работу к немцам в качестве начальника лесоповала в с. Навозы.

Как начальник лесоповала, Корень является активным немецким пособником, в большом количестве сплавлял лес для немцев по р. Днепр, насильно заставлял рабочих выходить на работу, применяя издевательства над Советскими гражданами. Так, за непокорность немецким властям, он избил рабочего ... По его же указанию был избит полицией рабочий … Кроме этого, Корень подвергал почти всех жителей с. Навозы, большим штрафам за вылавливание леса по р. Днепр, для личных нужд. Денежные штрафы взымал лично.

Квартиру Корень часто посещали немцы, вместе с которыми он разъезжал на легковой автомашине. В конце 1941 года Корень выдал немецким карательным органам 15 членов истребительного отряда с. Навозы, в результате чего все они немцами были арестованы и судьба их неизвестна.

В 1943 году перед приходом частей КА, Корень вместе с резидентом полиции Ревуном, создал группу из 7 человек и под видом партизан, занимался грабежами населения, этим самым вызвав недовольство к Советским партизанам» *[2].*

Усе звинувачення ґрунтувалося виключно на заявах свідків і справа була тільки за тим, аби ще раз все вточнити та зібрати в один звинувачувальний акт. А свідки посипалися. Їхні показання путалися, не співпадали, а потім у трьох із п’яти виявилася ще й особиста ворожнеча до війни із підозрюваним. Більше того, в ході слідства вдалося з’ясувати, що з 23 тим кубів лісу до німців від Кореня дійшло тільки 600, а решта осіла в господарствах жителів с. Навози. Тож 5 грудня 1945 року справа була припинена *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.3733, П-265, арк. 6, арк. 5).*

Геращенко Архип Якович, 1896 р.н., с. Навози Михайло-Коцюбинського р-ну (нині с. Дніпровське Чернігівського р-ну), українець, неписьменний. Проживав у с. Навози, колгоспник. Заарештований 14.07.1941 р. За вироком ВТ військ НКВД по Київській області від 16.08.1941 р. за ст.54-10 ч. 2 з санкції ст.54-2 КК УРСР засуджений до ВМП. Розстріляний 12.09.1941 р. Реабілітований 14.11.1991 р. *(ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр.15499-п) (РІ, кн.4, с.286).*

Радянська влада та її політика подобалася далеко не всім чесним людям. Геращенко А. належав до тих, у кого вона вже сиділа в печінках.

Походив з родини селян-середняків, колгоспник, неграмотний, безпартійний, судимий за аліменти. Був одруженим, мав двох синів Василя та Савелія (22 та 16 років відповідно) і 18-річну доньку Ганну.

«Будучи враждебно настроен к Советской власти Геращенко Архип Яковлевич в момент всеобщей мобилизации 12.07.1941 года организовал бандитский разгром колхозной канцелярии и выступил с призывом перед колхозниками о поражении Красной Армии и приходе Гитлера на Украину, и призывал колхозников громить колхозы, и совершать террористические акты над партийными и советскими активом» [1] читаємо в звинувачувальному акті.

Колгосп ім. Чкалова видав довідку, яка ще більше підлила масла в вогонь. «Роботав в колгоспи рядовим, имееть 6 трудодней за 1941 рік, в колгоспи на роботі поводився часто спорився з бригадіром. Также не виполняв указания бригадира с целью вибирав ту роботу в колгоспи, котора йому нравится.

Раніше син зажиточного середняка, в роки революцій скривався, дізіртіровал, имел зі своїм батьком по полтора десятка лошадей з якими скривался під час походов Червоной Армії і все время дізіртіровал. Для села опасній, якій під час мобілізації гонялся за головою к-пу» *[2].*

Голова колгоспу не залишився осторонь в розгляді такої важливої справи. Ось, що можна знайти в його свідченнях: «Весной 41 года на зборах колхозников Геращенко А. говорил: «На кого мы будем работать, на коммунистов да евреев. Собираем мы тонны зерна, а получаем несчастные граммы, и отдаем тонны неведомо куда».

Гражданин Геращенко прибыл в колхозный двор, как мобилизованы для атправки райвоенкомом в Коцюбинский район. Хорошо знав о том, что йому приходится отьежать и с целью випив водки почав проявлять агітацію среді мобілізованих, а также сорвать мобилизацію. Ето ему невдалось после етого снаружи побил в колхозной конторе 8 штук окон совершено разбито потом совмесно с мобилізованим Новиком Юрком Александровичем вворволісь в колхозну контору, розбили клейоночні двері, зайшли в кобинет розбили два портрети товариша Леніна і товариша Кагоновича і 2 портрети т. Сталіна и порвали лозунги из віступлені т. Молотова 15 штук порвалі, среді кобинето опрокинули концелярний стол где поломали з колхозними документами, где и порвані документи и розброшени по всьому кобинету. Сорвали 2 рупори от прийомника. Начали кричать: «Давайте разобьём колхоз и уничтожим коммунистов, а потом пойдем пойдем воевать».

После етого побоя вишли во двор колозній начали избивать граждан, ударив жену красноармейца. После сказанного Геращенко схватил палку и стал бить сына в канцелярии колхоза, но был схвачен своей женой и насильно уведен домой».*[3].*

На допитах Геращенко відповів, що участі в бандах і повстаннях не брав, антирадянською агітацією не займався, а от за розбив канцелярії вину визнав повністю. Та 16 серпня 1941 року Воєнний Трибунал військ НКВД Київської області в м. Чернігові на закритому засіданні признав Геращенка А. Я. винним і на підставі ст. 54^{10} ч. II КК УРСР піддати вищій мірі покарання – розстрілу. 12 вересня того ж року вирок був приведений в дію *(ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр.15499-п, арк. 2, арк. 8-9, арк. 11, 22).*

Кірієнко Антон Михайлович, 1911 р.н., с. Навози (нині с. Дніпровське) Чернігівського р-ну, українець, неписьменний. Проживав у с. Навози, червоноармієць. Заарештований 09.06.1943 р. за дезертирство. За постановою від 14.09.1943 р. оголошений у розшук. За постановою від 25.01.1949 р.

розшук припинено. Реабілітований 04.03.1966 р. *(ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр.10400-п) (РІ, кн.5, с.311).*

З рідного села в холодні степи Сибірського краю Кірієнко Антон висилався двічі. Вперше з 1937 по 1941 рік в м. Комсомольск на Амурі. За що – слідство не вказує. Вдруге – з 1948 по 1956 рік за невиконання трудоднів, звідки повернувся з відкритим туберкульозом. За соціальним станом із сім'ї бідняків, батьки – до і після революції також селяни-бідняки. Був і ще й третій вирок, більш масштабний, в роки Другої світової війни. Вирок, за який мало б бути тільки одне покарання – розстріл. Але справедливість, як не дивно чути це слово для тих часів, все таки взяла гору. «Зачислен был во 2-й взвод з 06 по 8.06.1943 года. Поведение его было хорошее, выполнял все приказания командира отделения и также командира взвода. Занимал должность ручной пулеметчик № 1» – наводить витяг бойова характеристика Антона Михайловича *[1]* І тут же слідом за нею обвинувачення, абсолютно не притаманне для описаної вище людини: «Кириенко достаточно изобличается в том, что будучи на переднем крае нашей обороны 9 июня 1943 года изменил Родине и перешел на сторону врага … Объявлен во Всесоюзный розыск». *[2].*
Що насправді сталося вже після висилки аж в 1966 році розповість сам звинувачений: «Примерно в мае или июне 1943 года из Запасного полка я был направлен на территорию Курской области, кажется в район Севска или Семеновки, точно теперь не помню. 1 номер пулемета. Вторым номер у меня был красноармеец Абдулаев.

Находясь на переднем крае обороны в июне 1943 года перед утром будучи на посту я был захвачен двумя немцами и уведен по посеву ржи на сторону немецких войск. На их допросах ничего не выдал и нечего не подписывал.

Когда немцы захватили меня в плен, я тогда находился в дзоте сам с ручным пулеметом, а второй часовой находился от меня примерно в 10 метрах и отдыхал. Он был в другом дзоте, которого я сменил ночью и он ушел отдыхать. При захвате меня в плен, немцы оружие – пулемет, оставили в дзоте.

Находясь на посту в дзоте, я тогда задремал и эти два немца подошли ко мне, схватили меня и сразу же заткнули мне рот, а затем потащили меня по посеву ржи на сторону немецких войск. После допроса немецкий офицер приказал отправить меня в лагерь, который разместился примерно в 3х километрах от переднего края нашей обороны. Я там находился всего одни сутки, а затем меня немцы вместе с другими пленными направили в гор. Калинковичи, Белорусская ССР. Затем всех нас военнопленных немцы отправили в город Эдибок, Германия и заключили в лагерь. В указанном лагере я находился по день освобождения Сов. Войсками (весна 1945 года). За это судим не был». *[3]* У тому ж таки 1966 році Кірієнко А. був і реабілітований *(ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр.10400-п, арк. 11, арк. 15, арк. 31-32).*

Кірієнко Гнат Миколайович, 1901 р.н., с. Навози (нині с. Дніпровське) Чернігівського р-ну, українець, малописьменний. Проживав за місцем

дислокації 487 сп 143 сд, червоноармієць. Заарештований 14.06.1942 р. За вироком ВТ 143 сд від 24.06.1942 р. за ст.ст.19-58-1 «б» КК РРФСР засуджений до ВМП. Розстріляний 30.06.1942 р. Реабілітований 31.10.1997 р. *(ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр.17846-п) (РІ, кн.5, с.292).*

За будь-які вислови неповаги, лайки чи навіть не такий погляд в бік ЧА під час Другої світової війни слідство могло винести тільки один вирок. В підозру за такі вислови потрапив і житель с. Навози Кирієнко Гнат Миколайович. «Будучи враждебно враждебно настроенным по отношеннию к Советской власти, находясь на военной службе в 487 стр. полку, среди красноармейцев систематически занимался антиСоветской агитацией, возводя при этом клевету на Советскую власть и ее органы» *[1].*

Що ж саме говорив, розповіли свідки – солдати з того полку, де служив Кирієнко Г. «Заявлял, что это разве власть, это разве служба, специально держат нам голодными. Раньше, до советской власти, мы жили свободно, хорошо. Что у нас был магазин, какого нет во всем Советском Союзе» *[2].*
«При чтении сводки о наших потерях и взятых нашей армией трофеях Кириенко заявил, что это все наоборот, что пишут о немецких потерях, то это все наши потери, ибо наших красноармейцев очень много сдаются в плен к немцам, в несколько раз больше, чем сдаются немецкие солдаты к нам» *[3].*

«По происхождению Кириенко кулак, был выслан органами сов. власти, дед его был крупным кулаком, связан с духовенством» *[4].*

«В личной беседе со мной Кириенко рассказа, что до коллективизации его отец и он жили хорошо, имели кулацкое хозяйство, а во время коллективизации у него отобрали коров, лошадей и все вообще имущество и выслали из своего района, после чего он, Кириенко, стал жить плохо» *[5].*

«У Кириенка в мешке было обнаружено немецкий пояс, гражданская шляпа, два красноармейских пояса, кроме положенного ему» *[6].*

«Кириенко при беседе о неправильных его поступках заявил, что мы докажем вам, что за Советская власть, придет время, когда докажем всем начальникам. Вы сейчас нас учите, а придет время, когда мы вас научим. Письма из дома получал не сам лично, а через товарищей и при этом имя и отчество на письмах было другое, то есть получал адресованные на Кириенко А. Ф *[7]*.

Сам же Гнат Миколайович всі звинувачення відкидав, як в походженні з куркулів та зв'язках з духовенством, так і в антирадянській агітації. Проте закритий суд 487 стр. полку був непохитним. «Кириенка Игната Николоевича по совокупности преступлений на основании ст. 19-58-1, УК РСФСР приговорить к высшей мере уголовного наказания – расстрелять…» *[8].*
30 червня 1942 вирок був приведений в дію та засвідчений лікарем 487 стр. полку, а саме тіло, після констатації факту смерті зарито в землю на 1,5 м.
(ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр.17846-п, арк. 2, арк. 4, арк. 5, арк. 6, арк. 10, арк. 21, арк. 12, арк. 32).

Мельник Михайло Якович, 1890 р.н., с. Навози Михайло-Коцюбинського р-ну (нині с. Дніпровське Чернігівського р-ну), українець,

освіта початкова. Проживав у с. Корольча Любецького (нині Ріпкинського) р-ну, рахівник. Заарештований 15.10.1930 р. За постановою судової «трійки» при Колегії ГПУ УСРР від 08.11.1930 р. за ст.54-13 КК УСРР ув'язнений до концтабору на 5 років. Відбуваючи покарання, проводив антирадянську агітацію серед в'язнів. Відкрито нове провадження 02.05.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 05.05.1938 р. Застосована ВМП. Розстріляний 20.05.1938 р. у м. Чернігів. Реабілітований 24.08.1964 р., 11.11.1964 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-4609, оп.1, спр.7817, 7838) (РІ., кн.6. – с.413).*

У народі існує така приказка: «Від долі не втечеш», яка щонайкраще відбиває все життя Мельника Михайла Яковича.

Походив із селян, проживав в с. Корольче Любецького р-ну, до Революції мав власний будинок в Чернігові (націоналізований), 2 класи освіти, дружина – вчителька, 4 дітей: Марія, 15 років, Галя – 12 років, Петро – 8 років, Валентин – 11 років. «По имеющимся в Любечском Райпаркоме ГПУ сведениям Мельник Михаил Яковлевич в бытность на Украине Гетманской власти работал в должности Помошника Национальной Варты и принимал участие в расправах над революционерами. В настоящее время к Сов. власти настроен враждебно.

После свержения самодержавия, при правительстве Керенского служил в Чернигове помощником Комиссара милиции до прихода Гетманский власти … В период пребывания Петлюры в Чернигове Мельник поступил в Петлюровскую варту на должность помощника начальника в Жукотскую волость и находился там до прихода советских войск. Когда Чернигов после отступления был занят сов. войсками Мельник Михаил был арестован и приговорен к расстрелу, но из под стражи бежал, благодаря чему приговор приведен не был.

До 1924 года Мельник Михаил скрывался под чужой фамилией, а затем был пойман и за контрреволюционную деятельность и бегтство из под стражи приговорен к 10-ти годам лишения свободы. Отбыв сокращенный срок заключения в Допре досрочно был освобожден в 1927 году» *[1].*

Мельник М. повернувся не в рідні Навози, а до села Корольче, одразу знайшов собі дружину да вступив до колгоспу. Проте в 1930 році заарештований вже втретє за ту ж таки антирадянську агітацію заключений в концтабір м. Мурманськ на 5 років. Проте в 1964 році ця справа була припинена і розглянута нова.

«Підсудний, обіймаючи посаду завідувача перевалочного пункту «Уплодовок» зловживав своїм службовим становищем, а саме привласнював собі державну картоплю, що було виявлено ще під час зняття підсудного з роботи та при передачі судним пункту. Це привласнення картоплі підсудний маніпулював тим, що він цю картоплю напахав на свойому городі та здав в державну клуню. Городу було всього 10-12 соток. Після звільнення з роботи систематично займався спекуляцією картоплі, яку скуповував в м. Чернігів та

відвантажував в м. Нікополь по спекуляційній ціні. Підсудний винним себе не визнав та повідомив, що зловживанням не займався. «…до позбавлення волі у далеких місцях ув'язнення строком на 8 років та обмежити в правах після відбування ізоляції строком на 3 роки» *[2].*

Відбувати покарання та чекати відправлення Мельника М. направили в Чернігівську тюрму до 4 камери. Але і там бунтівлива та свободолюбива натура чоловіка не заспокоїлася. «Мельник Михаил Яковлевич занимался (примечание – Николай Яковлевич) изготовлением острорежущих предметов, отрывает крюки и пряжки от брюк и оттачивает» *[3].*

«Мельник особо дружит с заключенными Колеко, Ткаченко, Семиразумом, которые так же, как и он вредят настроениям к советской власти и пытаются это применить к другим заключенным. Антисоветская деятельность Мельника направлена к тому, чтобы внедрить в сознание заключенных ненависть к советской власти и путем вооруженного восстания ее свержения» *[4].*

Допитавши всіх свідків, суд виніс однозначне рішення – Мельника Михайла Яковича розстріляти. 30 травня вирок був приведений в дію. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-4609, оп.1, спр.7817, П-10189, арк. 16, Держархів Чернігівської області, ф.Р-4609, оп.1, 7838, П-10220, арк. 13, арк. 14, арк. 16).*

Винниченко Анастасія Трохимівна, 1910 р.н., с. Боровики Михайло-Коцюбинського (нині Чернігівського) р-ну, українка, малописьменна. Проживала у м. Чернігів, робітниця. Заарештована 05.08.1941 р. За вироком ВТ військ НКВД по Київській області від 17.08.1941 р. за ст.54-10 ч. 2 з санкції ст.54-2 КК УРСР засуджена до позбавлення волі у ВТТ на 10 років. Реабілітована 26.09.1991 р. *(ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр.14999-п) (РІ, кн.3, с.516).*

Анастсія Трохимівна походила з селян, чорноробоча фабрики первинної обробки шерсті, проживала в гуртожитку фабрики, бараці № 5, кімната № 7, не заміжня, раніше судима. Мала двох братів – Винниченко Антон загинув під час війни з Фінляндією, а Винниченко Сергій – раніше судимий, нині боєць ЧА.

За другого брата отримала перший строк, за нього ж, фактично, і другий. «Мой брат, Винниченко Сергей в 1934 году за какие-то неизвестные для меня преступления был арестован органами НКВД и осужден к 6 годам высылки, в 1938 году сбежал. Органами РК милиции подозревали, что он скрывается в моем доме. Подозревая меня в том, что я скрывала брата, чего в действительности не было, я была арестована и выслана в исправительный лагерь на 2 года» *[1].* Після повернення в 1941 році Винниченко А. переїхала на роботу, де влаштувалася на роботу до фабрики.

«Виниченко, будучи антисоветски настроена, в общежитии фабрики систематически проводит антисоветскую агитацию, распространяет провокационные слухи, высказывает террористические тенденции по адресу вождя народов товарища Сталина» *[2].*

Як доказ, репресивна машина використала свідчення співмешканців Винниченко А. «Брата ее взяли в РККА, который уходя заявил: «все одно воевать не буду, а пойду и сам убью Сталина». На возражение со стороны Г-н А. К. Винниченко заявила: «…Что ты сумасшедшая. Если бы взялись, то сделали бы это. Ведь когда Николая убили, то сразу Советская власть стала. Так само если бы Сталина убили, то не было бы кому командовать и сразу захватил бы немец и нам бы хуже не было…». В беседе с работницей фабрики М-о Е. А. о войне с фашисткой Германией, заявила: «Ты знаешь для чего эта война, ты думаешь что наши земли нужны Гитлеру. Это они со Сталиным договорились, чтобы уничтожить людей, поэтому и воюют…» *[2].*

Саме за ці висловлювання Винниченко А. і була засуджена в 1941 році до 10 років ВТТ *(ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр.14999-п, арк. 9, арк. 1).*

Власенко Семен Пантелійович, 1892 р.н., с. Дніпровське Чернігівського р-ну, освіта початкова. Проживав у с. Дніпровське, одноосібник. Заарештований 08.07.1920 р. за проведення антирадянської агітації. 26.08.1920 р. звільнений на підписку про невиїзд. За постановою Чернігівського губревтрибуналу від 19.10.1920 р. справу припинено. Реабілітований 15.02.1999 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.7584) (РІ., кн.3. – с.531).*

Новик Олексій Васильович, 1882 р.н., с. Навози (нині с. Дніпровське) Чернігівського р-ну, освіта початкова. Проживав у с. Навози, матрос. Заарештований 08.07.1920 р. за проведення антирадянської агітації. 26.08.1920 р. звільнений на підписку про невиїзд. За постановою Чернігівського губревтрибуналу від 19.10.1920 р. справу припинено. Реабілітований 30.01.1998 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.1982) (РІ., кн.6. – с.572).*

Національно-визвольні змагання 1917-1921 підходили до свого логічного і сумного завершення. Радянські війська зайняли майже всю територію України.

Влітку четверо молодих людей поверталося додому. То були:

Максименко Мирон, 23 роки, із селян, одружений, хлібопашець, малограмотний. Мав 14 соток землі, коня, корову.

Новик Олексій, 37 років, одружений, матрос на приватних суднах.

Деркач Андрій, 24 роки, з селян, неодружений, хлібопашець. В ЧА з 1919 року в Дніпровському флоті. При наступі поляків був взятий в полон в Чорнобилі. Звідти втік додому і потрапив на лівий берег Дніпра по переправі червоних.

Власенко Семен, 27 років, одружений, хлібопашець, раніше працював в воєнному водному транспорті.

«Пакульским Волвоенкомом 8 июля за №№ 161, 162, 163, 164, была отправлена партия дезертиров в сопровождении конвойных кр-цель В. К-ца и П. Ш-а, и вот в трех верстах от места отправки показались впереди четыре человека, которые остановили арестованных, стали говорить обращение к

таковым: мол куда вы товарищи идете, защищать жидовскую власть что ли и т.п. Здесь один из конвойных, тов. К-ц, спросил у них документы, а они в ответ сказали «мы покажем тебе документы, что и не захочешь» и набросились было на него с угрозой растерзать, но конвойный отскочил назад (при чем стрелять не представлялось возможности т.к. были бы жертвы невинных из числа арестованных). Оставив конвойного они стали далее говорить, что вот мы недели через две покажем как царствовать Коновалову и Расторцеву…

Эти 4 человек пошли по направлению к селу Пакуль и, все время осматривался кругом, и вдруг когда они заметили конвойного товарища К-а, который отстал от арестованных и стал следить за этими подозрительными людьми, то они залегли возле жита, но конвойному удалось обойти их и прибежать в с. Пакуль. Сообщил о сем, удалось их задержать и доставить в Пакульський военком, где из имеющихся документов оказалось: что они есть бывшие дезертиры, т.к. 2 июля в числе других были арестованы и отправлены в Уездкомдезертир за № 54 ч II а ныне есть уже красноармейцы Днепровской военной флотилии, что видно из проходного свидетельства пересыльной части 166 этапа от 7.07. с/г за №1797, – а потому на основании сего составлен сей протокол и Волвоенком просить сделать по этому поводу дознание и предать их самому строгому военно-революционному суду, как за нападение на конвойного и пропаганду против Сов. Власти и возмущении арестованных» *[1].*

Проте самі підсудні себе винними не визнали, а наголосили на тому, що просто поверталися на певний час додому, аби взяти деякі речі, необхідні для подальшої служби. Це ж підтвердили довідкою з сільради, а також при них були виявлені відповідні документи. Більше того, підсудні подали зустрічну заяву, в якій вказувалося на безпідставне побиття конвойними. Дане свідчення було підтверджене довідкою від лікаря, де чітко вказувалося, що четверо осіб мають забою легкої та середньої тяжкості.

Покази свідків з числа арештованих також не підтвердили слова конвоїрів, тож Власенко С., Деркач А., Новик О. та Максименко М. були відпущені на поруки односельчан, та як червоноармійці направленні для подальшого проходження служби. Того ж 1920 року справа була припинена за недостачею доказів *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.1982, арк. 11)*

Медведь Павло Пантелійович, 1905 р.н., с. Набільське Остерського (нині Козелецького) р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Василева Гута Чернігівського р-ну, помічник бухгалтера. Заарештований 05.09.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 29.09.1937 р. за проведення антирадянської агітації, скерованої на підрив колгоспного будівництва, ув’язнений до ВТТ на 10 років. Відбував покарання у Локчимському ВТТ, Усть-Вимському ВТТ. Реабілітований 25.09.1974 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-4609, оп.1, спр.8078) (РІ., кн.6. – с.406).*

Медведь Павло – син куркуля, сам куркуль, безпартійний. У 1932 році судився по ст. 70, 71, 72. Був засуджений до 1 року примусових робіт. Одружений, мав сина Миколу.

«Батько його Ведмідь Пантелій Микитович, з яким тов. Ведмідь Павло Пантелійович мав до революції польової землі 42 га, садибної 12 га, сіножаті – 16 га, лісу – 20 га, разом 90 га. В 1931 році господарство Ведмедя ліквідовано, як куркульське. Ведмідь П. від висилки скрився в 1932 році в кінці, через пресу відмовився від свого батька, але мав зв'язок з своїм батьком; подавав заяву до вступу в к-п, але разом з цим проводив агітаційну роботу проти колективізації.

Брат Пилип як білий офіцер перебував в банді Денікіна. Після подачі заяви мав замах на голову ср тов. Булаха. Після цього побудував собі хату в ї. Кобильських, але остаточно було розпродане за нестачу державних податків, але останній мав зв'язки з троцкістом Йофе, який суперечив розпродажу його майна *[1].*

З такими людьми, як правило, в 30-х рока у СРСР особливо не церемонилися. Швидко знайшли свідків, які ж самі через 7 років були репресованими за подібними звинуваченнями, донесли «всю правду» про односельчан.

«Медведь Павел и Медведь Федор проводили контреволюционную работу, направленную на срыв коллективизации: «Кто пойдет в колхоз, тому каторга». В результе этой агитации не поступило в колхоз 80 хозяйств».

«Угрожали главе сельсовета: «Ты бандит, руководиш шайкой бандитов, вас нужно выслать туда, куда высылают всех наших» *[2].*

Тому Трійка при Чернігівському Облуправлінні НКВД УССР від 29 вересня 1937 року чітко постановила «Медведя Павла Пантелеймоновчиа, сына бывш. кулака, скрывающегося от высылки при раскулачивании, во время деникинщины вместе со своим братом Филиппом, ныне прожив. за границей, составляли списки сельактива и передавали деникинцам. В 1933 году судимого, наказание отбывшего, до ареста пом. бухгалтера Химлеспрома. Обвиняется в том, что проводил а/с агитацию, направленную против колхозного строительства, против мероприятий, проводимых на селе, показывал пораженческие настроения… Заключить в исправительный лагерь сроком на 10 лет» *[3].*

Усі намагання оскаржити вирок закінчилися нічим. Скарги від сина, скарги від арештанта проходила повз вуха, тож строк Медвідь П. відбув повністю, і тільки після повернення зміг поновити свої права та реабілітуватися.

(Держархів Чернігівської області, ф.Р-4609, оп.1, спр.8078, П-10832, арк. 9, арк. 43, арк. 45).

Кирієнко Григорій Аникійович, 1906 р.н., с. Навози (нині с. Дніпровське) Чернігівського р-ну. Українець, освіта початкова. Проживав у с. Навози, червоноармієць. Заарештований 01.03.1940 р. за ст.58-10 ч. 2 КК

РРФСР. 22 03.1940 р. справу припинено. Звільнений з-під варти 05.06.1940 р. Реабілітований 18.12.1997 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.4921) (РІ., кн.5. – с.292).*

Радянсько-фінська війна виявилася першою пробою сил для ЧА. Потяг повільно рухався в бік фронту, везучи, приречених на смерть, молодиків. Серед них був уродженець с. Навози Кирієнко Григорій Аникійович. Як всі, жартував, як всі, вів розмови про стан речей в країні та роздуми щодо війни. Такі роздуми сподобалися не всім.

«Перед мной высказался, что он имеет намерение дезертировать, но только не имеет подходящего товарища. Кроме того Кириенко в пути следования на фронт проявлял недовольствие по адресу Советской власти, заявляя, что в Советском союзе рабочие и колхозники живут плохо, нигде ничего не достанеш. При следовании к месту засады числа 9-11го февраля была обнаружена финская листовка. После того, как бойцы начали говорить о клевете в листовке по отношению Советского Союза, Кириенко заявил: «С финами я воевать не буду, а по возможности выдам им командный состав, сложу оружие и пусть везут меня вместе с ними» *[1].*

12-го февраля с.г. когда командир отделения Адушев приказал Кириенко Г. А. идти копать землянку, так тот не желая выполнять приказания заявил: «Если будем на фронте, так первая пуля будет вам», *[1]* – висказався житель Житомирщини З-к А. І. Подібні свідчення залишили і решта співслужбовців. Тому слідство винесло вирок: «Кириенко Г. А. среди бойцов своего подразделения проводит контрреволюционную агитацию, выражал пораженческие настроения и антисемитские взгляды. Кириенко говорил: «Еврейское население в армии не служит, его правительство не призывает, они сидят на нашей шее и эксплуатируют» *[2].*

Уже на суді Кирієнко Г. А. від зачитаних йому звинувачень відмовився, і вину не визнав. Адже справді не розумів, чому молодший командир в наряди посилав тільки його, а рядового Робинока не відсилав. У цьому він і вбачав нерівність. Про здачу в полон Кирієнко також нічого не чув і не говорив.

«Свидетель Одушев на предварительном следствии подтвердил показания З-к, но на суде он не подтвердил своих показаний. Дополнительно допрошенные свидетели, согласно определения ВТ не подтвердили показаний упомянутых выше. Из материалов расследования усматривается, что следует считать доказанным лишь политически неправильные высказывания со стороны Кириенко по поводу привелегий евреям в отношении службы в РККА» *[3].* Так висловився суд, тому справа буда припинена, а Кирієнко з під варти звільнений *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.4921, арк. 18, арк. 20, арк. 27).*

Зеляк Павло Якович, 1917 р.н., с. Навози Михайло-Коцюбинського р-ну (нині с. Дніпровське Чернігівського р-ну), українець, освіта незакінчена вища. Проживав у м. Чернігів, студент. Заарештований 25.03.1936 р. За вироком спецколегії Чернігівського облсуду від 14.07.1936 р. за ст.54-10 ч. 1

КК УСРР засуджений до позбавлення волі на 7 років. У березні 1943 р. звільнений. На час другого арешту – мешканець м. Запоріжжя, електромонтер. Заарештований 24.03.1949 р. За постановою особливої наради при МГБ СРСР від 07.09.1949 р. за ст.ст.54-10 ч. 1, 54-11 КК УРСР висланий на поселення до Красноярського краю. Реабілітований 23.09.1991 р., 17.08.1989 р. *(ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр.15499-п; Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.10894) (РІ, кн.5, с.134).*

Важко освіченій людині мовчки дивитися на ту несправедливість, насильство та беззаконня, яке відбувається навколо.

Зеляк Павло Яковлевич, неодружений, вихідець із селян-середняків, після закінчення школи вирішив продовжити навчання у Чернігівському учительському інституті. І вже там проявилися його риси лідера та людини, яке не схилить голову.

«Зеляк, являясь студентом Черниговского учительского института и будучи враждебно настроенным К Советской власти в 1935 году из числа антисоветски настроенных студентов того-же института создал контрреволюционную группировку. Как организатор контрреволюционной группировки Зеляк – в студенческом общежитии устраивал сборища с ее участниками на которых высказывал недовольство по адресу руководителей коммунистической партии и Советского Государства, а политику компартии считал неправильной. Зеляк возводил клевету на Советскую действительность, советскую печать, одновременно восхвалял буржуазную националистическую литературу *[1]*. Кроме того, Зеляк среди студентов Черниговского учительского института в резкой форме выражал недовольствие проводимыми мероприятиями компартией и Советским правительством, коллективизацией с/хозяйства и индустриализации страны, а так же высказывался в контрреволюционном духе против возникшего в стране стахановского движения и противопоставлял религиозно-философское учения Толстого Марксистско-Ленинскому учению *[2].*

За подібні вислови Зеляк П. був відрахований з інституту та в 1936 році заарештований та засуджений до 7 років ВТТ і 3 рокам позбавлення в правах. Потім він утримувався в таборах НКВД СРСР, звідки повернувся до с. Навози. Але і навіть після стількох років ув’язнення Павло Якович не спинився. Він продовжив збирати навколо себе молодь та читати релігіозну літературу і «склонял население принимать веру евангельско-баптистских христиан». [3]

У 1949 році Зеляк виїжджає на постійне проживання в с. Бобурка, В-Хортицького р-ну, Запоріжської області та продовжує займатися тим, чим і раніше: «проповедовал среди окружавших его лиц евангелсько-библийского учения». От за ці вислови та поширення християнської віри в державі безгрішників-атеїстів Зеляк П. 26 вересня 1949 року був вдруге висланий з України до Красноярського краю. Свідчень про звільнення Зеляка Павла з місця висилки в архівній кримінальній справі немає. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.10894, арк. 15, 18, арк. 19, арк. 22).*

Боромиківська сільська рада

(села Боромики, Снов'янка, Моргуличі, Петрове)

Бєзик Андрій Пилипович, 1894 р.н., с. Боромики Березнянського (нині Чернігівського) р-ну, українець, освіта початкова. Проживав за місцем дислокації 449 сп 144 сд, червоноармієць. Заарештований 01.07.1943 р. За вироком ВТ 144 сд від 26.07.1943 р. за ст.58-10 ч. 2 з санкції ст.58-2 КК РРФСР засуджений до позбавлення волі на 10 років. Загинув 16.01.1945 р. у Карагандинському ВТТ. Реабілітований 26.02.1997 р.
(ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр.17786-п) (РІ, кн.3, с.331).

Безик Василь Григорович, 1901 р.н., с. Боромики Березнянського (нині Чернігівського) р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Боромики, одноосібник. Заарештований 12.02.1930 р. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 29.03.1930 р. за ст.54-10 КК УСРР висланий до Північного краю на 3 роки. Реабілітований 12.05.1989 р.
(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.5432) (РІ, кн.3, с.314).

Безик Григорій Федорович, 1871 р.н., с. Боромики Березнянського (нині Чернігівського) р-ну, українець. Проживав у с. Боромики, селянин. Заарештований 25.01.1922 р. за проведення контрреволюційної дівяльност. За постановою Чернігівського губ ревтрибуналу від 01.06.1922 р. справу припинено. Реабілітований 24.09.1999 р.
(Держархів Чернігівської області, ф.Р-4609, оп.1, спр.6697) (РІ, кн.3, с.315).

Безик Омелян Стефанович, 1898 р.н., с. Боромики Березнянського (нині Чернігівського) р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Боромики, рахівник. Заарештований 05.03.1938 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 15.04.1938 р. за участь у діяльності антирадянської есерівської повстанської організації застосована ВМП. Розстріляний 29.04.1938 р. у м. Чернігів. Реабілітований 10.10.1959 р.
(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.4195–4196) (РІ, кн.3, с.315).

Безик Сергій Ілліч, 1901 р.н., с. Боромики, українець, одноосібник, репресований 1930 р., реабілітований 1989 р.
(ШК. – 1991. – 4 квітня).

Вакула Олександр Григорович, 1892 р.н., с. Боромики Березнянського (нині Чернігівського) р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Боромики, одноосібник. Заарештований 12.02.1930 р. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 29.03.1930 р. за ст.54-10 КК УСРР висланий до Північного краю на 3 роки. Реабілітований 12.05.1989 р.
(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.5432) (РІ, кн.3, с.472).

Галух Петро Миколайович, 1897 р.н., с. Боромики Березнянського (нині Чернігівського) р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Боромики, колгоспник. Заарештований 20.03.1938 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 10.04.1938 р. за участь у

діяльності антирадянської есерівської повстанської організації застосована ВМП. Розстріляний 23.04.1938 р. у м. Чернігів. Реабілітований 15.03.1958 р.
(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.3313–3314) (РІ, кн.4, с.259).

Губко [Губка] **Іван Карпович**, 1892 р.н., с. Боромики Березнянського (нині Чернігівського) р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Боромики, завгосп. Заарештований 31.03.1945 р. за ст.54-3 КК УРСР. 28.08.1945 р. справу припинено. Реабілітований 13.08.1997 р.
(ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр.5440-п) (РІ, кн.4, с.390).

Збань Іван Пантелеймонович, 1903 р.н., с. Снов'янка, українець, робітник, репресований 1933 р., реабілітований 1989 р.
(ШК. – 1991. – 11 квітня).

Корж Микита Петрович, 1898 р.н., с. Боромики Березнянського (нині Чернігівського) р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Боромики, механік. Заарештований 01.04.1938 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 07.04.1938 р. за участь у діяльності контрреволюційної повстанської есерівської організації застосована ВМП. Розстріляний 15.04.1938 р. у м. Чернігів. Реабілітований 10.10.1959 р.
(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.4197) (РІ, кн.5, с.464).

Корж Семен Павлович, 1900 р.н., с. Боромики Березнянського (нині Чернігівського) р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Боромики, конюх. Заарештований 13.04.1938 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 19.04.1938 р. за участь у діяльності антирадянської есерівської націоналістичної контрреволюційної організації застосована ВМП. Розстріляний 08.05.1938 р. у м. Чернігів. Реабілітований 07.06.1958 р.
(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.3438) (РІ, кн.5, с.465).

Косач Іван Михайлович, 1882 р.н., с. Боромики Березнянського (нині Чернігівського) р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Боромики, колгоспник. Заарештований 05.04.1938 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 19.04.1938 р. за участь у діяльності антирадянської есерівської націоналістичної контрреволюційної організації застосована ВМП. Розстріляний 08.05.1938 р. у м. Чернігів. Реабілітований 07.06.1958 р.
(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.3438) (РІ, кн.5, с.487).

Кислиця Іван Степанович, 1912 р.н., с. Снов'янка, українець, колгоспник, репресований 1937 р., реабілітований 1968 р.
(ШК. – 1991. – 18 квітня).

Кудра Іван Юхимович, 1896 р.н., с. Снов'янка Чернігівського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Снов'янка, чорноробочий. Заарештований 07.02.1933 р. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 27.03.1933 р. за ст.54-10 КК УСРР висланий до Північного краю на 3 роки. Реабілітований 31.07.1989 р.
(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.7360) (РІ, кн.5, с.596).

Куриленко Іван Васильович, 1901 р.н., с. Моргуличі Чернігівського р-ну, українець, малописьменний. Проживав у с. Моргуличі, одноосібник.

Заарештований 17.11.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 26.11.1937 р. за проведення антирадянської агітації позбавлений волі на 10 років. Відбував покарання в Амурському ВТТ, ст. Ізвєсткова. Реабілітований 22.02.1958 р.
(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.3283) (РІ, кн.5, с.636).

Носир Григорій Іванович, 1901 р.н., с. Боромики, українець, колгоспник. Заарештований 04.03.1938 р., засуджений згідно постанови особливої «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 15.04.1938 р., розстріляний 29.04.1938 р. у м. Чернігів *(Список Розстального В.М.).*

Носир Гнат Андрійович, 1901 р.н., с. Боромики Березнянського (нині Чернігівського) р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Боромики, колгоспник. Заарештований 13.04.1938 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 19.04.1938 р. за участь у діяльності антирадянської есерівської націоналістичної контрреволюційної повстанської організації застосована ВМП. Розстріляний 08.05.1938 р. у м. Чернігів. Реабілітований 07.06.1958 р.
(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.3438) (РІ, кн.6, с.580).

Носир Семен Васильович, 1897 р.н., с. Боромики Березнянського (нині Чернігівського) р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Боромики, голова сільради. Заарештований 22.03.1938 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 07.04.1938 р. за участь у діяльності контрреволюційної повстанської есерівської організації застосована ВМП. Розстріляний 15.04.1938 р. у м. Чернігів. Реабілітований 10.10.1959 р.
(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.4197) (РІ, кн.6, с.580).

Носир Яким Григорович, 1891 р.н., с. Боромики Березнянського (нині Чернігівського) р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Боромики, колгоспник. Заарештований 20.03.1938 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 07.04.1938 р. за участь у діяльності контрреволюційної повстанської есерівської організації застосована ВМП. Розстріляний 15.04.1938 р. у м. Чернігів. Реабілітований 10.10.1959 р.
(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.4197) (РІ, кн.6, с.580).

Пінчук Володимир Павлович, 1910 р.н., с. Снов'янка, українець, колгоспник, репресований 1945 р., реабілітований 1967 р.
(ШК. – 1991. – 20 квітня).

Полубень Яків Григорович, 1912 р.н., с. Снов'янка, українець, тесля, репресований 1952 р., реабілітований 1959 р. *(ШК. – 1991. – 20 квітня).*

Поляк Архіп Єгорович, 1890 р.н., с. Моргуличі, українець, робітник, репресований 1938 р., реабілітований 1957 р. *(ШК. – 1991. – 20 квітня).*

Поляк Іван Іванович, 1897 р.н., с. Моргуличі, українець, рахівник колгоспу. Заарештований 08.04.1938 р., засуджений згідно постанови особливої «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 10.04.1938 р., розстріляний 23.04.1938 р. у м. Чернігів *(Список Розстального В.М.).*

Стишковський Дмитро Павлович, 1895 р.н., с. Боромики, українець, вчитель, репресований 1938 р., реабілітований 1959 р.
(ШК. – 1990. – 1 грудня).

Самоненко Гаврило Іванович, 1907 р.н., с. Боромики. Заарештований 13.04.1938 р., засуджений згідно постанови особливої «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 19.04.1938 р. до ВМП, розстріляний 08.05.1938 р. у м. Чернігів. Реабілітований 07.06.1958 р.
(ДержархівЧернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.3438).

Самоненко Григорій Якович, 1912 р.н., с. Боромики, українець, селянин, репресований 1938 р., реабілітований 1957 р.
(ШК. – 1991. – 25 квітня).

Самоненко Іван Якович, 1904 р.н., с. Моргуличі, українець, колгоспник. Заарештований 13.04.1938 р., засуджений згідно постанови особливої «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 19.04.1938 р., розстріляний 08.05.1938 р. у м. Чернігів *(Список Розстального В.М.).*

Самоненко Микола Васильович, 1905 р.н., с. Боромики, українець, колгоспник, репресований 1938 р., реабілітований 1959 р.
(ШК. – 1990. – 1 грудня).

Шеметун Яків Васильович, 1895 р.н., с. Моргуличі, українець, колгоспник. Заарештований 04.03.1938 р., засуджений згідно постанови особливої «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 19.04.1938 р., розстріляний 08.05.1938 р. у м. Чернігів *(Список Розстального В.М.).*

Евеліна Губко

Історія мого прадіда

Губко Іван Карпович 1892 р.н. народився та проживав в с. Боромики Чернігівського району. Селянин-колгоспник, був одружений із Зінаїдою Романівною, 1900 р.н., допомогав їй ростити менших братів та сестер, які рано залишилися без матері. Згодом в них народилася дочка Олександра та син Юхим.

До 1913 року працював на різних роботах найманим працівником. З 1921 року працював у сільському господарстві с. Боромики. Коли в 1930 році почалась колективізація з сім'єю вступив у колгосп. Спочатку працював бригадиром колгоспу, а починаючи з 1936 року і по день приходу німців працював головою колгоспу «Нове життя». За роботу на посаді голови неодноразово відзначався керівництвом району.

З приходом німців 1941 року на територію району на зборах села був обраний жителями с. Боромики головою сільгоспу громади при німцях, та

пропрацював на цій посаді до приходу Красної Армії в вересні 1943 року. В його обов'язки входило керування сільським господарством, поділ землі на двори, поділ наявних лугів.

В 1942 р. заарештований та відправлений в м. Березне, але через 3 дні був відпущений. 31 березня 1945 року заарештований Березнянським РВ НКДБ за ст. 54-3 КК УРСР за співпрацю з німецькими окупантами, так як працював старостою сільгосп громади. Був звинувачений у тому що:

- проживаючи на тимчасово окупованій території с. Боромики в жовтні 1941 року добровільно поступив на службу до німецьких окупантів на посаду старости громади і працював на цій посаді до вигнання німецьких загарбників із території Березнянського (нині Чернігівського) району;
- брав участь у побитті селянина, за те, що він зберігав у себе вдома зброю;
- займався відправкою молоді на каторгу до Німеччини;
- займався відбором хліба і худоби для постачання Німецькій армії;
- першого травня 1941 року на організованому німцями святі виступав проти радянської влади та Красної Армії;
- здав для потреб німецької армії 300 центнерів зерна.

З протоколу допиту: «- Расскажите, при каких обстоятельствах вы поступили работать старостой общины?

- В конце января 1942 года Язута Федор Александрович поехал в район, очевидно его там назначили старостой села. Когда он вернулся в село и собрал сборы в здании, где сейчас размещена контора колхоза. На сборы явились человек 50, где Язута сказал, что нам надо избрать главу общины. Ну народ сразу сказал на меня: «…так как он у нас был до войны председателем колхоза, то пусть и сейчас руководит нами.» Я конечно пытался отказаться, но староста предупредил меня: «– Знаєшь, что будет тебе от немцев, если не станеш работать ?» Ну боясь того, что немцы могут ко мне принять решительные меры, я дал согласие работать старостой общины и работал в этой должности до изгнания неметких окупантов с территории Березнянского района.»

28 червня 1945 року справа була розглянута військовим трибуналом НКДБ Чернігівської області та повернена на дорозслідування, яке

показало що все вище сказане виявилося наклепом на обвинуваченого частиною свідків, які знаходились з ним в неприязних відносинах, до яких Губко І. К. після вигнання окупантів як голова прийняв ряд дій аж до передання до суду за отруєння посіву та не бажання працювати у колгоспі. Після вигнання німців Губко І. К., будучи головою колгоспу забрав для потреб колгоспу сарай для утримання колгоспної худоби всупереч небажанню власника. А також чинив що до останнього стягнення за не виконання плану копання картоплі. Іншого свідка Губко І. К. вимагав правління притягнути до суду за незаконний забій теляти. Восени 1944 року ще одному свідку не дозволив привласнити для власних потреб курятник, що належав колгоспу. Відмовив у видачі хліба із посівного фонду та теляти з колгоспної ферми.

В процесі додаткового розслідування і перевірки правдивості свідчень свідків, що були підставою для арешту Губко І. К. було встановлено, що викладені ними факти практичної діяльності під час перебування старостою громади не знайшли підтвердження. Знову опитані свідки характеризували Губко І. К. з позитивної сторони і повністю заперечили всі попередні свідчення. Після додаткового розслідування, вина Губко І. К. по пред'явленим обвинуваченням не підтвердилась.

28 серпня 1945 року кримінальну справу закрито і обвинуваченого відпущено з під арешту. Значну роль у цьому відіграли заяви односельців на користь Івана Карповича, яких було більше десятка і під кожною із заяв було не менше трьох підписів, а такі заяви, на відміну від необґрунтованих звинувачень і зібраних під допитами зізнань, люди писали із власної волі. Отже я знаю, що люди мого прадіда дійсно поважали і як людину, і як керівника. Він прожив гідне життя і надалі, працюючи у своєму селі конюхом, бо дружина більше не дозволила йому бути головою, завжди допомагав людям. Помер у 1963р., похований у с. Боромики.

Зоя Самоненко

Маленькі люди Великого терору

У 2016 році побачила світ книга «Реабілітовані історією». Книга про репресованих в різні роки. Тисячі прізвищ, серед них і імена людей, які проживали на території Боромиківської сільської ради. Написати про цих людей було моїм завданням. Для цього потрібно переглянути справи в Держархіві Чернігівської області, архіві СБУ. Працювати було важко не стільки фізично скільки емоційно. Всі матеріали не тільки потрібно було опрацювати, але все переосмислити, тим паче що в справах багато знайомих прізвищ. Боромиківці пережили всі періоди репресій: і 20-30-ті роки, і Великий терор, і період Другої Світової війни.

Першими репресованими в Боромиках були Безик Василь Григорович та Вакула Олександр Григорович.У 1921 році Безик Афанасій повернувся зі

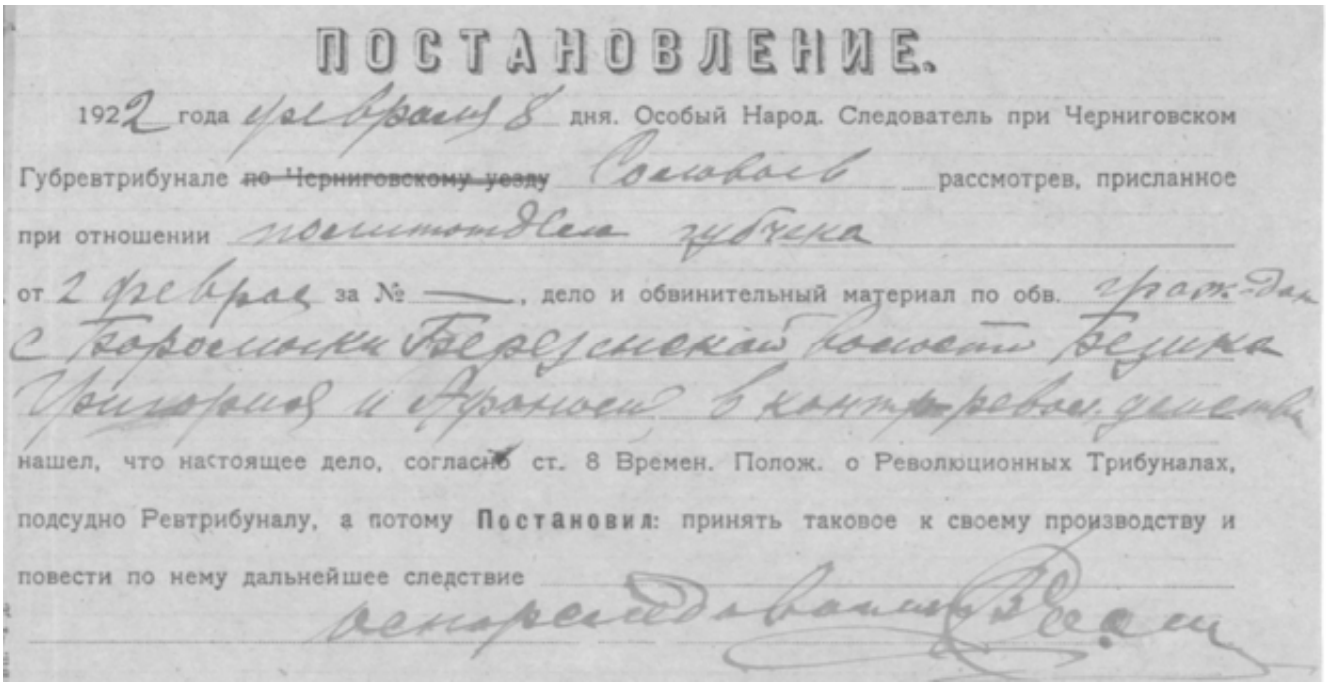

ПОСТАНОВЛЕНИЕ.

1922 года ~~у~~ Браня 8 дня. Особый Народ. Следователь при Черниговском Губревтрибунале ~~по Черниговскому уезду~~ Самойлов рассмотрев, присланное при отношении политотдела губчека от 2 февраля за № ——, дело и обвинительный материал по обв. граж-дан с хутора Березинской волости Безика Григория и Афанасия в контрреволюц. деят.

нашел, что настоящее дело, согласно ст. 8 Времен. Полож. о Революционных Трибуналах, подсудно Ревтрибуналу, а потому **Постановил**: принять таковое к своему производству и повести по нему дальнейшее следствие

служби в Червоній Армії в рідне с. Боромики, де проживав його батько – Безик Григорій. Безик Афанасій прослужив 3 роки в царській армії, а з 1917р. – в Червоній армії. Повернувшись, він побачив, що те майно, яке купив йому батько: хату, землю, сад – забрали. Починає писати скарги на місцеву владу і вимагає повернення майна. Губземвідділ своєю постановою №105 повертає йому сад, але місцева влада не віддає.

Тоді місцева влада збирає засідання сільської ради, де розглядають питання «Про вороже відношення до Радянської влади громадян с. Боромики – Безика Григорія та його сина Афанасія. Після засідання Боромиківської сільської ради була відкрита кримінальна справа. При обшуку були знайдені

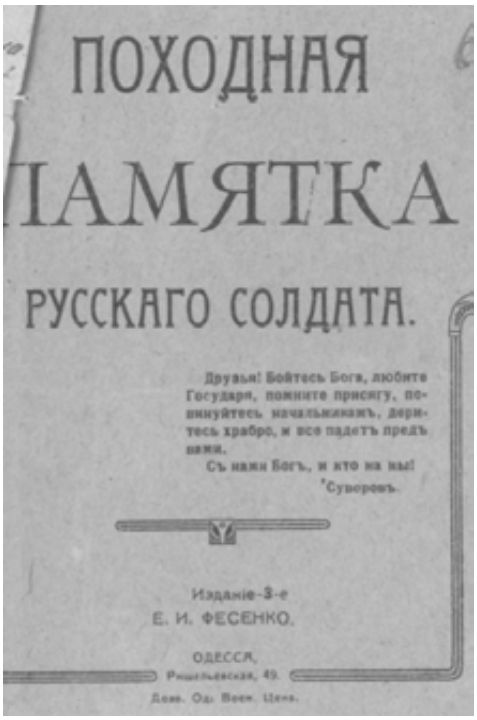

ПОХОДНАЯ

ПАМЯТКА

РУССКАГО СОЛДАТА.

Друзья! Бойтесь Бога, любите Государя, помните присягу, повинуйтесь начальникамъ, деритесь храбро, и все падетъ предъ вами.

Съ нами Богъ, и кто на насъ!

Суворовъ.

Изданіе-3-е

Е. И. ФЕСЕНКО.

ОДЕССА,

Рішельевская, 49.

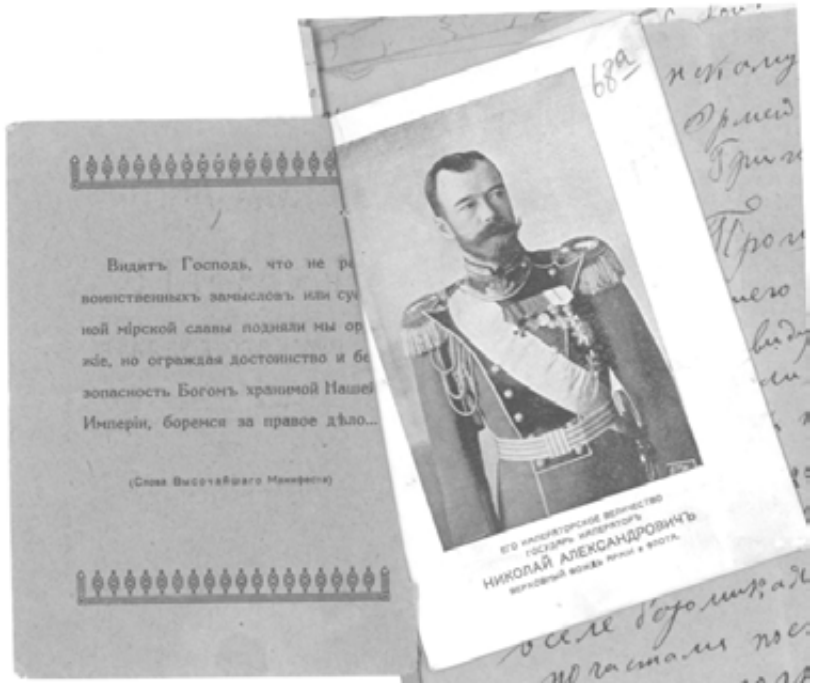

Видитъ Господь, что не ра… воинственныхъ замысловъ или суе… ной мірской славы поднялъ ны… же, но ограждая достоинство и бе… зопасность Богомъ хранимой Нашей… Имперіи, боремся за правое дѣло…

(Слова Высочайшаго Манифеста)

ЕГО ИМПЕРАТОРСКОЕ ВЕЛИЧЕСТВО ГОСУДАРЬ ИМПЕРАТОРЪ НИКОЛАЙ АЛЕКСАНДРОВИЧЪ

зброя та казенні речі, а також царські документи. 1 липня 1922 року справа була припинена. 21 вересня 1999 року Безик Г.Ф. був реабілатований.

*З обвинувачувального заключеня: «*В с. Боромыки, Березнянскогорайону (выделенного для сплошной коллективизации) Черниговского округа проживали граждане: Безик Василий Григорьевич 29 лет и Вакула Александр Григорьевич 38 лет, в прошлом кулаки, имевшие: первый 20десятин земли и второй 18десятин земли, раскулачивались, земли отчуждались. В настоящее время так же имеют кулацкие хозяйства в экспертном порядке – Безик в сумме 293 рубля и Вакула в сумме 212 руб. Оба лишены избирательных прав как кулаки, кроме того Безик В. в 1929 году подвергался приводу при Березнянской раймилиции за хранение оружия.

Будучи враждебно настроены к Советской власти и проводимых ею мероприятий Безик Василий и Вакула Александр все время вели провокационную агитацию, направленную на срыв этих мероприятий путем открытых выступлений и агитации против компании, а именно: – 1929 год. Установка антенны для радио. Конец проволоки необходимо зацепить за колокольню церкви. Безик начал вести агитацию, что «Радио – это дурман». В результате этой агитации толпа в 200 человек не дала проводить работы.

Упорно отказывались подписываться на заем индустриализации: «Налоги берут, хлебозаготовку берут, а тут еще и деньги давай. Совсем разорили крестьянство» *(Держархів Чернігівської області, ф.Р – 8840, оп. 3, спр. 5432 арк. 29).*

За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УРСР від 29.03.1930р. Безик В.Г. та Вакула О.Г. вислані до Північного краю на 3 роки кожний.

Така ж доля настигла ще двох жителів с. Борки (сучасна Снов'янка) Збань Івана Пантелеймоновича та Кудру Івана Єфімовича. Господарство цих людей були розкуркулені в 1932 році, майно все продано, виборчим правом не користувалися. У кожного з них була сім'я, яку потрібно було годувати. Поїхали в місто, влаштувалися працювати на міст №31 по шосейній дорозі Чернігів-Київ, чорно робочими. В обвинувачувальному вироку сказано про те, що на Київському мосту працювала значна кількість кулаків, розкуркулених та висланих з своїх сіл. Прийшовши на роботу на міст, чоловіки приховали своє кулацьке походження. Всі ці люди жили в гуртожитку моста. Були тісно пов'язані між собою і разом систематично займалися антирадянською агітацією серед робітників, критикували дії Радянської влади та Комуністичної партії, агітували проти колективізації, навіть були відмічені випадки заклику покинути роботу, що призвело до зриву планового будівництва.

«Касаясь преступления каждого обвиняемого в отдельности, то таковые выражались в следующее: Кудра И.Е., 37 лет, кулак. До революции имел вместе с отцом 35десятии земли. В 1931 году раскулачен и за эксплуатацию наемного труда лишен избирательных прав. Как на селе, так и на производстве открыто, вел антисоветскую агитацию. Призывал рабочих к срыву работы.

Обвиняемый Кудра И.Е. признался в том, что скрыл свое кулацкое происхождение, но в антисоветской агитации виновным себя не признал.

Збань И.П., 30 лет, кулак. До революции вместе с отцом имел 30десятин земли. За эксплуатацию наемного труда лишен избирательных прав. В 1932 году был раскулачен. На селе враждебно относился к мероприятиям Советской власти, агитируя против их проведения в жизнь. На производстве поддерживал связь с кулаками, занимался рвачеством и антисоветской агитацией.
Обвиняемый Збань И.Г. признался в том, что скрыл свое кулацкое происхождение, но в антисоветской агитации виновным себя не признал».
(Держархів Чернігівської області, ф.Р. – 8840, оп.3, спр. 7360 арк. 59).

Кудра І.Є. та Збань І.П. були вислані до Північного краю на 3 роки кожний.Був двічі репресований і житель с. Моргуличі – Куриленко Іван Васильович. У 1930 році по ст. 54-10 був позбавлений волі на 1,5 роки. Обвинувачували його в тому, що в селі зібрали збори для нарахування самооблогу і вони були зірвані. За це його судили.

Довідка сільської ради від 1937 року: «До революції мав 20 га лісу, 4 га сіножаті, коней – 3, корів – 3, молодої худоби до 10 шт, свиней – 10 шт, молотарку. У 1932 році господарство розкуркулено, будинок передано під контору колгоспу ім. Червоний Жовтень, а за розвал колгоспу в 1932 році його було вислано за межі УРСР. Із заслання повернувся. В даний момент знаходиться в с. Моргуличі.

Заняття: крадіжка сіна в колгоспі та інших речей.» 17 жовтня 1937 року був заарештований органами НКВД і засуджений на 10 років. До війни строк відбував в Амурському ВПТ, ст. Ізвесткова, пос. Ягденя. Після звільнення від німецьких окупантів прийшло повідомлення, що він помер в ув'язненні».

Але що цікаво, довідка сільської ради про майно за січень 1958 року відрізняється. Кількість майна зменшилась на 50%.

Витяг з протесту: «Показания свидетелей не проверены другими объективными доказательствами. Куриленко на вопрос о проведении антиколхозной агитации, заявил, что таковой не проводил (л.д. 6-7). Очные ставки с Куриленко не были проведены. Допрошенный в процессе дополнительной проверки 30 декабря 1957 года свидетель Авраменко В.Х., что об антисоветской деятельности Куриленко И.В. ему ничего неизвестно. Далее он утверждает, что протокол не подписывал, а протокол подписан Авраменко Василием Антоновичем, который в с. Моргуличи не проживает и не проживал.
Из показаний Авраменко В.Х. явствует, что протокол от 15 ноября 1937 года сфальсифицирован лицом проводившим следствие по делу. Следствие по делу Куриленко проводили с грубым нарушением закона». Справа була переглянута і Куриленко І.В. був реабілітований 22.02.1958 р. (Держархів Чернігівської області,ф.Р. – 8840, оп.3, спр. 3283 арк.32).

Маленькі люди епохи Великого терору

Читаючи справи, робиш певний висновок, що в 1937-1938 роках в селі велося бурхливе політичне життя, створювалися есерівські контрреволюційні організації, які вели агітацію проти Радянської влади, саботували роботу в колгоспах, робили все, щоб розвалити їх. Існувала така організація і в нашому селі. Очолював її **Стишковський Дмитро Павлович**, учитель, завідуючий семирічною школою с. Боромики (так написано в справі 4195). В довідці із сільської ради, виданої 04.04.38р., говориться про те, що він є службовцем, в минулому білогвардійський офіцер (підпоручик), неодноразово заарештовувався органами НКВД за контрреволюційну пропаганду. Дуже часто виступав на зборах, наголошував на дуже великі податки, говорив про тяжке життя колгоспників, мав дружні стосунки з колишніми керівниками сільських рад, колгоспів з Носиром Семеном та Галухом Петром. У себе вдома влаштовував гулянки, проводив збори, де обговорювалися директиви, які поступали з району на сільську раду. До своєї основної роботи як вчитель відносився погано, були випадки побиття школярів, за що був засуджений народним судом в 1937 році.

Из обвинительного заключения:«Стишковский Д.П., 1895 года рождения, уроженец с. Петрушин, Черниговской пригородной полосы, житель с. Боромыки, Березнянского района, Черниговской области. По социальному происхождению – сын служителя культа, по социальному положению – учитель, образование – среднее, беспартийный, состоит на воинском учете – командир запаса. В 1933 году арестовывался за участие в к/р повстанческого организации.Сознался и показал: «В контрреволюционную организацию был завербован Левандовским Иосифом, учителем школы №6 г. Чернигова. Лично сам занимался вербовкой в к/р организацию по с. Боромыки. Систематически проводил к/р агитацию среди участников организации, направленную на подрыв существующего строя. Проводил у себя дома нелегальные собрания

Изобличается показаниями участников к/р организации Корж Никитой, Галухом Петром, Носыр Григорием» За участь у діяльності антирадянської есерівської організації застосували ВМП. Розстріляний 19.04.1938 у м. Чернігові *(Держархів Чернігівської області, ф.Р – 8840, оп.3, спр.4195 арк. 127).*

По цій же справі проходили:

Безик Омелян Степанович, походив із середняків, працював рахівником в колгоспі. Вступив в колгосп в 1931 році, у 1937 році мав 454 трудодні *(довідка з артілі від 14.04.1938р. арк. 64).*

З обвинувачувального вироку: «сознался, что в контрреволюционную организацию завербован в 1937 году активными участниками Галухом Петром и Носыром Акимом. При вербовке получил задание, как счетовод в колхозе, заниматься вредительством по учету всего колхозного имущества, дабы дать возможность растаскивания колхозного имущества и хлеба, что и осуществляя на практике *(л.д. 121-124)(ДАЧО ф.Р. – 8840, оп. 3, спр. 4196 арк. 130).*

Галух Петро Миколайович, колгоспник, проживав в с. Боромики. В період репресій працював головою колгоспу, знятий з посади за те, що не справився зі своєю роботою. Під час його головування гноїли хліб, сіно.

Корж Микита Петрович, механік, із селян – кулаків. Був заарештований в 1933 році Березнянським РВ НКВД за приналежність до к/р організації, але за недостатністю доказів звільнений від покарання.

З довідки Боромиківської сільської ради від 04.04.1938р.: «До революции 30 десятин земли, 6 лошадей, 4 коровы, 5 десятин луга, ветряная мельница, постоянных наемных рабочих 3 человека. Хозяйство полностью ликвидировано в 1930 году. Родители умерли на высылке как кулаки». *(Держархів Чернігівської області ф.Р. – 8840,оп.3, спр.4197, арк 73).*

З обвинувачувального заключення: «… по делу об участии в эсеровско-националистической организации»:

Корж Никита Петрович сознался и показал: «В контрреволюционную организацию был завербован Стишковским Д.П., учителем, поручиком царской армии. После вербовки получил задание заниматься вредительством при производстве ремонта с/х машин, чтобы преследовать этим срыв уборочных и других работ в колхозе. Среди колхозников проводил контрреволюционную агитацию, направленную на срыв всех мероприятий советской власти, проводимых в селе. За проводимую к/р агитацию исключен из колхоза в 1937 году *(Держархів Чернігівської області ф.Р. – 8840,оп.3,спр 4197 арк. 147).*

Носир Григорій Іванович. «До революції по статусу – середняк, із побудов мав хату, сіни, комору, 2 хліви, клуню; із худоби мав корів – 2, коней – 3 шт, свиней – 5 шт, овець – 8 шт. В 1930 році вступив до колгоспу, працював на громадських роботах і пильщиком лісу. Завжди займався проведенням агітаційної роботи серед колгоспників проти Радянської влади. Носир Г.І. є людиною неблагонадійною, ставлення до колгоспу – вороже».

Працюючи в колгоспі, займався знищенням колгоспних коней. Запрягав жерібних кобил, для того, щоб вони скидали лошат, таким чином знищував поголів'я *(Держархів Чернігівської області, ф.Р. – 8840, оп. 3, спр. 4197 арк 36).*

Носир Семен Васильович, заможний середняк, мав 7десятин землі, 2 коней, 2 корови. Після революції був обраний головою колгоспу. На посаді голови колгоспу до своїх обов'язків відносився неуважно. В колгоспі була велика кількість сіна, яке вчасно не було зібране. Багато згнило в стогах. Був знятий з посади. У 1931 році судили за халатне відношення до роботи, отримав 6 місяців примусових робіт. Був членом КПбУ з 1919 по 1920р., але був виключений за церковні обряди. На момент арешту в 1938 році працював головою сільської ради. Розстріляний 15.04.1938р. в м. Чернігів *(Держархів Чернігівської області, ф. Р. – 8840, спр. 4197).*

Носир Яким Григорович, середняк, до революції мав 8десятин землі, 2 коней, 1 корову, заготовляв лозу для заводу. У 1937 році затопило лозу, майже 200 в'язок. 1933 рік заарештовувався, працюючи робітником Горицького пункту, судили по ст.99, був виправданий.

*З обвинувачуваного вироку: «*Носир А.Г., 1891 года рождения, уроженец и житель с. Боромыки, из крестьян середняков, арестовали в 1933 году по обвинению во вредительстве, за недоказанностью дела – был освобожден. В партии ЛСР с 1918 года. Сознался и показал:«В контрреволюционную организацию был завербован Галухом П.Н. в 1936 году, который работал в то время председателем колхоза. При вербовке получил задание и выполняя следующее: гноил колхозный хлеб и сено, морил голодом рабочий скот колхоза, проводил уборку урожая с большими потерями» Розстріляний 15.04.1938р. в м. Чернігів *(Держархів Чернігівської області, ф.Р. – 8840, оп. 3, спр 4197, арк. 117-120).*

Поляк Іван Іванович, рахівник колгоспу. «Поляк Иван Иванович свою причастность к контрреволюционной организации в которую был завербован в 1931 году Пивоваром О., проведении антисоветской агитации и вредительской работы признал. Лично он в организацию никого не вербовал. Был приговорен к ВМН, но данных о приведении приговора в исполнении – нет. *(Обзорная справка по арх – следственному делу №1884 от 10.10.1957 года).* Дійсно це так, тому що родичам видавалися довідки, а саме:

*Извещение «*Начальнику 1 спецотдела управления внутренних дел по Черниговской области майору Нагорному. В учетной карточке ф. №1, находящейся в ОСК 1-го спецотдела УВД наПоляк Ивана Ивановича, 1897 года рождения, осужденного 10 апреля 1938 года УНКВД к ВМН, прошу сделать отметку, что родственникам объявлено, что последний отбывал срок наказания в ИТЛ НКВД СССР, умер 16 апреля 1945 года от миокардиодистрофии. Уголовное дело №1884 на него хранятся в УАГ УКТБ Черниговской области».

Точно такі ж довідки були видані родичам Самоненко М.В., Безик ОС., Носир С.В., Галух П,М., Корж Н.П., Носир Г.І.. Всі ці довідки регламентувалися певними документами: – Документ НВД СРСР 00515 від 11.05.1939 року наказував відповідати родичам розстріляних, що він засуджений на 10 років без права листування та отримання передач, а неофіційно ця практика існувала в попередні роки. Восени 1945 року заявникам стали говорити, що їх родичі померли в місцях позбавлення волі. 24.08.1955 року вказівка КДБ СРСР № 108 – ц/т, щоб родичам репресованих видавали свідоцтво про смерть, дата якої ставилась в межах 10 років після арешту, а причини смерті були вигадані. Ця практика була припинена за вказівкою КДБ №20 – ц/т від 21.02.1963р., а саме родичам розстріляних, які звертались вперше. Наказ КДБ №33 від 30.03.1989р. повністю дозволив повідомляти правду про розстріляних.

Самоненко Григорій Якович, заможний середняк. Господарство батька було кулацьке, до революції мав 20 га землі, сінокоса – 5 га, коней – 10 шт, скоту – 8 шт, овець – 20 шт, свиней – 12 шт, хата, сіни, комора, амбар, 2 хліва, 2 клуні, молотарка. Найманих робітників до 50 душ. До Радянської влади відносився вороже. Судили в 1937 році за крадіжку льону з амбарів колгоспу. 28.12.1937р. був виключений з колгоспу *(Держархів Чернігівської області, ф.Р. – 8840, оп.3, спр.8108 арк.74 – довідка Боромиківської сільської ради від 17.04.1938р.).*

У контрреволюційну організацію завербований в 1937 році: «В конце 1937г., примерно, в ноябре у себя дома на усадьбе я ремонтировал плетень. В это время ко мне подошел Галух П.М., мой односельчанин, сосед. Галух меня спросил, как я живу, и какие у меня имеются недостатки. Я ответил, что живу не осень важно и добавил свое мнение, что раньше жилось, т.е. до коллективизации, гораздо лучше. Имел свое хозяйство, которым сам распоряжался, а теперь ничего собственного не имею и работаю в колхозе. После этих разговоров Галух начал ругать Советскую власть и Коммунистическую партию. Говорил: «Советская власть ведет неправильную политику, загоняя всех крестьян в колхозы». После этого Галух предложил вступить в контрреволюционную организацию, которая уже существует в Боромыках. Я дал согласие.

При вербовке меня в контрреволюционную организацию Галух дал задание, чтобы я спалил скирду колхозного сена, чтобы не было чем кормить лошадей. Других заданий не было. Выполнить задание я побоялся, чтобы не быть разоблаченным в преступлении» *(Держархів Чернігівської області, ф.Р. – 8840, оп.3,спр.8108 арк.124-125).*

Поляк Архіп Єгорович, з селян-бідняків. В 1931 році вступив до колгоспу, але займався спекуляцією лісоматеріалом. На роботу не ходив, у 1932 році з колгоспу був виключений. у 1933 році позбавлений виборчих прав, в 1935 році продав все майно і виїхав до м. Чернігова (*Держархів Чернігівської області,* ф.Р. – 8840, оп.3, спр. 8108 арк. 80, довідка Локнистенської с/ради).

З матеріалів допиту: «Участником контрреволюционной организации я никогда не состоял и в этом не признаю себя виновным. Контрреволюционную р агитацию, направленную на развал колхозного строя не проводил. Никакого оружия не имею» *(Держархів Чернігівської області, ф.Р. – 8840, оп.3,спр. 8108 арк. 134).*

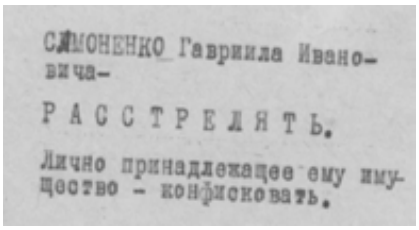
САМОНЕНКО Гаврила Ивановича-
РАССТРЕЛЯТЬ.
Лично принадлежащее ему имущество - конфисковать.

Самоненко Гаврило Іванович, до революції батько мав 30 га землі, з них сінокосу – 10га, коней – 4шт., корів – 5 шт., овець – 15шт., свиней – 8 шт., також хата, сіни, комора, два хліва, дві клуні, молотарка. Найману працю використовував протягом року. Працювало до 40 чоловік. У 1939 році господарству доводилось тверде завдання і за не виконання господарство розкуркулено. Вся сім'я була вислана. Після повернення додому, Самоненко Г.І.

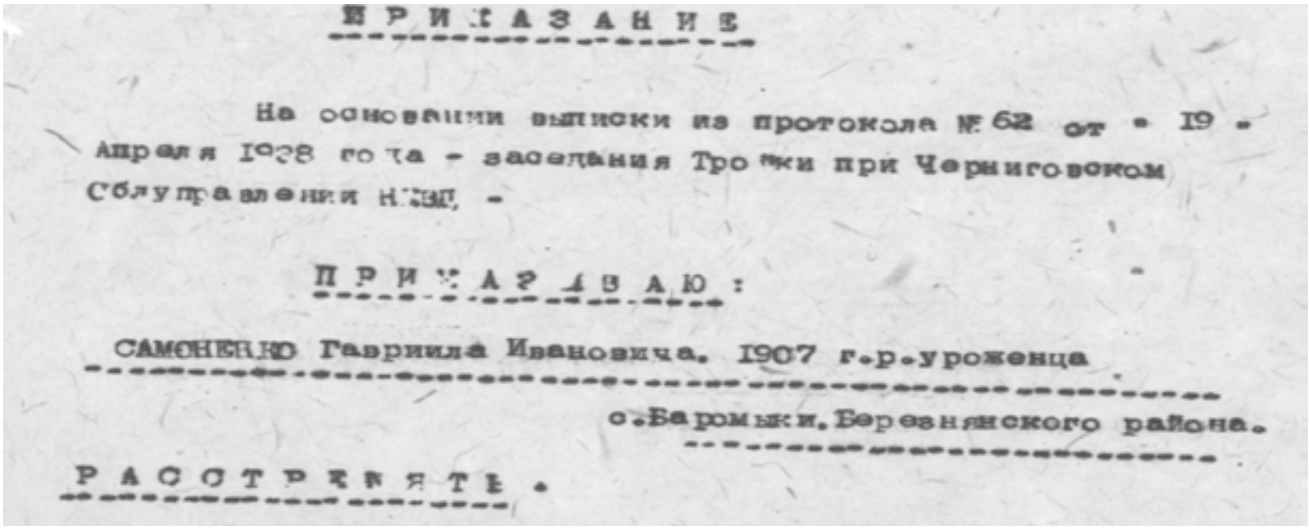

ПРИКАЗАНИЕ

На основании выписки из протокола № 62 от • 19 • Апреля 1938 года - заседания Тройки при Черниговском Облуправлении НКВД -

ПРИКАЗЫВАЮ:

САМОНЕНКО Гавриила Ивановича. 1907 г.р.-уроженца с.Баромыки. Березнянского района.

РАССТРЕЛЯТЬ.

влаштувався на роботу в колгосп, де працював на різніх роботах *(ДАЧО, ф.Р. – 8840, оп 3, спр 3438, довідка сільської ради від 17.04.1938р.).*

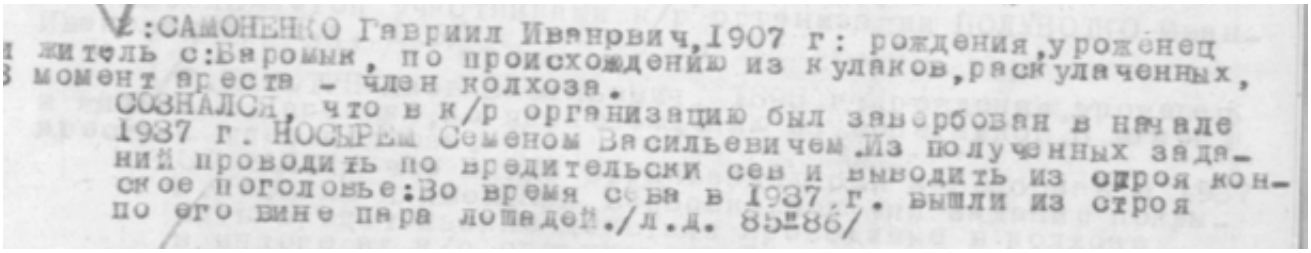

:САМОНЕНКО Гавриил Иванрвич,1907 г: рождения,уроженец житель с:Баромык, по происхождению из кулаков,раскулаченных, момент ареста - член колхоза.
СОЗНАЛСЯ, что в к/р организацию был завербован в начале 1937 г. НОСЫРЕМ Семеном Васильевичем.Из полученных заданий проводить по вредительски сев и выводить из строя конское поголовье:Во время сева в 1937 г. вышли из строя по его вине пара лошадей./л.д. 85-86/

Косач Іван Михайлович, 1822р., середняк. Мав 8 га землі, сінокосу – 3 га, коней – 2 шт., корів – 2 шт, свиней – 6 шт. Хата, сіни, комора, хлів. Вступивши до колгоспу, Косач І.М. не працював і відкрито проводив агітаційну роботу проти виконання господарсько-політичних компаній (*Держархів Чернігівської області, ф.Р. – 8840, оп.3, спр. 3438, довідка сільської ради від 17.04.1938 року).* Виробив лише 156 трудоднів за 1917 р.

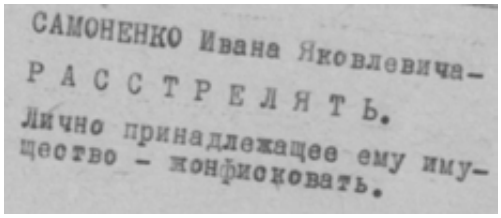

САМОНЕНКО Ивана Яковлевича-
РАССТРЕЛЯТЬ.
Лично принадлежащее ему имущество - конфисковать.

Самоненко Иван Якович, 1904 року народження Батько до революції мав землі – 20 га, сінокосу – 5 га, коней – 10 шт., скоту – -8 шт., овець – 20 шт., свиней – 12 шт. Хата, сіни комора, амбар, 2 хліва, молотарку. Наймана праця використовувалась протягом року. Працювало до 50 душ. Вороже ставився до радянської влади. Був виключений з колгоспу. В 1936 році був прийнятий знову до колгоспу. За 1937 рік виробив 259 трудоднів (*Держархів Чернігівської області, ф.Р. – 8840, оп.3, спр. 3438, довідка сільської ради від 17.04.1938 року).*

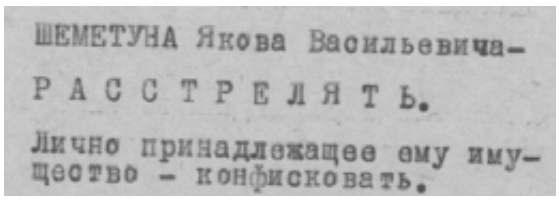

ШЕМЕТУНА Якова Васильевича-
РАССТРЕЛЯТЬ.
Лично принадлежащее ему имущество - конфисковать.

Шеметун Яков Васильович, 1895 року народження *(Держархів Чернігівської області, ф.Р. – 8840, оп.3, спр. 3438, довідка сільської ради від 17.04.1938 року).*

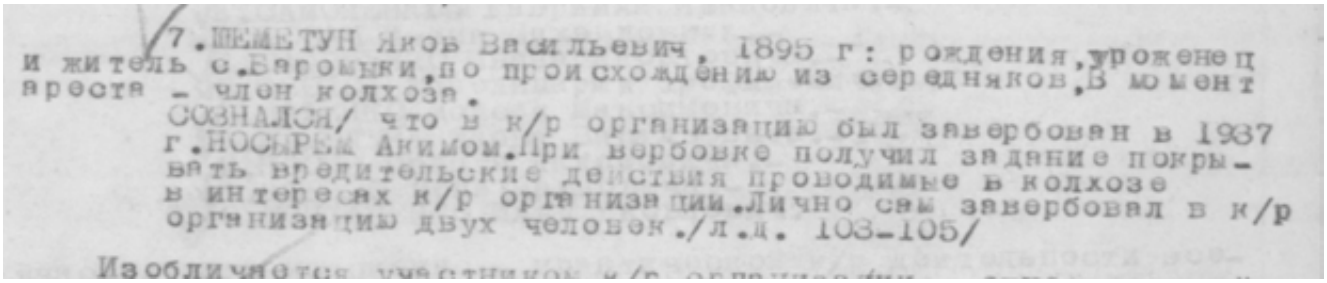
7.ШЕМЕТУН Яков Васильевич, 1895 г: рождения, уроженец и житель с.Баромыки, по происхождению из середняков, В момент ареста - член колхоза.
СОЗНАЛСЯ/ что в к/р организацию был завербован в 1937 г. НОСЫРЕМ Акимом. При вербовке получил задание покрывать вредительские действия проводимые в колхозе в интересах к/р организации. Лично сам завербовал в к/р организацию двух человек./л.д. 103-105/

Из обличения участников к/р организации

Носир Гнат Андрійович, 1901, селянин-середняк.

(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.3438) (РІ, кн.6, с.580). , довідка сільської ради від 17.04.1938 р.).

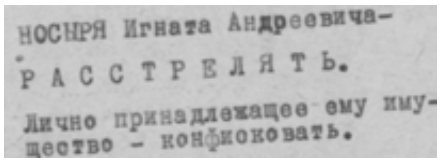
НОСЫРЯ Игната Андреевича-
РАССТРЕЛЯТЬ.
Лично принадлежащее ему имущество - конфисковать.

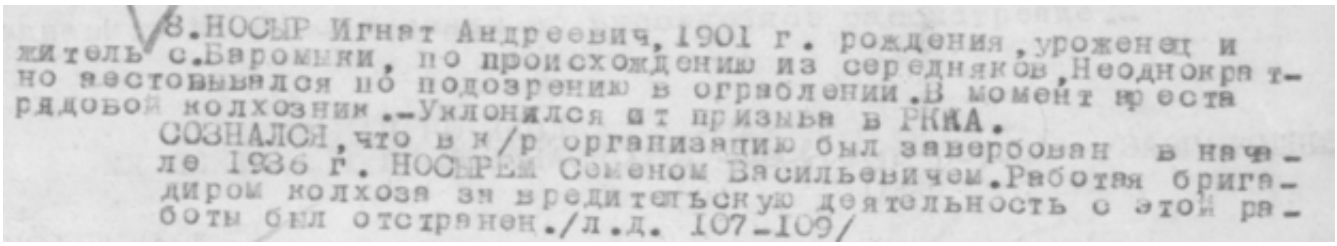
8.НОСЫР Игнат Андреевич, 1901 г. рождения, уроженец и житель с.Баромыки, по происхождению из середняков, Неоднократно арестовывался по подозрению в ограблении. В момент ареста рядовой колхозник.-Уклонился от призыва в РККА.
СОЗНАЛСЯ, что в к/р организацию был завербован в начале 1936 г. НОСЫРЕМ Семеном Васильевичем. Работая бригадиром колхоза за вредительскую деятельность с этой работы был отстранен./л.д. 107-109/

Корж Семен Павлович, 1900 року народження, із селян середняків.

(Держархів Чернігівської області, ф.Р. – 8840, оп.3, спр. 3438, довідка сільської ради від 17.04.1938 року).

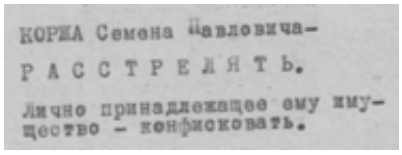
КОРЖА Семена Павловича-
РАССТРЕЛЯТЬ.
Лично принадлежащее ему имущество - конфисковать.

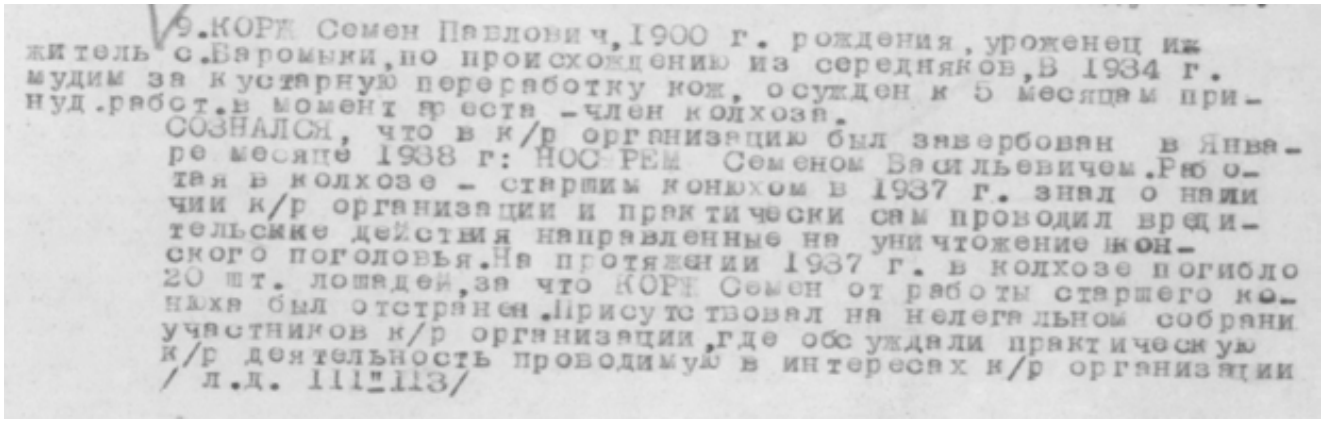
9.КОРЖ Семен Павлович, 1900 г. рождения, уроженец и житель с.Баромыки, по происхождению из середняков, В 1934 г. судим за кустарную переработку кож, осужден к 5 месяцам принуд.работ. в момент ареста -член колхоза.
СОЗНАЛСЯ, что в к/р организацию был завербован в Январе месяце 1938 г: НОСЫРЕМ Семеном Васильевичем. Работая в колхозе - старшим конюхом в 1937 г. знал о наличии к/р организации и практически сам проводил вредительские действия направленные на уничтожение конского поголовья. На протяжении 1937 г. в колхозе погибло 20 шт. лошадей, за что КОРЖ Семен от работы старшего конюха был отстранен. Присутствовал на нелегальном собрании участников к/р организации, где обсуждали практическую к/р деятельность проводимую в интересах к/р организации /л.д. 111-113/

Повернення із забуття

9 травня Біля пам’ятника загиблим односельцям збираються люди. Кожен з них прийшов сюди, щоб почути прізвище свого батька, діда, прадіда, щоб віддати їм шану. Але ніколи не звучало одне прізвище, ніколи цю людину не відспівував батюшка, як загиблого воїна. Це – Безик Андрій Пилипович, людина, яку до 1997 року вважали ворогом народу.

У 1941 році Безик А.П. був мобілізований до лав Червоної армії, служив в 449 сп, 144сд. Був заарештований 30 червня 1943 року, справа розпочата 1 липня. З показів свідків: «В 20-х числах июня месяца 1943 года после читки газет у нас зашел разговор Безик заявил: «Здесь немецкой обороны Красной Армии не прорвать. Немец здесь сильно укрепился, а вояки у нас сейчас

слабые. Позганялис аэродромов стариков, больных, которые еще от ранений не оправились». На мой вопрос, что будет ли по Гитлеровской Германии совместный удар с Востока и Запада был ответ: «Англичане и американцы плохие вояки, еще в прошлую войну Николай II посылал войска, – так что надежд на открытие второго фронта мало» *(ГДА СБУ, м. Чернігів. – спр. 17786 – ф.п. арк.. 21).*

Ще червоноармієць мав необережність порівняти умови служби в царській та Червоній Армії. «В старой армии кормили очень хорошо. Каждому солдату царской армии давали 1200 гр. хлеба, 400 гр. мяса и другие продукты, а нас в Красной Армии кормят одной водой» *(ГДА СБУ, м. Чернігів – спр. 17786 – ФП арк.. 15).*

Безик А.П. деякий час був писарем, але його терміново відправили на передову і він не встиг передати новому писарю деякі документи: червоноармійські книжки, топографічну карту. В зв'язку з цим в постанові на арешт від 30 червня 1943 року написано: «22 июня 1943г. при осмотре вещей у личного состава минвзвода в вещевом мешке у Безик А.П. было обнаружено секретный код сигнализации, список личного состава роты и вооружения роты, топографическая карта местности и др. документы.

Безик в течении июня в разное время интересовался, где расположены минные поля, как расставлены мины, где находиться боевое охранение, секреты, интересовался расстоянием до противника *(ГДА СБУ м. Чернігів – спр. 17786 – ФП арк.1).*

До 13 липня 1943 року Безик А.П. відмовився від усіх звинувачень, а потім «дотисли» і 13 липня він визнав свою вину. Військовим трибуналом 144 с.д. від 26.07.1943 засуджений до позбавлення волі на 10 років. Загинув 16.01.1945 р. у Карагандинському ВТТ. 26 лютого 1997 року Безик А.П. був реабілітований. В постанові записано: «Согласно приговору Безик А.П. признан виновным в том, что среди бойцов проводил контрреволюцию агитацию пораженческого характера, восхвалял немецкую армию, возводилклевету на колхозы. На предварительном следствии в суде Безик признал себя виновным по всем пунктам обвинения, изобличается так же показаниями свидетелей. Из материалов дела усматривается, что в высказываниях инкриминируемых Безику об условиях службы в Красной армии и сила Немецкой армии, плохой жизни в колхозе, отсутсвует призыв к свержению Советской власти, совершению контрреволюционных преступлений, потому его действие состава преступления, предусмотренного ст. 58-10 г. 2 УК РСРСР, не обрезуют. На Безика Андрея Филипповича распространяется действие ст. 13 Закона Украины» от 17 апреля 1991года ввиду отсутсвия состава преступления. Справка о реабилитации Безик А.Ф. не направлялся. Через 73 роки вперше біля пам'ятника буде названо прізвище цієї людини *(ГДА СБУ м. Черігів – спр. 17786 – ФП арк. 60).*

Снов'янські «троцькісти»

1937 рік. В приміщення Борківської сільської ради підкинуто дві записки від імені Николаєнко; в одній із записок від сільського голови вимагається здійснити терористичний акт, а в іншій – антирадянська агітація. В написанні цих записок підозрюється Кислиця І. – бригадир колгоспу ім..Петровського с. Борки, секретар комсомольської організації. Записки відправляються в Київський Інститут Науково Судової Експертизи, де робиться висновок, що записки написані Кислицею І.С. Також по цій справі був заарештований і **Самотяжко Іван Андрійович**, якого підозрюють в тому, що він підписував ці записки і підкинув в сільську раду.Розбиратися довго ніхто не хотів, і спецсудколлегія Чернігівського суду 5 вересня 1937 року приговорила Кислицю І.С. до 5 років ВТТ.З місць позбавлення волі повернувся 21 травня 1942 року, де знаходився 5 років та два дні. У 1968 році була проведена експертиза. Висновок якої такий: тексти записок написані різними людьми, але не Кислицею І.С.Постановою Пленума суда УРСР від 1968 р. Кислиця І.С. реабілітований.

Вознесенська сільська рада

(села Вознесенське, Новоселівка)

Гарига Іван Петрович, 1885 р.н., с. Свинь (колишнє с. Улянівка, нині Вознесенське) Чернігівського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Свинь, одноосібник. Заарештований 18.10.1943 р. ВТ КВО від 15.01.1944 р. за ст.54-3 КК УРСР засуджений до позбавлення волі у ВТТ на 5 років. 24.03.1944 р. справу направлено на дослідування. Загинув 04.03.1946 р. 19.12.1946 р. справу припинено в зв'язку зі смертю обвинуваченого. За постановою прокурора Чернігівської області від 23.07.1965 р. справу припинено за недоведеністю складу злочину. Реабілітований 23.01.1998 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.6123) (РІ, кн.4, с.270).*

Гарига Іван Якимович, 1882 р.н., с. Свинь (нині с. Вознесенське) Чернігівського р-ну, українець, малописьменний. Проживав у с. Свинь, одноосібник. Заарештований 07.06.1932 р. за ст.54-10 КК УСРР. 01.09.1932 р. справу направлено прокурору на припинення. Рішення по справі припинено. Реабілітований 23.01.1998 р.*(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.994) (РІ, кн.4, с.270).*

Гарига Катерина Іванівна, 1922 р.н., с. Свинь (нині с. Вознесенське) Чернігівського р-ну, освіта незакінчена вища. Член ВЛКСМ. Проживала у с. Улянівка, домогосподарка. Заарештована 18.10.1943 р. За постановою Особливої наради при НКВД СРСР від 12.02.1944 р. за ст.58-1 «а» КК РРФСР ув'язнена до ВТТ на 5 років. Відбувала покарання у м. Комсомольськ-на-Амурі. Звільнена 18.10.1948 р. Реабілітована 12.06.1965 р.*(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.7888) (РІ, кн.4, с.270).*

Гарига Степан Григорович, 1902 р.н., с. Свинь Чернігівського р-ну, українець, освіта середня спеціальна. Проживав у м. Чернігів, зоотехнік. Заарештований 02.02.1944 р. за ст.54-1 а КК УРСР. 31.03.1944 р. справу припинено. Реабілітований 28.10.1996 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.672) (РІ, кн.4, с.270).*

Йовенко Григорій Демидович, 1890 р.н., с. Свинь Чернігівського р-ну, українець, малописьменний. Проживав у с. Свинь, одноосібник. Заарештований 07.06.1932 р. за ст.54-10 КК УСРР. 01.09.1932 р. справу припинено. Реабілітований 22.01.1997 р.*(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.994) (РІ, кн.5, с.209).*

Максименко Григорій Андрійович, 1896 р.н., с. Свинь (нині с. Вознесенське) Чернігівського р-ну, освіта початкова. Проживав у м. Чернігів, сторож. Заарештований 15.04.1932 р. за ст.54-10 КК УСРР. 15.07.1932 р. справу направлено прокурору на припинення. Рішення по справі відсутнє. Реабілітований 20.06.1997 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.2526) (РІ, кн.6, с.347).*

Мироненко Пилип Карпович, 1880 р.н., с. Улянівка (нині с. Вознесенське) Чернігівського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у

с. Улянівка, візник. Заарештований 07.09.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 17.09.1937 р. за проведення антирадянської агітації ув'язнений до ВТТ на 10 років. Реабілітований 31.08.1989 р. (*Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.9331) (РІ, кн.6, с.430).*

Мироненко Тихон Романович, 1890 р.н., с. Улянівка (нині с. Вознесенське) Чернігівського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Улянівка, колгоспник. Заарештований 18.12.1937 р. За постановою особливої наради при НКВД СРСР від 22.02.1938 р. за проведення контрреволюційної діяльності ув'язнений до ВТТ на 10 років. Реабілітований 27.07.1989 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.8468) (РІ, кн.6, с.431).*

Товстий Демид Іванович, 1878 р.н., с. Улянівка (нині с. Вознесенське), українець, селянин, репресований 1932 р., реабілітований 1989 р. *(ШК. – 1991. – 27 квітня).*

Світлана Сергеєва, Олена Смольська

Понівечена доля Чернігівської студентки

День 21 вересня 1943 року увійшов в історію Чернігова як радісне свято визволення від нацистів, омріяне впродовж двох сурових років страху, втрат, скорботи. Але саме цей день для багатьох чернігівців, які пережили окупацію, став точкою відліку нових поневірянь та випробувань. Адже після відновлення радянських органів влади активно запрацювала сталінська каральна машина, яка спрямувала свою діяльність насамперед проти тих, хто залишився на окупованій території, працював у німецьких установах та підприємствах. А таких була переважна більшість: працювати вимагав окупаційний режим, інакше – репресії, висилка до Німеччини, голодна смерть.

Вже у жовтні 1943 року Чернігівська в'язниця була вщент заповнена людьми. Серед в'язнів п'ять місяців чекала вирішення своєї долі студентка Чернігівського учительського інституту Катерина Іванівна Гарига. Ось її сумна, але дуже типова історія.

Народилася у 1922 році у селі Свинь (тепер Вознесенське) Чернігівського району у родині службовця та колгоспниці. Після закінчення семирічки у рідному селі у 1936 році вступила до Чернігівської середньої школи ім. Леніна, але за рік переїхала до села Халявин (батька, контролера центральної пошти Чернігова, перевели на посаду начальника місцевого поштового відділення), де і закінчила школу. Вступила до Чернігівського учительського інституту, але на початку війни студентів розпустили по домівках. К. Гарига повернулась до батьків у рідне село. Спробувала евакуюватися разом з жінками, які

перегоняли колгоспну худобу на схід. Але далеко не відійшли, потрапили в оточення і повернулися назад.

Коли на початку вересня у селі з'явилися німці, як і всі дівчата, боялася потрапити їм на очі, зайвий раз виходити на вулицю. Так пройшов рік. У 1942 році окупанти почали відправляти на роботи до Німеччини молодь її року народження.

Треба було терміново влаштовуватися на роботу. У червні 1942 року поїхала до Чернігова, на біржу праці, звідки її направили працювати обліковцем у контору з обліку видачі продуктів німецьким військовим частинам та установам. За три місяці К. Гарига перейшла на посаду перекладача сільськогосподарської комендатури при Чернігівському райземвідділі (німецьку мову добре знала ще зі школи).

Для обвинувачення людини у зраді радянським органам держбезпеки цього було замало. Потрібні були докази співробітництва з німецькими каральними органами. Ось чому одне з перших запитань, яке задав К. Гаризі слідчий обласного управління НКВД одразу після її арешту 18 жовтня 1943 року, було пов'язане з її співпрацею з німецькою поліцією держбезпеки. Дійсно, у квітні 1943 року безпосередній начальник К. Гариги Пауль Диренко запропонував їй підписати документ, згідно з яким вона зобов'язувалася повідомляти про партизанів, радянських активістів та не розголошувати секрети німецької влади. Саме цей підпис став основним доказом її зради Батьківщини. І хоча жодних доручень К Гарига від німців не отримувала, а на всі їхні запитання щодо радянських активістів відповідала, що нікого не знає – саме це вона намагалась довести слідчим восени 1943 року – все було марно: у німців працювала, анкету про співпрацю з гестапо підписала, відтак – винна.

8 листопада 1943 року під час третього і останнього допиту дівчині висунули обвинувачення за статтею 54-1 «а» КК УРСР – як завербованому німецьким комендантом агенту гестапо. К. Гарига визнала себе винною, що дала підписку про співпрацю, але наполягала, що ніякої діяльності не проводила і ніяких відомостей німцям не надавала. У березні 1944 у Чернігівській в'язниці їй повідомили про винесений вирок – 5 років таборів.

За кілька днів етапували до Хабаровського краю, де вона відбувала покарання у ВТТ «А з» у м. Комсомольськ-на-Амурі. Пізніше дізналась, що була засуджена Особливою нарадою при НКВД СРСР 12 лютого 1944 року за статтею 58-1 «а» КК РРФСР до п'яти років. Покарання відбула повністю і звільнена 18 жовтня 1948 року.

К. Гарига не могла збагнути, за що засуджена, адже слідство не велося, суду не було, свідків не викликали. А свідки, переважно односельці, могли б багато розповісти про її добрі справи. Бо кмітлива дівчина багатьом допомогла, захистила і навіть врятувала від неминучої загибелі. Не дарма, коли Катерину заарештували та вивозили з рідного села, проводжати її вийшли майже всі односельці, а потім протягом п'яти місяців її перебування у Чернігівській в'язниці писали листи на захист дівчини.

Саме цей бік діяльності К. Гариги, у заміжжі Сухорукової, за її заявою був розглянутий та підтверджений відновленим слідством Управління КГБ по Чернігівській області у часи «відлиги». Так, взимку 1943 року до неї звернулась Євдокія Олексіївна Максименко з проханням допомогти звільнити її батька Олексія Триміша, заарештованого німцями. К. Гарига не відмовила і звернулась до коменданта райземвідділу – мовляв, заарештували її дядька. За кілька днів ходила разом з ним до гестапо. Врешті-решт О.Триміша звільнили.

Вдруге К. Гарига відвідала гестапо влітку 1943 року на прохання Марфи Степанівни Пантелеєнко допомогти визволити її доньку Олександру з торфорозробок у с. Мньов. За порадою більш досвідчених «ходаків» жінки підготували гостину – корзину з салом, маслом, молоком, куркою – та пішли до цього страшного будинку. Катерина пред'явила своє посвідчення, і їх пропустили до якогось начальника, який запропонував К. Гаризі написати поручительство про благодійність дівчини. За кілька днів Олександру звільнили.

Страшні хвилини К. Гарига пережила у лютому 1943 року. Саме в той день, коли каратели палили села Яцеве та Бобровицю, вона поверталась з Чернігова до Улянівки. По дорозі її наздогнала підвода з односельцями Григорієм Бакуном і Макаром Максименком, які возили зерно до міста та повертались додому. На повороті до Улянівського лісу шлях їм перегородила група ще розпалених люттю карателів з награбованим селянським майном на двох санях. К. Гарига не розгубилась: зробивши крок уперед, німецькою мовою пояснила, що вона працює у сільськогосподарській комендатурі, а це її односельці, які повертаються до Улянівки. Каратели обшукали та відпустили селян.На рахунку К. Сухорукової-Гариги були і врятовані червоноармійці. Ще на початку 1943 року вона познайомилась з радянськими військовополоненими, які працювали на Киселівському льонозаводі. Наприкінці зими чоловіки вирішили тікати до партизанів у тупичівські ліси, але не мали ні одягу, ні документів. Відтак звернулись до К. Гариги за допомогою. Вона зібрала одяг у односельців, а з документами допомогла робітниця райземвідділу Галина Хомяк, яка з ризиком для життя дістала німецькі бланки «аусвайс» та проштампувала їх. Документи та одяг К. Гарига передала військовополоненим, які згодом втекли з Киселівки.

У ході поновленого слідства були опитані свідки, які підтвердили усі згадані факти. Крім того, перевіркою в Обласному архіві та УКГБ по Чернігівській області даних щодо причетності К. Гариги до агентури гестапо та інших німецьких каральних органів виявлено не було.

За постановою Президії Чернігівського обласного суду 12 червня 1965 року Гаригу (Сухорукову) Катерину Іванівну реабілітували, повернувши їй чесне ім'я…

(Автобіографія К.І. Гариги-Сухорукової // поточний архів ЧІМ. – 1990р., ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп. – 3. Спр. 7888. – Арк. 6-8, Арк. 16, Арк. 28, Арк. 116, Арк. 117.

Реабілітовані історією. – кн.2. с.586–588).

Віталій Шуміло

Ігумен Аліпій (Яковенко) та його роль У створенні осередку ІПЦ на Чернігівщині

(Матеріали до біографії)

Виникнення та діяльність Істинно-Православної Церкви в Україні – малодосліджена сторінка української історії. Одним з найвідоміших членів ІПЦ на Чернігівщині був ігумен Аліпій (Яковенко). Його біографія неодноразово висвітлювалась в різних джерелах, переважно в виданнях атеїстичного характеру, та протягом років була викривлена, наповнювалась різноманітними подробицями, цитатами невідомого походження тощо. В результаті описані відомості про ігумена Аліпія перестали відповідати реальним фактам його життя. Стаття пропонує читачам встановити біографію відомого церковного діяча за писемними джерелами та згадками сучасників, а разом з тим відновити й частину історії ІПЦ на Чернігівщині.

Ігумен Аліпій (Яковенко) належить до числа церковних діячів Православної Церкви, пам’ять про яких не може бути забута. У нього була непроста життєва доля: виходець з бідної селянської сім’ї, він мав за плечима лише кілька класів освіти, однак став однією з найбільш впливових постатей серед чернігівського православного духовенства в першій половині XX століття. Ігумен Аліпій був духівником Чернігівської єпархії в переломні 1920-ті роки, під його патронатом перебувало багато православних сімей, котрі належали до місцевої інтелігенції, що свідчить про неабиякі природні дарування і високі моральні якості цієї людини. Він був особисто знайомий з Іоанном Кронштадтським, мав вплив на визначних архипастирів XX ст. Чернігівського архиєпископа Пахомія (Кедрова, 1876–1937) і Ніжинського єпископа Дамаскіна (Цедрика, 1877–1937), які залишили помітний слід в історії Православної (зокрема, Катакомбної) Церкви. За його ініціативою в 1919 р. у Чернігові були вириті знамениті «Аліпієві печери» (що дістали в народі назву від імені їх творця) – унікальна пам’ятка печерної архітектури, яка, на жаль, мало вивчена і практично знищена. За радянських часів Аліпій Яковенко зазнав репресій і, врешті-решт, прийняв мученицьку смерть за свою відданість християнським ідеалам, активну церковну і пастирську діяльність.

Ігумен Аліпій (Олександр Андрійович Яковенко) народився в 1881 р. у с. Плехтіївка Городнянського повіту Чернігівської губернії (нині – Ріпкинський р-н Чернігівської обл.) *[5, с. 13], [14, с. 2].* у бідній селянській родині, через що не мав змоги отримати повноцінну освіту. Тому, як Аліпій сам про себе свідчив, він був «малограмотним», самоосвітою займався, вже будучи послушником Троїцько-Іллінського монастиря у Чернігові, у вільний від фізичної праці час *[18].* У дитинстві улюбленим його заняттям було читання житій святих, що позначилося на формуванні світогляду і значною

мірою зумовило його подальшу долю, виховавши певний життєвий ідеал. Цьому сприяла і та обставина, що с. Плехтіївка знаходиться неподалік від м. Любеча, батьківщини преподобного Антонія Києво-Печерського (983–1073). Місцеві сказання, що дбайливо зберігали пам'ять про «батька руського чернецтва», котрий приніс на Русь традиції ісихазму і афонський досвід «печерного» аскетичного подвижництва, також вплинули на християнське світосприйняття Олександра. Авторові цих рядків розповідали, що ще підлітком Олександр любив відвідувати для молитви печеру в Любечі, котру, за переказами, викопав прп. Антоній *[18]*. Не випадково тому саме Аліпій Яковенко став одним з натхненників відновлення традицій ісихазму в Чернігівській єпархії, що відродився в Руській Церкві у XIX – на початку XX ст. Створення в 1918-19 рр. на Болдиних горах у Чернігові нового печерного комплексу – в руслі відродження цих традицій.

У 1903 р. Яковенка призвали до армії. Він служив в Кронштадті матросом Балтійського флоту в розпал російсько-японської війни (1904–1905). У військових діях на Далекому Сході участі не брав, але, за його розповідями, революційні настрої, що охопили під час невдалої для Росії війни північну столицю імперії і які вилилися в Першу російську революцію 1905 р., торкнулися і матроса Яковенка. Революційна агітація, особливо активна серед матросів Балтійського флоту, справила на Олександра, вихідця з бідної селянської родини, значний вплив – у цей час він переживає серйозну релігійну кризу, його юнацькі ідеали похитнулися *[18], [16].*

Звичайно, ми не можемо знати, до яких глибин зла міг дійти матрос Яковенко, загітований революційною пропагандою. Сам він, за свідченням людей, що близько знали його, завжди говорив про це із здриганням. Але відомо, які жорстокі звірства чинили більшовики-матроси Балтійського флоту під час громадянської війни *[див., наприклад: 8].* Як би там не було, але саме в цей переламний момент Олександр познайомився зі знаменитим Кронштадтським пастирем – протоієреєм Іоанном Сергієвим (1828–1908). Спілкування з «всеросійським батюшкою» назавжди визначило подальший життєвий шлях Олександра Андрійовича Яковенка. Вдячність отцеві Іоанну за те, що той уберіг його від зла і повернув на нормальний людський шлях, ігумен Аліпій зберіг до кінця життя.

Особисте знайомство з Іоанном Кронштадтським, відомим подвижником, автором богословських робіт, присвячених молитовній практиці *[див., наприклад: 7]*, мало для Олександра Яковенка не лише моральне значення. У цей час його аскетичні мотивації здобули підтримку і розвиток саме у напрямі ісихазму – шляху, до якого він прагнув і по якому пройшов всупереч (а можливо, як учить православне аскетичне богослов'я, завдяки) життєвим знегодам.

У 1908 р. Яковенко повертається до рідної Плехтіївки. На той час померли його батьки. В.Я. Руденок у статті «Останній печерник» пише, що родичі

Олександра привласнили собі майно його батьків *[14, с. 2]*, так що він, повернувшись з військової служби, залишився «без кола і без двору». Олександр сприйняв це як «промисел Божий», що звільнив його від земного добра заради Добра Небесного – порятунку душі. Пам'ятаючи благословення о. Іоанна Кронштадтського на служіння Церкві та людям, він поступив послушником у монастир. У Чернігівському Троїцько-Іллінському монастирі він займається самоосвітою, на нього звертає увагу архиєпископ Чернігівський і Ніжинський Василій (Богоявленський, 1867–1918) – архипастир, який багато зробив для розвитку освіти в Чернігівській єпархії *[26, с. 2–4], [6, с. 94–96].* Приблизно у ці роки Олександр Яковенко прийняв чернечий постриг з ім'ям Аліпій на честь преподобного Аліпія Стовпника (VII ст.). У 1914 р. архиєпископ Василій висвятив Аліпія у сан ієродиякона, а згодом – ієромонаха.

Саме в ці роки в Троїцько-Іллінському монастирі складається кістяк з духовенства та ченців, для яких ідеї ісихазму, що здобули в Росії широку популярність навіть серед вірян завдяки знаменитій Оптиній пустині, стали основою для побудови морального аскетичного життя. Не випадково й ім'я Аліпій, яке Яковенко прийняв при постриженні: стовпництво, як і «печерне» подвижництво, було однією з форм поглибленої внутрішньої молитовної практики, ісихазму. Водночас Аліпій близько зійшовся з іншим подвижником-ісихастом Троїцько-Іллінського монастиря – ієромонахом Лаврентієм (Проскурою, 1868–1950). Мабуть, у ці роки в надрах чернігівського гуртка монахів-ісихастів зароджується й ідея створення в Чернігові, поблизу від Антонієвих печер XI ст., нового печерного храмового комплексу.

Революцію 1917 р. ієромонах Аліпій не сприйняв. Тут позначилося, окрім християнських аскетичних ідеалів, і близьке спілкування з отцем Іоанном Кронштадтським і чернігівським архиєпископом Василієм (Богоявленським).

На гребені революційної хвилі відбулися суттєві зміни у багатьох сферах не лише громадського, але й церковного життя. Одним з таких проявів було створення в єпархіях так званих «виконавчих комітетів духовенства», які «зміщували» з кафедр архиєреїв, котрі революційною владою вважалися монархістами. У березні 1917 р. архиєпископ Василій був звільнений на спокій, а на його місце в травні єпархіальними зборами духовенства та вірян обраний вікарій Чернігівської єпархії, єпископ Стародубський Пахомій (Кедров) *[26, с. 3–4], [6, с. 97–98], [23, с. 11–12].*

Єпископ Пахомій, як і його попередник архиєпископ Василій, був учнем видатного богослова, пастиря і молитвеника архиєпископа Антонія (Храповицького, 1863–1936), обраного в 1918 р. на Київську митрополичу кафедру з титулом митрополита Київського і Галицького *[10, с. 224–233], [25, с. 71–90].* Тому з обранням на Чернігівську кафедру єпископа Пахомія можна говорити про зміну поколінь, але навряд чи можна говорити про зміну молитовних аскетичних і пастирських ідеалів, які затвердилися при

колишньому архиєреї. Чернігівські ісихасти, які добре знали Стародубського вікарія, ще ближче зійшлися з ним після того, як він став їх правлячим архиєреєм, а ієромонах Лаврентій (Проскура) став духівником єпископа Пахомія.

У жовтні в Петрограді відбувся більшовицький заколот. На території колишньої Російської імперії вирує братовбивча громадянська війна. Розпочався новий період в історії Православної Церкви – період небачених доти гонінь на Церкву і на релігію. Розстріляний в Києві митрополит Володимир (Богоявленський, 1848–1918) *[див. повідомлення про вбивство митр. Володимира Всеросійському Помісному Собору, що проходив у той час в Москві: 11, с. 93–96]*, вбитий колишній чернігівський архиєпископ Василій – після фізичних знущань скинутий з потяга, що рухався по мосту через р. Кама на великій швидкості *[26, с. 4]*, тощо. Період громадянської війни характерний не просто гоніннями на духовенство, а жорстокими, витонченими знущаннями і стратами без суду і слідства *[див., наприклад: 12].* Зрозуміло, усі ці негаразди безпосередньо торкнулися і Чернігівської єпархії *[див. докладніше: 13].*

Тому прихід до влади в Україні у квітні 1918 р. гетьмана Павла Скоропадського православними людьми був сприйнятий з полегшенням: тут встановилася справжня оаза мирного життя – посеред бурхливого океану громадянської війни. У вищих церковних і військових колах навіть народилася ідея таємно вивезти з більшовицької Москви в український Київ Московського патріарха Тихона (Бєлавіна, 1865–1925).

Гетьман П. Скоропадський, крім того, був ще і православною віруючою людиною *[див. його спогади: 21]*. Мабуть, не випадково саме у квітні 1918 р. ієромонахи Аліпій (Яковенко) і Лаврентій (Проскура) по благословенню єпископа Пахомія почали копати на одному зі схилів Болдиної гори новий печерний комплекс з підземними храмами і келіями *[5, с. 13–15], [28, с. 6–8], [14, с. 2]*: до цього часу ідея остаточно дозріла, сформувалися, як шановані і авторитетні пастирі, її автори, а мирне цивільне життя в країні сприяло втіленню ісихастської ідеї і подавало надії на благополучне закінчення громадянської війни, принаймні, у межах України .

Створення печерного монастиря завершилося вже при владі більшовиків. Останні місяці роботи проводилися потайки, вночі, у найсуворішій конспірації. 26 листопада (ст. ст.) 1919 р., в день пам’яті преподобного Аліпія Стовпника, у підземному храмі була здійснена перша божественна літургія *[28, с. 8].*

А.А. Карнабед, під керівництвом якого проводилися археологічні розкопки «Аліпієвих печер» у 1960–1970-х рр., так пише про цю унікальну пам’ятку і її творця: «Наші архітектурно-археологічні дослідження … підтвердили свідчення автора статті «Нові печери» (1928 р.) Бориса Пилипченка та старих людей про казкову красу цього підземного ансамблю, де Алімпій відзначився не лише як умілий організатор, а й як перш за все здібний

будівничий і художник-митець. Він переніс під землю, як це робив в XI сторіччі Антоній, принципи плану та об'ємно-прострового рішення наземних храмів, але в даному випадку народної дерев'яної архітектури з притаманними таким храмам обхідними галереями-"опасаннями», які йдуть від галерей храмів доби Київської Русі. Досить подивитись на план «Нових» печер, їх поздовжній розріз та деталі орнаментально-художніх композицій, які прикрашають стіни, склепіння, щоб впевнитись у цьому» *[5, с. 13–14].*

Ми дозволили собі привести об'ємну цитату відомого чернігівського археолога і архітектора А.А. Карнабеда не випадково: знавець старовини Київської Русі, її архітектурних і печерних пам'яток, який особисто проводив розкопки «Аліпієвих печер», він підтвердив «ісихастський» характер створення печерного монастирського комплексу ієромонахом Аліпієм (Яковенком). Ми бачимо, що зразком для створення цього комплексу послужили як підземні, так і наземні храми Київської Русі, коли ісихазм як молитовно-медитативна практика був поширений не лише серед чернецтва Давньої Русі, але навіть серед представників князівської влади *[див. докладніше: 4; 29, с. 104–116].*

Аліпій почитав пам'ять про Київську Русь як про «золотий час» руського православ'я, тому природно, що свій ідеал він спробував утілити не лише у формі відродженої молитовної практики, але й у формі цілком відчутної, матеріальної – в побудові храму, що якнайповніше, на його думку, втілював ці ідеї в архітектурі. У цьому ж підземному монастирі він створив для себе келію і підготував місце для могили. Очевидно, у його плани входив відхід в затвор, на зразок давніх монахів-ісихастів *[28, с. 7].* Проте в затвор він пішов набагато пізніше, зовсім в іншому місці й з інших причин.

Новий печерний монастир проіснував недовго. За різними відомостями, вже до кінця 1919 р. влада заборонила проведення в печерних храмах богослужінь. Принаймні, відомо точно, що в лютому 1920 р. в печерах відкрито вже не служили [5, с. 13]. Проте, незважаючи на заборону, богослужіння там проводилися потай, вночі, тому влада віддала наказ вхід у печери засипати землею. В такому положенні «Аліпієві печери» знаходяться й зараз.

Того ж таки 1920 р. владою було закрито і Троїцько-Іллінський монастир зі знаменитими Антонієвими печерами і келією прп. Антонія. Замість монастиря при Свято-Троїцькому храмі була створена парафія, очолювати яку єпископ Пахомій доручив ігуменові Смарагду (Чернецькому) *[15],* одному із сподвижників о. Аліпія. Настоятелем Свято-Іллінської церкви був призначений ігумен Єфрем (Кислий), також однодумець Аліпія *[1, арк. 107 зв.], [28, с. 15].* Отця Аліпія направили настоятелем в село Свинь (нині Улянівка), розташоване у кількох кілометрах від Чернігова, улаштовувати там церковно-приходське життя, оскільки, за спогадами очевидців, влада не дозволила йому служити в місті, де він користувався чималим авторитетом *[18], [16], [17].*

Починати довелося буквально з нуля. Передусім було сформовано церковну общину, побудовано невеликий глинобитний будиночок для проведення богослужінь, а з часом невелику дерев'яну церкву, а потім і досить просторий дерев'яний храм *[17], [19], [15].* Як згадував протоієрей Іоанн Пращур, що служив паламарем у о. Аліпія, для отримання дозволу на будівництво храму о. Аліпій їздив у Москву до самого М.І. Калініна. Дивно, але дозвіл на будівництво храму він одержав. Відтак місцева влада не могла перешкодити будівництву *[19].* Храм цей існує і донині.

У липні 1927 р. заступник місцеблюстителя московського патріаршого престолу Нижегородський митрополит Сергій (Страгородський, 1867–1944) оприлюднив документ, що дістав у церковній і світській історіографії назву «Декларація про лояльність Церкви до радянської влади». У цьому документі митрополит Сергій від імені усієї Руської Церкви проголосив, що віднині «радощі і успіхи радянської влади – це радощі й успіхи Церкви», а невдачі влади – невдачі Церкви *[3, с. 5–9*].

Вийшла подвійна ситуація: за Декларацією виходило, що «радощі» влади, що знищує Церкву, руйнує храми, саджає у в'язниці і табори духовенство та віруючих, і навіть розстрілює, – віднині радощі й самої Церкви, а невдачі зі зруйнування Церкви – її ж, Церкви, і невдачі. Усіх, хто Декларацію не приймав, митр. Сергій оголошував «поза Церквою» і піддавав церковній забороні[1]. Зрозуміло, що така лояльність, яка руйнує внутрішню свободу Церкви, була неприйнятна для совісті багатьох православних християн. Почалися стихійні протести, які потім прийняли організовану, наскільки це було можливо за умов гонінь, форму. Так у Руській Церкві зародився рух, що увійшов до історії під назвою Істинно-Православна (чи інакше – Катакомбна) Церква: до неї увійшли кращі представники єпископату і духовенства, які відокремилися від митрополита Сергія заради збереження «чистоти віри» і внутрішньої свободи Церкви «від втручання богоборчої влади». У Чернігівській єпархії в різний час до ІПЦ приєдналися архиєпископ Пахомій (Кедров) і єпископ Дамаскін (Цедрик*) [28, с. 10–24], [27], [24, с. 138–131].* Усі чернігівські «ревнителі благочестя», які входили свого часу до гуртка ісихастів, також не підписали Декларацію і приєдналися до ІПЦ. Очолили цей рух в Чернігові ігумен Аліпій (Яковенко) та ієромонах Лаврентій (Проскура).

Ядро ревнителів православ'я на Чернігівщині складали архимандрит Георгій (Смильницький), ігумени Єфрем (Кислий), Паладій (Міщенко), Смарагд (Чернецький), Антоній і Микола (прізвища поки не встановлені),

---

[1] *«Мы потребовали от заграничного духовенства дать письменное обязательство в полной лояльности к советскому правительству ... Не давшие такого обязательства или нарушившие его будут исключены из клира, подведомственного Московской Патриархии» [3, с. 9]. Аналогічні вимоги пред'являлись і до духовенства, що знаходилось на території СРСР, з тією лише різницею, що в СРСР єпископів та священиків, які не підписали Декларацію, було заарештовано та відправлено до концтаборів.*

Аліпій (Яковенко), ієромонахи Лаврентій (Проскура), Михаїл (Корма), Інокентій (Козько) та Малахія (Тишкевич), ієреї Гавриїл Павленко, Іоанн Смолічев, ієродиякон Мисаїл (Стишковський) та інші. Серед мирян, які не прийняли сергієвої Декларації, був відомий церковний письменник С.А. Нілус, який знаходився на засланні у Чернігові з квітня 1926 р. *[28, с. 15–16], [2, арк. 1–34], [9, с. 33–47].*

У 1927 р. «за антирадянську агітацію і пропаганду», тобто за невизнання Декларації й активну протидію її введенню в церковне життя, ігумен Аліпій був заарештований і відправлений до Харківського ДПУ *[14, с. 2].* За свідченням протоієрея Іоанна Пращура, чекісти увірвалися до оселі о. Аліпія на свято Покрови, плювали йому в очі, потім збили з ніг і стали безжально бити прикладами гвинтівок. Після знущань, скривавленого, вони кинули його в машину і увезли. За свідченням самого о. Аліпія *[22]*, у в'язниці від нього вимагали підписання Декларації.

Радянська репресивна машина у той час ще не набрала таких обертів, як в 1930–1937-мі роки. У той час терміни ще давали невеликі і розстрільних вироків майже не було. У 1928 р. отець Аліпій повернувся до Чернігова.

Перебування у в'язниці зміцнило о. Аліпія в переконанні, що радянська влада зневажає не лише християнські, але й просто людські моральні норми, і що лояльність до такої влади в тій формі, як цього вимагав від Церкви Сергій Страгородський, неприйнятна для совісті православного християнина. Відтоді він став одним з переконаних ідеологів ІПЦ на Чернігівщині.

Майже водночас у с. Свинь влада закрила побудований о. Аліпієм храм. Ікони місцеві комсомольці-активісти спалили, а церкву перетворили на зерносховище. Створена ігуменом Аліпієм чернеча община пішла в підпілля, на нелегальну форму служіння. Це була перша катакомбна община в Чернігові.

Приблизно у цей час до Чернігова повернувся із заслання архиєпископ Пахомій (Кедров). На той час він ще не припинив канонічного спілкування з митр. Сергієм, намагаючись примирити «сергіян» і «непоминаючих» заради збереження, як він вважав, «церковного миру». Проте, приїхавши до Чернігова, Пахомій зустрівся з організованою опозицією своєму «просергіївському» курсу з боку духовенства і пастви. Характерно, що саме ігумен Аліпій, чий пастирський авторитет у Чернігові тоді був дуже високим, переконав свого преосвященного в згубності для Церкви сергіївського шляху: «(Арк. 202) Попытки Пахомия Кедрова перетянуть монахов на сторону легализованной патриаршей ориентации успеха не имели, т. к. Корма Михаил, один из первых, ссылаясь на «неправославие» Пахомия Кедрова отказался с ним совершать религиозные обряды, а остальные монахи, как Чернецкий (Арк. 202 зв.) Смарагд, Тишкевич Малахия, Проскура Лаврентий и другие продолжали доказывать Кедрову неправоту митрополита Сергія, *в результате открытого против Пахомия Кедрова выступления со стороны монаха*

Алимпия, осужденного за контрреволюционную деятельность, Пахомий Кедров стал сдавать свои позиции и в результате примкнул к оппозиции[2]»*[1].*

У кінці 1929 р. був заарештований єпископ Дамаскін (Цедрик), у 1930 р. – архиєпископ Пахомій (Кедров), у 1931 р. – ігумен Аліпій. На той час репресивна машина ще не торкнулася основного кістяка чернігівських ревнителів. Масові арешти духовенства ІПЦ в Чернігівській єпархії почнуться із середини 30-х рр., поки ж були заарештовані її найбільш впливові ідеологи.

Ігумен Аліпій був етапований в концтабір біля Архангельська і провів свій чотирирічний строк на лісозаготівлях, виконуючи виснажливу фізичну роботу разом зі своїм сотаїнником ієромонахом Інокентієм (прізвище встановити поки не вдалося). Повернувся він у 1935 р., таємно приєднавшись до своєї катакомбної чернечої общини у с. Свинь. У 1936 р., коли в Чернігові був розпочатий великий судовий процес і заарештовані усі священики і ченці, які належали до ІПЦ (всі вони загинули в концтаборах), о. Аліпій таємно переїхав до Чернігова, оскільки в невеликому селі в цей час знаходитися на нелегальному положенні було важче, ніж у місті. Крім того, потрібно було очолити істинно-православну паству, що осиротіла. Він організував таємний чернечий скит на Лісковиці, де в катакомбному храмі щодня здійснював божественну літургію. Тоді ж його друг і сотаїнник ігумен Лаврентій (Проскура) також переходить на катакомбне положення, організувавши на Лісковиці декілька таємних чернечих общин. За його благословенням, в Холодному яру (вул. О. Десняка), у дворі благочестивої прихожанки потайки була вирита невелика тісна печера, де о. Лаврентій вночі здійснював божественну літургію. Вхід у печеру йшов через коридор будинку в комору, а з комори через льох прямо в храм. Тут же, у дворі, мешкало кілька таємних черниць; вони стежили за порядком в катакомбному храмі, а за відсутності о. Лаврентія самі вичитували службу мирським чином *[28, с. 23–25].*

Так і служили катакомбні отці-сповідники до початку Другої світової війни.

Напевно, не випадково саме вони – творці і натхненники ще в дореволюційний печер, де мали намір добровільно піти в усамітнення для молитви «за увесь мир, що у злі лежить», – створили таємні чернечі громади зі своїх послідовників у найжорстокіші роки комуністичних репресій. Вони усамітнилися, хоча і вимушено, пішли «в затвор» і вдалися до поглибленої молитовної роботи, як мріяли про це в юності. Але й у своєму вимушеному усамітненні, незважаючи на небезпеку бути розкритими органами НКВС (що означало неминучу загибель), вони продовжували окормляти принижену і залякану православну паству – потайки, вночі приймаючи у себе не лише

ченців, але і вірян. Завдяки їхньому молитовному і пастирському подвигу Православна Церква на Чернігівщині у ті страшні роки вистояла.

З окупацією України Німеччиною в 1941 р. отці Аліпій і Лаврентій вийшли з катакомб. Нова влада була такою ж людиноненависницькою і безбожною, як і колишня, але спочатку, заради пропагандистських цілей, окупанти дозволили відкрити вцілілі храми. Ігумен Лаврентій зайнявся відновленням своєї «альма-матер» – Троїцько-Іллінського монастиря, правда, тепер уже як жіночого, бо ченців-чоловіків у живих практично не залишилося (їх знищували разом зі священиками, тому що будь-який чоловік-чернець – потенційний священик). Ігумен Аліпій повернувся до села Свинь, у свій спаплюжений храм, відновлювати церковно-приходське життя, що занепало за радянської влади.

20 вересня 1943 р., коли Червона армія вела бої за Чернігів і військові увійшли в с. Свинь, отець Аліпій був убитий червоноармійцем кинутою навмисно під ноги гранатою. Це був один з тих активістів-комсомольців, жителів села, що брав участь у паплюженні побудованого о. Аліпієм храму, спалював ікони і ненавидів священиків за їх вірність християнським ідеалам[3]. Характерно, що це сталося після закінчення літургії, котру отець Аліпій служив у храмі, незважаючи на бомбардування села радянською авіацією. Як істинний ісихаст, він не припинив молитву навіть у хвилину небезпеки і пішов у світ інший, причастившись Христових Таїн.

Судячи з усього, отець Аліпій передчував свою близьку кончину. В усякому разі, відомо, що незадовго до дня загибелі він говорив своїм черницям і парафіянам, що «скоро покине їх». Він знав, що з поверненням радянської влади знову почнуться масові арешти, заслання в концтабори та розстріли[4] і, звичайно ж, розумів, що йому, священикові ІПЦ, який чудом уникнув арешту в 1936-му й загибелі в радянському концтаборі (де загинули майже всі його однодумці), арешту в 1943-му не минути. Розумів о. Аліпій і те, що у свої 62 роки, хворий на цукровий діабет, він не витримає допитів і нового табірного строку. Тому він готувався не лише до арешту, але і до смерті.

Після закінчення літургії о. Аліпій, вибачившись у черниць за можливі свої гріхи, відправив їх до укриття у виритий неподалік від храму окоп, а сам попрямував у село, щоб причастити когось з хворих прихожан, як він це робив зазвичай після кожної літургії. Черниці, побоюючись за життя свого пастиря, почали переконувати його сховатися разом з ними, проте він, повторно

---

[3] Відомо ім'я людини, яка вбила ігумена Аліпія – Іван Пантелеєнко. За свідченням Марії Андріївни Атрощенко, мешканки с. Свинь, яка близько знала ігумена Аліпія (Яковенка), в 1920 – 1930 рр. І. Пантелеєнко був співробітником НКВС і зробив доноси на багатьох невинних людей. М.А. Атрощенко була родичкою І. Пантелеєнка і знала його особисто.

[4] Про масові арешти органами НКВС на звільнених від німців територіях див., напр., 20, с. 586–588. Про арешт у 1943 р. Чернігівського архиєпископа Симона (Івановського) див. 28, с. 30–31.

вибачившись, із словами: «Не турбуйтесь, на все воля Божа. Простіть мені за все ще раз, я залишаю вас...», продовжив свою дорогу. У цей момент уздовж моста пробігав загін червоноармійців, серед яких був згаданий І. Пантелеєнко. Він зупинив солдатів і почав голосно, лихословлячи, ображати о. Аліпія, звинувачуючи його у «співпраці з німцями»[5]. Вся «співпраця» о. Аліпія полягала в тому, що він відновив у рідному селі Пантелеєнка храм, сплюндрований більшовиками, і служив у цьому храмі, окормляючи свою паству, принижувану новими окупантами. Більше пред'явити священикові було нічого, але і цього виявилося досить. Для таких як Пантелеєнко священицький сан сам по собі – вже злочин проти радянської влади. Із словами: «Расправимся с контрой…», він кинув в о. Аліпія гранату. За свідченням протоієрея Іоанна Пращура та М.А. Атрощенко, ігуменові Аліпію відірвало ногу, а тіло його було знівечене осколками. Поховав о. Аліпія його друг і духовний сподвижник, священик ІПЦ Олексій Ткаченко, який служив у с. Киселівка. Невдовзі після загибелі о. Аліпія, в 1944 р. церкву в с. Свинь було закрито.

Так пройшов свій земний шлях один з кращих представників духовенства Чернігівщини. Він зростав на моральних ідеалах християнства, повагавшись у молодому віці, потім зберіг їм вірність до кінця своїх днів. У важкі роки випробувань він сам твердо стояв і допоміг вистояти іншим. За ці ідеали страждав і за них прийняв мученицьку смерть, зійшовши на свою Голгофу.

Похований ігумен Аліпій (Яковенко) на церковному кладовищі в селі Свинь (Улянівці), неподалік від побудованого ним храму. «Аліпієві печери», як і раніше, закриті, а в цій місцині молодь влаштовує пікніки.

Джерела і література:

1. ГДА СБ України, м. Чернігів, ф. П-11588, т. 1, спр. 256383. Нині ця кримінальна справа зберігається в Державному архіві Чернігівської області.

2. ГДА СБ України, м. Чернігів, ф. П-4315, спр. 50035. Нині ця кримінальна справа зберігається в Державному архіві Чернігівської області.

3. Декларация митрополита Сергия о признании им советской власти // Пред судом Божиим. Русская Православная Зарубежная Церковь и Московская Патриархия. – Монреаль, 1990.

4 Ісіченко Ігор, архиєп. Аскетична література Київської Русі. – Харків: Акта, 2007.

5. Карнабед А. Таємниці Болдиних гір (нарис четвертий) // Сіверянський літопис (Чернігів). – 1995. – № 6.

6. Королев В. Любовью побеждая страх. Жизнеописания Новомучеников Российских. Архиепископ Пермский Андроник, епископ Соликамский Феофан, архиепископ Черниговский Василий, епископ Семиреченский Пимен. 1867 – 1918. – Фрязино: Паломник, 1998.

7. Кронштадтский Иоанн, прот. Моя жизнь во Христе. – СПб., 1893. – Т. I; II.

[5] *Традиційне звинувачення всіх, хто знаходився на окупованій німцями території. Див. попереднє посилання.*

8. Мельгунов С.П. Красный террор в России. 1918 – 1922. Второе издание, дополненное. – Берлин, 1924 [сучасне репринтне видання – М., 1990].

9. Михайловский Димитрий, диак. Три Пасхи исповедника. О пребывании С.А. Нилуса в Чернигове // Вера и Жизнь (Чернигов). – 2009. – № 1–2 (14–15).

10. Никон (Рклицкий), архиеп. Жизнеописание блаженейшего Антония, митрополита Киевского и Галицкого. – Нью-Йорк, 1958. – Т. 4.

11. Пахомий (Кедров), архиеп. Речь на торжественном заседании Священного Собора, посвященном памяти мученически скончавшегося митрополита Киевского Владимира (Богоявленского), 15(28) февраля 1918 года / Публикация В.В. Шумило // Вера и Жизнь (Чернигов). – 2010. – № 1–2 (16–17).

12. Польский Михаил, прот. Новые Мученики Российские. – Нью-Йорк, 1949. – Т. I.

13. Радянська влада та православна церква на Чернігівщині у 1919 – 1930 рр.: Збірник документів і матеріалів / Відп. ред. Р.Б. Воробей; упорядники А.В. Морозова, Н.М. Полетун. – Чернігів, 2010.

14. Руденок В. Останній печерник // Просвіта (Чернігів). – 2001. – № 16. – 13 квітня.

15. Руденок В. Таємничий монах // Чернігівські відомості. – 1999. – № 40. – Липень.

16. Свідчення Ксенії Огеївни Чайникової, яка близько знала архиєпископа Пахомія (Кедрова) та ігумена Аліпія (Яковенка). Запис бесіди від 23 травня 1992 р., з архіву автора.

17. Свідчення Марії Андріївни Атрощенко, яка близько знала ігумена Аліпія (Яковенка). Запис бесіди від 12 червня 1993 р., з архіву автора.

18. Свідчення Павла Олексійовича Фльорова, який близько знав архиєпископа Пахомія (Кедрова), єпископа Дамаскіна (Цедрика), архимандрита Лаврентія (Проскуру) та ігумена Аліпія (Яковенка). Запис бесіди від 15 березня 1991 р., з архіву автора.

19. Свідчення протоієрея Іоанна Пращура, який близько знав ігумена Аліпія (Яковенка). Запис бесіди від 15 червня 1994 р., з архіву автора;

20. Сергєєва С., Смольська О. Понівечена доля чернігівської студентки / Реабілітовані історією: У двадцяти семи томах. Чернігівська область. // Упорядники: О.Б. Коваленко, Р.Ю. Подкур, Б.О. Лисенко. – Кн. 2. – Чернігів: РВК «Деснянська правда», 2010.

21. Скоропадський П.П. Спогади: кінець 1917 – грудень 1918 – К.; Філадельфія: Ін-т укр. археографії та джерелознавства, 1995.

22. Спогади монахині Рафаїли. Запис бесіди, з архіву С.В. Шумила.

23. Тарасенко А. Пахомий (Кедров), архиепископ Черниговский: Материалы к биографии. – Чернигов: РИК «Деснянська правда», 2006.

24. Тригуб О.П. Розгром української церковної опозиції в Російській православній церкві (1922 – 1939 рр). – Миколаїв: ТОВ «Фірма «Іліон», 2009. – С. 138–141.

25. Ульяновський В.І. Церква в Українській Державі. 1917-1920 рр. (доба Гетьманату Павла Скоропадського). – К.: Либідь, 1997.

26. Шумило В. Новосвященномученик Василий, архиепископ Черниговский // Вера и Жизнь (Чернигов). – 1995. – № 1 (8).

27. Шумило В.В. Зарождение Истинно-Православной Церкви на Черниговщине. Доклад на международной научной конференции «Церковное подполье в СССР» (Чернигов, 18–19 ноября 2011 г.) (рукопис; подано до друку).

28. Шумило В.В. Схиархимандрит Лаврентий и его время. Очерк церковной истории Черниговщины (1868 – 1950 гг.). – Чернигов: Вера и Жизнь. – 2001.

29. Шумило Светлана. Произведения преподобного Ефрема Сирина в Киевской Руси // Вера и Жизнь (Чернигов). – 2010. – № 1–2 (16–17).

Реабілітовані історією. – кн.3. с.303–309.

Товстий Демид Іванович

(архівно-слідча справа № 661)

Народився у 1878 році у с.Свинь (нині с.Вознесенське) Чернігівського району Чернігівської області в родині заможного селянина; за професією – хлібороб, куркуль у минулому, українець, громадянин УРСР, малоосвічений селянин, безпартійний. На момент арешту служив церковним старостою. Мав дружину Євдокію Іванівну (52 роки), сина Василя (24 роки), 3 доньки: Марію (20 років), Галину (12 років), Наталію (17 років).

8 квітня 1932 року датовані довідка та характеристика, видані Свинської сільською радою, у якій говорилося, що «Товстий Демид Іванович – куркуль, який до революції 1918 року мав землі 27 га, 7 голів худоби, був частково розкуркулений … у 1931 році його майно було розпродано за невиконання завдань по хлібозаготівлі як куркульське господарство … Протягом багатьох років був церковним старостою, мав тісний зв'язок із чорносотенцем Аліпієм, з яким влаштовували зібрання та проводили антирадянську агітацію переконували селян не вступати до колгоспів, не здавати хліб державі … Є соціально небезпечним елементом, оскільки має велику довіру з боку селян як наближена до Аліпія особа… Завдяки його агітації селяни відмовляються засівати землю, виходять з колгоспу».

16 квітня 1932 року уповноважений Чернігівського районного відділу Київського сектору ГПУ Малецький, «розглянувши матеріали справи про злочинну діяльність Товстого Д.І., що проявилася в агітації проти колективізації і всіх заходів радянської влади на селі…». виніс постанову про прийняття справи до впровадження, початок попереднього слідства й залучення Товстого Д.І. в якості звинуваченого відповідно до ст.54-10 КК УРСР.

Протягом 5-7 квітня, 24 квітня та 6 березня 1932 року уповноваженим Чернігівського районного відділу Київського сектору ДПУ Малецьким були допитані 5 свідків (голова сільради, члени колгоспу). Їх свідчення є ідентичними. Вони наводили приклади антирадянських висловлювань та дій звинуваченого (відмовився сіяти хліб навесні, переконував селян робити так само: «дурні ті, хто сіятимуть хліб, все рівно його не побачать, а одноосібників восени виселять на Північ», пророкував зміну влади влітку-восени 1932 року в результаті війни, до якої слід готуватися – ховати хліб та золоті, срібні гроші, мав тісний зв'язок з о.Аліпієм, разом із ним проводив агітацію проти колективізації, закриття церков та зняття з них дзвонів).

Єдиний допит звинуваченого був проведений 21 квітня 1932 року. Товстий Демид Іванович зазначив, що до 1932 ріку володів 10 га землі, але за несплату податків вона була продана з торгів, хата та господарські будівлі були експропрійовані. Він підтвердив той факт, що відмовився сіяти хліб

навесні 1932 року, але лише через те, що не мав насіння. Інші звинувачення відхилив. Винним себе не визнав.

Очні ставки із свідками не проводилися, обвинувачення Товстому Д.І. не було пред'явлене.

Звинувачувальний висновок був підписаний 26 квітня 1932 року уповноваженим Чернігівського районного відділу Київського сектору ДПУ Малецьким, який пропонував справу направити до СПО облвідділу ДПУ для подальшого розгляду на Особливій Нараді при Колегії ДПУ УРСР для вислання звинуваченого в Північний край на п'ять років. Документ погодив оперуповноважений ГПУ Максягін, затвердив начальник р/в ГПУ Ходос. Уповноважений СПО ГПУ Гарін, розглянувши матеріали справи № 661 по звинуваченню Товстого Д.І. у злочині, передбаченого ст. 54-10 КК УРСР, визнав, що вина Товстого Д.І. під час слідства було була повністю доведена, постановив направити матеріали справи на розгляд Особливої Наради при Колегії ДПУ з клопотанням вислати Товстого на Північ на три роки. Документ погодив заступник начальника СПО КОО ДПУ Гольдман, затвердив заступник начальника КОО ДПУ Камінський. 29 жовтня 1932 року клопотання було погоджено.

Місце відбування покарання в справі не вказано.

Реабілітований 21 червня 1989 року прокуратурою Чернігівської області на підставі ст. 1 Указу Верховної Ради СРСР від 16 січня 1989 року «Про додаткові заходи щодо відновлення справедливості відносно жертв репресій, що мали місце в період 30-40-х і початку 50-х років» *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр. 6671).*

Максименко Григорій Андрійович

(архівно-слідча справа № 657)

Народився 1896 року в с. Свинь (зараз с. Вознесенське Чернігівського району Чернігівської області) у родині селянина, хлібороб, куркуль у минулому, на момент арешту жив у м. Чернігів, працював сторожем у Союзпромкормі, українець, громадянин УРСР, безпартійний, малоосвічений. Проживав з родиною: дружина Марія Олексіївна (35 років), донька Ольга (6 років), пачерка Козакова Лукерія Іванівна (16 років), син (12 років), мати Євдокія Григорівна (70років).

28 грудня 1931 року датовані довідка й характеристика на Максименка Г.А., видані Свинською сільською радою, у якій зазначалося, що він у 1918 році володів 12 га землі, у 1930 – 9,4 га, використовував працю поденних наймитів. Частково був розкуркулений у 1919 році, і частково – у 1931 за невиконання плану по хлібозаготівлі, невиплату податків, майно було продано колгоспу. Згідно з цими документами, Максименко «називав радянську владу бандою, звинувачував комуністів у тому, що все забрали в людей та відправили їх старцювати…що всіх одноосібників, як тільки засіють землю,

виселять з України…Умовляв селян не сіяти хліб, заволочити землю не посіяв…Є соціально небезпечним, бо користується авторитетом серед селян, раніше мав тісний зв'язок із монахом Аліпієм».

15 квітня 1932 року уповноважений Чернігівського районного відділу Київського сектору ГПУ Малецький, «розглянувши матеріали справи про злочинну діяльність Максименка Григорія Андрійовича, що проявилася в агітації проти посівної кампанії, колективізації і всіх заходів радянської влади на селі, яку він проводив серед селян…» виніс постанову про прийняття справи до впровадження, початок попереднього слідства й залучення Максименка Г.А. в якості звинуваченого відповідно до ст.54-10 КК УРСР.

Протягом 5-7 квітня 1932 року уповноваженим Чернігівського районного відділу Київського сектору ДПУ Малецьким були допитані 5 свідків (голова сільради, члени колгоспу). Один з них указував на те, що обвинувачуваний не виконував плани по хлібо та м'ясозаготівлі, вороже ставився до радянської влади, агітував селян не голосувати за закриття церков у селі і зняття з них дзвонів, «висміював колгоспи, говорячи, що скоро всі ми будемо під однією ковдрою спати, їсти з одного столу, що колективізація – це панщина…розповідав, що восени буде війна, то до неї треба готуватися і вже зараз ховати зерно». Більшість свідків зазначали, що Максименко Г.А. розповідав селянам, що йде війна і Японія захопила в Росії Сибір і хлібозаготівлю влада проводить лише для того, щоб виплатити контрибуцію, але війна скоро дійде й до України, тож не потрібно сіяти хліб, насіння варто приховати, так само й золото зі сріблом. Один свідок запевняв, що Максименко Г.А. розповідав про голод на півдні Росії, де «селяни не мали рахунку своєму врожаю, а тепер обідрані комуністами, як голки…Давно поїли собак та котів, багато хто мре голодною смертю, а деякі організовують озброєні загони». Свідки зазначали, що багато селян після таких розмов виходили з колгоспів, шукали роботу в місті, очікували на зміну влади.

20 квітня 1932 року був проведенийдопит звинуваченого. Максименко Григорій Андрійович зазначив, що до 1920 року володів лише 3,5 десятинами землі, після одруження ця кількість зросла до 8,5 (5 десятин мала дружина), то половину віддав селянам. Наймитів ніколи не мав, усю землю обробляв разом із дружиною. До 1932 року вважався середняком, а з 1932 «був переведений до куркулів, за невиплату податків по хлібозаготівлі все майно(разом із хатою) було продано…тому переїхав жити до Чернігова, де влаштувався на роботу сторожем». Він підтвердив той факт, що відмовився сіяти хліб навесні 1932 року лише через те, що весь свій хліб віддав на хлібозаготівлю, тож не мав насіння. Інші звинувачення відхилив. Винним себе не визнав. Очні ставки із свідками не проводилися.

26 квітня 1932 року уповноважений Чернігівського районного відділу Київського сектору ДПУ Малецький підписав звинувачувальний висновок, в якому пропонував справу направити до СПО облвідділу ДПУ для подальшого

розгляду на Особливій Нараді при Колегії ДПУ УРСР для вислання звинуваченого в Північний край на п'ять років. Документ погодив оперуповноважений ГПУ Максягін, затвердив начальник р/в ГПУ Ходос. Уповноважений СПО ДПУ Гарін, розглянувши матеріали справи № 657 по звинуваченню Максименко Г.І. у злочині, передбаченого ст. 54-10 КК УРСР, визнав,що вина Максименка Григорія Андрійовича під час слідства не була доведена, не було зібрано достатньо фактів для передачі справи до суду, тому, керуючись ст.197 ч.2 постановив направити матеріали слідчої справи № 657 до Київської обласного прокуратури для припинення, Максименка Г.І. звільнити з-під варти. Документ погодив ТВО начальник СПО КОО ДПУ Шелудченко, затвердив заступник начальника КОО ДПУ Камінський. Постанова прокурора про припинення справи в матеріалах справи відсутня. Остаточне рішення по справі не було прийняте. Оскільки вина Максименка Г.І. під час розслідування доведена не була, рішення по справі відсутнє, відповідно до ст. І Закону України від 17 квітня 1991 року «О реабилитации жертв политических репрессий на Украине», п. II с. 227, п. 2 ст. 6 УПК УРСР рішенням Чернігівської обласної прокуратури від 20 червня 1997 року справа у відношенні Максименка Г.І. була припинена за відсутністю в його діях складу злочин *(Держархів Чернігівської області, ф.Р- 8840, оп. 3, спр. 2526).*

Архівно-слідча справа № 788 по звинуваченню мешканців с. Свинь Гариги Івана Акимовича, Романенко Миколи Семеновича, Йовенка Григорія Демидовича, Товстого Василя Демидовича по статті 54-10 КК УРСР

Гарига Іван Акимович народився у 1882 році у с. Свинь (тепер с.Вознесенське Чернігівського району Чернігівської області) у селянській родині, хлібороб, куркуль у минулому, українець, громадянин УРСР, малоосвічений, безпартійний. Мав родину: дружина Анастасія – 42 роки; син Григорій – 19 років; невістка Євдокія – 25 років; теща Євлампія – 75 років; племінник Микола – 1 рік.

Травнем 1932 року датовані довідка й характеристика на Гаригу І.А., видані Свинською сільською радою, у яких зазначалося, що він до революції 1918 року мав 21 га землі, 8 голів великої рогатої худоби, торгував сіном, був частково розкуркулений у 1919 році. Станом на 1931 рік володів 12 га землі, мав січкарку та 5 голів великої рогатої худоби, розкуркулювався у 1932 році. «Був тайним агентом контрреволюціонера Аліпія, разом з яким вів розкладницьку роботу, що виходила за межі Чернігівського району, має авторитет серед куркульської верхівки, є їх коноводом…влаштовує часті гулянки, на яких присутні куркулі з інших сіл, особливо Романенко М.С. і Товстий В.Д.»

Романенко Микола Семенович народився у 1894 році у с Свинь у родині дяка, займався сільським господарством, куркуль у минулому, українець, громадянин УРСР, малоосвічений, безпартійний. Мав родину: дружина Параскева, 49 років, донька Надія, 11 років, син Яків, 10 років.

29 травнем 1932 року датовані довідка й характеристика на Романенка М.С., видані Свинською сільською радою, у яких зазначалося, що він син куркуля до революції, до 1918 року його батько володів 40 десятинами землі, наймав постійних та сезонних батраків. «Веде розкладницьку роботу в колгоспі, контрреволюційну агітацію серед селян щодо заходів радянської влади на селі…поширює чутки про голод на півдні України, агітує проти засіву землі навесні…вдало викручується з-під слідства, не дивлячись на всі заходи активу села, до якого неодноразово притягувався».

Йовенко Григорій Демидович, 45 років, народився у с. Свинь у родині заможного селянина, куркуль у минулому. 20 травнем 1932 року датовані довідка й характеристика на Йовенка Г.Д., видані Свинською сільською радою, у яких зазначалося, що він до революції володів 15,5 га землі, мав 8 голів великої рогатої худоби, торгував сіном та вином. У 1919 році частково розкуркулений. У 1932 році мав 9,45 га землі, 3 корови, 3 коней, 25 сезонних робітників на рік, торгував сіном та рибою. У 1931 році розкуркулений повністю за невиплату податків. «Проводив шалену агітацію проти політично-господарських кампаній радянської влади на селі, проти колективізації».

Товстий Василь Демидович, 28 років, народився у с.Свинь, хлібороб, куркуль у минулому.

11 травня 1932 року датовані довідка й характеристика на Товстого В.Д., видані Свинською сільською радою, у яких зазначалося, що він до 1918 року жив у примах, де було 15 га землі, 4 га орної землі, 6 голів великої рогатої худоби, торгував сіном, частково розкуркулений у 1919 році. У 1930-1931 роках володів 10 десятинами землі, мав 5 голів великої рогатої худоби, наймав 3 робітників, торгував сіном. У 1932 році майно було розкуркулене за невиконання плану хлібозаготівлі. «Як син члена контрреволюційної організації Аліпія, допомагав батьку у проведенні контрреволюційної роботи»

7 червня 1932 року уповноважений Чернігівського районного відділу Київського сектору ДПУ Раєвський, розглянувши матеріали справи про злочинну діяльність, що виявилася в проведенні вв с. Свинь антирадянської агітації, спрямованої на зрив заходів радянської влади, підписав постанову про прийняття справи до впровадження, початок попереднього слідства й залучення в якості звинувачених відповідно до ст.54-10 КК УРСР групи осіб: Гариги Івана Акимовича, Романенка Миколи Семеновича, Йовенка Григорія Демидовича, Товстого Василя Демидовича.

Протягом травня 1932 року уповноваженим Чернігівського районного відділу ДПУ Раєвським були допитані четверо свідків (члени колгоспу, двоє з них – кандидати КПбУ, один – член ВЛКСМ). Усі свідчення абсолютно

ідентичні, давалися на групу обвинувачуваних, а не індивідуально на кожного. Свідки вказали на декілька фактів контрреволюційної діяльності вказаних осіб. Вони зазначали, що звинувачувані ухилялися від сплати податків, агітували селян не здавати державі хліб. «Як довго радянська влада буде нас грабувати, забирати в нас останній хліб, здобутий важкою працею?..Давайте організуємося і дамо відсіч». Також свідки зазначали, що у січні 1931 року обвинувачувані ходили по селу, «вели агітацію проти колективізації, казали, що в багатьох колгоспах немає хліба й багато людей помирає від голоду…Колгоспники побираються по селах…Японці скоро прийдуть в Україну, й ми розберемося з комуністами, які пограбували і забрали в чесних селян усе майно, здобуте важкою працею». У січні 1932 року обвинувачувані вели агітацію проти посівної кампанії, переконуючи одноосібників у тому, що немає сенсу сіяти хліб, бо «все рівно врожай заберуть і віддадуть у колгосп». Свідки зазначали, що агітаційна робота групи обвинувачуваних приводила до того, що селяни відмовлялися засівати землю, виходили з колгоспу.7 червня були допитані особи, що проходили по справі. Усі звинувачення були ними відхилені. Винними себе не визнали. Очні ставки із свідками не проводилися.4 серпня 1932 року уповноважений Чернігівського районного відділу Київського сектору ДПУ Раєвський підписав звинувачувальний висновок, у якому зазначив, що Гарига І.А., Романенко М.С., Товстий В.Д., Йовенко Г.Д. протягом 1931-1932 років проводили в с.Свинь антирадянську агітацію, спрямовану на зрив заходів радянської влади на селі, тобто займалися злочинною діяльністю, передбаченою ст..54-10 КК УРСР; пропонував справу направити до СПО облвідділу ДПУ для подальшого розгляду на Особливій Нараді при Колегії ДПУ УРСР для вислання обвинувачених у Північний край на п’ять років кожного. Документ погодив оперуповноважений ДПУ Туревич, затвердив начальник р/в ДПУ Ходос. Уповноважений СПО ДПУ Гарін, розглянувши матеріали справи № 788 по звинуваченню Гариги І.А., Романенка М.С., Товстого В.Д., Йовенка Г.Д. у злочині, передбаченого ст. 54-10 КК УРСР, визнав,що вина зазначених осіб під час слідства не була доведена, не було зібрано достатньо фактів для передачі справи до суду, тому, керуючись ст.197 ч.2 постановив направити матеріали слідчої справи № 788 до Київської обласного прокуратури для припинення, Гарига І.А., Романенко М.С., Товстий В.Д., Йовенко Г.Д. звільнити з-під варти. Документ погодив ВРИД начальник СПО КОО ДПУ Шелудченко, затвердив заступник начальника КОО ДПУ Камінський. Постанова прокурора про припинення справи в матеріалах справи відсутня. Остаточне рішення по справі не прийняте.

Гарига І.А., Романенко М.С., Товстий В.Д., Йовенко Г.Д. реабілітовані 22 січня 1997 року рішенням прокуратури Чернігівської області на підставі ст. 1 Закону України від 17 квітня 1991 року «О реабилитации жертв политических репрессий на Украине» й відповідно до п.8 ч.2 ст. 227 та п.2 ст.6 УПК України. *(Держархів Чернігівської області, Ф.Р-8840, оп. 3, спр. 994)*

Гарига Степан Григорович

(архівно-слідча справа № 1844)

Народився в 1902 році у с. Свинь (тепер с. Вознесенське Чернігівського району Чернігівської області) в родині селян, українець, громадянин СРСР. До 1931 року займався хліборобством, був активістом по розкуркулюванню, брав активну участь в організації колгоспу в селі, з 1929 по 1931 роки очолював кооперативне товариство. У 1931-1935 роках навчався в зоотехнікумі Чернігова. З 1931 року – кандидат у члени ВКП(б). Наприкінці 1941 року був мобілізований до МППО, з наближенням лінії фронту до Чернігова був евакуйований углиб країни, але під м. Полтава потрапив у німецьке оточення, утік до Чернігова. Повернувшись додому, вступив на службу до Райземвідділу на посаду зоотехніка, посаду обіймав до лютого 1943 року. Під час німецької окупації двічі арештовувався німецькою слідчою поліцією як радянський активіст.

14 січня 1944 року до слідчого відділу КДБ по Чернігівській області надійшло звернення громадянки Ф. про те, що під час німецької окупації вона була заарештована німецької слідчою поліцією як дружина співробітника НКВС і як така, що переховує на своїй квартирі партизан. Громадянка Ф. стверджувала, що донос на неї був складений Гаригою С.Г.

18 січня 1944 року надійшла заява від громадянки Р. про те, що під час німецької окупації вона була заарештована за вказівкою Гариги С.Г. Обидві жінки вказували на те, що Гарига Степан Григорович систематично організовував на своїй квартирі гулянки, на яких булі присутні німці та поліцаї з місцевих, що Гарига постійно звеличував німецьку націю та критикував радянську владу. Свідчення Ф. і Р. підтвердили три їхні подруги.

На підставі цих свідчень 5 лютого1944 року за підозрою у вчиненні зрадницької діяльності під час німецької окупації Гарига Степан Григорович був арештований. 16 лютого йому було пред'явлено звинувачення по ст. 54-10 та 54-1 «а» в тому, що він,проживаючи на окупованій німцями території, був завербований ними як таємний агент і видавав німецькій слідчій поліції радянських активістів, проводив антирадянську агітацію. На допиті 16 лютого 1944 року Гарига С.Г. свою вину не визнав. А звернення громадянки Ф. пояснив її бажанням вирішити квартирне питання: вони спільно володіли квартирою, у якій проживали. Протягом 4-6 березня 1944 року були допитані 7 мешканців села Свинь. Вони одностайно характеризували Гаригу С.Г. як «чесну, радянську людину, активіста», від якого ніколи не чули антирадянської агітації. Деякі свідки вказували на давню суперечку між Гаригою С.Г. та Ф. за квартиру.

7 березня на очній ставці одна із свідків з боку Ф. змінила свої показання: вона вказала, що на власні очі нічого не бачила. На очних ставках, які були проведені з 21 лютого по 3 березня, свідки з боку Ф. плуталися у своїх свідченнях, описували події по-різному, навіть час подій називали абсолютно

різний. 29 лютого на очній ставці Гариги С.Г. і Р. остання відмовилася від даних раніше свідчень, визнала, що вигадала їх на прохання двоюрідної сестри – Ф., що остання переконувала: неправду в НКВС все рівно не дізнаються, інструктувала, що і як казати.

31 березня 1944 року слідчим відділом КДБ справу за № 1844 по звинуваченню Гариги С.Г. у зрадницькій діяльності, що виразилася у тому, що він,проживаючи на окупованій німцями території, був завербований німцями як таємний агент і видавав німецькій слідчій поліції радянських активістів, проводив антирадянську агітацію, була припинена. Дата звільнення Гариги С.Г. в матеріалах справи не вказана *(Держархів Чернігівської області, ф. Р-8844, оп.3, спр. 672).*

Гарига Іван Петрович
(архівно-слідча справа № 358)

Народився 1895 року в с. Свинь (тепер с. Вознесенське Чернігівського району Чернігівської області) в родині селян, безпартійний, українець, освіта – 6 класів. До Другої Світової війни служив у поштової агенції. За станом здоров'я не був мобілізований на фронт у 1941 році. На момент установлення німецької окупаційної влади проживав у с.Свинь, займався хліборобством. Мав родину: дружину Уляну Петрівну, сина Петра Івановича з невісткою, доньку Катерину Іванівну.

13 жовтня 1943 року в матеріалах справи датована характеристика Свинської сільської ради на Гаригу І.П. В документі йшлося про наступне: під час функціонування на території Чернігівської області німецької влади Гарига І.П. тісно співпрацював через свою доньку, Гаригу Катерину Іванівну, з німецькою комендатурою, де донька працювала перекладачкою, та видавав німецькій владі партійний актив села, часто влаштовував для німців застілля, п'янки, гулянки. У 1942 році Гарига І.П. написав заяву до земвідділу Чернігівського району, де вказав, що мешканець села Свинь, Сердюк Василь Пилипович, який до війни був головою місцевого колгоспу, напередодні окупації німцями Чернігівської області організовував евакуацію колгоспної худоби в тил країни, свиноферму вивезти не встиг, тому роздав поросят місцевому населенню – «аби тільки німцям нічого не дісталося». Після цієї заяви Сердюк В.П. був заарештований слідчою поліцією, пізніше розстріляний

Згідно з Постановою начальника Чернігівського районного відділу КДБ по Чернігівській області Картамишева від 18 жовтня 1943 року, Гарига Іван Петрович був заарештований. Протягом 14 жовтня – 8 листопада 1943 року по справі були допитані шість свідків. Вони вказували на провину Гариги І. П. (навіть донька й дружина). На допиті 8 листопада 1943 Гарига Іван Петрович визнав свою провину повністю.

На підставі зібраних фактів і свідчень 14 грудня 1943 року начальник Чернігівського райвідділу КДБ по Чернігівській області Картамишев підписав звинувачувальний висновок по справі: «Гарига І.П. проживав на території

тимчасово окупованій німцями в с. Свинь, видав німецькій владі голову колгоспу Сердюка В.П. за те, що той не встиг евакуювати колгоспну свиноферму й розділив худобу, що залишилася, між селянами, таким чином Гарига І.П. вчинив злочин, передбачений ст.54-1 «а». Керуючись ст. 204 КПК УРСР слідчу справу № 358 по звинуваченню Гариги І.П. направити прокурору для перегляду і подальшої передачі по підсудності».

15 січня 1944 року відбулося закрите судове засідання Воєнного Трибуналу Київського Військового округу по справі. Під час засідання Гарига Іван Петрович не визнав себе винним, від свідчень, даних пі час попереднього слідства відмовився, указуючи на те, що «слідчому говорив те саме, що й зараз, той, мабуть, мене не зрозумів і записав усе неправильно». Під час засідання було заслухано лише двоє свідків. Їхні свічення були побудовані більше на припущеннях, ніж на вагомих фактах, які б доводили вину підозрюваного. Але, не зважаючи на це, суд постановив визнати Гаригу І.П. винним у вчиненні злочину, передбаченого ст. 54-3 і засудив «до позбавлення волі у ВТТ на п’ять років з обмеженням у правах відповідно до пунктів «а», «б», «в» терміном до трьох років без конфіскації майна».

Вирок Воєнного Трибуналу був опротестований прокурором СРСР. На цій підставі справа Гариги І.П. була розглянута на засіданні Воєнної колегії Верховного Суду СРСР 21 березня 1944 року. Колегія визнала, що вирок Воєнного Трибуналу «ґрунтувався на хитких доказах», постановила: вирок Трибуналу скасувати, справу направити на дослідування, зазначила, що «справа подавалася по ст. 54-1 «а», у результаті кваліфікована як 54-3 КК УРСР».

У червні 1944 року начальник Чернігівського районного відділу КДБ по Чернігівській області Картамишев розпочав допит свідків по справі. І лише 7 жовтня начальник слідчого відділу КДБ по ЧО підписав постанову про подання клопотання про етапування Гариги І.П. з пересильного пункту НКВС у Харківській області до Чернігова і тимчасове призупинення справи до повернення обвинуваченого. Але на той момент Іван Петрович вже був висланий у розпорядження начальника Сиблага НКВС м. Маріїнськ. У грудні 1944 року він написав дружині, що їде додому. Але 5 березня 1945 року помер. Офіційна причина смерті – «стареча дряхлість».

Постановою від 20 грудня 1946 року, затвердженою начальником управління МДБ по ЧО підполковником Федоровим, слідчу справу припинено. У 1960 році дружина Гарига Уляна Петрівна підняла питання про реабілітацію чоловіка, але її скарга не була задоволена. У 1965 році донька Гариги І.П. Катерина Петрівна Сухорукова знову підняла питання про перегляд рішення в справі батька. У ході чергового розслідування справи було опитано четверо свідків: частина з них вже нічого не пам’ятала, частина повністю відмовилась від попередніх свідчень, один свідок підтвердив свої попередні свідчення.

Рішенням по справі стала постанова від 23 липня 1965 року про припинення кримінальної справи через недоведеність вини.

Оскільки ця справа буда припинена не за реабілітуючими мотивами, та враховуючи, що «в діях Гариги І.П. відсутній склад злочину, керуючись ст. І Закону України від 17 квітня 1991 року «О реабилитации жертв политических репрессий на Украине» і відповідно до п.II ст. 227 та п.2 ст.6 КПК України», прокуратурою Чернігівської області 23 січня 1998 року скасовано рішення заступника прокурора Чернігівської області від 23 липня 1965 року, припинено кримінальну справу проти Гариги І.П., визнано його реабілітованим *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр. 6123).*

Мироненко Тихон Романович

(архівно-слідча справа № 73109)

Народився 1890 року у с. Свинь (тепер с. Вознесенське Чернігівського району Чернігівської області), в селянській родині, українець, безпартійний, на момент арешту працював у колгоспі. Мав родину: дружину Фриду Фердинандівну, 1927 р.н.; доньку Марію, 1920 р.н.; сина Миколу, 1925 р.н.

У 1911 році був мобілізований до армії, у 1914 році – відправлений на фронт, потрапив у полон. До 1918 року перебував у різних таборах для військово-полонених у Німеччині. Після звільнення влаштувався на роботу на вігільну шахту у м. Ессен. Приймав участь у революційних заворушеннях 1920 року, за що був арештований, відсидів у в'язниці 4 місяці. У 1921 році через консульство у Берліні отримав паспорт, одружився. Лише у 1924 році повернувся на Батьківщину. Влаштувався працювати лісником у Чернігівському лісництві, потім – на лісопильні в Чернігові. У 1932 році повернувся до с. Улянівка (Свинь), вступив до місцевого колгоспу.

В характеристиці, наданої сільською радою 15 грудня 1937 року, зазначалось, що «у заходах проти радянської влади не помічався», проте «має постійний листовий зв'язок з родичами дружини у Німеччині».

У протоколі допиту Мироненка Тихона Романовича від 15 грудня 1937 року зафіксована інформація про те, що у Німеччині дійсно проживали родичі дружини: батьки, двоє сестер та 4 братів. Листування з ними тривало з 1924 і до 1937 років. Тихон Романович зізнався, що у скрутні роки родичі неодноразово пересилали гроші для матеріальної підтримки. Більш того, він зазначив, що його дружина дуже хотіла повернутися до Німеччини, тож він звертався до консульства Німеччини з проханням дозволити їй виїхати на Батьківщину.

Протягом 15-16 грудня були допитані чотири свідки по справі, які зазначили, що Тихон Романович часто жалівся, що повернувся до СРСР, що в Німеччині жилося краще, «як би мене пропустили через кордон, то я б готовий був виїхати у будь-яку годину». За словами свідків, Мироненко часто засуджував радянську владу та возвеличував Німеччину: «Що це за влада така,

що тисне на колгоспників і вони ходять голодні?.. Якщо буде війна, то Німеччина переможе СРСР».

16 грудня 1937 обласним управлінням НКВС видано орден на обшук і арешт Мироненка Тихона Романовича. Під час обшуку були виявлені наступні документи: німецький паспорт, виданий на ім'я Мироненка Т.Р., три листи та два друкованих документи німецькою мовою, фотокартка групова з німецьким прапором, лист німецького консула.

На допиті 16 грудня 1937 року слідчий формулював свої питання до підозрюваного наступним чином: «Скільки разів вас заарештовували у Німеччині?.. Чи викликали вас до поліції напередодні виїзду до СРСР? Встановлено, що ви приїхали до СРСР за завданням німецької розвідки. Що ви можете сказати по суті справи? Я наполягаю на тому, щоб ви зізналися у своїй шпигунській діяльності в СРСР на користь Німеччини…Встановлено, що в листах до родичів ви розповсюджували антирадянську інформацію, в тому числі і про нібито голод в Україні. Ви визнаєте це?» Мироненко Т.Р. всі звинувачення у контрреволюційній, шпигунській діяльності відхилив. Також він пояснив, що у 1921 році звернувся до консульства з проханням видати йому паспорт, бо не мав жодних документів і той надійшов йому поштою.

18 грудня уповноважений обласного управління НКВС УРСР по Чернігівській області Кучмістий підписав постанову про прийняття до впровадження справи про кримінальну діяльність Мироненка Тихона Романовича, «яка була проявлена у розповсюдженні ним антирадянської агітації і поширенні провокаційних чуток, тобто діяльності, що передбачена ст.54-10 КК УРСР», та постанову про його арешт.

Третій і останній допит Мироненка Т.Р. відбувся 29 грудня 1937 року. Слідчого цікавило з ким саме підозрюваний мав листовий зв'язок у Німеччині, з ким з військовополонених повертався до СРСР у 1924 році, як саме отримав петлюрівський паспорт у 1921 році, коли і ким був завербований до петлюрівської контрреволюційної організації. Мироненко заперечував свою причетність до шпигунської та контрреволюційної діяльності.

18 січня 1938 року помічник оперуповноваженого 3-го відділу УКБ УНКВС Йориш підписав звинувачувальний висновок по справі, в якому Мироненко Тихон Романович був звинувачений в тому, що «у 1937 році займався антирадянською діяльністю, націоналістичною агітацією, в листах до родичів у Німеччині повідомляв провокаційну інформацію про СРСР…» Ця справа підлягала розгляду у позасудовому порядку.

Особлива Нарада при Народному Комісарі Внутрішніх Справ СРСР від 22 лютого 1938 винесла рішення про засудження Мироненка Тихона Романовича за контрреволюційну діяльність на термін десять років з відбуванням покарання у виправно-трудовому таборі. За матеріалами справи встановлено, що засуджений відбував покарання в Архангельській області, в Онезькому виправно-трудовому таборі НКВС.

У своїй скарзі до Верховного Прокурора СРСР Мироненко Т.Р. просив переглянути справу. Він зазначив, що «на допитах свідки говорили неправду. Я дуже нервував і втратив свідомість, що було після цього не знаю, чи зачитували мені протокол допиту – мені невідомо…Коли я прийшов до тями, мене більше на допити не викликали Суду не було. За що мене покарано і на якій термін я дізнався лише після прибуття в Онеглаг». Скарга була відхилена прокуратурою Чернігівської області «як така, що немає мотивів для перегляду справи».

У матеріалах справи відсутні дані про долю засудженого. Додому він не повернувся. У 1957 році Мироненко Фрида Фердинандівна, дружина Тихона Романовича, звернулася до прокуратури Чернігівської області про перегляд справи чоловіка. 12 жовтня 1957 року виконуючий обов'язки прокурора Чернігівської області Єреп підписав постанову про припинення нагляду за впровадженням у справі Мироненка Т.Р., якою відхилив зазначену скаргу у зв'язку з тим, що «вона є необґрунтованою, вина засудженого доведена показанням свідків, сумніватися у їхній правдивості немає підстав».

Мироненко Тихон Романович реабілітований прокуратурою Чернігівської області на підставі ст. 1 Указу Верховної Ради СРСР від 16 січня 1989 року «Про додаткові заходи щодо відновлення справедливості відносно жертв репресій, що мали місце в період 30-40-х і початку 50-х років» *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8849, оп. 1, спр.8468).*

Гончарівська селищна рада

(смт Гончарівське, села Жеведь, Смолин)

Баранова Софія Ісаківна, 1915 р.н., с. Івашківка Тупичівського (нині Городнянського) р-ну, українка, освіта середня. Проживала у с. Смолин Михайло-Коцюбинського (нині Чернігівського) р-ну, вчитель. Заарештована 29.04.1944 р. За постановою особливої наради при НКВД СРСР від 22.07.1944 р. за ст.54-1 «а» КК УРСР вислана до Казахстану на 5 років. Реабілітована 08.12.1993 р.*(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.11955) (РІ, кн..2, с.657).*

Бондаренко Гаврило Миколайович, 1907 р.н., с. Смолин Михайло-Коцюбинського (нині Чернігівського) р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Смолин, конюх. Заарештований 16.07.1941 р. За вироком ВТ Південно-Західної залізниці від 26.07.1941 р. за ст.54-10 ч. 2 КК УРСР засуджений до позбавлення волі на 10 років. Реабілітований 27.04.1994 р.*(ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр.16474-п) (РІ, кн.3, с.404).*

Буденна Уляна Іванівна, 1907 р.н., с. Смолин Чернігівського р-ну, українка, освіта початкова. Проживала у м. Чернігів, домогосподарка. 02.04.1947 р. взята на підписку про невиїзд. За постановою особливої наради при МГБ СРСР від 23.08.1947 р. як член сім'ї зрадника Батьківщини вислана до Казахстану на 5 років. Реабілітована 13.02.1958 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.3302) (РІ, кн.3, с.445).*

Буденний Ілля Самійлович, 1906 р.н., с. Смолин Чернігівського р-ну, українець. Освіта початкова. Проживав за місцем служби, червоноармієць. Заарештований 14.04.1942 р. За вироком ВТ 38 А Південно-Західного фронту від 17.05.1942 р. за ст.ст.16-54-1 «б» КК УРСР засуджений до ВМП. Розстріляний 24.05.1942 р. Реабілітований 13.03.1958 р. *(ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр.4469-п) (РІ, кн.3, с.445).*

Городний Гаврило Романович, 1910 р.н., с. Жеведь Чернігівського р-ну, українець, малописьменний. Проживав у с. Жеведь, одноосібник. Заарештований 06.07.1932 р. за ст.54-10 КК УСРР. 25.09.1932 р. справу припинено. Реабілітований 25.07.1997 р.*(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.3082) (РІ, кн.4, с.353).*

Городний Роман Мойсейович, 1874 р.н., с. Жеведь Чернігівського р-ну, українець, неписьменний. Проживав у с. Жеведь, одноосібник. Заарештований 06.07.1932 р. за ст.54-10 КК УСРР. 25.09.1932 р. справу припинено. Реабілітований 25.07.1997 р.*(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.3082) (РІ, кн.4, с.354).*

Євлаш Феодосій Петрович, 1921 р.н., с. Козероги Михайло-Коцюбинського (нині Чернігівського) р-ну, українець, освіта початкова. Проживав за місцем дислокації 242 сд, червоноармієць. Заарештований 03.03.1942 р. За вироком ВТ 242 сд від 11.03.1942 р. за ст.58-10 ч. 2 КК РРФСР засуджений до ВМП. За ухвалою ВК ВС СРСР від 18.03.1942 р. вирок змінено,

засуджений до позбавлення волі на 10 років. Реабілітований 12.12.1991 р. *(ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр.15635-п) (РІ, кн.5, с.22).*

Йовенко Іван Васильович, 1920 р.н., с. Смолин, українець, освіта середня. Проживав за місцем дислокації 16 зенадн 73 зенап ЧФ, червоноармієць. Заарештований 19.07.1941 р. За вироком ВТ Новосибірського гарнізону від 20.09.1941 р. за ст.54-10 ч. 2 з санкції ст.54-2 КК УРСР засуджений до позбавлення волі на 10 років. Відбуваючи покарання, покінчив життя самогубством. Реабілітований 23.01.1964 р. *(ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр.10166-п) (РІ, кн.5, с.209).*

Корж Гнат Трохимович, 1886 р.н., с. Смолин Козлянського (нині Чернігівського) р-ну, українець, малописьменний. Проживав у с. Смолин, одноосібник. Заарештований 18.10.1929 р. за ст.7-54-10 КК УСРР. 08.12.1929 р. справу припинено. Реабілітований 30.07.1999 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-328, оп.7, спр.17) (РІ, кн.5, с.463).*

Лемешко Данило Іванович, 1891 р.н., с. Смолин Козлянського (нині Чернігівського) р-ну, українець, малописьменний. Проживав у с. Смолин, одноосібник. Заарештований 18.10.1929 р. за ст.7-54-10 КК УСРР. 08.12.1929 р. справу припинено. Реабілітований 30.07.1997 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-328, оп7, спр.17) (РІ, кн.6, с.235).*

Немченко Юхим Іванович, 1889 р.н., с. Смолин Козлянського (нині Чернігівського) р-ну, українець, малописьменний. Проживав ус. Смолин, одноосібник. Заарештований 18.10.1929 р. за ст.ст.7-54-10 КК УСРР. 08.12.1929 р. справу припинено. Реабілітований 30.07.1999 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-328, оп.7, спр.17) (РІ, кн.6, с.547).*

Носенок Микола Іванович, 1905 р.н., с. Козероги Михайло-Коцюбинського (нині Чернігівського) р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у смт Михайло-Коцюбинське, голова райспоживспілки. Заарештований 18.09.1940 р. за ст.ст. 19-54-8 КК УРСР. Рішення по справі відсутнє. Реабілітований 29.07.1997 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.3075) (РІ, кн.6, с.580).*

Плуток Іван Романович, 1895 р.н., с. Козероги, українець, колгоспник, репресований 1937 р., реабілітований 1989 р. *(ШК. – 1991. – 10 квітня).*

Рудник Дмитро Макарович, 1909 р.н., с. Козероги, українець, службовець, репресований 1942 р., реабілітований 1989 р. *(ШК. – 199. – 1 грудня).*

Рудник Олексій Мойсійович, 1922 р.н., с. Козероги, українець, військовослужбовець, репресований 1947 р., реабілітований 1982 р. *(ШК. – 199. – 1 грудня).*

Спогади земляків

(записала бібліотекар Білик Н.)

Лемішко Ганна Павлівна 1930 р.н.: «У всі часи, в переломні періоди, як свідчить історія, найбільше перепадало селянам. В нашому селі Смолин колгосп «Перемога» було засновано у 1931 році на початку березня. Багато чого я не пам'ятаю, бо була ще дитиною, а потім, чомусь, було не цікаво. З розповідей людей знаю, що Шкурко Константин був розкуркулений через те, що не пішов працювати у колгосп, його вислали в Сибір і він не повернувся назад».

Соловйова Анастасія Єрофіївна 1925 р.н.: «В ті часи селяни забезпечували всім самі себе. В кого в сім'ї було багато синів, було кому працювати, тримали велике домашнє господарство. В них були коні, корови, овечки, вони обробляли землю, орали, сіяли, садили, зерно молотили ціпами, серпами жали, молоти зерно возили вітряками (млини були такі), хліб пекли теж вдома. Пряли, ткали, шили одяг. В селі був сапожник, то взуття шили під заказ.

У 1932-1933 р.р. настала колективізація, люди не розуміли, що це таке, в колгосп вступати не хотіли іне хотіли віддавати свою худобу в колгосп. Таких людей розкуркулювали. Щитали ворогами народу. Все майно забирали в колгосп, господарів висилали в Сибір, було таке, що сім'ю вигнали з домівки на вулицю. З почутого від старших пам'ятаю, що в Сибір були вислані Хоменко Дмитро, Оседач Микола. Назад вони не повернулися».

Ширай Зінаїда Омельянівна 1927 р.н.: «В ті часи людям було дуже тяжко жити, в кого в сім'ї було кому працювати жили заможно, а в кого в сім'ї була жінка та донька ледве зводили кінці з кінцями. В часи колективізації заможних людей у нас називали куркулями, тому що у них було багато худоби, добротні клуні, дома, багато було усякого збіжжя. Розповідали дорослі люди, що на кінці села жила сім'я Божків, нажаль не пам'ятаю як їх звати було, то їх розкуркулили, але чомусь у Сибір не вислали. Їхню корову, яка залишилася не пускали в череду пастися, їхня донька Люба вставала о 5 ранку, щоб хоть трохи напасти корову, поки не вигнали череду».

Довжицька сільська рада

(села Довжик, Рогоща, Табаївка, Унучки)

Бабинець Андрій Іванович, 1866 р.н., с. Довжик Чернігівського р-ну, українець, малописьменний. Проживав у с. Довжик, одноосібник. 10.03.1931 р. взятий на підписку про невиїзд. За вироком виїзної сесії Чернігівського райнарсуду від 12.04.1931 р. за ст.54-10 КК УСРР засуджений до позбавлення волі на 3 роки. За вироком Київського міжрайсуду від 27.04.1931 р. термін покарання знижено до 1 року 6 місяців. Реабілітований 28.02.1994 р. *(ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр.7387-п) (РІ, кн.2, с.640).*

Бабинець Федір Андрійович, 1898 р.н., с. Довжик Чернігівського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Довжик, одноосібник. 10.03.1931 р. взятий на підписку про невиїзд. За вироком виїзної сесії Чернігівського райнарсуду від 12.04.1931 р. за ст.54-10 КК УСРР засуджений до позбавлення волі на 3 роки. За вироком Київського між райсуду від 27.04.1931 р. термін покарання знижено до 1 року 6 місяців. Реабілітований 28.02.1994 р. *(ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр.7387-п) (РІ, кн.2, с.641).*

Баглай Сидір Петрович, 1890 р.н., с. Довжик Чернігівського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Довжик, бригадир. Заарештований 19.08.1944 р. За вироком ВТ військ НКВД по Чернігівській області від 31.01.1945 р. за ст.54-1 «а» КК УРСР засуджений до позбавлення волі у ВТТ на 10 років. Реабілітований 26.05.1992 р. *(ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр.15742-п) (РІ, кн.2, с.644).*

Бородавкіна-Пасічна Євдокія Прокопівна, 1911 р.н., с. Довжик Чернігівського р-ну, українка, малописьменна. Проживала у м. Чернігів, швачка. Заарештована 18.11.1937 р. За постановою особливої наради при Колегії ГРУ УРСР від 10.01.1938 р. як член сім'ї зрадника Батьківщини ув'язнена до ВТТ на 8 років. Відбувала покарання у Воркутинському таборі НКВД. Звільнена 18.11.1945 р. Реабілітована 09.03.1963 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.5912) (РІ, кн.3, с.418).*

Гаркуша Антон Іванович, 1886 р.н., с. Довжик Чернігівського р-ну, українець, малописьменний. Проживав у с. Довжик, одноосібник. Заарештований 28.02.1933 р. за ст.54-10 КК УСРР. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 01.06.1993 р. справу припинено. 05.06.1933 р. з-під варти звільнений. Реабілітований 31.10.1997 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.4622) (РІ, кн.4, с.271).*

Грищенко Іван Вакулович, 1896 р.н., с. Довжик Чернігівського р-ну, українець. Освіта початкова. Член КВП(б) з 1919 р. до 1921 р. Проживав у с. Старий Білоус Чернігівського р-ну, одноосібник. Заарештований 14.02.1931 р. за ст.54-13 КК УСРР. 07.03.1931 р. справу припинено. На час другого арешту – мешканець с. Красне Чернігівського р-ну, інструктор червоного хреста. Заарештований 06.02.1933 р. За постановою судової «трійки» при Колегії ГПУ УСРР від 15.05.1933 р. за ст.54-11 КК УСРР

висланий до Північного краю на 3 роки. На час третього арешту – мешканець м. Чернігів, бухгалтер. Заарештований 26.02.1938 р. за ст.ст. 54-10 ч. 1, 54-13 КК УРСР. 09.01.1939 р. справу припинено. Реабілітований 23.01.1998 р., 26.08.1989 р., 19.02.1997 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.5055, 8733–8747, 1213) (РІ, т.4, с.381).*

Демченко Микола Демидович, 1904 р.н., с. Довжик Чернігівського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Довжик, одноосібник. Заарештований 07.03.1931 р. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 29.04.1931 р. за ст.54-10 КК УСРР висланий до Північного краю на 3 роки. Реабілітований 17.07.1989 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.5967) (РІ, кн.4, с.447).*

Демченко Федір Демидович, 1911 р.н., с. Довжик Чернігівського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Довжик, одноосібник. Заарештований 07.03.1931 р. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 29.04.1931 р. за ст.54-10 КК УСРР висланий до Північного краю на 3 роки. Реабілітований 17.07.1989 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.5967) (РІ, кн.4, с.448).*

Дейнека Ілля Кузьмич, 1912 р.н., с. Унучки Чернігівського р-ну, українець, освіта середня. Проживав за місцем дислокації, командир відділення строкової служби 20 сп. Заарештований 23.03.1937 р. За вироком ВТ 15 ск КВО від 20.05.1937 р. за ст.54-10 ч. 1 КК УРСР засуджений до позбавлення волі у ВТТ на 5 років. Реабілітований 06.09.1991 р. *(ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр.14709-п) (РІ, кн.4, с.439).*

Заровський Іван Миколайович, 1886 р.н., с. Довжик Чернігівського р-ну, українець, освіта вища. Проживав у м. Чернігів, ветеринарний лікар. Заарештований 27.08.1944 р. за співробітництво з окупаційною адміністрацією. 19.10.1944 р. справу припинено. Реабілітований 23.01.1998 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.6155) (РІ, кн.5, с.115).*

Кезь Феодосій Петрович, 1885 р.н., с. Довжик Чернігівського р-ну, українець, малописьменний. Проживав у с. Довжик, лісник. Заарештований 09.05.1944 р. за ст.54-1 а КК УРСР. 11.12.1994 р. справу припинено. Реабілітований 30.03.1998 р. *(ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр.10682-п), (РІ, кн.5, с.279).*

Коломієць Ганна Іванівна, 1917 р.н., с. Довжик Чернігівського р-ну, українка, освіта початкова. Проживала у с. Київка Чернігівського р-ну, колгоспниця. Заарештована 23.12.1944 р. За постановою особливої наради при НКВД СРСР від 04.08.1945 р. за ст.54-1 «а» КК УРСР ув'язнена до ВТТ на 4 роки. Реабілітована 11.03.1994 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.120095912) (РІ, кн.5, с.414).*

Корконосенко Кузьма Архипович, 1863 р.н., с. Довжик Чернігівського р-ну, українець, малописьменний. Проживав у с. Довжик, одноосібник. Заарештований 07.03.1931 р. за ст.54-10 КК УСРР. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 29.04.1931 р. справу припинено.

Реабілітований 30.03.1998 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.5967) (РІ, кн.5, с.468).*

Корконосенко Прокіп Кузьмич, 1893 р.н., с. Довжик Чернігівського р-ну, українець, малописьменний. Проживав у с. Довжик, одноосібник. Заарештований 07.03.1931 р. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 29.04.1931 р. за ст.54-10 КК УСРР висланий до Північного краю на 3 роки. Реабілітований 17.07.1989 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.5967) (РІ, кн.5, с.468).*

Косенок Михайло Романович, 1914 р.н., с. Табаївка Чернігівського р-ну, освіта початкова. Проживав за місцем дислокації 860 сп 283 сд, ст.лейтенант, командир взводу зв'язку. Заарештований 09.07.1946 р. За вироком ВТ 28 А від 30.09.1946 р. за ст.54-1 б КК УРСР засуджений до позбавлення волі на 5 років. Реабілітований 30.08.1995 р. *(ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр.17185-п) (РІ, кн.5, с.489).*

Крук Митрофан Прохорович, 1899 р.н., с. Довжик Чернігівського р-ну, освіта початкова. Проживав у с. Довжик, одноосібник. Заарештований 26.10.1930 р. За постановою судової трійки при Колегії ГПУ УСРР від 04.11.1930 р. за ст.ст.7-54-8 КК УСРР ув'язнений до концтабору на 5 років. Реабілітований 23.08.1989 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.9742) (РІ, кн.5, с.583).*

Куліба Антон Тимофійович, 1918 р.н., с. Довжик Чернігівського р-ну, українець, освіта вища. Проживав у м. Чернігів, викладач медичної школи. Заарештований 22.01.1944 р. За вироком ВТ військ НКВД по Чернігівській області від 19.08.1944 р. за ст.54-10 ч. 2 КК УРСР засуджений до позбавлення волі у ВТТ на 10 років. Реабілітований 10.10.1991 р. *(ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр.15342-п) (РІ, кн.5, с.618).*

Ладонько Данило Прокопович, 1898 р.н., с. Табаївка, українець, одноосібник, репресований 1932 р., реабілітований 1989 р. *(ШК. – 1991. – 18 квітня).*

Ладонько Йосип Михайлович, 1905 р.н., с. Табаївка, українець, одноосібник, репресований 1933 р., реабілітований 1989 р. *(ШК. – 1991. – 18 квітня).*

Ладонько Петро Михайлович, 1914 р.н., с. Табаївка, українець, одноосібник, репресований 1932 р., реабілітований 1989 р. *(ШК. – 1991. – 18 квітня).*

Неділя Опанас Макарович, 1865 р.н., с. Довжик Чернігівського р-ну, українець, неписьменний. Проживав у с. Довжик, одноосібник. Заарештований 07.03.1931 р. за ст.54-10 КК УСРР. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 29.04.1931 р. справу припинено. Реабілітований 30.03.1998 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.5967) (РІ, кн.6, с.540).*

Неділя Федір Опанасович, 1904 р.н., с. Довжик Чернігівського р-ну, українець, неписьменний. Проживав у с. Довжик, одноосібник. Заарештований

07.03.1931 р. за ст.54-10 КК УСРР. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 29.04.1931 р. справу припинено. Реабілітований 30.03.1998 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.5967) (РІ, кн.6, с.540).*

Приступа Василь Семенович, 1905 р.н., с. Рогоща, українець, одноосібник, репресований 1930 р., реабілітований 1989 р. *(ШК. – 1991. – 20 квітня).*

Худолій Степан Кіндратович, 1905 р.н., с. Рогоща, українець, одноосібник, репресований 1933 р., реабілітований 1989 р. *(ШК. – 1991. – 27 квітня).*

Ільзіт Галина

Зі справ репресованих

Гаркуша Антон Іванович, 1886 р.н., проживав у с. Довжик Чернігівського р-ну, Чернігівської обл. Заарештований 28.02.1933р. за ст. 54-10, 58, ч.2 КК УСРР.

До революції мав господарство: 12 дес. землі, 5 голів вел. рогатої худоби, використовував найману робочу силу. У 1931-1932 рр. в експортному порядку був призначений податок і сплачувався у розмірі 205 руб. 85 коп. Але в кінці 1932 року все господарство було розпродане за невиконання держобов'язку (п.д.4.6.8).

У 1917 році Гаркуша А.І. служив у гайдамацькій варті, видавав червоних партизан. До 1917 року у домі Гаркуші знаходився поліцейський відділок. З 1930 до 1933 року Гаркуша злісно відмовлявся виконувати державні зобов'язання і був оштрафований спочатку на 300 руб., у 1932 році – на 500. 14 лютого 1933 року біля кооперації серед гурту односельців вів такі розмови: «У 1925-1926рр. була влада Рад, тоді і я сіяв, а тепер – жидівська. Для них ми сіяти не будемо, вони душать селян. Дурак той, хто буде сіяти, все рівно – прийдуть і заберуть. А ми залишимося ні з чим. Потрібно організовуватися і добиватися своєї влади» (п.д. 13. 14, 15, 16, 17).

20 лютого 1933 року у домі свідка Ступака у присутності декількох чоловік Гаркуша знову говорив: «Ні в якому разі не можна приймати посівний план. Потрібно швидко продавати коней, інвентар, посівний матеріал. Самі як-небудь проживемо, але не можна годувати грабіжників». Гаркуша Антон Іванович звинувачувався за ст. 54-10, 58, ч.2 КК УСРР, але винним себе не визнавав.

Рішення Надзвичайної Ради при Колегії ГПУ УРСР: висилка у Північний край терміном до 3-х років

За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 01.06.1993 року справу припинено. Реабілітований 31.10.1997 року *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.4622).*

Крук Митрофан Прохорович, 1899 р.н., проживав у селі Довжик Чернігівського р-ну, Чернігівської обл. Заарештований 26.10.1930р. за

постановою судової трійки при Колегії ГПУ УСРР від 04.11.1930р. за ст.. 7-54-8 КК УСРР.

Село Довжик від часів громадянської війни було центром кримінально-політичного бандитизму. На території села групувалися такі банди: Сизого, Беки, Приступи тощо. Остання політична т.з. «банда Зайця» налічувала 39 чол. і була ліквідована органами міліції ГПУ навесні 1929 року. Всі заходи із заготівлі та переобладнання сільського господарства проводилися дуже важко. Наприклад, у середині жовтня 1930 р. план із заготівлі зерна був виконаний лише на 50%, а до складу колгоспу входило 27 сімей. В селі панувала агітація та супротив з боку «уголовних елементів». Для проведення Дня врожаю та колективізації Чернігівським Раднаркомом 12.10 було направлено тов. Варламова Т. та Рохленко. Вони проводили мітинг у центрі села о 8 годині вечора. Потім почули вистріли. На місці, де стріляли, вони зустріли секретаря сільської ради Пінчука Івана, який заявив, що у нього стріляли хлопці, які в цей час у компанії молоді гуляли на вулиці. Були затримані *Худолій Федір Степанович, Шинкаренко Іван Якович, Крук Митрофан Прохорович.* Під час обшуку в Крука Митрофана Прохоровича був вилучений кастет. На допиті вони заявили, що не знають хто стріляв, і кому належить рушниця. На повторному допиті вони зізналися, що рушницю заховано на березі річки (де її і було вилучено). В ході слідства затримані зізналися, що в той день вони зустрілися на квартирі Крука М.П., взяли «урез», який до цього належав Шинкаренко і пішли на берег річки. Там вони зробили вистріл і не знали, що секретар с/р Пінчук І. там знаходиться.

Рішення Судової трійки ГПУ УСРР : визнати винними Худолія Федора Степановича та Шинкаренка Івана Яковича, яких вислано до концтабору на 7 років. Крука Митрофана Прохоровича – до концтабору на 5 років (за терористичну діяльність). Реабілітований 23.08.1989 року.

Бородавкіна-Пасічна Євдокія Прокопівна, 1911 р.н. Проживала у м.Чернігів разом зі співмешканцем гр. Бородавкіним Трофимом, який працював сторожем НКВД. На допиті Євдокія Прокопівна розповіла, що Трофим дуже часто розповідав, що у його сім'ї було багато дітей. І його у віці 6 років взяв до себе на виховання його дядько, який проживав у Німеччині (1900 рік).

У 1927 році Бородавкін нелегальним шляхом перетнув кордон і повернувся на Батьківщину. В 1937 році (період Єжовщини) його арештували, визнали нелояльним по відношенню до Батьківщини. Євдокію Прокопівну визнано винною у тому, що вона була його співмешканкою. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 10.01.1938 року як члена сім'ї зрадника Батьківщини була ув'язнена до ВВТ на 8 років. Відбувала покарання у Воркутинському таборі НКВД. Після звільнення переїхала до с. Жакуєвка Астраханської обл. Працювала у радгоспі «Каракуль» робітницею.

У справі: *Худолій Степан Кіндратович*

Карконосенко Кузьма Архіпович

Демченко Микола Демидович

Карконосенко Прокоп Кузьмич
Недєля Панас Макарович
Недєля Федір Панасович
Бабинець Хведір Іванович
Приходько Микола Іванович
Бабинець Андрій Іванович
Подкидиш Прося Степанівна

за систематичне агітування серед бідноти проти колективізації (ст. 54 10 арт. КК УСРР) Худолей С.К., Карконосенко К.А., Демченко М.Д., Демченко Ф.Д., Карконосенко П.К., Недєля А.М., Недєля Ф.А. раніше тісно співпрацювали із бандою Зайця. Під час обшуку у Худолея С.К. знайшли велику кількість мануфактури, яку члени банди забрали із кооперації. Карконосенко К.А. переховував у себе бандита Зайця. Куркуля восени 1930 р. об'єдналися і почали залучати на свій бік підкулачників Бабинця Ф.А., Бабинця А.І., Приходько М.І., Подкидиш П.С., через яких і проводилась агітація на селі.

Восени 1930 р. *Бабинець Х.А*., будучи підкупленим і напоєним, зайшов до будинку біднячки (сироти) Пицик Марії, почав її умовляти виписатися із колгоспу: «Восени цього року буде війна з поляками, які будуть вішать усих колективістів і навіть їх дітей. А колективістам на лбу та плечах будуть ставити печаті. Хіба ти не бачиш, що кров селянська тече по сапогам?».

Після такої агітації вітчим Марії почав виганяти її з хати і вона змушена була виписатися із колгоспу. 10 лютого 1931 р. Бабинець Х. прийшов до біднячки Пасічної Глафіри, витягнув з-під поли Євангеліє, почав читати його і сказав: «Дивись, баба, ось тут написано мудрими людьми, що радвлада і комуністи – антихристи і коли ти випишешся із колгоспу, я тебе поховаю на свої кошти. Коли вмреш, устрою похорон по-православному, а не по-чортовськи. Ти, баба, у колгосп записалась? Будеш у пеклі горіти». Назавтра Пасічна Г. виписалась із колгоспу.

Під час агітації у розмові з Пасічною Акулиною Бабинець Хведір сказав: «Я – партизан, але тепер я ворог радянської влади. Вона робить неправильно, що розкуркулює кулаків. Хіба ж вони винуваті? Вони працювали, тяжко працювали, придбали землю, любили її, чули її. А хто біднякам заважав? Я особисто у колектив не піду і тобі не раджу, так як там клеймити будуть не тільки нас, але і дітей наших. Буде війна, і ми вам покажемо. Я ніколи не піду жити у розкулачені будинки, у них криваві сльози ллються. А я, дурний, піду у вашу комуну? Не діждете!» (л.№9.10.11.60).

Неділя Ф. у розмові з біднячкою Рилошко: «Скажи своєму чоловіку, щоб він не так усердно брався за організацію колгоспу. Інакше ми йому руки переб'єм».

Карконосенко П.К. Забрали у нього власний паровий млин. За це він погрожував колгоспникам терактом. Говорив, що «Сталін за походженням

єврей продав себе загранишной буржуазии, щоб мучити селян» 22.11.1931 року Герасименко Іван Петрович (голова колгоспу) виступав на засіданні президії сільської ради з питанням «Про куркулів та підкуркульників, що проводять агітацію проти колгоспу». Запропонував звернутися до районної міліції з метою застосувати заходи до цих «контрагентів» і вилучити їх із села.

Демченко Микола Демидович. Сільська рада надіслала селянам оповіщення, які зернові та скільки вони мусять сіяти. Люди були дуже незадоволені. Восени 1930 року у хаті кулака Карконосенко К. відбулася таємна нарада. Після неї до Харкова був посланий підкуркульник Мелюк Сергій з метою просити ВУЦВК про припинення розкуркулення селян.

За вироком виїзної сесії Чернігівського рай нарсуду від 12.04.1931 р. за ст. 54-10 КК УСРР, засудженими визнано:

Бабинця А.І. – до 3 років, Київським судом від 27.04.1931 р. термін покарання зменшено до 1 року 6 місяців (реабілітований 28.02.1994 року)

Бабинця Х.А. – до 3 років, Київським судом від 27.04.1931 р. термін покарання зменшено до 1 року 6 місяців (реабілітований 28.02.1994 року)

Приходька М.І. – до 3 років, Київським судом від 27.04.1931 р. термін покарання зменшено до 1 року 6 місяців (реабілітований 28.02.1994 року)

Подкидиш П.С**.** – до 2 років, Київським судом від 27.04.1931 р. термін покарання зменшено до 1 року 6 місяців (реабілітована 28.02.1994 року)

За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР вислати до Північного краю на строк:

Карконосенка К.А. – 5 років (реабілітований 30.03.1998 року)

Демченка М.Д. – 8 років

Демченка Ф.Д. – 8 років

Карконосенка П.К. – 8 років

Худолія С.К. – 5 років (висилався з України разом із родиною)

Неділю М.П**.** – 3 роки

Неділю Ф.П. – 8 років

(Школьніков, Кусаков, Ходос; захисник – Назаренко)

Заровський Іван Миколайович, 1886 р.н., українець, освіта вища. У жовтні 1941 року призначений директором Довжицької заводоконюшні і перебував на цій посаді до вересня 1943 року. Жорстоко обходився із сім'ями партактиву. За свідченням Седлер А.Ц., Гладкої М.І., Бурко М.В., знущався із селян, бив їх, забирав продукти харчування.

Зі слів Заровського І.М. «Директор ГЗК Коляда предложив остаться и помогать (1941 рік). Через полтора месяца мене визвали в райземуправ Черниговского р-ну і предложили занять место ветврача ГЗК. В период окупации в мои обязательства входили сбережение имущества, уход и окопка сада. По приказу старости я должен был заходить в каждую квартиру (видану від ГЗК) и делать опись имущества вместе с Андреем Зайцем и Бабинцом Романом.Так, у Гладкой было изъято стол, несколько стульев венецианской

роботи, двое часов. Гладкая, Седлер и Бутко начали отбивать забранное. Это был единственный раз».

За свідченням Столинця Федора Миколайовича, Гладкая, Седлер та Бутко були подругами, мали дуже скандальний характер. Заровський І.М. в період окупації співпрацював із партизанами, передавав дані, де і скільки знаходиться поліцаїв, коли відбудуться облави. За його допомогою був розгромлений німецький каральний загін. Допомагав людям, видавав «липові справки за забой скота» (що вони хворі).

26 жовтня 1944 року за постановою ОББ УНКВД по Чернігівській області на основі ст. 197 УПК УСРР справу було закрито і Заровський І.М. був звільнений. 30.03.1998 року реабілітований.

Коломієць Ганна Іванівна перебувала у тісному зв'язку із каральними органами. На допиті визнала, що, проживаючи в с. Київка, була завербована в якості таємного агента для викриття партизан, комуністів і радянських активістів. Згідно з постановою особливої наради при НКВД СРСР від 04.08.1945р.за ст.54-1 «а» КК СРСР була ув'язнена у ВТТ на 4 роки. Реабілітована 11.03.1994 року.

Баглай Сидір Петрович 1898 року народження. Проживав у с. Довжик, одноосібник. Бригадир 4 бригади. З перших днів окупації працював бригадиром общинного господарства. Перебував на цій посаді до вересня 1943 року. Ставився вороже до партизанських сімей. Частими були випадки побиття Баглаєм С.П. жителів села, він писав доноси до німецької комендатури (ст.54-1 «а»). Дружина – Баглай Ольга Володимирівна; діти: Григорій, Надія, Михайло.

Із розповіді Баглай С.П.:«У 1942 році бургомістр села Довжик Бебко В.М. назначив мене бригадиром. На цій посаді я проробив 3 місяці».

Розповідає вчитель Довжицької школи **Макаренко Іван Карпович**: «Німецький агроном Шнейдер наказав Баглаю С.П. перепахати межі ланок. Той відповідно передав розпорядження ланковим Смоляр М.К. та Довгун Ф.Т. Ті наказ не виконали, сказали що не встигли. Тоді Шнейдер наказав бити кожного 20 разів дубовою палицею. Баглай почав бити, але німцю здалося, що він б'є дуже слабо. Шнейдер вихоплює палицю і починає збивати власноруч. Довгун Ф.Т. не витримав і впав. Тоді його прив'язали до лави і добили. Це все бачили і можуть підтвердити односельці Белецька Марія та Овчар Марія».

Свідчення **Кладька Панкрата Радіоновича**: «Ввечері 20 вересня 1942 року Белецький М.А. прийшов до Кладька. Він сказав, що необхідно спалити всі документи сільської ради. Бо коли вони потраплять до рук ворога, проллється дуже багато невинної крові.

21 вересня на вулиці (біля будинку де проживав Кладько М.А.) зупиняється машина. Із машини вискочили німці, затягнули до машини Кладька. Там уже сиділи Довгун Євстрат Мартинович та Баглай С.П. Машина поїхала на Заров'є. Зупинилася біля двору Клеща Луки Петровича. Потім

поїхали до будинку Белецького М.А. і забрали його. Довгун шепнув Кладьку: біжи в берег (до річки). Він і побіг, так і залишився живий. Белецького і Клеща більше ніхто живими не бачив. Їх розстріляли».

Баглай С.П. був заарештований 19.08.1944 р. за вироком ВТ військ НКВД по Чернігівській області від 31.01.1945 р. за ст.54-1 «а» КК УРСР засуджений до позбавлення волі у ВТТ на 10 років Реабілітований 26.05.1992 р.

Дейнеко Ілля Кузьмич 1912 р.н., народився у с. Унучки Чернігівського р-ну, проживав за місцем дислокації частини, командир відділення строкової служби 20 сп. Був заарештований 23.03.1937 р. за те, що проводив серед червоноармійців троцькістську агітацію: вихваляв контрреволюціонера Троцького, розповідав «пошлі анекдоти» на адресу вождів партії та радянської влади. Був командиром відділення 20 стрілкового полку, а з 11.11.1936 р. займав посаду командира відділення строкової служби. За вироком ВТ 15 ск КВО від 20.05.1937р. за ст.54-10 КК УРСР засуджений до позбавлення волі у ВТТ на 5 років. Реабілітований 06.09.1991 р.

Кулиба Антон Тимофійович 1918 р.н., все своє життя проживав у м. Чернігові. У період окупації працював відповідальним секретарем газети «Украинское Полесье». Неодноразово був співавтором або ж автором антирадянських статей: «Тваринництво Великої Німеччини», «Завдання українського вчительства» тощо. Вів рубрику «Вісті з фронту». Започаткував сторінку «Кому добре жилося під сонцем Сталінської окупації».

До війни (серпень 1941р.) працював у школі №10 м. Чернігова вчителем української мови та літератури. 25 серпня переїхав до брата Моісея Петровича (с. Мохнатин), а через 2 місяці село окупували гітлерівці. Заарештований 21.01.1941 р. За вироком ВТ військ НКВД по Чернігівській області від 19.08.1944 року за ст.54-10 ч.2 КК УРСР засуджений до позбавлення волі у ВТТ на 10 років. Реабілітований 10.10.1991 р.

Іванівська сільська рада

(села Іванівка, Количівка, Ягідне, Буди, Красне, Золотинка, Скорінець, Ладинка, Друцьке, Слобода, Вікторівка, Драчівщина)

Іванівка

Андрієнко Іван Андрійович, 1875 р.н., с. Янівка (нині с. Іванівка) Чернігівського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Янівка, одноосібник. Заарештований 02.04.1919 р. за проведення антирадянської агітації. 20.05.1919 р. взятий на підписку про невиїзд. Рішення по справі відсутнє. Реабілітований 28.11.1998 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-4609, оп.1, спр.461) (РІ, кн.2, с.614).*

Андрєєнко Ілля Андрійович, 1875 р.н., с. Янівка (нині с. Іванівка) Чернігівського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Янівка, одноосібник. Заарештований 25.10.1930 р. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 21.12.1930 р. за ст.54-10 КК УСРР висланий до Північного краю на 3 роки. Реабілітований 02.06.1989 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.6321) (РІ, кн.2, с.614).*

Андрєєнко Митрофан Андрійович, 1870 [1872] р.н., с. Янівка (нині с. Іванівка) Чернігівського р-ну, українець. Проживав у с. Янівка, одноосібник. Заарештований 26.03.1919 р. за проведення антирадянської агітації. Рішення по справі відсутнє. 28.05.1919 р. з-під варти звільнений. Заарештований 17.03.1931 р. За розпорядженням начальника Київського оперсектору ГПУ УСРР від 21.05.1931 р. включений в загальну операцію по вилученню куркулів. Реабілітований 28.11.1998 р., 31.03.1994 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-4609, оп.1, спр.407, 461) (РІ, кн.2, с.615).*

Андросенко Іван Демидович, с. Янівка (нині с. Іванівка) Чернігівського р-ну, українець. Проживав у с. Янівка, одноосібник. Заарештований 17.03.1931 р. 23.04.1931 р. справу припинено. За розпорядженням начальника Київського оперсектору ГПУ УСРР від 21.05.1931 р. включений в загальну операцію по вилученню куркулів. Реабілітований 31.03.1994 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.407) (РІ, кн.2, с.618).*

Андросенко Кирило Іванович, 1872 р.н., с. Янівка (нині с. Іванівка) Чернігівського р-ну, українець. Проживав у с. Янівка, селянин. Заарештований 02.04.1919 р. за проведення антирадянської агітації. 20.05.1919 р. взятий на підписку про невиїзд. Рішення по справі відсутнє. Реабілітований 28.11.1998 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-4609, оп.1, спр.461) (РІ, кн.2, с.618).*

Андросенко Кирило Костянтинович, 1843 р.н., с. Янівка (нині с. Іванівка) Чернігівського р-ну, українець. Проживав у с. Янівка, селянин. Заарештований 02.04.1919 р. за проведення антирадянської агітації. 20.05.1919 р. взятий на підписку про невиїзд. Рішення по справі відсутнє.

Реабілітований 28.11.1998 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-4609, оп.1, спр.461) (РІ, кн.2, с.618).*

Андросенко Кузьма Демидович, с. Янівка (нині с. Іванівка) Чернігівського р-ну, українець. Проживав у с. Янівка, одноосібник. Заарештований 17.03.1931 р. 23.04.1931 р. справу припинено. За розпорядженням начальника Київського оперсектору ГПУ УСРР від 21.05.1931 р. включений в загальну операцію по вилученню куркулів. Реабілітований 31.03.1994 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.407) (РІ, кн.2, с.618).*

Андросенко Федір Демидович, 1886 р.н., с. Янівка (нині с. Іванівка) Чернігівського р-ну, українець, малописьменний. Проживав у с. Янівка, конюх. Заарештований 28.10.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 03.11.1937 р. за проведення анти колгоспної агітації, розповсюдження провокаційних суток, ув'язнений до ВТТ на 10 років. Реабілітований 18.08.1962 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.1509) (РІ, кн.2, с.618).*

Анищенко Ілля Кононович, 1891 р.н., с. Янівка (нині с. Іванівка) Чернігівського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Янівка, колгоспник. Заарештований 15.09.1939 р. За вироком Чернігівського облсуду від 31.10.1939 р. за ст.54-10 ч.1 КК УРСР засуджений до позбавлення волі у ВТТ на 6 років. Реабілітований 29.08.1991 р. *(ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр.15901-п) (РІ, кн.2, с.623).*

Бєлоножко Григорій Миколайович, 1880 р.н., с. Янівка (нині с. Іванівка) Чернігівського р-ну, українець, малописьменний. Проживав у м. Чернігів, двірник, Заарештований 28.10.1937 р. За постановою «трійки» при УКНВД по Чернігівській області від 03.11.1937 р. за проведення антирадянської агітації ув'язнений до ВТТ на 10 років. Реабілітований 05.06.1989 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.1510) (РІ, кн.3, с.340).*

Білоножко Іван Петрович, 1902 р.н., с. Іванівка, українець, лікарня, робітник, репресований 1937 р., реабілітований 1962 р. *(ШК. – 1990. – 27 листопада).*

Білоножко Михайло Петрович, 1905 р.н., с. Янівка (нині с. Іванівка) Чернігівського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Янівка, одноосібник. Заарештований 01.10.1928 р. за ст.54-8 КК УСРР. За вироком Чернігівського окружного суду від 11.05.1929 р. справу припинено. Реабілітований 30.06.1999 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-328, оп.6, спр.184) (РІ, кн.3, с.358).*

Бєлоножко Петро Григорович, 1862 р.н., с. Янівка (нині с. Іванівка) Чернігівського р-ну, українець, неписьменний. Проживав у с. Янівка, одноосібник. Заарештований 17.03.1931 р. за ст.54-10 КК УСРР. 23.04.1931 р. включений в загальну операцію по вилученню куркулів. Реабілітований 31.03.1994 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.407) (РІ, кн.3, с.340).*

Бєлоножко Петро Михайлович, 1847 р.н., с. Янівка (нині с. Іванівка) Чернігівського р-ну, українець. Проживав у с. Янівка, селянин. Заарештований 02.04.1919 р. за проведення антирадянської агітації, скерованої проти заходів радянської влади. 20.05.1919 р. звільнений на підписку про невиїзд. Рішення по справі відсутнє. Реабілітований 28.11.1998 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-4609. Оп.1, спр.461) (РІ, кн.3, с.340).*

Бєлоножко Степан Григорович, 1915 р.н., с. Іванівка Чернігівського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у м. Чернігів, працівник пошти. Заарештований 21.09.1937 р. За вироком спецколегії Чернігівського облсуду від 28.12.1937 р. за ст.54-10 ч.2 КК УРСР засуджений до позбавлення волі у ВТТ на 8 років. Реабілітований 18.07.1991 р. *(ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр.14600-п) (РІ, кн.3, с.340).*

Бородуха Михайло Трохимович, 1920 р.н., с. Янівка (нині с. Іванівка) Чернігівського р-ну, українець, освіта середня. Член ВЛКСМ. Проживав у м. Чернігів, начальник паспортного стола. Заарештований 27.07.1944 р. За вироком ВТ військ НКВД по Чернігівській області від 20.10.1944 р. за ст.54-10 ч.2 КК УРСР засуджений до позбавлення волі у ВТТ на 10 років. Звільнений 27.07.1954 р. Реабілітований 18.02.1955 р. *(ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр.1639-п) (РІ, кн.3, с.420).*

Босін Пимон Федорович, 1897 р.н., с. Количівка Чернігівського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Количівка, колгоспник. Заарештований 27.10.1940 р. За вироком Чернігівського облсуду від 29.01.1941 р. за ст.54-10 ч.1 КК УРСР засуджений до позбавлення волі на 7 років. Реабілітований 31.08.1991 р. *(ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр.15118-п) (РІ, кн.3, с.423).*

Буглак Іван Петрович, 1901 р.н., с. Количівка Чернігівського р-ну, українець. Проживав у м. Чернігів, одноосібник. Заарештований 13.06.1932 р. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 11.12.1932 р. за ст.54-10 КК УСРР висланий до Північного краю на 3 роки. Реабілітований 07.06.1989 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.6607) (РІ, кн.3, с.444).*

Буглак Петро Федорович, 1879 р.н., с. Количівка Чернігівського р-ну, українець, малописьменний. Проживав у м. Чернігів, одноосібник. Заарештований 13.05.1932 р. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 11.12.1932 р. за ст.54-10 КК УСРР висланий до Північного краю на 3 роки. Реабілітований 07.06.1989 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.6607) (РІ, кн.3, с.444).*

Гребницька Анастасія Олексіївна, 1859 р.н., с. Янівка (нині с. Іванівка) Чернігівського р-ну, українка, неписьменна. Проживала у с. Янівка, селянка. Заарештована 02.04.1919 р. за проведення антирадянської агітації. 20.05.1919 р. звільнена на підписку про невиїзд. Рішення по справі відсутнє. Реабілітована 28.11.1998 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-4609, оп.1, спр.461) (РІ, кн.4, с.362).*

Гребницький Дмитро Андрійович, 1855 р.н., с. Янівка (нині с. Іванівка) Чернігівського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Янівка, селянин. Заарештований 02.04.1919 р. за проведення антирадянської агітації. 20.05.1919 р. звільнений на підписку про невиїзд. Рішення по справі відсутнє. Реабілітований 28.11.1998 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-4609, оп.1, спр.461) (РІ, кн.4, с.362).*

Гніздечко Григорій Дмитрович, 1908 р.н., с. Янівка (нині с. Іванівка) Чернігівського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Янівка, охоронець. Заарештований 18.04.1938 р. За вироком Чернігівського облсуду від 13.07.1939 р. за ст.54-10 ч.1 КК УРСР засуджений до позбавлення волі на 2 роки. Реабілітований 24.03.1992 р. *(ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр.338-п) (РІ, кн.4, с.303).*

Годун Трохим Захарович, 1908 р.н., с. Янівка (нині с. Іванівка) Чернігівського р-ну, українець, малописьменний. Проживав у с. Янівка, одноосібник. Заарештований 12.09.1928 р. за ст.54-8 КК УСРР. За вироком Чернігівського окружного суду від 11.05.1929 р. справу припинено. Реабілітований 30.06.1999 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-328, оп.6, спр.184) (РІ, кн.4, с.304).*

Горохов Андрій Антонович, 1863 р.н., с. Янівка (нині с. Іванівка) Чернігівського р-ну, українець, освіта середня спеціальна. Проживав у м. Конотоп Конотопського повіту Чернігівської губернії (нині Сумської обл.), службовець. Заарештований 25.02.1919 р. За постановою Конотопського ревтрибуналу від 08.04.1919 р. за співробітництво з гетьманською владою виправданий. Звільнений з-під варти 08.05.1919 р. Реабілітований 31.07.1998 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-4609, оп.1, спр.221) (РІ, кн.4, с.355).*

Гузь [Гуз] **Василь Євсевійович**, 1899 р.н., с. Количівка Чернігівського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у м. Чернігів, столяр. Заарештований 06.10.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 21.10.1937 р. за проведення антирадянської агітації застосована ВМП. Розстріляний 22.10.1937 р. у м. Чернігів. Реабілітований 24.08.1989 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.10448) (РІ, кн.4, с.396).*

Дмитрієв Володимир Михайлович, 1914 р.н., м. Ігомель Лядського р-ну Ленінградської області (нині Плюсського р-ну Псковської обл.), РФ, росіянин, освіта початкова. Член КВП(б) з 1939 р. Проживав у с. Количівка Чернігівського р-ну, робітник залізниці. Заарештований 09.11.1943 р. За постановою особливої наради при НКВД СРСР від 24.07.1944 р. за ст.54-1 «б» КК УРСР ув'язнений до ВТТ на 10 років. Після відбуття покарання у 1953 р. висланий на довічне поселення у Красноярський край. Звільнений за амністією 17.09.1955 р. реабілітований 28.09.1962 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.5508) (РІ, кн.4, с.483).*

Дрозд Дмитро Пилипович, 1864 р.н., с. Янівка (нині с. Іванівка) Чернігівського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Янівка, селянин. Заарештований 02.04.1919 р. за участь у діяльності Союзу хліборобів-

власників. 20.05.1919 р. звільнений на підписку про невиїзд. Рішення по справі відсутнє. Реабілітований 28.11.1998 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-4609, оп.1, спр.461) (РІ, кн.4, с.520).*

Дрозд Іван Дмитрович, 1899 р.н., с. Янівка (нині с. Іванівка) Чернігівського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у м. Чернігів, водій. Заарештований 02.11.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 15.11.1937 р. за проведення антирадянської агітації, скерованої на підрив колгоспного будівництва, застосована ВМП. Розстріляний 25.11.1937 р. у м. Чернігів. Реабілітований 21.08.1989 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.10345) (РІ, кн.4, с.521).*

Жильцов Микола Федорович, 1908 р.н., с. Нікольське Землянського повіту (нині Семілуцького р-ну) Воронезької області, РФ, росіянин, освіта початкова. Проживав у с. Янівка Чернігівського р-ну, одноосібник. Заарештований 01.10.1928 р. за ст.54-8 КК УСРР. За вироком Чернігівського окружного суду від 11.05.1929 р. справу припинено. Реабілітований 30.06.1999 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-328, оп.6, спр.184) (РІ, кн.5, с.66).*

Індач Василь Захарович, 1908 р.н., с. Янівка (нині с. Іванівка) Чернігівського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Янівка, одноосібник. Заарештований 06.12.1928 р. за ст.54-8 КК УСРР. За вироком Чернігівського окружного суду від 11.05.1929 р. справу припинено. Реабілітований 30.06.19999 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-328, оп.6, спр.184) (РІ, кн.5, с.198).*

Карпенко Катерина Гнатівна, 1898 р.н., с. Янівка (нині с. Іванівка) Чернігівського р-ну, українка, неписьменна. Проживала у с. Драчівщина Олишівського (нині Чернігівського) р-ну, колгоспниця. Заарештована 02.03.1945 р. За вироком ВТ військ МГБ по Чернігівській області від 12.05.1945 р. за ст.54-1 «а» КК УРСР та згідно с.2 Указу Президії ВР СРСР від 19.04.1943 р. засуджена до каторжних робіт на 20 років. Реабілітована 26.06.1995 р. *(ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр.17052-п) (РІ, кн.5, с.251).*

Княжук Анастасія Олексіївна, 1902 р.н., с. Янівка (нині с. Іванівка) Чернігівського р-ну, українка, письменна. Проживала у м. Чернігів, прибиральниця. Звинувачувалась як соціально-небезпечний елемент. 19.11.1937 р. взята на підписку про невиїзд. 11.04.1938 р. справу припинено. Реабілітована 28.02.1996 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.235) (РІ, кн.5, с.332).*

Кобзар Андрій Денисович, 1906 р.н., с. Янівка (нині с. Іванівка) Чернігівського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Янівка, одноосібник. Заарештований 01.10.1928 р. За вироком Чернігівського окружного суду від 11.05.1929 р. за ст.34 ч.2 КК УСРР засуджений до вислання за межі Чернігівської, Конотопської, Глухівської, Ніжинської округ на 5 років. За ухвалою ВС УСРР від 13.07.1929 р. справу припинено. Реабілітований 30.06.1999 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-328, оп.6, спр.184) (РІ, кн.5, с.335).*

Кондратенко Пилип Якимович, 1897 р.н., с. Печі Комарівського (нині Борзнянського) р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Количівка Чернігівського р-ну, залізничник. Заарештований 14.05.1944 р. За вироком ВТ Південно-Західної залізниці від 20.07.1944 р. за ст.54-3 з санкції ст.54-2 КК УРСР засуджений до позбавлення волі на 10 років. Реабілітований 27.04.1994 р. *(ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр.16461-п) (РІ, кн.5, с.436).*

Коренков Григорій Костянтинович, 1904 р.н., с. Смольково Ардатовського (нині Лямбірського) р-ну Мордовської АРСР, росіянин, освіта початкова. Проживав у с. Янівка Чернігівського р-ну, начальник залізничного депо. Заарештований 10.07.1938 р. за ст.ст.54-9, 54-11 УУ УРСР. 02.12.1938 р. справу припинено. Звільнений з-під варти 08.12.1938 р. Реабілітований 30.01.1996 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.134) (РІ, кн.5, с.458).*

Короткий Микола Прохорович, 1864 р.н., с. Янівка (нині с. Іванівка) Чернігівського р-ну, українець, малописьменний. Проживав у с. Янівка, одноосібник. Заарештований 17.03.1931 р. за ст.54-10 КК УСРР. 22.04.1931 р. справу припинено. Реабілітований 31.03.1994 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.407) (РІ, кн.5, с.482).*

Короткий Микола Якович, 1893 р.н., с. Янівка (нині с. Іванівка) Чернігівського р-ну, українець, неписьменний. Проживав у с. Янівка, одноосібник. Заарештований 17.03.1931 р. за ст.54-10 КК УСРР. 15.06.1931 р. справу припинено. Реабілітований 31.03.1994 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.407) (РІ, кн.5, с.482).*

Красюк Григорій Корнійович, 1907 р.н., с. Янівка (нині с. Іванівка) Чернігівського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Янівка, одноосібник. Заарештований 09.09.1928 р. За вироком Чернігівського окружного суду від 11.05.1929 р. за ст.34 ч.2 КК УСРР засуджений до вислання за межі Чернігівської, Конотопської та Ніжинської округ на 3 роки. За ухвалою ВС УСРР від 13.07.1929 р. справу припинено. Реабілітований 30.06.1999 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-328, оп.6, спр.184) (РІ, кн.5, с.557).*

Лазаренко Григорій Євтихійович, 1867 р.н., с. Янівка (нині с. Іванівка) Чернігівського р-ну, українець, малописьменний. Проживав у с. Янівка, селянин. Заарештований 02.04.1919 р. за участь у діяльності Союзу хліборобів-власників. Рішення по справі відсутнє. Реабілітований 28.11.1998 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-4609, оп.1, спр.461) (РІ, кн.6, с.203).*

Мєх Дмитро Костянтинович, 1912 р.н., с. Янівка (нині с. Іванівка) Чернігівського р-ну, освіта початкова, одноосібник. Заарештований 25.03.1935 р. За вироком ВТ КВО від 03.10.1935 р. за ст.54-9 КК УСРР засуджений до позбавлення волі у ВТТ на 10 років. Реабілітований 28.03.1995 р. *(ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр.16876-п) (РІ, кн.6, с.424).*

Мєх Микола Антонович, 1916 р.н., с. Янівка (нині с. Іванівка) Чернігівського р-ну, українець, освіта початкова. Перебував на лікуванні у шпиталі, мл.сержант. Заарештований 25.12.1944 р. За вироком ВТ каунаського

гарнізону від 23.01.1945 р. за ст.58-10 ч.2 з санкції ст.58-2 КК РРФСР засуджений до позбавлення волі у ВТТ на 10 років. Реабілітований 15.06.1989 р. *(ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр.11952-п) (РІ, кн.6, с.425).*

Мовпан Тихон Якимович, 1886 р.н., с. Іванівка Чернігівського р-ну, українець, освіта середня. Проживав у с. Іванівка, експедитор. Заарештований 22.04.1936 р. За вироком спецколегії Чернігівського облсуду від 17.07.1936 р. за ст.54-10 ч.1 КК УСРР засуджений до позбавлення волі на 3 роки. За ухвалою спецколегії ВС УСРР від 15.08.1936 р. справу направлено на дослідування. За вироком спецколегії Чернігівського облсуду від 11.10.1936 р. за ст.54-10 ч.1 КК УСРР засуджений до позбавлення волі у ВТТ на 3 роки. Реабілітований 06.07.1963 р. *(ГДА СБ України,м. Чернігів. – Спр.616-п) (РІ, кн.6, с.459).*

Нестеренко Степан Семенович, 1872 р.н., с. Количівка Чернігівського р-ну, українець, малописьменний. Проживав у с. Количівка, одноосібник. Заарештований 02.03.1931 р. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 08.05.1931 р. за ст.54-10 КК УСРР висланий до Північного краю на 3 роки умовно. Реабілітований 30.04.1990 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.2898) (РІ, кн.6, с.552).*

Нітченко Володимир Йосипович, 1907 р.н., с. Количівка Чернігівського р-ну, українець, освіта середня. Проживав у м. Чернігів, завідувач оргвідділу Чернігівської облпромради. Заарештований 02.03.1944 р. За вироком ВТ військ НКВД по Чернігівській області від 12.08.1944 р. за ст.54-10 ч.2 з санкції ст.54-2 КК УРСР засуджений до позбавлення волі на 10 років. Відбував покарання в Північно-Східному ВТТ, здійснив втечу 25.06.1945 р., оголошений у Всесоюзний розшук 12.10.1947 р. Реабілітований 25.10.1991 р. *(ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр.15341-п) (РІ, кн.6, с.568).*

Нітченко Іван Карпович, 1866 р.н., с. Количівка Чернігівского р-ну, українець, неписьменний. Проживає у с. Количівка, одноосібник. Заарештований 08.04.1932 р. за ст.54-10 КК УСРР. Рішення по справі відсутнє. Реабілітований 25.12.1996 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.738) (РІ, кн.6, с.569).*

Нітченко Карпо Іванович, 1869 р.н., с. Количівка Чернігівського р-ну, українець. Проживав у с. Количівка, одноосібник. Заарештований 02.03.1931 р. за ст.54-10 КК УСРР. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 08.05.1931 р. справу припинено *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.2898) (РІ, кн.6, с.569).*

Нітченко Макар Микитович, 1891 р.н., с. Количівка Чернігівського р-ну, українець, малописьменний. Проживав у с. Количівка, голова колгоспу. Заарештований 21.02.1933 р. За постановою судової «трійки» при Колегії ГПУ УСРР від 15.05.1933 р. за ст.54-11 КК УСРР ув'язнений до концтабору на 3 роки умовно. Реабілітований 30.08.1989 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.10524) (РІ, кн.6, с.569).*

Нітченко Олексій Йосипович, 1923 р.н., с. Количівка Чернігівського р-ну, освіта середня. Проживав у с. Количівка. Охоронець. Заарештований

23.09.1943 р. За постановою особливої наради при НКВД СРСР від 01.04.1944 р. за ст.54-1 «а» КК УРСР ув'язнений до ВТТ на 5 років. Реабілітований 28.01.1994 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.11992) (РІ, кн.6, с.569).*

Осмоловський Ничипір Лукич, 1874[1875] р.н., с. Количівка Чернігівського р-ну, українець, малописьменний. Проживав у с. Количівка, одноосібник. Заарештований 02.03.1931 р. За постановою особливої наради при НКВД УСРР від 08.05.1931 р. за ст.54-10 КК УСРР висланий до Північного краю на 3 роки. Реабілітований 30.04.1990 р. *(Держархів Чернігівської області, .Р-8840, оп.3, спр.2898) (РІ, кн.6, с.632).*

Повод Денис Степанович, 1897 р.н., с. Іванівка, українець, станція Чернігів, вантажник,репресований 1937 р., реабілітований 1989 р. *(ШК. – 1991. – 20 квітня).*

Повод Дмитро Захарович, 1894 р.н., с. Іванівка, українець, райфінвідділ, касир, репресований 1937 р., реабілітований 1962 р. *(ШК. – 1990. – 1 грудня).*

Подтергер Степан Іванович, 1894 р.н., с. Іванівка, українець, колгоспник, репресований 1933 р., реабілітований 1989 р. *(ШК. – 1991. – 20 квітня).*

Полещук Пантелій Микитович, 1891 р.н., с. Іванівка, українець, селянин, репресований 1933 р., реабілітований 1989 р. *(ШК. – 1991. – 20 квітня).*

Решетніков Петро Олексійович, 1883 р.н., с. Количівка, українець, одноосібник, репресований 1931 р., реабілітований в 1982 р. *(ШК. – 1991. – 20 квітня).*

Салоник Іван Гнатович, 1898 р.н., с. Іванівка, українець, візник, репресований 1930 р., реабілітований 1961 р. *(ШК. – 1990. – 1 грудня).*

Сальник Іван Григорович, 1899 р.н., с. Іванівка, українець, селянин, репресований 1930 р., реабілітований 1989 р. *(ШК. – 1991. – 25 квітня).*

Чміль Іван Павлович, 1909 р.н., с. Количівка, українець, колгоспник, репресований 1946 р., реабілітований 1966 р. *(ШК. – 1991. – 25 квітня).*

Шуба Р.Я. – вчитель Янівської школи *(Греченко Г. Репресовані освітяни Чернігівщини. – Чернігів, 2003. – С.138; справа в архіві СБУ).*

Юшкевич Михайло Антонович, 1904 р.н., с. Іванівка, українець, колгоспник, репресований 1938 р., реабілітований 1989 р. *(ШК. – 1990. – 1 грудня).*

Буди

Аксюта Марфа Іванівна, 1910 р.н., с. Буди Чернігівського р-ну, українка, освіта початкова. Проживала у м. Чернігів, домогосподарка. 14.03.1945 р. взята на підписку про невиїзд. За постановою особливої наради при НКВД СРСР від 27.10.1945 р. як член сім'ї зрадника Батьківщини вислана до Казахстану на 5 років. Реабілітована 30.01.1995 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.12247) (РІ, кн.2, с.605).*

Герасименко Дмитро Семенович, 1880 р.н., с. Буди Олишівського (нині Чернігівського) р-ну, українець, малописьменний. Проживав у с. Буди,

одноосібник. Заарештований 18.10.1930 р. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 13.11.1930 р. за ст.54-10 КК УСРР висланий до Північного краю на 3 роки. Реабілітований 05.05.1989 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.5385) (РІ, кн.4, с.279).*

Герасименко Євтихій Левкович [Леонтійович], 1893 р.н., с. Буди Чернігівського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Буди, одноосібник. Заарештований 25.10.1930 р. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 13.11.1930 р. за ст.ст.54-10, 54-13 КК УСРР ув'язнений до концтабору на 3 роки. На час другого арешту – мешканець м. Чернігів, бухгалтер. Заарештований 17.09.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 28.09.1937 р. за проведення антирадянської агітації застосована ВМП. Розстріляний 07.10.1937 р. у м. Чернігів. Реабілітований 12.05.1989 р., 19.08.1961 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.5423, 4789) (РІ, кн.4, с.280).*

Герасименко Іван Левкович, 1879 р.н., с. Буди Олишівського (нині Чернігівського) р-ну, малописьменний. Проживав у с. Буди, одноосібник. Заарештований 18.10.1930 р. За постановою судової «трійки» при Колегії ГПУ УСРР від 04.11.1930 р. за ст.54-10 КК УСРР ув'язнений до концтабору на 5 років. Реабілітований 16.06.1989 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.6845) (РІ, кн.4, с.280).*

Герасименко Іван Сидорович, 1887[1888] р.н., с. Буди Олишівського (нині Чернігівського) р-ну, українець, малописьменний. Проживав у м. Чернігів, тесля. Заарештований 05.03.1933 р. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 27.03.1933 р. за ст.54-10 КК УСРР висланий до Північного краю на 3 роки. Заарештований 23.10.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 31.10.1937 р. за проведення антирадянської агітації застосована ВМП. Розстріляний 14.11.1937 р. у м. Чернігів. Реабілітований 17.07.1989 р., 03.09.1960 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.7350, 4508) (РІ, кн.4, с.280).*

Герасименко Микола Дмитрович, 1906 р.н., с. Буди Олишівського (нині Чернігівського) р-ну, українець, малописьменний. Проживав у м. Чернігів, вантажник. Заарештований 22.12.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 27.12.1937 р. за проведення антирадянської агітації, розповсюдження провокаційних чуток про війну застосована ВМП. Розстріляний 07.01.1938 р. у м. Чернігів. Реабілітований 22.08.1989 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.10985) (РІ, кн.4, с.281).*

Герасименко Микола Іванович, 1914 р.н., с. Буди Олишівського (нині Чернігівського) р-ну, українець, малописьменний. Проживав у м. Чернігів, моторист. Заарештований 17.09.1937 р. За постановою трійки при УНКВД по Чернігівській області від 03.11.1937 р. за проведення антирадянської агітації ув'язнений до ВТТ на 10 років. Покарання відбував у Байкало-Амурському ВТТ. Загинув у 1938 р. Реабілітований 28.09.1963 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.7097) (РІ, кн.4, с.281).*

Герасименко Олександр Петрович, 1902 р.н., с. Буди Олишівського (нині Чернігівського) р-ну, українець, освіта середня. Проживав у м. Чернігів., механік. Заарештований 16.09.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 28.09.1937 р. За проведення антирадянської агітації ув'язнений до ВТТ на 10 років. Реабілітований 18.08.1989 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.11469) (РІ, кн.4, с.282).*

Герасименко Трохим Леонтійович, 1895 р.н., с. Буди Чернігівського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у м. Чернігів, машиніст. Заарештований 21.02.1935 р. За вироком спец колегії Чернігівського облсуду від 17.10.1935 р. за ст.54-10 ч.1 КК УСРР засуджений до позбавлення волі у ВТТ на 5 років. За вироком спец колегії Київського облсуду від 13.04.1936 р. виправданий. *(ГДА СБ України, м. Київ, ф.6, Спр.75310-п) (РІ, кн.4, с.284).*

Кононович Іван Андрійович, 1905 р.н., с. Буди Куликівського (нині Чернігівського) р-ну, українець, малописьменний. Проживав у с. Буди, одноосібник. Заарештований 21.12.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 27.12.1937 р. за проведення антирадянської агітації застосована ВМП. Розстріляний 07.01.1938 р. у м. Чернігів. Реабілітований 22.08.1989 р.
(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.10986) (РІ, кн.5, с.443).

Новомученики и Исповедники Русской Православной Церкви XX века

Свящ Нацик Игнатий Васильевич

Нацик Игнатий Васильевич (1887–1938) – священник, настоятель церкви Рождество-Богородицы с. Количевка. Арестован 02.10.1937 г. Санкционировал арест следователь НКВД Арбутский, обыск и арест проводил Черняк Юзя Янкелевич. До ареста о. Игнатия неоднократно вызывали в ОГПУ-НКВД, предлагая ему стать осведомителем и бросить службу в церкви, но он отказался. При обыске отобрали все, имевшее отношение к религии: книги, кресты, а также ценные вещи. На допросах предъявлялись клеветнические обвинения, очных ставок и суда не было. Приговорен в 1937 г. к 10 лет ИТЛ на Дальнем Востоке.

В декабре 1937 г. этап из 273 заключенных погрузили в 7 малых товарных вагонов-телятников и везли около 7 месяцев на Дальний Восток. Через окно в вагоне о. Игнатий ответил сыну, что не знает куда повезут и на сколько, т.к. суда не было, на вопрос пытали ли его, утвердительно кивнул головой. Лишь в концлагере всей массе заключенных объявили, что всех их заочно осудила тройка на 10 лет за контрреволюционную агитацию. В день Св.Пасхи (1938г.), группа верующих пела в лагере пасхальные песнопения, за это все они были помещены в изоляторы и замучены голодом и холодом. Погиб в лагере 10.09.1938 г.

В 1971 г. по заявлению сына Владимира Игнатьевича КГБ Черниговской области провело расследование по делу о. Игнатия. Старожилы с. Количевки свидетельствовали, что он был честным, правдивым, глубоко верующим, отзывчивым, помогал остро нуждавшимся материально и трудом.

Реабилитирован Черниговским областным судом 21.07.1971 г.

http://wap.posidelki.borda.ru/?1-5-160-00000031-000-40-0

www.pstbi.ccas.ru/bin/nkws.exe/ans/ans/newmr/

Ладинська сільська громада

Бондаренко Анатолій Петрович, 1877 р.н., с. Коломійці Пирятинського р-ну Полтавської області, українець, освіта середня. Проживав у с. Ладинка Олишівського (нині Чернігівського) р-ну, священик. Заарештований 03.10.1929 р. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 24.01.1930 р. як соціально-небезпечний елемент ув'язнений до концтабору на 3 роки. Реабілітований 28.05.1998 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.5152) (РІ, кн.3, с.403).*

Бондаренко Давид Юхимович, 1894 р.н., с. Ладинка Олишівського (нині Чернігівського) р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у м. Борзна Борзнянського р-ну, службовець. Заарештований 26.10.1937 р. За постановою "трійки" при УНКВД по Чернігівській області від 19.11.1937 р. за участь у діяльності антирадянської української націоналістичної організації застосована ВМП. Розстріляний 27.11.1937 р. у м. Чернігів. Реабілітований 23.08.1989 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.9932) (РІ, кн.3, с.405).*

Вовк Тимофій Юхимович, 1892 р.н., с. Ладинка Олишівського (нині Чернігівського) р-ну, українець, освіта початкова. Проживав за місцем дислокації транспортної роти 914 сп, червоноармієць. Заарештований 22.09.1942 р. За вироком ВТ 246 сд від 04.10.1942 р. за ст.ст.19-58-1 "б" КК РРФСР засуджений до позбавлення волі на 10 років. Реабілітований 27 09.1996 р. *(ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр.17694-п) (РІ, кн.3, с.535).*

Волков-Волк Олексій Кузьмич, 1898 р.н., с. Ладинка Олишівського (нині Чернігівського) р-ну, українець, освіта середня. Проживав у с. Ладинка, помічник рахівника. Заарештований 27.08.1937 р. За постановою особливої наради при НКВД СРСР від 19.10.1937 р. за проведення антирадянської діяльності застосована ВМП. Розстріляний 22.10.1937 р. у м. Чернігів. Реабілітований 30.10.1991 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.11852) (РІ, кн.3, с.545).*

Євтушенко Михайло Захарович, 1921 р.н., с. Друцьке Олишівського (нині Чернігівського) р-ну, українець, освіта середня. Проживав у с. Друцьке, студент. Заарештований 25.09.1943 р. за ст.54-1 "а" КК УРСР. 24.01.1944 р. справу припинено. Реабілітований 26.11.1996 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.804) (РІ, кн.5, с.26).*

Кирієнко Опанас Михайлович, 1912 р.н., с. Друцьке Олишівського (нині Чернігівського) р-ну, українець, освіта початкова. Проживав за місцем дислокації 20 сп 7 сд, червоноармієць. Заарештований 11.04.1937 р. За вироком ВТ 5 ск КВО від 07.08.1937 р. за ст. 54-10 ч. 1 КК УРСР засуджений до позбавлення волі у ВТТ на 3 роки. Реабілітований 24.05.1990 р. *(ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр.602-п) (РІ, кн.5, с.293).*

Костюченко Свирид Юхимович, 1897 р.н., с. Ладинка Олишівського (нині Чернігівського) р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Ладинка, голова споживтовариства. Заарештований 29.09.1943 р. За вироком ВТ Чернігівського гарнізону від 23.03.1944 р. за ст.54-3 КК УРСР виправданий. 15.06.1944 р. звільнений *(ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр.1323-п) (РІ, кн.5, с.507).*

Костюченко Федот Федорович, 1892 р.н., с. Ладинка Олишівського (нині Чернігівського) р-ну, українець, освіта початкова. Проживав за місцем дислокації транспортної роти 914 сп, червоноармієць. Заарештований 22.09.1942 р. За вироком ВТ 246 сд від 04.10.1942 р. за ст.ст.19-58-1 б КК РРФСР засуджений до позбавлення волі на 10 років. Реабілітований 27.09.1996 р. *(ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр.17694-п) (РІ, кн.5, с.507).*

Мітькевич Сергій Григорович, 1892 р.н., с. Ладинка Чернігівського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Ладинка, колгоспник. Заарештований 16.07.1935 р. За вироком спецколегії Чернігівського облсуду від 15.02.1936 р. за ст.54-10 ч. 1 КК УСРР засуджений до позбавлення волі у ВТТ на 3 роки. Реабілітований 02.07.1992 р. *(ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр.1787-п) (РІ, кн.6, с.451).*

Рябченко Сергій Назарович, 1879 р.н., с. Друцьке, українець, одноосібник, репресований 1930 р., реабілітований 1989 р. *(ШК. – 1991. – 20 квітня).*

Рябченко Василь Михайлович, 1884 р.н., с. Друцьке, українець, одноосібник, репресований 1930 р., реабілітований 1989 р. *(ШК. – 1991. – 20 квітня).*

Фир Терентій Володимирович, 1888 р.н., с. Ладинка, українець, селянин, репресований 1930 р., реабілітований 1989 р. *(ШК. – 1991. – 27 квітня).*

Надія Пищик

Зі спогадів рідних

Про Костюченка Свирида Юхимовича

Костюченко Олексія Дмитрович, онук, 09.01.1957 р.н, що проживає в с. Ладинка, вулиця Урожайна, буд.2.:

«Мені дід розповідав, що він служив в царській армії під час Першої світової війни (2 роки в армії Брусилова). Повернувся з фронту і був мобілізований в перший Київській добровольчий полк по боротьбі з бандами Зеленого. Полк був розбитий. Дід потрапив у полон. Згодом відпустили. Прийшов додому пішки з Трипілля. Займався домашнім господарством. Мав коня, корову, вовнодерку, обробляв землю. Під час колективізації вступив до колгоспу. Працював на фермі. Був хорошим рибалкою, навчив мене рибалити, косити, рубати дрова.

Під час Другої світової війни був головою споживтовариства. У 1943 році був заарештований за анонімним доносом, але його виправдали і в 1944 році звільнили. Помер 17.08.1974 року, похований в селі Ладинка».

Про Кирієнка Опанаса Михайловича

Кирієнко Іван Опанасович, син, 10.10.1947 р.н., що проживає в с. Друцьке, вул. Набережна, б.115):

«Мені мати розповідала, що батько був штабним писарем при військовій частині, що розміщувалась поблизу села Ладинка. Заарештували його навесні 1937 року. Була велика повінь і він поплив човном до Ладинки, а ввечері додому не повернувся. Сказали що його заарештували. Спочатку сидів у Чернігові а після оголошення вироку відправили на Колиму, на золоті приіски. Його засудили на три роки. Але поки відбував покарання – почалася війна і його не звільнили, тому відбув там 10 років. У 1947 році повернувся додому, пішов працювати у місцевий колгосп. Часто хворів, був дуже худий. Помер у 1951 році від туберкульозу. Точної дати не пам’ятаю, але це було влітку. Похований в селі Друцьке».

Записано зі слів Савиної Надії Григорівни (онуки, 01.01.1957 р.н., що проживає у с. Ладинка, пров. Санаторний, б. 3/5):

«Моя мама була старшою донькою у сім’ї. Коли діда заарештували, бабуся була вагітна нею. Дід не бачив, коли вона і народилася, бо його заарештували у квітні, а мама народилася в серпні (27.08.1937). Коли дід повернувся додому, мамі було вже 10 років. Вона пам’ятає як поверталась зі школи з гуртом дівчат, їх зустрів якийсь незнайомець і запитав чи немає серед них Кирієнко Галі. Дівчата відповіли, що є. Мама вийшла наперед. Так відбулася їхня перша зустріч з батьком. Мама казала, що він був дуже виснажений і хворий, за що його заарештували вона так і не зрозуміла. Казали,

що підписав якісь папери. Його начальників всіх розстріляли, а діду дали три роки. Але відбув десять. Коли повернувся, у родині народився мамин брат, дядько Іван. Коли дядьку було чотири роки, а мамі 14 – дід помер.

Краснянська сільська громада

Ананко Григорій Іванович 1903р.н., с. Красне Чернігівського р-ну, українець. Проживав у м. Чернігів, робітник. Заарештований 24.10.1937р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 31.10.1937 р. за проведення антирадянської агітації, скерованої на підрив колгоспного будівництва, ув'язнений до ВТТ на 10 років. 28.03.1939 р. справу припинено. Реабілітований 27.02.1996р. *(Держархів Чернігівської області,.- Ф. Р-8840.-Оп.3.- Спр.368).*

Бєлодід Павло Пилипович 1894 р.н., с. Красне Олишівського (нині Чернігівського) р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Красне, без певних занять. Заарештований 02.11.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 16.11.1937р. за проведення антирадянської агітації, скерованої на підрив колгоспного будівництва, ув'язнений до ВТТ на 10 років. Реабілітований 27.07.1989 р. *(Держархів Чернігівської області, Держархів Чернігівської області,.- Ф. Р-8840.-Оп.3.- Спр.11546).*

Бондаренко Іван Степанович 1927 р.н., с. Красне Олишівського (нині Чернігівського) р-ну, українець, освіта середня. Член ВЛКСМ. Проживав за місцем дислокації в.ч.20548, ст. матрос Чорноморського флоту. Заарештований 28.10.1950р. За вироком ВТв.ч.31395- Б від 04.01.1951р. за ст. 54-10 КК УРСР засуджений до позбавлення волі у ВТТ на 10 років. Згідно з ст.ст. 1,6 Указу Президії ВР СРСР від 27.03.1953р. «Про амністію» від відбуття покарання звільнений, судимість знято. Звільнений 13.12.1954р. Реабілітований 11.01.1990р.*(ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр.14459-п).*

Вершняк Ілля Максимович 1891 р.н., Красне Олишівського (нині Чернігівського) р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Красне, одноосібник. Заарештований 07.03.1928р. За постановою судової колегії ОГПУ від 28.05. 1928р. за ст.. 58-10 КК РСФРР ув'язнений до концтабору на 5 років. 10.01.1933р. загинув у Ярославському політізоляторі. Реабілітований 03.07.1989р. *(Держархів Чернігівської області,.-Ф. Р.-8840.- Оп.3.- Спр.3472).*

Гвоздь Андрій Дмитрович 1906 р.н., с. Красне Олишівського (нині Чернігівського) р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у м. Чернігів, інструктор столярної майстерні. Заарештований 23.10.1937р. за проведення антирадянської агітації, скерованої на підрив колгоспного будівництва, ув'язнений до ВТТ на 10 років. Відбував покарання у Буреїнському ВТТ, ст. Ізвєсткова. Реабілітований 07.04.1956р. *(Держархів Чернігівської області, ф. Р.-8840, оп.3, спр.2141).*

Дерев'янко Іван Герасимович 1877 (1879) р.н., с. Красне Олишівського (нині Чернігівського) р-ну, українець, освіта середня. Проживав у с. Красне, одноосібник. Заарештований 18.10.1930 р. За постановою особливої наради

при Колегії ГПУ УСРР від 13.11.1930р. за ст. 54-10 КК УСРР висланий до Північного краю на 3 роки. На час другого арешту – мешканець м. Чернігів, тесля. Заарештований 14.01.1938р. за ст. 54-10 ч. 1 КК УРСР. 29.05.1938р. справу припинено. Реабілітований 05.05.1989р., 28.10.1996р. *(Держархів Чернігівської області, ф. Р-8840, оп.3, спр. 5393,698).*

Куліш Трохим Павлович 1907р.н., с. Красне Олишівського (нині Чернігівського) р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Красне, голова колгоспу. Заарештований 28.10.1943р. за ст. 54-1 «б» КК УРСР. 26.01.1944р. справу припинено. Реабілітований 16.09.1997р. *(Держархів Чернігівської області, ф. Р-8840, оп.3, спр. 4413).*

Слобідська сільська громада

Батог Петро Григорович, 1881 р.н., с. Вікторівка Куликівського (нині Чернігівського) р-ну, українець, освіта початкова. Проживал у с. Вікторівка, одноосібник. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 13.11.1930 р. за ст.54-13 КК УСРР ув'язнений до концтабору на 3 роки. На час другого арешту проживав у м. Чернігів, не працював. Заарештований 16.09.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Київській області від 28.09.1937 р. за проведення антирадянської агітації ув'язнений до ВТТ на 10 років. Реабілітований 18.05.1989 р., 26.05.1989 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.5415, 1742) (РІ, кн.2, с.664).*

Гавриленко Іван Минович, 1918 р.н., с. Слобода Чернігівського р-ну, українець, освіта вища. Член ВЛКСМ. Проживав у м. Самарканд, Узбекистан, слухач військово-ветеринарної академії м. Самарканд. Заарештований 24.09.1942 р. За вироком ВТ Самаркандського гарнізону від 25.08.1943 р. за ст.ст.58, 66 ч.2 КК Узбецької РСР засуджений до позбавлення волі на 8 років. Реабілітований 26.05.1995 р. *(ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр.16961-п) (РІ, кн.4, с.238).*

Гавриленко Макар Іванович, 37 років, розстріляний 02.05.1920 р., с. Слобода, українець, сапожник *(РІ, кн.4, с.559).*

Гайдук Давид Гнатович, 1884 р.н., с. Слобода Олишівського (нині Чернігівського) р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у м. Чернігів, тесля. Заарештований 27.01.1939 р. За вироком лінійного суду ВТ Дніпровського басейну від 27.02.1939 р. за ст.54-10 ч.1 КК УРСР засуджений до позбавлення волі на 5 років. Реабілітований 03.08.1993 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр.2240-п) (РІ, кн.4, с.251).

Зубін Василь Іванович, 1921 р.н., с. Маліково Дальнеконстантиновського р-ну Горьковської (нині Нижньогородської) області, РФ, росіянин, освіта початкова. Проживав у с. Слобода Чернігівського р-ну, колгоспник. Заарештований 03.11.1943 р. За постановою особливої наради при НКВД СРСР від 08.07.1944 р. за ст.54-1 «б» КК УРСР як покарання зарахувати термін попереднього ув'язнення, з-під варти звільнити. Реабілітований 30.10.1995 р.*(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.12379) (РІ, кн.5, с.154).*

Каптель Єгор Карпович, 1887 р.н., с. Слобода Олишівського (нині Чернігівського) р-ну, українець, малописьменний. Проживав у с. Слобода, одноосібник. Заарештований 19.10.1930 р. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 21.12.1930 р. за ст.54-10 КК УСРР висланий до Північного краю на 3 роки. Заарештований 21.12.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 27.12.1937 р. за проведення антирадянської агітації застосована ВМП. Розстріляний 08.01.1938 р. у м. Чернігів. Реабілітований 26.06.1989 р., 26.07.1989 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.6438, 11286) (РІ, кн.5, с.238).*

Карпенко Катерина Гнатівна, 1898 р.н., с. Янівка (нині с. Іванівка) Чернігівського р-ну, українка, неписьменна. Проживала у с. Драчівщина Олишівського (нині Чернігівського) р-ну, колгоспниця. Заарештована 02.03.1945 р. За вироком ВТ військ МГБ по Чернігівській області від 12.05.1945 р. за ст.54-1 «а» КК УРСР та згідно ст.2 Указу Президії ВР СРСР від 19.04.1943 р. засуджена до каторжних робіт на 20 років. Реабілітована 26.06.1995 р.
(ГДА СБ України, м.Чернігів. – Спр.17052-п) (РІ, кн.5, с.251).

Карпенко Олександр Максимович, 1891 р.н., с. Слобода Олишівського (нині Чернігівського) р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Драчівщина Олишівського (нині Чернігівського) р-ну, одноосібник. Заарештований 02.03.1945 р. За вироком ВТ військ НКВД по Чернігівській області від 12.05.1945 р. за ст.54-1 а КК УРСР та згідно ст.2 Указу Президії ВР СРСР від 19.04.1943 р. засуджений до каторжних робіт на 20 років. Реабілітований 26.06.1995 р. (*ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр.17052-п) (РІ, кн.5, с.252).*

Кваша Іван Онисимович, 1919 р.н., с. Вікторівка Олишівського (нині Чернігівського) р-ну, українець, освіта середня. Проживав у с. Вікторівка, обліковець колгоспу. Заарештований 29.02.1952 р. За вироком ВТ КВО від 23.04.1952 р. за ст.54-10 ч.2 КК УРСР засуджений до позбавлення волі на 10 років. За вироком ВТ КВО від 22.12.1954 р. за ст.54-10 ч.1 КК УРСР міру покарання знижено до 5 років позбавлення волі. Згідно з Указом Президії ВР СРСР від 27.03.1953 р. «Про амністію» звільнений. Реабілітований 14.11.1994 р.
(ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр.16632-п) (РІ, кн.5, с.273).

Клипа Микола Гаврилович, 1881 р.н., с. Смолянка Олишівського (нині Куликівського) р-ну, українець, малописьменний. Проживав у с. Вікторівка, одноосібник. Заарештований 13.02.1930 р. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 28.04.1930 р. за ст.54-10 КК УСРР висланий до Північного краю на 3 роки. Реабілітований 28.06.1989 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.5180) (РІ, кн.5, с.324).*

Коптель Іван Тимофійович, 1906 р.н., с. Слобода, українець, старший лейтенант, репресований 1938 р., реабілітований 1956 р.*(ШК. – 1991. – 18 квітня).*

Коптель Єгор Карпович, 1887 р.н., с. Слобода, українець, одноосібник, репресований 1930 р., реабілітований 1989 р. *(ШК. – 1991. – 18 квітня).*

Копті(е)ль Тимофій Полікарпович, 1870 р.н., с. Слобода Олишівського (нині Чернігівського) р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у м. Чернігів, чорноробочий. Заарештований 19.01.1933 р. За постановою

судової «трійки» при Колегії ГПУ від 15.05.1933 р. за ст.54-11 КК УСРР висланий до Північного краю на 3 роки. Реабілітований 19.06.1967 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.8733–8747) (РІ, кн.5, с.456).*

Коптель Трохим Андрійович, 25 років, розстріляний 20.05.1920 р., с. Слобода, українець, службовець *(РІ, кн.4, с.562).*

Косач Михайло Семенович, 1925 р.н., с. Слобода Олишівського (нині Чернігівського) р-ну, українець, освіта середня. Проживав за місцем дислокації 2 сб 631 сп 159 сд, червоноармієць. Заарештований 31.03.1944 р. За вироком ВТ 159 сд від 26.04.1944 р. за ст.58-10 ч.2 КК РРФСР засуджений до позбавлення волі на 7 років. Звільнений 31.03.1951 р. Реабілітований 19.04.1991 р. *(ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр.14527-п) (РІ, кн.5, с.487).*

Кочура Ганна Семенівна, 1886 р.н., с. Слобода Олишівського (нині Чернігівського) р-ну, українка, неписьменна. Проживала у м. Чернігів, двірник. Заарештована 22.10.1943 р. за ст.54-1 «а»КК УРСР. 24.02.1944 р. справу припинено. Реабілітована 28.10.1996 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.724) (РІ, кн.5, с.524).*

Кочура Іван Омелянович, 1899 р.н.. с. Слобода Олишівського (нині Чернігівського) р-ну, українець, неписьменний. Проживав у с. Слобода, селянин. Заарештований 15.06.1920 р. За постановою Чернігівської губЧК від 15.07.1920 р. за участь у повстанні проти радянської влади передбачена ВМП. Реабілітований 21.12.1994 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.12194) (РІ, кн.5, с.524).*

Кочура Пилип Леонтійович, 1893 р.н., с. Слобода Олишівського (нині Чернігівського) р-ну, українець, малописьменний. Проживав у с. Слобода, селянин. Заарештований 15.06.1920 р. За постановою губЧК від 15.07.1920 р. за участь у повстанні проти радянської влади засуджений до ВМП. Реабілітований 21.12.1994 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.12194) (РІ, кн.5, с.525).*

Кочура Пилип Йосипович, розстріляний 15.07.1920 р., с. Слобода, українець, хлібопашець (*РІ, кн.4, с.562).*

Новиченко Іван Юхимович, 1900 р.н., с. Слобода Олишівського (нині Чернігівського) р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Слобода, голова колгоспу. Заарештований 30.10.1943 р. За постановою особливої наради при НКВД СРСР від 15.07.1944 р. за ст.54-1 «а» КК УРСР ув'язнений до ВТТ на 5 років. Реабілітований 08.12.1993 р.
(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.11953) (РІ, кн.6, с.574).

Пищур Іван Тимофійович, 32 роки, розстріляний 26.04.1921 р., с. Слобода, українець, хлібопашець. *(РІ, кн.4, с.564).*

Пищур Павло Микитович, 18 років, розстріляний 02.05.1920 р., с. Слобода, українець, хлібопашець*.(РІ, кн.4, с.561).*

Пищур Хрисанф Максимович, 1882 р.н., с. Слобода, українець, одноосібник, репресований 1930 р., реабілітований 1989 р. *(ШК. – 1991. – 20 квітня).*

Кархівська сільська громада

Списки складено за хронологією подій.

Бобок [Бубок] **Асон Іванович**, с. Кархівка Чернігівського р-ну. Проживав у с. Малі Осняки Пакульської волості Чернігівського повіту, селянин. Заарештований ***29.03.1919*** р. за висловлювання антирадянських настроїв. Рішення по справі відсутнє. Реабілітований 28.11.1998 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-4609, оп.1, спр.457) (РІ, кн.3, с.368).*

Брик [Брика, Брико] **Володимир Петрович**, 1861 р.н., смт Березна Березнянського (нині Менського) р-ну, українець, неписьменний. Проживав у с. Малі Осняки Пакульської волості Чернігівського повіту, одноосібник. Заарештований ***29.03.1919*** р. за проведення антирадянської агітації та злісну непокору владі. 28.05.1919 р. взятий на підписку про невиїзд. Рішення по справі відсутнє. Реабілітований 28.11.1998 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-4609, оп.1, спр.457) (РІ, кн.3, с.435).*

Власенко Дмитро Пилипович, 1875 р.н., смт Березна Березнянського (нині Менського) р-ну, українець, малописьменний. Проживав у с. Малі Осняки Пакульської волості Чернігівського повіту, селянин. Заарештований ***29.03.1919*** р. за проведення антирадянської агітації. 25.08.1919 р. звільнений на підписку про невиїзд. Рішення по справі відсутнє. Реабілітований 28.11.1998 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-4609, оп.1, спр.457) (РІ, кн.3, с.529).*

Кирильченко Іван Миронович, 1862 р.н., с. Малі Осняки Пакульської волості Чернігівського повіту, українець, неписьменний. Проживав у с. Малі Осняки, селянин. Заарештований ***29.03.1919*** р. за проведення антирадянської агітації. 28.05.1919 р. звільнений на підписку про невиїзд. Рішення по справі відсутнє. На час другого арешту – мешканець с. Кархівка. Заарештований 09.04.1931 р. за ст.54-10 ч.1 КК УСРР. 25.05.1931 р. включений в загальну операцію по вилученню куркулів. Реабілітований 28.11.1998 р., 28.02.1996 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-4609, оп.1, спр.457; ф.Р-8840. Оп.3, спр.401) (РІ, кн.5, с.288).*

Кирильченко Петро Іванович, 1889 р.н., с. Малі Осняки Пакульської волості Чернігівського повіту, українець, освіта початкова. Проживав у с. Малі Осняки, селянин. Заарештований ***29.03.1919*** р. за проведення антирадянської агітації. Рішення по справі відсутнє. Реабілітований 28.11.1998 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-4609, оп.1, спр.457) (РІ, кн.5, с.288).*

Клименок Семен Оникійович, 1887 р.н., с. Малі Осняки Пакульської волості Чернігівського повіту, українець, освіта початкова. Проживав у с. Малі Осняки, голова сільвиконкому. Заарештований ***29.03.1919*** р. за проведення антирадянської агітації. 28.05.1919 р. звільнений на підписку про невиїзд. Рішення по справі відсутнє. Реабілітований 28.11.1998 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-4609, оп.1, спр.457) (РІ, кн.5, с.323).*

Носько Максим Петрович, 1897 р.н., с. Малі Осняки Чернігівського повіту, українець, освіта початкова. Проживав у с. Малі Осняки, селянин. Заарештований ***30.05.1919*** р. за проведення антирадянської агітації. Рішення по справі відсутнє. Реабілітований 28.11.1998 р. Реабілітований 28.02.1996 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-4609, оп.1, спр.457) (РІ, кн.6, с.581).*

Бабчинець Михайло Агейович, 21 рік, розстриляний ***04.03.1922*** р., с. Кархівка, українець, хлібопашець *(РІ, кн.4, с.575).*

Бабчинець Самуїл Авдійович, 22 роки, розстриляний ***04.03.1922*** р., с. Кархівка, українець, хлібопашець *(РІ, кн.4, с.575).*

Василенко Никифор Іванович, 22 роки, розстриляний ***04.03.1922*** р., с. Осняки, українець, хлібопашець *(РІ, кн.4, с.575).*

Триголов Савва Ісакович, 17 років, розстриляний ***04.03.1922*** р., с. Кархівка, українець, хлібопашець *(РІ, кн.4, с.575).*

Буряк Павло Севастьянович, 1903 р.н., с. Кархівка Козлянського (нині Чернігівського) р-ну, українець, малописьменний. Проживав у с. Кархівка, одноосібник. Заарештований ***05.07.1929*** р. За вироком Чернігівського окружного суду від 05.07.1929 р. за ст.ст.34 ч. 2, 21 «ж» КК УСРР засуджений до висилки за межі Чернігівської округи до Ізюмської округи на 2 роки. Реабілітований 30.06.1999 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-328, оп.6, спр.189) (РІ, кн.3, с.456).*

Кирильченко Карпо Никифорович, 1906 р.н., с. Кархівка Чернігівського р-ну, українець, неписьменний. Проживав у с. Кархівка, коваль. Заарештований ***05.01.1929*** р. За вироком Чернігівського окружного суду від 04.11.1929 р. за ст.54-8 КК УСРР засуджений до ВМП. Розстріляний 29.12.1929 р. Реабілітований 30.06.1999 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-328, оп.6, спр.317) (РІ, кн.5, с.288).*

Шолох Єфрем Тарасович, 1879 р.н., с. Кархівка, українець, торфорозробка, робітник, репресований ***1930*** р. реабілітований 1989 р. *(ШК. – 1990. – 1 грудня).*

Якушев Василь Митрофанович, 1889 р.н., священник с. Кархівка, репресований ***1930*** р., реабілітований 1989 р. *(ШК. – 1990. – 1 грудня).*

Брик Василь Пилипович, 1908 р.н., с. Кархівка Михайло-Коцюбинського (нині Чернігівського) р-ну, українець, малописьменний. Проживав у с. Кархівка, одноосібник. Заарештований ***09.04.1931*** р. за ст.54-10 ч.1 КК УСРР. 25.05.1931 р. справу припинено. Реабілітований 28.02.1996 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.401) (РІ, кн.3, с.436).*

Гулей Ганна Андронівна, 1901 р.н., с. Кархівка Чернігівського р-ну, українка, письменна. Проживала у с. Кархівка, домогосподарка. Заарештована **09.04.1931** р. за ст.54-10 ч.1 КК УСРР. 25.05.1931 р. включена в загальну операцію по вилученню куркулів. Реабілітована 28.02.1996 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.401) (РІ, кн.4, с.399).*

Матюша Михайло Микитович, 1895 р.н., с. Кархівка Чернігівського р-ну, українець, письменний. Проживав у с. Кархівка, голова колгоспу.

Заарештований ***09.04.1931*** р. за ст.54-10 ч.1 КК УСРР. За постановою від 25.05.1931 р. включений в загальну операцію по вилученню куркулів. Реабілітований 28.02.1996 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.401) (РІ, кн.6, с.399).*

Малафєєнко Іван Папилович, 1909 р.н., с. Кархівка Чернігівського р-ну, українець, письменний. Проживав у с. Кархівка, одноосібник. Заарештований ***09.07.1932*** р. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 26.10.1932 р. за ст.54-10 КК УСРР висланий до Північного краю на 3 роки. Реабілітований 14.06.1989 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.6658) (РІ, кн.6, с.353).*

Малафєєнко Папило Іванович, 1882 р.н., с. Кархівка Чернігівського р-ну, українець, малописьменний. Проживав у с. Кархівка, одноосібник. Заарештований ***09.07.1932*** р. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 26.10.1932 р. за ст.54-10 КК УСРР висланий до Північного краю на 3 роки. Реабілітований 14.06.1989 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.6658) (РІ, кн.6, с.353).*

Фурс Мойсій Омелянович, 1874 р.н., с. Кархівка, українець, селянин, репресований ***1932*** р., реалібітований 1989 р. *(ШК. – 1991. – 25 квітня).*

Демиденко Панас Семенович, 1908 р.н., с. Кархівка, українець, одноосібник, репресований ***1937*** р., реабілітований 1989 р. *(ШК. – 1991. – 25 квітня).*

Дем'яненко Іван Антонович, 1908 р.н., с. Мокрі Велички Любецького (нині Ріпкинського) р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Кархівка Михайло-Коцюбинського (нині Чернігівського) р-ну, одноосібник. Заарештований ***10.08.1937*** р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 14.08.1937 р. за проведення контрреволюційної агітації застосована ВМП. Розстріляний 22.08.1937 р. у м. Чернігів. Реабілітований 23.09.1961 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.4807) (РІ, кн.4, с.450).*

Жолобецький Мойсей Самійлович, 1900 р.н., с. Кархівка Михайло-Коцюбинського (нині Чернігівського) р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Ведильці, рахівник. Заарештований ***31.10.1937*** р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 17.11.1937 р. За проведення антирадянської агітації ув'язнений до ВТТ на 10 років. Відбував покарання в Амурському залізничному ВТТ. Реабілітований 24.08.1989 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.10422) (РІ, кн.5, с.71).*

Жолобецький Самуїл Родіонович, 1879 р.н., с. Кархівка Михайло-Коцюбинського (нині Чернігівського) р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Кархівка, колгоспник. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від ***17.11.1937*** р. за проведення антирадянської агітації, скерованої на підрив заходів партії, ув'язнений до ВТТ на 10 років. Реабілітований 05.06.1989 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.1845) (РІ, кн.5, с.71).*

Стародуб Омелян Йосипович, 1880 р.н., с. Кархівка, українець, сторож, репресований ***1937*** р., реабілітований 1989 р. *(ШК. – 1990. – 1 грудня).*

Шолох Максим Васильович, 1893 р.н., с. Кархівка, українець, одноосібник, репресований ***1937*** р., реабілітований 1989 р. *(ШК. – 1990. – 1 грудня).*

Акуленко Кіндрат Львович, 1889 р.н., с. Кархівка Чернігівського р-ну, українець, неписьменний. Проживав у с. Кархівка, одноосібник. Заарештований ***16.02.1938*** р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 23.04.1938 р. за участь у діяльності антирадянської куркульського угруповання застосована ВМП. Розстріляний 11.05.1938 р. у м. Чернігів. Реабілітований 28.08.1989 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.9046) (РІ, кн.2, с.606).*

Брика Іван Володимирович, 1887 р.н., с. Кархівка Михайло-Коцюбинського (нині Чернігівського) р-ну, українець, неписьменний. Проживав у с. Кархівка, одноосібник. Заарештований ***16.02.1938*** р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 23.04.1938 р. за участь у діяльності антирадянського куркульського угрупування застосована ВМП. Розстріляний 11.05.1938 р. у м. Чернігів. Реабілітований 28.08.1989 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.9046) (РІ, кн.3, с.436).*

Семирозум Пантелій Дмитрович, 1903 р.н., с. Кархівка, українець, репресований ***1938*** р., перед арештом був під охороною за постановою «трійки», реабілітований 1964 р. *(ШК. – 1991. – 25 квітня).*

Соломаха Омелян Тимофійович, 1882 р.н., с. Кархівка, українець, колгоспник, репресований ***1938*** р., реабілітований 1989 р. *(ШК. – 1990. – 1 грудня).*

Кирильченко Олександр Данилович, 1925 р.н., с. Кархівка Чернігівського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Кархівка, колгоспник. Заарештований ***27.07.1941*** р. за ст.54-10 ч.1 КК УРСР. 24.07.1942 р. справу припинено. Реабілітований 25.02.1998 р. *(ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр.9994-п) (РІ, кн.5, с.288).*

Шпак Арсентій Абрамович, 1895 р.н., с. Кархівка, українець, заарештован ***12.01.1941*** р., засуджений 23.04.1941 р. судовою колегією Верховного Суду Комі АРСР за ст.58-10 ч.2 УК РРФСР до висшої міри покарання. Визначенням Верховного Суду СРСР від 24.06.1942 р. вища міра покарання замінена на 10 років позбавленя волі та 5 років поразки в правах *(Источник: Книга памяти Республики Коми, інтернет-сайт).*

Гребенник Антон Якович, 1908 р.н., с. Кархівка Михайло-Коцюбинського (нині Чернігівського) р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Кархівка, тракторист. Заарештований ***17.10.1943*** р. за ст.54-8 КК УРСР. 15.08.1944 р. справу припинено. Реабілітований 14.08.1997 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.4009) (РІ, кн.3, с.456).*

Киселівська сільська рада

(села Киселівка, Брусилів, Березанка Кобилянка,)

Атрошенко Данило Мусійович 1896 р.н., с. Брусилів Чернігівського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Брусилів, пожежник мостопереправи. Заарештований 20.09.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 07.10.1937 р. за ст.54-10 КК УРСР ув'язнений до ВТТ на 8 років. Реабілітований 11.03.1961 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.4675) (РІ, кн.2, с.637).*

Барбаш Ілля Корнійович, 1881 р.н., с. Брусилів Чернігівського р-ну, українець, малописьменний. Проживав у с. Брусилів, одноосібник. Заарештований 29.11.1930 р. за ст.54-10 КК УСРР. 16.07.1931 р. справу припинено. Висланий з сім'єю на Урал як куркуль. Реабілітований 23.01.1998 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.6275) (РІ, кн.2, с.658).*

Бі(є)лоус Іван Прокопович, 1900 р.н., с. Брусилів Чернігівського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Брусилів, тесля. Заарештований 11.09.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 17.10.1937 р. за проведення антирадянської агітації ув'язнений до ВТТ на 10 років. Реабілітований 12.06.1965 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.7891) (РІ, кн.3, с.342).*

Гаєвий Григорій Макарович, 1879 р.н., с. Березанка Чернігівського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у м. Чернігів, сторож. Заарештований 25.11.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 29.11.1937 р. за проведення антирадянської агітації ув'язнений до ВТТ на 8 років. Реабілітований 29.05.1989 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.1594) (РІ, кн.4, с.246).*

Гаєвий Яків Макарович, 1885 р.н., с. Березанка Чернігівського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у м. Чернігів, завідувач складу. Заарештований 08.12.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 10.12.1937 р. за проведення антирадянської агітації ув'язнений до ВТТ на 10 років. Реабілітований 29.05.1989 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.1568) (РІ, кн.4, с.247).*

Голик Іван Гаврилович, 1892[1893] р.н., с. Брусилів Чернігівського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Брусилів, одноосібник. Заарештований 20.02.1933 р. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 10.06.1933 р. за ст.54-10 КК УСРР ув'язнений до концтабору на 3 роки умовно. На час другого арешту – без певних занять. Заарештований 15.11.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 29.11.1937 р. за проведення антирадянської агітації, розповсюдження провокаційних чуток про війну, ув'язнений до ВТТ на 10 років. Реабілітований 17.07.1989 р. 23.08.1989 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.7353, 9186) (РІ, кн.4, с.306).*

Гунько Іван Кіндратович, 1881 р.н., с. Киселівка, українець, одноосібник, робітник, репресований 1932 р., реабілітований 1989 р. *(ШК. – 1991. – 11 квітня).*

Гунько Іван Петрович, 1911 р.н., с. Киселівка Чернігівського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Киселівка, одноосібник. Заарештований 09.04.1933 р. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 14.06.1933 р. за ст.54-10 КК УСРР ув'язнений до концтабору на 3 роки умовно. Звільнений 29.06.1933 р. Реабілітований 31.07.1989 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.7362) (РІ, кн.4, с.403).*

Гунько Олександр Микитович, 1903 р.н., с. Кобилянка Чернігівського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Кобилянка, пожежник, каменщик. Заарештований 20.09.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 07.10.1937 р. за ст.54-10 КК УРСР позбавлений волі на 10 років. Реабілітований 11.03.1961 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.4675) (РІ, кн.4, с.403).*

Гунько Петро Ілліч, 1881 р.н., с. Кобилянка Чернігівського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Киселівка Чернігівського р-ну, різноробочий. Заарештований 26.04.1932 р. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 29.11.1932 р. за ст.54-10 КК УСРР висланий до Північного краю на 3 роки. Реабілітований 14.06.1989 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.6640) (РІ, кн.4, с.403).*

Дайнеко Сергій Ананійович, 1880 р.н., с. Брусилів Чернігівського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Брусилів, одноосібник. Заарештований 15.11.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 29.11.1937 р. за проведення анти колгоспної агітації ув'язнений до ВТТ на 10 років. Реабілітований 29.05.1989 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.1600) (РІ, кн.4, с.418).*

Демешко Михайло Ілліч, 1904 р.н., с. Кобилянка Чернігівського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Кобилянка, тесля, Брусилвська мостопереправа, пожежник. Заарештований 20.09.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 07.10.1937 р. за ст.ст.54-10, 54-11 КК УРСР застосована ВМП. Розстріляний 13.10.1937 р. у м. Чернігів. Реабілітований 11.03.1961 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.4675) (РІ, кн.4, с.442).*

Демиденко Антон Корнійович, 1892 р.н., с. Березанка Чернігівського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Березанка, селянин. Заарештований 07.02.1919 р. За вироком Чернігівського губревтрибуналу від 17.06.1919 р. за співробітництво з гетьманською владою винесено громадську догану. Реабілітований 27.11.1998 р.*(Держархів Чернігівської області, ф.Р-4609, оп.1, спр.472) (РІ, кн.4, с.442).*

Дмитренко Максим Миколайович, 1897 р.н., с. Березанка Чернігівського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Березанка, одноосібник. Заарештований 09.03.1933 р. За постановою судової «трійки» при

Колегії ГПУ УСРР від 15.05.1933 р. за ст.54-11 КК УСРР висланий до Північного краю на 3 роки. Реабілітований 19.06.1967 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.8733–8747) (РІ, кн.4, с.481).*

Заяць Борис Никифорович, 38 років, розстріляний 08.05.1921 р., х. Кобилянка, українець, хлібопашець *(РІ, кн.4, с.565).*

Заєць Іван Григорович, 1890 р.н., с. Кобилянка Чернігівського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Кобилянка, одноосібник. Заарештований 08.04.1932 р. за ст.54-10 КК УСРР. 12.07.1932 р. справу припинено. Реабілітований 20.06.1997 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.2514) (РІ, кн.5, с.99).*

Збань Іван Митрофанович, 1898 р.н., с. Кобилянка Чернігівського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Кобилянка, одноосібник. Заарештований 07.04.1932 р. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 05.12.1932 р. за ст.54-10 КК УСРР висланий до Північного краю на 3 роки. Реабілітований 26.06.1989 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.6998) (РІ, кн.5, с.124).*

Здоровець Микола Аврамович, 1902 р.н., с. Березанка Чернігівського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Рудка Чернігівського р-ну, одноосібник. Заарештований 29.12.1932 р. За постановою судової «трійки» при Колегії ГПУ УСРР від 15.05.1933 р. за ст.54-11 КК УСРР висланий до Північного краю на 3 роки. Реабілітований 19.06.1967 р.*(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.8733–8747) (РІ., кн.5,. с.130).*

Іванчик Іван Григорович, 1901 р.н., с. Киселівка Чернігівського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у м. Чернігів, вантажник. Заарештований 15.06.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 09.08.1937 р. за проведення контрреволюційної агітації застосована ВМП. Розстріляний 12.08.1937 р. у м. Чернігів. Реабілітований 12.10.1957 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.3200) (РІ, кн.5, с.171).*

Капран Іван Семенович, 1894 р.н., с. Киселівка Чернігівського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Киселівка, продавець. Заарештований 16.06.1938 р. за ст.ст.54-2, 54-11 КК УРСР. 13.05.1939 р. справу припинено. Реабілітований 29.06.1997 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.2941) (РІ, кн.5, с.237).*

Клановець Ганна Дмитрівна, 1919 р.н., с. Киселівка Чернігівського р-ну, українка, освіта початкова. Проживала у с. Киселівка, майстер Киселівського льонзаводу. Заарештована 11.05.1940 р. за ст.54-9 КК УРСР. 28.05.1940 р. справу припинено. Реабілітована 27.11.1997 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.6162) (РІ, кн.5, с.315).*

Клановець Яків Петрович, 1887 р.н., с. Кобилянка Чернігівського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Кобилянка, одноосібник. Заарештований 07.04.1932 р. за ст.54-10 КК УСРР. 12.07.1932 р. справу направлено прокурору на припинення. Рішення по справі відсутнє.

Реабілітований 20.06.1997 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.2531) (РІ, кн.5, с.315).*

Кляшко Іван Миколайович, 1883 р.н., с. Брусилів Чернігівського р-ну, українець, освіта середня. Проживав у м. Чернігів, кухар. Заарештований 21.10.1936 р. За вироком спец колегії Чернігівського облсуду від 22.11.1936 р. за ст.54-10 ч.1 КК УСРР засуджений до позбавлення волі у ВТТ на 4 роки. Реабілітований 21.05.1992 р. *(ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр.1929-п) (РІ, кн.5, с.331).*

Коваль Семен Андрійович, 1905 р.н., с. Березанка Чернігівського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Березанка, одноосібник. Заарештований 07.05.1932 р. за ст.54-10 КК УСРР. 01.09.1932 р. справу направлено прокурору на припинення. Рішення по справі відсутнє. Реабілітований 26.06.1997 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.2475) (РІ, кн.5, с.360).*

Косянок Йосип Федосійович, 1945 р.н., с. Киселівка, українець, вчитель, репресований 1937 р., реабілітований 1989 р. *(ШК. – 1990. – 29 листопада).*

Ларсон Євген Петрович, 1897 р.н., м. Батайськ Ростовської області, РФ, німець, освіта початкова. Проживав у с. Киселівка Чернігівського р-ну, робітник. Заарештований 02.11.1937 р. За вироком спецколегії Чернігівського облсуду від 11.01.1938 р. за ст.54-10 ч.1 КК УРСР засуджений до позбавлення волі на 5 років. Реабілітований 09.07.1991 р. *(ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр.14598-п) (РІ, кн.6, с.213).*

Лісницький [Лєсницький] **Олександр Миколайович**, 1906 р.н., м. Ковель Ковельського р-ну Волинської області, українець, малописьменний. Проживав у с. Березанка Чернігівського р-ну, колгоспник, тесля Киселівського льонозаводу. Заарештований 17.12.1937 р. За постановою особливої наради при НКВД СРСР від 21.02.1938 р. за ст.54-10 КК УРСР ув'язнений до ВТТ на 10 років. За постановою особливої наради при НКВД СРСР від 10.02.1945 р. термін покарання знижено до 6 місяців. Реабілітований 19.06.1967 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.7981) (РІ, кн.6, с.276).*

Любенко Іван Іванович, 1881 р.н., с. Клочків Чернігівського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Брусилів Чернігівського р-ну, священик. Заарештований 26.11.1930 р. За постановою судової «трійки» при Колегії ГПУ УСРР від 17.12.1930 р. за ст.54-10 КК УСРР висланий до Північного краю на 3 роки. Реабілітований 13.06.1989 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.2919) (РІ, кн.6, с.315).*

Мглинцев Лев Миколайович, 1897 р.н., м. Чернігів, українець, освіта вища. Проживав у с. Брусилів Чернігівського р-ну, директор школи. Заарештований 08.02.1938 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 21.04.1938 р. за службу в денікінській армії застосована ВМП. Розстріляний 08.05.1938 р. у м. Чернігів. Реабілітований 11.09.1989 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.9172) (РІ, кн.6, с.404).*

Новик Павло Пилипович, 1896 р.н., с. Кобилянка Чернігівського р-ну, українець, освіта середня. Проживав у с. Кобилянка, одноосібник. Заарештований 05.04.1932 р. за ст.54-10 КК УСРР. 04.09.1932 р. справу направлено прокурору на припинення. Рішення по справі відсутнє. Реабілітований 20.06.1997 р. (*Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.2517) (РІ, кн.6, с.572).*

Новик Степан Федорович, 1890 р.н., с. Кобилянка Чернігівського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у м. Чернігів, одноосібник. Заарештований 14.10.1930 р. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР ув'язнений до концтабору на 3 роки. На час другого арешту – сторож. Заарештований 17.09.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 29.09.1937 р. за проведення антирадянської агітації ув'язнений до ВТТ на 10 років. Відбував покарання в Локчимському та Північному залізничному ВТТ. Реабілітований 26.07.1989 р., 21.09.1989 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.6037, 10626) (РІ, кн.6, с.573).*

Орешко Григорій Андрійович, 1901 р.н., с. Брусилів Чернігівського р-ну, українець, малописьменний. Проживав у с. Брусилів, без певних занять. Заарештований 25.11.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 29.11.1937 р. за проведення антиколгоспної агітації передбачена ВМП. Реабілітований 28.08.1989 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.10921) (РІ, кн.6, с.626).*

Потреба Гордій Андрійович, 1893 р.н., с. Кобилянка, українець, одноосібник, репресований 1932 р., реабілітований 1989 р. *(ШК. – 1991. – 20 квітня).*

Протченко Данило Анастасійович, 1904 р.н., с. Брусилів, українець, мостопереправа, пожежник, репресований 1937 р., реабілітований 1961 р. *(ШК. – 1990. – 1 грудня).*

Ромашко Ігор Миколайович, 1904 р.н., с. Брусилів, українець, служитель культу, репресований 1930 р., реабілітований 1989 р. *(ШК. – 1991. – 20 квітня).*

Ромашко Людмила Олексіївна, 1870 р.н., с. Брусилів, українка, домогосподарка, репресована 1950 р., реабілітована 1989 р. *(ШК. – 1991. – 20 квітня).*

Ромашко Микола Максимович, 1875 р.н., с. Брусилів, українець, служитель культу, репресований 1930 р., реабілітований 1989 р. *(ШК. – 1991. – 20 квітня).*

Силко Петро Савеліойвич, 1895 р.н., с. Березанка, українець, селянин, репресований 1932 р., реабілітований 1989 р. *(ШК. – 1990. – 20 листопада).*

Скрипка Федір Костянтинович, 1892 р.н., с. Брусилів, українець, селянин, репресований 1933 р., реабілітований 1989 р. *(ШК. – 1991. – 20 квітня).*

Хромець Василь Данилович, 1910 р.н., с. Брусилів, українець, робітник, репресований 1933 р., реабілітований 1989 р. *(ШК. – 1991. – 27 квітня).*

Протченко Дмитрій Анастасійович, 1904 р.н. с. Брусилів. Працював на мостопереправі, пожежник. Репресований 1937 року. Реабілітовано 1961 року.

Мироненко Алла Ігорівна

Зі справ репресованих

(З матеріалів справи № 4675) По звинувачувальному вироку **Демешко Михайла Ілліча, Гунько Александра Микитовича, Протченко Дмитра Анастасьйовича, Атрощенко Данила Мойсеєвича** прослідковується, що в УГВ НКВД були дані про те, що на мосто – переправі Брусилова Чернігівського району пожежниками працює група кулаків розкуркулених, які в вільний від роботи час збираються в гуртожитку у старшого пожежника Демешка, де ведуть розмови про наближаючу війну проти Радянського Союзу і відділення України в самостійну державу, а також в знищенні колгоспів за допомогою інтервентів, під час війни. На піставі цього матеріалу всі вони були заарештовані 20.09.1937 року і притягнуті до слідства.

По справі проведено слідство і встановлено: Демешко М.І. після того, як був розкуркулений 1932 року з метою сховатися від заслання влаштувався старшим пожежником на мостопереправі с. Брусилів, почав збирати навколо себе куркулів, які працювали в той час пожежниками, а пожежників – колгоспників з переправи Демешко різними можливостями виживав. Після того, як колектив пожежників був підібраний з кулаків, Демешко почав їх збирати в себе в гуртожиткцу і проводити антирадянську агітацію. Він говорив, що під час війни, нам куркулям треба організуватися і повернути своє майно. Демешко доводив Гунько, Протченко, Атрощенко, що в разі війни, яка безумовно почнеться в 1937 році, колгоспи відразу будуть розпущені, а також говорив, що серед колгоспних працівників є багато невдоволених.

Гунько повністю підтвердив дані про те, що після роботи збиралися в Демешко і вели розмови про те, що за новою конституцією вони мають повне право повернути своє майно і землю. Під час війни вони планували надавати допомогу інтервентами в відокремленні Укріни від Російської залежності. Демешко говорив, що колгоспи розійдуться по різним господарствам. Коли почалися масові арешти «ворогів народу» Гунько і Демешко прийшли до висновку, що війна дійсно почнеться в 1937 році. Гунько вину свою визнав повністю.

За показами звинуваченого Атрощенко входив до антирадянської групи з 1935 року, часто збиралися в гуртожитку мостопереправи і в квартирі Демешко, вели розмови антирадянського характеру – Демешко нам доводив, що йому відомо про наступаючу війну проти Радянського Союзу і що ця війна повинна буде вирішити питання про майбутнє колгоспів, та і я вважав, що більшість колгоспників не задоволені радянською владою, я теж підтримував думку про повернення землі в індивідуальне користування. Я, Демешко, Гунько і Протченко всі підтримували думку, що потрібно мстити радянській владі шляхом агітації за вихід України зі складу Радянського Союзу, розгоні колгоспів і переслідуванні комуністів, переконувати селян в тому, що стара

влада була кращою. Атрощенко свою вину визнав повністю у висунутому йому звинуваченні в антирадянській діяльності.

Звинувачений Протченко підтверджує все те, що говорили Гунько і Атрощенко. Всі погоджувалися з Демешко, що треба організуватися і під час війни проти Радянського Союзу повернути назад все своє майно і землі, які в нас забрали під час розкуркулення. Протченко свою вину визнав повністю у висунутому йому звинуваченні в антирадянській діяльності.

За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 07.10.1937 року за статею 54 – 10 КК УРСР:

Гунько Александр Микитович позбавлений волі на 10 років. Реабілітований 11.03.1961 р.

Атрощенко Данило Мусійович, заарештований 20.09.1937 р. за статею 54-10 КК УРСР ув язнений до ВТТ на 8 років. Реабілітований 11.03. 1961 р.

Демешко Михайло Ілліч заарештований 20.09.1937 р. за постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 07.10.1937 року ст. 54 – 10, 54 – 11 КК УРСР застосована ВМП. Розстріляний 13.10.1937 року в м. Чернігів. Реабілітований 11.03.1961 р.

Протченко Дмитрій Анастасійович, заарештований 20.09.1937 р. за статею 54-10 КК УРСР, ув'язнений до ВТТ на 10 років. Реабілітований 11.03. 1961 р.

Білоус Іван Прокопович, 1900 р.н., *(З матеріалів справи № 78916):*

«Білоус Іван Прокопович, 1900 р.н., с. Брусилів Чернігівського району. В 1932 році за антирадянську роботу був засуджений на три роки. Втік з місця висилки і проживав на нелегальному положенні близько двох років. Прибувши з місць висилки знову почав проявляти себе антирадянські, заборонив дружині ходити на роботу в колгосп: «Нехай працюють самі активісти». По селу Брусилів розповсюджував чутки про те, що рад влада зміниться, що в усіх установах є люди, які нею не задоволені. Заявляв, що радянська влада стріляє невинних дюдей.

За показами свідків ясно, що Білоус говорив: «В колгоспи ходити не треба! Колгоспи довго існувати не будуть.» Опитаний в якості звинуваченого Білоус І.П. не заперечує, що він куркуль, розкуркулений, був висланий, утік з висилки, але заперечує, що проводив контрреволюційну діяльнісь підтверджену свідками колгоспниками. Слідчу справу відправлено на розгляд «трійки». В чернігівській тюрмі знаходився під вартою з 11.09.1937 року. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 17.10.1937 року за проведення антирадянської агітації ув' язнений до ВТТ на 10 років.

В матеріалах справи міститься жалоба Білоуса прокурору в Чернігівській області від 30.03.1965 року, в якій він просить перевірити матеріали його справи і за відсутністю в моїх діях складу злочину -реабілітувати мене. З 1947 року проживаю в с. Брусилів і працюю в колгоспі «Світанок».

В постанові про поновлення слідчих дій по архівній справі № 5668 від 5 квітня 1965 року сказано, що Білоус І.П. заарештований по так званому «особливому завданню» і ордеру від 10 серпня 1937 року без постанови про обрання запобіжного заходу і санкції прокурора. Звинувачення йому не пред явлено, з матеріалами справи ознайомлений не був. Справу розглянуто в несудовому порядку. При наявності таких даних прийняти правильне рішення не можливо. Прийнято рішення: провести додаткове розслідування по цій архівній справі (помічник обласного прокурора по надзору за слідством в органах держбезпеки радюстиції В. Циганенко)

В результаті проведених додатково слдчих дій, допитано свідка Гитько А.М.: «В 1937 році Білоус був заарештований органами НКВС. Причини арешту мені не відомі, чи допитували мене по справі Білоус я не пам'ятаю. Зачитані мені показання, які ніби то я давав про антирадянську агітацію Білоуса на допиті у вересні 1937 році категорично заперечую.Я таких показань не давав, чому вони так записали я пояснити не можу. Підпис в протоколі допиту дійсно мій. Особисто я від Білоуса ніяких антирадянських розмов ніколи не чув».

В результаті проведеного слідства прийнято рішення про реабілітацію Білоуса І.П. від 12.06.1965 року. 16.06.1965 р. Білоусу направлено довідку про реабілітацію.

Гаєвий Григорій Макарович, 1879 р.н. *(З матеріалів справи № 1594*):

«Гаєвий Григорій Макарович, 1879 р.н., с. Березанка Чернігівського району, українець, освіта початкова. Проживав у м. Чернігів, сторож. Заарештований 25.11.1937 року. За звинувачувальним актом: до революції служив в поліції, знущався над робочими і революційно налаштованим населенням. Перебував на службі старости при гетьман, був активним членом союзу хліборобів, видавав гетьманським і денікінським властям революційно налаштованих селян і робітників радянського апарату, які не встигли евакуюватися, в результаті вбитий голова Лопатинского ревкому – Терехов Іван.

В 1926 – 1927 рр. активно виступав проти хлібозаготівель, сам не здавав, ховав в яму і гноїв. В період колективізації збирав навколо себе куркулів з метою протидіяти цим заходам радянської влади. В 1930 – му році розкулачений від висилки сховався. Проживаючи в Чернігові відвідував село і при зустрічі з односельцями проводив контрреволюційну агітацію. За словами свідка Койдан Л.І. в 1936 та 1937 роках Гаєвий Григорій Макарович заявляв: «Почекайте, так довго не буде, ще прийде друга влада!» Колгоспи висміював і заявляв: «Дожилися в своїх колгоспах, що не маєте хліба і ходите за ним в чергах! Так вам і треба, щоб знали як будувати свої колгоспи!» За показаннями свідків Серко М.Г. і Шевченко Д.С.: Гаєвий тлумачив конституцію в корисних цілях: «Згідно конституції виданий закон, але ще не опублікований, але скопро буде, після чого колишнім куркулям буде повернено їх майно і земля, а замість колгоспів будуть одноосібні господарства».

Вину свою Гаєвий Григорій не визнав. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 29.11.1937 року за проведення антирадянської агітації ув'язнений до ВТТ на 8 років. Реабілітований 29.05.1989 року».

Гаєвий Яків Макарович, **1885 р.н.** *(З матеріалів справи № 1568):*

«До революції в його господарстві було: 16 десятин землі, 4 коней, 2 корови, дрібної худоби 10 штук, кінна соломорізка, просорушка, столярні станки. В господарстві використовулася наймана робоча сила. В 1931 році його господарство цілком було розкріпачено, сам запланований до заслання, але виїхав до м. Чернігова. Проживаючи в місті Чернігові зустрічався з односельцями, серед яких проводив антирадянську агітацію. В вересні місяці 1937 року зі свідчень Лобос він заявив: «Радянська влада мене пограбувала і вигнала з рідного села і мені доводиться бідувати в місті». Тлумачачи конституцію в контреволюційному дусі він в спілкуванні зі свідком Гориго в травні місяці 1937 року заявив: «Скоро я повернуся в своє село і буду жити одноосібником, є такий закон по якому я маю право отримати своє майно назад» За показаннями свідка Силко: «Все одно мені повернуть майно, є такий закон виданий Сталіним, щоб ввели одноосібне господарство!»

Допитаний Гаєвий Яків Макарович себе винуватим не визнав. Але в матеріалах справи вказано, що показання свідків повністю підтверджують його вину. Слідчу справу було направлено на розгляд «трійки». За рішенням «трійки» при Чернігівському управлінні НКВД УССР від 10 грудня 1937 р. заарештувати на 10 років з відбуванням покарання у виправному таборі, рахуючи вирок з 08.12.1937 року. Реабілітований 29 травня 1989 року.

Голик Іван Гаврилович, 1892 (1893) р.н. *(З матеріалів справи № 7353, № 9186)*: «Голік Іван Гаврилович, куркуль–експертник. До революції в його господарстві було 20.5 га землі, 2 вітряні млини, четверо коней, 4 корови, в господарстві використовувалася робоча наймана сила. На початку революції земля відчужувалася. В 1930 році на Голіка покладено державний податок і в тому ж році він розкуркулений, позбавлений виборчих прав. Звунувачується в тому, що систематично, як антирадянська особистість на протязі з 1930 року проводив антирадянську агітацію, проти заходів радянської влади і гсподарсько – політичних кампаній на селі. В 1930 році при ліквідації його господарства в нього було знайдено дві ями з закопаним хлібом, в кількості 170 пудів і останній, як куркуль розкуркулений, ховаючи хліб від здачі державі, гноїв його в ямі. Був запланований на висилку, але на момент висилки він сховався. Повернувся в село тільки після того, як висилка кулаков була проведена. Проводячи антирадянську роботу на селі весною 1930 року, Голік говорив: «Хліб державі здавати не треба, тому що потім придеться нам голодувати, будемо чекати війни, яка вже почалася для звільнення селян, нам тільки не треба спати і звільнитися від цього грабежу!». В 1932 році в листопаді місяці на посаду голови сільської ради було призначено Клановця

Василя і Голік Іван не знаючи його, в лютому 1933 року біля кооперативної лавки, яка знаходиться поруч з сільською радою, зібрав групу селян в 15 – 20 чоловік, куди підійшов і Клановець Василь, останнім говорив: «Дивіться в колгоспі такі ж голодні, як і ми одноосібники, вступати в колгоспи це означає піти в ярмо. Засівати землю не треба, бо все одно у людей все заберуть, а ми селяни залишимося голодними».

Звинувачується за ст. 54-10 УК УССР, у висунутому йому звинуваченні винуватим себе не визнав. За рішенням трійки від 10 червня 1933 року: Голіка Івана Гавриловича заключити в концтабір терміном на три роки. Вирок вважати умовним, з під варти звільнити. В матеріалах справи є справка – повідомлення від 08.09.1989 року от прокуратури СССР Палагеї Пантеліївні Голік про те, що на основі ст. І Указа Президіума Верховної ради Радянського Союзу від 16.01.1989 р. «Про додаткові заходи по встановленню справедливості по відношенню жертв репресій, які мали місце в період 30 – 40 -х і на поч. 50-х років» ваш чоловік Голік Іван Гаврилович незаконно репресований колишніми органами ГПУ – НКВД – МВД в 1933 році реабілітований.

На час другого арешту без певних занять. Заарештований 15.11.1937 року. За показами свідка Губко він заявляв: «Влада ця довго не протримається, тільки б швидше почалася б війна, тоді ми своє візьмемо. Ви нечистим душу свою віддали, пішли в колгосп, а я під плотом буду валятися, але чекатиму своє право». Зі слів свідка Дидько, Голік заявляв: «Скоро буде війна, колгоспи розлітяться і ми почнемо ділить колгоспну землю!». Відвідуючи свій особистий двір в якому розміщена колгоспна бригада він заявляв: «Недовго вам залишилося тут рити мій двір, скоро я поверну назад все своє майно і заставлю вас все поправити так як було за мене».

За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 29.11.1937 року за проведення антирадянської агітації, розповсюдження провокаційних чуток про війну ув’язнений до ВТТ на 10 років. Реабілітований 17.07.1989 р., 23.08.1989 р.

Гунько Петро Ілліч, **1881 р.н.** (*З матеріалів справи №6640)*: «Гунько Петро Ілліч, 1881 р.н., с. Кобилянка Чернігівського району, українець, освіта початкова. З 1910 року проживав в с. Киселівка Чернігівського району. Мав майно: хату, два сараї, дві клуні, два коня, дві корови, свинню, три овечки. Служив в царській армії, під час революції розкуркулений. Після революції мав до 1931 року 11 десятин землі. В 1931 році на нього накладено експертний податок, за злісне не виконання якого все його майно в тому ж році продано колгоспу. Сам Гунько в 1931 році виїхав з села Киселівка, щоб уникнути висилки, як експертника. В 1932 році знову з’явився в селі, почав спілкуватися з куркулем Пирогоїдом Петром, почав проводити агітацію проти заходів радянської влади, залякував помстою колгоспників за вилучене в нього майно. 25 березня 1932 проку за старим стилем Гунько Петро Ілліч знаходячись на

вулиці с. Киселівка розповідав групі селян, що був в Сибірі, але з відти втік, боячись не стати жертвою японців, які ведуть війну з Росією. Називав щасливими тих, хто до цього часу не вступили в колгосп, говорив, що краще почекати до літа, а там все зміниться. Казав, що в Сибірі всі проти колективізації, що в колгоспах там тільки приблуди, а місцеві козаки, які звикли жити волею в колгоспи не йдуть, що в Сибірі зараз голод і селяни втікають у ліси, звідки групами нападають на колгоспи і забирають хліб і що в цьому році землю засіють дуже мало, бо нічим сіяти. Розповідав, що там де він був, на колгоспників накладено великі контрибуції для поповнення збитків тим селянам у яких майно перейшло в колгоспи, як розкуркулених. Його слова підтверджені показами свідка Шльончик С.К.

Таку ж агітацію він вів на квартирі громадянина с. Киселівка Чернігівського району Клановця Якова Степановича, серед зібравших жінок, які приходили до церкви, що підтверджує свідок Максюк Семен Гаврилович і Самотяжко Агген Демидович. В даний час в Киселівці зупинений ріст колективізації, помітний массовий вихід колгоспників з колгоспу і відмова виходити на роботу з метою виключення їх з колгоспу».

За рішенням трійки при колегії ГПУ УРСР від 29 листопада 1932 року: вислати в Північний край терміном на три роки, вважати термін з 26.04. 1932 року. До місця заслання направити етапом, справу здати в архів».

В матеріалах справи є довідка про те, що в с. Киселівка по вул. Попудренка, 123 було направлено повідомлення Гунько Івану Петровичу, про те, що його батько реабілітований.

Гунько Іван Петрович, 1911 р.н. (*З матеріалів справи № 7362):* «Гунько Іван Петрович, 1911 р.н., с. Киселівка Чернігівського району, українець, освіта початкова. Проживав у с. Киселівка, одноосібник. Заарештований 09.04.1933 р. До революції в своєму господарстві мав 30 га землі, кінну молотарку, соломорізку, віялку, 10 голів великої рогатої худоби, використовував найману робочу силу. Його батько до революції служив в жандармерії. В 1919 році земля відчужувалася. Після революції мав 10,7 га землі, кінну молотарку, соломорізку, 6 голів крупної рогатої худоби, використовував найману робочу силу, на господарство накладався податок в експертному порядку. В 1931 році розкуркулений на злісне невиконання державних забов'язань. Багаторазово підозрювався в крадіжці сільськогосподарських продуктів, антирадянськи налаштований активно проводив агітацію проти посіву. Селянам постійно говорив, щоб вони не засівали землю, все одно весь хліб відправлять за кордон. В квітні і в травні 1932 року в різних місцях він говорив селянам: «Не треба сіяти хліб, все одно грабіжники хліб заберуть і так як мене розкуркулять і посадять в ДОПР». В січні 1933 року селянам Гунько говорив: «В колгоспі хто не працює, той отримує хліб, а хто працює день і ніч, той з голоду пропадає. З колгоспу виганяють трудівників, називаючи їх куркулями. Дурні селяни працюють на

босоту!». Активно проводив агітацію проти колгоспів в березні 1933 року говорив селянам: «Не вступайте в колгосп, там панщина, невже не розумієте, що працюєте на пана. Будете працювати день і ніч, але голоду не уникнути. До того ж скоро буде війна і всіх колгоспників будуть вішати».

Своєї вини Гунько Іван Петрович у висунутому йому звинуваченні за ст. 54 – 10 УК УССР не визнав. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 14.06.1933 року за статею 54 – 10 КК УСРР ув'язнений до концтабору на 3 роки умовно. Звільнений 29.06.1933 року. Реабілітований 31.07.1989 року».

В матеріалах справи міститься довідка про те, що 25.08.1989 р. Гунько Павел Петрович отримав повідомлення про те, що його брат Гунько Іван Петрович незаконно репресований в 1933 році, в даний час реабілітований.

Дайнеко Сергій Ананійович, 1880 р.н. (*З матеріалів справи №1600):* «Дайнеко Сергій Ананійович, 1880 р.н., с. Брусилів Чернігівського району, українець, освіта початкова. Проживав у с. Брусилів, одноосібник. Заарештований 15.11.1937. До революції мав 25 десятин землі, коней – 4,корів – 3, овечок – 15 штук, свиней – 6 штук, соломорізку, млин. У 1931 році був повністю розкуркулений. Після чого із села виїхав на заробітки до Москви до 1934 року. На час арешту проживав в с. Брусилові Чернігівського району, на орендованій квартирі, працював поденно, де кому знадобиться. З протоколу допиту зрозуміло, що його звинувачують в антирадянській агітації, винуватим себе не визнав. За протоколом допиту від 27.11.1937 року Губко Г.С. дає свідчення, що Дайнеко з перших днів революції вороже налаштований проти радянської влади, коли його розкуркулювали, то мені особисто він говорив: «Грабіжники! Прийде на вас наш час!». Після того, як мене наділили його землею, він заявив: «Ти не думай, що вічно будеш царювати на моїй землі, прийде час і я тебе до цієї землі за три верстви ні підпущу. Довго землю моя псувати не будеш!». Проводячи антирадянську агітацію він говорив: «Комуністи на гроші селян будують літаки, але все одно закордонна техніка краща. І Радянський Союз проти капіталістів не вистоїть зі своїми літаками. Німеччина сильніша і при першій нагоді задушить всіх більшовиків газами!».

За показами Процко І.К: «Виступаючи проти колективізації Дайнеко говорив, що колгоспи довго не протримаються, тому що селяни кожен рік залишаються без хліба і в колгоспі працювати перестануть, краще в минулому працювалося у поміщика, чим зараз в колгоспі». За свідченнями колгоспника Шевченко Степана Сидоровича Дайнеко висловлювався, що радянська влада розкуркулила порядних людей ні за що, але прийде час і ми вернемо своє майно назад! В святому писанні написано, що брат на брата піде війною, ось і прийшов той час!».

За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 29.11.1937 року за проведення антиколгоспної агітації ув'язнений до ВТТ на 10 років. Реабілітований 29.05.1989 року».

Дмитренко Максим Миколайович, **1897 р.н.** *(З матеріалів справи № 8733 – 8747):* «Дмитренко Максим Миколайович, 1897 р.н., с. Березанка Чернігівського району, українець, освіта початкова. Проживав в с. Березанка Чернігівського району, одноосібник. Заарештований 09.03.1933. Середняк, одноосібник, закінчив три класи сільської школи, безпартійний. Майно: землі – 1,50 га, хата, клуня, сарай, коней – 2, корів – 1, гусей – 4, сільськогосподарський інвентар, частина землі забрана в колгосп, де він знаходився біля року, з колгоспу виключений за не вихід на роботу. 17 квітня 1933 року під час додаткового допиту Дмитренко Максим Миколайович розповідає, що: «Дудукало Петро Олександрович говорив про погане положення селян і що все їх невдоволення спалахне на весні 1933 року, виступить ряд банд проти радянської влади і тоді порядок в країні буде кращим ніж зараз. Вже тепер військове відомство починає забирати під свою владу совгоспи, МТС, на селі не має ніякого порядку». Повідомив мені про існування контрреволюційної організації і запропонував мені вступити до неї, на цю пропозицію я погодився. Стосовно банд і їх виступу весною я заперечив, сказав, що з окремих банд нічого не вийде, були раніше банди, але їх всі ліквідували. На цьому наша розмова скінчилася і більше ніяких розмов між нами не було. Восени 1932 року я з роботи авіострою звільнився, займався господарством. Про розмову з Дукало нікому не говорив. Проживав на хуторі Плоскімова – Гребля Березанської сільської ради. Винуватим себе визнав повністю.

За постановою судової «трійки» при Колегії ГПУ УСРР від 15.05.1933 року за статею 54 – 11КК УСРР висланий до Північного краю на 3 роки. Реабілітований 19.06.1967 року».

Заєць Іван Григорович, **1890 р.н.** *(З матеріалів справи № 2514):* «Заєць Іван Григорович, 1890 р.н., с. Кобилянка Чернігівського району, українець, освіта початкова. Проживав у с. Кобилянка, одноосібник. Заарештований 08.04.1932 р. за статею 54-10 КК УСРР.

До революції мав 40 десятин землі та куркульське господарство. Під час революцфії земля відчужувалася, на 1931 рік мав 8,85 га землі. В 1931 році за злосну не сплату податків майно продано з торгів на поповнення державних боргів. В лютому 1932 року в кооперативній лавці, де було багато селян, він заявив: «на чорта нам треба радянська влада, вона нас огололила, і пограбувала, давай нам Нікольку і скоро знову все буде!». Ці слова підтверджує свідок Каявешко Я.П. Проводив агітацію проти колгоспів, говорячи: «Що, селяни? Може зібралися писатися в колгоспи? Я вам не раджу, спочатку подумайте, що таке колгосп і чи давно ми позбавилися панщини і її навали, а зараз, якщо підете, то вами знову будуть керувати жиди, краще повіситися, чим йти в колгосп» (за показаннями Демешка І.Н.). В березні 1932 року, під час пробного виїзду в поле, Заяць стоячи у воріт свого двору, говорив: «От настали дурні часи, один придумав, а заставляють селян всього

села виїжджати, ще і насіння і сільськогосподарський інвентар тягти, а наші селяни – дурні, що не накажуть добре, чи погане роблять не сперечаючись, якби всі селяни організовано не слухали комуністів, ніхто б з нами нічого не зробив би. (підтверджують свідки Демешко, Бондаренко, Каявешко).

В результаті слідства прийняте рішення: направити справу в СПО Київського обласного відділу ГПУ для направлення на розгляд особливої наради при колегії ГПУ УССР з ходотайством про заслання Зайця в Північний край на 5 років. За постановою від 12 липня 1932 року, уповноваженого СПО КОО ГПУ Гарина: «Слідчу справу № 672, направити Київському обласному прокурору на припинення. Зайця з під варти випустити. Реабілітований 20.06.1997 року».

Збань Іван Митрофанович, 1898 р.н. *(З матеріалів справи №6998):* «Збань Іван Митрофанович, 1898 р.н., с. Кобилянка Чернігівського району, українець, освіта початкова. Проживав у с.Кобилянка, одноосібник. Заарештований 07.04.1932 року.До революції мав біля 30 десятин землі, яку обробляв батраками, вітряний млин. Під час революції земля і худоба відчужувалися. На час арешту землі мав 11,52 га. Під час наступу денікінців він їздив по селу і залякував тих, хто відчужував у нього землю і худобу, а коли денікінці зайняли село, він видавав їм тих, які приймали участь в його розкуркуленні,, а також водив їх на квартири селян, які підтримували більшовиків. В 1930 році Збань був обкладений експертним податком, за несплату якого, частина його майна була розпродана, в 1931 році частина майна знову розпродана, залишилася тільки хата і клуня.

За показами свідків Бондаренко, Демешко: Збань проводив роботу проти колективізації, говорячи селянам: «Дякуючи колективізації наша країна стала бідною, як ніколи, той хто її придумав – дурак, при такому порядку народ загине, так як справа іде до панщини, скоро нас селян знову мінятимуть на собак. В недалекому майбутньому війна, тоді кому – кому, а комуністам і колгоспникам влетить. Говорив, що дякуючи колективізації, в цьому році буде великий голод, через який помре половина селян. Казав, що радянська влада не тим шляхом пішла і що через колгоспи вина створила привілегії лодирям, сіяти хліб в цьому році не потрібно, якщо буде війна, то все одно все пропаде, а якщо не буде, то радянська влада все одно все забере, а той хто сіє голодує і буде голодним».

За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УССР від 05.12.1932 р. за статтею 54-10 КК УССР висланий до Північного краю на 3 роки, термін рахуючи з 07.04.1932 р. Реабілітований 26.06.1989 року».

В матеріалах справи є повідомлення, направлене за адресою: с. Снов'янка, вул. Лісна, 5, Збань Марині Іванівні, в якому повідомляється: «Ваш батько Збань Іван Митрофанович незаконно репресований колишніми органами ГПУ – НКВД – МВД в 1932 році, в даний час реабілітований».

Іванчик Іван Григорович, **1901 р.н.** *(З матеріалів справи № 3200):* «Іванчик Іван Григорович 1901 р.н., с. Киселівка Чернігівського району із селян – куркулів, розкулачений, українське громадянство СССР, безпартійний, грамотний, одружений, знаходиться на військовому обліку, при станції Чернігів працює вантажником, проживав в гуртожитку вантажників. За звинувачувальним актом із справи довідуємося про те, що Іванчик Іва Григорович звинувачується в тому, що серед робочих станції Чернігів систематично проводив контрреволюційну агітацію, направлену на компрометацію політики партії і радянської влади, а також показував своє незадоволення і поширював контрреволюційну брехню в адресу радянської влади, звинувачується в злочинах передбачених ст. 54 – 10 ч.1 УК УССР. Під вартою в Чернігівській тюрмі знаходиться 3 15.06.1937 року.

За показами свідків в квітні 1937 року Іванчик при вантажниках говорив, що при царській владі жилося краще, чим зараз при радянській. До революції кожен селянин мав своє особисте господарство, мав можливість продати і купити все те, що йому хотілося, а при радянській владі видумали колгоспи, в яких люди працюють, а все одно ходять голодні.

За рішенням трійки при Чернігівському облуправлінні НКВД УССР від 9 серпня 1937 р. призначена вища міра покарання – розстріл. 12 серпня 1937 р. приговор введено в дію».

В матеріалах справи знаходимо звернення в місто Москву в прокуратуру, в якому Іванчик Феодосія Петрівна просить сповістити про долю чоловіка, так як з дня його арешту навесні 1937 року вона нічого про нього не знає. В випадку його смерті просить вислати документи, які підтверджують його реабілітацію. Також дружина повідомляє, що на час арешту чоловіка, вона залишилася сама з трьома дітьми шкільного віку.

Під час слідчих дій в 1957 р. свідки не підтвердили фактів антирадянської діяльності Іванчика (Пирогоїд, Гаєвий). Свідок Хвост, який давав свідчення проти Іванчика 12 червня 1937 р. повністю заперечує свої показання під час допиту в 1957 році. Запевняє, що навпаки, він характеризував Іванчика тільки з гарної сторони. Записане в 1937 році Хвосту для ознайомлення начебто не надавалося. Крім того інші свідки, а саме Федорченко, Моргун, Аристова, Маслова також не підтвердили звинувачення Іванчика в 1937 році.

Справу припинено за недоказанністю злочину. Реабілітований 12.10. 1957 року. Родичам Іванчика не повідомляли про те, що він був розстріляний. Вони отримали офіційний документ про те, що він помер 9 березня 1945 року від грипозного запалення легенів. Після розстрілу Іванчика його смерть не була зареєстрована. В зв’язку з необхідністю отримання родичами установленого законом посвідчення про смерть Іванчика, реєструється ця подія 22 березня 1957 р. в райбюро ЗАГС».

Капран Іван Семенович 1894р.н. *(З матеріалів справи № 2941):* «УГБ УНКВД по Чернігівській області викрита та ліквідована банда, антирадянська українська націоналістична організація. Мета організації: вихід України зі складу Радянського Союзу і створення самостійного буржуазної демократичної держави. До цієї організації входив і заарештований по цій справі 15.04.1938 р. Капран Іван Семенович, завербований в неї колишнім інструктором колгоспного обліку Райземвідділу – офіцерів царської і білої армій, агентом польської розвідки Бірілко, що підтверджує практичну контрреволюційну діяльність Капрана.

«В травні 1937 року я відвідав Капрана по місцю його проживання Плотникова – Гребля, де він мені доклав, що ним завербовано в організацію 10 чоловік, з яких він створив повстанські загони, готові в будь – яку хвилину виступити проти радянської влади. Допитаний Капран свою приналежність до організації категорично заперечував, але своє знайомство з Бірілко підтверджує.

Капран Іван Семенович походить із забезпеченої селянської сім ї, його батько був волостним старшиною при гетьмані. Сам Капран служив в першій стрілецькій дивізії гетьмана Скоропадського. До арешту – продавець сільської кооперації. Винуватим в справі Капран Іван Семенович себе не визнав.

13 травня 1939 року справу по звинуваченню Капрана зупинено, так як за показаннями Шульги, Шльончика, Клановець нічого про антирадянську діальність Капрана вони не підтвердили. В щоденнику самого Капрана містяться слова антирадянського характеру, які датуються 1918 роком. З під варти Капрана Івана Семеновича звільнено, а справу передано в архів. Реабілітований 29.06.1997 року».

Клановець Ганна Дмитрівна,**1919 р.н**. *(З матеріалів справи №6162):* «Клановець Ганна Дмитрівна, 1919 р.н., с.Киселівка Чернігівського району, працювала майстром на Киселівському льонозаводі. Заарештована 11.05.1940 р. органами Чернігівського РО НКВД за підозрою в скоєнні злочину передбаченого ст. 54 – 9 УК УССР, в тому що вона з метою завдання шкоди підпалила 10 травня 1940 року Киселівський льонозавод. За постановою цих же органів від 28 травня 1940 р. кримінальну справу зупинено за відсутністю складу злочину в діях Клановець, її звільнено з під варти. З матеріалів справи прослідковується, що звинувачення Клановець взагалі не пред являлося. Сама вона на допитах категоричнозаперечувала свою участь в скоєному злочині. Об’єктивних доказів її вини в справі немає, отже 11.05.1940 р. заарештована вона не обгрунтовано. Реабілітована 27.11.1997 року».

Клановець Яків Петрович, 1887р.н. *(З матеріалів справи № 2531):* «7 квітня 1932 року дільничним інспектором РК міліції Чернігівського району за проведення антирадянської діяльності був заарештований Клановець Яків Петрович, 1887 року народження, с. Кобилянка Чернігівського району. 5 травня 1932 року йому висунуто звинувачення, що він проживаючи в

с. Кобилянка не виконував державних податків, проводив антирадянську агітацію проти колгоспного будівництва. За показами свідка Бондаренко В.А., Клановець Яків Петрович говорив: «радянська влада довела народ до злиднів, при царю Миколаю жилося набагато краще, видумали колективізацію, дякуючи якій скоро почнеться панщина, кріпосне право, людей мінятимуть на собак. В квітні 1932 року він в кооперативній лавці заявив, що сіяти він не буде і ніхто його не заставить і якщо б всі відмовилися сіяти, то радянська влада нічого б з ними не зробила. Тоді можна було б взяти від комуністів розписку, щоб врожай з посівів в хлібозаготівлю не здавати, а розпоряджатися ним самим, вільно продаючи на ринку». В процесі слідчих дій об'єктивних доказів добуто не було, тому 12 липня 1932 року справу направлено Київському обласному прокурору на припинення. Заарештований Клановець Яків Петрович з під варти звільнений. Постанови прокурора в матеріалах справи про зупинення слідства по справі Клановця не знаходимо. За постановою прокурора від 20 червня 1997 року Клановець Яків Петрович реабілітований».

Кляшко Іван Миколайович, 1883 р.н. *(З матеріалів справи №1929):* «Кляшко Іван Миколайович, 1883 р.н. с. Брусилів Чернігівського району, українець, освіта середня. Проживав у м. Чернігів, кухар. Заарештований 21.10.1936 р., до винесення вироку перебував в Чернігівській тюрмі. З матеріалів справи довідуємося, що Кляшко звинувачувався в тому, що постійно займався контрреволюційно – троцкистською агітацією, направленою проти вождя, підносить троцкистсько – зінов'євську банду, розносить брехню на вождя партії Сталіна. Під час допиту, Кляшко все заперечував і говорив, що з робітниками їдальні в нього нормальні відносини. «Тільки інколи, коли для робітників їдальні не вистачає обіду вини показують своє незадоволення. Але, я виконую розпорядження завідуючого їдальнею, за яким робітникам їдальні обіди не передбачені. Якщо обіди залишаються, то зрозуміло, що я даю і тоді ніяких образ не має! Щоправда одного разу під час розрахунку калькуляції на наступний день, коли я сказав Виставкіній Катерині, що вона працює погано і назвав гнилою інтелігенткою, вона на мене образилася. Більше у нас інцидентів не було».

За показами Виставкіної, Кляшко говорив, що вважає вирок проти троцькістко – зінов 'євської групи не правильним, він би їх просто заслав би на Сахалін. Кляшко постійно говорив, що Сталіна вб'ють, що навіть, якщо в СССР виловлять всіх троцкістів, то Гітлер пришле інших агентів, які зможуть вбити Сталіна. Також він говорив, що троцкісти народ розумний і пролізуть всюди. Згадував Центральну раду і говорив, що це була найкраща влада. Кляшко підтвердив покази Виставкіної в більшості, заперечив тільки слова стосовно Центральної ради. Звинувачення в контрреволюційній агітації повністю заперечував. Завідуючий їдальнею Бахмет Андрій Андрійович під час допиту дав свідчення, що ніяких контреволюційних розмов від повара

Кляшка він не чув, йому про все розповідала Виставкіна Катерина. Кухонна робітниця Гробовець Степаніда в своїх свідченнях показує, що одного разу Кляшко різав курчат і стояв з великим ножем, Виставкіна спитала у нього, чи зміг би він так різати людей. На що він відповів: «Різав би тих, хто в Бога не вірує!». Під час очної ставки з Виставкіною, Кляшко відкидав звинувачення в тому, що він говорив, що різав би тих, хто в Бога не вірує і стосовно Центральної Ради також.

За вироком спецколегії Чернігівського облсуду від 22.11.1936 року за ст. 54 – 10 1 КК УСРР засуджений до позбавлення волі у ВТТ на 4 роки. Реабілітований 21.05.1992 року».

Коваль Семен Андрійович, **1905 р.н.** *(З матеріалів справи №2475):* «Коваль Семен Андрійович, 1905 р.н., с.Березанка Чернігівського району. Заарештований 07.05.1932 року. В справі написано, що в період з 1931 по 1932 роки проводив в с. Березанка Чернігівського району антирадянську агітацію направлену на зрив заходів, які проводила радянська влада на селі. З 7 травня 1932 р. утримувався під вартою в Чернігівському допрі.

По майновому стану син куркуля, до революції мав 25 десятин землі і велике куркульське господарство. Розкуркулений в період революції,за злісне невиконання плану хлібозаготівель майно його в 1931 році було розпродано. Восени 1931 року ухилявся від виконання хлібозаготівельної компанії, ховав свій хліб, зібрав біля церкви натовп селян, вмовляв їх не здавати хліб державі, так як жиди і комуністи відправляють його за кордон, щоб відкупитися від іноземних держав, що їм не допоможе, так як з газет видно, що весною буде війна і тоді буде переворот і радянська влада загине. Пропонував селянам організовуватися, щоб дати відсіч радянській владі. Зимою 1931 р. проводив антирадянську агітацію проти колективізації. Ходив по хатам с. Березанки і говорив темним масам, що колгоспи довели селян до голоду і холоду, що по багатьом колгоспам не має хліба і селяни гинуть від голоду. А на Полтавщині всі колгоспники розбігаються і ходять по селам побираючись. Сибір зайнята японськими військами, які до весни прийдуть в Україну і тоді ми розпрощаємося з комуністами і колгоспами, над якими влаштуємо Варфоломіївську ніч. Весною 1932 року вів антирадянську агітацію проти посівної кампанії, говорив: «Разом з врожаєм у селян заберуть їх земельні наділи». В результаті багато землі залишилося не засіяною. Ця інформація підтверджена словами таких свідків: Барбаш В., Карма М., Кисіль Ф.

1 вересня 1932 року уповноважений СПО КОО ГПУ Гарин постановив: слідчу справу № 789 прислану Чернігівським райапаратом ГПУ направити Київському обласному прокурору на припинення, з під варти Коваля звільнити.

26 червня 1997 року реабілітований, справу припинено за відсутністю складу злочину в його діях».

Ларсон Євген Петрович, 1897 р.н. *(З матеріалів справи № 14598):* «Ларсон Євген Петрович, 1897 р.н., м. Батайськ Ростовської обл., РФ, німець, освіта початкова, німець за походженням. Проживав у с. Киселівка Чернігівського району, робітник. Заарештований 02.11.1937 року. За звинувачувальним актом: в УГБ Чернігівського ОУ НКВД надійшла інформація, що механнік Киселівського льонозаводу Чернігівського району Ларсон Євгеній Петрович, який був по-антирадянськи налаштований, дискредитує керівництво партії та радянського керівництва, розповсюджує про них недостовірну інформацію, а також висловлюється в контрреволюційному дусі в адресу вождя народів. Проведеним по справі слідством встановлено, що 30 жовтня Ларсон Є.П., перебуваючи в кооперативі Киселівського споживчого товариства розповсюджує про них недостовірну інформацію, а також висловлюється в контрреволюційному дусі на адресу вождя народів. Встановлено, що Ларсон в нетверезому стані, 30 жовтня з явився в їдальні льонозаводу, влаштував там дебош, принижуючи гідність інших робітників льонозаводу. За показами свідків Капрана П.С., Петренко П.І, Толстого А.І. вина Ларсона повністю доводиться.

Зі свідчень Капрана, який працював в кооперативі: «30 жовтня 1937 року Ларсон на підпитку зайшов до приміщення кооперативу і взяв пляшку горілки і сітро, вийшов з кооперативу, відразу випив і повернувся назад. В цей час до приміщення кооперативу зайшов ульянівський завклуб і спитав чи є портрет вождя. Я відповів, що є і дав подивитися завклубу портрет Сталіна. Спостарігаючи за цими подіями Ларсон спитав: «Скільки зараз коштує товариш Сталін?». На що я відповів: «Товариш Сталін не продається, а його портрет коштує 2 крб 50 копійок». Ларсон засміявся і сказав, що дешевий товариш Сталін, я б 4 крб. дав би за нього, на стовпі повісив би, так як у мене своєї квартири немає і хай би люди дивилися б». Ці показання підтверджує і улянівський завклуб. Ларсон Є.П. винуватим себе не визнав. За вироком спецколегії Чернігівського облсуду від 11.01.1938 р. за ст. 54 – 10 ч.1 КК УРСР засуджений до позбавлення волі на 5 років. Реабілітований 09.07.1991 року».

Лісницький Олександр Миколайович, **1907 р.н.** *(З матеріалів справи № 7981):* «Лісницький Олександр Миколайович, 1907 р.н., м. Ковель Ковельського району Волинської області, українець, малописьменний, безпартійний, одружений. В 1933 році працював головою колгоспу в с. Березанка. У 1934 році засуджений до 4 років позбавлення волі за вбивство жінки на картопляному колгоспному полі, після арешту працював теслею на Киселівському льонозаводі. По висновкам звинувачельного акту 1937 року Лісницький А.Н. визнаний винним в тому, що приховував у себе осіб, які нелегально перейшли державний кордон СССР, проводив антирадянську агітацію, направлену проти колгоспного будівництва і проти виконання господарчо – політичних кампаній. Вихваляв фашистську Польщу, говорив що буде їхати до Польщі на постійне місце проживання. В колгоспі працював не

добросовісно. Організовував колгоспників проти виконання державних забов язань, проводив антирадянську, антиколгоспну агітацію.

Звинувачення Лісницького в антирадянській діяльності основане на показах свідків: Кисіль Ф.Я., Ворона А.П., Лебідь І.І. і доданих до справи негативних характеристик сільської ради і колгоспу. За постановою особливої наради НКВД СССР від 21 лютого 1938 року засуджений в виправно – трудовий табір на 10 років. Лісницький своєї вини не визнав ні під час слідства в 1937 році, ні будучи передопитаним в 1967 році. Звинувачення Лісницькому не пред'являлося, з матеріалами справи по закінченню слідчих дій він не був ознайомлений, справа розглянута в не судовому порядку.

Всі свідки: Кисіль Ф.Я., Ворона А.К., Демиденко А.К., Барбаш З. А. через їх смерть повторно допитаними в 1967 році не були, а свідки Сорокин М.Є., Лебідь І.І, Дмітрієв І.М. прийнятими заходами місце перебування на 1967 року не встановлено. Їхні свідчення в 1937 році не можуть бути доказами вини, так як вони не конкретні, записані загальними словами і викликають сумніви. Інших об'єктивних доказів в матеріалах справи вини Лісницького в антирадянській діяльності за 1938 рік не міститься і в 1967 році не добуто.

Реабілітований 19.06.1967 року. 24.11.1967 року Лісницькому направлена довідка про реабілітацію».

Мглинець Лев Миколайович 1897 р.н. *(З матеріалів справи №9172):* «Мглинець Лев Миколайович, 1897 р.н., м. Чернігів, українець, освіта вища. На момент арешту 08.02.1938 року проживав у с. Брусилів, де працював директором школи. В 1919 році служив в контррозвідці Денікіна в м. Острі, проводив арешти жителів міста Остер, що підтверджується показаннями свідків Резникової А.Ф. та Кладко Л.Ф. В справі сказано, що з метою приховати від радянської влади службу в Денікінській армії, Мглинцев при зустрічі з Резниковою восени 1937 року заявив: «Я вас прошу, не говоріть нікому, що ви мене знаєте, як офіцера денікінської контррозвідки, зрозумійте я жити хочу, а зараз такий час, що якщо дізнаються, то я загину». Мглинцев винуватим себе не визнав.

За рішенням трійки при Чернігівському облуправлінні НКВД УССР від 21 квітня 1938 року Мглинцеву призначено вищу міру наказання – розстріл, належне йому майно повинно бути конфісковане. Рішення трійки приведено в дію 27 квітня 1938 року.11.09.1989 року за ст. І Указа Президіума Верховної ради Радянського Союзу від 16.01.1989 року «Про додаткові заходи по встановленню справедливості по відношенню жертв репресій, які мали місце в період 30 – 40-х і на поч. 50- х років» реабілітований».

Новик Павло Пилипович 1896 р.н. *(З матеріалів справи №2517):* «Новик Павло Пилипович 1896 р.н., заарештований 05.04.1932 р., до революції мав 15 га землі. На початку революції був розкуркулений. Після революції мав землі 9,38 га. В 1931 році на нього накладено куркульський податок, за злісне не виконання якого, все його майно, крім хати, продано на поповнення

державних боргів. В середині лютого 1932 р. біля кооперативної лавки він проводив антирадянську агітацію, критикував колгоспи і говорив: «Колгоспи придумав дурний, нічого доброго вони не дають, тільки доводять країну до злиденності, індивідуальне господарство дало б країні більше користі. На Полтавщині колективізація довела до того, що колгоспники поїли всіх коней і пухнуть з голоду, харчуючись тільки однією макухою, держава ж не допомагає їм ні в чому. Та краще повіситися чи втопитися, чим страждати вмираючи від голоду в цьому колгоспі». Він проводив агітацію проти посівної кампанії, говорив: «На поле навіть їхати не треба, так як весною буде війна і все пропаде». «Хтось у себе в кабінеті сидячи видумав, а селяни виконують не помічаючи, що це ярмо на селі, якби всі селяни згуртувалися б від виїзду в поле, ніхто б нічого нам би не зробив, а дурні слухаються і підкоряються жидам». «Я б краще вступив в банду, чим в колгосп» Всі ці слова підтверджують свідки. В матеріалах справи в заключному звинуваченні сказано, що в результаті проведення слідчих дій, об'єктивних доказів вини знайдено не було. 4 вересня 1932 р. справу стосовно Новика Павла Пилиповича направлено Київському прокурору для припинення на основі ст.5 УПК УССР. Заключений 05.04.1932 р. Новик із під варти звільнений. Постанови прокурора про зупинення справи в матеріалах справи немає.

Реабілітований 20.06. 1997 р. за статею І Указа Президіума Верховної ради Радянського Союзу від 16.01.1989 року «Про додаткові заходи по встановленню справедливості по відношенню жертв репресій, які мали місце в період 30 – 40-х і на поч. 50-х років».

Новик Степан Федорович, 1890 р.н. *(З матеріалів справ №6037, 10626):* «Новик Степан Федорович, 1890 р.н., с. Кобилянка Чернігівського району, українець, освіта початкова. Проживав у м. Чернігів, одноосібник. Заарештований 14.10.1930 р. Звинувачений за статею 54-10 УК УССР в проведенні агітації проти існуючої влади, зв'язках з кримінальними елементами, незаконним зберіганням зброї. До революції мав 30 десятин землі, куркульське господарство, експлуатував робочу силу до революції і після неї. В 1919 році розкуркулений. Під час денікінщини займався грабежами і терором, готував вбивство голови сільської ради. Так як сам він дуже хитрий, то з антирадянською агітацією направляє інших з середняків.

За рішенням особливої наради при колегії ГПУ УССР від 11.11.1930 р. заключений в тібір на три роки, рахуючи час з 14.10.1930 р. Свідчень про звільнення з місць позбавлення волі в справі немає. Реабілітований прокурором 26 липня 1989 р. за статею І Указа Президіума Верховної ради Радянського Союзу від 16.01.1989 р. «Про додаткові заходи по встановленню справедливості по відношенню жертв репресій, які мали місце в період 30 – 40-х і на поч. 50-х років». Він же Новик Степан Федорович був заарештований 17 вересня 1937 року за аналогічним звинуваченням в антирадянській агітації

«трійкою» при Чернігівському облуправлінні НКВД. 29.09.1937 р. заключений в виправний трудовий табір сроком на 10 років. Реабілітований 21 серпня1989 р.».

Орєшко Григорій Андрійович, 1901 р.н. *(З матеріалів справи № 10921):* «Орешко Григорій Андрійович, 1901 р.н., проживав в с. Брусилів Чернігівського району. В своєму господарстві мав землі – 40 га, коней – 6, корів – 5, овець – 20, свиней – 8. В 1932 р. розкуркулений та висланий адміністративно в тому ж році в Північний край, як куркуль. З заслання повернувся в 1936 році і до арешту 25.11.1937 р. займався зі своєю дружиною спекуляцією. Серед селян постійно проводив антирадянську агітацію, говорив про зміну влади. Свідок Процко дає показання, що особисто йому Орєшко заявляв: «Здохну, але в колгосп не піду, самі голодні і людей хочете затягнути в цю кабалу, а ось почнеться війна тоді колгоспники будуть в такому стані, як зараз куркулі, я краще буду чекати свого часу!» Свідок дає показання, що Орєшко говорив: «Не хочу бути рабом для радянської влади, я вдосталь настраждався від неї». Виновним себе Орєшко Григорій Андрійович не визнав.

За рішенням трійки при Чернігівському облуправлінні НКВД УССР від 29 листопада 1937 року призначено вищу міру покарання – розстріл, належне йому майно повинно бути конфісковане. Акту про виконання вищої міри покарання в справі не знайдено. Реабілітований 20 серпня 1989 р. за статею I Указа Президіума Верховної ради Радянського Союзу від 16.01.1989 року «Про додаткові заходи по встановленню справедливості по відношенню жертв репресій, які мали місце в період 30 – 40-х і на поч. 50-х років».

Ромашко Микола Максимович, **Ромашко Людмила Олексіївна**, **Ромашко Ігор Миколайович**, **Ромашко Людмила Миколаївна.** *(З матеріалів справи № 427):* «За звинувачувальним актом по звинуваченню Ромашко Ігоря Миколайовича, Ромашко Людмили Олексіївни, Ромашко Миколи Максимовича, Ромашко Людмили Миколаївни дізнаємося. Священик с. Брусилова Ромашко М.М. разом зі своєю дружиною Людмилою, сином Ігорем і донькою Людмилою, використовуючи релігійні домисли населення села, проводили агітаційну роботу серед селян проти компаній та заходів, які проводить радянська влада на селі. В результаті слідчих дій встановлено: у 1912 році в с. Брусилів приїхав на роботу священником Ромашко М.М. Дружина була влаштована на посаду вчителя. На протязі 18 років вони завоювали авторитет серед всього селянства. У 1922 році Ромашко розкуркулений, а його дружина знята з посади учителя. Будучи вороже налаштованим до радянської влади, почали вести роботу направлену на зрив заходів, які проводила радянська влада на селі. З цією метою всією своєю родиною почали вербувати селян в релігійну общину, в яку в результаті втягнуто 97% населення. В результаті їх впливу члени комнезаму почали виписуватися з КНС, активісти залишили суспільну роботу, а деякі навіть виїхали з села. В результаті в селі залишилася влада тільки духовна під керівництвом Ромашки та його сім ї. В результаті агітації на селі зривалися

кампанії по заготівлі хліба, не сформований колектив, розпалася ініціативна група, не проведена компанія, щодо зняття дзвонів, слабо проведена робота по поширенню займу «п'ятирічка в 4 роки».

Перед судовою трійкою ГПУ УССР порушено клопотання: стосовно Ромашко Миколи Максимовича – вища міра покарання – розстріл, Ромашко Людмила Олексіївна – п'ять років таборів, Ромашко Ігор Миколайович – заслання на 8 років за межі України, Ромашко Людмилу Миколаївну відправити в заслання за межі України на 10 років. За рішенням судової трійки при колегії ГПУ УССР від 17.12.1930 року винесено вирок: вислати всю сім'ю Ромашко в Північний край терміном на сім років, рахуючи час з 19.11.1930 року. Реабілітовані 20.01 1989 року за статею І Указа Президіума Верховної ради Радянського Союзу від 16.01.1989 року «Про додаткові заходи по встановленню справедливості по відношенню жертв репресій, які мали місце в період 30 – 40-х і на поч. 50- х років».

Скрипка Федір Костянтинович, с. Брусилів, селянин. Репресований 1933 року, реабілітований 1989 року. Заарештований 10 грудня 1932 року. За звинувачувальним актом отримуємо інформацію:

«Скрипко Федір Костянтинович проживав в с. Брусилів Чернігівського району, кулак–експертник, до революції мав 18 га землі, земля в нього відчужувалася, мав жатку, косилку, віялку, всі машини експлуатував, за що був обкладений в експортному порядку, користувався найманою робочою силою. До 1928 року був церковним старостою, в 1930 році майно Скрипка було розпродане, за невиконання податків, з того часу переховується. В час денікінщини підтримував тісний зв язок з денікінською армією. До усіх заходів радянської влади на селі ставиться вороже, систематично агітує проти радянської влади. В 1931 році був запланований до висилки, але з під варти втік. В 1930 році під час конфіскації його майна, Скрипко кинувся з сокирою на бригадира Губко Івана Павловича, намагаючись його зарубити, лаяв радянську владу, погрожував помстою всім бригадирам і скорою зміною влади, за що був заарештований і направлений до ГПУ. По дорозі побив одного з супроводжуючих і втік. Переховуючись часто з являвся на селі і вів агітаційну роботу проти здачі хліба державі, актив села став його переслідувати. Активіст Ситий Грицько повертаючись додому побачив у будинку Процко Бориса, який твердо здавав хліб, світло і зупинився під вікном, щоб побачити, що відбувається в середині будинку. Ситий точно чув, що Скрипка агітував не здавати хліб Процко, говорячи: «Скоро радянській владі кінець, треба протриматися до весни, на Гомельщині готується повстання, весною буде голод і війна, потрібно всім організуватися і не здавати хліб». Ситий хотів затримати Скрипку, але той встиг втікти. 8.12.1932 р. Скрипка знову з'явився в селі і вів агітацію проти здачі хліба державі. Скрипко розповідав, що в місті Києві люди помирають на вулиці,

весною буде війна і більша частина селянства виступить проти радянської влади». В цей час Скрипко був затриманий в хаті Любенко Макара активістами Хромцовим, Сулимом. У Скрипки були знайдені чисті бланки сільської ради, підроблені, один бланк заповнений про те, що Скрипка є середняком з підробленими підписами.

За рішенням судової «трійки» при колегії ГПУ УССР від 08.02.1933 р. винесено вирок: заслати в концтабір на три роки. Реабілітований 05.07.1989 р.»

Силко Петро Савелійович *(З матеріалів справи):* «За звинувачувальним актом Силко Петро Савелійович, куркуль виключений із колгоспу, служив добровільно в гетьманській варті на протязі 1932 року, шляхом агітації серед селян намагався завадити господарчо – політичним кампаніям на селі. До 1931 року Силко Петро спільно з батьком вів господарство, яке складалося до революції з 60 десятин землі, 5 коней, соломорізки, сільськогосподарського інвентаря і господарчих приміщень. На початку революції земля відчужувалася і в господарстві залишилося 10 десятин землі, соломорізка, сільськогосподарський інвентар. На господарство накладався не великий податок, тому що секретарем сільської ради працював родич Силко Р.Г. і робив їхньому господарству чималі поступки, в результаті господарство не дооподатковувалося. На селі відмічений, як негативний елемент, що займається хуліганством і крадіжками. Двічі в нього відбирали зброю – в 1928 році відібраний револьвер, а 1929 року обріз. Проводив агітацію серед селян. На початку весняної кампанії намагаючись завадити виходу односельчан на роботу, говорив: «Треба, щоб жінки на зібранні виступили в організованому порядку, тоді хліб залишиться у нас, ми тоді голодувати не будемо. План приймати не можна!». За показами свідків Барбаш М., Демиденко П., у вересні 1932 року Силко говорив: «Знову грабують хліб, а нам голодуй, а це все тому що мовчимо». Господарство Силко в 1932 році повинно було здати державі 36 кг хліба, з яких добровільно не здав нічого. Бригадою по хлібозаготівлям у нього забрано 18 кг гречки. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 22.12.1932 року винесено вирок: відправити в концтабір терміном на три роки, рахуючи вирок з 27.11.1932 року».

Хромець Василь Данилович, 1910 р. н., с. Брусилів Чернігівського району, безпартійний, робітник. Працював робітником на київському мосту, син куркуля, розкулаченого в 1931 році за невиконання твердих завдань. До революції його батько мав 15 га землі, в момент революції земля відчужувалася. Ввесь час проживав з батьком. Як він так і його батько позбавлені виборчих прав за експлуатацію чужої праці. На селі був пов’язаний з кримінальними елементами і куркульством. Вороже був налаштований, щодо заходів, які проводила радянська влада. На роботі проживаючи в гуртожитку тісно спілкувався з куркулями Пилипович І.Й., Гойса Н.А., Гойса Я.А.,

Литвиненко Є.А., Кудра І.Є., яких підтримував в антирадянській агітації. Всі вони при влаштуванні на роботу приховали своє куркульське походження, вказавши, що вони середняки. Вказана група куркулів систематично займалися антирадянською агітацією, ставлять вимоги і зривають роботу. Використовували економічні труднощі, невчасну видачу заробітної плати для створення нездорової атмосфери серед робочих, відмічені навіть випадки закликів покинути роботу. Звинувачений Хромець визнав себе винуватим в тому, що при влаштуванні на роботу приховав своє куркульське походження, але в антирадянській агітації винуватим себе не визнав.

Репресований 1933 року, реабілітований 1989 року. За рішенням судової трійки при колегії ГПУ УССР від 27.03.1933 року винесено вирок: відправити Хромець Василя Даниловича, рахуючи час з 07.02.1933 р. Реабілітований 31 липня 1989 р. за статею І Указа Президіума Верховної ради Радянського Союзу від 16.01.1989 р. «Про додаткові заходи по встановленню справедливості по відношенню жертв репресій, які мали місце в період 30 – 40р.р., і на поч. 50 років».

Зі спогадів Ганни Гаврилівни Гаєвої про дідів свого чоловіка Гаєвого Анатолія Івановича:

(Село Березанка)

«Дід чоловіка (по материній лінії) – Мазирко павло довго жив і працював у пана, який його дуже цінував, добре платив і виділив землю де дід Павло з дружиною Ксенієюз будували будинок, ажде мали 6 дітей. Всі були працелюбиві, жили заможно. Панів не стало. Його розкуркулили, добро нажите забрали. З їхнього двору (на Бобровиці) зробили контору колгоспу.

Діда вислали у Сибір. На той час дві чи три його дочки вже були заміжні і жили окремо у м.Чернігові. Слідом за чоловіком поїхала і дружина з меншими дітьми, але скоро повернулася і жила у дочок. А дід Мпавло так і помер на Соловках.

Другий дід (по батьовій лінії) – Гаєвий Яків жив с. Березанка. Збудував добротний будинок, який відібрали, а сім'ю вигнали. «Перебивався» у м.Чернігові. У будинку довго була контора колгоспу, аж до війни. А під час окупації села контору спалили німці.

Після визволення від окупантів дід повернувся в село. На цьому ж дворищі він збудував «хату-плетьонку» (мазанку), які на той час будували майже всі, бо не мали іншого матеріалу. А у 60 роки уже було збудовано нову хату, в якій і зараз живе його онук – Гаєвий Анатолій з дружиною».

Записала Віра Чуприна.

Київська сільська рада

(села Жавинка, Київка)

Амеляненко Андрій Дармидонтович, 1880 р.н., с. Київка Чернігівського р-ну, освіта початкова. Проживав у м. Чернігів, касир. Заарештований 11.03.1938 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 26.09.1938 р. за проведення шпигунської діяльності застосована ВМП. Розстріляний 29.09.1938 р. у м. Чернігів. Реабілітований 22.081989 р. *(Держархів Чернігівської області,– ф. Р-8840 – Оп. 3. – Спр. 9978; ; РІ – т.2 – С.611).*

Балишев Іван Юхимович, 1885 р. н., с. Посад Климівського р-ну Орловської обл., Російська Федерація, росіянин, освіта початкова. Проживав у с. Київка Чернігівського р-ну, пічник. Заарештований 04.11.1938 р. за ст. 54-10 ч. 1 КК УРСР засуджений до позбавлення волі у ВТТ на 7 років. За ухвалою кримінальної колегії ВС УРСР від 17.01.1939 р. вирок змінено, засуджений до позбавлення волі на 5 років. Реабілітований 26.08.1993 р. *(ГДА СБ України, м. Чернігів – Спр. 2051 – п; РІ – т.2 – С.652).*

Близнюк Олександр Гаврилович, 1912 р.н., с. Київка Чернігівського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Київка, секретар сільської ради. Заарештований 22.12.1944 р. За постановою особливої наради при НКВД СРСР від 04.08.1945 р. за ст. 54-1 «а» КК УСРС позбавлений волі на 8 місяців. Реабілітований 10.07.1995 р. *(Держархів Чернігівської області,. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 12369; РІ – т.3 – С.363)*

Власенко Дмитро Павлович, 1913 р. н., с. Жавинка Чернігівського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Жавинка, робітник залізниці. Заарештований 10.07.1941 р. За вироком ВТ військ НКВД по Київській обл. від 17.07.1941 р. згідно з указом Президії ВР СРСР від 06.07.1941 р. засуджений до позбавлення волі у ВТТ на 4 роки. Реабілітований 11.02.1994 р. *(ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 16327 – п; РІ – т.3 – С.529).*

Власенко Іван Іванович, 1913 р. н., с. Жавинка Чернігвського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Жавинка, староста общини. Заарештований 29.10.1943 р. За вироком ВТ КВО від 15.01.1944 р. за с. 54-1 «а» КК УРСР виправданий. *(*ГДА *СБ* України*, м. Чернігів. – Спр. 1299-п; РІ – т.3 – С.529).*

Власенко Олександр Юхимович, 1913р. н., с. Жавинка Чернігівського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Жавинка, одноосібник. Заарештований 01.06.1932 р. за ст. 54-10 КК УСРР. 15.07.1932 р. справу направлено прокурору на припинення. Рішення по справі відсутнє. Реабілітований 22.01.1997 р. *(Держархів Чернігівської області – Ф. Р-8840. – Оп.3 – Спр.996; РІ – т.3 – С.530).*

Власенко Тимофій Юхимович, 1907 р. н., с. Жавинка Чернігівського р-ну, освіта початкова. Проживав в с. Жавинка, рибалка. Заарештований

01.06.1932 р. за ст. 54-10 КК УСРР. 15.07.1932 р. справу направлено прокурору на припинення. Рішення по справі відсутнє. Реабілітований 22.01.1997 р.
(Держархів Чернігівської області – Ф. Р-8840 – Оп. 3. – Спр. 996; РІ – т.3 – С.531).

Власенко Юхим Іванович, 1888 р. н., с. Жавинка Чернігівського р-ну, українець, малописьменний. Проживав у с. Жавинка, одноосібник. Заарештований 01.06.1932 р. за ст. 54-10 КК УСРР. 15.07.1932 р. справу направлено прокурору на припинення. Рішення по справі відсутнє. Реабілітований 22.01.1997 р. *(Держархів Чернігівської області – Ф. Р-8840 – Оп. 3 – Спр. 996; РІ – т.3 – С.532).*

Годун Данило Васильович, 1876 р. н., с. Київка Чернігівського р-ну, українець, малописьменний. Проживав у с. Київка, одноосібник. Заарештований 03.04.1930 р. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 28.04.1930 р. за ст. 7-54-10 КК УСРР висланий до Північного краю на 3 роки. Реабілітований 28.04.1989 р. *(Держархів Чернігівської області, ф. Р-8840, оп.3, спр.5263; РІ – т.4 – С.304).*

Годун Іван Григорович, 1893 р. н., м. Чернігів, українець, освіта початкова. Проживав у с. Київка Чернігівського р-ну, кочегар. Заарештований 20.05.1921 р. За постановою Чернігівського губЧК від 12.09.1921р. за службу в гетьманських військах ув'язнений до концтабору на 5 років. Реабілітований 20.12.1994 р. *(Держархів Чернігівської області, ф. Р-8840, оп. 3, спр. 12207; РІ – т.4 – С.304).*

Гончаренко Яків Павлович, 1889 р. н., смт Седнів Чернігівського р-ну, одноосібник. Заарештований 03.04.1930 р. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 28.04.1930 р. за ст. 7-54-10 КК УСРР висланий до Північного краю на 3 роки. Реабілітований 25.04.1989 р.
(Держархів Чернігівської області, ф. Р-8840, оп.3, спр. 5261; РІ – т.4 – С.327).

Гриненко Петро Сидорович, 1918 р. н., с. Жавинка Чернігівського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав за місцем навчання, курсант. Заарештований 06.01.1942 р. За вироком ВТ Саратовського гарнізону від 21.07.1942 р. за ст. 58-2, 58-10 ч. 2 КК РРФСР засуджений до позбавлення волі на 7 років. Реабілітований 13.11.1991 р. *(ГДА СБ України, м. Чернігів – Спр. 15414 – п; РІ – т.4 – С.370-371).*

Деркач Костянтин Акимович, 30 років, розстріляний 9 червня 1920 р., ПМП – Чернігівська губернія, Чернігівський повіт, с. Старий Білоус, Халявинська волость, с. Київка, українець, одружений, хлібороб.
(Держархів Чернігівської області, ф.679, оп. 10,спр. 3581, арк. 95, 95 зв. ;РІ, кн.4, с.561).

Джиба Христина Дмитрівна, 1917 р. н., с. Київка Чернігівського р-ну, українка, освіта початкова. Проживала у с. Київка, колгоспниця. Заарештована 22.12.1944 р. За постановою особливої наради при НКВД СРСР від 04.08.1945 р. за ст. 54-1 «а» КК УРСР вислана до Північно-Казахстанської обл. Казахської РСР на 5 років. Реабілітована 11.03.1944 р. (*Держархів Чернігівської області, ф. Р-8840, оп.3, спр. 12010; РІ – т.4 – С.465)*

Ємельяненко Данило Степанович, 1867 р. н., с. Київнка Чернігівського р-ну, українець, неписьменний. Проживав у с. Київнка, селянин. Заарештований 09.06.1919 р. за проведення антирадянської агітації. 18.06.1919 р. звільнений на підписку про невиїзд. Рішення по справі відсутнє. Реабілітований 27.11.1998 р*.(Держархів Чернігівської області, ф. Р-4609, оп. 1, спр.462; РІ – т.5 – С.30).*

Желєзняк Олександр Федотович, 1910 р. н., с. Жавинка Чернігівського р-ну, українець, малописьменний. Проживав за місцем дислокації 54 ап 60 сд 8 батр, червоноармієць. Заарештований 22.10.1939 р. За вироком ВТ 15 ск КВО від 08.12.1939 р. за с. 54-10 Ч. 2 з санкції ст. 54-2 КК УРСР засуджений до позбавлення волі у ВТТ на 10 років. Реабілітований 27.02.1990 р.
(ГДА СБ України, м. Чернігів – Спр. 9911 – п РІ – т.5 – С.59).

Коломієць Ганна Іванівна, 1917 р. н., с. Довжик Чернігівського р-ну, українка, освіта початкова. Проживала у с. Київнка Чернігівського р-ну, колгоспниця. Заарештована 23.12.1994 р. За постановою особливої наради при НКВД СРСР від 04.08.1945Р. За ст. 54-1 «а» КК УРСР ув'язнена до ВТТ на 4 роки. Реабілітована 11.03.1994 р*. (Держархів Чернігівської області, ф. Р-8840, оп. 3, спр. 12009; РІ – т.5 – С.414).*

Омеляненко Авксентій Іванович, 1915 р. н., с. Київнка Чернігівського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Київнка, помічник начальника охорони. Заарештований 09.08.1941 р. За вироком ВТ Чернігівського гарнізону від 21.08.1941 р. за ст. 54-10 ч. 2 КК УРСР засуджений до ВМП. За ухвалою ВК ВС СРСР від 22.09.1941 р. справу припинено *(Держархів Чернігівської області, ф. Р-8840, оп. 3, спр.2982; РІ – т.6 – С.613).*

Печановський Микола Макарович, 22 роки, розстріляний 2 травня 1920 р., ПМП – Чернігівський повіт, село Жолвинка (Жавинка), українець, неодружений, службовець *(Держархів Чернігівської області, ф.679, оп. 10,спр. 3581, арк.. 87, 88 зв.; РІ, кн.4, с.561).*

Печеновський Олександр Макарович, 1913 р. н., с. Жальвінка (Жавинка) Чернігівського р-ну, українець, освіта неповна середня. Проживав на станції Марітуй Східно-Сибірська залізниця Іркутська обл., робітник 9-ї дистанції колії Східно-Сибірської залізниці. Заарештований 08.10.1941р. За вироком ВТ Східно-Сибірської залізниці від 05.01.1943 р. за ст. 58 п.10, ч.2 КК РСФРР засуджений до позбавлення волі у ВТТ на 8років Реабілітований 27 0.5 1991 р. Президією Іркутського облсуду *(БД «Жертвы политического террора в СССР. Книга памяти Иркутской обл.»).*

Пономаренко Петро Кузьмич, 1888 р.н., с. Жавинка Чернігівського р-ну, українець, освіта початкова, тесля. Проживав у с. Жавинка, Чернігівського р-ну, староста села. Заарештований 29.10.1943 р. За вироком ВТ КВО від 15.01.1944 р. за с. 54-1 «а» КК УРСР виправданий *(ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 1299-п.)*

Савченко Іван Іванович, 1872 р. н., с. Київнка Чернігівського району, українець, освіта початкова, селянин. Проживав у с. Київнка, Чернігівського р-ну, одноосібник. Заарештований 03.04.1930 р. за ст. 54-10 КК УСРР. За

постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 27.04.1930 р. висланий до Північного краю на 3 роки. Реабілітований 31.07.1989 р. Чернігівською обласною прокуратурою *(Держархів Чернігівської області, ф. Р-8840, оп. 3, Спр. 8376; ШК. – 1991. – 25 квітня).*

Савченко Ілля Іванович, 1918 р. н., м. Чернігів, українець, освіта початкова, робітник. Проживав за місцем дислокації 63 гв. сп. ПА, червоноармієць. Заарештований 26.09.1942 р. за ст. 19-58-1 «б» КК РРФСР. Заарештований за вироком ВТ 23 гв. сд від 15.10.1942 р. засуджений до ВМП. За ухвалою ВТ Карельского фронту від 31.10.1942 р. вирок змінено, засуджений до позбавлення волі на 10 років. Реабілітований 27.08.1964 р. Ухвалою ВК ВС СРСР *(ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 10188 – п; ШК. – 1991. – 25 квітня)*

Скрипка Яків Іванович, 1893 р. н., с. Київка Чернігівського р-ну, українець, освіта початкова, селянин-середняк. Проживав у с. Київка, начальник пожежної охорони. Заарештований 16.06.1937 р. за участь у діяльності контрреволюційної організації. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській обл. від 08.09.1937 р. застосована ВМП. Розстріляний 15.09.1937 р. Реабілітований 12.07.1958 р. Чернігівським обласним судом *(Держархів Чернігівської області, ф. Р-8840, оп. 3, спр. 3499; ШК. – 1990. – 1 грудня).*

Тарасовець Петро Семенович, 1923 р. н., с. Київка Чернігівського р-ну, українець, освіта середня, селянин. Проживав у с. Старий Білоус, міліціонер. Заарештований 22.01.1944 р. за ст. 54-1 «а» КК УСРС . За постановою від 09.05.1944 р. направлений до спецтабору НКВД для фільтрації. Реабілітований 28.10.1996 р. Чернігівською обласною прокуратурою *(Держархів Чернігівської області – ф. р-8840 – Оп. 3. – Спр. 641).*

Мовою документів

Стенограма наради перших секретарів райкомів КП (б) У про виконання Указу Президії Верховної Ради СРСР від 21 лютого 1948 р. «Про виселення з Української РСР осіб, які злісно ухиляються від трудової діяльності в сільському господарстві і ведуть антигромадський, паразитичний спосіб життя»

2 квітня 1948 р.

В Черниговском районе собрания прошли в двух колхозах. Мы выбрали колхоз в селе Старый Белоус потому, что там большинство мужчин не работают в колхозе, работают в городе, а семьи их состоят в колхозе, но работают там плохо. Многие не выработали минимума трудодней. Кандидатуры трех человек наметили заранее. Провели партийное собрание, на котором обсуждали эти кандидатуры. Коммунисты выступали за то, чтобы их выселить, проголосовали за выселение, то должны эту линию вести на общем собрании. Созвали актив человек 25, но актив вел себя пассивно. Пришлось

долго говорить, пока согласились выселять. Но собрании первые выступления были чуть ли не в защиту выселяемого Лазаренко. Лазаренко, 1925 года рождения, был в Германии, в армии не был. В 1947 году выработал 86 трудодней, и в 1948 году – 22 трудодня. Сидел 6 месяцев в тюрьме. Говорят, занимается воровством, но пока еще не попался. Нашлись такие, которые его защищали, говорили что он работал хорошо, косил хорошо и т.д. Один колхозник лет 67 выступил и сказал что -,он старик, имеет 400 трудодней, что нельзя больше терпеть лодырей и тунеядцев, которые разлагают дисциплину. Это выступление дало правильное направление всему собранию. С голосованием в начале тоже вышла заминка. Мать Лазаренко стала впереди и смотрела, кто голосует. Предложили, чтобы мать не присутствовала при голосовании. Она мешала, бросала реплики и т.д. Когда она вышла получилась совсем другая картина – из 216 человек за выселение голосовали 152.

Вторая кандидатура во время немецкой оккупации устраивала с немцами пирушки, потом вышла замуж за бывшего полицая. Его послали. В колхозе она не работает. За ее выселение голосовало 159 человек.

Проморгали мы относительно возраста третьего человека. Он 1930 года рождения, до 18-ти лет ему не хватает 3-х месяцев. За его выселение все голосовали, но, согласно положению, его нельзя выселять.

Второе собрание было в селе Киенка. В селе три колхоза. Село издавна славится своими ворами. Там мы наметили три кандидатуры. Учитывая опыт первого собрания, который показал, что половина зала, поближе к президиуму, активней участвует в голосовании, мы взяли в колхоз 8 человек районного партийного актива, чтобы они сидели среди народа, а также перед собранием беседовали с народом. Это значительно помогло, и собрание прошло лучше, чем в первом колхозе. Кандидатуры подобрали такие: первый человек ничем не занимается, кроме спекуляции. Он рождения 1897 года, имеют двух больших дочерей, которые также не работают. Одна из них имеет маленького ребенка, поэтому мы ее не намечали выселять. Однако, колхозники, особенно женщины, выступали за ее выселение.

Следующей кандидатурой был Лазаренко Андрей, который за 4 года не выработал в колхозе ни одного трудодня. Он завел на своем приусадебном участке парниковое хозяйство и торгует на рынке. Третья кандидатура занимается спекуляцией кожей. 13 человек помиловали. Даже стоял вопрос о выселение некоторых из них, но поскольку они имеют маленьких детей, с них взяли обязательства.

На другой день отец Лазаренко и его брат обратились в сельсовет с просьбой разрешить провести подписку в пользу Лазаренко. Там, правда, не разрешили, но на этом и успокоились. Председатель колхоза дал справку, сколько Лазаренко выработал трудодней, а председатель сельсовета недавно работающий, заверил эту справку. Сельсовет, не разрешив вести подписку, успокоился, а между тем подписка была проведена и через два дня в район

являются за подписями за то, чтобы Лазаренко оставить в колхозе. Подписали 202 человека. Мы послали людей проверить. Выяснилась фальсификация подписей: были в списках и не члены колхоза. Таких было 22 человека. 104 подписи написаны только двумя школьниками. Всего настоящих подписей было собрано 80. Секретарь парторганизации, на заявление где просили освободить Лазаренко, как честного колхозника подписался, и еще три коммуниста подписались. Я вызвал их на бюро. Я сомневался даже, действительно ли это их подписи. Они отвечали, что знали, что т.к. решение принято, подписи ничего не значат. На бюро мы исключили этого секретаря парторганизации.

После этого мы быстро послали людей в Киенку, чтобы предупредить и не допустить там подобной истории. Оказывается, мы хорошо сделали, потому что и там уже начали собирать подписи. Родственник выселенного Галушина пришел с документом от адвоката, который требовал предоставить протокол общего собрания. Председатель колхоза, может быть, и дал бы протокол, но у него в это время не было протокола, и он написал адвокату, чтобы чтоб тот взял протокол в райкоме. Защитники наши, очевидно, не поняли, что это не их дело *(PI – m.2 – c.267-268).*

Валентин Митькевич

Шпигунство чи спілкування з рідними ?

Усе почалося 6 березня 1938 року. Цього дня були видані постанови про прийняття справи до провадження та про визначення запобіжного заходу, у останій говорилося, що Амельяненко Андрій Дармидонтович є членом контрреволюційної підпільної організації та проводить контрреволюційну роботу і тому міра запобіжного заходу повинна бути у формі тримання під вартою у Чернігівській в'язниці*[1]*. 10 березня 1938 року був виданий ордер на арешт Амельяненка А.Д., а на наступний день його було заарештовано, проведено обшуки і все таке *[2].*

Амельяненко Андрій Дармидонтович, 1880 року народження, уродженець села Київка, проживав у місті Чернігів зі своєю дочкою Вікторією 1927 р.н. і працював у «Заготоблскот» на посаді касира *[3].* Як видно із матеріалів справи, офіційне звинувачення Андрію Дармидонтовичу було пред'явлене 21 квітня 1938 року за ст. 54-2, 54-11 КК УСРР.

У постанові обласного НКВС було сказано, що «Амеляненко А.Д. є учасником антисоветской организации и подозревается в шпионаже» *[4*]. Цього ж дня було проведено перший допит і перше питання звучало так: «Расскажите следствию о вашей службе в советской армии и других армиях?» Амельяненко розповів, що під час Гетьманату був мобілізований до армії, а після того, як Чернігів захопили більшовики, він добровільно вступив у ряди Червоної армії. У 1919 році потрапив у полон до денікінців і почав служити рядовим стрільцем у званні прапорщика, потім захворів, був відправлений на

лікування до Одеського госпіталю, а коли повернувся до Чернігова у 1920 році, то тут вже були радянські війська *[5]*.

Наступний його допит відбувся аж 7 червня 1938 року, на ньому, в основному, слідчим концентрувалась увага на тому, що Амеляненко А.Д. – є членом антирадянської контрреволюційної організації. Йому було запропоновано перелічити всіх своїх знайомих і сказати у яких він з ними стосунках*[6]*. Правоохоронні органи, напевно, хотіли виявити серед його знайомих членів контрреволюційної організації. Через півтора місяця Андрія Дармидонтовича знову привели на допит. Слідчий прямим текстом пропонує йому зізнатися: «Вы изоблечены показаниями целого ряда изоблеченных по Вашему делу лиц» *[7].* Проте у матеріалах справи немає ніяких документів, які б підтвердили показання свідків проти нього, датовані до середини липня 1938 року. Також, Амельченку А.Д. було показано фото, на якому він упізнав Раєвського Георгія Вікторовича, сина його першої дружини, з якою він давно розлучився. Андрій Дармидонтович пригадав, що на допиті не згадав серед своїх знайомих Раєвського Вадима Вікторовича брата Раєвського Георгія, який був висланий до Північного краю за участь у контрреволюційній організації. Ба, навіть, листувався з ним *[8].* І тут правоохоронні органи зраділи такому збігу обставин, тепер вони могли точно довести його участь у контрреволюційній організації.

На наступному допиті слідчий запитував Андрія Дармидонтовича про його життя у період перебування за кордоном,і той розповів, що проживав на території Польщі з 1913 по 1917 рік, там у нього залишилася дружина та донька. З ними віл листувався, починаючи з 1922 року, але ці листи, зі слів Аменльяненка носили особистий характер і не мали нічого спільного з шпигунською діяльністю *[9].* 19 вересня 1937 року було допитано трьох свідків у його справі, це були його сусіди. Одна із сусідкок на запитання слідчого що Вам відомо про антирадянську діяльність Амельяненка А.Д.? відповідала: «Амеляненко выражал недовольство против существования советскогостроя и политики коммунистической партии. Он получал подозрительние письма с Польши, а также Амеляненко враждебно относится к пролетарським празникам и отказался идти со мной на демонстрацію в день 1 мая» *[10*]. Інший свідок теж підтвердив антирадянську позицію Амельяненка і те, що він отримував підозрілі листи з Польщі *[11].*

Інший сусід Андрія Дармидонтовича навів ще один приклад «антирадянської позиції» підозрюваного. «У 1935 году в декабре вовремя когда товариш Сталин делал доклад «О новой Конституции», я пригласилего к себе на квартирупослушать доклад товарища Сталина, Амельяненко на моеприглашениеответил, что там негого и нечемо слушать»*[12].*

Також, 21 вересня 1938 року було проведено дві очні ставки, під час яких всі свідчення, висунуті проти нього, він заперечував, окрім листування з рідними та відмову дивитися «доклад товарища Сталина»*[13].*

Усіх цих свідчень вистачило, щоб швидко написати звинувачувальний висновок, у якому Амельяненко звинувачував ся у тому,що підтримував зв'язок з рідними і знайомими у Польщі з метою шпигунства (фразу з метою шпигунства було закреслено) та проводив контрреволюційну агітацію проти заходів радянської влади за ст.54-6, 54-10 ч. І-а КК УСРР. Далі справу було направлено на розгляд Особливої Трійки при Чернігівському обласному управлінні НКВС. На даному документі від 26.09.1938 року синім олівцем була поставлена резолюція: «расстрелять» *[14].*

За рішенням «трійки» від 26 вересня 1938 року Амельяненка А.Д. було розстріляно. Вирок виконано 29 вересня 1938 року і з цього приводу було складено Акт у трьох екземплярах *[15].* У матеріалах справи міститься Акт складений 15 листопада 1938 року про те, що речей, які б особисто належали Амельяненку А.Д., у квартирі не виявлено, а зі слів сусідки їх продала його дочка *[16].* 28 серпня 1989 року Амельяненка Андрія Дармидонтовича було реабілітовано *[17] (Державний архів Чернігівської області, ф.Р-8840, Оп.3, Спр.9978,арк.1,3, арк. 5, арк. 7, арк. 10, арк. 12, арк. 14-16, арк. 18, арк. 19, арк. 21-23, арк. 26, арк. 28, арк. 30, арк. 32-35, арк.36-37, арк. 40, арк. 43, арк. 44).*

Справа одного вартового

Народився Годун Іван Григорович у 1893 році, у місті Чернігів. Потім родина переїхала до села Київка, де він проживав до моменту арешту. Заарештовано Івана Григоровича було 20 травня 1921 року, за виданим ордером на арешт Чернігівською Губернською Надзвичайною Комісією по боротьбі з контрреволюцією, шпигунством і бандитизмом *[1].* У цей день був проведений обшук і як було зазначено в протоколі, «при обыске ничего не обнаружено», обраний запобіжний захід у формі тримання під вартою у в'язниці губЧК *[2].*

24 травня 1921 року батько Годуна І.Г., Григорій Петрович пише листа до Чернігівської губЧК, в якому просить прискорити розслідування справи його сина. «20 мая арестован мой сын Иван Годун. В виду того, что это мой единственный работник ибо другой мой сын в Красной армии, так видно из прилагаемого письма, потерпел страдания при ликвидации Кронштадской белогвардейщины, участвовал в подавлении последней. В виду всего этого ходотайствую о скорейшем рассмотрении дела моего сына, который по личным мелким счетам арестован»*[3].* У матеріалах архівної справи дійсно є лист брата Андрія до Івана, у якому він вітає брата зі святом, пише, що живий, здоровий та розповідає про події у Кроншдтаті *[4].*

Перший допит Годуна Івана Григоровича відбувся 24 травня 1921 року, на якому він розповів, що 1916 року був мобілізований до «Старої армії», а коли в Україну прийшов Гетьманат, то був демобілізований і добровільно вступив на службу до варти. А коли з України Гетьманат було вигнано – повернувся додому в с. Київка. З приходом денікінців пішов служити до державної варти,

а коли до Чернігова вступила Червона армія то разом з вартою виїхав до міста Кременчуга, де захворів, був комісований і повернувся додому. У Чернігові влаштувався на роботу до Реального училища на посаду кочегара *[5].* Під час допиту запитали, чи знає він громадянина Володимира Є.? Іван Григорович відповів, що познайомився з ним у квітні 1921 року, та коли його арештовували він у варті не стояв і нікого не бив *[6].*

У серпні 1921 року було допитано і самого Володимира Є., який на той час знаходився під вартою у Чернігівському будинку примусових робіт. Потім він повідомив, що коли одинадцятого жовтня 1919 року його арештовувала денікінська влада як комуніста, то Годун І.Г. його побив *[7].*Далі громадянин Є. розповів, що знає Годуна в результаті виконання своїх службових обов'язків продрозверстки і додав: «Кроме того при обследовании хазяйства его отца мною были найдены в письменном виде брест-литовский договор и печатные списки всех воинских событий в дни Гетьманщины и где Годун И.Г. есть в этих списках. Этот договор и списки я передал члену уездной Контрольной Комисии в момент моего ареста в связи с преступлениями по должности» *[8].*29 серпня 1921 року між ними була проведена очна ставка *[9].*

Взагалі, з матеріалів справи видно, що розслідування проведено поверхово. Був допитаний лише один свідок, який звинувачував Годуна І.Г. у побиті, та слідством це не було доведено, тому що не було свідків, це були лише слова Володимира Є. проти слів Івана Годуна. У кінці-кінців 12 вересня 1921 року Годуна Івана Григоровича було звинувачено в контрреволюції (служба в гетьманських та денікінських військах). За постановою Чернігівського губЧК засуджено до 5 років позбавлення волі в концтаборі *[10].*

Спочатку пропонувалося засудити до 2 років позбавлення волі, а потім олівцем на довідці уповноваженого політичного відділу Чернігівського губЧК було написано «полагаю заключить в концлагерь сроком на 5 лет»*[11].*

Реабілітований Годун Іван Григорович був у 20 грудня 1994 році*[12] (Державний архів Чернігівської області, ф.Р-8840,Оп.3,Спр.12207,арк.3, арк.4, арк.9, арк.10, 11, арк.12, арк.13, арк.14, арк.32, арк.34, арк.35).*

Дяк – «контрреволюціонер»

«Годун Данило Васильович, 1876 р.н., житель села Київка, до революції був куркулем, землі мав 8 десятин, будинок 2-х поверховий, 5 коней, 3 корови, 16 овечок, 4 свиней. У цей час куркуль-експертник, має 5 десятин землі, 2 коня, 1 корову, 10 овець, промисловий сад. Податку платить 136 крб., у 1920 році був розкуркулений, забрані 2 коня і частина землі» *[1].* Такі відомості ми можемо знайти у довідці Київської сільської ради від другого квітня 1930 року. Цей документ було видано напередодні його арешту, це була стандартна для тих часів процедура. А 3 квітня 1930 року Годуна Данила було заарештовано, за звинуваченням у контрреволюційній агітації проти заходів радянської влади на селі, з метою їх дискредитації *[2].* У період з 1 по 2 квітня

1930 року у його справі було допитано п’ятеро свідків всі вони були, селяни-бідняки і навіть сільський голова, вельмишановна на селі людина.

В архівній справі містяться протоколи допитів свідків, спробуємо їх проаналізувати. Один із односельців Данила Васильовича говорив, що той йому погрожував, «ты еще молод и не вмешивайся в это дело и тебе будет лучше» *[3].* А трапилося це, зі слів свідка, у 1929 році, коли Годуна Д.В. було викликано в сільську раду з приводу організованої ним п´ятидесятки. Також, на думку односельця, Данило є захисником релігії і церкви, бо раніше був дяком, він здійснює релігійний вплив на селян, часто проводить бесіди на релігійні теми та влаштовує п´ятидесятки, а також є агітатором проти радянської влади та всіх її заходів. «Вот скоро придет весна, тогда уже комунистам скоро будет конец. Горе будет тем, которые теперь записались в коллективы, им уже поставили дявольские печати. Всех их истребят как мух, ожидать осталось недолго времени» *[4].*

Наступний свідок теж підтвердив, що Годун Данило є головним організатором релігійного руху на селі, продовжує ходити до церкви і завідує церковним хором. Далі у протоколі допиту йде мова про те, що Годун Д.В. у грудні 1929 року, під час реалізації «III Займа Индустриализации», агітував проти його підписання і говорив такі «крамольні слова»: «Не подписывайтесь на Займ, так как с этого мы ничего не будем иметь. Это все выдумки жидовские, никаких замов государство не дает, это просто для того, что бы как можно больше ободрать крестьян. Вот подождите, это им даром не пройдет. В свое время мы подведем итоги» *[5].*

Ще один односелець, який був допитаний слідчим, наполягав на тому, що Данило Годун погрожував Трохиму З. і виступав проти III Займа. І мало того, говорив не тільки від свого іменні, а і від іменні якоїсь групи «церковников-кулаков» і хуліганів *[6]*. З такими свідченнями можна було б подумати про існування контрреволюційно-релігійної організації у селі Київка, начолі з «дяком-контрреволюціонером». Тим більше, що «этот дьяк настолько хитрый, что на собраниях никогда открыто не выступает, а может лишь где-либо в стороне обрабатывать отдельных граждан, используя при этом религиозные убеждения селян» *[7].*

Незважаючи на свою «хитрість», все ж таки, зі слів ще одного «пильного» громадянина, Годун Данило Васильович на початку 1930 року прийшов на збори і відкрито агітував проти радянської влади і всіх її заходів. «Всем кто идет в комуну или колектив будут ставить печать, которая не отмоется никогда, это для того, чтобы в случае перемены власти, а это будет очень скоро, всех коммунистов, ж…в и вступивших в коллективы будут вешать. В коммуне живут хорошо только комиссары, а все остальные голодают. Кто пойдет в коммуну, ему будет страх не только на этом, но и на том свете» *[8].*

Самого ж Годуна Данила Васильовича було допитано п’ятого квітня 1930 року. Своєї вини він не визнав, це підтверджують матеріали його допиту. «Я живу в селе Киянка и занимаюсь сельським хазяйством. Я служил в церкви 2,5 года, заменял дьяка. Я бросил служить, потому, что сельский сонет угрожал отобрать у меня землю, Трофиму я не угрожал и такого случая, чтобы у меня с ним был разговор не помню. Во время распределения III Займа индустриализации я никакой агитацией не занимался и против Займа ничего не говорил. Против коллективизации не выступал» *[9].*

На основі свідчень односельців на Годуна Д.В. був складений звинувачувальний висновок, у якому пропонувалося направити його справу до Особливої Наради при ГПУ УСРР з клопотанням про виселення Годуна Данила Васильовича до Північного краю строком на три роки *[10].* Переглянувши справу Данила Васильовича, на Особливій нараді від 28 квітня 1930 року було вирішено: «Годуна Д.В. выслать в Северный Край сроком на три года, считая срок с 03.04.1930 года» *[11].* Вирок було виконано, а у 1955 році справу було переглянуто і залишено в архіві без змін до 1958 року *[12*]. 28 квітня 1989 року Годун Данило Васильович був реабілітований відповідно до ст. 1 Наказу Президії Верховної Ради СРСР від 16 січня 1989 року «Про додаткові заходи з встановлення справедливості по відношенню до жертв політичних репресій у період 30-40-х р.р. і поч. 50-х років» *[13].*

1. *Державний архів Чернігівської області, ф.Р-8840,Оп.3,Спр.5263,арк.10.*
2. *Там само, арк.14.*
3. *Там само, арк.3.*
4. *Там само*
5. *Там само, арк.4.*
6. *Там само, арк.5.*
7. *Там само*
8. *Там само, арк.6.*
9. *Там само, арк.9.*
10. *Там само, арк.12.*
11. *Там само, арк. 13.*
12. *Там само*
13. *Там само, арк. 14.*

«Диверсант» з Киїнки

Скрипка Яків Іванович, народився в с. Киїнка у 1893 р., в селянській родині, був одружений, мав трьох дітей *[1].* 16 червня 1937 року його було заарештовано за участь у контрреволюційній організації та направлено до Чернігівської тюрми *[2*]. На момент арешту він працював начальником пожежної команди мосто-переправи № 4 с. Навози (нині с. Дніпровське) і нібито був членом контрреволюційної диверсійної організації, яка нібито хотіла підірвати переправу. Окрім його, пізніше було заарештовано ще п’ять чоловік, які колись працювали на переправі *[3].*

На перших двох допитах Скрипка Яків Іванович заперечував свою участь у контрреволюційній організації *[4].* А от уже на третьому допиті, який відбувся 26 червня 1937 року, він «зізнався», що 25.05.1934 року був присутній на засіданні контрреволюційної диверсійної організації. Де, за словами Скрипки, розглядалося два питання: вербування нових членів до організації; підрив мосту переправи «Навози-Чорнобиль». Потім він назвав усіх, хто був присутній на засіданні і того, хто ним керував, а також запевняв, що це було єдине засідання *[5*]. Із матеріалів справи видно, що наступний допит Якова Івановича відбувся 29 червня 1937 року. На ньому він зізнався, що був завербований до контрреволюційної організації громадянином Дмитром Б. 25 травня 1934 року. Також на допиті Скрипка Я.І. повідомив, що перед ним було поставлене завдання завербувати двох людей із пожежної команди, яке він виконати не встиг, так як у червні 1934 року звільнився з роботи і переїхав з родиною в с. Київку. Так як охорона погреба із вибуховими речовинами знаходилася у його підпорядкуванні він повинен був дістати бікфортовий шнур *[6].*

Ось такі завдання мав виконати Яків Іванович, але не виконав. Цього «зізнання» та деяких свідчень проти нього вистачило, щоб у серпні 1937 року видати звинувачувальний висновок з пропозицією передати справу «контрреволюційної диверсійної організації» на розгляд Трійки при Чернігівському обласному управлінні НКВС *[7].* 8 вересня 1937 року члени Трійки винесли свій вердикт: «Скрипка Яков Иванович 1893 года рождения, до ареста начальник пожарной команды мосто-переправы, обвиняется в том, что состоял членом контрреволюцыонной диверсионной организации. Скрипку Я.И. расстрелять». У рішенні Трійки відсутнє посилання на будь-які статті Закону. Вирок було виконано 15 вересня 1937 року *[8].* Крім Скрипки Я.І., трьох членів організації було засуджено до розстрілу, а двох – до 10 років ув'язнення.

Перша спроба переглянути справу «контрреволюційної організації» відбулася у січні 1940 року, але, як видно із висновку Чернігівського обласного прокурора була невдалою: «вынесеная мера наказания соответствует содеяному преступлению и степени социальной опасности осужденных и нет никаких оснований к пересмотру дела и отмены решения «тройки» *[9*].

У 1956 році один із фігурантів справи, який був засуджений до 10 років ув'язнення, потім у 1949 році – ще до п'яти років в'язниці, написав заяву Чернігівському обласному прокурору з проханням перегляду його справи та зняття з нього судимості *[10].* У березні 1958 році почався перегляд справи, були допитані свідки, які раніше давали свідчення та нові *[11].* Крім того, був допитаний інший засуджений на 10 років член «контрреволюційної організації», який розповів, що з нього вибивали зізнання і примушували свідчити проти інших *[12].*

12 липня 1958 року Чернігівським обласним судом справа «контрреволюційної диверсійної організації» в цілому і Скрипки Я.І. зокрема, була переглянута, і рішення «трійки» від 08.09.1937 року відмінено, справу припинено *[13].* 16 липня 1937 року сину Скрипки Я.І. Василю Яковичу Скрипці була направлена довідка про реабілітацію його батька *[14].* У матеріалах архівної справи є дві заяви від сина Скрипки Я.І., написані на ім´я начальника Чернігівського управління КДБ. У першій – говорилося про те, що його батько був заарештований у 1937 році органами НКВС і до цього часу йому невідомо, за що він був арештований і на який термін ув'язнений. «Прошу сообщить мне где он в настоящее врямя обывает наказание» *[15].* Інша заява була написана вже після того як Василь Якович отримав довідку про реабілітацію свого батька. Зміст її був наступний: «Прошу выдать мне свидетельство о смерти моего отца Скрипки Якова Ивановича 1893 года и возвратить деньги изятые при его аресте» *[16].*

У матеріалах справи міститься висновок старшого оперуповноваженого КДБ, за яким Скрипка Я.І. помер 28 жовтня 1943 року від раку легенів у місцях позбавлення волі *[17].* Самого свідоцтва про смерть Скрипки Я.І. в архівній справі не має, але довідка Чернігівського районного бюро записів актів громадянського стану від 03.11.1958 року про те, що смерть гр.. Скрипки Я.І. була зареєстрована 30.07.1958 року і свідоцтво про смерть 1-яр №184460 видано громадянину Скрипці Василю Яковичу *[18].*

Аналогічні свідоцтва про смерть видавалися і на інших двох засуджених до ВМП, рідні яких зверталися з проханням видати їм свідоцтво *[19] (Державний архів Чернігівської області, ф.Р-8840, Оп.3, Спр.3499, арк.126, арк. 115,125, арк. 130, арк. 102-104, арк. 213, арк. 218, арк. 327, арк. 342, арк. 420, арк. 343-345, арк. 426, арк. 434, арк. 484, арк. 487, арк. 488, арк. 491, арк. 464,473).*

У німців танки, а у нас – тачанки

Омеляненко Авксентій Іванович, народився 1915 р., в селі Київка, до війни працював помічником начальника охорони, був одружений і мав двох дітей *[1].* 24 червня 1941 року мобілізований до Червоної армії *[2]*. Як видно з матеріалів архівної справи, Омеляненко А.І. у червні-липні 1941 року брав участь в боях в районі міста Гомеля. 17 липня отримав поранення в ліву руку, отримавши першу медичну допомогу, був направлений до шпиталя м. Чернігів. По дорозі до шпиталя заїхав у своє рідне село Київка, щоб побачитися з рідними *[3].* Це відбулося 20 липня 1941 року, а вже 21 липня був допитаний перший свідок, який нібито чув, як Авксентій Іванович розхвалював німецьку техніку. «У немцев танки, а у нас – тачанки» *[4].* Далі вона говорила, що Омеляненко стверджував: «Когда немецкие самолеты налетают на скопление частей красной армии, наши самолеты не имеют возможности подняться в воздух, а те которые поднимаются то их сбивают немецкие самолеты. Моя дивизия в которой я был розгромлена немецкими

войсками» *[5].* 23 липня 1941 року був допитаний інший свідок, який теж вказав на те, що Омеляненко А.І. у себе вдома розхвалював німецьку техніку. І навіть навів декілька цитат. «Германские бомбардировщики изготовлены из такой, что наши истребители не могут пробить их». «Германская техника превосходит нашу в прочности, скорости» *[6].* Також одина із допитаних односельців Авксентія Івановича говорила, що вона ніби то чула від якоїсь жінки, що він розповідав про хороше ставлення німців на окупованих територіях до місцевого населення *[7].*

Протягом липня 1941 року було допитано ще ряд свідків, які підтвердили лише те, що Омеляненко А.І. говорив, що на фронті йдуть сильні бої з великими втратами з обох сторін *[8].*

Цих всіх свідчень вистачило, щоб Омеляненка Авксентія Івановича 9 серпня 1941 року було заарештовано *[9].* А 16 серпня 1941 року йому було висунуто звинувачення за ст. 54-10 ч.2 КК УСРР, а саме: проведення антирадянської агітації, спрямованої на звеличення могутності німецької армії *[10].* На допиті Омеляненко А.І. винним себе не визнав. Але все одно був написаний звинувачувальний висновок, і його справу передали на розгляд до Військового трибуналу Чернігівського гарнізону *[11].* 21 серпня 1941 року відбулося судове засідання Військового трибуналу на якому було прийняте рішення засудити Авксентія Омеляненка до розстрілу. Йому було надано останнє слово у якому він сказав: «Я предан суду по клеветческим показаниям. Я прошу Военный Трибунал направить меня на фронт, где я докажу свою преданость. Я молод, мне 25 лет, я еще могу применить свою силу в борьбе с немцами» *[12].*

31 серпня 1941 року справу Омельяненка А.І. було переглянуто Військовим Трибуналом Київського військового округу і зроблено висновок про те, що вирок необґрунтований, злочин передбачений ст. 54-10 ч. 2 КК УСРР не доведений. Вирішено справу відправити до Москви на розгляд Військової Колегії Верховного суду СРСР *[13].*

22 вересня 1941 року відбулося засідання Військової Колегії на якому було прийнято рішення «прекратить дело за недоказаностю обвинения,Омеляненко А.И. немедлено освободить из-под стражи» *[14].*
(Державний архів Чернігівської області, ф.Р-8840,Оп.3,Спр.2982,арк.5, арк. 44, арк. 22, арк. 9, арк. 8, арк. 11, арк. 44, арк. 5, арк. 28, 46, арк. 40, арк. 38, арк. 44, арк. 46).

«Агітатори» на базарі

Одного разу комісар-розвідник на базарі побачив таку картину: стояв гурт людей і когось слухав. Він підійшов ближче і почув антирадянську агітацію. Спочатку агітувала одна людина, потім – інша, а згодом до них приєднався наш герой – Ємельяненко Данило Степанович. Усе вищезазначене було написано в протоколі комісара-розвідника, який він подав до Губ ЧК *[1].* З його слів, Данило Степанович на базарі говорив наступне: «Советская власть

забрала экономии и держит их в своих руках, ежели она будет держать их в своих руках, то мы останемся без хлеба. Вот вам пример: эти коммунисты взяли у меня лошадь в Красную армию, которая стояла 20 тыс. рублей, а они заплатили мне только тысячу рублей, это господа не грабеж? Это настоящие бандиты, на что нам эта армия, она нам не нужна. За то и хлеб прячут, что всеравно безполезно нам эта власть советская» *[2].* Далі в протоколі було зазначено, що до плюндрування радянської влади долучився ще один «агітатор». І тоді комісар-розвідник заарештував їх усіх чотирьох *[3].* Таким чином Ємельяненка Данила Степановича було заарештовано 9 червня 1919 року за проведення антирадянської агітації. У матеріал справи є повідомлення про арешт *[4].*

Потім почалися допити. 18 червня 1919 року було допитано Данила Степановича, який розповів, що родом із села Київка, 1867 року народження, одружений та має чотирьох дітей. Обробляє приблизно чотири десятини землі. На запитання, що ви робили на базарі, він сказав, що проходив через новий базар, йдучи до церкви. А коли його спитали, що ви там говорили? Ємельяненко Данило відповів: «Ничего, молчал, говорил за лошадь, что дали мне 1000 рублей и что нужно что-нибудь купить для себе и своїй семьи» *[5].* 20 червня 1919 року був виданий висновок слідчого Губ ЧК по даній справі, з клопотанням передати її на розгляд до Чернігівського губернського революційного трибуналу *[6].* А 9 липня 1919 року справу було передано і зазначено, що із заарештованих під арештом перебуває лише один, решта були відпущені під підписку про не виїзд, у тому числі і Ємельяненка Д.С. *[7].* 12 липня 1919 року Трибунал призначив слухання по цій справі, але їх результатів та рішення в архівній справі не має *[8].* Реабілітований Данило Степанович був 27 листопада 1998 року Чернігівською обласною прокуратурою відповідно до Закону України від 17.04.1991 року «Про реабілітацію жертв політичних репресій в Україні» *[9] (Державний архів Чернігівської області, ф.Р-8840, Оп.1, Спр.462, арк.23, 24, 7, 16, 27, 1, 28, 42).*

«Куркулі» із Жавинки

Це була звичайна селянська родина, яка хотіла, вміла та любила працювати на своїй землі. Родина Власенків із с. Жавинка Чернігівського району складалася із семи осіб. Голова сімейства Власенко Юхим Іванович 1888 року народження, малописемний, одноосібник *[1].* Із довідки Гущинської сільської ради від 11 травня 1932 року видно, що сім´я по тим міркам була небідна.У 1918 році вона мала 15 га землі, 4 корови, 5 коней, а у 1930-1931 р.р. – 7 га землі, 2 корови, 4 коней, 4 овечки і двох наймитів. От такий собі «куркуль», «хазяйство вище зажиточного», так говорилося у тій самій довідці.

У березні 1932 року сім´я Власенків була розкуркулена. Хліб, клуню, комору, 2 коней, 4 овечки, було продано за злісну нездачу хлібозаготівлі, картоплезаготівлі та не сплату податків *[2].* Щоб якось виправдати

«розкуркулення» Власенків радянська влада завела проти деяких членів родини справу. 11 травня 1932 року Власенка Юхима Івановича та його синів Власенка Тимофія Юхимовича 1907 р.н., Власенка Олександра Юхимовича 1913 р.н. було заарештовано за несплату податків. Їх було допитано. Із протоколів допитів видно, що своєї вини вони не визнали. Зокрема, Юхим Іванович говорив, що під час «Гетьманщини» не воював у загонах «власників Гетьмана» і у білогвардійських загонах Денікіна, а також, не проводив ніякої антирадянської агітації. 1 червня 1932 року було висунуто офіційне звинувачення за ст. 54-10 КК УСРР, у якому їх звинуватили в тому, що вони протягом 1931-1932 р.р. проводили антирадянську агітацію з метою підриву заходів радянської влади та колективізації на селі *[3].* Цього ж дня за постановою Чернігівського районного відділу Київського Оперативного Сектору ГПУ УСРР Власенкам було обрано запобіжний захід у вигляді утримання під вартою у Чернігівському будинку примусових робіт (БУПР) *[4].*

До моменту оголошення підозри слідчими була проведена «колосальна» робота, допитано трьох свідків та взята характеристика на родину Власенків із сільської ради. Ось як характеризує сільська рада Власенка Юхима: «Власенко Е.И. кулак, проживал совместно со своими сыновьями Тимофеем и Александром, 1918 году он принимал активное участие в белых отрядах Гетьмана, банда которого свирепствовала на Черниговщине! Весной 1932 года он, вместе со своими сыновьями Тимофеем и Александром являясь в село Гущин, где собирая вокруг себя много народу, агитировали против коллективизации, компрометируя Советскую власть» *[5].* Далі в характеристиці наводяться слова, які ніби-то говорив Юхим Іванович: «Скоро будет война, так перевешают всех колхозников, на теле которых будут вырезать звезды» *[6].* Після такої «агітації», зі слів сільського голови, від селян надійшло декілька заяв про вихід із колгоспу. За висновком Гущинської сільської ради Власенко Ю.І. разом зі своїми синами, є злісними ворогами не тільки колгоспу, а й усієї радянської влади *[7].*

30 травня 1932 року було допитано трьох свідків у справі Власенків. Усі вони були з колгоспників і за майновим станом – бідняки. Їхні свідчення не дуже різнилися і були написані ніби під копірку. Наприклад, вони говорили, що Власенко Юхим був куркуль, до революції користувався найманою працею і мало того, і у 1930-31 роках, також мав двох наймитів, правда, один був його син [8].У 1918 році Власенко Юхим воював проти Червоної армії у складі білого загону Гетьмана *[9].*

2 червня 1932 року на Власенків був виданий звинувачувальний висновок, у якому йшлося, що «Власенко Е.И., Валасенко Т.Е., Власенко А.Е. обвиняются в том, что в период 1931-1932 годов в деревне Жавинка и селе Гущин, находясь между собой в тесной родственной связи проводили среди селян названых сел антисоветскую агитацию, направленную на срыв

мероприятий Советской власти, компаний проводимых на селе, то есть у преступных деяниях предусмотренных ст. 54-10 УК УССР» *[10].*

За дану «провину» Власенків хотіли заслати до Північного краю строком на три року *[11].* Але сталося непередбачуване, що в ті буремні часи відбувалося не часто, у липні 1932 року слідчу справу родини Власенків було переглянуто і «приняв во внимание, что произведенным по даному делу предварительный следствием не было собрано достаточных данных для предания его в Суд, а по этому следственное дело № 683 направить Киевскому Прокурору на прекращение. ВласенкаЕ.И., Валасенка Т.Е., Власенка А.Е. освободить из под стражи» *[12].*

Отже, Власенків було відпущено на волю 15 липня 1932 року. Подальша їх доля не відома, так як у справі відсутнє рішення Київського обласного Прокурора. Реабілітовані вони були 22 січня 1997 року відповідно до Закону України «Про реабілітацію жертв політичних репресій в Україні» та п.8 ч.2 ст.227 і ч.2 ст.6 УПК України *[13].*

1. Державний архів Чернігівської області – ф.Р-8840 – Оп.3, – Спр. 996, арк.2.
2. Там само, арк.. 5.
3. Там само, арк. 18.
4. Там само, арк. 1.
5. Там само, арк.. 6.
6. Там само.
7. Там само
8. Там само, арк. 9.
9. Там само, арк.10.
10. Там само, арк. 14.
11. Там само, арк. 15.
12. Там само, арк. 17.
13. Там само, арк. 18.

Безневинно звинувачений

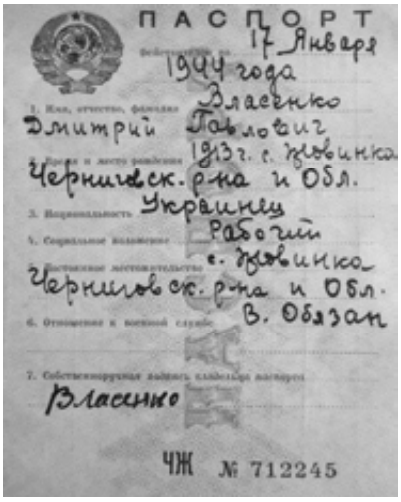

Справа Власенка Дмитра Павловича розслідувалася в умовах війни, а тому все відбувалося дуже швидко. 10 липня 1941 року його було заарештовано, а 17 липня – оголошено вирок *[1].* Власенко Д.П. народився 1913 року в селі Жавинка Чернігівського району, працював машиністом водокачки на залізничній станції Чернігів *[2].* Напередодні та в день арешту Власенка, було допитано п’ять свідків, які підтвердили його антирадянську позицію *[3].*

Один із односельців Дмитра Павловича під час допиту розповідав, що у кінці червня 1941 року Власенко зайшов до нього додому і говорив, що фронтове зведення брехня, а наші війська воювати не хочуть і під час наступу кидають зброю та здаються у полон. Потім він сказав: «Если немцу не удалось взять Киев до 23 июня, то он будет обедать там 23 июля» *[4].* У цей момент вдома нашого свідка, крім нього, були присутні ще декілька жителів села Жавинка, які все чули і на допитах підтвердили слова Дмитра Власенка *[5].* Після цієї розмови «пильний» односельчанин написав листа начальнику міліції Чернігівського районна, в якому розповів про антирадянську позицію нашого героя *[6].*

Наступного деня після арешту Дмитра Павловича було допитано та пред'явлено йому звинувачення за ст. 54-10 ч. 2 КК УРСР проведення антирадянської агітації. На допиті він свою провину визнав частково. «В предявленом мне обвинении я признаю себя виновним только частично, а именно в том, что я расказал оносельчанинам об обращении Гитлера по радио. Я лично антисоветской агитациее не занимался и никаких пораженческих взглядов не высказывал» *[7].* 13 липня 1941 року було проведено перше судове засідання Військового Трибуналу військ НКВС. За його результатами справу Власенка Д.П. було направлено військовому прокурору на дорозслідування *[8].*

17 липня 1941 р. відбулося закрите засідання без участі звинувачення та захисту ВТ військ НКВС Київської області. За рішенням Військового Трибуналу Власенка Дмитра Павловича засудили до чотирьох років ув'язнення у виправно трудових таборах [9]. Реабілітований Дмитро Павлович був 11 лютого 1994 року Чернігівською обласною прокуратурою *[10] (ГДА СБ України, м. Чернігів – Спр.16327 – п., арк.5, 39, арк. 9, арк. 31, арк. 2, арк. 2-4, 29, арк. 2, арк. 11, арк. 23, арк. 39, арк. 45).*

Курсант-«агітатор»

5 січня 1942 року була видана постанова на арешт Гриненка Петра Сидоровича 1918 р.н., курсанта Саратовського броне-танкового училища, а 6 січня Петра Сидоровича було заарештовано. Його звинувачували у проведені антирадянської агітації, возвеличені німецької армії та – у намірі дезиртирувати з фронту *[1].* Гриненко П.С. був уродженцем села Жавинка Чернігівського району навчався у педінституті і з 1938 року по 1939 рік працював учителем вечірньої школи для дорослих с. Жавинка. Потім була служба в армії, а з серпня 1940 року і до момент арешту був курсантом Саратовського броне-танкового училища. Під час допитів Гриненко П.С. винним себе не визнав. «Виновным себя не считаю, так как никакой антисоветской деятельности я не вел» *[2].*

Вся справа була заснована на свідченнях курсантів серед яких він нібито проводив антирадянську агітацію. От, наприклад, один із свідків наводив наступні «антирадянські» вислови Петра Сидоровича: «Красная Армия над нимецкими войсками победу неодержит, потому что у немцев хороший талантлевий командный состав и сильная техника. Наши лучшие танки были сосредоточены на западных границах и немцы их забрали, а остались Т-26 – это не танки, а железные гробы» *[3].* Ще один курсант на допиті розповів, що Гриненко П.С. у жовтні 1941 року на території військового містечка серед курсантів поширював антирадянські настрої, а також 20 грудня 1941 року, знаходячись у гарнізонному наряді, проводив контрреволюційну агітацію про матеріальне положення радянського народу. «В СРСР ничего положительного нет – даже соли, спичек, табака» *[4].*

Зі слів наступного свідка, Петро Сидорович мав намір, потрапивши на фронт, переодягнутися у цивільне і піти на окуповану німцями територію до своїх родичів у Києві. Гриненку навіть приписали зв'язки з колишнім священником, з яким він вів у 1939 році розмови, в яких вихваляв період окупації у 1918 році німцями України *[5].* 10 березня 1942 року слідство по справі було завершено *[6].* 5 червня 1942 року був складений звинувачувальний висновок, у якому зазначалося: «Гриненко Петр Сидорович обвиняется в том, что на протяжении июля-декабря 1941 року систематически проводил среди курсантов антисоветскую агитацию пораженческого характера, восхвалял немецко-фашистскую армию, ее командный состав и технику, тоесть в совершении преступления предусмотреного ст. 58-10, ч.2 УК РСФСР» *[7].*

21 липня 1942 року відбулося засідання Військового Трибуналу Саратовського гарнізону за результатом якого, Гриненка Петра Сидоровича було засуджено до позбавлення волі строком на 7 років та – виборчих прав строком на 3 роки, відповідно до ст.. 58-2, 58-10 ч.2 КК РРФРСР [8]. Петро Сидорович писав клопотання про помилування та відправку на війну і ось одне із таких клопотань було розглянуто на засіданні Президії Верховної Ради СРСР 6 лютого 1945 року. За рішенням Президії його вирок було відтерміновано до закінчення військових дій, Гриненка П.С. направлено на фронт *[9].* Подальша доля його невідома. 13 листопада 1991 року Петра Сидоровича було реабілітовано Військовою прокуратурою *[10] (ГДА СБ України, м. Чернігів – Спр.15414 – п., арк.1, арк. 13-14, арк. 38,58, арк. 48, 56, арк. 71, арк. 68, арк. 72, арк. 80, арк. 25, арк. 88).*

За необачні слова – 10 років

«Савченко Илья Иванович, являясь антисоветско настроеным и не желая защищать родину, систематически проводил агитацыю и готовился совершить изимену родине путем перехода на сторону противника». Вищезазначений

текст був написаний у Постанові на арешт Савченка І.І. *[1]*. Заарештовано його було наступного дня 26 вересня 1942 року. Ілля Іванович 1918 р.н. уродженець села Київка Чернігівського району на момент арешту червоноармієць 63 гв. сп. Почалися допити, п'ять червоноармійців підтвердили антирадянську позицію Савченка і намагання перейти на сторону німців *[2].*

Як видно із звинувачувального висновку: «Савченко на всей протяжении службы в Красной Армии систематически проводил антисоветскую агитацию, направленую на подрыв мощи армии. Савченко утверждал о невозможности победы над Гитлеровской Германией, восхвалял ее армии, одновременно клеветал на Красную Армию, на руководителей Правительства, высказывал контр революцыонные измышления в адрес украинского народа, в своих беседах с красноармейцами он пытался вызвать у бойцов недоверие к советской прессе и командыванию» *[3].* Такі-от були звинувачення на адресу Савченка І.І.

Самого Іллю Івановича було допитано 26 вересня та 10 жовтня 1942 року. Свою вину він визнав частково, тільки в тому, що проводив антирадянську агітацію, але для нього це були лише розмови, він просто переповів виступ Гітлера по радіо, про зраду Батьківщині він навіть не думав *[4].* У матеріалах справи є бойова характеристика на Савченка І.І. у якій сказано, що він прикриваючись, своєю хворобою, систематично ухилявся від військової та політичної підготовки. Морально і політично нестійкий, часто створював атмосферу невдоволення серед червоноармійців *[5].* 15 жовтня 1942 року відбулося засідання Військового Трибуналу 23 гвардійської стрілецької дивізії. Вирок наступний: «Савченка Илью Ивановича, по совокупности совершонным им преступлений, на основании ст. 19-58-1 «б» УК РСФСР подвергнуть наказанию – расстрелу без конфискации имущества за отсутствием такового» *[6].*

31 жовтня 1942 року за рішенням Військового Трибуналу Карельського фронту розстріл було замінено на 10 років ув'язнення у виправно-трудових таборах з позбавленням виборчих прав на 5 років *[7].* Савченко Ілля Іванович повністю відбув покарання і був звільнений у вересні 1952 року, а у 1957 році з нього було знято судимість та поновлено в правах *[8].* У лютому 1963 року Савченко І.І. пише заяву до юридичної канцелярії Міністрів СРСР у якій зазначає: «В 1957 году с меня была снята судимость и поражение в правах, но как для меня, так и для других органов в поселке, не понятно полностю я реабилитирован или нет, а поэтому прошу розьяснить и выслать мне ответ по существу» *[9].*

22 квітня 1963 року була видана Постанова про поновлення провадження по даній справі, допитані свідки *[10].* Також було допитано і самого Іллю Івановича *[11].* Слідство тривало до серпня 1964 року. 27 серпня 1964 року відбулося засідання Військової Колегії Верховного Суду СРСР, де було прийняте таке рішення: «Приговор Военного Трибунала 23 гвардейской

стрелковой дивизии от 15 октября 1942 года и определение Военного Трибунала Карельского фронта от 31 октября 1942 года в отношении Савченка Ильи Ивановича отменить и дело прекратить за недоказанностю участия в совершении преступления» *[12].* Таким чином прохання Іллі Івановича було задоволено і його реабілітовано *(ГДА СБ України, м. Чернігів – Спр.10188 – п., арк.6, арк. 68, арк. 67, арк. 61, арк. 64, арк. 81, арк. 87, арк. 97, арк. 96, арк. 98, арк. 182, арк. 192).*

Куркуль-експертник

Це була ще одна типова справа українського «куркуля», заможного, працьовитого селянина. Савченко Іван Іванович, 1872 р.н., до революції працював у міліції та біля трьох років був старостою села Київка, а також керував монастирською землею *[1].* Заарештований він був 03.04.1930 року за підозрою у проведенні антирадянської агітації і знаходився під вартою у Чернігівському будинку примусових робіт *[2].* З довідки сільської ради видно, яке майно мав на момент арешту Іван Іванович. «В цей час він є кулак-експертник, має 6 десятин землі, хату, комору, хлів, дві клуні, двоє коней, дві корови, двоє свиней, овець сім штук, крім того має вітряк. Завжди наймає сезонних робітників» *[3].*

Напередодні арешту Савченка І.І., були допитані свідки, які нібито чули, як він агітував проти радянської влади та всіх її заходів. Спробуємо розібратися хто і що говорив. Перший свідок стверджував, що восени 1929 року в період проведення заходів з хлібозаготівлі Савченко зустрів декілька селян, які везли хліб до кооперації, запитав їх – «на мельницу?» Коли отримав негативну відповідь, продовжив: «Всеравно скоро будет война и тогда наш хлеб пропал. Хлеба давать не надо, так как это всеравно пойдет за границу за безценок, немцы и другие не хотят уже брать нашего хлеба, а коммунисты насильно его продают» *[4].*

Інший свідок у справі Савченка Івана говорив, що Іван у вересні 1929 року розповсюджував серед селян чутки про зміну влади: «Советская власть скоро падет и на смену ей придет власть законная русская. А то повыдумывали разных кулаков да середняков, по нашему есть только одни русские люди, остальное все шантрапа и босота» *[5].*

Ще один односелець Савченка Івана Івановича на допиті підтвердив антирадянську його позицію та вороже ставлення до колективізації і хлібозаготівель [6]. Сам же підозрюваний своєї вини не визнав. «Агитацыей против Советской власти я не занимаюсь и не занимался, против коллективизации я не выступал и ничего не говорил» *[7].*

Потім на підставі всіх свідчень був зроблений звинувачувальний висновок, у якому говорилося, що в результаті антирадянської агітації Савченка І.І. хлібозаготівля затягувалася, а колективізація проходила з надзвичайними труднощами. Далі у висновку пропонувалося справу Савченка

І.І. передати на розгляд Особливої Наради при Колегії ГПУ УРСР з клопотанням про застосуванням до звинуваченого за ст. 54-10 КК УРСР міри соціального захисту у вигляді виселення до Північного краю строком на три роки *[8].* За рішенням Особливої Наради при Колегії ГПУ від 27.04.1930 року Савченка Івана Івановича було вислано на три роки до Північного краю *[9].* Реабілітований він був 31 липня 1989 року Чернігівською обласною прокуратурою *[10].*

1. *Державний архів Чернігівської області, ф.Р-8840,Оп.3,Спр.8376,арк. 10.*
2. *Там само.*
3. *Там само, арк. 9.*
4. *Там само, арк. 2.*
5. *Там само, арк. 6.*
6. *Там само, арк. 5.*
7. *Там само, арк. 8.*
8. *Там само, арк. 10.*
9. *Там само, арк. 13.*
10. *Там само, арк. 14.*

«Що у тверезого на думці, те у п'яного на язику»

04 листопада 1938 року, Балишева Івана Юхимовича, 1885 р.н., жителя села Київка було заарештован, а 16 листопада 1938 року йому пред'явлено звинувачення за ст. 54-10 ч. 1 КК УРСР. «Балишев І.Ю. неодноразово проводив контрреволюційну агітацію по селу Київка, спрямовану на підрив Радянської Влади та називав нецензурними словами вождів партії, товариша Леніна та товариша Сталина» *[1].* Самого Івана Юхимовича було допитано два рази, перший – 12 вересня, до арешту – другий 16 листопада – після. На першому допиті він говорив, що «мне кажется, что я говорил контрреволюционные слова, но точно не помню, потому что был пьян» *[2]*. На другому – наполягав на тому, що «я будучи выпившим, неднократно высказывал контрреволюцыонные слова, но что я говорил я этого сказать не могу, посколку я был сильно пьян. У трезвом состоянии я никогда таких бы слов не говорил, окуда взялись эти контрреволюцыонные слова в пьяном виде, я сказать не могу» *[3].*

Спробуємо, зі слів свідків, розібратися, що такого контрреволюційного говорив Балишев Іван Юхимович. Один з допитаних односельців стверджував, що Іван Юхимович систематично пиячить та займається контрреволюційною агітацією і в серпні 1938 року біля кооперативу висловлював своє невдоволення існуючим ладом *[4].* Інший свідок розповідав, що 11 вересня 1938 року під час демонстрації фільму «Ленін у жовтні» у дворі колгоспу ім.. Фрунзе с. Київка, Балишев І.Ю. говорив: «Ленин и Сталин довели колхозников, что они ходят голые и босые и работают в колхозе за кусок хлеба». При цьому, ще й вилаяв вождів нецензурними словами *[5].* Цей факт

підтвердили ще декілька свідків і сказали, що він був п'яний, але при ясному розумі *[6].*

Після проведення попереднього слідства був складений звинувачувальний висновок, і справу направлено для розгляду до Чернігівського обласного суду *[7].* 04 грудня 1938 року відбулося судове засідання по справі Балишева І.Ю. і вироку був суворий. «Балишева И.Е. признать виновным по 1 ч. 54-10 ст. УК и подвергнуть лишению свободы в исправительно-трудовом лагерне СССР на семь лет с поражением в правах на пять лет» *[8].* Іван Юхимович подав дві касаційні скарги. Перша була відхилена *[9].* А от друга – задоволена. За ухвалою кримінальної колегії ВС УРСР від 17 січня 1939 року покарання було пом'якшено і Балишева І.Ю. засудили до п'яти років позбавлення волі *[10].* Реабілітований Балишев Іван Юхимович був 26 серпня 1993 року Генеральною Прокуратурою України *[11].*

1. *ГДА СБ України, м. Чернігів – Спр.2051 – п., арк.21.*
2. *Там само, арк.15.*
3. *Там само, арк. 22.*
4. *Там само, арк. 7.*
5. *Там само, арк. 11.*
6. *Там само, арк. 9,24,25,29.*
7. *Там само, арк. 33-34.*
8. *Там само, арк. 48.*
9. *Там само, арк. 57.*
10. *Там само, арк. 58.*
11. *Там само, арк. 67.*

Фатальне порівняння

Железняк Олександ Федотович, 1910 р.н., уродженець села Жавинка Чернігівського району був червоноармійцем 8 батареї 54 артелерійського полку 60 стрілецької дивізії. Заарештований особливим відділом НКВС 22 жовтня 1939 року *[1].* Його було поміщено до гарнізонної гауптвахти м. Луцьк, де на той час знаходилась 60 стрілецька дивізія *[2].* Напередодні арешту Олександра Федотовича було допитано п'ять червоноармійців 8-ї батареї, які чули його антирадянські вислови *[3].*

Однин із свідків говорив, що вперше помітив антирадянські настрої Железняка, коли їхній полк знаходився у м. Ковелі. Тоді у присутності багатьох червоноармійців він сказав: «Видишь сколько тут евреев, скоро они возьмут власть и начнут строить тут колхозы как у нас». Пізніше, 11 жовтня 1939 року, зі слів свідка Железняк О.Ф. під час політзаняття говорив: «Нас агитировали, что в Польше рабочие живут плохо, а они кушают белый хлеб, ходят в хромовых сапогах, у нас же ничего не хватает, а рабочие имеют на завтрак бутылку ситро и кусок хлеба» *[4].* Висловлювання підтвердив і політрук 8 батареї 54 арт. полку та додав, що коли розподіляли корів серед бідняків, Железняк підійшов до одного з них і сказав: «Бери корову, ты ей

будешь не рад через год». Далі він навів ще один антирадянський вислів Олександра Федотовича: «В Польше велосипед стоял 150 руб., а как настала наша власть, то стал – 400 руб.» *[5].*

Інший червоноармієць розповів слідству, що при порівняні рівня життя польських і радянських робітників та селян Железняк Олександр Федотович заявив: «Нам говорили, что польские робочие и крестьяне живут плохо, но я сейчас убедился, что они живут хорошо, имеют, что одевать и что кушать, а у нас робочие и колхозники работают день и ночь и ходят босие, неимея что кушать» *[6].* Нашого героя було допитано тричі, він визнав свою вину: «В том, что я проводил антисоветскую агитацыю среди красноармейцев с целью дискредитации жизни рабочих и крестьян в СССР и сравнивал, восхваляя жизнь в Польше – виновным себя полностью признаю» *[7].* 18 листопада 1939 року був виданий звинувачувальний висновок, за яким справу Железняка О.Ф. було передано до суду Військового Трибуналу 15 стрілецького корпусу Київського Особливого Військового округу [8]. 8 грудня 1939 року відбулося закрите судове засідання, на якому Железняка Олександра Федотовича відповідно до ст. 54-10 ч.2 КК УСРР та ст. 54-2 КК УСРР було засуджено до 10 років позбавлення волі у ВТТ [9]. Реабілітований він був Військовою Колегією Верховного Суду СРСР 27 лютого 1990 року *[10] (ГДА СБ України, м. Чернігів – Спр. 9911-п, арк. 9, арк. 3, арк. 39, арк. 23, арк.26, арк. 28, арк. 13, арк. 38, арк. 46).*

Справа київських «колобораціоністів»

Усе почалося у листопаді 1942 року, коли ряд жителів села Київка були викликані німцями до Чернігівської поліції безпеки. А в грудні 1944 року почалися арешти. У матеріалах однієї архівної справи є «список лиц скомпрометированых показаниями по следственному делу», всього 12 чолові, деякі з них були заарештовані, деякі – відправлені на фронті, а інші вивезені до Німеччини *[1].* Розглянемо справи чотирьох з них, тих, що були реабілітовані.

Близнюк Олександр Гаврилович, 1912 р.н., уродженець села Київка, до арешту працював секретарем сільської ради. Заарештований був 22 грудня 1944 року *[2].* Його звинувачували в тому, що він у листопаді 1942 року був викликаний німцями до Чернігівської поліції та був завербований в якості таємного агента під псевдонімом «Вовк». Під час допитів свою вину він визнав *[3].* Як видно із матеріалів справи, розслідування проведено поверхово, немає доказів практичної діяльності Близнюка О.Г., як таємного агента німців. Слідство проводилося до кінця лютого 1945 року, а потім його справа була передана для розгляду до Особливої Наради при НКВС, з пропозицією засудити Олександра Гавриловича до 10 років ув'язнення *[4].* 4 серпня 1945 року за рішенням Особливої Наради при НКВС Близнюка Олександра Гавриловича відповідно до ст. 54-1 «а» КК УСРР було засуджено на вісім

місяців позбавлення волі *[5].* Реабілітовано його було Чернігівською обласною прокуратурою 10 липня 1995 року *[6].*

Іншою засудженою за співпрацю з німецькою окупаційною владою була Джиба Христина Дмитрівна, 1917 н.р., проживала на хуторі Леніна в трьох кілометрах від с. Київка, працювала на ґудзиковій фабриці м. Чернігів *[7].* 22 грудня 1944 року була заарештована органами НКВС за звинуваченням у тому, що 24 листопада 1942 року була завербована німцями як таємний агент *[8].* Допитані свідки підтвердили, що її викликали до поліції і що вона давала якусь підписку, але про її практичну діяльність як німецького агента їм нічого не відомо. «О практической предательской деятельности Джиби Х.Д. в период временной нимецкой окупации мне ничего не известно» *[9].* Під час допитів Христина Дмитрівна визнала, що її викликали до Чернігівської поліції і вона підписувала якісь документи, але практичної діяльності з виявлення комуністів, комсомольців, партизан вона не проводила. 23 лютого 1945 року був складений звинувачувальний висновок і справу направлено до Особливої Наради при НКВС *[10].* 4 серпня 1945 року відповідно до рішення Особливої Наради Джибу Х.Д. на підставі ст. 54-1 «а» КК УСРР було вислано до Північно-Казахстанської області Казахстанської РСР терміном на 5 років *[11].* Реабілітовано Христину Дмитрівну 11.03.1994 року *[12].*

Наступна наша героїня – Коломієць Галина Іванівна, 1917 р.н., народилася та проживала в с. Київка і також, як і Джиба Христина Дмитрівна, працювала у Чернігові на ґудзиковій фабриці *[13].* Галину Іванівну було заарештовано 23 грудня 1944 року за такими самими звинуваченнями, що й Христину Дмитрівну *[14].* І, взагалі, їхні справи дуже схожі, ті самі звинувачення, одні і ті ж свідки. Свою вину Коломієць Г.І. визнала лише в тому, що її викликали до поліції та, що давала підписку. Проведення якихось дій з виявлення партизан чи комуністів, вона категорично заперечувала *[15].* У матеріалах архівної справи доказів вчиненого злочину Галиною Іванівною та як і у випадку Христини Дмитрівни не має. Але, незважаючи на це, Коломієць Г.І. за рішенням Особливої Наради при НКВС 4 серпня 1945 року було засуджено до 4 років позбавлення волі у ВТТ *[16].* Реабілітована 4 березня 1994 року Чернігівською обласною прокуратурою *[17].*

Тарасовця Петра Семеновича, 1923 р.н., уродженця села Київка, дільничного І-го відділення міліції м. Чернігова було заарештовано 22 січня 1944 року. Його звинувачували в тому, що він у січні 1943 року викликався до поліції м. Чернігів та давав згоду на співпрацю з німцями *[18].* У матеріалах справи є автобіографія Петра Семеновича, у якій він пише: «Немцы меня несколько раз вызывали в гестапо и добивались от меня выдать комсомольцев села, но я ни души не выдал. Так же немцы хотели заставить меня работать в военной гестаповской агентуре, но я неисполнил неодного ихнего распоряжения и вместе с тов. Овчаренко М. пошел 27 февраля 1943 года в партизанський отряд» *[19].* На підтвердження цього у архівній справі міститься

довідка від командира партизанського загону про зарахування Тарасовця П.С. до нього *[20].* Ця довідка зіграла не останню роль у виправдані Петра Тарасовця. 9 травня 1944 року за Постановою військового прокурора військ НКВС його справу було припинено, а Петра Степановича направлено до спец табору НКВС для фільтрації *[21] (Державний архів Чернігівської області, ф.Р-8840,Оп.3,Спр.12009, арк.61, спр.12369, арк.12, арк.66, арк.68, арк.69, арк.66, арк.56, арк.22,23,24,26, арк.56, арк.57, арк.58, спр.12009 ,арк.12, арк.60, арк.58, арк.59, арк.5, арк.46, арк.32, арк.57).*

Врятував село, але засудили на 25 років

Нет Максим Савельович, 1890 р. н., уродженець с. Київка, українець, освіта – 2 класи сільської школи, походив із селян середняків *[1].* У 1912 році був призваний до лав царської армії. 15 серпня 1914 року біля Мазурського озера потрапив у полон до німців, де пробув до 26 грудня 1918 року. У полоні

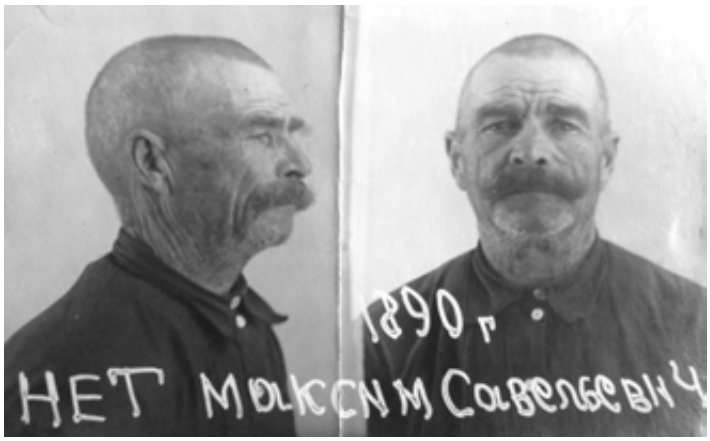

вивчив німецьку мову, що в подальшому знадобилося йому під час роботи старостою. Повернувшись до дому працював у своєму господарстві до 1934 року, а потім вступив до колгоспу ім.. Фрунзе, де пропрацювавши 6 місяців, влаштувався на роботу до лозопарильного заводу в м. Чернігів. З 1938 року до серпня 1941 року працював охоронцем в «Уркторгплодовочі» м. Чернігова *[2].*

Під час німецької окупації, з вересня 1941 року по вересень 1943 року працював сільським старостою. Паралельно Максим співпрацював з партизанським загоном ім.. М.О. Щорса, який діяв на території с. Київка, повідомляв їм інформацію. За таку співпрацю з німцями 6 жовтня 1943 року його було заарештовано за ст. 54-1 «а» КК УРСР *[3].* У ході слідства було допитано самого Максима Савелійовича та ряд свідків по його справі, 16 грудня 1943 року був складений звинувачувальний висновок. У ньому говорилося, що «Нет Максим Савелийович, проживая на временно окупированой территории поступил на службу в немецкую администрацию на должность старости села Киенка, занимался сбором продуктов питания для нимецкой армии и отправил на работу в Германию 30 человек. Руководствуясь ст. 204 УПК УССР следственное дело по обвинению Нет М.С. направить Военному прокурору на утверждение обвинительного заключения и передачи по подсудности» *[4].*

17 березня 1944 року відбулося судове засідання Військового трибуналу Чернігівського гарнізону, на якому всі свідки виправдовували Нета М.С. «Хочу сказать, что Нет работал старостой поскольку его заставили, но во всем

Нет помагал советским гражданам, но не немецким властям. Перед приходом частей Красной армии в с. Киенка, немцами было арестовано около 5 советских активистов. Когда Нет узнал об этом, тот он лично пошел в жандармерию и освободил этих невинный советских людей» *[5].* Інший свідок також схвально відгукувався про діяльність Максима Савельовича, як старости. «Когда немцы потребували списки молодых людей для отправки у Германию Нет сказал, что в селе нет такого количества людей. Он спас от неметкого рабства 250 человек, в Германию было угноно только 30 человек из них большую часть немцы половили на базаре, а остальные поехали добровольно» *[6]*. Цей самий свідок говорив, що Нет М.С. видавав фіктивні документи керівнику партизанського загону «Щорс» Овчаренку М.Д. в тому, що він є начальником торфорозробки Остерського району, хоча прекрасно знав, що Овчаренко – організатором партизанського загону. Подібні документи були видані і іншим партизанам. Зі слів свідка, тільки завдяки Максиму Савелійовичу с. Київнка не було спалено *[7].* Відповідно до вироку Військового Трибуналу Нета Максима Савелійовича було виправдано та відпущено на волю *[8].*

Сім років Максим Савелійович був на волі. З 1945-1946 р.р. працював на залізниці теслею, а потім перейшов працювати до обласного земельного відділу на посаду вершника. У 1948 році повернувся до рідного села і почав працювати у колгоспі *[9].* Улітку 1951 року справу Нета М.С. було направлено Військової Колегії Верховного Суду СРСР для відміни вироку від 17.03.1944 року та поновлення справи зі стадії попереднього слідства *[10].* Арешт відбувся 19 жовтня 1951 року. Були допитані свідки, деякі з них змінили свої свідчення не на користь Максима Нета *[11].* 24 жовтня було допитано Максима Савелійовича *[12].* На підставі проведених слідчих дій 19 грудня 1951 року складений звинувачувальний висновок та справу передано до суду Військового Трибуналу *[13].*

8 січня 1952 року за вироком Військового Трибуналу його було засуджено до 25 років побавлення волі з «поражением в правах на 5 лет и конфискацией имущества» *[14].* У січні 1956 року Нет Максим Савелійович пише «Скаргу» Міністру Юстиції СРСР з проханням перегляду його справи та відміни вироку від 8 січня 1952 року *[15].* Його почули і у червні 1956 року за рішенням Військового Трибуналу Київського округа вирок зменшено до 10 років позбавлення волі та відповідно до ст. 1,6 Указу Президії Верховної Ради СРСР від 17.09.1955 року «Про амністію радянських громадян, що співпрацювали з окупантами в період Великої Вітчизняної війни», враховуючи його похилий вік, Нета Максима Савелійовича було звільнено з ув'язнення, і знято судимість та обмеження в правах *[16].*

(ГДА СБ України, м. Чернігів – Спр. 947 – оф., арк.11, арк. 19-21, арк. 33, арк. 33-34, арк 53, арк. 52, арк. 54, арк. 368, арк. 72, арк. 278, арк. 19, арк. 281, арк. 326, арк. 368-370, арк. 375).

Справа двох старост

Власенка Івана Івановича, 1913 р.н., уродженця с. Жавинка та Пономаренка Петра Кузьмича 1888 р.н. уродженця того ж села, було заарештовано 29 жовтня 1943 року та поміщено до Чернігівської тюрми *[1].*

У вересні 1941 року Пономаренка П.К. німцями було призначено на посаду старости с. Жавинка, а Власенка І.І. – старости земельної общини. 10 грудня 1943 року їм було пред'явлено звинувачення за ст. 54-1 «а» КК УРСР *[2].* Їх звинувачували в тому, що вони, працюючи на своїх посадах, активно допомагали окупаційній владі, виконуючі всі вказівки німців *[3].*

Допитані свідки у справі стверджували, що за сприяння сільського старости Пономаренка П.К. у жителів села Жавинка було відібрано 130 голів великої та дрібної рогатої худоби, до Німеччини вивезено 30 жителів села *[4].* Також зі слів свідків, старостою земельної общини Власенком І.І. у 1942 році для постачання німецької армії було вивезено 300 центнерів зерна, а в 1943 році – 90 центнерів *[5].* Досудове слідство було закінчено і листопаді 1943 року був виданий звинувачувальний висновок, у якому пропонувалося направити справу Пономаренка П.К. і Власенка І.І. військовому прокурору на затвердження звинувачувального висновку та передачі справи до суду. 28 грудня 1943 року висновок був затверджений *[6].*

15 січня 1944 року почалося судове засідання Військового Трибуналу Київського військового округу *[7].* Спочатку показання в суді дав Пономаренко П.К., який розповів, що до війни працював головою колгоспу с. Жавинка, а потім коли прийшли німці, жителі села вибрали його старостою.

Він пояснив, що коли німці дали вказівку здати 130 голів худоби, то він її не виконав і за це у нього самого забрали останню корову. Що стосується хлібоздачі німцям, то тут Петро Кузьмич заявив: «Хлебоздачи немцам я всячески старался не выполнять, а если и выполнял, то не полностью, так как совсем не выполнять я не мог». Також Пономаренко розповів, що у вересні 1943 року допомагав частинам Червоної армії переправлятися через річку Десна і повыдомив командуванню про розташування німецьких військ біля с. Жавинка *[8].*

Наступним допитали підсудного Власенка Івана Івановича. Який розповів, що коли німці захопили с. Жавинка населення вибрало його старостою земельної общини. В обов'язки якого входило розподіл колгоспної землі серед селян. Також він виконував постачання німцях зерна, але не в повному обсязі, як того вимагали вони. Ілля Іванович наголошував, що людей на роботи до Німеччини не посилав і комуністів з комсомольцями не видавав *[9].*

Потім були допитані свідки, які підтвердили, що підсудні виконували розпорядження німців, але не повністю, як могли саботували їх. А також не видали жодного коммуніста, комсомольця та активіста *[10].* Це і вплинуло на вирок. Пономаренка П.К. та Власенка І.І. було виправдано та звільнено з під варти *[11] (ГДА СБ України, м. Чернігів – Спр. 1299-п, арк. 9,10,38,39, арк. 57, арк. 55, арк. 14, 16,23-25, арк. 43-46, арк. 55-57, арк. 64, арк. 65-67, арк. 67-68, арк. 69-70, арк. 73).*

Справа одного «агітатора»

Гончаренко Яків Павлович, 1889 р.н., уродженець смт Седнів Чернігівського району, проживав у с. Київка, був заарештований 3 квітня 1930 року за звинуваченням у проведенні агітації проти радянської влади та її заходів з колективізації і хлібозаготівлі *[1].* Стандартне, як для тих часів звинувачення і стандартне досудове розслідування.

Напередодні арешту Якова Павловича, у період з першого по друге квітня 1930 року було допитано п'ятеро свідків у його справі. Ці свідчення були більше схожі на доноси. Допитували жителів села Київка, членів КНС *[2].* Спробуємо розібратися, що ж говорили його односельці. Перший свідок повідомляв, що коли у серпні 1929 року на Гончаренка Я.П. був накладений штраф за не здачу мерчука, він у присутності свідків говорив: «Это грабеж, бандиты, до каких пор вы будете уже нас грабить, такова и ваша Советска явласть» *[3].* Далі у свідченях йде мова про те, що особливо «азартно» Гончаренко Я.П. агітував проти колективізації існування комуни ім. Варошилова в селі Київка. «Наша Комуна – это кубло из которого вылезет помещик, вы только подумайте еще немного и начнется война, придет старый помещик, а ему все готовое и поднесут. Вот до чего ведет эта Комуна» *[4].*

Інший свідок у справі Гончаренка стверджував, що Яків Гончаренко восени 1930 року у розпал хлібозаготівлі зібрав довкола себе бідняків і серед-няків і почав агітувати проти хлібозаготівель, він говорив наступне: «Вы не сдавайте хлеб, а делайте так как я делаю, тоесть не сдаю хлеб, так как все равно пойдет заграницу, а скоро власть переменится и нам нечего будет есть» *[5].*

Не менш цікавими є свідчення ще одного члена комуни ім. Ворошилова, який наполягав на тому, що саме Гончаренко Я.П. розповсюджував чутки і плітки, спрямовані на підрив хлібозаготівель. «Весь тот хлеб который вы сдаете, сдают за ничто заграницу. Власти нужны деньги для того, чтобы успокоить иностранцев дешевкою хлеба, чтобы не шли на нас войной, Советская власть скоро погибнет, так как занимается грабежем селян» *[6].*

Наступний свідок по даній справі говорив, що йому разом із своїм сином довелося випадково почути висловлювання підозрюваного проти колективізації. «Я уже вычитал, что скоро на нас пойдут иностранцы во главе с православной церковью, тогда коллективизации и коммунам будет капец» *[7].* Ці свідчення підтвердив ще один селянин, який навіть доповнив слова попереднього, стосовно висловлювання Гончаренка «вот тогда будет горе тем, кто добровольно записался в эту чертову Коммуну, столбов телеграфных не хватит на всех этих антихристов» *[8].*

У матеріалах справи знаходиться довідка Київської сільської ради, з якої можна дізнатися, яким майном володів Яків Павлович. «До революції Гончаренко Я.П. був кулак-орендар водяної мельниці і крупорушки. Землі мав 4,5 десятин, коней 3 штуки, корів 2 штуки, овець 16 штук, свиней 5 штук, гусей більше 30 штук. Зараз землі має 3.15 десятин, хата, комора, два хліва,

просорушка і крупорушка, 2 коня, 1 корова, 2-е свиней пуд по 12. В цей час він є кулак-експертник, податку платить 124 крб. За нездачу мерчуку штрафувався в адміністративному порядку на 175 крб., а судовому – на 500 крб.. У лютому 1930 році був розкуркулений і майно його розпродано» *[9].* У кінці довідки міститься невеличкий висновок, про те, що Гончаренко Я.П. до радянської влади і всіх її заходів ставиться вороже, сам їх бойкотує і агітує інших це робити.

Своєї вини Гончаренко Яків не визнав. У протоколі допиту написано: «Я никакой агитацией против Советской власти не занимался и не занимаюсь. Против коллективизации я не выступал» *[10].* Але незважаючи на це, на основі свідчень односельців був оголошений звинувачувальний висновок, у якому прийняте рішення направити справу Гончаренка Я.П. до Особливої Наради при Колегії ГПУ УСРР з клопотанням про висилку його до Північного краю на три роки *[11].* За постановою Особливої Наради при Колегії ГПУ УСРР від 28.04.1930 року за ст.7-54-10 УК УСРР Яків Павлович був висланий до Північного краю строком на три роки *[12].*

У 1955 році справа Гончаренка Я.П. була переглянута і залишена для подальшого зберігання в архіві до 1958 року. У матеріалах справи немає даних про перегляд її у 1958 році, а натомість справа була переглянута у 1989 році. Після чого його було реабілітовано відповідно до ст. 1 Наказу Президії Верховної Ради СРСР від 16 січня 1989 року «Про додаткові заходи з встановлення справедливості по відношенню до жертв політичних репресій у період 30-40р.р. і поч. 50-х років» *[13].*

1. *Державний архів Чернігівської області, ф.Р-8840,Оп.3,Спр.5261,арк.1.*
2. *Там само, арк.8.*
3. *Там само, арк.3.*
4. *Там само.*
5. *Там само, арк.2.*
6. *Там само, арк.5.*
7. *Там само, арк.6.*
8. *Там само, арк.4.*
9. *Там само, арк.9.*
10. *Там само, арк.8.*
11. *Там само, арк.11.*
12. *Там само, арк.12.*
13. *Там само, арк.13.*

Ковпитська сільська рада

Буренок Микита Федорович, 1886 р.н., с. Ковпита Козлянського (нині Чернігівського) р-ну, українець, неписьменний. Проживав у с. Ковпита, одноосібник. Заарештований 02.03.1930 р. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 29.03.1930 р. за ст.54-10 КК УСРР висланий до Північного краю на 3 роки. Реабілітований 11.05.1989 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.5441) (РІ., кн.3, с.457).*

Виноградний Марко Михайлович, 1889 р.н., с. Ковпита Чернігівського р-ну, українець, малописьменний. Проживав у с. Ковпита, одноосібник. Заарештований 02.03.1930 р. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 29.03.1930 р. за ст.54-10 КК УСРР висланий до Північного краю на 3 роки. Реабілітований 06.05.1989 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.5351) (РІ., кн.3, с.517).*

Гринь Гордій Костянтинович, 1910 р.н., с. Ковпита Михайло-Коцюбинського (нині Чернігівського) р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Ковпита, одноосібник. Заарештований 09.11.1943 р. За вироком ВТ КВО від 31.05.1944 р. за ст.54-1 «а» КК УРСР виправданий. Звільнений 21.07.1944 р. *(ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр.5183-п) (РІ, кн..4, с.371).*

Іовенко Лаврентій Герасимович, 1896 р.н., с. Ковпита Михайло-Коцюбинського (нині Чернігівського) р-ну, українець, неписьменний. Проживав за місцем дислокації 1 р 848 сапб, червоноармієць. Заарештований 10.03.1942 р. За вироком ВТ військ НКВД Білоруської РСР від 17.03.1942 р. за ст.58-10 ч. 2 КК РРФСР засуджений до позбавлення волі на 10 років. Реабілітований 28.05.1996 р. *(ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр.17463-п) (РІ, кн..5, с.200).*

Калита Михайло Іванович, 1891 р.н., с. Ковпита Михайло-Коцюбинського (нині Чернігівського) р-ну, українець, малописьменний. Проживав у с. Ковпита, бригадир колгоспу. Заарештований 07.11.1944 р. За вироком ВТ військ НКВД по Чернігівській області від 25.04.1945 р. за ст.54-1 «а» КК УРСР виправданий. Звільнений з-під варти 22.05.1945 р. *(ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр.1747-п) (РІ, кн..5, с.223).*

Калита Михайло Данилович, 1883 р.н., с. Ковпита Михайло-Коцюбинського (нині Чернігівського) р-ну, українець, малописьменний. Проживав у с. Ковпита, одноосібник. Заарештований 29.09.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 21.10.1937 р. за проведення антирадянської агітації позбавлений волі на 10 років. Реабілітований 29.05.1989 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.1628) (РІ., кн.5, с.223).*

Кислий Омелян Семенович, 1870 р.н., с. Ковпита Козлянського (нині Чернігівського) р-ну, українець, малописьменний. Проживав у с. Ковпита, бджоляр. Заарештований 31.01.1928 р. За постановою особливої наради при Колегії ОГПУ від 25.05.1928 р. за ст.58-10 КК РСФРР позбавлений права

проживання в Москві, Ленінграді, Ростові-на-Дону, означених губерніях і округах та України на 3 роки. Реабілітований 13.06.1989 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.3371) (РІ., кн.5, с.303).*

Кобзар Феодосій Зіновійович, 1898 р.н., українець, освіта середня. Проживав у с. Ковпита, рахівник колгоспу ім. Коцюбинського. Заарештований 18.04.1938 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 19.04.1938 р. за участь у діяльності антирадянської української націоналістичної повстанської організації передбачена ВМП. Розстріляний 08.05.1938 р. у м. Чернігів. Реабілітований 09.10.1956 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.2490–2492) (РІ., кн.5, с.336).*

Лазько Тетяна Іванівна, 1905 р.н., с. Жидиничі Михайло-Коцюбинського (нині Чернігівського) р-ну, українка, неписьменна. Проживала у с. Жидиничі, колгоспниця. Заарештована 07.11.1944 р. За вироком ВТ військ НКВД по Чернігівській області від 21.03.1945 р. за ст.54-1 «а» КК УРСР засуджена до позбавлення волі у ВТТ на 10 років. Реабілітована 26.06.1995 р. *(ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр.17050-п) (РІ, кн..6, с.206).*

Півень Костянтин Міхейович, 1903 р.н., українець, в.о. голови Жидиничівської сільради. Заарештований 17.04.1938 р. Постановою особливої «трійки» УНКВС по Чернігівській області від 19.04.1938 р. розстріляний 08.05.1938 р. Реабілітований *(ШК. – 1990. – 1 грудня).*

Стеченко Тимофій Степанович, 1912 р.н., с. Ковпита, українець, військовослужбовець, репресований 1942 р., реабілітований 1994 р. *(НК. – 1995. – 14 жовтня).*

Черниченко Петро Артемович, 1896 р.н., с. Ковпита, українець, директор і вчитель математики Ковпитської неповної середньої школи. Заарештований 17.04.1938 р. Постановою особливої «трійки» УНКВС по Чернігівській області від 19.04.1938 р. розстріляний 08.05.1938 р. у м. Чернігів. Реабілітований в 1956 р. *(ШК. – 1990. – 1 грудня); фото з архіву школи с. Пакуль.*

Інформація завідуючого інструкторським відділом Чернігівського обкому КП(б)У Є. Капкіна в Управління по перевірці партійних органів ЦК КП(б)У щодо застосування Указу Президії Верховної Ради СРСР від 21 лютого 1948 року

4 червня 1948 р.
Секретно
г. Киев

В Черниговской области по состоянию на 30-е мая 1948 года проведено 602 собрания колхозников и граждан села по применению Указа Президиума Верховного Совета СССР...

В колхозе им. Коцюбинского, с. Ковпыта кандидат в члены ВКП(б) т. Брагинец П.М. на партсобрании по подготовке к проведению собрания в колхозе дал обещание выступить на собрании колхозников за выселение колхозника Лысенко Василия Саввича, который является его близким родственником, но на собрании притворился пьяным – спящим и не выступил. Также не по партийному отнесся после собрания, когда родственники выселяемого и его жена собирали подписи у колхозников на помилование, дал свою личную подпись. Брагинец исключен из рядов ВКП(б) *(РІ, кн..4, с.132).*

Зоя Буренок

Зі справ репресованих

Півень Констянтин Міхейович, 1903 р.н., українець, житель с.Жидиничи, працював в.о. голови Жидиничівської сільради. Був заарештований 14 квітня 1938 р. по звинуваченню участі в антирадянській націоналістичній організації.

Рішенням «трійки» при Чернігівському облуправлінні НКВД УРСР від 19 квітня 1938 р. приговорений к ВМН – розстрілу. Приговор приведений в дію 8 травня 1938 р. м. Чернігова.

Місцем поховання репресованих до ВМП в 1937–1938 р.р. в м. Чернігові було урочище на окраїні міста в районі с. Халявин.

Начальник відділу УКГБ УРСР по Черн. обл. В.Н. Забарний 10 червня 1991 р. надав відповідь на заяву сина Івана Констянтиновича стосовно його батька. Відповідно документів архівної кримінальної справи «Постанова Президіума Чернігівського обласного суду від 9 жовтня 1956 р. № 2-41/56 н справу по відношенні вашого батька зупинено за відсутністю складу злочину і він реабілітованій. Справку про реабілітацію ви можете запросити в Чернігівському обласному суді, вказавши на номер і дату постанови».

Черниченко Петро Артемович, 1896 р.н., житель с. Ковпита, українець, директор і вчитель математики, Ковпитської неповної середньої школи. *З протоколів допитів* від 13 серпня 1956 р. слідчого старш. лейтенанта Рябініна: «Свідки (Каранда Григорій Тимофійович, Комок, Ковальчук жителів с. Пакуля) дають свідчення стосовно Черниченко П.А., розповідають про нього тільки позитивне, характиризують як чуйного і відповідального, добросовісного товариша, який користується авторитетом. Петро Артемович разом зі шкільним хором виступав в с. Пакуль.

Засіданням «трійки» при Чернігівському облуправлінні НКВД УРСР заарештований 19 квітня 1938 р. засуджений до ВМП розстрілу за те, що входив до української націоналістичної есерівської повстанської організації, а також за шкідництво і антирадянську агітацію, з конфіскацією майна.

Черниченко П.А. визнаний винуватим у тому, що в липні 1936 р. Щербацьким Григорієм Степановичем був завербований в українську

націоналістичну повстанську організацію, по завданню якої завербував інших жителів села. (л.д. 185-192). Полегешко, Красюк, Кузьменко, Савенко. Допитані в процесі перевірки свідки Каранда Г.Т., Комок І.Г., Ковальчук Г.А. та ін, добре знають засуджених (Півень К.М., Черниченко П.А., Кобзар Ф.З.) і характеризують їх позитивно (том 2 л.д. 38-167). На основі вищенаписаного –

Рішенням «трійки» при Чернігівському облуправлінні НКВД УРСР від 19 квітня 1938 р. в відношенні Черниченко П.А., Півень Костянтина Міхейовича, Кобзар Феодосія Зіновійовича (всього 26 чоловік) відмінити і справу закрити за відсутністю в їх діях складу злочину.

Кобзар Феодосій Зіновійович, 1898 р.н., українець, освіта (7 класів) житель с. Ковпита, рахівник колгоспу ім. Коцюбинського. Звинувачений в тому, що брав участь в контрреволюційній есерівській повстанській організації, відповідно ст. 54-11 УК УРСР. Соціальний стан: куркуль, мав будинок, сарай, клуню, 12 десятин землі, коня, корову, 5 вівців, 2 свиней, мав пасіку (300 вуликів). Батько його приймав участь у чорній сотні, якого позбавили прав. Кобзаря Ф.З. два рази виключали з колгоспу. Належність до к/р організації відмовлявся. Півень К.М, Черниченко П.А., Кобзар Ф.З. Реабілітовані в 1956 р.

Буренок Микита Федорович 1886 р.н., житель с. Ковпита Конзлянського (нині Чернігівського району) українець, неписьменний, одноосібник. Заарештований 02.03.1930 р. *Совершенно секретно Окр. Отд. ГПУ* по агентурним свідченням Козлянської райміліції в с. Ковпита, кулак-експертник Буренок М.Ф. приймав участь в зборах куркулів, які під виглядом конспірації «зборів баптистів» в будинку куркуля Брегінця Гаврила в період січня і лютого 1930 р, розглядали питання боротьби проти колективізації і заходів Радянської влади, про що доносили на в/розпорядження. Основа: спр. №1-30 р. стор. 116.

Слідством по справі установлено, що Буренок М.Ф. був вороже налаштований проти заходів радянської влади, що виражалось в його систематичних агітаціях, направлених на зрив компаній хлібозаготівлі .

У 1928 р., під час хлібозаготівлі, Буренок не здавав залишків державі, а вивозив на базар і перепродував перекупщикам. Восени 1929 р. під час хлібозаготівлі, Буренок проводив по селу агітацію з метою зриву компанії і налаштовував селян проти оподаткування. Він говорив «Ніяких хлібозаготівель виконувати не потрібно ця влада обдирає населення для того, щоб розорити і куркулів, і бідняків, і потім нацькувати один проти одного».

Буренок М.Ф. своєю агітацією мав шкідливий вплив на селян, як бідняків так і середняків, завдяки чому деякі із них і до цього часу утримувалися вступати в колективи.Справу по звинуваченню Буренок М.Ф., кулака-експертника, позбавленого виборчих прав, не судимого, малописьменного по ст. 54-10 направити на особливу нараду при колегії ГПУ УРСР з хадатайством про вислання Буренка на 5 років до Північного краю, рахуючи термін з 02.03.1930р. Реабілітований 11.05.1989 р.

Виноградний Марк Михайлович, 1889 р.н., житель с. Ковпита, Чернігівського району, українець, малописьменний, б/п, одноосібник.

Заарештований 2.03.1930 р. Звинувачувався в проведенні агітації проти заходів радянськогої влади по колективізації селян. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УРСР 29.03.1930 р. за ст. 54-10 УК УРСР висланий до Північного краю терміном на 3 роки. Виноградний М.М. підлягає під дію ст. І Указу Президії Верховної Ради СРСР від 16 січня 1989 р. «О дополнительных мерах по восстанавлению справедливости в отношении жертв репрессий, имевших место в период 30-40 х и начала 50-х годов». Реабілітований 06.05.1989 р. Звинувачений у відкритій агітації проти компаній-хлібозаготівлі, оподаткування, колективізації, індустріалізації, відповідно до ст. 54-10 УК Виноградний являється соціально небезпечним елементом, а потому Полагав-би: Теперішню справу по звинуваченню Марка М.: 41 року, кулака-експертника, сільськогосподарника, платити 150 руб., письменного, несудимого, сімейного із с. Ковпита, Козлянського району, Чернігівського округу, по ст. 54-10 УК- направити на Особливе Засідання при Колегії ГПУ УСРР з хадатайством про вислання Виноградного до Північного краю терміном на 3 роки.

Гринь Гордій Костянтинович, 1910 р. н., житель с. Ковпита. М. Коцюбинського району, із селян середняків, 4 класи, б/п, одружений, засуджений за розтрату, до війни працював рядовим колгоспником.

В 1930 р. піддавався розкуркулюванню, з приходом в с.Ковпита німців добровільно поступив на службу до німецької влади, працював старостою. Працюючи старостою визивався до жандармерії м. Чернігова, де добровільно дав добро на співпрацю з німцями по питаннях виявлення неблагополучних для німецької влади. З жовтня 1941 р. по січень 1942 р. працював старостою, після чого був заарештований поліцією, яка приїхала з м. Чернігова і зразу був направлений в в'язницю, де знаходився 2.5 місяці. На допиті Гринь Гордій розповідав, що його якби заарештували за те, що він належав до партизан і допомагав їм постачати зброю.

Слідчий Соколов добивався, з якою метою я тримав вдома автомат та гвинтівку, звинувачував мене в організації партизанського загону. Гордій доповідав, що зброю він тримав для самооборони, а організувати партизанський загін не думав. Крім цього запитували в мене кого я знаю із партизан та комуністів. На ці питання, я відповідав, що нікого не знаю.

Через два тижні після допитів Гринь Гордій був випущений із в'язниці. Але німці наказали йому допомагати німецькій армії в боротьбі з партизанами, а також допомогти спіймати секретаря райкома партії Новикова, на що Гринь Гордій дав усне погодження. Після в'язниці він працював в сільському господарстві до весни 1943 р., а потім пішов в партизанський загін, який був створений з жителів с. Ковпита.

4 липня 1943 р. був заарештований німецькою поліцією, як партизан і направлений спочатку в м. Чернігів, а потім в м. Київ. До 21 вересня працював

в таборі м. Києва, після чого був відправлений до Німеччини. На одній із станцій Гринь Гордій втік з потягу і дійшов до с. Гута, де переховувався. З приходом частин Червоної Армії разом з населенням потрапив до лісу і пробув там до 19.10.1943р. (із протоколу допиту).

За час знаходження в партизанському загоні Гринь Гордій два рази приймав участь в боях проти німецьких окупантів і допомагав в деяких селах визволених партизанами – розбудові Радянської влади. Судом Військового Трибуналу КВО зрадницька діяльність в період його роботи старостою села не доведена, тому арештованого Гринь Гордія К. звинуваченого по ст. 54-1 «а» УК УРСР із під арешту звільнити. Слідсправу №1194 відправити на збереження в відділ «А» УН КГБ по Чернігівській області.

Йовенко Лаврентій Герасимович, ст. 58-10 ч. II УК РСФСР, 1896 р.н., житель с.Ковпита, М. Коцюбинського району, із селян-середняків, сім'я ходила до колгоспу, а сам не ходив; обкладався в 1938 р. індивідуальним податком, за не сплату якого, с/радою було конфісковано особисте господарство; неписьменний, б/п, сім'я складається з дружини і 3 дітей.

Місце роботи червоноармієць 848 саперного батальйону. Приговором військового трибуналу військ НКВД БССР і охорони тилу Західного фронту від 17 березня 1942 р. Йовенко Л.Г. відносно ст. 58-10 ч. 2 УК РРФСР засуджений до обмеження волі в ВТТ на 10 років, з обмеженням прав на 5 років, без конфіскації майна за відсутністю його.Відповідно приговору Йовенко Л.Г. визнаний винуватим в тому, що він серед бійців вів контрреволюційні розмови, про те, що Червона армія слабка, що техніка погана, і всі укріплення не потрібно робити. Від роботи старався ухилятися і вихваляв міць фашистської армії, говорив, що Германія переможе Радянський Союз. В діях Йовенко Л.Г. відсутній склад кримінального злочину, так як його промови про міць Червоної армії і про не віру в перемогу злочином не являються. Тому Йовенко Л.Г. підлягає реабілітації. Заарештований 10 березня 1942 року. На громадянина Йовенко Л.Г. поширюється дія ст. І Закону України «Про реабілітацію жертв політичних репресій на Україні» від 17 квітня 1991 р. в виду відсутності в його діях складу злочину. Начальник відділу прокуратури Чернігівської області А.В. Хитун від 28травня 1996 року.

Калита Михайло Іванович, ст. 54-1 «а» УК УРСР 1891 р.н., житель с. Ковпита, М. Коцюбинського району, Чернігівської області, українець, із селян-середняків, б/п, працював бригадиром колгоспної бригади, мав двох синів, що служили в рядах Червоної армії. В постанові на арешт від 1 листопада за 1944 р. м. Чернігова слідчий відділу УН КГБ по Чернігівській області молодший лейтенант Держбезпеки-Журавльов, розповідає про злочинну діяльність Калити М.І. на тимчасово окупованій німцями території с. Ковпити, проводив активну боротьбу проти радпартійого активу і партизан, знаходився в злочинному зв'зку з німецькими карательними органами. Влітку 1943 р. доносив німецькому коменданту на партизана Буренок Є.С., про те, що

він забрав зброю у відступаючих мадяр і передав партизанському загону, в результаті чого Буренок Є.С. і його дружина Буренок А.Я. були заарештовані.

Крім цього Калита повідомив про комсомолку-партизанку Пустовойт В.Т., про те, що вона розповсюджувала антинімецькі листівки. Калита М.І. склав і передав німецькому коменданту список на 97 чоловік радпартійного колективу із яких 15 чоловік німці розстріляли: Кулик М., Буренок Є., і інші.

Всі ці свідчення підтвердили жителі с.Ковпита: Буренок А.Я., Пустовой В.Т., Недобой Є.П. і Калита Д.Н. Відносно цього Калита М.І. підлягав арешту і обшуку. Слідча справа №2349 по Калиті М.І. була передана до військової прокуратури Київського військового округу на розгляд. Судом Військового Трибуналу від 21 лютого 1945 р. по слідсправа №2349 по звинуваченню Калити М.І., було проведено ряд додаткових допитів зі свідками з метою підтвердження причетності Калити до зради. Зі свідчень свідків була доведена і підтверджена причетність Калити до злочинної співпраці з карательними німецькими органами.

Після цього військовим Трибуналом було проведено ряд повторних судових рішень в результаті яких, Калита вину свою не признав. Громадянка Пустовойт В.Т. дала путані свідчення (оскільки вона була малописьменна і свідчення її стосовно написаного Калитою М.І. списку радпартактиву і переданого німцям були не переконливі для суду) Других доказів в частності створення списків на радпартактив по справі не зібрано. На основі цього, військовий трибунал признав предявлення Калиті по ст. 54-1 «а» звинувачення не доведеним. Згідно ст. 296, ст. 297 УК і ст. 302 УК УРСР. Приговор: Калиту М.І., по ст. 54-1«а» УК УРСР виправдати за не доведення обвинувачення і звільнити з-під варти.

Кислий Омелян Семенович, 1870 р.н., житель с. Ковпита Козлянського (нині Чернігівського району), українець, малописьменний, хлібороб, бджоляр, селянин-куркуль, б/п. 31 січня 1928 р. Козлянською Райміліцією був заарештований житель с. Ковпита Кислий Омелян Семенович, на основі заяви голови сільської ради Буренка та уповноваженого Райвиконкому Шумаря про те, що Кислий куркуль с.Ковпити. Проводив серед селян агітацію проти оподаткування, розповсюджував чутки, про обезцінення Радянських рублів і мав в своєму розпорядженні великі суми грошей, давав селянам гроші в борг з умовою, щоб вони повертали йому хлібом, чим зривав план хлібозаготівлі.

До арешту на Кислого О.С. були свідчення, про те, що в 1925 р. у нього була відібрана російська гвинтівка, що в 1926 р. він відбував покарання за лісовирубки і за зберігання зброї, в теперішній час підтримує зв'язок з антирадянським елементом і являється куркулем, мав власне велике господарство і пасіку на 130 вуликів. Зі свідчень допитаних жителів с. Ковпити Буренка Кирила Ілларіоновича, Ципина Л.М., Супруна Тихона Демяновича, підтверджуються вище указані свідчення. Кислий О.С. разом з групою заможних селян, проводив агітацію проти класового принципу оподаткування, пропонував самооподатковуватися із розрахунку кількості наявної землі.

На основі цього матеріалу Кислому було пред'явлено обвинувачення по 67 ст. УК. Кислий О.С. не визнавав своєї вини і на допитах говорив, що не був присутній на зборах, коли розглядалося питання оподаткування, що гроші в борг нікому не давав і не брав зобов'язань, повертати борг хлібом.

Виходячи із вищевказаного необхідно рахувати, що Кислий О.С. скоїв злочин, передбачений 67 ст. УК УРСР, а по цьому Полагав-би: Слідчу справу №22 по звинуваченню Кислого О.С., 1870 р. н., куркуля-направити на Особливу нараду при Колегії ГПУ-УРСР на предмет виселення за межі Чернігівського Округу терміном на 3 роки, як соціально небезпечний елемент. За постановою особливої наради при колегії ОГПУ від 25.05.1928 р. за ст. 58-10 НК РСФРР позбавлений права проживання в Москві, Ленінграді, Ростові-на-Дону, означених губерніях і округах та України на 3 роки. Реабілітований в 25.08.1989 р.

Лазько Тетяна Іванівна, 1905 р.н., жителька с.Жидиничі М. Коцюбинського (нині Чернігівського р-ну), українка, неписьменна, колгоспниця, б/п, чоловік загинув на фінському фронті в 1940 році.

Півень Євдокія Луківна, 1895 р.н., жителька с. Жидиничі, б/п, неписьменна,із селян бідняків. З постанови на арешт, м.Чернігова, від 1944 р. 28 жовтня, Лазько Тетяна Іванівна знаходячись на тимчасово окупованій території німецькими військами с.Жидиничі, в своєму будинку спільно з Півень Євдокією Луківною виказала чотирьох партизан німецьким каральним органам, яких було заарештовано. Трьох партизан німці розстріляли, а четвертому вдалося втекти. Це підтверджують свідки Кондраткова Півень С.С.,Півень С.М. і інші. Згідно цієї постанови Лазько Т.І. підлягала арешту і обшуку. Слідчий слідвідділу лейтенант держбезпеки Палкин).

З анкети заарештованої від 23 листопада 1944 року.

Мала майно: будинок–1, господарча будівля–1,коней–2,корова–1,вівці–3.

Діти:

дочка – Лазько Галина Григорівна,1928р.н. працювала в колгоспі.

син – Лазько Михайло Петрович,1932 р.н. навчався в школі.

син – Лазько Федір Петрович,1933 р.н. навчався в школі.

син – Лазько Микола Петрович,1936 р.н. навчався в школі.

Дочка – Лазько Ольга Петрівна, 1939р.н.

З 1941р.по 1943р. Лазько Т.І. працювала в німецькій общині.

З постанови від 28 січня 1945 р. надано звинувачення Півень Є.Л. про те, що вона в період німецької окупації проживаючи в с.Жидиничі, восени 1942р. видала чотирьох партизан німецькій владі, які прийшли в будинок Лазько Т.І. На основі ст.126 і ст.127 КК УРСР притягнути Півень Є.Л. до відповідальності за ст.54-1 «а» КК УРСР, оголосити звинувачення. Постанову направити в прокуратуру

Слідчий слідвідділу УН КГБ (Воронцов)

Постанова мені оголошена 28 січня 1945 р.

Підпис звинуваченої Неписьменна

В протоколах допитів зазначено, що Піівень Є.Л. визнала свою провину в тому, що дійсно була направлена старостою села Нестеренко в будинок Лазько Т.І., але не з метою своїми розмовами затримати партизан до прибуття німців з комендатури, а отримати гроші за взяту у неї корову і свиню. Півень Є.Л. розповіла, що вона не знає, чому вона повинна була прийти негайно до старости села Нестеренка. Прийти до старости села вона не встигла, так як він разом з поліцією прибув в будинок Лазько Т.І. і заарештував 4-х партизан, внаслідок цього їй було відомо,що 3-х партизан було вбито. Іншої участі ні в чому Півень Є.Л. не приймала.

Відносно постанови від 1 лютого 1945року справу Лазько Т.І. і Півень Є.Л. було об'єднано в одну слідчу справу №2348.

Керуючись ст.204 УПК УРСР. слідчу справу №2348 по звинуваченню Лазько Т.І. і Півень Є.Л. направити військовому прокурору КВО для передачі до суду.

Довідка: 1.Звинуваченні Лазько Т.І. і Півень Є.Л. утримуються під вартою у в`язниці №1НКВД м.Чернігова. 2. Речових доказів по справі нема.

Слідчий слідвідділу УН КГБ лейтенант держбезпеки /Воронцов/

За вироком ВТ військ НКВД по Чернігівській області від 21.03.1945року за ст.54-1 «а» КК УРСР засудити Лазько Т.І. і Півень Є.Л.до позбавлення волі у ВТТ на 10 років(кожну) без конфіскації майна за його відсутністю. На Лазько Т.І. і Півень Є.Л. поширюється дія ст.І Закону УРСР «Про реабілітацію жертв політичних репресій на Україні» від 17 квітня 1991 року у разі відсутності доказів. Рішення від 26.06.1995 року.

Калита Михаил Данилович, 1883 года рождения села Ковпыта, М. Коцюбинского района, б/п, украинец, хлебороб, без определенного места работы, единоличник, по соц. положжению кулак-раскулаченный и лишен избирательных прав, подвергался к админ выселению как кулак, но из выселки бежал и с 1931 года скрывался.

Калита в своем пользовании имел: земли 25 га, лошадей 6 шт., коров 2, мелкого скота 25 голов, волноческу, веялку, молотарку, соломорезку, имел сезонных и постоянных рабочих, проживая в селе единоличником поддерживает связь с раскулаченными, проводил антисоветскую агитацию против мероприятий Советской власти на селе и также злостно относился к выполнению государственных обязательств. Среди единоличников и также колхозников высказывал пораженческие настроения и также, распуская всякие провокационные слухи.

Допрошенный в качестве свидетеля Буренок Сава говорит о том, что Калита весной 1937 года, в присутствии группы крестьян, в селе Ковпыта заявил: «Колхозы долго существовать не будут потому, что скоро будет война, придут иностранные государства которые колхозников будут вешать».

В этом же году имело место несколько фактов когда Калита при встрече с колхозниками высмеивал и оскорбляя последних высказывался: «Что вы

дураки работаете в колхозе всеравно с голоду подохнете, ведь с колхоза вы нечего не получите, потому что все забирает государство»

По вопросу новой Конституции Калита вел антисоветские разговоры стараясь вредительски истолковувать Конституцию крестьянам. Калита также с целью запугивания колхозников распространял провокационные слухи о войне, перемене власти, занимался фабрикацией подложных печатей и штампов, которых использовал с целью изготовления фиктивных документов для прикрытия своего политпрошлого.

Решением «тройки» при Черниговском Облуправлении НКВД УССР 1 октября 1937года постановил: Калиту Михаила Даниловича заключить в исправтрудлагерь сроком на 10 лет, считая срок с 29/9 1937 года.

29 мая 1989 года Калита М.Д. попадает под действие ст. I Указа Президиума Верховного Совета СССР от 16 января 1989 года «О дополнительных мерах по восстановлению справедливости в отношении жертв репрессий, имевших место в период 30-40- х и начала 50-х годов».

Стеченко Тимофей Степанович, 1912 г. р., уроженец села Ковпыта, М.Коцюбинского района, Черниговской области, украинец из крестьян середняков, красноармеец, шофер спецмашины 838 БАО, беспартийный, образование 4 класса. Остаточно изобличен в том что он систематически среди военнослужащих проводил антисоветскую агитацию пораженческого характера, высказывал неверие в сообщения советской печати, высказывал неверие в победу над Германией, восхвалял силу и технику германской армии.

22 августа 1942 года Стеченко Т.С. был подвергнут аресту. Пораженческие настроения и неверия в сообщения Информбюро Стеченко высказывал в разговорах с красноармейцами Базаровым, Ценевым и др. 24 июля с.г. в столовой Стеченко в антисоветской форме высказывался по вопросу питания в Красной армии. 27 июня с.г. на аэродроме Хреновое Стеченко среди бойцов высказывал неверие в сообщения Советской печати о зверствах и грабежах чинимых фашистами на оккупи рованной территории, а так-же в провокационном духе отзывался о б украинцах, выражая к ним недоверие.

В предъявленном обвинении Стеченко признал себя виновным в распространении провокационных слухов в отношении города Елец и в высказываниях о численном превосходстве немецкой авиации, в остальном изобличается показаниями свидете лей Базарова, Ценева, Харитонова и очными ставками с ними.

Именем СССР 1942 года 5 сентября Стеченко Тимофей Степанович на основании ст. 58-2 УК РСФСР приговорен к лишению свободы в испровительно-трудовых лагерях сроком на 8 лет, с конфискацией ему принадлежащего имущества и денег в сумме 107 рублей в доход Госбюджету.

Срок отбытия наказания исчисляет Стеченко Тимофей Степанович с 28 августа 1942 года. Приговор окончательный и обжалованию не подлежит .

9 марта 1994 года заключение по делу Стеченко Т.С. Поскольку в ст. 5 п. «а» Закона РФ «О реабилитации жертв политических репрессий» от 18 октября 1991 года антисоветская агитация не признается общественно-опасным деянием и осужденный подлежит реабилитации независимо от фактической обоснованности обвинения, то в соответствии со ст. ст. 3 п. «а», 5 п. «а» 8 указанного выше Закона РФ Стеченко Тимофей Степанович является полностью реабилитированным.

Кувечицька сільська рада

Адруг Дмитро Никифорович, 1880 р.н., с. Кувечичі Чернігівського р-ну, українець, малописьменний. Проживав у с. Кувечичі, одноосібник. Заарештований 29.05.1932 р. за ст.54-10 КК УСРР. 21.08.1932 р. справу припинено. Реабілітований 29.05.1997 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.2425) (РІ., кн.2, с.604).*

Бакун Григорій Якович, 1891 р.н., с. Кувечичі Чернігівського р-ну, українець, малописьменний. Проживав у с. Москалі Чернігівського р-ну, одноосібник. Заарештований 20.04.1931 р. за ст.54-10 ч. 1 КК УСРР. 28.05.1931 р. включений в загальну операцію по вилученню куркулів. Реабілітований 28.02.1996 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.405) (РІ., кн.2, с.650).*

Бакун Єгор Іванович, 1897 р.н., с. Кувечичі Чернігівського р-ну, українець, малописьменний. Проживав у с. Кувечичі, одноосібник. Заарештований 07.03.1931 р. за ст.54-10 ч. 1 КК УСРР. 28.05.1931 р. включений в загальну операцію по вилученню куркулів. Реабілітований 28.02.1996 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.404) (РІ., кн.2, с.650).*

Бакун Іван Данилович, 1873 р.н., с. Кувечичі Чернігівського р-ну, українець, неписьменний. Проживав у с. Кувечичі, колгоспник. Заарештований 23.09.1938 р. За вироком Чернігівського облсуду від 29.10.1938 р. за ст.54-10 ч. 2 КК КРСР засуджений до позбавлення волі на 7 років. Реабілітований 21.04.1992 р. *(ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр.1943-п) (РІ, кн.2, с.650).*

Бакун Лука Іванович, 1893 р.н., с. Кувечичі Чернігівського р-ну, українець, малописьменний. Проживав у с. Кувечичі, колгоспник. Заарештований 15.11.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 29.11.1937 р. за проведення антирадянської агітації передбачена ВМП. Реабілітований 28.02.1989 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.10918) (РІ., кн.2, с.650).*

Бебко Андрій Кузьмич, 1880 р.н., с. Кувечичі Чернігівського р-ну, українець, малописьменний. Проживав у с. Кувечичі, бджоляр. Заарештований 07.03.1931 р. за ст.54-10 ч. 1 КК УСРР. 03.05.1931 р. справу припинено. На час другого арешту – мешканець м. Чернігів, сторож. Заарештований 25.11.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 29.11.1937 р. за проведення антирадянської агітації ув'язнений до ВТТ на 10 років. Реабілітований 28.02.1996 р., 15.05.1989 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.404, 1613) (РІ., кн.3, с.312).*

Василенко Іван Васильович, 1892 р.н., с. Жовнине Чорнобаївського р-ну Черкаської області, українець, освіта початкова. Проживав у с. Кувечичі Чернігівського р-ну, священик. Заарештований 22.11.1936 р. За вироком

спецколегії Чернігівського облсуду від 31.01.1937 р. за ст.54-10 ч. 2 КК УРСР засуджений до позбавлення волі у ВТТ на 7 років. Реабілітований 18.07.1991 р. *(ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр.14619-п) (РІ, кн.3, с.482).*

Глушанок Іван Володимирович, 1912 р.н., с. Кувечичі Чернігівського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Кувечичі, колгоспник. Заарештований 03.01.1936 р. За вироком спецколегії Чернігівського облсуду від 17.02.1936 р. за ст.54-10 ч. 1 КК УСРР засуджений до позбавлення волі у ВТТ на 3 роки. Реабілітований 14.07.1992 р. *(ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр.510-п) (РІ, кн.4, с.298).*

Заровний Данило Євгенович, 1896 р.н., с. Кувечичі Чернігівського р-ну, українець, малописьменний. Проживав у с. Кувечичі, одноосібник. Заарештований 31.05.1932 р. за постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 20.11.1932 р. за ст.54-10 КК УСРР висланий до Північного краю на 3 роки. На час другого арешту – конюх. Заарештований 15.11.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 29.11.1937 р. за проведення антирадянської агітації ув'язнений до ВТТ на 8 років. Реабілітований 05.07.1989 р., 21.08.1989 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.7121, 10602) (РІ., кн.5, с.114).*

Зевко Макар Григорович, 1894 р.н., с. Кувечичі Чернігівського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Кувечичі, колгоспник. Заарештований 04.11.1938 р. За вироком Чернігівського облсуду від 04.12.1938 р. за ст.54-10 ч. 1 КК УРСР засуджений до позбавлення волі у ВТТ на 6 років. Реабілітований 08.08.1991 р. *(ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр.14913-п) (РІ, кн.4, с.130).*

Зубашевський Трохим Петрович, 1882 р.н., с. Кувечичі Чернігівського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Кувечичі, одноосібник. Заарештований 07.03.1931 р. за ст.54-10 ч. 1 КК УСРР. 28.05.1931 р. включений в загальну операцію по вилученню куркулів. Реабілітований 28.02.1996 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.404) (РІ., кн.5, с.153).*

Катеринич Іван Єрмолайович, 1902 р.н., с. Кувечичі Чернігівського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у м. Чернігів, санітар. Заарештований 20.08.1941 р. за ст.54-10 ч. 2 КК УРСР. 04.11.1941 р. справу припинено. Загинув 24.10.1941 р. на ст. Абдуліно Оренбурської області. Реабілітований 28.03.1995 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.336) (РІ., кн.5, с.261).*

Корчак Василь Дмитрович, 1894 р.н., с. Кувечичі Чернігівського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав за місцем роботи, завгосп 10 лісозаготівельного р-ну. Заарештований 11.08.1920 р. За постановою Чернігівської губЧК від 22.08.1920 р. як антирадянський елемент направлений до штрафної роти. Звільнений за амністією 28.12.1920 р. Реабілітований 20.12.1994 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.12189) (РІ., кн.5, с.484).*

Корчан Кіндрат Карпович, 1881 р.н., с. Кувечичі Чернігівського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у м. Чернігів, візник. Заарештований 08.12.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 10.12.1937 р. за проведення антирадянської агітації ув'язнений до ВТТ на 10 років. Реабілітований 23.05.1989 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.1708) (РІ., кн.5, с.484).*

Косьян Федір Трохимович, 1900 р.н., с. Кувечичі Чернігівського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав за місцем дислокації мскулб 109 тбр, червоноармієць. Заарештований 25.04.1943 р. За вироком ВТ 16 тк від 05.05.1943 р. за ст.ст. 58-2, 58-10 ч. 2 КК РРФСР засуджений до позбавлення волі на 8 років. Загинув 10.11.1945 р. у Воркутинському ВТТ. Реабілітований 08.08.1991 р. *(ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр.16994-п) (РІ, кн.5, с.510).*

Кохно Юхим Семенович, 1890 р.н., с. Кувечичі Чернігівського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Кувечичі, коваль. Заарештований 21.10.1943 р. За постановою особливої наради при НКВД СРСР від 22.07.1944 р. за ст.54-1 а КК УРСР засуджений до позбавлення волі у ВТТ на 5 років. Відбував покарання у Карагандинському ВТТ, направлений на поселення до Джезказганського р-ну. Реабілітований 23.05.1989 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.11956) (РІ., кн.5, с.522).*

Кругляк Степан Захарович, 1886 р.н., с. Кувечичі Чернігівського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Кувечичі, бригадир колгоспу. Заарештований 23.11.1943 р. за ст.54-1 «б» КК УРСР. 12.09.1944 р. справу припинено. Реабілітований 20.08.1997 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.3966) (РІ., кн.5, с.582).*

Ланько Тихін Іванович, 1902 р.н., с. Кувечичі Чернігівського р-ну, українець, малописьменний. Проживав у с. Кувечичі, одноосібник. Заарештований 29.05.1932 р. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 26.10.1932 р. за ст.54-10 КК УСРР висланий до Північного краю на 3 роки умовно. Реабілітований 26.07.1989 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.6286) (РІ., кн.6, с.209).*

Лесун Михайло Архипович, 1926 р.н., с. Кувечичі Чернігівського р-ну, українець, освіта середня. Проживав за місцем дислокації в.ч. 19953, командир відділення зв'язку. Заарештований 23.03.1949 р. За вироком ВТ в.ч. 47051 від 07.05.1949 р. за ст.58-10 ч. 1 КК РРФСР засуджений до позбавлення волі у ВТТ на 5 років. Реабілітований 24.06.1980 р. *(ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр.10909-п) (РІ, кн.5, с.242).*

Лєсун Пантелій Семенович, 1885 р.н., с. Кувечичі Чернігівського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у м. Чернігів, візник. Заарештований 03.11.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 15.11.1937 р. за проведення антирадянської агітації ув'язнений до ВТТ на 10 років. Реабілітований 28.07.1989 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.1917) (РІ., кн.6, с.248).*

Лісун Іван Петрович, 1914 р.н., с. Кувечичі Чернігівського р-ну, українець, освіта незакінчена середня. Проживав у м. Чернігів, студент. Заарештований 17.03.1935 р. За вироком спец колегії Чернігівського облсуду від 28.06.1935 р. за ст.54-10 ч. 1 КК УСРР засуджений до позбавлення волі у ВТТ на 7 років. Реабілітований 16.08.1991 р. *(ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр.14750-п) (РІ, кн.6, с.277).*

Лукашевич Софія Прохорівна, 1879 р.н., с. Кувечичі Чернігівського р-ну, українка, малописьменна. Проживала у м. Чернігів, двірник. Заарештована 02.12.1919 р. 11.12.1919 р. звільнена на підписку про невиїзд. За вироком Чернігівського губ ревтрибуналу від 01.04.1920 р. за співробітництво з денікінськими каральними органами виправдана, як соціально-небезпечний елемент засуджена до перебування у робітничому батальйоні на 6 місяців. Реабілітована 15.02.1999 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.1992) (РІ., кн.6, с.302).*

Русін Аркадій Григорович, 1894 р.н., священик с. Кувечичі, репресований 1937 р., реабілітований 1989 р. *(ШК. – 1990. – 1 грудня).*

Шибирин Олексій Павлович, 1900 р.н., с. Кувечичі, одноосібник, репресований 1930 р., реабілітований 1989 р. *(ШК. – 1991. – 27 квітня).*

Мовою документів

О. Коваленко, Р. Подкур

Політичні репресії радянської доби на Чернігівщині (кінець 1930-х – 1980-ті рр.)

Колгоспниця Уляна Жлоба з с. Кувечичі Чернігівського району писала до Чернігівського обкому КП(б)У, що 28 березня 1950 р. до неї в помешкання увірвались «два чоловіки і одна жінка» і забрали за несплату податку «з жердин пряжу», з якої вона сподівалася виткати полотно на сорочки 13-річній доньці та хворому чоловіку-фронтовику «нікуди негодному». Жінка у відчаї вказувала, що у господарстві немає «ні худоби, ні птиці». На завершенні вона зазначила: «Чоловік зовсім ослаб. Уже не маємо ніяких коштів на лікування, а з мене нещасної жінки, останню сорочку з плеч зірвали». Через місяць У. Жлоба отримала офіційну відповідь від секретаря Чернігівського райкому КП(б)У І. Челядина: «Здійснений у Вашому господарстві опис майна за несплату сільгоспподатку в сумі 144 карбованців 10 копійок за минулий 1949 рік – правильно, на основі постанови РНК СРСР № 473 від 28 квітня 1944 року. Вам необхідно найближчим часом розрахуватися з Державою, надати квитанцію про сплату сільгоспподатку в райфінвідділ, після чого Вам повернуть забране у Вашому господарстві майно *(РІ, кн.2, с.23).*

Левковицька сільська громада
Михайло-Коцюбинської селищної ради

Агієнко Ольга Пилипівна, 1922 р.н., с. Левковичі Чернігівського р-ну, українка, освіта середня. Проживала у м. Чернігів, завідувачка обласного архіву НКВД. Заарештована 01.10.1943 р. за ст.54-1»а»КК УРСР. 06.12.1943 р. справу припинено. Реабілітована 18.12.1997 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.6108) (РІ, кн.2, с.602).*

Агієнко Парасковія Василівна, 1907 р.н., с. Левковичі Чернігівського р-ну, українка, малописьменна. Проживала у с. Левковичі, бригадир. Заарештована 04.09.1944 р. За вироком ВТ військ НКВД по Чернігівській області від 09.04.1945 р. за ст.54-1 "б" КК УРСР засуджена до позбавлення волі на 10 років. Реабілітована 26.06.1995 р. *(ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр.17089-п) (РІ, кн.2, с.602).*

Брей Іван Федорович, 1878 р.н., с. Льгів Козлянського (нині Чернігівського) р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у м. Чернігів, чорно робочий. Заарештований 15.10.1930 р. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 13.11.1930 р. за ст.54-10 КК УСРР висланий до Північного краю на 3 роки. Реабілітований 11.08.1989 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.9479) (РІ, кн.3, с.432).*

Веремєйчик Тимофій Васильович, 1881 р.н., с. Зайці Чернігівського р-ну, українець, неписьменний. Проживав у с. Зайці, одноосібник. Заарештований 06.07.1932 р. за ст.54-10 КК УСРР. 26.09.1932 р. справу припинено. Реабілітований 25.10.1996 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.819) (РІ, кн.3, с.507).*

Галка Андрій Миколайович, 1924 р.н., с. Льгівка Чернігівського р-ну, українець, освіта середня. Проживав за місцем дислокації 434 артбр, червоноармієць. Заарештований 08.08.1945 р. За вироком ВТ 6 гв.сд від 27.08.1945 р. згідно з ч.2 Указу Президії ВР СРСР від 19.04.1943 р. засуджений до 15 років каторжних робіт. Відбував покарання в Північному залізничному таборі, м. Воркута, Комі АРСР. Реабілітований 06.07.1989 р. *(ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр.14455-п) (РІ, кн.4, с.258).*

Гужва Михайло Андрійович, 1909 р.н., с. Зайці Чернігівського р-ну, українець, малописьменний. Проживав у с. Зайці, одноосібник. Заарештований 06.07.1932 р. за ст.54-10 КК УСРР. 26.09.1932 р. справу припинено. Реабілітований 25.10.1996 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.819) (РІ, кн.4, с.394).*

Доброговський Никанор Йосипович, 1878 р.н., с. Зайці Чернігівського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Зайці, селянин. Заарештований 27.11.1919 р. За вироком Чернігівського губревтрибуналу від 09.02.1920 р. за співробітництво з денікінськими каральними органами виправданий. Заарештований 24.03.1922 р. за проведення контрреволюційної

діяльності. 29.04.1922 р. справу припинено. Заарештований 11.03.1930 р. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 29.04.1930 р. за ст.54-10 КК УСРР висланий до Північного краю на 3 роки. Реабілітований 27.11.1998 р., 28.06.1989 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.5179) (РІ, кн.4, с.486).*

Колесник Юхим Антонович, 1899 р.н., с. Льгів Чернігівського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Льгів, залізничник. Заарештований 20.02.1944 р. За вироком ВТ військ НКВД по Чернігівській області від 17.02.1945 р. за ст.54-1 "а" КК УРСР виправданий *(ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр.4557-п) (РІ, кн.5, с.409).*

Косач Андрій Власович, 1887 р.н., с. Ільгівка, українець, селянин, репресований 1929 р., реабілітований 1989 р. *(ШК. – 1990. – 29 листопада).*

Косач Дмитро Іванович, 1875 р.н., с. Козел Козлянського р-ну (нині смт Михайло-Коцюбинське Чернігівського р-ну), українець, письменний. Проживав у с. Зайці Чернігівського р-ну, одноосібник. Заарештований 06.07.1932 р. за ст.54-10 КК УСРР. 20.08.1932 р. справу направлено на припинення. Рішення по справі відсутнє. Заарештований 31.01.1933 р. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 10.05.1933 р. за ст.54-10 КК УСРР висланий до Північного краю на 3 роки умовно. Реабілітований 26.06.1997 р., 16.06.1989 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.2473, 7586) (РІ, кн.5, с.486).*

Косач Петро Дмитрович, 1906 р.н., м. Стародуб Стародубського р-ну Брянської області, РФ, українець, малописьменний. Проживав у с. Зайці Чернігівського р-ну, одноосібник. Заарештований 06.07.1932 р. за ст.54-10 КК УСРР. 20.08.1932 р. справу направлено прокурору на припинення. Рішення по справі відсутнє. Реабілітований 26.06.1997 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.2473) (РІ, кн.5, с.488).*

Кравчук Михайло Федорович, 1906 р.н., с. Льгівка Чернігівського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у м. Чернігів, тесля. Заарештований 24.02.1933 р. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 10.05.1933 р. за ст.54-10 КК УСРР від 10.05.1933 р. за ст.54-10 КК УСРР висланий до Північного краю на 3 роки умовно. Реабілітований 25.07.1989 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.7400) (РІ, кн.5, с.545).*

Лук'яненко Кузьма Гнатович, с. Левковичі Чернігівського р-ну, українець, малописьменний. Проживав у с. Левковича, одноосібник. Заарештований 29.03.1930 р. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 28.04.1930 р. за ст.54-10 КК УСРР висланий до Північного краю на 3 роки. Заарештований 21.12.1939 р. За вироком судової колегії в кримінальних справах Чернігівського облсуду від 28.05.1940 р. за ст.54-10 ч.1 КК УРСР засуджений до позбавлення волі на 4 роки. За ухвалою кримінальної колегії ВС УРСР від 05.08.1940 р. вирок скасовано, справу закрито, з-під варти звільнений. Реабілітований 13.04.1963 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.5259; ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр.858-п) (РІ, кн.6, с.303).*

Немченко Микита Оникійович, 1886 р.н., с. Левковичі Михайло-Коцюбинського (нині Чернігівського) р-ну, українець, малописьменний. Проживав у с. Левковичі, колгоспник. Заарештований 15.10.1943 р. За вироком ВТ військ НКВД по Чернігівській області від 26.12.1944 р. за ст.ст.54-2, 54-10 ч.2 КК УРСР засуджений до позбавлення волі на 8 років. Реабілітований 26.05.1995 р. *(ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр.17036-п) (РІ, кн.6, с.547).*

Німченко Іван Сергійович, 1884 р.н., с. Левковичі, українець, одноосібник, репресований 1931 р., реабілітований 1989 р. *(ШК. – 1991. – 20 квітня).*

Орешко Іван Федорович, 1914 р.н., с. Левковичі Чернігівського р-ну, українець, освіта незакінчена вища. Проживав у м. Чернігів, студент. Заарештований 27.03.1936 р. За вироком спецколегії Чернігівського облсуду від 14.07.1936 р. за ст.54-10 ч.1 КК УСРР засуджений до позбавлення волі на 4 роки. Реабілітований 23.09.1991 р. *(ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр.14829-п) (РІ, кн.6, с.626).*

Сапон Михайло Наумович, 1912 р.н., с. Льгів, українець, кочегар, репресований 1931 р., реабілітований 1989 р. *(ШК. – 1991. – 25 квітня).*

***Тевкун Семен Потапович**, 1880 р.н., с. Зайці, українець, одноосібник, репресований 1929 р., реабілітований 1989 р. (ШК. – 1990. – 1 грудня).*

Михайло-Коцюбинська селищна рада

(смт Михайло-Коцюбинське, села Андріївка, Ведильці, Малійки, Жукотки, Гірманка, Левоньки, Кархівка, Леньків Круг, Левковичі, Зайці, Кругле, Льгів, Льгівка, Пльохів, Бірки, Скугарі, Шибиринівка, Антоновичі, Москалі)

Андріївська сільська громада

Абламський Яків Євсейович, 1892 р.н., с. Андріївка Чернігівського р-ну, освіта початкова. Проживав у м. Чернігів, безробітний. Заарештований 02.04.1935 р. за висловлювання контрреволюційних повстанських ідей. 26.07.1935 р. справу припинено. Звільнений 21.07.1935 р. Реабілітований 14.08.1997 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.3476) (РІ, кн.2, с.596).*

Бурий Терентій Матвійович, 1906 р.н., с. Андріївка Чернігівського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у м. Чернігів, міліціонер. Заарештований 28.12.1945 р. За вироком ВТ Чернігівського гарнізону від 02.09.1946 р. за ст.54-1 «б» КК УРСР засуджений до позбавлення волі у ВТТ на 3 роки. На підставі Указу Президії ВР СРСР від 07.06.1945 р. «Про амністію» від відбуття покарання звільнений. За ухвалою ВК ВС СРС від 14.02.1947 р. справу припинено *(ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр.7919-п) (РІ, кн.3, с.459).*

Гапшенко Харитон Пилипович, 1884 р.н., с. Андріївка Чернігівського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Андріївка, одноосібник. Заарештований 21.08.1939 р. За вироком судової колегії Чернігівського облсуду від 03.11 1939 р. за ст.54-10 ч. 1 КК УРСР засуджений до позбавлення волі у ВТТ на 5 років. Реабілітований 09.09.1992 р. *(ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр.3496-п) (РІ, кн.4, с.269).*

Гончаров Микола Фокич, 1896 р.н., с. Рудка Чернігівського р-ну, українець, освіта середня. Проживав у с. Андріївка Чернігівського р-ну, директор школи, Заарештований 01.11.1937 р. 02.07.1938 р. звільнений на підписку про невиїзд. Рішення по справі відсутнє. Заарештований 25.08.1938 р. За вироком Чернігівського облсуду від 19.01.1939 р. за ст.54-10 ч. 1 КК УРСР засуджений до позбавлення волі у ВТТ на 5 років. Реабілітований 12.06.1968 р. *(ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр.185-п) (РІ, кн.4, с.327).*

Ільюшко Дмитро Михайлович, 1918 р.н., с. Андріївка Михайло-Коцюбинського (нині Чернігівського) р-ну, українець, освіта середня. Кандидат в члени ВКПб(). Проживав за місцем дислокації 35 оінжаб ВМФ, червоноармієць. Заарештований 11.06.1945 р. За вироком ВТ 46 А від 14.09.1945 р. за ст.58-1 «б» КК РРФСР засуджений до позбавлення волі на 10 років. Реабілітований 04.01.1997 р. *(ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр.17764-п) (РІ, кн.5, с.194).*

Кашицький Григорій Юхимович, 1913 р.н., с. Дригин Стародорозького (нині Пуховицького) р-ну Мінської області, Білорусь, білорус, освіта початкова. Проживав у с. Андріївка Чернігівського р-ну, бухгалтер. Заарештований 16.11.1938 р. За вироком Чернігівського облсуду від 19.01.1939 р. за ст.54-10 ч. 1 КК УРСР засуджений до позбавлення волі на 5 років. Реабілітований 23.08.1991 р. *(ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр.14722-п) (РІ, кн.5, с.268).*

Киридан Гаврило Артемович, 1887 р.н., с. Андріївка Козлянського (нині Чернігівського) р-ну, українець, малописьменний. Проживав у с. Андріївка, одноосібник. Заарештований 06.01.1929 р. За вироком Чернігівського окружного суду від 27.05.1929 р. за ст.ст.21 «ж», 34 ч. 2 КК УСРР засуджений до вислання за межі Чернігівської, Конотопської, Ніжинської. Глухівської, Київської округ на 5 років. Реабілітований 30.06.1999 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-328, оп.6, спр.168) (РІ, кн.5, с.284).*

Кірідон Феодосій Олександрович, 1899 р.н., с. Андріївка Чернігівського р-ну, українець, неписьменний. Проживав у с. Андріївка, селянин. Заарештований 20.03.1920 р. За вироком Чернігівського губревтрибуналу від 11.05.1920 р. за проведення контрреволюційної діяльності засуджений до ВМП. Реабілітований 15.02.1999 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-4609, оп.1, спр.1803) (РІ, кн.5, с.311).*

Локоть Іван Федорович, 1904 р.н., с. Андріївка Козлянського (нині Чернігівського) р-ну, українець, малописьменний. Проживав у с. Андріївка, одноосібник. Заарештований 06.01.1929 р. За вироком Чернігівського окружного суду від 27.05.1929 р. за ст.ст.21 «ж», 34 ч. 2 КК УСРР засуджений до вислання за межі Чернігівської, Конотопської, Ніжинської, Глухівської, Київської округ на 5 років. Реабілітований 30.06.1999 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-328, оп.6, спр.168) (РІ, кн.6, с.288).*

Ленівець Іван Никифорович, 1906 р.н., с. Андріївка, українець, колгоспник, репресований 1939 р., реабілітований 1969 р. *(ШК. – 1990. – 29 листопада).*

Майборода Іван Савич, 1868 р.н., с. Андріївка Козлянського (нині Чернігівського) р-ну, українець, малописьменний. Проживав у с. Андріївка, одноосібник. Заарештований 26.01.1931 р. За постановою судової «трійки» при Колегії ГПУ УСРР від 30.03.1931 р. за ст.54-8 КК УСРР висланий до Північного краю на 5 років. Реабілітований 22.08.1989 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.10999) (РІ, кн.6, с.335).*

Майборода Іван Хомич, 1909 р.н., с. Андріївка Козлянського (нині Чернігівського) р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Андріївка, одноосібник. Заарештований 26.01.1931 р. За постановою судової «трійки» при Колегії ГПУ УСРР від 20.03.1931 р. за ст.54-8 КК УСРР висланий до Північного краю на 5 років. Реабілітований 22.08.1989 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.10999) (РІ, кн.6, с.335).*

Майборода Кузьма Хомич, 1906 р.н., с. Андріївка Козлянського (нині Чернігівського) р-ну, українець, малописьменний. Проживав у с. Андріївка, одноосібник. Заарештований 06.01.1929 р. За вироком Чернігівського окружного суду від 27.05.1929 р. за ст.ст.21 «ж», 34 ч. 2 КК УСРР засуджений до вислання за межі Чернігівської, Конотопської, Ніжинської, Глухівської округ на 5 років. Реабілітований 30.06.1999 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-328, оп.6, спр.168) (РІ, кн.6, с.335).*

Мневець Євдоким Тимофійович, 1874 р.н., с. Андріївка Чернігівського р-ну, українець, неписьменний. Проживав у с. Андріївка, одноосібник. Заарештований 29.03.1931 р. за ст.54-10 КК УСРР. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 25.05.1931 р. справу припинено. Реабілітований 28.05.1998 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.6429) (РІ, кн.6, с.458).*

Мневець Іван Никифорович, 1906 р.н., с. Андріївка Чернігівського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Андріївка, колгоспник. Заарештований 23.02.1938 р. За вироком Чернігівського облсуду від 25.05.1939 р. за ст.54-10 ч. 1 КК УРСР засуджений до позбавлення волі на 5 років. За ухвалою судової колегії в кримінальних справах ВС УРСР від 17.08.1939 р. вирок змінено, засуджений до позбавлення волі у ВТТ на 3 роки. Заарештований 23.01.1946 р. за ст.54-1 а КК УРСР. 22.03.1946 р. справу припинено. Реабілітований 28.11.1969 р., 31.10.1997 р. *(ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр.323-п; Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.4545) (РІ, кн.6, с.458).*

Моісеєнко Семен Кіндратович, 1904 р.н., с. Андріївка Козлянського (нині Чернігівського) р-ну, українець, малописьменний. Проживав у с. Андріївка, одноосібник. Заарештований 21.01.1929 р. За вироком Чернігівського окружного суду від 27.05.1929 р. за ст.ст.21 «ж», 34 ч. 2 КК УСРР засуджений до вислання за межі Чернігівської, Конотопської, Ніжинської, Глухівської округ на 5 років. Реабілітований 30.06.1999 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-328, оп.6, спр.168) (РІ, кн.6, с.470).*

Пузій Петро Олексійович, 1882 р.н., с. Андріївка, українець, одноосібник, репресований 1931 р., реабілітований 1989 р. *(ШК. – 1991. – 20 квітня).*

Сизий Денис Логвинович, 1902 р.н., с.Андріївка Михайло-Коцюбинського(Чернігівського)району, українець, освіта початкова, із селян-колгоспників, червоноарміець. Заарештований 12.07.1944 р. за «... наклеп на Радянський уряд, на матеріальне положення трудящих й міцність радянського тилу...» Засуджений 14.07.1944р. за ст.54-10 ч.2 УК УРСР з санкціею ст.54-2 УК УРСР до позбавлення волі сроком на шість років ВТТ з обмеженням у правах на 2 роки. Реабілітований 09.12.1991 року.*(ГДА СБ України, м. Чернігів.- Спр. 15706-п)*

Шурута Федот Сидорович, 1893 р.н., с. Андріївка, українець, одноосібник, репресований 1937 р., реабілітований 1960 р. *(ШК. – 1990. – 1 грудня).*

Віктор Єрема

Зі справ репресованих

Абламський Яків Євсійович, 1892 р.н., с. Андріївка Чернігівського р-ну, освіта початкова. Проживав у м. Чернігів, працював у Чернігівській катоніновій фабриці. Заарештований 02.04.1935 р. за висловлювання контрреволюційних повстанських ідей. Звинувачений в тому, що «…в среде своих единомышленников высказывал контрреволюционные повстанческие тенденции и проявлял намерения террористическогохарактера, высказывался о необходимости расширения террора над руководством партии и советского правительства». 26.07.1935 р. справу припинено. Звільнений 21.07.1935 р. Реабілітований 14.08.1997 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.3476) (РІ, кн.2, с.596).*

Бурий Терентій Матвійович, 1906 р.н., с. Андріївка Чернігівського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у м. Чернігів, міліціонер. Заарештований 28.12.1945 р. За вироком ВТ Чернігівського гарнізону від 02.09.1946 р. за ст.54-1 «б» КК УРСР засуджений до позбавлення волі у ВТТ на 3 роки. На підставі Указу Президії ВР СРСР від 07.06.1945 р. «Про амністію» від відбуття покарання звільнений. Заухвалою ВК ВС СРС від 14.02.1947 р. справу припинено *(ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр.7919-п) (РІ, кн.3, с.459).*

Із матеріалів справи:

ии, Кузнецов Довнер.

4 экз. 15

ОПРЕДЕЛЕНИЕ № 2и16199

К7

№ 1 Воен. Трибунал 156 Черниговского Гарнизона

гор. _____

_____ 1946 г.

2.442

ДА СОЮЗА ССР

юстиции Орлова
юстиции Дмитриева
иции Сюльдина

_____ 194 7 г.

ется, что заключенный Бурый
тий Матвеевич содержащийся в тюрьме,
приговоре
пределению (постановлению) № _____
IX 1946 г. из-под стражи освобожден
IX 1946 г.
ительство указал: г. Чернигов
судебного № 4
Начальник тюрьмы №1
ст л-т

я _____ 1946 г. по делу

жденного за прест.
менением ст. 46 УК -

к л/свободы в ИТЛ сроком на ТРИ года, с поражением в правах на ДВА года, с конфискацией лично ему принадлежащего имущества. В силу ст.1 п."а" указа Президиума Верховного Совета СССР от 7.7.45 г. об амнистии БУРИЙ подлежит освобождению от наказания, с освобождением его из под стражи.

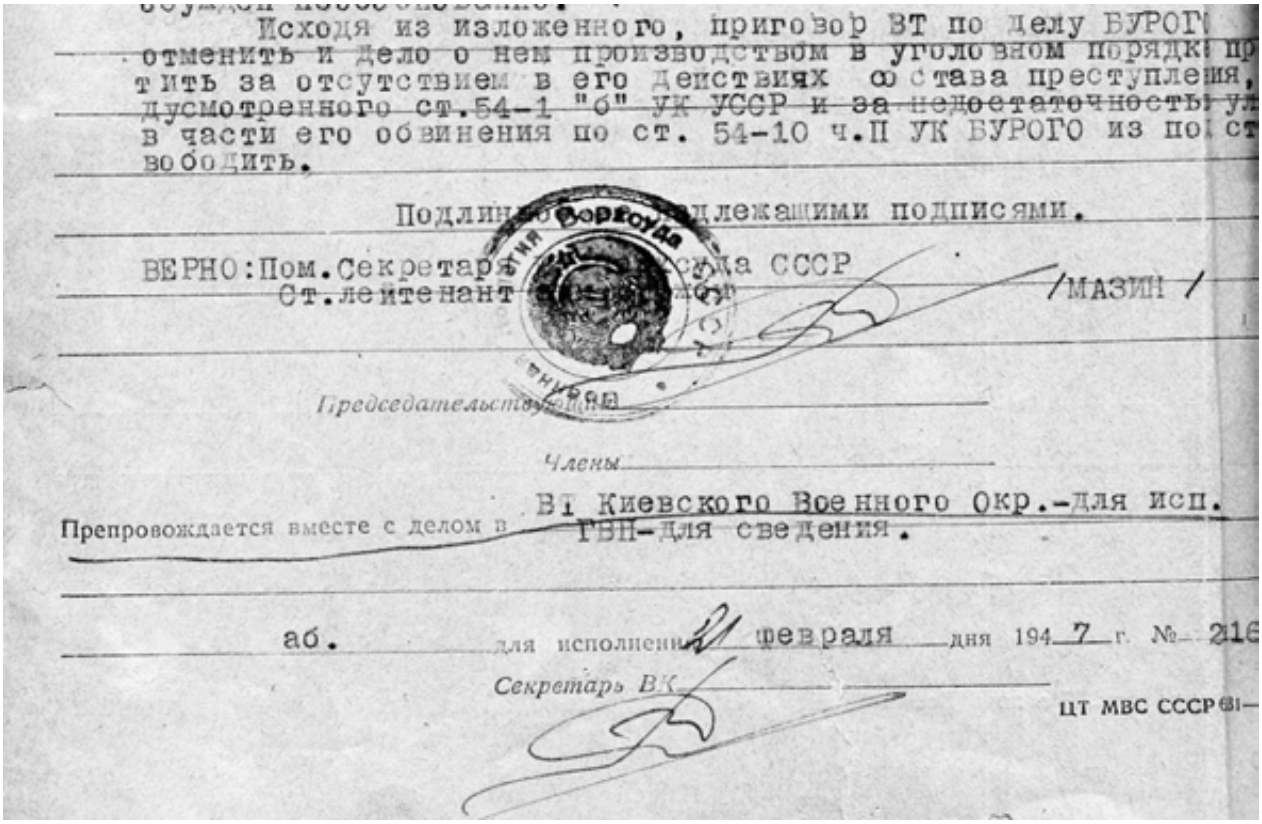

Исходя из изложенного, приговор ВТ по делу БУРОГ
отменить и дело о нем производством в уголовном порядке пр
тить за отсутствием в его действиях состава преступления,
дусмотренного ст.54-1 "б" УК УССР и за недостаточностью ул
в части его обвинения по ст. 54-10 ч.II УК БУРОГО из по ст
вободить.

Подлинно надлежащими подписями.

ВЕРНО: Пом. Секретаря Суда СССР
Ст.лейтенант /МАЗИН/

Председательствующий

Члены

Препровождается вместе с делом в ВТ Киевского Военного Окр.-для исп.
ГВП-для сведения.

аб. для исполнения 21 февраля дня 1947 г. № 216

Секретарь ВК

ЦТ МВС СССР 61—

Гапшенко Харитон Пилипович, 1884 р.н., с. Андріївка Чернігівського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Андріївка, одноосібник. Звинувачуваний в тому, що «…систематически проводит антисоветскую агитацию против мероприятий советской власти и Коммунистической Партии, своивражескиедействиянаправлял на развалколхоза». Заарештований 21.08.1939 р. За вироком судової колегії Чернігівського облсуду від 03.11 1939 р. за ст.54-10 ч. 1 КК УРСР засуджений до позбавлення волі у ВТТ на 5 років. Реабілітований 09.09.1992 р. *(ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр.3496-п) (РІ, кн.4, с.269).*

Гончаров Микола Фокич, 1896 р.н., с. Рудка Чернігівського р-ну, українець, освіта середня. Проживав у с. Андріївка Чернігівського р-ну, директор школи, член ВКП(б) 1921-1937рр., секретар парторганізації. Заарештований 01.11.1937 р. 02.07.1938 р. звільнений на підписку про невиїзд. Рішення по справі відсутнє. Заарештований 25.08.1938 р. Звинувачений у «…роспространени иконтрреволюционных анекдотов среди учителей, компроментирующих вождя партии и гимн Интернационала» За вироком Чернігівського облсуду від 19.01.1939 р. за ст.54-10 ч. 1 КК УРСР засуджений до позбавлення волі у ВТТ на 5 років. Реабілітований 12.06.1968 р.Учасник 1 та 2ї_ Світових війн,нагороджений урядовими нагородами *(ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр.185-п) (РІ, кн.4, с.327).*

Із вироку Чернігівського обласного суду від 10.01.1939 року

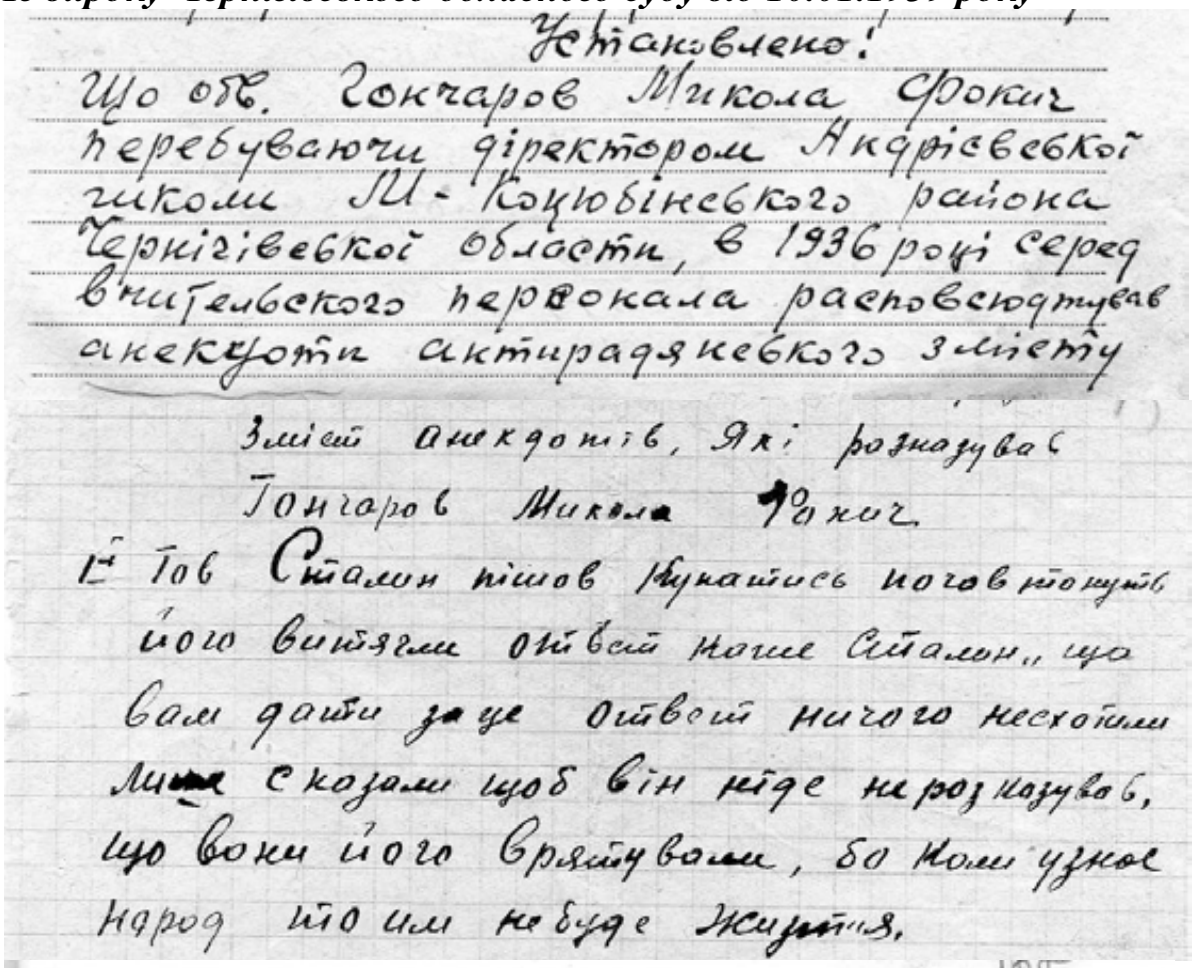

Установлено!

Що обв. Гончаров Микола Фокич перебуваючи директором Андріївської школи М-Коцюбінського району Чернігівської області, в 1936 році серед вчительського первокала распространював анекдоти антирадянського змісту

Зміст анекдотів, які розказував Гончаров Микола Фокич.

1. Тов Сталин пішов купатись поставив біля себе охорону, щоб ніхто не підійшов його винятком охорони Сталіна, що сам дядя дуже охоронні нічого не стоїть лише с козами щоб він ніде не розказував, що вони його врятували, бо коли узнає народ що ім не буде життя.

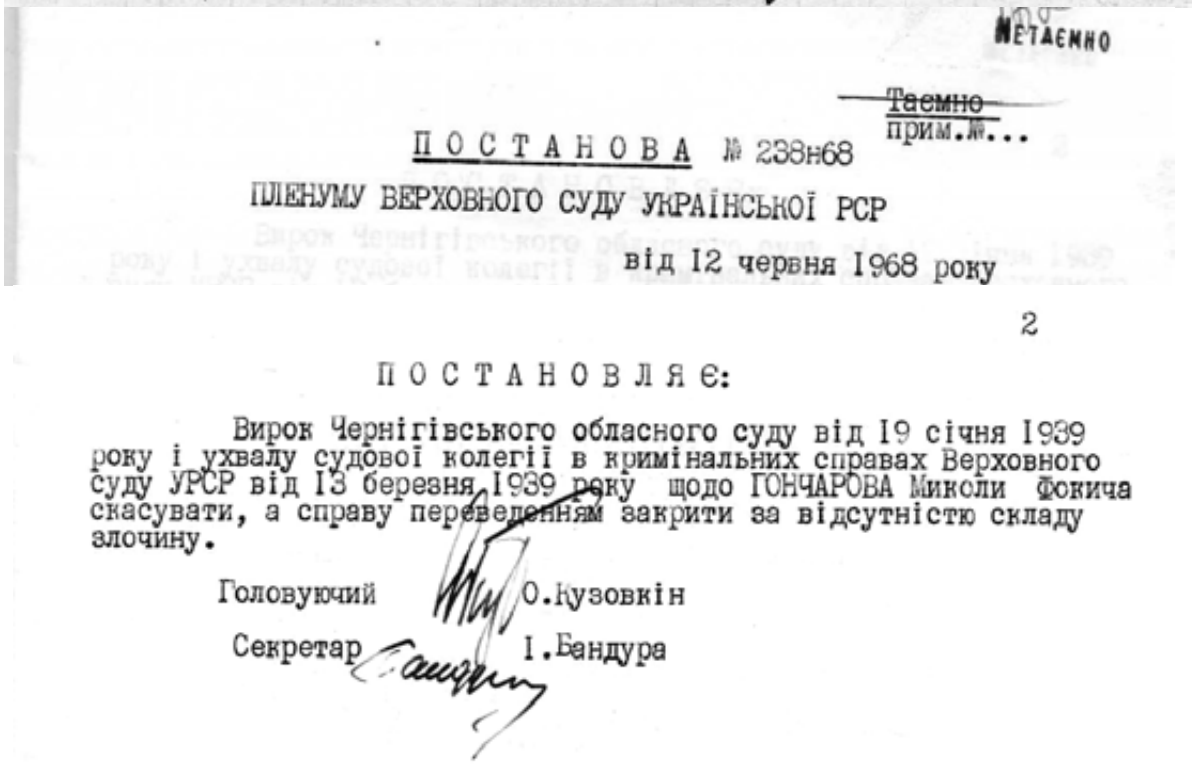

НЕТАЕМНО

~~Таємно~~
прим.№...

ПОСТАНОВА № 238н68

ПЛЕНУМУ ВЕРХОВНОГО СУДУ УКРАЇНСЬКОЇ РСР

від 12 червня 1968 року

2

П О С Т А Н О В Л Я Є:

Вирок Чернігівського обласного суду від 19 січня 1939 року і ухвалу судової колегії в кримінальних справах Верховного суду УРСР від 13 березня 1939 року щодо ГОНЧАРОВА Миколи Фокича скасувати, а справу переведенням закрити за відсутністю складу злочину.

Головуючий О.Кузовкін

Секретар І.Бандура

Ільюшко Дмитро Михайлович, 1918 р.н., с. Андріївка Михайло-Коцюбинського (нині Чернігівського) р-ну, українець, освіта середня. Кандидат в члени ВКПб(). Проживав за місцем дислокації 35 оінжаб ВМФ, червоноармієць. «Проходил по алфовитному списку №2 всесоюзного

розыскакак агент германскойразведки». Заарештований 11.06.1945 р. За вироком ВТ 46 А від 14.09.1945 р. за ст.58-1 «б» КК РРФСР засуджений до позбавлення волі на 10 років. Реабілітований 04.01.1997 р. *(ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр.17764-п) (РІ, кн.5, с.194).*

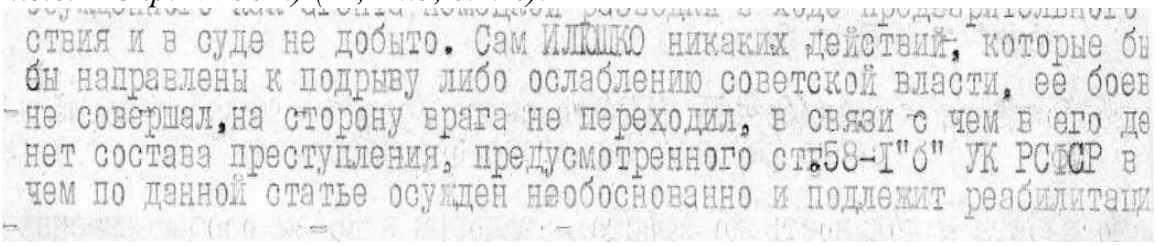
ствия и в суде не добыто. Сам ИЛЮШКО никаких действий, которые бы
бы направлены к подрыву либо ослаблению советской власти, ее боев
не совершал,на сторону врага не переходил, в связи с чем в его де
нет состава преступления, предусмотренного ст.58-1"б" УК РСФСР в
чем по данной статье осужден необоснованно и подлежит реабилитаци

Кашицький Григорій Юхимович, 1913 р.н., с. Дригин Стародорозького (нині Пуховицького) р-ну мінської області, Білорусь, білорус, освіта початкова. Проживав у с. Андріївка Чернігівського р-ну, бухгалтер молокозаводу с.Андріївка. Заарештований 16.11.1938 р. Звинувачуваний в тому, що «16.11.1938г. среди пассажиров в буфете ст. Чернигов проводил антисоветскую агитацию направленную против политики партии и советского правительства». За вироком Чернігівського облсуду від 19.01.1939 р. за ст.54-10 ч. 1 КК УРСР засуджений до позбавлення волі на 5 років. Реабілітований 23.08.1991 р. *(ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр.14722-п) (РІ, кн.5, с.268).*

***Проходили по одній справі** «об администвысылке уголовно-террористической шайки с.Андреевка, Козлянского р-на, Черниговского округа»:*

Киридон Гаврило Артемович, 1887 р.н., с. АндріївкаКозлянського (нині Чернігівського) р-ну, українець, малописьменний. Проживав у с. Андріївка, одноосібник. Заарештований 06.01.1929 р. За вироком Чернігівського окружного суду від 27.05.1929 р. за ст.ст.21 «ж», 34 ч. 2 КК УСРР засуджений до вислання за межі Чернігівської, Конотопської, Ніжинської. Глухівської, Київської округ на 5 років. Реабілітований 30.06.1999 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-328, оп.6, спр.168) (РІ, кн.5, с.284)*

Локоть Іван Федорович, 1904 р.н., с. АндріївкаКозлянського (нині Чернігівського) р-ну, українець, малописьменний. Проживав у с. Андріївка, одноосібник. Заарештований 06.01.1929 р. За вироком Чернігівського окружного суду від 27.05.1929 р. за ст.ст.21 «ж», 34 ч. 2 КК УСРР засуджений до вислання за межі Чернігівської, Конотопської, Ніжинської, Глухівської, Київської округ на 5 років. Реабілітований 30.06.1999 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-328, оп.6, спр.168) (РІ, кн.6, с.288).*

Майборода Кузьма Хомич, 1906 р.н., с. АндріївкаКозлянського (нині Чернігівського) р-ну, українець, малописьменний. Проживав у с. Андріївка, одноосібник. Заарештований 06.01.1929 р. За вироком Чернігівського окружного суду від 27.05.1929 р. за ст.ст.21 «ж», 34 ч. 2 КК УСРР засуджений до вислання за межі Чернігівської, Конотопської, Ніжинської, Глухівської

округ на 5 років. Реабілітований 30.06.1999 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-328, оп.6, спр.168) (РІ, кн.6, с.335).*

Майборода Хома Петрович, 1876 р.н.,с. АндріївкаКозлянського (нині Чернігівського) р-ну, українець, малописьменний. Проживав у с. Андріївка, одноосібник. Заарештований 06.01.1929 р. За вироком Чернігівського окружного суду від 27.05.1929 р. за ст.ст.21 «ж», 34 ч. 2 КК УСРР засуджений до виселання за межі Чернігівської, Конотопської, Ніжинської, Глухівської округ на 5 років. Реабілітований 30.06.1999 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-328, оп.6, спр.168) (РІ, кн.6, с.335).*

Моісеєнко Семен Кіндратович, 1904 р.н., с. АндріївкаКозлянського (нині Чернігівського) р-ну, українець, малописьменний. Проживав у с. Андріївка, одноосібник. Заарештований 21.01.1929 р. За вироком Чернігівського окружного суду від 27.05.1929 р. за ст.ст.21 «ж», 34 ч. 2 КК УСРР засуджений до виселання за межі Чернігівської, Конотопської, Ніжинської, Глухівської округ на 5 років. Реабілітований 30.06.1999 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-328, оп.6, спр.168) (РІ, кн.6, с.470).*

Киридон Феодосій Олександрович, 1899 р.н., с. Андріївка Чернігівського р-ну, українець, неписьменний. Проживав у с. Андріївка, селянин, червоноармієць. Заарештований 20.03.1920 р. (підозрювався у вбивстві свого тестя Петра Лавренкова) За вироком Чернігівського губревтрибуналу від 11.05.1920 р. за проведення контрреволюційної діяльності засуджений до ВМП. Реабілітований 15.02.1999 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-4609, оп.1, спр.1803) (РІ, кн.5, с.311).*

Ленівець Іван Никифорович, 1906 р.н., с. Андріївка, українець, колгоспник, репресований 1939 р., реабілітований 1969 р *(ШК. – 1990. – 29 листопада).*

Проходили по одній справі

«звинувачення у вбивстві гр. с.Андріївка, батрака, члена с/г артілі ім.Леніна, члена управи Андріївського споживчого товариства, члена КНС Байрака Левона Гнатовича»:

Майборода Іван Савич, 1868 р.н., с. АндріївкаКозлянського (нині Чернігівського) р-ну, українець, малописьменний. Проживав у с. Андріївка, одноосібник. Заарештований 26.01.1931 р. За постановою судової «трійки» при Колегії ГПУ УСРР від 30.03.1931 р. за ст.54-8 КК УСРР висланий до Північного краю на 5 років. Реабілітований 22.08.1989 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.10999) (РІ, кн.6, с.335).*

Майборода Іван Хомич, 1909 р.н., с. АндріївкаКозлянського (нині Чернігівського) р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Андріївка, одноосібник. Заарештований 26.01.1931 р. За постановою судової «трійки» при Колегії ГПУ УСРР від 20.03.1931 р. за ст.54-8 КК УСРР висланий до Північного краю на 5 років. Реабілітований 22.08.1989 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.10999) (РІ, кн.6, с.335).*

Проходили по одній справі

«кулаки-експертники звинувачені у антирадянській агітації, зриві колективізації та підпалах клунь»:

Мневець Євдоким Тимофійович, 1874 р.н., с. Андріївка Чернігівського р-ну, українець, неписьменний. Проживав у с. Андріївка, одноосібник. Заарештований 29.03.1931 р. за ст.54-10 КК УСРР. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 25.05.1931 р. з під варти звільнений, справу припинено. Реабілітований 28.05.1998 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.6429) (РІ, кн.6, с.458).*

Пузій Петро Олександрович, 1882 р.н., с. Андріївка Чернігівського р-ну, українець, неписьменний. Проживав у с.Андріївка, одноосібник. Заарештований 29.03.1931р. за ст.54-10 КК УСРР. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 25.05.1931р. висланий у Північний край сроком на 3 роки. Реабілітований 20.06. 1989 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.6429) (РІ, кн.6, с.458) (ШК. – 1991. – 20 квітня). (ШК. – 1991. – 20 квітня).*

Мневець Іван Никифорович, 1906 р.н., с. Андріївка Чернігівського р-ну, українець, освіта початкова, секретар комсомольської організації, кандидат в члени ВКП(б). Проживав у с. Андріївка, колгоспник, син куркуля. Заарештований 23.02.1938 р.Звинувачувався в тому, що «…систематически проводит антисоветскую агитацию среди крестьян направленную на срыв мероприятий проводимых партией и Советской властью». За вироком Чернігівського облсуду від 25.05.1939 р. за ст.54-10 ч. 1 КК УРСР засуджений до позбавлення волі на 5 років. За ухвалою судової колегії в кримінальних справах ВС УРСР від 17.08.1939 р. вирок змінено, засуджений до позбавлення волі у ВТТ на 3 роки. Заарештований 23.01.1946 р. за ст.54-1 а КК УРСР. Звинувачувався за «…пособническую деятельность немецким окупантам». 22.03.1946 р. справу припинено. З вересня 1943р. по листопад 1945р. служив у Червоній Армії, нагороджений трьома медалями «За Отвагу». Реабілітований 28.11.1969 р., 31.10.1997 р. *(ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр.323-п; Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.4545) (РІ, кн.6, с.458).*

Шурута Федот Сидорович, 1893 р.н., с. Андріївка, українець, одноосібник, репресований 1937 р., реабілітований 1960 р. *(ШК. – 1990. – 1 грудня).*

Ведильцівська сільська громада

Блудший Андрій Васильович 1920 р.н., с. Ведильці, освіта початкова. Проживав за місцем навчання, курсант Білоцерківського піхотного училища. Заарештований 22.08.1942 р. За вироком ВТ Томського гарнізону від 29.09.1942 р. за ст. 58-10 ч.2 КК РРФСР засуджений до позбавлення волі у ВТТ на 10 років. Реабілітований 12.12.1991 р. *(Реабілітовані історією: У двадцяти семи томах. Чернігівська область. – Чернігів, 2011. – Кн.3. – С.365).*

Блудший Демид Федорович (1873–1931), с. Ведильці, одноосібник, реабілітований в 1989 р.

Болсуновський Іван Арсентійович, 1889 р.н., с. Бехи Коростенського р-ну Житомирської обл., українець, освіта початкова. Проживав на ст. Малейки Чернігівського р-ну, черговий по станції. Заарештований 23.04.1938 р. За вироком лінійного суду Південно-Західної залізниці від 11.01.1941 р. за ст.54-10 КК УРСР засуджений до позбавлення волі на 5 років. Реабілітований 31.08.1962 р. *(Реабілітовані історією: У двадцяти семи томах. Чернігівська область. – Чернігів, 2011. – Кн.3. – С.397–398).*

Виповський Григорій Миколайович, 1893 р.н., народився в с. Карпилівка Любенського району Полтавської області, освіта середня. Проживав у с. Ведильці, бухгалтер. Заарештований 22.06.1938 р. За вироком Чернігівського облсуду від 01.06.1939 р. за ст.ст. 54-10 ч. 1, 54-11 КК УРСР виправданий *(Реабілітовані історією: У двадцяти семи томах. Чернігівська область. – Чернігів, 2011. – Кн.3. – С.518).*

Ворох Омелян Дем'янович (1881 р.н.) – народився в с. Ведильці, освіта початкова. Проживав у с. Ведильці, робітник лісництва. Зааращтований 09.11.1943 р. за ст.54-1 «а» КК УРСР 12.07.1944 р. справу припинено. Реабілітований 23.01.1998 р. *(Реабілітовані історією: У двадцяти семи томах. Чернігівська область. – Чернігів, 2011. – Кн.3. – С.561).*

Головацький Захар Степанович (1885–1937). Народився в гміні Кодень Більського повіту Люблінського воєводства, Польща, освіта середня. Проживав у с. Ведильці, вчитель. Заарештований 12.01.1937 р. за ст.54-10 ч.1 КК УРСР. 23.05.1937 р. справу закрито. З-під варти звільнений 14.05.1937 р. Заарештований 23.09.1937 р. За постановою «двійки» від 04.11.1937 р. за проведення антирадянської агітації застосована ВМП. Розстріляний 14.11.1937 р. у м. Чернігів. Реабілітований 28.08.1989 р., 27.11.1997 р. *(Реабілітовані історією: У двадцяти семи томах. Чернігівська область. – Чернігів, 2012. – Кн.4. – С.311–312).*

Гончаров Пилип Максимович, 1894 р.н., х. Роїщенська Слобода (приєднано до с. Роїще) Чернігівського р-ну, українець, освіта середня. Проживав у с. Малійки Чернігівського р-ну, директор школи. Заарештований 19.05.1933 р. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 05.09.1933 р. за ст.ст. 54-2, 54-11 КК УСРР позбавлений волі на 3 роки умовно. Реабілітований 31.08.1989 р. *(Реабілітовані історією: У двадцяти семи томах. Чернігівська область. – Чернігів, 2012. – Кн.4. – С.328).*

Драньо Петро Миколайович, 1890 р.н. Народився в с. Ведильці, освіта початкова. Проживав у с. Ведильці, без певних занять. Заарештований 11.09.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 15.09.1937 р. за проведення антиколгоспної агітації ув'язнений до ВТТ на 10 років. Відбував покарання у Північному залізнодорожньому ВТТ. Реабілітований 30.08.1989 р. *(Реабілітовані історією: У двадцяти семи томах. Чернігівська область. – Чернігів, 2012. – Кн.4. – С.515).*

Душенок Тетяна Кузьмівна, 1920 р.н. Народилася в с. Ведильці, малописьменна. Проживала у с. Ведильці, домогосподарка. Заарештована 12.05.1951 р. За вироком Чернігівського облсуду від 28.07.1951 р. за ст.ст. 54-10 ч.2, 54-11 з санкції 54-2 КК УРСР засуджена до позбавлення волі у ВТТ на 10 років. Реабілітована 21.12.1992 р. *(Реабілітовані історією: У двадцяти семи томах. Чернігівська область. – Чернігів, 2012. – Кн.4. – С.546).*

Дьяченко Олександр Іванович, 1896 р.н. Народився в с. Ведильці, освіта початкова. Проживав у смт. Седнів, лісник. Заарештований 01.08.1938 р. За вироком Чернігівського облсуду від 01.06.1938 р. за ст.ст. 54-10 ч.1, 54-11 КК УРСР виправданий *(Реабілітовані історією: У двадцяти семи томах. Чернігівська область. – Чернігів, 2012. – Кн.4. – С.551).*

Живець Андрій Іванович (1872–1931). Народився в с. Ведильці, одноосібник, 1931 р., реабілітований в 1989 р.

Іван Арсентійович Болсуновський (1889–1941). Працював на станції Малійки стрілочником, реабілітований в 1962 р.

Кобенок Сидір Андрійович (1886–1937), с. Ведильці, одноосібник, реабілітований в 1989 р.

Коваленко Іван Захарович (1878–1938), с. Ведильці, колгоспник с. Александрівка, Сладковський район, Омська область, заарештований 19.02.1938 р., засуджений трійкою Омського УНКВС 04.03.1938 р., реабілітований в 1958 р. *(Книга памяти Тюменской обл. lists.memo.ru/d16/f364.htm)*

Корж Єгор Демянович (1866–1938), с. Ведильці, селянин с. Александрівка, Сладковський район, Омська область, заарештований 19.02.1938 р., засуджений трійкою Омського УНКВС 04.03.1938 р. Реабілітований в 1958 р.
(www.memo.ru/memory/tumen/tumen_10_3.htm)

Корзун Олексій Григорович (1897–1937), с. Ведильці, одноосібник, реабілітований в 1966 р.

Кузьменко Макар Михайович (1874–1933), с. Малійки, робітник, реабілітований в 1989 р.

Мастепанова Марія Іванівна (1894–1942), с. Ведильці, працювала огородницею в Каменськ-Кульському колгоспі Акмолінської (Целіноградської) області. Зарештована 01.09.1941 р. Акмолінським обласним судом 26.02.1942 р. по ст. 58-10 УК РРФСР засуджена до 7 років позбавлення волі у виправних трудових лагерях. Реабілітована 06.01.1989 р.
(www.ssu.gov.ua/sbu/doccatalog/document?id=71733)

Мостипан Овсій Олександрович (1865–1931), с. Ведильці, одноосібник, 1931 р., реабілітований в 1989 р.

Самійленко Михайло Денисович (1912–1936), с. Ведильці, колгоспник, реабілітований в 1989 р.

Яковенко Андрій Петрович (1885–1937), с. Ведильці, пастух колгоспу «13 років Жовтня» с. Парчивка, Атбасарський район, Північно-Казахстанська область, заарештований 02.11.1937 р., засуджений трійкою УНКВС по Північно-Казахстанській області 14.11.1937 р. Реабілітований в 1989 р. *(www.ssu.gov.ua/sbu/doccatalog/document?id=71733)*

Яковенко Трохим Борисович (1872–1937) – с. Ведильці, малограмотний, без певних занять (без определенных занятий), мешкав у х. Горохівський, Полтавський район, Омская область. Заарештован 14.11.1937 р. за контрреволюційну діяльність, засуджений до вищьої міри покарання, розстрілян 23.11.1937 р., похований в м. Омськ. Реабілітований 28.09.1988 р. *(Книга памяти Омской обл. lists.memo.ru/d38/f297.htm)*

Із Літопису громади:

1931 р., 7 квітня – районна газета «Червоний стяг» повідомляє: «С. Малійки. Сільрада була засмічена підкуркульницькими елементами, зовсім не провадила боротьби з куркулем. Після дотермінового переобрання сільради новий склад її по-бойовому взявся до роботи. За тиждень з 17 до 25/III виявлено десять експертних господарств, 12 господарств, що підлягають оподаткуванню, як 7-ми процентники. В наслідок посилення роботи сільради – є зрушення щодо колективізації. Організована с.-г. артіль, що об'єднує 15 господарств. Мобілізуючи бідняцько середняцькі маси на боротьбу з куркулем, наша сільрада перетворюється в бойовий штаб колективізації».

1933 р., 22 січня – *із спецзведення* Чернігівського відділу ДПУ до міськкому КП(б)У про побиття селян сіл Чернігівського району під час примусового вилучення хліба: «В селах… Ведильцы… и многих других зафиксирован ряд фактов присвоения бригадами отобранного в бесспорном порядке имущества» *(Голодомор 1932–1933 рр. на Чернігівщині: влада та народ. Збірник документів. – Чернігів, 2008. – С.170).*

1933 р., 8 серпня – на засіданні бюро Чернігівського МПК відзначається 2відставання сіл у сіно здачі (Ведильці – 10,4%) та оголошується догана головам сільрад, головам колгоспів та секретарям парторганізацій (Ведильці – Червона зірка»): «Востаннє попередити всіх секретарів партосередків, голів сільрад та колгоспів, шо коли до 25 серпня небуде закінчено виконання всіх планів заготівлі сіна, до останніх буде застосовано суворих парт репресій» (*Горобець С. Петрушин за часів Голодомору 1932–1933 років. – Ніжин, 2005.* – С.72–73).

1954 р., 17 листопада – *з доповідної записки* заступника начальника УКГБ при Раді міністрів УРСР по Чернігівській області Седака в Чернігівський обком КПУ про діяльність релігійних громад: «В 1949 году

один из бродячих церковников из гор. Ростов-на-Дону создал в селе Ведильцы группу «ИПЦ», куда втянул около 15 человек, в том числе двух комсомольцев (Рослая Марина и Рослая Галина). Приверженцы «ИПЦ» села Ведильцы на своих сборищах проводили активную антисоветскую работу, восхваляли дом Романовых, клеветали на советскую действительность, распродали все свое имущество (коров, свиней, кур), перестали работать в колхозе. В том же 1952 году организаторы и руководители этой монархической группы были репрессированы, однако оставшиеся их связи по-прежнему проводят свою враждебную работу и в колхозе не работают. Агитационно-пропагандистская работа в селе Ведильцы стоит на низком уровне, вследствие чего к группе «ИПЦ» примкнули даже комсомольцы». У 1958 році фіксується інформація про істинно православних та нові групи у с. Ведильці… (7 осіб) *(Реабілітовані історією: У двадцяти семи томах. Чернігівська область. – Чернігів, 2010. – Кн.2. – С.382–383; Реабілітовані історією: У двадцяти семи томах. Чернігівська область. – Чернігів, 2011. – Кн.3. – С.44).*

Андрій Курданов

Ведильцівські «контрреволюціонери»

Є такий відомий вислів: «У революції є початок, але немає кінця». У 1917 році до влади в Петербурзі прийшли більшовики, а згодом і на українських землях з січня 1919 року закріпилася ця політична сила. Звичайно, що частина суспільства не підтримувала революційних дій нової влади, сподіваючись на те, що під час політичних дискусій, обговорення важливих питань нового устрою на з'їздах, пленумах, зібраннях партійних осередків, на засіданнях сесій сільських рад пропозиції людей будуть враховуватися при прийнятті рішень. Але подальший розвиток подій довів, що коли в країні швидкими темпами будується нове щастя – соціалізм, то висловлювати свої думки вкрай небезпечно – класова боротьба зростає, а в тій боротьбі звичайно будуть жертви.

За місяць розмов – три роки

10 жовтня 1936 року військовий трибунал 20 стрілецького полку 15 стрілецького корпусу своїм вироком позбавив волі червоноармійця 7 стрілецької дивізії, яка дислокувалася в Чернігові, уродженця села Ведильці Михайла Денисовича Самойленка.

Військові чини, де проходив службу Михайло Денисович, втратили терпіння та вирішили покласти край систематичному протягом серпня проведенню з його боку контрреволюційно-троцькістської пропаганди. А ще наголошувалось на тому, що в словах червоноармійця лунають повстанські тенденції.

М.Д. Самойленко, 1912 року народження, селянин за походженням, був заарештований 8 вересня 1936 року. Слідчі дії утворили товстеньку справу [1], яка зберігається сьогодні в архіві СБУ по Чернігівській області. Гортаючи її

сторінки поринаєш у той час, але з численних паперів хочеться зрозуміти, за які такі висловлювання червоноармійця позбавили волі.

Зі свідченнь командирів та інших військовослужбовців складається основа «повстанських тенденцій» червоноармійця Михайла Денисовича Самойленка: «15–16 августа наш взвод занимался на краснянском стрельбище, т.е копал окопы и во время перерыва командир отделения Курач подошел комне, где были красноармейцы моего отделения Михневич, Корж, Живец и Самойленко. Самойленко, обращаясь к Курачу говорил, что тяжело копать окопы. Ему разъяснял Курач, что говорит неверно и тут же говорит, что когда будет война, то во время действий будут такие моменты, что будет тяжело. Самойленко тут же в присутствии всех заявил: «Когда будет война, я на фронт не пойду, заберусь в кусты и буду сидеть в кустах». На вопрос Курача «Почему?», Самойленко сказал: «Кого же я буду защищать-то, нашу несчастную жизнь как сейчас, живем голые и голодные. В колхозе работаем много и получаем граммы. Вот заем, говорили, что его больше не будет, а когда подошло время выплачивать крестьянам деньги за старые займы, то Советская власть, чтобы не платить крестьянам деньги, выпустила новый заем на 20 лет и в этот объединила все старые займы. Раньше займы выпускали на 10 лет, а сейчас на 20. Это есть обман народа… И тут же Самойленко обращаясь к Курачу задал ему вопрос: «Почему нет сапог?» Курач объяснил, но Самойленко не соглашаясь с ним сказал: «Ты не правду говоришь, сапог не хватает потому, что их с другими товарами вывозят заграницу, когда не вывозили тогда все было вдоволь, а сейчас нет. Крестьяне до колхозов жили хорошо, а когда стали колхозы они живут плохо. Пишут, что не хватает рабочей силы, а когда кто думает поехать на заработки им сельсовет не дает справок, говорят работайте в колхозе, это есть, что, вранье – рабочая сила излишествует … В газетах писалось, что колхозники будут платить налоги по 10–15 рублей, а в действительности берут по 50 руб… во время похода на маневры я спрашивал бойцов «Кто потер ноги?» и Самойленко подойдя ко мне сказал: «Я ног не потер, но по-моему это не поход, а просто недоразумение. Его выдумали какие-то дураки, они сидят в кабинете и делают то, что им в голову лезет, а нее учитывают, что народ будет мучиться, так делается при Советской власти все по-дурацки … Я думал, что в армии кормят хорошо, а теперь увидел, что плохо – кормят похлебкой. Так что в нашем Союзе люди голодают, живут только хорошо большие начальники и коммунисты, которые помимо того, что хорошо кушают, ездят на машинах, а мы мучаемся».

Такою чи іншою була дійсність – слідство по справі не розбиралося. Є проблема – людина, яка з оточуючої дійсності робить «повстанські» висновки. Почали розбиратися хто ж він такий цей Самойленко. Ну і звичайно за допомогою довідки сільської ради виявили в селянському минулому червоноармійця причину контрреволюційних настроїв: «Його батьки були по соцстатусу до революції заможні середняки. Маєтковий стан їх був такий:

орної землі – 8 десятин, робочих коней 3 шт., корів дійних – 2 шт., свиней – 8 шт., овець – 15 шт., хата – 1, клуня – 1, хлівів – 2, сімейний стан – 8 осіб. Після революції маєтковий стан не змінився, батьки його купили вітряного млина від якого мали прибутки як від підприємства. В 1931 році батька його мали тверде завдання як 7 процентники, що примусило їх вступити до колгоспу». А земляк, товариш по службі, ще і криміналу додав: «В 1931 г. его отца – Самойленка за антисоветские разговоры, направленные против коллективизации, исключили из колхоза. В 1930-31 г. у Самойленка Михаила Денисовича в Козле раймилиция отобрала отрез от русской винтовки и боевые патроны к нему. Когда отрез был у Самойленка, он часто с ним ходил по селу и стрелял».

На суді Михайло Денисович Самойленко визнав, що «все говорил по своей темноте». Слідство довело працьовитому селянину з села, що він контрреволюціонер і як червоноармієць він не може правильно зрозуміти великих соціалістичних перетворень в країні, а позбавлення волі – це щеплення від повстанських настроїв.

У 1989 році військова колегія Верховного суду СРСР вирок скасувала та кримінальну справу «прекратила за отсутствием в его действиях состава преступления». На останніх аркушах справи після висновку зроблено запис про те, що повідомити про рішення військової колегії М.Д. Самойленка не можливо – не знайдено адреси його та його рідних.

Листи правди та надії

Свій метод донесення правди до місцевих керівників про важке життя селянства у 1939 році застосував Кузьма Іванович Кобенок. В архіві СБУ по Чернігівській області в справі [2] уродженця села Ведильці зазначається, що Кузьма Іванович «является автором нескольких контрреволюционных листовок и писем, которые распространял в адреса руководителей области и райорганизаций, которые направлял без указания своей фамилии или же указывал вымышленную фамилию».

Слідчий за допомогою інформації сільської ради встановив причини такої поведінки селянина: «Кобенок К.И., 1886 г.р., с. Ведильцы, единоличник, распродано за несплату гос.обязательств, до революции и после был служителем церкви… участвовал в певчий церковного хора, а также займався релігійними ділами – читає релігійні книги (Євангеліє та Біблію) … в настоящее время работает в Утильконторе сборщиком утильсырья».

У справі зберігається заява на ім’я начальника обласного управління НКВС. Автор листа про себе зазначив так: «От жителя села Плохово пока фамилии не скажу». Ось текст вже архівного документа, який подаю мовою оригінала: «О

том, что мы рабочее крестьянство колхозники пропали от жизни коммунистических подавлений, нам колхозникам нет чего есть и нет вочто одеваться, а Вы еще нам заявляете, что от 6 апреля базар, на что мы выведем на базар голодных детей или голодных жинок, что у нас нет ничего кроме одной воды, а хлеб наш забрали по 70 коп. пуд, нам отпускаете 75 коп. один килограмм, да и того не вволю, мы воевали из помещиками, чтобы было нам всем хорошо жить, то и было хорошо пока Ленин был жив, а как Ленина убили, так нам стало жить очень худо, забрали от нас наше жито, крестьянское жито, худоба у дворе, так крестьянину веселее и живется, а теперь нам очень тяжело жить, усадьбы наши и до настоящего времени не запаханы, мы уже начали пахать своими детьми да своими жинками, а из района как приедет какой-либо начальник, то на себе сала не понесет, рабочий люд измученный да изуродованный, когда имеет колхозник какую-либо корову так и за ту надо отдать мясо и молоко, а кормить ее нема чим, мы рабочие работаем на всех злиднев и брехунов, которые нас убрехали, что нам нема куда деться, а в Чернигове один еврей сидит у лавке и кормит все свое семейство, а еще и челядку держит, а в селе при канцелярии человек 20 комсомола гуляет, да глядет, как мы в селе трудимся, да ждут, чтобы кого либо идти грабить, або идти усадьбу у кого либо мерать, або ничего не робить да даром трудодни получает и слухают нигде не едет гончар або каравник, чтобы ограбить тие несчастные горшки або в каравника у сундуку забрать какие либо иржавые иголки, а когда окажется еще и где либо и яйцо, то пропав человек трудовой, который нам подвозит горшки и за каравки советские иголки, а когда окажется у каравника и запалич, то обязательно заграблят отдадут своим жинкам, то тепер уже у Коцюбинском и жаловаться нема кому, або там усе мошенники и грабители, у единоличника в настоящее время нема кожного не только худобы, а даже и кота в дворе нема, только хаты стоят без сеней как столбы, что чуть ветер не повалит и оправиться ему нема где, вот еще и говорят, что стала культурная жизнь, это есть не культурная жизнь, а мучение для чернорабочего человека, в настоящее время пошла большая эксплуатация чужим трудом. Мужика запрягли у тяжелые работы, Ленин раскулачивал богатых людей, а Сталину нема кого раскулачивать, так он грабит своих рабочих, разве можна нам оплатится – мясо, продналог, самооблог, кульсбор, картофеля и хлеб и займ, да еще и дурат нас базар, а что на том базаре – есть горькая цибуля, да крестьянин вывезет мешок картофеля, а нет ни рыбы, ни обуви, ни одежды, только народ сошелся ходить один коло другого, да нема чего купить, а кто и где разжився чи на обувь чи на одяг, то боится показать або милиция сейчас одойме и передасть до суда.

Надо дать крестьянину жизнь и волны торги и вольные рынки, бо по кооперации мы будем голые, базар надо чтобы у города, а не то, что рабочего крестьянина изненавидили, что ему места нет и продать надо идти из города аж на пяти углы.

Товарищи – надо бросить грабежи, надо узнать врага народа, кто это недает рабочему жить и унижает, как польского самозванца, когда приехал из полиции и разграблял православных крестьян.
Сколько у нас народа невинного мучится по тюрьмах, сколько мучится разграбленных и вигнаных из хат, наши враги только и думают, чтобы как нибудь повредить рабочему крестьянину заставит у тяжелые работать бесплатно, только и получают больших жалованье тые люди, ато умеет хорошо брехать да хорошо грабить, хоч нехай какой мошенник, абы говорил, что тепер добре живется, так граб сколько хоч мужика”

Винним себе К.І. Кобенок не визнавав. Однак проведена графологічна експертиза довела його причетність до складання «контрреволюційних» листівок, за що і одержав 7 січня 1940 року вироком Чернігівського областного суду 10 років позбавлення волі. Але в касаційній скарзі, яка Верховним судом УРСР по кримінальних злочинах залишалась без задоволення, Кузьма Іванович наполягав, що листівок не писав: «Людина я малописьменна, в школі я не вчився і скласти їх я не мав змоги».

* * *

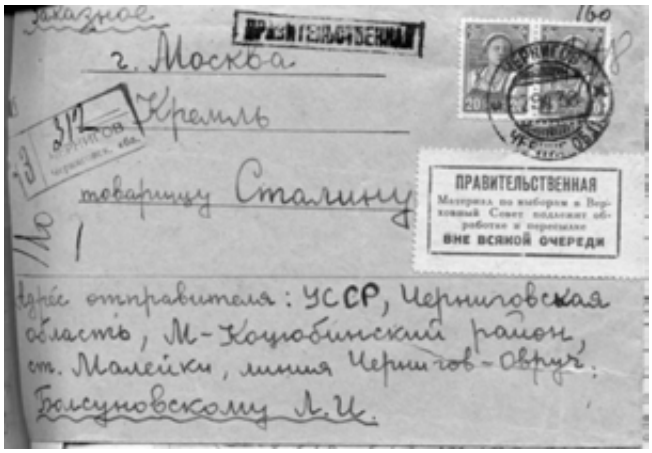

Багато рідних репресованих сподівались на милість та справедливість однієї людини і море листів з різних куточків СРСР надходило до Москви з коротенькою адресою: «Кремль, товарищу Сталину».
У 1938 році полетів до Москви лист із залізничної станції Малійки. Син репресованого, учень 9-го класу чернігівської школи Леонід Болсунський, просив Сталіна не відбирати з родини їх батька [3].

Працівнику залізничної станції Івану Арсентійовичу Болсунському пригадали давнє знайомство з людьми, які ще раніше втекли до Польщі, додали до справи інформацію залізничного начальства про те, що він мав відношення до збоїв у роботі залізниці. Але все стає зрозумілим, коли на паперах вже архівної справи знаходжу інформацію про те, що він після прослуховування по радіо в червоному куточку станції вироку ворогам народу висловився на підтримку засуджених. Також окремі працівники станції запам’ятали і ще одне висловлювання свого колеги: «Вот колхозники работают много, тяжело, а получают мало, колхозная система не обеспечивает их».

Вирок суду – п’ять років позбавлення волі. На залізниці тоді теж необ-хідно було виявляти замаскованих ворогів народу – план виконували без жалю.

Лісники керівники повстання

Якщо людина на своїй роботі працює відповідально, то і справи вирішуються вчасно. Але, якщо до відповідальності додати творчий підхід, то премії, позачергові звання чи нагороди забезпечені. Можливо так розмірковував слідчий НКВС, коли в 1938 році взявся робити з лісників села Ведильці повстанців проти радянської влади.

Справа слідчого НКВС мала гучну назву: «Участники антисоветской, националистической, повстанческой организации, ставившей своей задачей свержение Советской власти» [4]. До організації були залучені: Виповський Григорій Миколайович, 06.08.1893 р.н., з Полтавської області, мешкав у с. Ведильці, бухгалтер М.-Коцюбинського райлісгоспу, Кудин Олександр Мойсейович, 23.09.1900 р.н., уродженець м. Любеч, мешкав у с. Ведильці, агроном та лісовод, старший спеціаліст М.-Коцюбинського райлісгоспу, Дяченко Олександр Іванович, 1896 р.н., уродженець Седнева, мешкав та працював у с. Ведильці лісовод М.-Коцюбинского райлісгоспу та Кобенок Матвій Микитович, 1896 р.н., уродженець с. Ведильці, працював у с. Ведильці, завгосп М.-Коцюбинского рай лісгоспу.

1. Організатором «повстанської» організації слідчий визнав колишнього бухгалтера Добрянського райлісгоспу Лихняченка Івана Ілліча. Саме він і завербував працівників лісництва з Ведилець. Цікавими є установки І.І. Лихняченка щодо мети таємної організації лісників: «Лихняченко критиковал недостаток промтоваров, критиковал денежную способность СССР, доказывая постепенное обесценивание советского рубля, высмеивал и с презрением относился к воззваниям, лозунгам и плакатам СССР, «пророчествовал» неизбежность гибели испанской революции, восхвалял фашизм и развивал теорию о том, что «фашизм – это государственный социализм… момент вооруженного восстания организацией приурочивается к моменту объявления войны Советскому Союзу фашистской Германией или же Польшей; задача организации в момент военного нападения на Советский Союз заключается в том, чтобы выступить против Советской власти, нарушить жизнь внутри страны, вызвать безпорядки и этим обеспечить победу фашизма и поражение СССР».

2. Зі справи, яка зберігається в архіві СБУ по Чернігівській області, дізнаємося про керівника «повстанців» – Кудин Олександр Мойсейович: «Участником являлся с начала июня 1937 года… Я признаю себя виновным в том, что со дня моего ареста я являлся активным участником антисоветской, националистической, повстанческой организации, подготовлявшей вооруженное свержение Советской власти на Украине, а затем и создание буржуазного самостоятельного Украинского государства по типу Германии или же Польши. Также я признаю себя виновным в том, что я являлся руководителем повстанческой организации на территории М.-Коцюбинского района».

Про Кобенка Матвія Микитовича сільська рада надала наступну інформацію, яка за задумом слідчого пояснює дії цієї, на перший погляд, далекої від політики людини: «До революции був кулак, мав землі: 16 га та лугу сіножаті 10 га. Дом на три комнати, ветряную мельницю, молотарку, 5

рабочих коней, 3 корови и мелкую худобу около 40 штук. После революции тоже самое имел, во время колективізації проводил агітацію протів колективізації. Мотивуючи, що в колгоспі подохнете в 1918 році бил организатором групи хліборобив... после революции кулак, хазяйство розпродано в 1933 году… Брат его Кабенок Макар Микитович добровільно служив в 1918 році в петлюрівській армії в городе Києві. Тоже его родной брат Кобенок Тимофій Микитович в 1937 году арестован органами НКВД и осужден с котрим Кобенок Матвей Микитович имел тесную связь».

3. Однак на цей час у НКВС СРСР було вже нове керівництво, яке вико-нувало установку про пом'якшення репресій по країні, а отже і рішення Чернігівського обласного суду від 01.06.1939 р. по цій справі для обласної прокуратури було як вирок – за не доведення злочину виправдати, з-під варти по цій справі звільнити. Обласна прокуратура просить вирок Чернігівського обласного суду скасувати і справу повернути на новий розгляд, але Верховний Суд в кримінальній колегії УРСР від 29.08.1939 р. залишив ухвалу обласного суду в силі.

Справа розвалилася, з кривавих лап НКВС на свободу вийшли невинні люди. Але мені пригадалась одна справа по селу Пакуль, яка мала, подібну цій, гучну назву: «Дело Черниченко П.А., Бориско Г.М. и других 26 человек участников антисоветской украинско-националистической эсеровской повстанческой организации» [5]. По цій справі в травні 1938 р. засудили та розстріляли 28 мешканців сіл Пакуля та Ковпити, які теж начебто готували повстання.

(Архів СБУ по Чернігівській області, справа № 102-П, арк.2, 10–11, 18, 25–26, 46, 50, 51, 55, справа № 28977-П, арк.1, 2, 7, 95, 98, справа № 6702-П, арк.29, 58–59, 130, справа № 697-П, арк. 1, 7, 15, 24, 33, 35–35 зв., 38–38 зв., 39–40, 243, 245, 247, Курданов А.Л. Голос пам'яті. Історія села Пакуль та його околиць. – Чернігів, 1998. – С.25–28).

Спалах свічки православної віри

У 30-х рр. XX ст. у селі Ведильці зруйнували Покровську церкву. Однак православна віра не згасла в душах ведилян. Про це свідчить справа з архіву СБУ по Чернігівській області за 1951 рік.

Пильні органи безпеки розкрили в Ведильцях «церковно-монархическую групу» з числа селян, які таємно збирались для проведення богослужінь. Виявилось, що група підтримувала зв'язки з священнослужителями.

Ознайомившись з архівною справою згадалась і ще одна історія по Пакулю з піснею «Двадцатый век», яку, як вважали пакуляни, співав їх лірник Крегель (Гаркуша Микола Іванович). Однак, про все по черзі.

Під час ведення справи слідчий встановив, що організатором релігійної групи була Марина Несторівна Росла (1925 р.н.). Але

почалося все з Марії Яківни Рослої (1924 р.н.), яка восени 1948 року в черговий раз поїхала в Чернігів до Троїцького монастиря. Зі свідчень М.Я. Рослої: «во дворе монас-тыря я случайно встретила незнакомую мне женщину, которая мне сообщила о том, что монастырь посетил странник отец Алексей, исцеляющий больных и предсказывающий будущую жизнь. По моей просьбе эта незнакомая женщина познакомила меня там же во дворе Троицкого монастыря с отцом Алексеем, которого я попросила посетить меня на квартире в селе Ведильцы».

Наприкінці 1948 р. до села Ведильці завітав подорожний Олексій (Нікулин Олексій Несторович, 27–28 років, уродженець Ростовської області). У хаті Нестора Сергійовича Рослого відбулось перше богослужіння. Утвори-лась ініціативна група у складі Марини Несторівни Рослої, Марії Яківни Рослої та Олени Пилипівни Яковенко (1915 р.н.). Згодом «нелегальные зборища» проходили кожної суботи та неділі, а також під час відзначення всіх релігійних свят. У хаті навіть був влаштований іконостас із збережених веди-лянами старих ікон.

Утворена релігійна група відносилася до істинної православної віри (ІПЦ). Тобто мала патріаршу орієнтацію: «поскольку все попы продались Советской власти и молиться господу Богу по домам». Також члени группи вважали себе послідовниками святого праведного Іоана Кронштадського (1829–1908), сповідували кінець світу та страшний суд, внаслідок чого віруючі потраплять до раю.

(Росла Марія Яківна, Росла Марина Несторівна, Яковенко Олена Пилипівна, Корж Лізавета, Несторівна Душенок, Тетяна Кузмівна, подорожній Олексій (Нікулин Олексій Несторович).

Учасники групи восени 1948 та на початку 1949 років виїздили до Києва, де вони відвідували Києво-Печерську лавру. Там у лаврі ведиляни переписали тексти «Сновидение Иоанна Кронштадского», «Особенности нашего времени», «Особенные черты нашего времени» та інші. Зі свідчень М.Н. Рослої: «в рукописях говорилось, которые перечитывали на нескольких сборищах, о том, что якобы народ правильно жил только до прихода Советской власти, то есть при царском строе. Поэтому на нелегальных сборищах группы все ее участники молились за то, чтобы избавил Бог от страданий, которые, якобы, принесла народу Советская власть». На підтвердження цих слів у членів групи були виявлені кольорові портрети з календарів 1914–1915 рр. останнього російського імператора Миколи Романова та його родини.

Необхідно додати, що релігійна група проводила спілкування з іншими церковниками та їх послідовниками. Так, у Києві вони познайомилися ще з одним подорожнім – Іваном Опанасовичем Болдиним (20–23 років, проживав у м. Таганрог). Члени групи подорожували до Таганрога, сіл Янковичі Київської області та Кошляки Житомирської області.

Прихильниками групи стали ведиляни Лізавета Несторівна Корж (1909 р.н.), Тетяна Кузьмівна Душенок (1920 р.н.), Сергій Кузьмович Кабенок, Василь Сергійович Сірий, Олександр Ісакович Поклад з М.-Коцюбинська, Уляна Семенівна Шокун з Локотькова, Микола Приходько з Кархівки. Члени групи намагалися не ходити голосувати на виборах до Верховної Ради та місцеві вибори, не підписували відозв від імені радянського народу. Зі свідчень М.Я. Рослої: «Лично я под Стокгольмским воззванием Всемирного комитета мира не подписывалась, так как считаю, что это простая бумажка и моя подпись международных отношений не улучшит, а будет так, как угодно Богу».

У 1949 році подорожні Олексій Нікулін та Іван Болдин були заарештовані. Члени групи збирали допомогу для них та надсилали до місць заслань: «Участники нашей группы в том числе и я – Рослая под Новый год в 1950 и в 1951 году под видом колядования проводили в с. Ведильцы среди населения сбор продуктов питания и денег, которые затем направлялись осужденным в места заключения единомышленниками».

При обшуку квартири М.Я. Рослої було вилучено «антирадянський вірш» під назвою «Двадцатый век». Зі свідчень М.Я. Рослої: «Стихотворение «Двадцатый век» переписано лично мною в дороге в 1945 году во время следования домой из Германии. Переписала его у одной девушки из Киевской области… В этом стихотворении описываются войны 20 века, которые разбили нашу жизнь и племя и пала русская страна. Это стихотворение пели участники сходок религиозной группы верующих во время проведения религиозных сборищ». Цей вірш переписувався членами релігійної групи. Ось так згодом він через селян з Локотькова потрапив і до Пакуля.

Працюючи в 90-х рр. XX ст. у Пакулі вчителем історії, збирав матеріали про місцевого лірника Крегля. Мені не раз розповідали, що цей лірник співав пісню «Двадцатый век», але завжди згадували лише два-три куплети. Одного разу порадили звернутися до ветерана війни та праці Андрій Кириловича Гаркуші, який неохоче, але все ж таки проспівав цей твір.

Поява інформації з архівної справи допомогла зрозуміти, як потрапив цей вірш до Пакуля, а також чому Андрій Кирилович Гаркуша боявся озвучувати відому в селі пісню – арешт членів релігійної групи в Ведильцях надовго налякав місцевих селян.

Текст пісні подаю мовою переповідача А.К. Гаркуші:

Двадцатый век

Смотрите братья и вы сестрицы,
Смотри отец, родная мать,
Пришли кровави дни жестоки,
А мы должны переживать.
Збулися предков предсказаний,
Как говорили в старину –
Произойдет цареизгнанья
И объявит народ войну.
И вот настало время злое
Отец детей не понима,
И брат с груди родного брата
Кровави соки выжима.
И вот настало время злое,
Когда свирепствует война.
Разбили жизнь и наше племя.
И пала русская страна.
Настал двадцатой век ужасный
И осветил весь мир зарей,
И наградил народ несчастный
Такой печальною судьбой.
Давно нам библии писали,
Что так быть может суждено,
Но мы не верили дождали
Сейчас как раз оно пришло.
В народа сердце огрубело
И скрылась братская любовь,
Теперь лишь слышно одно дело –
Убийства, кровь, печаль и сног…
Была широкая дорога,
Куда хотели туда шли,
Забыли Господа и Бога,

И вот до пропасти дошли.
Картина страшна в двадцатом веке,
Какой и нет уже конца –
Идёт отец напротив сына
И убивает сын отца.
Итак, друзья, мы бросим битву
С своей пролитой крови,
И вознесём творцу молитву,
Что будем жить в любве и мире.

Ось так відкрилась ще одна призабута сторінка історії нашого краю.

(Архів СБУ по Чернігівській області, справа № 15988-П, арк.16 зв., 17 зв., 20–20 зв., 45–45 зв., 24 зв, 30, 32, 59, 100 зв. – 101, 109–109 зв., 112, 136, 138 зв. – 139).

Ярослав Волерт

Долі ведильчан із справ репресованих

Пам'яті вчителя і краєзнавця
Григорія Єлисейовича Греченка

Наприкінці 1920-х – на початку 1930-х років механізм радянського терору поступово починає набирати обертів. Аби ще більше згуртувати людей навколо примарної ідеї побудови «світлого майбутнього», «першої у світі соціалістичної держави», треба було остаточно викорінити будь-які прояви невдоволення її засобами будівництва, знищити останні вогнища спротиву нелюдським диким методам. Треба було прибрати осіб, які ще наважувались адекватно, не шаблонно, мислити й аналізувати цю «радянську дійсність», не піддавались зомбуванню політичних штампів і гасел, якими влада намагалась забезпечити «трудовий ентузіазм робітничо-селянських мас». Та й для згуртування суспільства треба було мати, або, принаймні – знайти зовнішніх, чи внутрішніх ворогів, яких можна було звинуватити у всіх невдачах і «перегинах» радянської влади. Тому влада й діяла за принципом «бий своїх, щоб чужі боялися». Це мало набути й виховного значення: створити особистість нового, «радянського» штибу – сповнену ентузіазмом, людину, якою можна легко маніпулювати й «малими» втратами досягти значних результатів. Саме тому радянська влада й використовувала «каральний меч революції». Репресивні органи вдавались до різного роду «чисток», виявляли й «ізолювали», чи просто нищили небезпечних для цієї влади осіб. Коли ж відкритий спротив населення вщух, знесилився, машина самознищення суспільства вже не могла скинути обертів. Молох влади потребував все нових і нових жертв. Поступово радянська влада формувала образ ворога – куркуля, шкідника, або контрреволюціонера. Цей стереотип наповнювався чітким змістом різноманітних проявів невдоволення й спротиву, кожен з яких являв собою різний ступінь небезпеки для влади, а влада, в свою чергу,

прикриваючись створеними юридичними нормами Кримінального та Кримінально-процесуального кодексів, знаходила для цих «політичних злочинів» відповідні норми і засоби покарання – від розкуркулення, розпродажу майна й аж до заслання у виправно-трудові табори, або розстрілу.

Репресивний апарат НКВД-ГПУ в дусі радянських «соцзмагань» намагався підтримувати темпи й масштаби боротьби з «суспільно-небезпечними елементами», систематично збільшувались ліміти з їхнього виявлення та знешкодження. Місцеві (обласні та районні) управління намагались за будь-яку ціну виконати – ба, навіть, перевиконати, завдання, покладені на них центральним апаратом. Від цього залежала подальша кар'єра та інші методи заохочення співробітників каральних органів. Тому, місцеві осередки, зокрема, й чернігівське обласне та районні управління не гребували жодними засобами, аби поліпшити показники викриття «ворогів народу». Слідчі нерідко вдавалися до фальсифікації матеріалів слідства, підробляли протоколи допитів (в сучасній юридичній практиці такі дії кваліфікуються, як кримінальне правопорушення, передбачене ч. 1 ст. 366 Кримінального кодексу України – складання і видача завідомо неправдивих офіційних документів). З метою здобуття «потрібних» компрометуючих свідчень на заарештованих чинився психологічний тиск, застосовувались фізичні методи впливу. Для поліпшення загальної статистики слідчі нерідко створювали справи насправді не існуючих терористичних антирадянських організацій. Під ці сфабриковані, так би мовити – «шиті білими нитками» справи, підбирався відповідний «контингент» осіб, які проходили по цій справі. А далі, як кола по воді, розповсюджувались все нові й нові репресивні заходи, поглинаючи, немов ті цунамі, тисячі людей, забирали їхнє життя, трощили долі їхніх рідних, близьких та знайомих. Таким чином, трагедії людських життів і доль на рівні села, району, області перетворювались на казенну звітну статистику.

Заарештований у справі чернігівських «медиків»

Одна з справ, сфабрикованих у 1933 р. Чернігівським обласним управлінням ГПУ, мала кодову назву «медики» [1]. Серед фігурантів кримінального провадження був аж ніяк не медик за фахом – учитель, завідуючий Малійківської неповної середньої школи, Пилип Максимович Гончаров. «Анкета заарештованого» та інші матеріали справи подають нам скупі біографічні відомості про Пилипа Максимовича: 1894 року народження, уродженець Роїщенської Слободи (тепер – частина села Роїще – Я.В.). Походив з селян-бідняків, українець, отримав середню освіту (закінчив Чернігівське реальне училище). З 1919 р. був членом профспілки працівників освіти. До арешту мешкав у селі Малійки (на тепер адміністративно підпорядковане Ведильцівській сільській раді Чернігівського району – Я.В.), де працював завідуючим і учителем тамтешньої школи. Батько – Максим Микитович Гончаров мешкав у Чернігові, мав власний будинок, і син його

часто навідував. Рідна сестра Пилипа Гончарова – Ганна Максимівна Прокопенко мешкала у селі Кархівка, а у 1950-х рр. проживала в Чернігові.

Про обставини створення цієї «контрреволюційної повстанської організації» правдоподібно розповідають матеріали попереднього слідства: «в декабре месяце 1932 г. в Черниговский облотдел ГПУ стали поступать сведения о том, что в доме врача Деповича происходят собрания врачей и бывших людей, проявляющих активные к-р. тенденции. Проверкой этих данных было установлено, что проживающий с Деповичем его зять Скопинцев Петр Петрович, врач, бывший деникинец … ставя своей задачей создание к-р организации в целях вооруженного свержения советской власти, связался с и при их помощи развертывал к-р работу в районах, прилегающих к гор. Чернигову мае месяце сего года в целях пресечения этой к/р. деятельности были подвергнуты аресту». До справи «медиків», крім головного обвинуваченого – П. П. Скопічева, слідчий ГПУ залучив ще 4-х осіб, зокрема, й Пилипа Максимовича Гончарова. Підставою було те, що «Скопичев в свои намерения посвятил учителя Гончарова … причем Гончарову было поручено организовать в с. Малейково, где он учительствует, к-р. повстанческую ячейку из числа антисоветски настроенных лиц».

Пилипа Максимовича заарештували 14 травня 1933 р. За 5 днів йому обрали запобіжний захід і розпочали кримінальне провадження. Його провиною було «участие в контрреволюционной организации, ставящей своей целью свержение советской власти вооруженным путем», що відповідало статтям 54-2 і 54-11 КК УСРР.

На допитах Гончаров розповів, «раскаиваясь чистосердечно вперед Советской властью, в совершенных мною преступлениях, как участник к/р. повстанческой организации … в конце Апреля, или начале Мая с[его]. г[ода]. на улице города Чернигова я встретил жителя Чернигова – врача Скопинцева Петра, Скопинцев мой старый знакомый, лет 13. В сквере по Советской улице, против клуба Рабпроса, в разговоре со Скопинцевым о трудностях жизни при Сов власти мы обоюдно высказали недовольство мероприятиями Сов власти. В дальнейшем разговоре Скопинцев стал мне говорить, что в гор. Чернигове есть масса лиц, недовольных Советской властью и в недалеком будущем можно ожидать выступления против Сов власти, что на Украине существуют контрреволюционные организации, подготавливающие вооруженное выступление против Советской власти … сказал, что в г. Чернигове существует контрреволюционная повстанческая организация, которая подготовляет в недалеком будущем вооруженное восстание против Советской власти. Организация вербует новых членов организации для ее увеличения и после этого Скопинцев стал вербовать меня в к-р организацию и предложил вступить в члены таковой, на что я и дал свое согласие. Будучи уже завербован в данную организацию Скопинцев поручил мне также продолжать в дальнейшем вербовку новых лиц в организацию, на что я дал также свое

согласие». Головний «медик» на одному з очних зведень додав, що «Гончаров ответил, что у него наберется человек 10 таких людей ... обещал подобрать среди своих знакомых». На закид Гончаров відповів, буцімто «относительно количества разговора не было, но Скопинцев говорил, что для контрреволюционной организации нужны еще люди и поэтому предложил мне производить вербовку лиц в организацию».

Попереднє слідство щодо Пилипа Максимовича Гончарова завершили 22 липня 1933 р., склали обвинувальний висновок. Акт містив стислий перелік «провин», на підставі яких слідчий клопотався про покарання обвинуваченого через ув'язнення в концтаборі на 5 років. Однак, особлива нарада при Колегії ГПУ УСРР була більш поблажливою – постановою від 5 вересня 1933 р. Гончаров був засуджений до умовного ув'язнення у виправно-трудовому таборі, строком на 3 роки, і був звільнений з-під варти. 21 вересня того ж таки року Чернігівське обласне управління ГПУ виконало ухвалу.

В 1955 р., за наказом КГБ СРСР № 00511, справу «медиків» переглянули. Осіб, які у ній згадувались, зняли з оперативного обліку, а матеріали, як такі, що не являли оперативної та історичної цінності, мали спалити. З невідомих причин матеріали не були знищені. 1958 р. їх вирішили переглянути більш детально. Для надання свідчень до Чернігівського відділу КГБ викликали колишніх фігурантів згаданої справи.

В квітні 1958 р. Скопічев заперечив свідчення, надані у 1933 р., повідомивши про застосування під час допитів фізичних і психологічних методів впливу з боку слідчого Черемісіна. Щодо Пилипа Гончарова Скопічев, зокрема, повідомив, що «он в тюрьме не сидел, его подержали и выпустили, в настоящее время он проживает в г. Чернигове, видел его несколько раз в городе, имеет слишком старый вид, работает ли он где, я не знаю, т.к. никаких отношений с ним не поддерживаю. С Гончаровым в 1933 г. я был знаком, но никаких дружеских отношений с ним не имел, тем более, никогда с ним не мог поделиться о чем-нибудь т.к. с ним в то время встречался 3 раза». Незабаром для свідчень був викликаний і Пилип Максимович Гончаров, натоді вже пенсіонер. 18 квітня 1958 р. він повідомив, що мешкає в Чернігові й працює опалювальником у будівельному тресті №4. Також він зазначив, що в 1933 р. протягом 3-х місяців утримувався під вартою в одній камері з іншими затриманими по цій справі й пояснив, що «показания, данные мною и Скопичевым на допросах в 1933 г. были вынужденные т.к. следствие велось не правильно. Во время следствия, при допросах, меня запугивали. Кричали, плохо обращались со мной, били кулаками по столу, во время следствия у следователя на столе лежал пистолет, или наган (названия не знаю). Во время следствия меня запугивали, угрожали, но не били. В силу этих причин, под страхом, подписывал эти протоколы допросов, которые составлял следователь. В настоящее время данные мною показания в 1933 году отрицаю. Арестован я был в 1933 году, находился под стражей месяца три, а затем был освобожден

как за недоказанностью преступления. Больше органами советской власти репрессиям я не подвергался».

В серпні 1989 р. Федір Микитович Гончаров був реабілітований. Довідку про реабілітацію не складали й не надсилали, бо «сведений о родственниках установить не удалось». Згодом справу «медиків», у рамках програми розсекречення архівів СБУ, передали на зберігання до фондів Державного архіву Чернігівської області.

Тричі заарештований та розстріляний за шпигунство (двічі реабілітований)

В суворих реаліях радянської дійсності будь-який необережний вислів, завдяки «політично пильним» громадянам, міг загрожувати тривалим ув'язненням і знайомством з усіма «принадами» радянської карально-репресивної системи. Система у слідчих діях, зазвичай, дотримувалась усіх юридично-процесуальних формальностей і деяким безпідставно заарештованим особам вдавалося, за браком доказів, вирватися з міцних лабетів ГПУ-НКВД. Та й тоді колишні арештанти залишались у полі зору органів держбезпеки, і в разі необхідності могли бути знову притягнуті до кримінальної відповідальності, вже з більш тяжкими для себе наслідками. Існуючи в умовах тоталітарної радянської системи, жертви політичних репресій знову опинялись в ролі «цапа-відбувайла» й платили життям за минулі – колись «прощені» державою провини. Одним з таких невинно засуджених був учитель, який мешкав і викладав у с. Ведильцях – Захарій Степанович Головацький, заарештовувався тричі. Зрештою, його позбавили життя, звинувативши у профашистській агітації та шпигунстві на користь іноземних держав. Матеріали двох слідчих справ, які зберігаються у фондах Державного архіву Чернігівської області, дозволяють нам встановити його біографію [2].

Захарія Степановича Головацький народився 1 березня 1885 р. у містечку Кодень Більського повіту Седлецької (з 1912 р. – Холмської) губернії, на території Царства Польського, яке натоді входило до складу Російської імперії. Українець, син селянина-бідняка. Батько помер, коли Захарові виповнилось півтора року. До 15-и річного віку він жив спільно з матір'ю, сестрою Павлиною і братом Романом. У 1900 р. хлопець вступив до учительської семінарії, яка діяла у селі Яблочко, на Холмщині, закінчив її у 1904 р. і до 1915 р. вчителював у тих краях. Рятуючись від бойових дій І Світової війни, виїхав до м. Бердянськ Таврійської губернії, де служив у

канцелярії повітового військового присутствія. З 1916 по 1918 рр. Головацький був призначений учителем до Мелітопольського повіту, потім працював у селі Берестове. В травні 1922 р. Захар Степанович потягом, разом з біженцями від голоду, повернувся на Холмщину. Тоді цей край вже входив до складу Польської держави. Захар Степанович неодноразово звертався до влади з проханням надати йому посаду вчителя, але йому, як українцю, відмовили. Головацький залишився жити у рідної сестри – Павлини Михальчук, працював у м. Кодень, саме тоді почав співчувати соціал-демократам, брати участь у розповсюдженні нелегальної партійно-агітаційної літератури. На початку 1923 р. Захар Головацький виїхав до м. Брест-Литовськ, де працював чорноробом, а потім там само влаштувався на роботу секретаря українського товариства «Просвіта», відійшов від соціал-демократів і примкнув до польських комуністів. В 1924 р., за підозрою в пропаганді й зв'язках з комуністами, Головацький був звільнений і вимушений працювати сторожем у тютюновому магазині, неофіційно виконував функції скарбника місцевого осередку комуністичної партії. Польська поліція розпочала арешти. Відчуваючи, що конспіративною квартирою стежать, Головацький вирішив тікати на радянський бік. У ніч з 22 на 23 червня 1925 р. в районі м. Острог, на дільниці Сліжутського прикордонного загону ГПУ вони з товаришем безперешкодно перетнули кордон і потрапили до м. Шепетівка. Звідти Захар Степанович планував потрапити до м. Кобеляки, на Полтавщину, де завідував школами його знайомий. На міському ринку Головацький перебіжчики були затримані агентом Шепетівського ГПУ. Через 3 доби їх за етапом доправили у розпорядження Волинського (Житомирського) міськвідділу ГПУ. Там відкрили кримінальне провадження за фактом нелегального перетину польсько-радянського кордону за ст. 98 КК УРСР (ст. 84 УК РСФСР) і близько трьох місяців протримали у міському ДОПР (БОПРі), а потім у адміністративному порядку заслали до Чернігова. Минуло близько двох місяців, доки Головацький через Наросвіту отримав призначення на вчителювання у с. Ведильці, натоді Козлянського (з 1935 р. – Михайло-Коцюбинського) району. У Ведильцівській неповній середній (семирічній) школі Захар Степанович викладав російську мову та літературу. 1926 р. йому призначили пенсію за вислугою, а у 1928 р. він отримав радянське громадянство. У Ведильцях мешкав, доки його не заарештували у січні й вересні 1937 р.

Події, які стали приводом для арешту Захара Степановича Головацького сталися в ніч з 11 на 12 січня 1937 р. У залі очікування Чернігівського залізничного вокзалу перебувало чимало народу. Серед них були старший агроном РЗД (РайЗемДільниці) Палійчук та старший землевпорядник РЗС Рудич, які прямували у відрядження до Києва. Коли Палійчук купував білет на потяг, до нього підійшов Рудич і повідомив, вказуючи на особу, яка стояла біля групи селян: «вот этот гражданин собрал вокруг себя крестьян и

проводит контрреволюционную агитацию в пользу Немецкого и Японского фашизма» й навів слова, які нібито чув від вказаної ним особи: «Вас, крестьян 90 %, а рабочих кучка, вы начинайте, а фашизм немецкий и японский всегда вам помогут, в колхозах вы, крестьяне, все равно помрете с голоду». Потім Рудич залишився стежити за підозрілим громадянином, а Палійчук звернувся до співробітника пристанційного посту НКВД, який чергував при залізничному вокзалі. Затриманий на станції «Чернігів» громадянин виявився Захарієм Степановичем Головацьким. Тоді ж за письмовою заявою «політично-пильного» товариша, комсомольця Рудича, був складений протокол затримання. Під час особистого трусу в затриманого була виявлені гроші, облігації, розрахункові квитанції й проїзний квиток від Чернігова до станції «Малійки». Після опису вилучене повернули.

12 січня 1937 р. Рудич був опитаний, як свідок і дав підписку, що попереджений про відповідальність за надання хибних свідчень, згідно ст. 89 КК УРСР. В протоколі допиту повідомлялося, що «*12 января, ночью, ожидая поезда на Киев я сидел в пассажирском зале станции Чернигов и обратил внимание на то, что гражданин, оказавшийся Головацким, ... заявил, что СССР находится в окружении капиталистических фашистских стран, как то Польши, Японии и Германии – которые готовят против СССР войну, что задачи крестьян в СССР заключаются в том, чтобы помочь имеющимся в Советском Союзе разным организациям изнутри помочь фашизму ..., что фашизм создал в Польше и Германии намного лучшие условия для крестьян, чем это есть в СССР, что крестьяне здесь голодные и ходят раздеты – оборваны, а там этого нет ..., выходом из такого положения крестьян в СССР является необходимость организоваться в единую мощную силу, поскольку крестьян в СССР 80 % ... и если оно поможет имеющимся внутри СССР разным организациям, то задача фашизма будет в значительной мере облегчена*». Захара Степановича звинуватили в тому, що «*среди пассажиров проводил контрреволюционную агитацию за поражение СССР в поддержку фашизма в будущей войне*», власне, за що його й затримали. Далі провели перше зведення на очі між затриманим (Головацьким) і заявником (Рудичем), під час якого останній впізнав затриманого й наполіг на наданих раніше свідченнях. Головацький заперечив звинувачення, вказав на свідків, які сиділи поряд з ним під час бесіди, та зазначив, що «*мы говорили исключительно на педагогические темы*». Висунуті Захару Головацькому звинувачення відповідали ст. 54-10, ч. 1 Карного кодексу – «антирадянська пропаганда і агітація». В зв'язку з цим, на підставі ст. 93 (п. 2) КПК УРСР, Захарія Степановича заарештували. В якості запобіжного заходу його відправили до Чернігівської міської в'язниці. Водночас, слідчий розпочав кримінальне провадження у справі. Протягом січня-березня 1937 р. тривало розслідування: відшукували й допитували свідків, проводили очні зведення. Свідки, селяни навколишніх сіл, котрі були присутні на чернігівському залізничному вокзалі

під час затримання Головацького, на допитах не підтвердили фактів і розмов, на яких ґрунтувались звинувачення. Та й сам Захар Степанович пояснював: ««*Говорил с Жаба Михаилом о том, чтобы он не курил постоянно, да и вообще о курении, это вредно, особенно тем отцам, у которых есть дети, о том, что … в пределах 84 процентов отсталого, неграмотного крестьянства и процентов 16 культурных рабочих, которые это крестьянство понимают. Жаба вынул газету, спросил меня – что такое фашизм? Я ответил, что фашизм – это наглая диктатура, слово фашизм не русское, означает связку прутьев-фашин. Доносчику моему казалось совершенно другое, он обвинил меня в фашистской организации, однако я совсем другое говорил «нас 80 процентов большинство» и «допоможем фашистам» я не говорил*». 27 січня 1937 р. ув'язненому офіційно, під розписку, пред'явили звинувачення у антирадянській контрреволюційній агітації на користь фашизму. Наступного дня у помешканні Головацького, в с. Ведильці, був проведений обшук, під час якого були вилучені паспорт, облігації й особисте листування. Під час досудового слідства оперуповноважений 6-го відділу УГБ Чернігівського обласного управління НКВД дізнався, що у 1925 р. на Захара Головацького перебував під слідством нелегальний перетин Польсько-Радянського кордону. 15 лютого 1937 р. виготовили копії окремих документів цієї справи й долучили їх до матеріалів розслідування. 7 березня слідчий ознайомив Головацького з матеріалами слідства й оголосив про закінчення досудового провадження, та направлення матеріалів, згідно ст. 204 УПК УРСР, на розгляд чернігівського обласного прокурора по спецсправах для суду над обвинуваченим.

Офіційно досудове провадження припинили 10 березня 1937 р. 4 квітня того ж року спецколегія Чернігівського облсуду визнала зібрані матеріли недостатніми для доказів провини, й 23 квітня повернули справу прокурору по спецсправах УГБ ЧО НКВД, для додаткового розслідування.

14 травня 1937 г. помічник уповноваженого 2-го відділення 6-го відділу УГБ Черниговского ОУНКВД видав постанову про припинення справи за браком об'єктивних доказів. На підставі ст. 197, п. 2 КПК УРСР Захар Степанович був звільнений з в'язниці. Матеріали справи надіслали на зберігання до архів у НКВД. 23 травня 1937 р. постанову про припинення кримінального провадження стосовно Головацького видав заступник прокурора у спецсправах.

На цьому трагічні поневіряння Захара Степановича не завершились. Репресії набирали нового оберту. Вже 14 вересня 1937 р. особа Захара Головацького знову привернула увагу каральних органів. Військовий прокурор 15 с/к, розглянув матеріали за звинуваченням Головацького у злочині, передбаченому ст. 54-6 КК УРСР (шпигунська діяльність на користь іноземних держав). Керуючись ст. ст. 143 й 156 КПК УРСР видано санкцію на його арешт і утримання під вартою, а 19 вересня обрано запобіжний захід.

Вдруге Захара Головацького заарештували співробітники 3-го відділу УГБ Чернігівського НКВД., сталося це 23 вересня 1937 р. Тоді ж здійснили особистий трус, під час якого вилучили паспорт, профспілковий білет, довідка про звільнення з в'язниці й документ на отримання пенсії за віком.

Минуле перебування під слідством для Головацького не минуло даремно. Імовірно, під час допитів до нього застосовувались тортури, бо у «анкеті заарештованого» від 29 вересня 1937 р., вказано на особливу прикмету затриманого – «*левая рука переломана*». Перебуваючи під арештом у внутрішній тюрмі НКВД, 25 вересня 1937 Р, Захар Степанович передав до сільради кошти – 1167 рублів, аби голова ведильцівської сільради відкрив на ім'я Захара Степановича рахунок у ощадкасі, а частину коштів повернув школі, за ремонт.

Під час слідства використовувались матеріали попередніх слідств, які стосувались нелегального перетину Головацьким кордону і антирадянської агітації. Матеріали проваджень 1925 і січня-травня 1937 р. були скопійовані і залучені до розслідування у шпигунстві. Під час допитів у вересні-жовтні особливий акцент робився на обставинах нелегального переходу Польсько-радянського кордону.

10 жовтня 1937 р. Головацькому офіційно пред'явили звинувачення у нелегальному перетині кордону й антирадянській профашистській контрреволюційної агітації. Обвинувачений визнав себе винним лише у перетині кордону. Досудове провадження офіційно завершили 11 жовтня, а у обвинувальному висновку зазначили, що справа «подлежит направлению на рассмотрение во внесудовом порядке».

Подальшу долю Захарія Степановича вирішили Нарком Внутрішніх справ СРСР, генеральний комісар Держбезпеки – Єжов та Генеральний прокурор СРСР Вишинський, які 4 листопада 1937 р. засудили Головацкого «по первой категории» (тобто, як особливо небезпечну особу – до розстрілу). Підставою для виконання вироку також був припис Наркома ВД УРСР Лепієвського № 109753 від 11 листопада того ж року й наказ Начальника Чернігівського управління НКВД, капітана Держбезпеки Караєва, від 13 листопада. Зрештою, 14 листопада 1937 р. комендант Чернігівського обласного управління НКВД, на прізвище Філенко, в присутності помічника чернігівського облпрокурора Товчи-Гречка і начальника чернігівської внутрішньої в'язниці УГБ Пророти, здійснив вирок. Куля ката обірвала життя Захарія Степановича Головацького.

23 січня 1938 р. до справи додали довідку про виконання вироку. Тоді ж у Ведильцях було створено комісію, до якої увійшли: голова Михайло-Коцюбинського районного відділу НКВД, голова райфінвідділу і представник місцевого СельПО, також були присутні секретар сільради та голова колгоспу. Комісія здійснила опис, оцінку й конфіскацію майна, яке належало Захару Степановичу Головацькому (постільна білизна, одяг, меблі, посуд та інші речі

особистого користування) на суму 175 рублів, 10 копійок та облігації на суму 1310 рублів. Вилучене майно було передане для реалізації до Ведильцівського СельПО.

Вже наприкінці існування Радянського Союзу та у незалежній Україні справедливість щодо Захарія Степановича Головацького було відновлено: справи переглянуті й висновками Чернігівської обласної прокуратури від 27 листопада 1997 р. та 28 серпня 1989 р. – реабілітовано «в виду отсутствия в его действиях состава преступления ... данные о родственниках: установить не представилось возможным».

8 років таборів за антиколгоспну агітацію та зв'язки з кримінальним елементом

На титульному аркуші справи № 10770 позначено, що Петро Миколайович Драньрепресований за II-ю категорією [3]. Імовірно, слідчий, який вів справу, мав на увазі наказ НКВД № 00447 від 30 липня 1937 р. «Об операции по репрессированию бывших кулаков, уголовников и других антисоветских элементов», який у документах НКВД інколи згадувався, як «кулацкая операция». Згідно цього наказу, визначались 2 категорії осіб, які підлягали репресіям, до першої належали «наиболее враждебные элементы», які підлягали негайному арешту і після розгляду їхніх справ на трійках – розстрілу. До другої категорії – «менее активные, но все же враждебные элементы», які підлягали арешту і ув'язненню в таборах, або в'язницях на строк від 8 до 10 років. Для прискореного розгляду тисяч справ на рівні областей та республік створювались «оперативные тройки». Зазвичай до їхнього складу входили: голова – місцевий начальник НКВД, члени – місцевий прокурор та перший секретар обласного комітету КП(б)У. За обома категоріями осіб, які підлягали репресіями визначалися кількісні ліміти, які кілька разів переглядались, строки проведення цієї операції також кілька разів подовжувались. Усі дії відбувались чітко й швидко, згідно отриманих інструкцій та установок.

11 вересня 1937 р. співробітник Михайло-Коцюбинського РО НКВД УРСР Гауке, на підставі отриманого тоді ж ордеру, заарештував Петра Миколайовича Драня. Під час обшуку в його помешканні були виявлені та вилучені паперові гроші часів імператора Миколи II на суму 5 тисяч рублів.

У «анкеті заарештованого» зазначалося, що Петро Миколайович Драньмешкав разом з 80-и річним батьком – Миколою Трофимовичем, дружиною – 50-и річною Марією Михайлівною і мав п'ятьох дітей: 30-и річного Федора, 25-літнього Івана, 15-и річного Михайла, 22-річну доньку Катерину і 18-и річну Галину.

В день арешту Ведильцівська сільська рада надала довідку-характеристику «на громадянина с. Ведилець Драня Петра Миколайовича 1890 р., про те, що він по соцстану до і після революції був куркуль, мав землі

15 гектарів, 6 коней, 4 корови, 30 овець, 2 хати, крупорушку, на цьому господарстві він займався експлуатацією чужої праці, займався через знайомство з карними злочинцями – бандитами, переховуванням крадених речей і сам він теж брав участь у крадіжках. Під час колективізації Драньп. М. вороже діяв проти організації колгоспу в селі ... і держав зв'язок з ворогами колективізації других сел., намагаючись шкодити колективізації. До державних податків Драньпоставився вороже: сам не сплачував і агітував проти сплати податків всіх селян с. Ведилець. За несплату державних податків майно Драня повністю було розпродано з прилюдних торгів в 1931–1932 році. За ворожі дії проти колективізації та радянської влади Драня було вислано за межі України. Петро Драньз висилки повернувся, господарства має одну хату, живе не трудовим коштом, обов'язків громадянина не виконує зовсім, нічого не сплачує, часто зникає з сел. А і живе невідомо де. Своє відношення Драньдо Радянської влади не змінив, а діє вороже і дуже опарний елемент». Сам Петро Драньна допиті повідомив, що «в своем пользовании … имел земли 10 га, лошадей 3 шт., коров 2 шт., овец 7 шт., две хаты, сараев два, клуня, крупорушка, вовноческа. Хозяйство мое раскулачили в 1932 году. В том же году меня со всей семьей административно выслали но из дороги был возвращен…В 1932 году органами сельсовета был изъят обрез винтовки у моего сына Федора, у меня же никакого оружия никогда не изымалось. … В 1929 г. мой двоюродный брат Иван Трофимов Драньбыл судим к 8 годам за совершение теракта над пред. с/совета Мосципаном. Где и когда мой сын достал обрез, для меня не известно, но знаю – он его держал для самообороны. … в 1932 году меня судили за невыполнение госналога, но я был оправдан … в 1936 году меня арестовали, допросили и я был освобожден, за что меня арестовали, я не знаю, меня тогда спрашивали, где я работал, сколько получал зарплаты». Вірогідно у 1936 р. Петра Драня затримували за підозрою у неробстві й підозрі у несплаті податків з нетрудових (побічних) прибутків, адже у матеріалах справи згадується, що він заробляв теслярством.

Свідки у справі, які належали до місцевого колгоспного активу, також характеризували односельця, відповідно до класових установок. Не зважаючи на попередження слідчим про відповідальність за надання хибних свідчень, згідно 89 статті Карного кодексу, члени сільського активу вповні виявляли власну класову свідомість, викриваючи односельця, як класового ворога-куркуля, вбачали у його діях провали «колгоспного будівництва» (коли не вдалося усіх селян загнати до цього новітнього кріпацтва). Можливо, така упередженість, певним чином, була викликана і мотивами особистої неприязні, якимись рахунками на побутовому ґрунті. Зокрема, колгоспний полевод так викривав минулу антирадянську діяльність Петра Драня: «раскулачен в 1931 году, имел в хозяйстве земли 15 га и луга 12 га, коров 5 – 6, лошадей – 8 – 10, крупорушка, вовноческа, мельница, мелкого скота 10 голов. Пользовался наемной рабочей силой. В 1932 году подвергался к

админ. высылке, как кулак Драньбежал с высылке и скрывался в селе. Был связан с уголовным элементом и в 1932 году у его органами милиции был изъят обрез винтовки. Отец Драня Петра состоял в союзе «хлеборобов» и был связан с бандой Гетмана. Братом Драня … было организовано теракт над пред. с/совета Мостепаном Михаилом Пантелеевичем, которого вечером подкараулили на улице, когда он шел с с.совета и пырнули его ножом. Поэтому делу Драньпривлекался к следствию, но судим не был, его двоюродный брат Драньиван Трофимович тогда был осужден на 8 лет и до настоящего времени находится на ссылке. Драньпетр имел связи также с Голоздим Петром Демидовичем, Мельником Трофимом Алексеевичем (единоличник, разстрелян). Драньпроживает в селе без определенных занятий, ходит по разным заработкам, подозревается в кражах. Драньв селе ведет антисоветскую агитацию против колхоза. В 1933 году мне пришлось слышать от гр-на Драня, когда он собрал группу единоличников и колхозников, высказывал: «колхозы существовать не будут, скоро будет война, придут поляки и колхозников будут вешать. Колхозы – это та самая «Панщина» – обобрали людей, забрали постройки и теперь издеваются над крестьянами, скоро придет время, что мы будем издеваться над теми, кто нас раскулачивал. Драньорганизовывает вокруг себя раскулаченных и единоличников по против вступления в колхоз, среди которых проводит ант сов агитацию, а также запугивал всякими провокационными слухами, которые имели влияние на выход из колхоза. Так, например: под влиянием Драня вышли из колхоза колхозники: Мостепан Петр Федорович, Ковальчук Микита Евдокимович и другие. Следствием организационной работы со стороны Драня … на сегодняшний день в селе имеется 140 единоличных хозяйств, которые под влиянием Драня, не хотят вступать в колхоз. ДраньП. имеет родного брата Драньяков Николаевич, который тоже раскулачен, проживает самостоятельно, но к виселению не подвергался».

Завідувач колбудом колгоспу «Червона зірка» на допиті повідомив, що «Драньсоставлял у себя списки активистов, которых на случай перемены сов власти в первую очередь будет выдавать на уничтожение…В 1932 году я лично видел, что сын Драня, Федор Петрович, вечером ходил по улице с оружием, имел наган и обрез. Кроме того, у Драня было всегда припрятано оружие, в 1928 году, когда у Драня Петра сгорел птичник, на пожаре была обнаружена обгоревшая винтовка». Колгоспний бригадир додав, що Петро Драньа «в селе живет единолично, без определенного места работы, ходил по постройкам и плотничал … производил захватнические посевы на колхозных землях, что вызывало недовольство среди колхозников … являлся в селе организатором раскулаченных и единоличников против вступления в колхоз. Имел авторитет среди единоличников, которые собирались на квартире у Драня, где обсуждали вопросы о вступлении в колхоз и мнение Драня для них всегда было авторитетом». Колгоспний зав. пасікою також дав «правдиві» свідчення, нібито

«Драньо Петр в селе был самый крупный кулак … имел связь с уголовниками и кулацким элементом, все время перепрятывал оружие … когда Драньо построил себе птичник, который вскоре загорелся и во время пожара рвались патроны, впоследствии была обнаружена сгоревшая винтовка».

Взявши до уваги «правдиві» відомості про згадані вище злочини слідчий Гауке запропонував спрямувати матеріали розслідування на розгляд «тройки при Черниговском Обл. управлении НКВД, считая необходимым … применить взыскание Первой категории». Тобто, Петрові Драню загрожував розстріл. Однак рішення обласної «трійки» (до складу якої, між іншим, входив і майбутній директор чернігівської фабрики музичних інструментів, а натоді – начальник оперативної групи Чернігівської обласного відділу НКВД – Г. М. Говзман. – Я.В.) було більш поблажливим: 15 вересня 1937 р. комісія прийняла рішення «Драньо Петра Николаевича заключить в Исправтрудлагерь сроком на восемь лет, считая с 11.IX.37 р.».

10 грудня 1940 р. засуджений «СЖДЛага НКВД, Коми АССР, Усть-Ухта, пос. Железнодорожный Железнодорожного района (колонна № 3 – мостстрой-колонна)» Петро Драньо звернувся з касаційною скаргою до начальника Чернігівського обласного спецвідділу НКВД. Посилаючись на слабке здоров'я та несправедливий вирок, Петро Миколайович клопотався про зняття обвинувачення за ст. 58-10 Кримінального Кодексу та звільнення. Начальник ЧОУ НКВД в порядку нагляду переглянув матеріали, але не знайшли підстав для перегляду справи і залишив вирок таким, як був. Про рішення залишити вирок у силі, 20 березня 1940 р. 1-й відділ Чернігівського обласного управління УНКВД повідомив начальнику СевЖелДорЛага НКВД про відмову в задоволенні касаційної скарги й доручив повідомити про це засудженому.

Матеріали справи переглядались у 1962 р, але дані про прийняття тоді будь-якого рішення у справі відсутні. Зрештою, наприкінці серпня 1989 р. Чернігівська обласна прокуратура реабілітувала Драньо Петра Миколайовича, вказавши, що він був засуджений «без указания норм уголовного закона». Зокрема, у висновку зазначалося, що в с. Ведильцях досі мешкають родичі Петра Миколайовича: син – Федір Петрович та донька – Драньо Єкатерина Петрівна. 7 вересня 1989 р. доньці надіслали довідку про реабілітацію її батька. Справедливість була відновлена.

«Ліс рубають – тріски летять»

(за фальшивим звинуваченням загрожувало вісім років таборів)

Під час окупації Чернігівщини німецько-фашистськими військами, у 1941 – 1943 рр., на території теперішнього Чернігівського району також активно діяли загони радянських партизанів. Зокрема, у Ведильцях знаходився штаб партизанського загону під командуванням Таранущенка. Для боротьби з партизанами окупаційна влада вдавалась до жорстоких каральних акцій. За довідкою Ведильцівської сільради, наданою 9 березня 1943 р., каратели

спалили у Ведильцях 595 дворів, 3 школи, 1 клуб. Спалено 535 місцевих жителів: 356 чоловіків, 95 жінок і 84 дитини [4].

Аби вижити, або з інших власних міркувань, деякі мешканці співпрацювали з окупантами – служили у місцевій поліції, займали посади бургомістрів і сільських старост та інші менш значущі адміністративні і господарчі посади. Деякі особи брали безпосередню участь у виявленні й арештах окупаційною владою радянських партійних активістів та партизанів. Невдовзі після звільнення від загарбників, каральні органи радянської влади почали активно здійснювати акції з виявлення і покарання таких колаборантів. Перевірці піддавались особи, які будь-коли перебували на окупованій території, займали які-небудь посади, будь-яким чином співпрацювали з німецькими військами та адміністрацією, німецькою та українською поліцією. Аби унебезпечити тил від німецьких шпигунів і покарати «відступників» почались «зачистки» спеціальними підрозділами НКВД, більш відомими, як «СМЕРШ». Іноді таке переслідування перетворювалось на справжнє «полювання на відьом» – заради викриття «зрадників батьківщини» слідчі іноді вдавалися до підроблення протоколів допитів та свідчень заарештованих. Прикладом цього може бути справа, за якою намагались засудити ведильчанина Омеляна Дем'яновича Вороха [5]. Матеріали архівної справи дозволяють нам поринути у атмосферу життя села Ведильці під час і одразу після німецької окупації, розповідають про життєвий шлях людини, яку безпідставно, за сфальшованими і перекрученими фактами, намагались притягнути до кримінальної відповідальності.

Омелян Дем'янович народився у 1881 році в селі Ведильцях, де згодом і мешкав. Походив з селян, мав початкову освіту – закінчив 3 класи сільської школи. 8 років служив у царській армії, дослужився до унтер-офіцерського чину. В 1923 році за розтрату громадських грошей був засуджений до умовного річного строку ув'язнення. До арешту працював об'їздчиком лісів у Ведильцівському лісництві Чернігівського державного лісгоспу. Дружина – Марфа Трохимівна, працювала у місцевому колгоспі. Син – Іван працював рахівником у колгоспі, під час окупації – у сільській общині, а після визволення деякий час виконував обов'язки голови Ведильцівської сільради. Інший син – Михайло під час окупації був десятським – помічником сільського старости, на час визволення помер. Омелян Демянович був заарештований 4 листопада 1943 р. Наступного дня органи дізнання розпочали кримінальне провадження у справі. Офіційну санкція на арешт надали лише 10 листопада1943 р. Тоді ж заарештованого під розписку ознайомили зі звинуваченням за ст. 54-1 «а» КК УРСР («Зрада Батьківщині» – Я.В.). Запобіжний захід затриманому обрали 12 листопада 1943 р. – на підставі ст. ст. 143, 145 і 156 КПК УРСР – арешт і тримання під вартою у чернігівській міській в'язниці. Згідно ст. 144 КПК УРСР постанову надіслали прокурору і начальнику в'язниці. У помешканні заарештованого зробили трус, але жодних

речових доказів не виявили, натомість було описане майно: стара, вкрита соломою хата, дерев'яний сарай, теля, порося. 4 курки, 12 пудів жита, 2 тони картоплі, навіть стіл і 2 табуретки – на все майно було накладено арешт. За які ж такі гріхи намагались засудити робітника лісництва ?

Під час допиту, 26 жовтня 1943 р., Ворох, буцімто, повідомив слідчому 2-го особливого відділу військ НКВД (СМЕРШ) Трофимовському: «*перед войной я работал объезчиком Ведильского лесничества. Наш раен был оккупирован в сентябре м-це 1941 г. Первого октября 1941 г. я был вызван в контору лесничества, где инженер лесничества, Ефимченко, приказал мне обратно итти работать в лесничество объезчиком и я начал опять работать. В моем объезде было 3 лесника ... В декабре 1941 г. я был арестован полицией за присвоение керосина, но разобравши в чем дело, я был освобожден ... В июле м-це 1943 года я был арестован, якобы за связь с партизанами, и находился при полиции на торфоразроботках о 2-х км от с. Мнево. Просидел я там одни сутки, был вызван на допрос, допрос вел немецкий офицер-комендант, через переводчика – женщину в присутствии немецкого офицера, говорящего по-русски. Немецкий офицер предъявил мне обвинение в связях с партизанами, назвал места и числа, где и когда я с ними встречался и предложил мне подписать документ о сотрудничестве с немецкой жандармерией, стать секретным агентом. И получил задание выявлять партизан и лиц связанных с ними сообщать о них немецкой полиции*». Ці свідчення і надали підстави затаврувати працівника лісництва, як «агента німецької жандармерії», а злочин полягав у наданні підписки про співпрацю з німецькими військами й донесення їм про партизанів. 24 листопада 1943 р. Омелян Дем'янович заперечив попередні свідчення, повідомивши, що «*Виновным себя в предъявленном мне обвинении не признаю и поясняю, что подписки немецкому офицеру по вопросу сотрудничества с полицией я не давал, заданий по выявлению партизан и лиц, связанных с ними я от офицера также не получал ... я таких показаний не давал следователю, а что он написал в протоколе я не знал и заставил меня подписать протокол*». 17 березня 1944 р. обвинувачений додав, що «*с 20 октября 1941 г. по февраль 1943 г. служил у немцев в качестве объезчика Ведильцевского лесничества, выполнял все указания лесничего, охранял лес от самовольной вырубки ... Протокол от 26 октября 1943 года меня подписать заставили, против моего желания, о том, что я выдал подписку немецкому коменданту, этого я не говорил. Да вообще, разве мало безвинных людей сидит в тюрьме ... о появлении в селе Ведильцах партизан я немецким властям никогда не сообщал*».

Під час чергових допитів Омелян Ворох розповів, що в грудні 1942 р. до нього в хату хтось постукав. Побоюючись за життя родини, і вважаючи, що це місцеві поліцаї, хазяїн не відчинив двері. Тоді двоє невідомих забрали на подвір'ї хати вулик з бджолами. Згодом командир партизанського загону

Таранущенко зізнався, що партизани забрали бджіл, бо Ворох не відчинив їм і не пустив до помешкання перепочити. Омелян Дем'янович звернувся з заявою про крадіжку до сільського бургомістра. У заяві вказав, що крадіжку здійснили невідомі. Тоді ж він звернувся до місцевих поліцаїв, але ті були п'яні і відмовили у розшуках, посилаючись на участь у іншій, більш важливій, операції. Під час слідства в якості свідків були опитані дружина й син Вороха, а також удова вбитого партизанами бургомістра. Вони підтвердили покази обвинуваченого. Втім, ці відомості слідчий трактував навпаки, як незаперечні докази провини Вороха.

25 березня 1944 р. оперуповноважений Михайло-Коцюбинського РО НКГБ Чернігівської області, відповідно до ст. 200 КПК УРСР, ознайомив підслідного з матеріалами кримінального провадження, повідомив про завершення досудового розслідування й про направлення справи на розгляд прокурора. Новий обвинувальний висновок був складений 8 квітня 1944 р. Акцент робився на тому, що Ворох був завербований німецьким офіцером в якості таємного агента з виявлення і викриття радянських партизанів, мав зв'язок з поліцією. Обвинувальний висновок містив пропозицію направити справу на розгляд військового прокурора НКГБ КВО (Київського військового округу), а потім і до Особливої наради при НКВД СРСР. В якості покарання за злочин, передбачений ст. 54-1 «а» КК УРСР, пропонувалось 8-и річне ув'язнення у Виправно-трудових таборах.

12 квітня 1944 р. помічник військового прокурора КВО розглянув матеріали справи і погодився з обвинуваченням та запропонованим покаранням, а 25 – 26 квітня того ж року справу розглянули у Києві, в слідчій частині КВО НКГБ УРСР, з тією самою пропозицією.

До 30 червня 1944 р. справа Вороха розглядалась на Особливій нараді, у Москві. 12 липня 1944 р. прокурор по спецсправах Прокуратури СРСР переглянув матеріали справи і, керуючись ст. 204 п. «Б» УПК РСФСР, припинив провадження через брак підстав для звинувачення. Постанова, зокрема, містила припис про негайне (термінове) звільнення заарештованого. На рішення прокурора вплинув об'єктивний розгляд матеріалів. Врахували, що Омелян Ворох лише частково визнав провину (в тому, що подав бурмістру і поліції заяву про крадіжку бджіл) та наполегливо заперечував підроблені слідчим відомості. Також були об'єктивно враховані покази свідків і довідка ведильцівської сільради про те, що під час окупації Омелян Дем'янович активно допомагав радянським партизанам: надавав їм притулок і харчі, повідомляв про дії німців та поліцаїв.

25 липня 1944 р. постанову Прокуратури СРСР надіслали до відділу УНКГБ Чернігівської області. 31 липня заарештованого звільнили, а справу передали на зберігання до відомчого архіву. 12 травня 1955 р. справу піддали перегляду, згідно наказу № 0051 й залишили для подальшого розгляду.

Лише у 1998 р. Омелян Дем'янович Ворох був офіційно реабілітований. У висновку Чернігівської обласної прокуратури, зокрема, зазначено: «Данных о репрессированном, или его родственниках не имеется ... справка о реабилитации не направлялась». Та й які могли зберегтися дані – на той час фігуранту вже мало бути близько 117 років, його синові – 84, невістці – 76. Отак каральні органи могли скалічити життя безневинної людини. Якщо людина й вислизала з лап тоталітарної системи, то така «профілактика» не минала даремно і була дуже ефективним «виховним заходом».

(Державний архів Чернігівської області, фонд Р-8840, опис 3, справа № 104967, арк. 38, 39, 40, 45, 47–48, 49–50, 51–52, 53–56, 68, 71, 71 а, 83, 90, 97–98, 101–104, 108, 142–143, 147–148, 152, 154, 158, 178, 185, 195, 203, 214, 220; справа № 6187, арк. 1, 2, 5, 6–6 зв., 7–7 зв., 9, 10–12, 15 – 16, 28, 29–29 зв., 30, 31, 32–333, 34, 36–37 зв., 39, 40, 41, 42, 43, 44–45, 48, 49, 50–52 зв., 53, 58, 60–61 зв., 62–63, 65, 68, 71–72, 73–75, 77; Справа № 10067, арк. 1 – 4, 5, 8–9, 10–10 зв., 11–11 зв., 12, 13, 14 15, 16, 17, 18; справа № 10770, арк. 2, 3–3 зв., 4–4 зв., 7–8 зв., 9–11 зв., 13–13 зв., 14–15 зв., 17, 19, 20, 21–22, 23– 24, 27; справа № 6135, арк. 24; справа № 6135, арк. 5, 7, 8–9 зв., 11–12 зв., 14, 15 зв., 17–18, 19, 24, 25, 27, 29–29 зв., 31, 32, 33, 35 зв., 36).

Анатолий Скуратович

Михайло-Коцюбинська селищна рада

Арешко Тимофій Акимович, 1880 р.н., с. Козел (нині смт Михайло-Коцюбинське) Чернігівського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Козел, селянин, мав 9 дес. землі. Заарештований 17.12.1919р. за підозрою в зраді і шпигунстві,проведенні контрреволюційної агітації, скерованої на підрив заходів партії. 17 жовтня 1919 р. в селище Козел прибули денікінські війська на чолі з офіцером і почали арешт комуністів. Перед цим Арешко і Косач у п'яному стані були затримані в м. Чернігові денікінцями. Цей факт послужив причиною його арешту за підозрою в зраді комуністів села і шпигунстві на користь денікінських військ. 05.02.1920 р. справу припинено, з-під варти звільнено.Реабілітований 15.02.1999 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-4609, оп.1, спр.1979) (РІ, кн.2, с.631).*

Баран-Бутович Степан Гаврилович, 1877 р.н., с. Козел (нині смт Михайло-Коцюбинське) Чернігівського р-ну, українець, із службовців, освіта вища. Проживав у м. Чернігів, пенсіонер, історик, археолог. Заарештований 13.07.1938 р., 15.05.1939 р. взятий на підписку про невиїзд. За вирокомЧернігівського облсуду від 22.03.1939 р. за ст.ст.54-10, 54-11 КК УРСР засуджений до позбавлення волі на 8 років. За вироком ВС УРСР від 08.05.1939 р. попередній вирок скасовано. Справу припинено 23.03.1940 р. На час другого арешту – вчитель.

Під час нацистської окупації добровільно поступив на службу до окупаційних військ. З 07.1941 по 09.1943 працював заввідділом культури і просвіти при міської управі одночасно з цим писав статті в газети «Чернігівський кур'єр» і «Український кур'єр». Заарештований 02.05.1944 р. За вироком ВТ військ НКВД по Чернігівській області від 26.09.1944р. за ст.54-1 «а» КК УРСР засуджений до ВМП. Реабілітований 28.03.1997р., 28.03.1994 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.1965; ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр.16402-п) (РІ, кн.2, с.656).*

Вольт Вацлав Вайцехович, 1900 р.н., народився уЛомжа, Польща, поляк, освіта початкова. Проживав у смт.Михайло-Коцюбинське Чернігівського р-ну, завідувач столової. Заарештований 23.09.1937 р. За постановою «двійки» від 04.11.1937 р. за шпигунство застосована ВМП. Розстріляний 14.11.1937 р. у м. Чернігів. Реабілітований 31.08.1989 р. *(Держархів Чернігівської області, в.Р-8840, оп.3, спр.10316) (РІ, кн.3, с.553).*

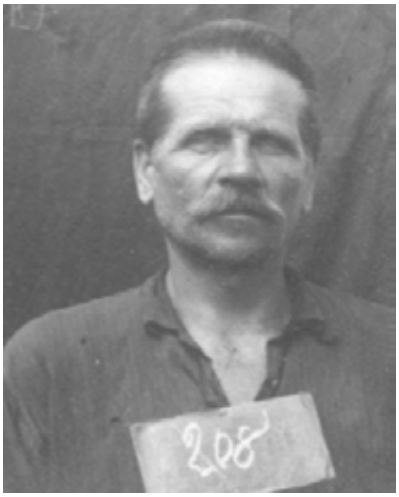

Гусар Іван Кіндратович, 1880 р. н., с. Козел (нині смт Михайло-Коцюбинське) Чернігівського р-ну, українець. Проживав у с. Козел (нині смт Михайло-Коцюбинське), одноосібник. Заарештований 26.03.1931 р. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 05.07.1931 р. за ст. 54-10 КК УСРР висланий до Північного краю на 3 роки. Реабілітований 26.06.1989 р. *(ДержархівЧернігівськоїобласті,ф. Р-8840, оп.3, спр. 6464)*

Гусар Олександр Єгорович, 1905 р.н., с. Козел (нині смт Михайло-Коцюбинське) Чернігівського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Козел, діловод. 14.10.1930 р. заарештований за підозрою в розкраданні зброї в полковій школі де служив каптернамусом, незабаром був звільнений. Заарештований 10.03.1931 р. за ст.ст.54-2, 54-11 КК УСРР за участь в контрреволюціонної організації, ставлячою своїй метою скидання радянської влади. В процесі дані не були здобуті і 21.11.1931 року справа припинена і був звільнений. 21.11.1931 р. справу припинено. Реабілітований 23.01.1998 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.6239) (РІ, кн.4, с.411).*

Данилевич Персіда Митрофанівна, 1887 р.н., с. Козел Козлянського р-ну (нині смт Михайло-Коцюбинське Чернігівського р-ну), українка, освіта середня.

Проживала у с. Козел, вчитель середньої школи. Заарештована 11.12.1932 р. за ст.54-11 КК УСРР. Обвинувачуваласьу тому що в її будинку раніше мешкав учасник контрреволюційної організації «Мовисты» -Розумний. Свідків не допитували, Данилевич не допитували. Матеріалів, що підтверджують її контрреволюційну діяльність немає. 25.03.1933 р. звільнена під підписку про невиїзд. Рішення по справі відсутнє. Реабілітована 25.03.1996 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.551) (РІ, кн.4, с.419).*

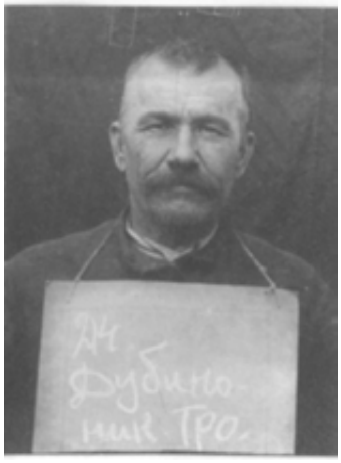

Дубина МиколаТрохимович, 1880 р. н.,с. Козел (нині смт Михайло-Коцюбинське) Чернігівського р-ну, українець, малописьменний. Проживав у с. Козел (нині смт Михайло-Коцюбинське), одноосібник. Заарештований 26.03.1931 р. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 05.07.1931 р. за ст. 54-10 КК УСРР висланий до Північного краю на3 роки. Реабілітований 26.06.1989 р. *(Держархів Чернігівськоїобласті, ф. Р-8840, оп.3, спр. 6464).*

Захоба Анатолій Володимирович, 1914 р.н., м. Полтава, українець, освіта середня. Проживав у смт Михайло-Коцюбинське, технік. У 1939 році обманним шляхом проліз в партію, будучи антирадянським налагодженим. У червні 1939 року в присутності громадян опошляв партію і радянську владу, за що був виключений з ВКП(б). У червні 1940 року в нетверезому станівисловлювався про те ж.Заарештований 20.10.1940 р. За вироком Чернігівського облсуду від 23.12.1940 р. за ст.54-10 ч.1 КК УРСР засуджений до позбавлення волі на 5 років з обмеженням в політичних правах на 3 роки. Реабілітований 08.08.1991р. *(ГДА СБ України, м.Чернігів. – Спр.14570-п) (РІ, кн.5, с.120).*

Зубок Олександр Юхимович, 1893 р.н., с. Козел (нині смт Михайло-Коцюбинське) Чернігівського р-ну, українець, походив з козаків, закінчив Чернігівську гімназію, студент Петербурзького університету, закінчив Оренбурзьку школу прапорщиків, освіта військова вища: закінчив курси ВНС. Мешкав в м. Дніпропетровську, комбриг, командир 30 Перекопської тричі Червонопрапорної ордена Леніна стрілецької дивізії (м. Дніпропетровськ) 7 складу. Член ВКП (б) з 1920р. по травень 1937 р. (Виключений в травні 1937 р.). Нагороди: орден Червоного Прапора. Заарештований 08.06.1937 р. Обвинувачувався в

участі у військово-троцькістській змові очолюваного агентами іноземних розвідок Тухачевським, Якиром. Мета змови – скинути радянську владу. Командирами характеризувався як енергійний, працелюбний командир, гарний організатор і адміністратор.За вироком ВК ВС СРСР від 08.09.1937 р. за ст.ст.54-1 «б», 54-8, 54-11 КК УРСР засуджений до ВМП. Розстріляний 09.09.1937 р. Позбавлений звання комбриг. Реабілітований 08.09.1956 р. *(ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр.6527-п) (РІ, кн.5, с.157).*

Зубок Петро Юхимович, 1891 р.н., с.Козел (нині смт Михайло-Коцюбинське) Чернігівського р-ну, українець,з колишніх селян-козаків Чернігівської губернії, освіта середня. Пішов добровольцем в царську армію. З 1914 р. по 1915 р. – рядовий 57 полку. У 1915 р. був направлений у Віленське піхотне училище, яке у той час знаходилося в Полтаві, закінчив його в 1916 р. і був направлений в діючу Армію. з 1916 р. – по листопад 1917 р. – в чинах прапорщик і кінчив штабс-капітаном. На фронті з 1914 року. Демобілізований в листопаді 1917 року. На фронті був поранений. Був мобілізований і служив три тижні при Петлюрі в канцелярії коменданта. У ЧА не служив з причини слабкості здоров'я (хворів на різні види тифу).

Проживав у м. Чернігів, табельник. Заарештований 21.10.1930р. за ст.54-13 КК УСРР. 19.01.1931р.

Постанова від 19.01.1931 року: Зубок Петро Юхимович, походить з села Козел упродовж своєї служби в радянських установах з 1920 р. і день арешту активних контрреволюційних дій проявлених за ним не помітно, а приховав звання офіцера і подальшу його службу в чині офіцера в гетьманській і петлюрівській арміях із-за боязні понести покарання. Під варту звільнив, а слідчий справи за №61 в подальше ведення припинив. Звільнений: 12.01.1931.справу припинено.

На час другого арешту – безробітний. Заарештований 07.02.1938 р. За вироком Чернігівського облсуду від 09.01.1939 р. за ст.54-10 КК УРСР засуджений до позбавлення волі на 2 роки. Реабілітований 27.02.1998 р., 20.12.1991 р. *(ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр.9915-п, 177-п) (РІ, кн.5, с.159).*

Імханицький Лазар Мойсейович, 1913 р.н., смт Михайло-Коцюбинське, українець, НКПС, інспектор по набору робочої сили, репресований 1940 р., реабілітований 1958 р. *(ШК. – 1991. – 11 квітня).*

Коваль Микола Миколайович, 1916 р.н., смт Михайло-Коцюбинське Чернігівського р-ну, українець, освіта початкова, червоноармієць. Проживав у

смт Михайло-Коцюбинське, водій. Заарештований 08.06.1942 р. за ст.58-1 «б» КК РРФСР. 20 червня йому висунуто звинувачення в тому, що він є агентом германської розвідки, який перебрався в розпорядження частин КА із спеціальним завданням – проведення підривної роботи. Підставою для арешту послужили дані про виявлених агентів германської розвідки, що закінчили Волківську школу розвідки, підготовлених або, частково, вже перекинутих на нашу сторону розвідкою Північного фронту. У цих даних указувалось: – «Коваль Микола, українець, середнього зросту, очі сірі» Інших даних не було. Коваль винним себе не визнав, показав що на Волховськійділянці фронту участь у боях проти німців не приймав,у полоні не був. Проведене у справі розслідування не виявило об'єктивних доказів по висунутому звинуваченню. За постановою органів слідства від 16.11.1942 р. справу припинено, з-підварти звільнений, направлений в розпорядження пересильного пункту. Коваль М.М. проходив службу в Червоній Армії з 10.1937р. по 05.1946р. На фронті з 10.1941р. по 12.1942р. Воював у складі 49 сп. Нагороджений медаллю «За перемогу над Німеччиною». Після армії працював в сільському господарстві. Помер в 1976 році. Похований в селищі М.-Коцюбинське. Реабілітований 27.11.1997 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.4863) (РІ, кн.5, с.358).*

Ковера Андрій Павлович, 1905 р.н., с. Козел (нині смт Михайло Коцюбинське) Чернігівського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Звеничів Ріпкинського р-ну, одноосібник, син кулака. Розкуркулений в 1932 р. Заарештований 28.04.1933 р. за ст.54-10 КК УСРР. Обвинувачувався в антирадянській агітації. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 01.06.1933 р., у зв'язку із недоведеністю, звільнений з-під. варти, справу припинено. Реабілітований 24.12.1997 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.6907) (РІ, кн.5, с.370).*

Косач Дмитро Іванович, 1875 р.н., с. Козел Козлянського р-ну (нині смт Михайло-Коцюбинське Чернігівського р-ну), українець, письменний. Проживав у с. Зайці Чернігівського р-ну, з козаків, одноосібник. До революції служив жандармом. Заарештований 06.07.1932 р. за ст.54-10 КК УСРР. 20.08.1932 р. Рішення по справі відсутнє.

Заарештований 31.01.1933 р. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 10.05.1933 р. за ст.54-10 КК УСРР, висланий до Північного краю на 3 роки умовно. Реабілітований 26.06.1997 р., 16.06.1989 р.
(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.2473, 7586) (РІ, кн.5, с.486).

Косач Олександр Юхимович, 1881 р.н., с. Козел Козлянського р-ну (нині смтМихайло-Коцюбинське Чернігівського р-ну), українець, освіта початкова. Проживав у с. Козел, селянин, голова Козлянского волосного суду. Під час перебування денікінців в селі Козел він і Лугина Андрій Іванович пили горілку в м. Чернігові, потрапили в деникинську комендатуру і видали комуністів та громадян, співчуваючих ім. В результаті деникинці 17 жовтня 1919 року увійшли до села та заарештували усіх чоловіків, намагаючись знайти серед них комуністів. Розстріляли Артюшенко. Багато громадян сікли нагайками і грабували. Заарештований 17.12.1919 р. за проведення контрреволюційної діяльності. За постановою Чернігівського губревтрибуналу від 05.02.1920 р. справу припинено. Заарештований 05.03.1930 р. За постановою судової «трійки» при Колегії ГПУ УСРР від 30.03.1930 р. за ст.ст.7-54-10, 7-54-13 КК УСРР ув'язнений, відправлений до концтабору на 10 років. Заарештований 19.11.1937 р. за постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 29.11.1937 р. за проведення антирадянської агітації ув'язнений до ВТТ на 10 років. Реабілітований 15.02.1999 р., 16.10.1992 р., 23.08.1989 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-4609, оп.1, спр.1979; ф.Р-8840, оп.3, спр.11892, 9741) (РІ, кн.5, с.487).*

Левченко Іван Леонтійович, 1888 р.н., смт Михайло-Коцюбинське, українець, освіта початкова. Проживав у смт Михайло-Коцюбинське, селянин. Заарештований 24.12.1919 р. за підозрою у службі в денікінській армії. У жовтні 1919 року в р. Дарниця був затриманий денікінцями і призначений служити в канцелярії 11 піхотній дивізії. Через 19 днів втік і прибув в село Козел. За постановою Чернігівського губревтрибуналу від 13.02.1920 р. справу припинено, звільнений. 25.02.1920 р. На час другого арешту – бухгалтер. Заарештований 23.09.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 26.11.1937 р. за проведення антирадянської агітації ув'язнений до ВТТ на 10 років. Відбував покарання у Мончегорському ВТТ. Реабілітований 27.11.1998 р., 28.08.1989 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-4609, оп.1, спр.485; ф.Р-8840, оп.3, спр.10838) (РІ, кн.6, с.227).*

Левченко Ілля Якович, 1902 р.н., смт Михайло-Коцюбинське, українець, малописьменний. Проживав у смт Михайло-Коцюбинське, колгоспник. Заарештований 13.10.1936 р. За вирокомспецколегії Чернігівського облсуду від 10.01.1937 р. за ст.54-10 ч.1 КК УРСР засуджений до позбавлення волі на 5 років. Реабілітований 23.07.1991 р.
(ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр.14616-п) (РІ, кн.6, с.228).

Лугина Петро Михайлович, 1893 р.н., с. Козел Козлянського р-ну (нині смт Михайло-Коцюбинське Чернігівського р-ну, українець, освіта початкова.

Проживав у с. Козел,селянин, одноосібник. Заарештований 06.03.1930 р. за звинуваченням у проведенні агітації проти заходів проводяться в селі.За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 29.03.1930 р. за ст.ст.20-54-8, 54-10 КК УСРР ув'язнений до концтабору на 3 роки. Реабілітований 12.04.1989 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.8285) (РІ, кн.6, с.296).*

Лугін Андрій Іванович, 1877 р.н., смт Михайло-Коцюбинське, українець, освіта початкова. Проживав у м.Чернігів, робітник пошти до революції і після, всього на пошті прослужив 7-8 років в якості розсильного . Заарештований 14.12.1919 р. за проведення контрреволюційної діяльності і шпигунства. За постановою Чернігівського губревтрибуналу від 05.02.1920 р. справу припинено. Звільнений 05.02.1920 р. Реабілітований 15.02.1999 р.
(Держархів Чернігівської області, ф.Р-4609, оп.1, спр.1979) (РІ, кн.6, с.296).

Лугін Петро Онуфрійович, 1892 р.н., смт Михайло-Коцюбинське, українець, освіта початкова. У 1914 році був прийнятий на військову службу. Демобілізований в 1918 році. У 1920 році покликаний в ЧА, служив в 4 Таращанській бригаді. У 21-22 роках працював на цегельному заводі в м. Чернігові, з 22 по 29 рр. – в М-Коцюбинському. 29 – 41рр – член колгоспу. 12 червня 1941 року покликаний в ЧА. Не вірив в перемогу ЧА. Проживав за місцем дислокації 130 дорбуд 50-ї армії від 27.10.1942 р. за ст.58-10 ч.2 з санкції ст.58-2 КК РРФСР засуджений до позбавлення волі у ВТТ на 10 років з втратою політичних прав на три роки. Свої антирадянські настрої висловлював серед бійців, вихваляючи життя при царизмі і проявляючи невдоволення життям колгоспів. вів зрадницьку агітацію, зводив наклепи на керівників партії і уряд. Реабілітований 17.07.1996 р.

Рішення Чернігівської облпрокуратури: Визнав себе винним, що у вересні 1942 року висловлював серед бійців ЧА параженческие настрої, обмовляв керівників партії і уряд, на радянський друк. У цих висловлюваннях складу преступления не містять і тому підлягає реабілітації.(ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр.17635-п) (РІ, кн.6, с.296).

Лук'яненко Григорій Йосипович, 1896 р.н., смт Михайло-Коцюбинське, українець, освіта початкова. Проживав у смт Михайло Коцюбинське, одноосібник. Заарештований 05.03.1930 р. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 29.03.1930 р. за ст.54-10 КК УСРР висланий до Північного краю на 3 роки. Заарештований 24.10.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 15.11.1937 р. за проведення (ширив провокаційні чутки про війну) антирадянської агітації застосована ВМП. Розстріляний 25.11.1937 р. у м. Чернігів. Реабілітований 05.05.1989 р., 17.02.1962 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.5402, 4850) (РІ, кн.6, с.303).*

Мироненко Петро Степанович, 1884 р.н., смт Михайло-Коцюбинське, українець, малописьменний. Проживав у м. Чернігів, конюх. Заарештований

11.06.1938 р. за ст.54-10 ч.1 КК УРСР і 20 липня 1938 року йому пред'явлено звинувачення в тому, що він, будучи антирадянські налаштованим, систематично займався контрреволюційною параженческой агітацією серед робочих і службовців відділення руху ст. Чернігів, виступав проти колективізації і інших заходів радянської влади на селі. Постановою органами слідства від 02.02.1939 р. справу припинено за відсутністю складу злочину в діях Мироненко і він був з під варти звільнений.Реабілітований 25.12.1996 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.945) (РІ, кн.6, с.430).*

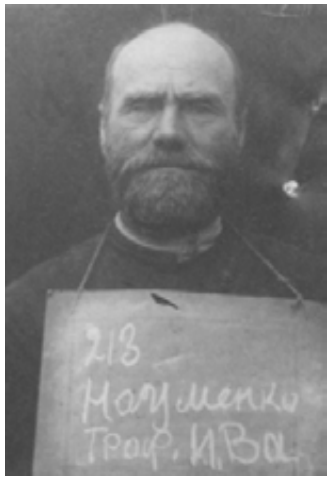

Науменко Іван Миколайович, 1910 р.н., смт Михайло-Коцюбинське, українець, малописьменний. Проживав за місцем дислокації 358 сп 164 сд, червоноармієць. Заарештований 01.03.1940 р. проводив систематично антирадянську діяльність, обмовляв життя кологоспніків, проводив параженску агітацію в РККА. У 1930 році засуджений за крадіжку (умовно).За вироком ВТ Ленінградського ВО від 20.03.1940 р. за ст.58-10 ч.2 з санкції ст.58-2 КК РРФСР засуджений до позбавлення волі на 4 роки в виправно-трудовому таборі з паражением в політичних правах на 2 роки. Реабілітований 15.11.1995 р. *(ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр.17305-п) (РІ, кн.6, с.531).*

Науменко Трохим Івановичвич, 1874 р.н., с. Козел Козлянського району (нині смт Михайло-Коцюбинське Чернігівського району), українець, малописьменний. Одноосібник. Заарештований 26.03.1931 р. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 05.06 1931 р. за ст.. 54-10 КК УСРР висланий до Північного краю на 3 роки. Реабілітований 26.06.1989 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.6464) (РІ, кн.6, с.533).*

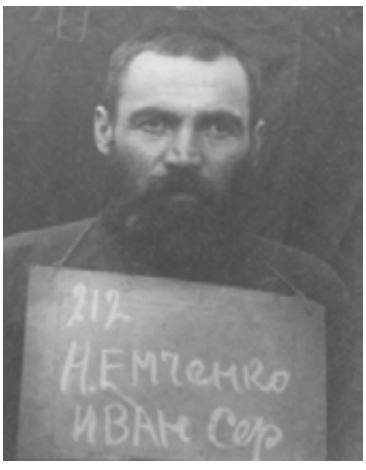

Немченко Іван Сергійович, 1884р.н., с. Козел Козлянського району (нині смт Михайло-Коцюбинське Чернігівського району), українець, освіта початкова. Проживав у с. Козел Одноосібник. Заарештований 26.03.1931 р. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 05.07 1931 р. за ст.. 54-10 КК УСРР висланий до Північного краю на 3 роки.Реабілітований 26.06.1989 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.6464) (РІ, кн.6, с.533).*

Носенок Микола Іванович, 1905 р.н., село Козероги, українець, освіта початкова. Проживав в смт. Михайло-Коцюбинське, голова райспоживспілки. Заарештований 20.09.1940 р. за ст.ст.19-54-8 КК УРСР. Звинувачувався в тому, що під час вбивства Кірова проявляв терористичні висловлювання на адресу Сталіна і комуністичної

партії. Винним себе не визнав. 20 січня 1941 року відмовлено в порушенні кримінальної справи за відсутністю в його діях складу злочину. Остаточнерішення по справі відсутнє. Реабілітований 29.07.1997 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.3075) (РІ, кн.6, с.580).*

Орешко Тимофій Якимович, *1881 р.н., смт Михайло-Коцюбинське, українець, освіта початкова. Проживав у м. Чернігів, вантажник. Заарештований 03.03.1933 р. за агітацію проти заходів радянської влади на селі. Кулак, був розкуркулений в 1932 році. До і після революції його господарство складало: землі 20 га, коней 2, корови, дрібної худоби 11. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 31.03.1933 р. за ст.54-10 КК УСРР висланий до Північного краю на 3 роки як куркуль.У 1919 році разом з кулаком Косач Олександром Юхимовичем та ін. Видав денікінцям добровольців Червоної армиии сільський актив. За даними Орешко був спійманий Артюшенко Павло Каленикович який був денікінцями убитий, побитий до втрати свідомості доброволець Червоної армії Пекур Петро Іванович та ін. Повернувся з посилання в 1937 році.На час другого арешту – візник на млині. Заарештований 17.09.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 28.09.1937 р. за проведення анти колгоспної агітації ув'язнений до ВТТ на 10 років. Відбував покарання в Усть-Вимському ВТТ. Реабілітований 27.06.1989 р., 25.06.1960 р. (Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.7633, 1738) (РІ, кн.6, с.627).*

Пинчук Василь Сидорович, 1879 р.н., смт Михайло-Коцюбинське, українець, одноосібник, репресований 1931 р., реабілітований 1989 р. *(ШК. – 1991. – 20 квітня).*Звинувачується в проведенні антирадянської агітації проти заходів радянської влади на селі. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 05.07.1931 р. за ст.54-10 КК УСРР висланий до Північного краю на 3 роки. Реабілітовані в 1989 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.6464) (РІ, кн.4, с.525).*

Помазний Денис Федорович, 1895 р.н., українець, інструктор Михайло-Коцюбинської райспоживспілки, заарештований 24.03.1938 р. За постановою особливої «трійки» УНКВС по Чернігівській області від 25.04.1938 р. ВМП, розстріляний у м. Чернігів 17.05.1938 р. *(Список В.М. Розстального).*

Постол Павло Степанович, 1892 р.н., українець, лісоруб Михайло-Коцюбинського райлісгоспу, заарештований 08.03.1938 р. За постановою особливої «трійки» УНКВС по Чернігівській області від 25.04.1938 р. ВМП, розстріляний у м. Чернігів 15.05.1938 р. *(Список В.М. Росстального).*

Сердюк Петро Олексійович, 1903 р.н., смт Михайло-Коцюбинське, українець, одноосібник, репресований 1932 р., реабілітований 1989 р. *(ШК. –*

1991. – 25 квітня). Під час Другої світової війни у вересні 1943 року був покликаний в КА воював у складі 202 сд. У серпні 1944 був був полонений німецькими військами. Звільнений з полону у був спрямований 150 ЗСП рядовий, мінометчик. В ЧА с 09.1943р. по 09.1945р. На фронте с 09.1943р. по 08.1944р., 2-й Український фронт. Воюваву складі 645 мин. полка. Нагороди: медаль «За доблестный труд» *(ОБД «Меморіал», номер донесения 103096 від 23.11.1944).*

Томилко Василь Денисович, 1899 р.н., смт Михайло-Коцюбинське, українець, рахівник, був заарештований 13 листопада 1937 року. Звинувачений в проведенні антирадянської агітації. Рішенням трійки при Чернігівському НКВС УРСР від 15 листопада 1937 року без посилання на норму закону був засуджений на 10 років. Відомостей про місце від'їзду покарання а так само про дальній долю засудженого у справі немає. Реабілітований 1958 р. *(ШК. – 1990. – 1 грудня).*

Хонько Андріан Титович, 1888 р.н., смт Михайло-Коцюбинське, українець, одноосібник. Заарештований 7 липня 1932 року. Обвинувачувався в антирадянській агітації направленних проти заходів радянської влади на селі. По постанові особливої наради колегії ГПУ УРСР від 4 січня 1933 року ув'язнять в концтабір строком на три роки. Реабілітований 1989 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.6519). (ШК. – 1991. – 27 квітня).*

Хракун Павло Григорович, 1893 р.н., смт Михайло-Коцюбинське, українець, мешкаву Чернігові,тесля Чернігівторга, куркуль розкуркулений у 1932 р. одноосібник, репресований 1933 р., реабілітований 1989 р. *(ШК. – 1991. – 27 квітня).*

Шкаруба Михайло Архипович, 1888 року народження, уродженець с. Козел Чернігівської області, з селян середняків, з початковою освітою, член ВКП (б). Мешкав в селі Ивановка, Зейского району, працював головою сільської Ради. Шкаруба М.А. І Артюшенко Г.В. (Артюшенко Гавриїл Васильович, 1892 роки народження, уродженця Чернігівської області, українця, з селян – середняків, мешкав в селі Ивановка, Зейского району, працював рахівником в колгоспі «Зоря Сходу») обвинувачувалися в тому, що вони в роки іноземної інтервенції видали японцям червоних партизан і погано ставилися до утримання колгоспної худоби в подальшому. Свідчення свідків про зрадницьку діяльність засуджених побудовані на припущеннях. Фактів шкідництва ними в колгоспі вони теж не привели. Обвинувачені на слідстві себе винними теж не визнали, очні ставки зі свідками не проводилися, і таким чином, поставлені їм в провину злочини доведені не були. Але незважаючи на це, вони були заарештовані, засуджені і розстріляні. Постановою Президії Амурського обласного суду від 11 травня 1959 року, Постанова трійки УНКВД по ДВК від 16 жовтня 1937 року стосовно Шкаруби М.А. і Артюшенка Г.В. було скасовано і діловодство було припинене за відсутністю складу злочину в їх діях.
(За матеріалами «Книги пам'яті жертв політичних репресій Амурської області» Благовєщенськ 2003р, стр.361).

Жабинський Михайло Андрійович, народився в 1883 р., с. Козел, Козлянский р-н, Чернігівська обл., українець,освіта початкова, комендант, гуртожиток Горецкой сільгоспакадемії. Мешкав: Могильовська обл., Горецкий р-н, Гірки. Заарештований 18 листопада 1937 р. Засуджений за постановою трійки 25 листопада 1937 р., обв: 72 – антирадянська агітація. Вирок: 10 років ИТЛ,Улан-Уде. Відбувши покарання помер. Реабілітований 2 липня 1966 р. Постанова Президії Могильовського облсуду *(Білоруський «Меморіал»).*

Зі справи 2458, фігурантами якої є мешканці села Козел колишнього Козлянського району: *Артюшенко Овсій Іванович, Костюченко Василь Прокопович:*

Артюшенко Овсій Іванович, 1905 р.н., с. Козел (нині смт Михайло-Коцюбинське) Чернігівського р-ну, українець, освіта початкова, крестьянин-кулак-єкспертник. Проживав у смт Михайло-Коцюбинське, одноосібник. Заарештований 08.07.1932 р. за ст.54-10 КК УСРР. звільнений з під варти, а кримінальна справа спрямована для припинення Остаточне рішення відсутнє. Реабілітований 20.06.1997 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.2458) (РІ, кн.2, с.635).*

Костюченко Василь Прокопович, 1900 р.н., с. Козел Козлянського р-ну (нині смт Михайло-Коцюбинське Чернігівського р-ну), українець, письменний, кулак-єкпертник. Майно розпродано в 1931р за несплату боргів. Проживав у с. Козел, столяр. Заарештований 08.07.1932 р. за ст.54-10 КК УСРР. 21.08.1932 р., звільнений з під. варти, а кримінальну справу направлено для припинення, справу направлено прокурору на припинення. Рішення по справі відсутнє. На час другого арешту – сезонний робітник. Заарештований 13.09.1937 р. За постановою трійки при УНКВД по Чернігівській областівід 03.10.1937 р. За проведення антирадянської агітації, скерованої на підрив колгоспного будівництва, ув'язнений до ВТТ на 8 років. Відбував покарання у м. Кандалакша, Мурманська область, РФ. Реабілітований 20.06.1997 р., 24.08.1989 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.2458, 10234) (РІ, кн.5, с.503).*

В 1931 -1932 роках серед односельчан и на ринку м. Чернігова проводили антирадянську агітацію спрямовану на зрив заходів радянської влади на селі.

Зі справи 380-п, фігурантами якої є мешканці села Козел колишнього Козлянського району: *Лазько Панас Авксентійович, Левченко Онуфрій Максимович, Левченко Ілля Максимович і Шпак Иван Саввич. Лазько Панас Авксентійович,* 1889 р.н., смт Михайло-Коцюбинське, українець, освіта початкова. Проживав у м. Чернігів, без певних занять. Заарештований 13.07.1938 р. За вироком Чернігівського облсуду від 05.08.1939 р. за ст.ст. 54-10 ч.2, 54-11 КК КРСР виправданий *(ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр.380-п) (РІ, кн.6, с.206).*

Левченко Онуфрій Максимович, 1881 р.н., смт Михайло-Коцюбинське, українець, освіта початкова. Проживав у смт Михайло-Коцюбинське,

заступник голови колгоспу. Заарештований 21.06.1938 р. За вироком Чернігівського облсуду від 05.08.1939 р. за ст.ст.54-10 ч.2, 54-11 КК УРСР виправданий *(ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр.380-п) (РІ, кн.6, с.229).*

Левченко Ілля Максимович, 1886 р.н., смт Михайло-Коцюбинське, українець, освіта початкова. Проживав у смт Михайло-Коцюбинське, конюх. Заарештований 16.07.1938 р. За вироком Чернігівського облсуду від 05.08.1939 р. за ст.ст.54-10 ч.2, 54-11 КК УРСР виправданий *(ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр.380-п) (РІ, кн.6, с.228).*

Зі справи 490-п, фігурантами якої є мешканці села Козел колишнього Козлянського району: *Лугін [Лугіна] Кузьма Іванович, Ющенко Павел Семенович, Ющенко Павел Семенович, Ільїн Андрій Серий, Василий Мушинський, Вікентій Малюк, Сергій Остапенко Михайло:*

Лугін [Лугіна] **Кузьма Іванович**, 1890 р.н., смт Михайло-Коцюбинське, українець. Проживав у смт Михайло-Коцюбинське.

Ющенко Павел Семенович

Ільїн Андрій, смт Михайло-Коцюбинське Чернігівського р-ну. Проживав у смт Михайло-Коцюбинське. Заарештований 07.02.1919 р. за співробітництво з гетьманською владою. Рішення по справі відсутнє. Реабілітований 27.11.1998 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-4609, оп.1, спр.490) (РІ, кн.5, с.191).*

Мушинський Вікентій, смт Михайло-Коцюбинське Чернігівського р-ну. Проживав у смт Михайло-Коцюбинське. Заарештований 07.02.1919 р. за співробітництво з гетьманською владою. Рішення по справі відсутнє. Реабілітований 27.11.1998 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-4609, оп.1, спр.490) (РІ, кн.6, с.508).*

Малюко Сергій, смт Михайло-Коцюбинське Чернігівського р-ну. Проживав у смт Михайло-Коцюбинське. Заарештований 07.02.1919 р. за співробітництво з гетьманською владою. Рішення по справі відсутнє. Реабілітований 27.11.1998 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-4609, оп.1, спр.490) (РІ, кн.6, с.364).*

Остапенко Михайло, смт Михайло-Коцюбинське Чернігівського р-ну. Проживав у смт Михайло-Коцюбинське. Заарештований 07.02.1919 р. за співробітництво з гетьманською владою. Рішення по справі відсутнє. Реабілітований 27.11.1998 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-4609, оп.1, спр.490) (РІ, кн.6, с.634).*

Інших даннях немає. Були заарештовані 07.02.1919 р. за службу в гетьманських військах в каральному кінному загоні Бродського. Объяняют це тим що б заробити шматок хліба. Стверджують що проти радянської влади не воювали. Яких або об’єктивних даннях про контрреволюційну діяльність з боку вище перечисленнях 7 заарештованих осіб у справі не здобуті. Свідків не допитували. Які заходи до них вжиті і коли вони звільнені не видно. (В деле имеется справка что дело Лугины К.И. передано на рассмотрение

ревтребунала. Дело на Ільина Андрея и МалюкоСергеячислится за ЧК, а Ющенко Павла и Остапенко Михайла – за следственнойкомисией.)

Відносно Сірого Сергія і Мушинского Вікентія ніяких даних про їх долю і які заходи вжиті до заарештованих і корду вони звільнені з Чернігівської в'язниці – у справі не видно. Остаточне рішення по справі відсутнє. Реабілітований 27.11.1998 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-4609, оп.1, спр.490) (РІ, кн.6, с.296).*

Лугін [Лугіна] **Мирон Іванович**, 1893 р.н., смт Михайло-Коцюбинське, українець, освіта початкова. Проживав у смт Михайло-Коцюбинське, одноосібник. Заарештований 23.01.1919 (7.02.19)р. за проведення контрреволюційної діяльності в серпні 1919 року вступив на службу в кінний загін особливої армії при військовому начальнику м. Чернігова і 1 листопада був переведений в кінну сотню Бродського. У боях не брав участь. Губчк направило справу в ревтрибунал. Матеріалів трибунала немає Рішення по справі відсутнє. Реабілітований 29.11.1998 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-4609, оп.1, спр.490) (РІ, кн.6, с.296).*

Лугін [Лугіна] **Мирон Іванович**, 1895 р.н., смт Михайло-Коцюбинське, українець, освіта початкова. Проживав у смт Михайло-Коцюбинське, без певних занять. Заарештований 07.02.1919 р. за службу в гетьманських військах. Рішення по справі відсутнє. Реабілітований 29.11.1998 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-4609, оп.1, спр.506) (РІ, кн.6, с.297*

Зі справи 6464, фігурантами якої є мешканці села Козел колишнього Козлянського району: *Портний Іван Онисимович, Шатун Василь Михайлович, Шатун Панас Григорович, Дубина Микола Трохимович, Немченко Іван Сергійович,Руденко Никита Александрович, Томилко Антон Іовлевич, Гусар Іван Кіндратович, Пинчук Василь Сидорович, Науменко Трофим Иванович:*

Портний Іван Онисимович, 1898 р.н., смт Михайло-Коцюбинське, українець, одноосібник, репресований 1931 р., реабілітований 1989 р. *(ШК. – 1991. – 20 квітня).*

Шатун Василь Михайлович, 1910 р.н., смт Михайло-Коцюбинське, українець, одноосібник, репресований 1931 р., реабілітований 1989 р.
(ШК. – 1991. – 27 квітня).

Під час Другої світової війни покликаний в ЧА з 09.1943 року по травень 1945 рік. Воював у складі 800 сп 143 сд І Белфронта, їздової транспортної роти. За мужність і героїзм проявлені у боях з нацистськими окупантами

нагороджений медалями «За відвагу» і «За бойові заслуги». Вважався зниклим без вісті з 10.12-1943г., але був на фронті і бив ворога.

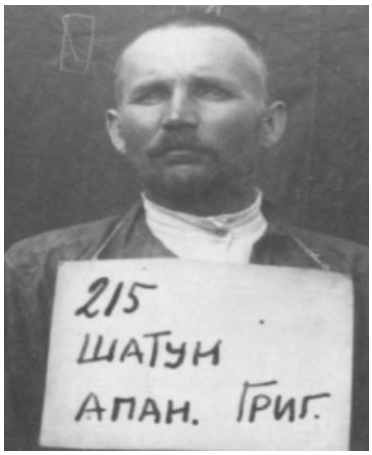

Шатун Панас Григорович, 1889 р.н., смт Михайло-Коцюбинське, українець, одноосібник, репресований 1931 р., реабілітований 1989 р. *(ШК. – 1991. – 27 квітня).*

Дубина Микола Трохимович, 1880 р.н., с. Козел (нині смт Михайло-Коцюбинське) Чернігівського р-ну, українець, малописьменний. Проживав у с. Козел, одноосібник. Заарештований 26.03.1931 р. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 05.07.1931 р. за ст.54-10 КК УСРР висланий до Північного краю на 3 роки. Реабілітований 26.06.1989 р.

Науменко Трохим Іванович, 1874 р.н., смт Михайло-Коцюбинське, українець, малописьменний. Проживав у смт Михайло-Коцюбинське, одноосібник. Заарештований 26.03.1931 р. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 05.06.1931 р. за ст.54-10 КК УСРР висланий до Північного краю на 3 роки. Реабілітований 26.06.1989 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.6464) (РІ, кн.6, с.533).*

Немченко Іван Сергійович, 1884 р.н., смт Михайло-Коцюбинське, українець, освіта початкова. Проживав у смт Михайло-Коцюбинське, одноосібник. Заарештований 26.03.1931 р. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 05.07.1931 р. за ст.54-10 КК УСРР висланий до Північного краю на 3 роки. Реабілітований 26.06.1989 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.6464) (РІ, кн.6, с.547).*

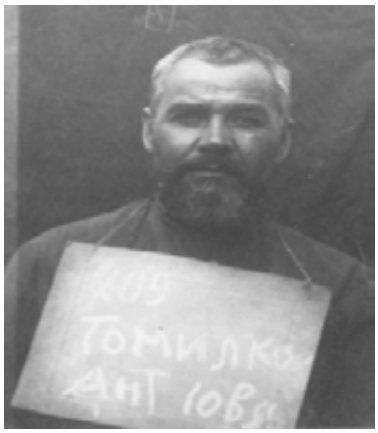

Томилко Антон Іовлевич, 1875 р.н., смт Михайло-Коцюбинське, українець, одноосібник, репресований 1931 р., реабілітований 1989 р. *(ШК. – 1991. – 27 квітня).*

Гусар Іван Кіндратович, 1880 р.н., с. Козел (нині смт Михайло-Коцюбинське), українець. Проживав у с. Козел, одноосібник. Заарештований 26.03.1931 р. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 05.07.1931 р. за ст.54-10 КК УСРР висланий до Північного краю на 3 роки. Реабілітований 26.06.1989 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.6464) (РІ, кн.4, с.411).*

Пинчук Василь Сидорович, 1879 р.н., смт Михайло-Коцюбинське, українець, одноосібник, репресований 1931 р., реабілітований 1989 р. *(ШК. –*

1991. – 20 квітня) (Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.6464) (РІ, кн.4, с.525).

Звинувачуються в проведенні антирадянської агітації проти заходів радянської влади на селі. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 05.07.1931 р. за ст.54-10 КК УСРР висланий до Північного краю на 3 роки. Реабілітовані в 1989 р.

Зі справи 1142, *фігурантом якої є мешканец села Козел колишнього Козлянського району:* *Крисько Григорій Терентійович і Желевский Федір Ілліч,* 1907 г.р., уродженець Бориспільського району Київської області, мешкав перед арештом в с. Гремяч Гремячского (нині Новгород-Северского) району Чернігівської області.

Крисько Григорій Терентійович, 1909 р.н., с. ВересочКуликівського р-ну, українець, освіта початкова. До арешту проживав у смт Михайло-Коцюбинське Чернігівського р-ну, робітник відділу зв'язку.

Заарештовані 02 4.05.1938 р. за ст.ст.54-10 ч.2, 54-11 КК УРСР за участь в контрреволюційній організації антирадянську агітацію. Розслідуванням у справі приналежність Желевского Ф.И. і Крисько Г.Т до контрреволюційної української націоналістичної агітації не доведено, в результаті постановленим органу розслідування від 21.05.1938 р. справу направлено прокурору на припинення і звільнення з під. варта. Постанова прокурора про призупинення кримінальної справи або іншого документу про ухвалення остаточного рішення по справі відсутнє. Реабілітований 19.02.1997 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.1142) (РІ, кн.5, с.576), (т.2 с.234 з документу за колоски 1947 р.), (т.6 с. 133заявaП.Д.Сердюка), (т.3 с.446),) (т.4 с.529).*

Жукотківська сільська громада
Михайло-Коцюбинської селищної ради

Бендрик Гнат Титович, 1891 р.н., с. Левоньки Чернігівського р-ну, українець. Проживав у с. Левоньки, одноосібник. Заарештований 27.01.1930 р. за ст.54-10 КК УСРР засуджений до позбавлення волі з суворою ізоляцією на 3 роки. Реабілітований 30.07.1999 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-328, оп.7, спр.43) (РІ, кн.3, с.323).*

Бердиченко Іван Іванович, 1890 р.н., с. Левоньки Чернігівського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у м. Чернігів, двірник. Заарештований 04.10.1937 р. За постановою "трійки" при УНКВД по Чернігівській області від 21.10.1937 р. за проведення антирадянської агітації ув'язнений до ВТТ на 10 років. Відбував покарання у м. Улан-Уде, Бурят-Монгольська АРСР. Реабілітований 14.08.1989 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.8637) (РІ, кн.3, с.323).*

Добежа Степан Петрович, 1897 р.н., Київської губ., українець, освіта початкова. Проживав у с. Левоньки Чернігівського р-ну, одноосібник. Заарештований 20.01.1919 р. за службу в гетьманських військах. Рішення по

справі відсутнє. Реабілітований 28.06.1989 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-4609, оп.3, спр.497). (РІ, кн.4, с.485).*

Дольник Євдокія Іванівна, 1910 р.н., с. Жукотки Михайло-Коцюбинського (нині Чернігівського) р-ну, українка, освіта початкова. Проживала у с. Жукотки, колгоспниця. Заарештована 20.05.1945 р. за ст.54-1 "а" КК УРСР. 07.08.1946 р. звільнена на підписку про невиїзд. 05.08.1946 р. справу припинено. Реабілітована 30.03.1998 р. *(ГДА СБ України, м. Чернігів, спр.10484-п) (РІ, кн.4, с.497).*

Дольник Параскева Григорівна, 1916 р.н., с. Жукотки Чернігівського р-ну, українка, освіта початкова. Проживала у м. Чернігів, робітниця. Заарештована 31.01.1945 р. За постановою особливої наради при НКВД СРСР від 18.07.1945 р. за ст.54-1 "а" КК УРСР ув'язнена до ВТТ на 8 років. Реабілітована 22.03.1994 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.12033) (РІ, кн.4, с.497).*

Дольник Степан Семенович, 1909 р.н., с. Жукотки Чернігівського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у м. Здолбунів Здолбунівського р-ну Рівненської обл., сторож. Заарештований 04.11.1947 р. за ст.54-1 "а", 54-10 ч.2 КК УРСР. 14.05.1948 р. справу припинено. Звільнений з-під варти 21.05.1948 р. Реабілітований 26.02.1998 р. *(ГДА СБ України, м. Чернігів, спр.9905-п) (РІ, кн.4, с.497).*

Дьяченко Іван Юхимович, 1889 р.н., с. Жукотки Чернігівського р-ну, українець. Малописьменний. Проживав у с. Жукотки, одноосібник. Заарештований 02.06.1932 р. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 07.12.1932 р. за ст.54-10 КК УСРР висланий до Північного краю на 3 роки. Реабілітований 28.06.1989 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.6977) (РІ, кн.4, с.551).*

Дьяченко Полікарп Іванович, 1911 р.н., с. Жукотки Чернігівського р-ну, українець, малописьменний. Проживав у с. Жукотки, колгоспник. Заарештований 02.06.1932 р. За постановою особливої наради при Колегії УСРР висланий до Північного краю на 3 роки. Реабілітований 28.06.1989 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.6977) (РІ, кн.4, с.552).*

Єдомаха Ганна Андріївна, 1922 р.н., с. Гірманка Ченрнігівського р-ну, українка, освіта початкова. Проживала у с. Жукотки Михайло-Коцюбинського (нині Чернігівського) р-ну, працювала в Німеччині, робітниця. Заарештована 30.09.1947 р. За вироком ВТ Радянської військової адміністрації землі Саксонія від 17.10.1947 р. за ст.58-1 "а" КК РРФСР засуджена до позбавлення волі у ВТТ на 10 років. Реабілітована 22.11.1993 р. *(ГДА СБ України, м. Чернігів, спр.16221-п) (РІ, кн.5, с.28).*

Єдомаха Захар Потапович, 1871 [1872] р.н., с. Жукотки Михайло-Коцюбинського (нині Чернігівського) р-ну, українець, малописьменний. Проживав у с. Жукотки, одноосібник. Заарештований 12.03.1930 р. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 29.03.1930 р. за ст.54-10 КК УСРР висланий до Північного краю на 3 роки. На час другого

арешту – мешканець м. Чернігів, охоронець автопарку міськкомгоспу. Заарештований 11.09.1937 р. За постановою “трійки” при УНКВД по Чернігівській обл. від 17.09.1937 р. за розповсюдження провокаційних чуток ув’язнений до ВТТ на 8 років. Покарання відбував у Сибірському ВТТ. Реабілітований 28.04.1989 р., 23.05.1989 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.5327, 1699) (РІ, кн.5, с.28).*

Заворотний Микола Іванович, 1881 р.н., с. Рудка Довжицького (нині Чернігівського) р-ну, українець, малописьменний. Проживав у с. Жукотки Довжицького (нині Чернігівського) р-ну, селянин. Заарештований 07.05.1926 р. за ст.7-54-13 КК УСРР. 28.05.1926 р. звільнений на підписку про невиїзд. Рішення по справі відсутнє. Реабілітований 30.07.1999 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-328, оп.36, спр.224) (РІ, кн.5, с.91).*

Загаба Микола Іванович, 1899 р.н., с. Жукотки Михайло-Коцюбинського (нині Чернігівського) р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у м. Чернігів, тесля. Заарештований 11.09.1937 р. За постановою “трійки” при УНКВД по Чернігівській обл. від 17.09.1937 р. за проведення антирадянської агітації, скерованої на підрив колгоспного будівництва, ув’язнений до ВТТ на 10 років. Відбував покарання в Амурському ВТТ м. Свободний. Реабілітований 02.04.1958 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.3334) (РІ, кн.5, с.92).*

Евенко Илларион Иванович, 1923 г.р., с. Жукотка, Михайло-Коцюбинский р-н, Черниговскявская обл., украинец; заключенный Интлага МВД. Проживал: Коми Республика. Арестован 29.11.1947 г. Приговорен: судебная коллегия Верховного суда Коми АССР 12.01.1948 г., обв.: по ст. 58-10 ч.1 УК РСФСР. Приговор: 10 лет лишения свободы и 5 лет поражения в правах. Постановлением Верховного Суда РСФСР от 17.02.1956 г. мера наказания снижена до 8 лет лишения свободы *(Источник: Книга памяти Республики Коми).*

Йовенко Микола Федорович, 1893 р.н., с. Жукотки, одноосібник, репресований у 1930 р., реабілітований у 1989 р. *(ШК. – 1991. – 11 квітня).*

Колонтай Іван Герасимович, 1897 р.н., с. Левоньки Чернігівського р-ну, українець, малописьменний. Проживав у с. Левоньки, одноосібник. Заарештований 27.01.1930 р. За вироком Чернігівського окружного суду від 27.02.1930 р. за ст.54-10 ч.1 КК УСРР засуджений до позбавлення волі з суворою ізоляцією на 3 роки. Реабілітований 30.07.1999 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-328, оп.7, спр.433) (РІ, кн.5, с.418).*

Леоненко Павло Кирилович, 1973 р.н., с. Жукотки Михайло-Коцюбинського (нині Чернігівського) р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у м. Чернігів, залізничник. Заарештований 11.09.1937 р. За постановою “трійки” при УНКВД по Чернігівській обл. від 17.09.1937 р. за ст.54-10 КК УРСР позбавлений волі на 8 років. Реабілітований 15.02.1989 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.1847) (РІ, кн.6, с.237).*

Масановець Федір Купріянович, 1883 р.н., с. Жукотки Чернігівського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у м. Чернігів, комірник. Заарештований 25.01.1937 р. За вироком спецколегії Чернігівського облсуду від 25.05.1937 р. за ст.54-10 КК УРСР засуджений до позбавлення волі у ВТТ на 5 років. Реабілітований 15.02.1989 р. *(ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр.2288-п) (РІ, кн.6, с.389).*

Моргун Андрій Олексійович, 1879 р.н., с. Левоньки Михайло-Коцюбинського (нині Чернігівського) р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Левоньки, колгоспник. Заарештований 21.11.1938 р. За вироком ВТ КВО від 05.02.1939 р. за ст.ст.54-2, 54-8 КК УРСР засуджений до позбавлення волі у ВТТ на 10 років Реабілітований 28.09.1995 р. *(ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр.17198-п) (РІ, кн.6, с.476).*

Найдьон Федір Єремійович, 1882 р.н., с. Жукотки Михайло-Коцюбинського (нині Чернігівського) р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у м. Чернігів, механік. Заарештований 11.09.1937 р. За постановою "трійки" при УНКВД по Чернігівській обл. від 17.09.1937 р. за проведення антирадянської агітації, скерованої на підрив колгоспного будівництва, ув'язнений до ВТТ на 8 років. Реабілітований 14.06.1989 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.1893) (РІ, кн.6, с.526).*

Пекур Іван Іванович, 1889 р.н., с. Гірманка, сторож аеродрому, репресований у 1933 р., реабілітований у 1967 р. *(ШК. – 1990. – 29 листопада).*

Романенко Юхим Петрович, 1891 р.н., с. Жукотки, ветсанітар.лікарь, репресований у 1937 р., реабілітований у 1965 р. *(ШК. – 1991. – 25 квітня).*

Сотников Григорій Павлович, 1918 р.н., с. Жукотки, червоноармієць, репресований 1942 р., реабілітований 1993 р. *(НК. – 1995. – 14 жовтня).*

Тимошенко Агей Кіндратович, 1879 р.н., с. Жукотки, одноосібник, репресований у 1932 р., реабілітований у 1967 р. *(ШК. – 1991. – 27 квітня).*

Тимошенко Антон Ісакович, 1891 р.н., с. Жукотки, по договору, репресований у 1937 р., реабілітований у 1961 р. *(ШК. – 1990. – 1 грудня).*

Шахлевич Анисим, житель с. Жукотки, он был учителем в местной школе, имел угодья, поддерживал гетманскую власть П.Скоропадского и был обвинен в том, что выдал коммунистов-подпольщиков гайдамакам. Был осужден. Даже фото сохранилось! В 1998 г. был реабилитирован «ввиду отсутствия состава преступления» *(интернет-сайт).*

Шевченко Василий Павлович, 1880 г.р., с. Жукотки Черниговской губ., Украина; украинец; крестьянин-единоличник. Проживал в д. Н-Ивановка Ромненского р-на. Арестован 19.12.1934 г. Приговорен: выездная сессия Амуроблсуда 20.03.1935 г., обв.: по ст. 58-10 УК РСФСР. Приговор: к 3 годам концлагерей. Ввиду преклонного возраста срок снижен до 2 лет условно. *(Источник: Книга памяти Амурской обл.).*

Спогади про прадіда Романенко Єфима Петровича

Розповіла його правнучка Наталія Дольник: «В діда Єфима була велика сім'я – п'ятеро дітей. В нього був сад великий – 5 гектарів і був він відомим на всю округу ветеринарним лікарем. Дід торгував яблуками в Ленінграді. Коли розкуркулили – забрали все, діда посадили на 10 років, бабу Тетяну вигнали з дітьми із хати. Старша дочка Люда на той час вчилась в медучилищі. Четверо меньших баба Тетяна хотіла відвезти в Чернігів на вокзал, щоб в селі з голоду не померли. Дочка Люда не дозволила, покинула навчання і пішла працювати на Хімволокно, щоб прогодувати сім'ю. Так вижили. Дід повернувся через 10 років».

Шибиринівська сільська громада

Асташков Валентин Михайлович, 1878 р.н., с. Марчихина Буда Ямпільського р-ну Сумської області, українець, освіта початкова. Проживав у с. Антоновичі, одноосібник. Заарештований 21.06.1920 р. за участь у діяльності контрреволюційної організації. Рішення по справі відсутнє. 22.06.1920 р. звільнений. Реабілітований 15.02.1999 р. *(Державний архів Чернігівської області, ф.Р-4609, оп.1, спр.2080) (РІ, кн.2, с.636).*

Бердиченко Василь Романович, 1905 р.н., с. Москалі Чернігівського р-ну, українець, малописьменний. Проживав у с. Москалі, одноосібник. Заарештований 18.12.1932 р. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 10.01.1933 р. за ст.54-10 КК УСРР ув'язнений до концтабору на 3 роки. Реабілітований 05.07.1989 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.7101) (РІ, кн.3, с.324).*

Бовда Гаврило Васильович, 1888 р.н., с. Шибиринівка Козлянської (нині Чернігівського) р-ну українець, малописьменний. Проживав у Брагінському р-ні Гомельської області, без певних занять, портний. Заарештований 31.03.1930 р. За вироком виїзної сесії Київського міжрайонного суду від 08.12.1930 р. за ст.54-13 КК УСРР засуджений до ВМП. Покінчив життя самогубством 07.03.1931 р. Реабілітований 07.07.1994 р. *(ГДА СБ України. – Спр.16542-п) (РІ, кн.3, с.372).*

Бовда Митрофан Михайлович, 1905 р.н., с. Шибиринівка Чернігівського р-ну, освіта початкова. Проживав за місцем дислокації 4 тмо 23 уоб РГК, червоноармієць. Заарештований 11.12.1944 р. За вироком ВТ Львівського гарнізону від 27.02.1945 р. за ст.54-10 ч.2 з санкції ст.54-2 КК УРСР засуджений до ув'язнення у ВТТ на 10 років. Відбував покарання у м. Маріїнськ Кемеровської області. Реабілітований 12.07.1966 р. *(ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр.10464-п) (РІ, кн.3, с.372).*

Бовда Надія Семенівна, 1924 р.н., с. Шибиринівка Чернігівського р-ну, українка, освіта середня. Проживала у м. Чернігів, учениця. Заарештована

18.04.1945 р. За постановою особливої наради при НКВД СРСР від 21.11.1945 р. за ст.54-1 «а» КК УРСР позбавлена волі на 4 роки. Реабілітована 22.03.1994 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.12075) (РІ, кн.3, с.372).*

Бобровник Осип Прокопович, 1882 р.н., с. Москалі Чернігівського р-ну, малописьменний. Проживав у с. Москалі, одноосібник. Заарештований 20.04.1931 р. за ст.54-10 ч.1 КК УСРР. 28.05.1931 р. включений в загальну операцію по вилученню куркулів. Реабілітований 28.02.1996 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.405) (РІ, кн.3, с.371).*

Ващенок Василь Петрович, 1893 р.н., с. Антоновичі Михайло-Коцюбинського (нині Чернігівського) р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Редьківка Любецького (нині Ріпкинського) р-ну, колгоспник. Заарештований 11.10.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 03.11.1937 р. за участь у діяльності контрреволюційної організації передбачена ВМП. Реабілітований 03.12.1960 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.4580) (РІ, кн.3, с.495).*

Гай Ніна Григорівна, 1924 р.н., с. Москалі Михайло-Коцюбинського (нині Чернігівського) р-ну, українка, освіта початкова. Проживала у м. Чернігів, перекладач. Заарештована 06.10.1943 р. за ст.54-1 «а» КК УРСР. 13.11.1943 р. справу припинено. Реабілітована 18.12.1997 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.6090) (РІ, кн.4, с.249).*

Грищенко Михайло Семенович, 1903 р.н., с. Москалі Чернігівського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Москалі, одноосібник. Заарештований 20.04.1931 р. за ст.54-10 ч.1 КК УСРР. 28.05.1931 р. включений в загальну операцію по вилученню куркулів. Реабілітований 28.02.1996 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.405) (РІ, кн.4, с.382).*

Грищенко Семен Петрович, 1865 р.н., с. Москалі Чернігівського р-ну, українець, неписьменний. Проживав у с. Москалі, одноосібник. Заарештований 20.04.1931 р. за ст.54-10 ч.1 КК УСРР. 28.05.1931 р. включений в загальну операцію по вилученню куркулів. Реабілітований 28.02.1996 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.405) (РІ, кн.4, с.383).*

Єльчиць Григорій Григорович, 1895 р.н., с. Антоновичі Чернігівського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у м. Ніжин, референт. Заарештований 27.10.1937 р. За постановою трійки при УНКВД по Чернігівській області від 19.11.1937 р. за участь у діяльності шпигунсько-диверсійної організації ув'язнений до ВТТ на 10 років. Реабілітований 18.06.1957 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.3016) (РІ, кн.5, с.30).*

Жлоба Лука Іванович, 1872 р.н., с. Шибиринівка Чернігівського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у м. Остер Козелецького р-ну, діловод. Заарештований 13.04.1922 р. 26.04.1922 р. звільнений на підписку про невиїзд. Рішення по справі відсутнє. Заарештований 15.06.1922 р. За вироком Чернігівського губ ревтрибуналу від 15.06.1922 р. за підозрою у скоєнні контрреволюційного злочину засуджений до позбавлення волі на 2 роки.

Реабілітований 27.09.1999 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-4609, оп.1, спр.6389) (РІ, кн.5, с.67).*

Жукоцький Іван Якович, 1901 р.н., с. Шибиринівка Михайло-Коцюбинського (нині Чернігівського) р-ну, освіта початкова. Проживав у м. Чернігів, коваль. Заарештований 08.12.1937 р. За постановою трійки при УНКВД по Чернігівській області від 10.12.1937 р. за проведення антирадянської агітації ув'язнений до ВТТ на 10 років. Відбував покарання у Північно-Східному ВТТ. Реабілітований 18.08.1989 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.9402) (РІ, кн.5, с.75).*

Клоновець Панас Федорович, 1868 р.н., с. Москалі Чернігівського р-ну, українець, малописьменний. Проживав у с. Москалі, селянин. Заарештований 12.11.1920 р. За вироком Чернігівського губревтрибуналу від 04.02.1921 р. за проведення контрреволюційної агітації засуджений до позбавлення волі на 3 роки умовно. Реабілітований 15.02.1999 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-4609, оп.1, спр.1777) (РІ, кн.5, с.326).*

Кобець Михайло Петрович, 1901 р.н., с. Москалі Чернігівського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Москалі, одноосібник. Заарештований 20.04.1931 р. за ст.54-10 ч.1 КК УСРР. 28.05.1931 р. справу припинено. Реабілітований 28.02.1996 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.405) (РІ, кн.5, с.334).*

Кобець Петро Демидович, 1873 р.н., с. Москалі Чернігівського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Москалі, одноосібник. Заарештований 20.04.1931 р. за ст.54-10 ч.1 КК УСРР. 28.05.1931 р. справу припинено. Реабілітований 28.02.1996 р. (*Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.405) (РІ, кн.5, с.335).*

Коленько Олександра Іванівна, 1916 р.н., с. Шибиринівка Чернігівського р-ну, українка. Проживала у с. Шибиринівка, колгоспниця. 14.07.1945 р. взята на підписку про невиїзд. За постановою особливою наради при МГБ СРСР від 06.05.1946 р. як член сім'ї зрадника Батьківщини вислана до Казахстану на 5 років. Реабілітована 27.06.1994 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.12103) (РІ, кн.5, с.405).*

Конончук Марія Миколаївна, 1916[1917] р.н., с. Антоновичі Михайло-Коцюбинського (нині Чернігівського) р-ну, українка, освіта початкова. Проживала у м. Чернігів, не працювала. Заарештована 15.06.1944 р. За вироком ВТ військ НКВД по Чернігівській області від 01.10.1944 р. за ст.54-1 «а» КК УРСР засуджена до позбавлення волі у ВТТ на 10 років. Реабілітована 23.03.1992 р. *(ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр.15700-п) (РІ, кн.5, с.446).*

Кулага Микола Петрович, 1900 р.н., с. Антоновичі Михайло-Коцюбинького (нині Чернігівського) р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Антоновичі, колгоспник. Заарештований 02.10.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 03.11.1937 р. за проведення антирадянської агітації ув'язнений до ВТТ на 8 років. Відбував

покарання у Буреїнському ВТТ. Реабілітований 31.03.1961 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.4698) (РІ, кн.5, с.612).*

Латай Іван Пантелійович, 1895 р.н., с. Москалі Чернігівського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Москалі, одноосібник. Заарештований 20.04.1931 р. за ст.54-10 ч.1 КК УСРР. 28.05.1931 р. справу припинено. Реабілітований 28.02.1996 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.405) (РІ, кн.6, с.214).*

Любченко Лука Андрійович, 1901 р.н., с. Антоновичі Михайло-Коцюбинського (нині Чернігівського) р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у м. Чернігів, вантажник. Заарештований 27.07.1937 р. За вироком лінійного суду Південно-Західної залізниці від 19.09.1937 р. за ст.54-10 КК УРСР засуджений до позбавлення волі на 5 років. Звільнений 27.07.1942 р. Реабілітований 24.07.1963 р. *(ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр.8673-п) (РІ, кн.5, с.317).*

Ольховик Ростислав Михайлович, 1895 р.н., с. Шибиринівка Михайло-Коцюбинського (нині Чернігівського) р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у м. Чернігів, експедитор. Заарештований 04.10.1936 р. За вироком спец колегії Чернігівського облсуду від 10.08.1937 р. за ст.54-10 ч.1 КК УРСР засуджений до позбавлення волі на 4 роки. Реабілітований 16.08.1991 р. *(ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр.15077-п) (РІ, кн.6, с.610).*

Юрій Дахно

Зі справ репресованих

Ващенок Василь Петрович 1893 р.н., уродженець села Антоновичі Михайло-Коцюбинського району, українець, освіта початкова. Одноосібник, проживав у селі Редьківка Любецького району разом із дружиною Євдокією, дітей не мали. У господарстві було 3 гектари землі, двоє коней, одна корова, господарські будівлі. Податку платив до десяти карбованців. Позбавлений права голосу. 1918 року Ващенок В.П. служив у гетьманській варті при Антоновицькій волості, брав участь в арештах червоних партизан та відданих радянській владі селян. 1919 року був заарештований чернігівським Губчека за добровільну службу в гетьманській варті. Після 8 місяців арешту був звільнений без суду. 1931 року працював на четвертому пункті десятої дільниці станції «Узлова» від артілі «Грабар» із розвитку шляхів сполучення. На зиму 1931–1932 рр. повернувся в Редьківку. Весь час Ващенок, як і його батько Петро Кирилович, вороже ставились до радянської влади.

Постановою «трійки» ЧОУ НКВС УРСР від 03.11.1937 р. за участь у контрреволюційній організації та за різні пораженські та троцкістські висловлювання, Ващенок Василь Петрович засуджений до вищої міри покарання через розстріл. Реабілітовано Ващенка В.П. 03.12.1960 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.4580; РІ, кн.3, с.495).*

Справа № 15700-п, фігурантами якої є Конончук Марія Миколаївна, Конончук Катерина Тимофіївна та Тупиця Наталія Петрівна. Усі три жінки – колишні мешканки с. Антоновичі Чернігівського району. Мали дружні стосунки. Конончук Катерина та Марія доводились одна одній троюрідними сестрами:

Конончук Марія Миколаївна 1916 р.н., уродженка села Антоновичі Чернігівського району, українка, освіта початкова. Проживала в місті Чернігові. Із чоловіком, Сахніним Єремією Менделевичем, шлюб був розірваний у 1935 році. Мала доньку Світлану. Із грудня 1941 по травень 1942 рр. працювала різноробочою з ремонту квартир працівникам поліції. Із травня 1942 по вересень 1943 рр. – техпрацівницею в СД. На початку 1943 року була заарештована як дружина єврея за чиїмось доносом. Звільнена за сприянням інтенданта контррозвідки Подоляка – квартиранта своєї троюрідної сестри Конончук К.Т. Заарештована 15.06.1944 р. Звинувачена в тому, що в період німецько-фашистської окупації протягом двох років була на службі в поліції СД, мала тісний зв'язок із німецьким офіцером, приймала від нього подарунки та брала участь у вечірках з офіцерами контррозвідувальних органів. За вироком Військового Трибуналу військ НКВС Чернігівської області від 01.10.1944 р. за ст.54-1 «а» КК УРСР засуджена до позбавлення волі у ВТЛ на 10 років. Перевіркою в Чернігівському Держархіві 1985 року встановлено, що в діях Конончук М.М. немає складу злочину. У СД працювала прибиральницею, де дала розписку про нерозголошення побаченого на місці роботи. Після відбування покарання 1955 року Конончук Марія Миколаївна стала психічно неповноцінною. Подальша доля невідома. Реабілітована 23.03.1992 р.

Конончук Катерина Тимофіївна 1917 р.н., уродженка м. Веселі Терни Криворізького району Дніпропетровської області. Батьки: Конончуки Тимофій Степанович та Ганна Андріївна мешкали в селі Антоновичі Чернігівського району. Батько працював лікарем Антоновицької дільничної лікарні. Сама Конончук К.Т. мешкала в м. Чернігів разом із чоловіком та двома дітьми, за адресою вул. Куйбишева, 9. До окупації працювала черговою в Чернігівському готелі № 1. Чоловік Грохольський Яків Якович, знаходився в Червоній Армії з 1941 року, у чині старшини. Із приходом німців Конончук переїхала разом із дітьми до батьків у с. Антоновичі. Через декілька тижнів повернулась до Чернігова і стала працювати прибиральницею в Будконторі. Згодом звільнилась і стала годувати своїх квартирантів, які, як з'ясувалось лише згодом, були агентами німецької розвідки. Заарештована 15.06.1944 року. Звинувачення полягало в тому, що

Конончук К.Т. в період німецько-фашистської окупації, з липня 1942 року була господаркою явочної квартири резидентури «Зондерштаба Р», організовувала прийом агентури. Працювала техпрацівницею в поліції СД, мала тісний зв'язок із начальником в'язниці Штрассе, від якого отримувала награбовані речі та виїжджала з ним на операції проти партизанів. За вироком ВТ військ НКВС по Чернігівській області з ст.54-1 «а» КК УРСР засуджена до позбавлення волі на 15 років. На утриманні батька, Конончука Т.С., залишилось двоє неповнолітніх дітей. Звільнена 27.07.1955 р. Перевіркою в Чернігівському Держархіві 1985 року встановлено, що матеріалами справи не доведено, що Конончук К.Т. утримувала явочну квартиру з прийманням там агентури. Не встановлено також виїзди звинуваченої з міста для участі в операціях проти партизанів. Так як в матеріалах справи відсутнє підтвердження обґрунтоване в притягненні її до відповідальності, Конончук К.Т реабілітована 23.03.1992 р. *(Фото із кримінальної справи).*

Тупиця Наталія Петрівна 1924 р.н., уродженка села Антоновичі Чернігівського району, українка, освіта – 9 класів, член ВЛКСМ. Батьки – Тупиці Петро Миколайович та Марфа Пантеліївна. Рідний брат, Тупиця Віталій Петрович, на фронті мав три державні нагороди, загинув 21.11.1944 р. Рідний дядько – Тупиця Василь Миколайович розстріляний фашистами в чернігівській в'язниці. Тупиця Н.П. до німецької окупації працювала помічником бухгалтера Шерстяної фабрики міста Чернігова. У роки окупації працювала рядовим членом сільськогосподарської общини в селі Антоновичі, мала тісний зв'язок із партизанським загоном. Коли німці окупували Чернігівську область, ***Мишко Іван Артемович, який на той*** час працював машиністом на станції «Чернігів», у вересні-жовтні 1942 року мав зв'язок із комуністами, залишеними Чернігівським обкомом ВКП(б) для організації партизанських загонів. У жовтні Мишко залишив роботу і пішов в партизанський загін М.М. Таранущенка. Він запросив Тупицю Наталію до партизанського загону, але вона відмовилась, посилаючись на сімейні обставини, натомість дала згоду працювати підпільно на користь партизанів і надалі тримала зв'язок із командиром розвідки Мишком та десятьма партизанами-розвідниками. Після розповіді командирові про випадкове знайомство з квартирантом своєї знайомої Конончук К.Т., який був представником німецької розвідки з виявлення партизанів та осіб невдоволених німецькою владою, командир партизанської розвідки Мишко дав завдання Тупиці Наталії вступити у зв'язок з інтендантом Подоляко (таке було прізвище згаданого представника німецької розвідки) і дізнаватись, хто до нього ходить і для чого, щоб німецька агентура не могла проникати до партизанських загонів. Таким чином було виявлено двох жінок та одного чоловіка, які були німецькими

агентами. Вони були спіймані та розстріляні. За завданням командира розвідки, Тупиця з січня по травень 1943 року, неодноразово відвідувала місто Чернігів, звідки приносила партизанам дані про кількість німецьких військ, їхній напрям, дізнавалась, де стоять пости на залізничній колії, де знаходяться бомбосклади. Згідно із завданням, Тупиця купувала на базарі для партизанів продукти харчування, сірники, цигарки. У серпні 1943 року, разом із партизаном Хиленко Іваном підірвали молотарку, на якій молотили хліб для німців в селі Довжик. Вищезгадані факти підтверджуються свідченнями осіб серед партизанів, які проходили за цією справою. Після визволення Чернігова від німецької окупації працювала бухгалтером Союззаготтрансу. Заарештована 18.07.1944 р. Звинувачена за зв'язок із резидентом німецького контррозвідувального органу «Зондерштаб-Р», як агент із виявлення партизанів та комуністів. До справи долучена характеристика Антоновицької сільської ради, в якій Тупиця Н.П. показана як активістка і краща працівниця серед молоді, яка брала безпосередню участь у справі з організації партизанських загонів, надавала безпосередню допомогу окремим із них щодо харчування, розвідувальних даних та створення належних умов для ведення боротьби з німецькими окупантами. Мешканці села Антоновичі поставили свої підписи в захист звинуваченої. Крім того, у справі зберігається пояснювальна записка командира партизанського загону ім. М.Коцюбинського Саричева В.Ф., котрий стверджує, що особисто Тупицю Н.П. не знав, але вона була знайома з командиром розвідки Мишком. Згадується написана олівцем довідка, що з невідомої причини була вилучена зі справи, про зв'язок Тупиці Н.П. із партизанським загоном. Також у свідченнях очевидців мають місце такі людські фактори, як заздрість, підлість та страх. За вироком ВТ військ НКВС у Чернігівській області за ст.54-1 «а» КК УРСР Тупиця Н.П. засуджена до позбавлення волі на 15 років. Справа була оскаржена рідними, термін покарання було змінено до 10 років. Покарання відбувала спочатку у ВТЛ № 12 м. Дзержинська Сталінської області. Згодом – у м. Тайшет Іркутської області, п/я 215/6-027 в таборах з/к. Після відбуття покарання 07.05.1954 р. відправлена на поселення до п. Борзова Хандальської с/р Красноярського краю, Довго-Мостовського району. Працювала помічником бухгалтера Пійського МЛЗП Довго-Мостовського Ліспромгоспу. Заява 1955 року з проханням Тупиці Н.П. про перегляд справи з наданням дозволу залишити поселення і повернутись додому доглядати батьків була відхилена. Перевіркою в Чернігівському Держархіві 1985 року, даних про причетність Тупиці Н.П. до агентури контррозвідувальних та інших німецьких каральних органів не виявлено. Скоєння злочину не встановлено. Доведено, що Тупиця Наталія Петрівна допомагала партизанам: збирала для них харчі, проводила розвідки, виявляла німецьку агентуру. Останні роки Тупиця Наталія Петрівна мешкала в м. Чернігові за адресою, вул. Рудого, 39. Реабілітована 23.03.1992 р. *(ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр.15700-п; РІ, кн.5, с.446; фото із кримінальної справи).*

ПАСПОРТ

Действителен по 1941 года

1. Имя, отчество, фамилия Григорий Григорьевич Ельчиц

2. Время и место рождения 1895 года с. Антоновичи Чер. обл.

3. Национальность украинец

4. Социальное положение служащий

5. Постоянное местожительство г. Ниженка Черниговской области

6. Отношение к военной службе Военнообязанный рядовой

7. Собственноручная подпись владельца паспорта

Єльчиць Григорій Григорович 1895 р.н., уродженець с. Антоновичі Чернігівського району, українець, освіта початкова. Проживав у місті Ніжин. Працював референтом по тарі засолювального заводу № 1.

У розмові з працівниками заводу 26.05.1936 р. Єльчиць називав передовиків-стахановців паразитами та штампованими стахановцями. Перший раз йому пощастило: за висловлювання, визнані неетичними, отримав лише попередження, що в разі повторення будуть прийняті більш жорсткі заходи. Із того часу референта взято на особливий контроль. Ревізія показала багато недоліків у його роботі. А вже 23.10.1937 р. заведена кримінальна справа на Єльчиця Г.Г. серед вісьмох працівників заводу як членів шпигунсько-диверсійної повстанської організації, що займалась шкідництвом.

Рішенням засідання «трійки» ЧОУ НКВС від 19.11.1937 р. ув'язнено Єльчиця Григорія Григоровича на 10 років виправних таборів з 27.10.1937 р.

18 червня 1957 року справа за обвинуваченням Єльчиця Г.Г. Військовим трибуналом Київського Військового Округу переглянута і він реабілітований. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.3016; РІ, кн.5, с.30;фото паспорту із кримінальної справи).*

Кулага Микола Петрович 05.05.1900 р.н., уродженець с. Антоновичі Чернігівського району, українець, освіта початкова. Проживав разом із дружиною Олександрою Григорівною, донькою Ольгою, 1920 р.н., матір'ю Оленою Федорівною та дідом Петром Йосиповичем. Батько – Петро Петрович – колишній писар Антоновицької волості (1900–1906 рр.), згодом околодочний у чернігівській в'язниці, ще згодом – на службі в конторі з будівництва залізниці «Донбас – Москва». Додому навідувався раз в 1-2 роки, всього на декілька днів. Привозив родині матеріальну допомогу. До 1918 року сім'я мала 11,5 десятин землі. На 1930 рік землі було 9,5 десятин, дві десятини відійшло у спадок рідному дядькові. Мала родина криту черепицею хату, клуню, комору та великий хлів із повіткою. Із живності мали двох коней, корову з телицею, свиней та овець до 16 голів. Мали найманого працівника – хлопчика-підлітка. Розпродавши господарство, Кулага Микола Петрович вступив до колгоспу. За соціальним положенням родина вважалась заможними середняками, тому не розкуркулювалась, лише 1930 року в порядку твердого виконання завдання було вилучено корову. У колгоспі Кулага М.П. працював у бригаді шляхового будівництва, деякий час був бригадиром.

Перший раз Кулага був заарештований органами ГПУ 1932 року за справою повстання в Ріпкинському районі та погрому винокурні. Тоді заарештований знаходився під вартою шість місяців. За той час був завербований органами як секретний співробітник і звільнений з-під варти для подальшого викриття учасників підпільної організації. Протягом п'яти років Кулага замість сприяння органам НКВС, дезінформував останніх, а сам, натомість, займався антирадянською агітацією.

На час другого арешту працював охоронцем центрального Ремзаводу м. Чернігів. Заарештований як член повстанської групи, що існувала в Ріпкинському районі і виступала проти радянської влади з метою її знищення. Кулага знав особисто одного із ватажків цієї групи, із яким познайомився провідуючи рідного дядька Ушача П.Ф., на той час фельдшера лікарні с. Редьківка. За постановою «трійки» при УНКВС засуджений на 8 років виправно-трудових таборів з 02.10.1937 р. Покарання відбував у Буріїнському залізничному будтаборі НКВС на ДД ст. Пульдур (Кульдур) до 04.10.1945 р.

19.08.1965 р. вирок постанови «трійки» при Чернігівському обласному управлінні НКВС УРСР від 03.11.1937 р. відмінено і справа припинена за відсутністю складу злочину *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.4698; РІ, кн.5, с.612).*

Любченко Лука Андрійович 1901 р. н., уродженець села Антоновичі Чернігівського району, українець, освічений. До революції був середняком. Мав 6 десятин землі, хату, комору, два хліви. Із худоби – 2 коней, корову та дрібного поголів'я до 10. 1933 року за невиконання твердого плану сільськогосподарської політкомпанії майно Любченків було частково спродано: хліви, комору та дрібні хатні речі. 1935 року за невиконання мінімуму та хлібопоставки було позбавлено землекористування орною землею. На 5 їдців залишилась одна хата та 0,27 га.

Голова сім'ї подався до міста Чернігова та влаштувався вантажником на залізничну станцію. Проживав у гуртожитку при станції.

Справу на Любченка Л.А. було заведено 27.07.1937 р. Його звинувачення полягало в тому, що серед робітників та службовців систематично проводив контрреволюційну агітацію, компрометуючу заходи партії та радянської влади, а також вихваляння старого царського режиму: «Тому, що пишуть в газетах можна вірити лише наполовину. У радянських газетах частіше друкують брехню. Я наведу вам приклад: якщо в Іспанії фашисти перемагають республіканців, то тоді в радянських газетах пишуть навпаки, що республіканці перемагають фашистів». У червні 1937 року на товарному дворі

Любченко в присутності вантажників казав: «Зараз, за радянської влади жити неможливо, в селах колгоспники працюють багато, а одержують дуже мало. Хліб, який колгоспники вирощують та збирають, влада від них відбирає. Колгоспнику залишається лише 200-300 грамів на день. Селяни голодують, ходять опухлі від голоду». Під час завантаження вагонів у червні того ж року сказав: «Ех! Життя, це не те, що було в старі царські часи. Тоді можна було жити і ні в чому нужди не мати. Кожен був собі господар, всього мав вдосталь, а зараз доводиться подихати. І на підприємствах працювати неможливо – робітничої зарплати вистачає лише на хліб». Пригадали Любченку і його висловлювання стосовно державної позики, на яку він не став підписуватися, а на роз'яснення одного зі співробітників відповів: «Іди ти звідси, щоб я тебе не бачив. Я не хочу й чути про той заїм, а ти мені його нав'язуєш».

За вироком лінійного суду Південно-західної залізниці від 19.09.1937 р. за ст. 54-10 КК УРСР Любченко Л.А. засуджений до позбавлення волі на 5 років, враховуючи попереднє ув'язнення з 27 липня 1937 року.

Родина Любченків Луки Андрійовича та Мотрони Гаврилівни, мешканців села Антоновичі, заяву до колгоспу не подала. Скільки не пресували сільські активісти, а Любченки так і залишились одноосібниками. Натомість голова родини подався працювати до міста Чернігова на залізничну станцію. Час від часу навідувався до своєї родини, приносив заробітки – отак продовжувалось декілька років. Разом з іншими залізничниками мешкав у вагончику, який слугував за гуртожиток. Переглядаючи свіжу пресу, зарубіжні новини, засумнівався у правдивості інформації, бо в газеті «Правда» було написано одне, а у «Відомостях» – зовсім інше. Своєю думкою поділився зі співробітниками.

Колима зі своїми золотими копальнями зустріла в'язня непривітно. Доки було літо, то ще було сяк-так, а з настанням холодів жити стало не в силах. Та якби лише холод, а то ще й голод. В'язні мерли як мухи. Земля була мерзла, тому ніхто небіжчиків не ховав, трупи складали в три поверхи, під відкритим небом.

Геть опухлий від голоду, ледве тягнучи ноги, подумки прощаючись зі своїми близькими, чекав Лука своєї смертної години. Раптом до нього підійшов незнайомець, поклавши руку на плече промовив: «Лукаша, це ти?». Незнайомцем виявився земляк із сусіднього Антоновичам села Пльохова. Як виявилось, він працював кухарем, тому запропонував Луці роботу на кухні: шкребти казани. Наче в рай попав Лука, бо пригарками з казанів можна було трохи підживитись.

Із настанням весни лід на річці розтанув, трупи колишніх в'язнів пішли за водою. Хто залишився в живих, знову приступили до роботи. Пощастило Луці і вдруге, вимив золотий самородок. Відправили в Москву на озброєння танкової колони. Просився Лука на фронт, але одержав відмову, як політично неблагонадійний. Термін покарання закінчився 27.07.1942 р. Виїхати не

дозволили, а надали вільне поселення. Був денщиком при якомусь полковнику, доводилось навіть прати спідню білизну йому і його дружині. Коли полковника за якусь провину репресували – перейшов працювати до іншого.

Додому повернувся лише 1949 року. Дістався Чернігова, зайшов на базар – і треба ж було тому трапитись: на базарі були його дружина і братова. Хтось обхопив Луку ззаду за шию, виявилось, що це була братова жінка Агафія. Вона й сказала, що тут поряд і його Мотрона. Від них і дізнався, що єдиний син Василь 1925 року народження, загинув в полоні, згорів в концтаборі, підпаленому відступаючими німцями. Доньці Анюті довелося побувати в німецькому рабстві. Виявилось, що поштових переказів, що він відправляв після війни, родина не отримувала. Місцевий листоноша на колінах благав прощення за присвоєння чужих грошей, мовляв нічим було платити податки. Довелося пробачити.

Його рятівник – земляк із села Пльохова додому не повернувся, скосила епідемія. Тому, повернувшись додому, Лука, доки мав сили, навідувався до його дружини та доньок, допомагав по господарству: перегородити тин, чи відремонтувати дах.

Реабілітований Любченко Лука Андрійович 24.07.1963 р. Використано спогади онуки реабілітованого. Фото із сімейного архіву Іриньової Р.В. *(ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр.8673-п; РІ, кн.5, с.317).*

Осташков (Осташко) Валентин Михайлович 1878 р.н., уродженець с. Марчихина Буда Глухівського району Сумської області, за походженням – дворянин. Дружина – Майсюк Євдокія Кузьмівна, уродженка села Антоновичі, мали трьох дітей. Як селянин-одноосібник проживав на хуторі Осташков Мекшунівської сільської ради. Мав 49 десятин землі, 9 коней, 15 голів великої рогатої худоби, 12 свиней. У господарстві використовував працю батраків. 1932 року майно було відчужене, позбавлений виборчих прав. Того ж року Осташко В.М. перебував сім тижнів під вартою при Ріпкинському ГПУ за тісний зв’язок із бандою Бовди. До арешту проживав у місті Чернігові за адресою вул. Загородна, 4, працював на музичній фабриці. Заарештований 08.10.1937 року. За свідченнями, до всіх заходів радянської влади ставився вороже, говорив таке: «Я казав і казати буду, що нам тоді буде краще жити, коли стріляти будуть не в Ленінграді, а в Москві. І ми в селах допоможемо знищити всю шваль. А допоки ми цього не зробимо, будемо гинути як мухи і наш труд згине разом із нами». Погрожував одному з активістів із розкуркулення: «Ну як! Тобі подобається, що я ходжу наче безпритульний? Пам’ятай! Що це через вас негодяїв-активістів. Прийде той час, коли я з ваших кісток собі господарство побудую. Вам цього не оминути, ми свого діждемось!».

Постановою «трійки» при Чернігівському Облуправлінні НКВС УРСР Осташков Валентин Михайлович, як учасник контрреволюційної організації, яка налічувала до 60 осіб її членів (серед яких Кулага М.П. та Ващенок В.П.), і

метою якої було знищення радянської влади через збройне повстання, засуджений до смертної кари. Розстріляний 10 листопада 1937 року. Реабілітовано Осташкова В.М. 15.02.1999 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-4609, оп.1, спр.2080; РІ, кн.2, с.636).*

Зі справ репресованих

Бердиченко Василь Романович 1905 р. н., уродженець села Москалі, українець, малописьменний. Мав 25 десятин землі, вітряного млина, соломорізку, п'ятеро коней. Його брат Петро валяв валянки. Майно було розпродано частково.

Засуджений за антиколгоспну агітацію: «Як запишешся до колгоспу, попадеш у павутину, в кабалу, бо колгосп – це та ж сама панщина, увесь свій вік будеш працювати на комуністів та жидів». На початку серпня 1931 року під час прийняття плану по хлібозаготівлі Бердиченко виступав на зборах і закликав усіх «не приймати план, бо він неймовірно великий, якщо план буде прийнято, потрібно буде його виконувати, тоді всі залишимося без нічого і помремо від голоду». Називав радянську владу «грабіловкою», коли був виведений зі зборів, то стояв на вулиці і продовжував свою промову: «Ви бачите, що радянська влада грабує селянство. Хліб у жодному разі не можна віддавати. Я свій сховав, не повезу ні фунта. Хай шукають, знайдуть – хай забирають, але сам не повезу». Під час обшуку бригадою сільського активу було знайдено у схроні в погребі 20 пудів частково пропрілого хліба різних культур, самого Бердиченка затримано. Арештант з-під варти втік і тривалий час переховувався в урочищі «Мале», що під Москалями.

Постановою особливої наради при колегії ГПУ України Бердиченко Василь Романович засуджений до трьох років концтаборів з 18.12.1932 р.

Подальша доля невідома, додому так і не повернувся, певно, десь там і згинув. Реабілітований 05.07.1989 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.7101; РІ, кн.3, с.324; фото із колекції світлин Юрія Дахна).*

Білий Микола Кирилович 28.12.1916 р.н., уродженець с. Москалі. До колективізації проживав разом із батьками – Кирилом Івановичем та Агафією Прокопівною, сестрою Марією, братами Іваном, Василем, Михайлом, Михайловою дружиною Ольгою та їхньою донькою Валентиною. 1932 року все майно Білих було вилучене, голова сім'ї Білий К.І. помер від голоду. Решта членів родини вимушені були тікати хто куди. Микола влаштувався на «Катанінку» (шерстяну фабрику) м. Чернігів. Зник безслідно в роки масових репресій.

Гай (Гой) Ніна Григорівна 1924 р.н., уродженка с. Москалі Михайло-Коцюбинського (нині Чернігівського) району, українка, освіта – 9 класів. 1931

року родина переїхала на постійне місце проживання до міста Чернігів. Мешкала за адресою 2-га Набережна вулиця, 10, разом із матір'ю Гой (Рись) Варварою Корніївною, 1899 р.н., сестрою Любов'ю, 1922 р.н. та її чоловіком Федяєм Михайлом Федоровичем. Батько – Гой Григорій Федорович – швець за фахом, мешкав з іншою жінкою в селі Кувечичі Чернігівського району. Тікаючи від німців, родина Гоїв деякий час проживала в селі Шибиринівка Чернігівського району у родичів Варвари Корніївни. Трохи згодом повернулися додому в Чернігів. Окупаційна влада організувала трирічні курси з вивчення німецької мови. Щоб уникнути відправлення до Німеччини, Ніна пішла на ці курси. Після дев'яти місяців навчання була направлена біржею на посаду перекладача в лісопильню тарного заводу, з окладом 750 крб., де працювала до звільнення Чернігова від окупантів. Заарештована 06.10.1943 р. За перекладачку вступилися працівниці лісопильні, котрі дали відгуки про Гой Н.Г., як найбільш людяну з п'ятьох перекладачок тарного заводу, яка ніколи нікому з працівників не відмовляла в допомозі, клопоталась перед начальством за краще забезпечення продуктами харчування, заздалегідь попереджала робітниць про можливе вербування до Німеччини. За результатами слідства Гой Ніна Григорівна зрадницькою діяльністю не займалася, зв'язків з органами німецької розвідки не мала. За постановою начальника ОУ НКВС 13.11.1943 р. справу було припинено, арештовану звільнено з-під варти. Реабілітована 17.12.1997 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.6090; РІ. кн.4, с.249).*

Гой Григорій Федорович (10.06.1894–27.03.1965), уродженець с. Москалі Чернігівського району. Батьки – Федір Миколайович та Фотинія Стефанівна – селяни-середняки. Григорій – професійний майстер-чоботар, крім того жартівник, балагур і штукар, без якого не обходилась жодна сільська авантюра. Уся округа була в захваті від виготовленого ним модельного взуття, а про його дотепні, а часом і недотепні, витівки складали анекдоти. Понад десяток Хурлікових (саме так його прозивали по-вуличному) історій маю у своїх записах.

Свого часу довелося Грицькові працювати продавцем у чернігівській міській крамниці, власником якої був багатий підприємець Соколов, на що вказував напис на крамниці. Розміщувалась крамниця не деінде, як біля самісінької Красної площі міста Чернігова. Завдяки тісній співпраці власника і простого продавця (останній із будь-ким міг знайти спільну мову), в рідному селі Григорія, тобто в Москалях, було відкрито споживчу філію.

Здавалось усе було б добре, якби Григорій не був замішаний в афері з розкрадання товарів із крамниці. Хлопці стали виносити одяг, одягаючи щось на себе та зверху ще своє пальто. Це продовжувалось недовго: ревізія показала нестачу. Хлопців відразу ж запідозрили в крадіжці і врешті-решт спіймали на гарячому – довелося відповідати за скоєне.

Повернувшись додому в село, Григорій подався до сільбуду. Приміщення було щойно побудоване. Колишня добротна хата з високим ґанком, була вилучена у її власника Кобця Степана Андрійовича, перевезена в центр села і перебудована в сільський клуб. Приміщення мало величеньку залу та дві кімнати, придатні для житла. Отже, Григорій, переступивши поріг сільбуду і маючи славу на всі жарти майстра, зразу вирішив привернути до себе увагу. Сплеснув долонею об долоню, потім пройшовши долонями собі по грудях, по ногах, зробив танцювальний притоп і проказав наче проспівав: «Зала так зала, да нема ні хліба, ні сала». Коли зрозумів, що не те сказав – було вже запізно. Як ми знаємо: і стіни вуха мають, а крім того в сільбуді були присутні «вухасті» й «окасті» члени сільського активу. Мати таку нагоду вислужитись і не скористатись нею, було не за їхніми правилами. Отак за свою витівку і отримав Григорій Федорович п’ять років сибірських таборів.

Як малося в’язню в сибірському засланні невідомо. Знаю лише, що відбув строк покарання «від дзвінка до дзвінка». Судячи з того, що під час відсидки зумів сфотографуватись, то з його вигляду на фотографії, гадаю, що не так уже й погано мався. Мабуть, знайшов компроміс із начальством і там.

Продавцям крамниці підприємця Соколова видавався формений одяг. Знайшовши через багато років на горищі в покидищі лише рубці від колишньої форменої сорочки, відчув запах парфумів. П’янкий запах «Шанель № 5» навіяв спогади, тоскно защеміло серце.

Фото 1935 року з колекції світлин Юрія Дахна.

Зі справи № 405, фігурантами якої є мешканці села Москалі колишнього Козлянського району: *Бакун Григорій Якович, Бобровник Йосип Прокопович, Грищенко Семен Петрович, Грищенко Михайло Семенович, Кобець Петро Степанович, Кобець Петро Демидович, Кобець Михайло Петрович, Латай Іван Пантелійович.*

Бакун Григорій Якович, 1891 р.н. Дружина – Ірина Пантеліївна та четверо дітей. До революції мав на двох із братом Архипом 40 десятин землі, хату на дві кімнати, комору, хлів, клуню, двоє коней, корову, порося, 8 овець. Мав одного батрака. Сплачував сільськогосподарський податок: 1927 рік – 27 крб., 1928/29 р. – 28 крб., 1929/30р. – 28 крб., 1930/31 р. – 75 крб. У 1930 був позбавлений виборчих прав та обкладений в експертному порядку податком на суму

309 карбованців, за несплату якого в січні 1931 року було продано все майно. *Фото з колекції світлин Юрія Дахна.*

Бобровник Йосип Прокопович, 1882 р.н. Дружина – Марія Юхимівна та два сини – Костянтин, 1911 р.н., та Дмитро, 1916 р.н. Мали 28 десятин землі, які дісталася у спадок від батька Прокопа Петровича, розділили на двох із братом Олексієм. Отже, мав 12 десятин землі, дві житлові хати, два хліви, навіс, комору, клуню. Із живності мав коня з лошам, корову, свиню, 4 поросят, 8 овець. Мав одного постійного батрака. 1930 року позбавлений виборчих прав, господарство обкладено податком на суму 301 карбованець 50 копійок, за несплату якого майно було спродане повністю.

Грищенко Семен Петрович, 1865 р.н., неграмотний. Дружина – Віра Гнатівна, 2 сини – Михайло та Микола, та 2 доньки – Надія та Марія. Доньки Семена Петровича на час арешту батька були одружені. Господар мешкав на хуторі в урочищі «Олешки». Позбавлений виборчих прав 1931 року. Господарство обкладено податком на суму 197 крб. 60 коп.

Грищенко Михайло Семенович, 19.11.1903 р.н., малограмотний. Проживав разом із батьком. Мали 10 десятин землі, хату на дві кімнати, два хліви, клуню, комору. Із живності – коня, лоша, корову та 8 овець. Позбавлений виборчих прав 1931 року.

Кобець Петро Степанович, 28.01.1896 р.н. Господарство ліквідовано. Із хати побудовано сільбуд. До суду не дожив: помер від голоду в чернігівському Допрі. Батько, Кобець Степан Андрійович, помер від голоду в дорозі, прямуючи у с. Пушкарі, де мешкали його доньки.

Кобець Петро Демидович, 28.04.1874 р.н., вдівець, двоє дітей: син Михайло та донька Ганна. Мав 12,5 десятин землі, житлову хату з холодною кімнатою, три хліви, комору, клуню, січкарню. Із живності мав двох коней, корову, трьох свиней, шістьох овець.

Кобець Михайло Петрович, 15.10.1901 р.н. Дружина – Любов Олексіївна, двоє дітей. Проживав разом із батьком Петром Демидовичем. *Фото із світлин Юрія Дахна.*

Латай Іван Пантелійович, 12.06.1895 р.н. Дружина – Марина Григорівна. Мав 4 десятини землі, хату, хлів. Із живності – коня, лоша, корову, порося. Податок – 9 карбованців 55 коп. Починаючи з 1927 року, група вищезгаданих людей та мешканець міста Чернігова, уродженець села Москалі Клоновець Микола Васильович, були незадоволені радянською владою. Збираючись у хаті місцевого селянина-середняка Григорія Федоровича Гоя, обговорю-вали всі нагальні сільські проблеми, які потім озвучували під час зборів громади. Мали тісний зв’язок з однодумцями: колишніми поміщиками

Ольховиками та заможним селянином Філіпченком Петром, Ушачом Юрком, Савенком та Жлобою Я. – мешканцями сусіднього села Шибиринівки, селянином Призом Антоном із сусідніх Антоновичів та так званою бандою «Зайця». Так, наприклад, 1927 року був зірваний землеустрій села. 1929 року виступили проти самооподаткування, казали таке: «Школа у нас є, дороги всі справні, вони заберуть від нас гроші і будуть будувати по городах ті ятри, самі комісари будуть веселитись, а ти, дурний хохол, віддавай останні гроші». Коли хтось із представників нової влади починав казати, що це куркульська провокація, то висували наперед члена своєї групи Латая Івана, який за своїм соціальним становищем був бідняком. Із усіх членів вищезгаданої групи, один лише Латай не був позбавлений виборчих прав і міг на зборах висловлювати думки своїх товаришів. Саме він уніс пропозицію стосовно питання самооподатку-вання, тим самим ледь не зірвавши збори. 1930 року група активізувала свої дії: проводили агітацію проти колективізації не лише в Москалях, але й у навколишніх селах: Кувечичах, Довжику та Мохнатині. Під час хлібозаготівлі 1929–1930 рр., Латай Іван кричав: «Навіщо нам план, у радянській владі все робиться добровільно! Давайте не голосувати, а дамо стільки, скільки хто зможе. Бо хтозна куди піде той хліб, а дурному мужику залишиться дуля під ніс. Тому прошу вас і раз, і вдруге, і втретє – не треба доводити нам план, а дамо, скільки хто зможе».

У лютому 1931 року за зловживання, наполегливе невиконання доведених до них твердих завдань і несплату всіх видів податку майно усіх так названих «куркулів-експертників» було ліквідовано. Уся згадана група перейшла в підпілля, долучивши до своїх агітаторів ще й Бобровника Якова, котрий розповідав односельцям, що «краще піти із сумою по світу, аніж вступати до колгоспу, бо це та сама панщина, ті самі поміщицькі маєтки або ще й гірше».

Грищенко Михайло Семенович запевняв: «Колгоспний рух – це база поліпшення державного стану та закріпачення селянства. Прийде той час, коли колгоспи будуть зруйновані, так як тепер зруйновані наші господарства».

28.05.1931 р., згідно із постановою РОГПУ Бакун Григорій Якович, Бобровник Йосип Прокопович, Грищенко Семен Петрович, Грищенко Михайло Семенович, Кобець Петро Демидович та Кобець Михайло Петрович звинувачені та зараховані до загальної групи із виявлення куркулів і відправлені разом із родинами до Челябінської області.

Бакун Г.Я. поїхав один: дружина з дітьми залишилась у Чернігові. Подальша доля невідома, додому не повернувся. Родичі до сьогодні мешкають у м. Чернігів.

Грищенки Семен Петрович, Віра Гнатівна та Михайло Семенович додому більше не повернулись. У Чернігові мешкав молодший син Микола, котрому вдалося втекти дорогою до Челябінська. Доньки Надія та Марія, на час вигнання мали вже свої сім'ї, тому постанова РОГПУ їх не торкнулась.

Кобець Петро Демидович помер від голоду дорогою до місця призначення. Тіло померлого охоронці викинули під час руху поїзда через вікно вагону**.**

Михайло Петрович із дружиною та дітьми, за розповіддю його самого, прожили у засланні непогано. Обзавелися власним господарством, влаштувалися на роботу. Після повернення мешкали в с. Чемер.

Латай Іван Пантелійович згідно із соцположенням, як бідняк, був звільнений з-під варти, справу припинено. Мешкав із дружиною та дітьми в Чернігові.

Усі фігуранти цієї справи реабілітовані 28.02.1996 р.

(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.405; РІ, кн.4, с.249, 334, 335, 371, 382, 383). Використані спогади старожилів. Фото з колекції світлин Юрія Дахна.

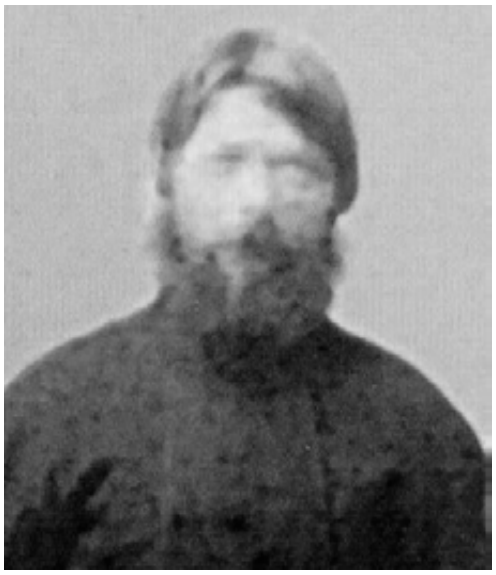

Клоновець Панас Федорович, 1868 р.н., уродженець с. Москалі Чернігівського району, українець, малописьменний. Проживав разом із дружиною та шістьома дітьми. Родина мала 24 десятини землі, криту залізом хату, два хліви з повіткою, два амбари та дві клуні. Із худоби – 3 коней (ще одного взяли під час мобілізації), дві дійні корови та бика. Крім того, великий запас будівничого лісу.

Справу на Клоновця П.Ф. – першого голову Москалівської сільської ради (1919 р.) заведено 20.08.1920 р. Йому висунуто звинувачення в агітації проти радянської влади та заріз власного бика, взятого на облік сільським комнезамом.

Заарештований за доносом голови комнезаму, голови виконкому та секретаря комнезаму: «Він (Клоновець П.) є куркульський елемент, який на кожному вуглу та перехресті веде серед населення провокаційні чутки та агітує проти радянської влади, каже, що партія більшовиків це бандити, лежні та грабителі, які грабують усю країну. Організовує тайні зібрання в очікуванні хутчішого перевороту другою владою та натравлює незаможних селян на голову комнезаму, каже щоб не слухали його, бо навчить і вас грабувати населення… До того ж присовокупляємо, що у Клоновця неодноразово відбирали зброю і досі ходять чутки, що він має револьвер системи «Сміта Вессона» з десятьма кулями. Клоновець Панас зарізав бика, який раніше належав йому, був відчужений і залишений як племінний для злучки корів».

Із судової справи розуміється, що вилучений бик був залишений для догляду у його колишнього господаря, тобто Клоновця П.Ф. за його згодою. Спочатку молодий бик випасався на пасовищі разом із коровами. Коли ж треба було тримати окремо, Клоновець звернувся до голови комнезаму з проханням виділяти більше харчу для годівлі бика або платити грошима. Не дочекавшись відповіді – зарізав бика, частину м’яса віддав на армію, а решту продав по

базарній ціні, виправдовуючись тим, що його сім'я з десяти осіб на зиму не взута, а бик у селі не єдиний.

За вироком Чернігівського губревтрибуналу від 04.02.1921 р. за проведення контрреволюційної агітації та непокору радянській владі Клоновець П.Ф. був засуджений до позбавлення волі на 3 роки у виправному домі із застосуванням примусових робіт умовно з визволенням з-під варти. Міра покарання не змінювалась.

Клоновець Панас Федорович помер слідом за дружиною Уляною Романівною, сином Михайлом та онучкою Ганною від голоду 1932–1933 рр. Із вищезгаданих господарських будівель залишилась лише одна хата з голими стінами. Донька померлих, яка на той час працювала служницею в міщанській родині, випадково почувши про смерть матері, відпросилась у господарів і побігла додому. Батька застала вже на останньому видиху. Побачивши геть опухлу дружину покійного брата та посинілу трирічну племінницю, слізно випросила в своїх роботодавців грошей у позику і викупила в колгоспі батьківську хату, яка підлягала відчуженню за несплату податку.

За відсутністю складу злочину згідно із законом України «Про реабілітацію жертв політичних репресій на Україні» Клоновця П.Ф. реабілітовано 15.02.1999 року.

Використані спогади старожилів. Фото із сімейного архіву Юрія Дахна. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-4609, оп.1, спр.1777; РІ, кн.5, с.326).*

Кулага-Сафронова Уляна Федотівна 1911 р.н., уродженка с. Москалі Чернігівського району. Працюючи дояркою на сільській фермі, на плакаті із зображенням Йосипа Сталіна, видряпала вождеві очі. Засуджена на 10 років

позбавлення волі. Після смерті «вождя народів» потрапила під амністію. Повернулася додому, весь час працювала дояркою. Померла 27.10.1976 р

Руденок Григорій Григорович, 19.03.1900 р.н., уродженець с. Москалі Чернігівського району. Проживав разом із батьками – Григорієм Сергійовичем та Домнікією Іванівною, дружиною Олександрою Іванівною та двома синами – Миколою та Олександром. За соціальним становищем – середняки. Перед самим розкуркуленням купив олійницю (пристрій для виготовлення олії) у односельця, свого товариша Грищенка Степана. Коли дійшла черга куркулити середняків, бригада активістів на чолі з головою Штупуном прийшла до Руденка вилучити олійницю. Імпульсивний господар, схопивши «чекуху» погнався за Штупуном. Його скрутили, пов'язали і повезли у напрямі села Шибиринівки. Більше Руденка Г.Г. ніхто не бачив.

«Активісти коллективізації» – фото з колекції Ю. Дахна.

Зі справ репресованих

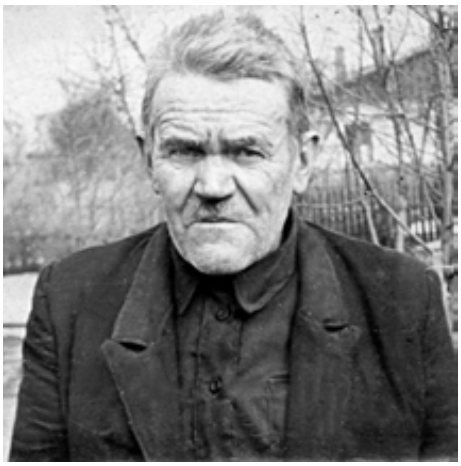

Бовда Митрофан Михайлович, 1905 р.н., с. Шибиринівка, Чернігівського району. Селянин, освіта – 1,5 роки сільської школи, кравець. У грудні 1939 року призваний до лав Червоної Армії, службу проходив на території Західної України до 01.01.1940 р. у 358 стрілецькому полку. Був направлений на фінський фронт, де в бою в районі станції «Лапмала» отримав осколкове поранення лівої ноги. Лікувався в госпіталі до 05.07.1940 р. 1941 року на фронт не взяли через інвалідність. Під час німецької окупації працював у сільськогосподарській артілі ланковим-десятихатником. Призваний на фронт після визволення села у вересні 1943 року. Проживав за місцем дислокації 4 ТМО 23 УОБ РГК, червоноармієць. Заарештований 11.12.1944р., за доносом товаришів по службі за те, що в гуртожитку ТМО 23 УОС РГК серед групи бійців, звертаючись до бійців російської національності, вів контрнаціоналістичні розмови про відмежування України від СРСР: «Україна буде вільна, самостійна, вона буде мати свою національну армію. Україна веде боротьбу уже багато років за свою самостійність і вже близький той час, коли вона буде вільною і незалежною від Росії. Ви знаєте, росіяни, хто ваш цар Сталін? – Він жид і зрадник. Казав Йоська, що маємо на десять років запасу, а два роки повоювали, та й нічого ні вдягти, ні поїсти. Позаганяли в мішок – лишилось тільки зав'язати». Справою заарештованого займався відділ контррозвідки НКО «Смерш» 23-го управління оборонного будівництва, резерву головного командування. Під час обшуку знайшли довідку про поранення, датовану 27.11.1940 р. та книжку «Малий молитвослов для вірних християн». 27.12.1944 р. військовий трибунал м. Львів засудив заарештованого за статтею 54-10 ч.2 із санкції ст.54-2 КК УРСР на 10 років позбавлення волі із

відправленням до виправного трудового табору, із пораженням у правах на три роки та конфіскацією майна. Покарання відбував у м. Маріїнськ Кемеровської області.

У березні 1945 року судовим виконавцем Михайло-Коцюбинського районного суду, в присутності свідків із числа сусідів було зроблено опис майна родини засудженого. Оціночна вартість становила 17 500 крб. Так як родина складалась з чотирьох осіб: батька – Бовди Михайла Степановича, 1877 р.н., дружини – Єфросинії Павлівни, дітей – Григорія, 1927 р.н., Марії, 1931р.н., та Олександри, 1942 р.н. Конфіскації підлягала п'ята частина загального майна. Дружина заарештованого, продавши частину речей, а саме: телицю, швейну машинку, декілька пудів картоплі – виплатила борг за присутності свідків.

Протест про відміну вироку підписаний генерал-майором юстиції Л.Крючковим 08.07.1966 р. Реабілітований 12.07.1966 р. Після двох років спроб повернути вартість конфіскованого майна, Бовда М.М. за рішенням суду від 28.05.1968 р. отримав 204 крб. 78 коп. *(ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр.10464-п; РІ, кн.3, с.372; фото із сімейного архіву Горогоцької Н.В.).*

Бовда Гаврило Васильович, 1888 р.н., с. Шибиринівка Чернігівського району. Селянин, малоосвічений, кравець-кустар. Під час царського режиму служив наглядачем у Довжицькому острозі, а згодом – старшим наглядачем у Чернігівській тюрмі. За свідченнями, які зберігаються в кримінальній справі № 198, «наглядач жорстоко поводився з арештантами з числа революціонерів, серед яких були учасники вбивства родини поміщика Хрисанфа Комаровського в селі Білоцерківка». Часто заходив до арештантів у камери та проводив агітацію такого змісту: «Бачите, до чого вас довели більшовики. Покиньте цих голодранців-шарлатанів, приставайте до нас – гетьманців».

У листопаді 1918 року Бовда був заарештований партизанами в селі Селянська Слобода. Оскільки в селі Жукотки не було місця для утримання в'язнів – заарештованого направили в село Скугарі до Коноваленка. Звідти Бовду було звільнено: чи то сам утік, чи Шибиринівські хлопці його захистили. Під час арешту у Бовди зброї не було. Револьвер системи Нагана зберігався у власній хаті, родичі його віддали. Із тих пір Бовда зник з очей, залишивши дружину та дітей, подався в Гомельську область, Брагинський район, село Жердноє, де працював кравцем-кустарем, а проживав із громадянкою Кравченко Ольгою Федорівною. Інколи навідувався в Шибиринівку до дружини та дітей. Під час одного з таких візитів втікача застукав колишній в'язень Варвинець. Хотів пристрелити на місці, та на захист спійманого стали сусіди, а рідний брат Бовди – Пантелій навколішках благав не вбивати на очах у дітей. Тоді Гаврилові вдалося уникнути смерті: зваживши на благання людей, Варвинець відпустив втікача. При цьому сказав: «Все одно від мене не втечеш, я тебе й з-під землі дістану». Арештували Гаврила Васильовича 30.03.1930 р. у квартирі племінника в м. Чернігів, коли він приїхав купити швейну машинку. Обвинувачення від 01.04.1930 р.: «На фоні найжорстокішої боротьби з каральним загоном Бродовича в період

Гетьманщини, чернігівська тюрма з її жорстокими сторонами Скуратом, Кузьменко та Бовдою…». Дружина арештованого, Ганна Григорівна, на той час агітаторка комнезаму, була дуже красномовною. «Говорила «наче ріпу гризла», – пригадували сільські старожили, навіть пам'ятали один із її лозунгів: «Хай живе раскрепощона жінка-трудівниця!». Намагалась врятувати чоловіка, та не вдалося. Клопотання про помилування (Касаційна скарга до Верховного суду) було відхилено. За вироком виїзної сесії Київської міської прокуратури від 08.12.1930 р., за ст.54-13 КК УРСР засуджений до вищої міри покарання та конфіскації майна. Заарештований вчинив самогубство 07.03.1931 р. За довідкою Шибиринівської сільської ради про склад сім'ї та опис майна констатовано, що у них була лише старі хата та хлів. Четверо членів родини: дружина Ганна Григорівна – 40 років, син Олексій – 9 років та син Михайло – 8 років.

Вирок у частині конфіскації було відмінено. Бовда Гаврило Васильович реабілітований 07.07.1994 р. *(ГДА СБ України, м. Чернігів – Спр.16542-п; РІ, кн.3, с.372). спогади старожилів.*

Бовда Надія Семенівна, 08.08.1924 р.н., уродженка села Шибиринівка Чернігівського району, українка, освіта: 9 класів. Проживала разом із батьками – Семеном Дмитрійовичем, 1890 р.н., та Ганною Яківною, 1901 р.н. Через несплату завдань із хлібозаготівлі та податків майно та хату Бовди Семена Дмитрійовича було конфісковано. Родина переїхала до міста Чернігова, де батько працював різноробочим, теслею при будконторі, а в окупацію – різноробочим у чернігівському земуправлінні. Мати працювала по людях, двірником. Самій Бовді Надії під час тимчасової німецької окупації довелося працювати чорноробочою на вокзалі. Два місяці займалася в медшколі, яку залишила, коли почалися вербування до Німеччини. Біржею праці була направлена різноробочою з ремонту будівель. Довелося ремонтувати гуртожиток для німецьких офіцерів, пропрацювавши 7 місяців, захворіла на запалення легенів і була звільнена. Згодом направлена біржею на роботу в 1 відділення міської поліції, де спочатку працювала діловодом з окладом 170 крб., а згодом машиністкою з окладом 290 крб. Працювала до звільнення Чернігова частинами Червоної армії. Після окупації проживала в м. Чернігові, навчалася в 9-му класі школи № 4. Заарештована Бовда Н.С. 18.05.1945 р. Відповідно до вироку її звинувачували в тому, що проживаючи на окупованій німцями території, вступила на службу до німецької поліції, де працювала діловодом-перекладачем до вересня 1943 року. Перебуваючи на службі, оформлювала документи, на друкарській машинці набирала тексти доповідей та лекцій профашистського змісту, а також виконувала функції перекладача під час допитів і звернень до

радянських громадян. За постановою особливої наради при НКВС СРСР від 21.11.1945 р. за ст.54-1 «а» КК УРСР засуджена до ВТЛ строком на 4 роки. Так як в матеріалах справи відсутнє підтвердження обґрунтоване в притягненні до відповідальності, Бовду Надію Семенівну реабілітовано 22.03.1994 р. Подальша її доля невідома. У справі знаходиться багато особистих фотографій.

(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.12075; РІ, кн.3, с.372).

Жлоба Лука Іванович, 1872 р.н., уродженець села Шибиринівка Чернігівського району, українець, козак, освіта домашня. Проживав у місті Остер Козелецького району разом із дружиною та трьома дітьми. Родина мала невеличку садибу та будиночок. Жлоба Л.І. був членом Остерського райсоюзу кооперативів, працював писарем. Три рази був взятий під варту. Першого разу на декілька днів у березні 1919 року за підозрою співучасті у крадіжках зі складських приміщень райсоюзу, коли було викрадено декілька сувоїв мануфактури. Вдруге заарештований червоноармійцями восени 1919 року під час відступу Червоної армії з м. Остер. Під час евакуації в'язниці Жлобі вдалося втекти з-під варти. Вже під час відступу денікінців він, разом із головою райсоюзу Петром Бутом, виїхав спочатку в м. Бровари, а трохи згодом – у Крим, де пішов на службу. Повернувся додому вже після встановлення в Криму радянської влади, причиною стала хвороба дружини.

Після повернення Жлоби додому, померли його дружина та син. Заарештований 13.04.1922 р. Його звинувачували у втечі з денікінцями, втечі з-під варти 1919 року, за що було розстріляно червоноармійця. Із допиту звинуваченого: «Під час евакуації в'язниці восени 1919 року, я був серед інших в'язнів. Нас супроводжували через села Корнилівку та Моровськ. У с. Максим зупинились на нічліг в одній хаті. Вийшовши вночі надвір по потребі, побачивши, що нікого нема, я втік. Ще коли я сидів у в'язниці м. Остра, одного разу вночі приходив червоноармієць із Петровим і вимагали від охоронця видати мене. Але так як у них не було на те ніякого паперу, то охоронець Лазар-татарин мене не віддав. Забрати мене хотіли, аби розстріляти. Крім цього, по дорозі під час евакуації проводились розстріли заарештованих. Ці обставини змусили мене втекти, заради збереження свого життя. Під час відступу денікінців, пішов з Остра, боячись повернення тієї ж бригади, від якої втік». За вироком чернігівського губернського ревтрибуналу від 15.06.1922 р. за підозрою у скоєнні контрреволюційного злочину Жлоба Л.І. був засуджений до позбавлення волі на 2 роки. Цікаво, що згідно з письмовим проханням трьох громадян м. Остер від 23.06.1922 року про звільнення Жлоби до закінчення польових робіт, так як у нього залишилось двоє неповнолітніх дітей, у випадку втечі засудженого ці люди брали на себе всю відповідальність. 24 червня 1922 року його було звільнено під підписання про невиїзд. Знову взято під варту 1 серпня 1922 року. Даних про його подальше звільнення у справі нема, так як і про його родичів.Жлоба Лука Іванович

реабілітований 27.09.1999 року. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-4609, оп.1, спр.6389; РІ, кн.5, с.67).*

Жукотський (Жукоцький) Іван Якович, 1901 р.н., уродженець хутора Славщина біля с. Шибиринівка Чернігівського району, українець, освіта початкова. Його батько – Жукотський Яків Сергійович, мешканець хутора Славщина, мав 60 десятин землі, 3 гектари саду, 15 га лісу, вітряного млина, кінну молотарку, віялку, жатку, культиватор. Із худоби – 8-10 коней, 4-5 корів, 15 свиней, до 50 голів дрібного скоту. У господарстві використовувалась наймана праця. Під час гетьманської влади Яків Жукотський був керівником спілки хліборобів-власників. У 1929–1930 рр. родина Жукотських піддавалась адміністративному виселенню, як куркулі. Щоб уникнути виселення, Жукотські із села втекли. Із 1931 року родина Жукотських – мешканці міста Чернігів.

Жукоцький І.Я. проживав разом із дружиною Марфою Лаврентіївною, 1904 р.н., сином Миколою, 1925 р.н. та донькою Олександрою, 1926 р.н. Із 1934 року працював ковалем артілі Металопромкооп.

Заарештований за постановою «трійки» при ОУ НКВС по Чернігівській області. 08.12.1937 року за звинуваченням Жукотського І.Я. як куркуля у минулому, двічі засудженого, такого, який відбув покарання за проведення антирадянської агітації, розповсюдження провокаційних слухів, промови *поразкового* настрою. До справи долучено дві попередні судимості: за вбивство бідняка – мешканця села Антоновичі, спійманого на крадіжці лісу 1927 року та невиконання плану хлібоздачі 1931 року. За обидва згадані злочини відсидів у ДОПРІ по півтори роки за кожний. Вироком 10.12.1937 року ув'язнений до ВТЛ на 10 років.

Покарання відбував у Північно-Східному виправному трудовому таборі, Хабаровський край м. Магадан 23/6 км. Інвалідний ОЛП № 2. ОЛП № 9. П/Я 261/5.

Захворів на туберкульоз хребта, частково паралізований, без сторонньої допомоги не міг вставати з ліжка.

Скаргу на ім'я прокурора СРСР від 12.08.1940 року було відхилено. Скарга народному комісарові внутрішніх справ СРСР від 29.12.1940 року була також відхилена. Реабілітований Жукоцький І.Я. 18.08.1989 року.

(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.9402; РІ, кн.5, с.75).

Коленько Олександра Іванівна, 1916 р.н., уродженка с. Шибиринівка Чернігівського району. Батько Лопатень Іван Васильович в 1930 році за несплату податку був ув'язнений, де і помер.

Брати – Лопатень Василь Іванович, 1913 р.н., Лопатень Андрій Іванович та Лопатень Михайло Іванович загинули на фронті. Сестри – Уляна, Ганна та Марія працювали в колгоспі.

Олександра разом із чоловіком Петром, уродженцем с. Виблі Куликівського району, мешкали в м. Чернігів, вул. Борковського 27. Займали одну половину в будинку на два ходи. Чоловік до війни працював шофером. Коленько Петро Михайлович був призваний на фронт. Потрапив в оточення, вийшовши з нього повернувся до дому в Чернігів. Рік просидів у чернігівській в'язниці. Із листопада 1942 року пішов на службу до німців наглядачем чернігівської в'язниці. Спочатку був простим наглядачем, а з квітня 1943 року висунутий на посаду старшини в'язниці. Після визволення Чернігова від окупантів Коленько П.М. 08.12.1943 р. засуджений військово-польовим судом 143 Конотопсько – Коростенської дивізії до вищої міри покарання через повішення. Вирок виконано 10.12.1943 р.

Олександра разом із дітьми повернулася в с. Шибиринівку до матері, Мотрони Яківни, де працювала в колгоспі. 14.07.1945 р. обмежена підпискою про невиїзд. За постановою особливої наради при МГБ СРСР від 06.05.1946 р., як член сім'ї пособника німецької діяльності, вислана разом із дітьми до Казахстану на 5 років.

Покарання відбувала в Північноказахстанській області, Жовтневому районі, радгоспі «Жовтневий», ферма № 1. Дуже важко було перший рік, жити довелося у великій хаті-бараку, де на кожну родину було одне койко-місце у вигляді тапчану із солом'яним матрацом. Було тісно, але тепло, бо в приміщення були піч та груба. Перший рік було голодно, тому що давали один літр перегону та хлібину таку, що як здавиш – капає вода. Згодом розжилися, Олександра Іванівна працювала на ямці по виготовленню саману, то спромоглася побудувати собі хатину з піччю та грубою біля неї. Топилися кізяками, самі їх і виготовляли, наповнюючи дерев'яні форми відповідною масою. Процес сушки кізяків нагадував процес заготівлі та сушки торфу. Згодом Олександра влаштувалася на роботу дояркою. Корів випасали вночі. Діти приходили до матері, де можна було з мідної літрової кружки напитись молока. Обзавелися власним господарством, тримали корову, свиней та курей. Продуктів харчування було вдосталь, навіть сестрам та матері висилала сало в посилках. У сусіда був свій сепаратор, молоко здавали в поставку і навіть продавали. Для навчання дітей існувала школа. Спочатку було тугувато, не було на чому писати, тому писали на картоні, на обкладинках та газетах. Наповнювали бутилі керосином, зверху клали кружальце сирої картоплини з металевою трубочкою посередині, через яку приходив гніт. Згодом з'явилися і зошити, і гасові лампи. Серед населення були, крім українців, німці та греки. Жили дружно, ніхто нікого не дорікав, адже всі були однакові. Не хотіла Олександра повертатися додому після закінчення строку покарання, та наполягла донька, котра листувалася з родичами і дуже хотіла повернутись до

бабусі та тіток. У рідну Шибиринівку приїхали у вересні 1953 року. Олександра з дітьми спочатку поселилась у матері. Потім колгосп надав квартиру, а трохи згодом побудували власну хату. Олександра Іванівна була однією з кращих колгоспниць. Працюючи на свинарнику, вирощувала краще поголів'я, за що була премійована поїздкою до Москви на Всесоюзну виставку. Збереглася фотографія з дошки пошани з надписом від 13 жовтня 1954 року: «Кращій колгоспниці» за підписом голови колгоспу та з печаткою.

Згідно із висновком прокурора Чернігівської області, старшого радника юстиції В.І. Григор'єва від 27 червня 1994 року, Коленько О.І. жодного конкретного звинувачення не пред'являлось, її заслання не було законним, тому вона підлягає реабілітації.

Використано спогади доньки. Фото кращої колгоспниці із сімейного архіву Моргун Г.П. (Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.12103; РІ, кн.5, с.405).

Ольховик Ростислав Михайлович, 01.10.1895 р.н., уродженець х. Славщина біля села Шибиринівка Михайло–Коцюбинського району.

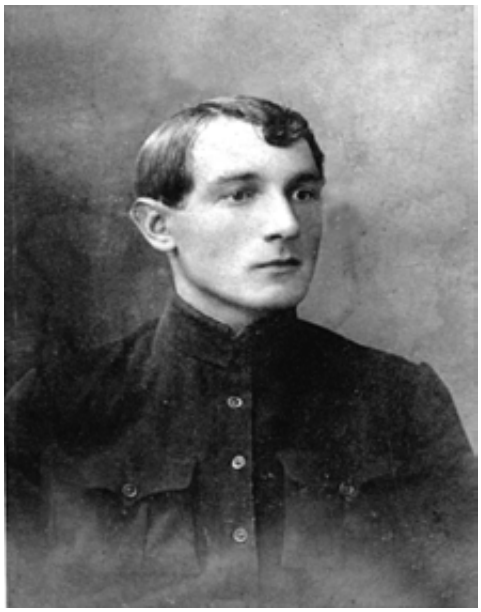

Доводився рідним онуком місцевого поміщика Михайла Комаровського. Батько засудженого, Ольховик Михайло Михайлович, мав 40 десятин землі. На 1919 рік родина Ольховиків мала землі разом із лісом до 20 десятин, крупорушку. 1932 року все майно було відчужене. Ольховик Ростислав Михайлович з 1919 по 1921 рр. проходив службу в нестройових частинах Червоної Армії. Спочатку був комвзводу, згодом – командиром роти. Був членом військового суду 1920 року. Проживав у місті Чернігові за адресою вул. Селянська, 4, разом із матір'ю Юлією Данилівною та дружиною Ганною Андріївною. Працював експедитором міської контори Чернігівторгу при Мехпекарні. Написав дві замітки до газети «Більшовик» 17 вересня 1936 року під назвами «Доки Чернігівський хлібзавод псуватиме борошно» та «Хліб черствіє в пекарні» про те, що Чернігівський хлібзавод постачає торговельну сітку, особливо сільську, недоброякісним хлібом та що білий хліб реалізується лише на другий день після випічки, тому в магазини надходить черствим. Особисті рахунки з боку директора Мехпекарні і стали поштовхом до відкриття кримінальної справи від 05.10.1936 р. з арештом Ольховика Р.М. Йому висунуто обвинувачення за ст.54-10 КК УРСР. 09.01.1937 р., справа направлена на дорозслідування в прокуратуру по спецсправах. Відбулося слухання без участі сторін при закритих дверях Спецколегії Київського облсуду. За проведення серед працівників Мехпекарні, контрреволюційної агітації із підриву авторитету СРСР, захист Троцкістів-Зінов'ївців, висловлення власних думок щодо подій в Іспанії, розмови про малі

зарплати працівників та службовців, що раніше можна було добре пожити, а тепер ледве вистачає щоб вижити і про те, що хліб у селян беруть задешево. Вироком 25.03.1937 р. Спецколегії Верховного суду УРСР засуджений до позбавлення волі в трудових таборах віддалених місць СРСР на 4 роки із зарахуванням попереднього ув'язнення. Додому засуджений так і не повернувся, подальша його доля родичам невідома.

Реабілітовано Ольховика Р.М. 14 серпня 1991 року. Фото із сімейного архіву Каньшиної Т.О. *(ГДА СБ України, м. Чернігів – спр.15077-п; РІ, кн.6, с.610).*

Фото з кримінальної справи Бовди Н.С. Вигляд вулиці м. Чернігова, 1943 р.

Мньовська сільська рада

(села Мньов, Глядин Пустиньки, Хропате, Центральне)

Гапке Ольга Августівна, 1896 р.н., с. Краївщина Володарсько-Волинського р-ну Житомирської області, німкеня, освіта початкова. Проживала у с. Мньов, робітниця торфорозробки. Заарештована 29.06.1941 р. За постановою особливої наради при НКВД СРСР від 17.02.1943 р. за проведення антирадянської агітації ув'язнена до ВТТ на 8 років. Реабілітована 11.09.1989 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.9191) (РІ, кн.4, с.266).*

Гутник Володимир Кузьмич, 1912 р.н., с. Червона Гута Любецького (нині Ріпкинського) р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Мньов, робітник. Заарештований 30.10.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській обл. від 03.11.1937 р. за проведення антирадянської агітації, скерованої на підрив заходів партії, ув'язнений до ВТТ на 8 років. Реабілітований 17.08.1989 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.9446) (РІ, кн.4, с.412).*

Забіян Роман Аркадійович, 1905 р.н., с. Мньов, робітник торфорозробки, репресований 1937 р., реабілітований 1989 р.

Корж Олексій Артемович, 1891 р.н. с. Мньов, робітник торфорозробки, репресований 1938 р., реабілітований 1960 р.

Костюк Василь Никифорович, 1890 р.н., с. Тараса Шевченка Любецького (нині Ріпкинського) р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Мньов, одноосібник. Заарештований 2.08.1937 р. за постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 25.08.1937 р. За проведення антирадянської агітації позбавлений волі на 10 років. Реабілітований 16.08.1991 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.119093) (РІ, кн.5, с.498).*

Костюк Лука Лукич, 1904 р.н. с. Тараса Шевченка Любецького (нині Ріпкинського) р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Глядин Чернігівського р-ну, робітник. Заарештований 30.10.1937 р. Запостановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській обл. від 03.11.1937 р. запроведення антирадянської агітації застосована ВМП. Розстріляний 10.11.1937 р. у м. Чернігів. Реабілітований 15.08.1989 р. *(Держархів Чернігівської області, ф. Р-8840, оп.3, спр. 8918). (РІ, кн.5, с.500).*

Костюк Павло Степанович, 1911 р.н., с. Тараса Шевченка Любецького (нині Ріпкинського) р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Мньов, одноосібник. Заарештованитй 04.11.1937 р. за постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській обл. від 16.11.1937 р. за проведення антирадянської агітації, скерованої на підрив колгоспного будівництва, ув'язнений до ВТТ на 10 років. Реабілітований 31.08.1989 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.11543) (РІ, кн.5, с.502).*

Куц Олексій Юхимович, 1901 р.н., с. Пустинки, українець, неписьменний. Проживав у с. Пустинки, колгоспник. Заарештований 17.07.1941 р. За вироком ВТ військ НКВД по Київській області від 17.08.1941 р. за ст.ст.54-2, 54-10 ч. 2 КК УРСР засуджений до ВМП. Розстріляний 12.09.1941 р. Реабілітований 14.11.1991 р. *(ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр.15501-п) (РІ, кн.5, с.649).*

Мойсеєнко Роман Михайлович, 1914 р.н., с. Мньов, військовослужбовець, репресований 1949 р., реабілітований 1971 р.

Моісеєнко Федір Іванович, 1920 р.н., с. Мньов Михайло-Коцюбинського (нині Чернігівського) р-ну, українець, освіта середня. Проживав за місцем навчання, курсант військово-морського авіа технічного училища. Заарештований 27.02.1942 р. За постановою особливої наради при НКВД СРСР від 21.10.1942 р. за проведення антирадянської агітації ув'язнений до ВТТ на 8 років. Реабілітований 14.09.1989 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.11221) (РІ, кн.6, с.470).*

Ольшевський Ілля Муціанович, 1894 р.н., с. Мньов, робітник торфорозробки, репресований 1938 р., реабілітований 1971 р.

Пасічник Іван Степанович – вчитель Мньовської школи, репресований в 30-х рр.

Полинський Вайнгольд Готлібович, 1892 р.н., с. Мньов, бондар торфорозробки, репресований 1937 р., реабілітований 1960 р. *(ШК. – 1900. – 1 грудня).*

Андрій Курданов

Врятував Мньов від знищення

Берхаус Еміль Августович, 1902 р.н., народився с. Усодус Барашевського району Житомирської області, німець, освіта 4 класи. У 1926–1935 рр. був членом ВКП(б), згодом виключений з лав компартії. Його дружина Тетяна Дмитрівна Баранівська померла в 1929 р., згодом одружився на Квесті Яківни Хропатій з х. Хропатий. До вересня 1941 р. працював бригадиром на Мньовському торфопідприємстві. Під час німецької окупації мешканці сіл обрали його старостою (жовтень 1941 р. – травень 1942 р.), а згодом працював перекладачем у німецькій жандармерії (травень 1942 – вересень 1943 рр.). У 1943–1947 рр. працює техніком на Мньовському торфопідприємстві. За співпрацю з німецькою окупаційною владою заарештований та 25.10.1947 р. у закритому судовому засіданні військового трибуналу військ МВД за ст. 54-1а УК УРСР засуджений до 15 років виправних трудових таборів. У 1954 р. 15 років замінили на 10 років, але із заслання він не повернувся. У матеріалах справи, яка зберігається у фондах архіву СБ України в Чернігівській області

(ф.6, спр.234), зазначалось, що він був присутнім на допитах партизан, але згодом їх відпускали, що він допомагав молоді не потрапити до списків на вивезення в Німеччину, врятував мешканців села Мньов від дій карального німецького загону, який спалив села Пакуль та Ведильці. Від першого шлюбу мав сина Еріка, який організував збір підписів мешканців села Мньов під листом за звільнення батька, але так нічого і не добився. Е.А. Берхаус не реалібітований і досі. У 2015 році матеріали з архівної справи та фото були передані до Мньовської сільської ради.

Наталія Чеботар

Не потрапив на фронт –- заплатив життям

Частина українського населення не бажала битися за сталінський режим. Примусова колективізація сільського господарства і Голодомор 1933 року залишили глибокий слід у свідомості селянства. Рівень лояльності до радянської влади на початковому етапі війни доволі виразно виявився в мобілізації, вона відбувалася з великими ускладненнями.

Було чимало легальних, напівлегальних і нелегальних способів уникнути призову до армії. Про небажання захищати сталінський режим, різноманітні спроби уникнути мобілізації, дезертирство було масовим явищем. Боротьба з дезертирством тривала впродовж усього 1941 року. Безліч безневинних молодих хлопців віддали життя. Так трапилось і з жителем хутора Пустиньки

Куц Олексієм Юхимовичем, 1901 р. н. *З матеріалів справи:* «Являясь антисоветской личностью в момент всеобщей мобилизации 13 июня 1941 года, организовал «волинку» с целью того, чтобы сорвать проводимую мобилизацию, подстрекал других не являться на призывной пункт и высказывал антисоветскую речь: «Я никуда не пойду и не пойдут другие. Мы не будем защищать Сталина и коммунистов, я сам первую пулю Сталину в лоб пущу за то, что он ограбил меня и землю забрал. Я буду защищать Гитлера потому, что он даст нам землю и настоящую свободу». Пел частушки такого характера «Ой дощик іде да із неба, розійдіться колгоспи ви вже нам не треба. Ви залишили нас без штанів і куска хліба». Як не намагався Олексій Юхимович виправдатися, що він такого не говорив, що все це видумки та наклеп, але докази свідків вказували на протилежне. Ніхто не повірив підозрюваному, що на призовний пункт він не з’явився, бо був нетверезий, та не розумів важливості даної ситуації. Не повірили в те, що проти колгоспів він не міг нічого казати, бо і батько його, і він сам все життя були наймитами. Куц О.Ю був одружений, мав п’ятьох дітей. Наймолодшому Миколі було чотири роки, а найстарший Данило, якому було 22 роки служив рядах радянської армії.

Слідство тривало два місяці, 17 серпня 1941 року був винесений вирок – розстріл з конфіскацією майна. В справі значиться, що гр. Куц О. Ю. розстріляний 12 вересня 1941 року.

Доля після звільнення. У роки Другої світової війни у нацистському полоні опинилися мільйони військовослужбовців з різних країн світу. Найбільша кількість військовополонених була зафіксована на радянсько-німецькому фронті. Охорона таборів полонених влаштовувала багатогодинні «переклички», «фізичну зарядку», коли в'язні протягом кількох годин стояли на холоді чи під пекучим сонцем, або робили виснажливі, безглузді вправи, спеціально розраховані на знесилення. Часто на полонених нацьковували нетренованих собак і спостерігали ці садистські сцени. На екзекуції та страти спеціально приїздили представники військового командування та окупаційної адміністрації. Це все спричинило велику смертність.

Трагічною після закінчення війни виявилися доля тих бранців, котрі вижили. В СРСР, згідно з наказом ДКО № 270 від 8 серпня, здача в полон розглядалася як «злісне дезертирство» і зрада, тому звільнені з німецького полону червоноармійці зазнавали нових переслідувань і репресій від радянської влади. Лише після смерті Сталіна ув'язнених за здачу в полон червоноармійців реабілітували.

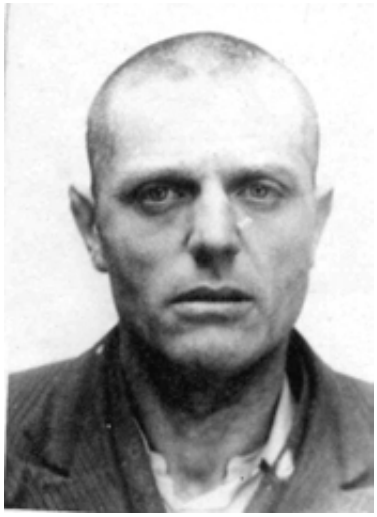

Так трапилося і з **Мойсієнком Романом Михайловичем,** 08 грудня 1914 р. н., в селі Мньов, в сім'ї селянина-середняка. З малих років працював у себе в господарстві. Тримали 2 корови, коня, 3 свинні та мали 6 га землі. З 1933 по 1936 рік працював вантажником на торфорозробках в селі Мньов. В травні 1937 року до початку 1940 року служив в рядах радянської армії. В 1940–1941 році проходив курс лікування очей та був визнаний, як негодний проходити військову службу. Але 08 вересня 1943 року після звільнення окупованого села був мобілізований та служив в 1-й гвардійській стрілецькій дивізії до 05 квітня 1944року.

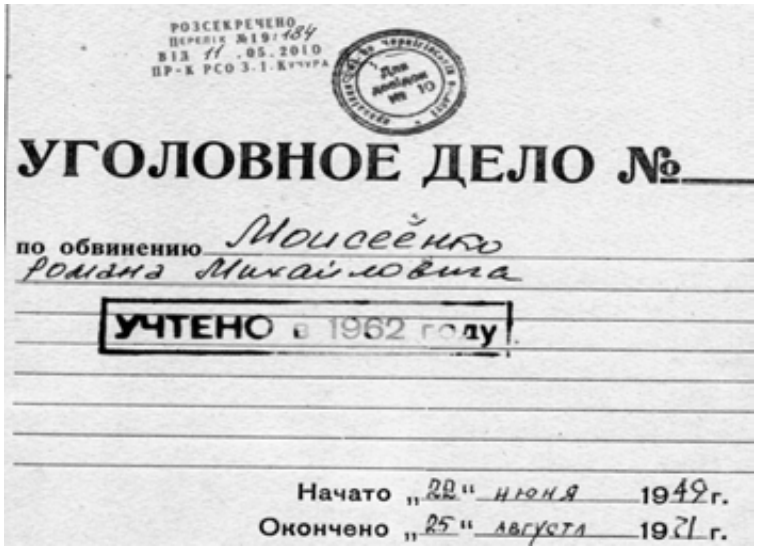
РОЗСЕКРЕЧЕНО
Перелік №19/484
від 11.05.2010
ПР-К РСО З.І.Кучура

УГОЛОВНОЕ ДЕЛО №

по обвинению Мойсеёнко
Романа Михайловича

УЧТЕНО в 1962 году

Начато „20" июня 1949 г.
Окончено „25" августа 1971 г.

05 квітня 1944 року був взятий в полон німцями в районі міста Бучач, після чого тримався в таборах міст Станіслава та Дрогобича. А пізніше вивезений до Німеччини. В таборі був до приходу американських військ у

1945 році. Був звільнений та переданий радянському командуванню. Восени 1945 року був направлений в підсобне господарство однієї з військових частин в місті Заган на території Польщі. А далі, як значиться в постанові на арешт: «С целью измены Родины, бежал из этого хозяйства, прибыл в деревню Белище Врацлавского воеводства к знакомой гражданке Петровской Е. и остался на постоянное место жительство в Польше. Проживая в Польше, никаких мер по возвращению на Родину не принимал».

З протоколів допиту стало відомо, що Роман Михайлович закохався в полячку та мав від неї дитину, тому і переїхав до неї на постійне місце проживання.

Військовий трибунал визнав Мойсієнко Р.М. винним та виніс вирок: 25 років позбавлення волі та конфіскація майна. В січні місяці 1955 року вирок був оскаржений. Роман Михайлович був звільнений та повернувся до рідного села Мньов. В 1971 році був реабілітований за відсутності в його діях складу злочину. В місцях позбавлення волі перебував 6 років та 10 місяців.

Кампанія з розкуркулення: так добивали українське селянство

Як кажуть, люби, Боже правду: пора вже називати речі своїми іменами, інакше ми психологічно ніколи не виберемося з полону. Кількість жертв репресій, депортацій і голоду в Україні не піддається підрахунку. Депортація куркулів була подією таких величезних масштабів, що її нерідко відсторонено трактують як масове явище, пересування мільйонів. Але кожна одиниця серед тих мільйонів була живою людиною й мала свою особисту долю. Деякі так і не встигали дістатися місця свого заслання. В цей час утеча була єдиним порятунком для розкуркулюваних, і до неї готові були вдатися мільйони, коли не більше, чоловік.

Костюк Павло Степанович, 03 березня 1911 р. н., с. Т. Шевченка, Любецького (нині Ріпкинського) району. Походив із сім'ї кулаків. В господарстві мав:27 коней, 1 корову, 50голів дрібної худоби, 16 га. землі. Використовував найману працю. В 1930 році господарство як кулака повністю розкулачене. Сам Костюк П.С. був позбавлений права голосу. Від виселення втік та виїхав з території Любецького району. Проживав в селі Мньов Чернігівського району.

З матеріалів справи: «Він розповсюджував провокаційні слухи та неодноразово говорив односельцям: «Не дальше весны 1937 года вашим колхозам приходит конец. Вы думаете советская власть будет существовать триста лет, так, как дом Романовых, советская власть построенная с песка, а колхозы на льду. Так что, весна придет, лед растает, вода размоет песок и будет конец вашим колхозам и советской власти». А також погрожував односельцям за те, що вони побудували будинки на його землі та заявив: «Я спрашиваю, кто тебе разрешал строить хату, ты знал, что это усадьба моя?!»

На допиті Костюк П.С. вини не визнав. Рішенням «трійки» при обласному управлінні НКВС засуджений на 10 років ВТТ. Реабілітований 31 серпня 1989 року».

Костюк Василь Никифорович, 1890р.н., с. Т.Шевченка, Любецького (нині Ріпкинського) району. Походив із сім'ї кулаків. В господарстві мав 3 коней, 2 корови, 10 овець, 5голів дрібної худоби, 20 га. землі. В 1930 році господарство як кулака повністю розкуркулене. Від виселення втік та виїхав з території Любецького району. В 1935 році був затриманий та виселений в адміністративному порядку, як кулак–злодій строком на 3 роки. Після повернення, проживав в селі Мньов Чернігівського району.

За постановою «трійки» при обласному управлінні НКВС від 25.08.1937 року Костюк В.Н. засуджений за контрреволюційну діяльність строком на 10 років. В 1940 році Василь Никифорович звернувся зі скаргою до прокурора СРСР з проханням переглянути справу, мотивуючи тим, що він ні в чому не винен.

Але висновок був невтішний. Як зазначено в матеріалах справи, гр. Костюк В.Н. проводив антирадянську агітацію, в листопаді 1936 року заявив: «Как видно колхозам приходит конец, хлеб забирает государство, колхозы остаються голодные. В колхозе порядка нет и не будет, все погибает…». А також як встановлено слідством, Костюк розповсюджував чутки про положення Радянського Союзу, він також погрожував радянському активу терором. Тому скарга була відхилена – як безпідставна. Реабілітований 16.08.1991 року.

Забіян Роман Аркадійович, 08 листопада 1905р. н., с. Красна Гута, Любецького (нині Ріпкинського) району. Походив із сім'ї кулаків. В господарстві мав 5 коней, 4 корови, 4 воли, 15 голів дрібної худоби, 28 га. землі. В 1930 році господарство як кулака повністю розкуркулене. Від виселення втік та виїхав з території Любецького району. Проживав в селі Мньов Чернігівського району, працював на торфорозробках.

З матеріалів справи: «Забіян Р.А. проводив агітацію проти вождя товариша Сталіна, стаханівського руху, проти хлібозаготівель та прославляв Троцького. Він у бесідах з односельцями говорив: «Сталин стахановское движение выдумал для того, чтобы люди лопались от работы, этим самым скрывал эксплуатацию человека которой, якобы в Советском Союзе нет». А також говорив: «Если бы в Советском Союзе управлял не Сталин, а Троцкий крестьянам бы жилось лучше».

Рішенням «трійки» при обласному управлінні НКВС від 03.11.1937 року засуджений на 10 років ВТТ. Реабілітований 04 серпня 1989 року».

Гутник Володимир Кузьмич, 08 листопада 1905 р. н., с. Красна Гута Любецького (нині Ріпкинського) району. Походив із сім'ї кулаків. Проживав в селі Мньов Чернігівського району на торфорозробках. В 1935 році працював на прокладанні залізничного полотна та торфорозробках в селі Мньов.

З матеріалів справи: «Слідством встановлено, що Гутник В.К. під час свого перебування в селі Червона Гута займався контрреволюційною діяльністю, що підтверджується наступними фактами: в розмові з односельцями заявляв: «В колхозе ничего не будет хорошего, так как в них работают одни только лодыри, которые весь век побирались, а сейчас стали деловыми хозяевами, день и ночь работают и ничего не имеют. Я работаю на производстве, получаю деньги и живу».

Рішенням «трійки» при обласному управлінні НКВС від 03.11.1937 року засуджений на 10 років ВТТ. В лютому 1940 року писав скаргу на рішення «трійки», але вона була відхилена. Реабілітований 17 серпня 1989 року.

Корж Олексій Артемович, 1891 р. н., с. Дроздівка Куликівського району. Походив із сім'ї кулаків. В господарстві мав 19 коней, 6 корів,100 голів дрібної худоби, 90 га. землі, мав один будинок під залізом, три клуні, три сараї, дві комори. Використовував найману працю. Після революції в 1930 році господарство як кулака, повністю розкуркулене, а сам Олексій Артемович висланий до Архангельська на 5 років. В 1918 році він був активним членом «Союзу хліборобів» разом із своїм братом Коржем Миколою Артемовичем. В 1930 році Корж О.А відкрито виступав проти колективізації, хлібозаготівлі, він казав: «Вы не думайте, что будете пользоваться тем, что у меня награбили, все это пойдет прахом, те у кого вы награбили вам этого не подарят, лучше уничтожыть все самому».

У матеріалах справи за 1938 рік зазначається, що він виступав проти колгоспів, проводив ворожу роботу, намагався призвати колгоспників виходити з колгоспів, говорив так: «В колхозы идти не надо, потому, что они строяться для панов, и они будут подсчитывать чтобы крестьянам ничего не оставалось, вот для чего и построили колхозы». Корж О.А винним себе не визнав, визнав тільки те, що був розкулачений.

Рішення «трійки» при обласному управлінні НКВС було надто жорстоким – «Коржа А.А. уроженца с. Дроздовка Куликовского района – розстрелять». Але в матеріалах справи зберігається повідомлення про те, що Корж О.А відбував покарання в ВТТ та помер 21.06.1942 року від правцю.

Полинський Вайнгольд Готлібович, 1892 р. н., за соціальним походженням – кулак. В господарстві мав 20 га. землі та весь необхідний сільськогосподарський інвентар. В 1931 році господарство повністю розкулачене, а сам Полянський засуджений на 10 років, відбував покарання в трудових таборах. Повернувся в 1935 році. В 1936 році влаштувався на роботу на Мньовську торфорозробку. В обвинувачувальному заключенні від 08.08.1937 року зазначено, що Полянський В.Г. проводив антирадянську агітацію, проти стаханівського руху, був організатором об'єднання групи німців, які вороже налаштовані проти російських робітників. Свідки вказують, що Полянський завжди говорив проти влади, про те, що працювати до колгоспу ніколи не піде, бо як і не працюй все одно більше не заплатять.

Свідки вказують на те, що він не визнавав радянських свят, ніколи до них не готувався. Вчителька дітей Полянського говорить, що його син постійно виколює очі на портретах вождів.

У виписці із протоколу засідання «трійки» при Чернігівському УНКВС зазначено: Полянського визнати винним та засудити до 10 років позбавлення волі з 27.07.1937 року. Реабілітований 01.09.1960 року.

Пасічник Іван Степанович, 01.05. 1892 р. н. Народився в селі Байковка Калинівського району, Вінницької області. Проживав в селі Мньов. Освіта середня. Знав чотири іноземні мови – німецьку, французьку, грецьку та латинську. Працював до 1925 року вчителем початкової школи та був керуючим Мньовської церкви, керував церковним хором. З 1937 року працював дослідником рослин на дослідній станції в м. Носівка. В 1930 році працював на Мньовських торфорозробках, але в 1930 році був заарештований та засуджений на 2 роки позбавлення волі. Після звільнення знову працював в церкві. В постанові на арешт від 10.11.1939 року зазначається що, Пасечник І.С., працюючи дослідником дослідної станції в м. Носівка, замість того, щоб боротися за покращення урожаю, проводив антирадянську агітацію та розповсюджував фашистсько–расову теорію. Свідки стверджували, що Пасечник І.С. заводив розмови про продовження життя людини, та заявляв: «У нас в Советском Союзе больше заботятся о растениях и животных, а не о людях».

Перебуваючи у в’язниці 29.03.1940 року так і не дочекався вироку – помер. Рідні клопотали про посмертну реабілітацію. Реабілітований 13.06.1990 року.

Мойсієнко Федір Іванович, 1920 р.н. Народився та проживав в селі Мньов. Будучи курсантом ВМАТУ ім. Молотова систематично проводив антирадянську агітацію направлену на прославляння фашистської армії та підрив захисної могутності Радянського Союзу, а також проявляв небажання служити в рядах Червоної армії. В серпні місяці 1941 року заявив: «Я прожил 20лет, а еще хорошо ничего не видел и не увижу, потому что у нас в СССР ничего нет». А також висловлював наступні незадоволення. В грудні 1941

року заявив: «Если в армии заболеешь, то гроб, уже не вылечат. Мой друг пишет, что в той части, где он служит, солдаты голодают. А нас здесь в училище воспитывают как заключенных».

За постановою особливої наради при НКВД СРСР був заарештований на 8 років ВТТ. Реабілітований 14.09.1989 року.

Гапке Ольга Августовна, 1896 р.н. Народилася в селі Андріївка Володарсько–Волинського району, Житомирської області. Безпартійна. За національністю німкеня. Працювала на Мньовських торфорозробках.

З матеріалів справи: «Вона являлась антирадянською особою, що розповсюджувала плітки про поразку Радянського Союзу у війні з Німеччиною та займалась дезорганізацією праці на торфорозробках. Вона сподівалась, що з приходом Гітлера, всі в'язні з таборів будуть звільнені, в тому числі і її чоловік, який перебував на виселенні за антирадянську агітацію. З протоколу допиту від 23.02.1942 року стало відомо, що після арешту її чоловіка вона переїхала до свого рідного брата Берхауса Еміля Августовича на торфорозробку, який вже 12 років, після демобілізації з Червоної армії працював начальником трансторту».

За постановою особливої наради при НКВД СРСР від 17.02.1943 року за проведення антирадянської агітації ув'язнена до ВТТ на 8 років. Реабілітована 11.09.1989 року.

Ольшевський Ілля Муціанович, 1894 р.н. Народився в селі Киселівка Київської області. Поляк. За соціальним походженням із селян – середняків. Працював на Мньовських торфорозробках з 1934 року. Його дружина була активною учасницею антиколгоспних «волинок», за що була засуджена. З матеріалів справи стало відомо, що Ольшевський І.М. проводив антирадянську агітацію, складав анекдоти про радянську владу, висловлював думку про зміну влади.

За постановою особливої наради при НКВД СРСР від 11.02.1938 року засуджений на 10 років. Реабілітований 14.10.1971 року. В матеріалах справи зберігається довідка про те, що гр. Ольшевський І.М. 1894 р.н. помер 29.03.1942 року в місцях позбавлення волі.

Наталія Музика

Про Пасічника Івана Степановича

Лутченко Ганна Іванівна не так давно відсвяткувала своє 94-річчя. Багато цікавинок розповідала Ганна Іванівна про своє життя та життя односельців. Воно було насичене різними подіями. І сумними і добрими.

Ганна Іванівна розповіла і про свого батька – Пасічника Івана Степановича, який був першим сільським вчителем, що почав навчати грамоті мньовців. Він був дуже грамотною людиною, знав сім зарубіжних мов. А також керував церковним хором, у якому співала і його дружина Лутченко

Лізавета Василівна. За це у 1939 році був і заарештований, реабілітований посмертно.

Родина розбита арештом

Свого батька Романа Михайловича я пам’ятаю дуже добре. З його слів знаю, що пішов воювати у 1943 році. Воював на заході України в 1944 році потрапив в полон. Був у полоні до 1945 року, до приходу американських військ, які звільнили полонених та передали нашим. Його підлікували та запропонували роботу на території Польщі – перевозити скот. Там же і познайомився з полькою Оленою Петровською, закохався та одружився з нею. Народили двох доньок, Веся, 1947 р.н., та Марія, 1948 р.н. Але по закону жити не легально в Польщі він не мав права, могли засудити до трьох років.

І коли прийшли НКВД і його заарештували, він подумав що це через польку.

А насправді, запросивши характеристику від с/ради з батьківщини, отримали брехню, ніби то він служив у поліції. І він був осуджений воєнним трибуналом.

Приговор йому не зачитали і осудили його як «изменник Родины», дали 25 років з конфіскацією. Дома забрали у батьків корову і все що могли забрати.

Сидівши як, ворог народу,він думав що сидить через польку, і коли відсидів вже 6 років, почав бідкатися чому так багато дали? Знайшов розумну людину (сам він був не грамотний),яка допомогла, подав на переосудження. І ось через 6 років і 10 місяців його звільнили, запропонувавши компенсацію, за те що стільки років просидів не законно. А ще пропонували написати заяву на тих,хто дав не правдиву характеристику. Але Роман Михайлович радів, що живий повернеться додому, відмовився сказавши,що нехай Господь їм буде суддею.

За той час полька вийшла заміж, народила двох синів і забула про батька. Роман Михайлович у1955 році повернувся додому. Зустрів Варвару Нестерівну Дрозд і одружився з нею. В них народилося два сини 1956 та 1959 р.н.

Батько без перестану бідкався про дочок, весь час згадував та тужив за ними. І ось у 1974 році ми спробували написати листа до Польщі, і через два тижні отримали відповідь. Я отримавши листа на пошті приніс додому і ми всі разом відчинили його. Батько дуже радів і довго плакав, а ми разом з ним. В листі були фото дівчат, весільні фото. Батько упізнав їх.

Так ми і стали листуватися. Дівчата по черзі приїздили до нас у гості, а потім і їхні діти і онуки. Батько з мамою також їздили до Польщі разів два. Повернувшись додому, батько згадував та дуже радів, що побував та побачив всіх у Польщі. Ще його тішив той випадок, що коли вони приїхали в посьолок і йшли вулицею його впізнав його колишній друг, одноліток, якого він знав дуже давно.

Взагалі батько все життя жив спогадами і про Польщу, і про концтабір, про катування які переносив ні за що, і радів що залишився живим.

Помер Роман Михайлович у серпні 2000 року. Похований в с. Мньов

В 1971 році був реабілітований за відсутності складу злочину. В містях позбавлення волі перебував 6 років 10 місяців *(Записано зі слів сина – Мойсієнко Михайла Романовича).*

Мохнатинська сільська рада

Аврамчик Митрофан Тихонович, 1923 р.н., с. Юр'ївка Чернігівського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у м. Чернігів. Заарештований 29.09.1943 р. за ст.54-3 КК УРСР. 17.03.1944 р. справу припинено. Направлений у спец табір НКВД для фільтрації. Реабілітований 20.08.1997 р. *(ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр.5158-п) (РІ, кн.2, с.601).*

Ба(о)луба Іван Данилович, 1895 р.н., с. Юр'ївка Чернігівського р-ну, українець, малописьменний. Проживав у с. Красилівка Бахмацького р-ну, одноосібник. Заарештований 18.10.1930 р. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 11.11.1930 р. за ст.54-10 КК УСРР висланий до Північного краю на 3 роки. Реабілітований 26.07.1989 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.6033) (РІ, кн.3, с.398).*

Балуба Іван Данилович, 1895 р.н., с. Юр'ївка Чернігівського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у м. Чернігів, чорноробочий. Заарештований 04.11.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 15.11.1937 р. за проведення антирадянської агітації позбавлений волі у ВТТ на 10 років. Реабілітований 15.08.1989 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.9858) (РІ, кн.2, с.652).*

Бендикова Агрипина Степанівна, 1871 р.н., с. Юр'ївка Чернігівського р-ну, малописьменна. Проживала у с. Масани (приєднано до м. Чернігів). Заарештована 09.04.1921 р. за розповсюдження провокаційних чуток. 24.04.1921 р. звільнена на підписку про невиїзд. 03.06.1921 р. справу припинено. Реабілітована 31.05.1999 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-4609, оп.1, спр.4486) (РІ, кн.3, с.322).*

Бєлоконський Іван Павлович, 1873 р.н., с. Мохнатин Чернігівського р-ну. українець, малописьменний. Проживав у с. Мохнатин, одноосібник. Заарештований 16.03.1931 р. за ст.54-10 КК УСРР. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 29.04.1931 р. справу припинено. Реабілітований 28.05.1998 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.6405) (РІ, кн.3, с.340).*

Бруй Андріан Іванович, 1900 р.н., с. Мохнатин Чернігівського р-ну, українець, освіта середня спеціальна. Проживав у с. Мохнатин, вчитель. Заарештований 17.02.1945 р. За вироком ВТ військ НКВД по Чернігівській області від 30.04.1945 р. за ст.54-10 ч.2 з санкції ст.54-2 КК УРСР позбавлений волі на 10 років. Реабілітований 26.06.1995 р. *(ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр.17095-п) (РІ, кн.3, с.438).*

Бруй Федір Іванович, 1892 р.н., с. Мохнатие Чернігівського р-ну, українець, малописьменний. Проживав у м. Чернігів, вантажник. Заарештований 16.12.1937 р. За постановою особливої наради при НКВД СРСР від 21.02.1938 р. за проведення контрреволюційної діяльності ув'язнений до ВТТ на 10 років. Загинув 21'.08.1942 р. в Івдельському ВТТ.

Реабілітований 04.08.1989 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.9568) (РІ, кн.3, с.438).*

Горшков Микола Григорович, 1890 р.н., м. Чернігів, освіта середня. Проживав у с. Юр'ївка Чернігівського р-ну, інвалід. Заарештований 04.11.1920 р. За постановою Чернігівської губЧК від 21.11.1920 р. за службу в гетьманських військах ув'язнений до концтабору на 1 рік. Звільнений за амністією. Реабілітований 20.12.1994 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.12201) (РІ, кн.4, с.355).*

Губар Євдокія Степанівна, 1897 р.н., с. Мохнатин Чернігівського р-ну, українка, малописьменна. Проживала у м. Чернігів, санітарка. Заарештована 19.07.1941 р. За вироком ВТ військ НКВД пол. Київській області від 24.07.1941 р. за ст.54-10 ч.2 КК УРСР засуджена до позбавлення волі у ВТТ на 10 років. Відбувала покарання у Карагандинському ВТТ. Звільнена 19.07.1951 р. Реабілітована 25.07.1959 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.4136) (РІ, кн.4, с.388).*

Дерюга Володимир Дмитрович, 1912 р.н., с. Юр"ївка Чернігівського р-ну, українець, малописьменний. Проживав у м. Чернігів, робітник. Заарештований 15.06.1932 р. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР 29.10.1932 р. за ст.54-10 КК УСРР висланий до Північного краю на 3 роки умовно. Реабілітований 26.07.1989 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.6281) (РІ, кн.4, с.460).*

Дерюга Дмитро Васильович, 1873 р.н., с. Юрївка Чернігівського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у м. Чернігів, тесля. Заарештований 15.06.1932 р. за ст.54-10 КК УСРР. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 29.10.1932 р. справу припинено. Реабілітований 28.05.1998 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, ср.6281) (РІ, кн.4, с.461).*

Джола Іван Федорович, 1911 р.н., с. Мохнатин Чернігівського р-ну, українець, малописьменний. Проживав у м. Чернігів, колгоспник. Заарештований 16.03.1931 р. за ст.54-10 КК УСРР. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 29.04.1931 р. справу припинено. На час другого арешту – чорноробочий. Заарештований 29.05.1932 р. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 16.11.1932 р. за ст.54-10 КК УСРР висланий до Казахстану на 3 роки. На час третього арешту – радіомонтер Чернігівського радіовузла. Заарештований 28.03.1938 р. За вироком 435 ВТ КОВО від 16.11.1938 р. за ст.ст.54-9, 54-11 КК УРСР засуджений до позбавлення волі у ВТТ на 8 років. 25.06.1939 р. справу припинено. 26.06.1939 р. звільнений. Реабілітований 28.05.1998 р., 26.06.1989 р., 28.03.1997 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.6405, 6440, 1413 а, б, в) (РІ, кн.4, с.465).*

Джола Олександр Степанович, 1886[1885] р.н., с. Мохнатин Чернігівського р-ну. українець, освіта початкова. Проживав у м. Чернігів, одноосібник. Заарештований 16.03.1931 р. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 29.04.1931 р. за ст.54-10 КК УСРР висланий до

Північного краю на 3 роки. На час другого арешту – тесля. Заарештований 15.07.1938 р. За постановою особливої наради при НКВД СРСР від 11.10.1939 р. за шпигунство висланий до Казахстану на 5 років. Реабілітований 29.06.1989 р., 04.08.1989 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.6405, 9551) (РІ, кн.4, с.466).*

Джола Федір Степанович, 1877 р.н., с. Мохнатин Чернігівського р-ну, українець, малописьменний. Проживав у с. Мохнатин, садівник. Заарештований 29.05.1932 р. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 16.11.1932 р. за ст.54-10 КК УСРР висланий до Казахстану на 3 роки. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 15.06.1933 р. звільнений достроково. Термін, що залишився, вважати умовним. Реабілітований 26.06.1989 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.6440) (РІ, кн.4, с.466).*

Єфименко Марія Пантеліївна, 1926 р.н., с. Мохнатин Чернігівського р-ну, українка, освіта початкова. Проживала у с. Мохнатин, колгоспниця. Заарештована 10.03.1950 р. За вироком ВТ військ МВД по Чернігівській області від 31.05.1950 р. за ст.ст.20-54-8 з санкції ст.54-2 КК УРСР засуджена до позбавлення волі у ВТТ на 10 років. За вироком ВТ КВО від 18.03.1955 р. за ст.ст.69-1 ч.1, 54-10 ч.1 КК УРСР вирок змінено, засуджена до позбавлення волі у ВТТ на 5 років. В зв'язку з відбуттям покарання з-під варти звільнена. Судимість знята. Реабілітована 25.03.1992 р. *(ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр.15723-п) (РІ, кн.5, с.47).*

Заворотний Микита Петрович, 1903 р.н., с. Мохнатин Чернігівського р-ну, українець, освіта початкова. Заарештований 20.09.1939 р. За вироком Чернігівського облсуду від 26.10.1939 р. за ст.54-10 ч.1 КК УРСР засуджений до позбавлення волі у ВТТ на 3 роки. За вироком Чернігівського облсуду від 02.02.1940 р. виправданий *(ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр.808-п) (РІ, кн.5, с.91).*

Залуговський Андрій Петрович, 1903 р.н., с. Мохнатин Чернігівського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у м. Чернігів, тесля. Заарештований 03.11.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 15.11.1937 р. за проведення антиколгоспної агітації ув'язнений до ВТТ на 10 років. Реабілітований 15.08.1989 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.8937) (РІ, кн.5, с.109).*

Залуговський Степан Петрович, 1899 р.н., с. Мохнатин Чернігівського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у м. Чернігів, двірник. Заарештований 03.11.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 15.11.1937 р. за проведення антирадянської агітації, скерованої на підрив колгоспного будівництва, ув'язнений до ВТТ на 10 років. Реабілітований 18.06.1960 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.4381) (РІ, кн.5, с.109).*

Йовенко Артем Федорович, 1887 р.н., с. Мохнатин Чернігівського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у м. Чернігів, тесля. Заарештований 08.12.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від

10.12.1937 р. за проведення антирадянської агітації ув'язнений до ВТТ на 10 років. Реабілітований 18.08.1989 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.9403) (РІ, кн.5, с.208).*

Йовенко Микола Федорович, 1893 р.н., с. Мохнатин Чернігівського р-ну, українець, малописьменний. Проживав у с. Мохнатин, одноосібник. Заарештований 12.03.1930 р. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 29.03.1930 р. за ст.54-10 КК УСРР висланий до Північного краю на 3 роки. Реабілітований 05.05.1989 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.5401) (РІ, кн.5, с.209).*

Кілочицький Данило Іванович, 1919 р.н., с. Сибереж Чернігівського (нині Ріпкинського р-ну), українець, освіта вища. Проживав у с. Мохнатин, завуч Мохнатинської школи. Заарештований 23.04.1944 р. За вироком ВТ військ НКВД по Чернігівській області від 26.06.1945 р. за ст.ст.54-2, 54-3, 54-10 ч.2 КК УРСР засуджений до позбавлення волі на 7 років. Реабілітований 24.02.1993 р. *(ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр.16073-п) (РІ, кн.5, с.309).*

Кравчук Олексій Іванович, 1903 р.н., с. Мохнатин Чернігівського р-ну, українець, письменний. Проживав у с. Мохнатин, одноосібник. Заарештований 10.03.1930 р. за ст.54-8 КК УСРР. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ від 07.12.1930 р. справу припинено. Реабілітований 13.07.1989 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.6270) (РІ, кн.5, с.545).*

Лукашевич Ілля Гаврилович, 1881 р.н., с. Мохнатин Чернігівського р-ну, українець, малописьменний. Проживав у м. Чернігів, двірник. Заарештований 12.12.1919 р. За вироком Чернігівського губревтрибуналу від 01.04.1920 р. за співробітництво з денікінськими каральними органами виправданий, як соціально-небезпечний елемент засуджений до перебування у робітничому батальйоні на 6 місяців. Реабілітований 15.02.1999 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-4609, оп.1, спр.1992) (РІ, кн.6, с.302).*

Манойло Павло Микитович, 1900 р.н., с. Мохнатин Чернігівського р-ну, українець, письменний. Проживав у с. Мохнатин, машиніст повітової станції. Заарештований 02.08.1920 р. За постановою Чернігівського губЧК від 21.08.1920 р. за проведення контрреволюційної діяльності ув'язнений до концтабору на 5 років. Реабілітований 23.12.1994 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.12182) (РІ, кн.6, с.367).*

Меженько Ольга Григорівна, 1924 р.н., с. Юр'ївка Чернігівського р-ну, українка, освіта початкова. Проживала у м. Чернігів, санітарка. Заарештована 24.09.1943 р. За постановою особливої наради при НКВД СРСР від 12.02.1944 р. за ст.54-1 «а» КК УРСР ув'язнена до ВТТ на 10 років. Реабілітована 29.06.1994 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.12091) (РФ, кн.6, с.408).*

Микшилов Опанас Іванович, 20 років, розстріляний 15.03.1920 р., с. Мохнатино, українець, службовець. *(РІ, кн.4, с.560).*

Ніколаєнко Михайло Михайлович, 1905 р.н., с. Юр'ївка Чернігівського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав за місцем служби,

червоноармієць. Заарештований 29.11.1942 р. За вироком ВТ Брянського фронту від 10.04.1943 р. за ст.58-10 ч.2 з санкції ст.58-2 КК РРФСР засуджений до позбавлення волі на 10 років. Реабілітований 25.06.1996 р. *(ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр.17522-п) (РІ, кн.6, с.566).*

Одинець Григорій Іванович, 1910 р.н., с. Юр'ївка, одноосібник. Заарештований 11.04.1930 р. За вироком Чернігівського окружного суду від 17.05.1930 р. за ст.ст.21 ж, 34 ч.2 КК УСРР висланий за межі Чернігівської та суміжних з нею округ на 5 років. Реабілітований 30.07.1999 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-328, оп.7, спр.66) (РІ, кн.6, с.595).*

Павенко Степан Кононович, 1880 р. н., с. Мохнатин, українець, селянин, репресований 1930 р., реабілітований 1989 р. *(ШК. – 1991. – 20 квітня).*

Пархоменко Іван Каленикович, 1897 р.н., с. Мохнатин, українець, одноосібник, репресований 1932 р., реабілітований 1989 р. *(ШК. – 1991. – 20 квітня).*

Повечера Василь Прокопович, 1890 р.н., с. Мохнатин, українець. Селянин, репресований 1930 р., реабілітований 1989 р. *(ШК. – 1991. – 20 квітня).*

Ромашко (?) Михайло Іванович, 22 роки, розстріляний 15 (5) березня 1920 р., Мохнатино, українець, хлібопашець *(РІ, кн.4, с.561).*

Савенко Олександр Єлисеєвич, 1904 р.н., с. Мохнатин, українець, вчитель, репресований 1937 р., реабілітований 1959 р. *(ШК. – 1990. – 1 грудня).*

Людмила Навозенко

Перекладач по найму

Після визволення від нацистів та відновлення радянських органів влади активно запрацювала сталінська каральна машина, яка спрямувала свою діяльність насамперед проти тих, хто залишився на окупованій території, працював у німецьких установах та підприємствах. А таких була переважна більшість: працювати вимагав окупаційний режим, інакше – репресії, висилка до Німеччини, голодна смерть.

Слідчий ВВВ УНКВС по Чернігівській області – лейтенант Новиков, розглянувши матеріали по злочинній діяльності Аврамчик Митрофана Тихоновича, 1923 року народження, уродженець с. Юр'ївка Чернігівського району, Чернігівської області, громадянин СРСР, безпартійний, освіта 9 класів, знайшов: «Аврамчик М.Т. достаточно изобличается в том, что он проживая на территории окупированной противником добровольно поступил на курсы немецкого языка. После окончания курсов работал переводчиком в различных организациях».

Але цього було замало і слідчий вирішив «копати» далі. В минулому батьки Аврамчик М.Т. за соціальним станом із селян – кулаків. В 1932 році батько був розкуркулений, після чого пішов працювати на вірьовочну фабрику, мати – домогосподарка. На питання, чому не пішов в партизани, була відповідь: «Не ушел, потому что малейшая отлучка грозила расстрелом семьи».

Кримінальну справу 9 лютого 1944 року направлено до військового трибуналу військ НКВС по Чернігівській області для розгляду по суті. Аврамчик М.Т. звинувачується в тому, що він в період тимчасової окупації в місті Чернігові закінчив курси німецької мови і через біржу праці, як перекладач, був направлений на роботу в сільське господарство, ортс – комендатуру, а потім перекладачем в таборі для військовополонених в селі Куликівка, Куликівського району, Чернігівської області. Там він працював близько трьох місяців, після чого за незадовільну роботу був звільнений.
17 березня 1944 року військовий трибунал військ НКВС по Чернігівській області встановив: «Аврамчик М.Т. работая переводчиком по найму, активных действий политического.

«Кустовий агітатор»

Напад нацистської Німеччини на СРСР суттєво посилив державний терор. Президія Верховної Ради СРСР видала Укази, які розширювали межі компетенції військових трибуналів, у місцевостях, де оголошувався військовий стан, справи про злочини, спрямовані проти громадського порядку і державної безпеки, передавалися до військово – судових органів.

17 лютого 1945 року УН КДБ Чернігівської області заарештований, а вироком Військового Трибуналу військ НКВД Чернігівської області від 30 квітня 1945 року засуджений за ст. 54 – 10 ч. 2 є санкції ст. 54 – 2 КК УРСР до позбавлення волі в ВТТ строком на 10 років з пораженням прав на 5 років і конфіскацією майна Бруй Андріан Іванович, 1900 року народження, житель села Мохнатин, Чернігівського району і області, службовець, освіта середня, раніше не судимий.

Бруй А.І. був признаний винним в тому, що він в період німецької окупації працював вчителем в селі Мохнатин, а з травня 1943 року, по сумісництву, служив штатним агітатором німецького відділу пропаганди. Для цього його визивали в жандармерію, де він був призначений кущовим агітатором з поширення фашистської літератури, плакатів і газет по кусту село Рудка, Мохнатин, Довжик, Кувечичі. Протягом літа 1943 року він поширював фашистську літературу антирадянського змісту, в якій критикувались керівники партії і успіхи Червоної Армії, а прославлялись досягненням фашистської армії.

І хоча на першому допиті Бруй А.І. відмовився від агітаційної діяльності, та по завершенню справи було записано: «Практическая деятельность подтверждается свидетелями: Грищенко С.А., Грищенко П.Ф., Притула Н.И. и его собственные показания».

Це ще раз нагадує про те, що більшість заарештованих під тиском слідчих підписували неправдиві свідчення в надії, що «щиросердне зізнання» покращить їх становище *(ГД АСБ України, м. Чернігів. Справа 17095 – п, арк. 2,3,15. (РІ Т.6.с.291).*

Десять років за провокаційні розмови

10 квітня 1943 року військовий трибунал Брянського фронту своїм вироком позбавив волі Червоноармійця АГВ 2 – го ешелону Брянського фронту Ніколаєнко Михайла Михайловича, уродженця села Юр'ївка, Чернігівського району, Чернігівської області.

Ніколаєнко М.М., 1905 року народження, із селян – середняків, українець, освіта початкова, одружений, пекар адміністративно – господарського відділу 2 – го ешелону Брянського фронту в Червоній Армії з червня місяця 1941 року, був заарештований 29 листопада 1942 року. Як вороже настроєна особа проти Радянської держави, Ніколаєнко серед особового складу АГВ 2 – го ешелону нібито проводив провокаційні розмови в адресу керівників партії і уряду, критикував організацію харчування Червоної Армії, повідомлення інформбюро, життя колгоспного селянства.

16 вересня 1942 року Ніколаєнко М.М. в присутності військовослужбовців Наземнова і Погребняка, заявив: «В Чернигове нас кое – как обули, одели, кое – кому дали оружие – винтовки и послали в бой. Все эти люди перешли к немцам и
сейчас живут дома. Все равно, ведь немцам народ нужен. Сейчас я сам себя ругаю за то, что не ушел к немцам, но если мне придеться быть на передовой, то до первой ночи и уйду к немцам, так воевать не за что …» В розмові з червоноармійцем АГВ Наземновим А.П., на питання останнього, як швидко закінчиться війна Ніколаєнко М.М. заявив: «Разве (при этом он назвал фамилию вождя народа) жаль людей, пусть бьют наших».

Військовим трибуналом Брянського фронту на основі ст. 58 – 10 ч. 2 УРСР Ніколаєнко М.М. був засуджений до позбавлення волі на 10 років в ВТТ, з пораженням в правах на 3 роки і конфіскацією вилучених у нього грошей.

25 червня 1996 року Ніколаєнко М.М. був реабілітований. Вирок було скасовано, а на останньому аркуші справи зроблено запис: «Высказывания Николаенко М.М. по указанным выше вопросам состава преступления не содержат и он поэтому подлежит реабилитации».

Ось ще один підсумок понівеченої долі. Справедливість відновлено, але жодна довідка не викреслить з пам'яті гіркоту принижень і втрат *(ГДАСБ України, м. Чернігів. Спр.17522 – п, арк. 1,2,39,58).*

Вчителі – контрреволюціонери

Після визволення Чернігівської області від фашистських окупантів одним з головних завдань органів більшовицької влади було виявлення «зрадників», «німецьких прислужників», та «контрреволюційних елементів».

У квітні місяці 1944 року в Чернігівській області було виявлено «контрреволюційне націоналістичне угрупування», яке буцім то складалося із завучів шкіл. На кожного з них завели кримінальну справу, провели слідчі дії

та, відповідно до їх висновків, об’єднали в одну слідчу справу. Роль керівника контрреволюційного націоналістичного угрупування відводилась Кілочицькому Данилу Івановичу, 1919 року народження, уродженця села Сибереж Чернігівського району, українець, освіта вища. Прожив у селі Мохнатин, завуч Мохнатинської школи. Той факт, що його батьки до революції були куркулі, зіграв свою роль. На першому ж допиті йому інкримінували український націоналізм та участь у контрреволюційній організації.

Зі справи, яка зберігається в архіві СБУ по Чернігівській області, дізнаємось: «Килочицкий Д.И., оставаясь проживать на оккупированной немцами территории, в декабре 1941 года, добровольно поступил в Репкинскую райуправу, Черниговской области, инспектором просвещения и культуры, где выполнял обязанности заведующего района до сентября месяца 1942 года. Будучи враждебно настроен к Советской власти, Килочицкий открыто выступил со своими контрреволюционными националистическими убеждениями за создание «самостоятельного Украинского государства, которые пропагандировал среди населения. Сгруппировав вокруг себя националисти-ческие элементы из числа сельской интелигенции – Прокопенко И.А., Гербольд В.В. и др. возглавил их практическую контрреволю-ционную деятельность направ-ленню на дискредитацию среди масс политики партии и Советского правительства, популяризируя националистические идеи и призывая к вооруженной борьбе с Красными партизанами. По указанию Килочицкого на работу в школы допускались учителя только из числа украинцев, давших обязательство воспитовать учащихся в националистическом духе, прививая им любовь к немецкому фашизму и ненависть к Советской власти и руководителям партии и правительства. По распоряжению Килочицкого в школах запрещалось пользование советскими учебниками, которые по его указанию насильственно

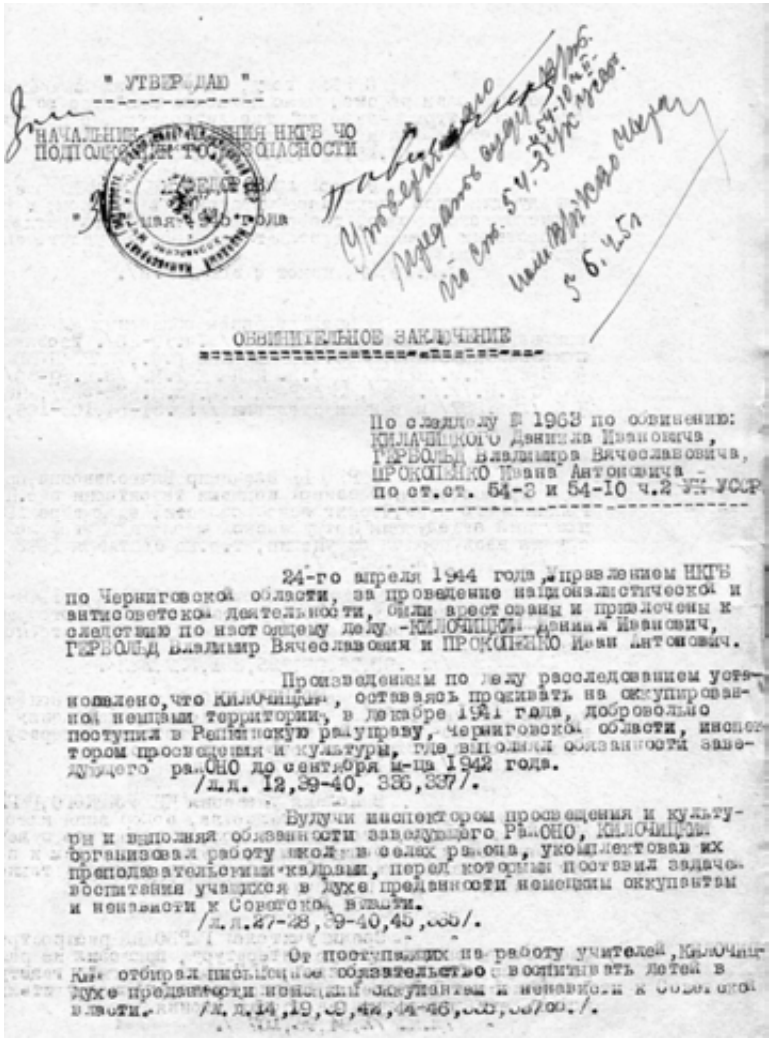

" УТВЕРЖДАЮ "

ОБВИНИТЕЛЬНОЕ ЗАКЛЮЧЕНИЕ

По следственному № 1963 по обвинению: КИЛАЧИЦКОГО Данила Ивановича, ГЕРБОЛЬД Владимира Вячеславовича, ПРОКОПЕНКО Ивана Антоновича - по ст.ст. 54-3 и 54-10 ч.2 УК УССР

24-го апреля 1944 года Управлением НКГБ по Черниговской области, за проведение националистической и антисоветской деятельности, были арестованы и привлечены к следствию по настоящему делу - КИЛОЧИЦКИЙ Данила Иванович, ГЕРБОЛЬД Владимир Вячеславович и ПРОКОПЕНКО Иван Антонович.

Произведенным по делу расследованием установлено, что Килочицкий, оставаясь проживать на оккупированной немцами территории, в декабре 1941 года, добровольно поступил в Репкинскую райуправу, Черниговской области, инспектором просвещения и культуры, где выполнял обязанности заведующего райОНО до сентября м-ца 1942 года.
/л.л. 12,39-40, 336,337/.

Будучи инспектором просвещения и культуры и исполняя обязанности заведующего РайОНО, Килочицкий организовал работу школ в селах района, укомплектовал их преподавательскими кадрами, перед которыми поставил задачу воспитания учащихся в духе преданности немецким оккупантам и ненависти к Советской власти.
/л.л.27-28, 39-40,45, 336/.

От поступающих на работу учителей, Килочицкий отбирал письменное обязательство воспитывать детей в духе преданности немецким оккупантам и ненависти к Советской власти. /л.л.14,19, 40, 44, 44-46, 335, 337 об./.

изымались учителями с помощью полиции, как у учащихся так и у населения». Все це, на погляд слідчих, по суті, означало підготовку повстанських кадрів для боротьби з Радянською владою. За вироком ВТ військ НКВВС по Чернігівській області від 26.06.1945 року за ст. 54- 2, 54-3, 54-10 ч. 2 КК УРСР Кілочицький Д.І. був засуджений до позбавлення волі на 7 років. На касаційну скаргу, яку подав Кілочицький, була відповідь: «Жалобу Килочицкого Д.И. оставить без удовлетворения, о чем ему сообщить». Тільки в 1993 році Кільчицький Д.І. був реабілітований.

Сьогодні повертаються із забуття імена репресованих політичних діячів, митців, учених, які заслуговують на гідне пошанування та добру пам'ять нащадків. Актуальним завданням залишається усвідомлення уроків минулого – заради майбутнього *(ГДА СБ України, м. Чернігів. Спр. 16073 – п, арк. 12,39 – 40,3).*

«Сільська терористка»

Вище партійне керівництво УРСР для підвищення продуктивності сільського господарства в умовах відбудови народного господарства скористалося перевіреним засобом впливу – репресіями. Ще напередодні війни було встановлено обов'язковий мінімум для кожного працездатного колгоспника. Його невиконання каралося виключенням з колгоспу. Колишній колгоспник позбавлявся цілого ряду пільг – збільшувалися норми заготівлі зернових та іншої сільськогосподарської продукції, зростали розміри податків тощо.

Єфименко Марія Пантеліївна, 1926 року народження, село Мохнатин Чернігівського району, українка, освіта початкова, колгоспниця заарештована 10.03.1950 року. За вироком ВТ військ МВС по Чернігівській області від 31.05.1950 року за ст. 54-2 КК УРСР засуджена до позбавлення волі у ВТТ на 10 років.

Єфименко М.П., бувши антирадянсько настроєною особою і озлобленою на голову сільської ради с. Мохнатин Чернігівського району, члена ВКП(б) Манойлик Олександра Констянтиновича за вимогу своєчасної виплати сільгоспподатків, в 1949 році відправила по місцевій пошті в адрес останнього три анонімних листи терористичного змісту. Перший лист Єфименко М.П. написала і відправила в квітні місяці 1949 року, в якому погрожувала Манойлик О.К. вбивством і підпалом будинку. В травні місяці 1949 року по цій же адресі вона відправила другого анонімного листа з різкими антирадянськими коментарями і погрозами вбивства Манойлика і його сім'ї. Третій лист вона написала і відправила в грудні місяці 1949 року, в якому наряду з погрозами вбивства Манойлика в різкому антирадянському стилі пропонувала йому не проводити в життя політику партії і радянського уряду.

Вина Єфименко М.П., підтверджується актом графічної експертизи, показаннями свідка Манойлик О.К. і характеристикою сільської ради.

18 березня 1955 року ВТ Київської військового округу вирок було змінено. Єфименко М.П.засуджена до позбавлення волі у ВТТ на 5 років без пораження прав і конфіскації майна. Аналіз матеріалів справи показав, що листи Єфименко М.П., хоча й були негативними за змістом, але не загрожували підривом або послабленню радянської влади. Із матеріалів справи: «Поводом к написаниюписем и угрозам в адрес Манойлика послужили его неправильне действия в отношении Эфименко М.П. Так Манойлик О.К., отрицая приставание к ней и нанесение ударов, признал, что изъял в декабре 1948 года у Эфименко ее сапоги, чтобы заставит уплотить 150 рублей налога на холостяков». В зв'язку з відбуттям покарання Єфименко з-під варти звільнена.

У тічаси, за важкупрацю в колгоспі розраховувалися «трудоднями». Тож, для врятування родини від наглої голодної смерті та сплати нарахованих численних податків, селяни нехтували роботою у колгоспах віддаючи перевагу праці у власному господарстві з метою подальшої реалізації виробленої продукції. Свавілля місцевих керівників та активістів проявлялося під час стягнення податків. Розорені війною селяни не були спроможні виплатити необхідні грошові та натуральні податкові збори *(ГДА СБ України, м. Чернігів. Спр.15723 – п,арк.8,112,114).*

Охоронець – бунтар

Більшість архівних кримінальних справ на репресованих за ст. 54 КК УРСР дуже подібні. Ордер на арешт, протокол обшуку, анкета заарештованого, протоколи допитів обвинуваченого та свідків, обвинувачу вальний висновок, деякі довідки і міра покарання, що визначалася – ось неповний перелік документів, які зустрічаються в архівно – кримінальних справах.

26 жовтня 1939 року Чернігівський облсуд в місті Чернігові розглянув в закритому засіданні справу про звинувачення громадянина Заворотного Микити Петровича, 1903 року народження, одружений, письменний, уродженець с. Мохнатин Чернігівського району, Чернігівської області, із селян – середняків, судився в 1925 році за хуліганство, до арешту працював охоронником Чернігівського Пенькотресту.

Судовим слідством через допит свідків та матеріалами по справі встановлено: 18 вересня 1939 року обвинувачений Заворотний підійшовши до двох співробітників тюрми, що були одягнені у військовий одяг, став наносити їм образу, а коли співробітники вимагали, щоб обвинувачений залишив їх в спокої, то він в присутності публіки висловив своє незадоволення проти Радянської влади, партії та Червоної Армії. Як показали свідки: Школьников, Ляшенко, Яковенко – Заворотний у багатолюдному місці висловився: «Вы

красноармейцы, дураки вы, знаете, что я против советских законов, против советской власти, ненавиджу !!! политики».

Заворотного М.П. визнали винним і позбавили волі у виправно – трудових таборах далеких місцевостях Союзу РСР терміном на три роки. Звинувачений винним себе е визнав і подав касаційну справу до Верховного суду УРСР.

2 лютого 1940 року обласний суд розглянув справу по звинуваченню Заворотного М.П. встановив: що представлене звинувачення Заворотному по статті 54 – 10 ч. 1 КК УРСР доказами по справі не підтверджено. Із справи: «Показаниесвидетелейявляються необъективными и не заслуживаюшие внимания. Ибо показаниями этих же свидетелей установлено, что 18/IX – 39 года на Валу города Чернигова в 8 часов вечера возник спор между свидетелями Ляшенко Т.Т., Яковенко М.А. и подсудимым Заворотным, когда последний был в состоянии сильного опьянения. Больше того, в соответствии показаний Яковенко усматривается, ненужные вопросы на политические темы и при таких обстоятельствах обвиняемый, будучи сильно пьян какбудто бы выражался в антисоветском духе».

Заворотний М.П. на суду був виправданий і звільнений з – під варти.

Це ще раз говорить про те, що масштабні репресії, шалений темп здійснення арештів та винесення вироків, низький рівень освіти більшості чекістів створювали сприятливі умови для масових фальсифікацій. *ГДАСБ України, м. Чернігів. Спр. 808 – п, арк. 11,13,15,17,19.*

Новобілоуська сільська рада

(села Новий Білоус, Кошівка, Деснянка)

Апанасенко Петро Митрофанович, 1897 р.н., с. Деснянка Чернігівського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у м. Чернігів, одноосібник. Заарештований 29.11.1930 р. За постановою «трійки» при Колегії ГПУ ЦСРР від 28.02.1931 р. за ст.ст.54-2, 54-11 КК УСРР позбавлений волі на 5 років. Реабілітований 22.08.1989 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.11408) (РІ, кн..2, с.629).*

Апанасенко Галина Дмитрівна, 1893 р.н., с. Деснянка Чернігівського р-ну, освіта початкова. Проживала у с. Деснянка, колгоспниця. Заарештована 27.02.1945 р. За вироком ВТ військ НКВД по Чернігівській області від 29.05.1945 р. за ст.54-1 «а» КК УРСР засуджена до 15 років каторжних робіт. Реабілітована 28.09.1995 р. *(ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр.17199-п) (РІ, кн..2, с.629).*

Бреденко Володимир Тимофійович, 1910 р.н., с. Новий Білоус Чернігівського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у смт Новоолександрівка Краснодонського р-ну Луганської області, шахтар. Заарештований 14.12.1941 р. за ст.54-1 «б» КК УРСР. 21.12.1941 р. справу припинено. Реабілітований 29.07.1997 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.2824) (РІ, кн.3, с.430).*

Будаш Ганна Василівна, 1890 р.н., с. Новий Білоус Чернігівського р-ну, українка, малописьменна. Проживала у с. Новий Білоус, колгоспниця. 25.10.1944 р. взята на підписку про невиїзд. За постановою особливої наради при НКВД СРСР від 17.03.1945 р. як член сім'ї зрадника Батьківщини вислана до Казахстану на 5 років. Реабілітована 31.01.1995 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.12231) (РІ, кн.3, с.445).*

Будаш Михайло Степанович, 1913 р.н., с. Новий Білоус Чернігівського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у м. Чернігів, робітник. Заарештований 20.10.1943 р. за службу охоронником у німецькій тюрмі. 30.11.1943 р. справу припинено. Реабілітований 20.08.1997 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.4042) (РІ, кн.3, с.445).*

Веремеєнко Марфа Степанівна, 1905 р.н., с. Сябричі (нині с. Деснянка) Чернігівського р-ну, українка, освіта початкова. Проживала у с. Сядричі, колгоспниця. Заарештована 03.04.1945 р. За вироком ВТ військ НКВД по Чернігівській області від 29.05.1945 р. за ст.54-1 «а» КК УРСР *виправдана (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр.17199-п) (РІ, кн.3, с.507).*

Веремеєнко Федір Дмитрович, 1888 р.н., с. Сядричі (нині с. Деснянка) Чернігівського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Сядричі, стрілочник. Заарештований 02.08.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 14.08.1937 р. за ст. 54-10 ч.1 КК УРСР

передбачена ВМП. Реабілітований 23.08.1989 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.9625) (РІ, кн.3, с.507).*

Ворчило Григорій Давидович, 1885 р.н., с. Новий Білоус Чернігівського р-ну, українець, малописьменний. Проживав у с. Новий Білоус, одноосібник. Заарештований 31.01.1930 р. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 28.04.1930 р. за ст.ст.7-54-10 КК УСРР висланий до Північного краю на 3 роки. Реабілітований 28.04.1989 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.5262) (РІ, кн.3, с.562).*

Ворчило Іван Григорович, 1910 р.н., с. Новий Білоус Чернігівського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Новий Білоус, одноосібник. Заарештований 03.03.1933 р. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 10.05.1933 р. за ст.54-10 КК УСРР ув'язнений до концтабору на 3 роки умовно. Реабілітований 17.07.1989 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.7348) (РІ, кн.3, с.562).*

Голота Павло Сергійович, 1876 р.н., с. Кошівка Чернігівського р-ну, українець, малописьменний. Проживав у м. Чернігів, сторож. Заарештований 30.10.1931 р. за ст.54-11 КК УСРР. 05.02.1932 р. справу припинено. 16.02.1932 р. з-під варти звільнений. Заарештований 28.12.1932 р. За постановою судової «трійки» при Колегії УСРР від 15.05.1933 р. за ст.54-11 КК УСРР висланий до Північного краю на 3 роки. Реабілітований 25.11.1996 р., 19.06.1967 р. *(Держархів чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.851, 8733–8747) (РІ, кн.4, с.317).*

Голота Петро Ілліч, 1887 р.н., с. Кошівка, українець, одноосібник, репресований 1931 р. реабілітований 1989 р. *(ШК. – 1991. – 11 квітня).*

Голота Федір Сидорович, 1887 р.н., с. Кошівка Чернігівського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Кошівка, одноосібник. Заарештований 15.12.1930 р. За постановою особливої наради при Колегії УСРР висланий до Північного краю на 3 роки. Реабілітований 27.06.1989 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.7682) (РІ, кн.4, с.318).*

Голуб Іван Гордійович, 1900 р.н., с. Новий Білоус Чернігівського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Новий Білоус, тесля. Заарештований 24.06.1938 р. за ст.54-10 ч.1 КК УРСР. 14.07.1938 р. справу направлено прокурору на припинення. Рішення по справі відсутнє. Реабілітований 19.02.1997 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.1131) (РІ, кн.4, с.318).*

Гребенюк Олександр Семенович, 1893 р.н., с. Олександрія Рівненського р-ну Рівненської області, українець, освіта середня. Проживав у с. Новий Білоус Чернігівського р-ну, вчитель. Заарештований 10.01.1944 р. За вироком ВТ військ НКВД по Чернігівській області від 22.09.1944 р. за ст.54-1 «а» КК УРСР засуджений до 20 років каторжних робіт. Реабілітований 25.05.1995 р. *(ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр.17070-п) (РІ, кн.4, с.362).*

Гречко Василь Миколайович, 1896 р.н., с. Новий Білоус Чернігівського р-ну, українець, малописьменний. Проживав у с. Новий Білоус, колгоспник.

Заарештований 12.01.1933 р. За постановою судової «трійки» при Колегії ГПУ УСРР від 02.04.1933 р. за ст.ст.54-2, 54-11 КК УСРР ув'язнений до концтабору на 5 років. Реабілітований 23.08.1989 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.9062) (РІ, кн.4, с.364).*

Дедовець Григорій Мойсейович, 1901 р.н., с. Новий Білоус Чернігівського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Новий Білоус, комірник. Заарештований 08.04.1938 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 21.09.1938 р. за підозрою у шпигунстві застосована ВМП. Розстріляний 24.09.1938 р. у м. Чернігів. Реабілітований 12.06.1959 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.4088) (РІ, кн.4, с.438).*

Демиденко Павло Іванович, 1922 р.н., с. Сядричі (нині с. Деснянка) Чернігівського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Сядричі, комірник. Заарештований 17.08.1941 р. За постановою особливої наради при НКВД СРСР від 14.03.1942 р. за участь у діяльності контрреволюційної повстанської організації ув'язнений до ВТТ на 10 років. 28.05.1948 р. висланий на поселення до Красноярського краю. Реабілітований 30.08.1989 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.10539) (РІ, кн.4, с.444).*

Демиденко Іван Іполитович, 1903 р.н., с. Кошівка Чернігівського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у м. Чернігів, рахівник. Заарештований 03.03.1933 р. за ст.54-10 КК УСРР. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 10.05.1933 р. справу припинено. Заарештований 29.10.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 15.11.1937 р. За проведення антирадянської агітації ув'язнений до ВТТ на 10 років. Реабілітований 23.01.1998 р., 08.02.1964 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.7343, 7779) (РІ, кн.4, с.445).*

Демидович Іполит Іполитович, 1875 р.н., с. Кошівка Чернігівського р-ну, українець, освіта домашня. Проживав у с. Івано-Любівка Комінтернівського р-ну Одеської області, робітник. Заарештований 25.01.1927 р. За вироком Чернігівського окружного суду від 28.01.1927 р. за ст.ст.10-67 КК УСРР засуджений до ВМП. За ухвалою ВС УСРР від 16.07.1927 р. вирок змінено, засуджений до позбавлення волі на 10 років. Судимість знято. Звільнений за амністією 21.01.1928 р. Реабілітований 30.06.1999 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-328, оп.4, спр.620) (РІ, кн.4, с.445).*

Деруга Михайло Григорович, 1887 р.н., с. Кошівка Чернігівського р-ну, українець, малописьменний. Проживав у с. Кошівка, колгоспник. Заарештований 01.03.1945 р. За вироком ВТ військ НКВД по Чернігівській області від 21.05.1945 р. за ст.54-1 «а» КК УРСР засуджений до позбавлення волі на 10 років. Реабілітований 25.11.1991 р. *(ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр.15478-п) (РІ, кн.4, с.460).*

Дерюга Антон Кирилович, 1904 р.н., с. Кошівка Чернігівського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у м. Чернігів, охоронець. Заарештований 09.12.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по

Чернігівській області від 10.12.1937 р. за проведення антирадянської агітації ув'язнений до ВТТ на 10 років. Покарання відбував у Біломоро-Балтійському ВТТ. Реабілітований 31.01.1996 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.114) (РІ, кн.4, с.460).*

Дерюга Іван Петрович, 1891 р.н., с. Кошівка Чернігівського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Кошівка, одноосібник. Заарештований 05.12.1930 р. за ст.54-13 КК УСРР. 05.01.1931 р. справу припинено. Реабілітований 16.11.1994 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.7685) (РІ, кн.4, с.461).*

Дерюга Степан Андрійович, 1882 р.н., с. Кошівка Чернігівського р-ну, українець, малописьменний. Проживав у с. Кошівка, одноосібник. Заарештований 14.10.1930 р. за ст.ст.54-10 ч.1, 54-13 КК УСРР. 05.01.1931 р. справу припинено. Реабілітований 16.11.1994 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.7685) (РІ, кн.4, с.461).*

Дідовець Іван Миколайович, 1904 р.н., с. Новий Білоус Чернігівського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у м. Чернігів, тесля. Заарештований 26.11.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 29.11.1937 р. За проведення антирадянської агітації, скерованої на підрив колгоспного будівництва, ув'язнений до ВТТ на 10 років. Відбував покарання у Волзькому ВТТ. Реабілітований 18.08.1989 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.10400) (РІ, кн.4, с.478).*

Довбиш Іван Васильович, 1892 р.н., с. Кошівка Чернігівського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Кошівка, одноосібник. Заарештований 05.12.1930 р., за ст.54-13 КК УСРР. 05.01.1931 р. справу припинено. Реабілітований 16.11.1994 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.7685) (РІ, кн.4, с.488).*

Дудка Іван Данилович, 1886 р.н., с. Новий Білоус Чернігівського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Новий Білоус, чорноробочий. Заарештований 07.02.1933 р. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 27.03.1933 р. за ст.54-10 КК УСРР висланий до Північного краю на 3 роки. Реабілітований 31.07.1989 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.7360) (РІ, кн.4, с.536).*

Єрмак Іван Олексійович, 1908 р.н., с Савинки Корюківського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Сядричі (нині с. Деснянка) Чернігівського р-ну, робітник залізниці. Заарештований 16.10.1943 р. За постановою особливої наради при НКВД СРСР від 06.05.1944 р. за ст.58-1 б КК РРФСР ув'язнений до ВТТ на 10 років. Відбував покарання у Вятському ВТТ, 26.08.1948 р. переведений до Особливого табору МВД. 20.06.1950 р. переведений на поселення до с. Тимошенко Магаданської області. Реабілітований 31.08.1998 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.12432) (РІ, кн.5, с.36).*

Коваленко Петро Гнатович, 1870 р.н., с. Кошівка Чернігівського р-ну, українець, малописьменний. Проживав у с. Півці (приєднано до м. Чернігів),

тесля. Заарештований 14.01.1933 р. за ст.ст.54-2, 54-11 КК УСРР. 09.03.1933 р. справу припинено. Реабілітований 25.03.1996 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.493) (РІ, кн.5, с.352).*

Лепеха Іван Миколайович, 1919 р.н., с. Сядричі (нині с. Деснянка) Чернігівського р-ну, українець, освіта вища. Проживав у с. Сядричі, директор школи. Заарештований 16.10.1943 р. За постановою особливої наради при НКВД СРСР від 06.05.1944 р. за ст.58-1 «б» КК РРФСР ув'язнений до ВТТ на 7 років. Відбував покарання у Сибірському ВТТ. 16.05.1950 р. направлений на поселення до с-ща Усть-Омчуг Хабаровського краю. Реабілітований 31.08.1998 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.12432) (РІ, кн.6, с.239).*

Листунов Григорій Маркович, 1906 р.н., с. Новий Білоус Чернігівського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав за місцем служби, червоноармієць військового складу 434. Заарештований 25.10.1941 р. За вироком ВТ 5 зсб Орловського ВО від 08.11.1941 р. за ст.58-10 ч.2 з санкції ст.58-2 КК РРФСР засуджений до позбавлення волі у ВТТ на 7 років. Реабілітований 28.05.1996 р. *(ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр.17553-п) (РІ, кн.6, с.259).*

Максимович Степан Іванович, 1899 р.н., с. Новий Білоус Чернігівського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у м. Чернігів, пожежник. Заарештований 02.10.1943 р. за ст.54-1 а КК УРСР направлений до спецтабору № 258 м. Харків для подальшої фільтрації. Реабілітований 25.03.1996 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.542) (РІ, кн.6, с.352).*

Милиця Іван Петрович, 1904 р.н., с. Новий Білоус Чернігівського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Новий Білоус, кочегар. Заарештований 09.11.1943 р. за ст.ст.54-1 «а», 54-10 ч.2 КК УРСР. 13.04.1944 р. справу припинено. Реабілітований 25.12.1996 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.788) (РІ, т.6, с.427).*

Милиця Уляна Яковлівна, 1898 р.н., с. Новий Білоус Чернігівського р-ну, українка, освіта початкова. Проживала у с. Новий Білоус, не працювала. Заарештована 09.11.1943 р. за ст.ст.54-1 «а», 54-10 ч.2 КК УРСР. 13.04.1944 р. справу припинено. Реабілітована 25.12.1996 р. *(Держархів Чернігвської області, ф.Р-788) (РІ, кн.8, с.428).*

Міщенко Іван Максимович, 1901 р.н., с. Деснянка Чернігівського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Деснянка, робітник. Заарештований 07.03.1933 р. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 27.03.1933 р. за ст.54-10 КК УСРР висланий до Північного краю на 3 роки. Реабілітований 31.07.1989 р. *(Держархів Чернігівської області) (РІ, кн.6, с.455).*

Пашкур Лука Корнійович, 1880 р.н., с. Новий Білоус, українець, селянин, репресований 1933 р., реабілітований 1989 р. *(ШК. – 1991. – 20 квітня).*

Ріпа Василь Петрович, 1879 р.н., с. Новий Білоус, українець, селянин, репресований 1933 р., реабілітований 1989 р. *(ШК. – 1991. – 25 квітня).*

Ріпа Іван Савич, 1893 р.н., с. Новий Білоус, українець, селянин, репресований 1933 р., реабілітований 1989 р. *(ШК. – 1991. – 25 квітня).*

Скварський Василь Іванович, 1875 р.н., с. Новий Білоус, українець, тесля, репресований 1937 р., реабілітований 1965 р. *(ШК. – 1990. – 1 грудня).*

Терещенко Костянтин Никифорович, 1899 р.н., с. Новий Білоус, українець, обласна контора бджільництва, завідувач бджолорозплідником, репресований 1937 р., реабілітований 1956 р. *(ШК. – 1990. – 1 грудня).*

Терещенко Микола Никифорович, 1895 р.н., с. Новий Білоус, українець, селянин, репресований 1933 р. реабілітований 1989 р. *(ШК. – 1991. – 27 квітня).* Також репресований 1950 р., реабілітований 1993 р. *(НК. – 1995. – 14 жовтня).*

Терещенко Михайло Петрович, 1889 р.н., с. Новий Білоус, українець, будівельник, репресований 1933 р., реабілітований 1989 р. *(ШК. – 1991. – 27 квітня).*

Хомяк Федір Іванович, 1900 р.н., с. Новий Білоус, українець, тесля, репресований 1933 р., реабілітований 1989 р. *(ШК. – 1991. – 27 квітня).*

Хомяк Михайло Іванович, 1891 р.н., с. Новий Білоус, українець, військ.буд. тесля, репресований 1933 р., реабілітований 1989 р. *(ШК. – 1991. – 27 квітня).*

Школьний Семен Андрійович, 1892 р.н., с. Сядричі, українець, військовослужбовець, репресований 1944 р., реабілітований 1957 р. *(ШК. – 1990. – 1 грудня).*

Валентин Лутченко

Зі справ репресованих

Апанасенко Петро Митрофанович, 1897 р.н. українець, народився у селі Деснянка Чернігівського району, освіта початкова. Проживав у м.Чернігів, одноосібник. Заарештований 29.11.1930 р. Звинувачувався у тому, що у нього на квартирі проводилися розмови з куркулем Жабинським та Ляхтером про створення контрреволюційної організації. Під час цих розмов Апанасенко висловлював невдоволення Радянською владою за занадто великі податки. Свідок Ляхтер показував, що на Паску 1930 року Апанасенко говорив: «Это последняя пасха при Советской власти, скоро заживем иначе, хотя бы скорее война, мы все ждем с нетерпением, ни один живой не выйдет, всех перещелкаем; они думают, что народ в самом деле без оружия, но у нас всего хватает». Крім того перебуваючи у Сумешко Федора він співав «Ще не вмерла Україна». В протоколі допиту від 29.12.1930 р. Апанасенко П.М. всі звинувачення заперечував, говорячи, що ніякої контрреволюційної організації він не знає і ніколи не вів розмов про її створення, так само і про зброю. Єдиним «злочином» у якому він зізнався це те, що він дійсно співав пісню «Ще не вмерла Україна», сьогоднішній Державний Гімн України. Слідчий пропонував 10 років у концтаборі, однак за постановою «трійки» при Колегії

ГПУ УСРР від 28.02.1931 р. за ст.ст. 54-2, 54-11 КК УРСР позбавлений волі на 5 років. Реабілітований 22.08.1989 р.

Апанасенко Галина Дмитрівна, 1893 року народження, українка, народилася і проживала в селі Сядричі (нині с.Деснянка) Чернігівського району, освіта початкова, колгоспниця. 27 лютого 1945 року вона була заарештована і була звинувачена в тому, що в 1942 році за її заявою поліція заарештувала, а з часом розстріляла колишнього голову колгоспу ім. Карла Маркса Ніцай Івана Прокоповича і колишнього секретаря Сядричської сільської ради Пилипенка Кирила Левковича. Громадянка Апанасенко Г.Д. в роки німецької окупації проживала в селі Сядричі і прцювала в німецькій сільськогосподарській общині, а її чоловік Апанасенко Микола Данилович працював у поліції, потім став заступником бургомістра в селі Сядричі.

Під час численних допитів різні слідчі всіляко намагалися домогтися визнання від неї злочинної співпраці з німецькою окупаційною владою та проведенні антирадянської агітації, однак вона це все категорично заперечувала. Апанасенко Г.Д. під час всіх допитів визнала, що коли її в 1933 році розкуркулювали то в їхній сімї було забрано хліба 30-35 пудів, порося, картоплі 72 пудів. Розкуркулення проводили Холявко Михайло Іванович голова сільської ради, Петренко Василь Аркадійович – секретар сільської ради та сільські активісти Ніцай Іван Прокопович і Пилипенко Кирило Левкович. Тому коли сільський староста Захаренко Василь Сільвестрович взимку 1942 року змусив її поїхати в слідчу поліцію м. Чернігова то там їй зробили очну ставку з заарештованими Холявко, Петренко,Ніцай, Пилипенко. Вона дала показання, що вони дійсно були радянськими активістами, які займалися розкуркулюванням у селі, в тому числі і в неї відібрали нажите добро тому вона цілком справедливо дуже ображена на них. Більше ніхто її нікуди не викликав і ніякої співпраці з німцями у неї не було.

За вироком Військового Трибуналу військ НКВС по Чернігівській області від 29 травня 1945 року була засуджена на 15 років каторжних робіт за статтею 54-1 «а». Реабілітована 28 вересня 1995 року.

По цьому ж звинуваченню проходить і близька її родичка.

Веремієнко Марфа Степанівна, 1905 року народження, українка, народилася і проживала в селі Сядричі, освіта початкова, колгоспниця. Вона була заарештована 03 квітня 1945 року. Громадянка Веремієнко М.С. в роки німецької окупації працювала рядовою в німецькій сільськогосподарській общині. Слідчі звинувачували її у ворожому ставленні до Радянської влади і в тому, що теж дала злочинні показання проти радянських активістів Ніцая і Пилипенка з метою помсти за їх участь в конфіскації її майна 1933 році. Тоді у неї було забрано 25-30 пудів хліба.

За вироком Військового Трибуналу військ НКВС по Чернігівській області від 29 травня 1945 року за ст.54-1 «а» КК УРСР була виправдана.

Веремеєнко Федір Дмитрович, 1888 р.н., українець, народився і проживав у селі Сядричі (нині с.Деснянка) Чернігівського району, освіта початкова, стрілочник. Заарештований 02.08. 1937 року. Був звинувачений у тому, що в 1936 році і до моменту арешту систематично проводив різку контрреволюційну пропаганду серед робітників і службовців залізничного транспорту, яка була спрямована на компрометацію політики Комуністичної партії і Радянського уряду. Одночасно Веремеєнко розхвалював політику ворогів народу – Троцького і Бухаріна в галузі сільського господарства, а політику Комуністичної партії і Радянської влади всіляко компрометував.

Всі звинувачення на свою адресу Веремеєнко відкидав і винуватим себе не визнавав. Однак за постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 14.08. 1937 року за ст.54-10 ч.1 КК УРСР він був засуджений до розстрілу (ВМП). Реабілітований 23.08.1989 р.

Грибенюк Олександр Семенович, 1893 року народження, українець, освіта середня народився в селі Олександрія Рівненського району Рівненської області. Перед війною проживав у селі Новий Білоус Чернігівського району і працював учителем. В роки німецької окупації Грибенюк з червня 1942 року по вересень 1943 року працював писарем в старостаті села Новий Білоус і виконував всі вказівки німецької влади.Грибенюк Олександр був заарештований 10 лютого 1944 року. Йому було висунуто звинувачення в тому, що він доніс німцям про те, що жителі села Новий Білоус Шарий, Борисенко, Рудницький, Грибенюк Фекла є комуністами у зв’язку з чим вони всі були заарештовані і розстріляні.

Грибенюк Олександр всі звинувачення на свою адресу категорично заперечував і говорив, що ні свою дружину, ні інших жителів села він німцям не здавав.

У протоколі Військового Трибуналу від 22 вересня 1944 року зафіксовано, що причетність Грибенюка у складанні списків на 9 чоловік комсомольців і спаленні 53 чоловік жителів села Новий Білоус на судовому засіданні не доведені.

Однак це не завадило Військовому Трибуналу військ НКВС по Чернігівській області від 22 вересня 1944 року за статтею 54-1 «а» КК УРСР засудити Грибенюка Олександра Семеновича на 20 років каторжних робіт. Цікавим є той факт, що не було конфіскації майна із-за його відсутності і вирок остаточний та оскарженню не підлягає.

25 травня 1995 року був проведений перегляд справи і було встановлено, що не все так однозначно у звинуваченнях щодо Грибенюка.

Проведений аналіз матеріалів кримінальної справи дозволив встановити, що під час арешту Шарого, Борисенка, Рудницького та Грибенюк Фекли Грибенюк Олександр в старостаті не працював. Будь-яких документів чи прямих свідків про його донос у справі нема.

Виходило, що на Грибенюка Олександра Семеновича поширюється дія Закону Української Р С Р «Про реабілітацію жертв політичних репресій в Україні від 17 квітня 1991 року у зв'язку з відсутністю доказів про вчинення ним злочину про зраду».

Ворчило Григорій Давидович, 1885 р.н., українець, народився і проживав у селі Новий Білоус Чернігівського району, малописьменний, одноосібник, учасник Першої світової війни.

31 березня 1930 року був заарештований.

У звинувачувальному висновку слідчі по справі встановили, що Ворчило Григорій вороже відноситься до Радянської влади і заходам, які вона проводить, зокрема по хлібозаготівлі. Добровільно не виконував план хлібозаготівлі і сплати сільськогосподарського податку. В 1926 році Ворчило, коли у нього знайшли яму де він ховав хліб у кількості 40 пудів у присутності Борисенка Данила говорив: «Пусть хлеб сгниет лишь бы не достался этим кровопийцам, коммунистам, которые все время занимаются грабежами бедных крестьян».

В 1929 році під час проведення в селі хлібозаготівлі, Ворчило відкрито агітував селян не виконувати план хлібозаготівлі. Так восени цього року на вулиці де селяни здавали хліб Ворчило Григорій в присутності Шибирина Трохима говорив: «Вот видите нам самим хлеба мало, а они отправляют за границу немцам да другим нехристам, до каких пор будет терпеть наш страдалец- крестьянин. Ну ничего, мы сразу расчитаемся за все: за заготовку, самообложение и за заем».

Трохи пізніше під час тієї ж кампанії по хлібозаготівлі Ворчило Григорій в присутності свідків Борисенка Данила, Шарого Івана і Шарого Кузьми біля приміщення кооперації говорив : «Хлеб идет за границу, Германия его у нас весь законтрактовала, а мы будем голодать, надо не сдавать хлеб, все равно всему селу ничего власть делать не может, а то будешь голодать зимою. Власть скоро падет, так как так продовжаться дальше не может, а колективам не бывать, все равно крестьяне с них бегут как от чумы, а летом все банды будут исключительно из колгоспов, так как от голода пойдут в бандиты».

5 лютого 1930 року Ворчило біля Сільбуду у колі селян у присутності свідків Шарого Івана і Шибирина Трохима говорив: «Не долго уже осталось жить этим жандармам коммунистам, их уже коллективы трещат по швам, подождите до лета когда зазеленеет лесок, вот тога вам будут наши коллективы. Мы тогда им пропишем коллективы. Скоро вспыхнет война, тогда гибель коммунистам и коллективщикам».

Через декілька днів після цього Ворчило серед групи селян у присутності свідка Шарого Кузьми говорив: «Плюньте вы на эти колхозы. Все время только об этом и треплят, а пользы никакой. Вот вы смотрите как сейчас все бегут из колхозов, там голодают.А кто то из нових помещиков живет, да еще и

как, подождите скоро мы расправимся с этими бандитами за все. Всему свое время. Нам осталось ждать не долго, вот только выйдет солнышко».

Як зазначалося у звинувачувальному висновку, що агітація Ворчила мала шкідливий вплив, адже внаслідок цього з ініціативної групи сільськогосподарської артілі вибуло 10 чоловік з 25. На основі всього викладеного було встановлено, що Ворчило Григорій Давидович, 45 років, в минулому і по сьогодні куркуль, не осуджений, малоосвічений, сімейний є соціально-небезпечним елементом. Просимо вислати його в Північний край строком на 3 роки.

Ворчило Іван Григорович, 1910 р.н. українець, народився і проживав у селі Новий Білоус Чернігівського району, освіта початкова, одноосібник. Син Ворчила Григорія ДавидовичаЗаарештований 03 березня 1933 року і був звинувачуваний у проведенні антирадянської агітації, направленої проти заходів Радянської влади на селі.

Після арешту батька і вислання його на Північ – в Архангельськ, як соціально-небезпечного елементу, Ворчило Іван Григорович за хуліганство в 1930 році був засуджений на 3 роки примусових робіт і відбував покарання в Ніжині звідки він у 1931 році втік і переховувався до часу свого арешту.
Далі говориться, що справа направляється до особливої наради при Колегії ГПУ УСРР для застосування проти звинуваченого заходів соціального захисту – ув'язнення до концтабору строком на 5 років. Однак Колегія ГПУ після розгляду винесла більш мяке рішення.

Так за постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 10 травня 1933 року за статтею 54-10 КК УСРР був ув'язнений до концтабору на 3 роки умовно. Реабілітований 17 липня 1989 року.

Бреденко Володимир Тимофійович, 1910 року народження, народився в селі Новий Білоус, українець, освіта початкова, проживав у смт Новоолександрівка Краснодонського району Луганської області, шахтар.

14 грудня 1941 року був заарештований за підозрою у зраді Батьківщині. 16 грудня уповноважений Краснодонського НКВС сержант держбезпеки Передереєв вияснив, що Бреденко В.Т. червоноармієць 131 стрілецького полку 13 вересня 1941 року, перебуваючи на території військових дій в районі міста Коростень, Житомирської області в силу обставин, що склалися потрапив у полон до німців. Перебуваючи у таборі для військовополонених 5 жовтня 1941 року Бреденко втік з полону і рушив до місця перебування частин Червоної Армії. 03 грудня 1941 року він прибув в село Новоолександрівку Краснодонського району, після чого він прибув до райвійськкомату, звідки його направили до ОО НКВС. Як бачимо, наш земляк у відповідності з військовим статутом повернувся додому і прийшов до військкомату і це було дуже дивно, адже добровільно це, як правило, ніхто не робив, а тому щодо нього і виникла підозра, що під час перебування у полоні він був завербований німцями. Слідчий детально розпитував за яких конкретно обставин Бреденко

потрапив у полон чи був він при зброї та чому не застосував її. Дуже детально розпитували його як це йому вдалося пройти по окупованій території і не потрапити до рук німців. Де він ночував вночі, скільки разів зустрічав німців, як поводив себе з ними. На всі запитання Бреденко давав чесні відповіді і тому слідство змушене було зняти страшне звинувачення проти нього.

На щастя для Бреденка органи НКВС зуміли об'єктивно розібратися під час слідства і не зумівши знайти достовірні факти, які б вказували на зраду ним Батьківщини керуючись статтею 197 УПК УРСР постановили припинити слідчі дії щодо Бреденка В.Т. і звільнити його з-під варти.

21 грудня 1941 року справу було припинено.

Реабілітований 29 липня 1997 року.

Будаш Ганна Василівна,1890 р.н., українка, народилася і проживала в селі Новий Білоус, малописьменна, колгоспниця.

25 жовтня 1944 року була взята на підписку про невиїзд. Причиною було те, що її чоловік Будаш під час німецької окупації тісно співпрацював з нацистською владою. Будаш Андрій Митрофанович, 1890 року народження під час окупації працював з жовтня 1941 року по 1942 року. Проводили В жовтні 1942 року

За вироком військового суду від 20 жовтня 1943 року її чоловік Будаш Андрій Митрофанович за зраду Батьківщині був засуджений до найвищої міри покарання (був повішений). Вирок було здійснено наступного дня – 21 жовтня 1943 року.

Сама Будаш Г.В. ніяких злочинів не здійснювала і ніяких звинувачень щодо неї не було тому вважається, що вона була необґрунтовано репресована і підлягає реабілітації.

За постановою особливої наради при НКВС СРСР від 17 березня 1945 року як член сімї зрадника Батьківщини була вислана до Північно-Казахстанської області Казахської РСР на 5 років.Була реабілітована 31 січня 1995 року у зв'язку з відсутністю складу злочину.

Будаш Михайло Степанович, 1913 р.н., українець, народився у селі Новий Білоус Чернігівського району, освіта початкова. Працював у місті Чернігові робітником. Заарештований 20.10. 1943 року за службу охоронником у німецькій тюрмі. Слідством було встановлено, що Будаш М.С. в червні 1941 року був мобілізований до Червоної Армії і зарахований у 108 будівельну групу, яку направили під Брянськ на оборонні роботи. По завершенню робіт його із-за хвороби, як не придатного до стройової служби, відпустили додому в Чернігів, куди він і прибув 15 вересня 1941 року. Проживав у Чернігові, який був окупований німцями, проходив тривалий час лікування. В травні 1942 року німецька біржа праці відправила його на роботу в Чернігівську тюрму охоронцем, де він і служив до вересня 1943 року.

Слідство не здобуло матеріалів, які б вказували на активну участь Будаша у співпраці з німцями. Допитані по справі свідки характеризують

Будаша тільки позитивно. За постановою слідчої справи № 281 від 30 листопада 1943 року звинувачення на адресу Будаша знімалися і було дано вказівку негайно звільнити його з-під варти. Реабілітований 20.08.1997 р.

Голота Федір Сидорович, 1887 р.н., українець, народився і проживав у селі Кошівка Чернігівського району, освіта початкова, одноосібник. Заарештований 15.12.1930р. Був звинувачений у тому, що в жовтні 1919 року під час перебування на Чернігівщині денікінців, він разом з поміщиком села Кошівка Демидовичем вказував денікінцям на бідняків і сім'ї червоних партизан, які після розкуркулення користувалися поміщицькою та куркульською землями. Сам Голота Ф.С. в минулому куркуль і мав більше 30 десятин землі.

В період 1930 року Голота систематично проводив серед селян антирадянську агітацію проти проведення в селі Кошівка колективізації. За постановою особливої наради при Колегії УСРР висланий до Північного краю на 3 роки. Реабілітований 27.06.1989 р.

Голота Павло Сергійович, 1876 р.н., українець, народився у селі Кошівка Чернігівського району, українець, малописьменний. Проживав у місті Чернігів, сторож. Заарештований 30.10.1931 р. і звинувачувався за участь в контрреволюційній організації з метою скинення Радянської влади за ст. 54-11 КК УСРР. Голота П.С. всі звинувачення щодо нього відкидав. В постанові від 16.01.1932 р. було відзначено, що в справі нема достатніх даних, які б свідчили б про злочинні дії Голоти П.С., а також інших звинувачених по цій справі Шляхового М.А., Гончарова К.М., Полтергера М.Ф., Полтергера В.Л., Коваленка М.Ф., Мурашка С.І., Чеха І.Г. Було відмічено, що утримання всіх підозрюваних під вартою є недоцільним і їх необхідно звільнити з-під варти. А вже постановою від 05.02.1932 р. справу було припинено і 16.02.1932 р. Голота П.С. з-під варти був звільнений. Однак 28.12.1932 р. знову був заарештований. За постановою судової «трійки» при Колегії УСРР від 15.05.1933 р. за ст.54-11 КК УСРР висланий до Північного краю на три роки. Реабілітований 25.11.1996 р., 19.06.1967 р.

Голуб Іван Гордійович, 1900 р.н., українець, народився і проживав у селі Новий Білоус Чернігівського району, освіта початкова, тесля. Заарештований 24.06.1938 р. за ст.54-10 ч.1 КК УРСР. Звинувачувався в участі в контрреволюційній організації. Однак під час неодразових допитів категорично заперечував свою участь в будь-якій контрреволюційній організації. Результатом стало те, що була ухвалена постанова, в якій зафіксовано, що слідством не зібрано достатніх даних щоб направити справу до суду. 14.07.1938 р. справу було направлено прокурору на припинення. Рішення по справі відсутнє. Реабілітований 19.02.1997 р.

Гречка Василь Миколайович, 1896 р.н., українець, народився і проживав у с. Новий Білоус Чернігівського району, малописьменний, колгоспник. Заарештований 12.01.1933 р. Звинувачувався як учасник контрреволюційної

повстанської організації. Його батько був розкуркулений у 1931 році. І він весною 1931 року в селі Новий Білоус неодноразово зустрічався з односельцями і проводив розмови контрреволюційного змісту. Дехто з односельців повідомляв, що Гречка В.М. говорив про непосильні податки з боку радянської влади і про те, що селяни дуже злі на владу і пропонував їм організовуватися для боротьби з радянською владою, яку потрібно буде скинути збройним шляхом. За постановою судової «трійки» при Колегії ГПУ УСРР від 02.04.1933 р. за ст.ст.54-2, 54-11 КК УСРР ув'язнений до концтабору на п'ять років. Реабілітований 23.08.1989 р.

Дедовець Григорій Мойсейович, 1901 р.н., українець, народився і проживав у с. Новий Білоус Чернігівського району, освіта початкова, комірник. Заарештований 08.04.1938 р. Звинувачувався у тому, що в 1920 році перебуваючи в Червоній Армії, під час бою з поляками потрапив у полон. Залишився на польській території і приймав участь у боях проти Червоної Армії. З часом польська дефензива звинуватила його в приналежності до організації, яка працювала на користь СРСР, за що був засуджений на 3 роки тюремного перебування. В 1928 році після завершення перебування у Луцькій тюрмі був нелегально переправлений на територію СРСР. Під час переходу кордону був затриманий прикордонниками. Винуватим себе у шпигунській діяльності на користь Польщі не визнав. Ніяких речових доказів слідство не отримало. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 21.09.1938 р. за підозрою у шпигунстві застосована ВМП. Розстріляний 24.09.1938 р. у місті Чернігів. Реабілітований 12.06.1959 р. Дедовець Григорій Мойсейович був реабілітований Військовим трибуналом Київського військового округу.

Демиденко Павло Іванович, 1922 р.н., українець, народився і проживав в с. Сядричі (нині с. Деснянка) Чернігівського району, освіта початкова, комірник. Заарештований 17.08.1941 р. Звинувачувався у тому, що був учасником контрреволюційної повстанської організації СВУ, яка готувала повстання проти Радянської влади. Робив зусилля для поширення контрреволюційних листівок, але здійснити це не вдалося із-за його арешту. За постановою особливої наради при НКВД СРСР від 14.03.1942 р. за участь у діяльності контрреволюційної повстанської організації ув'язнений до ВТТ на 10 років. 28.05.1948 р. висланий на поселення до Красноярського краю.

29.03.1956 року Демиденко П.І. робив заяву на ім'я Голови Президії Верховної Ради СРСР, в якій він повідомляє про неправомірне його засудження, адже він у контрреволюційній повстанській організації не перебував. Відзначав також, що під час слідства до нього застосовувались не дозволені методи слідства, в результаті чого він був змушений підписати показання, які не відповідали дійсності. Реабілітований 30.08.1989 р.

Демидович Іван Іполитович, 1903 р.н., українець, народився в с. Кошівка Чернігівського району, освіта початкова. Проживав у місті Чернігів,

рахівник. Заарештований 03.03.1933 р. за ст.54-10 КК УСРР. Звинувачувався у тому, що перебував у військах Денікіна і вказував місце знаходження червоних партизан і активу села. В 1929 році господарство Демидовича Івана Іполітовича розкуркулювалось. По закінченню слідства кримінальна справа з пропозицією щоб Демидович був заточений в концтабір на строк 5 років. Однак за постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 10.05.1933 р. справу проти Демидовича Івна Іполітовича було припинено. А вже 29.10.1937 р. він знову був заарештований і за постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 15.11.1937 р. за проведення антирадянської агітації ув'язнений до ВТТ на 10 років. Реабілітований 23.01.1998 р., 08.02.1964 р.

Демидович Іполит Іполитович, 1875 р.н., українець, народився в с. Кошівка Чернігівського району, освіта домашня. Проживав у с. Івано-Любівка Комінтернівського р-ну, Одеської області, робітник. Заарештований 28.01.1927 р. Звинувачувався у тому, що в період перебування армії Денікіна в Чернігівському районі, приймав активну участь в розстрілах червоних партизан, за що за вироком Чернігівського окружного суду від 28.01.1927 за ст. 10-67 КК УСРР засуджений до ВМП. За ухвалою ВС УСРР від 16.07.1927 р. вирок змінено, засуджений до позбавлення волі на 10 років. Судимість знято. Звільненій за амністією 21.01.1928 р. Реабілітований 30.06.1999 р.

Деруга Михайло Григорович, 1887 р.н., українець, народився і проживав в с. Кошівка Чернігівського р-ну, малописьменний, колгоспник. Заарештований 01.03.194 р. Звинувачувався у тому, що проживав на тимчасово окупованій німецькими військами території і займався зрадою радянсько-партійного активу. В 1931 році Деруга був розкуркулений і його майно було конфісковано. З приходом німецьких військ він повернувся в Кошівку і силою вигнав з хати, яка раніше належала йому, громадянку Глухенько Євдокію. Крім цього,в період окупації систематично проводив серед населення антирадянську агітацію, вихваляв Гітлера і його армію, водночас проводив наклепи на Червону армію і Радянський уряд. За вироком ВТ військ НКВД по Чернігівській області від 21.05.1945 р. за ст.54-1 «а» КК УРСР засуджений до позбавлення волі на 10 років. Реабілітований 25.11.1991 р., бо було встановлено, що у висловлюваннях Деруги відсутні заклики до скинення, підриву чи послабленню Радянської влади і відсутні факти щодо здійснення окремих контрреволюційних злочинів, а тому складу злочину передбачених ст.54-1 «а» КК УРСР в його діях нема. Виселення Глухенько із будинку, який до розкуркулення належав Дерузі не містить ознак зради Батьківщини.

Дерюга Антон Кирилович, 1904 р.н., українець, народився в с. Кошівка Чернігівського р-ну, освіта початкова. Проживав у м. Чернігів, охоронець. Заарештований 09.12.1937 р. Проживав у Чернігові і під час зустрічей з жителями села Кошівка поширював серед них різні антирадянські слухи про

те, що незабаром виникне війна, в ході якої Німеччина і Польща вдарять із Заходу, а Японія зі Сходу. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 10.12.1937 р. за проведення антирадянської агітації ув'язнений до ВТТ на 10 років. Покарання відбував у Біломоро-Балтійському ВТТ. Потім постановою слідства від 10.08.1939 року було відмінено рішення і кримінальна справа по відношенню до Дерюги була припинена і він звільнявся з-під варти за не доведенням провини. Відзначалося, що дії Дерюги не несуть у собі складу злочину і що він був репресований не обгрунтовано. Реабілітований 31.01.1994 р.

Дерюга Іван Петрович, 1891 р.н., українець, народився і проживав у с. Кошівка Чернігівського району, освіта початкова, одноосібник. Заарештований 05.12.1930 р., отримавши звинувачення за ст. 54-13 КК УСРР. Звинувачувався у тому, що в 1919 році під час захоплення денікінськими військами Чернігівщини місцевий поміщик Демидович Іполіт Іполітович організовував за допомогою чинів денікінської армії терор проти революційно-налаштованих селян. В терористичні дії Демидович також втягував місцевих куркулів:Дерюгу С.А., Дерюгу І.П. У Постанові від 05.01.1931 р. було відмічено, що перераховані підозрювані в минулому не були великими куркулями, а їх землі розміром по 3 десятини були відчужені ще в 1919 році. В терористичну діяльність були втягнуті поміщиком Демидовичем. На сьогодні в період класової боротьби справно виконують свої обовязки по відношенню до Радянської влади, не проявляють антирадянських настроїв, а тому слідчу справу по відношенню до Дерюги І.П. справу припинити. Реабілітований 16.11.1994 р.

Дерюга Степан Андрійович, 1904 р.н., с. Кошівка Чернігівському р-ну, українець, малописьменний. Проживав у с. Кошівка, одноосібник. Заарештований 10.10.1930 р., отримавши звинувачення за ст. 54-13 КК УСРР. Звинувачувався у тому, що в 1919 році під час захоплення денікінськими військами Чернігівщини місцевий поміщик Демидович Іполіт Іполітович організовував за допомогою чинів денікінської армії терор проти революційно-налаштованих селян. В терористичні дії Демидович також втягував місцевих куркулів:Дерюгу С.А., Дерюгу І.П., Довбиша І.В. У Постанові від 05.01.1931 р. було відмічено, що перераховані підозрювані в минулому не були великими куркулями, а їх землі розміром по 3 десятини були відчужені ще в 1919 році. В терористичну діяльність були втягнуті поміщиком Демидовичем. На сьогодні в період класової боротьби справно виконують свої обовязки по відношенню до Радянської влади, не проявляють антирадянських настроїв, а тому слідчу справу по відношенню до Дерюги С.А. справу припинити. Реабілітований 16.11.1994 р.

Дідовець Іван Миколайович, 1904 р.н, українець, народився в с. Новий Білоус Чернігівського р-ну, освіта початкова. Проживав у м. Чернігів, тесля. Заарештований 26.11.1937 р. Деякі мешканці села повідомили, що Дідовець

закликав кидати колгосп і переїздити до Чернігова, щоб жити краще. Він також переконував, що радянська влада створила тяжкі умови для життя і цього не варто терпіти. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 29.11.1937 р. за проведення антирадянської агітації, скерованої на підрив колгоспного будівництва, ув'язнений до ВТТ на 10 років. Відбував покарання у Волзькому ВТТ. Реабілітований 18.08.1989 р.

Довбиш Іван Васильович, 1892 р.н., с. Кошівка Чернігівського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Кошівка, Одноосібник. Заарештований 05.12.1930 р., отримавши звинувачення за ст. 54-13 КК УСРР. Звинувачувався у тому, що в 1919 році під час захоплення денікінськими військами Чернігівщини місцевий поміщик Демидович Іполіт Іполітович організовував за допомогою чинів денікінської армії терор проти революційно-налаштованих селян. В терористичні дії Демидович також втягував місцевих куркулів: Дерюгу С.А., Дерюгу І.П., Довбиша І.В. У Постанові від 05.01.1931 р. було відмічено, що перераховані підозрювані в минулому не були великими куркулями, а їх землі розміром по 3 десятини були відчужені ще в 1919 році. В терористичну діяльність були втягнуті поміщиком Демидовичем. На сьогодні в період класової боротьби справно виконують свої обовязки по відношенню до Радянської влади, не проявляють антирадянських настроїв, а тому слідчу справу по відношенню до Довбиша І.В. справу припинити. Реабілітований 16.11.1994 р.

Дудка Іван Данилович, 1886 р.н., українець, народився і проживав у с. Новий Білоус Чернігівського р-ну, освіта початкова, чорноробочий. Заарештований 06.02.1933 р. Звинувачувався у тому, що під роботи на Київському мосту в місті Чернігові разом з іншими розкуркуленими вели різні розмови антирадянського характеру. До того ж під час перебоїв у постачанні не виходили на роботу, внаслідок чого зривали планове будівництво. Вагомою провиною було і те, що під час влаштування на роботу він приховав своє куркульське походження, а заявив, що є середняком. За постановою особливої наради при колегії ГПУ УСРР від 37.03.1933 р. за ст.54-10 КК УСРР висланий до Північного краю на 3 роки. Реабілітований 31.07.1989 р.

Єрмак Іван Олексійович, 1908 р.н., українець, народився у с. Савинки Корюківського району, освіта початкова. Проживав у с. Сядричі (нині с. Деснянка) Чернігівського р-ну, робітник залізниці. Заарештований 16.10.1943 р. Звинувачувався у тому, що на початку Великої Вітчизняної війни він відступав з частинами Червоної Армії і у вересні 1941 року потрапив в оточення та потрапив у полон до німців. 18 вересня 1941 року зумів втекти і повернувся додому в село Сядричі. У січні 1942 року був заарештований німецькими каральними органами м. Чернігова. Під час допиту був змушений дати згоду на неофіційне співробітництво з поліцією в якості агента. Після документального оформлення факту вербування Єрмаку було присвоєно псевдонім С-43. З часом був призначений резидентом і в його підпорядкуванні

були агенти: Лепеха І.М., Петренко В.А., Холявко М.І. з якими він мав зв'язок і вимагав від них виконання поставлених завдань. За постановою особливої наради при НКВД СРСР від 06.05.1943 року за ст.58-1 «б» КК РРФСР ув'язнений до ВТТ на 10 років. Відбував покарання у В'ятському ВТТ, 26.08.1948 р. переведений до Особливого табору МВД. 20.06.1950 р. переведений на поселення до с. Тимошенко Магаданської області. Реабілітований 31.08.1998 р.

Коваленко Петро Гнатович, 1870 р.н., українець, народився в с. Кошівка Чернігівського району, малописьменний. Проживав у с. Півці (приєднано до м. Чернігів), тесля. Заарештований 14.01.1933 р. за ст. ст. 54-2, 54-11 КК УСРР. Обвинувачувався у тому, що в червні 1931 року приймав участь в контрреволюційній повстанській організації, яка ставила за мету здійснити скинення Радянської влади шляхом збройного повстання. Однак постановою від 09.05.1933 р. уповноважений оперативної слідчої групи Чернігівського обласного відділу ГПУ УРСР Андреєв, розглянувши слідчу справу № 240, за якою обвинувачувався Коваленко П.Г. встановив, що приведених звинувачень не достатньо для направлення справи до суду, а тому керуючись ст.197 УПК УРСР постановив справу припинити, а звинуваченого з-під варти звільнити. Реабілітований 25.03.1996 р.

Лепеха Іван Миколайович, 1910 р.н., українець, народився і проживав у с. Сядричі (нині Деснянка) Чернігівського району, освіта вища, директор школи. Заарештований 16.10.1943 р. Обвинувачувався у тому, що перебуваючи на фронті, у вересні 1941 року був поранений. В жовтні 1941 року з шпиталю, який залишився на окупованій німцями території, повернувся в село Сядричі, де був завербований в якості агента. Лепесі І.М. було присвоєно псевдонім С-41 і він отримав завдання повідомляти про комуністів, партизанів та осіб, які незадоволені німецькою владою. Незважаючи на те, що він згодився стати агентом з примусу і ніякої практичної роботи на користь німецької поліції не проводив, однак за постановою особливої наради при НКВД СРСР від 06.05.1944 р. за ст. 58-1 «б» КК РРФСР ув'язнений до ВТТ на 7 років. Відбував покарання у Сибірському ВТТ.16.05.1950 р. направлений на поселення до селища Усть-Омчуг Хабаровського краю. Реабілітований 31.08.1998 р.

Холявко Михайло Іванович, 1905 р.н., українець, народився і проживав у с. Сядричі (нині Деснянка) Чернігівського району, освіта початкова, робітник. Заарештований 16.10.1943 р. Звинувачувався у тому, що проживаючи на окупованій німцями території був завербований в якості агента. Холявко М.І. було присвоєно псевдонім С-42 і він отримав завдання повідомляти про комуністів, партизанів та осіб, які незадоволені німецькою владою. Незважаючи на те, що він згодився стати агентом з примусу і ніякої практичної роботи на користь німецької поліції не проводив, однак за постановою особливої наради при НКВД СРСР від 06.05.1944 р. за ст. 58-1 «б»

КК РРФСР ув'язнений до ВТТ на 5 років. Відбував покарання у Сибірському ВТТ. Реабілітований 31.08.1998 р.

Петренко Василь Арефійович, 1903 р.н., українець, народився і проживав у с. Сядричі (нині Деснянка) Чернігівського району, освіта початкова, колгоспник.

Заарештований 16.10.1943 р. Звинувачувався у тому, що проживаючи на окупованій німцями території був завербований в якості агента. Петренко В.А. було присвоєно псевдонім «Городня» і він отримав завдання повідомляти про комуністів, партизанів та осіб, які незадоволені німецькою владою. Незважаючи на те, що він згодився стати агентом з примусу і ніякої практичної роботи на користь німецької поліції не проводив, однак за постановою особливої наради при НКВД СРСР від 06.05.1944 р. за ст. 58-1 «б» КК РРФСР ув'язнений до ВТТ на 5 років. Відбував покарання у Сибірському ВТТ. Реабілітований 31.08.1998 р.

Листунов Григорій Маркович, 1906 р.н., українець, народився в с. Новий Білоус Чернігівського району, освіта початкова. Проживав в с. Грибанівка, Воронезької області, за місцем служби, червоноармієць військового складу № 434. Заарештований 26.10.1941 р. Звинувачувався у тому, що 29.08.1941 р. він серед червоноармійців військового складу розхвалював поряки і життя в гітлерівській Німеччині: «Да, наши порядки хуже, чем в Германии. В Германии есть частная собственность, каждый за свое болеет. Свое хозяйство он может развивать по своему вкусу, сколько захочет, столько будет иметь земли и скота, а у нас во всем ограниченность». Крім цього 5 жовтня 1941 року Листунов заявляв, що «Гитлер нас побеждает и все равно победит, потому, что техника у него сильнее и лучше. Наши сообщения о потерях немцев ложные. Немец имеет гараздо меньше потерь, чем мы, но мы о своих потерях не пишем». За вироком ВТ 5 зсб Орловського ВО від 08.11.1941 р. за ст.58-10 ч.2 з санкції ст.58-2 КК РРФСР засуджений до позбавлення волі у ВТТ на 7 років. Реабілітований 28.05.1996 р.

Максимович Степан Іванович, 1899 р.н., українець, народився у с. Новий Білоус Чернігівського району, освіта початкова. Проживав у м.Чернігів, пожежник. Заарештований 02.10.1943 р. Був звинувачений у тому, що перебував на окупованій німцями території і був заарештований німецькими каральними органами. Згодом був звільнений і направлений на роботу в поліцію, де працював у якості таємного агента і повідомляв про громадян, які вороже ставилися проти німецької окупаційної влади. 11.12.1943 р. слідчі у спеціальній постанові відмітили, що в ході проведеного розслідування зрадницької діяльності з боку Максимовича не встановлено, а тому керуючись директивою НКВД СРСР від 11.10.1943 р. направити його до спецтабору № 258 м.Харкова для подальшої фільтрації. Реабілітований 25.03.1996 р.

Милиця Іван Петрович, 1904 р.н., українець, народився і проживав у с. Новий Білоус Чернігівського району, освіта початкова, кочегар. Заареш-

тований 09.11.1943 р. Звинувачувався у тому, що приховував своє розкулачення, проводив зрадницьку діяльність і антирадянську агітацію. (ст.54-1 «а», 54-10 ч.2 КК УРСР). Вже 23.11.1943 р. йому висунуто звинувачення в тому, що він перебуваючи на окупованій території в Чернігові в 1941 році видав німцям колишнього співробітника УНКВД Крицького Г.Г. а також дозволяв антирадянські висловлювання проти керівників радянської держави. У звязку з тим, що в процесі розслідування справи було встановлено, що ніяких доказів його злочинної діяльності нема, тому 13.04.1944 р. справу було припинено і він був звільнений з-під варти. Реабілітований 25.12.1996 р.

Милиця Уляна Яківна, 1898 р.н., українка, народилася і проживала у с. Новий Білоус Чернігівського району, освіта початкова, не працювала. Як і її чоловік теж була заарештована 09.11.1943 р. і звинувачувалася за ст.54-1 «а», 54-10 ч.2 КК УРСР. 13.04.1944 р. справу припинено. Вирішальним було те, що слідство зуміло побачити звичайний наклеп проти неї та її чоловіка Милицю І.П. з боку їхніх п'яти сусідів і який не підтвердили інші свідки. Реабілітована 25.12.1996 р.

Міщенко Іван Максимович, 1901 р.н., українець, народився і проживав у с. Деснянка Чернігівського району, освіта початкова, робітник.

Заарештований 07.03.1933 р. Звинувачувався у тому, що під роботи на Київському мосту в місті Чернігові разом з іншими розкуркуленими вели різні розмови антирадянського характеру. До того ж під час перебоїв у постачанні не виходили на роботу, внаслідок чого зривали планове будівництво. Вагомою провиною було і те, що під час влаштування на роботу він приховав своє куркульське походження, а заявив, що є середняком. За постановою особливої наради при колегії ГПУ УСРР від 37.03.1933 р. за ст.54-10 КК УСРР висланий до Північного краю на 3 роки. Реабілітований 31.07.1989 р.

Ніна П'ята

Зі спогадів земляків

Максимович Марина Іванівна, 1928 р.н.: **«**До села часто приїздила машина з бригадою НКВД, разом із активістами села ходили по куркульським дворах і забирали все, що було цінне – коней, свиней, корів, плуги, борони, будівельні матеріали, полотно, зерно, і іншу їжу. Хто добровільно усе віддавав, того залишали в селі, а хто виявляв агресію, того виселяли. Були виселені: Дідовець Микита, Терещенко Костя, Гречка Василь, Троян Григорій. Дідовця Івана заарештували за те що проводив агітацію, щоб середняки не вступали в колгосп».

«Мозгова Надія Дмитрівна, 1923 р.н.: **«**У селі жили заможні селяни, середняки і бідні. Бідняки, їх було десь 70 родин зразу пішли працювати в колгосп. Більшість було куркулів, багатих було близько 30 родин. Середняки і багаті родини не хотіли віддавати нажите добро колгоспу. Їх розкуркулювали, забирали все майно, хто не проявляв агресії, того не виселяли з села, а хто був

агресивний до влади, того виселяли з села, арештовували. Коли до Терещенка Кості прийшли розкуркулювати, то він взяв рушницю і кричав, що всіх повбиває. За це його заарештували і вислали в Сибір».

Кирієнко Марія Олександрівна, 1942 р.н.: «Мій дядько, Строгий Михайло Дмитрович, був середняком, жив одноосібно, в колгосп не вступав. Мав багатодітну родину – дружину і п'ять дітей. Коли прийшли розкуркулювати, то дружина благала не забирати зерно, бо була вагітна шостою дитиною. Але забрали все з хати, навіть саму хату і все майно. Дядька заарештували і вислали з села, а тітка, Строга Олександра Яківна, залишилась з дітьми і жила у родичів. Їсти було нічого, тож одного разу пішла на колгоспне поле рвати колоски, щоб хоч щось дати дітям. Але її спіймали, заарештували, посадили в тюрму на сім років з дітьми. Діти померли в тюрмі, а її розстріляли біля села Халявин. Пам'ятаю зі слів матері».

Ячна Марія Іванівна, 1952 р.н.: «Пам'ятаю як маленькою дівчинкою з села Кошівка бігала до діда Терещенка Кості в Білоус їсти мед, бо дід мав пасіку. Коли підросла, то мама розповідала про їх родину, яка була намріднею. Жили вони заможно, мали коня, худобу, свиней, птицю, гарну хату, пасіку. Сім'я була багатодітна – було четверо дітей – Костя, Микола, Саша,Ольга. Жили одноосібно, в колгосп самі не вступали. Але доля не оминула, їх розкуркулили, забрали все, вигнали їх з хати. Миколу і Костю заарештували і вислали в Сибір. Сестри з батьками пішли до знайомих у Масани, там і жили. Після відбуття покарання, дід Костя повернувся в село, збудував хату і знову завів пасіку. Він був маленького зросту».

Ткаченко Віра Іванівна, 1924 р.н.: «Зі слів матері знаю, що розкуркулювали всіх середняків і багатих селян, які добровільно не хотіли іти в колгосп і віддавати нажите добро. Розкуркулили Дерюгу Івана Петровича, Дерюгу Антона заарештували за те, що він проводив антибільшовицьку агітацію. Він був висланий у Сибір, де відбував покарання».

Боярко Валентина Порфирівна, 1937 р.н.**:** «Росла допитливою дівчинкою, всім цікавилась, бігала, гуляла з подружками. Сама бачила, як карали старост села Мозгового Василя та Будаш Андрія, які служили німцям у селі. Спочатку їх загнали в погріб біля сільради, де вони сиділи декілька днів. Машина енкаведистів привезла їх до місця страти, де зараз шкільний стадіон. Зібралось багато людей, поліцаїв поставили під виселицею на машині, а потім повісили. Тіла зрадників висіли цілу неділю. Ми, діти, бігали і дивились на це видовище. Дружину старости Будаш Ганну Василівну заарештували. Після відбуття покарання у виправних таборах вона повернулася в село. Ще пам'ятаю про вчителя, Гребенюк Олександра Семеновича, який жив у центрі села, працював у школі вчителем історії і який завжди обдаровував малих цукерками. Його арештували і більше він в село не повернувся. Його дружина Феня працювала в сільраді секретарем».

Олишівська селищна рада

Андріяш Іван Денисович (1888–1938) – с. Олишівка, українець, освіта початкова. Проживав у с. Олишівка, колгоспник. Заарештований 11.03.1938 р. по справі Макотрик Я.М., по якій проходило ще 5 односельців. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 23.04.1938 р. за участь у діяльності антирадянської української контрреволюційної повстанської організації застосована ВМП. Розстріляний 10.05.1938 р. у м. Чернігів. Реабілітований 10.05.1957 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3. спр.3090; РІ. – т.2. – С.617).*

Бєлий Василь Захарович (1896–1937) – с. Берилівка Городнянського р-ну, українець, освіта початкова, голова райвиконкому. Виключений з КП(б)У у зв'язку з арештом. Проживав у с. Олишівка, старший юрист-контролер. Заарештований 19.09.1937 р. За вироком ВК ВС СРСР від 22.12.1937 р. за ст.ст. 54-7, 54-8, 54-11 КК УРСР застосована ВМН. Розстріляний 23.12.1937 р. у м. Київ. Реабілітований 12.11.1959 р. *(ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр.5483-п; РІ. – т.3. – С.334).*

Бородавко Ольга Іванівна, 1919 р.н., с. Олишівка, українка, освіта середня. Член ВЛКСМ. Проживала у с. Олишівка, службовець. Заарештована 31.10.1944 р. За вироком ВТ військ НКВД по Чернігівській обл. від 19.01.1945 р. за ст.54-1 «а» КК УРСР засуджена до позбавлення волі на 10 років. За ухвалою ВК ВС СРСР від 02.08.1946 р. вирок скасовано *(ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр.15865-п; РІ. – т.3. – С.419).*

Бойко Григорий Иванович, 1908р.н., Чернігівська обл., Олишівський р-н, с. Олишівка, українець, письменний, із дворян. Заарештований 10.03.1938 р. і звинувачений за ст.ст. 54-10, 54-7, 54-11 КК УРСР як член антирадянської націоналістичної повстанської організації. За рашенням «трійки» від 23.04.1938 р. застосовано ВМП – розстріл *(Источник: Книга памяти Челябинской обл. – подготовительные материалы)*

Бойко Григорій Михайлович (1886–1938) – с. Олишівка, українець, освіта початкова, колгоспник. Проживав у с. Олишівка, заготівельник Олишівської спілки «Пушнина». Заарештований 11.03.1938 р. по справі Макотрик Я.М., по якій проходило ще 5 односельців. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 23.04.1938 р. за участь у діяльності антирадянської націоналістичної повстанської організації застосована ВМП. Розстріляний 10.05.1938 р. у м. Чернігів. Реабілітований 20.07.1957 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3. спр.3090; РІ. – т.3. – С.389).*

Булах Данило Євтихійович, 1890 р.н., с. Олишівка, українець, освіта початкова, одружений, мав 3 дітей, хлібороб. У 1932 р. засуджений до 2 років виправних робіт (ст.58 КК УРСР). За злісну несплату держподатку. Заарештований 01.11.1936 і за вироком спецколегії Чернігівського облсуду від 06.03.1937 р. за ст.54-10.1 (антирадянська пропаганда), ст.74 ч.1 КК УРСР

(втеча з місць відбування покарання). Засуджений до 7 років відбування ВТТ. Подальша доля фігуранта не відома. По даній справі, одночасно з ним проходило 6 односельців. Реабілітований 04.06.1993 р. *(ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр.16121-п; РІ. – т.3. – С.452).*

Булах Філарет Аврамович, 1894 р.н., с. Олишівка, українець, освіта початкова. Проживав у с. Олишівка, сторож. Заарештований 18.03.1938 р. за ст.54-10 ч. 1 КК УРСР. Рішення по справі відсутнє. Звільнений 16.04.1938 р. Реабілітований 25.12.1996 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.384; РІ. – т.3. – С.453).*

Буренко Варвара Андріївна, 1898 р.н., с. Олишівка, українка, освіта незакінчена вища. Проживала у м. Ніжин, не працювала. Заарештована 23.08.1946 р. За вироком Чернігівського облсуду від 26.11.1946 р. за ст.54-10 ч. 2 КК УРСР позбавлена волі на 10 років. Реабілітована 13.11.1992 р. *(ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр.16018-п; РІ. – т.3. – С.457).*

Бут Илларион Григорьевич (1889–1942) – с. Олишевка, приговорен Верховный суд МАССР 30.03.1942 г., обвинение по ст.58-10 УК РСФСР, приговор – расстрел, реабилитирован 30.06.1992 г. *(Книга памяти Республики Мордовия).*

Бут Панас Андрійович, 1850 р.н., с. Олишівка, проживав у с. Олишівка, кустар. Заарештований 18.11.1919 р. за співробітництво з денікінськими каральними органами. 05.01.1920 р. взятий на підписку про невиїзд. За постановою Чернігівського губревтрибуналу від 25.01.1920 р. справу припинено. Реабілітований 27.11.1998 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-4609, оп.1, спр.424; РІ. – т.3. – С.466).*

Гавриш Михайло Антонович, 1921 р.н., с. Олишівка, українець, освіта середня. Член ВЛКСМ. Проживав за місцем дислокації 874 в/ч, авіа механік. Заарештований 23.07.1942 р. За вироком ВТ 30 раб Брянського фронту від 05.08.1942 р. за ст. 58-10 ч. 2 з санкції ст. 58-2 КК РРФСР засуджений до позбавлення волі у ВТТ на 10 років. За ухвалою ВК ВС СРСР від 19.11.1946 р. термін покарання знижено до 5 років позбавлення волі у ВТТ. Реабілітований 19.06.1996 р. *(ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр.17477-п; РІ. – т.4. – С.243).*

Гаєвський Степан Михайлович, 13.12.1893 р.н., с. Олишівка, українець, освіта початкова. Проживав у с. Олишівка, продавець гончарних виробів від промартілі ім. Щорса с. Олишівка. Одружений. Заарештований 16.11.1936 р. За вироком спец колегії Чернігівського облсуду від 06.03.1937 р. за ст.ст.54-10 ч. 1, 68 ч. 2 КК УРСР засуджений до позбавлення волі у ВТТ на 3 роки. Реабілітований 04.06.1993 р. *(ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр.16121-п; РІ. – т.4. – С.248).*

Гаєвський Федір Михайлович (1887–1947) – с. Олишівка, українець, освіта початкова, колгоспник. Проживав у м. Чернігів, тесля. Заарештований 11.03.1938 р. За вироком судової колегії Чернігівського облсуду від 25.03.1939 р. за ст.54-10 ч. 1 КК УРСР засуджений до позбавлення волі на 6 років. За ухвалою судової колегії в кримінальних справах ВС УРСР від

19.07.1939 р. справу закрито. На час другого арешту – мешканець смт Олишівка, робітник лісгоспу. Заарештований 23.01.1945 р. За постановою особливої наради при НКВД СРСР від 28.08.1945 р. як соціально-небезпечний елемент ув'язнений до ВТТ на 4 роки. Помер у 1947 р. Реабілітований 30.06.1962 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.111, 4963; РІ. – т.4. – С.248).*

Гаєвський Юхим Пантелеймонович, 1872 р.н., с. Олишівка, українець, малописьменний. Проживав у с. Олишівка, селянин. Заарештований 31.07.1920 р. за проведення антирадянської агітації. 26.08.1920 р. звільнений на підписку про невиїзд. За постановою Чернігівського губревтрибуналу від 19.12.1920 р. справу припинено. Реабілітований 30.12.1998 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-4609, оп.1, спр.927; РІ. – т.4. – С.248).*

Гордієнко Володимир Денисович, 1916 р., с. Олишівка, українець, освіта початкова. Проживав за місцем дислокації 827 в/ч, червоноармієць. Заарештований 10.07.1943 р. за ст.ст. 19-58-1 «б» КК РРФСР. 25.08.1943 р. справу припинено. Реабілітований 24.12.1997 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.5009; РІ. – т.4. – С.340).*

Гордієнко Михайло Саввич (1890–1938) – с. Олишівка, українець, освіта початкова, бригадир. Проживав у с. Олишівка, колгоспник. Заарештований 11.04.1938 р. по справі Макотрик Я.М., по якій проходило ще 5 односельців. За рішенням «трійки» при УНКВД по Чернігівській обл. від 23.04.1938 р. за участь у діяльності антирадянської української націоналістичної повстанської організації застосована ВМП. Розстріляний у м. Чернігів. Реабілітований 20.07.1957 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.3090; РІ. – т.4. – С.341).*

Губа Іван Свиридович, 1901 р.н., с. Олишівка, українець, освіта початкова. Проживав у с. Олишівка, завгосп. Заарештований 18.10.1943 р. За постановою особливої наради при НКВД СРСР від 22.07.1944 р. за ст.54-1 «б» КК УРСР ув'язнений до ВТТ на 8 років. Реабілітований 23.03.1995 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.12325; РІ. – т.4. – С.387).*

Дзядзько Василь Костянтинович (1870–1930) – с. Олишівка, українець, освіта початкова, селянин. Проживав у с. Олишівка, одноосібник. Заарештований 12.02.1930 р. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 11.11.1930 р. за ст.54-10 КК УСРР висланий до Північного краю на 2 роки. Реабілітований 20.07.1989 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.5997; РІ. – т.4. – С.470).*

Дзядзько Максим Іванович, 1907 р.н., с. Олишівка, українець, письменний. Проживав у с. Олишівка, колгоспник. Заарештований 20.07.1941 р. За вироком ВТ військ НКВД по Київській обл. від 29.07.1941 р. за ст.54-10 ч. 2 з санкції ст.54-2 КК УРСР засуджений до позбавлення волі на 10 років. Реабілітований 26.09.1991 р. *(ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр.15001-п; РІ. – т.4. – С.470).*

Дзядзько Яків Васильович, 1902 р.н., с. Олишівка, українець, освіта початкова. Проживав у м. Чернігів, без певних занять. Заарештований 26.06.1941 р. за ст.ст.54-10 ч. 2, 54-11 КК УРСР. 26.03.1942 р. справу припинено. Загинув 19.10.1941 р. на шляху до Кустанайської тюрми. Похований на ст. Новоспаськ Куйбишевської обл. Реабілітований 18.02.1994 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.8467; РІ. – т.4. – С.470).*

Денисюк Василь Якович (1885–1938) – с. Олишівка, украенець, освіта початкова. Проживав у с. Олишівка, колгоспник. Заарештований 11.03.1938 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській обл. від 10.04.1938 р. за ст.54-11 КК УРСР застосована ВМП. Розстріляний 23.04.1938 р. у м. Чернігів. Реабілітований 13.07.1957 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.3103; РІ. – т.4. – С.454).*

Довгоброд Степан Григорович (1911–1950) – с. Олишівка, колгоспник, реабілітований 1956 р.

Жуковський Олексій Іванович, 30 лет, розстріляний 20 лютого 1921 р., ПМП – Чернігівська губернія, Козелецький уєзд, Олишівська волость, Олишівка, українець, одружений, службовець *(РІ. – т.4. – С.567; жертва червоного терору).*

Качура (Кочура) **Ольга Іванівна**, 1872 р.н., с. Олишівка, українка, неписьменна, мала 3 синів, які служили у Червоній Армії. Заарештована 12.07.1941 р. за необережні висловлювання на адресу керівників влади під час мітингу на площі села з приводу початку війни. За вироком ВТ військ НКВС по Чернігівській області від 21.07.1941 р. за ст.54-10 ч.2. КК УРСР засуджена до позбавлення волі на 6 років. Подальша доля фігуранта не відома. Постановою президії Чернігівського облсуду від 21.03.1990 р. реабілітована *(ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр.3075-п; РІ. – т.5. – С.268).*

Качура Харитон Трофимович, 28 лет, расстрелян 20 февраля 1921 г., ПМЖ – Черниговская губерния, Козелецкий уезд, Олишевская волость, Олишевка, украинец, холост, сапожник *(РІ. – т.4. – С.563; жертва червоного терору).*

Коваленко Андрій Онисимович, 1882 р.н., с. Олишівка, українець, освіта початкова. Проживав у с. Олишівка, колгоспник. Заарештований 18.12.1937 р. за постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській обл. від 27.12.1937 р. за проведення антирадянської агітації, скерованої на підрив колгоспного будівництва, застосована ВМП. Розстріляний 07.01.1938 р. у м. Чернігів. Реабілітований 23.08.1989 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.9605; РІ. – т.5. – С.342).*

Коваленко Павло Ілліч, 1905 р.н., с. Олишівка, українець, освіта початкова. Проживав у м. Чернігів, завгосп. Заарештований 21.03.1949 р. за постановою особливої наради при МГБ СРСР від 27.08.1949 р. за ст.ст. 54-10 ч. 1, 54-11 КК УРСР висланий на поселення до Красноярського краю. Реабілітований 16.08.1989 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Н-8840, оп.3, спр.10891; РІ. – т.5. – С.351).*

Колесник Василь Андрійович, 1917 р.н., с. Олишівка, українець, освіта початкова. Проживав за місцем служби, сержант, командир відділення горно стрілецького батальону Нагаєвського сектору берегової охорони ПТОФ. Заарештований 09.09.1941 р. за вироком ВТ військ НКВД при Дальбуді від 08.10.1941 р. за ст. 58-10 ч. 2 КК РРФСР засуджений до ВМП. Реабілітований 27.08.1991 р. *(ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр.15028-п; РІ. – т.5, С. 405).*

Костюк Іван Андрійович, 30 років, розстріляний 26 червня 1921 р., ПМП – Чернігівська губернія, Козелецький уєзд, Олишівська волость, Олишівка, українець, одружений, хлібороб *(РІ. – т.4. – С.566; жертва червоного терору).*

Костюченко Іван Трофимович (1892–1938) – с. Олишівка, українець, письменний, колгоспник. Проживав у с. Олишівка, лісник Олишівського лісництва. Заарештований 11.03.1938 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 10.04.1938 р. за участь у діяльності антирадянської есерівської повстанської організації застосована ВМП. Розстріляний 23.04.1938 р. у м. Чернігів. Реабілітований 13.07.1957 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.3103; РІ. – т.5. – С.505).*

Костюченко Кирило Степанович (1866–1938) – с. Олишівка, українець, малописьменний, колгоспник, проживав у с. Олишівка. Заарештований 11.03.1938 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 10.04.1938 р. за участь у діяльності антирадянської есерівської повстанської організації застосована ВМП. Розстріляний 23.04.1938 р. у м. Чернігів. Реабілітований 13.07.1957 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.3103; РІ. – т.5. – С.505).*

Костюченко Петро Кирилович, 1891 р.н., с. Олишівка, українець, освіта початкова. Проживав у с. Олишівка, колгоспник. Заарештований 19.03.1938 р. За вироком Чернігівського облсуду від 05.08.1939 р. за ст. 54-10 ч. 1 КК УРСР виправданий *(ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр.300-п; РІ. – т.5. – С.506).*

Кузьменко Олександр Євменович (1908 р.н.) – х. Писарівщина, українець, помічник бухгалтера, репресований у 1952 р., реабілітований у 1994 р.

Кулак Макар Іванович, 19.12.1893 р.н., с. Олишівка, українець, освіта початкова, одружений. Проживав у с. Олишівка. Колгоспник з 1934 року. Заарештований 16.11.1936 р. разом із іншими 5 односель-цями по одній справі. За вироком спецколегії Чернігівського облсуду від 06.03.1937 р. за ст.ст.54-10 ч. 2, 54-11 КК УРСР засуджений до позбавлення волі у ВТТ на 3 роки. Реабілітований 08.07.1991 р. *(ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр.16121-п; РІ. – т.5. – С.613).*

Кулак Петро Карпович, 1882 р.н., с. Олишівка, українець, освіта початкова. Заарештований 17.12.1937 р. За постановою особливої наради при НКВД

СРСР від 22.02.1938 р. за проведення контрреволюційної діяльності ув'язнений до ВТТ на 10 років. Реабілітований 23.08.1989 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.9749; РІ. – т.5. – С.613).*

Кутькало Герасим Федотович, 1890 р.н., с. Олишівка, українець, освіта початкова. Проживав у с. Олишівка, одноосібник. Заарештований 07.05.1938 р. За вироком судової колегії Чернігівського облсуду від 06.08.1939 р. за ст. 54-10 ч. 1 КК УРСР виправданий *(ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр.301-п; РІ. – т.5. – С.645).*

Лапа Григорій Петрович, 1916 р. н., смт Олишівка Олишівського (нині Чернігівського) р-ну, українець, освіта неповна середня. Проживав у м. Чернігів, головний бухгалтер. Заарештований 25.07.1945 р. За вироком ВТ Чернігівського гарнізону від 30.10.1945 р. за ст. 54 -1 «б» КК УРСР засуджений до 15 років каторжних робіт. За ухвалою ВТ КВО від 07.12.1945 р. термін покарання знижено до 10 років. Звільнений 13.01.1955 р. Реабілітований 13.08.1997 р. *(ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 17822-п). (РІ Т.6.с.210).*

Лапа Євдокія Петрівна, 1918 р. н., смт Олишівка Олишівського (нині Чернігівського) р-ну, українка, освіта початкова, продавець. Проживала у авіамістечку Аджикабул, Азербайджанська РСР. Заарештована 22.11.1941 р. як соціально- небезпечний елемент. Рішення по справі відсутнє. Звільнена 13.04.1942 р. Реабілітована 31.10.1997 р. *(Держархів Чернігівської області, ф. Р-8840, оп.3, спр. 4249) (РІ Т.6.с.210).*

Лапа Михайло Степанович, 1892 р.н., с. Олишівка, українець, колгоспник. Заарештований 13.06.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 10.12.1937 р. застосована ВМП. Розстріляний 13.12.1937 р. Реабілітований 1957 р. *(РІ Т.6.с.211).*

Лещенко Василь Михайлович, 1875 р. н., смт Олишівка Олишівського (нині Чернігівського) р-ну, українець, малописьменний. Проживав у смт Олишівка, селянин. Заарештований 18.11.1919 р. За вироком Чернігівського губрев- Біографічні дані про громадян, що зазнали політичних репресій 245 трибуналу від 25.01.1920 р. за співробітництво з денікінськими каральними органами справу припинено за недоведеністю складу злочину. Реабілітований 27.11.1998 р. *(Держархів Чернігівської області, ф. Р- 4609, оп.1, спр. 424). (РІ Т.6.с.244).*

Лещенко Кузьма Іванович (1885–1938) – с. Олишівка, українець, колгоспник. Заарештований 11.03.1938 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 10.04.1938 р. застосована ВМП. Розстріляний 23.04.1938 р. Реабілітований 1957 р. *(Р.І. Т.6.с.244).*

Лопата Григорій Варфоломійович, 1907 р. н., смт Олишівка Олишівського (нині Чернігівського) р-ну, українець, малописьменний. Проживав у смт Олишівка, колгоспник. Заарештований 11.03.1938 р. за ст.ст. 54 -2, 54 -10 ч. 1, 54 -11 КК УРСР. 23.02.1939 р. справу припинено. Реабілітований 29.07.1997 р. *(Держархів Чернігів- ської області, ф. Р-8840, оп.3, спр. 2756). (РІ Т.6.с.291).*

Лугина Борис Іванович, 1889 р. н.,с. Сіножацьке Олишівського (нині Чернігів- ського) р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у смт Олишівка Олишівського (нині Козелецького) р-ну, фотограф. Заарештований 06.12.1936 р. За вироком спецколегії Чернігівського облсуду від 17.06.1937 р. за ст. 54 -10 ч. 1 КК УРСР засуджений до позбавлення волі на 7 років. Реабілітований 08.08.1990 р. *(ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 14517-п). (РІ Т.6.с.296).*

Лук'янець Іван Володимирович, 1895 р. н., смт Олишівка Олишівського (нині Чернігівського) р-ну, українець, малописьменний. Проживав у м. Чернігів, візник. Заарештований 10.10.1937 р. За постановою «трійки» приУНКВДпоЧернігівській обл. від 31.10.1937 р. за проведення антирадянської агітації ув'язнений до ВТТ на 10 років. Відбував покарання у Буреїнському ВТТ. Реабілітований 21.08.1989 р. *(Держархів Чернігівської області, ф. Р-8840, оп.3, спр. 10473). (РІ Т.6.с.305).*

Луценко Данило Прокопович (1880–1930) – с. Олишівка, українець, одружений, одноосібник, розкуркулений, заарештований 10.03.1938 р. Олишівським РВ НКВС за ст.ст. 54-10, 54-7, 54-11. За постановою Олишівського РВ НКВС від 25.04.1938 р. справу припинено з рішенням про звільнення з під варти. Реабілітований 27.01.1997 р. *(РІ. Т.6.с.311).*

Макотрик Яків Мойсійович (1888–1938) – с. Олишівка, бувший член партії есерів, голова ревкомісії колгоспу ім. Кірова. Заарештований 06.03.1938 р. за ст.54-10/2, ст. 54-7, ст. 54-11 КК УРСР було інкриміновано створення організації націоналістичного напрямку. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 23.04.1938 р. разом із 5 односельцями, які проходили по цій же справі застосована ВМП. Розстріляний 10.05.1938 р. у Чернігові. Реабілітований 20.06.1957 р. *(РІ Т.6.с.346).*

Максимець Федір Дмитрович (1884–1930) – с. Серединка, священик у с. Серединка до 1929 р., одружений. Заарештований 24.02.1930 р. За рішенням особливої наради при ДПУ УРСР від 29.03.1930 р. «заключить в концлагерь сроком на 3 года». Реабілітований 1989 р.

Матвієнко Онисим Порфенович (1878–1930) – с. Олишівка, одноосібник, реабілітований 1989 р.

Матвієнко Онисим Панферович, 1872 р. н., смт Олишівка Олишівського (нині Чернігівського) р-ну, українець, малописьменний. Проживав у смт Олишівка, одноосібник. Заарештований 12.02.1930 р. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 29.03.1930 р. за ст.ст. 7-54 -10 КК УСРР висланий до Північного краю на 3 роки. Реабілітований 28.04.1989 р. *(Держархів Чернігівської області, ф. Р-8840, оп.3, спр. 5329). (РІ Т.6.с.396).*

Матвієнко Володимир Петрович (1888–1938) – с. Олишівка, українець, колгоспник. Заарештований 11.03.1938 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 10.04.1938 р. застосована ВМП. Розстріляний 10.05.1938 р. Реабілітований 1957 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.3103) (Р.І. Т.6.с.395).*

Мельничин Гнат Миколайович, 1894 р. н., с. Добрівляни Дрогобицького р-ну Львівської обл., українець. Член ВКП(б) до 1935 р. Проживав у смт Олишівка Олишівського (нині Чернігівського) р-ну, завідувач райфінвідділу. Заарештований 28.09.1937 р. За постановою особливої наради при НКВД СРСР від 26.12.1937 р. за проведення контрреволюційної діяльності ув'язнений до ВТТ на 10 років. Покарання відбував у Кулойському ВТТ. За постановою особливої наради при МГБ СРСР від 25.01.1947 р. термін покарання зниже- но до фактично відбутого. Реабілітований 15.12.1956 р. *(Держархів Чернігівської області, ф. Р-8840, оп.3, спр. 2599). (РІ Т.6.с.417).*

Миронич Василь Петрович (1913–1936) – с. Олишівка, українець, освіта середня, розлучений, студент Чернігівського вчительського інституту. Будучи курсантом батальйону зв'язку 7 стрілецької дивізії біля с. Красне вів розмови антирадянського змісту (анекдоти). Арештований 21.05.1936 р. По справі проходять ще 3 курсанти в тому числі і Шевченко М.М. з с.Олишівка. Звинувачувався за ст.54-10 ч.1, КК УРСР і за вироком ВТ Київського в/о засуджений до 6 років ВТТ. За вироком «трійки» НКВС ДальЛагу від 17.10.1937 р. разом із ще 12 ув'язненими за проведення антирадянських розмов розстріляний. Ухвалою ВТ Київського ВО від 12.10.1962 р. вирок скасовано, справа припинена за відсутністю складу злочину.

Миронич Василь Петрович, 1913 р. н., смт Олишівка Олишівського (нині Чернігівського) р-ну, українець. Проживав у м. Чернігів, студент. Заарештований 02.06.1936 р. За вироком ВТ 15 ск КВО від 31.07.1936 р. за ст. 54 -10 ч. 1 КК УСРР висланий до Казахстану на 5 років. Реабілітований 12.10.1962 р. *(ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 7162-п). (РІ Т.6.с.431).*

Мисюра Степан Іванович (1886–1938) – с. Олишівка, українець, колгоспник колгоспу ім. Кірова, із селян бідняків. Заарештований 11.03.1938 р. по справі Макотрик Я.М. і разом з 5 іншими односельцями за постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 23.04.1938 р. розстріляний 10.05.1938 р. Реабілітований 1957 р.*(Держархів Чернігівської області, ф. Р-8840, оп.3, спр. 3090). (РІ Т.6.с.435).*

Мороз Андрій Іванович, 1903 р. н., смт Олишівка Олишівського (нині Чернігівського) р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у смтКуликівка Куликівського р-ну, секретар народного суду. Заарештований 17.03.1938 р. за ст. 54 -11 КК УРСР. 15.05.1938 р. справу припинено. Реабілітований 14.08.1997 р. *(Держархів Чернігівської області, ф. Р-8840, оп.3, спр. 3005). (РІ Т.6.с.480) (РІ Т.6.с.450).*

Обловатний Василь Павлович, 1893 р. н., смт Олишівка Чернігівського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у смт Олишівка, одноосібник. Заарештований 28.03.1931 р. за ст. 54 -10 КК УСРР. 12.11.1931 р. справу припинено. Реабілітований 25.12.1996 р. *(Держархів Чернігівської області, ф. Р-8840, оп.3, спр. 867).*

Обловатний Данило Іванович, 1913 р. н., смт Олишівка Чернігівського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у смт Олишівка, одноосібник. Заарештований 20.08.1934 р. За вироком Чернігівського облсудувід 14.10.1934 р. за ст. 54 -10 ч. 1 КК УСРР засуджений до позбавлення волі на 3 роки. Реабілітований 30.09.1992 р. *(ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 542).*

Обловатний Данило Юхимович, 1883 р. н., смт Олишівка Чернігівського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Сорокошичі Остерського (нині Козелецького) р-ну, священик. Заарештований 18.10.1930 р. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 13.11.1930 р. за ст. 54 -10 КК УСРР висланий до Північного краю на 3 роки. Реабілітований 28.07.1989 р. *(Держархів Чернігівської області, ф. Р-8840, оп.3, спр. 3871). (РІ Т.6.с.584).*

Отрошко Євдокія Андріївна, 1928 р. н., с. Сіножацьке Олишівського (нині Чернігівського) р-ну, українка, освіта середня. Проживала у смт Олишівка Олишівського (нині Чернігівського) р-ну. Заарештована 29.08.1944 р. за ст. 54 -1 «а» КК УРСР. 26.10.1944 р. справу припинено. Реабілітована 23.01.1998 р. *(Держархів Чернігів- ської області, ф. Р-8840, оп.3, спр. 6247). (РІ Т.6.с.640).*

Пика Семен Іванович (1884–1938) – с. Олишівка, син куркуля,

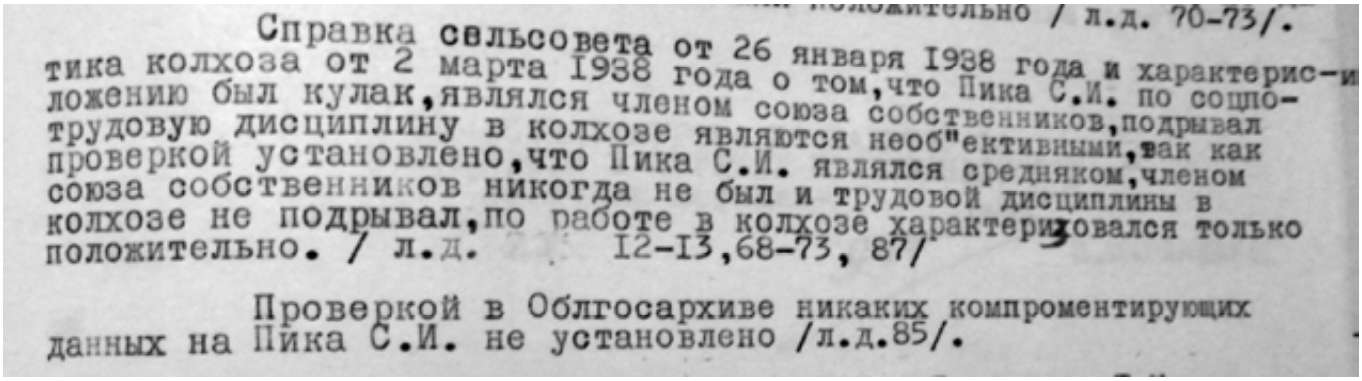

Справка свльсовета от 26 января 1938 года и характеристика колхоза от 2 марта 1938 года о том,что Пика С.И. по соцположению был кулак,являлся членом союза собственников,подрывал трудовую дисциплину в колхозе являются необ"ективными,так как проверкой установлено,что Пика С.И. являлся середняком,членом союза собственников никогда не был и трудовой дисциплины в колхозе не подрывал,по работе в колхозе характеризовался только положительно. / л.д. 12-13,68-73, 87/

Проверкой в Облгосархиве никаких компроментирующих данных на Пика С.И. не установлено /л.д.85/.

одружений, коваль колгоспу ім. Кірова. В 1937 р. не вірно провів ремонт на льонопункті. Заарештований 17.01.1938 р. за статею 54-10 ч.1, ст.19-54-7, ст.19-54-8 КК УРСР і 18.03.1938 р. засуджений до 10 років ВТТ з конфіскацією майна. Реабілітований 1965 р.

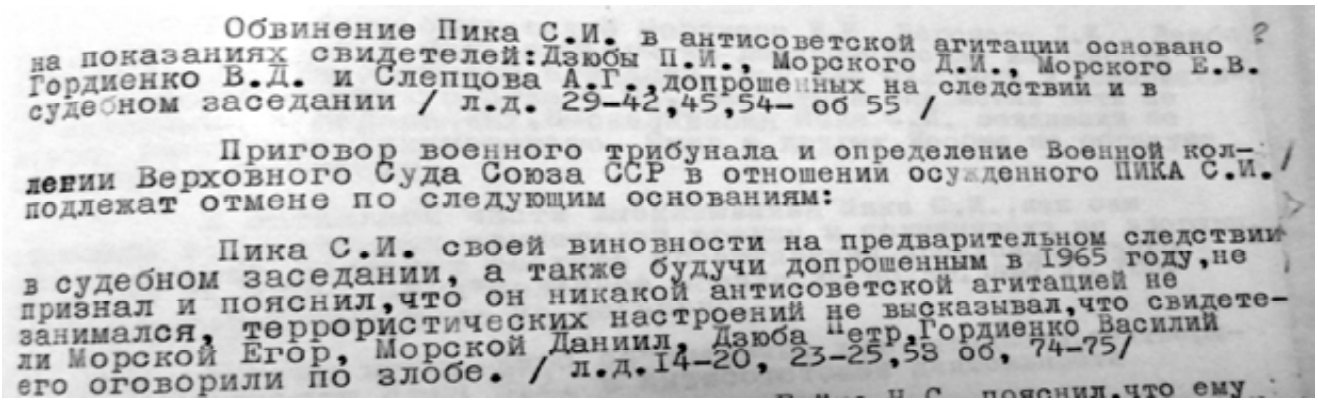

Обвинение Пика С.И. в антисоветской агитации основано на показаниях свидетелей:Дзюбы П.И., Морского Д.И., Морского Е.В. Гордиенко В.Д. и Слепцова А.Г.,допрошенных на следствии и в судебном заседании / л.д. 29-42,45,54- об 55 /

Приговор военного трибунала и определение Военной коллегии Верховного Суда Союза ССР в отношении осужденного ПИКА С.И. подлежат отмене по следующим основаниям:

Пика С.И. своей виновности на предварительном следствии в судебном заседании, а также будучи допрошенным в 1965 году,не признал и пояснил,что он никакой антисоветской агитацией не занимался, террористических настроений не высказывал,что свидетели Морской Егор, Морской Даниил, Дзюба Петр,Гордиенко Василий его оговорили по злобе. / л.д.14-20, 23-25,58 об, 74-75/

Пилипей Григорій Панасович (1920 р.н.) – х. Писарівщина, українець, колгоспник, освіта 4 класи. Після звільнення від окупації в 1943 р. за підозрою

у співпраці з поліцією звинувачений у скоєнні злочину за ст. 54-1а. Арештований 01.11.1943 р. Засуджений 11.01.1944 р. до 3 років ВТТ. Реабілітований у 1993 р.

Пригара Аркадій Михайлович (1892–1942) – с. Олишівка, українець, із селян, освіта початкова. Проживав у м. Кременчук Полтавської обл. Робітник артілі «Осевая гайка». Заарештований 21 липня 1941 р. Засуджений Полтавським обласним судом 22 серпня 1941 р. за ст. 54-10 ч. 1 КК УРСР до 10 років позбавлення волі з поразкою в правах на 3 роки. Помер 03.10.1942 р. у м. Казань в ОЛП-1. Реабілітований Верховним Судом УРСР 22 травня 1990 р. *(Книга памяти Республики Татарстан).*

Радич Андрій Петрович (1877–1931) – с. Олишівка, одноосібник, син куркуля, одружений. Заарештований 27.01.1931 р. за агітацію проти створення колгоспу. Звинувачений у скоєнні злочину за ст. 54-10 КК. 10.05.1931 р. за рішенням особливої наради при ГПУ УРСР висланий у Північний край на 3 роки. Реабілітований 1989 р.

Савута Степан Титович (1899–1938) – с. Олишівка, українець, голова колгоспу. Заарештований 29.11.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 29.04.1938 р. застосована ВМП. Розстріляний 19.05.1938 р. Реабілітований 1956 р.

Скоробагатько Микита Сильвестрович (1885–23.05.1938) – с. Олишівка, до революції середняк, закінчив чотири класу Олишівського сільського училища. У царській армії служив у прикордонній стражі. З 1915–1919 рр. перебував у полоні в Австро-Угорщині. Одружений, мав 4 дітей. Середняк, одноосібник. За не виконання сільгоспподатку його господарство було продане. 18.03.1938 р. заарештований і разом з Стеценком І.С. і Булахом Ф.А. притягнутий до кримінальної відповідальності за ст.ст. 54-2, 54-10 ч.2 як учасник ліквідованої у 1936 році Олишівським НКВС підпільної контрреволюційної повстанської організації. За постанової «трійки» при НКВС Чернігівської області всі по даній справі засуджені до ВМП. Вирок виконано 23.05.1938 р. Репресованих до ВМП в 1937-38 рр. у м. Чернігові ховали за містом в районі с. Халявин. В 1961 р. родина отримала свідоцтво про смерть Скоробагатька М.С. у 1942 р., причиною якої була хвороба – атеросклероз. У 1990 р. родина отримала друге свідоцтво про застосування ВМП щодо нього 23.05.1938 р. Реабілітований 1959 р. *(з книги К. Матвієнка «Розкидане каміння збирають». – С.39–83).*

Слєсаренко Кирило Демидович (1891–1937) – с. Олишівка, із сім'ї куркуля. У 1932 р. був засуджений на 3 роки і висланий до Північного краю. На час арешту 05.10.1937 р. працював вантажником на котоніновій фабриці в м. Чернігів. Звинувачувався у контр-революційній антирадянській агітації. За

рішенням «трійки» від 21.10.1937 р. застосовано ВМП – розстріл. 27.10.1937р. вирок приведено у виконання. Реабілітований 1989 р.

Стеценко Євграф Пантелеймонович (1887 р.н.) – с. Олишівка, українець, працівник м'ясокомбінату в м. Муромі, репресований у 1937 р., реабілітований у 1994 р.

Стеценко Іван Симонович (1898–1938) – с. Олишівка, одноосібник. Розкуркулений. За несплату держподатку у 1932 р. господарство продано. 08.03.1938 р. арештований відділенням НКВС у с. Олишівка. І звинувачений по ст.ст. 54-2, 54-10 ч.2. КК УРСР. По справі проходили також Скоробагатько М.С. і Булах Ф.А. Визнаний учасником націоналістично-повстанської контр-революційної організації. За постановою «трійки» від 10.04.1938 р. застосовано ВМП. Розстріляний 23.05.1938 р. у м. Чернігові. Реабілітований 1989 р. *(ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр П-16121 УСБУ).*

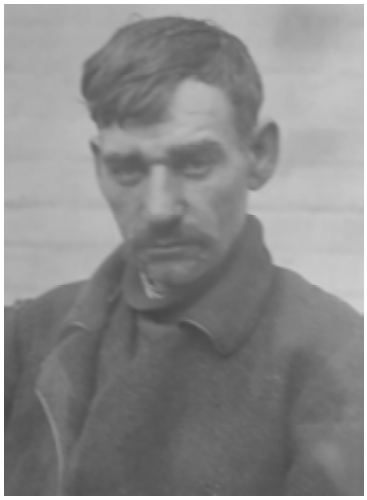

Столиця Захар Григорович (08.02.1893 р.н.) – с. Олишівка, українець, проживав у м. Чернігів, одружений, робітник держбанку. Арештований у листопаді 1936 р. і за рішенням спецколегії Чернігівського облсуду від 06.03.1937 р. засуджений за ст. 54-10 ч.1, 68 – II КК УРСР до 3 років позбавлення волі. Реабілітований у 1991 р. *(ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр П-16121 УСБУ).*

Хитун Антон Васильович (1877–1930) – с. Олишівка, селянин, одружений, із сім'ї куркулів. Арештований за антирадянську пропаганду 14.02.1930р. за ст. 54-10. За постановою особливої наради при ДПУ УРСР від 29.03.1930 р. висланий у Північний край терміном на 3 роки. Реабілітований 1989 р.

Хитун Григорій Степанович (1886–1930) – с. Олишівка, українець, одноосібник, із куркулів. Арештований 31.10.1930 р. і звинувачений у скоєнні злочину за ст. 54-10 (антирадянська пропаганда) КК УРСР. За рішенням особової наради висланий у райони Північного краю на 3 роки. Реабілітований 1989 р.

Шевченко Дмитро Іванович (1898–1938) – с. Олишівка, українець, колгоспник. Заарештований 11.03.1938 р. по справі Макотрик Я.М. і 5 інших односельців. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 23.04.1938 р. застосована ВМП. Розстріляний 10.05.1938 р. Реабілітований 1957 р.

Шевченко Микола Миколайович (1912–1936) – с. Олишівка, військовослужбовець, реабілітований 1962 р.

Шевченко Йосип Данилович (1893–1930) – с. Олишівка, селянин, бувший куркуль, українець, одружений, малописьменний. Заарештований 12.02.1930 р., звинувачений по ст.54-10 КК УРСР і за рішенням особливої наради ДПУ УРСР від 29.03.1930 р. висланий у Північний край на 3 роки. Реабілітований 1989 р.

Шрамченко Володимир Дмитрович (15.06.1892 р.н.) – с. Олишівка, українець, із дворян, одружений. Працював столяром на музичній фабриці в м. Чернігів. Арештований 04.10.1936 р. і за рішенням спецколегії Чернігівського обласного суду від 06.03.1937 р. засуджений за ст. 54-10 ч.1 до 5

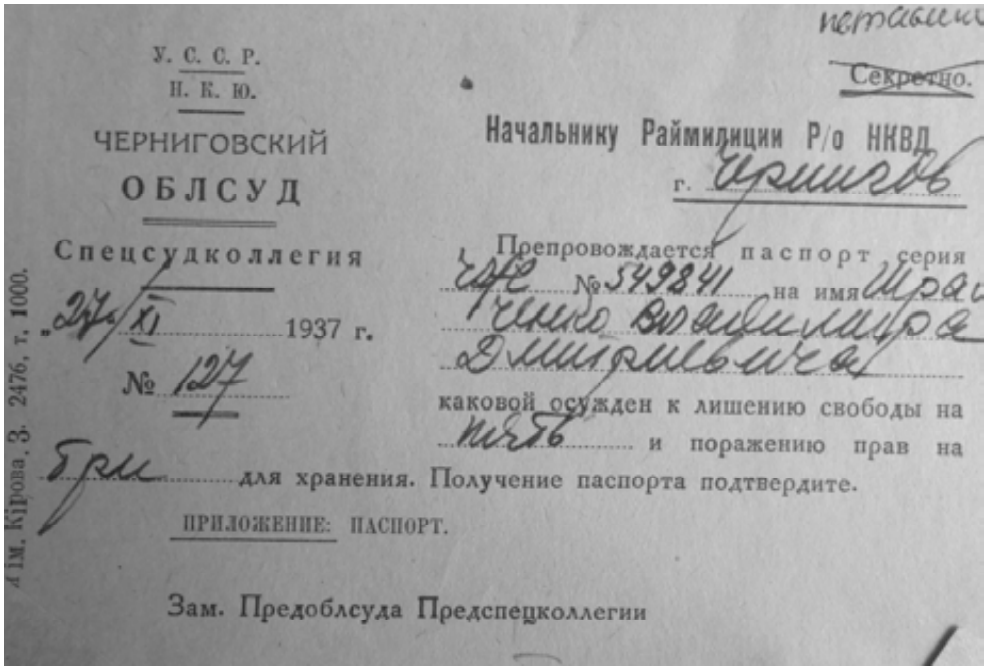

У. С. С. Р.
Н. К. Ю.
ЧЕРНИГОВСКИЙ
ОБЛСУД
Спецсудколлегия
27/XI 1937 г.
№ 127

Начальнику Раймилиции Р/о НКВД
г. Чернигов

Препровождается паспорт серия ЧФС №349841 на имя Шрамченко Владимира Дмитриевича каковой осужден к лишению свободы на пять и поражению прав на ... для хранения. Получение паспорта подтвердите.

ПРИЛОЖЕНИЕ: ПАСПОРТ.

Зам. Предоблсуда Председпецколлегии

Секретно.

Им. Кірова, З. 2476, т. 1000.

років ВТТ. По справі проходило 6 односельців, які засуджені до різних термінів відбування покарання за контр-революційну діяльність в с. Олишівка. Подальша доля фігуранта не відома. Реабілітований у 1991 р. *(ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр П-16121 УСБУ).*

Шрамченко Борис Дмитриевич, 1881 г.р., украинец, место рождения: с. Олишевка, Черниговская обл., Украинская ССР; место проживания: г. Москва. Арестован 19.05.1935 г. Приговор: 04.07.1937 г.; ОСО при НКВД СССР; статья: контрреволюционная агитация; срок: 3 года лишения свободы. Приб. 30.06.1937 г. Освобожден 08.02.1939 г. *(www.pokayanie-komi.ru/content/133/spiski_8_tom_chast2_Vorkuta.doc)*

Лапа Архип та Качура Оксина – «Немає у списках і таких різних між собою людей як Архип Лапа – господар-куркуль на все село, у будинку якого довгий час розміщувалось декілька класів школи, потім бібліотека… Під час мітингу шістдесятирічна Оксина Качура необережно сказала… Надвечір міліціонер прийшов додому і забрав жінку до НКВС: «Вас викликають до начальника». Ніхто у селі її більше не бачив. Ніхто не посмів і шукати літню жінку» *(З книги К. Матвієнка. – С. 79).*

З Літопису Олишівської громади:

1931 р., травень – *із інформаційного листа Олишівського райкому КП(б)У інформаційному сектору ЦК КП(б)У про настрої окремих соціальних груп:* «Політичних групіровок в районі останнім часом не виявлено, але є випадки зриву проводимих нами кампаній з боку антирадянського елементу і кулацтва. Цією справою зараз займається ДПУ. Кримінальщина по району пішла на убиль, в районі зареєстровано 307 одиниць карного не благодійного елементу, з них 244 активних. Діяльність їх за останній час занепала, але на весну під впливом кулацької агітації може активізуватися. До цього через органи ДПУ і міліцію вжито заходів застереження. Молитовних будинків по району маємо 33, з них на консервації 8. Релігійних сект по районну не виявлено за останній час, є деякі прояви в окремих селах євангелістів.

При переведенні господарчо-політичних кампаній по району, особливо під час підготовки до весняної посів кампанії, маємо великий опір з боку кулацької частини населення. Цей опір особливо виявляється в переведенні скритої відповідної роботи через несвідому частину населення на зрив посівної кампанії і колективізації по району.

Серед населення помічається боязкість війни. Середняк по цьому питанню на запитання: «Чому він не йде до колгоспу», відповів: «Ще рано, треба, по-перше, поляка відбити, а потім і писатися. Ви б побачили, що пише газета, та самі б тікали з колгоспу, а не запрошували б других. Поляк йде війною й забере Україну. От вам тоді й колгосп буде».

Аналогічні виступи проти колективізації помічаються на почві браку промкраму. Дочка дяка сказала: «Все всюди по СОЗам пропадає і сіно, і хліб. Так і ми останемся без хліба, у нас нема голок, гасу, мила. Хіба ви нам це дасте все, коли ми вступимо до колгоспу». Єсть недовольства по поводу фінансових мірориємств: «До якого часу вони будуть нам писати повідомлення, ми уже без штанів останемся, бо грошей нема». На куткових зборах під кулачник Шуляк сказав: «Партія збилася з вірного Ленінського путі. Ленін казав: «Потрібно прислухатися до голосу мас, а ви хіба так робите?» Ленін казав, що колективи потрібно строїти тільки через 30–50 років, а партія зараз загонить до колгоспу, але нехай партія не забуває, що часи

Катерини Другої минули». Ці виступи ДПУ пророблює. Зараз особливо діяльність кулацько-антирадянського елементу скерована на зрив колективізації і посівної кампанії, звалюючи це все на недостачу промкраму і другі недоліки. В основному настрій бідняцько-середняцьких мас району задовільний і населення підтримує переводимі мірориємства. Стан можна характеризувати: подальшим переведенням масової колективізації, розгорненням класової боротьби на селі, знищенням економічної бази кулацтва на базі суцільної колективізації і дальшу ліквідацію кулака як класу» *(Настрої та поведінка населення Чернігівщини в умовах сталінської революції «згори». 1928–1938. – Чернігів, 2012. – С.190–191).*

1932 р., 10 квітня – *із циркулярного листа завідуючого організаційно-інструкторським відділом Олишевського райкому КП(б)У Капленка секретарям партійних осередків колгоспів про антирадянську агітацію куркульства:* «За останній час значно помітно провадиться робота по самоліквідації з боку куркульсько-заможніх господарств, особливо виключених з колгоспу. Прагнучи виїхати з села, ці господарства розбазарюють свій фураж, розбирають будівлі на топку, продають коней, кидають землю, яка належить для посіву і т.д. Вони розпускаючи куркульську агітацію, що в колгоспі корму не хватає, то все рівно будуть забирати худобу. Ця контрреволюційна агітація в деякій мірі впливає на одноосібників, які також прагнуть збути робочих коней і залишають молодих. Ці факти помітні майже по всіх селах району… Поряд з цим, куркульсько-ворожі елементи ведуть свою підготовчу контрреволюційну роботу шляхом антирадянської агітації з метою зриву весняного посіву. Агітація в основному зводиться до того, що «буде голод», «скоро прийдуть японці, які вже захватили Китай», «не треба сіяти, нехай дають насіння». Все це знаходить деякі відгуки у відсталої частини населення, особливо жіноцтва». Отже, партосередкам потрібно негайно розвернути масову політичну роботу серед жіноцтва, широко популяризуючи рішення партії та уряду, щодо заходів в справі перебудови сільського господарства, зросту соціалістичного будівництва. Залучаючи бідняцько-середняцькі маси до колгоспів, треба організувати їх увагу на нещадну боротьбу з куркульством та його агентурою. Вживіть заходи до припинення розбазарювання майна, куркульсько-заможніх господарств слід притягнути до прав, які цим розбазарюванням зривають весняну сівбу та намагаються утворити небажаний настрій на селі» *(Настрої та поведінка населення Чернігівщини в умовах сталінської революції «згори». 1928–1938. – Чернігів, 2012. – С.220).*

1932 р., 2 грудня – *із доповідної записки секретаря Чернігівського обкому КП(б)У П. Маркітана секретарю ЦК КП(б)У С. Косіору про виконання «п'ятиденок» з хлібозаготівлі:* «В результате наступления на кулака и развернутой борьбы за хлебозаготовки по ряду районов отмечается приток в колхозы, например, по Олишевскому району за последнюю пятидневку по 15 колхозам вступило 217 хозяйств. Имеются случаи в отдельных колхозах сдачи

в хлебозаготовку частично семенного фонда ярых культур при наличии озимых культур, с умышленной целью провоцировать срыв посевфондов и увеличить выдачу по трудодням (Олишевка)» *(РІ, кн.1, с.346).*

1933 р., 5 січня – *із доповідної записки Чернігівського обласного відділу ДПУ УСРР про повстанські настрої населення у 1932 році:* «Обстановка истекшего 1932 года характеризовалась возросшей антисоветской активностью всех категорий антисоветского, кулацкого и петлюровского элемента, что выражалось в усилившемся сопротивлении хозяйственно-политическим кампаниям и росте организационного оформления контр-революционных повстанческих групп и организаций, ставивших себе целью организованную борьбу с колхозами, хлебозаготовками и свержение Советской Власти путем вооруженного восстания …О пораженности отдельных районов свидетельствуют слудующие данные: Олишевский район: количество контрреволюционных ячеек – 3; количество выявленных участников – 18; аресты продолжаются… Черниговская группа районов, куда входят Городнянский, Добрянский, Репкинский, Сновский, Олишевский, Черниговский и г. Чернигов, которые, как установлено следствием, охвачены одной широко разветвленной контрреволюционной повстанческой оргАнизацией имеющей свои ячейки по селам перечисленных выше районов…Организация ставила своей конечной целью вооруженное свержение Советской власти и установление на Украине буржуазно-демократического строя. Организация была связана с Киевом, Гомелем, Брянском и другими пунктами Союза и рассчитывала одновременно поднять вооруженное восстание в Чернигове, Городне, Сновске, Гомеле и прилегающих к этим пунктам районах» *(Настрої та поведінка населення Чернігівщини в умовах сталінської революції «згори». 1928–1938. – Чернігів, 2012. – С.258, 259, 260, 261, 306).*

«В 1933 году была ликвидирована повстанческая организация, охватившая Городнянский, Сновский, Добрянский, Репкинский, Олишевский и Черниговский районы, с общим количеством 58 ячеек, под руководством доцента института профобразования Разумного и прибывшего нелегально из Польши – бывшего офицера Дубко. Организация имела связи с Белоруссией и Киевом (дело «Мовисты»)» *(РІ, кн.1, с.485).*

1933 р., 1 лютого – *із доповідної записки голови ДПУ УСРР С. Реденса генеральному секретарю ЦК КП(б)У С. Косіору про оперативні заходи органів ДПУ УСРР щодо «контрреволюційного підпілля» на Чернігівщині:* «Оперативный нажим на кулацко-контрреволюционный элемент, саботировавший и сорвавший хлебозаготовки, был сконцентрирован на особо отстающих районах. Такими районами являются: Бобровицкий, Роменский, В.-Бубновский, Прилукский, Носовский, Борзнянский, Олишевский, Бурынский, Дмитриевский, Варвинский и друг» *(Настрої та поведінка населення*

Чернігівщини в умовах сталінської революції «згори». 1928–1938. – Чернігів, 2012. – С.298).

1933 р., 16 квітня – «На имя заведующей семилетки села Олишевка того же района, члена партии Масло была прислана анонимка с угрозами за ее работу по коллективизации» *(Настрої та поведінка населення Чернігівщини в умовах сталінської революції «згори»... – С.160).*

1935 р., 28 лютого – *із доповідної записки заступника начальника УНКВД по Чернігівській області Саковського секретарю Чернігівського обкому КП(б)У про «факти підривної роботи класового ворога» у колгоспах:* «Особое внимание заслуживают высказывания отдельных антисоветских лиц о создавшихся «особых условиях», требующих изменений форм борьбы с существующим строем.

«Мы дошли до крайнего предела. Крестьянство доведено до изнурения, нищеты. В результате большинство из них просто отупело, неспособно к проявлению своей воли, к противодействию. Это объясняется зависимостью их от колхоза, куда сконцентрировано все их имущество и земля. Если же кто начнет подымать голову, говорить правду – сейчас выгоняют из колхоза, а дальше – нищета. Поэтому все становятся механическими рабами, крепостными. За свою шкуру боятся. Советская власть много говорила о свободе слова, а на самом деле ничего нет. Нас не слушают, наше мнение и предложения остаются безрезультатными. На выборах они ставят у руководства тех, кто им нужен, кто может без зазрения совести грабить крестьян. Открытая борьба с советской властью теперь невозможна. Нужно искать другие направления, другой выход из создавшегося положения. (Член колхоза с. Олишевка, бывший эсер – Макотрик)» *(РІ, кн.. – с.449, 450).*

1935 р., 22 грудня – *із доповідної записки начальника УНКВС по Чернігівській області М. Тимофєєва секретарю Чернігівського обкому КП(б)У про відкриті «контрреволюційні організації»:* «Особенно пораженными украинским националистическо-эсеровским движением были Нежинский, Новгород-Северский, Шостенский, Олишевский, Черниговский и другие районы… В 1933 году аналогичная организация ликвидирована в Городнянском, Щорском, Репкинском, Олишевском и Черниговским районах, руководимая украинским националистом Разумным и прибывшим нелегально из Польши офицером Дудко» *(Настрої та поведінка населення Чернігівщини в умовах сталінської революції «згори». 1928–1938. – Чернігів, 2012. – С.408, 409).*

Подробности убийства М.Н. Шрамченко

М. Олишевка. Козелецк.уезда. Как уже сообщалось в № 19 «Черн. Мысли», в ночь на 13 июля н.с. в хуторе около Олишевки совершено зверское убийство М.Н. Шрамченко.

Подробности убийства таковы.

Около 11 час. ночи прислуга услыхала стук в дверь и на вопрос «кто стучит?» получила ответ – «Сторожа из сада». Однако, определив по

незнакомым голосам, что это не сторожа, прислуга не хотела открывать дверей. Но пришедшие заявили, что они взломают дверь и была схвачена за руки ворвавшимися неизвестными, назвавшими себя большевиками.

Допросив прислугу – кто находится в доме, есть ли у владелицы оружие и деньги, – грабители произвели несколько выстрелов в воздух. На эти выстрелы М.Н. Шрамченко открыла дверь своей комнаты и спросила «кто там?» Грабители бросились к ней, оставив прислугу одну, которая, воспользовавшись этим, скрылась на чердаке, где и просидела до рассвета.

Грабители ворвались в спальню М.Н., где и зарезали ее шашкой. Грабеж продолжался не более получаса. Из вещей почти ничего не взято – искали исключительно деньги.

Когда стало светать и все кругом стихло, укрывшаяся на чердаке прислуга сошла оттуда и побежала на соседний хутор заявить о случившемся старосте, который вскоре прибыл на место с людьми и сообщил о происшествии властям. Затем приехали из с. Красиловки немцы, судебный следователь, доктор и варта. Началось следствие.

Убитая – старушка 67 лет. Большую часть своей жизни провела в Петрограде и заграницей. Приехавши в деревню, почти все свое состояние тратила на дела благотворительности и просвещения. С местными крестьянами у покойной были самые лучшие отношения, и она пользовалась с их стороны вполне заслуженными уважением и любовью.

Есть предположение, что убийство совершено разбойничьей бандой, оперирующей в окрестных лесах, слух о которой у нас очень распространен. *(Черниговская мысль. – 1918. – № 27. – 25 июля).*

Зі спогадів Матвієнко Єфросинії Яківни, 1914 р.н.:

«Голод 33-го якось пережили, а 1938 рік… Батько, Макотрик Яків Мусійович, був головою комітету незаможників, партійний, їздив на з’їзд у Харків. А коли в Олишівці в лютому 38-го приїхали забирати одного чоловіка, він спитав: «А за що ж його треба забирать?» Тієї ж ночі, коли і по нього приїхали, він сказав: «Не плачте, діти, Радянська влада розбереться». Потім його раз приводили в село під конвоєм, казали, що він «ворог народу», в тюрмі вуса обірвали і чуба, знущались, спати не давали. У ті роки із села близько 40 чоловік забрали. Батько так і не повернувся, його тоді в 38-му розстріляли. А родина його чекала і відмовлялась вірити чуткам, що його вже немає. А ще пригадую, як він говорив, що силувать людей у колгоспи не можна, треба, щоб вони самі побачили, що гуртом краще працювати». Макотрика Якова Мусійовича посмертно реабілітували після ХХ з’їзду КПРС. *(З книги Розкидане каміння збирають. З особових справ репресованих. Інші матеріали, спогади родин репресованих).*

Із спогадів голови Чернігівської районної комісії з питань поновлення прав реабілітованих Володимира Лисенка:

«Після здобуття незалежності активізувалась робота по відновленню прав репресованих сталінським режимом. Я був головою спеціальної комісії. Мої діди теж померли з голоду, я навіть своїм батькам радив звертатися в комісію за місцем проживання. Було встановлено правило – за людину мали свідчити три свідки, якщо вони підтверджували, факт розкуркулення, нащадкам виплачувалася компенсація. Повертали людям досить великі суми. Часом і житлові приміщення, колись відібрані. В Олишівці одному жителю повернули колишню хату, в якій було колись конторське приміщення колгоспу. Хоча тодішній голова колгоспу Хоменко противився. Навкруг нашої комісії ходили всякі чутки про зловживання, перевіркою зайнялася прокуратура. Але жодних порушень не знайшла» *(Літопис доль та днів минулих. – Чернігів, 2013. – С.49).*

Згадує Володимир Хоменко:

«З початком процесу реабілітації люди почали замислюватись не тільки над поверненням усіх своїх прав. Хотіли повернути відібране у них майно. Так, до мене, як до керівника, що на той час очолював колективне господарство з проханням повернути свій будинок звернулася людина (на жаль, прізвища вже не пам'ятаю). Ми зайнялися цим питанням, але повернути будтнок було не можливо оскільки він був у напівзруйнованому стані, тому на його місці побудували контору. Було вирішено виплатити грошову компенсацію. Це був приємний момент, адже залишились задоволені усі сторони. Та були серед жителів Олишівки і такі, яких пережите зробило мовчазними і закритими. Про своє життя вони майже нікому нічого не розповідали…» (2018 р.)

Смолинська та Жеведьська сільські громади Гончарівської селищної ради

Баранова Софія Ісаківна, 1915 р.н., с. Івашківка Тупичівського (нині Городнянського) р-ну, українка, освіта середня. Проживала у с. Смолин Михайло-Коцюбинського (нині Чернігівського) р-ну, вчитель. Заарештована 29.04.1944 р. За постановою особливої наради при НКВД СРСР від 22.07.1944 р. за ст.54-1 «а» КК УРСР вислана до Казахстану на 5 років. Реабілітована 08.12.1993 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.11955) (РІ, кн..2, с.657).*

Бондаренко Гаврило Миколайович, 1907 р.н., с. Смолин Михайло-Коцюбинського (нині Чернігівського) р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Смолин, конюх ліспромгоспу. Заарештований 16.07.1941 р. За вироком ВТ Південно-Західної залізниці від 26.07.1941 р. за ст.54-10 ч. 2 КК УРСР засуджений до позбавлення волі на 10 років. Реабілітований 27.04.1994 р. *(ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр.16474-п) (РІ, кн.3, с.404).*

Буденна Уляна Іванівна, 1907 р.н., с. Смолин Чернігівського р-ну, українка, освіта початкова. Проживала у м. Чернігів, домогосподарка. 02.04.1947 р. взята на підписку про невиїзд. За постановою особливої наради при МГБ СРСР від 23.08.1947 р. як член сім'ї зрадника Батьківщини вислана до Казахстану на 5 років. Реабілітована 13.02.1958 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.3302) (РІ, кн.3, с.445).*

Буденний Ілля Самійлович, 1906 р.н., с. Смолин Чернігівського р-ну, українець. Освіта початкова. Проживав за місцем служби, червоноармієць. Заарештований 14.04.1942 р. За вироком ВТ 38 А Південно-Західного фронту від 17.05.1942 р. за ст.ст.16-54-1 «б» КК УРСР засуджений до ВМП. Розстріляний 24.05.1942 р. Реабілітований 13.03.1958 р. *(ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр.4469-п) (РІ, кн.3, с.445).*

Городний Гаврило Романович, 1910 р.н., с. Жеведь Чернігівського р-ну, українець, малописьменний. Проживав у с. Жеведь, одноосібник. Заарештований 06.07.1932 р. за ст.54-10 КК УСРР. 25.09.1932 р. справу припинено. Реабілітований 25.07.1997 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.3082) (РІ, кн.4, с.353).*

Городний Роман Мойсейович, 1874 р.н., с. Жеведь Чернігівського р-ну, українець, неписьменний. Проживав у с. Жеведь, одноосібник. Заарештований 06.07.1932 р. за ст.54-10 КК УСРР. 25.09.1932 р. справу припинено. Реабілітований 25.07.1997 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.3082) (РІ, кн.4, с.354).*

Євлаш Феодосій Петрович, 1921 р.н., с. Козероги Михайло-Коцюбинського (нині Чернігівського) р-ну, українець, освіта початкова. Проживав за місцем дислокації 242 сд, червоноармієць. Заарештований 03.03.1942 р. За вироком ВТ 242 сд від 11.03.1942 р. за ст.58-10 ч. 2 КК РРФСР засуджений до ВМП. За ухвалою ВК ВС СРСР від 18.03.1942 р. вирок змінено,

засуджений до позбавлення волі на 10 років. Реабілітований 12.12.1991 р. *(ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр.15635-п) (РІ, кн.5, с.22).*

Йовенко Іван Васильович, 1920 р.н., с. Смолин, українець, освіта середня. Проживав за місцем дислокації 16 зенадн 73 зенап ЧФ, червоноармієць. Заарештований 19.07.1941 р. За вироком ВТ Новосибірського гарнізону від 20.09.1941 р. за ст.54-10 ч. 2 з санкції ст.54-2 КК УРСР засуджений до позбавлення волі на 10 років. Відбуваючи покарання, покінчив життя самогубством. Реабілітований 23.01.1964 р. *(ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр.10166-п) (РІ, кн.5, с.209).*

Корж Гнат Трохимович, 1886 р.н., с. Смолин Козлянського (нині Чернігівського) р-ну, українець, малописьменний. Проживав у с. Смолин, одноосібник. Заарештований 18.10.1929 р. за ст.7-54-10 КК УСРР. 08.12.1929 р. справу припинено. Реабілітований 30.07.1999 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-328, оп.7, спр.17) (РІ, кн.5, с.463).*

Лемешко Данило Іванович, 1891 р.н., с. Смолин Козлянського (нині Чернігівського) р-ну, українець, малописьменний. Проживав у с. Смолин, одноосібник. Заарештований 18.10.1929 р. за ст.7-54-10 КК УСРР. 08.12.1929 р. справу припинено. Реабілітований 30.07.1997 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-328, оп7, спр.17) (РІ, кн.6, с.235).*

Немченко Юхим Іванович, 1889 р.н., с. Смолин Козлянського (нині Чернігівського) р-ну, українець, малописьменний. Проживав ус. Смолин, одноосібник. Заарештований 18.10.1929 р. за ст.ст.7-54-10 КК УСРР. 08.12.1929 р. справу припинено. Реабілітований 30.07.1999 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-328, оп.7, спр.17) (РІ, кн.6, с.547).*

Носенок Микола Іванович, 1905 р.н., с. Козероги Михайло-Коцюбинського (нині Чернігівського) р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у смт Михайло-Коцюбинське, голова райспоживспілки. Заарештований 18.09.1940 р. за ст.ст. 19-54-8 КК УРСР. Рішення по справі відсутнє. Реабілітований 29.07.1997 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.3075) (РІ, кн.6, с.580).*

Плуток Іван Романович, 1895 р.н., с. Козероги, українець, колгоспник, репресований 1937 р., реабілітований 1989 р. *(ШК. – 1991. – 10 квітня).*

Рудник Дмитро Макарович, 1909 р.н., с. Козероги, українець, службовець, репресований 1942 р., реабілітований 1989 р. *(ШК. – 199. – 1 грудня).*

Рудник Олексій Мойсійович, 1922 р.н., с. Козероги, українець, військовослужбовець, репресований 1947 р., реабілітований 1982 р. *(ШК. – 199. – 1 грудня).*

Ніна Білик

Спогади земляків про репресії

Лемішко Ганна Павлівна, 1930 р.н.: «У всі часи, в переломні періоди, як свідчить історія, найбільше перепадало селянам. В нашому селі Смолин колгосп «Перемога» було засновано у 1931 році на початку березня. Багато чого я не пам’ятаю, бо була ще дитиною, а потім, чомусь, було не цікаво. З

розповідей людей знаю, що Шкурко Константин був розкуркулений через те, що не пішов працювати у колгосп, його вислали в Сибір і він не повернувся назад».

Соловйова Анастасія Єрофіївна, 1925 р.н.: «В ті часи селяни забезпечували самі себе всім. В кого в сім'ї було багато синів, було кому працювати, тримали велике домашнє господарство. В них були коні, корови, овечки, вони обробляли землю, орали, сіяли, садили, зерно молотили ціпами, серпами жали, молоти зерно возили на вітряки (млини були такі), хліб пекли теж вдома. Пряли, ткали, шили одяг. В селі був сапожник, то взуття шили під заказ. В 1932-1933 р.р. настала колективізація, люди не розуміли, що це таке, в колгосп вступати не хотіли і не хотіли віддавати свою худобу в колгосп. Таких людей розкуркулювали. Щитали ворогами народу. Все майно забирали в колгосп, господарів висилали в Сибір, було таке, що сім'ю вигнали з домівки на вулицю.

З почутого від старших пам'ятаю, що в Сибір були вислані Хоменко Дмитро, Оседач Микола. Назад вони не повернулися».

Ширай Зінаїда Омельянівна, 1927 р.н.: «В ті часи людям було дуже тяжко жити, в кого в сім'ї було кому працювати – жили заможно, а в кого в сім'ї була жінка та донька – ледве зводили кінці з кінцями. В часи колективізації заможних людей у нас називали куркулями, тому що у них було багато худоби, добротні клуні, дома, багато було усякого збіжжя. Розповідали дорослі люди, що на кінці села жила сім'я Божків, на жаль не пам'ятаю як їх звати було, то їх розкуркулили, але у Сибір не вислали. Їхню корову, яка залишилася, не пускали в череду пастися, то їхня донька Люба вставала о 5 ранку, щоб хоть трохи напасти корову, поки не вигнали череду».

Пакульська сільська рада

(села Пакуль, Семенягівка, Рудня, Лінея, Папірня, Завод, Пильня)

Борисенко Зіновій Степанович, 1880 р.н., с. Пакуль Михайло-Коцюбинського (нині Чернігівського) р-ну, українець, малописьменний. Проживав у с. Пакуль, колгоспник. Заарештований 14.04.1938 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 19.04.1938 р. за участь у діяльності антирадянської української націоналістичної повстанської організації застосована ВМП. Розстріляний 08.05.1938 р. у м. Чернігів. Реабілітований 09.10.1956 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.2490–2492) (РІ, т.3, с.411).*

Борисенко Степан Михайлович, 1902 р.н., с. Пакуль Михайло-Коцюбинського (нині Чернігівського) р-ну, українець, малописьменний. Проживав у с. Пакуль, без певних занять. Заарештований 30.10.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 03.11.1937 р. за проведення антирадянської агітації ув'язнений до ВТТ на 10 років. Реабілітований 18.08.1989 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.9409) (РІ, т.3, с.413).*

Борисенко Григорій Максимович, 1883 р.н., с. Пакуль Михайло-Коцюбинського (нині Чернігівського) р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Пакуль, селянин. Заарештований 14.02.1919 р. за співробітництво з гетьманською владою. За постановою президії Чернігівського губретрибуналу від 31.05.1919 р. справу направлено на дослідування. З-під варти звільнений. На час другого арешту – рахівник. Заарештований 09.03.1938 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 19.04.1938 р. за участь у діяльності антирадянської української націоналістичної повстанської організації застосована ВМП. Розстріляний 08.05.1938 р. у м. Чернігів. Реабілітований 28.11.1998 р., 09.10.1956 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-4609, оп.1, спр.549; ф.Р-8840, оп.3, спр.2490–2492) (РІ, т.3, с.414).*

Бориско Іван Максимович, 1870 р.н., с. Пакуль Михайло-Коцюбинського (нині Чернігівського) р-ну, українець, малописьменний. Проживав у с. Пакуль, колгоспник. Заарештований 15.04.1938 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 19.04.1938 р. за участь у діяльності антирадянської української націоналістичної повстанської організації застосована ВМП. Розстріляний 23.05.1938 р. у м. Чернігів. Реабілітований 09.10.1956 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.2490–2492) (РІ, т.3, с.414).*

Бориско Семен Микитович, 1905 р.н., с. Пакуль Михайло-Коцюбинського (нині Чернігівського) р-ну, українець, малописьменний. Проживав у с. Пакуль, голова колгоспу. Заарештований 15.04.1938 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 19.04.1938 р. за

ст.54-11 КК УРСР застосована ВМП. Розстріляний 08.05.1938 р. у м. Чернігів. Реабілітований 09.10.1956 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.2490–2492) (РІ, т.3, с.414).*

Валевач Василь Петрович (1897–1930) – с. Рудня, одноосібник, реабілітований 1989 р.

Ворох Степан Іванович, 1902 р.н., с. Пакуль Михайло-Коцюбинського (нині Чернігівського) р-ну, українець, неписьменний. Проживав у с. Пакуль, одноосібник. Заарештований 16.04.1931 р. за ст.54-10 КК УСРР. 25.05.1931 р. включений в загальну операцію по вилученню куркулів. Реабілітований 25.11.1996 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.730) (РІ, т.3, с.561).*

Ворох Трохим Андрійович, 1881[1882] р.н., с. Пакуль Михайло-Коцюбинського (нині Чернігівського) р-ну, українець, неписьменний. Проживав у с. Пакуль, одноосібник. Заарештований 16.04.1931 р. за ст.54-10 КК УСРР. 25.05.1931 р. включений в загальну операцію по вилученню куркулів. Реабілітований 25.11.1996 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.730) (РІ, т.3, с.561).*

Гаркуша Григорій Павлович, 1911 р.н., с. Пакуль Михайло-Коцюбинського (нині Чернігівського) р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Пакуль, колгоспник. Заарештований 09.12.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 10.12.1937 р. за проведення антирадянської агітації, скерованої на підрив колгоспного будівництва, ув'язнений до ВТТ на 10 років. Відбував покарання у Волзькому ВТТ, м. Рибінськ Ярославської обл. Реабілітований 25.11.1996 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.10685) (РІ, т.4, с.271).*

Гаркуша Григорій Юхимович, 1918 р.н., с. Пакуль Михайло-Коцюбинського (нині Чернігівського) р-ну, українець, освіта середня. Проживав за місцем дислокації 2 роти 56 сапб, червоноармієць. Заарештований 15.12.1941 р. За вироком ВТ 5 саперної А від 26.01.1942 р. за ст.ст.19-58-1 «б», 58-10 ч.2 КК РРФСР засуджений до ВМП. Реабілітований 24.02.1995 р. *(ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр.16856-п) (РІ, т.4, с.271).*

Гаркуша Павло Денисович, 1906 р.н., с. Пакуль Михайло-Коцюбинського (нині Чернігівського) р-ну, українець, освіта початкова. Кандидат в члени КП(б)У. Проживав у с. Пакуль, одноосібник. Заарештований 09.04.1931 р. за ст.54-10 ч.1 КК УСРР. 25.05.1931 р. включений в загальну операцію по вилученню куркулів. Реабілітований 28.02.1996 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.401) (РІ, т.4, с.272).*

Гаркуша Свирид Денисович, 1892 р.н., с. Пакуль Михайло-Коцюбинського (нині Чернігівського) р-ну, українець, малописьменний. Проживав у с. Пакуль, колгоспник. Заарештований 14.04.1938 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 19.04.1938 р. за участь у діяльності антирадянської есерівської повстанської організації застосована ВМП. Розстріляний 08.05.1938 р. у м. Чернігів. Реабілітований

09.10.1956 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.2490–2492) (РІ, т.4, с.272).*

Гаркуша Юхим Петрович 1-й, 1887 р.н., с. Пакуль Михайло-Коцюбинського (нині Чернігівського) р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Пакуль, колгоспник. Заарештований 14.04.1938 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 19.04.1938 р. за участь у діяльності антирадянської есерівської повстанської організації застосована ВМП. Розстріляний 08.05.1938 р. у м. Чернігів. Реабілітований 09.10.1956 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.2490–2492) (РІ, т.4, с.272).*

Гаркуша Юхим Петрович 2-й, 1888 р.н., с. Пакуль Михайло-Коцюбинського (нині Чернігівського) р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Пакуль, колгоспник. Заарештований 14.04.1938 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 19.04.1938 р. за участь у діяльності антирадянської есерівської повстанської організації застосована ВМП. Розстріляний 08.05.1938 р. у м. Чернігів. Реабілітований 09.10.1956 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.2490–2492) (РІ, т.4, с.272).*

Деркач Авксентій Гнатович (1882–1938) – с. Пакуль, колгоспник, реабілітований 1956 р.

Деркач Іван Іванович (1883–1938) – с. Пакуль, колгоспник, реабілітований 1956 р.

Деркач Михайло Микитович, 1888 р.н., с. Пакуль Михайло-Коцюбинського (нині Чернігівського) р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Пакуль, колгоспник. Заарештований 09.03.1938 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 19.04.1938 р. за участь у діяльності антирадянської есерівської повстанської організації застосована ВМП. Розстріляний 08.05.1938 р. у м. Чернігів. Реабілітований 09.10.1956 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.2490–2492) (РІ, т.4, с.459).*

Деркач Микола Миколайович, 1890 р.н., с. Пакуль Михайло-Коцюбинського (нині Чернігівського) р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Пакуль, колгоспник. Заарештований 05.10.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 29.11.1937 р. за участь у діяльності контрреволюційного націоналістичного угруповання ув'язнений до ВТТ на 10 років. Відбував покарання у Волзькому ВТТ. Реабілітований 21.08.1989 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.10596) (РІ, т.4, с.459).*

Деркач Микола Міхейович, 1880 р.н., с. Пакуль Михайло-Коцюбинського (нині Чернігівського) р-ну, українець, малописьменний. Проживав у с. Пакуль, бджоляр. Заарештований 17.04.1938 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 19.04.1938 р. за участь у діяльності антирадянського есерівського угрупування застосована ВМП. Розстріляний

08.05.1938 р. у м. Чернігів. Реабілітований 09.10.1956 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.2490–2492) (РІ, т.4, с.459).*

Деркач Трохим Михейович, 1888 р.н., с. Пакуль Михайло-Коцюбинського (нині Чернігівського) р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Пакуль, одноосібник. Заарештований 24.06.1927 р. За постановою особливої наради при Колегії ОГПУ від 16.09.1927 р. як антирадянський елемент висланий до Казахстану на 3 роки. Реабілітований 27.10.1994 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.12084) (РІ, т.4, с.460).*

Деркач Федір Михейович, 1899 р.н., с. Пакуль Михайло-Коцюбинського (нині Чернігівського) р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Пакуль, бджоляр. Заарештований 30.10.1940 р. За вироком судової колегії Чернігівського облсуду від 27.01.1941 р. за ст.54-10 ч.1 КК УРСР засуджений до позбавлення волі у ВТТ на 5 років. Реабілітований 27.09.1991 р. *(ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр.14989-п) (РІ, т.4, с.460).*

Дорошок Семен Дем'янович, 1893 р.н., с. Пакуль Михайло-Коцюбинського (нині Чернігівського) р-ну, українець, письменний. Проживав у с. Пакуль, колгоспник. Заарештований 17.04.1938 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 19.04.1938 р. за участь у діяльності антирадянської есерівської націоналістичної контрреволюційної повстанської організації застосована ВМП. Розстріляний 08.05.1938 р. у м. Чернігів. Реабілітований 09.10.1956 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.2490–2492) (РІ, т.4, с.511).*

Каранда Василь Іванович, 1919 р.н., с. Пакуль Чернігівського р-ну, українець, освіта середня спеціальна. Проживав у с. Пакуль, інвалід. Заарештований 18.06.1944 р. за ст.54-1 «б» КК УРСР. 17.09.1944 р. справу припинено. Реабілітований 30.03.1998 р. *(ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр.10391-п) (РІ, т.5, с.239).*

Каранда Михайло Васильович, 1889 р.н., с. Пакуль Михайло-Коцюбинського (нині Чернігівського) р-ну, українець, малописьменний. Проживав у с. Пакуль, колгоспник. Заарештований 14.04.1938 р. за ст.ст. 54-10, 54-11 КК УРСР. 10.10.1938 р. звільнений на підписку про невиїзд. Рішення по справі відсутнє. Реабілітований 25.12.1996 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.378) (РІ, т.5, с.239).*

Каранда Наум Тимофійович, 1900 р.н., с. Пакуль Михайло-Коцюбинського (нині Чернігівського) р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Пакуль, колгоспник. Заарештований 13.04.1938 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 19.04.1938 р. за участь у діяльності антирадянської есерівської повстанської організації застосована ВМП. Розстріляний 08.05.1938 р. у м. Чернігів. Реабілітований 09.10.1956 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.2490–2492) (РІ, т.5, с.239).*

Каранда Сергій Маркович, 1903 р.н., с. Пакуль Михайло-Коцюбинського (нині Чернігівського) р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у

с. Пакуль, колгоспник. Заарештований 15.04.1938 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 19.04.1938 р. за участь у діяльності антирадянської есерівської повстанської організації застосована ВМП. Розстріляний 08.05.1938 р. у м. Чернігів. Реабілітований 09.10.1956 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.2490–2492) (РІ, т.5, с.240).*

Каранда Семен Васильович, 1894 р.н., с. Пакуль Михайло-Коцюбинського (нині Чернігівського) р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Пакуль, колгоспник. Заарештований 16.04.1938 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 19.04.1938 р. за участь у діяльності антирадянської есерівської повстанської організації застосована ВМП. Розстріляний 08.05.1938 р. у м. Чернігів. Реабілітований 09.10.1956 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.2490–2492) (РІ, т.5, с.239).*

Каранда Степан Пилипович, 1892 р.н., с. Пакуль Михайло-Коцюбинського (нині Чернігівського) р-ну, українець, малописьменний. Проживав у с. Пакуль, одноосібник. Заарештований 16.04.1931 р. за ст.54-10 КК УСРР. 25.05.1931 р. включений в загальну операцію по вилученню куркулів. Реабілітований 25.11.1996 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.730) (РІ, т.5, с.240).*

Каранда Степанида Федорівна, 1889 р.н., с. Пакуль с. Пакуль Михайло-Коцюбинського (нині Чернігівського) р-ну, українка, малописьменна. Проживала у м. Чернігів, санітарка. Заарештована 27.04.1938 р. за ст.ст. 54-10, 54-11 КК УРСР. 16.12.1938 р. справу припинено. Реабілітована 29.07.1997 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.2627) (РІ, т.5, с.240).*

Каранда Тит Іванович, 1880 р.н., с. Пакуль Михайло-Коцюбинського (нині Чернігівського) р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Пакуль, лісник. Заарештований 02.04.1938 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 19.04.1938 р. за участь у діяльності антирадянської есерівської повстанської організації застосована ВМП. Розстріляний 09.05.1938 р. у м. Чернігів. Реабілітований 09.10.1956 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.2490–2492) (РІ, т.5, с.240).*

Нужняк Михайло Тимофійович, 1922 р.н., с. Пакуль Чернігівського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Пакуль, колгоспник. Заарештований 04.10.1939 р. За вироком судової колегії в кримінальних справах Чернігівського облсуду від 28.11.1939 р. за ст.54-10 ч.1 КК УРСР засуджений до позбавлення волі на 3 роки. Реабілітований 10.04.1992 р. *(ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр.413-п) (РІ, т.5, с.583).*

Острицький Іван Степанович, 1908 р.н., с. Жуківка Куликівського р-ну, українець, освіта середня. Проживав у с. Пакуль Чернігівського р-ну, вчитель. Заарештований 16.06.1935 р. За вироком спец колегії Чернігівського облсуду від 04.10.1935 р. за ст.54-10 ч.1 КК УСРР засуджений до позбавлення волі на 5 років. Реабілітований 23.10.1991 р. *(ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр.15253-п) (РІ, т.6, с.637).*

Півень Лука Андрійович (1887–1938) – с. Пакуль, колгоспник, вет. санітар, реабілітований 1956 р.

Постол Павел Степанович (1892–1938) – с. Пакуль, одноосібник або колгоспник, реабілітований 1956 р.

Руденко Хома Лукич (1975–1932) – с. Рудня, селянин, реабілітований 1989 р.

Семеняга Зінько Антонович (1883–1937) – с. Пакуль, робітник, реабілітований 1989 р.

Ходос Омелян Артемович (1882–1937) – с. Пакуль, колгоспник, реабілітований 1989 р.

Цехмістер Максим Свиридович (1880–1938) – с. Пакуль, колгоспник, реабілітований 1956 р.

Цехмістер Михайло Овдійович (1906–1938) – с. Пакуль, колгоспник, реабілітований 1956 р.

Цехмістер Михайло Зіновійович (1906–1938) – с. Пакуль, колгоспник, реабілітований 1956 р.

Цехмістер Тихон Степанович (1887–1938) – с. Пакуль, продавець «Центроспирт», реабілітований 1956 р.

Черниченко Юхим Павлович (1878–1930) – с. Пакуль, одноосібник, реабілітований 1989 р.

Шерештан Терентій Юхимович (1894–1938) – с. Пакуль, колгоспник, реабілітований 1956 р.

Яковенко Костянтин Павлович (1878–1937) – с. Папірня, колгоспник, реабілітований 1989 р.

Якубець Степан Олександрович (1907–1938) – с. Пакуль, колгоспник, реабілітований 1989 р. *(«Пакуль поживемо тут»: збірник статей і матеріалів. – Ніжин, 2010. – с.462–464.).*

Ігорь Сусула

Зі справ репресованих

Каранда Василь Іванович, 1919 р.н., с. Пакуль Чернігівського р-ну, українець, освіта середня спеціальна. Проживав у с. Пакуль, інвалід. Заарештований 18.06.1944 р. за ст.54-1 «б» КК УРСР.

Зі звинувачувального протоколу:

«Слідством встановлено, що Каранда в 1939 році був призваний до лав Червоної Армії. Беручи участь в боях в серпні 1941 року потрапив в оточення і прийшов на Батьківщину в село Пакуль. Проживаючи на тимчасово окупованих німецькими військами територіях, Каранда з травня до квітня 1942 року працював у німців в поліції в якості поліцая. А з травня до 11 квітня 1943 року працював заступником бургомістра села Пакуль. За час служби на німців, Каранда займався збором податків з населення, приймав участь в побитті громадян О., С., Г., Г., та Р. Брав участь у відправці молоді в Німеччину, проводив обшуки для вилучення зброї, вів серед населення профашистську агітацію. Опитані в якості свідків Деркач Я.П. (командир розвідки

партизанського загону ім. Коцюбинського) та Деркач Я.Т. (двічі нагороджений) розповіли що Каранда В.І. працюючи на посаді заступника бургомістра підтримував зв'язок з партизанами. Підпільнику, Деркач Я.Т. неодноразово видавав командирувальне посвідчення для поїздки до м.Чернігів, з приводу покупки канцелярії. В лютому 1943 року Каранда передав партизану Ломонос 6 гвинтівок, 3 гранати та набої до гвинтівок. В березні 1943 року партизану Деркач Каранда передав гвинтівку, яку він отримав від німецьких властей. Командир розвідки партизанського загону неодноразово давав Каранді завдання щодо розвідки сил супротивника, з якими Каранда впорався. 11 квітня 1943 року Каранда В.І. добровільно приєднався до партизанського загону. Перебуваючи в ньому Каранда добросовісно виконував всі завдання командування, приймав участь в боях з німцями. 9 вересня 1943 року в бою з німцями в районі с.Пирки отримав поранення в ногу, в зв'язку з чим отримав інвалідність II степені.

17.09.1944 р. справу припинено. Реабілітований 30.03.1998 р.» *(ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр.10391-п) (РІ, т.5, с.239).*

Деркач Федір Михейович, 1899 р.н., с. Пакуль Михайло-Коцюбинського(нині Чернігівського) р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Пакуль, бджоляр. Заарештований 30.10.1940 р.

Зі звинувачувального протоколу: «Деркач Ф.М. в 1919-1920 роках служив в банді Струка та приймав участь в єврейських погромах (за показами свідків Р. та Д.). В 1931 році Деркач став колгоспником та проводив антирадянську роботу серед колгозпників, займався розкраданням колгоспного майна, за що двічі був виключений зі складу членів колгоспу. (Підтверджено показами свідків Р. та Д.).

В 1938 році, під час реалізації Позики «Укріплення Оборони СРСР» Деркач різко виступив проти підписки на Позику, заявляючи: «На позику підписуються тільки дурні, а я не буду підписуватися». (Покази свідків Р. та Д.).

2-го липня 1940 року Деркач на загальних зборах колгоспників виступив проти підписки на Позику «Третьої Сталінської П'ятирічки» (випуск Третього року), і сказав: «До якого часу ми будемо давати в борг гроші державі. Нехай нам повернуть ті гроші, які ми давали в борг на протязі 20 років. Підписуватися на Позику не потрібно».

З метою дискредитувати колгоспний актив, що першими підписали Позику, Деркач прямо на зборах образив чесну колгоспницю О.М. заявивши: «Ти навіщо першою підписалася на Позику? Ти ж платити грошей не будеш, а хочеш показати приклад для інших колгоспників, що б вони підписали Позику» (підтверджено: акт на Деркача за зрив зборів, покази свідків – Н., Д., О., О., та інші). Завдяки ворожим виступам Деркача збори було зірвано.

За вироком судової колегії Чернігівського облсуду від 27.01.1941 р. за ст.54-10 ч.1 КК УРСР засуджений до позбавлення волі у ВТТ на 5 років.

Реабілітований 27.09.1991 р.» *(ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр.14989-п) (РІ, т.4, с.460).*

Гаркуша Григорій Юхимович, 1918 р.н., с. Пакуль Михайло-Коцюбинського (нині Чернігівського) р-ну, українець, освіта середня. Проживав за місцем дислокації 2 роти 56 сапб, червоноармієць. Заарештований 15.12.1941 р.

Зі звинувачувального протоколу:

«Гаркуша Г.Ю. перебуваючи на службі в лавах РККА (робітничо-селянська червона армія) проводить серед червоноармійців контр-революційну агітацію спрямовану на дискредитацію партії та Радянської влади, вихваляв фашистський лад і виказував свій намір перейти на бік німців».

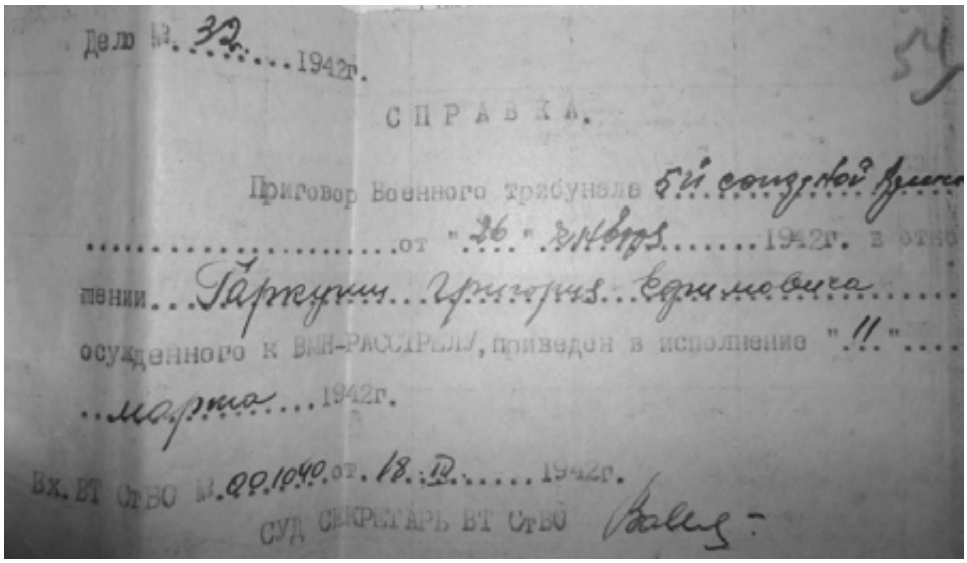
Дело №. 32 ....1942г.

СПРАВКА.

Приговор Военного трибунала 5-й сапдивизии

.....от "26" января.....1942г. в отно

шении...Гаркуши...Григория...Ефимовича.....

осужденного к ВМН-РАССТРЕЛ, приведен в исполнение "11"....

..марта....1942г.

Вх. ВТ СтВО №.00.1040.от.18.II.....1942г.

СУД СЕКРЕТАРЬ ВТ СтВО

Допитаний в якості свідка М розповів: «11 серпня Гаркуша мені сказав: «Мого батька забрали органи НКВД і знущались над ним в період перебування його в сільській раді. Якщо б мене відправили на фронт, то я кинув би зброю і перейшов на бік німців, бо життя там краще ніж у нас» і далі «Вони п'ють там в Москві шампанське, а ми тут юшку сьорбаєм, а потім нас ще й на фронт відправляють».

Свідок В. в своїх показах від 31.11.1941 року повідомив: «Гаркуша в присутності мене заявляв, що коли б не війна, то ми все рівно б самі себе з'їли, бо так все в Радянському Союзі побудовано. Все рівно якщо б не було війни, то нам не минути голоду».

За вироком ВТ 5 саперної А від 26.01.1942 р. за ст.ст.19-58-1 «б», 58-10 ч.2 КК РРФСР засуджений до ВМП. Реабілітований 24.02.1995 р. *(ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр.16856-п) (РІ, т.4, с.271).*

Острицький Іван Степанович, 1908 р.н., с. Жуківка Куликівського р-ну, українець, освіта середня. Проживав у с. Пакуль Чернігівського р-ну, вчитель. Заарештований 16.06.1935 р.

Зі звинувачувального протоколу:

«Острицький Іван Степанович, раніше осуджений в 1935 році по статтям 97, 99, 101, 104 КК УСРР на 5 років висилки в дальні краї, замінено на 10 місяців примусових робіт. Звинувачується в тому, що разом з громадянином К збиралися та вживали алкоголь, при цьому часто проводили антирадянську агітацію, спрямовану проти мероприємств радянської влади та Комуністичної партії, а також за призови до вступу до контрреволюційної організації (останнє не було доказано).

За вироком спец колегії Чернігівського облсуду від 04.10.1935 р. за ст.54-10 ч.1 КК УСРР засуджений до позбавлення волі на 5 років. Реабілітований 23.10.1991 р.» *(ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр.15253-п) (РІ, т.6, с.637).*

Нужняк Михайло Тимофійович, 1922 р.н., с. Пакуль Чернігівського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Пакуль, колгоспник. Заарештований 04.10.1939 р.

Зі звинувачувального вироку: «З показань Нужняка: «18 чи 19 вересня (точно не пам’ятаю) 1939 року в час дня до мене підійшов невідомий мені громадянин, середньої статури, середнього зросту, вдягнений в темно-синій костюм. Він звернувся до мене: «Громадянин, Ви до школи ходили? Писати вмієте? Скільки класів закінчили?» Коли невідомий дізнався від мене, що я грамотний, і закінчив 5 класів, то запропонував мені провести перепис населення, тварин, а також дівчат віком від 16 до 22 років. За кожен описаний мною двір він обіцяв заплатити по 15 копійок. Отримавши від мене згоду, невідомий вийняв з портфеля 3 зошити та 2 фіолетові олівці, і попередив мене, що відомості треба заносити до окремого зошита. Також невідомий попередив мене, що даний перепис це військова таємниця, і ніхто не повинен про це знати. Коли я закінчу свою роботу – він мене знайде і розрахується зі мною».

Нужняк, будучи використаним класовим ворогом (досудовим і судовим слідством не встановленим невідомим), який дав йому завдання. Нужняк з 18

по 26 вересня 1939 року ходив по хуторам Пакульської сільради і робив перепис худоби, птиці, колгоспників, заявляючи, щоб знищували мілку худобу та птицю, бо почалася війна і будуть птицю та мілку худобу обкладати великими податками. Крім того, дівчат віком з 16 до 22 років переписував, змушував зважуватись, заявляючи, що їх візьмуть в Червону Армію і пошлють на війну. Наслідком такої провокаційної роботи по цим хуторам почали розпродувати птицю за безцінок, а дівчата та інші колгоспники протягом кількох днів не виходили на роботу.

За вироком судової колегії в кримінальних справах Чернігівського облсуду від 28.11.1939 р. за ст.54-10 ч.1 КК УРСР засуджений до позбавлення волі на 3 роки». Реабілітований 10.04.1992 р. *(ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр.413-п) (РІ, т.5, с.583).*

Руденок Фома Лукич 1875р.н. – с. Рудня, Пакульска с/р, Михайло-Коцюбинського (нині Чернігівського) району, українець, малописьменний, хлібопашець, селянин. Заарештований 17.05.1932р за ст. 54-10 КК УРСР.

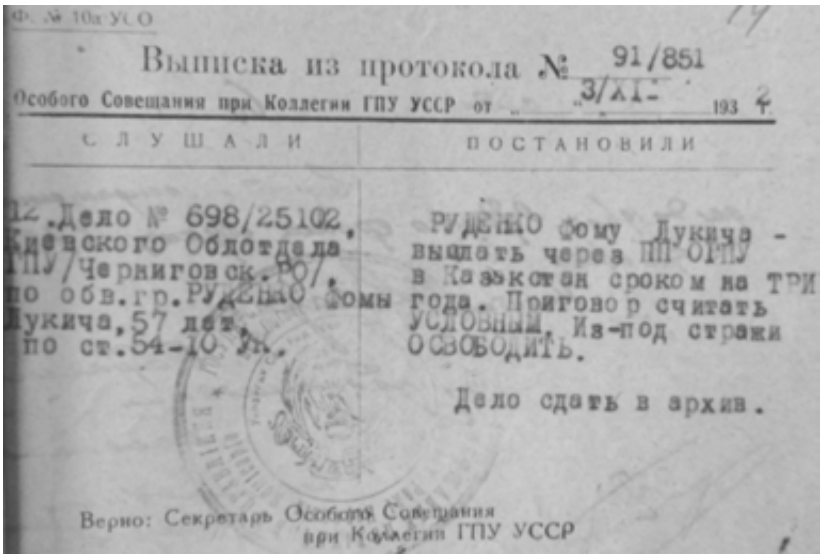

Ф. № 10а УСО

Выписка из протокола № 91/851

Особого Совещания при Коллегии ГПУ УССР от 3/XI- 193 4

СЛУШАЛИ

12. Дело № 698/25102. Киевского Облотдела ГПУ/Черниговск. РО/. по обв. гр. Руденко Фомы Лукича, 57 лет, по ст. 54-10 УК.

ПОСТАНОВИЛИ

Руденко Фому Лукича - выслать через ПП ОГПУ в Казахстан сроком на ТРИ года. Приговор считать условным. Из-под стражи освободить.

Дело сдать в архив.

Верно: Секретарь Особого Совещания при Коллегии ГПУ УССР

Зі звинувачувального вироку: «Будучи вороже налаштованим до Радянської влади неодноразово виступає та веде антирадянську агітацію серед селян хутора Рудня. Восени 1930 р. Руденок серед групи селян казав, що в буржуазних країнах нема таких великих податків, як у нас, бо в Радянській владі засів чужий елемент, який здирає з селян останню шкуру. Весною 1931 року Руденок казав, що колгоспи скоро пропадуть, а разом з ними і всі колгоспники, бо Радянська влада не може довго триматися. В жовтні того ж 1931 року виступаючи проти проведення компанії по збору коштів сказав, що якщо б всі селяни відмовились від виплати податків, то Радянська влада все рівно б нічого не змогла з ними зробити. Восени того ж року Руденок вів антирадянську агітацію проти колгоспного руху, при чому говорив, що в майбутній війні в першу чергу будуть бити колгоспників».

За постановою особливої наради при Колегії ОГПУ від 03.11.1932 року за антирадянську агітацію спрямовану на зрив заходів Радянської влади як антирадянський елемент*умовно* висланий в Північний край терміном на 3 роки. З-під варти звільнений. Справа здана в архів. Реабілітований 1989 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.6295)*

Справа № 730 – Операція з вилучення куркулів:

Семеняга Зінько Антонович, 1883р.н., с.Пакуль Михайло-Коцюбинського (нині Чернігівськго) р-ну, українець, письменний, хлібороб, одноосібник. Проживав в селі Пакуль.

Ворох Степан Іванович, 1902 р.н., с. Пакуль Михайло-Коцюбинського (нині Чернігівського) р-ну, українець, неписьменний, одноосібник. Проживав в селі Пакуль.

Ворох Трохим Андрійович, 1881[1882] р.н., с. Пакуль Михайло-Коцюбинського (нині Чернігівського) р-ну, українець, неписьменний, одноосібник. Проживав в селі Пакуль.

Каранда Степан Пилипович, 1892 р.н., с. Пакуль Михайло-Коцюбинського (нині Чернігівського) р-ну, українець, малописьменний, одноосібник. Проживав в селі Пакуль.

Постол Опанас Іванович, 1898 р.н., с. Пакуль Михайло-Коцюбинського (нині Чернігівського) р-ну, українець, малописьменний, одноосібник. Проживав в селі Пакуль.

Радченко Яків Аврамович, 1871 р.н., с. Пакуль Михайло-Коцюбинського (нині Чернігівського) р-ну, українець, неписьменний, одноосібник. Проживав в селі Пакуль.

Черниченко Антон Юхимович, 1913 р.н., с. Пакуль Михайло-Коцюбинського (нині Чернігівського) р-ну, українець, малописьменний, одноосібник. Проживав в селі Пакуль.

Всі учасники справи були заарештовані 16.04.1931 року за ст. 54-10 КК УСРР.

Зі звинувачувального висновку:

«До Чернігівського райвідділу ДПУ надійшло повідомлення про групу кулаків с.Пакуль, які довгий час агітували селян проти колективізації та мірроприємств Радянської влади, чим не дали можливість здійснювати своєчасну колективізацію та виконати різні політичні кампанії. Зокрема:

Кулак ***Семеняга Зінько Антонович*** в 1929 році під час землевпорядкування вийшов на поле з дрюком в руках і не давав можливості впорядкувати землю. А також збираючи в себе вдома кулаків розпускали чутки по селу, що «навесні 1931 року буде війна з поляками, які вішатимуть колективістів та будуть облуплювати з них шкуру по лікті». Неодноразово з'являвся на зборах напідпитку та підбурював селян словами «Що ви хлопці будете робить, коли Скоропадський прийде зі своєю братвою, яку він збирає за допомогою Польщі», а також «Хто з хуторян перший піде до колгоспу, то все піде вогнем».

Кулак ***Постол Опанас Іванович*** часто приходив до Семеняги, де після випитого обговорювали життя. Сам Постол заявляв «Нехай краще вбивають, або пошлють на Соловки, але до колгоспу не піду і другим не раджу, бо цей

метод обробки землі для селян не підходить». Звертаючись до представника Райвиконкому Постол запитав «Чого ви товаришу не закликаєте ж**ів до колгоспу, а то вони позасідали по канцеляріях й одержують багато грошей, а фактично нічого не роблять». А після нарад кулаків, що відбувалися в нього вдома, по селу пускали чутки, що колгоспним жінкам будуть облуплювати шкіру.

Кулак ***Ворох Трохим Андрійович*** бере участь в таємних нарадах кулаків. А після того, як до нього приїздили куласи з села Андріївка, по селу пустили чутку, що колгоспи – це колишня панщина, і в ньому будуть видавати по ¼ фунта в день. Після цього з колгоспу виписалося 15 господарств. Ворох Трохим на допиті розповів, що в нього гостювало декілька гончарів з Білорусії, які нібито розповідали, що якомусь пану тов. Сталін повернув маєток, в якому було облаштовано колгосп, через нібито якусь дружбу тов. Сталіна з цим паном. Ці чутки потім розійшлися по селу.

Син втікшого кулака ***Черниченко Антон Юхимович***, на другий день Паски підпоїв горілкою бідняка Р., та почав йому жалітися про свою гірку долю, і про те що його землю у нього відібрали і їм з матір'ю не буде за що жити. Р. будучи напідпитку, ідучи додому побачив, що член колгомпу Д сіє на землі кулака Черниченко, побив його.

Кулак ***Ворох Степан Іванович*** пиячив на таємних нарадах кулаків, а потім напідпитку розповідав селянам, що це «влада не руських, а ж**ів», і кричав на селян «хоч іду на Соловки, а Вам пощади не буде». В лютому 1931 року зайшовши в кооперативну лавку, попросив дати йому 4 пуди солі. А коли спитали навіщо так багато, сказав, що навесні буде війна з поляками, і ті вже зайняли Овруч. А тому радив всім купувати сіль. Чутка про це розлетілась і всі кинулись купувати сіль.

Кулак ***Радченко Яків Аврамович*** в 1930 році на зборах колгоспу заявив, що «з колгоспів нічого не буде, бо в нашому селі погана земля». Також збирав у себе в хаті селян, яким розповідав, що земельна реформа не годиться, бо «Радянська влада біднячкам повіддавала усі кращі землі, а вони ледарі її не сіють і робить не хочуть». В 1931 році у себе в млині розповідав, що він знає з офіційних джерел, що навесні буде війна.

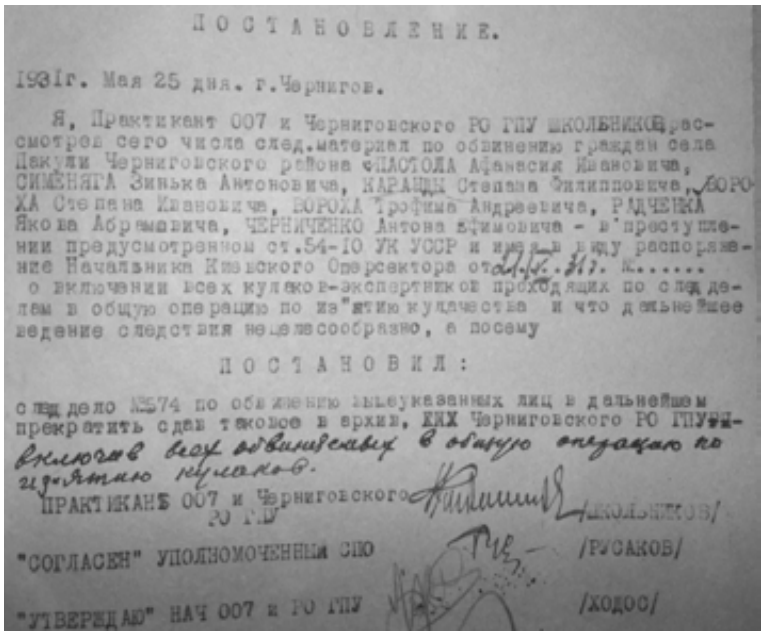

ПОСТАНОВЛЕНИЕ.

1931г. Мая 25 дня. г.Чернигов.

Я, Практикант ОО7 и Черниговского РО ГПУ ШКОЛЬНИКОВ рассмотрев сего числа след.материал по обвинению граждан села Пакули Черниговского района ПАСТОЛА Афанасия Ивановича, СИМЕНЯГА Зиньке Антоновича, КАРАНДЫ Степана Филипповича, ВОРОХА Степана Ивановича, ВОРОХА Трофима Андреевича, РАДЧЕНКА Якова Абрамовича, ЧЕРНИЧЕНКО Антона Ефимовича - в преступлении предусмотренном ст.54-10 УК УССР и имея в виду распоряжение Начальника Киевского Оперсектора от 24.IV.31г. К..... о включении всех кулаков-экспертников проходящих по следделам в общую операцию по ив"ятию кулачества и что дальнейшее ведение следствия нецелесообразно, а посему

ПОСТАНОВИЛ:

следдело №574 по обвинению вышеуказанных лиц в дальнейшем прекратить сдав таковое в архив, КИХ Черниговского РО ГПУ включив всех обвиняемых в общую операцию по изъятию кулаков.

ПРАКТИКАНТ ОО7 и Черниговского РО ГПУ /ШКОЛЬНИКОВ/

"СОГЛАСЕН" УПОЛНОМОЧЕННЫЙ СПО /РУСАКОВ/

"УТВЕРЖДАЮ" НАЧ ОО7 и РО ГПУ /ХОДОС/

Кулак ***Каранда Степан Пилипович*** з'являвся на таємних нарадах кулаків, а також пояснював селянам, що «по колгоспам одні будуть робити як

воли, а другі будуть панувати». Підкуркуль Л. будучи підпоєним Карандою, кричав: «Дайте раніш нам чоботи та крам, а потім гоніть у колгоспи».

Керуючись всім цим, надіслати всі ці дані до Особливої Наради при Колегії ДПУ УСРР з клопотанням вислати за межі УСРР:

Семенягу Зінька Антоновича та Постола Опанаса Івановича терміном на 5 років, а Каранду Степана Пилиповича, Черниченко Антона Юхимовича, Вороха Трофима Андрійовича, Вороха Степана Івановича та Радченка Якова Аврамовича – на 3 роки.

За постановою від 25.05.1931 року всіх учасників справи № 730 було внесено в загальну операцію по вилученню куркулів. Справу закрито та передано до архіву.

Всіх учасників справи №730 було реабілітовано 25.11.1996 р.» *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.730)*

Семеняга Зінько Антонович, 1883р.н., с.Пакуль Михайло-Коцюбинського (нині Чернігівськго) р-ну, українець, письменний, хлібороб, одноосібник, робітник в лісі Ревунового лісництва. Проживав в селі Пакуль. Заарештований 26.09.1937 року.

Зі звинувачувального висновку:

«Куркуль Семеняга має зв’язки з іншими куркулями села і району. Займається організаційною антирадянською роботою. Свідок Р. неодноразово бачив в нічний час групу осіб до 10 чоловік, що приходили до Семеняги. Семеняга як колишній церковник має великий вплив на неосвічену масу людей, і під видом релігійних законів доказує селянам, що Радянська влада існувати не буде, а також скоро розваляться колгоспи, а колгоспники будуть позбавлені загробного життя. В 1937 році в вересні, коли в газетах зявилися відомості про агресію Японії проти Китаю, Семеняга розповідав селянам, що «Японія уже вступила в Китай, а тепер піде і на Радянський союз. Отож Радянський союз пропаде, а разом з ним і колгоспи». Внаслідок таї діяльності, в селі залишається ще 160 одноосібних господарств».

За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 03.10.1937 року за проведення антирадянської агітації ув’язнений до ВТТ на 10 років. Реабілітований 14.06.1989 року. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.1875)*

Зі Справи № 103724/321, або «Пакульські есери-революціонери»

Зі звинувачувального висновку: «Михайло-Коцюбинським Районним відділом НКВД викрита та ліквідована контр-революційна есерівсько-націоналістична, повстанська організація, що ставила на меті взяти участь увійськовому повстанні проти Радянської влади в тилу в період нападу інтервентів на Радянський Союз. Члени організації проводили наступні

антирадянські заходи. Розширювали лави організації шляхом вербування нових людей з колишніх есерів, куркулів та інших антирадянських елементів.

Вели активну антирадянську агітацію супроти існуючого Радянського та колгоспного ладу, поширюючи неправдиві чутки в зв'язку з майбутньою війною. Проводили шкідницьку діяльність в колгоспі.

За цією справою в якості звинувачених були виявлен. Черниченко Петро Артемович, народився в с.Пакуль, вчитель в с.Ковпита. Зізнався, що є українським активним націоналістом с початку 1918 року і проводить активну діяльність по лінії «Просвіти». Активну націоналістичну антирадянську діяльність проводив до 1936 року. В 1936 році в есерівську повстанську організацію вчителем Щ. Виконуючи завдання організації в свою чергу завербував до лав організації 3 осіб.

Бориско Григорій Максимович 1883 р.н., рахівник лісництва. Зізнався, що з 1924 року активно почав проводити антирадянську діяльність будучи завербованим в антирадянську есерівську організацію старим есером Ш. Бориско в свою чергу будучи одним з головних керівників цієї організації завербував до останньої 12 осіб.

Шерештан Терентій Юхимович 1894р.н., тесля колгоспу. Зізнався що до повстанської організації був завербований в 1930 р. Бориском Григорієм Максимовичем. В свою чергу завербував до організації 3 чоловік. Займався шкідництвом в колгоспі, вів антирадянську агітацію за розвал колгоспу.

Деркач Михайло Миколайович 1880 р.н., колгоспник. Зізнався в тому, що в 1934 році був завербований до повстанської організації Бориско Григорієм Максимовичем та Гаркуша Юхимом Петровичем. Отримав завдання проводити серед селян антирадянську агітацію спрямовану проти колгоспів.

Каранда Тит Іванович 1880 р.н., колгоспник. Зізнався в тому що к контрреволюційну організацію буз завербований в 1934 році Бориско Григорієм. В свою чергу завербував к повстанську організацію три людини. Завдання організації виконував в 1936 році, а саме – згноїв 100 пудів сіна. Займався вербуванням нових членів.

Бориско Семен Микитович 1905 р.н., голова колгоспу. Зізнався в тому, що в 1933 році був завербований Шерештаном Терентієм і отримав від останнього завдання займатися шкідництвом в колгоспі та займатися антирадянською агітацією. Умисно затягував будівництво ферми для тварин та проводив антирадянську агітацію.

Півень Лука Андрійович 1887 р.н., ветлікар колгоспу. Зізнався в тому, що в партію лівих есерів вступив в 1919 році, а другий раз був пере вербований в 1933 році Цехмистером Тихоном Степановичем та Цехмистером Михайлом Авдійовичем. В свою чергу завербував одну людину й займався шкідництвом в кінській стайні.

Цехмистер Максим Свиридович 1880 р.н. Зізнався, що в 1932 році був завербований в організацію громадянином Рябцевим і отримав від нього завдання займатися антирадянською агітацією.

Цехмистер Тихон Степанович 1887 р.н., завідуючий магазином центроспирту. Зізнався, що в к/р організацію був завербований Шерештан в 1932 році. А в 1936 році в свою чергу завербував одну людину. Проводив антирадянську агітацію серед колгоспників з приводу розпаду колгоспу.

Цехмистер Михайло Авдійович, 1906 р.н., колишній голова колгоспу. Зізнався, що будучи головою колгоспу в 1936 році був завербований Шерештан Терентієм і за його завданням, через куркуля і учасника організації Ходоса було знищено (шляхом підпалу) сушарку, а також через куркуля Гаркуша було згноєно картоплю.

Гаркуша Свирид Денисович 1892 р.н., колгоспник. Зізнався в тому, що в 1933 році був завербований в к/р організацію Гаркушою Юхимом Петровичем.

Деркач Микола Михейович 1880 р.н., колгоспник-пасічник. Зізнався, що в к/р організацію був завербований в 1930 році Бориско Григорієм Максимовичем. Проводив шкідництво в бджільництві. В 1937 році з 200 вуликів вивів тільки 2 нових рої, а також виставив пасіку в протравлену місцевість, чим спричинив масову смерть бджіл.

Гаркуша Юхим Петрович І-й, 1887 р.н., колишній голова колгоспу, колгоспник. Зізнався, що в 1934 році був завербований в к/р організацію Карандою Титом Івановичем. Займався шкідництвом в колгоспі.

Каранда Сергій Маркович 1903 р.н. Зізнався, що в к/р організацію був завербований Карандою Титом Івановичем. Проводив антирадянську агітацію.

Бориско Іван Максимович 1870 р.н., колгоспник. Зізнався, що в 1934 році був завербований своїм братом, Бориско Григорієм Максимовичем.

Дорошок Семен Дем'янович 1893 р.н., колишній завгосп колгоспу. Зізнався, що в 1934 році був завербований в повстанську к/р організацію Карандою Титом. Отримав завдання займатися шкідництвом в колгоспі.

Деркач Авксентій Ігнатович 1882 р.н., комірник колгоспу. Зізнався, що в к/р організацію був завербований в 1924 році Бориско Григорієм Максимовичем і займався шкідництвом в колгоспі.

Каранда Семен Васильович 1894 р.н., колгоспник. Зізнався, що в к/р організацію був завербований в 1934 році Карандою Титом Івановичем. Отримав завдання займатися шкідництвом, проводив антирадянську роботу в колгоспі.

Деркач Іван Іванович1885 р.н, колгоспник, пожежник. Зізнався, що в к/р організацію був завербований в 1931 році Шерештаном Терентієм та отримав від останнього завдання вести антирадянську роботу проти колгоспу.

Гаркуша Юхим Петрович ІІ-й 1888 р.н., колгоспник. Зізнався, що був завербованим в к/р організацію Шерештаном Терентієм в 1936 році.

Борисенко Зиновій Степанович 1880 р.н., машиність колгоспу. Зізнався, що в 1934 році був завербований Карандою Титом в к/р організацію та отримав від останнього завдання займатися антирадянською агітацією.

Півень Констянтин Михейович 1903 р.н., голова колгоспу с.Жидиничі, Ковпитської сільскої ради. Зізнався, що в к/р організацію був завербований в 1937 році Бориско Григорієм Максимовичем, та отримав від останнього завдання займатися розкраданням соціалістичної власності.

Каранда Михайло Васильович 1889 р.н., колгоспник. В участі в к/р організації не зізнався, а зізнався лише в тому, що умисно ховав в землю хліб, щоб не здавати державі.

Цехмистер Михайло Зиновійович 1906 р.н., колгоспник. В участі в к/р організації не зізнався. Викритий учасниками к/р організації Шерештаном Терентієм та на очній ставці Цехмистером Тихоном.

Каранда Наум Тимофійович 1900 р.н., колгоспник. В участі в к/р організації не зізнався. Викритий свої вербувальником Карандою Титом.

Кобзар Феодосій Зиновійович 1898 р.н., житель с.Ковпита, рахівник колгоспу. Свою причетність до організації не визнає. Викритий учасниками к/р організації і вербувальником Бориско Григорієм.

Постол Павло Степанович 1892 р.н. Свою причетність до к/р організації не визнає. Викритий як есер з 1919 року та член організації з 1934 року Карандою Титом».

За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 19.04.1938 р. за участь у діяльності антирадянського есерівського угрупування 26 учасникам з 27 присуджена та застосована вища міра покарання – розстріл. Розстріл відбувся 08.05.1938 р. у м. Чернігів. Місце захоронення – невідоме. Лише один учасник справи залишився в живих. Ним був Каранда Михайло Васильович 1889 р.н. Його справу було виокремлено в окрему для дорозслідування, яку згодом закрили, а самого підозрюваного відпустили. Всіх учасників цієї справи було реабілітовано і визнано незаконно-засудженими 09.10.1956 року» *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.2490–2492).*

Ходос Омелян Артемович 1882 р.н. – с. Пакуль, колгоспник. Заарештований 09.12.1937 року.

Зі звинувачувального висновку: «В 1936 році Ходос був осуджений за підпал колгоспної сушарки для льону, а під час арешту виявив спротив, та сховався на горищі зі зброєю. В роки проведення колективізації в селі Ходос займав та провдив антирадянську політику. В 1919 році коли Червона армія прийшла в село, Ходос організував озброєне повстання, за участь в якому учасники були розстріляні, а сам Ходос врятувався втечею. В 1937 році під час проведення куркульської операції, Ходос, під час руху по селу авто з працівниками НКВД сказав : «Тепер радянську влада людей вважає гірше за собак, нам потрібно буде озброїтися вилами і коли приїде машина, то скинути тих, хто в ній їде». Під час обговорення кандидатур до Верховної Ради.

Коментував кандидатури товаришів М. та Т. і заявляв: «Ця босота самі себе назначали, а нам кажуть, що їх вибирає народ. Тепер їхня влада, кого схочуть – того і назначать. Колись при царизмі вибирали краще ніж тепер. Тоді вибирали хазяйновитих людей, а тепер якихось босяків». Під час роботи по висушування лугу, коли всім працівникам і Ходосу в тому числі видали гумові чоботи, то Ходос висміяв товариша Сталіна словами: «Оце дякую Сталіну-грузину, що хоть справив нам цю резину, ось і ми в чоботах походимо». Під час проведення кампанії по врученню актів колгоспам на довічне користування землею, Ходос висміяв словами: «Церковна Євангеліє також була написана золотими літерами та й то скоро згинула, також згинуть ці акти. Цього ніколи не було і не буде, щоб земля залишилася колгоспам. Ось скоро прийдуть Німці та Японці, які покажуть як організовувати колгоспи і як ці ж**и нас обдурювали».

За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 10.12.1937 р. за проведення антирадянської агітації, спрямовану проти колгоспного будівництва, та критику в контрреволюційному дусі нової Конституції ув'язнений до ВТТ на 10 років. Реабілітований 22.05.1989 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.1683)*

Волевач Василь Петрович (1897–1930) – с. Рудня, малоосвідчений, одноосібник. Заарештований 03.03.1930 за ст.54-10 ч.1 КК УСРР.

Зі звинувачувального висновку: «Під час слідчих дій виявлено, що Волевач вороже налаштований проти Радянської влади і систематично агітує проти неї селян. Організовує навколо себе найбільш відсталу частину селян. А коли зявляється в с.Пакуль разом зі своєю компанією, то заявляє населенню: «Зачекайте. Прийде наш час». В 1928 році восени під час проведення компанії по само обкладенню податком, виступав проти цього і казав: «Не вірте. Гроші заберуть, і поминай їх.. Хіба ж мало з нас деруть. Не обкладайте себе, все рівно гроші заберуть». «Обкладайте і давайте. А ж**и потім з'їдять і віддячать вам дурням». Волевач постійно агітує селян і погрожує активістам».

За постановою особливої наради при Колегії ОГПУ від 29.03.1930 р. як антирадянський елемент висланий в Північний край на 3 роки. Реабілітований 28.04.1989 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.5308)*.

Черниченко Юхим Павлович, 1878 р.н., с. Пакуль, одноосібник. Заарештований 03.03.1930 року за ст. 7, 54-10 УК УСРР.

Зі звинувачувального висновку: «Черниченко систематично веде антирадянську пропаганду проти всіх кампаній. Під час місцевих виборів 1929 року Черниченко агітував, щоб вибирали не з бідняків, а з багатих, внаслідок чого кандидатура бідняка, якого пропонувала сільська рада була провалена, а вибрано було середняка. Під час хлібозаготівлі в 1929 році Черниченко агітував проти, кажучи: «Хліб більшовики віддають за кордон» та «Ви громадяни думаєте, що цей хліб, який з нас здирають йде державі? Ні. Вони

цим хлібом виплачують свої борги за кордон, щоб їм ніхто не заважав хазяйнувати».

Виступаючи проти колективізації Черниченко залякує селян словами «Куди ви йдете. Це ж панщина. Вас там будуть експлуатувати ще гірше, чим при панах. Так тоді хоч хліба давали вволю, а тепер же ж будуть давати по півфунта хліба».

За постановою особливої наради при Колегії ОГПУ від 29.03.1930 р. як антирадянський елемент висланий в Північний край на 3 роки. Реабілітований 16.05.1989 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.5333).*

Якубець Степан Олександрович, 1907 р.н., с. Пакуль, малописьменний, колгоспник. Заарештований 26.12.1938 року.

Зі звинувачувального висновку: «Якубець в колгоспі проводить антирадянську роботу, тероризує колгоспників, робить підпали, грабунки. Зокрема в 1927 році Якубець Степан був заарештований за грабунок млина, в 1929 разом з батьком заарештовані за підпал колгоспника Ц., в тому ж 1929 році заарештований за ухилення від призиву до лав РККА, в 1933 заарештований незаконне зберігання зброї, а в 1937 році Якубець Степан був також заарештований за підозрою в здійсненні терористичного акту над бригадиром колгоспу Ц., який був поранений вистрілом через вікно. Шкідницька діяльність Якубця Степана в колгоспі відбувалася тому, що на роботу він приходив тоді, коли всі вже розходилися працювати. Ще й насміхається над іншими: «Я вам не дурень, що б йти працювати за 600 грам. Не доведе вас до добра ця Радянська влада. Всюди до влади приходять паразити, яких треба нещадно знищувати».

Стосовно розстрілу банди Троцькістів-шпигунів, Тухачевського та інших Якубець висловлювався так: «Ви думаєте що це розстрілюють ворогів народу? Це тільки очі замилюють. Ці люди завжди домагалися кращого життя для селян. Але це не важливо. Всіх не перестріляють, ще залишаться гарні люди… Рано чи пізно буде війна, тоді Польща та Німеччина очистять Україну від Радянської влади…»

За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 07.04.1938 р. за систематичну шкідницьку роботу в колгоспі та антирадянську агітацію, спрямовану проти політики Радянської влади застосована ВМП. Розстріляний 15.04.1938 р. у м. Чернігів. Реабілітований 08.09.1989 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.11564).*

Деркач Микола Миколайович, 1890 р.н., с. Пакуль Михайло-Коцюбинського (нині Чернігівського) р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Пакуль, колгоспник. Заарештований 05.10.1937 р.

Черниченко Василь Іванович, 1891 р.н., с.Пакуль, М.Коцюбинського (нині Чернігівського) р-ну, українець, освідчений. Проживав у с. Пакуль, колгоспник. Заарештований 07.10.1937 р.

З матеріалів справи: «Черниченко Василь Іванович в 1918 році добровільно служив в банді Гетьмана старшим вартовим і проводив активну боротьбу проти радянської влади. В 1919 році в с. Пакуль громадянином К. було організовано угрупування лівих есерів-боротьбистів, де Черниченко приймав активну участь. Одночасно до есерівської організації було залучено Деркача М.М., який також за завданням організації проводив активну організаційну роботу серед селян. Черниченко та Деркач залучили по селу Пакуль близько 30 членів організації. В 1920 році для озброєння членів організації в село Пакуль було доставлено ящик наганів і сховано в квартирі Д. Ці нагани Черниченко та Деркач намагалися роздати членам організації, але вчасно були виявлені і вся зброя була вилучена.

Після встановлення Радянської влади на селі, Черниченко та Деркач почали влаштовуватися на радянську роботу. Деркач вступив до колгоспу, а Черниченко став секретарем сільської ради. Працюючи в сільській раді Черниченко систематично веде антирадянську агітацію шляхом насмішки та анекдотів про товариша Сталіна. Зокрема «Плати, плати браток скоріше, а то гроші треба товаришу Сталіну на штани. Давайте скоріш м’ясо, а то наші вожді залишилися без котлет, а ми вже як небудь картоплю посолимо та й посидимо голодні». Черниченко будучи секретарем систематично вимагав хабарі за видачу різних справок.

Деркач Микола Миколайович будучи членом колгоспу в колгоспі не працює а займається антирадянською агітацією. Групує навколо себе антирадянський елемент, якому допомагає писати різноманітні заяви для подання до центру і всіляко намагається завоювати серед них авторитет шляхом всілякої допомоги по поверненню раніше вилученого майна.

За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 29.11.1937 р. за участь у діяльності контрреволюційного націоналістичного угруповання Черниченко Василь Іванович та Деркач Микола Миколайович ув’язнені до ВТТ на 10 років. Деркач М.М. відбував покарання у Волзькому ВТТ. Черниченко В.І. відбував покарання в Архангельській області (Онєглагу) де й помер 21.01.1942 року. Захоронений на кладовищі с.Кочко-Озеро Плесецького району Архангельської області. Обидва реабілітовані в 1989 р.» *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.10596).*

Каранда Михайло Васильович, 1889 р.н., с. Пакуль Михайло-Коцюбинського (нині Чернігівського) р-ну, українець, малописьменний. Проживав у с. Пакуль, колгоспник. Заарештований 14.04.1938 р. за ст.ст. 54-10, 54-11 КК УРСР.

З матеріалів справи: «Заарештований за участь в діяльності контрреволюційної есерівсько-повстанській організації. Повністю відкидає звинувачення в свою сторону. Будь яких матеріалів стосовно вини Каранди не виявлено. 10.10.1938 року М.Коцюбинским відділом НКВД винесено постанову про зміну перебування під вартою на підписку про невиїзд. Остаточного рішення по справі не винесено.

10.10.1938 р. звільнений на підписку про невиїзд. Рішення по справі відсутнє. Реабілітований 25.12.1996 р.» *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.378).*

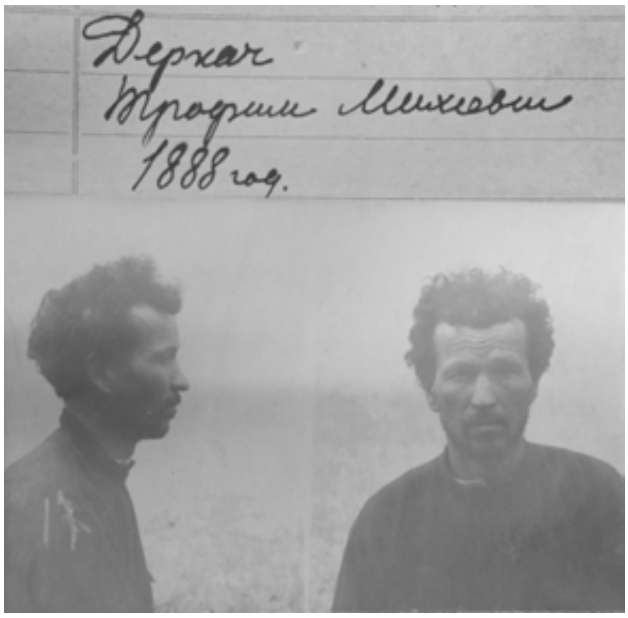

Деркач Трохим Михейович, 1888 р.н., с. Пакуль Михайло-Коцюбинського (нині Чернігівського) р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Пакуль, одноосібник. Заарештований 24.06.1927 р.

Жукотський Матвій Семенович 1886 р.н., с.Павлівка Довжицького (нині Чернігівського) р-ну, українець, освіта середня, помічник лікаря, фельдшер Пакульского медичного закладу. Заарештований 24.06.1927 р.

Жукотський та Деркач були звинувачені в антирадянській агітації та участі в конрреволюційній організації. За відсутністю доказів стосовно Жукотського було припинено слідчу справу. Справу стосовно Деркача згодом було продовжено.

З матеріалів справи: «Деркач Трохим Михейович, колишній офіцер царської армії, перебував на командних посадах при гетьманській владі й до 1920 року служив в армії Денікіна. З встановленням радянської влади організував в селі Пакуль групу антирадянсько налаштованих людей, яка під керівництвом Деркача проводила роботу по захопленню кооперації в с.Пакуль і сільради. Це в деякій мірі їм вдалося зробити. Було виявлено також, що Деркач систематично проводить антирадянську роботу, розповсюджує чутки про недовговічність Радянської влади, про майбутню війну».

За постановою особливої наради при Колегії ОГПУ від 16.09.1927 р. як антирадянський елемент Деркач Трохим Михейович висланий до Казахстану

на 3 роки. Реабілітований 27.10.1994 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.12084).*

Гаркуша Григорій Павлович, 1911 р.н., с. Пакуль Михайло-Коцюбинського (нині Чернігівського) р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Пакуль, колгоспник. Заарештований 09.12.1937 р.

З матеріалів справи: «Гаркуша Григорій в 1930 році був осуджений за проведення терористичного акту над активістом комсомольцем, якого вбив через вікно з обрізу. В 1934 році був осуджений за дезертирство з Червоної Армії. Систематично робить підпали колгоспних активістів та колгоспного майна. Проводить серед селян антирадянську роботу, спрямовану на зрив виборів Верховної ради СРСР. За показами свідка Г. Гаркуша Григорій проводив агітацію проти виборів заявляючи: «Що ви тут зібралися вибори проводити. Ви будете вибирати ж**ів, а вони самі себе призначать, а вас дурнів змушують за них голосувати». Інший свідок Ц. розповідає, що Гаркуша говорив «Вибори це нісенітниця. Вони кого схочуть, того і назначать, а нас змушують голосувати за них». 29 листопада 1937 року на зборах з приводу виплати за підписуванням на позику Гаркуша при свідках заявив: «Навіщо платити позику. Не потрібно. Все рівно ці гроші підуть до кишені когось іншого, а ці інші собі за них куплять широкі галіфе».

За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 10.12.1937 р. за проведення антирадянської агітації, скерованої на підрив колгоспного будівництва, ув'язнений до ВТТ на 10 років. Відбував покарання у Волзькому ВТТ, м. Рибінськ Ярославської обл. Реабілітований 25.11.1996 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.10685).*

Борисенко Степан Михайлович, 1902 р.н., с. Пакуль Михайло-Коцюбинського(нині Чернігівського) р-ну, українець, малописьменний. Проживав у с. Пакуль, без певних занять. Заарештований 30.10.1937 р.

Зі звинувачувального висновку: «Борисенко проживає в селі одноосібно, без певного місця роботи. Систематично займається розкраданням колгоспного майна і державного лісу. З цією метою Борисенко придбав коня, на якому вночі їздить красти ліс, який потім перепродує в Чернігові на базарі. Стосовно колективізації Борисенко серед колгоспників вів наступні розмови: «Колгоспи скоро ліквідують. Прийдуть жити поміщики, а те що колгоспи побудували, то все віддадуть поміщикам. Скоро буде війна і при зміні Радянської влади всім розкуркуленим принесуть те, що в них відібрали. Під час підписання позики на оборону, за показаннями свідка Р. агітував колгоспників наступним: «Всі ті кошти, що збираються державою, вони розтринькують самі на себе, а селян душать і забирають останнє. Дурні ті, хто виплачує державні зобов'язання. Але довго це продовжуватися не буде, скоро буде війна і зміна Радянської влади – і всьому цьому буде край».

За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 03.11.1937 р. за проведення антирадянської агітації ув'язнений до ВТТ на 10

років. Реабілітований 18.08.1989 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.9409)*

Каранда Степанида Федорівна, 1889 р.н., с. Пакуль с. Пакуль Михайло-Коцюбинського (нині Чернігівського) р-ну, українка, малописьменна. Проживала у м. Чернігів, санітарка. Заарештована 27.04.1938 р. за ст.ст. 54-10, 54-11 КК УРСР.

Зі звинувачувального висновку: «Каранда звинувачується в участі в антирадянському українсько-націоналістичному угрупуванні, проводить антирадянську роботу, поширює чутки про масові арешти невинуватих людей. За свідченнями головного звинуваченого К., Каранда розповідала, що радянська влада розграбувала у населення майно, забрала землю і все перепродала колгоспам. З колгоспів нічого не вийде. Куркулі, як головні постачальники зерна – ліквідовані. Колгоспи не в змозі забезпечити населення, а тому завдяки нерозумному веденню сільського господарства, значна частина населення буде голодувати. Також казала, що багато заарештовують невинних людей».

Досудове слідство не зібрало достатньо доказів для передачі справи Каранди до суду і 16.12.1938 р. справу було припинено. Реабілітована 29.07.1997 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.2627).*

Із Літопису села Пакуль

1937 р., 20 червня – районна газета повідомляє: «На мітинг до сільради для заслухання вироку і його виконання зібрались кращі люди пакульських колгоспів – стахановці і ударники, ланкові. Бригадири, колгоспники, трудова інтелігенція. Заслухавши інформацію про знищення зрадників батьківщини, фашистських наймитів Тухачевського, Якіра, Уборевича й інших, всі як один колгоспники висловили своє задоволення, що пролетарський суд виконав вимогу всіх трудящих. Хай знають вороги, що кожного зрадника батьківщини, кожного шпигуна, диверсанта чекає така сама доля. – Ми, колгоспники, – заявили присутні на мітингу, підтримуємо заклик залізничників Південно-Донецької залізниці, підприємств і колгоспів просити партію і радянський уряд випустити спеціальну оборонну позику на зміцнення оборони нашої батьківщини. Хай знають фашистські наймити, що 170 мільйонний народ, керований Комуністичною партією і мудрим вождем трудящих товаришем Сталіним, на перший заклик партії станемо на захист своєї батьківщини, на захист завоювань Жовтня. Перетворимо нашу країну на неприступну фортецю, об яку вороги, що задумають напасти, розіб'ють собі голову. Нехай знають вороги, що їм ніколи не бувати на радянській землі. Хай живе партія Леніна – Сталіна. Хай живе любимий вождь трудящих усього світу товариш Сталін».

1938 р., 5 березня – районна газета повідомляє: «Багатолюдний мітинг трудящих села Пакулі зібрався з приводу викриття органами НКВС фашистських найманців з «право-троцькістського блоку» Бухаріна, Рикова,

Ягоди і інших та віддання їх до суду … «одностайно прохають суд … розстріляти фашистських гадів».

1938 р., 7 липня – районна газета друкує статтю Пакульського «Суворо покарати недобитка куркульської агентури»: «Темне, забите було село Пакуль до революції. В різних далеких місцях у поміщиків і капіталістів доводилось шукати роботи пакульській бідноті. Тепер в селі Пакулі є лікарня, збудована нова аптека, гарний колбуд, поштова філія, неповно-середня школа. Пакульці вже не йдуть шукати собі заробітків у поміщиків. Вони весело працюють на колгоспних полях. Це бачать ворожі недобитки і скаженіють від лютої злісті. Вони намагаються всякими засобами зривати політично-господарчі кампанії в селі. Гаркуша Яків Іванович вже неодноразово тероризував працівників сільради та колгоспний актив під час проведення політично-господарських завдань. Ще в минулому році Гаркуша намагався накинутися із холодною зброєю на громадянина Деркача Михайла. На нього не була передана справа слідчим органам. Після цього цей хуліган-бешкетник став частіше тероризувати населення своїми хуліганськими вчинками. Третього липня ц.р. він накинувся на бригадира колгоспної бригади Каранду івана Нестеровича та Царенок Ольгу Пилиповну із холодною зброєю, під час виконання їх громадських обов'язків і намагався їм нанести удари, але колгоспники, які були недалеко, перешкодили цьому хулігану здійснити свої хуліганські дії. Цей хуліган збирає до себе всяких п'яниць і провадить з ними всякі антирадянські дії. Треба врешті приборкати цього хулігана, бо це небезпечна людина».

1945 р., 26 грудня – на засідання правління колгоспу «Вільне життя» під час обговорення питання про контрактацію телят для відновлення тваринницької ферми бригадир доповів, що колгоспниця «Ходос Євдоха Юркова обещала отдать на ферму тельонка и потом его резала, занимается уничтожением молодняка систематически по-вражечьи относится к выполнения плана по установлению животноводства, на разговоры меня с ней она отвечает что «вы робите хуже немца». На зборах вирішили: за «нарекання, что Советская власть хуже немцов» Є.Ю. Ходос виключити з колгоспа, корову поставити на ферму, справу передати до рай прокуратури та обкласти двійним податком та «отрезать усадьбу».

1946 р., 23 серпня – голові колгоспу «Вільне життя» надсилається лист за підписами голови М.-Коцюбинського райвиконкому Пушка та секретаря райкому партії Погорелого: «Исполком М.-Коцюбинского Райсовета депутатов трудящихся и Райком КП(б)У доводит Вам твердый график здачи зерна государству, август 5-я пятидневка 160 цнт, 6-я пятидневка 160 цнт, сентябрь 1-я пятидневка 157 цнт, 2-я пятидневка 157 цнт, 3-я пятидневка 157 цнт. Предупреждаем, что за невыполнение в ставленый Вам график будем рассматривать саботаж в выполнении хлебозаготовки и привлекать к строгой государственной ответственности».

1946 р., 31 жовтня – зі статті «Саботажників хлібоздачі засуджено»: «Бувший голова правління колгоспу «Вільне Життя» Півень навмисно затримував виконання плану хлібоздачі, допускав розбазарювання товарного зерна, грубо порушив Статут сільськогосподарської артілі. За саботаж хлібоздачі М.-Коцюбинський районний народний суд засудив Півня до 3-х років позбавлення волі…»

Додаток: Володимир Лукич Півень (1918–1988) прийшов з війни інвалідом без ноги, син репресованого. Пакуляни згадували, що він у ті голодні дні видав зерна на трудодні понад встановленної норми: «Був би чужий, не дав би зерна» (А.Л.). *«Пакуль поживемо тут»: збірник статей і матеріалів. – Ніжин, 2010. – с.493, 497, 499, 514, 528–529.*

Андрій Курданов

Страчена доля

(Штрихи до портрета Григорія Бориска)

Бориско Григорій Максимович /з особистого архіву О.Г. Бориско м. Київ/

Тридцяті роки XX століття з його успіхами та досягненнями мають ще й тіньову сторону – сталінські репресії. Вважають, що їх пік припадає на тридцять сьомий, бо в січні наступного партійне керівництво визнало помилковість окремих дій своїх підлеглих. Розстрілюють ката М.І. Єжова, а на його місце призначають Л.П. Берію. Та особливих суспільних змін не сталося.

Сьогодні існує чимало оцінок тогочасних подій – від однозначного осудження до палкого схвалення («так необхідно було», НКВС заарештувало тільки винних», «і зараз, якби розстрілювали дев'ять з десяти, був би порядок»). Дивуєшся подібним висловлюванням, легкості й невимушеності, з якими ці слова вимовляються. Репресії набули масштабів: під колеса нищівної машини чи в Сибір потрапляли всі – начальники і домогосподарки, селяни і вчорашні герої, заарештовані за наклепами сусідів … У погоні за виконанням плану по знищенню «ворогів народу» вбивали безневинних людей.

Мені довелося ознайомитися в архіві служби безпеки України по Чернігівській області з «Делом Черниченко П.А., Бориско Г.М. и др. 26-ти

человек учасников антисоветской украинско-националистической эсесовской повстанческой организации». Пакулян заарештували 5 березня 1938 року. Допити тривали безперервно – по двадцять годин на добу. Вирок оголосили за 20 хвилин до розстрілу – 5 травня т. р., в день так званого суду.

У матеріалах справи відсутні особисті фото, інші речі «ворогів народу», хоча того вимагали правила утримання в'язнів: «На такі дрібниці не звертали уваги» – таке пояснення отримав згодом.

Не виключено, що слідчий – творець цієї об'ємної справи, одержав винагороду або чергове підвищення по службі.

Родичам страчених пакулян повідомили про вислання засуджених в Сибір із забороною спілкування (згодом – про смерть від хвороб). Так жорстоко й нещадно працювала машина сталінських репресій.

Серед репресованих жителів Пакуля був і Григорій Максимович Бориско. Як свідчать записи в анкеті заарештованого, він народився у 1888 році, грамотний, українець, куркуль, до революції був народним суддею та писарем у земстві, працював рахівником у Ревунівському лісництві. Мав 6 десятин землі, четверо коней, три корови, десять овець, один будинок, два сараї,клуню та комору. Дружина – Олександра Федотівна, діти – Лідія та Юрій.

У 1913 році Г.М. Бориско обирався гласним Чернігівського повітового земського зібрання й перебував на цій посаді до 1917 року. Вже тоді про нього писали: «Волостной писарь, грамотный, очень развитой».

Григорій Максимович у 1912 році обирався представником від Пакульської волості на повітовий виборчий з'їзд для обрання виборців на губернський з'їзд під час виборів у Державну думу Росії. У той час вибори відбувалися за майновим цензом та політичною благонадійністю. У характеристиці Г.М. Бориска зазначається: «30 лет, имеет дом, два сарая, два амбара, клуню, четыре лошади, три коровы и прочее крестьянское хозяйство, 4 наделы крестьянской земли количеством 20 десятин; занимается хлебопашеством, политически благонадежен».

Про життєвий шлях Григорія Максимовича повідомила з Києва його донька, Ольга Григорівна. У своєму листі вона пише: «Батько закінчив церковно-парафіяльну школу в Пакулі. Весь час вчився відмінно. На випускних екзаменах його помітив земський начальник. Прослухав відповіді всіх і сказав, що він хлопець розумний, а тому треба навчатися далі. Але вчитися долі не було можливості. Якесь начальство влаштувало батька писарчуком у андріївського поміщика. Не знаю, як довго він там перебував, але в 19 років уже був волосним писарем у Слабині. Обрали в земські збори і направили в Пакульську волость знову ж таки писарем. У ті часи в такому відсталому селі як Пакуль батько виділявся розумом, знанням законів. Письменних і грамотних, а також тих, хто хотів вчитися, було мало. Класи – напівпорожні, народ – темний, безкультурний. Батько до людей ставився

добре, з розумінням, кожному намагався допомогти, роз'яснював ті питання, з якими до нього зверталися пакульці. Його багато разів обирали в земські збори. Потім, десь років за 3-4 до революції 1917 року, батька обрали волосним суддею. Люди охоче до нього зверталися.

Життя батька різко змінила революція. Він сприйняв її, як і всі. Згодом працював у лісництві. Він був толковий і роботящий. Бабуся мені розповідала, що в них була велика сім'я. Жили в Пакулі всі разом: чотири брати з жінками та дітьми. Мабуть, тому їх вважали заможними, що їх було багато. Жили з господарства. Коли люди виїжджали з хутора Лінея, батько з братами купив їхню садибу. Сюди заселилися брати, а батько почав заробляти гроші, щоб замість старої хатинки побудувати будинок (саме він і став згодом причиною неприємностей для тата). Ніхто не цікавився, що є в тій хаті, а колола очі сама споруда.

У березні 1938 року, коли сім'я жила в лісництві, батька й заарештували. А розстріляли 8 травня того року безневинного. Слідчий казав моєму покійному синові Юрію, що його дід, тобто мій батько, був «кріпким горішком», не признавався в своїх «проступках». 18 допитів витримав, а на дев'ятнадцятому признався в тому, в чому й винен не був. Коли ж Юра спитав, чому ж визнання писане не дідовою власною рукою, йому пояснили, що в нього були перебиті руки. Батька реабілітували в 1957 році».

Виявилося, що ще у 1919 році за наклепом керівництва Пакульського ревкомітету Григорія Бориска заарештовували органи НК та відправили до Чернігівської в'язниці за нібито активну допомогу гетьманській владі в боротьбі з прихильниками більшовиків. Але люди написали листа про те, що керівники ревкомітету, маючи образу на Г.М. Бориска за давні справи, скористалися своїм службовим становищем і посадили невинного чоловіка. Під посланням стояли десятки підписів жителів Пакуля. Тоді, очевидно, ще прислухалися до громадської думки, бо Григорія Максимовича відпустили. Та в 1938 році повторно заарештували.

Слідчий НКВС «зачепився» за давню «провину» та розкрутив об'ємну справу «антирадянської українсько-націоналістичної есерівської повстанської організації». На початку 20-х років нинішнього століття серед населення побутували політичні диспути. Представники політичних партій таким чином шукали однодумців. Так сталося, що і в Пакуль у 1920 році прибув уповноважений есерівської партії. Сільське начальство відмовило йому надати будинок ревкому для зустрічі з селянами, а Г.М. Бориско запропонував провести збори у власному домі. Ось що й посприяло слідчому у «розкручуванні» кримінальної справи: у Пакулі, мовляв, існувала відтоді партія, що закликала до відокремлення України від Росії, а під час наступу німців на СРСР могла з'явитися повстанська організація. До складу останньої за волею слідчого входили селяни розумні та працьовиті, а також вихідці з сімей священників (або ж чиї батьки перебували на службі в гетьмана

Скоропадського). Усіх «замовників» звинувачували в таємній підривній діяльності проти колгоспного ладу на селі.

У Пакулі розповідають, що коли приїхали в село забирати людей, то працівники НКВС привезли з собою із Чернігова 28 незаповнених бланків ордерів на арешт. І вже на місці, в сільській Раді, вписували туди прізвища «ворогів». Ось так марно гинули безневинні пакуляни. Захищати вже ніхто не насмілювався, боячись повторити їх трагічну долю. Передчасно обірвалося й життя Г.М. Бориска. Страчена людська доля, немов одинокий лелека, кружляє над рідним краєм і кличе всіх, хто залишився на землі. Куди ?

Тож щиро вдячний О.Г. Бориско, М.І. Бориско та В.М. Розтальному за допомогу в зборі відомостей про Григорія Бориска – чесну і мудру людину, віддану землякам. Ім'я його повернулося з небуття – чистим та незаплямованим. *(Курданов А.Л. Голос пам'яті. Історія села Пакуль та його околиць. – Ч., 1998. – с.25-28.)*

Олексій Бориско

ДОРОГАМИ ЖИТТЯ

Бориски... Моя мала і велика Батьківщина...

Я народився у Казахстані 27 чи 29 березня 1928 року (все з пам'яті рідних – документи оформлялися пізніше).

Що ж таке моя мала Батьківщина тоді й сьогодні? Газета «Сільські вісті» від 21 жовтня 2005 р. «...Сьогодні за чисельністю українці п'яті у світі. Переселення в ті краї (Казахстан) було кількома хвилями: перша – козацька, друга – царсько-столипінська, третя – сталінська, четверта – цілинна. Котилися ці хвилі і до початку 90-х років минулого століття. Назбиралося там близько мільйона наших земляків».

В одну з таких хвиль після революції 1905 року, згідно з царсько-столипінською реформою, вилилося добровільно-примусове переселення до Казахстану з Чернігівської губернії (читай «Fata Morgana», «Коні не винні» М. Коцюбинського), де найбільше горіли маєтки, ґуральні. Потрапила сюди й сім'я мого діда Микити Пилиповича Бориска, 1868 року народження. Було в діда п'ять синів: Сергій, Іван, Пантелій, Петро і найменший – мій батько Семен, 1905 року народження. Дід усіх їх вивіз у «Сибір». В Україні залишилися дідова дочка Уляна з сім'єю, яка жила на хуторі Пильня (в тяжкі роки для моєї сім'ї була ангелом-хранителем – коли всі відвернулися від нас у 1938 р.), і тітка Варка, яка була замужем в с. Христинівка Уманського району на Черкащині. Там і зараз мешкають мої не такі далекі родичі.

Переселенців тоді везли в товарних вагонах по транссибірській залізниці до Петропавловська (Казахстанського). Звідти за рахунок держави давали на сім'ю пару коней з возом, пару волів, плуг, борони, посівне зерно, а далі своїм ходом вирушали до місць, відведених владою для заселення (в голому степу).

«Землі – море, масна, чорна, як і на Україні: займай, скільки хочеш, обробляй, скільки подужаєш» (зі слів мого двоюрідного брата Інокентія, 1914 року народження, який усе життя прожив там). Народ наш роботящий, займали землі, ставили села за тим звичаєм, що й на Чернігівщині. До Жовтневої революції стали заможними, за що цих «революціонерів» 1905 р. потім розкуркулювали, висилали на шахти Караганди, на Алтай, Далекий Схід. «Вообще хохлы устраиваются на новой родине так, как жили на прежней, ...предпочитая отдельные поселення», – читаємо в книзі-альбомі «Українські казахстанці» (К.: Мистецтво, 2004) з посиланням на «Полное географическое описание нашего отечества». Села зберегли українські назви, та, на жаль, переважно тільки назви. У паспортах людей з українськими прізвищами переважає запис: росіянин. Усі мої двоюрідні брати (спілкувався і листуюся з Василем Сергійовичем, Інокентієм Івановичем, сестрою Вірою Сергіївною) за паспортом – росіяни.

Усіх моїх дядьків вислали на роботу в Караганду (маминих братів теж) на шахти. Мамин брат Іван після Другої світової війни приїжджав в гості до неї на Чернігівщину, хворий від роботи на шахтах і без сім'ї все життя.

Найстарший син діда Сергій (батько Василя – мого двоюрідного брата) звідти вирвався аж на Алтай, де і прижився з сім'єю під наглядом (Спогади: в 1970-х роках був на з'їзді в Ташкенті і вирішив провідати двоюрідного брата Василя Сергійовича в Барнаулі. Полетів літаком – думав, що близько... Гостював у Барнаулі у брата Василя Сергійовича Бориска, його сестри Віри (моя двоюрідна – головний бухгалтер колгоспу! Тут колишні репресовані відроджували дикі степи, гори, ліси). Тут усюди було видно породу українців: найупорядкованіші садиби, красиві паркани, найбільші собаки, на дахах супутникові антени – на Україну. На картопляних полях – жодної бур'янини (брат Василь два роки попрацював в аграрному секторі у нас на Поділлі, після цього застосував спосіб вирощування картоплі на землях Алтаю і, працюючи в Барнаульському сільськогосподарському інституті, захистив на цю тему дисертацію. Під вікнами – мальви, у дворі – яблуні. З вікна літака видно береги ріки Об, біля Барнаула – копія берегів Дніпра біля Києва).

Мого батька Семена, як наймолодшого, щоб урятувати від репресій, дід і брати відправили на батьківщину предків – у с. Пакуль (Чернігівщина), де на хуторі жила тітка Уляна з родиною. Там він влаштувався на роботу техніком на Мньовському торфозаводі. В 1933 р. нелегально вивіз із Сибіру сім'ю, яка жила на засланні (сьогодні читай: концтабір чи своєрідне ґетто). Там були мама, сестра Таїсія, брат Антон. Мене залишили зі старими дідом і бабою в Хлібовці. Був малий, хворів скарлатиною, довго не говорив – вважали, що не виживу. Яке там було життя без батьків... Сестра згадує, як я забрався в буду до собак і там грався зі щенятами, а дід з бабою не могли мене знайти...

Повертаючись до історії сім'ї, хочу подякувати ще раз двоюрідному братові Інокентію, сестрі Таїсії, що бодай приблизно встановили рік мого

народження. А про сім'ю діда Микити можна цілий драматичний твір написати. Як виселили з бунтівної України (особливо горіла Чернігівщина) в революцію 1905 р., прижилися на казахстанських землях, навіть стали заможними. Відтак у 1930-ті роки – розкуркулення, репресії тої влади, за яку боролися в Україні під час революції 1905 року. І знову вижили б, можливо, якби наш батько Семен не перебрався в Україну, то не зазнав би таких репресій: у 1917 р. йому було всього 12 років, то як він міг бути есером, «ворогом» народу? – запитую себе.

Моя родина

Про долю батька Семена Микитовича: «коли представники НКВС приїхали в село, то привезли з собою з Чернігова 28 незаповнених бланків-ордерів на арешт і вже на місці в сільраді вписували туди прізвища «ворогів народу». Захищати ніхто не насмілився, боячись повторити їх долю. Пакулян (26) арештували 5 березня 1938 року (це була остання хвиля, і тільки на Україні, бо керівник України М. Хрущов попросив у Сталіна дозвіл «відстріляти» ще 200 тис. українців). Допити – по 20 годин на добу. Приписали всім: учасники... «антисоветской украинско-националистической есеровской повстанческой организации». Вирок оголосили за 20 хвилин до розстрілу – 5 травня 1938 року в день так званого суду. Повідомили родичам, що вислали в Сибір із забороною листування, згодом інше – про смерть: у батька нашого – нібито абсцес легенів. Так жорстоко працювала машина сталінських репресій. Сьогодні згадують старі пакуляни: Бориски були розумні, працьовиті...

Пізніше скажу про встановлення справедливості, до якого якоюсь мірою причетний і я. До реабілітації довго з нас не змивалася пляма «дітей ворога народу»...

На час арешту 33-річний батько був уже головою колгоспу в Пакулі, і колгосп був кращим у районі, але на току, біля молотарки (молотили жито зі скирти) згорів трактор – оце і була «вина» батька: зробили ворогом народу.»

Мама – Олена Митрофанівна, 1904 року народження, з с. Пакуль. У Сибір повезли її маленькою. Ще знаю, що в Ріпичовці (куток села в Пакулі) діда Митрофана Костянтиновича по вуличному прозивали Козлик. Тяжка доля дісталася моїй мамі.

Сестра Таїсія 1924 року народження. Умови не дали змоги їй вивчитися на якогось спеціаліста. Так, відразу після школи (7 класів) поїхала в Чернігів подавати заяву в медичний технікум, та її заяву не прийняли (це чорний 1938 рік – батька забрали весною, а восени – ми вже діти ворога народу, отже, двері на навчання закриті). *«Пакуль поживемо тут»: збірник статей і матеріалів. – Ніжин, 2010. – с.150–154.*

Надія Петрученко

Два прадіда, дві долі.
За похвалу Сталіна

Мій прадідусь Ходос Емельян Артемович був заарештований у 1937р. літом і засуджений взимку 1937р за антирадянську агітаціюна 10 років. Мій дідусь Ходос Іван Емельянович, його син, розповідав про це так.

За нашим селом Пакуль тоді тоді осушували болота, для цього люди із села, переважно чоловіки, ходили копати канави. Робота була тяжка, майже весь день у воді, тому тим, хто працював у воді найбільше видали резинові чуні (склеєне з автомобільних покришок взуття), як калоші. Всі раділи, бо взувачка тоді була переважно – постоли, плетені власноруч. І ось дідусь Омельян, коли сіли обідати, похвалив владу, сказавши за обідом: *«Спасибо Сталину-грузину, що обув нас у резину»* .

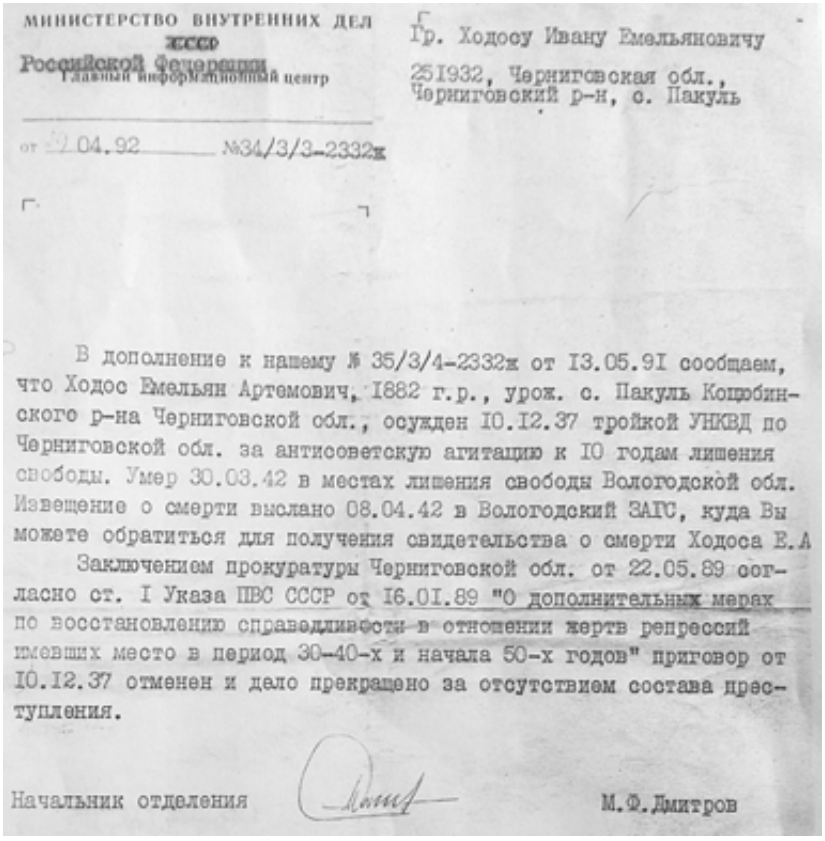

МИНИСТЕРСТВО ВНУТРЕННИХ ДЕЛ
СССР
Российской Федерации
Главный информационный центр

от 22.04.92 №34/3/3-2332ж

Гр. Ходосу Ивану Емельяновичу
251932, Черниговская обл.,
Черниговский р-н, с. Пакуль

В дополнение к нашему № 35/3/4-2332ж от 13.05.91 сообщаем, что Ходос Емельян Артемович, 1882 г.р., урож. с. Пакуль Коцюбинского р-на Черниговской обл., осужден 10.12.37 тройкой УНКВД по Черниговской обл. за антисоветскую агитацию к 10 годам лишения свободы. Умер 30.03.42 в местах лишения свободы Вологодской обл. Извещение о смерти выслано 08.04.42 в Вологодский ЗАГС, куда Вы можете обратиться для получения свидетельства о смерти Ходоса Е.А

Заключением прокуратуры Черниговской обл. от 22.05.89 согласно ст. I Указа ПВС СССР от 16.01.89 "О дополнительных мерах по восстановлению справедливости в отношении жертв репрессий имевших место в период 30-40-х и начала 50-х годов" приговор от 10.12.37 отменен и дело прекращено за отсутствием состава преступления.

Начальник отделения М.Ф.Дмитров

СВИДЕТЕЛЬСТВО О СМЕРТИ

Гражданин(ка) Ходос Емельян Артемович
умер(ла) 30 марта 1942 года
тысяча девятьсот сорок второго года
в возрасте 94 лет, о чем в книге регистрации актов о смерти
произведена запись за № 4 (б)
Причина смерти
Место смерти: город, селение Рубеж
район Вологодский
область, край
республика
Место регистрации Вологодский ЗАГС
Дата выдачи 5 декабря 94.

I-ОД № 280080

Всі посміялися, а хтось ще й доповів про це сільській владі. Тож не встиг дід дійти до хати, як односельчани попередили його: – Не йди додому, заховайся десь, бо до тебе вже приїздив «воронок». Він не послухався і прийшов додому, але не встиг ще й поїсти, тільки вмився, переодягнувся, як знову приїхав «воронок». І діда забрали без пояснення причин. Де він був – ніхто не говорив. Із сім'єю зустрічатися не дозволяли. Тільки у грудні 1937р. повідомили, що засуджений на 10 років.

Про його долю дід, його син, дізнався лише в 1992 році, прийшла відповідь із Росії на запит, де було вказано, що Ходос Емельян Артемович помер у 1942 р, в лагері у Вологодській області.

Так як дід Іван був не спроможний, то мій батько, його онук, зайнявся пошуками по архівах. Там йому показали ту злополучну доповідну на діда Омельяна, написана вона була, як він казав «недалеким сусідом», завжди були такі люди, що підлещувалися до влади, але ким саме розповів тільки дідусю. ми про це не знали, бо ні дід ні батько не хотіли щоб ми ворогували.

Мій другий прадід Цехмістер Тихон Степанович теж був репресований у 1937р., але про це мало відомо нашій родині. знаємо тільки те, що працював продавцем «Центроспиру», був активістом і авторитетною людиною, в селі до його думок прислуховувалися і приходили за порадою. відомо що був засуджений «трійкою» і розстріляний за Черніговом у лісі.

Петрушинська сільська рада

Барабаш Дмитро Петрович, 1890 р.н., с. Петрушин, українець, селянин, репресований 1937 р., реабілітований 1974 р. *(ШК. – 1991. – 4 квітня).*

Барбаш Катерина Кузьмівна 1914 р. н, с. Петрушин Чернігівського р-ну, українка освіта початкова. Проживала у с. Петрушин, колгоспниця.
р. взята на підписку про невиїзд. За постановою особливої наради при МВД СРСР від 10.06.1946 р. як член сім'ї зрадника Батьківщини вислана до Північно-Казахстанської обл., Республіка Казахстан, на 5 років. Реабілітована 21.02.1995р. *(ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 12302), (РІ т.2 с.658).*

Бичик Іван Федорович, 1888 р.н., с. Петрушин Чернігівського р-ну, українець, малописьменний. Проживав у м. Чернігів, кочегар. Заарештований 24.10.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 03.11.1937 р. за проведення антирадянської агітації ув'язнений до ВТТ на 10 років. Реабілітований 23.01.1965 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.7849) (РІ, кн.3, с.351).*

Бичик Михайло Федорович, 1870 р.н., с. Петрушин Чернігівського р-ну, українець, малописьменний. Проживав у с. Петрушин, одноосібник. Заарештований 28.11.1920 р. За постановою уповноваженого Чернігівської губЧК від 26.12.1920 р. за участь у діяльності контрреволюційної організації передбачена ВМП. За постановою колегії губЧК від 28.12.1920 р. ВМП замінена на позбавлення волі на 3 роки. За постановою колегії Чернігівської губЧК від 19.04.1921 р. за амністією термін покарання знижено до 2 років позбавлення волі. Реабілітований 27.11.1997 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.4688) (РІ, кн.3, с.351).*

Буховець Пантелій Мусійович, 1875 р.н., с. Петрушин Чернігівського р-ну, українець, малописьменний. Проживав у с. Петрушин, селянин. Заарештований 09.08.1921 р. 15.10.1921 р. взятий на підписку про невиїзд. Рішення по справі відсутнє. Реабілітований 30.05.1999 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-4609, оп.1, спр.4543) (РІ, кн.3, с.469).*

Дашко Юхим Степанович, 1860 р.н., с. Петрушин Чернігівського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Петрушин, селянин. Заарештований 28.11.1920 р. за участь у діяльності контрреволюційної організації. 14.12.1920 р. звільнений на підписку про невиїзд. 28.12.1920 р. справу припинено. Реабілітований 27.11.1997 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.4688) (РІ, кн.4, с.431).*

Дрозд Денис Іванович, 1883 р.н., с. Петрушин Чернігівського р-ну, українець, малописьменний. Проживав у с. Петрушин, селянин. Заарештований 28.11.1920 р. За постановою колегії губЧК від 28.12.1920 р. за участь у діяльності контрреволюційної організації ув'язнений до концтабору на 3 роки. Реабілітований 27.11.1997 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.4688) (РІ, кн.4, с.520).*

Дрозд Іван Денисович, 1908 р.н., с. Петрушин Чернігівського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у м. Чернігів, тесля. Заарештований 10.10.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 21.10.1937 р. за ст.54-10 КК УРСР ув'язнений до ВТТ на 10 років. Реабілітований 14.08.1989 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.8700) (РІ, кн.4, с.520).*

Зевченко Василь Лаврентійович, 1870 р.н., с. Петрушин Чернігівського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Петрушин, одноосібник. Заарештований 04.04.1931 р. за ст.54-10 КК УСРР. 28.05.1931 р. включений в загальну операцію по вилученню куркулів. Реабілітований 28.02.1996 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.400) (РІ, кн.5, с.130).*

Зевченко Петро Федорович, 1901 р.н., с. Петрушин Чернігівського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Петрушин, одноосібник. Заарештований 15.05.1931 р. за ст.54-10 КК УСРР. 28.05.1931 р. справу припинено. Реабілітований 28.02.1996 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.400) (РІ, кн.5, с.131).*

Кашпур Василь Федорович, 1871 р.н., с. Петрушин Чернігівського р-ну, українець, неписьменний. Проживав у с. Петрушин, одноосібник. Заарештований 13.04.1919 р. за проведення антирадянської агітації. 12.06.1919 р. звільнений на підписку про невиїзд. 25.06.1919 р. справу припинено. Реабілітований 28.11.1998 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-4609, оп.1, спр.453) (РІ, кн.5, с.269).*

Ковтунович Сергій Васильович, 1892 р.н., с. Киселівка Сосницького (нині Менського) р-ну, українець, освіта вища. Проживав у с. Петрушин Чернігівського р-ну, вчитель. Заарештований 30.10.1930 р. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 21.12.1930 р. за ст.54-10 КК УСРР висланий до Північного краю на 3 роки. Реабілітований 26.04.1989 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.4727) (РІ, кн.5, с.378).*

Когаль Василь Федорович, 1906 р.н., с. Петрушин Чернігівського р-ну, українець. Проживав за місцем дислокації 923 сп 251 сд, червоноармієць. Потрапив у полон 03.09.1941 р. За вироком ВТ 30-ї армії від 10.09.1941 р. за ст.58-1 «б» КК РРФСР засуджений до ВМП заочно. Загинув 18.02.1942 р. у німецькому таборі військовополонених. Реабілітований 30.08.1995 р. *(ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр.17184-п) (РІ, кн.5, с.380).*

Костюк Василь Степанович, 1888 р.н., с. Петрушин Чернігівського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Петрушин, безробітний. Заарештований 15.12.1930 р. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР висланий до Північного краю на 3 роки. Реабілітований 28.08.1989 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.9369) (РІ, кн.5, с.498).*

Костюк Григорій Дмитрович, 1900 р.н., с. Петрушин Чернігівського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у м. Чернігів, столяр. Заарештований 03.11.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 15.11.1937 р. за проведення антирадянської агітації

ув'язнений до ВТТ на 10 років. Реабілітований 15.08.1989 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.9923) (РІ, кн.5, с.498).*

Костюк Іван Іванович, 1890 р.н., українець, освіта початкова. Проживав у с. Петрушин, тесля. Заарештований 23.10.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 15.11.1937 р. за проведення антирадянської агітації, скерованої на підрив колгоспного будівництва, застосована ВМП. Розстріляний 25.11.1937 р. у м. Чернігів. Реабілітований 21.08.1989 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.10354) (РІ, кн.5, с.499).*

Костюк Дмитро Олексійович, 1876 р.н., с. Петрушин Чернігівського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Петрушин, одноосібник. Заарештований 04.04.1931 р. за ст.54-10 КК УСРР. 28.05.1931 р. включений в загальну операцію по вилученню куркулів. Реабілітований 28.02.1996 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.400) (РІ, кн.5, с.499).*

Костюк Іван Михайлович, 1850 р.н., с. Петрушин Чернігівського р-ну, українець, малописьменний. Проживав у с. Петрушин, селянин. Заарештований 28.11.1920 р. За постановою Чернігівської губЧК від 28.12.1920 р. за участь у діяльності контрреволюційної організації засуджений до ВМП умовно. Звільнений з-під варти 30.12.1920 р. Реабілітований 27.11.1997 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.4688) (РІ, кн.5, с.500).*

Костюк Іван Михайлович, 1864 р.н., с. Петрушин Чернігівського р-ну, українець, малописьменний. Проживав у с. Петрушин, селянин. Заарештований 28.11.1920 р. за участь у діяльності контрреволюційної організації. 14.12.1920 р. звільнений на підписку про невиїзд. За постановою Чернігівської губЧК від 28.12.1920 р. справу припинено. Реабілітований 27.11.1997 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.4688) (РІ, кн.5, с.500).*

Костюк Микола Терентійович, 1907 р.н., с. Петрушин Чернігівського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у м. Чернігів, вантажник. Заарештований 02.11.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 15.11.1937 р. за проведення антирадянської агітації позбавлений волі на 10 років. Реабілітований 15.08.1989 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.9150) (РІ, кн.5, с. 500).*

Костюк Іван Олексійович, 1856 р.н., с. Петрушин Чернігівського р-ну, українець, неписьменний. Проживав у с. Петрушин, селянин. Заарештований 28.11.1920 р. за участь у діяльності контрреволюційної організації. За постановою Чернігівської губЧК від 28.12.1920 р. справу припинено. Звільнений з-під варти 30.12.1920 р. Реабілітований 27.11.1997 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.4688) (РІ, кн.5, с.500).*

Костюк Петро Степанович, 1897 р.н., с. Петрушин Чернігівського р-ну, українець, освіта середня. Проживав у с. Петрушин, працював у школі. Заарештований 28.11.1920 р. за участь у діяльності контрреволюційної

організації. За постановою Чернігівської губЧК від 28.12.1920 р. справу припинено. Реабілітований 27.11.1997 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.4688) (РІ, кн.5, с.502).*

Кудрик Михайло Терентійович, 1883 р.н., с. Петрушин Чернігівського р-ну, українець, малописьменний. Проживав у с. Петрушин, селянин. Заарештований 09.08.1921 р. за проведення контрреволюційної діяльності. 15.10.1921 р. звільнений на підписку про невиїзд. Рішення по справі відсутнє. Реабілітований 30.05.999 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-4609, оп.1, спр.4543) (РІ, кн.5, с.596).*

Кузьменко Іван Тимофійович, 1866 р.н., с. Петрушин Чернігівського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Петрушин, селянин. Заарештований 28.11.1920 р. за участь у діяльності контрреволюційної організації. За постановою Чернігівської губЧК від 28.12.1920 р. справу припинено. Реабілітований 27.11.1997 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.4688) (РІ, кн.5, с.601).*

Кушнер Степан Самійлович, 1877 р.н., с. Петрушин Чернігівського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Петрушин, селянин. Заарештований 28.11.1920 р. за участь у діяльності контрреволюційної організації. За постановою колегії губЧК від 28.12.1920 р. справу припинено. Реабілітований 27.11.1997 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.4688) (РІ, кн.5, с.655).*

Леоненко Самійло Григорович, 1885 р.н., с. Петрушин Чернігівського р-ну, українець, малописьменний. Проживав у с. Петрушин, селянин. Заарештований 28.11.1920 р. за участь у діяльності контрреволюційного угрупування. За постановою колегії губЧК від 28.12.1920 р. справу припинено за недоведеністю складу злочину. Звільнений 30.12.1920 р. Реабілітований 27.11.1997 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.4688) (РІ, кн.6, с.237).*

Лобас Йосип Васильович, 1872 р.н., с. Петрушин Чернігівського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Петрушин, одноосібник. Заарештований 04.04.1931 р. за ст.54-10 КК УСРР. За постановою від 28.05.1931 р. включений в загальну операцію по вилученню куркулів. Реабілітований 28.02.1996 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.400) (РІ, кн.6, с.279).*

Лобас Олексій Іванович, 1880 р.н., с. Петрушин Чернігівського р-ну, українець, малописьменний. Проживав у с. Петрушин, одноосібник. Заарештований 04.04.1931 р. за ст.54-10 КК УСРР. За постановою від 28.05.1931 р. включений в загальну операцію по вилученню куркулів. Реабілітований 28.02.1996 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.400) (РІ, кн.6, с.280).*

Лобас Семен Олексійович, 1899 р.н., с. Петрушин Чернігівського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Петрушин, одноосібник. Заарештований 27.04.1931 р. за ст.54-10 КК УСРР. За постановою від

28.05.1931 р. включений в загальну операцію по вилученню куркулів. Реабілітований 28.02.1996 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.400) (РІ, кн.6, с.280).*

Лобас [Лобос] **Ірина Стефанівна**, 1902 р.н., с. Петрушин Чернігівського р-ну, українка, малописьменна. Проживала у с. Петрушин, домогосподарка. Заарештована 21.02.1920 р. за непокору представникам влади. За вироком Чернігівського губревтрибуналу від 08.05.1920 р. виправдана. Реабілітована 15.02.1999 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-4609, оп.1, спр.1749) (РІ, кн.6, с.280).*

Лобас [Лобос] **Йосип Васильович**, 1873 р.н., с. Петрушин Чернігівського р-ну, українець, малописьменний. Проживав у с. Петрушин, селянин. Заарештований 20.02.1920 р. 27.03.1920 р. звільнений на підписку про невиїзд. За вироком Чернігівського губревтрибуналу від 08.05.1920 р. за проведення контрреволюційної діяльності засуджений до позбавлення волі на 4 місяці у виправній сільськогосподарській колонії. За вироком Чернігівського губревтрибуналу від 11.05.1920 р. з-під варти звільнений, направлений у розпорядження повітового військкомату. Реабілітований 15.02.1999 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-4609, оп.1, спр.1749) (РІ, кн.6, с.280).*

Лобас [Лобос] **Стефан Васильович**, 1870 р.н., с. Петрушин Чернігівського р-ну, українець, малописьменний. Проживав у с. Петрушин, селянин. Заарештований 21.02.1920 р. За вироком Чернігівського губревтрибуналу від 08.05.1920 р. за непокору представникам влади засуджений до позбавлення волі на 1 рік у виправній сільськогосподарській колонії. За постановою Чернігівського губ ревтрибуналу від 11.05.1920 р. справу припинено. Реабілітований 15.02.1999 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-4609, оп.1, спр.1749) (РІ, кн.6, с.280).*

Лук'яненко Михайло Федорович, 1873 р.н., с. Петрушин Чернігівського р-ну, українець, малописьменний. Проживав у с. Петрушин, одноосібник. Заарештований 28.11.1920 р. за участь у діяльності антирадянської організації. За постановою колегії губЧК від 28.12.1920 р. справу припинено. Реабілітований 27.11.1997 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.4688) (РІ, кн.6, с.304).*

Луцай Михайло Лаврентійович, 1899 р.н., с. Петрушин Чернігівського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Петрушин, колгоспник. Заарештований 11.09.1936 р. За вироком спец колегії Чернігівського облсуду від 02.02.1937 р. за ст.54-10 ч.1 КК УРСР засуджений до позбавлення волі на 5 років. Реабілітований 02.09.1992 р. *(ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр.15785-п) (РІ, кн.6, с.310).*

Мажуга Макар Павлович, 1892 р.н., с. Петрушин Чернігівського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Петрушин, колгоспник. Заарештований 10.12.1940 р. За вироком судової колегії Чернігівського облсуду від 14.01.1941 р. за ст.54-10 ч.1 КК УРСР засуджений до позбавлення

волі на 5 років. Реабілітований 08.08.1991 р. *(ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр.14675-п) (РІ, кн.6, с.329).*

Шльончик Олександр Петрович, 1896 р.н., с. Петрушин, українець, одноосібник, репресований 1932 р., реабілітований 1989 р. *(ШК. – 1991. – 27квітня).*

Шльончик Іван Петрович, 1884 р.н., с. Петрушин, українець, одноосібник, репресований 1932 р., реабілітований 1989 р. *(ШК. – 1991. – 27квітня).*

Сергій Горобець

27.11.1920

Міфічна змова «куркулів»

2 листопада 1920 р. до петрушинського комуніста Якова Римаря прийшла гуляти 16-річна Ольга Денисівна Дрозд і розповіла, що в неї вдома до батька приходили різні люди, вели розмови «проти комітетів» і про те, щоб підпалити хати радянських активістів: «всіх комітетчиків і тих, хто ховав їх майно від Денікіна. В першу голову запалити Василя Лобаса за переховування Мазура від денікінців, потім Олексія Римаря за переховування Почепні Ф., Якова Римаря і Олексія Теленя. Причому коли з пожежі будуть тікати – розстрілювати. Зброї у нас вистачить, тільки патронів мало».

Заможним селянам Петрушина добряче дісталося від «комітетчиків», ще в 1919 р. забрано всю землю, а саме село перебувало під повним контролем радянсько-комуністичного активу. Зрозуміло, в селі було чимало невдоволених політикою нової влади, але реальної сили «опозиціонери» не мали і все що могли, це у розмовах між собою виливати своє роздратування активістами та мріяти коли-небудь поквитатися з ними. Показово, що до якихось конкретних кроків не дійшло в попередні роки, коли радянська влада ще хиталася, але наприкінці 1920-го більшовики завершували розгром Врангеля і міцно тримали владу в країні, тож розмови, підслухані дівчиною-підлітком, важко було сприймати всерйоз.

Коли Яків Римар запитав Ольгу, чому вона це розповідає і чи не ображають її в сім'ї, вона відповіла: «Ніхто мене не ображає. Але я була в селі Черниші під час денікінців і бачила, як там мучили людей, то мені жалко було дивитися на них і тепер я не хочу, щоб знову мучилися люди».

Однак місцеві активісти ухопилися за благородний порив дівчини і використали його в своїх цілях. Яків Римар, Іван Мазур, Дмитро Кисловець, Ілля Батухно, Григорій Садовий, Степан Почепня, Олександр Сериченко, Тимофій Зевченко і Микола Римар підготували листа до Чернігівської губернської ЧК із заявою, що «нами помічено в селі Петрушині таємну організацію куркулів, яка веде змову з метою повалити радянську владу і відновити владу поміщиків».

У «контрреволюціонери» вони записали ледь не всіх, хто їм не подобався, і в листі перерахували 18 колишніх заможних мешканців села: Михайло Федорович Бичик, Юхим Степанович Дашко, Денис Іванович Дрозд, Іван Михайлович 1-й Костюк, Іван Михайлович 2-й Костюк, Іван Олександрович Костюк, Петро Степанович Костюк, Іван Тимофійович Кузьменко, Степан Самойлович Кушнір, Самійло Григорович Леоненко, Михайло Федорович Лук'яненко, Іван Степанович Садовий, Гнат Михайлович, Сериченко, Данило Юхимович Тарасевич, Олексій Іванович Тарасевич, Данило Юхимович Телень, Данило Іванович Шурубенко, Федір Гнатович Шурубенко.

Чекісти проявили вигадливість і послали в Петрушин слідчого, який видавав себе за «ревізора Комнезаможа і водночас як офіцера Петлюрівської армії». Він залишався на ночівлю в деяких осіб із «контрреволюційного списку» і вів з ними про вокативні розмови: «Чи є у вас організація? Чи є співчуваючі і чи можна її організувати?». Найбільшим досягненням став список радянського активу села, який за 7 тисяч рублів фіктивному «ревізору» передав Гнат Сериченко. І 27 листопада були заарештовані всі 18 «підозрілих» осіб.

Зрозуміло, на допитах швидко з'ясувалося, що були якісь розмови, але не було ніякої організації. Шістьох відпустили вже за декілька днів. А за місяць був готовий звинувачувальний вирок. 14 осіб були звільнені і справа проти них припинена. Проблеми виникли у чотирьох – у вже згадуваного Гната Сериченка та Дениса Дрозда, Михайла Бичика, Івана Костюка 1-го, які найбільше вели розмов, «щоб почати палити чи вбивати комітетчиків». За ці розмови їх пропонувалося розстріляти як ворогів радянської влади. При цьому Костюка, через похилий вік, «розстріляти умовно».

Сериченко Гнат Михайлович (1872-1955). На Сериченка очікували 5 років концтаборів, але з огляду на його «низький культурний рівень і соціальне становище» (бідняк) пом'якшити покарання ув'язненням до концтабору на 1 рік.

Фото 1955 р.

Вирок оголосили 28 грудня. Колегія губернської ЧК вважала доведеною вину Дениса Дрозда, Михайла Бичика та Івана Костюка 1-го: «застосувати до них вищу міру покарання – розстріл, але прийма-ючи до уваги, що підготовлювана ними контрреволюційна змова ОРГАНІЗОВАНА НЕ БУЛА (виділено нами – С.Г.), але все ж таки вони являються ворожим елементом як куркулі, гр. Дрозд і Бичику розстріл замінити ув'язненням в концентраційний табір із позбавленням

волі терміном на три роки». Костюку залишили «умовний розстріл» і звільнили з-під варти.

Найбільш кумедна ситуація склалася з Гнатом Сериченком, постать геть аполітичну, який спокусився на гроші і передав «провокатору» список радянського активу. На слідстві Гнат Михайлович показав, що «видаючи комуністів, я вважав, що цей незнайомець або детектив від Радянської влади, або шпіон від буржуазії. Видав я комуністів для тієї мети, аби розкрити організацію».

Сериченку таки присудили 1 рік концтаборів. Більше того, в 1997 р., коли всі постраждалі за цією справою були реабілітовані, Гнат Сериченко залишився єдиним, чиє засудження визнали вмотивованим, тому реабілітації він не підлягав. Кумедність ситуації в тому, що Сериченки – один з найбільш яскраво виражених революційних родів Петрушина: брати Олександр і Дмитро Сериченки стояли на чолі радянських перетворень села в 1918-1923 роках, а відразу троє дітей самого Гната Михайловича у 1920-1930-х роках стали членами партії. Але їх батько і донині залишається не реабілітованим.

27.10.1930

Ковтунович Сергій Васильович (1892-?). Вчитель. Заарештований 27 жовтня 1930 р. за «проведення агітації проти радянської влади». Засуджений на заслання до Північного краю на 3 роки**.**

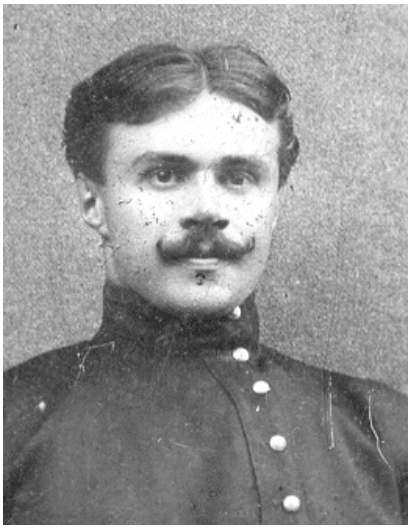

Народився 6 жовтня 1892 р. в селі Киселівка Сосницького повіту. Походив із козацького стану. Закінчив Чернігівську класичну гімназію (1914 р.) і три курси юридичного факультету Київського університету. По загальній мобілізації студентів був мобілізований в армію в 1916 р. – Царичинський студентський батальйон, піхота, але в боях участі не приймав.

У 1918 р. відновлений у списках студентів.

Призначений наприкінці 1919 р. директором Петрушинської школи ІІ ступеня, що відкрилася 30 січня 1920 р. і в якій навчалися учні старшого віку (після закінчення школи І ст.). Школа ІІ ступеня припинила існування восени 1920 р., і в подальшому Сергій Васильович працював простим учителем. В 1921 р. разом із ним проживали:

мати Марія Йосипівна (62 роки), сестри Наталія (19 років, також вчителька) і Марія (14 років). Приблизно тоді ж він одружився на петрушинській вчительці Антоніні Степанівні Костюк.

С.В. Ковтунович працював у Петрушині до 1930 р. і залишив по собі гарні спогади місцевих старожилів. Заарештований 27 жовтня 1930 р. «за проведення агітації проти Радянської влади», а насправді – за своє офіцерське минуле: «При Гетьманщині Ковтунович поступив добровольцем в гетьманську армію і служив у 25-му Ніжинському полку і, демобілізувавшись, приховує своє звання офіцера, щоб уникнути мобілізації в червону армію… під час революції примикав до української партії «Боротьбисти».

Вчитель пояснював, що в царську армію був мобілізований проти його волі, а «боротьбистам» він справді якийсь час симпатизував, але не більш того, в партії активно працював його брат Іван. Останній на допиті так характеризував слідчим свого брата: «це людина, яка хоч і не має широких знань з різних галузей науки, теорії, але радо й прихильно береться до громадської роботи, до запровадження нових ідей в життя (знаю, що він є членом колгоспу)… Року 1918, якраз напередодні чернігівського повстання проти Гетьмана (на чолі з Андрієм Заливчим) Ковтунович Сергій Васильович був заарештований і сидів у тюрмі, вийшов звідки – коли повстанці відкрили тюрму; заарештовано його тоді, здається, за підозрінням у революційному русі».

Втім, пояснення нікого особливо не цікавили, адже радянською владою Сергій Ковтунович сприймався як класовий ворог. Його засудили до заслання до Північного краю на 3 роки, де він і загинув на будівництві «Біломорканалу». Реабілітований 26.04.1989 р.

13.12.1930

Костюк Василь Степанович. Заарештований 13.12.1930 р. за «систематичну агітацію проти радянської влади». Засуджений на заслання до Північного краю на 3 роки.

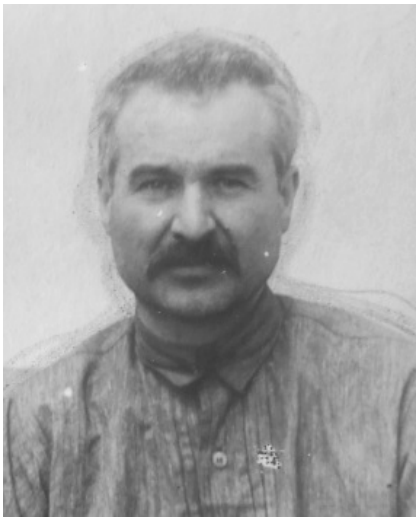

Василь Костюк походив із заможної козацької родини, його батько був одним із перших петрушинських учителів, особистим почесним громадянином, і входить до числа сучасного списку почесних громадян села Петрушина. Однак за часів сталінізму цього вистачало, аби записати людину в непримиренні вороги радянської влади.

На момент арешту Василь Степанович мешкав у Чернігові (вулиця Таращанські, 49) і, як записано у справі: «безробітний, позбавлений права голосу». Як з'ясувалося, наприкінці 1919-го він полишав Чернігів разом із денікінцями, тож цього вистачило, аби звинуватити його в службі в «білих» та ще й приховуванні цього факту. В

Петрушин він повернувся в 1924 р. як представник кооперативного молочного товариства. Місцеві комуністи відразу «донесли владі», тож Костюка зняли з роботи, а петрушинська сільрада позбавила його виборчих прав. «Знаю, що це дуже шкідливий і соціально небезпечний елемент», – свідчив член комнезаму Лев Кузьмович Дашко. Всі місцеві петрушинські активісті взагалі вперто називали його колишнім дворянином, хоча Костюки ніколи ними не були (хоча батько Василя був одружений на дочці дворянина Олександрі Василівні Шихуцькій, однак до дворянського титулу його це жодним чином не наближало). В характеристиці сільської ради підкреслювалося: «Елемент шкідливий для села». Також там зазначалося: «Майнове становище до революції було: 150 десятин, 2 хати, 3 клуні, 4 сараї, 4 амбари, коней 12 штук, корів 10, із машин мав молотарку кінну і млин. Тепер нема нічого». Ще раз: тепер НЕМА НІЧОГО. Однак це не завадило сільраді ухвалити постанову про вислання Василя Костюка за межі України.

Втім, то були квіточки. Слідчі увійшли в раж і дійшли висновку, що Костюк, у період перебування денікінців в Україні, «перебував в останніх таємним агентом». Його нібито викрила Хорольська ЧК і засудила до розстрілу, однак Костюк та ще 15 ув'язнених роззброїли вартових і здійснили втечу. Після чого «проживав у різних містах під чужими прізвищами та підробленими документами». І далі пішло-поїхало: слідчі швиденько приписали Василю Степановичу всі можливі гріхи. Так, працюючи в Глібівському радгоспі в 1919 р., він, виявляється, входив до «Селянської організації» на чолі з лікарем Лашкевичем із села Черниш і навіть мав «спеціальне завдання поставляти організації зброю». Влітку ЧК розкрила «організацію», основні учасники були розстріляні, а Костюк втік у Куликівку, а далі в Лубни, де й мешкав під прізвищем Голік. Повернувшись через 4 роки в Чернігів, мав «підозрілі зв'язки» з різними особами. А далі його завербував польський шпіон Мислявський. Відтак слідчі взагалі прийшли до висновку, що Костюк у 1920-1923 рр. мешкав не в Лубнах, а в Польщі, хоч як той не доводив, що в Польщі ніколи не був. В останні роки Костюк мешкав у Чернігові в районі Мачеретовщини з дружиною Марією Францівною Богель-Перінно. Вона на допиті дала свідчення, що чоловік у її присутності щось закопав на городі в кількох місцях, «а на другий день після її допиту принесла викопані два револьвери, 7 патронів, медаль 300-річчя Дому Романових, дві георгіївські стрічки, золота на 40 рублів». А пізніше принесла ще один

револьвер. Врешті-решт слідчий просив для Костюка 10 років концтаборів (до речі, для «шпіона-вербовщика» Мислявського вдвічі менше).

Справа була передана до Київського оперативного сектора ГПУ. Причетність Костюка до шпіонажу на користь Польщі визнали не доведеною (Мислявського взагалі відпустили на волю), але його самого «варто визнати соціально небезпечним» з засланням на Північ на 5 років. Зрештою 22 листопада 1931 р. колегія ГПУ постановила вислати Костюка на 3 роки, рахуючи від дня арешту 13 грудня 1930 р.

Відомо, що Василь Степанович Костюк у 1950-х роках мешкав на території Ставропольщини (Росія), де й помер. Реабілітований у 1989 р.

4.04.1931

Зевченко Василь Лаврентійович (1870 р.н.), Костюк Дмитро Олексійович (1876 р.н.), Лобас Олексій Іванович (1880 р.н.), Лобас Йосип Васильович (1872 р.н.), Садовий Іван Степанович (1872 р.н.). Заарештовані 4 квітня 1931 р. за «систематичну агітацію проти кампаній і заходів радянської влади». 27 квітня заарештований також Лобас Семен Олексійович (1899 р.н.), а 15 травня – Зевченко Петро Федорович (1901 р.н.). Всі вони включені «в загальну операцію по вилученню куркулів».

Василь Лаврентійович – син заможного селянина Лаврентія Яковича Зевченка, дуже примітної постаті в житті Петрушина другої половини XIX ст., який запам'ятався чисельними судовими справами з односельцями, великою родиною (був тричі одружений і мав 17 дітей), мав 80 десятин землі і велике господарство. Василя Зевченка в 1917-му обрали волосним старшиною, що й стало причиною позбавлення виборчих прав у 1927-му. Також йому дісталося від батька 20 десятин землі, а ще він використовував найману сезонну робочу силу. Тож землю конфіскували, обізвали «експлуататором» і обклали чималим податком.

Олексій Лобас також мав 20 десятин землі «і міцне куркульське господарство». Господарство розкуркулили в 1919-му, а його син роком раніше був мобілізований «і направлений в м. Київ в гетьманську армію». Сам Олексій Іванович ніякої агітації ніколи не вів і ні в чому крамольному не був помічений.

У Йосипа Лобаса землі було менше 5 десятин, тож уникнув конфіскації. Однак у 1929-му став дяком у петрушинській церкві, за що й був позбавлений виборчих прав. «Проти радвлади я ніякої агітації не вів і тільки на пропозицію голови сільради с. Петрушина про те, щоб я завив через пресу, що я відмовляюсь від релігії, я заявив, що я можу лише відмовитися від служби дяка, але від релігії не відмовлюсь».

Дмитро Костюк мав наділ у 13,5 десятин. Після чотирьох років служби в царській армії, в 1906-1907 рр. служив поліцейським стражником у Чернігівському районі. Учасник Першої світової війни, унтер-офіцер.

«Лишки» землі в нього конфіскували, а за службу в поліції позбавили виборчих прав.

Батько Івана Садового мав 50 десятин землі, вітряний млин, кінну молотарку, січкарку – «куркуль», одним словом. В революцію 35 десятин забрали, залишивши Івану 10, а іншому брату 5 десятин. Обклали відповідним податком, за невиконання якого конфіскували майно. В 1927-му позбавили виборчих прав як «експлуататора та кулака-експертника».

На допитах свідки з числа радянського активу давали нищівні характеристики заарештованим. Так, комуністи Георгій Федорович Садовий і Василь Данилович Шихуцький стверджували, що Костюк, будучи стражником, катував людей. А решта нібито були членами «Союзу хліборобів» за часів гетьмана Павла Скоропадського. А ще – вони збиралися в хаті Івана Максимовича Дрозда, що живе біля церкви, і проводили таємні наради разом із священиком Володимиром Пилиповичем Ємцем, агітували проти колективізації «темних жінок». А на куткових зібраннях говорили, «що не треба нам колективу, бо через колектив знову потрапимо під панщину і будемо працювати з-під батога як у старі часи». Казали також, що «сьогодні берете майно куркуля, а завтра будете грабувати середняка, а там незабаром візьметесь і за бідняка, в якого заберете все його майно, а він буде в колгоспі голодувати і ходити голим та босим». Мудрі люди, немов у воду дивилися. Але ж за цю правду їх і карали нещадно.

27 квітня заарештували ще й Семена Лобаса, сина Олексія Лобаса. З липня 1918-го по січень 1919 р. він служив у Сердюцькій дивізії, потрапив у полон до «петлюрівців» і служив у телефонній команді. Далі були Васильків, Бердичів, Шепетівка, Проскурів, восени 1919 р. потрапив у полон до денікінців, ще за два місяці втік і повернувся в Петрушин. Два місяці працював міліціонером у Березні, два роки провів у Червоній армії. Вернувся додому і займався землеробством, колективізацію зустрів у штики.

Останнім 15 травня заарештували за тим же звинуваченням Петра Зевченка, племінника Василя Лаврентійовича. Його батько також був заможним селянином (20 десятин). Тож хоча Петро Федорович і мав за плечима 4 роки служби в Червоній армії, однак все одно був обкладений непосильними податками, за несплату яких майно в 1931 р. конфіскували і розпродали з торгів. Виборчих прав позбавили роком раніше.

28 травня 1931 р. справу проти всіх них припинено на основі розпорядження начальника Київського оперсектора ГПУ УСРР від 25 травня 1931 р. «Про включення всіх кулаків-експертників, що проходять по судових справах, в загальну операцію по вилученню куркулів». Реабілітовані в 1996 р.

8.06.1932

Шльончик Іван Петрович (1884 р.н.) і Шльончик Олександр Петрович (1896 р.н.). Заарештовані 8 червня 1932 р. «а проведення антирадянської агітації». Засуджені на заслання в Північний край на 3 роки.

Довідка сільрада характеризує братів як великих землевласників, бо їх батько раніше мав 40 десятин землі. З таким розміром земельного наділу якось смішно говорити про «великих куркулів», особливо після того, як всю «зайву» землю вже давно конфісковано: «Іван до революції служив стражником. В 1918 році господарство їх розкуркулювалось, відбиралась земля, постройка і худоба, в мент чого останні активно виступали против мірроприємств Радвлади, як і в проведенні кампаній хлібозаготівлі і інш. Іван позбавлен виборчих прав з 1918 року, а Олександр з 1931 року, весь час займалися агітацією против кампанії та колективізації». А тому це «соціально опасні елементи Радянської влади».

Колгоспник Василь Митрофанович Лобас свідчив, що восени 1931 р. брати протестували біля сільради проти кампаній хлібозаготівлі та мобілізації коштів, «при чому говорили: до яких пір радвлада буде нас грабувати і забирати у селян останню шкуру, адже при царизмі не було такого грабіжництва, а був лише один продподаток, який селянин виконав і більше нічого не знав. А тепер, при радвладі, видумали цілий ряд заготівель і продподатків, і не встигнеш одне виконати, як вимагають уже інше. Давайте всі разом зберемося і дамо відсіч радянській владі, тоді нас залишать в спокої». При цьому Лобас визнавав, що слова братів Шьончиків мали сильний вплив на селян. Що й стало для них вироком.

Звичайні розмови обурених селян ставали для слідчих злісною агітацією, які пропонували 5-річний термін заслання. Зрештою, Іван та Олександр Шльончики отримали 3 роки адміністративного заслання на Північ. Вірогідно, там і загинули, або ж були розстріляні, як то стверджувала дочка Івана Катерина Шльончик у запиті в Держархів Чернігівської області в 2000 р. Братів реабілітували в 1989 р.

10.10.1937

Дрозд Іван Денисович (1908 р.н.). Заарештований 10 жовтня 1937 р. за «переховування від репресій та антирадянську агітацію». Засуджений на 10 років виправно-трудових таборів.

На початок 1917-го йому було всього 8 років, однак довідка сільради наголошує на «куркульському» характері господарства, в якому мешкав малолітній Іван до революції. Батько, колишній державний селянин, мав всього-то 25 десятин, а коли нова влада почала відбирати землю, то разом з іншими невдоволеними побив комісію, що ходила по селу. Відбув ув'язнення в концтаборі. Пізніше, «за невиконання державних завдань та агітацію проти радянської влади» знову був заарештований і в 1933 р. помер у чернігівському

БУПРі від паралічу серця. Господарство «ліквідували», сім'ю мали вислати за межі України, однак голова сім'ї був у тюрмі, а члени родини змогли переховатися і уникнути вислання. Зокрема, Іван із 1933-го мешкав у Чернігові.

Дмитро Павлович Ященко свідчив, що зустрічався з Дроздом весною 1937 р.: «Зустрівши колгоспників, що приходили в місто, він їм заявляв: «Що, допрацювалися в колгоспі, хліб повіддавали державі, а самі ходите по чергах, шукаєте собі, де дістати кусень хліба. Я би вам за це не дав і куска хліба». При цьому постійно при зустрічі з колгоспниками він над ними насміхався…». А ще «розповсюджував чутки про майбутню війну та загибель радянської влади». Роман Мойсейович Пархоменко переказував слова Дрозда про те, що той «називав колгосп панщиною, що в колгоспі скільки не працюй – нічого не заробиш».

Таких свідчень антирадянських настроїв було достатньо, аби Івана Денисовича засудили на 10 років виправно-трудових таборів. Загинув у таборах в 1943 р.

Його мати, Анастасія Кононівна, подавала прохання про реабілітацію в 1957 р., але тоді їй було відмовлено. Іван Дрозд реабілітований в 1989 р.

23.10.1937

Бичик Іван Федорович. Заарештований 23 жовтня 1937 р. «за проведення антирадянської агітації». Засуджений на 10 років виправно-трудових таборів.

До революції мав 40 десятин землі, 30 з яких конфісковано в 1919-му. Постійно позбавлявся виборчих прав, у 1931 р. його господарство взагалі ліквідували, а самого Бичика постановили вислати на Північ. Однак в останній момент він втік і мешкав у Чернігові (вул. Муринсона, 8), працював кочегаром на меблевій фабриці.

Під час слідства згадали, що «його брат належав до к/р повстанської організації» (її розгромили і ліквідували ще до того, як вона встигла хоч щось зробити), а самому Івану Бичку приписали участь у «Союзі хліборобів».

Він не змирився з злочинною політикою радянської влади, нещадно її критикував: «Мене Радянська влада пограбувала і вигнала з села, однак хай не думають в селі, що ми пропадемо». Або дошкульно констатував: «Дожилися в колгоспі, що ходите в місто купляти хліб».

З такими більшовики не церемонилися, і вже 2 листопада 1937 р. Івану Бичку присудили 10 років виправно-трудових таборів. В таборах Далекого Сходу він пробув 9 з половиною років, після чого повернувся в Чернігів. У листі до прокурора м. Москви в 1957 р. він прохав зарахувати роки в таборі у трудовий стаж і пояснював: «В 1937 р. мене заарештували і судили трійкою, я до сьогодні не знаю за що, бо мене визвали, запитали прізвище, ім'я, по-батькові, і на тому суд закінчився. Як привезли в табір, то мені зачитали, що мені 10 років». Реабілітований в 1965 р.

23.10.1937

Костюк Іван Іванович (1890 р.н.) Заарештований 23 жовтня 1937 р. «за проведення антирадянської агітації, скерованої на підрив колгоспного будівництва». Засуджений до розстрілу.

У володінні цього «куркуля» було всього 15 десятин землі, що лише вдвічі перевищувало середній земельний наділ за «чорним переділом» 1919 р. А ще орендував 100 десятин, наймав сезонних робітників – одним словом, ганебний експлуататор. Його позбавили виборчих прав, а в 1931 р. господарство було ліквідоване – це означало, що все майно повністю конфісковано, а самого Костюка з сім'єю вислано на Північ, звідки він втік роком пізніше. Надалі мешкав у Чернігові (бо повертатися в село не було куди – хату ж забрали). Що, втім, не завадило сільраді характеризувати його під час слідства як такого, що «являється соціально небезпечним елементом».

Петрушинські свідки (з числа радянського активу) заявляли, що часто зустрічали Костюка в місті, і той завжди «проводив антирадянську агітацію». Один із провідних комуністів села Степан Григорович Почепня цитував такі вислови Івана Івановича: «Я в колгосп не піду ні за що, тому що там треба працювати на ледарів, а коли будеш працювати сам на себе, будеш мати набагато більше»; «З часом розпочнеться війна, яка буде сприяти переміні влади. Радянська влада загине і тоді народ заживе інакше» або: «Колгоспники дохнуть з голоду, що можна кожного дня спостерігати як стоять в чергах за хлібом у місті, до цього довели більшовики». І навіть таке: «Моє господарство ліквідоване неправильно. Який я куркуль. Я розумію куркулів таких, які мають по 100 десятин землі».

Але ж для слідчих це не констатація очевидного, а всього лише «невдоволення політикою радвлади». Був проведений всього один-єдиний допит Івана Костюка. Всі закиди він рішуче відкидав і не підтверджував. Однак його слів ніхто не чув. 15 листопада 1927 р. трійка при Чернігівському облуправлінні НКВД засудила Костюка до розстрілу з конфіскацією майна. Вирок виконано 25 листопада 1937 р.

В 1958 р. дружина Дарія Кирилівна зверталася в МВД із запитами щодо долі чоловіка, про якого понад 20 років не мала жодної звістки. Їй відповіли, що чоловік помер в ув'язненні 28 листопада 1942 р. Тоді ж прохання про реабілітацію залишили без задоволення.Реабілітували безневинно страченого лише в серпні 1989 р.

2.11.1937 р.

Костюк Микола Терентійович (1907 р.н.). Заарештований 2 листопада 1937 р. «за проведення антирадянської агітації». Засуджений на 10 років виправно-трудових таборів.

Його батьки мали 28 десятин землі, 12 з яких були конфісковані в 1919 р. Батьків позбавили виборчих прав «як куркулів». Господарство було ліквідовано в 1930 р., сім'я мала бути вислана з України, але Микола Терентійович зник із села, перебував на нелегальному становищі. Його судили в 1932 р., заслали на 3 роки. Повернувшись, мешкав у Чернігові (вулиця Авіації, 44), працював вантажником на млині.

Всюдисущий Василь Данилович Шихуцький бачив Костюка за дві місяці до арешту в Чернігові на П'яти Кутах. Останній говорив, що «в місті заарештовано багато великий людей і тих, хто стояв за народ, залишилися при владі лише ті, хто не любить селян». А трохи раніше Костюк говорив Миколі Михайленку: «Колгоспників нашого села я бачу майже всіх в чергах за хлібом, ось до чого довели вас в колгоспі».

Микола Терентійович винним себе не визнав, однак був засуджений на 10 років виправно-трудових таборів. Реабілітований в серпні 1989 р.

3.11.1937

Костюк Григорій Дмитрович (1900 р.н.). Заарештований 3 листопада 1937 р. «за проведення антирадянської агітації». Засуджений на 10 років виправно-трудових таборів.

Походив із заможної козацької родини, якій належало 30 десятин землі, відтак був ворогом для радянської влади. В 1931-му сімейство «розкуркулили» і вислали на Північ – Григорія Дмитровича, дружину Єлизавету Григорівну та синів Олександра і Віталія. Після повернення мешкав у Чернігові (вулиця Кооперативна, 11), працював сторожем у Радянській лікарні. Голова сільради Дмитро Степанович Шурубенко відзначав антирадянські настрої Костюка, ворожу налаштованість до всіх заходів радвлади, і резюмував: «для села являється соціально небезпечним елементом».

Комуніст Василь Данилович Шихуцький, який часто фігурує як свідок звинувачення в справах репресованих петрушинців, заявив, що батько Костюка в 1918-му належав до «Союзу хліборобів» – здається, Шихуцький був ладен записати у «Союз хліборобів» ледь не всіх заможних селян Петрушина. А із заслання на Урал Григорій Дмитрович, за його відомостями, не просто повернувся, а просто втік.

Заслухавши свідків, слідчий передав справу трійці, яка засудила Костюка до 10 років виправно-трудових таборів.

Відбував покарання на Амурській залізниці. В 1940 р. написав прохання прокурору про перегляд справи, оскільки вважав себе невинним. Його відхилили як таке, що не заслуговує на увагу.

Григорій Дмитрович помер в ув'язненні в 1942 р. від запалення легенів.

Справу переглядали в 1958 р., коли прохання про реабілітацію подала дружина Костюка. Деяких свідків допитували повторно. Ось, наприклад,

комуніст Ілля Іванович Батухно, в 1958 р. свідчив: «про антирадянську діяльність Костюка Григорія Дмитровича мені нічого невідомо. Ніколи ніяких антирадянських висловлювань я від Костюка не чув. Від інших осіб про його антирадянську діяльність також не чув». З іншого боку, все той же Василь Шихуцький і в 1958-му тримався за свої слова: «По цих питаннях в 1937 р. я працівнику НКВД давав свідчення. Ці свідчення я підтверджую й зараз. Та й решта допитаних знову твердили про «куркульство», «антирадянські настрої». Відтак скарга Єлизавети Костюк залишили без задоволення. Григорія Дмитровича Костюка реабілітували лише в серпні 1989 р.

27.09.1943

Шурубенко Дмитро Степанович (1895-1980). Заарештований 27.09.1943 відділом «СМЕРШ» за підозрою в зрадницькій діяльності. За постановою Управління НКГБ у Чернігівській області від 29.11.1943 р. справу припинено.

Дмитро Степанович – доволі одіозна постать і одна з ключових фігур Петрушинського комуністичного осередку, тож його присутність у списку репресованих виглядає певним конфузом.

Служив в царській армії унтер-офіцером, в 1918 р. «засвітився» у «гетьманській варті», за що затримувався богунцями, але відбувся «легким переляком». Надалі проявив себе як ревний активіст радянської влади і колгоспного руху. Член ВКП(б) з 1924 р. Голова Петрушинської сільради в 1921-1922, 1924-1926, 1927-1928, 1930, 1933-1934, 1937-1939 рр. Наприкінці 1920-х обіймав посади районного рівня. В 1929 р., після створення колгоспу «Червоний літак», організував у Петрушині ще один колгосп (вірогідно, під назвою «Червоний партизан»), який невдовзі злився з основним.

У найбільш голодні місяці 1932-1933 рр. очолював партосередок у селі Свинь (сучасне Вознесенське). А коли опісля повернувся в Петрушин, 27 лютого 1934-го бюро Чернігівського міськпарткому був виключений з ВКП(б) «за систематичну п’янку та за розповсюдження провокаційних чуток серед селян с. Петрушина, що селяни знову будуть голодувати, як голодували в 1933 році».

Як згадував Дмитро Феодосійович Сериченко (1926-2008): «В період окупації німці репресували активістів та інших керівників села. Потрапив і він у цей список. Всіх ув’язнили в Чернігівській тюрмі і незабаром розстріляли (15 чоловік), а Шурубенко був звільнений. Виявляється, в нього збереглося петлюрівське посвідчення за підписом самого Симона Петлюри. Після звільнення села від німців його звинувачували як провокатора, який видав всіх розстріляних німецькій владі».

Такі підозри справді мали місце і Дмитра Шурубенка заарештував відділ «СМЕРШ» вже за шість днів після вигнання з Петрушина нацистів, 27 вересня

1943 р. Зрозуміло, слідство швидко встановило безпідставність звинувачень і Дмитра Степановича відпустили.

З матеріалів слідства випливає, що Д. Шурубенко з початком німецько-радянської війни залишався в селі. 11 липня 1941 р. його мобілізовано в Червону армію і направлено в робочий батальйон на ст. Бородіно в Підмосков'ї. 15 жовтня, при відступі в напрямку Можайська, потрапив у полон, перебував у таборі в Смоленську, звідки втік 19 листопада і 11 грудня повернувся в Петрушин. Працював в общині.

В березні 1942 р. заарештований німцями за нездачу хліба – неймовірний кульбіт історії, адже десятком років раніше сам Шурубенко карав за невиконання хлібозаготівель «куркулів» та інших ворогів радянської влади. Ще його звинувачували у побитті «куркулів» у 1933-му, коли очолював сільраду. Побиття не підтвердилося, а дружина внесла необхідну кількість хліба, тож за 10 діб Дмитра Степановича відпустили, присудивши 3 місяці примусових робіт.

Що ж до радянського активу Петрушина, заарештованого і розстріляного в 1942 р., Шурубенко пояснював наступне: «Про цих комуністів знало все село, а в поліцію про них повідомив староста села Бичик Кирило», а також Костюк Дарія і Льодова Ксенія Василівна. Чому вони? Бо коли Шурубенко зіткнувся на вулиці з старостою, той сказав: «В мене не здригнулася б рука розстріляти комуніста». А Ксенія Льодова в серпні 1942-го голосно погрожувала на вулиці, що як не повернеться з заслання її чоловік, то «всі комуністи будуть заарештовані, і ще дехто». І днів за 10 арешти таки відбулися.

На іншому допиті Дмитро Степанович додавав до списку провокаторів Мазура Василя Васильовича, Костюка Опанаса. Але знову ж таки – все це на рівні чуток з других-третіх рук. Принаймні в Петрушині ще тривалий час багато хто вважав винним у зраді саме Дмитра Шурубенка.

24.12.1944

Барбаш Катерина Кузьмівна (1914 р.н.) – 24.12.1944 р. взята на підписку про невиїзд. 10.06.1946 р. як член сім'ї зрадника Батьківщини вислана до Північно-Казахстанської обл., Республіка Казахстан, на 5 років.

Військовий трибунал 4-ої ударної армії Північно-Західного фронту 19 січня 1942 р. заочно засудив до розстрілу групу із 23-х червоноармійців 9 роти 921 стрілецького полку, 249 стрілецької дивізії, у тому числі Василя Володимировича Барбаша, 1906 р.н., із Петрушина. В ніч на 12 листопада 1941-го вони із зброєю «перейшли на бік ворога» (вірогідно, просто здалися в полон), тож і були кваліфіковані як зрадники Батьківщини.

Хоча самого В.В. Барбаша знайти не пощастило, однак маховик репресивної машини закрутився і в грудні 1944 р. представники спецслужб почали допити дружини зрадника – 30-річної Катерини Кузьмівни. Втім, вона

мало що могла розповісти слідчим: чоловіка мобілізували відразу з початком війни і з того часу вона втратила з ним будь-який зв'язок. Мешкала з малолітньою дочкою Ніною (1940 р.н.), працювала в общині, а пізніше до них підселилася її мати Кашпура Агафія Дем'янівна (1871 р.н.).

29 грудня з Катерини Кузьмівни взяли підписку про невиїзд, але в спокої не залишили. Допити продовжилися у вересні 1945-го, далі – в грудні. Однак і на той час про долю свого чоловіка вона не мала жодних відомостей.

Підтверджувала її слова і Єфросинія Олексіївна Телень: «Я працювала листоношею і ніколи Барбаш не отримувала на звідки ніяких листів. Зв'язку письмового Барбаш Катерина ні з ким не має, кореспонденцію ні звідки вона не отримує».

Як проявила себе в часи перебування в селі німців? Свідчить Бурсим Юхим Іванович: «В період німецької окупації вона мешкала в селі Петрушині і працювала в с/г общині. Я живу з неню по сусідству, то я нічого за нею не помічав поганого. З німцями вона зв'язку ніякого не мала, а також і з поліцаями з нашого села. Працювали в с/г общині ми з нею разом, то я її знаю не тільки, як сусідку, а й по роботі. Вона працелюбива жінка. В даний час працює в колгоспі, до праці відноситься сумлінно, завжди вчасно виходить на роботу.

Його слова повторила і управа колгоспу «ім. 8 березня»: «працювала в колгоспі чесно і добросовісно», на початок грудня виробила 241 трудодень.

Наче й причепитися немає за що, але 26 лютого 1946-го новий допит. А рівно за місяць слідчий УНКГБ виніс постанову: «Барбаш Катерину Кузьмівну і дочку Барбаш Ніну Василівну піддати виселенню за межі Чернігівської області у віддалені місцевості СРСР терміном на 5 років». Єдина аргументація – сім'я «зрадника Батьківщини» та близькі родичі не займають ніяких посад у виборчих радянських і партійних органах, в партизанських загонах і Червоній армії не перебували. Більше пощастило матері Агафії Дем'янівні, яка «у матеріальній залежності від зрадника Батьківщини не перебувала і виселенню не підлягає».

Вирок оформили 10 червня 1946 р. Само собою, заслання супроводжувалося конфіскацією майна. Щоправда тут стався невеличкий конфуз: коли 15 вересня дільничний міліціонер і голова сільради Іван Зінченко прибули до садиби Катерини Кузьмівни, то «майна, що підлягає конфіскації, ніякого не виявилося».

Барбаш Катерина Кузьмівна виявилася сумлінною працівницею, ніяких злочинів не чинила, а була покарана за провини інших – цілком у дусі радянської репресивної системи. Її реабілітували в 1995-му. Про чоловіка так нічого й невідомо – вірогідно, загинув у німецькому полоні.

Пісківська сільська рада

(села Піски, Підгірне, Єньків)

Грушун Євдокія Аврамівна, 1900 р. н., с. Підгірне Чернігівського р-ну, українка, неписьменна. Проживала у с. Підгірне, домогосподарка. Заарештована 18.10.1929 р. за ст. 54-8 КК УСРР 23.03.1930 р. справу припинено. Реабілітована 27.02.1928 р. *(ГДА Сб України, м. Суми. – Спр. 9904-п). Том 4, с.387*

Довгун Микола Федорович, 1903 р. н., с. Півці (приєднано до м. Чернігів), українець, малописьменний. Проживав у с. Підгірне Чернігівського р-ну, одноосібник. Заарештований 18.10.1929 р. за ст. 54-8 КК УСРР. 23.03.1930 р. справу припинено. Реабілітований 27.02.1998 р. *(ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 9904-п). (РІ, Том 4, с.493).*

Корма Лука [Михайло] **Дмитрович**, 1887 р.н., с. Піски Чернігівського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у м. Чернігів, ієромонах. Заарештований 09.08.1936 р. За постановою особливої наради при НКВД СРСР від 02.06.1937 р. за участь у діяльності контрреволюційного релігійного угруповання ув'язнений до ВТТ на 5 років. Реабілітований 08.08.1989 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.8754-8755) (РІ, кн.5, с.469).*

Литвиненко Юхим Никифорович, 1896 р. н., с. Соколівка Остерського (нині Козелецького) р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Підгірне Чернігівського р-ну, без певних занять. Заарештований 27.10.1929 р. за ст. 54 -8 КК УСРР. 23.03.1930 р. справу припинено. Реабілітований 27.02.1998 р. *(ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 9904-п) (РІ, Том.6, с.268).*

Малець Яким Костянтинович, 1879 р. н., с. Піски Чернігівського р-ну, українець, малописьменний. Проживав у с. Піски, одноосібник. Заарештований 04.08.1932 р. за ст. 54 -10 КК УСРР. 01.09.1932 р. справу направлено прокурору на припинення. Рішення по справі відсутнє. Реабілітований 26.06.1997 р. *(Держархів Чернігівської області, ф. Р-8840, оп.3, спр. 2474). (РІ, Том 6, с.355).*

Людмила Студьонова

«...свою провину визнаю частково»

Серед в'язнів сталінських таборів були урядовці, партійні діячі, робітники, селяни, письменники, актори, музиканти – буквально всі верстви населення, в тому числі священнослужителі. Про одного з них наша розповідь згідно документів архіву СБУ в Чернігівській області за №17355-ПФ.

Але спочатку деякі пояснення. Рейхсміністр гітлерівської Німеччини Альфред Розенберг склав у червні 1942 року документ, яким визначалася німецька церковна політика в окупованих областях. Гауляйтер України Еріх Кох опублікував його скорочену версію на кшталт розпоряджень. Проголошувалася релігійна свобода і право віруючих створювати релігійні об`єднання, але всі вони мають бути автономними, чим обмежувалася адміністративна влада єпископів.

У серпні 1941 року в Почаєві відбувся собор православних священиків, який постановив призначити на вільну Чернігівську кафедру Симона (Івановського) (1888–1966) – архієрея Польської Автокефальної Православної церкви та Української Православної Автономної Церкви Московського Патріархату з титулом архієпископа Чернігівського і Ніжинського. У Чернігівській єпархії виникло 410 громад, підпорядкованих Симону. Функціонувало три монастирі.

У Чернігові почала діяти Воскресенська церква, побудована в середині 70-х років XVIII ст. і закрита після Жовтневого перевороту. Настоятелем Воскресенської церкви за згодою архієпископа Симона (Івановського) було призначено Михайла Олексійовича Барзиловича, народженого в 1888 році в селі Підгірне Чернігівського району в родині псаломщика. По закінченні навчання в 1910 році в Чернігівській духовній семінарії достеменно невідомо, чим він займався. У 1931 р. Барзиловича засудили на три роки за антирадянську агітацію. Коли відбув покарання, повернувся до Чернігова і влаштувався на роботу до «Промторгкоопу». Брат Сергій Олексійович, 1890 року народження, був висланий у 1936 році і додому в Чернігів так і не повернувся. Тоді ж помер глава сімейства Олексій Каленикович Барзилович, а за рік – дружина, матір його дітей, Маріанна Семенівна.

На той час Михайло Олексійович мав власну сім'ю. Дружина Анастасія Андріївна Шепеткова, народжена в Чернігові в 1895 році, подарувала йому чотирьох дітей. Старший з них син Володимир, 1914 р. н., на момент арешту батька в 1944 році, працював на заводі у м. Свердловську в Росії. Дочка Ольга, 1915 р.н., жила в Чернігові, обіймала посаду бухгалтера в обкомі зв'язку (так у протоколі допиту Михайла Олексійовича). Син Юрій, народжений у 1918 р., перебував у лавах діючої Червоної Армії. Владислав (1922) у свої двадцять два роки повернувся з війни інвалідом. Був безробітним. Вся родина мешкала в Чернігові по вулиці 1 Травня, 53. Звідси 25 липня 1944 року Михайла Олексійовича Барзиловича було заарештовано. Ним почав займатися слідчий відділ УКГБ по Чернігівській області.

Перший допит відбувся 5 серпня 1944 року протягом двох годин двадцяти хвилин. Слідчий, молодший лейтенант Капустін, повідомив, що проти громадянина Барзиловича висунуто обвинувачення за ст. 54-10ч-2 КК УРСР. Його провина в тому, що він під час тимчасової німецької окупації Чернігова вступив на службу до єпархіального управління і проводив активну антирадянську роботу, використовуючи богослужіння у Воскресенській церкві. Наступний допит зафіксований 8 серпня 1944 року з десяти години вечора до третьої ранку. З інтервалом понад два тижні ще один – 24 серпня 1944 року. Тривав з дев'ятої години вечора до двох ночі. Слідство цікавили одні й ті ж питання: чи проводив обвинувачений антирадянську діяльність під час богослужіння у Воскресенській церкві; чи зустрічався громадянин Барзилович з єпископом Симоном для обговорення дій на користь німецької влади; за що нагороджений Хрестом прикраси; що спонукало громадянина Барзиловича

вмістити до «Украинского Церковного календаря на 1943 год» і книги «Святцы» статті, сповнені брехні щодо політики радянської влади стосовно церкви; чи були дружні зустрічі з поліцаями, іншими прислужниками окупантів; чому найнявся у священнослужителі, а не шукав собі бухгалтерської посади; чому пішов зі служби у Воскресенській церкві лише після арешту Симона (Івановського).

28 серпня 1944 року відбулася по черзі очна ставка Барзиловича зі свідками Антоном Івановичем Литовченком і Марією Олександрівною Оконешниковою (Бельмас) – прихожанами Воскресенської церкви, які показали, що Михайло Олександрович у своїх проповідях славив велику Німеччину і німецьке воїнство. Вся процедура зайняла сорок п'ять хвилин. Дружина Барзиловича Анастасія Андріївна Шепеткова намагалася захистити свого чоловіка, хоча в 1931 році була з ним розлучена. 8 вересня 1944 року вона написала листа на ім'я військового прокурора, в якому наполягала на тому, що Барзилович не проголошував у церкві антирадянських промов. Нікому нічого поганого не зробив. Як доказ, до свого листа приклала лист Григорія Титовича Скрипка, народженого у с. Березанка Чернігівського району в 1899 році, який перебував у діючий армії. Він писав, що знає Михайла Олексійовича з 1935 року, коли разом працювали у промартілі до початку війни. При німцях він двічі врятував життя Григорію Титовичу, коли той за підозрою у зв'язках з партизанами потрапив до поліції. Барзилович також допоміг кільком людям уникнути вивозу до Німеччини. Дружина комуніста-фронтовика Марія Євгеніївна Дзюба 2 вересня 1944 року дала письмове свідчення в тому, що, залишившись одна з чотирма дітьми, можливо, загинула б, якби не підтримка їхнього сусіда Михайла Олексійовича Барзиловича. Він не тільки не доніс німцям, що поруч з ним проживає дружина комуніста, який воює в лавах Червоної Армії, а й повсякденно допомагав матеріально, піклуючись про дітей.

Сам же Михайло Олексійович виправдовувався, як міг. Підтвердив, що до війни працював в артілі «Промторгкооп», яка з початком війни була розпущена. За власною ініціативою отримав довідку для евакуації у глиб країни. Однак не скористався нею, бо не мав коштів і не зумів дістати перепустку. За його словами, він ніколи не виконував наказ архієпископа Симона згадувати у молитвах під час літургії велику Німеччину. Чи робили це інші священики, він не знає. У похованнях поліцейських, німецьких офіцерів участі не брав. У православному календарі та у «Святцях» вміщено антирадянські статті не з його вини. Редакторством займався секретар єпархіального управління Федоров, який ходив за дозволом до німецьких офіцерів із відділу пропаганди. Сам же Барзилович бував там лише один раз. Складав «Святці» тому, що боявся репресій з боку німецької влади.

У підсумку Михайло Олексійович визнав обвинувачення проти нього частково. Так, він дійсно вступив на службу до Воскресенської церкви у листопаді 1941 року. Входив до єпархіального церковного управління. Брав участь у виданні православної літератури, календаря та «Святців» в 1943 році головним чином для молодих священиків. Там були тези антирадянського

змісту, але ці пункти не він писав, хоча є головним автором. За календар отримав від єпархіального управління 3000 рублів і Хрест від архієпископа Симона як винагороду. Молитов на честь Німеччини і Гітлера не виголошував.

27 вересня 1944 року відбулося закрите судове засідання Військового трибуналу військ НКВД Чернігівської області під головуванням підполковника Братуха. Свідок М.О. Оконешникова (Бельмас) не підтвердила того, що М.О. Барзилович вихваляв у своїх проповідях Німеччину і гітлерівське воїнство. А.І. Литовченко сказав, що співав у церковному хорі і чув, як підсудний славив німецьку владу.

У своєму останньому слові Михайло Олексійович просив пом'якшати йому вирок, хоча вважав себе винним в тому, складав статті для православного календаря та «Святців», котрі після нього оброблялися. Він же був лише технічним працівником. Як міг, допомагав партизанам не потрапити до лап німецьких катів.

Судове засідання тривало дві години. М.О. Барзилович був визнаний винним у проведенні антирадянської агітації в 1943 році шляхом друкування в церковному журналі «Святці» двох статей антирадянського змісту. Вирок остаточний – 10 років позбавлення волі у виправно-трудових таборах із конфіскацією майна, що належало М.О. Барзиловичу, та з обмеженням громадянських прав на п'ять років. На жаль, відсутня інформація про місце відбування ним покарання.

25 березня 1996 року заступник прокурора Чернігівської області старший радник юстиції В.І. Григор'єв підписав «Заключение» по відношенню до М.О. Барзиловича. У документі наголошується, що священик був засуджений необґрунтовано. Таким чином, він підлягає реабілітації. Даних про визволення Михайла Олексійовича, як зазначив В.І. Григор`єв, у справі немає.

Архієпископ Симон (Івановський) заслуговує на окрему розповідь. У даному матеріалі зазначимо лише наступне: після визволення Чернігова його викликали до Москви. У січні 1944 року архієпископ повернувся до чернігівців, а за тиждень його заарештували. Привезли до Києва, в Головне управління НКВД УРСР. Симона (Івановського) звинуватили в активній участі у Білому русі, зв'язках з білоемігрантами, у проголошенні проповідей антирадянського змісту під час німецької окупації, у випуску друкарнею Чернігівської єпархії «Святцев» та «Украинского Церковного календаря на 1943 год». Архієпископа також присудили до десяти років таборів. Повернувшись із місць ув'язнення, служив у різних єпархіях України. Помер у 1966 році.

Олександр Молибога

Монах із Пісок

Отець Михайло (Корма Лука Дмитрович) народився 1887 р. у с. Піски. У 1907 р. поїхав до Білозерського монастиря у Македонії [1;135]. Там він перебував до 1909 р. і в цей же рік повертається до рідного села. Із листопада 1909 по 1913 рік перебуває на військовій службі.

У 1913 р знову їде до Македонії, але через воєнні дії відразу повертається до с. Піски. І вже влітку 1914 р їде до Рихлівського монастиря Кролевецького повіту Чернігівської губернії.

Із початком Першої Світової війни о. Михайла в 1914 р. мобілізували до війська, а вже 1915 року він потрапляє до німецького полону, де перебуває до 1918 р.

Після звільнення з полону повертається до с. Піски і невдовзі їде до Рихлівського монастиря. Через деякий час він повертається до м. Чернігів і до 1928 р. перебуває в Троїцькому монастирі [1; Арк.136].

У 1931 р. був вперше заарештований. Після відбуття покарання живе в Чернігові у сані священика.

Влітку 1936 р. о. Михайла органами НКВС вдруге заарештований разом із єпископом Чернігівським і Носівським о. Стефаном (Проценком), колишнім настоятелем Троїцького монастиря о. Смарагдом (Чернецьким), о. Малахієм (Тишкевичем) та активними вірянами Миловидовою Маргаритою та Зоєю Кульжинською. Слідчі звинувачували їх в приналежності до «нелегально-існуючої контрреволюційної організації істинно-православних церковників, яка проводила антирадянську агітацію» [1; Арк.2].

Переглядаючи сторінки архівної справи стає відомо, що вищезазначені особи не сприйняли «Декларацію митрополита Сергія», якою проголошувалась лояльність церкви до радянської влади: «Легализация нужна советской власти, а не духовенству, чтобы легше было взять его в руки» [2; Арк. 35]. «Корма критиковал декларацию духовенства о лояльном отношении к Советской власти, легализация нужна чтобы усилить репрессии к церковникам» [2; Арк.157].

На світогляд о. Михайла (Корми) вплинуло знайомство з релігійним письменником і громадським діячем Сергієм Нілусом, який відвідав Чернігів у 1926 р. та говорив про те, що «дітей не можна навчати в радянській школі, так як в радянській школі виховують безбожників» [1;Арк.163]. Також С. Нілус передбачав кінець світу, який мав настати в період 1930–1933 рр. [1; Арк.163]. Із показів свідків: «Корма бродил по селам, доказывал, чтобы крестьяне не вступали в колхозы, так как этим продают душу сатане» [2; Арк.35].

На суді свою провину о. Михайло (Корма) не визнав. За постановою особливої наради при НКВС СРСР від 02.06.1937 р. о. Михайла (Корму), о. Смарагда (Чернецького), о. Малахія (Тишкевича), о. Стефана (Проценка) засуджено до п’яти років ув’язнення у виправно-трудовому таборі. Зоя Кульжинська та Маргарита Миловидова засуджені на три роки [2; Арк. 180-185].

Отця Стефана (Проценка) після відбуття покарання у Красноярському виправному таборі 15 травня 1942 р. звільнили, а у 1945 р. він посвячений митрополитом Харківським і Богодуховським.

Подальша доля уродженця с. Піски о. Михайла невідома.

Кінець світу для селян

Малець Яким Костянтинович народився 1879 р. у с. Піски. Був при денікінцях сільським старостою. Мав 20 десятин землі, вітряний млин, 10 голів худоби.

Згодом у справі заарештованого Мальця Я.К. зазначалося, що він у 1930 р. вів агітацію, щоб люди не здавали залишки хліба державі. Із показів свідків: «Советская власть забирает у крестьян последний хлеб, который добыт и направляет заграницу, чтобы спасти свою шкуру и откупиться от иностранных государств, но это им не поможет и в скором времени будет переворот и советская власть погибнет» [1; Арк. 5]. «Колхозы выдумка […] и коммунистов, которые для своего благополучия устраивают колхозы, куда завлекают крестьян с целью забрать у них последнее имущество, а в колхозах заставляют людей работать по 18 часов в сутки как при крепостном праве, и мы будем ходить голые и босые» [1; Арк. 5].

У 1931 р. Мальця Я.К. розкуркулено, майно за невиплату норми хлібозаготівель розпродано, що спричинило його виїзд до с. Голубичі, де працював на залізничній станції.

У 1932 р. він повертається до с. Піски, де знову веде агітаційну роботу проти радянської влади. Із показів свідків: «Знаю из газет что прибудут поляки и тогда расправятся с коммунистами и колхозниками, которые ограбили весь народ и довели страну до нищеты» [1; Арк. 9].

Заарештований 04.08.1932 р. Через недостатню кількість доказів справу 01.09.1932 р. направлено прокурору на припинення. Але пророцтво про кінець світу від репресованих священиків здійсниться – Голодомор 1932–1933 рр. стане кінцем земного життя багатьох селян із с. Піски та інших сіл України.

Світлана Андросенко

Зі спогадів

Попружний Митрофан Іванович, 1932 р.н., с.Піски.: «У моєї матері Корми Марії Павлівни був батько Корма Павло Дмитрович, а його брат, Корма Лука Дмитрович, 1887 р.н., був арештований за релігійні вірування, бо тоді неможливо було бути віруючим. Забирали тоді всіх, даже хто не правильне слово скаже, або трохи жили зажиточно. Як діда арештували, то була третя хвиля арешту. Разом забирали багато в с. Виблі однією машиною і в с. Піски. Знаю це із розмов матері.

Про Мальця Якима Константиновича знаю, що жив зажиточно, хата була добротна і були парники. Жив на місті, де зараз живе Притиковський Віктор Васильович. Як його арештували, у хаті, де було дві велики кімнати, зробили школу. Так було аж до 1950 р., може трохи довше».

Пльохівська сільська громада
Михайло-Коцюбинської селищної ради

Апанасенко Ганна Дмитрівна, 1922 р.н., с. Пльохів Чернігівського р-ну, українка. Проживала у с. Пльохів, колгоспниця. Заарештована 21.10.1944 р. За постановою особливої наради при НКВД СРСР від 30.06.1945 р. за ст.54-1 «а» КК УРСР ув'язнена до ВТТ на 5 років. Реабілітована 26.07.1995 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.12370) (РІ, кн.2, с.629).*

Анапасенко Захар Митрофанович, 1889 р.н., с. Пльохів Чернігівського р-ну, українець. Проживав у с. Пльохів, рахівник. Заарештований 06.05.1938 р. за ст.54-10 ч.1 КК УРСР. 09.03.1939 р. справу припинено. Реабілітований 19.02.1997 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.1235) (РІ, кн.2, с.629).*

Апанасенко Яків Григорович, 1868 р.н., с. Пльохів Чернігівського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у м. Чернігів, вагар. Заарештований 13.01.1933 р. за ст.54-11 КК УСРР. 15.05.1933 р. справу припинено *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.8733–8747) (РІ, кн.2, с.629).*

Бубра Володимир Іванович, 1892 р.н., с. Скугарі Чернігівського р-ну, українець, малописьменний. Проживав у с. Скугарі, одноосібник. Заарештований 02.06.1932 р. за ст.54-10 КК УСРР. 11.09.1932 р. справу направлено прокурору на припинення. Рішення по справі відсутнє. На час другого арешту – мешканець м. Чернігів, сторож. Заарештований 16.09.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 28.09.1937 р. за проведення антирадянської агітації, скерованої на підрив колгоспного будівництва, ув'язнений до ВТТ на 10 років. Реабілітований 25.12.1996 р., 26.08.1989 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.843, 9662) (РІ, кн.3, с.442).*

Бубра Онисим Трохимович, 1894 р.н., с. Скугарі Чернігівського р-ну, українець, малописьменний. Проживав у с. Скугарі, одноосібник. На час другого арешту – чорноробочий. Заарештований 06.06.1932 р. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 29.10.1932 р. за ст.54-10 КК УСРР висланий до Північного краю на 3 роки. Заарештований 16.08.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 22.08.1937 р. за проведення контрреволюційної агітації застосована ВМП. Розстріляний 27.08.1937 р. у м. Чернігів. Реабілітований 21.06.1989 р., 23.08.1989 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.6672, 9252) (РІ, кн.3, с.442).*

Бугай Олексій Семенович, 1885 р.н., с. Пльохів Чернігівського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Пльохів, одноосібник. Заарештований 05.05.1932 р. за ст.54-10 КК УСРР. 22.10.1932 р. справу припинено. Реабілітований 25.12.1996 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.853) (РІ, кн.3, с.444).*

Вє(і)тєр Андрій Пилипович, 1888 р.н., с. Вересоч Куликівського р-ну, українець, освіта початкова, Проживав у с. Вересоч, одноосібник.

Заарештований 03.11.1929 р. За постановою особливої наради при Колегії ОГПУ від 18.01.1930 р. за ст.58-10 КК РСФРР ув'язнений до концтабору на 3 роки. На час другого арешту – мешканець с. Скугарі Михайло-Коцюбинського (нині Чернігівського) р-ну, чорно робочий торфорозробки. Заарештований 03.03.1938 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 03.05.1938 р. за проведення антирадянської агітації, скерованої на підрив заходів партії, застосована ВМП. Розстріляний 21.05.1938 р. у м. Чернігів. Реабілітований 03.07.1989 р., 31.08.1989 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.3793, 11580) (РІ, кн.3, с.515).*

Гелюш Володимир Кузьмич, 1878 р.н., с. Пльохів Михайло-Коцюбинського (нині Чернігівського) р-ну, малописьменний. Проживав у с. Пльохів, без певних занять. Заарештований 06.10.1937 р. за ст.54-11 КК УРСР. Рішення по справі відсутнє. Реабілітований 25.12.1996 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.510) (РІ, кн.4, с.278).*

Єрко Ольга Іванівна, 1922 р.н., с. Пльохів Михайло-Коцюбинського (нині Чернігівського) р-ну, українка, освіта початкова. Проживала у с. Пльохів, офіціантка. Заарештована 21.10.1944 р. За постановою особливої наради при НКВД СРСР від 30.06.1945 р. за зраду Батьківщині ув'язнена до ВТТ на 5 років. Звільнена 21.10.1949 р. Реабілітована 25.02.1993 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.11917) (РІ, кн.5, с.35).*

Коноваленко Прокіп Федорович, 1888 р.н., с. Скугарі Чернігівського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Скугарі, селянин. Заарештований 08.06.1918 р. за підозрою у шпигунстві. 15.07.1918 р. справу припинено. Реабілітований 29.06.1998 р. *(ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр.10903-п) (РІ, кн.5, с.442).*

Кулик Самуїл Кононович, 1905 р.н., с. Скугарі Чернігівського р-ну, українець, малописьменний. Проживав у с. Скугарі, тесля. Заарештований 25.01.1933 р. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 20.02.1933 р. за ст.54-10 КК УСРР висланий до Північного краю на 3 роки. Реабілітований 31.07.1989 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.7299) (РІ, кн.5, с.617).*

Кулик Юхим Кононович, 1898 р.н., с. Скугарі Чернігівського р-ну, українець, малописьменний. Проживав у с. Скугарі, тесля. Заарештований 25.01.1933 р. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 20.02.1933 р. за ст.54-10 КК УСРР висланий до Північного краю на 3 роки. Реабілітований 31.07.1989 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.7299) (РІ, кн.5, с.617).*

Курач Олександр Йосипович, 1899 р.н., с. Скугарі Чернігівського р-ну, українець, малописьменний. Проживав у м. Чернігів, тесля. Заарештований 07.06.1932 р. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 16.11.1932 р. за ст.54-10 КК УСРР висланий до Північного краю на 3 роки. Заарештований 17.09.1937 р. За постановою трійки при УНКВД по Чернігівській області від 28.09.1937 р. за проведення анти колгоспної агітації

ув'язнений до ВТТ на 10 років. Відбував покарання у Локчимському ВТТ. Реабілітований 13.06.1989 р., 26.08.1989 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.6677, 9616) (РІ, кн.5, с.632)*.

Куча Павло Григорович, 1895 р.н., с. Скугарі Чернігівського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Скугарі, тесля. Заарештований 25.01.1933 р. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 20.02.1933 р. за ст.54-10 КК УСРР висланий до Північного краю на 3 роки. Реабілітований 31.07.1989 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.7299) (РІ, кн.5, с.651).*

Левончук Іван Григорович, 1888 р.н., с. Пльохів Михайло-Коцюбинського (нині Чернігівського) р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у м. Чернігів, працював поденно. Заарештований 16.09.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 28.09.1937 р. за проведення анти колгоспної агітації ув'язнений до ВТТ на 10 років. Реабілітований 26.08.1989 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.9615) (РІ, кн.6, с.226).*

Матюша Андрій Олексійович, 1893 р.н., с. Скугарі Михайло-Коцюбинського (нині Чернігівського) р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у м. Чернігів, чорно робочий. Заарештований 16.09.1937 р. За постановою трійки при УНКВД по Чернігівській області від 28.09.1937 р. за проведення антирадянської агітації ув'язнений до ВТТ на 10 років.. Відбував покарання у Локчимському ВТТ. Реабілітований 26.08.1989 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.9607) (РІ, кн..6, с.398).*

Матюша Михайло Васильович, 1900 р.н., с. Скугарі Чернігівського р-ну, українець, малописьменний. Проживав у с. Скугарі, одноосібник. Заарештований 07.06.1932 р. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 22.11.1932 р. за ст.54-10 КК УСРР висланий до Північного краю на 3 роки. Реабілітований 12.06.1989 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.6601) (РІ, кн.6, с.398).*

Ніколаєнко Анастасія Григорівна, 1900 р.н., с. Пльохів Чернігівського р-ну, українка, неписьменна. Проживала у с. Пльохів, домогосподарка. Заарештована 11.08.1920 р. за співробітництво з денікінськими каральними органами. За постановою Чернігівського губ ревтрибуналу від 12.11.1920 р. справу припинено за амністією. Реабілітована 15.02.1999 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-4609, оп.1, спр.1740) (РІ, кн.6, с.565).*

Пискун Павло Микитович, 1897 р.н., с. Скугарі, українець, тесля, репресований 1933 р., реабілітований 1989 р. *(ШК. – 1991. – 20 квітня).*

Пискун Микита Микитович, 1894 р.н., с. Скугарі, українець, селянин, репресований 1933 р., реабілітований 1989 р. *(ШК. – 1991. – 20 квітня).*

Силенок Іван Миронович, 22 роки, розстріляний 04.03.1922 р., с. Пльохів, українець, одружений, хлібопашець *(РІ, кн.4, с.574).*

Стародуб Петро Павлович, 1872 р.н., с. Скугарі, українець, тесля, репресований 1933 р., реабілітований 1989 р. *(ШК. – 1991. – 25 квітня).*

Тарасенко Антон Якович, 1909 р.н., с. Скугарі, українець, тесля, репресований 1933 р., реабілітований 1989 р. *(ШК. – 1991. – 27 квітня).*

Тарасенко Іван Якович, 1900 р.н., с. Скугарі, українець, тесля, репресований 1933 р., реабілітований 1989 р. *(ШК. – 1991. – 27 квітня).*

Третяк Михайло Микитович, 1878 р.н., с. Скугарі, українець, тесля, репресований 1933 р., реабілітований 1989 р. *(ШК. – 1991. – 27 квітня).*

Третяк Федір Олександрович, 1851 р.н., с. Скугарі, українець, землекоп, репресований 1933 р., реабілітований 1989 р. *(ШК. – 1991. – 27 квітня).*

Трихліб Михайло Трохимович, 1894 р.н., с. Пльохів, українець, одноосібник, репресований 1930 р., реабілітований 1989 р. *(ШК. – 1991. – 27 квітня).*

Халецький Іван Савич, 1900 р.н., с. Пльохів, українець, одноосібник, репресований 1932 р., реабілітований 1989 р. *(ШК. – 1991. – 27 квітня).*

Роїщенська сільська рада

Блашкова Євгенія Михайлівна, 1893 р.н., с. Роїще Чернігівського р-ну, українка, малописьменна. Проживала у м. Бобровиця Бобровицького р-ну, домогосподарка. Заарештована 04.10.1938 р. як член сім'ї зрадника Батьківщини. 15.11.1938 р. справу припинено. Реабілітована 31.01.1996 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.214) (РІ, кн.3, с.362).*

Василенко Гнат Васильович, 1886 р.н., с. Роїще Чернігівського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Роїще, тесля. Заарештований 18.02.1945 о. За вироком ВТ військ НКВД по Чернігівській області від 29.05.1945 р. за ст.54-3 з санкції ст.54-2 КК УРСР засуджений до позбавлення волі на 7 років. Реабілітований 15.01.1993 р. *(ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр.16053-п) (РІ, кн.3, с.481).*

Василенко Юхим Арсентійович, 1913 р.н., с. Роїще Чернігівського р-ну, українець, малописьменний. Проживав у с. Роїще, одноосібник. Заарештований 02.08.1947 . За вироком ВТ Чернігівського гарнізону від 06.11.1947 р. за ст.54-1 «б» КК УРСР засуджений до позбавлення волі на 25 років. Реабілітований 10.05.1956 р. *(ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр.14463-п) (РІ, кн.3, с.485).*

Гриценок [Грицанок] **Іван Мартинович**, 1892 р.н., с. Роїще Чернігівського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у м. Чернігів, столяр. Заарештований 17.09.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 29.09.1937 р. за проведення антирадянської агітації, скерованої на підрив колгоспного будівництва, ув'язнений до ВТТ на 10 років. Відбував покарання в Усть-Вимському ВТТ, Комі АРСР. Реабілітований 14.08.1989 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.8635) (РІ, кн.4, с.378).*

Долинський Геннадій Костянтинович, 1904 р.н., с. Роїще Чернігівського р-ну, українець, малописьменний. Проживав у м. Чернігів, одноосібник. Заарештований 05.05.1932 р. за ст.54-10 КК УСРР. 25.09.1932 р. справу припинено. На час другого арешту – столяр у школі. Заарештований 19.09.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 17.09.1937 р. за проведення антирадянської агітації ув'язнений до ВТТ на 10 років. Реабілітований 25.07.1997 р., 31.12.1957 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.3083, 3245) (РІ, кн.4, с.495).*

Долинський Дмитро Костянтинович, 1897 р.н., с. Роїще Чернігівського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у м. Чернігів, тесля. Заарештований 05.06.1932 р. за ст.54-10 КК УСРР. 25.09.1932 р. справу припинено. На час другого арешту – без певних занять. Заарештований 13.09.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 17.09.1937 р. за проведення антирадянської агітації, скерованої на підрив колгоспного будівництва, ув'язнений до ВТТ на 10 років. Реабілітований 25.07.1997 р., 31.12.1957 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.3083, 3246) (РІ, кн.4, с.495).*

Долинський Микола Полікарпович, 1906 р.н., с. Роїще Чернігівського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Роїще, чорноробочий. Заарештований 20.09.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 20.09.1937 р. за проведення антирадянської агітації ув'язнений до ВТТ на 10 років. Реабілітований 17.07.1965 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.7895) (РІ, кн.4, с.496).*

Долинський Олексій Іванович, 1891 р.н., с. Роїще Чернігівського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у м. Чернігів, планувальник мостових доріг міськомгоспу. Заарештований 13.09.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 17.09.1937 р. за проведення антирадянської агітації, скерованої на підрив колгоспного будівництва, ув'язнений до ВТТ на 10 років. Відбував покарання у м. Тайга Новосибірської області, РФ. Реабілітований 13.03.1989 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.8268) (РІ, кн.4, с.496).*

Долинський Полікар Романович, 1881 р.н., с. Роїще Чернігівського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Полуботки Чернігівського р-ну, одноосібник. Заарештований 14.10.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 21.10.1937 р. за проведення антирадянської агітації ув'язнений до ВТТ на 10 років. Реабілітований 22.05.1989 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.1640) (РІ, кн.4, с.496).*

Зенченко Гліб Пилипович, 1904 р.н., с. Роїще Чернігівського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у м. Чернігів, тесля. Заарештований 13.09.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 29.09.1937 р. за проведення антирадянської агітації ув'язнений до ВТТ на 10 років. Покарання відбував у Локчимському ВТТ. За постановою особливої наради при НКВД СРСР від 26.06.1943 р. термін покарання знижено на 1 рік. Звільнений 13.09.1946 р. Реабілітований 23.03.1957 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.3019) (РІ, кн.5, с.135).*

Зенченко Іван Пилипович, 1907 р.н., с. Роїще Чернігівського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у м. Чернігів, вагар. Заарештований 13.09.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 29.09.1937 р. за проведення антирадянської агітації ув'язнений до ВТТ на 8 років. Реабілітований 12.02.1966 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.7923) (РІ, кн.5, с.136).*

Зенченко Леонтій Никонорович, 1892 р.н., с. Роїще Чернігівського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у м. Чернігів, пресувальник сінопункту. Заарештований 02.11.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівської області від 15.11.1937 р. за проведення антирадянської агітації ув'язнений до ВТТ на 10 років. Відбував покарання в Амурському ВТТ. Звільнений 02.11.1947 р. Реабілітований 27.03.1965 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.7858) (РІ, кн.5, с.136).*

Зенченко Михайло Львович, 1893 р.н., с. Роїще Чернігівського р-ну, українець, освіта незакінчена вища. Проживав у с. Роїще, студент. Заарештований 24.06.1920 р. За постановою Чернігівського губЧК від 15.07.1920 р. за участь у діяльності Союзу хліборобів-власників ув'язнений до концтабору на час громадянської війни. Реабілітований 31.10.1997 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.4600) (РІ, кн.5, с.137).*

Зенченко Пилип Демидович, 1877 р.н., с. Роїще Чернігівського р-ну, українець, малописьменний. Проживав у с. Роїще, селянин. Заарештований 02.05.1919 р. за участь у діяльності Союзу хліборобів-власників. 19.05.1919 р. звільнений на підписку про невиїзд. 08.07.1919 р. справу припинено. Реабілітований 27.11.1998 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-4609, оп.1, спр.425) (РІ, кн.5, с.138).*

Кобець Павло Дем'янович, 1878 р.н., с. Роїще Чернігівського р-ну, українець, освіта початкова. Виключений з ВКП(б). Проживав у м. Чернігів, безробітник. Заарештований 15.05.1938 р. За постановою особливої наради при НКВД СРСР від 23.11.1939 р. за ст.ст.54-10 ч.1, 54-11 КК УРСР висланий до Казахстану на 5 років. Реабілітований 28.07.1956 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.2099) (РІ, кн.5, с.335).*

Кобець Феодосій Омелянович, 1889 р.н., с. Роїще Чернігівського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Роїще, теcля. Заарештований 29.05.1938 р. За вироком ВТ КВО від 03.09.1938 р. за ст.ст.19-54-8, 54-10 ч.1, 54-11 КК УРСР засуджений до позбавлення волі на 5 років. 20.02.1939 р. справу припинено. Реабілітований 31.10.1997 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.2730) (РІ, кн.5, с.335).*

Коваленко Ольга Іванівна, 1902 р.н., с. Роїще Чернігівського р-ну, українка, освіта початкова. Проживала у м. Чернігів, не працювала. 30.01.1945 р. взята на підписку про невиїзд. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УРСР від 24.09.1945 р. як член сім'ї зрадника Батьківщини вислана до Північно-Казахстанської області Казахської РСР на 5 років. Реабілітована 15.07.1994 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.12081) (РІ, кн.5, с.350).*

Корогод Андрій Никанорович, 1887 р.н., с. Роїще Чернігівського р-ну, українець, освіта середня. Проживав у м. Чернігів, бухгалтер. Заарештований 10.03.1938 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 17.04.1938 р. за участь у діяльності антирадянської української організації застосована ВМП. Розстріляний 05.05.1938 р. у м. Чернігів. Реабілітований 13.04.1957 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.3012–3015) (РІ, кн.5, с.477).*

Кулик Микола Степанович, 1923 р.н., с. Роїще Чернігівського р-ну, українець, освіта середня спеціальна. Проживав у с. Роїще, вчитель. Заарештований 03.05.1944 р. За вироком ВТ військ НКВД по Чернігівській області від 07.08.1944 р. за ст.54-1 «а» КК УРСР засуджений до каторжних робіт на 20 років. Реабілітований 28.03.1995 р. *(ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр.16900-п) (РІ, кн.5, с.616).*

Лавриненко Федір Іванович, 1886 р.н., с. Роїще Чернігівського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у м. Чернігів, завгосп. Заарештований 17.09.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 29.09.1937 р. за проведення анти колгоспної агітації ув'язнений до ВТТ на 10 років. Реабілітований 29.05.1989 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.1774) (РІ, кн.6, с.198).*

Ледовий Іван Прокопович, 1906 р.н., с. Роїще Чернігівського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Роїще, робітник. Заарештований 20.09.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 29.09.1937 р. за проведення антирадянської агітації ув'язнений до ВТТ на 8 років. Відбував покарання у Локчимському ВТТ. Реабілітований 21.08.1989 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.10331) (РІ, кн.6, с.232).*

Ледовий Павло Дмитрович, 1897 р.н., с. Роїще Чернігівського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у м. Чернігів, різноробочий. Заарештований 02.11.1937 р. За постановою трійки при УНКВД по Чернігівській області від 16.11.1937 р. за проведення антирадянської агітації, скерованої на підрив колгоспного будівництва, ув'язнений до ВТТ на 10 років. Відбував покарання у м. Ворошилов Приморського краю. Загинув 04.08.1943 р. Реабілітований 11.07.1959 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.4133) (РІ, кн.6, с.232).*

Лещенко Гаврило Михайлович, 1874 р.н., с. Роїще Чернігівського р-ну, українець, малописьменний. Проживав у с. Роїще, селянин. Заарештований 02.05.1919 р. за участь у діяльності Союзу хліборобів-власників. За вироком Чернігівського губ ревтрибуналу від 08.07.1919 р. справу припинено за недоведеністю складу злочину. Реабілітований 27.11.1998 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-4609, оп.1, спр.425) (РІ, кн.6, с.245).*

Лось Гаврило Микитович, 1905 р.н., с. Свинопухи (нині с. Вишневе) Ріпкинського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Роїще Чернігівського р-ну. колгоспник. Заарештований 28.10.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 03.11.1937 р. за проведення анти колгоспної агітації позбавлений волі на 10 років. Відбував покарання у Кулойському ВТТ. Звільнений в 1943 р. Реабілітований 28.09.1965 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.7906) (РІ, кн.6, с.293).*

Мехед Дмитро Прохорович, 1893 р.н., с. Роїще Чернігівського р-ну, українець, освіта вища. Проживав у м. Щорс (нині Сновськ Сновського р-ну). викладач. Заарештований 06.02.1938 р. За вироком лінійного суду Білоруської залізниці від 29.08.1938 р. за ст.ст.72, 76 КК БРСР засуджений до позбавлення волі у ВТТ на 10 років. Реабілітований 26.07.1990 р. *(ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр.14507-п) (РІ, кн..6, с.421).*

Печорний Григорій Панасович (23.01.1900–28.09.1937) – секретар Чернігівського повіткому КП(б)У (17.07.1920 – січень 1921 рр.). Народився 23 січня 1900 року в с. Роїще Чернігівського повіту. Член КП(б)У з лютого 1919 р. У 1918 р. боєць партизанського загону під керівництвом П.Д. Кобця. З 18 листопада 1919 року секретар Чернігівського повітревкому (з 23.01.1920 р. – повітвиконкому). З 14 лютого 1920 р. заступник голови і завідділом управління Чернігівського повітвиконкому. 11 травня 1920 р. знову призначений секретарем Чернігівського повітревкому, а з 18 червня по 10 липня 1920 р. одночасно заступник голови повітревкому. У січні 1921 р. виїхав у Москву для вступу до Комуніверситету ім. Я.М. Свердлова. Після закінчення останнього на державній і господарській роботі. З 1935 р. – начальник транспортного цеху Дніпродзержинського металургійного заводу ім. Ф.Е. Дзержинського. 5 серпня 1937 року заарештований, а 28 жовтня 1937 р. Військовою Колегією Верховного Суду СРСР засуджений до розстрілу. Вирок виконано 28 жовтня 1937 року в Києві. Похований в урочищі Биківня під Києвом. Реабілітований в 1958 році.

Тризна Іван Іванович, 1885 р.н., с. Роїще, українець, колгоспник, репресований 1938 р., реабілітований 1958 р. *(ШК. – 1990. – 1 грудня).*

Шевчик Павло Іванович, 1881 р.н., с. Роїще, українець, не працював, репресований 1932 р., реабілітований 1989 р. *(ШК. – 1991. – 27 квітня).*

.

Олександр Ляшев

Репресовані із с. Роїща

Католик Єфим Ісакович. Народився 24 грудня 1914 р. Був секретарем в бургомістраті с.Роїща. У 1943 р., вже після битви за Дніпро, був призваний до війська. У складі 1-го Українського фронту дійшов до м.Сандомира. Мав нагороди. У серпні 1944 р. був заарештований за співпрацю з німцями на окуповані території. Був відправлений на шахти Донбасу, працював у забійній групі. На початку 1946 р. з нього була знята судимість і він був звільнений.[1]

Лєдовий Федір Петрович. Народився у 1905 р. Селянин-одноосібник. Підчас німецької окупації 1941-1943 рр. був бургомістром в Роїщі. 31 жовтня 1943 р. був заарештований. Засуджений 18 січня 1944 р.

[1] *Спогади членів родини.*

Військовим трибуналом КВО за ст. 54-3 (зносини з іноземною державою): позбавлення волі у ВТТ на 8 р., обмеження в правах на 5 р.[2]

Лещенко Гаврило Михайлович, 1872 р., житель с.Роїще. Притягався до кримінальної відповідальності радянською владою за куркульство у 19 та 20-х роках. Фотографія зроблена орієнтовно на початку 30-х років XX сторіччя (з матеріалів Богдана Андрійчика)

Москаленко Кузьма Григорович. Народився у 1896 р. Під час німецької окупації у 1942 р. був обраний старостою села Роїща. У 1951 р. був засуджений за зраду батьківщини на 15 років.[3]

Сердюк Пилип Іванович. Народився у 1900 р. Мав молотарку. У 30-х роках його родина була розкуркулена, а його самого заарештували. У 1937 р. він був розстріляний. Після цього його родина ходила по хатах, жила в різних людей. Деякий час перебували в Чернігові, але знову повернулася до села і поневірялась по хатах до німецько-радянської війни. Німці повернули родині стару хату.[4]

Олена Печорна (Сердюк)

Скелети в родинній шафі

Кажуть, що кров – не вода.
Ніхто не зникає безслідно,
бо проростає у пам'ять.

Коли я була зовсім маленькою, часом бачила сон про…розстріл. Пам'ятаю, як було страшно. Страх паралізував, а прокинутись одразу виходило не завжди. Згодом я підросла, сон поступово вивітрився з свідомості й пішов. Принаймні, я

[2] *Архів УСБУ в Чернігівській області. – Спр. 12498-О*
[3] *Архів УСБУ в Чернігівській обл.. – Спр. 1997-О.*
[4] *Спогади членів родини.*

про нього забула, аж доки не сіла писати ось ці рядки й зрозуміла дивовижну річ: пам’ять роду, виявляється, існує, навіть коли про неї змушені мовчати. У моїй сім’ї багато не говорили. Дізналась про скелет у родинній шафі з уривків розмов, які не велися «пошепки», однак й не виносилися на широкий загал. З’ясувалося, що мій прадід Григорій Панасович Печорний (батько бабусі по маминій лінії) був розстріляний в роки сталінських репресій. Моторошна сімейне легенда вразила чутливу дівчинку, однак я була надто малою, аби розпитувати бабу Дусю про її батька, заслання її матері та сирітське дитинство трьох сестричок, а згодом… не стало в кого розпитувати. Інформація про секретаря Чернігівського повіткому КП(б)У, який у 37-м років став начальником транспортного цеху Дніпродзержинського металургійного заводу й у ті самі 37-м був розстріляний та похований в урочищі Биківня, потрапила до рук пізніше, значно пізніше, вже після виходу першої книги під псевдонімом…Олена Печорна. От і не вірте після у поклик крові. Покликала-таки. Й змішалася. Адже по татовій лінії сім’ю мого прадіда розкуркулювали ті самі більшовики. Дивно грається з поколіннями історія, погодьтесь. Письменники можуть хіба повчитися, але перевершити сценарії життя не вдасться нікому.

Доказом є ще одна доля – Петра Опанасовича Печерного, старшого брата мого прадіда. Зауважу, що про нього в сім’ї говорили ще менше. Ніби був такий… лікар й годі. Матеріали справи, які надіслали з Управління Служби безпеки України в Харківській області, довели, що схожа людина справді була. Народився Петро Опанасович 13 січня 1898-го року в с. Роїще Чернігівського району. Походив із звичайної сім’ї селян-бідняків, але зміг отримати вищу медичну освіту в Києві (1929 р.) Проживав в Михайло-Коцюбинському Чернігівської області, мав дружину Раїсу Олексіївну (вказано ще одне прізвище Рапопорт), двох нерідних дочок Зінаїду Миколаївну й Дарину Миколаївну, матір Горпину (Агрипину) Власівну та сестру Матрону Опанасівну. Старшого брата Григорія на час арешту, який відбувся у вересневому Харкові 1943-го року, вже не було серед живих. Слідчий згадує цей факт побіжно, одним рядком, тоді як у моїй свідомості картинка нарешті стає цілісною: так, це справді вони, мої предки. Єдине мучить: що аж такого міг накоїти лікар з Чернігівщини, аби в 43-му році (не 37-му) його допитували з таким завзяттям? Шість довжелезних допитів й вимога направити арештованого до Москви *терміново*. З’ясувалося, усе цілком логічно й передбачувано. З привидами агентурної розвідки борються саме у такий спосіб, стара історія. Хоча, якщо замислитись, вона і є…історія ХХ століття.

Петра Опанасовича Печерного мобілізували 15 вересня 1939-го року. Світ ховав у собі зародок наймасштабнішої війни, коли вихідця з Роїща зараховували молодшим лікарем у 256 полк (початкове місце дислокації – місто Чернігів). У грудні 1939-го вже у званні старшого військового лікаря він прибув у 23-й артполк 7-ї стрілецької дивізії Червоної армії, до червня 1941-го перебував у містечку Коростень. Саме там, на Західній Україні, потрапив у горнило Другої Світової війни, а фатальний день нападу на Радянський Союз лікар з Чернігівщини зустрів поблизу містечка Борислав. Згодом війська були перекинуті в напрямку Дрогобич-Львів-Дубно, поблизу останнього дезорієнтовані, накриті щільним шквалом обстрілів, розпорошені солдати блукали в лісах, де від пахощів мліло літо. Перший день липня. Вечір. Петро Опанасович устиг перейти річку Ікву, вийшов на лісову галявину і наштовхнувся на автоматників. Їх було п’ятеро.

Слідчий під час допиту впевнено й завзято називає це зрадою. Бо як? Автомашина залишена. Військові позначки зірвані. Документи знищені. При ньому – невеличка медична сумка з термометром. Звісно ж, зрада. Петро Опанасович також не багатослівний: «Винен, порушив військову присягу». Спитати б у когось: «А чи існувала бодай якась альтернатива?» Була. Одна біда, в сорок три чомусь хочеться жити. Затриманого конвоюють в село Нова Носовиця, куди доставляють ще кількох таких самих, як він. Хоча ні, з-поміж полонених він вирізняється завдяки отій сумці…з термометром. Після питання, ким він є, пропонують накладати пов’язки пораненим. Війна тим часом крокує планетою, затриманих перевозять в місто Дубно Рівненської області, Петра Опанасовича викликають в кабінет начальника табору, щоб офіційно дозволити рятувати життя військовополоненим. З вересня по грудень 1941-го року йому вдається суміщати свої обов’язки у госпіталі для військовополонених з роботою в обласній лабораторії. А навесні 1942-го сталося те, що сталося. Контроль над окупованими територіями потребував підготовлених фахівців, звідси навесні 1942-го серед військовополонених розпочався відбір для навчання так званих «державних» службовців. Петро Опанасович дав свою згоду і в групі з 300 чоловік прибув спершу в Рівне, потім був Кельц й нарешті – містечко Вустрау поблизу Берліна. І знову вирувало літо, щоправда, геть чуже.

Перебування в німецькому таборі та навчання у школі так званого «Міністерства Сходу» цікавило радянських слідчих особливо. І це зрозуміло. Переважна більшість питань стосуються саме цього періоду. Із свідчень стає зрозуміло, що в таборі знаходилось приблизно 700-800 полонених, серед них – лікарі, педагоги, інженери й навіть художники. Усіх ділили на чотири блоки за національною приналежністю: український (200), російський (більше 300), кавказький (150-160), білоруський (60). Петро Опанасович знаходився в українському блоці й був зачислений у групу медиків, яка нараховувала 12 чоловік. Власне, сам процес навчання розпочався у січні 1943-го й був розрахований на 5 місяців, тоді як обов’язки лікаря Печерний виконував з

першого до останнього дня перебування в таборі. Щодо навчальних дисциплін, які викладалися, то це були: історія українського народу, географія, аграрна політика Германії, філософія, німецька мова, держава й релігія нацистської Германії, історія Германської національно-соціалістичної партії. Також були присутні дисципліни медичної спеціалізації. Однак під час кожного допиту радянські слідчі уперто й наполегливо ставили питання щодо підготовки агентів розвідки. І щоразу отримували одну-єдину відповідь: «Я – лікар». Він і справді був ним. Полонений, арештований, той, який не може пригадати імен, і той, який називає прізвища…*лікар.*

В окупований Харків він прибуває у червні 1943, щоб одягнути білий халат й знову рятувати життя, цього разу – пацієнтів туберкульозної лікарні №6. До справи Петра Опанасовича долучені протоколи допитів його харківських колег. Дві лікарки, медична сестра, фельдшерка – жодна не вбачала в діяльності Печерного навіть натяку на взаємодію з ворогом, однак усі чотири назвали його фахівцем своєї справи. Був урівноважений, спокійний, занурений в себе, згадував, що родом з Чернігівщини, воював у складі Червоної армії, потрапив у полон, перебував у німецькому таборі для військовополонених й нічого не знав про рідних. Під час відходу німців, міг евакуюватися, навіть документи мав на руках, але чомусь цього не зробив. Жив у кімнатці при лікарні, в лікарні й помер, щоправда, іншій.

Він захворів наприкінці листопаду. Запалення легень туберкульозного характеру втиснулось у щільний графік допитів й уже не відпустило. Слідчі надсилали виклик за викликом, вище керівництво вимагало доставити арештованого у Москву, щоб завербувати «подвійного агента», списки потрібних питань передавалися прямісінько до ліжка хворого, а «Холодна Гора» не відпускала. Не знаю чому, але ця метафорична назва тюремної лікарні №1, яку згадали в одному із розпоряджень мимохіть, у дужках, досі стоїть перед очима. Ось чим була та система. Холодною горою, котру годі було подолати живій людині. Мені так і не вдалося зрозуміти, якого саме числа він помер. У довідці розтину стоїть 21 березня, слідчі отримали папірець про смерть 21 квітня 1944-го року. Хоча… за вікнами в'язниці стовідсотково дзвеніло життя. Воно й зараз дзвенить. Запізніла весна 2018-го пролітає над родинними шафами мільйонів українців. І так хочеться запитати: а чи дізнаємось ми бодай колись, скільки насправді скелетів там сховано?

Хочеться вірити. Справді. Адже ніщо не зникає і ніхто не відходить, все дивовижним і незбагненним чином знаходить собі продовження. Я, наприклад, і подумати не могла, що побачу своє прізвище поруч з творчим псевдонімом не лише у соціальній мережі XXI століття, а й на тимчасовому німецькому посвідченні часів Другої світової війни…Бо саме воно засвідчило, що дівоче прізвище моєї прапрабабусі Сердюк. Ось так. І не вірте після цього в існування Вищих Законів…

Світлана Сергєєва, Олександр Сидоренко

«КОНТРРЕВОЛЮЦІЙНА УКРАЇНСЬКА НАЦІОНАЛІСТИЧНА ОРГАНІЗАЦІЯ» У ЩОРСІ

Наприкінці 1937 – на початку1938 рр. співробітники дорожньо-транспортного відділу Головного управління держбезпеки (ДТВ ГУДЕ) НКВС СРСР на Білоруській залізниці (м. Гомель) виявили та знищили «контрреволюційне націоналістичне угруповання», яке буцім то складалося з викладачів Сновської залізничної школи№ 3 8 Чернігівської області (у1935 році м. Сновськ було перейменовано на м. Щорс, але у документах слідчої справи здебільшого використовується стара назва міста). Пильні слідчі вибору викладачам не залишили, звинувативши одних в українському націоналізмі, інших у шпіонажі на користь Польщі Спочатку в серпні 1937 року, заарештували кількох працівників школи, у тому числі викладачів української мови А.Г. Клименко, фізкультури Д.І. Пашкевича. Згодом, у лютому 1938 року – викладачів російської мови Е.К. Лепретра, математики Д.П. Мехеда, фізики та математики О.К. Васюка.У Гомельській в’язниці на кожного з них завели кримінальну справу, провели слідчі дії та, відповідно до їхніх висновків, об’єднали у слідчі справи.

По-різному склалися долі заарештованих. Так, Едуард Казимирович Лепретр, уродженець м. Щорса, поляк за національністю, наляканий арештом, а може й тортурами, на першому ж допиті 17 лютого 1938 р. зізнався в участі у контрреволюційній організації. Невдовзі, 23 квітня 1938 р. рішенням «двійки» за участь у контрреволюційній групі та шпіонажі на користь Польщі згідно зі статтями 68, 72, 76 КК БСРР Військовий Трибунал Київського військового округу (далі КВО) засудив його до розстрілу. Реабілітований 3 вересня1957 р. Дмитро Іванович Пашкевич, росіянин, уродженець Польщі за шпіонаж на користь польської розвідки 22 грудня 1937 р. отримав 10 років виправно-трудових таборів. Реабілітований 27 грудня1968 р.

Слідство у справі Д.П. Мехеда та О.К. Васюка, заарештованих відповідно 6 та 14 лютого, тривало найдовше – до серпня 1938 р. Роль керівника контрреволюційного націоналістичного угруповання у Сновській залізничній школі відводилась найстаршому за віком Олександру Кіндратовичу Васюку. Народився він 13 березня 1884 р. у м. Корюківка Чернігівської губернії1 в родині селянина-середняка, який на хуторі Радвино Сновського повіту мав 6 десятин землі, коней, корову, дрібну худобу Після закінчення Менського двокласного училища Олександр Васюк навчався у Чернігівській фельдшерській школі, працював за фахом у Чернігівському та Городнянському повітах У 1914 р. закінчив фізико-математичний факультет Глухівського учительського інституту, вчителював у середніх навчальних закладах Проскурова (тепер м. Хмельницький Хмельницької області), Сновська, Бобровиці Чернігівської губернії (тепер Чернігівської області). У роки Першої світової війни перебував на фронті. У 1918 р. за гетьмана П. Скоропадського на вчався на педагогічних курсах з поглиблення знань з української мови в Києві. З 1 вересня 1919 р. по день арешту викладав фізику та математику у Сновській залізничній школі. Його родина складалась із дружини-домогосподарки Антоніни Петрівни та доньок – шістнадцятирічної Тетяни та молодшої за неї на два роки Ольги.

Гомельські слідчі діяли за заздалегідь відпрацьованим трафаретом. За всіма «законами жанру», сформованими та ретельно відпрацьованими у ході

сотень тисяч подібних слідчих дій, для виявлення контрреволюційного угруповання їм потрібний був керівник-організатор. Саме тому, на наш погляд, у Е.К. Лепретра вибили показання про О.К. Васюка, як керівника націоналістичної організації, що ставила своїм завданням «Самостоятельное освобождение Украины»[2].

На допиті 22 лютого 1938 р. на вимогу слідчого дати правдиві свідчення щодо існування у Сновській залізничній школі української контрреволюційної організації О.К. Васюк рішуче відповів, що ніколи в жодній контрреволюційній організації не перебував, ніякої контрреволюційної роботи не проводив. Ймовірно, що після такої відповіді з ним провели відповідну «роботу», тому що після наступного запитання слідчого «Вы лжете, будете ли рассказывать правду?» О.К. Васюк заявив, що у 1917 р., працюючи учителем початкового училища в Проскурові, він приєднався до організації українських самостійників, але активної політичної роботи не проводив. У 1929 р. відкрито висловлювався проти колективізації та розкуркулювання. Увійшовши до контрреволюційного

угруповання вів боротьбу проти всіх заходів партії та уряду. Одне рішуче заперечував О.К. Васюк – керівником угруповання він ніколи не був і в організацію він нікого не вербував.

Інший фігурант справи Дмитро Прохорович Мехед народився 8 вересня 1893 р. у с. Роїще Чернігівського повіту (тепер Чернігівського району Чернігівської області) у родині селянина-середняка. Його батько мав 11 десятин землі, двох коней, дві корови, дев'ять голів дрібної худоби. Після закінчення Чернігівського духовного училища та Суразької учительської семінарії працював учителем математики у с. Ладижин Подільської губернії (тепер Вінницької області). У роки Першої світової війни, після закінчення школи прапорщиків, воював у царській армії, наприкінці війни отримав чин поручика. У жовтні 1918 р. Д.П. Мехеда мобілізували до війська гетьмана П. Скоропадського. Після переможного походу військ Директорії він вступив до загонів С. Петлюри. Зі встановленням радянської влади у січні1919 р. служив у Чернігівському 4-му запасному прикордонному полку. У травні того ж року потрапив у полон до отамана Григор'єва, невдовзі утік, повернувся до Чернігова. З квітня 1920 р. знову вчителював: спочатку у рідному селі, згодом у Любецькому районі. У 1931 р. влаштувався математиком у Сновську залізничну школу. Його дружи – Пелагея Кирилівна на момент арешту чоловіка працювала акушером Щорської міської лікарні, син Дмитро навчався у 1-му Ленінградському артилерійському училищі.

Зрозуміло, що людина з такою біографією не могла залишитися поза увагою слідчих органів. На першому ж допиті 11 лютого йому інкримінували український націоналізм та участь у контрреволюційній організації. Д.П. Мехед відразу почав давати зізнавальні показання, згадуючи увесь свій життєвий шлях. Загальне враження від цих зізнань зводиться до того, що винний він був у єдиному: де б не працював – усюди створював хорові колективи та аматорські драматичні гуртки, члени яких співали українських пісень і ставили українські вистави.

За свідченнями Д.П. Мехеда, ще працюючи у Подільській губернії, він перейнявся українським духом. Під час літніх канікул у рідному селі зорганізував хоровий колектив. Відверто зізнавався, що Жовтневу революцію 1917 р. сприйняв вороже, адже йому, як прихильнику української ідеї, лозунги пролетарського інтернаціоналізму були чужі. Восени 1922 р. на учительській конференції в Чернігові зустрівся зі своїм старим знайомим Іваном Арефійовичем Ніцаєм, на той час викладачем хорового співу у Чернігівському інституті народної освіти. Останій начебто розповів йому про існування великої контрреволюційної націоналістичної організації, яка мала на меті відторгнення України від радянської Росії та рекомендував використати українізацію для проведення активної «контрреволюційної» роботи. Ця робота повинна була полягати в аматорських постановках українських п'єс з яскраво вираженим українським змістом та українськими піснями, організації гуртків з вивчення української історії, пробудженні національної самосвідомості

українців. Все це, на погляд слідчих, по суті, означало підготовку повстанських кадрів для боротьби з радянською владою. Своїми свідченнями Д.П. Мехед не міг нашкодити І.А. Ніцаю, який був заарештований набагато раніше – у квітні 1935 р. і за вироком спецколегії Чернігівського обласного суду за статтями 54-10 ч.І УК УСРР (антирадянська націоналістична пропаганда) у січні 1936 р. отримав п'ять років виправно-трудових таборів. Подальша його доля, на жаль, невідома. Натомість збереглися деякі подробиці біографії. Народився Іван Арефійович Ніцай у Чернігові в 1895 р. у родині робітника, отримав вищу освіту, викладав у Чернігівському інституті народної освіти У середині 1920-х рр. став регентом церковного хору у Борисоглібському соборі. За кілька років переїхав до Харкова, де працював секретарем Українського музичного товариства ім. М.Д. Леонтовича. На момент арешту відповідав за художні передачі Чернігівського обласного комітету з радіомовлення[4]. Про те, що І.А. Ніцай заарештований, Д.П. Мехед знав зі статті в обласній газеті «Більшовик».

Самому Д.П. Мехедубуло непереливки під часпроцесу в справі вигаданої НКВС Спілки визволення України (СВУ). Тоді з приводу проведення концертів та вистав без дозволу райвідділу культури його викликали у Чернігівське ГПУ та суворо попередили. Наляканий цим Д.П. Мехед переїхав до Сновська, де влаштувався у залізничну школу. І знову керував хором, який співав українських «шовіністичних» пісень, а серед викладачів проводив «антиколгоспні» розмови[5]. Характеризуючи своїх колег (а разом з тим «членів контрреволюційного антирадянського угруповання»), Д.П. Мехед про О.К. Васюка сказав, що той «був прибічником застарілих методів викладання»[6]. Водночас Д.П. Мехед визнав себе винним у пред'явленому звинуваченні за статтями 72, 76 УК БРСР (антирадянська агітація, член антирадянського угруповання)[7].

Як того вимагали процесуальні дії, у ході слідства проводились очні ставки. Так, 21 березня 1938 р. така відбулась між Е.К. Лепретром і О.К. Васюком. Перший вперто стверджував, що у контрреволюційну групу його завербував Васюк. Другий категорично заперечував факт вербування: «Лепретр меня оговаривает, я никого никогда ни в какую группу не вербовал»8. Очна ставка Д.П. Мехеда та О.К. Васюка у квітні 1938 р. не стала вагомою подвижкою у ході слідства. Д.П. Мехед згадав, що О.К. Васюк висловлював незадоволення заходами радянської влади, схвально говорив про дореволюційні часи. Васюк ці показання підтвердив. Судове засідання залізничного лінійного суду Білоруської залізниці станції Гомель у справі О.К. Васюка та Д.П. Мехеда відбулось 31 травня 1938 р. Д.П. Мехед себе винним визнав частково. Він не заперечував, що служив в арміях П. Скоропадського і С. Петлюри, ставив вистави з української тематики та зорганізував український хор, але зазначив, що: «Ницай меня в контрреволюционную организацию не вербовал, никаких заданий мне не давал. Ни в какой контрреволюционной организации я не состоял и националистом не был».

О.К. Васюк категорично заперечував усі звинувачення: «Виновным себя я не признаю ни в чем, никакой контрреволюционной работы я не вел, кулачества я не поддерживаю и выступал против него. Против займа я не выступал и ничего против подписки не говорил. Я считал и считаю себя безпартийным большевиком, националистом я никогда не был»[1 2 3 * 5 6 7 8 9]. За показаннями свідків, О.К. Васюк критично висловлювався з приводу продовольчої політики партії в 1933 р., говорячи, що ось які у нас черги за хлібом, а його відправляють у Москву, а ще не схвалював поголовне виключення з лав партії за несплату членських внесків. За ухвалою суду справу направили на дослідування.

Мабуть, слідчі виправили свої помилки та добре «попрацювали», бо на допиті 19 серпня 1938 р. Д.П. Мехед свою причетність до української контрреволюційної організації підтвердив цілком і повністю. На суді ж, за його словами, він виявив «малодушие», бо вважав, що, якщо відмовиться від показань, суд винесе м'якіший вирок.

Повторне судове засідання відбулось 28 серпня 1938 р. Д.П. Мехед знову визнав себе винним у постановці п'єс та вивченні пісень національного характеру і у проведенні шкідницької націоналістичної роботи. О.К. Васюк винним себе не визнав. В останньому слові Д.П. Мехед, намагаючись зберегти життя, обіцяв чесною працею спокутувати свою провину. О.К. Васюк заявив, що він не захищає своє життя, яке не потрібне нікому, що він – смертельно хвора людина (гостра форма туберкульозу), просив суд взяти до уваги його похилий вік та винести справедливий вирок.

За вироком залізничного лінійного суду Білоруської залізниці на станції Гомель ст. 72 а і ст. 76 УК БСРР (антирадянська агітація, участь в антирадянській групі) Д.П. Мехед отримав 10 років виправно-трудових таборів, а О.К. Васюк – 8 років таборів на підставі ст. 34а, 34б, 34в УК БСРР (антирадянська діяльність), обох уразили у правах терміном на 5 років[10] 11.О.К. Васюк, відбуваючи покарання, помер у таборі Зуброва Поляна Марійської АРСР 28 серпня 1942 р.[11]. Подальша доля Д.П. Мехеда невідома.

У 1956 р. дружина О.К. Васюка Антоніна Петрівна зверталась до прокуратури Білоруської залізниці з проханням реабілітувати чоловіка, але отримала негативну відповідь. У липні 1988 р. до прокуратури Чернігівської області звернулась донька О.К. Васюка Ольга Олександрівна. 26 липня 1990 р. О.К. Васюк та Д.П. Мехед були реабілітовані Пленумом Верховного Суду СРСР[12].

На початку 1990-х рр. О.О. Урбанович (Васюк) передала до Чернігівського історичного музею ім. В.В. Тарновського сімейні реліквії – посвідчення Міністерства народної освіти від 10 липня 1918 р. про те, що її батько О.К. Васюк перебував на Київських місячних курсах з українознавства для вчителів середніх та вищих початкових шкіл і кілька родинних фотографій. Ці матеріали представлені в експозиції музею, що розповідає про масові репресії 1937-1938 рр. на Чернігівщині.

(За іншими документами у с. Низківка.), *(ГДА СБ України, м. Чернігів, Сир. 14507-п, арк. 2, 47, арк. 40-45,арк. 30, 165, арк. 31, арк. 34, арк. 70, арк. 90, арк. 137, арк. 157., арк. 164. Реабілітовані історією. – т.4. – с.230–234).*

Г.Г.Адруг-Дараган, В.М.Розтальний

Кобець Павло Дем'янович (10.07.1878–1944) – голова Чернігівського повітового виконкому (червень – вересень 1919 р.), голова повітвиконкому (18.11.1919–20.01.1920, 11.05.1920–10.07.1920 рр.), голова повітміськвиконкому (20.01.11.05.1920 р.), голова Бобровицького (Чернігівського) райвиконкому (23.10.1926–17.09.1927 рр.). Народився в с. Роїще Чернігівського повіту, з бідної селянській сім'ї. З раннього дитинства почав працювати по домашньому господарству, а зимової пори навчався в трикласній сільській школі. У 15-річному віці працював чорноробом на цукровому заводі Бродського в Одесі. Пізніше, під час служби в царській армії закінчив фельдшерську школу. Знову повернувся на завод в Одесу, а в травні і грудні 1905 р. вперше залучився до революційної боротьби. Коли почалась Перша світова війна в 1914 р. служив у запасному госпіталі, потім фельдшером на передовій в Галіції. Там П.Д. Кобець зійшовся з петроградськими більшовиками і під їх впливом в січні 1917 р. вступив до РСДРП(б). Після лютневої революції агітував проти політики Тимчасового уряду та війни, його зараховують до неблагонадійних і переводять у тил. В серпні 1917 р. демобілізувався і прибув у рідне село, де почав вести революційну пропаганду серед селян. Незабаром у Роїщі створюється ініціативна група, до складу якої входять прибулі з фронту солдати і представники сільської бідноти, керував групою П.Д. Кобець. Група налагодила зв'язки з Чернігівським комітетом більшовиків і з його допомогою розпочала широку роботу по встановленню Радянської влади у своєму селі. 2 січня 1918 р. на загальних зборах в Роїщі створено сільський ревком на чолі з Павлом Кобцем.

Після звільнення Чернігова в січні 1918 р. від загонів Симона Петлюри, Павло Кобець отримав від червоногвардійців 25 гвинтівок та патрони і організував у Роїщі невеликий загін. А незабаром став командиром революційного загону для боротьби з німецькими окупантами. В березні 1918 р. загін одним з перших дав відсіч німецьким військам в бою в селі Маслаківці, а потім і в селі Довжик.

У травні 1918 р. на губернському підпільному з'їзді Павла Кобця обрали членом губревкому і поклали обов'язок підтримувати зв'язок з городянською, сосницькою, ніжинською підпільними організаціями. П.Д. Кобець багато їздив по губернії, проводив організаційну роботу по підготовці збройного повстання.

У січні 1919 р., коли до Чернігова наблизилися більшовицькі війська, роїщенські партизани на чолі з П.Д. Кобцем допомагали їм у боротьбі з загонами С. Петлюри. А згодом Павло Дем'янович стає старшиною Чернігівського соціалістичного загону О.Ю. Зубка. Однак уже в лютому губком партії відкликав П.Д. Кобця для роботи в Чернігівському повіті. Тут його обрали членом, потім головою повітвиконкому. Павло Дем'янович проводить роботу по встановленню і зміцненню радянської влади, по створенню комітетів бідноти на селах. Багато енергії віддавав вирішенню продовольчої проблеми, паливної кризи, боротьбі з сипним тифом. Це були якраз ті питання, на яких загострювалася увага в рішеннях VII Всеросійського з'їзду Рад в грудні 1919 р. Делегатом цього з'їзду був і Павло Кобець. У дні денікінської навали і наступу білополяків П.Д. Кобець, очолюючи повітовий ревком, бере найактивнішу участь у формуванні військових частин, партизанських загонів, в мобілізації комуністів на відсіч ворогів. Він організовує в повіті пролетарську червону сотню для боротьби з внутрішніми ворогами і сам зі зброєю в руках бере участь в ліквідації банд, йде на найбільш ризиковані операції. «Павла Дем'яновича знали в кожному селі повіту, його любив простий народ. Як голова виконкому, він вникав у всі справи, його глибоко хвилювали питання не тільки волосних і сільських Рад, але й питання життя окремих селян, їх нужди», – так згадував член КПРС з 1917 р. П.В. Петровський, який у 1921 р. був секретарем Чернігівського повітового комітету партії.

У серпні 1921 р. губком КП(б)У переводить П.Д. Кобця в Ніжин, де він обирається головою повітвиконкому. Виконання продподатку, заготівля і вивіз лісу, вилучення церковних цінностей, прийом дітей голодуючого Поволжя, організація дитбудинків та постачання їх продуктами і білизною, боротьба з холерою – це далеко не повний список справ, якими довелось займатися Павлу Дем'яновичу і виконкому під його керівництвом.

З лютого 1923 р. П.Д. Кобець – голова Чернігівського губернського відділу соціального забезпечення, заступник голови губернської робітничо-селянської інспекції, а з січня 1924 р. по липень 1925 р. – голова Чернігівської губернської судоземельної комісії. У зв'язку з ліквідацією губерній, П.Д. Кобець переходить на низову радянську роботу і 23 липня 1925 р. обирається головою Куликівського, а з жовтня 1926 р. по вересень 1927 р. – Бобровицького (Чернігівського) райвиконкомів. З вересня 1927 р. він на господарській роботі: очолює Чернігівський спирто-горілчаний завод, потім Чернігівське відділення Торгсин.

У 1933 р. Павла Кобця призначають директором Чернігівського обласного історичного архіву. Під його керівництвом було зібрано і систематизовано значний матеріал по історії партійної організації і громадянської війни на Чернігівщині, підібрані документи і спогади для збірника «Жовтнева революція і громадянська війна на Чернігівщині», підготовлено багато публікацій в періодичній пресі. Одночасно П.Д. Кобець в 1932–1935 рр. очолював обласну партизанську комісію. Обирався він і делегатом ряду Всесоюзних і Всеукраїнських з'їздів Рад. На X

Всеукраїнському з'їзді Рад у квітні 1927 р. його було обрано членом ВУЦВК. У 1927–1929 рр. П.Д. Кобець член президії Чернігівського окрвиконкому, а в1933–1935 рр. – член президії Чернігівського облвиконкому. Обирали його членом губкому партії, бюро райкомів та повіткомів КП(б)У.

Відзначаючи 15-у річницю Червоної Армії, президія Чернігівської міськради постановила підняти клопотання про нагородження П.Д. Кобця і його товаришів Євгена Петровського, Гаврила Печерного, Захара Юдашкіна орденом Червоного Прапора, «як видатних борців за діло революції».

21 серпня 1936 р. П.Д. Кобець був виключений з партії і знятий з посади директора Чернігівського обласного архіву. 17 травня 1938 р. його заарештували, а 23 листопада 1939 р. Особлива нарада при НКВС СРСР засудила Павла Кобця до 5 років заслання в Казахстан, де він і помер у 1944 році. Реабілітований 28 липня 1956 року.

Шурпа Микита Наумович (1897 р.н.) – голова Бобровицького (Чернігівського) райвиконкому (08.08.1923–29.09.1925 рр.). Народився в с. Роїще. Член КП(б)У з 1920 р. З 20 червня 1922 р. заступник заввідділом управління Чернігівського повітвиконкому. З 1 березня по 8 серпня 1923 р. голова Пакульського райвиконкому. 8.08.1923–29.09.1925 рр. та у вересні-жовтні 1926 р. – голова Бобровицького (Чернігівського) райвиконкому. З 1926 р. голова Городнянського райвиконкому. У листопаді 1927 р. обраний членом Чернігівського окружкому КП(б)У.

Зі спогадів

Льодова Ганна Іллівна: «Моя бабуся – Доменська Хавронія Никифорівна, мала велику сім'ю – було 5 дітей. Дуже тяжко працювали, мали чимале хазяйство. У 30-ті роки сім'ю розкуркулили і вислали до Сибіру. Погнали всю сім'ю, крім однієї донечки. Забрали чоловіка, двох синів, невістку, доньку. У Сибіру тяжко працювали на лісоповалі. Там загинула невістка і чоловік. З меншою донькою жили у одному бараці. Одного разу посеред ночі кажу: «*Будемо тікати, якщо залишимося, то теж загинемо».* Встали і пішли. Так сталося, що нас ніхто не зупинив. Я стара, а донька мала. Ішли дуже густими лісами, такими густими, що не було видно і неба. На щастя на нашому шляху не зустрілися хижі звіри, яких у тих лісах на той час було доволі. Йшли довго, аж ось почули гудок паровоза. Так і вийшли до залізничної станції, і повернулися з далекого Сибіру у рідне Роїще.

Записала зі слів своєї мами Валентина Бабич

Рудківська сільська рада

(села Рудка, Селянська Слобода)

Білий Григорій Іванович, 1880 р.н., с. Рудка Чернігівського р-ну. Українець, освіта початкова. Проживав у с. Рудка, вантажник. Заарештований 14.03.1933 р. за постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 29.04.1933 р. за ст.54-10 КК УСРР висланий до Північного краю умовно. З-під варти звільнений. Реабілітований 16.06.1989 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.7584) (РІ., т.3. – с.334).*

Білий Григорій Іванович, 1904 р.н., с. Рудка Чернігівського р-ну. Українець, освіта початкова. Проживав у с. Рудка, селянин. Заарештований 19.07.1928 р. За вироком Чернігівського окружного суду від 24.09.1928 р. за ст.ст.17-54-8 КК УСРР позбавлений волі на 5 років. Реабілітований 30.06.1999 р.*(Держархів Чернігівської області, ф.Р-328, оп.5, спр.330) (РІ., т.3. – с.334).*

Білий Самуїл Хомич, 1906 р.н., с. Рудка Чернігівського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у м. Чернігів, чорно робочий. Заарештований 09.12.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 10.12.1937 р. за проведення антиколгоспної агітації, розповсюдження провокаційних чуток ув'язнений до ВТТ на 10 років. Реабілітований 18.08.1989 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.9377) (РІ., т.3. – с.335).*

Вершняк Василь Іванович (1913–1950) – с. Селянська Слобода, службовець, реабілітований 1978 р. *(ШК. – 1991. – 11 квітня).*

Вирва Василь Михайлович, 1890 р.н., с. Рудка Чернігівського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Рудка, одноосібник. Заарештований 10.04.1931 р. за ст.54-8 КК УСРР. 28.05.1931 р. включений в загальну операцію по вилученню куркулів. Справу припинено. Реабілітований 14.08.1997 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.3157) (РІ., т.3. – с.518).*

Вирва Семен Дмитрович, 1890 р.н., с. Рудка Чернігівського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Рудка, одноосібник. Заарештований 16.04.1931 р. за ст.54-8 КК УСРР. 28.05.1931 р. включений в загальну операцію по вилученню куркулів. Справу припинено. Реабілітований 14.08.1997 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.3157) (РІ., т.3. – с.518).*

Вирва Семен Микитович, 1880 р.н., с. Рудка Чернігівського р-ну, українець, малописьменний. Проживав у с. Кам'янка Менського р-ну, одноосібник. Заарештований 31.12.1932 р. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 29.03.1933 р. за ст.54-10 КК УСРР висланий до Північного краю на 3 роки. Реабілітований 31.07.1989 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.7345) (РІ., т.3. – с.518).*

Вовк Олександр Микитович, 1881 р.н., с. Селянська Слобода Чернігівського р-ну, українець, малописьменний. Проживав у м. Чернігів, пічник. Заарештований 11.09.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 17.09.1937 р. за проведення антирадянської агітації ув'язнений до ВТТ на 8 років. Реабілітований 23.05.1989 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.1704) (РІ., т.3. – с.535).*

Гончар Кирило Петрович, 1906 р.н., с. Рудка Чернігівського р-ну, українець, малописьменний. Проживав у с. Спицько-Рогізки Березнянського р-ну (нині с. Лугове Менського р-ну), одноосібник. Заарештований 02.01.1933 р. 08.04.1989 р. звільнений. Реабілітований 18.06.1989 р.*(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.6892) (РІ., т.4. – с.323).*

Гончар Кіндрат Фокич, 1911 р.н., с. Рудка Чернігівського р-ну, українець, малописьменний. Член ВЛКСМ. Проживав у с. Рудка, одноосібник. Заарештований 19.07.1928 р. За вироком Чернігівського окружного суду від 24.09.1928 р. за ст.ст.15-58-8 КК УСРР засуджений до позбавлення волі на 8 років. Реабілітований 30.06.1999 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-328, оп.5, спр.330) (РІ., т.4. – с.324).*

Гончар Петро Юхимович, 1879 р.н., с. Рудка Чернігівського р-ну, українець, малописьменний. Проживав у с. Спицько-Рогізки Березнянського р-ну (нині с. Лугове Менського р-ну), одноосібник. Заарештований 02.01.1933 р. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 08.04.1933 р. за ст.54-10 КК УСРР висланий до Північного краю на 3 роки умовно. Реабілітований 18.06.1989 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.6892) (РІ., т.4. – с.324).*

Гончаров Костянтин Михайлович, 1879 р.н., с. Рудка Чернігівського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у м. Чернігів, одноосібник. Заарештований 01.11.1931 р. за ст.54-11 КК УСРР. 05.02.1932 р. справу припинено. 16.01.1932 р. звільнений. На час другого арешту без певних занять. Заарештований 08.12.1937 р. За вироком спец колегії Чернігівського облсуду від 11.02.1938 р. за ст.54-10 ч.1 КК УРСР засуджений до позбавлення волі у ВТТ на 8 років. Реабілітований 25.11.1996 р., 16.06.1993 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.851; ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр.2069-п) (РІ., т.4. – с.327*).

Гончаров Микола Фокич, 1896 р.н., с. Рудка Чернігівського р-ну. Українець, освіта середня. Проживав у с. Андріївка Чернігівського р-ну, директор школи. Заарештований 01.11.1937 р. 02.07.1938 р. звільнений на підписку про невиїзд. Рішення по справі відсутнє. Заарештований 25.08.1938 р. За вироком Чернігівського облсуду від 19.01.1939 р. за ст.54-10 ч.1 КК УРСР засуджений до позбавлення волі у ВТТ на 5 років. Реабілітований 12.06.1968 р. *(ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр.185-п) (РІ., т.4. – с.327).*

Гуз Яків Микитович, 1877 р., с. Рудка Чернігівського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Рудка, без певних занять. Заарештований 07.10.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській обл. від

21.10.1937 р. за проведення антирадянської агітації ув'язнений до ВТТ на 10 років. Реабілітований 22.05.1989 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.1637) (РІ., т.4. – с.395).*

Заворотний Іван Макарович, 1895 р.н., с. Рудка Чернігівського р-ну. Проживав у с. Рудка, тесля. Заарештований 13.09.1939 р. За вироком Чернігівського облсуду від 16.12.1939 р. за ст.54-10 ч.1 КК УРСР засуджений до позбавлення волі на 2 роки 6 місяців. Реабілітований 19.10.1990 р. *(ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр.404-п) (РІ., т.5. – с.91).*

Заворотний Микола Іванович, 1881 р.н., с. Рудка Довжицького (нині Чернігівського) р-ну, українець, малописьменний. Проживав у с. Жукотки Довжицького (нині Чернігівського) р-ну, селянин. Заарештований 07.05.1936 р. за ст.ст.7-54-13 КК УСРР. 28.05.1926 р. звільнений на підписку про невиїзд. Рішення по справі відсутнє. Реабілітований 30.07.1999 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-328, оп.36, спр.224) (РІ., т.5. – с.91).*

Заворотний Олексій Макарович, 1897 р.н., с. Рудка Чернігівського р-ну, українець, малописьменний. Проживав у м. Чернігів, робітник. Заарештований 10.06.1932 р. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 03.11.1932 р. за ст.54-10 КК УСРР висланий до Північного краю на 3 роки. Реабілітований 14.06.1989 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.6638) (РІ., т.5. – с.92).*

Здоровець Микола Аврамович, 1902 р.н., с. Березівка Чернігівського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Рудка Чернігівського р-ну, одноосібник. Заарештований 29.12.1932 р. За постановою судової «трійки» при Колегії ГПУ УСРР від 15.05.1933 р. за ст.54-11 КК УСРР висланий до Північного краю на 3 роки. Реабілітований 19.06.1967 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.8733–8747) (РІ., т.5. – с.130).*

Калиниченко Макар Антонович, 1893 р.н., с. Рудка Чернігівського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Рудка, колгоспник. Заарештований 05.01.1933 р. За постановою судової трійки при Колегії ГПУ УСРР ув'язнений до концтабору на 3 роки. Реабілітований 19.06.1967 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.8733–8747) (РІ., т.5. – с.221).*

Коновець Опанас Корнійович, 1896 р.н., с. Рудка Чернігівського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Рудка, одноосібник. Заарештований 26.04.1933 р. За постановою судової «трійки» при Колегії ГПУ УСРР від 15.05.1933 р. за ст.54-11 КК УСРР ув'язнений до концтабору на 3 роки умовно. Реабілітований 19.06.1967 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.8733–8747) (РІ., т.5. – с.445).*

Кравчук Іван Михайлович, 1888 р.н., с. Рудка Чернігівського р-ну, українець, малописьменний. Проживав у с. Рудка, без певних занять. Заарештований 31.03.1930 р. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 29.04.1930 р. за ст.54-10 КК УСРР висланий до Північного краю на 3 роки. Реабілітований 23.10.1989 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.11679) (РІ., т.5. – с.545).*

Майсерик Степан Павлович, 1910 р.н., с. Селянська Слобода Михайло-Коцюбинського (нині Чернігівського) р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у м. Чернігів, водій. Заарештований 16.09.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській обл. від 28.09.1937 р. за проведення антирадянської агітації ув'язнений до ВТТ на 10 років. Реабілітований 14.06.1958 р.*(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.3452) (РІ., т.6. – с.337).*

Мурашко Андрій Іванович, 1898 р.н., с. Рудка Чернігівського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Рудка, одноосібник. Заарештований 07.03.1931 р. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 09.05.1931 р. за ст.54-10 КК УСРР висланий до Північного краю на 3 роки. На час другого арешту – колгоспник. Заарештований 15.11.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській обл. від 29.11.1937 р. за проведення антирадянської агітації ув'язнений до ВТТ на 8 років. Відбував покарання у Волзькому ВТТ. Реабілітований 20.07.1989 р., 23.08.1989 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.5973, 9220) (РІ., т.6. – с.502).*

Мурашко Григорій Іванович, 1889 р.н., с. Рудка Чернігівського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Рудка, теля. Заарештований 30.10.1931 р. за ст.54-11 КК УСРР. 13.12.1931 р. звільнений на підписку про невиїзд. 05.02.1932 р. справу припинено. Заарештований 29.12.1932 р. За постановою судової «трійки» при Колегії ГПУ УСРР від 15.05.1933 р. за ст.54-11 КК УСРР висланий до Північного краю на 3 роки. Реабілітований 25.11.1996 р., 19.06.1967 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.851, 8733–8747) (РІ., т.6. – с.503).*

Подтергер Йосип Кузьмич (1888–1937) – с. Рудка, теля в колгоспі і по найму, реабілітований 1989 р. *(ШК. – 1990. – 29 листопада).*

Сапон Іван Іванович (1888–1933) – с. Рудка, колгоспник, реабілітований 1967 р. *(ШК. – 1990. – 1 грудня).*

Федорченко Тихон Костянтинович (1904–1933) – с. Селянська Слобода, робітник на будівництві залізничного мосту, реабілітований 1989 р. *(ШК. – 1991. – 27 квітня).*

Шульга Іван Григорович (1890–1931) – с. Рудка, селянин, реабілітований 1989 р. *(ШК. – 1991. – 27 квітня).*

Шух Харитон Евфимович, 25 лет, расстрелян 2 мая 1920 г., ПМЖ – Черниговский уезд, Довжицкая волость, Чернечья Слобода, украинец, женат, хлепопашец *(РІ., т.4. – с.557).*

Наталія Борисенко

Куркулі-підбурювачі

У справі трьох жителів с. Рудка: Мурашка Андрія Івановича, Шульги Івана Григоровича, Сапона Костянтина Івановича міститься протокол Президії Рудківської сільради Чернігівського району, під час засідання якої слухалась інформація голови сільської ради про «политическое состояние с. Рудки». Зазначалось, що у селі є куркульський елемент, що будь-яким чином намагається зірвати заходи радянської влади, а саме утворення колгоспу.

На чолі групи куркулів стоїть Мурашко Іваном Ілліч, а до її складу входить його син – Мурашко Андрій Іванович та інші куркулі села.

Ця куркульський елемент організовує підкуркульників і здійснює свою агітаційну роботу під час проведення зборів «стараясь всячески сорвать следующие», а також долучає до своєї діяльності карників, які неодноразово були помічені у грабунках, пожежах, хуліганстві та залякуванні мирних трудящих.

Тому Рудківська сільська рада має намір «звернутися до Райотдела ДПУ из проханням ізоліровать ція гр-н як найскорейшому порядку, що дасть змогу получить колективизацию» *[1].*

Першим свідком за даною справою виступив тодішній голова сільської ради, який свідчив, що «группа кулаков, которая возглавляемая бывшим дьяком Мурашком Иваном Ильичом проводит бешенную агитацию, как на собраниях так и среди бедняков посредством запугивания через уголовного элемента, а так же другими методами, которые в результате сказались на коллективе из которого недавно вышли 3 человека».

Підмовлена куркулями біднота не пропускає жодних зборів, на яких відкрито виступає проти колективізації, висловлюючись: «Не идите в колектив ибо везде, где таковой имеется, то все оборваны, голодные, зачем он вам, когда будет война, вас всех перевешают» або «Что это за советская власть когда она кулаков из квартир выгоняет и распродает имущество».

Також свідок стверджував, що карний елемент, який співпрацює з куркулями навіть мав намір вбити його. Так, 20 лютого 1931 р., йдучи напідпитку вулицею, зазначені карники «между собой говорили, что если убить…председельрады и еще одного активиста, котрого по имени не называли, то колгосп весь разбежится и года два еще без него проживем» *[2].*

Через три дні 07.03.1931 р. щодо Мурашка Андрія Івановича та Шульги Івана Григоровича Районним Відділенням ДПУ було видано постанову про початок слідства, визначення запобіжного заходу і висунення звинувачення зазначеним особам у тому, що вони «систематично по селу Рудці Чернігівського р-ну проводили агітацію проти міроприємств радвлади», що мало ознаки злочину, передбаченого ст. 54-10 КК УРСР. Мірою ж запобіжного заходу для затриманих було визначено утримання під вартою у Чернігівському Бупрі [3], а 20.03.1931 р. Районним Відділом ДПУ 3-го сектора ДПУ УРСР щодо Сапона Костянтина Івановича було видано постанову про початок слідства за ст. 54-10 КК УРСР в тому, що по с. Рудка проводив агітацію проти колективізації серед бідняцько-середняцької маси *[4].*

Опитані у якості свідків члени Рудківської сільської ради та місцевого виробничого товариства в цілому повторювали свідчення голови сільради *[5].*

Деякі зі згаданих свідками карники, підкуркульники та біднота іноді у своїх показах згадували про те, що «вся біднота у селі залякана куркулями Мурашком І.І., Мурашком А.І., Заворотним О.М., Сапоном Г.К. та багатьма іншими», інші припускали існування шаленої куркульської агітації серед

місцевого жіноцтва, бо як тільки один з свідків надумає вступити до колективу, дружина починає його всіляко відмовляти, «по видимому их кто-то настраивает» *[6].* Така ж узагальнена, позбавлена конкретики інформація була донесена до слідства і щодо антирадянської діяльності обвинувачених та розповсюдження ними чуток про майбутню війну *[7].*

Самі ж обвинувачені під час допитів свою вину у проведенні систематичної агітації проти колективізації та заходів радянської влади на селі не визнали.

На допиті Мурашко Андрій Іванович показав, що «*виновним себе у агітації проти колективізації я не визнаю і поясню, ніколи у мене в хаті ніхто з куркулів с. Рудка не збірався, також я ні до кого не ходив на таємні наради по справі підбурювання підкуркульників, які виступали проти міроприємств радвлади не знаю нічого» [8].*

У протоколі допиту обвинуваченого Шульги Івана Григоровича взагалі відсутні будь-які показання, щодо суті справи *[9],* а Сапон Костянтин Іванович під час допиту зазначив: «Я гадаю, що мене розкулачено не по правилам, тому що я заробив все майно моє… і воно мусить бути моїм, такого права ні в однієї душі нема, щоб забирати чуже майно. Я признаюсь, що я ворог радвлади, за це я прихильним до неї ніколи не буду» *[10].*

*Спираючись на вищезазначене, с*лідством було вирішено, що: «Кулаки: Мурашко Андрей Іванович, Шульга Іван Григорович та Сапон Костянтин Іванович весь час мають зв'язок з карним елементом, який вони використовують на агітацію проти Радвлади та її міропримства та на теракти і що перебування вищезгаданих куркулів на Україні являється опасним, а тому гадав-би слід справу № 485 … Надіслати до Особливої Наради при Колегії ДПУ УСРР з клопотанням вислати їх у Північний Край терміном: 1) Мурашко Андрея Івановича – На вісім років, 2) Шульгу Івана Григоровича – На вісім років, 3) Сапона Костянтина Івановича – «ЧОТИРИ» *[11].*

Проте покарання для фігурантів справи було іншим. Відповідно до витягів з протоколів Особливої Наради при Колегії ДПУ УСРР від 09.05.1931 р.: Мурашка А.І. та Шульгу І.Г. «выслать через ПП ОГПУ в Северный Край сроком на 3 года, считая срок с 7/III-31 г. К месту ссылки направить этапом.» *[12],* а Сапона К.І. «из-под стражи ОСВОБОДИТЬ» *[13]*.

20 липня 1989 р. для всіх обвинувачених у справі було поставлено крапку – всіх трьох було реабілітовано у зв'язку з відсутністю у їх діях складу інкримінованого їм злочину [14]. (Держархів Чернігівської області, ф. Р-8840, оп. 3, спр. 5973, арк. 2, арк. 4-5, арк. 1, арк. 23-24, арк. 14-17, арк. 7, арк. 18-21, арк. 11, арк. 8, арк. 25, арк. 31-32, арк. 33-34, арк. 35, арк. 36-38, 41).

Про групу куркулів з Селянської Слободи

11 вересня 1937 р. за ІІ категорією (як менш активних, але ворожих владі елементів, яких слід було депортувати) було заарештовано одразу трьох уродженців с. Селянська Слобода Чернігівського району: Седька Григорія Микитовича, Вовка Олександра Микитовича та Петрушка Василя Лаврентійовича.

Наступного дня, після арешту, були опитані майже одні і ті ж свідки – переважно представники активу села, які у своїх свідченнях «викривали» існування організованої куркульського угруповання, що активно намагалось гальмувати процес колективізації на селі. До складу цього угруповання і входили зазначені вище громадяни.

Наприклад, **Седько Григорій Микитович**, під час допиту стверджував: «Никакой антисоветской деятельностью я не занимаюсь». А також заперечував зв'язки з куркулями і здійснення з ними активістської антирадянської роботи серед колгоспників *[1].*

Хоча голова місцевої сільської ради, як свідок та людина, що ставила свій підпис під довідкою-характеристикою на заарештованого *[2],* стверджував: «Седько Г.М. – самый крупный кулак нашего села» *[3].* Батько Григорія Седька мав до революції велике куркульське господарство та, як до революції 1917 р. так і після неї, користувався найманою працею у господарстві – «имел батраков два человека».

У самого ж Седька Г.М. також було велике куркульське господарство, а у 1932 р. його розкуркулили і хотіли вислати з села, але від заслання Г.Седько втік невідомо куди і лише 1935 р. він з'явився у м. Чернігові, де і проживав до арешту.

Також він має зв'язок з куркулями с. Селянська Слобода: з Сидьком Іваном Матвійовичем, Вовком Олександром Микитовичем та ін.

Седько Г.М. підмовляв селян, щоб ті не йшли до колгоспу, а коли в місті зустрічав колгоспників з Селянської Слободи, то серед них поширював чутки «пораженческого характера: «… скоро переменится власть и что скоро повернуть отобранное у кулаков все имущество, я тоже поверну свою хату и имущество, которое у меня взято при раскулачивании» *[4].*

Інший свідок стверджував, що заарештований «всегда был против всех мероприятий соввласти, выступая в 1929 г. против хлебоздачи государству он говорил, что если отдать хлеб за бесценок, то лучше я его закопаю в землю», а також додав, що особисто у Седька Г.М. відкопував ями з хлібом у підвалі, де було закопано біля 80 пудів жита.

Також зазначалось: «Он в 1918 г. состоял членом союза хлеборобов, выдавал красных партизан и преданных людей соввласти, он ездел на совещания в контрразведку сообщал… В данное время он истолковует в контрреволюционном духе сталинскую конституцию, посылает всех кулаков в сельсовет требовать дома и имущество» *[5].*

Спираючись на вищезазначене, слідство вирішило, що попри те, що будучи допитаним у якості звинуваченого Григорій Седько винним себе не визнав, свідчення свідків повною мірою викривають його провину, а тому слідчу справу щодо нього було направлено на розгляд Трійки УНКВС, за постановою якої від 17.09.1937 р.: «Седько Григория Никитовича заключить в ИСПРАВТРУДЛЕГЕРЬ сроком на ДЕСЯТЬ ЛЕТ, считая срок с 11.09 – 1937 г.» *[6].*

Як у подальшому склалася доля засудженого з матеріалів його справи визначити неможливо, але у аналогічній справі його односельця – Майсерика С.П. міститься довідка Жукотківської сільської ради від 16.05.1958 р., у якій зазначено, що Седько Г.М. помер у 1953 р. *[7].*

11.09.1937 р. було заарештовано **Вовка Олександра Микитовича**.

Довідка з Селянсько-Слобідської сільської ради та свідки стверджували, що до революції Олександр Вовк був куркулем і у його господарстві використовувалась праця наймитів.

1930 року його було затримано за антирадянську контрреволюційну діяльність: «за то, что он Вовк со своей группой кулаков … сорвали общее собрание села и разгоняли собрание, на котором стоял вопрос о коллективизации и самооблажении за что он был под следствием и … сидел в тюрьме несколько месяцев». Після розкуркулення в 1931 році Вовк О.М. виїхав з села до Ленінграду, а в 1932 р. його було вислано на Урал, як куркуля, але з висилки він незабаром повернувся, а в 1935 р. переїхав до Чернігова.

Свідки стверджували, що «Гражданин Волк Александр имеет связь с кулаками с. Сель.Слободы Седько Григорием и др.», «настроен антисоветски-террористически, занимается антисоветской деятельностью и пускает пораженческого характера слухи, а також погрожує активу села: «Зачем вы продали мой дом? Вы, говорит, знаете, что есть уже закон, который гласит о возврате имущества всем кулакам, подождите придет время я с вами посчитаюсь, а если вы не знаете этого закона, то я вам его укажу, будете помнить долго».

Один зі свідків – племінник заарештованого, стверджував, що дядько висміює його та колгоспників висловлюючись: «что ему гораздо лучше живеться, что он работает тепер 8 часов не так как мы целыми сутками и ничего не имеете от этого, а я живу хорошо получаю 500 рублей в месяц» *[8].*

Під час свого допиту Олександр Вовк стверджував, що не вважає себе розкуркуленим, бо в той час знаходився на заробітках у Новій Москві, а дружина, залишившись одна, не змогла сплатити податки, тому частину майна довелося спродати.

Також додав, що від висилки не переховувався, а просто виїхав на заробітки до Нової Москви. Антирадянською агітацією ніколи не займався *[9].*

Слідство ж вирішило, що показання свідків цілком викривають Вовка О.М. у інкримінованому йому злочині, тому справу було передано на розгляд Трійки УНКВС, яка вирішила «заключить в ИСПРАВТРУДЛАГЕРЬ сроком на ВОСЕМЬ ЛЕТ, считая срок с 11.IX-37 г.» через виказування на адресу активу терористичних настроїв та проведення антирадянської агітації *[10].*

Третім заарештованим 11.09.1937 р. став **Петрушко Василь Лаврентійович**. За словами свідків – це найбільший ворог колективізації, який у 1932 р. під час обговорення питання створення колгоспу на загальних зборах села Селянська Слобода у складі куркульської організації, яка нараховувала 16-18 осіб, зірвав збори.

За проведену антирадянську роботу Петрушка В.Л. засудили і заслали на 5 років. Після відбуття покарання він проживає у Чернігові, а коли навідується до села, поводить себе як хуліган, а також розповсюджує антирадянські плітки: «Вы в колзхозах живете хуже меня я без колхоза проживу лучше. Я буду работать сам на себя, а в колхозе работают незнамно на кого»»

Стверджували також, що «Петрушко В.Л. после освобождения стал на путь террора под видом хулиганства, пытался нанести побои члену сельсовета … Эта вылазка Петрушко характеризует, что он способен устраивать терроры над активистами села. В настоящее время настроен антисоветски на почве кулачества порезал ... лучшую колхозницу». Тому свідок зробив висновок, що заарештований ненавидить колгоспників *[11].*

Хоча Василь Петрушко під час допиту 14.09.1937 р. показав, що антирадянською діяльністю: «я не занимался и предъявленных мне фраз антисоветского содержания я нигде не говорил. Я же категорически отрицаю, пораженческого содержания слов я не говорил». Стверджував: «Никакой связи с кулаками и уголовниками не имею и не имел раньше» *[12].*

Слідство ж в котрий раз вирішило, що покази свідків доводять його злочинні дії, а також «принимая во внимание, что Петрушко является соцопасным» його справа була передана на розгляд Трійки УНКВС, яка постановила для Василя Петрушка міру покарання – ув'язнення в ВИПРАВТРУДТАБОРІ строком ДЕСЯТЬ років, рахуючи термін з 11.09.1937 р. *[13].*

Перебуваючи у місцях відбування покарань у 1939 р. Петрушко В.Л. *[14]* та Вовк О.М. подавали скарги у всі можливі інстанції з проханням повторно переглянути їх справи і обґрунтування винесення Трійкою УНКВС. Проте у обох випадках, у скаргах засудженим було відмовлено і вироки залишені без змін *[15], [16].*

Такими, що підпадають під дію Указу Президії Верховної Ради СРСР від 16.01.1989 р. «Про додаткові заходи щодо відновлення справедливості щодо жертв репресій, що мали місце у період 30-40-х і початку 50-х років» Вовк Олександр Микитович [17], *Петрушко Василь Лаврентійович* [18], *Седько*

Григорій Микитович [19*] визнані у 1989 р. (Держархів Чернігівської області, ф. Р-8840, оп. 3, спр. 10442, арк. 8, арк. 6, арк. 16, арк. 10-11, арк. 12-16, арк. 17-18, Держархів Чернігівської області, ф. Р-8840, оп. 3, спр. 3452, арк. 78, Держархів Чернігівської області, ф. Р-8840, оп. 3, спр. 1704, арк. 6, 10-19, арк. 8, арк. 21, 23, Держархів Чернігівської області, ф. Р-8840, оп. 3, спр. 8847, арк. 11, 13, арк. 9, арк. 17-19, арк. 42-43, 45-46, 49-50, 52-53, 56, 57, арк. 37-39, 41, 44, 47-48, 51, 54-55, 58-59, Держархів Чернігівської області, ф. Р-8840, оп. 3, спр. 1704, арк. 24, арк. 25, Держархів Чернігівської області, ф. Р-8840, оп. 3, спр. 8847, арк. 60, Держархів Чернігівської області, ф. Р-8840, оп. 3, спр. 10442, арк. 20).*

Замах на сількора

24 вересня 1928 року Чернігівський Окружний Суд виніс вирок, щодо громадян с. Рудка Бобровицького району Чернігівської округи: Гончара Кіндрата Фокича, Білого Григорія Івановича, Сапона Софрона Степановича, які обвинувачувались в тому, що 08 липня 1928 року у с. Березівка того ж району «заподіяли терористичного акта, скерованого проти сількора – діяча революційних селянських організацій, зробивши замах на вбивство сількора, переслідуючи його зі зброєю в руках з метою забити, але не виконали цього по обставинам от них не залежним, себ-то, в злочині, що його передбачає 17-54-8 арт. КК».

«Постраждалий» декілька років був сількором газети «Червоний стяг» і писав статті про життя сіл, які входили у Рудківську сільраду. Також писав і про місцевих хлопців, помічених у хуліганстві *[1].*

20 травня 1928 року у газеті «Червоний стяг» було надруковано статтю під заголовком «Під крилом сільради», у якій зазначалось що Рудківська

Під крилом сільради.

(Село Рудка, Бобровицького р.).

Небагато минуло часу, коли уло оголошено війну самогону. оширено боротьбу з ним. Але езабаром щось стомилися „борці". нову заворушилися самогонщики. сь, наприклад, перед храмом на ра наварили самогону силу. Чо ири парові апарати були пере антажені замовами, не встигали ереганяти брагу. І все це робить н під теплим крилом сільради, лова її є прибічник самогоно варіння — братуха його має власного апарата.

„Весело" храмували, далеко „краще", ніж у мінулі роки! Билися і кіллям, і кулаками, де кому на десять років життя, здоров'я позбавили!

А район чомусь не відрядив навіть міліціонерів, щоб стежили за порядком. А це на храмах треба завжди робити.

Несподіваний.

сільська рада підтримує самогонщиків, навіть сам голова сільради, брат якого має самогонний апарат *[2].*

Всі селяни були впевнені, що цю замітку написав саме «постраждалий» позивач, але авторство статті було анонімним, підписана вона була ім'ям «Несподіваний».

08 липня 1928 р. сількор разом з представником Бобровицького райвиконкому, повертались з загальних зборів у с. Рудка щодо проведення свята до Міжнародного Дня кооперації та 5-річчя Конституції СРСР додому через с. Березівка. Назустріч їм йшла група молодих людей у нетверезому стані, одним з них був Гончар Кіндрат Фокич – брат голови Рудківської сільської ради про якого і було написано статтю. Двох інших сількор не знав, відомо йому було лише, що вони жителі Рудки, як з'ясувалось згодом – підсудні Сапон Софрон Степанович та Білий Григорій Іванович.

Підсудний Кіндрат Гончар зупинив сількора «и начал предлагать пойти с ним, но куда не сказал.» Коли ж позивач відмовився, Гончар К.Ф. його «обругал… нецензурными словами». В цей час сількор помітив, що всі хлопці озброєні: у руках Гончара К. – обріз гвинтівки, у Сапона С.С. – долото, у Білого Г.І. – невеличкий ніж. Він намагався залишити місце зустрічі, але відійшовши кілька кроків, побачив що підсудні його наздоганяють викрикуючи: «уб'ємо!». «Постраждалий» разом зі своїм знайомим забігли до одного з дворів, де попросили господарів вийти на вулицю та подивитись, хто за ними женеться, але зі слів господарів двору, а згодом і свідків, на вулиці вони нікого не побачили.

Як стверджував заявник, Сапон та Білий пробігли повз двір, де вони ховались і після цього сількор пішов додому *[3].*

Один зі свідків стверджував, що цього ж дня у кінці села зустрів підсудного Гончара К.Ф. з обрізом гвинтівки. Який гнівно висловлювався в бік сількора *[4].*

Всі підсудні за даною справою свою вину заперечували.

Під час допиту Кіндрат Гончар стверджував, що кореспондента знав, але йому не було відомо чи саме той написав статтю про них з братом, якої, до речі, не читав. В той день з сількором він лише привітався і зброї при ньому не було. Додав, що зброя – обріз у родині є, але належить він комусь з його братів і сам Гончар К. цієї зброї ніколи не бачив *[5].*

Білий Григорій та Сапон Софрон також стверджували, що в той день у них зброї не було і відповідно ні за ким вони з нею не бігали, щодо сількора, то Білий Г. не мав до нього злоби, а Сапон С. взагалі його не знав *[6].*

Проте Окружний Суд, взявши до уваги вищезазначене і враховуючи результати обшуку у помешканні Кіндрата Гончара, який виявив обріз «Вінчестер» та 20 набоїв до нього, вирішив, що звинувачення щодо зазначених осіб у судовому слідстві цілком доведене.

До речі, свідчення тих свідків, які б могли довести невинуватість підсудних, Суд розцінив «як не істотні» та не взяв до уваги.

Також у вироку зазначалось: «Переходячи до обрання міри соцзахисту підсудним Окрсуд бере до уваги, що вони намагалися вчинити терористичний акт і вбити селькора…, який своєю повсякденною роботою спріяв Рад-владі, переводити боротьбу з незаконними вчинками, що виникають із сільського життя. А тому, щоб попередити надалі такі терористичні акти над сількорами і дати можливість Радянським селькорам особисто на селі проводити ту роботу освітлення, що поклала Радвлада на селькорів у сучасний момент. Окрсуд вважає за необхідне... Позбавити волі з суворою ізоляцією…ГОНЧАРА – на вісім років /8/, а САПОНА та БІЛОГО по п’ять років /5/, з конфіскацією особистого майна по 20 крб. у кожного на користь Держави, обмежити громадськи права на п’ять років кожного, після звільнення з Бупру» *[7].*

Перебуваючи у Чернігівському Бупрі, 25.09.1928 р., засуджені Гончар К.Ф., Сапон С.С., Білий Г.І. подали касаційну скаргу до Верховного Суду УСРР. У чкій вони наголошували, що вважають вирок щодо себе невірним, посилаючись на наступні обставини: неврахування Судом свідчень свідків, що могли б довести невинуватість підсудних; невірну класифікацію інкримінованого їм діяння, оскільки ст. 54-8 КК «говорит о контр-революционной организации и террористических актах, чего в данном случае не было»; суворість покарання, як до осіб, що раніше не притягувались до відповідальності. До того ж матеріали справи показують, що для замаху на сількора засудженими зроблено нічого не було. Тому: «Ввиду всего изло-женного мы просим…настоящий приговор по данному делу отменить» *[8].*

Проте, розглянувши справу за касаційною скаргою засуджених на вирок Чернігівського Окр.Суду від 24.09.1928 р., Найвищий Суд в Касаційній Колегії Кримінальних Справ 03.11.1928 р. ухвалив: «Вирока затвердити, а касскаргу залишити без наслідків. Ухвала остаточна» *[9].*

Необгрунтованість вироку щодо Гончара Кіндрата Фокича, Білого Григорія Івановича, Сапона Софрона Степановича було встановлено Чернігівською обласною прокуратурою 30.06.1999 року, коли було визначено, що у зв’язку з недоведеністю наміру здійснення ними терористичного акту щодо кореспондента газети вони вважаються реабілітованими відповідно до ст. 1 Закону України «Про реабілітацію жертв політичних репресій в Україні». *[10]. (Держархів Чернігівської області, ф. Р-328, оп. 5, арк. 96, арк. 36, арк. 7, 29-31, 90, 97, арк. 5, 34-35, арк. 9, 19, арк. 10, 21, 23, арк. 97-98, 108, арк. 102, арк. 103, арк. 109-113)*

Від «Бойовиків» до «Мовістів»

«Бойовики» – саме до такої категорії були віднесені прості жителі сіл Рудка, Березівка та Янівка: Полулях Яків Єфремович, Мурашко Григорій Іванович, Потергер Степан Іванович, Мурашко Степан Іванович, Гончаров Костянтин Михайлович та ще три особи.І все це, відповідно до постанови Чернігівського відділення Київського сектору ГПУ УСРР від 16.01.1932 р., за підозру «в участии в к-р организации с целью свержения соввласти т.е. по ст. 54-11 УК УССР». Але у зв'язку з тим, що «следствием преступные деяния упомянутых лиц не подтвердились…ПОСТАНОВИЛИ: Дело № 635…в дальнейшем прекратить, приобщив его к аг. переписке «Боевики» *[1].*

А діяння, що в результаті не підтвердились слідством, описані у архівній справі, що знаходиться у Держархіві Чернігівської області. Цю справу розпочинає постанова (про початок слідства, обрання міри запобіжного заходу і про висунення звинувачення) від 29.11.1931 р. відповідно до якої перерахованим підозрюваним закидалась участь «в контрреволюционной организации, действующей с целью свержения Советской Власти, усматривая в означеной деятельности наличия признаков преступления, предусмотреного ст. 54-11 УК УССР.

На основании ст. 126 и ст. 127 УПК привлечь вышеуказанных по настоященму делу в качестве обвиняемых, пред'явив им обвинение по ст. 54-11 УК УССР. Мерой присечения способов уклонения от суда и следствия в отношении обвиняемых, указанных выше избрать содержание под стражей по І-ой категории в Черниговском Допре» *[2].*

Далі у справі йде протокол допиту від 31.10.1931 р., у якому свідок – дружина заарештованого Мурашка Степана Івановича розповідає: «Осенью с.г. к нам заходил Коваленко Михаил Федотович, который предложил моему мужу Мурашко Степану Ивановичу вступить в какую-то организацию, имеющую целью свергнуть советскую власть. Состав этой организации составляет больше 60 чел., но она разбросана по разным селам: Яновка, Рудка, Березовка. Участников этой организации знаю следующих: Мурашко Григорий Иванович, у него мой муж купил берданку за 15 руб., ещё имеется одна у него 5-ти зарядная, которую он скрывает.

Самого ж Коваленка Михайла Федотовича, за словами дружини заарештованого, нещодавно було звільнено з-під арешту і перебуває він у м. Чернігів, де тижні два-три тому його зустрів Степан Мурашко. Під час розмови Коваленко М. казав, що він є членом банди і знає хто здійснив наліт на чернігівські склади зі зброєю.

Також свідок додала, що її брат під час розмови з чоловіком казав, що «у него есть ребята, всегда готовые к выступлению против советской власти, до 100 чел.». Свою діяльність у Чернігові та у Рудці ця організація здійснює обережно.

Розповіла Афанасія Мурашко і те, що була проти того, щоб її чоловік був членом цієї організації, проте той не слухав.

Про діяльність організації і ролі її чоловіка в ній жінці відомо не було, проте вона знала, що у нього була зброя – «берданка, ноган и 7 патронов к ногану», які дістав у Чернігові у якоїсь жінки. Зброю чоловік зберігав у селі у «ялочку». Свідок стверджувала, що: «в нашей деревне Березовка имеется контрреволюционная организация … Цели организации: выступление против советской власти и свергнуть таковую» *[3].*

Сам же Мурашко Степан Іванович на допиті 29.10.1931 р. зазначив, що дійсно, восени 1930 р. у його хаті зібралась компанія односельців – прирівнених до куркулів, у яких у 1921 р. землю було відчужено. Цього дня між чоловіками розпочалась розмова про те, що «при советской власти живётся плохо и что в дальнейшем будет ещё хуже…для уничтожения советской власти нам не обходимо организоваться и создать свою организацию». Всі присутні підтримали таку ідею, але далі розмов про необхідність створення організації справа не пішла.

Приблизно через три тижні подібна розмова виникла під час обіду у дяка Мурашка Івана Ілліча – колишнього куркуля, який нині переховується. У цій розмові брали участь Мурашко Степан Іванович, Мурашко Іван Ілліч. Але син Мурашка Івана – Андрій Мурашко висміяв учасників розмови і їх плани: «Дураки Вы, разве Вы можете организоваться против советской власти». Після цих слів розмова припинилась.

Мурашко Степан Іванович також підтвердив, що протягом 1931 року розмов про те, що «при советской власти живеться плохо, а будет ещё хуже, и чтобы свергнуть её нужно организоваться в организацию» було багато і всі вони відбувались, коли або у селі, або у місті Чернігові на базарі збирались 3-4 особи «в большинстве при совместной выпивке». Проте щоразу далі розмов справа не доходила.

Степан Мурашко підтвердив свідчення дружини про те, що наприкінці липня 1931 року, під час його перебування у м. Чернігові, до нього підходив Коваленко Михайло Федотович. Розмовляли вони про кепське життя за радянської влади і про те, що необхідно вступати до контрреволюційної організації, але Степан Мурашко своєї згоди на вступ не дав. А про чисельність та склад організації не питав, бо це було йому не цікаво. Тому, відповідно, і своїй дружині, такої інформації розповісти не міг.

Також заперечував він і візит Коваленка М.Ф. до себе додому, розмову про пропозицію вступу до контрреволюційної організації. Стверджував, що йому невідомо про її чисельність, склад та те, у яких селах діє ця організація, а також те чи є її членом сам М.Ф. Коваленко.

«Где в данное время находится Коваленко мне не известно, слышал от кого-то, что он уехал в Полуботки к своей теще. Коваленко до июля месяца

находился дома, а во время жнив его забрали в милицию, как раскулаченого, с какового времени он и находится при милиции в г. Чернигове».

Під час допиту наступного дня, 30.10.1931 р., Мурашко Степан Іванович розповів про свій візит до жінки, у якої, за свідченнями дружини, він купував 7 набоїв. Ім'я та прізвище цієї жінки йому не відомі. З нею зав'язалась розмова про контрреволюційні організації. Жінка розповіла, що у неї є знайомий англієць, який створює організацію спрямовану проти радянської влади і запропонувала Мурашку С.І. приєднатись до неї на що той погодився і пообіцяв організувати людей для англійця у с. Березівка. Він запропонував вступити до контрреволюційної організації на чолі з англійцем своїм односельцям, але обидва відмовились. Також розмовляв і з Здоровцем Миколою, а також іншими.

Мурашко С. підтвердив, що ця жінка продає зброю і набої до неї. Звідки саме вона їх бере достеменно йому не відомо, але чув, що дістає зброю зі складу у м. Чернігові: «Лично я у ней оружия или патронов от неё не покупал, хотя она мне несколько раз и предлагала» *[4].*

Також Степан Мурашко додав, що, перебуваючи в гостях у цієї жінки декілька днів тому – 25.10.1931 р., зустрів там двох чоловіків. Один з них був з с. Красне Олишівського району, і розповідав, що в с. Красне існує контрреволюційна організація чисельністю близько 70 осіб. Підтримуючи розмову, жінка зауважила, що були б люди, а затримки з постачанням зброї для них не буде.

За тиждень до того, десь 17 чи 18 жовтня, перебуваючи у місті Чернігові Мурашко С.І. зустрівся з чоловіком – уродженцем сусіднього села Кошівки, з яким познайомився ще за царських часів, коли працював у Чернігові теслею. Цей чоловік долучився до розмови Мурашка С.І. та Гончара Костянтина. Утрьох вони почали розмову про повсякденні справи, яка поволі перейшла в роздуми про радянську владу і необхідність її повалення. Новий співрозмовник, звертаючись до Гончара К. «доподлинно сказал: «Мы хочем во время праздников 25 октября (по строму стилю) бросить бомбу в оратора, главное попасть в того, кто будет говорить, а дело это хорошее, бросил и никто не узнает, кто бросил».

Через кілька днів слова свого знайомого про замах під час святкуван Степан Мурашко переказав жінці, що торгувала зброєю. Та виявила зацікавлення і побажала познайомитись з ним, але під час зустрічі знайомий Мурашка С. повністю заперечував свої слова про замах на оратора: «Я против соввласти не иду, Вас нужно арестовать». Мурашко С.І., покинувши їх, пішов на базар.

Свідчення Степана Мурашка його знайомий на допиті 16.12.1931 р. підтвердив частково. Розповів, що перебуваючи в Чернігові побачив групу селян, які розпивали спиртне та підійшов до них, бо в цій компанії побачив свого знайомого Коваленка Миколу. Серед тих чоловіків також був Мурашко

Степан Іванович, який перебуваючи у нетверезому стані розповідав, що розкуркуленим жити буде краще і можна буде помститися, і що є Англієць, який надасть зброю для цієї помсти. Разом з Коваленком Миколою вони пішли від цих розмов, але, відійшовши кроків десять, їх наздогнав Мурашко С.І. і запропонував озброїти 500 чол. і на свято Жовтневої революції кинути бомбу.

Через певний час Мурашко С.І. приходив і до нього додому, але перший раз не застав вдома, а другого разу Мурашко приходив не сам, а з якоюсь жінкою. Після того, як господар пригрозив відвідувачам, що може заявити на них через контрреволюційні погляди. Мурашко вибіг з хати, а дама просила не видавати їх. Пізніше розповіла, що дійсно є англієць, який живе зараз у Києві та постачає для організації зброю і набої. А Степан Мурашко у нетверезому стані розмовляє з будь-ким про організацію і тому його потрібно виключити з неї *[5].*

Вже під час наступного допиту 01.11.1931 р. Мурашко С.І. змінив свої свідчення: «Желая дать чистосердечное признание о своей контрево-люционной деятельности против соввласти и в целях облегчения следствия дополнительно к ранее даным мною показаниям». У березні чи травні 1931 року у с. Березівка було розкуркулено Коваленка Михайла Федотовича, після чого він почав переховуватись. Приблизно у липні того ж року. Коваленко прийшов до Мурашка С.І., у клуню, і почав розмову про погане життя за радянської влади і необхідність організуватись проти неї, а також зазначив що вже і сам є членом такої організації, яка нараховує біля 20 осіб. Після запропонував Степанові Мурашку приєднатися. На що той дав згоду. Єдине чого не вистачало цій контреволюційній організації – зброя. Коваленко додав, що поки можна буде діяти зброєю, яка є у членів організації, а пізніше потрібно буде здійснити наліт на склади та порохові погреби. Докладно про склад організації не розповідав, лише навів деякі прізвища: по селу Рудка – Мурашко Григорій Іванович (він остаточної згоди на вступ не дає, часом погоджується часом побоюється), Заворотний Олексій Макарович, Здоровець Микола Аврамович; по селу Янівка – Василь Подтергер.

Також Михайло Коваленко додав, що члени цієї організації є і в інших селах (Коти, Полуботки) та у м. Чернігові. Степан Мурашко мав познайомитись зі всім складом організації на її загальних зборах. Про цю розмову з Коваленком Мурашко розповів дружині, яка почала сварити чоловіка і відмовляти. Згодом Михайла Коваленка заарештували і тому загальні збори не відбулись.

Через два-три тижні після цих подій Мурашко С.І. випадково зустрів у місті Коваленка М., який запропонував Степанові Мурашку зібрати членів організації по Рудці, Янівці, Березівці для наступу на склади зі зброєю. Степан Іванович пообіцяв зібрати людей, але після умовин дружини, обіцяне не виконав.

Також Мурашком С.І. було перераховано односельців, у яких є зброя *[6].*

У числі озброєних односельців був названий і Полулях Яків Єфремович – бідняк, член колгоспу, крамник місцевого споживчого товариства, член сільської ради, активіст.

Під час допиту Яків Полулях стверджував, що у нього була зброя – двоствольна мисливська рушниця, яку роки два тому він купив у односельця, але після вступу до колгоспу зброю здав. А з Мурашками із с. Березівка він взагалі не знайомий *[7].*

Інший обвинувачений – Потергер Степан Іванович під час допиту 02.12.1931 р. зазначив: «Приблизительно в августе или начале сентября … едучи из Чернигова домой, я встретил в Масанах Мурашка Степана Ивановича, каковой предложил мне с ним выпить … Во время випивки Мурашко С.И. мне предложил записатися в организацию, одновременно предложил записать туда и других настроеных против соввласти лиц».

На пропозицію Степана Мурашка Степан Потергер відповів відмовою. Після цієї розмови вони більше не бачились аж ув'язнення у Бупрі, де перед допитом, Мурашко С.І. тихо прошепотів: «Смотри ничего не рассказывай, а то и тебе покарают» *[8].*

Подібні свідчення дав і Григорій Іванович Мурашко, зазначивши, що з Мурашком С.І. та Коваленком М.Ф. він вже 2 роки не спілкується через ідеологічні переконання: як Мурашко С.І. так і Коваленко М.Ф. виступали проти колгоспу, а Григорій Іванович є його членом вже 8 років. Про контрреволюційну організацію йому також не відомо і до членства в ній його не запрошували *[9].*

04 грудня 1931 р. між Степаном Мурашком та Коваленком Михайлом було проведено очну ставку, під час якої Коваленко М.Ф. заперечував факт розмови з Мурашком С.І. про необхідність здійснення нальоту на «оружейный склад с целью добыть оружие, чтобы свергнуть соввласть и улучшить крестьянскую жизнь.», як і факт вербування останнього до контрреволюційної організації *[10].*

За свідченнями Гончарова Костянтина Михайловича Мурашка Степана він знає як односельця, але в Чернігові його не зустрічав і, відповідно, не розмовляв. Також Гончарову К. не відомо ні про контрреволюційні організації, ні про наліт на військові склади. З Михайлом Коваленком він не знайомий *[11].*

Не відомо про контреволюційну організацію та напад на військові склади було і звинуваченому Подтергеру Василю Лаврентійовичу, який під час допиту зазначив, що з Мурашком С.І. знайомий, але бачив останній раз рік тому та не розмовляв. А Коваленка М.Ф. знає добре, бо разом навчались. Проте при зустрічі розмовляли лише про причину його арешту у період з 12.09.1931 р. по 22.10.1931 р. та про перебування у Чернігівському Бупрі *[12].*

Сам же «організатор» і «вербувальник» Михайло Федотович Коваленко на допиті 01.01.1932 р. стверджував, що з Мурашком С.І. знайомий, але в дружніх відносинах не перебуває. Про наліт на військові склади йому стало

відомо лише у день арешту. Додав, що навесні 1931 р. вон перевозив на склади до м. Чернігова картоплю для здачі. На воза до нього підсіли чотири односельці, серед яких був і Степан Мурашко. Затриманий зазначав: «По дороге обращаясь к нам Мурашко Степан Иванович сказал, что вот сдадим картошку и после поедем в банду. Мы ему ничего не ответили, ибо знаем его как человека, который любит трепать языком» *[13].*

16.01.1932 р. слідством у справі було видано постанову (про зміну міри запобіжного заходу), за якою «…Гончарова К.М., Подтергера М.Ф., Подтергера В.Л., Коваленко М.Ф., и Мурашка С.И. в совершении преступления, предусмотренного ст. 51-11 УК УССР и усматривая, что в деле нет достаточный данных, говорящих о преступных деяниях упомянутых и дальнейшее содержание под стражей нецелесообразно, а посему, на основании ст. 159 УПК отменить, освободив их из под стражи» *[14].*

Для Полуляха Я.Є. утримання в Бупрі було змінено на підписку про невиїзд з с. Рудка 30.11.1931 р. у зв'язку з тим, що «нахождение его на свободе не отразится на ходе дела» *[15],* а 13.12.1931 р. відповідно до виданих постанов (про зміну міри запобіжного заходу) з-під варти було звільнено Потергера Степана Івановича та Мурашка Григорія Івановича *[16].*

Відповідно до ст. 1 Закону Української УРСР «Про реабілітацію жертв політичних репресій в Україні» 25.11.1996 р. «в виду отсутствия в действиях состава преступления» Полуляха Якова Єфремовича, Мурашка Григорія Івановича, Подтергера Василя Лаврентійовича, Подтергера Михайла Федоровича, Гончарова Костянтина Михайловича, Мурашка Степана Івановича, Потергера Степана Івановича, Коваленка Михайла Федотовича було реабілітовано *[17].* Та незабаром ця історія мала продовження, відкривши нові подробиці описаних вище подій та розширивши коло учасників.

Так, у 1937 р. під час розробки центрального архіву ВУНК-ГПУ-НКВС УРСР, під архівним № 187692 зареєстрована справу № 240/48964 – 1933 р. Чернігівського Облвідділу ГПУ щодо звинувачення 42 осіб за ст.ст. 54-2 та 24-11 КК УСРР. Зазначена справа була віднесена до особливого архіву і технічно оформлена у 15-ти томах *[18].*

Другий том справи під грифом «совершенно секретно» містить обвинувальний висновок за справою «Мовісти», де серед учасників групи контрреволюційних повстанських осередків знаходимо уродженців сіл Рудка та Березівка і Янівка (приєднані до с. Рудка): Калиниченка Макара Антоновича, Мурашка Степана Івановича, Мурашко Григорія Івановича, Ткаченка Івана Степановича, Кононця Афанасія Корнійовича, Здоровця Миколи Аврамовича та Сапона Івана Івановича.

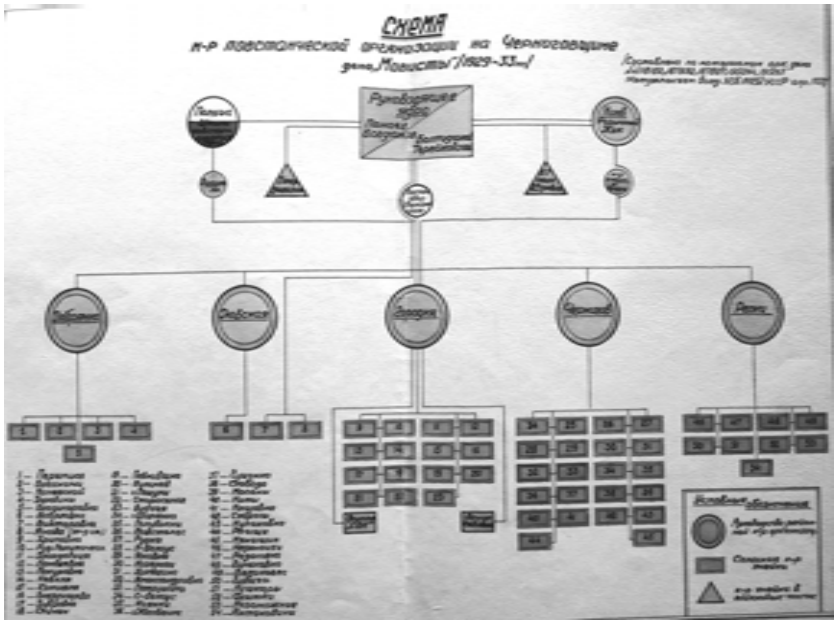

Це була «мощная, широко разветвленная к-р повстанческая организация, ставившая своей целью вооруженное свержение Советской власти путем организации вооруженного восстания под флагом борьбы за так называемую «Украинскую Народную Республику»».

Керівники організації систематично залучали до неї контрреволюційно налаштований, куркульський, антирадянський елемент як у місті Чернігові так і у селах Чернігівського, Ріпкинського, Городнянського, Добрянського, Сновського районів. Найбільш активні представники такого елементу ставали організаторами повстанських осередків та здійснювали вербування контрреволюційно налаштованих осіб і таким чином створювали сільські осередки організації *[19].*

У цій справі Мурашко Степан Іванович був вже не просто селянином, який любить багато і про різне потеревенити, а був колишнім денікінським контррозвідником, що проводить контрреволюційну роботу з підготовки повстання, організував у с. Березівка повстанський осередок, котрий окрім основної задачі – організації масового збройного повстання, мав на меті – організацію бандитських нападів на військові склади міста Чернігів і здійснення терактів щодо окремих представників влади.

Оскільки слідство вирішило, що висунуте звинувачення щодо перерахованих осіб доведене, справу було передано на розгляд Судової Трійки при Колегії ГПУ УСРР з клопотанням щодо застосування заходів соцзахисту щодо обвинувачених *[20].*

Про вищу міру покарання – розстріл, слідство клопотало для Калиниченка Макара Антоновича та Мурашка Степана Івановича. Бо перший – як член контрреволюційного повстанського осередку, активно виконував доручення свого «вербувальника» щодо залучення нових учасників і створення нових повстанських осередків у селах Рудка, Янівка та Коти, завербувавши до них Сапона Івана, Кононця Апанаса та ще одну особу. Мурашко С.І. – ініціатор створення контрреволюційного повстанського осередку у с. Березівка, який залучив до його складу Подтергера Степана, Мурашка Григорія та ще двох осіб. Злочинні дії обох були викриті свідченнями завербованих осіб та їх власними зізнаннями *[21].*

Мурашко Григорій Іванович мав би отримати десять років ув'язнення в концтаборі, бо окрім того, що був учасником контрреволюційної організації, до якої його завербував Мурашко С.І., також був завербований і Чернігівським Райвідділом ГПУ «как осведом., под. кличкой «КОЛЛЕКТИВИСТ»», але дезінформував Райвідділ ГПУ про осіб, що займались контрреволюційною діяльністю *[22].*

Про п'ять років ув'язнення у концтаборі клопотало слідство щодо Ткаченка Івана Степановича, Кононця Апанаса Корнійовича та Здоровця Миколи Аврамовича. Такий термін для І.С. Ткаченка був зумовлений його членством у організації, до якої його залучив Мурашко Іван, і тим що сам він завербував до неї нового учасника. Кононець А.К. нікого до організації не залучав, але брав участь у нелегальній нараді її учасників, яка відбулась у помешканні Калиниченка Макара. Здоровець М.А. мав отримати такий термін ув'язнення лише за членство у організації, до якої його завербував Коваленко *[23].*

Для Сапона Івана Івановича, завербованого Калиниченко Макаром, мірою покарання мали стати три роки ув'язнення у концтаборі *[24].*

Проте, відповідно до виписки з протоколу № 74/507 засідання Судової Трійки при Колегії ГПУ УСРР від 15.05.1933 р., заарештованим за даною справою було встановлено інші терміни покарання: Мурашку С.І. – 5 років ув'язнення у концтаборі; Калиниченку М.А. – 3 роки ув'язнення у концтаборі; Мурашку Г.І., Ткаченку І.С. та Здоровцю М.А. – 3 роки заслання у Північному Краї; Кононцю А.К. та Сапону І.І. – 3 роки ув'язнення у концтаборі умовно зі звільненням з-під варти *[25].*

У 1966 р. від одного з засуджених за даною справою надійшла скарга, відповідно до якої 19.11.1966 р. Прокуратура Чернігівської області призначила додаткове розслідування, оскільки за матеріалами справи було встановлено, що показання окремих засуджених, які визнали себе винними у належності до контрреволюційної організації, не мають конкретики і мають явні протиріччя *[26].*

Так, Мурашко С.І. під час допиту 22 та 23 грудня 1932 р. зазначав, що у 1931 р. він познайомився з «некоей Софьей» (жінкою з міста, що обіцяла постачати зброю для утворених контрреволюційних осередків). З нею Степан Мурашко домовився про створення контрреволюційної організації. Розмовляв про організацію зі Коваленком Михайлом Федотовичем, Потергером Степаном Івановичем, який у свою чергу повідомив, що членами організації є Подтергер Василь, Заворотний Олексій, Здоровець Микола, Мурашко Григорій. Проте, названа Мурашком С.І. Софья допитана не була і до справи не долучалась так само як і Коваленко М.Ф. та Подтергер С.І.. Заворотного О.М. у 1932 р. було засуджено за ст. 54-10 КК УСРР, а Здоровець М.А. не дав жодних свідчень щодо своєї участі у контрреволюційній організації.

Не з'ясованою залишилась ситуація і з розмовою Мурашка С.І. з односельцями про спробу кинути бомбу у місті під час річниці Жовтневої революції – «у кого из них была бомба на следствии не выяснилось и бомба

изъята не была» *[27].* Також не були допитані свідки, зазначені у показах Мурашка Г.І., серед яких у червні 1931 р. Степан Мурашко здійснював антирадянську агітацію під гаслами відкритого виступу проти влади *[28].*

Іван Степанович Ткаченко під час допиту 24.04.1933 р. показав, що про існування організації йому стало відомо від одного з односельців у квітні-травні 1932 р., але і цього односельця до справи не долучали *[29].*

До того ж, додатково проведеним у 1967 р. слідством було встановлено, що Ткаченко І.С. та Кононець А.К. свою належність до контрреволюційної організації не підтвердили і про існування такої їм не відомо *[30].*

Допитані у 1961 та 1967 роках, особи, зазначені засудженими як учасники контрреволюційної повстанської організації, «о существовании к-р организации в 1930-1933 годах на территории Черниговского, Репкинского районов и о принадлежности к таковой осужденных ничего не показали», як і інформація з Чернігівського обласного держархіву *[31].*

Таким чином, у матеріалах справи за 1933 р. немає об'єктивних доказів, що доводять провину засуджених, а за наявності зазначених протиріч показів засуджених, Судова Трійка Колегії ГПУ УСРР, без перевірки показань у судовому порядку, не мала достатніх доказів про належність засуджених до контрреволюційної організації.

Тому Чернгівська обласна прокуратура у протесті (у порядку нагляду) звернулась до Президії Чернігівського обласного суду з проханням відміни постанови Судової Трійки Колегії ГПУ УСРР від 15.05.1933 р. щодо Мурашка С.І., Калиниченка М.А., Мурашка Г.І., Ткаченка І.С., Здоровця М.А., Кононця А.К., Сапона І.І. та припинення їх справи провадженням у зв'язку з недоведенням звинувачення *[32].*

У постанові Президії Чернігівського обласного суду від 19.06.1967 р. протест обласної прокуратури було задоволено, а також зазначалось, що «дополнительным расследованием, проведенным в 1967 году, установлено, что все осужденные, кроме…, осуждены необоснованно ... и дело в отношении их подлежит прекращению» *[33].(Держархів Чернігівської області, ф. Р-8840, оп. 3, спр. 851, арк. 69-70, арк. 1, арк. 2-3, арк. 4-8, арк. 59-60, арк. 11-13, арк. 41-42, 44-45, арк. 48, арк. 50, арк. 51-52, арк. 58, арк. 63, арк. 66, арк. 68, арк. 46, арк. 55-56, арк. 72-79,*

Держархів Чернігівської області, ф. Р-8840, оп. 3, спр. 8733, арк. 1-4, Держархів Чернігівської області, ф. Р-8840, оп. 3, спр. 8734, арк. 2-4, арк. 7-8, арк. 16-17, арк. 23, арк. 30, арк. 34-35, арк. 39-41, Держархів Чернігівської області, ф. Р-8840, оп. 3, спр. 8747, арк. 1-6, Держархів Чернігівської області, ф. Р-8840, оп. 3, спр. 8737, арк. 200-203, арк. 213-214, Держархів Чернігівської області, ф. Р-8840, оп. 3, спр. 8739, арк. 148-149, Держархів Чернігівської області, ф. Р-8840, оп. 3, спр. 8747, арк. 31-47, арк. 139, 260, арк. 262-263, арк. 270, 277-278).

У скарзі вімовлено…

Багато серед тих, хто був репресованих у 1937 р. вже з місць позбавлення волі писали скарги у всі можливі інстанції з проханням перегляду справедливості винесеного їм вироку. Серед них є у уродженці сіл сучасної Рудківської сільської ради.

15.09.1937 р. було видано постанову «трійки» при Чернігівському облуправлінні НКВС, щодо уродженця с. Селянська Слобода – Сидька Івана Матвійовича, якого було засуджено до 8 років позбавлення волі у ВТТ за те, що він серед населення систематично виказував настрої терористичного характеру *[1].* У підтвердження цього наводились покази свідків, які зазначали, що у 1930 р. Сидько І.М. був розкуркулений і підлягав виселенню, від якого переховувався до 1936 р. на нелегальному становищі, і в цей період займався грабіжництвом і підпалами.

Один зі свідків стверджував: «…в конце 1931 г. у него был изъят обрез, а 1932-1933 г.г., точно не помню, у его тестя была изъята винтовка и ящик цынковый патронов. На всем протяжении своей нелегальщины Ситько разыскивался органами НКВД при чем три раза был задержан, но все три раза из-под ареста убегал».

Також протягом кількох років, перебуваючи на нелегальному становищі Сидько І.М. навідувався до села, де займався антирадянською агітацією, спрямованою проти колективізації: «избивал комсомольцев и др. активистов села за преследование его как нелегальщика».

«Во время коллективизации на одном из собраний колхозников, где обговаривались вопрос об отводе границ колхозного массива он Ситько И.М. заявил: «Кто Вы будете отводить границы, то у Вас на голове наганы отведут границы». «Он так же со своим тестем занимался гонением и избиванием колхозников, в колхозницы…из-за какой-то мести в том году весной вырвали пять пудов луку зеленого на огороде и выбросили на улицу, а так же нахвалялся зарубать ее топором».

До того ж один зі свідків зазначив: «…он подготовил совершение теракта над председателем с/совета и председателем к/хоза. В 1931 г. мы проводили заседание Правления к/хоза у меня в квартире. В то время Ситько и его Шайка залезли на крышу моей хаты и ожидали нашего выхода из хаты, но благодаря молодежи, гулявшей в то время на улице, которая подняла шум и сообщила нам о том, что они сидят на крыше, он со своей шайкой убежали» *[2].*

Сам же Сидько Іван під час допиту стверджував, що у 1931 р. його господарство було розкуркулено за невиконання «твердого задания». Також додав, що йому не відомо чи мали його вислати чи ні, бо на той час перебував на роботі у м. Київ – працював на заводі «Артема». На запитання слідчого – чому його затримували 1931 р. органи ГПУ, пояснив, що його лише запитували з якою метою він приїхав до села, перевірили документи та відпустили. На запитання про зрив загальних зборів щодо колективізації у 1931 р. нічого не знає, бо присутній на них не був. Стверджував, що 1934 року від нього вимагали здати зброю, але оскільки зброї він не мав, то, відповідно, нічого не здавав. Зброя (гвинтівка) була у його тестя, але той у 1933 р. здав її до міліції *[3].*

Слідство вирішило, що «Сидько Иван Матвеевич систематически вел в селе контрреволюционную работу, направленную против проводимых мероприятий Соввласти и высказывал террористические тенденции по адресу вождей партии и правительства» тому було прийнято постанову про направлення справи на розгляд Трійки ЧО НКВС «для применения репресии как классовому врагу по I категории» *[4].*

Після засудження Сидько І.М. надсилав скаргу Прокурору СРСР з проханням перегляду справи та відміни рішення Трійки щодо нього, але розгляд матеріалів справи за скаргою позитивного результату не дав – «решение Тройки при ОУНКВД считать правильным и оснований к пересмотру дела нет, о чем и сообщить жалобщику» *[5].*

Також подавав скарги до прокурора Чернігівської області й Прокурора СРСР та отримав негативну відповідь і в'язень, що утримувався в «Управленческом уч-ке Молотовского р-на Куйбышевской обл.», а раніше «Самарлага НКВД» *[6]* – Білий Самуїл Хомич – уродженець с. Рудка, заарештований 09.12.1937р. за здійснення антирадянської агітації, спрямованої проти заходів партії та уряду.

Сільська рада та свідки склали на нього традиційний для справ цього періоду портрет: мав заможне господарство, користувався працею наймитів, переховувався від виселення. Також один зі свідків пригадував, що Білий С.Х. та його батько: «в период хлебозаготовок прятали хлеб по соседям подкулачникам, не сдавали добровольно излишков государству. Мне лично приходилось искать его хлеб запрятанный даже в Красном Хуторе в г. Чернигове».

Оскільки до арешту Самуїл Білий проживав у Чернігові, то коли зустрічавв місті односельців, проводив серед них антирадянську агітацію. Так у серпні 1937 р. особисто одному зі свідків він зробив заяву: «Вы в колхозе работаете день и ночь, а живете хуже меня, вот Вам на лицо заможная жизнь». А місяць потому й іншому свідкові: «Скоро Ваши колхозы будут распущены, есть такой закон, что нам – бывшим кулакам, отдадут имущество и снова будем жить единоличниками, это будет лучше».

Всі свідки стверджували, що Білий С.Х. налаштований проти радянської влади і «…является соцопасным элементом» *[7].*

Всі звинувачення та підозри щодо себе – здійснення антирадянської діяльності та «клеветы на колхозы», під час допиту Самуїл Білий заперечував. Проте слідству інформації, отриманої від свідків вистачило для доведення провини обвинуваченого, як і Трійці при ЧО НКВС, що визначила для Білого С.Х., без посилання на норму законодавства, – десять років ув'язнення в виправтрудтаборі *[8].*

До тих, хто подавав скарги належить і неодноразово згадуваний у інших слідчих справах житель с. Рудка – Мурашко Андрій Іванович.

Цього разу його було заарештовано вдруге за ту ж антирадянську агітацію серед колгоспників, порушення трудової дисципліни і виказування поразницьких настроїв *[9].*

Знову-таки це підтверджувалось показаннями свідків, котрі стверджували, що господарство Мурашка А.І. було остаточно ліквідовано у 1930-1931 рр., а сам він був висланий у адміністративному порядку на Північ. У 1935 р. Андрій Мурашко повернувся з висилки. Після його вступу до колгоспу «к работе относится халатно и разлагает трудовую дисциплину». Окрім того, коли його змусили орати землю він висловився: «Я отцу своему не пахал, а вам тем более».

Щодо антирадянської агітації один зі свідків зазначив, що Мурашко А.І. казав такі слова: «Дураки крестьяне работают в колхозе почти даром, если бы все бросили колхозы, то жизнь стала бы лучше» *[10].* Під час допиту Андрій Мурашко всі закиди щодо своєї провини заперечував *[11].*

Справу Мурашка А.І., у якій його провина цілком викривалась показами свідків, була передана на розгляд Трійки ЧО НКВС, яка цього разу визначила для нього покарання – ув'язнення у виправтрудтаборі строком 8 років *[12].*

Вже з Волзького виправно-трудового табору у березні 1940 р. Андрій Мурашко пише скаргу про перегляд справи, проте і Чернігівська обласна прокуратура 04.06.1940 р. і слідча частина УНКВС у Чернігівській області 11.01.1941 р. у відміні рішення Трійки ОУ НКВС від 29.11.1937 р. скаржнику відмовили, залишивши вирок в силі *[13].*

У серпні 1989 р. Сидько Іван Матвійович [14], Білий Самуїл Хомич *[15]* і Мурашко Андрій Іванович [16] підпали під дію ст. 1 Указу Президії Верховної Ради СРСР від 16.01.1989 р. «Про додаткові заходи з відновлення справедливості щодо жертв репресій, що мали місце у період 30-40-х і початку 50-х років». *(Держархів Чернігівської області, ф. Р-8840, оп. 3, спр.10361, арк. 28, арк. 11-22, арк. 7-8, арк. 26-27, арк. 29, Держархів Чернігівської області, ф. Р-8840, оп. 3, спр.9372, арк. 15, 16-18, арк. 4, 8-12, арк. 13-14, Держархів Чернігівської області, ф. Р-8840, оп. 3, спр.9220, арк. 14, арк. 10, 27, 32, арк. 28-29, арк. 14, арк. 23, 33, 37, Держархів Чернігівської області, ф. Р-8840, оп. 3, спр.10361, арк. 30. Держархів Чернігівської області, ф. Р-8840, оп. 3, спр.9372, арк. 21, Держархів Чернігівської області, ф. Р-8840, оп. 3, спр.9220, арк. 39).*

«Злейший враг Советской Власти»

31 березня 1930 року за агітацію проти радянської влади було заарештовано Кравчука Івана Михайловича, уродженця с. Рудка, який на час арешту мешкав на хуторі Ільгівка Чернігівського району Чернігівської округи *[1].* Свідки викривали заарештованого як людину, що вороже ставиться до радянської влади і її заходів на селі, що виражалось у систематичній агітації, спрямованій на зрив кампаній хлібозаготівель. Так, восени 1920 р. він виступив на загальних зборах зі словами: «Довольно нас грабить, вы граждане только посмотрите, что с нами делает соввласть. Души наши повыматывала. Когда же этому будет конец. Давайте раз и навсегда сбросим это ярмо к черту. Все равно ведь власть эта провалится». Ці слова так подіяли на селян, що багато хто почав відмовлятись здавати свою норму хліба. Тому довелось викликати голову сільради для вирішення ситуації.

Крім того, Іван Кравчук тримає тісний зв'язок з місцевими куркулями, а також «собирает у нас на хуторе своих прихвостней и начинает агитировать против коллективов: «У них будет коллектив тогда, когда рак свистнет. Это такие старцы, что их хлебом скорей подавится Советская власть. Вам не советую ни в коем случае даже говорить об этом. Пускай сами давятся своими коллективами. Все равно скоро будет война и коллективам не бывать … Нет вы этого не делайте, не надевайте себе на шею это ярмо. Сколько лет жили и было хорошо, так же и будем дальше жить все равно коммунистам уже недолго осталось жить» *[2].* Всі звинувачення щодо себе Іван Михайлович Кравчук під час допиту заперечував *[3].*

Слідством у його справі було вирішено, що «Кравчук изобличается в агитации против хлебозаготовки, реализации займа и коллективизации на хут. Ильговке, а потому… дело по обвинению по ст. 54-10 УК – направить в Особое Совещение при Коллегии ГПУ УССР с ходатайством о высылке его в Северный Край сроком на ТРИ года». [4] Клопотання слідства щодо міри покарання обвинуваченому Особою Нарадою Колегії ГПУ УСРР було задоволене *[5].* Реабілітовано Кравчука І.М. було 23 жовтня 1989 р. *[6]. (Держархів Чернігівської області, ф. Р-8840, оп. 3, спр. 11697, арк. 1, арк. 2-6, 9, арк. 7-8, арк. 10-11, арк. 12, арк. 13)*

Про рудківців з Березненського району

У фондах Чернігівського обласного державного архіву містяться справи про репресованих уродженців с. Рудка, які мешкали у населених пунктах сучасного Менського району.

Мова йде про Вирву Семена Микитовича та Гончара Петра Юхимовича і його сина Гончара Кирила Петровича. У грудні 1932 року було розпочато «Дело о выселении с семьёй жителя хутора Каменки Ленинавского сельсовета Вирвы С.Н., как кулацкое хозяйство, по ст. 54-10 УК».

Ще до революції батько Вирви Семена Микитовича переїхав до х. Каменка Леніновської сільської ради колишнього Березнянського району Чернігівської області, де придбав землю та облаштував господарство, але залишив землю за собою і у с. Рудка. У 1920 р. землю було відчужено, а також було відібрано і робочу худобу.

Один зі свідків наголошував, що у 1930 р. Вирва С.М.погрожував йому висловлюючись: «Если бы Соввласть свергнуть хотя бы на один день, я бы тебя и подобных тебе перевешал за то, что забрали мою землю». Такі слова щодо себе свідок пояснював тим, що сільрада наділила його частиною землі Семена Вирви. Також обвинувачений виказував своє невдоволення і планом хлібозаготівлі, оскільки той, з його точки зору, є непосильним і якщо його затвердити таким, то селяни залишаться без хлібу та будуть голодувати: «вот как Соввласть поддерживает бедноту, единоличников, дает им план больше чем коллективам и всем несладко будет, все будут голодать как колхозники так и единоличники».

До того ж 1931 року Семен Вирва «влез в колгосп спеціально укриться от всіх завдань всех планов радвлади», а також «с целью развала и укрытия своего х-ва, работая на должности конюха, высказывал а/с мысль: «что трудно в колохозе ничего не дают, а работать, как при царском правительстве работали крестьяне при панах.» Такі вислови заарештованого спонукали бідноту не виходити на роботу, що в результаті призвело до того, що по хутору Каменка план хлібозаготівлі но інсектору було виконано лише на 80% *[1].*

Ще до арешту «за постановою загальних зборів членів с/г артілі «Червоний Лан» виключено з лав колгоспу громадянина х. Каменка Вирву Семена з родиною, як куркуля», а 10.12.1932 р. на засіданні президії Леніновської сільської ради було ухвалено і рішення про виселення Вирви С.М. за межі області та позбавлення його виборчих прав за невиконання завдань по хлібозаготівлі *[2].*

Березненський районний апарат ГПУ, що здійснював слідство за даною справою і сформулював обвинувальний висновок, відповідно до якого «ПОЛАГАЛ БЫ: Следственное дело № 293 по обвинению ВЫРВЫ СЕМЕНА НИКИТИЧА» в преступлении предусмотренном ст. 54-10 УК УССР направить на рассмотрение Судебной Тройке при Коллегии ГПУ УССР с ходатайством о применении к обвиняемому…меру социальной защиты высылки в Северный край сроком на 5 лет», але, як свідчить виписка з протоколу № 68/942 Особливої Наради Колегії ГПУ УСРР від 29.03.1933 р. покаранням для обвинуваченого було обрано «выслать через ПП СГПУ в Севкрай сроком на ТРИ года, считая срок с. 31/XII-32 г. К месту ссылки направить этапом» *[3].*

За такою ж нормою Карного Кодексу УСРР було звинувачено і родину Гончарів, що мешкали на хуторі Спицько-Рогізки Леніновської сільської ради того ж Березнянського району.

02 січня 1933 р. було видано постанову про початок слідства щодо *Гончара Петра Юхимовича, а наступного дня щодо його сина – Гончара Кирила Петровича. Їх обох було затримано за здійснення злочинної діяльності, яка виражалась у «в Агитации против мероприятий Соввласти на селе» [4].*

Свідки у його справі стверджували, що *Гончар Петро Юхимович за соцпоходженням куркуль, батько його до революції мав 6 дес. Землі у господарстві експлуатувався наймана робоча сила. У 1932 р. «обложен твердым заданием по хлебу…, какова злостно не выполнена… С момента выполнения плана хлебозаготовок по х. Спицко-Рогозки Гончар Петр Ефимович систематически проводил агитацию против хлебозаготовки, он крестьянам говорил: «Радянська влада весь хліб забере, залишить селян голодними, хліб треба ховати в землю».*

Також зазначалось, що Гончар П.Ю. вороже налаштований до радянської влади та її заходів, що проводяться на селі. Проживаючи на хуторі Рогозки погрожував селянам, яким дісталась його земля, він говорив, що влада скоро зміниться і всім буде погано. Агітував він і проти колективізації, висловлюючись: «Колективізація ні до чого хорошого не доведе, колектив це панщина дурак, хто вступає» *[5].*

Допит Гончара Кирила Петровича було проведено 31.01.1933 р. Під час допиту Гончар К.П. стверджував, що він першим вступив до колгоспу, у якому останнім часом працював конюхом сільськогосподарської артілі. Завжди відвідував загальні збори «*как общего села, так самих колхозников, агитацией против проведенных кампаний на селе не занимался как самих колхозников так и индивидуальных хозяйств в чом виновным себя не визнаю». А* 02.02.1933 р. було видано постанову про припинення кримінального переслідування, за якою Гончара Кирила Петровича з-під варти було звільнено *[6].*

У обвинувальному висновку щодо заарештованого зазначалось, що «*Вышеуказанное подтверждено свидетельскими показаниями, а посему … следственное дело № 344 по обвинению Гончара Петра Ефимовича …. В преступлении, предусмотренном ст. 54-10 УК УСРР направить через Облотдел ГПУ в СУДТРОЙКУ ГПУ УССР», яка визначила 08.04.1933 р. для нього мірою покарання : «выслать через ПП ОГПУ в Северный Край сроком на ТРИ года. Приговор считать УСЛОВНЫМ. Из под у стражи ОСВОБОДИТЬ» [7].*

Реабілітовано Семена Вирву було 31.07.1989 р., а Гончара Петра Юхимовича 18.06.1989 г. «*як осіб, що підпадають під дію ст. 1 Указу Президії Верховної Ради СРСР від 16.01.1989 р. «Про додаткові заходи з відновлення справедливості щодо жертв репресій що мали місце у період 30-40-х та початку 50-х років»* [8], [9]. *(Держархів Чернігівської області, ф. Р-8840, оп.3, спр. 7345, арк. 15-19, арк. 2,8, арк. 22-23,28 Держархів Чернігівської області, ф. Р-8840, оп.3, спр. 6892, арк. 1,3, арк. 15-16, 21, арк. 19-20, арк. 21, 23, Держархів Чернігівської області, ф. Р-8840, оп.3, спр. 7345, арк. 29, Держархів Чернігівської області, ф. Р-8840, оп.3, спр. 6892, арк. 24).*

Антирадянський агітатор на залізниці

18 березня 1933 р. було видано постанову про початок слідства щодо уродженця с. Рудка Чернігівського району Білого Василя Єфремовича, 1880 р.н., який працював вантажником-сортувальником залізничного поштового відділення, та ще двох осіб у зв'язку з тим, що вони здійснювали антирадянську агітацію щодо заходів партії та уряду у селі, що підпадає під ознаки злочину за ст. 54-10 КК УСРР *[1].*

Слідством у справі було встановлено, що Василь Білий і двоє його колег протягом 1932 р. та на початку 1933 р. систематично здійснювали антирадянську агітацію проти заходів партії та уряду щодо питань сільського господарства, а зокрема колективізації, оподаткування і боротьби з куркулями як класовими ворогами на селі. Таку агітацію вони здійснювали серед працівників залізничного поштового відділення, використовуючи всі труднощі тогочасного періоду, особливо в селі *[2].*Обвинувачений, колега В. Білого під час допиту стверджував, що той поділяв його антирадянські погляди, кажучи: «Хотя и стар, а все же пошел бы против власти, ибо такая жизнь нетерпима».

Інший свідок навів такі слова Білого В.Є.: «соввласть варварски до основания ограбила крестьян и что при малейшей заворушке некоторые селяне так и придут, что как изгинет на солнце снег сойдет, то селяне вне сомнения возьмут кто вилы, кто лопаты ибо терпеть так нельзя».

Завідувач поштовою станцією також став свідком у справі своїх підлеглих. Зокрема, щодо Василя Білого він зазначив, що його також можна вважати антирадянською особистістю, бо коли запитав одного разу у Василя про те, чому він пішов з колективу, той дав відповідь: «Разве можно с этими подлецами работать, все пропало, погнило». Стосовно ж колективів також казав, що «эта система не годится, она неосуществима на селе, лучше бы дали каждому селянину землю, пусть каждый как мог так и работал и выполнял бы обязательства, которые на него налогали, а ведь видите к чему система коллективов довела» *[3].*

Сам Білий В.Є. під час допиту 15.03.1933 р. розповів, що у період з 1922 р. до 1930 р. проживав у с. Рудка та займався землеробством, а під час колективізації здав весь інвентар та вступив до колгоспу, у якому працював до 1932 р., потім влаштувався до поштового відділення м. Чернігова і до колгоспу більше не повертався.

Додав, що: «Когда шел разговор о том, что грабят на селе я говорил, что селяне, которые не идут в коллективы и противодействуют в выполнении обязательств пред государством, то их местные власти раскулачивают. В отношении коллективов, у которых не произведена уборка, благодаря чему погиб хлеб, я говорил из слов других лиц…».

Згодом дав додаткові свідчення: «…в предъявленном мне обвинении в антисов. агитации я виновным себя не признаю» *[4].*

29.03.1933 р. Відділом дорожно-транспортного відділу ОДПУ Чернігова було складено обвинувальний висновок, за яким: «На основании изложеного и руководствуясь приказом ОГПУ от 1924 года № 172 – след. дело № 278 по обвинению гр-н….направить в Особое Совещание при Коллегии ГПУ УССР для применения к обвиняемым меры социальной защиты – ЗАКЛЮЧЕНИЯ В КОНЦЛАГЕРЬ СРОКОМ НА ПЯТЬ ЛЕТ». Проте відповідно до виписки з протоколу Особливої Наради Колегії ДПУ УСРР від 29.04.1933 р. для Білого В.Є. та двох його колег мірою покарання було встановлено: «выслать через ПП ОГПУ в Севкрай сроком на Три года. Приговор считать УСЛОВНЫМ. Из-под стражи ОСВОБОДИТЬ» *[5].*

16.06.1989 р. Чернігівською облпрокуратурою було вирішено, що Білий Василь Єфремович підпадає під дію ст. 1 Указу Президії Верховної Ради СРСР від 16.01.1989 р. «Про додаткові заходи з відновлення справедливості щодо жертв репресій що мали місце у період 30-40-х та початку 50-х років» і є реабілітованим *[6]. (Держархів Чернігівської області, ф. Р-8840, оп. 3, спр. 7584, арк. 1, арк. 26, арк. 8-9, 18, 21, арк. 11-12, 24, арк. 26-28, арк. 32).*

Надія Галковська

Родом із Рудки

Дослідження Кримінальних справ жертв політичного терору, які були закритими в архівах КДБ понад 70 років поспіль – робота захоплююча, цікава, але морально – емоційно дуже важка й виснажлива. Адже це – безпосередній дотик до персоніфікованої історії радянської тоталітарної системи через пізнавальний контакт з трагічною долею конкретної людини, її реального існування в часи «великого терору» в СРСР кінця 30- х рр. XX ст. і трансформоване продовження якого тривало ще багато десятиліть.

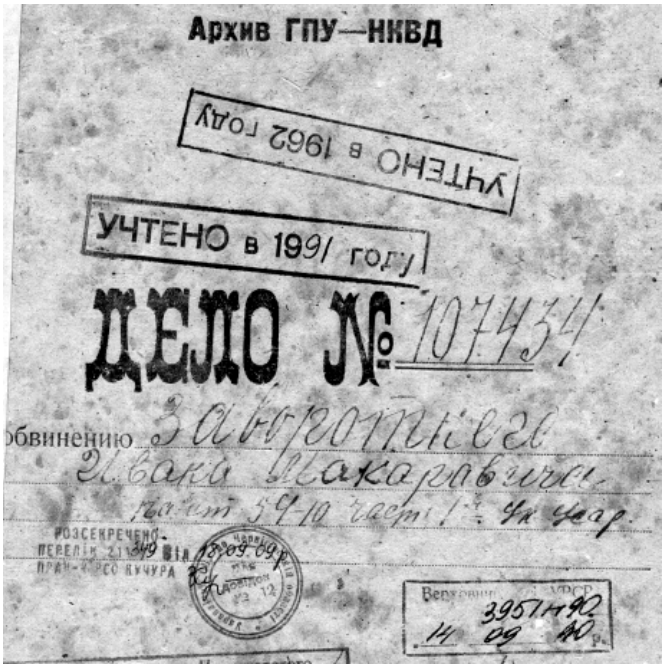

Кожна біографія репресованих громадян підколоніальної України, зокрема жителів Чернігівського району, постає символом тогочасного життя нації, правдивим свідченням злодіянь комуністичного режими проти людяності та феноменальної життєвої стійкості українського народу. У всіх опрацьованих документах спостерігаються однакові схеми, підходи, стандартний формат допитів і юридичних висновків, а найстрашніше – підрівнювання і узагальнення до універсальної моделі злочину – «ворог народу».

Так, Іван Макарович Заворотний (1895 р.н.), уродженець і житель с. Рудка Чернігівського р-ну, звинувачений у «систематичному проведенні серед колгоспників антирадянської агітації, що дискредитує колгоспний устрій і Радянську державу». За словами свідків, до речі, своїх же односельців, у приватних розмовах Заворотний Іван Макарович засуджував радянську владу за бідність і економічне спустошення в селах: «Вугілля немає, лісу немає, заліза також нема і ніхто не звертає увагу на колгоспи».

Чоловік принципово відмовляється підписуватись на державну грошову позику публічно, під час роботи в полі (на бригаді), і тут же за його прикладом багато інших колгоспників теж не підписалися на цю позику, що вказує на незаперечний авторитет Івана Макаровича серед земляків. Адже попри шалену агітацію і страх репресій з боку держави в сільському середовищі продовжували традиційно шанувати заможних господарів, які зазвичай тяжко працювали на землі, старанно набуваючи свої статки.

До стандартних звинувачень таких людей, незалежних, успішних, на зразок Заворотного, надходили в репресивні органи і якісь особистісні претензії від своїх же односельців, а також спрацьовувала елементарна заздрість та соціальні мотиви. І нерідко саме людський фактор мав фатальні наслідки для кримінального засудження.

Тож проти Заворотного свідчили люди «із селян – бідняків», бо сам він був сином куркуля, заможним середняком і врятувався від класових репресій вступом до колгоспу. Таким чином, відверто сфабрикована справа із нікчемних показань свідків на кшталт повторюваної ними фрази Заворотного «Держава видумала дурницю – про позику» та ще його вислів про царя: «Микола був хорошим чоловіком, не щитав, у кого скільки свиней» – і призвели до судового слідства й обвинувачення Івана Макаровича Заворотного у скоєнні злочину за ст. 54- 10- І УКК.

В «Кримінальному довіднику» 1937 р. ст. 54- 10 інкримінує покарання за пропаганду або агітацію, яка полягає в заклику до повалення чи послаблення радянської влади, а також за розповсюдження або зберігання літератури того самого змісту – позбавлення волі або вищий захід соціальної оборони – розстріл з конфіскацією майна.

Прикметно, що якраз за посиланням на цю зловісну статтю 54- 10- І / КК УРСР і засуджувалась переважна більшість людей, як вимагав вождь народів Й. Сталін у постанові від 6 липня 1937 р. «Про антирадянські елементи». На суді у Чернігові 16 грудня 1939 р. Івана Макаровича Заворотного засуджують до позбавлення волі в загальних місцях ув`язненя строком на два з половиною роки (2,5) з обмеженням в правах після відбуття міри покарання. Через рік Іван Заворотний подає касаційну скаргу про скорочення свого тюремного строку, але в 1940 р. Верховний Суд УРСР відхиляє цю скаргу і залишає вирок у силі. І тільки 13.08.1990 р. Пленум Верховного Суду Української РСР у справі Заворотного постановляє, що кримінальна справа припинена за відсутністю складу злочину, а гр. Заворотний І.М. реабілітований.

Приговор судебной коллегии по уголовным делам Черниговского облсуда от 16 декабря 1939 года и определение судебной коллегии по уголовным делам Верховного суда УССР от 11 января 1940 года в отношении Заворотнего Ивана Макаровича отменить и уголовное дело прекратить за отсутствием состава преступления.

Заместитель Прокурора УССР
государственный советник
юстиции 2 класса Усатов Д.А.Усатов

Багато спільного і відверто надуманого, штучного визначається у кримінальних справах наступних т. зв. «злочинців», уродженців с. Рудка, а насправді – нормальних, здорових людей, які потрапили у жорстокі лещата репресивної машини сталінського режиму СРСР 30-х рр., що отримав промовисту назву «великий терор».

Так, Микола Фокич Гончаров 1896 р.н., теж уродженець с. Рудки був засуджений за тією ж статтею 54-10-І КК – позбавлення волі у виправно-трудових таборах в далеких місцевостях Союзу РСР терміном на 5 років. Представник іншого класового прошарку – інтелігенції, директор школи в с. Андріївка Чернігівського р-ну Микола Фокич Гончаров нібито зловживав своїм керівним становищем в господарських справах школи та у стосунках з колегами-вчителями. Але найбільшим злочином директора школи й члена компартії Гончарова було розповсюдження ним контрреволюційних анекдотів серед вчителів, а також пригадалась сторінка з біографії, коли в далекому 1918 р. Гончаров служив у

гетьманській варті в Чернігові, тобто був учасником Української національної революції і активістом УНР. І вже не мало значення, що після поразки Української Народної Республіки і встановлення тут радянської влади Гончаров вступає в компартію, призначений на керівну посаду.

Головне звинувачення Гончарова у антирадянській пропаганді, яка проводилась ним у вигляді анекдотів, що компрометують вождя народів Сталіна і гімн Інтернаціонал. До цих звинувачень абсурдно додаються й злочини його рідного брата, який вчинив замах на сількора і був за це ув'язнений. 26 квітня 1957 р. Гончаров Іван Фокич пише касаційну скаргу з проханням змінити йому міру покарання. Але це його апеляційне звернення вищою судовою інстанцією не було задоволено. І лише з настанням Незалежності України Гончаров І.Ф. був реабілітований, звісно посмертно.

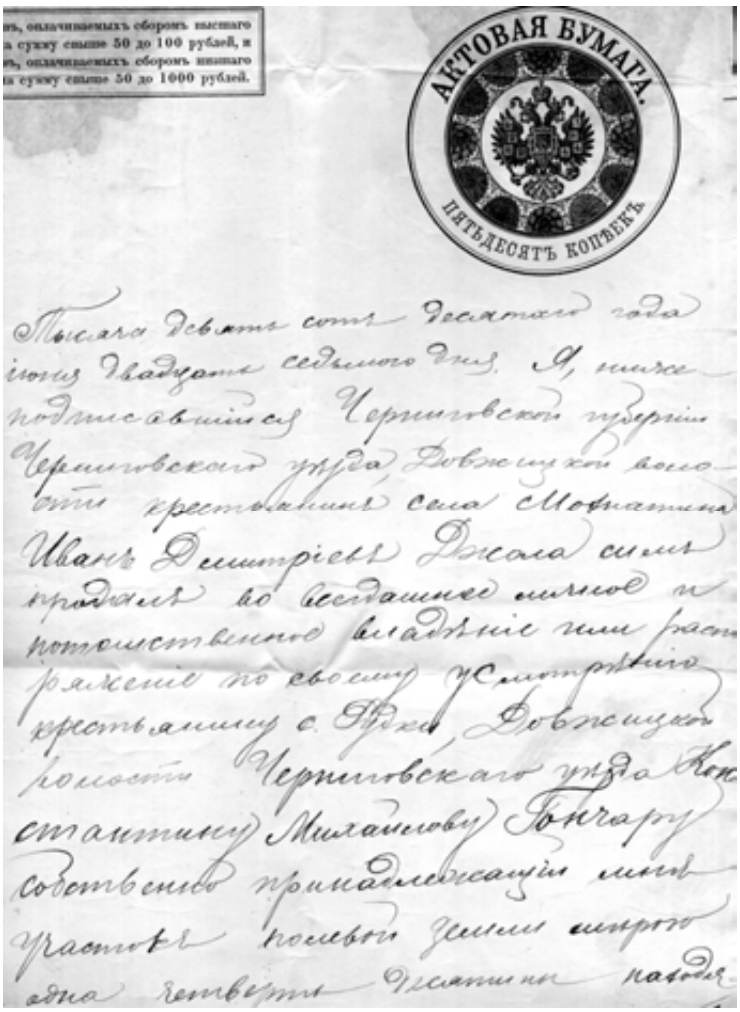

Не менш цікавою і доволі трагічною виявилась у прочитаних документах доля Гончарова Костянтина Михайловича, 1879 р.н., уродженця с. Рудка. На перший погляд біографія вимальовується ніби спрощеною і одноманітною: народився в селі, походив з селян – бідняків, після революції переїхав до м. Чернігова, займався дрібною бакалійною торгівлею, хоч і мав лише початкову освіту (3 класи). Але життєва позиція, серйозний аналіз політичних подій, начитаність, спостережливість цього чоловіка, сміливі судження і публічні виступи критичного характеру до влади змальовують постать справжнього незалежного громадянина – українця, яскраву особистість, що дорівнювало в тих нелюдських умовах войовничого тоталітаризму – подвигу. Так, прочитавши в газеті повідомлення про вбивство компартійного вождя Кірова, Костянтин Михайлович проголосив якось у людному місці свій вердикт: «Туди їм всім дорога буде прокладена, їх всіх треба повбивати, бо скоро радянської влади вже не буде».

Відомий також і його вислів про те, що «Колгосп – це винищення народу, працюють, а плати ніякої, пухнуть з голоду і їх ще й грабують». Коли в СРСР відбувались акції на підтримку комуністичної Іспанії, Гончаров

висловлює вголос: «Сталін все віддає Іспанії – хліб, мануфактуру і продукти, а самі доводять народ до того, що ходять голі й босі і голодують». Гончаров часто повторював загадкову фразу: «Радянська влада мене пограбувала і я цього забути не можу, не прощу, прийде і мій час». Виявляється, у нього відібрали будинок і не дали займатись приватним бізнесом. Життєрадісний і оптимістичний Костянтин Гончаров мав багато друзів (і таємних ворогів). Він розповідає анекдоти, співає політичні частівки:

Когда Ленин умирал
Сталину приказывал,
Чтоб хлеба – соли не давал,
Сала не показывал.

І ще:

Иду, иду в 33 году,
Вижу серп и молот,
А в хате – смерть и голод.

Коли за показаннями свідків Гончарову оголосили на нього кримінальну справу, він не відмовився від своїх антирадянських промов, анекдотів, які компрометували вождя партії і радянського уряду, а також заперечення побудови соціалізму в СРСР. Вважав, що в цих його висловах немає злочину.

Вирок системи був однозначно жорстоким: «Гончарова Костянтина Михайловича визнати винним за ст. 54-10-І КК і позбавити волі з перебуванням у виправно-трудових таборах віддалених місць СРСР на 8 років з позбавленням прав на 3 роки після відбуття покарання.

Касаційні скарги не були задоволені за життя підсудного, і лише 11 квітня 1990 р. Постановою Верховного Суду СРСР Гончарова реабілітували у зв'язку з відсутністю у його справі складу злочину. Але на той час близьких родичів на території Чернігівської обл. вже не було.

І насамкінець до драматичного життєпису наших земляків варто процитувати висновки зі статті В. Бак та С. Кравченко «Історичний злочин» (газ. «Слово Просвіти», 28.03.2018р.): «Звідкіля ж у нашому народові з`являються сили супротиву? Відповідь одна: в існуванні Вищого закону, відповідно до якого Україна та український народ потрібні Світові».

І ще: «Є думка, що історичний злочин не залишається для нащадків безкарним, коли їхнє сумління про нього мовчить».

Тож пошуки справедливості тривають. (*«Реабілітовані історією». Чернігівська обл.. Книга перша, Чернігів, РВК «Деснянська правда», 2010 р.. Архів Управління Служби безпеки України в Чернігівській обл.Особова справа № 404 Там же. Особова справа №185, №1562, В. Бак, С. Кравченко «Історичний злочин», газ. «Слово Просвіти», 28.03. 2018 р. «Кримінальний довідник», 1937 р.).*

П О С Т А Н О В Л Е Н И Е №3951н90
ПЛЕНУМА ВЕРХОВНОГО СУДА УССР

от « 19 » октября 1990 г.

Пленум Верховного Суда УССР под председательством

Председателя Верховного Суда УССР — Якименко А.Н.

И.О.
с участием Прокурора УССР — Прика В.Н.

при секретаре Пленума,
члене Верховного Суда УССР — Маляренко В.Т.

рассмотрел протест заместителя Прокурора УССР по делу Заворотнего И.М.

Приговором судебной коллегии по уголовным делам Черниговского областного суда от 16 декабря 1939 года -

Заворотний Иван Макарович, 1895г. рождения, уроженец и житель с.Рудка Черниговского района Черниговской области, украинец, беспартийный, работал до ареста плотником в колхозе им.Кагановича, ранее не судимый,-

осуждан по ст.54-10 ч.I УК УССР к 2 годам лишения свободы с поражением в правах на 2 года.

Определением судебной коллегии по уголовным делам Верховного Суда УССР от 11 января 1940г. приговор оставлен без изменения.

Заворотний признан виновным в том, что в период 1938-1939гг. в присутствии колхозников выражал недовольство выпуском государственного займа, восхвалял царский строй, опошлял советскую власть и политику Коммунистической партии.

В протесте ставится вопрос об отмене судебных решений и прекращении уголовного дела за отсутствием в действиях Заворотнего состава преступления.

Заслушав доклад члена Верховного Суда УССР Карякиной В.Н., прокурора, поддержавшего протест, проверив материалы дела, Пленум находит, что протест подлежит удовлетворению.

Седнівська селищна рада

(смт Седнів, село Нове)

Адамчик Михайло Петрович, 1881 р.н., смт Седнів Чернігівського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Самсонівка Корюківського р-ну, одноосібник. Заарештований 11.09.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 22.09.1937 р. за ст.54-10 КК УРСР ув'язнений до ВТТ на 8 років. Покарання відбував у Бутуйському ОТП Амурського табору НКВД Читинської обрасті, РФ. Реабілітований 22.05.1989 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.1677) (РІ, кн.2, с.603).*

Анищенко Софія Антонівна, 1904 р.н., Республіка Польща, полька, освіта початкова. Проживала у смт Седнів Чернігівського р-ну, колгоспниця. Заарештована 21.12.1937 р. За постановою особливої наради при НКВД СРСР від 21.02.1938 р. за проведення контрреволюційної агітації, скерованої на підрив заходів партії, ув'язнена до ВТТ на 10 років. Реабілітована 04.08.1989 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.9567) (РІ, кн.2, с.624).*

Батурин Олександр Кирилович, 1860 р.н., смт Седнів Чернігівського р-ну, українець, малописьменний. Проживав у смт Седнів, одноосібник. Заарештований 20.03.1931 р. за ст.54-10 КК УСРР. 20.04.1931 р. справу припинено. Реабілітований 18.12.1997 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.5954) (РІ, кн.2, с.665).*

Бендовська Євгенія Сергіївна, 1890 р.н., м. Вільно (нині м. Вільнюс), Литва, білоруска, освіта середня. Проживала у смт Седнів Чернігівського р-ну, домогосподарка. Заарештована 17.12.1937 р. За постановою «двійки» від 03.02.1938 р. за ст.54-10 КК УРСР позбавлена волі на 10 років. Відбувала покарання у Карагандинському ВТТ. Реабілітована 15.02.1958 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.4428) (РІ, кн.3, с.323).*

Бендовський Володимир Михайлович, 1890 р.н., Польща, білорус, освіта середня. Проживав у смт Седнів Чернігівського р-ну, священик. Заарештований 23.10.1937 р. за постановою «двійки» від 08.12.1937 р. за ст.54-10 КК УРСР застосована ВМП. Розстріляний 14.12.1937 р. у м. Чернігів. Реабілітований 19.07.1958 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.3532) (РІ, кн.3, с.323).*

Божинський Панас Дмитрович, 1866 р.н., смт Седнів Чернігівського р-ну, українець, малописьменний. Проживав у смт Седнів, одноосібник. Заарештований 20.03.1931 р. за ст.54-10 КК УСРР. 20.04.1931 р. справу припинено. Реабілітований 18.12.1997 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.5954) (РІ, кн.3, с.385).*

Гаєвський Іван Костянтинович, 1873 [1875] р.н., смт Седнів Чернігівського р-ну, українець, малописьменний. Проживав у смт Седнів, одноосібник. Заарештований 20.03.1931 р. За постановою особливої наради

при Колегії ГПУ УСРР від 07.05.1931 р. за ст.54-10 КК УСРР висланий до Північного краю на 3 роки. На час другого арешту – сторож. Заарештований 17.09.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській обл. від 29.09.1937 р. за проведення антирадянської агітації ув'язнений до ВТТ на 8 років. Реабілітований 14.07.1989 р., 29.05.1989 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.5954, 1775) (РІ, кн.4, с.247).*

Гончаренко Яків Павлович, 1989 р.н., смт Седнів Чернігівського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Київка Чернігівського р-ну, одноосібник. Заарештований 03.04.1930 р. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 28.04.1930 р. за ст.7-54-10 КК УСРР висланий до Північного краю на 3 роки. Реабілітований 25.04.1989 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.5261) (РІ, кн.4, с.327). Дивись справу у розділі «Київська сільська рада».*

Гуревич Михаил Семенович, 1887 г.р., Черниговская обл., Городнянский р-н, с. Седнев; еврей; образование высшее; член ВКП(б) с 1918 г., исключ. в 1935 г.; Гидроэнергопроект: плановик. Проживал: ст. Перловская, Ярославской ж-д, ул. Луговая, д. 8. Арестован 18 марта 1938 г. Приговорен: Комиссией НКВД СССР и прокурора СССР 2 августа 1938 г., обв.: шпионской деятельности в пользу Германии. Расстрелян 10 августа 1938 г. Место захоронения: Московская обл., Бутово. Реабилитирован в июле 1956 г. *(Источник: Москва, расстрельные списки – Бутовский полигон).*

Дем'янченко Михайло Андрійович, 1870 р.н., смт Седнів Чернігівського р-ну, українець, освіта середня. Проживав у смт Седнів, шкіряник. Заарештований 20.03.1931 р. за ст.54-10 КК УСРР. 20.04.1931 р. справу припинено. Реабілітований 18.12.1997 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.5954) (РІ, кн.4, с.451).*

Дубров Григорій Кирилович (1888–1937) – смт Седнів, лісник, реабілітований 1989 р. *(зб. «Містечко над Сновом». – 2007. – с.281-282).*

Дьяченко Олександр Іванович, 1896 р.н., с. Ведильці Михайло-Коцюбинського (нині Чернігівського) р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у смт Седнів Чернігівського р-ну, лісник. Заарештований 01.08.1938 р. за ст.ст.54-10 ч. 1, 54-11 КК УРСР виправданий *(ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр.697-п) (РІ. кн..4, с.551). ДИВИСЬ справу у розділі «Ведильцівська сільська громада».*

Іванішев Тихін Кузьмич, 1893 р.н., смт Седнів Чернігівського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у смт Седнів, продавець. Заарештований 27.07.1938 р. за ст.ст. 54-10 ч. 2, 54-11 КК УРСР. 21.03.1939 р. справу припинено. Реабілітований 28.03.1997 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.1364) (РІ, кн.5, с.167).*

Казка Аркадій Васильович, 1890 р.н., смт Седнів Чернігівського р-ну, українець, освіта незакінчена вища. Проживав у м. Одеса, вчитель. Заарештований 09.09.1929 р. за ст.54-11 КК УСРР. 23.10.1929 р. помер у тюрмі. 03.12.1929 р. справу припинено. Реабілітований 17.08.1989 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.3208) (РІ, кн.5, с.215).*

Казка Павло Ілліч (1878–1931) – смт Седнів, одноосібник, реабілітований 1989 р. *(зб. «Містечко над Сновом». – 2007. – с.281-282).*

Католик Максим Микитович, 1911 р.н., х. Глібівка (приєднано до смт Седнів) Чернігівського р-ну, українець, малописьменний. Проживав у х. Глібівка, одноосібник. Заарештований 30.07.1931 р. за ст.ст.54-2, 54-11 КК УСРР 09.09.1931 р. звільнений на підписку про невиїзд. 06.10.1931 р. справу припинено. Реабілітований 27.02.1996 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.408) (РІ, кн.5, с.262).*

Ковбаса Яків Микитович, 1914 р.н., с. Черниш Чернігівського р-ну, українець, малописьменний. Проживав у смт Седнів Чернігівського р-ну, одноосібник. Заарештований 02.07.1931 р. за ст.ст.54-2, 54-11 КК УСРР. 06.10.1931 р. справу припинено. Реабілітований 27.02.1996 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.408) (РІ, кн.5, с.368).*

Кондратенко Гліб Михайлович, 1872[1871] р.н., х. Глібівка (приєднано до смт Седнів) Чернігівського р-ну, українець, малописьменний. Проживав у х. Глібівка, одноосібник. Заарештований 30.06.1931 р. за ст.ст.54-2, 54-11 КК УСРР. Звільнений на підписку про невиїзд 30.07.1931 р. 06.10.1931 р. справу припинено. Заарештований 04.05.1932 р. за ст.54-10 КК УСРР. Рішення по справі відсутнє. Реабілітований 27.02.1996 р., 23.01.1998 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.408, 5033) (РІ, кн.5, с.433).*

Кондратенко Опанас Самсонович, 1905 р.н., с. Черниш Чернігівського р-ну, українець, малописьменний. Проживав у смт Седнів Чернігівського р-ну, конюх. Заарештований 15.11.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 29.11.1937 р. за проведення антирадянської агітації, розповсюдження провокаційних чуток про війну, ув'язнений до ВТТ на 8 років. Відбував покарання у Волжському ВТТ. Реабілітований 17.08.1989 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.10599) (РІ, кн.5, с.435).*

Корейша Віра Миколаївна, 1870 р.н., смт Седнів Чернігівського р-ну, українка, освіта середня. Проживала у смт Седнів, домогосподарка. Заарештована 20.03.1931 р. за ст.54-10 КК УСРР. 20.04.1931 р. справу припинено. Реабілітована 18.12.1997 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.5954) (РІ, кн.5, с.458).*

Косий Гаврило Юхимович, 1899 р.н., смт Седнів Чернігівського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Ковчин Куликівського р-ну, колгоспник. Заарештований 15.12.1936 р. За вироком спецколегії Чернігівського облсуду від 03.03.1937 р. за ст.54-10 КК УРСР засуджений до позбавлення волі на 4 роки. За ухвалою ВС УРСР від 23.04.1937 р. термін покарання знижено до 3 років позбавлення волі. Реабілітований 04.07.1991 р. *(ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 14544-п) (РІ, кн.5, с.489).*

Краплистий Антон Михайлович, 1906 р.н., смт Седнів Чернігівського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у м. Чернігів, токар. Заарештований 03.06.1938 р. за ст.54-11 КК УРСР. 09.03.1939 р. справу припинено. Реабілітований 19.02.1997 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.1234) (РІ, кн.5, с.550).*

Курдюк Іван Пантелійович (1884 – 1938) – смт Седнів, колгоспник, реабілітований 1989 р. *(зб. «Містечко над Сновом». – 2007. – с.281-282).*

Латина Петро Федорович, 1912 р.н., х. Глібівка (приєднано до с-ща Нове) Чернігівського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у х. Глібівка, одноосібник. Заарештований 10.07.1931 р. за ст.ст. 54-2, 54-11 КК УСРР. Звільнений на підписку про невиїзд 09.09.1931 р. 06.10.1931 р. справу припинено. Заарештований 12.05.1932 р. за ст.ст. 54-10, 54-13 КК УСРР. 25.09.1932 р. справу припинено. Реабілітований 27.02.1996 р., 25.11.1996 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.408, 823) (РІ, кн.6, с.215).*

Левданський Йосип Степанович, 1894 р.н., смт Седнів Чернігівського р-ну, українець, освіта середня. Проживав у м. Чернігів, завідувач учбової частини школи. Заарештований 07.08.1937 р. За постановою трійки при УНКВД по Чернігівській області від 14.11.1937 р. за участь у діяльності антирадянської української націоналістичної організації застосована ВМП. Розстріляний 21.11.1937 р. у м. Чернігів. Реабілітований 17.08.1989 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.2834) (РІ, кн.6, с.222).*

Лемешко Петро Андрійович, 1895 р.н., смт Седнів Чернігівського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у смт Седнів, бухгалтер. Заарештований 25.09.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 29.09.1937 р. за ст.54-10 КК УРСР ув'язнений до ВТТ на 8 років. Реабілітований 21.08.1989 р. *(ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр.13034-п) (РІ, кн.6, с.235).*

Лук'янець Микола Ісакович, 1902 р.н., смт Седнів Чернігівського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у м. Чернігів, слюсар. Заарештований 07.08.1938 р. за ст.ст.54-7, 54-9, 54-11 КК УРСР. 09.03.1939 р. справу припинено. Реабілітований 29.07.1997 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.9369, 2755) (РІ, кн.6, с.305).*

Лук'янець Михайло Миколайович, 1904 р.н., смт Седнів Чернігівського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у смт Седнів, колгоспник. Заарештований 09.08.1938 р. за ст.ст.54-10 ч. 2, 54-11 КК УРСР 21.03.1939 р. Справу припинено. Реабілітований 28.03.1997 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.1364) (РІ, кн.6, с.305).*

Лук'янець Яків Миколайович, 1893 р.н., смт Седнів Чернігівського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у смт Седнів, конюх. Заарештований 29.07.1938 р. за ст.ст.54-10 ч. 2, 54-11 КК УРСР. 21.03.1939 р. справу припинено. Реабілітований 28.03.1997 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.2227) (РІ, кн.6, с.305).*

Лук'янець Яків Якович, 1925 р.н., смт Седнів Чернігівського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав за місцем дислокації 163 сп 11 стрілецької Волзької дивізії, червоноармієць. Заарештований 12.03.1945 р. За вироком ВТ 22 А від 31.03.1945 р. за ст.58-1 «б» КК РРІСР засуджений до позбавлення волі на 10 років. Реабілітований 19.07.1958 р. *(ГДА СБ України, м. Чернігів – Спр.17711-п (РІ, кн.6, с.305).*

Макаров Іван Федорович, 1884 р.н., смт Седнів Чернігівського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у смт Седнів, торговець. Заарештований 02.11.1930 р. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 21.12.1930 р. за ст.54-10 КК УСРР висланий до Північного краю на 3 роки. Реабілітований 17.08.1989 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.6310) (РІ, кн.6, с.434).*

Мальованець Степан Олексійович, 1897 р.н., смт Седнів Чернігівського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у смт Седнів, колгоспник. Заарештований 27.07.1938 р. за ст.ст.54-2, 54-11 КК УСРР. 21.03.1939 р. справу закрито. Реабілітований 28.03.1997 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.1364) (РІ, кн.6, с.362).*

Мислављський Володимир Миколайович, 1879 р.н., с. Воскресенська Слобідка (приєднано до м. Київ), росіян, освіта середня. Проживав у смт Седнів Чернігівського району, священик. Заарештований 30.07.1931 р. за ст.54-6 КК УСРР. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 22.11.1931 р. справу припинено. Заарештований 29.08.1937 р. За постановою двійки від 08.12.1937 р. застосована ВМП. Розстріляний 14.12.1937 р. у м. Чернігів. Реабілітований 19.07.1958 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.9369, 3532) (РІ, кн.6, с.434).*

Положечко Микола Іванович (1888–1938) – смт Седнів, колгоспник, реабілітований 1960 р. *(зб. «Містечко над Сновом». – 2007. – с.281-282).*

Пагуба Герасим Митрофанович (1883–1930) – смт Седнів, одноосібник, реабілітований 1989 р. *(зб. «Містечко над Сновом». – 2007. – с.281-282).*

Пекур Карпо Олексійович (1883–1930) – смт Седнів, одноосібник, реабілітований 1989 р. *(зб. «Містечко над Сновом». – 2007. – с.281-282).*

Ройлян Іван Федорович (1897–1938) – смт Седнів, колгоспник, реабілітований 1989 р. *(зб. «Містечко над Сновом». – 2007. – с.281-282).*

Силенок Віктор Федорович (1891–1938) – смт Седнів, колгоспник, реабілітований 1989р. *(зб. «Містечко над Сновом». – 2007. – с.281-282).*

Силенок Катерина Йосипівна (1898–1938) – смт Седнів, колгоспниця, реабілітована 1989 р. *(зб. «Містечко над Сновом». – 2007. – с.281-282).*

Усатий Йосип Михайлович (1886–1930) – смт Седнів, одноосібник, реабілітований 1989 р. *(зб. «Містечко над Сновом». – 2007. – с.281-282).*

ДОЛІ РЕПРЕСОВАНИХ

АКАZKA3

Тамара Демченко

Аркадій Казка: один з Розстріляного Відродження

Упродовж декількох десятиліть після дочасної смерті Аркадія Казки його ім'я та поетичний доробок були практично невідомі в Україні.

Певною мірою й досі залишається актуальним докір, висловлений понад 70 років тому професором О. Оглоблиним, який писав у повоєнному Мюнхені: «Аркадій Казка... Чи багатьом відоме це ім'я, що звучить так казково! Коли запитуєш когось з наших літературознавців, відповідають: «Здається, це був письменник, мало відомий» [1].

Та й справді, чи багато можна було дізнатися із стислої довідки, яка побачила світ у 1928 р. і була чи не єдиною доступною інформацією про поета: А. Казка «народився року 1890, вересня 11/24, в містечку Седневі Бобровицького району на Чернігівщині. Батьки – селяни-козаки. А. Казка скінчив реальне училище в Чернігові р. 1910. Після того поступив до Київського Комерційного Інституту (1913). Революційні події стали на перешкоді, і інституту А. Казка не скінчив. З 1919 року почав вчителювати (на Катеринославщині, в Києві). Року 1925 переїхав до Одеси. Там вчителює й до цього часу в залізничній трудшколі. Друкуватися почав в «Літературно-Науковому Вісникові». Перший друкований вірш – «Зорі». На поч[атку] 1928 р. вступив до літературної організації селянських письменників «Плуг» [2]. Не набагато повнішим виглядає й відповідне гасло в Українській літературній енциклопедії (УЛЕ). Правда, тут відзначено, що А. Казка дружив із П. Тичиною та В. Мисиком, вказано, що він тяжів до традиційної манери письма, мав схильність до таких поетичних форм, як сонет, рондо, тріолет, а також зазначено й причину ранньої смерті – самогубство у в'язниці [3].

На сьогодні маємо єдину збірку поета, хоча й добре видану. Її упорядник С. Тельнюк висвітлив у передмові головні віхи життя автора [4]. Видавництво «Смолоскип» об'єднало добірку поезій А. Казки з есеєм О. Шугая та деякими іншими дотичними матеріалами в одну збірку [5]. Григорій Кочур у передмові до цього видання високо оцінив і творчість, і особистість поета: це – «літератор непосполитої ерудиції, тонкого, непомильного смаку. Він природжений педагог, учитель. Він альтруїст, власні інтереси у нього завжди на другому плані» [6].

На сьогодні маємо значну кількість публікацій про трагічну постать [7], смерть якої відкрила «довгий список-мартиролог жертв сталінських репресій на Україні» [8]. Свого часу В. Шкварчук оприлюднив матеріали слідчої справи Одеського окружного відділу ДПУ, заведеної на А. Казку в 1929 р. [9] Про долю поета писали переважно його земляки. З наукових праць останніх років варто відзначити дослідження Ю. Коваліва [10]. Вчений підкреслив, що А. Казка належав до низки «неординарних поетів, які опинилися на периферії літературного процесу, навіть випали з історії письменства» [11]. Однак через відсутність бодай однієї прижиттєвої збірки, трагічно ранню смерть було б несправедливо оцінювати їхню творчість як явище «другорядне», своєрідне «тло» літературного процесу: «без їхнього доробку лірика 1920-х років постає неповною» [12].

Оскільки архів поета, який зберігався у його вдови, загинув у роки Другої світової війни, то виняткового джерельного значення набувають листи А. Казки. До наших днів їх дійшло не так уже й багато – до В. Модзалевського та його дружини, П. Тичини та В. Мисика. Вони оприлюднені, правда, лише в журнальних варіантах [13]. Добірки епістолярію пройняті відчуттям тривоги, непевності, наближенням чогось страшного. Помножені на характерні для А. Казки вразливість й особливу емоційну піднесеність, вони стали своєрідною прелюдією до трагедії 30-х років. Документи особового походження взагалі дають багато поживи для роздумів. І це невипадково. М. Коцюбинська підкреслила: «В історії української культури епістолярний вид висловлювання мав особливе значення з огляду на характер її розвитку, на колоніальне й напівколоніальне минуле України, на мовні й інші заборони, брак умов для вільного обміну думками. *[...]* Справді, в умовах «нашої – не своєї землі» листи українських діячів, які збереглися (а, на щастя, збереглося чимало, більше, ніж можна було сподіватися) неоціненні. Як свідчення епохи і як живий, нічим не спотворений, голос автора» [14]. Таке ж значення має і епістолярна спадщина А. Казки. Листи дають змогу реконструювати його життя принаймні у найважливіших моментах.

Аркадій Васильович Казка народився 11 вересня (за старим стилем) 1890 р. у містечку Седнів у багатодітній (три сини і чотири доньки) родині сільського шевця [15]. Його батька звали Василь Кіндратович, походив він з козацького роду, мати – Єфросинія Андріївна. Хрестив новонародженого священик місцевої Воскресенської церкви Стефан Дмитрович Григорович [16]. У 90-х рр. XIX ст. у Седневі мешкало ще декілька Казок. Очевидно, у брата вищеназваного – Павла Кіндратовича та його дружини Тетяни Юхимівни – у грудні 1890 р. народилися близнята – Данило та Гнат [17]. Родина майбутнього поета підтримувала зв'язки із сім'єю «побілетного солдата» Леонтія Трохимовича Казки. Коли його дружина Хіонія Матвіївна у червні 1891 р. народила сина Івана, то Василь Кіндратович з Єфросинією Андріївною стали хрещеними батьком і матір'ю хлопчика [18]. У листопаді 1892 р. вони ж

виконали цей обряд і при хрещенні наступного сина цієї пари – Григорія [19]. Жила у містечку й родина козака Іллі Трохимовича Казки та його дружини Гликерії Савівни [20]. Отже, юний Аркадій зростав в оточенні не тільки рідних, але й двоюрідних, можливо, троюрідних братів і сестер. Значний вплив на його формування справили батьки. «Василь Казка просто-таки кохався на співі, керував церковним хором» [21]. Про хор та його концерти у липні – серпні 1904 р. писали «Черниговские губернские ведомости». Автор дописів відзначив «невтомного регента» В. К. Казку [22]. Його здібності до музики, хорового співу, слух і голос передалися сину. Поет любив батька. У одному з листів до В. Мисика він писав: «Зараз в моїй уяві повстала дорога для мене постать мого батька, який *ніколи нічим себе не схибив* і від цього його життя розтопилося в космосі, як чиста вранішня росина: кращого я ні собі, ні іншим не можу побажати» [23]. До матері поет зберіг ніжні почуття синівської любові, що знайшло своє відображення і в його поезії. У вірші «Лист», вперше надрукованому у журналі «Нова громада» (1927, № 22) він з гіркотою писав, очевидно, маючи на увазі свою неньку:

«Мать шістдесять років й похилений тин
Мать трьох аж синів, та з них ні один
Не кликне на спокій до себе тебе».

Мати завжди поставала в уяві поета у звичному з дитинства оточенні: «Порічки, садок, нагідки – / І дотик ласкавий твоєї руки» [24] – це були реалії Седнева, з яким Аркадій Казка розпрощався ще підлітком, але ніколи не забував. Що найбільше приваблювало поета в рідному селі? Тут він набирався здоров'я фізичного і духовного, відчував близькість до природи, рідного народу: «Седнів мене заколисав: садами, парком, лугом, лісом (з грибами), курганами, хатами, дитинячими спогадами, людьми, що щиро, безпосередньо-щиро люблять мене, – повітрям, сонцем ласкавим, прекрасним зоряним небом (нема його у містах!), хвилями прозорими Снову, річними краєвидами, горовими, лісовими, польовими й луговими далечами... А ще ж: мама (дивна істота: любов її як еманація радіоелемента – ніколи не вгасає, не втрачається!!), сестри, рідня, знайомі – вбогі, чесні, прості й мудрі люди. А ще: сад старий, насаджений дідом і батьком, хата (трошки старіша за мене – але зараз дуже стара і потребує ремонту!), квітки біля хати, хмари вгорі по-дитинячому ясні, або безбережний, безмежний незглибний блакит...» [25].

Батьки прагнули, щоб їхні діти навчалися, і Аркадія віддали до реальної школи у Чернігові. Так у його життя увійшло місто, яке він ставив на друге місце після Седнева в ієрархії своїх духовних цінностей. Переконливими у цьому контексті видаються рядки цитованого вище листа: «Чернігів теж не менше (чи й більш? – трошки менше) рідний» [26]. Тут з'явилися у А. Казки щирі друзі, поміж яких варто виокремити П. Тичину. Аналізуючи вплив культурно-мистецької та історичної спадщини Чернігова на формування останнього, сучасний історик наголосив: «Тривале перебування в одному з

найдавніших політичних і культурних центрів України, серед архітектурно вишуканих чернігівських храмів і монастирів, відомих православних реліквій та святинь не могло не позначитися на його світогляді. Чернігівське довкілля було сталим тлом і чинником місцевої суспільної атмосфери. Краєзнавчий і пам'яткознавчий рух у місті тоді переживав піднесення» [27]. Ці ж спостереження цілком стосуються і А. Казки. Дружба між чернігівськими юнаками, котрі так палко прагнули до мистецтва, культури, поезії зав'язалася у роки навчання, про які пізніше А. Казка згадував з ностальгійним смутком: «А літературу я люблю, – зізнавався він у листі до В. Мисика, – ще з того часу, як 12-літніми хлопчаками Павлусь Тичина і я співробітничали в хлоп'ячому журналі в Чернігові в Тройці, коли иньші хористи платили по 2 грудки сахару за число» [28]. По закінченні школи А. Казка поступив до Київського комерційного інституту, але через нестатки не спромігся його закінчити. Він повернувся до Чернігова, підшуковував собі роботу, щоб допомагати рідним.

Початок Української революції А. Казка зустрів з натхненням. Він не мав схильності до політики, тому його, ймовірно, привабили нові, і як тоді мріялося, безмежні можливості для розвою мови, літератури, розквіту культури і духовного відродження українства. У Чернігові у 1917–1918 рр. зібрався гурт талановитих діячів саме такого плану. О. Оглоблин слушно писав: «Гарячі дні революції в тихому, півсонному, але культурному Чернігові. Казка кидається у вир українського громадсько-політичного й мистецького життя. Він працює в Чернігівському Земстві, бере активну участь в українських революційних і культурно-освітніх організаціях. Артист-аматор, він виступає в українських концертах та виставах, організованих «Просвітою». Маляр, він, за дорученням Чернігівського Комітету охорони пам'яток старовини, малює історично-мистецькі пам'ятники Чернігівщини. Він близько стояв до того рафінованого культурного українського оточення, яке об'єднувалося в Чернігові навколо Вадима Львовича Модзалевського, генеалога, історика й мистецтвознавця» [29]. Місцева преса особливо відзначає талант А. Казки – співака, який яскраво проявився на концерті, складеному із творів М. Лисенка, що його підготувала Українська учнівська громада на початку грудня 1917 р. [30] У 1918 р. А. Казка одружився. Обряд вінчання відбувся 4 липня у Воскресенській церкві м. Чернігова, про що залишився відповідний запис у метричній книзі. Наречений позначений як «козак м. Седнева, православний, одружувався першим шлюбом, 27 років». Його судженою стала «донька почесного громадянина м. Стародуба Чернігівської губернії Ганна Павлівна Цитович, православна, перший шлюб, 27 років». «Поручителями» на шлюбній церемонії були: Іван Ницай, Борис Пилипенко, Микола Пилипенко і Марко Загородько [31].

Коханій жінці А. Казка зробив справді королівський подарунок на весілля, присвятивши сонетовий вінок «Агронавти». Під текстом віршів цієї чи

не найскладнішої поетичної форми стоїть дата їхнього вінчання – 4 липня 1918 р., Чернігів [32].

Незважаючи на турботи, пов'язані з облаштуванням родинного гнізда, завантаженість громадськими справами, молодий український діяч знаходився в цей період свого життя в стадії творчого піднесення. «За 1917 рік, особливо за осінь та за ту бурхливу зиму, – писав він В. Л. Модзалевському 11 серпня 1918 р., – назбиралась у мене якась величезна кількість поезій, так приблизно речей на 60, що складе томик у сотню сторінок. Між цього поезійного дріб'язку є дві речі трохи буйнішого розміру: одна з них поема «Риштування», [...] а друга – це сонетовий вінок «Аргонавти» чи «Вінок життя» – річ із 15-ти сонетів, яку я написав у червні сього року» [33]. У 1918 р. поет здав до друку збірку своїх віршів під назвою «Перший Вінок» (13 сонетів, два десятки тріолетів, десятків два різних віршів, сонетовий вінок і поема). На жаль, ймовірно, у зв'язку з бурхливими подіями того часу збірка так і не побачила світу [34].

Це й була перша велика печаль поета – за життя він не потримав у руках жодної своєї збірочки. Весь його епістолярій просякнутий тугою за цією мрією. У листі до П. Тичини від 10 листопада 1924 р. він писав: «Та ось я б хотів запитать (хоч це безнадійна річ!): якось ти восени казав: «Пришли матер'ял, може, удасться видать книжку». Ось я й питаю, голубчику Павлусю: чи не можна б спробувати надіслать матеріал? Напиши про це» [35]. За властивою поету делікатністю приховується біль, завданий несправедливістю долі.

У цілому подальший життєвий шлях А. Казки оповитий таємницею. І справа не тільки в тому, що, на жаль, і сьогодні належним чином не вивчена та поцінована його творча спадщина, надто мало збереглося й достовірної біографічної інформації. Не останню роль тут зіграли його невільні мандри Україною. Здається, не так самі безкінечні переїзди йому дошкуляли, бо він любив мандрувати («Люблю я і любив завжди дорогу. Нею / Ладен, здається, йти навпроти сонця вічно») [36], як причини, що їх обумовлювали: постійна турбота про шматок хліба для себе та своєї родини. У подружжя підростало двоє синів. «Казка мріяв перебратися до Києва, як це зробили інші чернігівці: В. Модзалевський, М. Жук, Ю. Меженко, – підкреслив В. Міяковський, – мріяв про університет, про якусь культурну роботу біля Модзалевського. Це був би рушійний момент в його біографії. Цього не сталося, життя пішло зигзагами і він пройшов життя непізнаний ніким» [37].

Єдиним місцем, де А. Казка зміг знайти собі роботу, стала на перших порах сільська школа. Після того, як у 1919 р. не здійснилася його заповітна мрія закріпитися у Києві, він поїхав на Катеринославщину, щоб стати учителем російської мови і літератури у семирічці с. Підгороднє. Серед його учнів був хлопчик із сусіднього села Новопавлівки – Василь Мисик [38]. Між молодим учителем і здібним школярем зав'язалася щира дружба, яка тривала

доки жив А. Казка. Остання його листівка до В. Мисика датована 16 серпня 1929 р. [39] – тобто написана менше, ніж за місяць до арешту.

Роки по закінченні громадянської війни, звичайно, були не найкращим часом для розквіту педагогічних талантів, але у скромній сільській школі А. Казка показав себе справжнім учителем. О. Шугай зібрав свідчення його учнів, яких вдалося розшукати у 80-х рр. XX ст. Вони підтвердили висновок, до якого дійшов дослідник. Проте сам А. Казка все-таки волів би бути поетом, тим то не зовсім правий Г. Костюк, який так окреслив його вибір: «Поет, що не витримав великого злому, зійшов з гори Гелікон [у грецькій міфології: гора, де жили музи. – Т. Д.] і віддав себе цілковито народові – пішов учителювати. На цьому шляху доброго і вічного його застав терор і він, як і тисячі інших чесних і талановитих, зник безслідно» [40]. Відмовлятися від поезії А. Казка не хотів та, мабуть, би й не зміг. Наступним кроком у його прагненні перебратися до центру культурного життя стало учителювання у селах поблизу Києва. Воно припало на 1922–1925 рр. Трохи підробляв він і викладанням українознавства у Межигірському художньо-керамічному технікумі. Незважаючи на близькість до великого міста, А. Казку вразила бездуховність селян, відсутність у них інтересу до освіти та культури. Він пристрасно прагнув змінити ситуацію за допомогою мистецтва.

Ці наміри знайшли своє відображення у написаному в 1925 р. дописі «Межигірсько-Петрівський хор». На тексті є сліди редакторських правок, очевидно, його готували до друку, але чи був надрукований допис, встановити не пощастило. Отже, у невеликому за обсягом нарисі А. Казка повідомляє, що восени 1922 р. приїхав працювати до Межигірського дитячого будинку, потім став учителювати у с. Нові Петрівці. Оскільки вчитель одержав у своє користування «прекрасний рояль», то вирішив із мешканців сіл Старі та Нові Петрівці, Валки створити хор заради «єднання цілком розпорошеного і цілком байдужого до справи освіти населення, що вразило мене своїм дикунством, не дивлячись на таку близькість до Київа». Маючи досвід у цій справі, А. Казка не сумнівався, що доб'ється свого, бо у Межигірському дитячому будинку він заснував хор із вихованців і студентів, який дав «5 прилюдних безплатних концертів» [41]. Проте зібрати хор із дорослих селян виявилося не такою вже й простою справою, автор навів цікаву подробицю, яка прекрасно ілюструє пануючі в тогочасному селянському середовищі настрої: як тільки диригент вимагав, щоб кожен староста склав список виконавців тієї чи іншої партії – «хор щезав: «Мовляв, у комуну записують"«[42]. Цей епізод, зафіксований безстороннім спостерігачем, переконливо показує ставлення селян до аграрної політики радянської влади та її спроб запровадити «комуністичний лад» на селі. Прикро, що від цього потерпав ні в чому не повинний ентузіаст хорового співу. Судячи з листів, налагодити відносини з селянами вчителю так і не пощастило. Так, він писав П. Тичині 4 серпня 1925 р.: «Силкувався я видертись із вельми бандитських Нових-Петрівець – але у Києві, не дивлячись

на укр[аїніза]цію, учителі так міцно учепились одне за одного (хоч і калічі там повно!) – що ніяк я не можу втиснутись до їхнього гурту. [...] Хотілося пожити у ліпших умовах, при київських бібліотеках попрацювати, коло культурного огнища погріти добре вже закацюблий розум – аж ні, доведеться, мабуть, зариваться хоч у Нов[их]-Петрівцях, хоч у іншому селі» [43]. Крім цих, цілком зрозумілих бажань, А. Казка у листах до П. Тичини торкається й інших причин, що зумовлювали шукати іншого місця. Так, він відверто змальовує своє матеріальне становище: «Бач, нам погано почали виплачувать утримання: уже два місяці, як я не одержую утримання (дружина теж). Угруз у довги. А до всього оце сповістили про скорочення в Межиг[ірському] т[ехнікумі] українства. Це мінус 4 червінці у моєму бюджеті щомісяця. Боргів на 80 карб[ованців]. [...] А тут мама пише: дай поміч – голодна, невдягнена, напівхвора, немічна» [44].

Несподівано він отримав привабливу пропозицію. Наркомат освіти доручив одному з профспілкових діячів українізувати 77-у залізничну трудову школу в Одесі. Серед безробітних учителів-українців, які отримали запрошення, опинився і А. Казка [45]. Проте, як швидко виявилося, черговий переїзд не привів до вирішення наболілих питань життя і творчості. Знову обсіли ті ж самі проблеми: важка робота, яка не приносила морального задоволення, недуга, злидні: «Топлюсь, братику, серед зошитів укрмови, а помилок – як у Сірка бліх... От я, брат, і трушусь – а вони дотинають, а вони дотинають». Одних учнівських зошитів для перевірки припадало на тиждень 120. Різко погіршився стан здоров'я: розпочався туберкульозний процес у легенях. Знову давалися взнаки злидні: вимушена купівля в кредит пальта, підірвала сімейний бюджет, змусила економити на харчах [46].

Далеко не все подобалося А. Казці й в громадсько-культурному житті та морально-духовному кліматі країни. Очевидно, поет повністю довіряв своєму адресатові – В. Мисику, бо писав відверто про такі речі, що про них тоді воліли мовчати. Здавалося, всі радянські письменники горою стояли за індустріалізацію та урбанізацію (терміну тоді такого, принаймні масово, не вживали, але стільки твердили про переваги соціалістичного міста), а Казка писав: «Здається, за один день такого сонячного існування я сміливо б віддав і смердючі автомобілі, і прудкі – що більше униз літають – аероплани, і заковані в граніт, залізо і бетон міста з їхньою — будь вона проклята!!! – електрикою і з отими коробками-домами, набитими паскудними пиховитими вошами, що ссуть одна в одної сили і кров і прикривають це ріжними святими словами» [47]. Варто наголосити, що такі жорсткі й навіть образливі слова сказані про «перлину» біля Чорного моря – Одесу, принаймні, саме там мешкав А. Казка у 1928 р. Звичайно, є в нього і позитивні враження, пов'язані з новим місцем роботи, але, здається, що принади великого й своєрідного міста залишили поета байдужим. «Гарно» почував він себе тільки у Седневі та на Чернігівщині взагалі, бо там – «суцільне життя! Скільки там сили чуття! Яка одноцільність

існування!» [48]. Він не міг не помічати загрозливих ознак катастрофи, яка насувалася на суспільство, деградації морально-етичної сфери: «Найбільше-бо ненавидів, ненавиджу і ненавидітиму отой дух покори, отой новий дух фарисейства, до якого так старанно підганяють сучасну письменницьку молодь, – як колись солдатів до муштри», – писав він любимому учневі [49]. Дійсно, справедливе й глибоке спостереження, тільки воно стосується всієї радянської молоді – пройде зовсім небагато часу, і покірні владі, ідейно «вимуштровані», бездушні й безжальні активісти, в основному молодь і люди середнього віку, – розпочнуть тріумфальний похід по напівмертвих від голоду, страху, відчаю українських селах, вириваючи з рук дитини останню картоплину.

Листи до В. Мисика справляють сильне враження на кожного, не байдужого до української історії та літератури. Вони вносять суттєві корективи до традиційного образу поета – мрійливого і ніжного лірика, якому чужі громадянські мотиви. Мабуть, часи були настільки важкі, що не сила була мовчати.

Обставини арешту і смерті А. Казки знайшли своє відображення в документах СБУ. Уперше протоколи допитів поета побачили світ у дослідженні В. Пристайка та Ю. Шаповала [50], потім матеріали слідчої справи оприлюднив В. Шкварчук.

Якоїсь конкретної причини для арешту, звичайно, не існувало. Була в Одесі купка української інтелігенції (до неї, крім А. Казки, належав і відомий художник, який багато років прожив у Чернігові – М. Жук). Спілкуючись між собою, її представники відверто говорили, що «вчителям платять мізер, в українізації суспільства багато липи, проводиться вона вкрай казенно, передусім для українізованих, справжніх українців у радянський апарат майже не пускають, література, мистецтво, музика і взагалі вся національна українська культура затиснута цензурою, нещасних селян грабують і душать податковим пресом, стати на захист своїх прав вони бояться, література про село бреше, українська сировина вивозиться за межі республіки, індустріалізація всіх робить старцями» [51]. Такі розмови у другій половині 20-х рр., як засвідчує у своїх знаменитих «Щоденниках» С. Єфремов були поширеним і навіть природним явищем. Радянська влада дійсно багатьом залила сала за шкуру: «Усі чекають переміни», – занотував академік 29 березня 1928 р. [52] І «дочекалися» – розпочалися масові арешти у справі сфабрикованого ДПУ, в реальності не існуючого контрреволюційного центру – Спілки визволення України (СВУ). Певну риску під питанням щодо реального існування організації підвела поява ґрунтовного дослідження «Політична історія України. ХХ століття». Один з його авторів відзначив, що «СВУ» створили «у кабінетах слідчих», «насправді наукову і творчу інтелігенцію судили за її антирадянське минуле, зокрема, за участь у діяльності політичних партій, які утворили Центральну Раду. Судили також за

відмінний від офіційного спосіб мислення» [53]. Останнє з положень, на нашу думку, повністю пояснює і причини арешту А. Казки. Він не був, звичайно, ворогом радянської влади, але був українцем, митцем, який прагнув зберегти свою духовну свободу, право на творчість, людську гідність.

Поета-вчителя заарештували 9 вересня 1929 р. Він написав за наказом слідчого чимало показань, але вся ця інформація на статтю 54-11 КК УСРР (участь у контрреволюційній організації, підготовка контрреволюційних злочинів) ніяк не тягла. Згідно з даними В. Шкварчука, останній допит відбувся 21 жовтня, а вже 23 числа того ж місяця А. Казку «знаходять на камерних нарах – лежить горілиць, на шиї – широкий пруг від задушення. Висновок судмедексперта: в'язень повісився на рушнику» [54].

Посмертної реабілітації поет дочекався через 68 років. 27 листопада 1997 р. Чернігівська обласна прокуратура скасувала постанову одеських чекістів. Питання щодо відкриття справи про доведення до самогубства (а, можливо, й вбивства) взагалі не виникало [55].

Безперечно, що А. Казка був талановитим поетом, чудовим педагогом, здібним музикантом. Колосальний творчий потенціал цієї непересічної людини не міг бути повністю реалізованим за радянських умов.

Порівняно нещодавно у селищі Седневі пам'ять поета, пристрасно закоханого у старовинне містечко, вшанували пам'ятником. Його відкрили 1 жовтня 2011 р. в рамках IX Всеукраїнського літературно-мистецького свята «Седнівська осінь» [56].

Хотілося, щоби в Україні, а у рідному краї нашого талановитого земляка, на Чернігівщині, тим більше, його життя й творчість стали об'єктом поглибленого вивчення у школах та інших навчальних закладах, активніше популяризувалися в молодіжному середовищі.

1. Лашкевич О. (Оглоблин) Аркадій Казка (Сторінка з історії новітньої української літератури) // Рідне слово: Місячник літератури, мистецтва і науки. – Мюнхен, 1946. – Ч. 12. – С. 66.

2. Лейтес А. і Яшек М. Десять років української літератури (1917–1927). – [Б. м.]: ДВУ, 1928. – Т. 1: Біобібліографічний. – С. 200.

3. Українська літературна енциклопедія. – К., 1990. – Т. 2. – С. 372.

4. Казка А. В. Васильки: поезії / Упоряд. та передм. С. Тельнюка. – К., 1989. – 264 с.

5. Шугай О. Крапля сонця у морі блакиту (повість про Аркадія Казку); Казка А. Вибрані твори. – К.: Смолоскип, 2010. – С. 391–520.

6. Там само. – С. 5.

7. Шугай О. Крапля сонця у морі блакиту (Есе про двох поетів) // Дніпро. – 1990. – № 12. – С. 78–131; Крижанівський С. Зажиттєві злигодні і посмертні поневіряння поета Аркадія Казки // Сіверянський літопис. – 1996. – № 1. – С. 16–20; Його ж. Постскриптум // Там само. – 1996. – № 6. – С. 103; Єрмоленко О. Зламалась ніжна квітка: До 70-річчя Аркадія Казки // Просвіта. – 1999. – 26 листопада; Міяковський В. Біля джерел неоклясики / Передм., прим. Г. Кураса, Т. Демченко // Сіверянський літопис. – 2004. – № 5-6. – С. 65–68; Демченко Т. «Седнів мене заколисав…»: Аркадій Казка про свою батьківщину // Містечко

над Сновом: Збірник ст. і матеріалів. – Ніжин, 2007. – С. 193–198; Її ж. Аркадій Казка // Реабілітовані історією. Чернігівська область / Упоряд. О. Б. Коваленко, Р. Ю. Подкур, О. В. Лисенко. – Чернігів, 2010. – Кн. 2. – С. 540–546; Її ж. Аркадій Казка: поет із розстріляного покоління // Сіверянський літопис. – 2010. – № 4-5. – С. 193–200; Зленко Г. «…Світу білого не випив»: Розповідь про життя і загибель поета А. Казки // Літературна Україна. – 2010. –18 листопада (№ 42). – С. 6; Шугай О. Крапля сонця у морі блакиту (повість про Аркадія Казку); Казка А. Вибрані твори. – К.: Смолоскип, 2010. – 520 с.

8. «Українізація» 1920–30-х років: передумови, здобутки, уроки: Кол. монографія / За ред. В. А. Смолія. – К., 2003. – С. 201.

9. Шкварчук В. Винуватий, бо українець. За матеріалами слідчої справи № 4748 Одеського окрвідділу ДПУ, ДАЧО, сп. 3208 // Сіверщина. – 2004. – 16 січня. – С. 9–10; Його ж. Непокора Аркадія Казки. За матеріалами слідчої справи № 4748 Одеського окрвідділу ДПУ, ДАЧО, сп. 3208 // Літературна Україна. – 2004. – 3 червня. – С. 7.

10. Ковалів Ю. Історія української літератури: кінець XIX – початок XXI ст.: підручник: у 10 т. – К.: ВЦ «Академія», 2015. – Т. 4: У сподіваннях і трагічних зламах. – С. 430–434.

11. Там само. – С. 430.

12. Ковалів Ю. Історія української літератури: кінець XIX – початок XXI ст.: підручник: у 10 т. – К.: ВЦ «Академія», 2017. – Т. 5: У сподіваннях і трагічних зламах. – С. 529.

13. Див.: додаток до Лашкевич О. (Оглоблин). Назв. праця; Казка А. Листи. / Вступ. ст. «Мій друг Аркадій Казка...» О. Губаря; підгот. тексту та комент. І. Блюдо, О. Губаря // Слово і час. – 1990. – № 9. – С. 44–49; Віч-на-віч з Казкою: Листи Аркадія Казки до Василя Мисика / Упор. А. Перерви // Березіль. – 2005. – № 5 – С.149–162; № 6. – С. 182–191; № 7-8. – С. 180–191; № 9. – С. 176–184; № 10. – С.188–191; № 11. – С. 184–191; № 12. – С. 185–187; 2006. – № 1. – С. 183–191; № 2. – С. 183–190; № 3-4. – С. 179–188; № 5. – С. 185–191.

14. Коцюбинська М. «Зафіксоване і нетлінне»: Роздуми про епістолярну творчість. – К., 2001. – С. 11.

15. Тельнюк С. Залюблений у нове життя: Передмова // Казка А. Васильки. – К., 1989. – С. 8–9.

16. Державний архів Чернігівської області (далі – ДАЧО), ф. 679, оп. 10, спр. 531, арк. 147 зв.–148.

17. Там само, арк. 118 зв.–119.

18. Там само, спр. 965, арк. 573 зв.–574.

19. Там само, спр. 967, арк. 556 зв.–557.

20. Там само, спр. 531, арк. 78 зв.

21. Тельнюк С. Назв. праця. – С. 8.

22. Курданов А. Новий літопис Седнева // Містечко над Сновом: Збірник ст. і матеріалів. – Ніжин, 2007. – С. 265–266.

23. Цит. за: Шугай О. Крапля сонця у морі блакиту… // Дніпро. – 1990. – № 12. – С. 97.

24. Казка А. В. Васильки. – С. 124–125.

25. Віч-на-віч з Казкою // Березіль. – 2006. – № 2. – С. 185.

26. Там само.

27. Кот С. Павло Тичина і культурна спадщина України // Пам'ятки України: Історія та культура. – 2008. – № 1. – С. 85.

28. Віч-на-віч з Казкою... // Березіль. – 2006. – № 5. – С. 188.

29. Лашкевич О. (Оглоблин) Назв. праця. – С. 67.

30. Черниговский край. – 1917. – 7 декабря. – С. 4.

31. ДАЧО, ф. 679, оп. 10, спр. 1656, арк. 85 зв.–86.

32. Шугай О. Крапля сонця у морі блакиту (повість про Аркадія Казку); Казка А. Вибрані твори. – К.: Смолоскип, 2010. – С. 417.
33. Цит. за: Лашкевич О. (Оглоблин) Назв. праця. – С. 68.
34. Там само.
35. Казка А. Листи // Слово і час. – 1990. – № 9. – С. 45.
36. Казка А. В. Васильки. – С. 111.
37. Міяковський В. Назв. праця. – С. 67.
38. Шугай О. Назв. праця. – С. 79–80.
39. Віч-на-віч з Казкою... // Березіль. – 2006. – № 5. – С. 191.
40. Костюк Г. Зустрічі і прощання: Спогади. – Едмонтон, 1987. – Кн. 1. – С. 321–322.
41. Інститут рукопису Національної Бібліотеки України імені В. Вернадського, ф. 50, № 1753, арк. 1, 2.
42. Там само, арк. 5.
43. Казка А. Листи // Слово і час. – 1990. – № 9. – С. 47.
44. Там само. – С. 45.
45. Крижанівський С. Зажиттєві злигодні... – № 2-3. – С. 75.
46. Шкварчук В. Винуватий, бо українець. – С. 9.
47. Казка А. Листи // Слово і час. – 1990. – № 9. – С. 48.
48. Віч-на-віч з Казкою... // Березіль. – 2006. – № 3-4. – С. 187.
49. Там само.
50. Пристайко В., Шаповал Ю. Справа «Спілки Визволення України»: невідомі документи і факти. – К., 1995. – С. 200–201.
51. Шкварчук В. Винуватий, бо українець. – С. 9.
52. Єфремов С. Щоденники, 1923–1929. – К., 1997. – С. 604.
53. Політична історія України. XX століття. У шести томах / Ред. кол. І. Ф. Курас та ін. – К., 2003. – Т. 3: Утвердження радянського ладу в Україні (1921–1938) / Керівн. тому С. В. Кульчицький. – С. 207–208.
54. Шкварчук В. Винуватий, бо українець. – С. 10.
55. Там само.
56. Яновський О.Повернення Казки // Гарт. – 2011. – 6 жовтня. – С. 12.

Наталія Шарпата

Зі справ реабілітованих

«Людина – це найвеличніша з усіх істот. Людина – найнещасніша з усіх істот. Людина – найпідліша з усіх істот». Ці слова взяті з роману «Сад Гетсиманський». Яке ж визначення підійде для нашої розмови про 30 роки 20 століття. Скоріш за все – друге, що людина – це найнещасніша з усіх істот. Саме тоді більшість людей втратили можливість жити людським життям: кохати і бути коханими, народжувати дітей, радіти маленьким радощам – першому слову своєї маленької дитини, її першим крокам, спокійно працювати, радіти сонцю, вбудь яку пору року і врешті решт доживати свого віку з дітьми та онуками. 30 роки – це біль багатомільйонного рідного народу, біль, який ми відчуваємо і сьогодні. Це роки знищення України – шляхом знищення її народу, її дітей. Як послідовно, з таким сатанинським завзяттям вбивали, ламали «людей», ставлячи перед собою мету будівництва «нової доби» Серед багатьох страхіть, що довелося пережити є період репресій, який

з особливою жорстокістю, в масових масштабах, проходив в 30 роках минулого століття. Запрацював конвеєр по знищенню людей, конвеєр, через який пройшли мільйони наших співвітчизників у сталінських катівнях. Це були катівні, де проводили допити такими методами, яких не витримував практично ніхто. І були безжальні кати, для яких людське життя – ніщо. «Не розраховуйте ні на яке милосердя, бо людина є пшик. Ви жорстоко помиляєтеся, якщо думаєте, що з вами хтось тут буде панькатись. Нам нема коли панькатись. Вас – і не тільки вас персонально, а всіх там, –- тут роздавлять, як муху, і ніхто не жалітиме. І оком не змигне. В СРСР людей вистачить» – таким було мислення підручних сталінської диктатури, які перетворювали невинних людей на «ворогів народу», або ж перетворювали їх на рабів відправляючи їх на трудове виправлення до концтаборів. Потрапили під жорна репресій і наші земляки.

Адамчик Михайло Петрович, колишній житель Седнева, родина якого проживала на хуторі Самсонівна Корюківського району. Був заарештований 11 вересня 1937 року. Звинувачення,які були висунуті, на сьогоднішній день здаються абсурдними. Жила родина працьовитих хліборобів. До революції вона мала 70 десятин землі,вітряний млин, маслобійку, молотарку, віялку. 1919 року вела одноосібне господарство. Коли почали створюватися колгоспи, Михайло Петрович відмовився вступити, як було записано в анкеті на заарештованого: «…занимался сельським хазяйством единоличного хутора Самсоновка» В 30-х роках ці люди, які займалися одноосібнім господарством обкладалися податком,який практично неможливо було виконати. В результаті за невиконання державних зобов'язань господарство Адамчика було продано.

У 1936 році Адамчик відмовився від посіву зернових, але ж державні зобов'язання не ніхто не відміняв. Результатом і став арешт Михайла Петровича. В обвинувальному висновку було записано: «Бывший крупный кулак. До революции в хозяйстве Адамчика было 70 десятин собственной земли. Эксплуатировал наемную рабочую силу. Кроме того, имеет ветряную мельницу, маслобойку, веялку,много рабочего и рогатого скота, В 1931 году хозяйство Адамчика ликвидировано. В том году Адамчик как учасник контреволюционной организации «Вольное козачество» ставившей своей целью отделение Украины от Советского Союза и восстановлении капитализма был арестован и судим в 1932 году получив по суду 3 года лишения свободы в концлагере – условно. Адамчик активно призывал колхозников не выполнять государственные обязательства. По этому поводу Адамчик разъяснял: Советская власть берет столько налогов, что хватило бы соорудить каждому из вас дом, а эти деньги идут за границу для содержания коммунистов и только они живут за наш труд. Поэтому мы сделались нищими, нам нужно организовано выступать на собраниях и доказывать о не посильности налогов и если требования не будет удовлетворено, то я рекомендую совершенно отказаться от уплаты налогов». В протоколах допиту весь час повторюється

одні і ті самі запитання: «Скажите о вашей антисоветской агитациии направленной против вступления в колхоз» «Скажите о вашей антисоветской агитации против налоговой политики на селе». В меморандуме Корюковского Райотдела Черниговского облуправления НКВД зафиксировано высказывания Михаила Петровича: «Хоть сей, хоть не сей, Советская власть все загребет в свои руки» В беседах с колхозниками заявил что их обманом затянули в колхоз. И восхвалял преимущества единоличного хазяйства перед колхозом, призывал колхозников к выходу из колхоза, освободить себя из ярма и не работать на коммунистов»«Адамчик Михайло Петрович не визнав к/р діяльності, а це нічого не міняло в його долі. Рішенням трійки було: «Адамчика заключить в исправительно – трудовой лагерь сроком на 8 лет. Считая с 11. 09- 1937 года. Ст. 54/10 УК УССР. Відомо де перебував Адамчик М. С. до 1940 року В1940 році він звернувся до прокурора з проханням переглянути справу. В зверненні було вказано місце перебування засудженого: Бушуйський ОЛП, Амурлаг НКВД в Читинській області, Джалтулакський р-н.,Л. Бутуйка п/ я №210/ 11. Подальша доля Адамчика Михайла Степановича невідома. В 1989 році було відновлено його чесне ім’я.

Справа священників

1937 рік. Скільки людей було розстріляно, відправлено в табори з клеймом ворог народу. Серед розстріляних, як тоді писали у вироку «по першому списку», прізвища наших односельців, священників **Бендовського Володимира Михайловича** та **Мислављский Володимир Миколайович**.

Тоді шукали ворогів скрізь де можна було знайти: в селах, у місті, у всіх сферах людського буття. Звичайно не оминули і релігійне життя. Першого заарештували Мислављського В.М. В постанові про арешт було сказано: «Мыслављский, будучи бесприходным попом, бродил по окружающим селом Черниговского района, где проводил антисоветскую агитацию и распространял провакационные слухи пораженческого характера

Справка

Мыслављский Владимир Николаевич, уроженец с. Воскресенская слобода Остерского района. Бывший архімандрит, исполняющий обязанности попа в селе Седнево Черниговского района. Мыслављский связан с Польшей.»

Заарештований Мислављський називає прізвища Бендовського. Володимира, Борисова Петра і Смеловського Івана. В чому їх звинувачують.

З Обвинувачувального тельное заключення: По следделу №35-175 по обвинению Мыслављского Владимира Николаевича и Бендовського Владимира Михайловича по с. 54- 10 ч. 1 и 2-я УК УССР. Будучи привлечен к ответственности за нелегальное производство фотоснимков антисоветского содержания, Мыслављский сознался в том, что он является членом нелегальной контрреволюционной организации, куда был втянут бувшим Заместителем

Председателя епархиального управления – Борисовым Петром и членом того-же управления Бендовським Владимиром

Цели этой конрреволюционной организации в основном сводились:

1. Оказание помощи интервентам в борьбе за отторжение Украины от СССР и присоединение ее к Польше.
2. Создание мощной организации из антисоветского элемента церковников, в целях оказания практической помощи интервентам.
3. Проведения широкой контрреволюционной агитации пораженческого характера, использовав имеющее место недовольство церковников и попов массовым закритием церквей, репрессиями к духовенству для проведерия организационнй работы в пользу унии.

Допрошенный по настоящему делу в качестве обвиняемого Мыслявский Владимир Николаевич виновным себя признал полностью. Допрошенный по настоящему делу в качестве обвиняемого Бендовський Владимир Михайлович причасности своей к к / р организации униатов не признал, не признал себя так же проводимой им антисоветской работы. Признал наличие святи с родсвенниками, проживаючими в Польше, наличие святи с Борисовым и Смеловским, как с представителями епархиального управления.»

Постановою НКВС СРСР і прокурора СРСР від 8 грудня 1937 року Бендовського В М і Мыслявського В.М. було засуджено до покарання по першій категорії до розстрілу. Вирок було виконано 14 грудня 1937 року.

Представникам Радянської влади в той час мало було знищити голову родини. Потрібно було покарати і членів родини. Одночасно з чоловіком була заарештована 17 грудня 1937 р. – **Бендовська Євгенія Сергіївна**1890 року народження. Вирок – 10 років таборів. Євгенії Сергіївні пощастило більше. Відбувши 10 років в таборах вона повернулася живою, інвалідом другої групи. Зазвичай в той час родини репресованих нічого не знали про долю своїх рідних. Та після смерті Сталіна в 50- х роках розпочався період реабілітації. В 1956 році Бендовська Євгенія Сергіївна звернулася з заявою дізнатися про долю свого чоловіка. Наступного 1957 року справа Бендовського В М повернулась на дослідження. Ухвалою судової колегії у Кримінальних справах Верховного суду УРСР від 19 липня 1958 року постанова РКВС СРСР і прокурора СРСР від 8 грудня 1937 року відносно Бендовського В. М. скасована справ за недоведеністю звинувачення. Водночас розглядалась справа Мыслявського В.М., справа якого також розглядаласю в 1957 році. Мыслявського В.М. було реабілітовано 19. 07. 1958 року.

Чоловіки, жінки, молодь, люди похилого віку – ніхто не залишався без в уваги караючих органів. Потрібна була найменша зачіпка, щоб заарештувати людину. Такою зачіпкою стала у справі Анищенко Софії Антонівни, те що за національністю вона була полька.

В постанові на арешт було сказано: «Город Чернигов. 23 декабря по матеріалам уголовного дела № 7447 Год рождения 1904. Место рождения –

Польша, беспартийная, колхозница, проживала в п. Седнев Черниговского района. Данные о родственниках отсутствуют. Арестована 25. 12 1937 года. Обвинялась в проведении контреволюционной агитации 54-10 УК УССР. Решением НКВД и Прокурора СССР от 3 февраля 1938 года подвергнута заключению в ИТЛ сроком на 10 лет.» За що ж людина могла отримати 10 років ув'язнення. Далі в постанові було зазначено: «…она проводит антисоветскую агитацию, распространяет пораженческие слухи, восхваляет фашистов, имеет связь с закордонном, муж выслан с погранзоны за контрабанду. Высказывает недовольство советской властью. Распространяет провокационные слухи пораженческого характера. При обыске ничего не обнаружилось и не от обрано». В обвинительном заключении читаем «…проживая в Седнево она имела связь с родственниками проживающими в Польше, выехав в Польшу, проводила контрреволюционно- национналистическую агитацию, восхваляла фашистскую Польшу, распространила провакационные слухи пораженческого характера, в письмах посылаемых в Польшу писала о положении в СССР, возводя всевозможную клевету в отношении соввласти и жизни в СССР. На основании вышеизложеного, обвиняется Анищенко София Антоновна 1904 года рождения, уродженка м. Мистибов Гробенской губернии, Польша, проживала в селе Седнево Постановлено решением НКВД и Прокурора СССР от 3 февраля 1938 г.подвергнута заключению в ИТЛ сроком на 10 лет».

Свідків, яких викликали на допит запитували, що вони знали про антирадянську діяльність заарештованої. Ось ті висловлювання, які звинувачена говорила в різних життєвих ситуаціях: «Советская власть довела народ до невозможной жизни. Говорят кругом жизнь хорошая, а на самом деле видели только нищету, нигде ничего даже за деньги не достанешь, и тут же пишут, что за границей ничего нет. Это наоборот если взять нашу Польшу, то там народ живет хорошо, лучше чем в СССР, все есть и все дешево». Згадали свідки і 1933 рік, як одного разу в колгоспі на бригаді заявила: «До чего Советская власть довела, хлеба нет. и люди с голоду помирают, а за границей хватает всего, крестьяне живут зажиточно». Перед вступом у колгосп, коли людей агітували вступати до колгоспу так висловлювалась «Мне колхозы не нужны, я без них обойдусь» Не відомо, що сталося з Софією Антонівною. Постраждала вона одна з сімї, можливо ще хтось з родини, на жаль це невідомо. 6 січня 1989 року вона була реабілітована.

«Старики – розбійники»

Ще одна справа, яка змінила долю багатьох головних осіб, які потрапили в цей список. Обвинувальний висновок по слідству № 500 по звинуваченню жителів села Седнева, Чернігівського району:

Дем'янченка Михаила Андреевича,
Пекура Василя Константиновича,
Мальованця Максима Максимовича.

Божинського Панаса Митровича.
Гаєвского Івана Константиновича.
Батурина Александра Кириловича.
Сказку Павла Ілліча.
Хмарну Олімпіаду Яковлевну.
Пиневич Ольгу Володимеровну.
Корейшу Віру Миколаївну.

У злочині передбаченому арт. 54-10 УК УСРС. Чернігівський райвідділ ДПУ було повідомлено про, що в селі Седневі Чернігівського району, група кулаків у складі вище перерахованих осіб довгий час систематично групувались проводили агітацію проти колективізації та заходів Радянської влади на селі.

«Проведеним по цій справі слідством встановлено: будучи розкуркуленими кулацька група кулаків, які довгий час систематитично проводили агітацію проти колективізації та мірроприємств Радвлади, які будучи розкуркулені, виявляли своє незадоволення на Радвладу, збиралися на таємних нарадах у порожній хаті кулака Дем'янченка Михаила, під видом пияцтва, виробляли методи боротьби проти колективізації. Кулак Дем'янченко Михаль перебуваючи при цараті старостою волості, ставився до бідняків села Седнева дуже погано, навіть бив їх за те, що вони були прихильниками соціалістів. 15/03/1931 року у себе в порожній хаті уночі зібрав нараду кулаків у складі: Карася Семена, Карася Петра, Дьяченка Івана, попадю Піневич Ольгу, попадю Корейшу Віру, куди і явився куркуль Мельник Семен, який втік з міста заслання – Архангельська. Почалось пиятство, куркуль Мельник зробив доповідь про тяжкий стан та тяжке життя на Архангельщині, розповідав про суд над меншовиками у Москві, що недовго осталось чекати полегшення життя, бо про Радвладу заговорили за кордоном. Потім Дьяченко Іван читав невстановлену якусь газету. Після цієї наради по селу Седневу розпустились ними чутки, що на весні буде війна з поляками, та розповідали, що колективістам будуть ставити клейма та печатки. Зазначені вище кулаки – експертники в лютому місяці влаштували бенкет, на який запросили членів колгоспу «Червоні лани» Дяченка Івана, Талалая Миколу, яких понапоювали горілкою, розповідали їм про те, що т. Сталін- виходець з євреїв, що в селянському лихові винні тільки євреї, якби не він, то все було б гаразд. Потім попросили вищезгаданих членів колгоспу, щоб вони як небуть влаштували би їх до колгоспу. Зазначені вище чутки про євреїв після цієї наради рознеслися по селу Седневу. Саму найбільшу агітацію проти колективізації вище зазначені кулаки – експерти проводили серед жінок селян, в лютому місяці 1931 року колишній член спілки «Істинно – руських» кулак – експертник Сказка Павло зустрів біля церкви громадянку села Седнева Шишову, у розмові з останньою він сказав: «Передай своєму чоловіку Грицьку Петровичу, щоб він не так щиро брався до весняної сівби».

У березні місяці 1931 року коли члени колгоспу пішли забирати куплену з торгів хату розкуркуленого кулака Батурина Олександра, то він сказав: «Ну хлопці: буде скоро мой час що й ми будемо вас колективістів розкулачувати, бо вже про вас балакають за кордоном, та не забувайте, що скоро весна» Кулак Божинський Панас Митрович, перебуваючи в минулому у спілці «Істинно Руських», тепер будучи розкуркулаченим, зв'язався з кулаками с. Седнева, де проводив агітацію проти колективізації та приймав методи спілки «Ісинно Руських», доказував, що в селянському горю винні тільки євреї, якби не вони, то все було б гаразд, також розповідав, що Сталін – теж єврей». Зазначені вище кулаки, перебуваючи в минулому у спілці «Істинно Руських» приміняли його старі методи натравлювали селян на єврейську націю, гадали цим самим провести погромні агітації. Слідчий матеріал по обвинуваченню громадян села Седнева:

Гаєвського Івана Костянтиновича. 56 років, мешканця села Седнева, одруженого, писемного, хлібороба, позапартійного, не судившогося, до революції був орендарем садів, по соцстану – кулак – експертник, продподатку платить 184 крб, використовував найману робочу силу, позбавлений виборчих прав. Розкулачувався.

Сказку Павла Іллiча, 52 років мешканця села Седнева, одруженого, писемного, хлібороба, позапартійного, не судившогося, до революції мав 20 десятин землі, відчуждалось 14 десятин землі. Продподатку сплачує 635 крб. мав також пасіку,використовував найману робочу силу, позбавлений виборчих прав. Розкулачувавсяв. Був членом спілки «ІстинноРуських»

ДемянченкоМихайла Андрійовича, 63років, мешканця Седнева,вдовець писемного, хлібороба, позапартійного, не судившогося, позбавлений виборчих прав, по соцстану – кулак-експертник, продподатку платить 400 крб. Був членом спілки «ІстинноРуських» 1912, 1913, 1914 рр. був старшиною волості.

Божинський Панас (Афанасій) Дмитрович 65 років, мешканця села Седнева, одруженого, писемного, хлібороба, позапартійного, не судившогося, до революції мав 35 десятин, по соцстану – кулак – експертник, продподатку сплачує 700 крб мав кожевне підприємство, використовував найману робочу силу, позбавлений виборчих прав. Розкулачувався.

Малеванця Максима Максимовича, 71 рік, мешканця села Седнева, одруженого, малописемний, хлібороб, позапартійний, не судившогося, до революції мав 40 десятин землі, відчуждалось 35 десятин землі, по соцстану – кулак-експертник, продподатку сплачує 400 крб, був лісопромисловець, використовував найману робочу силу, позбавлений виборчих прав. Розкулачувався.

Батурина Олександра Кириловича – 65 рокі, мешканця села Седнева, одруженого, писемного, хлібороба, позапартійного, не судившогося, до революції мав 25 десятин землі, по соцстану – кулак – експертник, продподатку сплачує 165 крб, мав кожмайстерню, використовував найману робочу силу, позбавлений виборчих прав. Розкулачувався.

Пекура Василя Костянтиновича, 22 роки, мешканця села Седнева, неодружений, мав з батьками 25 десятин землі, по соцстану кулак – експертник, сплачує 177 десятин землі, разом з батьком використовував робітничу найману працю, позбавлений виборчих прав. Розкулачувався.

Піневич Ольгу Володимирівну, 54 років, мешканка села Седнева, з колишніх дворян, заміжня, з середньою освітою, дружина попа, мала свій власний маєток, позбавлена виборчих прав.

Корейшу Віру Миколаївну, 60 років, вдова, з середньою освітою, з колишніх дворян, дружина попа, домогосподарка, по соцстану- кулачка, позбавлена виборчих прав.

Хмарну Олімпіаду Яківну, 56 років, по соцстану – кулачка, продподатку сплачує 400 крб, мала свій власний кожзавод, два будинки, походить з колишніх дідичів, розкулачена, позбавлена виборчих прав.» Та цікаво, що розглянувши матеріали справи № 500 уповноважений КОС ГПУ УРСР Караченцев зробив висновок, що склад злочину відсутній у більшості звинувачених: «…кроме того привлечены лица преклонного возраста, в силу чего они не являються соціально опасными для общества…» постановив: Демянченко Михайла Андрійовича, Божинського Панаса(Афанасій) Дмитровича, Малеванця Максима Максимовича, Батурина Олександра Кириловича, Піневич Ольгу Володимирівну, Корейшу Віру Миколаївну, Хмарну Олімпіаду Яківну, з під варти звільнити, справу закрити. Що стосується Сказки П.І, Гаєвського І. К. застосувати наступні міри соцзахисту: «…выслать через ГП ОГПУ в Северный край сроком на три года считая срок с 20.03 -31 года».

Цікаво в цій справі є одна деталь. В 1931 році,розглядаючи справи, робили запит в селищну раду з приводу написання характеристик на заарештованих. Всі характеристики були схожі одна на одну. Людина яка писала ці характеристики лише змінювала прізвища. Ось приклад однієї з них: «*З характеристики: «Гр. н. Сказка Павел Ільїч мешканець с. Седнева Чернігівського району по соц. стану є куркуль – експортник позбавлений виборчих прав за використання найманої праці. Весь час перебування в с. Седневі особливо в останній час рішучого наступу на куркулів помічався в систематичній агітації проти Радвлади та передодніх нею мироприємств особливо проти колективізації. До революції землі мав 30 – десятин, відчуждалось землі 25 десятин – використовував найману працю. В сучасний момент помічався крім систематичної антірадянської агітації так і в зв'язку з рештою куркулів та карних елементів. Політично дуже небезпечний. В часи громадянської війни був прихильником білобандитских банд…».*

Всі 10 чоловік були реабілітовані в 1997 році.

Справа вчителя

В 1956 році звернулась з заявою до начальника Чернігівського НГБ громадянка Левданська Олександра Прокофіївна.

«Прошу начальника НГБ пересмотреть дело моего мужа Левданского Йосипа Степановича, арестованого 9 –го августа 1931 года. Левданский Й. С. последнее

время работал завпедом школы №5 оттуда был и взят. Обвинили Левданского как врага народа. Считаю, что такое обвинение ему приписано незаслужено. Я жила с Левданским с 1922 года и могу только сказать, что он был честный труженник и педагог, который работал на пользу Родины. Работая в селе он также много сил отдавал общественной работе. Я ни в чем и никогда не замечала, чтобы он сделал что-то вредное. С арестом мужа я и дети были убиты морально и материально. Не буду подробно всего описывать, а только скажу, что много нужды и горя пришлось перенести за эти годы, так как мне одной пришлось их учить и воспитывать. Дети и я все время были в подавленом состоянии, потому.что отца считали «врагом народа».

Еще раз прошу начальника НГБ пересмотреть дело моего мужа Левданского И.С., который уже умер в1941 году и оправдать его, хотя бы посмертно.

1956г. 30. 09.

За матеріалами справи Левданського було засуджено як ворога народу безпідставно. У справі Левданського виступають двоє свідків, які звинувачують його в активній національно-фашистській агітації. Дружина Левданського зробила все можливе для перегляду справи в 1940 році. На той час, він як активний боротьбист був розстріляний «Решением тройки при Черниговском ОблуправлениИНКВД от 14ноября 1937 года прот. № 36, Левданского Йосипа Степановича как активного учасника а/с организации осуджено к высшей мере наказания – растрелу.» Чому був такий суворий вирок? На чому він ґрунтувався? Звернемось до протоколів допиту. В протоколі допиту від 14 листопада 1937 року: «*Вопрос*: –К каким политическим партиям вы принадлежали?
*Ответ***:** – В прошлом яборотьбист, являлся в 1917 – 1918 гг. эмисаром Цк боротьбистов на Черниговщине.
Вопрос: – Расскажите о своей организационной боротьбистской деятельности?
Ответ: –. Организационную боротьбист скую работу я проводил в Седнево, Чернигове.
Вопрос: – Кто входил в состав боротьбистских ячеек в Седнево,Чернигове?
Ответ: – В селе Седнев в ячейку входил Курдюк Иван, житель м. Седнево, Кириченко Михаил, Кириченко имени не помню, его брат.»

На допиті Ковтуновича Івана Васильовича 1898 коку народження чи називав кого Левданський називав учасників організації, він відповів: «Как учасников антисоветской украинской националистической организации Левданский Йосиф Степанович мне не называл никого. Говорил мне,что в селе Седневе Черниговского района у него имеется круг близьких знакомых, с которыми он часто встречался, обсуждали вопросы политического характера, пели националистические песни «Ще не вмерла Украина». Эти лица: Зенченко – учитель, Мглинцев – учитель, Тузов учитель, Тарасенко – крестьянин и Курдюк Иван – бывшый боротьбист. На вопрос: – Какие цели и задачи ставила антисоветская украинская организация, учасником которой вы являлись. Ответ: – Антисоветская украинская националистическая организация членом котоорой я был до дня моего ареста ставила перед собой задачу свержения Советской

власти, отторжение Украины от Советского Союза и создание отельного Украинского демократического государства.» Вирок було виконано. А родина нічого не знає про долю свого батька і чоловіка, В цій справі вражає віра радянських людей у справедливість. Що можна було звернутись до самого Сталіна з проханням розібратися у справі заарештованого чоловіка і батька.

«Дорогому Йосифу Виссарионовичу Сталину от учительницы Чернигова Левданской Александры Прокофиевны.

Письмо.

Дорогой Йосиф Виссарионович!

Сегодня в день 1 –го мая, когда наша страна радуется и ликует, я решила написать Вам дорогой Йосиф Виссарионович письмо, надерсь, что вы, дающий счастье одним словом осчастливить меня вместе с моїми детьми. Я рабо тала вместе со свим мужем на педагогической работе 20 лет. Работали мы в саме тяжкие годыгражданской войны, корда рабо тать было трудно, рабо тали потому,что любили эту работу, потому, что считали честью бать советскими учителями. Сейчас, корда учитель поставлен на такую висоту, как нигде в мире, как морально так и матеріально, когда хотелось бы работать и работать моего мужа Левданского Йосифа Степановича, который работал в школе № 5 г. Чернигова в качесте зауча арестовали органы НКВД в 1937 года, 9 –го /08.

За что его арестовали я не знаю. За всю мою 20 –ти летнюю жизнь с ним и работу видела с его стороны только честную работу на пользу Советской власти.

Дорогой Йосиф Виссарионович! Обращаюсь к вам с надеждою, что Вы на мою горячую просьбу обратите внимание и поможете мне чтобы я получила разрешение возбудить ходотайство о рассмотрении дела моего мужа так как я убеждена в его невиновности, а также получить разрешение о его месте заключения.

Дорогой Йосиф Виссарионович! Не откажите в моей просьбе. Мои дети вместе со мной не сомневаются получить на свое письмо ответ, потому что вы одним словом можете осчастливить не только одну семью, а миллионы людей. 1939г. 1 -е мая»

Яка наївність, звертатись до того, хто був ініціатором репресій і першим катом України. Пляма «член сім'ї ворога народу» на довгі роки лягала на родину засудженого. Рідних репресованих, що залишалися на волі, не завжди правдиво інформували про подальшу долю засуджених.У тих випадках, коли за рішенням каральних органів застосовувалась вища міра покарання – розстріл, на запити громадян надходили довідки про те, що їхні рідні були засуджені до 10 років виправно – трудових таборів та померли у місцях ув'язнення.

В 1956 році дружина Левданського ще раз звернулась з проханням реабілітувати свого чоловіка. Саме 1956 року його і було реабілітовано.

Ланцюгова реакція

Виявилося, що справа Левданського дала поштовх до арешту, тих людей, які згадувались у процесі допиту. а саме Курдюка Івана Пантелемоновича В процесі опрацювання справ, виявилося, що на території села Седнів була створена контрреволюційна організація. Мету яку вона ставила це «расширение рядов организации за счет контрреволюционного элемента лиц недовольных Советской властью и с целью подготовки контрреволюционых кадров, способных осуществлять практические задачи организации.

Эти мероприятия имели своим назначением вызвать недовольство масс по отношению к Советской власти, дезорганизовать работу низового советского аппарата, с тем, что бы сорвать проведение в жизнь мероприятий Советской власти.

Последнее время деятельность организации была направлена на срыв подготовки к выборам в Верховный Совет УССР. В этом отношении нами участниками организации проводилась активная работа» – це витяг з допиту Тарасенка П. С. Далі в протоколі допиту «Это нам известно. Дайте показания о личном составе организации.

Ответ: Участниками нашей контрреволюционной организации являються:

Положечко Николай Иванович, приблизительно 40 лет, уроженец с. Седнев, из кулаков, бывший боротьбист, в прошлом член ВКП /б/ исключен приблизительно в 1921 году за что мне неизвестно, в настоящее время работает в колхозе им. Шевченка заведующим пасекой.

Пусь Моисей Григорович, приблизительно 45 лет, уроженец с. Седнев, бывший боротьбист, в прошлом член большевистской партии, бывший красный партизан, работает помощником заведующего пасекой в колхозе им. Шевченка с. Седнев.

Пекур Антон, приблизительно 50 лет, уроженец и житель с.Седнев, репрессирован Соввластью, сейчас работает в колхозе «Большевик» рядовым в с.Седнев.

Шевченко Федор Лукич, приблизительно 40 лет, уроженец и житель с.Седнев, из середняков.

Чмир Иван Данилович, около 50 лет, уроженец и житель с. Седнев, работает в колхозе им. Шевченка рядовым колхозником.

Кушнир Федор (точно имени и фамилии не знаю, в селе все его называют Круподером) – приблизительно 45 лет, уроженец и житель с. Макишино, Тупического района, Черниговской области, в прошлом имел свою круподерку. Сейчас работает в круподерке с.Макишино.

Заровный Василий, около 40 лет, уроженец и житель с.Макишино, в прошлом крупный кулак, в настоящее время единоличник, проживает с. Макишино.

Курдюк Иван Пантелеймонович, приблизительно 54 лет, уроженец и житель с.Седнев, бывший эс-эр, а затем боротьбист, бывший красный партизан, с 1919 по 1922 года состоял в коммунистической партии, за что исключен мне не

известно. В настоящее время работает председателем ревизионной комиссии колхоза им. Шевченка.

Лукьянец Михаил, около 30 лет, уроженец и житель с.Седнев, из середняков, рядовой колхозник колхоза «Большевик». В одно время работал председателем этого колхоза, за развал трудовой дисциплины и плохой роботы был снят с работы председателя. Мне известен как участник организации со слов Курдюка Ивана.

Рожок Иван Лукич, около 60 лет, уроженец и житель села Седнев, из середняков, активный церковник. В ході слідства було заарештовано більше 10 чоловік. Всі вони визнали себе учасниками цієї контрреволюційної організації. Під час допитів було визначено практичні задачі на найближчий час а саме: 1.«Систематическое вредительство в колхозах с целью уничтожения конского поголів'я, разрушения отдельных производительных обьектов колхоза – пасек, молочних ферм и т. д.

2. Уничтожнние колхозного имущества отдельных активистов – колхозниковпутем совершения поджегов.

3. Совершение террористческих актов над активом села и колхоза. Всіх, хто був названий, було заарештовано. Розпочалося слідство. Всі хто був причетний до цієї справи зізналися в тому, що вони є членами цієї організації. Уявіть собі, чому люди самі на себе наговорювали. Якими методами і під яким тиском давалися ці свідчення. Курдюка Івана Пантелеймоновича за вироком трійки від 21 .09 1938 року було розстріляно. Далі в матеріалах слідства виявляється, що ця справа була сфабрикована органами НКСС за донесенням Кузьменка Ігната Івановича, жителя с. Макишин Тупичівського району, Чернігівської області. Саме він відправив донесення, в якому йшлося про наявність в Седневі великої контрреволюційної організації і назвав більше 20 чоловік з Седнева, Макишіна, Тупичева, пізніше зізнався, що все це він придумав, щоб отримати винагороду і сам написав листівки з закликами підпалів і терактів. Скільки людських доль було зламано. Врешті постраждав і сам Кузьменко. Він був заарештований і в1940 році розстріляний.

Шкідники на виробництві.

Краплистий Антон Михайлович. Читаючи справи репресованих у 30- роках все більше впевнюєшся, що ніхто не був застрахований від арешту: селянин, робітник, священик, вчитель. Виконувався план в пошуках ворогів народу. Знайшли такого ворога на виробництві макаронно- кондитерського комбінату, нашого односельчанина – Краплистого Антона Михайловича, 1906 року народження. Антона Михайлович проживав в Чернігові, працював токарем на комбінаті. Влітку 1938 року був заарештований і звинувачений в тому, що був учасником антирадянської право троцькістської організації, що ставила своїм завданням ліквідацію радянської влади і прихід до влади правотроцкістів. Спочатку заарештували Томаша Войцеховича, який назвав учасником цієї організації Краплистого Антона Михайловича.13 червня його звинуватили по

ст.ст. 54-9, 54- // УК УРСР за участь в контрреволюційній право троцькістській диверсійній організації. В протоколі допиту від 9 липня 1938 року Антон Михайлович визнав себе учасником вищеназваної організації: «…За пять дней которые я находился на допроси мне стало совершенно ясно, что скрыть свою причасность к антисоветскому подполью в котором я находился мне не удастся, потому я решил прекратить запираться и рассказать каким образом я был вовлечен в это подполье и как учасник антисоветского подполья проводил вредительскую работу. Признаю, что с 1937 года я являюсь учасником диверсионной диверсионной вредительской организации существовавшей на макаронно- кондитерском комбинате в городе Чернигове. В эту организацию я был завербован главным инженером макаронно-кондитерського комбината Шевелой Владимиром Васильевичем». На запитання: «Какие цели и задачи ставила перед собой организация учасником которой вы состояли». Отримана була така відповідь: «Основной задачей организации учасником которой я состоял – это проведение вредительства с тем чтобы подорвать могущество Советской власти». На запитання, які диверсійні дії ви здійснювали, або знаєте хто здійснював, він відповів, що робітник Колесников Василь кинув залізну викрутку в ланшерізку, в результаті чого воно була виведена з ладу. Більше жодних диверсійних дій він не згадав. Далі у справі йде протокол допиту від 10 січня 1939 року, де Краплистий Антон Михайлович, повністю відмовляється від попередніх показань, які були зафіксовані в протоколі від 9 липня 1938 року: «Учасником антисоветской организации я никогда не был и об участии Колесникова в таковой я не знаю. В протоколе допроса 9 июля 1938 года я наговорил на себя неправду.

Вопрос. Зачем вы наговорили на себя неправду и этим обманывали следствие?

Ответ. К этому меня привело морально – психическое состояние, по – поводу предъявленого мне обвинения и моего ареста вследствие него я дал ложное показание. В сентябре месяце 1938 года я омел очне ставки с Горбенко и Колесниковым где я все ранее сказанное мною опровергнул».

Саме цікаво те, що справа Краплистого Антона Михайловича була переглянута, постановою органа розслідувань від 19 лютого 1939 року і прокурора Чернігівської області від 9 березня 1939 року призупинена за недоведеністю вини в діях звинуваченого і звільнити його з під варти. Дані про звільнення з під варти відсутні. Подальша його доля невідома. На Краплистого Антона Михайловича розповсюджується дія ст.1 Закону України від 17 квітня 1991 року «Про реабілітацію жертв політичних репресій на Україні» в зв'язку відсутності складу злочину в його діях.

Контрреволюціонери села Нового.

Справи, справи, за кожною з них стоять люди. Чергова справа, що стосується чергової надуманої справи підпільної контрреволюційної організації, що ставила собі мету підготовку збройного повстання проти радянської влади. Хто ж її

створив і де вона існувала. В 1931 році 21 липня Чернігівським РВ ГПУ було винесено постанову про відкриття карної справи для таких громадян:

Католика Максима Микитовича, українця, селянина, неодруженого, б/грамотного, не судимого.1911 р/народження, уродженця с. Глібовка Чернігівського району, Чернігівської області.

Кондратенко Гліба Михайловича, українця, селянина, одруженого, малограмотного, 1872 року народження, уродженця с. Глібовка Чернігівського району, Чернігівської області.

Петрушинця Семена Івановича, українця, селянина, одруженого, б/грамотного,1875 року народження, уродженця с Халявин Чернігівського району, Чернігівської області.

Петрушинця Олексія Семеновича, українця, селянина, неодруженого, малограмотного, не судимого,1909 р/народження, уродженця с. Тереховка Чернігівського району, Чернігівської області.

Гайового Василя Яковича, українця, селянина, одруженого, малограмотного,1903 року народження, уродженця с Халявин Чернігівського району, Чернігівської області.

Садченко Пилипа Миколайовича українця, селянина,неодруженого, малограмотного, раніше не судимого.

Ковбасу Якова Микитовича, українця, селянина, неодруженого, б/грамотного, не судимого.1913 р/народження, уродженця с. Глібовка Чернігівського району, Чернігівської області.

Латину Петра Федоровича, українця, селянина, неодруженого, б/грамотного, не судимого. 1912 р/народження, уродженця с. Глібовка Чернігівського району, Чернігівської області.

Зверніть увагу, коли були заарештовані ці люди. 1931 рік. Це період створення колгоспів. Аналізуючи справу стає зрозуміло, що ці люди відмовились вступити до колгоспу, а значить вони є ворогами, які не повинні жити. Цікавим у справі є дати арешту. 25 червня 1931 було заарештовано Петрушинця С. І., а далі йде ланцюгова реакція:

30 червня – Кондратенко Г.М,Садченко П. М.

4 липня Петрушенця О С.

5 липня Гайового В. Я., решту учасників придуманої контрреволюційної організації було заарештовано 30 червня. В більшості справ, що опрацьовувалися спостерігалася така тенденція, заарештованій людині ставилося питання про рідних, знайомих, тобто вивчався коло їхнього оточення і як наслідок вибиралися з того списку нові жертви. Почалися допити. Всі, хто був заарештований, заперечували свою причетність до цієї контрреволюційної організації. Ретельно вивчалися хто, з ким і про що розмовляв, яку антирадянську агітацію направлену проти влади проводив. Вивчалися характеристики, що були видані Чернiською селищною радою. Ось одна з них : «Кондратенко Гліба Михайлов по соцстану заможний куркуль. Начав агитировать проти всіх заходів радянської влади а саме

попав під уплив свідомих куркулів і всю ту работу виносив у масу бідноти і середняків. Сим вся робота сприяла к взриву посівівній компанії а також повинна привести до сриву 3 –й большевицькой весни. А також Чернiська с/р з свого боку прохая Чернігівський РВК в течені надлежащих мер вислать такового из села за предели Черниговского района» Більше півроку всі, хто був заарештований у цій справі знаходилися у в'язниці. Лише 6 – го жовтня 1931 року Чернігівським РО ГПУ було винесено постанову про припинення карної справи. Всіх, хто проходив по даній справі в 1991 році було реабілітовано за відсутністю складу злочина.

Про Косого Гаврилу Юхимовича

Де б не працювали наші земляки не оминала їх зла доля. Село Ковчин Куликівського району Чернігівської області. Доля закинула туди нашого земляка Косого Гаврилу Юхимовича, 1889 року народження. Засуджений 3 березня 1937 року спец комісією Чернігівського обласного суду по ч. 1 ст 54-10 УК УРСР до 4 років позбавлення волі «В ИТЛ отдаленных мест СССР» 23 квітня 1937 року справу було переглянуто і винесли рішення позбавити волі сроком на 3 роки. Хто ж він був і за який злочин ця людина отримала таке покарання. Працював наш земляк в колгоспі Комінтерн в селі Ковчин в кузні, звичайним ковалем. За матеріалами справи виявляється,що саме робітники, що там працювали створили контрреволюційну організацію, яка ставила мету ліквідацію радянської влади на Україні. В основному діяльність членів цієї контрреволюційної організації зводилась до розмов, які велися в кузні. Звичайно, що навіть ці розмови, що велися в колгоспі,дали можливість створити чергову справу «ворогів народу» В цій справі є цікавий момент, що навіть не тільки те про що розмовляли люди, й те, що співали викликало увагу відповідних органів. Які ж частівки тоді співали:

«Сидит Ленин на лугу
Грызет конскую ногу
Троцкий Ленина спросил
Где ты сена накосил
Собрал партию босяков
И ограбил мужиков
Устань Ленин подывись
До чего мы дожились»

Всі, хто був причетний до цієї справи були реабілітовані.

Земляк, доля якого закинула в Коцюбинське лісництво.

Виявляється, що де б не працювали тоді люди, скрізь можливо було знайти шкідників, звинуватити людей у злочинах, які вони ніколи не здійснювали. Звинуватили нашого земляка **Дяченка Олександра Івановича**, 1895 року

народження, влітку 1938 року, в тому, що він і його колеги, що працювали в М-Коцюбинському лісгоспі створили контрреволюційну націоналістичну організацію. Звинуватили в тому, що він проводив агітацію проти радянської влади, виступав проти створення колгоспів, а також займався шкідництвом у лісгоспі. Провівши певний час у в'язниці було винесено рішення про звільнення Дяченка Олександра Івановича з під варти. Він і всі, так звані, учасники цієї контрреволюційної організації були реабілітовані.

Родинна справа.

В той час заарештовували і віддавали під слідство цілі сім'ї. Так сталося з родиною Силенків, Віктора Федоровича і його дружину – Катерину Йосипівну було заарештовано в 1937 році. Після п'яти місячного перебування у в'язниці, їх було засуджено до 10 років позбавлення волі в ІТЛ. Катерину Йосипівну було вислано в Карагандинську область, а Віктора Федоровича в Свердловську область. У чому ж була їхня провина, за що був винесений такий суровий вирок. Виявляється, що Катерина Йосипівна в дівоцтві була Закревською (полька) і мешкала в селі Озеряни Боршевського повіту, Тернопільської губернії. Про їхні стосунки, про те як вони одружилися можна б було написати книгу. Познайомилися вони ще в роки першої світової війни. Потім після завершення громадянської війни Віктор Федорович щоб зустрітися з коханою, змушений був перетнути кордон України з Польщею нелегально. Деякий час гостював у її родині, а потім умовив дівчину поїхати з ним до Седнева. Дівчина погодилась.

Знову нелегально перетнули кордон і приїхали до Седнева. Жили бідно, родина Закревських допомагала чим могла. Саме завдяки допомозі батьків Катерини в 1922 році молоде подружжя збудувало собі хату. Та все ж жили дуже важко, тому в 1933 році у них виникла ідея виїхати до батьків дружини. Спочатку вони хотіли перетнути кордон нелегально, та коли ця спроба не вдалася, вони звернулися в консульство Польщі з проханням виїхати до неї. Чому ж не здійснилося їхнє бажання. В протоколі допиту є пояснення.

Виявляється,що за оформлення документів треба було заплатити значну суму, якої в родині не було. В 1937 році Віктору Федоровичу згадали все, нелегальний перетин кордону, звертання до консульства Польщі, звинуватили в тому, що отримували грошову допомогу в іноземній валюті і оголосили подружжя шпигунами. Рішенням Народного Комісара Внутрішніх справ СРСР – Генерального комісара Держбезпеки тов. Єжова й Прокурора Вишенського протокол № 931 від 11/021938 року Катерина Йосипівна засуджена на 10 років ІТЛ. Така доля спіткала і чоловіка. Історія цієї родини має продовження. У них був єдиний син, вже дорослий, якому було незрозуміло чому в нього забрали батьків. Звертався Микола і до війни і після війни, коли повернувся, інвалідом другої групи і просив в1945 році, щоб його рідних звільнили . Писав проте, що він інвалід і не має нікого, щоб хто допомагав йому, бо він поранений і потребує сторонньої допомоги. Відповідь була негативна. Подружжя Силенків було реабілітоване в наш час.

Справа іноземних шпигунів

Ще один іноземець, який був заарештований 18.12 1937року і звинувачений контрреволюційній діяльності – це Ройлян Іван Федорович 1897 року народження, румун за національністю, місце народження с. Вишковці, Бессарабія. Потрапив на Україну в 1921 році. Служив у Червоній армії, у справі збереглася книжка червоноармійця виписана на його ім'я. Потрапив на Чернігівщину разом з другом, були депортовані на Чернігівщину за спробу перейти кордон. З 1921 по 1931 рік був батраком, працював у наймах, вступив до колгоспу. Одружився. Підтримував зв'язки зі своєю родиною в Бессарабії. Його контрреволюційна діяльність полягала в тому, що він у розмовах дозволяв говорити правду: «Советская власть не дает ничего хорошого народу и ничего не даст». Писав листи до Румунії, порівнював ціни й робив висновки, що життя в Румунії краще, що продукти харчування там значно дешевші. За такі розмови його звинуватили в контрреволюційній діяльності і рішенням особливої наради при НКВС СРСР від 22.02 1936 року ув'язнити в ІТЛ сроком на 10 років. Син Івана Федоровича – Ройлян Микола Федорович в 1995 році зробив запит, в якому хотів дізнатися де помер, або де знаходився батько. Прийшла відповідь, що ні в архівах Києва, ні в архівах Москви документальних даних про смерть батька не має. Чесне ім'я Ройляна Івана Федоровича було реабілітоване.

До іноземних шпигунів було зараховано і Положечко Миколу Івановича. До арешту Микола Іванович працював завпасікою в колгоспі ім. Шевченка в Седневі. Його звинуватили в тому, що він є агентом французької розвідки. Завербував його ще в 1919 році офіцер французької армії, прізвище якого в ході слідства не було встановлено. В 1928 році в Москві він встановив зв'язок з представником французької розвідки Макаревичем, якому передавав шпигунські дані. З березня 1937 року Микола Іванович став учасником антирадянської націоналістичної організації, в яку його завербував Тарасенко. В матеріалах справи було сказано, що в цій організації він мав завдання писати і розповсюджувати антирадянські листівки. Положечко М.І. на слідстві не визнав себе винуватим, та це не зупинило суддів. Рішенням трійки Положечка М.І. 21 вересня 1938 року було розстріляно. Майно, яким він володів було конфісковано. В 1960 році його дружина звернулась з проханням видати їй довідку про смерть чоловіка. Цю довідку їй потрібно було для оформлення пенсії. Довідку видали, та в довідці було сказано, що Положечко Микола Іванович помер 25 квітня 1942 року «от общего артериосклероза» Радянська влада не хотіла показувати жахіття того часу. Положечко Микола Іванович був реабілітований. На нього розповсюджується дія ст. 1 Закону України від 17 квітня 1991 року «Про реабілітацію жертв політичних репресій на Україні» в зв'язку відсутності складу злочину в його діях.

«Найтонша справа»

В руках справа, по об'єму – тонесенька, всього 12 аркушів, а за нею доля ще одного нашого земляка –Пекура Карпа Олексійовича. Початок 30 – років. В Україні продовжується процес створення колгоспів. Є люди які розуміють, що

колгоспи нічого гарного не можуть дати людям. Сприводу цього висловлюють свої думки. Це їхнє право. Та виявляється, що цього робити не можна, це – заборонено. І як наслідок арешт і висування звинувачення, що ти є антирадянський елемент, який налаштований проти Радянської влади, що ведеш агітацію проти колективізації. Що одного разу був присутній на зборах і запропонував провести таємне голосування про бажання людей вступати чи не вступати до колгоспу, чим зірвав збори. Цього було достатньо щоб тебе заарештували і винесли вирок – ізолювати на три роки в Північний край, бо це ще був 1930рік і з 14/ 10 1930 року Пекура Карпа Олексійовича за постановою «Особого Совещания при Коллегии ГПУ УССР» вислано до Північного краю на три роки.

Трійки, двійки, це вони одним розчерком пера вирішували долю людини. Так в 1937 році була заведена справа на Лемішку Петра Андрійовича і дуже швидко буквально за два дні винесено вирок 8 років у ІТЛ. Покарання відбував в «Локчимском исправительно- трудовом лагере. Коми АССР, Устькуломский р-н, п/о Устьнем, Устьнемское оттеление Локчимлона» Сьогодні ми знаємо де перебував Петро Андрійович, бо в матеріалах справи є листи – звертання до Президії Верховної Ради УРСР з проханням переглянути справу. Вдома його чекала дружина і троє дітей, яким він був так потрібний. Є дуже цікавий момент у справі, який ще раз підтверджує той факт, що тоді виконувався план по кількості ворогів народу. В листі, який датований 1940 роком, Петро Андрійович розповідає про свій арешт. Спочатку було заарештовано його батька 23/ IX і відпустили, а 25/ IX заарештували його і міліціонер при арешті сказав «твой отец слаб, иди и сам разделуйсь за отца». Вже не дивуємося таким жорстоким вирокам, які були надумані, бо єдиним гріхом було те, що батько володів 20 га. землі, мав дві корови, двох коней. Був розкуркулений. Родина виїхала до Чернігова. На момент арешту працював бухгалтером на льонозаводі в Чернігові. Йому згадали всі його гріхи. Що він навчався в юнкерському і міг стати офіцером, та розпочалася війна, а потім революція. Згадали і його «агітацію направлену проти колгоспників і колгоспи. Коли забирали землю заявив «Забирайте землю, но помните, что на ней хозяйничать долго не будете». На комсомольців «Эта голота, голодранцы, которые ничего полезного не сдают и приведут власть к неминуемой гибели». Висловив співчуття, коли дізнався про розстріл «Троцкистско – Зиновьевской банды». Заявив «Советская власть постреляла лучних людей и страной управлять некому» Звернення було розглянуто. Вирок був залишено. Реабілітований 21.08.1989 р.

І знову звертаємося до Івана Багряного і до його головного героя роману Сад Гетсиманський» який в кінці роману,незламаний катами, говорить ось ці пророчі слова: «Один – то може бути ворог народу. Два – може бути. Сто – може бути. Тисяча – також може бути. Але сотні тисяч! Але мільйони!!! То вже не вороги народу. То є народ. Народ. Ви розумієте? Чи ви не знаєте математики? То народ!» Вчитайтеся в ці слова.

Серединська сільська рада

(села Серединка, Топчіївка, Сіножацьке)

Антипенко Ілля Сергійович, 1908 р.н., с. Серединка Чернігівського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Серединка, одноосібник. Заарештований 07.08.1929 р. за ст.54-8 КК УСРР. Рішення по справі відсутнє. Звільнений 22.08.1929 р. Реабілітований 30.07.1999 р. *(Державний архів Чернігівської області, ф.Р-328, оп.6, спр.328) (РІ, кн.2, с.625).*

Бондарь Василь Павлович, 1910 р.н., с. Топчіївка Чернігівського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Топчіївка, колгоспник. Заарештований 09.10.1943 р. За вироком ВТ військ НКВД по Чернігівській області від 08.04.1944 р. за ст.54-10 ч.2 КК УРСР виправданий. Звільнений 19.04.1944 р. *(ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр.1670-п) (РІ, кн.3, с.399).*

Бондар Микита Андріанович, 1886 р.н., с. Топчіївка Олишівського (нині Чернігівського) р-ну, українець, малописьменний. Проживав у с. Топчіївка, одноосібник. Заарештований 05.01.1929 р. За постановою особливої наради при Колегії ОГПУ від 05.04.1929 р. за ст.58-10 КК РСФРР позбавлений права проживання в Москві, Ленінграді, Ростові-на-Дону, означених губерніях і округах та України на 3 роки. Реабілітований 30.07.1999 р. *(Державний архів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.3665) (РІ, кн.3, с.400).*

Бондар Юхим Андріянович, 1882 р.н., с. Топчіївка Олишівського (нині Чернігівського) р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Топчіївка, одноосібник. Заарештований 05.01.1929 р. 20.02.1929 р. взятий на підписку про невиїзд. За постановою особливої наради при Колегії ОГПУ від 05.04.1929 р. за ст.58-10 КК РСФРР позбавлений волі на 6 місяців. На час другого арешту – колгоспник. Заарештований 09.04.1944 р. за ст.ст.54-1 «б», 54-2, 54-11 КК УРСР. 28.08.1944 р. справу припинено. Реабілітований 04.07.1989 р., 23.01.1998 р. *(Державний архів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.3665, 6136) (РІ, кн.3, с.402).*

Герасько Василь Андріанович, 1893 р.н., с. Серединка Олишівського (нині Чернігівського) р-ну, українець, освіта початкова. Заарештований 16.01.1929 р. за постановою особливої наради при Колегії ОГПУ від 02.08.1929 р. за ст.58-10 КК РСФРР ув'язнений до концтабору на 3 роки. Реабілітований 04.07.1989 р. *(Державний архів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.3627) (РІ, кн.4, с.285).*

Герасько Карпо Прохорович, 1869 р.н., с. Серединка Олишівського (нині Чернігівського) р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Серединка, одноосібник. Заарештований 26.08.1929 р. За вироком Чернігівського окружного суду від 26.11.1929 р. за ст.54-8 КК УСРР засуджений до примусових робіт на 6 місяців. Реабілітований 30.07.1999 р. *(Державний архів Чернігівської області, ф.Р-328, оп.6, спр.328) (РІ, кн.4, с.285).*

Гераське Марія [Марина] **Іванівна**, 1859 р.н., с. Серединка Олишівського (нині Чернігівського) р-ну, українка, неписьменна. Проживала у с. Серединка, домогосподарка. Заарештована 22.08.1929 р. за ст.54-8 КК УСРР. Рішення по справі відсутнє. Звільнена з-під варти 30.08.1929 р. Реабілітована 30.07.1999 р. *(Державний архів Чернігівської області, ф.Р-328, оп.6, спр.328) (РІ, кн.4, с.285).*

Гераське Михайло Васильович, 1913 р.н., с. Серединка Олишівського (нині Чернігівського) р-ну, українець, малописьменний. Проживав у с. Серединка, одноосібник. Заарештований 07.08.1929 р. За вироком Чернігівського окружного суду від 26.11.1929 р. за ст.54-8 КК УСРР засуджений до позбавлення волі на 3 роки. Висланий за межі Чернігівської і суміжних округ на 5 років. Реабілітований 30.07.1999 р. *(Державний архів Чернігівської області, ф.Р-328, оп.6, спр.328) (РІ, кн.4, с.285).*

Гераська Надія Іванівна, 1893 р.н., с. Серединка Олишівського (нині Чернігівського) р-ну. українка, неписьменна. Проживала у с. Серединка, домогосподарка. Заарештована 07.08.1929 р. За вироком Чернігівського окружного суду від 26.11.1929 р. як соціально-небезпечний елемент засуджена до позбавлення волі на 6 років. Вислана за межі Чернігівської округи на 5 років. Реабілітована 30.07.1999 р. *(Державний архів Чернігівської області, ф.Р-328, оп.6, спр.328) (РІ, кн.4, с.285).*

Городний Григорій Петрович, 1915 р.н., с. Топчіївка Олишівського (нині Чернігівського) р-ну, українець, освіта вища. Проживав у с. Горбове Куликівського р-ну, директор школи. Заарештований 15.05.1944 р. за ст.54-1 «а» КК УРСР. 23.08.1944 р. справу припинено. Реабілітований 29.01.1998 р. *(Державний архів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.6133) (РІ, кн.4, с.354).*

Гурай Григорій Дмитрович, 1900 р.н., с. Топчіївка Олишівська (нині Чернігівського) р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Топчіївка, одноосібник. Заарештований 03.01.1929 р. за ст.ст.18-54-8, 67 КК УСРР. Рішення по справі відсутнє. Звільнений з-під варти 18.01.1929 р. *(Державний архів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.3665) (РІ, кн.4, с.404).*

Гурай Микола Михайлович, 1898 р.н., с. Топчіївка Олишівського (нині Чернігівського) р-ну, освіта початкова. Проживав у с. Топчіївка, одноосібник. Заарештований 03.01.1929 р. за ст.ст.18-54-8, 67 КК УСРР. Рішення по справі відсутнє. Звільнений з-під варти 18.01.1929 р. На час другого арешту – мешканець м. Чернігів. Комендант-завгосп Чернігівського приймальника-розподільника НКВД для дітей. Заарештований 31.05.1944 р. За вироком ВТ військ НКВД по Чернігівській області від 23.09.1944 р. за ст.54-1 «а» КК УРСР засуджений до позбавлення волі на 10 років. Реабілітований 13.01.1965 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.3665; ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр.10253-п) (РІ, кн.4, с.404).*

Данченко Павло Сергійович, 1907 р.н., м. Городня Городнянського р-ну, українець, освіта середня. Проживав у с. Топчіївка Олишівського (нині Чернігівського) р-ну, механік. Заарештований 12.11.1943 р. За постановою від

03.03.1944 р. за ст.54-1 «б» КК УРСР направлений до спецтабору НКВД для фільтрації. Реабілітований 11.05.1989 р. *(Державний архів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.660) (РІ, кн.4, с.425).*

Дацюк Федір Іванович, 1885 р.н., с. Серединка Олишівського (нині Чернігівського) р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Серединка, одноосібник. Заарештований 26.08.1929 р. За вироком Чернігівського окружного суду від 26.11.1929 р. за ст.ст.20-54-8 КК УСРР засуджений до примусових робіт на 6 місяців. Реабілітований 30.07.1999 р. *(Державний архів Чернігівської області, ф.Р-328, оп.6, спр.328) (РІ, кн.4, с.430).*

Дедко [Дідко] **Олександр Іванович**, 1894 р.н., с. Серединка Олишівського (нині Чернігівського) р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Серединка, одноосібник. Заарештований 07.08.1929 р. за ст.ст.20-54-8 КК УСРР. Рішення по справі відсутнє. Звільнений з-під варти 22.08.1929 р. Реабілітований 30.07.1999 р. *(Державний архів Чернігівської області, ф.Р-328, оп.6, спр.328) (РІ, кн.4, с.438).*

Дергач Тимофій Захарович, 1900 р.н., с. Церковище Олишівського р-ну (нині Підлісне Козелецького р-ну), українець, освіта початкова. Проживав у с. Топчіївка Олишівського (нині Чернігівського) р-ну, робітник. Заарештований 26.05.1950 р. За постановою особливої наради при МГБ СРСР від 20.09.1950 р. за ст.ст.19-58-9, 58-10 ч.1, 58-11 КК РРФСР висланий до Красноярського краю. Звільнений 15.09.1954 р. Реабілітований 11.05.1989 р. *(Державний архів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.9696) (РІ, кн.4, с.455).*

Дідок Олександр Іванович, 1895 р.н., с. Серединка Олишівського (нині Чернігівського) р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Серединка, одноосібник. Заарештований 15.02.1930 р. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 29.03.1930 р. за ст.54-10 КК УСРР висланий до Північного краю на 3 роки. Реабілітований 11.05.1989 р. *(Державний архів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.5447) (РІ, кн.4, с.478).*

Йосипенко Олексій Хомич, 1883 р.н., с. Сіножацьке Чернігівського р-ну, українець, неписьменний. Проживав у с. Сіножацьке, одноосібник. Заарештований 10.10.1928 р. За вироком Чернігівського окружного суду від 11.05.1929 р. за ст.34 ч.2 КК УСРР засуджений до висилки за межі Чернігівської губернії на 3 роки. Реабілітований 30.06.1999 р. *(Державний архів Чернігівської області, ф.Р-328, оп.6, спр.183) (РІ, кн.5, с.210).*

Кладкевич Матвій Федорович, 1877 р.н., с. Серединка Олишівського (нині Чернігівського) р-ну, українець, освіта середня. Проживав у с. Бобруйки Остерського (нині Козелецького) р-ну, священик. Заарештований 13.12.1932 р. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 05.01.1933 р. за ст.54-1- КК УСРР позбавлений права проживання в 12 населених пунктах на 3 роки з прикріпленням до визначеного місця проживання. Реабілітований 30.06.1999 р. *(Державний архів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.6502) (РІ, кн.5, с.315).*

Костюк Василь Фотинович, 1903 р.н., с. Серединка Олишівського (нині Чернігівського) р-ну. українець. Освіта початкова. Проживав у с. Серединка, одноосібник. Заарештований 07.08.1929 р. за ст.ст.20-54-8 КК УСРР. Рішення по справі відсутнє. Звільнений з-під варти 22 08.1929 р. Реабілітований 30.07.1999 р. *(Державний архів Чернігівської області, ф.Р-328, оп.6, спр.328) (РІ, кн.5, с.498).*

Костюк Дмитро Андрійович, 1892 р.н., с. Серединка Олишівського (нині Чернігівського) р-ну, українець, малописьменний. Проживав у с. Серединка, одноосібник. Заарештований 07.08.1929 р. За вироком Чернігівського окружного суду від 26.11.1929 р. як соціально-небезпечний елемент висланий за межі Чернігівської та суміжних з нею округ. Реабілітований 30.07.1999 р. *(Державний архів Чернігівської області, ф.Р-328, оп.6, спр.328) (РІ, кн.5, с.499).*

Костюк Михайло Петрович, 1882 р.н., с. Серединка Олишівського (нині Чернігівського) р-ну, українець, малописьменний. Проживав у с. Серединка, одноосібник. Заарештований 07.08.1929 р. За вироком Чернігівського окружного суду від 26.11.1929 р. за ст.ст.21 «ж», 33, 34 ч.2 КК УСРР висланий за межі Чернігівської та суміжних з нею округ. Реабілітований 30.07.1999 р. *(Державний архів Чернігівської області, ф.Р-328, оп.6, спр.328) (РІ, кн.5, с.501).*

Костюк Феодосій Іванович, 1876 р.н., с. Серединка Олишівського (нині Чернігівського) р-ну, українець, неписьменний. Проживав у с. Серединка, одноосібник. Заарештований 07.08.1929 р. за ст.ст.20-54-8 КК УСРР. Рішення по справі відсутнє. Звільнений з-під варти 22.08.1929 р. Реабілітований 30.07.1999 р. *(Державний архів Чернігівської області, ф.Р-328, оп.6, спр.328) (РІ, кн.5, с.503).*

Костюк Фотин Петрович, 1886 р.н., с. Серединка Олишівського (нині Чернігівського) р-ну, українець, неписьменний. Проживав у с. Серединка, одноосібник. Заарештований 07.08.1929 р. за ст.ст.20-54-8 КК УСРР. Рішення по справі відсутнє. Звільнений з-під варти 22.08.1929 р. Реабілітований 30.07.1999 р. *(Державний архів Чернігівської області, ф.Р-328, оп.6, спр.328) (РІ, кн.5, с.503).*

Лугина Борис Іванович, 1889 р.н., с. Сіножацьке Олишівського (нині Чернігівського) р-ну, українець. Освіта початкова. Проживав у смт Олишівка, фотограф. Заарештований 06.12.1936 р. За вироком спец колегії Чернігівського облсуду від 17.06.1937 р. за ст.54-10 ч.1 КК УРСР засуджений до позбавлення волі на 7 років. Реабілітований 08.08.1990 р. *(ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр.14517-п) (РІ, кн.6, с.296).*

Максимець Григорій Трохимович, с. Серединка Олишівського (нині Чернігівського) р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Серединка, одноосібник. Заарештований 07.08.1929 р. за ст.ст.20-54-8 КК УСРР. Рішення по справі відсутнє. Звільнений з-під варти 22.08.1929 р. Реабілітований 30.07.1999 р. *(Державний архів Чернігівської області, ф.Р-328, оп.6, спр.328) (РІ, кн.6, с.350).*

Максимець Євген Олексійович, 1902 р.н., с. Серединка Олишівського (нині Чернігівського) р-ну, українець, малописьменний. Проживав у с. Серединка, одноосібник. Заарештований 07.08.1929 р. За вироком Чернігівського окружного суду від 26.11.1929 р. за ст.ст.20-54-8 КК УСРР засуджений до позбавлення волі на 6 років. Реабілітований 30.07.1999 р. *(Державний архів Чернігівської області, ф.Р-328, оп.6, спр.328) (РІ, кн.6, с.350).*

Максимець Федір Дмитрович, 1884 р.н., с. Серединка Олишівського (нині Чернігівського) р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Серединка, одноосібник. Заарештований 14.02.1930 р. За постановою особливої наради при Колегії ОГПУ від 29.03.1930 р. за ст.54-10 КК УСРР ув'язнений до концтабору на 3 роки. Реабілітований 30.07.1999 р. *(Державний архів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.8612) (РІ, кн.6, с.351).*

Маслюк Іван Федорович, 1918 р.н., с. Сіножацьке Олишівського (нині Чернігівського) р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Чемер Козелецького р-ну, не працював. Заарештований 18.07.1936 р. За вироком спец колегії Чернігівського облсуду від 28.08.1936 р. за ст.54-10 ч.1 КК УСРР засуджений до позбавлення волі на 3 роки. Реабілітований 17.07.1990 р. *(ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр.104-п) (РІ, кн.6, с.392).*

Маслюк Олександр Юхимович, 1905 р.н., с. Сіножацьке Олишівського (нині Чернігівського) р-ну, українець, малописьменний. Проживав у с. Сіножацьке, одноосібник. Заарештований 10.10.1928 р. За вироком Чернігівського окружного суду від 11.05.1929 р. за ст.34 ч.2 КК УСРР засуджений до висилки за межі Чернігівської губернії на 1 рік. Реабілітований 30.07.1999 р.*(Державний архів Чернігівської області, ф.Р-328, оп.6, спр.183) (РІ, кн.6, с.392).*

Мишко Олександр Єлисейович, 1891 р.н., с. Серединка Чернігівського р-ну, українець, освіта вища. Проживав у с. Красне Чернігівського р-ну, вчитель. Заарештований 26.10.1943 р. За вироком ВТ КВО від 23.01.1944 р. за ст.54-3 з санкції ст.54-2 КК УРСР засуджений до позбавлення волі на 10 років. За ухвалою ВТ КВО від 09.06.1944 р. попередній вирок скасовано. За вироком ВТ КВО від 31.07.1944 р. за ст.54-1 «г» КК УРСР засуджений до позбавлення волі у ВТТ на 10 років. Реабілітований 25.12.1996 р. *(ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр.17752-п) (РІ, кн.6, с.443).*

Мовчан Василь Михайлович, 1895 р.н., с. Серединка Олишівського (нині Чернігівського) р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Серединка, одноосібник. Заарештований 07.08.1929 р. за ст.ст.20-54-8 КК УСРР. Рішення по справі відсутнє. Звільнений з-під варти 22.08.1929 р. Реабілітований 30.07.1999 р. *(Державний архів Чернігівської області, ф.Р-328, оп.6, спр.328) (РІ, кн.6, с.459).*

Мовчан Володимир Іванович, 1902 р.н., с. Серединка Олишівського (нині Чернігівського) р-ну, українець, малописьменний. Проживав у

с. Серединка, одноосібник. Заарештований 07.08.1929 р. За вироком Чернігівського окружного суду від 26.11.1929 р. за ст.ст.20-54-8 КК УСРР засуджений до позбавлення волі на 6 років. Реабілітований 30.07.1999 р. *(Державний архів Чернігівської області, ф.Р-328, оп.6, спр.328) (РІ, кн.6, с.460).*

Мовчан Іван Петрович, 1868 р.н., с. Серединка Олишівського (нині Чернігівського) р-ну, українець, неписьменний. Проживав у с. Серединка, одноосібник. Заарештований 07.08.1929 р. за ст.ст.20-54-8 КК УСРР. Рішення по справі відсутнє. Звільнений з-під варти 22.08.1929 р. Реабілітований 30.07.1999 р. *(Державний архів Чернігівської області, ф.Р-328, оп.6, спр.328) (РІ, кн.6, с.460).*

Мовчан Іван Павлович, 1890 р.н., с. Серединка Олишівського (нині Чернігівського) р-ну, освіта початкова. Проживав у с. Серединка, одноосібник. Заарештований 07.08.1929 р. за ст.ст.20-54-8 КК УСРР. Рішення по справі відсутнє. Звільнений з-під варти 22.08.1929 р. Заарештований 19.10.1930 р. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 21.12.1930 р. за ст.54-10 КК УСРР висланий до Північного краю на 3 роки. Реабілітований 30.07.1999 р., 17.07.1989 р. *(Державний архів Чернігівської області, ф.Р-328, оп.6, спр.328; ф.Р-8840, оп.3, спр.6311) (РІ, кн.6, с.460).*

Мовчан Яків Платонович, 1883 р.н., с. Серединка Олишівського (нині Чернігівського) р-ну, українець, малописьменний. Проживав у с. Серединка, одноосібник. Заарештований 14.02.1930 р. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 29.03.1930 р. за ст.54-10 КК УСРР висланий до Північного краю на 3 роки. Реабілітований 30.07.1999 р., 17.07.1989 р. *(Державний архів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.5291) (РІ, кн.6, с.461).*

Осипенко Петро Хомич, 1881 р.н., с. Сіножацьке Олишівського (нині Чернігівського) р-ну, українець, неписьменний. Проживав у с. Копачів Козелецького р-ну, мірошник. Заарештований 14.08.1941 р. за ст. 54-10 ч.2 КК УРСР. 06.11.1941 р. справу припинено. Загинув 26.10.1941 р. на шляху прямування до Кустанайської тюрми. Реабілітований 27.02.1996 р., 17.07.1989 р. *(Державний архів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.329) (РІ, кн.6, с.631).*

Отрошко Євдокія Андріївна, 1928 р.н., с. Сіножацьке Олишівського (нині Чернігівського) р-ну, українка, освіта середня. Проживала у смт Олишівка. Заарештована 29.08.1944 р. за ст.54-1 «а» КК УРСР. 26.10.1944 р. справу припинено. Реабілітована 23.01.1998 р. (*Державний архів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.6247) (РІ, кн.6, с.640).*

Шустик Євген Панасович, 1886 р.н., с. Серединка, українець, одноосібник, репресований 1930 р., реабілітований 1989 р. *(ШК. – 1991. – 27 квітня).*

Марія Лещенко

Зі справ репресованих

Бондарь Василь Павлович, 1910 р.н., с.Топчіївка Чернігівського району, українець, освіта початкова, колгоспник. Заарештований 09.10.1943 року. За вироком ВТ військ НКВД по Чернігівській області від 08.04.1944 року за ст.54-10 ч.2 КК УРСР виправданий. Звільнений 19.04.1944 року. В справі №1670-п йдеться про те, що остаючись на окупованій території відкрито проводив антирадянську агітацію. Армію німців зустрічав з хлібом-сіллю. Після звільнення с.Топчіївка, 28.10.1943 року був заарештований. Свідками по справі були: Бондар Пилип Андріянович, Бондар Таїса Єфимівна, Городня Анастасія Трохимівна, Зорка Ольга Данилівна, Каленик Іван Ілліч, Нестеренко Федор Петрович. Всі вони підтвердили, що на зборах староста Бондарь Василь Павлович виступав з промовою, де розповідав про гарне життя при німецькій владі. На суді зізнався, що він переховувався від мобілізації.

За не доведенням і в зв'язку зі змінами свідчень в суді 08.04.1944 року був виправданий та звільнений.Реабілітований 30.07.1999 року.

Бондар Микита Андріянович, 1886 р.н., с.Топчіївка, одноосібник. Заарештований 05.01.1929 року за постановою особливої наради при Колегії ОГПУ від 05.04.1929 року за ст.58-10 КК РСФРР позбавлений права проживання у великих містах Радянського Союзу та в губерніях і округах України на три роки. Звинувачувся в погрозах та залякуваннях активістів с.Топчіївка, бойкотував самооподаткування і загальні збори села. Реабілітований 30.07.1999 року.

Бондар Юхим Андріянович, 1882 р.н., с.Топчіївка, одноосібник. Заарештований 05.01.1929 року, а 20.02.1929 року взятий на підписку про не виїзд. За постановою особливої наради при Колегії ОГПУ від 05.04.1929 року за ст. 58-10 КК РСФРР позбавлений волі на шість місяців. Звинувачувався в залякуванні та погрозах активістів, бойкотуванні самооподаткування. На час другого арешту – колгоспник. Заарештований 09.04.1944 року за с. 54-1, 54-2, 54-11 КК УРСР. Звинувачувався в пособництві німецькій владі. За недоведеністю 28.08.1944 року справу припинено. Реабілітований 04.07.1989 року та 23.01.1998 року.

Гурай Микола Михайлович, 1898 р.н. с.Топчіївка, одноосібник. Заарештований 03.01.1929 року. Звинувачувався в залякуванні та погрозах активістів, бойкотуванні самооподаткування. Рішення по справі відсутнє. Звільнений з під варти 18.01.1929 року. На час другого арешту – мешканець міста Чернігів. Комендант-завгосп Чернігівського приймальника-розподільника НКВД для дітей. Заарештований 31.05.1944 року. За вироком військового трибуналу ВТ НКВД по Чернігівській області від 23.09.1944 року засуджений до позбавлення волі на десять років. Реабілітований 13.01.1965 року.

Гурай Григорій Дмитрович, 1900р.н., с.Топчіївка, одноосібник. Заарештований 03.01.1929 року за постановою особливої наради при Колегії

ОГПУ від 05.04.1929року за ст..58-10 КК РСФРР. Звинувачувався в погрозах та залякуваннях активістів с.Топчіївка, бойкотуванні самооподаткування і загальних зборів села. Рішення по справі відсутнє. Звільнений з під варти 18.01.1929 року.

Герасько Василь Андріанович, 1893р.н., с.Серединка. Заарештований 16.01.1929 року за постановою особливої наради при Колегії ОГПУ від 02.08.1929 р, за ст. 58-10 КК РСФРР увязнений до концтабору на три роки. Його звинувачували за злісне невиконання податків. Соціальний стан – кулак, так як в селі Серединка він мав чотири млини. Захищав своє обійстя. Газета «Червоний стяг» від 10.01.1929 р та 02.02.1929 р надрукувала статті про злісного неплатника податків і дебошира Гераська Василя Андріяновича. В 1929 році ходили чутки, що він убив чотирьох місцевих активістів, але це було недоказане. 26.04.1929 р Олишівська райміліція надрукувала оголошення про продажу будинку і вітряка, оціненого в 500 крб. Все продавалось за не оплату податку. Хто побажав взяти участь у торгах – повинен був внести 100 крб. задатку. Герасько Василю Андріановичу був винесений вирок – 3 роки концтабору. 22.08.1929 р. його жінку Герасько Надію Іванівну та четверо їхніх дітей виселили із будинку. Доля дітей невідома. Реабілітований 04.07.1989 року.

Герасько Надія Іванівна, 1893 р.н с. Серединка, домогосподарка, неписьменна. Заарештована 07.08.1929 р. За вироком Чернігівського окружного суду від 26.11.1929 р, як соціально-небезпечний елемент. Засуджена до позбавлення волі на 6 років. Так, як її архівна справа знаходиться в розшитому вигляді, для ознайомлення не видавалась. Вона була реабілітована 30.07.1999 р.

Мишко Олександр Єлисейович, 1891 р.н. с. Серединка, освіта – вища. Працював в с. Красне вчителем. Заарештований 26.10.1943 року за вироком ВТ КВО від 23.01.1944 року за ст. 54-3 з санкції ст.54-2 КК УРСР засуджений до позбавлення волі на 10 років. За ухвалою ВТ КВО від 09.06.1944 року попередній вирок скасовано. За вироком ВТ КВО від 31.07.1944 року за ст. 54-1 «г» КК УРСР засуджений до позбавлення волі у ВТТ на 10 років. Заарештували Мишка Олександра Єлисейовича 26.10.1943, як німецького посібника, який займався фашистською агітацією. Маючи вищу освіту, він працював завідуючим школою та завідуючим хатою-читальнею, яка була створена по наказу німців для проведення агітації.

Вчителі Краснянської школи Ольховик Наталія Василівна та Турченко Лідія Андріївна, будучи свідками показали, що Мишко О. Є., в якості агітатора, працював під погрозами голови управи Шумара та його замісника Самбура. Реабілітований 25.12.1995 року.

Маслюк Іван Федорович, 1918 р.н. с. Сіножатське. Освіта – початкова.

Проживав в с. Чемер Козелецького р-ну. Заарештований 18.07.1936 року. за вироком спец колегії Чернігівського облсуду від 28.08.1936 року за ст.54-10 ч.1 КК УРСР, засуджений до позбавлення волі на 3 роки. 13.06.1936 року був заарештований за «распостранение антисоветских похабных анекдотов,

компрометирующих вождей Партии и Правительства». Свідки: Гаврилюк та Ільченко. Реабілітований 12.09.1989 року.

Лугина Борис Іванович, 1889 р.н. с. Сіножатське, освіта – початкова. Проживав в смт. Олишівка, фотограф. Заарештований 06.12.1936 року. За вироком спец колегії Чернігівського облсуду від 17.06.1936 року за ст.54-10 ч.1 КК УРСР засуджений до позбавлення волі на 7 років. Справу розпочато 04.10.1930 року, закінчено – 10.02.1937 року. Взятий під варту за антирадянську пропаганду серед свого оточення. Для пропаганди він використовував свою професійну діяльність фотографа. Побувавши в полоні в Германії в Першу світову війну цілих 5 років, він завжди говорив, що в Германії жити набагато краще. Лугина, будучи секретним агентом УГБ НКВД, дезінформував органи УГБ, покриваючи ворогів Радянської влади. Реабілітований 08.08.1990 року.

Данченко Павло Сергійович, 1907 р.н., уродженець м.Городня, освіта середня, проживав с. Топчіївка. Працював на Топчіївському клінкерному заводі механіком. Кримінальна справа розпочата 12.11.1943 року обвинувачувався у зрадницькій діяльності під час окупації. Через 10 днів після вступу німецької армії призначений директором Топчіївського клінкерного заводу. 12.01.1944 року висунуто звинувачення. В ході слідства вина доведена не була , але за постановою від 03.03.1944 року за ст.54-1 «б» КК УРСР направлений до спец табору НКВД для фільтрації, у м. Сталіно. Реабілітований 11.05.1989 р.

Дергач Тимофій Захарович, 1900 р.н., уродженець с. Церковище, освіта початкова. Проживав в с. Топчіївка, працював на Топчіївському клінкерному заводі робітником. Заарештований 26.05.1950 року. Був звинувачений в диверсійній діяльності на залізниці в Читинській обл. в 1933- 1938 рр. За постановою особливої наради при МГБ СРСР від 20.09.1950 року за ст.ст19-58-9, 58-10 ч.1, 58-11 КК РРФСР висланий до Красноярського краю. Звільнений 15.09.1954 р. Реабілітований 11.05.1989 року.

Годній Григорій Петрович, 1915 р.н., с. Топчіївка, освіта вища. Проживав в с. Гербове Куликіського р-н, директор школи. Заарештований 15.05.1944 року за ст.54-1 «а» КК УРСР. Під час перебування на окупованій території мав тісний зв’язок з емісарами ОУН, приймав участь в створенні освітянського клубу. Матеріалів для передачі в суд зібрано не достатньо і кримінальну справу, 23.08.1944 року було закрито, а підозрюваного з під варти звільнено. Реабілітований 29.01.1998 року.

Дідок Олександр Іванович, 1895 р. н, с. Серединка, освіта початкова, одноосібник. Заарештований 15.02.1930 року. Обвинувачувався в агітації та пропаганді проти заходів радянської влади. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УРСР від 29.03.1930 року за ст. 54-10 КК УРСР висланий до Північного краю на 3 роки. Реабілітований 11.05.1989 року.

Кладкевич Матвій Федорович, 1903 р.н., с. Серединка, освіта середня. Проживав в с. Бобруйки Остерського р-н., священик. Заарештований 13.12.1932 року. Звинувачувався, як бувший священик, виключений з колгоспу, який вів

агітацію за бойкотування хлібозаготівлі. При обшуку були вилучені: медаль «В память о 300 летии дома Романових», значок благочинного. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УРСР від 05.01.1933 року за ст. 54-1 КК УРСР позбавлений права проживання в 12 населених пунктах на 3 роки з прикріпленням до визначеного місця проживання. Реабілітований 30.06.1999 року.

Максимець Федір Дмитрович, 1884 р.н., с.Серединка, освіта початкова, одноосібник. Заарештований 14.02.1930 року за агітацію проти радянської влади. До припинення діяльності Серединської церкви, яку зруйнували в 1928 році, він був священиком. В своїх проповідях він говорив – «Коммунистом был Иисус Христос, а это босяки, бей коммунистов и власть», записано зі слів Логвинчука Василя, Лашука Олексія і Чвертки Федора. За постановою особливої наради при Колегії ОГПУ від 29.03.1930 року за ст. 54-10 КК УРСР ув'язнений до концтабору на 3 роки.

Реабілітований 30.07.1999 року.

Мовчан Яків Платонович, 1883р.н, с. Серединка, малописьменний, одноосібник. Заарештований 14.02.1930 року. Обвинувачувався в агітації проти радянської влади, несплату податків та небажанні вступу до колгоспу. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УРСР від 29.03.1930 року за ст..54-10 КК УРСР висланий до Північного краю на 3 роки. Реабілітований 30.07.1999 року.

Осипенко Петро Хомич, 1881 р.н, с. Сіножатське, неписьменний, проживав в с. Копачі Козелецького р-н, мірошник. Заарештований 14.08.1941 року за ст. 54-10 ч.2 КК УРСР, за антирадянську пропаганду. Після винесення вироку був направлений до Кустанайської тюрми. Загинув 26.10.1941 року по дорозі на місце відбуття покарання. В справі знаходиться свідоцтво про смерть арештованого, де сказано, що він помер від старості. 06.11.1941 року справу припинено. Реабілітований 27.02.1996 року.

Отрошко Євдокія Андріївна, 1928 р.н., с. Сіножатське, освіта середня. Заарештована 29.08.1944 року. В постанові від 23.09.1944 року говориться, що вона проживаючи на окупованій території, добровільно вступила на службу до німецької влади на посаду секретаря сільуправи с. Топчіївка. За її участі 24 людини було відправлено на примусову роботу до Германії. Разом зі старостою Заікою відбирала худобу у населення для забезпечення німецької армії. За це була нагороджена німецькою владою хромовими чоботами і колгоспною хатою на 2 кімнати. Опитано багато свідків, але особливих даних про злочинну діяльність не виявлено. І 26.10.1944 року вона звільнена. Реабілітована 23.01.1998 року.

Мовчан Іван Павлович, 1890 р.н., с. Серединка, освіта початкова, одноосібник. Заарештований 07.08.1929 року за ст.. 20-54-8 КК УРСР. Рішення по справі відсутнє. Звільнений з під варти 22.08.1929 року. 19.10.1930 року він був заарештований, тобто головою сільської ради В. Логвинчуком був відправлений в райміліцію ГПУ смт. Олишівки. В 1930 році з середняка став

куркулем, бо мав 20 десятин землі, хату під залізом, хлів, клуню, комору, коня та одну корову – це по довідці сільської ради. З 1920р по 1930рік розкулачувався три рази. До революції мав хату під залізом, клуню, два хліви, амбар під залізом, троє коней, три корови, 20 овець, 7 свиней, ручну молотарку. Сім'я його налічувала 5 чоловік, найману працю не використовував. Після арешту обвинувачувався в агітації проти радянської влади. В якості свідка виступив голова сільської ради В. Логвинчук, який наголошував, що Мовчан не благонадійний і агітує проти колективізації, свідком також був Куліш Павло Микитович. Він говорив, що чув як Мовчан біля кооперації розказував, що «настала издевательская власть, скоро живыми будут в землю закапывать, вот и дождались свободы, но это им так не пройдет. Берут у нас все до фунта, скоро сеять нечем будет. Не советская власть, а банда. В колхозы вступать не надо, ато оденут хомут – погибнем». *Зі свідчень*: «Мовчан проводил агитацию против здачи хлеба государству в 1928-1929 годах. Вступивших в колхоз он называл дурачками, которые пошли к коммунистам в батраки. Власть эта приведет страну к гибели». Із протоколу допиту Мовчана І П: «Школу закінчив в1902 році. Сім'я – батько, мачуха, жінка Уляна Михайлівна, дочка Єфросинія, син Олексій. В 1915 році був мобілізований і служив в царській армії в м. Тамбов. Ні в лютневій, ні в жовтневій революції участі я не приймав, в 1921-1922 р.р. був головою сільської ради. З1922 по 1927 рік займався своїм господарством. В 1927 році вступив в колгосп, але зрозумів, що колективне господарювання не для мене і вийшов з артілі. Зі мною пішло 20 чоловік. До арешту в 1928 році був членом сільської ради. На мою думку мене затримано безпідставно». Справу Мовчана вели: уповноважений Купчик, резолюцію «Согласен» поставив начальник слідчої групи ГПУ УРСР Томишевський, затвердив начальник опер групи Вихман, прокурор Нельсон. Протокол № 246/586 від 21.12.1930 року. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УРСР від 21.12.1930 р за ст..54-10 КК УРСР висланий до Північного краю на 3 роки. Реабілітований 17.07.1989 року.

Зі справи № 80 розпочата 12.11.1928 р. – обвинувачені: Потапенко Петро, Маслюк Олександр, брати Осипенки Петро, Семен, Олексій та батько і син Шиш Пантелеймон, Шиш Кирило.

Справу розпочато в зв'язку убивством голови сільської ради с. Сіножатське Лугини Пилипа. Свідкам по справі була видана нагорода в розмірі 2 крб 10коп. Ніхто із звинувачених своєї вини не визнав і доведено це не було, але їм висунули інше звинувачення у створенні кулацько-середняцької групи, яка боролася проти радянської влади. В чому заключалась боротьба в справі не сказано. Всі звинувачені були виселені за межі Чернігівської губернії. Інформація про їх звільнення відсутня.

Зі справи №328 оп.6 від 07.08.1929 року.: Заарештовані 07.08.1929 року за ст..ст 20-54-8 КК УРСР, звинувачувалися в створенні кулацько-середняцької групи в с. Серединка.

Антипенко Ілля Сергійович, 1908 р. н., освіта початкова, одноосібник.
Герасько Марія Іванівна, 1859 р.н, неписьменна, домогосподарка
Дедко Олександр Іванович,1894р.н.,освіта початкова, одноосібник.
Костюк Василь Фотинович,1903 р.н.,освіта початкова, одноосібник.
Костюк Феодосій Іванович, 1876 р.н., неписьменний, одноосібник.
Костюк Фотин Петрович, 1886 р.н., неписьменний, одноосібник.
Максимець Григорій Трофимович, освіта початкова, одноосібник
Мовчан Василь Михайлович, 1895 р.н, освіта початкова, одноосібник.
Мовчан Іван Петрович,1868 р.н., неписьменний, одноосібник.
Мовчан Іван Павлович, 1890 р.н., освіта початкова, одноосібник.

Рішення по справі цих заарештованих відсутнє. Були звільнені 22.08.1929 року. А інша частина цієї групи отримала різні вироки суду.

Герасько Карпо Прохорович, 1869 р.н., освіта початкова, одноосібник., за вироком Чернігівського окружного суду від 26.11.1929 року засуджений до примусових робіт на 6 місяців.

Герасько Михайло Васильович, 1913 р.н., малописьменний, одноосібник, за вироком Чернігівського окружного суду від 26.11.1929 року засуджений до позбавлення волі на 3 роки. Висланий за межи Чернігівської та суміжних округ на 5 років.

Герасько Надія Іванівна, 1893 р.н.,неписьменна домогосподарка, за вироком Чернігівського окружного суду від 26.11.1929 року засуджена до позбавлення волі на 6 років, вислана за межі Чернігівської області, як соціально-небезпечний елемент.

Дацюк Федір Іванович, 1885 р.н, освіта початкова,одноосібник, за вироком Чернігівського окружного суду від 26.11.1929 року засуджений до примусових робіт на 6 місяців.

Костюк Дмитро Андрійович, 1892 р.н., малописьменний . одноосібник, за вироком Чернігівського окружного суду від 26.11.1929 року висланий за межі Чернігівської області, як соціально-небезпечний елемент.

Костюк Михайло Петрович, 1882 р.н, малописьменний, одноосібник, за вироком Чернігівського окружного суду від 26.11.1929 року висланий за межі Чернігівської області , як соціально-небезпечний елемент.

Мовчан Володимир Іванович, 1902 р.н., малописьменний, одноосібник та **Максимець** Євген Олексійович, 1902 р.н., малописьменний , одноосібник, за вироком Чернігівського окружного суду від 26.11.1929 року засуджені до позбавлення волі на 6 років.

Реабілітовані всі вони були 30.07.1999 року.

Слабинська сільська рада

(села Слабин, Мажугівка, Якубівка)

Авдєєнко Онисія Митрофанівна, 1902 р.н., с. Слабин Чернігівського р-ну, українка, освіта початкова. Проживала у с. Слабин, домогосподарка. Заарештована 03.04.1940 р. За вироком Чернігівського облсуду від 25.06.1940 р. за ст.54-10 ч.2 КК УРСР засуджена до позбавлення волі на 5 років. Реабілітована 13.09.1991 р. *(ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр.15-11-п) (РІ, кн.2, с.597).*

Атрошенко Василь Леонтійович, 1882 р.н., с. Слабин Чернігівського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Слабин, одно осіб. Заарештований 06.11.1929 р. За постановою особливої наради при Колегії ОГПУ від 18.01.1930 р. за ст.58-10 КК РСФРР позбавлений волі на 3 роки. Реабілітований 12.07.1989 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.3850) (РІ, кн.2, с.636).*

Атрошенко Гаврило Леонович, 1875 р.н., с. Слабин Чернігівського р-ну, українець, малописьменний. Проживав у с. Слабин, одноосібник. Заарештований 06.04.1931 р. за ст.54-1- КК УСРР. 25.05.1931 р. справу припинено. Включений в загальну операцію по вилученню куркулів. Реабілітований 26.06.1997 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.2467) (РІ, кн.2, с.637).*

Буштрукова Наталія Давидівна, 1898 р.н., с. Халявин Чернігівського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Слабин Чернігівського р-ну, акушерка. Заарештована 10.10.1943 р. за ст.54-1 «а» КК УРСР. 03.06.1944 р. справу припинено. Реабілітована 16.09.1997 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.4412) (РІ, кн.3, с.470).*

Вереня Іван Сидорович, 1926 р.н., с. Слабин Михайло-Коцюбинського (нині Чернігівського) р-ну, українець, освіта середня. Проживав у м. Чернігів, вантажник. Заарештований 14.04.1951 р. За вироком судової колегії в кримінальних справах Чернігівського облсуду від 18.06.1951 р. за ст.54-10 ч.1 КК УРСР засуджений до позбавлення волі на 10 років. За ухвалою ВС УРСР від 31.08.1954 р. термін покарання знижено до 5 років позбавлення волі. На підставі Указу "Про амністію" звільнений зі зняттям судимості. Реабілітований 21.12.1992 р. *(ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр.15982-п) (РІ, кн.3, с.507).*

Вереня Любов Федорівна, 1922 р.н., с. Якубівка Михайло-Коцюбинського (нині Чернігівського) р-ну, українка, освіта середня. Член ВЛКСМ. Проживала у м. Чернігів, студентка. Заарештована 24.09.1943 р. За постановою особливої наради при НКВД СРСР від 12.02.1944 р. за ст.58-1 "а" КК РРФСР ув'язнена до ВТТ на 5 років. Реабілітована 27.12.1993 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.11979) (РІ, кн.3, с.508).*

Вереня Прокопій Єгорович, 1908 р.н., с. Слабин Михайло-Коцюбинського (нині Чернігівського) р-ну, українець, малописьменний. Проживав за місцем дислокації розподільного батальйону 60 зсп, червоноармієць. Заарештований 08.08.1941 р. За вироком ВТ особливої Московської армії ПВО від 19.08.1941 р. за ст.58-10 з санкції ст.54-2 КК РРФСР засуджений до позбавлення волі у ВТТ на 10 років. Реабілітований 13.12.1962 р. *(ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр.7334-п) (РІ, кн.3, с.508).*

Вікторевський Степан Сергійович, 1876 р.н., с. Слабин Козлянського (нині Чернігівського) р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Слабин, одноосібник. Заарештований 06.03.1930 р. За постановою особливої наради при Колегії ГРУ УСРР від 28.04.1930 р. за ст.ст.7-54-10 КК УСРР висланий до Північного краю на 3 роки. Реабілітований 28.08.1989 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.10928) (РІ, кн.3, с.523).*

Дикун Павло Кіндратович, 1909 р.н., с. Слабин Чернігівського р-ну, українець, освіта середня. Проживав у с. Слабин, завідувач складу. Заарештований 18.08.1941 р. За вироком ВТ гарнізону м. Харків від 20.08.1941 р. за ст.54-10 ч.2 КК УРСР виправданий *(ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр.5401-п) (РІ, кн.4, с.472).*

Заровний Микола Романович, 1908 р.н., с. Слабин Михайло-Коцюбинського (нині Чернігівського) р-ну, українець. Проживав за місцем дислокації взводу вогнеметників 273 сп, червоноармієць. Заарештований 13.07.1942 р. За вироком ВТ 104 сд від 03.08.1942 р. за ст.ст.58-2, 58-10 ч.2 КК РРФСР засуджений до позбавлення волі на 10 років. За ухвалою ВТ Карельського фронту від 26.03.1943 р. виконання вироку відстрочено до закінчення бойових дій. Загинув 15.01.1943 р. Реабілітований 30.05.1995 р. *(ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр.16973-п) (РІ, кн.5, с.114).*

Коваль Ганна Дмитрівна, 1911 р.н., с. Слабин Чернігівського р-ну. Українка, освіта початкова. Проживала у м. Чернігів, чорноробоча. 03.06.1945 р. взята на підписку про невиїзд. За постановою особливої наради при МВД СРСР від 01.04.1946 р. як член сім'ї зрадника Батьківщини вислана до Північно-Казахстанської області Казахської РСР на 5 років. Реабілітована 28.02.1995 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.12300) (РІ, кн.5, с.357).*

Коваль Прокіп Прокопович, 1887 р.н., с. Слабин Чернігівського р-ну, українець, малописьменний. Проживав у с. Слабин, одноосібник. 25.05.1931 р. включений в загальну операцію по вилученню куркулів. Реабілітований 26.06.1997 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.2467) (РІ, кн.5, с.360).*

Коваль Самійло Михайлович, 1881 р.н., с. Слабин Чернігівського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Слабин, одноосібник. 25.05.1931 р. включений в загальну операцію по вилученню куркулів. Реабілітований 26.06.1997 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.2467) (РІ, кн.5, с.360).*

Ковтун Іван Іванович, 1914 р.н., с. Слабин Михайло-Коцюбинського (нині Чернігівського) р-ну, українець, освіта початкова. Проживав за місцем дислокації лб 1 сд фінської народної армії, червоноармієць. Заарештований 08.02.1940 р. За вироком ВТ 1 ск фінської народної армії від 28.02.1940 р. за ст.58-10 КК РРФСР засуджений до позбавлення волі на 6 років. Реабілітований 18.08.1992 р. *(ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр.15783-п) (РІ, кн.5, с.373).*

Кураш Іван Михайлович, 1910 р.н., с. Слабин Чернігівського р-ну, українець, письменний. Проживав у с. Слабин, одноосібник. Заарештований 06.04.1931 р. за ст.54-10 КК УСРР. 25.05.1931 р. справу припинено *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.2467) (РІ, кн.5, с.633).*

Ланько Ничипір Михайлович, 1909 р.н., х. Мажугівка Михайло-Коцюбинського (нині Чернігівського) р-ну, українець, малописьменний. Проживав за місцем дислокації овб 21 А, червоноармієць. Заарештований 17.06.1942 р. За вироком ВТ 21 А від 10.07.1942 р. за ст.58-10 ч.2 КК РРФСР засуджений до позбавлення волі у ВТТ на 10 років. Покарання відбував у м. Кунцево Московської області. Загинув 06.07.1943 р. Реабілітований 09.07.1957 р. *(ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр.5345-п) (РІ, кн.6, с.209).*

Лещенко Степан Степанович, 1911 р.н., с. Слабин Чернігівського р-ну. Українець, освіта початкова. Проживав у с. Слабин, одноосібник. Заарештований 17.02.1930 р. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 28.04.1930 р. за ст.ст.7-54-10 КК УСРР ув'язнений до концтабору на 3 роки. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 05.11.1932 р. після відбуття покарання позбавлений права проживання в 12 населених пунктах на 3 роки. Реабілітований 30.05.1990 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.11753) (РІ, кн.6, с.246).*

Михайлов Артем Михайлович, 1901 р.н., м. Київ, українець, освіта початкова. Проживав у с. Слабин Чернігівського р-ну, колгоспник. 17.06.1935 р. взятий на підписку про невиїзд. Заарештований 18.07.1935 р. За вироком спец колегії Чернігівського облсуду від 04.10.1935 р. за ст.54-10 ч.1 КК УСРР засуджений до позбавлення волі на 2 роки. Реабілітований 14.04.1992 р. *(ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр.569-п) (РІ, кн.6, с.439).*

Мовчан Гнат Петрович, 1900 р.н., с. Слабин Михайло-Коцюбинського (нині Чернігівського) р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Слабин, колгоспник. Заарештований 19.03.1938 р. За постановою "трійки" при УНКВД по Чернігівській області від 25.04.1938 р. за проведення антирадянської агітації, скерованої на підрив колгоспного будівництва, застосована ВМП. Розстріляний 17.05.1938 р. у м. Чернігів. Реабілітований 31.08.1989 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.10301) (РІ, кн.6, с.460).*

Старобілоуська сільська рада

Журба Авксентій Степанович, 1870 р., с. Старий Білоус Чернігівського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у м. Чернігів, службовець. Заарештований 30.12.1919 р. як соціально-небезпечний елемент. За постановою Чернігівського губ ревтрибуналу від 27.02.1920 р. справу припинено. Реабілітований 15.02.1999 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-4609, оп.1, спр.1782) (РІ, кн.5, с.81).*

Карпенко Михайло Зіновійович, 1884 р.н., смт Куликівка Олишівського (нині Куликівського) р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Старий Білоус Чернігівського р-ну, двірник. Заарештований 29.01.1938 р. За вироком лінійного суду Південно-Західної залізниці від 27.06.1938 р. за ст.54-10 КК УРСР засуджений до позбавлення волі на 8 років. Реабілітований 04.12.1989 р. *(ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр.1183-п) (РІ, кн.5, с.252).*

Кондаков Іван Іванович, 1921 р.н., с. Тупіцино Вожегодського р-ну Вологодської обл., РФ, росіянин, освіта середня. Проживав у с. Старий Білоус Чернігівського р-ну, помічник уповноваженого. Заарештований 22.10.1943 р. за ст.54-1 «б» КК УРСР. За постановою військової прокуратури військ НКВД Київської обл. від 10.06.1944 р. справу припинено. Звільнений з-під варти 30.06.1944 р. Реабілітований 04.12.1989 р.*(ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр.10842-п) (РІ, кн.5, с.432).*

Лимаз Іван Якович, 1915 р.н., с. Старий Білоус Чернігівського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав за місцем дислокації 168 ап РГК, червоноармієць. Заарештований 09.08.1937 р. За вироком ВТ 15 ск КВО від 05.11.1937 р. за ст.54-10 ч. 1 КК УРСР засуджений до позбавлення волі у ВТТ на 5 років. Реабілітований 04.12.1989 р. *(ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр.14634-п) (РІ, кн.6, с.250).*

Локоть Олена Олександрівна, 1906 р.н., с. Андроники Сновського (нині Корюківського) р-ну, українка, освіта вища. Проживала у с. Старий Білоус Чернігівського р-ну, не працювала. Заарештована 15.11.1938 р. За вироком Чернігівського облсуду від 15.12.1938 р. за ст.54-10 ч. 1 КК УРСР засуджена до позбавлення волі на 10 років. Реабілітована 04.12.1989 р. *(ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр.14912-п) (РІ, кн.6, с.289).*

Нехай Микола Митрофанович, 1890 р.н., с. Старий Білоус Чернігівського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у м. Чернігів, без певних занять. Заарештований 20.11.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській обл. від 29.11.1937 р. за проведення антирадянської агітації ув'язнений до ВТТ на 10 років. Відбував покарання у Волзькому ВТТ. Реабілітований 01.03.1958 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.3286) (РІ, кн.6, с.556).*

Мовою документів:

Із доповідної записки заступника прокурора УРСР по спецсправам Шугурова та виконуючого обов'язки прокурора Чернігівської області Прибилова секретарю Чернігівського обкому КПбУ М. Кузнєцову та голові Чернігівського облвиконкому С. Костюченку про перевірку стану радянської законності в районах області

24 лютого 1944 р.

Председатель сельисполкома села Старый Белоус Черниговского района и председатель колхоза «Красная Звезда» того же села практиковали также беззаконие и издевательства над гражданами. Любчиу и Хрущ у гражданки Назаренко (мать двух бойцов Красной Армии) совершенно необосновано изъяли корову и передали в пользование колхознику Венику. 28 декабря 1943 г. председатель колхоза Хрущ явился к гражданке Ткаченко (муж и сын в Армии) и предложид ей сдать хлеб, после получения ответа от Ткаченко о том, что хлеб ею будет сдан после выздоровления, Хрущ начал разбивать двери от кладовой, где, очевидно, был хлеб. В ответ на протесты Ткаченко по поводу незаконных действий Хруща последний применил к ней меры физического воздействия, начал давить Ткаченко за горло, а затем избивать. Выйдя из помещения во двор, Хрущ позвал председателя сельсовета Любчика и вместе они забрали у Ткаченко 10 мешков зерна, кожу на сапоги и велосипед. Во дворе Любчик и Хрущ начали стрелять, убили 6 кур, принадлежащих соседу Ткаченку, гражданину Бадаю. Любчик и Хрущ привлекаются к уголовной ответственности. *Реабілітовані історією: У двадцяти семи томах. Чернігівська область. – Кн. 2. – Чернігів, 2010. – С. 124.*

Долі репресованих

Тамара Андрійчук

ЛЕОНІД МИТЬКЕВИЧ: ОДИН З КОГОРТИ МИТЦІВ «РОЗСТРІЛЯНОГО ВІДРОДЖЕННЯ»

У лютому 1936 р., після восьмимісячного слідства, Київський військовий трибунал виніс вирок учасникам так званої терористичної групи, до якої буцімто входили відомі поети М. Зеров, П. Филипович, М. Вороний, літературознавець А. Лебідь, мистецтвознавець Б. Пилипенко та Л. Митькевич. Останній – математик за освітою і художник за покликанням – і досі залишається, так би мовити, в тіні своїх «подільників», хоча й заслуговує на добру пам'ять і належне пошанування

Леонід Іванович Митькевич народився 29 травня 1896 р. у селі Старий Білоус Чернігівського повіту в багатодітній родині священика. Його батьки Іван Іванович та Параскева Іванівна пізніше переїхали до села Ковчин поблизу Куликівки, де й пройшло дитинство Л. Митькевича. «Старшою мене, –

засвідчив він, – була сестра Марія, а молодшими – брат Михайло і три сестри: Ганна, Євгенія та Олена. Марія померла в 1920 р., брат – в 1935. Сестри Ганна і Євгенія з родинами, на 1953 р., проживали в Києві. Г анна прослужила більше 25 років на шкільній роботі і була на пенсії, Євгенія мала середню медичну освіту. Молодша – Олена працювала бухгалтером в райцентрі Куликівка Чернігівської області».

У 1906 р. Л. Митькевич вступив до Чернігівського реального училища, де навчався досить успішно, бо, за його власним свідченням, «починаючи з четвертого класу уже заробляв уроками з невстигаючими учнями молодших класів»[2]. Саме тут він отримав не тільки ґрунтовні знання, що згодом дозволило вступити до столичного вузу, але й серйозну художню підготовку, що потім дало змогу реалізувати його мистецькі здібності. У Чернігівському реальному училищі на початку ХХ ст. малювання викладав Микола Борисович Тарловський – випускник Московського училища живопису, скульптури та архітектури по класу В. Серова. Л. Митькевич згадував: «В Реальном училище был отдельный класс с мольбертами и массой пособий. Тарловский даже завел оцинкованый ящик с глиной для скульптуры. В Реальном училище преподавание рисования было несколько раз в неделю...Мы знали все: гуашь, пастель, масло» [3].

Після закінчення Чернігівського реального училища Л. Митькевич у 1914 р. вступив на інженерно-будівельне відділення Петербурзької політехніки. Через два роки, в 1916 р., після закінчення Чернігівської гімназії, до цього ж закладу вступить і репресований у справі М. Зерова чернігівець А. Лебідь. У Петербурзі Л. Митькевич провчився три роки і в 1917 р. перевівся на ІІ курс фізико- математичного факультету Київського університету св. Володимира, але незабаром через політичні й сімейні обставини (помер дядько-лікар, у якого він жив у Києві) змушений був переїхати до Чернігова. 19 січня 1919 р. він подав «Прошение» до педагогічної ради Чернігівського учительського інституту, який невдовзі був реорганізований у Чернігівський інститут народної освіти, зарахувати його на ІІ курс фізико-математичного факультету[4]. У цій же особовій справі зберігається «Прошение» від 16 січня 1920 р. про відстрочку від військової служби, в якому Л. Митькевич повідомляє, що в армії не служив, оскільки під час навчання у Петербурзькій політехніці хворів на висипний тиф та малокрів’я [5].

Паралельно з навчанням у Чернігівському інституті народної освіти в 1919-1923 рр., Л. Митькевич у 1920-1922 рр., працював завідувачем Чернігівської народної студії мистецтв, у якій було близько 60 студійців [6]. У 1921-1924 рр. він викладав малювання в чернігівських школах імені М. Коцюбинського та імені Т. Шевченка. Після закінченні фізмату, з 1925 по 1930 рр., Л. Митькевич викладав математику й механіку в Чернігівській профтехшколі та Чернігівських індустріальному і дорожнього будівництва технікумах.

Про помітне місце Л. Митькевича в мистецькому житті Чернігова у 20-х рр. свідчить лист до нього з Інституту мистецтвознавства, фольклору та етнографії АН УРСР від 30 липня 1948 р. за підписом М. Рильського, що зберігається у відділі фондів Чернігівського історичного музею ім. В. Тарновського: «Інститут ... приступив до підготовки монографії, присвяченої історії образотворчого мистецтва на Україні в 1917-1921 рр. Знаючи про те, що в ці роки Ви керували художньою студією Наросвіти, що містилася в будинку колишнього нотаря Зубка, і були зв'язані з багатьма художниками Чернігова, Інститут просить Вас не одмовити дати свої спогади про цю студію» [7].

Збереглася і чернетка відповіді Л. Митькевича на цей лист, в якій він зазначив, що хоч це й була студія живопису, графіки та скульптури, але найактивніше працювала секція живопису 8. У дослідженні про Чернігівську студію мистецтв В. Величко писав: «Учнів було поділено на дві групи: старшу й молодшу. Студійцям молодшого віку викладав малюнок і живопис художник П.А. Чирко, в минулому член Товариства пересувних художніх виставок, випускник Петербурзької Академії мистецтв. Окремій учнівській групі викладав малюнок і живопис видатний живописець А.Й. Ржезніков.

Для учнів старшої групи викладання розподілилось по класах малюнку, графіки, живопису й скульптури, де викладали чернігівські митці Л.І. Митькевич (малюнок і живопис), М.І. Жук (графіка) Г.В. Нерода (скульптура). До того ж, старші студійці слухали лекції П.Я. Чирка з перспективи та теорії мистецтва і чернігівського лікаря Павського з пластичної анатомії» [9].

Студія стала важливим мистецьким осередком Чернігова 20-х рр. Як згадував сам Л. Митькевич, «студія мистецтв стала центром, який в той час об'єднував всіх робітників мистецтв. Вечорами стали заходити артисти драми, співаки, музиканти, літератори, музейні працівники» [10]. Але, як свідчать спогади тогочасних студійців, «він тільки зі скромності не написав, що ініціатором цих знаменитих зібрань був він сам, запрошуючи названих гостей»[11].

Досліджуючи документи Державного архіву Чернігівської області [12], В. Величко виявив, що Л. Митькевич мав безпосереднє відношення до оголошених губнаросвітою в 1921-1922 рр. конкурсів на проекти пам'ятників Т. Шевченку та М. Коцюбинському, які виставлялись для огляду в приміщенні студії, якою керував Л. Митькевич. Саме він, як твердить В. Величко, аналізував проекти, робив висновки, складав кошторис, тобто готував документи, від яких залежала подальша доля цих проектів [13]. Але за браком фінансування вони не були втілені в життя.

У 20-х рр. Л. Митькевич не лише захоплювався живописом і викладав малювання, але й брав активну участь в діяльності Асоціації художників Червоної України (АХЧУ). У 1927 р. на з'їзді АХЧУ в Харкові його обрали кандидатом у члени її правління. Наступного 1928 р. він брав участь у художній виставці, яку організувала Чернігівська філія АХЧУ. У каталозі цієї

виставки згадані кілька творів художника – два олійні натюрморти й композиція «Вікно» [14].

В організацію АХЧУ в Чернігові, за спогадами Л. Митькевича, датованими 1969 р., «объединил нас Пилипенко Борис Кузьмич, очень одаренный человек» [15]. Це ще один фігурант «групи Зерова» з яким в Чернігові тісно співпрацював на мистецькій ниві Л. Митькевич. Крім того, Б. Пилипенко, згідно з архівними даними [16], у 1921-1922 рр. викладав у Чернігівському інституті народної освіти історію українського мистецтва та соціологію, коли там навчались і Л. Митькевич, і А. Лебідь. Обидва брали активну участь у літературному житті Чернігова 20-х рр. Так, у протоколі допиту Л. Митькевича від 13 травня 1935 р. зазначалося: «На литературных вечерах у М. Жука собирался цвет националистической интеллигенции Чернигова. Наиболее ярко выраженым националистом являлся Устименко Сергей. По степени националистической активности за ним выделяется Ананий Лебедь» [17].

У протоколі допиту від 19 травня 1935 р. наведено перелік членів літературного гуртка в Чернігові під керівництвом М. Жука:

«1. Устименко Сергей – учитель школи им. М. Коцюбинского, возглавляемой Григорием Холодным, арестованным по делу «СВУ»;

Лебедь Ананий- литературовед, преподаватель;

Могилянский Дмитрий;

Могилянская Лидия служащие в редакции газеты;

Соколовский А. – кооперативный работник;

Чирков Николай – преподаватель;

Вороной Марк – поэт;

Лиман Лидия – работник детдома;

Митькевич Леонид – служащий, художник» [18].

За деякими даними, у 1930 р. у Л. Митькевича уперше виникли проблеми з каральними органами (можливо, у зв’язку зі справою «Спілки визволення України»). Саме тоді Л. Митькевич одружився з Лідією Олександрівною Буриновою – дочкою відомого інженера й виїхав на Урал [19]. З 1930 по 1933 р. Л. Митькевич викладав математику в технікумах Свердловська: Уральському гірничому, Уральському геологорозвідувальному та Свердловському автогенно-зварювальному[20]. В його автобіографії зазначено, що зі Свердловська, за наполяганням родини, подружжя на деякий час переїхало до м. Сухумі, де натоді працював батько дружини, а згодом до Москви. «Я в 1934-1935 гг., – вказав Л. Митькевич, – работал в Москве по оформлению музея народоведения» [21].

27 квітня 1935 р., коли Л. Митькевич приїхав до Чернігова, щоб провідати родичів, його заарештували. Під час обшуку, як зазначалося в протоколі, було вилучено:

«Чайные ложки серебрянные – 2 шт.

Рыбацкая удочка 1 шт.
Коробка с мылом 1 шт.
Кожаный портфель – 1 шт.
Чемодан – 1 шт.
Пальто демисезонное, перчатки, наволочка, коробка с красками» [23].

Наступного дня арештанта відправили до Києва. Згодом Л. Митькевич зазначив у своїй заяві про реабілітацію, датованій 25 липня 1956 р.: «От меня требовали, чтобы я оклеветал себя и других, а именно, чтобы я дал показания, будто бы я принадлежу к «террористической организации» [24]. В автобіографії він висловиться ще точніше: «Я был арестован и судим за принадлежность к незвестной мне террористической организации» [25].

Досить красномовно характеризують Л. Митькевича його свідчення у протоколі допиту від 15 травня 1935 р.: «Я Октябрьскую революцию принял враждебно, так как был воспитан на литературе эпохи символизма с его культом индивидуалистического начала в человеке. Коммунизм рассматривал как систему, попирающую личность» [26].

На суді Л. Митькевич та А. Лебідь не визнали своєї провини на відміну він інших підсудних. «Митькевич Л.: Обвинение понятно. Виновным себя не признаю» [27];«Свои показания на предварительном следствии я плохо помню. Я был в ужасном состоянии, часто подписывал протоколы допросов не читая» [28]. Згодом, у грудні 1956 р. він додасть: «Непрерывными ночными допросами я был доведен до бессознательного состояния» [29].

Надзвичайно цікаві подробиці про абсурдний характер суду та слідства наведені у заяві Л. Митькевича про реабілітацію від 25 липня 1956 р.: «Никакой связи моей с подсудимыми установлено не было, т.к. с одними из них я не был знаком, а с другими виделся в последний раз в 1926 или 1927 г. ... Я с 1930 года не жил на Украине и ни с кем кроме родных и старика врача Павского не переписывался и никакой связи не имел. В последнем своем слове я сказал, что тайна этого суда мне останется непонятной до смерти ... Я сидел на скамье подсудимых и слушал все это как сказку и думал: «Неужели это XX век?»

Военный трибунал Киевского военного округа приговорил меня по ст. 58-8-11 к 7 годам лишения свободы без поражения в правах ... В заключении, несмотря на то, что срок наказания истекал в 1942 году, меня, как и многих других без объяснения причин, держали до конца июля 1946 года.

Итак я – ни в чем не виновный – провел в трудових лагерях 11 лет и 3 месяца, часто в жутких условиях, потерял здоровье: получил туберкулез, сделался эпилептиком и вернулся в дом сестры инвалидом. Два года я жил на средства сестры, служащей районного банка, а когда мое здоровье улутшилось, начал работать. С осени 1948 г. я работаю преподавателем математики. Сперва работал в школе с. Ковчина Куликовского р-на Черниговской области, а с 1 сентября 1953 г. работаю преподавателем Тальянского зоотехникума ... Мне сейчас понятен процесс суда – это была

ставка на уничтожение украинской интеллигенции, а я маленький человек – был нужен в этом процессе, как лицо, которое можно было бы заставить подписать все, что мне подсунут» [30]. Але не підписав. І єдиний з цієї групи уникнув смертної кари, напевно, лише тому, що натоді не проживав постійно в Україні.

Інакше повели себе його «подільники», зокрема Б. Пилипенко, який на допиті 23 квітня 1935 р. зізнався: «Из разговоров с Зеровым, Лебедем, Митькевичем мне известно, что наша организация на данном этапе борьбы с Советской властью должна использовать и метод индивидуального террора против вождей партии и правительства. В начале лета 1934 г. Зеров в присутствии Лебедя и меня называл имена Постышева и Косиора как основних объектов террористических намерений нашей организации» [31]. Очевидно, за допомогою тортур слідчі зламали цю талановиту людину, що засвідчив і Л. Митькевич: «Пилипенко производил в момент суда впечатление психически больного человека с трясущейся головой и бегающими глазами. Не знаю какими методами, но Пилипенко заставили подписать все, что писали следователи» [32]. Згодом Л. Митькевич зазначив: «После суда меня вызвал начальник особого отдела ... и начал: «Мы, конечно, не верим ни одному слову Пилипенко, но Вас надо изолировать» [33].

Його потрібно було ізолювати, бо він мав не пролетарське, а попівське походження, товаришував з національно свідомою молоддю Чернігова і з пересторогою сприйняв Жовтневу революцію. Ось і всі підстави, щоб безжальні жорна репресивної системи перемололи здоров'я і долю цієї інтелігентної й талановитої людини. Доля страшна, але типова для тієї доби.

Справедливість щодо Л. Митькевича, хоча й частково, була відновлена під час «відлиги»: 23 січня 1958 р. його було реабілітовано. У довідці Військової Колегії Верховного Суду СРСР зазначалось: «Дело по обвинению Митькевича Леонида Ивановича, арестованного 28 апреля 1935 г., пересмотрено Военной Коллегией Верховного суда СССр 23 января 1958 г. Постановление от 6 ноября 1930 г., приговор военного трибунала от 1-4 февраля 1936 г. и определение Военной коллегии от 3 марта 1936 г. в отношении Митькевича Л.И. отменены и дело за отсутствием состава преступления прекращено» [34].

У 1953-1957 рр. Л. Митькевич викладав у Тальянському зоотехнікумі й мешкав у с. Тальянка Бабанського району Черкаської області. У 1957 р. він вийшов на пенсію і переїхав до міста своєї юності – Чернігова, де дізнався, що під час війни батьківський будинок у Ростиславському провулку був спалений, майже всі його ранні художні твори загинули. Отже, на сьомому десятку років усе потрібно розпочинати майже з нуля. Саме в цей період життя Л. Митькевич займається улюбленою справою – живописом, а щоб подолати фінансову скруту, дає приватні уроки математики. У листі до московського графіка, колишнього вихованця Чернігівської художньої студії З. Горбовця він

зізнався: «После переезда, мне трудно с деньгами, а потому, кроме Куликовки (там жила молодша сестра – Т. А.) я никуда не ездил» [35]. Багаторічне листування з цим адресатом, яке збереглося у фондах Чернігівського художнього музею ім. Г. Г алагана, містить цікаві подробиці останнього періоду життя Л. Митькевича. Так, в листі від 17 вересня 1966 р. він зауважив: «Мои ученики выдержали математику на «5» в Харьковский университет и Ломоносовский Московский университет. И теперь мне отбоя нет от мамаш,. а я совсем не хотел бы брать в этом году учеников» [36].

Тодішня чернігівська адреса митця: вулиця Лесковицька, 9, де він, ймовірно, винаймав житло в приватному секторі. У листі від 8 листопада 1961 р. Л. Митькевич повідомив З. Горбовцю: «Мне обещали в этом году квартиру и обманули, а я им поверил в такой мере, что даже не запасался топливом» [37].

Квартиру Л. Митькевич невдовзі таки отримав завдяки дружній підтримці І. Коцюбинської – доньки видатного письменника і директора Літературно-меморіального музею М. Коцюбинського. І, починаючи з 1963 р. і до останніх днів, його чернігівська адреса на конвертах залишається незмінною: вул. Урицького, буд. 3, кв. 6.

У листах до З. Горбовця Л. Митькевич обговорював події тогочасного мистецького життя, просив повідомляти про цікаві виставки, ділився враженням від прочитаної літератури про В. Ван Гога, французьких імпресіоністів, творчість З. Серебрякової, О. Бенуа та ін.

Щоб відчути настрої та життєву драму художника, варто ознайомитись з уривком з листа до Горбовця від 2 листопада 1966 р.: «Многоуважаемый, дорогой Зиновий Исаакович! Спасибо за Ваши информации о художественной жизни Москвы, о выставках. Мне обидно, что сам я не могу повидать ничего ни в Москве, ни в Ленинграде, ни даже в Киеве. Я очень сожалею, что Киевский Русский музей сейчас на капитальном ремонте. Он сделал заявку на выставку Петрова-Водкина, и если бы не ремонт, то возможно Киев увидел бы его работы, и пожалуй и я рискнул бы проехать в Киев. Напрасно Вы не любите Рылова: у него много работ и в теплых тонах. Кончаловский не ровен, но техник в масле исключительный, а акварелей его я не понимаю. Больше всего мне хотелось бы повидать Хокусай. О себе я не люблю говорить. Разве то, что висит у меня на стенах, это пейзажи? Это жалкие потуги овладеть техникой после двадцатипятилетнего вынужденного перерыва в работе. Вы полагаете, что мне надо было ехать из Чернигова в Москву? А я полагаю, что мне надо было оставаться в Чернигове и работать. Вы не знаете, что я выходил на широкую дорогу как художник. Дело в том, что я входил ассоциацию художников Червоной Украины, объединявшей всех, кто не входил а АРМУ и АСМУ, объединивших людей разных направлений: таких как Трофименко и «мирискусстник» Симонов. Я принимал участие в съездах (тогда столица Украины была в Харькове), и на съезде в 27-ом году, я был избран кандидатом в члены правления ассоциации. И когда (кажется в 32-ом году) вышло

постановление о едином «Союзе», я механически попал бы в члены «Союза украинских художников». А культура живописи у меня была: я много читал и много видел: много раз бывал у Щукина и Морозова, бывал в Пушкинском музее, в Третьяковской и Румянцевской галерее, бывал в Эрмитаже и Русском музее, бывал в музее Академии художеств (старой) и барона Штиглица, и, наконец бывал на выставках в старом Петербурге, а они сменяли одна другую. Так что мне надо было найти себя в работе, но жизнь решила иначе. Я никогда об этом не говорю, и даже рассстроился: уж слишком больно...» [38].

Проте, незважаючи на трагічні обставини свого життя, Л. Митькевич прагнув надолужити втрачені час і можливості. У 60-х рр. він багато і успішно працює як художник. Так, на виставці «Радянські художники 20-30-х рр.» у Чернігові в 1969 р. експонувались 18 робіт Л. Митькевича – акварель «Яблунька», гуаш «Лютневий ранок», пастель «Портрет жінки», олія «Червоний міст» та ін.

Про рівень мистецького обдарування Л. Митькевича свідчать і чотири краєвиди Чернігова, подаровані у ці роки Літературно-меморіальному музею М. Коцюбинського і особисто його директору І. Коцюбинській.

На сьогодні у фондах Чернігівського художнього музею ім. Г. Галагана зберігаються 16 робіт Л. Митькевича, придбаних у автора у 1965–1971 рр.: картини, виконані олією («Острів на Стрижні» «Натюрморт з квітами (гладіолуси)», «Вікно холостяка»), і 13 пейзажів («Ранок у лютому», «Яблуня в цвіту», «Квітневий етюд», «На Болдиних горах», «Околиця Чернігова» та ін.), виконаних у техніці акварелі, гуаші, пастелі [39].

Глибоко інтелігентна людина, самобутній талановитий художник Л. Митькевич самотньо доживав віку в рідному місті (дружина та донька відреклися від нього відразу після арешту) й дуже неохоче, як зазначають знайомі, згадував своє трагічне минуле. Після тривалої хвороби він помер 27 липня 1972 р.

1.Чернігівський історичний музей (далі – ЧІМ), Ад-1449, арк. 1.
2.Там само.
3.Науковий архів Чернігівського художнього музею (далі – ЧХМ), оп. 1, спр. 67, арк. 1.
Держархів Чернігівської області, ф. Р-608, оп. 1, спр. 2514, арк. 1.
Там само, арк. 4.
ЧІМ, Ад-1450, арк. 1.
ЧІМ, Ад-ІІІ-1251, арк. 1.
ЧІМ, Ад-ІІІ-1254, арк. 1.
ЧХМ, оп. 1, спр. 66, арк. 5.
Там само, оп. 1, спр. 67, арк. 2.
Там само, оп. 1, спр. 66, арк. 7.
Держархів Чернігівської області, ф. Р-593, оп. 1, спр. 346, арк. 32; спр. 861, арк. 42-43.
ЧХМ, оп. 1, спр. 66, арк. 7.
Там само, арк. 8.

Там само, оп. 1, спр. 67, арк. 2.
Держархів Чернігівської області, ф. Р-608, оп. 1, спр. 61, арк. 37.
ГДА СБ України, ф. 6, спр. 44, № 48570-ФП, т. 4, арк. 87.
Там само, арк. 115.
Держархів Чернігівської області, ф. Р-8983, оп. 1, спр. 36, арк. 268; ЧІМ, Ад-1450, арк.
ЧІМ, Ад-1450, арк. 2.
Там само.
ГДА СБ України, ф. 6, спр. 44, № 48570-ФП, т. 1, арк. 61; Білокінь С. Масовий терор як засіб державного управління в СРСР (1917-1941 рр.): Джерелознавче дослідження. – К., 1999. – С. 42.
ГДА СБ України, ф. 6, спр. 44, № 48570-ФП, т. 7, арк. 357.
ЧІМ, Ад-1450, арк. 2.
25 Там само
ГДА СБ України, ф. 6, спр. 44, № 48570-ФП, т. 4, арк. 104.
Там само, ф. 6, спр. 44, № 48570-ФП, т. 6, арк. 194.
Там само, арк. 221.
Там само, ф. 6, спр. 44, № 48570-ФП, т. 7, арк. 256.
Там само, арк. 557-558.
Там само, ф. 6, спр. 44, № 48570-ФП, т. 4, арк. 11.
Там само, ф. 6, спр. 44, № 48570-ФП, т. 7, арк. 357.
Там само, арк. 358.
ЧІМ, Ад-ІУ-1454.
ЧХМ, ВАРХ-1415, арк. 2.
Там само, ВАРХ-1418, арк. 2.
Там само, ВАРХ-1413, арк. 2.
Там само, ВАРХ-1421, арк. 1-2.
39.Чернігівський історичний музей. Каталог творів, придбаних музеєм в 1965-1971 рр Живопис. Графіка. Скульптура. – Чернігів, 1972. – С. 10-17

Андрій Курданов

Сливинський Франц Станіславович, (1886–1936) – з с. Ст. Білоус, машиніст, реабілітований у 1989 р. *З довідки Державного архіву Чернігівської області:* «Сливинський Франц Станіславович, народився 16 січня 1886 року, уродженець с. Гатище Троянівського району Вінницької області, мешканець с. Старий Білоус Чернігівського району Чернігівської області, поляк, громадянин УРСР, безпартійний, освіта – нижча, за соціальним походженням – селянин-бідняк, за соціальним положенням – робітник. З 25 вересня 1931 року по лютий 1935 року працював машиністом в депо ст. Шепетівка, а з 9 березня 1935 року – в депо ст. Чернігів. Заарештований 12 лютого 1936 року. Звинувачувався у злочинах, передбачених ст. 54-10 КК УРСР, у систематичному проведенні антирадянської агітації. Утримувався під вартою у Чернігівській в'язниці. В протоколі допиту від 12 лютого 1936 року, зі слів заарештованого вказано, що він працював з 1902 року по 1922 рік на Закавказькій залізниці, а з 1922 року по 1928 рік у Троянівському районі

Вінницької області на лісорозробках, потім з 1928 року по 1931 рік у м. Казатині на різних тимчасових роботах. Постановою особової наради при НКВС УРСР від 10 березня 1936 року Сливинський Франц Станіславович засуджений до заслання разом з сім'єю (дружина та донька) у Казахстан на три роки, рахуючи термін з 12 лютого 1936 року. Висновком заступника прокурора Чернігівської області від 26 липня 1989 року Сливинський Франц Станіславович реабілітований на підставі ст. 1 Указу Президії Верховної Ради СРСР від 16 січня 1989 р. «Про додаткові заходи, щодо встановлення справедливості до жертв репресій, які мали місце в період 30-40-х та на початку 50-х років».

Лимаз Іван Якович (1915 р.н.) – з с. Ст. Білоус, червоноармієць 168-го артполку, у 1937 році вироком суду засуджений на 5 років за те, що «среди красноармейцев 168 артполка проводил контрреволюционную агитацию, одобряя действия фашистов расстрелянных изменников родины, всячески идеализировал таковых среди красноармейцев». Під час слідства встановлено, що І.Я. Лимаз ховав у себе портрет репресованого маршала Тухачевського: «Портрет вырезал из книги «Полководцы РККА», хранил у себя и на полигоне этот снимок показывал красноармейцам… и только по требованию комвзвода Букова и мл.командира Шапиро, Лымаз снимок врага народа таковым отдал и с иронией заявил: «Только портрет, я могу сдать и комсомольский билет тоже».

Пузей Борис Нестерович (1917 р.н.) – з с. Ст. Білоус, студент першого курсу Чернігівського учительського інституту, 07.09.1937 року засуджений на 5 років за те, що «проводил среди студентов литературного отдела контрреволюционную пропаганду». Про себе Б.Н. Пузей казав наступне: «В комсомоле с 1931 года, но программы не разделял…Работал учителем в с. Клочков, уволился – не хотел портить детей своими взглядами… Настроения у меня антисоветские, но я о них ни с кем не говорил и никому их не высказывал…Я отдельным студентам высказывал свое мнение о том, что в настоящее время при Советской действительности, человек не имеет своего лица, человек превращен в машину как средство или орудие для создания коммунизма, на основе этого я делал вывод об отсутствии при советском строе гуманного отношения к человеку».

У матеріалах справи знаходимо свідчення студентів про його «контреволюційну пропаганду»: «Быстрые темпы социалистического строительства лишат людей уюта и отдыха. Человек спокойно не живет. Современное общество ничего полезного не дает и трудящиеся угнетаются…Продовольственные затруднения в 1933 году были вызваны партией и правительством сознательно с той целью, чтобы дать понять колхозникам о необходимости работать в колхозах и не задумываться о прошлом…Вожди партии малодушные люди, которые никакого внимания не

обращают на личные интересы и нужды людей…Комсомол это организация куда вступают для того, чтобы добиться карьеры…Я сам для этой цели также вступил в комсомол…Современное общество не дает свободно жить…Трудящиеся и при социализме трудящиеся еще больше угнетаются. Цели в жизни нет. Никакой…Конституция ничего хорошего не дает все это пустые обещание положения трудящихся масс не улучается и ни какой пользы народу от социализма нет… Разве мы так счастливы и весело живем уже, что благодарят тов. Сталину. Я ничего хорошего не вижу в данном обществе, наоборот жизнь сейчас угнетенная».

Локоть Олена Олександрівна (1906 р.н.) – народилася в с. Андроніки, Щорського району, Чернігівської області. Проживала в с. Старий Білоус. У листопада 1937 року працювала вчителької Старобілоуськії школи. 23 вересня 1937 рокі за звинуваченням у націоналістичній діяльності заарештували її батька викладача Ніжинського інституту Олександра Васильовича Локтя. Своє ставлення до цієї події Олена Олександрівна почала висловлювати на папері. У вересні 1938 року заарештована за те, що «будучи антисоветски настроенная лично написала несколько листовок в резко выраженной антисоветской форме с целью распространения». З матеріалів справи дізнаємося про погляди Олени Олександрівни: «Примерно с весны 1938 года у меня сложились антисоветские убеждения… свои антисоветские настроения стала применять в изложении на бумаге виде стихов в резко выраженной антисоветской форме. Настроения развивались самостоятельно. Написала три антисоветских стихотворения и одну рукопись прозаической формы антисоветского содержания…Написала несколько антисоветских частушек и стихов под заглавием «Избирательные частушки». Распространять намерения не имела…Я не против всей советской системы, а имею ввиду отдельные действия советской власти, против которых я и протестую. В данном случае, я под впечатлением своих личных переживаний изливала свои настроения…». Також вона написала п’єсу на одну дію «Медицинский метод или Консилиум». На питання слідчого про те, хто був прототипом персонажів п’єси, Олена Олександрівна відповіла: «Действующие лица мною взяты в собирательной форме. Под «Коновалом» я подразумеваю террористов, а в данном случае, в советских условиях, я имею ввиду органы НКВД. Под типом врага я имею ввиду людей гуманистов, выступающих против террора, а в данном случае против существующих советских порядков. Под пациентом я имею ввиду весь советский народ». Обласним судом засуджена на 10 років позбавлення волі *(Довідка Держархіву Чернігівської області від 6 лютого 2012 р.; Архів СБ України в Чернігівській області, справа № 14634-п, арк. 1, 4, 58, 67; справа № 14948-п, арк. 2, 3, 14, 15 зв., 16, 17 зв., 19–23 зв., 29, 83; справа № 14912-п, арк. 4–5 зв., 15 зв., 16, 19–19 зв., 23, 113).*

Серце за ґратами

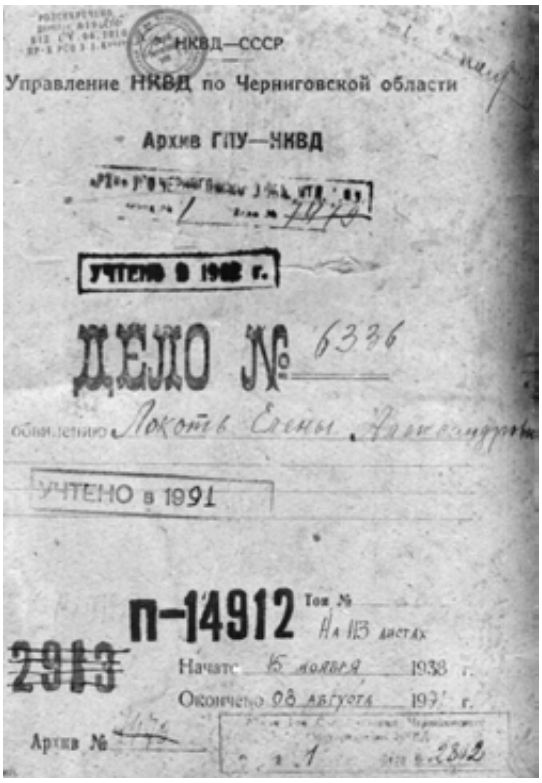
НКВД—СССР
Управление НКВД по Черниговской области
Архив ГПУ—НКВД
УЧТЕНО в 1991
ДЕЛО № 6336
УЧТЕНО в 1991
П-14912
2913
Начато 15 ноября 1938 г.
Окончено 08 августа 197' г.
Архив №

Добре пам’ятаю той телефонний дзвінок і пропозицію написати про жінку, яка в умовах тоталітарної системи мала сміливість виразити свої почуття у слові. Не більше і не менше. Емоції просто «одягнули» у слова, що, погодьтесь, є природним для будь-якої людини, а для творчих – тим більше. Знаю, що стояла тоді якраз навпроти дзеркала, подивилась на своє відображення і сказала: «Що ж…Здрастуй. Ласкаво просимо у мої думки». А потім… потім будні шикувались довгою вервечкою одвічних клопотів та справ. Я щось читала, з кимось спілкувалась, писала, мріяла, творила й відкладала «знайомство» аж до зими. Однак знаєте, інколи у вирі справ, думок і снів я зупинялась й прислухалася до себе: «Ти ще тут?». Жінка з одним ім’ям на нас двох *була*. Вона чекала. Мужньо і терпляче. Так, як уміла.

Це сталося у першій половині січня. Архів Управління Служби безпеки України в Чернігівській області. Чи то невеличка зала, чи широкий коридор з кількова столами. У тьмяному світлі виринає ім’я Олена Олександрівна Локоть. Темно-коричнева папка з написом «Дєло» №6336 на 113 листках. Усе просто: розгорни і читай. Натомість хочеться вдихнути – глибоко-глибоко. Чомусь. Ловлю себе на думці, що так і має бути. По-іншому не буває, коли торкаєшся чужих таємниць і людських трагедій.

Вона народилась навесні, у травні, 4-го числа. Хоча спершу я бачу лише рік – 1906-й. Місце народження: село Андроники Щорського (нині Сновського) району. Земля, мабуть, тоді квітувала, вдихаючи ніжність у нове життя. Коли відбувся арешт, воно почало завмирати. Місце проживання на той момент: село Старий Білоус Чернігівського району. Час – осінь. Пізня. 15-те листопада. Дивлюсь на рік – 1938-й. Погодьтесь, щось у цьому є моторошно-фатальне: між нами і трагедією цієї жінки майже вісім десятків років *незнання і мовчання.* Вісімдесят років ЗАБУТТЯ. Отам, в архіві (з темно-коричневою папкою на руках і усвідомленням, що про цю жінку могли ніколи й не дізнатись), я вирішила писати про Олену Олександрівну Локоть ось так. *Емоційно*. Прошу пробачення у тих, хто звик до чіткого формулювання й лаконічності, однак повірте: ця жінка виборола собі право на живі емоції, бо лише вони були єдиною її провиною.

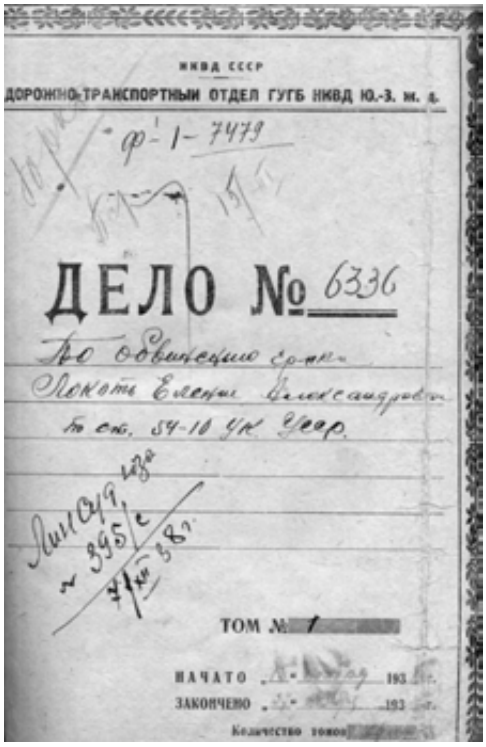
НКВД СССР
ДОРОЖНО-ТРАНСПОРТНЫЙ ОТДЕЛ ГУГБ НКВД Ю.-З. ж. д.
ф-1-7479
ДЕЛО № 6336
Про обвинувачення гр-ки Локоть Олени Олександрівни по ст. 54-10 ч.1 УКР.
ТОМ №
НАЧАТО
ЗАКОНЧЕНО

До слова, папка справи №6336 не така й товста, як може здатися. Аби «вкрасти» долю, насправді, потрібно те так й багато: ордер, протоколи допиту, описи вилученого, телеграма-привид, диплом, заяви, кілька крихітних зшитків, суд і вирок. На все про все – один місяць, після – термін в десять років, а далі – забуття. Навіть обличчя нема. Чомусь про це жалкую найбільше. Адже окрім списаних слідчими листків (до речі, нерозбірливо і якось вайлувато), у справі так і не знайшлося жодного її фото. Хоча… Може так і треба? Спробуйте уявити її… А знайомство, певно, варто почати з самого початку.

Олена народилася в сім'ї звичайній і особливій водночас. Я називаю таких людей «ті, хто розмовляє із землею». Адже по-іншому землиця не віддячить. Протоколи допитів свідчать, що батько Олександр Васильович Локоть походив з «*Крестьян Кулаков»* (дідусь Олени Олександрівни Василь мав п'ятдесят десятин землі), а мати Марія Андріївна – з сім'ї торговця худобою. З тих же протоколів стає зрозуміло, що Олена була єдиною донькою. Яким було її дитинство? Наповнене маленькими й великими дивами. Повірте, творчі особистості здатні підгледіти диво у найбуденніших речах, а Оленка була саме такою. Дівчинка написала свій перший вірш у віці 9 років. Згадку про нього знаходжу в протоколі, а коли дізнаюсь про що йшлося, пазлики одразу складаються в цілісну картинку. Дев'ятирічне дівчатко пише не про квіточки, пташечку, тата, маму чи домашнього котика, а «про світову скорботу». Уявіть собі, змучена жінка на черговому допиті говорить це слідчому, котрий навряд чи здогадується, що таке «скорбота», а «світова» – й поготів. Зрозуміло, що її душа прагнула говорити із цілим світом, звідси – вибір навчальних закладів здався цілком логічним. Олена стає студенткою Чернігівського інституту (іноземні мови) й Ніжинського педагогічного інституту (в 1936-му році отримала диплом вчителя мови та літератури в старших класах). Здавалось би, ось воно, життя. Цілком ймовірно, що її плани та мрії могли бути пов'язані з Ніжином. Містом, в якому працювала близька і рідна їй людина – батько. І саме йому судилося стати причиною страшної трагедії.

Олександр Васильович викладав природничий цикл у Гоголівському вузі. Можливо, саме тому виразно уявляю його в Графському парку зі студентами, на вечірніх вуличках міста, на сходинках між білими колонами, за які чіпляються павутинки бабиного літа 1937-го року…Ніжин щиро обдарував мене своїми скарбами через кілька десятиліть по тому. Я знаю його різним і бережу ці спогади трепетно, а ще… відмовляюся вірити, що викладача

природничого циклу могли арештувати за націоналістичну діяльність там, де п’ять незабутніх років нам, студентам, розповідали про любов до України. От як? Як прийняти це усвідомлення? Люди нищили людей. Доноси. Наклепи. Підозри. Підступ. Заздрість. Зрада.

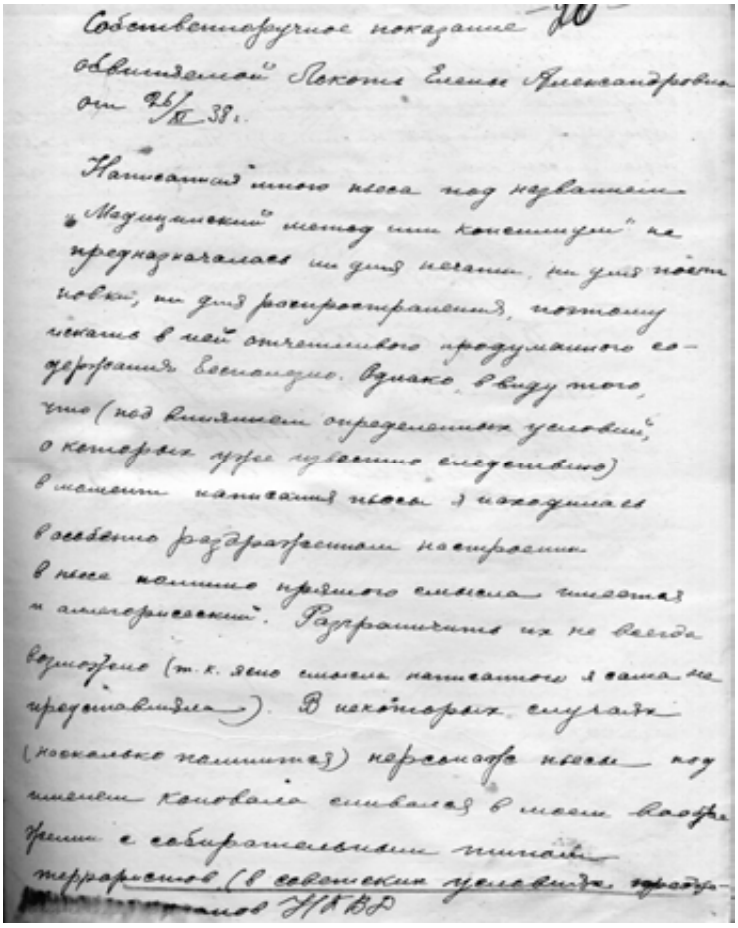

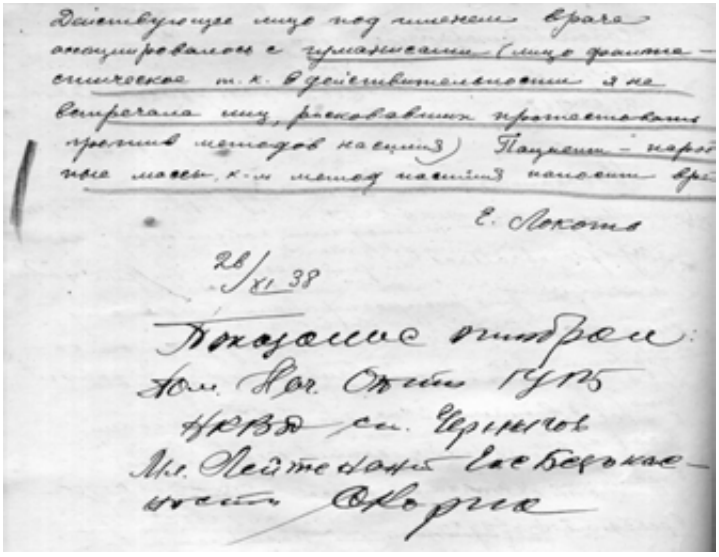

Протоколи допитів Олени Локоть свідчать, що арешт і подальше ув’язнення батька були справжнім душевним потрясінням. Скільки люті і безсилля в її здогадках про тих, хто «доніс». Один з «добродіїв» ще й познущався і в деталях повідав про страшні умови перебування батька за ґратами. Уявіть собі: отой жах – єдине, що знаєш про рідну людину. Більш нічого. Нема його. Фантом. От тільки біль у серці справжній. І чутлива натура знайшла для нього єдиний можливий вихід – слово.

Зрозуміло, що писала потай. Зрозуміло, що їхнє з матір’ю життя змінилось. Довелося шукати прихистку. За невідомих сьогодні обставин жінки опинилася в Старому Білоусі, де винаймали житло у колгоспника, тулилися до чужих стін і людей, витрачали заощадження, які устиг зробити батько. Олена шукала роботу. Працювала на фабриці ґудзиків у Чернігові (щоправда, лише місяць, звільнилась за станом здоров’я), лишала заяву, аби влаштуватися працювати бібліотекарем (зранена душа прагнула сховатись у звичному царстві слів і літер), а напередодні арешту спробувала вчительського хліба в Старому Білоусі, доки не отримала телеграму-привид. Знаєте, є в цьому щось особливо підле – цілити у найуразливіші місця.

Двом самотнім жінкам прийшло повідомлення про телеграму з далекого Таганрогу нібито від двоюрідної сестри Олени щодо стану здоров’я тітки

(маминої сестри). Стривожені, вони з самісінького ранку вирушили до Чернігова, блукали гамірливим містом, приймали пусті відмовки, мовляв, телеграма вже забрана і треба повертатися в село, аж доки, стомлені й розбурхані, не повернулися на вокзал…Де-де, а там розігрувалось стільки людських драм, що не злічити. Додалась ще одна – арешт молодої жінки й відчай самотньої матері. Потім був обшук. Розгублені поняті, мабуть, ніяково переступали з ноги на ногу, спостерігаючи, як догори дном перевертається сільський будинок у пошуках неіснуючих загроз, натомість вилучили останнє – ланцюжки, каблучки. Для їх власниці гостинно відкрили двері камери й організували єдину розвагу – допити, допити, допити. Однак мене особисто вразив інший протокол…допит матері, Марії Андріївни. Нещасна жінка кожним своїм словом перетворювала доньку на неврівноважену, нервову й хвору на туберкульоз особу, яка настільки нестабільна, що просто не здатна відповідати за свої дії. Не допомогло. Навіть спроба Олени зберегти вилучене майно для мами лишилася безрезультатною. Власне, того й варто було чекати. Мені чомусь здається, що Олена ЦЕ знала. На судовому засіданні вона відмовилась від останнього слова, не подавала апеляцій і…замовкла. За неї відтепер говорили її антирадянські твори.
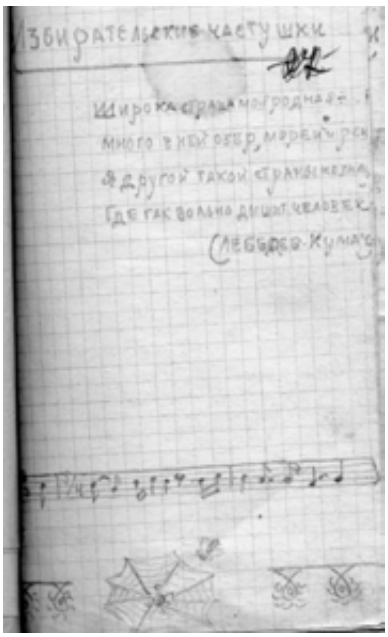
Я бачила ту «контрреволюційну» літературу, гортала її, читала. І зрозуміла одну важливу істину: ми не цінуємо свободи слова, яку маємо нині. Правда. Жінці дали десять років (хоча прокурор просив лиш сім) за «избирательные частушки» (крихітні зшитки, які чимось нагадують саморобні дитячі блокнотики для секретів – з намальованими нотками й павутинкою), п'єсу «Медичний метод» (її обсяг складно виокремити в п'єсу як таку) й пародію на рекламну листівку про вступ до НДПІ (Ніжинського державного педагогічного інституту), куди авторка запрошує нових «донощиків». Ото і все. Жодних закликів зруйнувати існуючий режим, ніяких спроб організувати підпільні групи, вона навіть нічого з написаного не розповсюдила. Хоча щиро зізналась, що якби дізналась про смерть батька, потенційно могла поділитись болем. Лише ним. Тому що написане – не більше і не менше, аніж емоції розчарування, втрати, несправедливості, забарвлені їдкою іронією власного безсилля. Все. Якщо за подібне давати десять років сьогодні, то можна безпроблемно ув'язнити (довічно) всіх письменників і поетів, й навіть тих, хто себе за таких не вважає. Страшно. Справді страшно.

Коли я дописую ці рядки, за вікном ніч розвішує чорну завісу. Кінець? Невже кінець? Жінка з одним іменем на нас двох задумливо мовчить. Я теж мовчу і думаю про те, що було з нею потім, після…і як довго…було…

Избирательные частушки

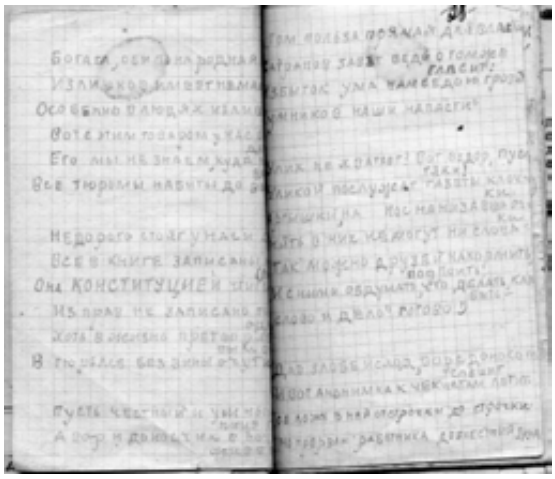

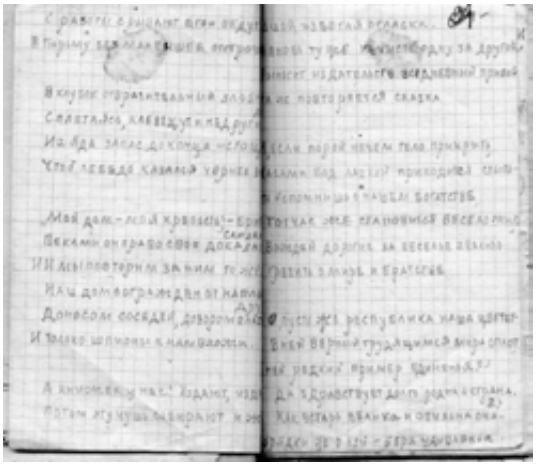

Богата, обильна родная страна,
Излишков имеет не мало она,
Особенно в людях излишек.
Вот с этим товаром у нас благодать,
Его мы не знаем куда и девать:
Все тюрмы набиты до вышек.
Недорого стоят у нас и слова,
Все в книге записаны нами права,
Она конституцией чтиться.
Из прав не записано только одно,
Хоть в жизнь претворяется первым оно,
В тюрме без вины очутиться.
Пусть честный и умный в темнице гниет,
А вор и доносчик в почете живет.
В том польза прямая для власти.
Сатрапов завет ведь о том же гласит:
«Избыток ума нам бедою грозит,
От умников наши напасти»
Улик не хватает? Вот вздор, пустяки!
Уликой послужат газеты клочки.
Мартышки, на нос нанизавши очки,
Понять в них не могут ни слова.
Так можно друзей накормить, подпоить
И с ними обдумать, что делать, как быть –
И слово и дело «ГОТОВО».
Дав злобе исход, вор с доносом спешит,
И вот анонимка к чекистам летит.
Все ложь в ней от строчки до строчки.
Но прерван работника доблесный труд,
С работы срывают его и ведут в тюрму
без малейшей отсрочки.
В клубок отвратительных злобных гадюк
Сплетаясь клевещут и недруг и друг.
Но яда запас до конца истощен
Что б лебедь казался чернее ворон.
«Мой дом – моя крепость», – британец сказал.
Веками он право свое доказал,
И мы повторим за ним тоже:
Наш дом огражден от наплыва друзей,
Доносом соседей, дозором властей,

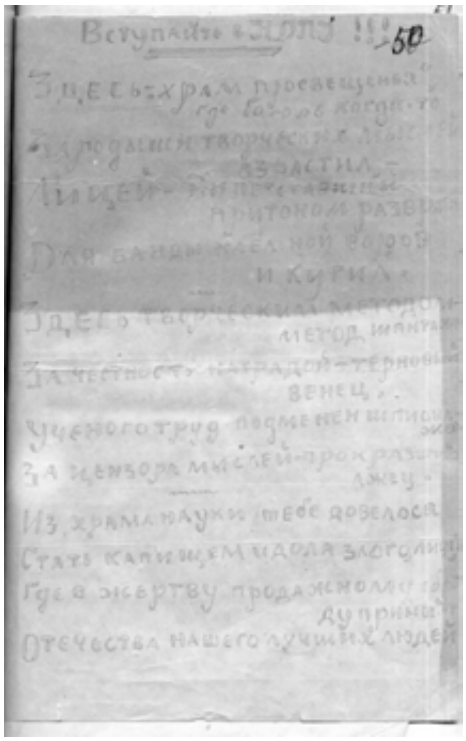

И только шпионы к нам вхожи.
А книжек у нас: издают, издают,
Потом эту чушт собирают и жгут,
Большой избегая огаски.
И вновь туже нечисть одну за другой
Выносит издательств вседневный прибой,
И та ж повторяется сказка.
И если порой нечем тело прикрыть,
Часамы под лавкой приходится стыть.
Чуть вспомнишь о нашем богатстве,
Тот час же становится весело жить,
Вождей дорогих за веселье хвалить
И грезить о мире и братсве.
И пусть же республика наша цветет,
В ней верным трудящимся мира оплот,
В ней редкий пример единенья.
Да здравствует долго родная страна,
Как в старь велика и обильна она,
Порядки ж в ней – верх удивленья:
1 /«Слово и дело государево» – во времена
бироновщины / правление лифляндского
конюха Бирона / всесильного фаворита
императрицы Анны Ивановны / достаточно
было уронить монету царским изображением
вниз или забыть провозгласить тост за
государыню за столом, как шнырявшие
повсюду шпионы временщика кричали
«слово и дело государево» и ни в чем
невинного человека брали в тюрьму
на пытки. Чаще всего этим средством
пользовались для удовлетворения личной
мести / ведь и во время известной «вар-
фоломеевской ночи» во Франции погибло
во славу Бога почти столько же католиков,
как и гугенотов.
2/ из речи Молотова
№3/ «Земля наша велика и обильна,
а порядка в ней нет» / старая летопись /
Частушки поются на мотив «Коминтерна»
/ Огни коминтерна нам путь освещают /
/ или ухаря купца / «ехал на ярмарку кухарь купец» /

На березі хвилястої Десни

1937 р.

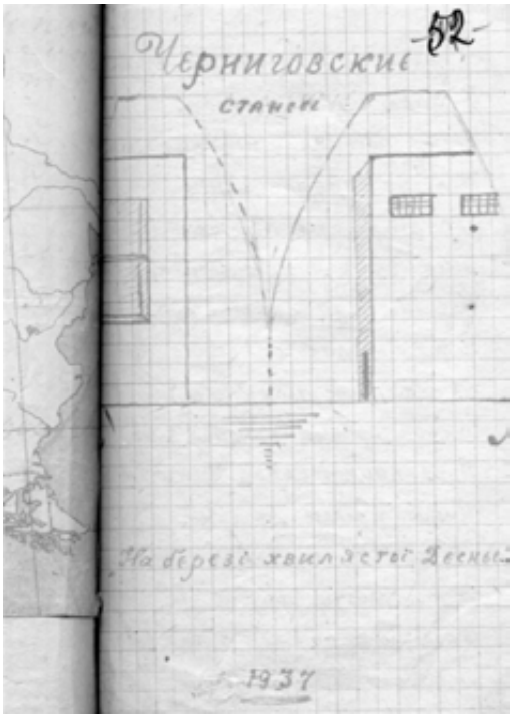

Чернигов мой ясный, издавна всем
Баянам еще ты знаком.
Тебя посещали нередко поэты
И песни свивали венком.
Грустил о тебе Коцюбинский печально,
Шевченко и Пушкин здесь был.
Скрываешь ты в белых песках
Немало великих…
Сегодня ж, такой нам знакомый и близкий,
От снов пробудившийся злых,
Прославили город Тычина и Рыльский,
И много, и много других.
Театр… Он был страстью еще не забытой
В мою золотую пору.
Я помню те дни, как гостил Светлов,
Доброжинский и Драга игру.
Вся молодость в круг твой заветный
замкнута.
И думы хранишь ты мои…
Здесь память о шумных годах института,
Здесь память о первой любви…
Слух новой эпохи биение слышит,
Здесь жизнь трудовая полна.
А вечером – ласково колышет
Десны светозарной волна.
Ты вырос…Тепер дребедени в достатке
В витринах зеркальных лежит,
И в касках белейших, и в белых перчатках
Охрана порядка стоит.
Вот – думаешь – снова готова поэма
Тебе, омоложеный дед.
Нет, тем я оставлю доходную тему,
Кто жаждет у феса побед.
Ведь ложь – все же ложь
в позолоте дешевой.
Дрогой мне вашей не йти.
Далеко простелется путь мой терновый,
И чьи то сбегутся пути.
Рожденный свободным – погибнет свободным.

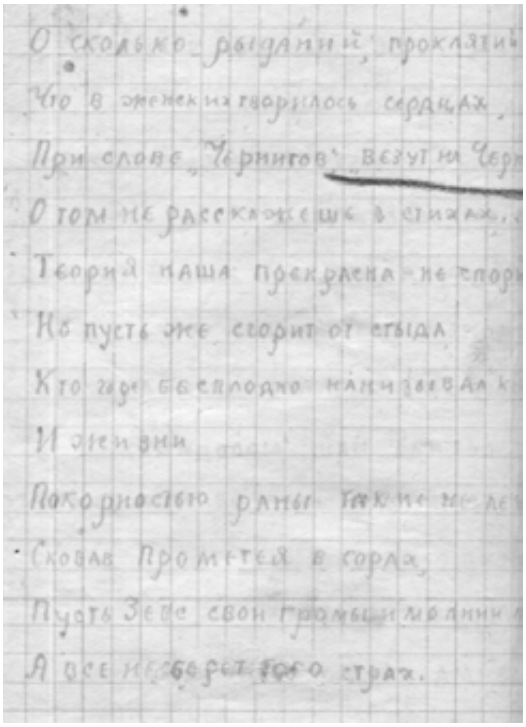

Я горькую правду скажу.
И ту же медаль стороной оборотной
Я в песнях моих покажу.
Заглушат рыданья хвалебное пенье…
Вернулась сюда я одна.
И что мне лишь в тебе исцеленье,
Моя голубая Десна.
Брожу я по городу долго и тщетно,
Стараюсь найти я следы
Того, кото любил, как и я, безответно
И поле, и Вал, и сады.
О, я не ищу в безрассудстве упорном
Любви мимолетной своей:
О том моя мысль, кто трудом плодотворным
По области славился всей.
Кто сильный душою, хоть хилый здоровьем,
Нес знанья бестрепетно стяг.
Он долго растил с неустанной любовью
Учительський молодняк.
О, кто рассказать мне об этом возмется –
Он жив ли еще в этот час,
Иль сердце большое
И разума светоч погас?
Я светлую память хранила, Чернигов,
Образ лелеяла твой,
Но там же вдали повернулась картина
Ко мне теневой стороной…
О сколько рыданий, проклятий и криков,
Что в женских творились сердцах,
При слове «Чернигов», везут на Чернигов,
О том не расскажешь в стихах…
Теория наша прекрасна – не спорю,
Но пусть же горит от стыда
Кто горе бесплодно нанизывал к горю
и жизни…
Покорностью раны такие не лечат…
Сковав Прометея в горах,
Пусть Зевс свои громы и молнии
мечет,
А все же берет того страх.

Одноактная пьеса

МЕДИЦИНСКИЙ МЕТОД ИЛИ КОНСИЛИУМ

1938

ДЕЙСТВУЮЩИЕ ЛИЦА.

ПАЦИЕНТ – Богатырского сложение человек в цвете лет, но измученый, с трупным цветом лица.

1-й КОНОВАЛ – Средних лет, отъевшийся, с низким лбом. Волосы глупо торчат тотчас почти над бровями. Говорит отривысто, тоном не допускающим возражений.

2-й КОНОВАЛ – Лицо гончей, старается попасть в тон первому.

ВРАЧ – Возраст роли не играет, худощав, высокий лоб, лицо озаренное светом любви и мысли, лицо ученого или мученика.

В глубине сцены в изнеможении лежит пациент.

1-й КОНОВАЛ. Ух! Наконец! (одергивает засученные рукава). Кажется на этот раз работа произведена основательно! Сколько раз делали ему кровопускание и через год-два опять тоже самое. Если и на этот раз не подействует – тогда конец.

2-й КОНОВАЛ. Кому? Ему или нам?

1-й КОНОВАЛ. Ежели он пропадет вовсе – кто кормить нас будет? Мало кто лечится теперь по этому методу. Умничают. Он же своим умом жить не привык. Чему мы научили, то лишь знает. Что скажем, то и повторяет. И богат. Вот еще два соседа справа и слева (Черномазый да Косоглазый) носа не задирают. На наш метод уповают. Зато голь перекатная – что с них взять – и свое, что тут заработаешь, спустишь по доброте сердечной. Хожу к ним только для практики.

2-й КОНОВАЛ. Все же они наш метод рекомендуют. Вот враги наши кричат: «Устарелый, мол, метод, варварский!». Слушать тошно. Кто ж прогресивнее нас? Наш мечь, он на практикепроверен – сколько лет мы его лечим – и он жив, (больной слабо стонет) и мы благодействуем – и усовершенствован нами. Который раз делаем ему кровопускание: в 19-м – не в счет – без научного подхода, неорганизованое. А вот с 25 года чисто работаем. Хорошо прошло в 31 году. В 32 он, правда, так ослабел, что и без кровоиспускания чуть не сдох. А с 34-го ежегодние. Сейчас уже очень хватили – не трогал бы.

1-й КОНОВАЛ. Очухается.

2-й КОНОВАЛ. А как очухается, да по шапке нас? Что тогда?

1-й КОНОВАЛ. Что мы без понятия, что ли работаем? Это надо знать, какую кровь пускать. Лишь бы этой зловредной крови, что его мозг питает, не осталось, а гнилой слизи мы не трогаем – с ней еще может протянуть.

(В это время к больному подошел врач. Осматривает его и с ужасом обращается к коновалам).

ВРАЧ. Что вы наделали, товарищи? Вы же всю лучшую кровь его выпустили. Вся высшая нервная деятельность почти атрофирована. Он может повторять чужие мысли, как попугай, сам же думать не в состоянии.

1-й КОНОВАЛ. Не беда! Мы за него подумаем.

2-й КОНОВАЛ. Что там думать! По себе знаем – самое важное, чтобы варил хорошо желудок.

ВРАЧ. Это ведь живой труп! Он может еще протянет…

1-й КОНОВАЛ. Вот и хорошо, на наш век станет. А «апрену ля делюж» – как говорил Людовик XV. Мы ведь тоже историю учили, не лыком шиты.

ВРАЧ. Дайте ж досказать…. Если он и протянет – разве это жизнь, а не прозябание? Гнилая слизь, которую Вы ему оставили вместо крови, будет постепенно отравлять его организм. Все высшие человеческие качества, все человеческое достоинство утратятся им. Это медленное вырождение. Его потомство…

1-й КОНОВАЛ (грубо прерывает) Еще ты будешь о его человеческом достоинстве да о потомстве говорить! Все, что можно было сказать по этому поводу, сказано МНОЮ.

ВРАЧ. Нет, его надо спасти! Я готов перелить ему всю мою кровь до капли, лишь бы воскресить его мощь и разум. Он виноват лишь в излишней доверчивости, приняв коновалов за врачей. Я докажу ему, что настоящие врачи отдают свою кровь, а не льют бесполезно кровь пациента. Он поймет это. (Врач начинает переливание крови. Коновалы с криком: «Он враг больного!» стараются оттащить его).

1-й и 2-1 КОНОВАЛЫ. Наш метод самый новейший! Самый научный! А ты мракобес!

ВРАЧ. (смеется) Ваш «метод» известен еще со времен Калигулы. А под каким он соусом подается – сути дела не меняет.

Коновалы в бешенстве раправляются с врачем. В это время больной, которому врач успел перелить часть своей крови, приходит к сознанию и при помощи того же ножа, каким коновалы пускали ему кровь, отделывается от этих шарлатанов.

КОНЕЦ

1944 р., 24 лютого – з доповідної записки заступника прокурора УРСР по спецсправам Шугурова та виконуючого обов'язки прокурора Чернігівської області Прибилова: Председатель сельисполкома села Старый Белоус Черниговского района и председатель колхоза «Красная Звезда» того же села практиковали также беззаконие и издевательства над гражданами. Любчиу и Хрущ у гражданки Назаренко (мать двух бойцов Красной Армии) совершенно необосновано изъяли корову и передали в пользование колхознику Венику. 28 декабря 1943 г. председатель колхоза Хрущ явился к гражданке Ткаченко (муж и сын в Армии) и предложид ей сдать хлеб, после получения ответа от Ткаченко о том, что хлеб ею будет сдан после выздоровления, Хрущ начал разбивать двери от кладовой, где, очевидно, был хлеб. В ответ на протесты Ткаченко по поводу незаконных действий Хруща последний применил к ней меры физического воздействия, начал давить Ткаченко за горло, а затем избивать. Выйдя из помещения во двор, Хрущ позвал председателя сельсовета Любчика и вместе они забрали у Ткаченко 10 мешков зерна, кожу на сапоги и велосипед. Во дворе Любчик и Хрущ начали стрелять, убили 6 кур, принадлежащих соседу Ткаченку, гражданину Бадаю. Любчик и Хрущ привлекаются к уголовной ответственности. *Реабілітовані історією. – Кн. 2. – Чернігів, 2010. – Стор. 124.*

Людмила Студьонова

«…За відсутністю складу злочину»

До кінця жовтня 1941 року територія Чернігівської області опинилася під окупацією гітлерівських військ. Документи Державного архіву Чернігівської області містять відомості про те, що поруч із німецьким окупаційним апаратом були створені сільські, общинні, районні і міські управи. Краєзнавець Юрій Ярошенко встановив, що Чернігівський район налічував 54 населені пункти, які підпорядковувалися 34-м старостатам. Влада на місцях належала старостам. Поруч з ними існували общинні старости – на зразок голів колгоспу. Адже колективні господарства німці не скасували, бо вважали це невигідним для Рейху.

Боротися з ворогами великої Німеччини допомагала поліція, яку організували окупанти із місцевих українських чоловіків. Другого листопада 1941 року чернігівська газета «Українське Полісся» опублікувала звернення до громадян віком від 20 до 35 років вступати до поліції за харчі, одяг, квартиру і грошову винагороду [1]. І розповзлася по Чернігівському району чорна поліцейська тінь. Разом з німецькими карателями поліцаї брали участь в екзекуціях над своїми земляками.

---

[1] *Німецько-фашистський окупаційний режим на Чернігівщині : зб. док. – Чернігів, 2000. – С.12.*

18 жовтня 1942 року Гітлер підписав наказ про знищення диверсійних груп і «командос» – так він називав партизанів [2]. У відповідності з цим документом фельдмаршал Вільгельм Кейтель (у 1945 р. він підпише Акт про капітуляцію Німеччини) видав директиву, в якій пояснив своїм воякам, що людське життя в країнах, яких це стосується, абсолютно нічого не варта. Вплинути на людей можна лише шляхом надзвичайної жорстокості [3]. Ще за день до нападу на СРСР до рядового складу німецьких вояків було доведено наказ Гітлера, яким він надавав право командирам самостійно застосовувати до мирного населення каральні методи боротьби, як то: вщент спалювати села і міста, відбирати продовольство і худобу, уганяти громадян на роботи до Німеччини. У відповідності з цим наказом німецькі солдати під керівництвом офіцерів здійснювали різного роду звірства [4]. За два роки окупації Чернігівський район зазнав значних втрат. Нацисти спалили 1897 дворів, які перетворилися на руїни. Стертими на порох були села Бобровиця і Полуботки. Розстріляно і спалено 1943 людей. Кількість насильно перевезених до Рейху складає цифру 2012. Зруйновано і кинуто у вогонь всі колгоспні будівлі, лікарні, школи. Спалено села Ведильці, Кувечичі, Лопатин, Масани, Малійки, Пакуль, Свинь, Хропате, Яцево та багато інших [5]. Така ж доля спіткала жителів Старого Білоуса.

Трагедія сталася 27 лютого 1943 року. З боку дитячої колонії на Подусівці, де служба СД влаштувала концтабір, з'явилися німці саньми та верхи на конях. На селі знявся крик. Секретар старостату Микола Іванович Набок із списком неблагонадійних зустрів карателів. Ходив з ними по селу і вказував, кого треба взяти на сані. Людей привезли на тваринницьку ферму. Наказали сіно винести. А потім людей у середину загнали. Двері замкнули і підпалили. По даху влучили трасуючими кулями. Ферма загорілася. Люди кричали. Там було багато дітей. Всіх спалених через три десятиріччя перенесли до однієї братської могили поруч із сільською бібліотекою. Спорудили пам'ятник з іменами загиблих.

Інколи люди знаходили вихід, аби не бути спаленими дощенту. У Київці селяни обрали старостою Максима Савелійовича Нета. Після того він мав розмову з партизанами. Ймовірніше, їх до старости привів Марко Дмитрович Овчаренко – колишній радянський військовий, що втік з полону. Переховувався в родині своєї сестри Софії Дмитрівни Савченко. А потім разом із сином Олексієм став партизаном загону Юрія Збанацького. Так от, старосту Максима Нета партизанські представники попередили: у селі повинний бути *наш* порядок.

---

[2] Нюрнбергский процесс: сб. материалов в 8-ми т. [Электронный ресурс]. – М., 1990. – Т.4. – С.216-219.

[3] Нюрнбергский процесс: сб. материалов в 8-ми т. [Электронный ресурс]. – М., 1991. – Т.5. – С.112.

[4] Там само, с. 115-116.

[5] Студьонова Л. Долі, обпалені війною / Людмила Студьонова. – Ніжин, 2005. – С.35.

Того дня понаїхали німці з бляхами на грудях. Польова жандармерія. Це не віщувало нічого доброго. Староста, який з полону у Першу світову війну привіз знання німецької мови, запропонував командирові карателів поснідати. Кинувся Максим Нет до людей. Дід Артем Васильович Кожедуб, інші селяни позносили кури, яйця, хліб, горілку. Староста частував німців і розповідав, що в селі немає комуністів. Перелякані, вони кудись зникли з Київки. Деякі ще раніше евакуювалися. Каратели з подарунками поїхали геть. Однак за кілька днів повернулися і спалили сім дворів [6].

У селі існував поліцейський стан. Становий Колесник, його заступник Іван Кондаков та Степан Штупун, який виявився людиною жорстокою. Односельці не забули, як останній зловив Олексія Марковича Овчаренка, юного партизана, і по-звірячому вбив. Не давав ховати. Однак його побратими зуміли викрасти тіло і віддати землі. Степан Штупун також палив, вішав і стріляв людей у Шестовиці. Після визволення його засудили на десять років. Повернувся на село зухвало. Шестовицькі чоловіки схопили його і сказали: «*Не хочемо об тебе руки мазати. Зроби собі те, що людям робив».* І Степан Штупун повісився. Староста Максим Нет відсидів свій строк, повернувся до рідного села, але почувався не затишно. Поїхав кудись. Там знайшов свою смерть. Про долю Івана Кондакова практично не існувало достовірної інформації.

У зошитах чернігівського краєзнавця Миколи Олександровича Домницького, які він подарував відділу краєзнавства Чернігівської ОУНБ ім. В.Г. Короленка, знайшовся запис бесіди із мешканцем Старого Білоуса Іваном Григоровичем Ткаченком, сестру якого, Ніну, нацисти спалили живцем. Він розповів наступне: «*Кондаков І.І., коли здав поліцейський стан с. Київка партизанам, то йому партизани сказали: «Іди в Старий Білоус і організуй бойовий загін для опору, коли німці відступатимуть». Він загін організував, але загін не діяв, коли німці відступали. Він ховався за насипом залізниці на захід від Старого Білоуса. Кажуть люди, що Кондаков служив «нашим і вашим». Так, це не так просто. Він навіть вдягався в жіноче вбрання».*

У Миколи Олександровича виникло бажання поспілкуватися із Іваном Івановичем Кондаковим, який мешкав у Чернігові по вулиці Одинцова 14 б, кв. 79. Вони зустрілися у нього вдома. Дідусь Домницький запитав, яким було прізвище німця-шефа, що господарював у Старому Білоусі. Кондаков відповів, що не знає. Хоча сельчани пам’ятали – Гільдебрант. Микола

[6] *Хронологічний довідник про тимчасову окупацію німецько-фашистськими загарбниками населених пунктів Чернігівської області і визволення їх Червоною Армією (1941-1943 рр.). – Чернігів, 1947. – С.256.*

Олександрович записав: «*Не знає. От тобі маєш. Сиділи разом – і не знає. Чи була перестрілка з німцями, партизанами і військовополоненими Подусівського табору? Кондаков. – То люди з мухи слона ліплять. Яка перестрілка? Яка охорона? Полонені самі розбігалися. – Дивно».* На запитання про Павла Любчика, який перекинув у колодязь поліцая, про Сашка Соколенка, котрий жбурнув гранату під німецький танк, Кондаков відповів, що то брехня. Микола Олександрович зауважив, що побував у десяти хатах, і йому ці факти підтвердив кожний. Виходить, що Кондаков, на думку дідуся Домницького, не весь час жив у Старому Білоусі. Микола Олександрович продовжував запитувати: «*Я чув, що ви служили вашим і нашим, а кому більше? – Він посміхнувся. – Я чув і друге: коли наші прийшли, вас зачинили, розібрались, випустили. – Кондаков: Вісім місяців був під слідством, поки розібралися, а потім взяли на фронт. На фронті служив в особовому відділі. – Значить, ви були партійні? Кондаков: Да, було. І що характерно, про себе якати не любить. Скромний русак».*

Дідусь Домницький почув від деяких жінок, що Кондаков збивав людей. Був жорстоким, а потім пом'якшав. Одна з них, Олеся Петрушко, розповіла, що він її хотів застрелити, щоб вона його не видала. Жінка дала слово мовчати. Олесю викликали в КДБ. Вона не видала Кондакова, не розповіла, що він творив у Київці і Новому Білоусі. Микола Олександрович дістався Київки і почув від людей, що по Кондакову можна було жити. А в Новому Білоусі розповіли, що Кондаков коли не коли з'являвся у цьому селі, бо тут своєї поліцайні вистачало. У Радянській Слободі (тепер Трисвятська Слобода) Микола Олександрович почув наступне: перед тим, як мали людей палити, на прохання старости Віника, Кондаков з поліцаєм Андрієм Гавриленком наказували людям тікати. «*От і розбери,* – записав дідусь Домницький. – *Я до Кондакова і кажу, що люди говорять у його користь. Кондаков скромно мені відповів, що у Новому Білоусі його мало знали».*

Начебто все було зрозумілим. Проте Миколу Олександровича застерегли, що з Кондаковим треба бути обережним. Людина страшна і хитра. Судили його за те, що він на Поштовій скриньці пиломатеріал крав. Будувався. Почав з нагана відстрілюватися. Піймали, судили. Достроково відбув кару. «*Я до Кондакова,* – запис із зошита дідуся Домницького. – *Він у постелі лежить, ніби хворий. Зрадів, що я прийшов. А він казав, що здоровий, як бик. Просто лінь напала, нічим зайнятися. Я повів з ним таку розмову. – Знаю, Іване Івановичу, про те, що ви були зв'язковим партизан. Від вас цього ніхто не забере. І не забере, що воювали. А за провину ви відсиділи та ще й достроково. Кондаков. – І дня не сидів. – Ні, за що? Він почав: Время было трудное, людей грабил. От який відвертий, а німця-шефа не знав».*

А далі між ними відбулася така бесіда. Микола Олександрович поцікавився, якого дідька Кондакова понесло на Поштову скриньку. Дошки потрібні були, пояснив той. На стіні кімнати дідусь Домницький побачив світлину молодого Івана Кондакова. Красенем був. Сержантом, а не лейтенантом, як казали люди. І було у нього кохання до однієї дівчини,

одружився з іншою. По молодості дурнем був. Так про себе сказав Іван Іванович. То була їхня остання зустріч.

Так ким же був Іван Іванович Кондаков – підпільником, партизанським зв'язковим, поліцаєм чи агентом під прикриттям? Не виявилося жодної зачіпки у зошитах Миколи Олександровича Домницького, аби знайти істину. Відповідь знайшлася в документах справи №10842-П Архіву СБУ в Чернігівській області.

Іван Іванович Кондаков народився у 1921 році в селі Тупіцино Вологодської області Росії. З початком війни призваний до лав Червоної Армії. У серпні 1941 року служив у складі 100-ї стрілецької дивізії, яка брала участь у боях за місто Єльня Смоленської області Росії. Заслуга Кондакова, його товаришів по зброї в тому, що вони на два місяці змусили ворога перейти до оборонних боїв, замість швидкого просування до Москви. Опісля дивізію перевели на відпочинок до Воронежа. Там їй присвоєно найменування 1-а гвардійська дивізія. Кондаков служив при польовій артилерії командиром взводу управління. Дивізія виступила на місто Ромни. Тут Іван Кондаков потрапив у полон. За три дні військовополонених відправили до Конотопу, а звідти – до Чернігова. Провели тут ніч, і вранці пішки рушили на Київ. Під Черніговом Кондакову вдалося втекти. У документах відсутні подробиці того, як він у місті потрапив до громадянки Анастасії Нехай на прізвисько «Зайчанка». Вона дала йому цивільний одяг, а наступного дня відвела до Старого Білоуса. Познайомився з Іваном Лимазом, який влаштував Кондакова без перевірки до обласної поліції в Чернігові. Згодом він отримав підвищення – його призначили становим у Київці. За допомогою місцевого жителя на прізвище Скрипка створив підпільну групу у складі Василя Дейнека, Віктора Ткаченка, Павла Любчика, Миколи Соколенка, Андрія Гавриленка, Олександра Близнюка, Бориса Гліба, Микити Єщенка, Петра Журби*, Петра Тарасовця** і хлопця на прізвисько «Терешко» (С. Іллюшко). У травні 1943 року встановили контакт із керівником диверсійно-розвідувальної групи ГРУ Червоної Армії К. С. Гнідашем (Кімом) завдяки Марка Овчаренка – партизана загону Юрія Збанацького, який був поруч із розвідниками. За дорученням директора Київської сільської школи Віктора Тимофійовича Ткаченка, який отримував завдання від Кіма, Кондаков ходив у Чернігів для збору необхідної для розвідників інформації. А потім особисто зустрічався з Кімом в його таборі, отримував від нього вибухові пристрої. Інформацію для нього письмово передавав через зв'язкову Параску Дорошенко, яка проживала у Слабині. Під час наступу підрозділів Червоної Армії на Чернігів Кондаков разом із Миколою Соколенком, Павлом Любчиком, Борисом Глібом, Андрієм Тарасенком та Іваном Авраменком провели розвідку і встановили наявність скритої танкової частини німців. Це сприяло визволенню Старого Білоуса, а командир роти розвідників зняв із себе значок «Відмінний розвідник» і вручив Кондакову.

У серпні 1943 року Гнідаш видав йому посвідчення для пред'явлення частинам Червоної Армії, в якому зазначалося, що Іван Іванович Кондаков є агентом розвідорганів Червоної Армії із січня 1942 року і працює в складі

оперативної групи Гнідаша «Кіма». Документ вінчала мокра фіолетова персональна печатка і підпис Кузьми Савелійовича. Головні слова надруковані на машинці. Прізвище агента вписувалося хімічним олівцем від руки. Це посвідчення викликало недовіру до Кондакова. Слідчий назвав документ фіктивним, тому що його пред'явник встановив зв'язок із Кімом у травні-червні 1943 р., а не у січні 1942 р. До того Кондаков, мовляв, і гадки не мав про існування такої розвідгрупи. Слідчий не врахував, чи не бажав цього, що прізвище Івана Івановича і дата початку його роботи під керівництвом Кіма написана іншим почерком і що це помилка тієї людини, яка оформлювала посвідчення і давала на підпис своєму командиру. Достатньо було провести графологічну експертизу, аби переконатися в цьому. До того ж, Марко Дмитрович Овчаренко показав, що знає Кондакова із січня 1942 року. Можливо, тому вийшов такий запис. Свідок Микола Сергійович Соколенко, секретар сільради, підтвердив, що у Старому Білоусі існувала партизанська група. А Іван Якимович Грішний показав, що Кондаков врятував шістьох мешканців Старого Білоуса від вивозу до Німеччини. Листом заступився за Івана Івановича голова колгоспу Андрій Васильович Хрущ.

Тим не менше, слідчий більше прислухався до свідків, які говорили, що Кондаков налагодив зв'язок із партизанами за дорученням німців, що ніякої підпільної групи він не організовував. Начебто партизанський командир Микола Таранущенко у квітні 1943 року переконував деяких поліцейських Київського, Михайло-Коцюбинського та Кархівського станів перейти на бік партизанів. Два останніх стани прийняли цю пропозицію, перебили німців і вступили у партизанський загін. А Київський стан відмовився, до самого кінця допомагав німцям і вів боротьбу з партизанами.

Із показань свідків слідчий зробив висновок, що Кондаков із зрадницькою метою встановив контакт із розвідувально-диверсійною групою Кіма, направив у партизанський загін ворожо-сумнівний елемент, зокрема Марка Дмитровича Овчаренка, Петра Семеновича Тарасовця, Павла Михайловича Любчика – німецьких агентів, які за поданням слідчого були заарештовані.

Іван Іванович Кондаков опинився під вартою 21 жовтня 1943 року за постановою оперативного уповноваженого відділу контррозвідки «Смерш» НКВС УРСР. На момент арешту він працював помічником уповноваженого карного розшуку управління міліції УНКВС Чернігівської області. 3 листопада 1943 року йому висунули обвинувачення за статтею «54-1а» КК УРСР. Провина Івана Кондакова полягала в тому, що він у 1941 році, повернувшись з полону, добровільно пішов на службу в поліцію – спочатку в Чернігові рядовим поліцейським, а згодом отримав звання унтер-офіцера, посаду станового у Старому Білоусі. Виконуючи обов'язки поліцейського, Кондаков проводив обшуки, затримання, вилучення майна.

Матеріали архівної кримінальної справи №П-10842 Івана Івановича Кондакова дозволяють припустити, що він подавав касаційну скаргу. Тому що постановою від 10 червня 1944 року військовий прокурор військ НКВС Київської

області, керуючись п.2 ст. 223 КПК УРСР, справу припинив. Підставою явилося те, що Кондаков підтримував зв'язок із розвідувальною групою розвідуправління Генштабу Червоної Армії «Кім». Надавав групі практичну допомогу, виконував завдання розвідувального характеру, що підтверджується офіційними документами і показаннями свідків. Цитата із «Висновку за матеріалами архівної кримінальної справи №П-10842 відносно Кондакова І.І.» мовою оригіналу: «*В деле имеется справка управления контрразведки «Смерш» от 9 марта 1944 года:* «*Сообщаем, что по учетам разведуправления Генштаба Красной Армии Кондаков Иван Иванович проходит, – входит в состав группы Гнедаш, которая передана в разведотдел Центрального фронта. Подлинность изъятых у Кондакова удостоверений и характер его работы в опергруппе проверяем через РО Центрального фронта. Результат проверки сообщим дополнительно». Освобожден из-под стражи 1 июля 1944 года».*

Односельці розповідали Миколі Олександровичу Домницькому про арешт Кондакова за крадіжку на Поштовій скриньці будівельних матеріалів. Іван Іванович підтвердив це, а його співбесідник не міг зрозуміти, чому Кондакова випустили достроково. Він лише посміхнувся і сказав, що відсидів вісім місяців. А насправді – 9 місяців 10 днів. Звісно, якщо Іван Іванович входив до складу групи К.С. Гнідаша, то це було великою таємницею упродовж чверть століття. На момент знайомства Домницького із Кондаковим, а це сталося у 1987 році, гриф секретності з Кіма та його людей було знято. Очевидно, Іван Іванович про це не знав. Тому і не був відвертим із Миколою Олександровичем.

Начальник відділу прокуратури Чернігівської області, старший радник юстиції А.В. Хитун 29 червня 1998 року підписав документ, в якому наголошується: «*Враховуючи, що І.І. Кондаков, працюючи в поліції, надавав практичну допомогу розвідувальній групі «Кім» розвідуправління Генштабу Червоної Армії і керуючись Постановою Верховної Ради України від 24 грудня 1993 року, вважаю, що він підлягає реабілітації».* Таким чином, на Івана Івановича розповсюджувалася ст. 1 Закону України від 17 квітня 1991 року «Про реабілітацію жертв політичних репресій в Україні» у зв'язку із відсутністю складу злочину в його діях.

Івану Івановичу Кондакову були притаманні чесність, скромність, відсутність будь-якого хизування перед людьми. Тому так довго залишався в тіні. А він гідний поваги і людської пам'яті – в 2015 році у центрі села Київка відкрито інформаційний стенд на честь загиблих воїнів-односельців на фронтах Другої світової війни та членів підпільної групи села, де зазначено ім'я І.І. Кондакова.

Любовь Макєєнко

Що пригадали діти

Строкун Исидор с бронзовыми кубками своего изготовления Алдан 1942г.

Строкун Исидор Васильевич, 1900 г.р. потомок запорожских козаков, уроженец станицы Пашковской (Кубань). После окончания Киевского художественного института (1929 г.) работал директором Черниговского историко-заповедника. Проживал в с. Старый Белоус со своїй женой Софией в хате её родителей Парфирия Семёновича и Марфы Павловны Сом.

В 1933г., после закрытия заповідника, Исидор Васильевич жил и работал в г.Сочи, выполнял заказы художественных полотен для предприятий.
В 1939г. был осуждён по политическим мотивам, обвинялся в причастности к контрреволюционной националистической организации. Постановлением особого совещания при НКВДот 1940 г. был сослан на 5 лет в Якутскую область, г. Алдан. За мужем туда поехала жена София, дочь Сузанна (6 лет) и сын Ларион (3,5 года). Семья ютилась в небольшой комнатке, под полом которой находились хозяйские свиньи.

После окончания срока наказания, в1945г., отец с семьей возратился в с. Старый Белоус, в родительський дом жены. работал художником в историческом музее. Стиль его работ во многом перекликается со стилем его учителей Бойчука и Малевича. Для с. Старый Белоус по заказу райкома партии выполнил скульптуру, посвященную людям села, сожженным гитлеровцами.

Ссыльный Строкун Исидор с женой Софией и детьми Сузанной и Ларионом Якутия, 1944г.

Сидя у окна в комнатке хаты тестя, в Старом Белоусе папа делал бюсты Ю. Коцюбинского, М. Щорса, Н. Попудренко, а также Зои Космодемянской ленина и даже Сталина, которые были установлены в исторических музеях Чернигова и области.

Умер Исидор Строкун в 1953г.на Кубани, там и похоронен. Реабилитирован в 1991 г. При всех заслугах 52 года семья носила клеймо врага народа.

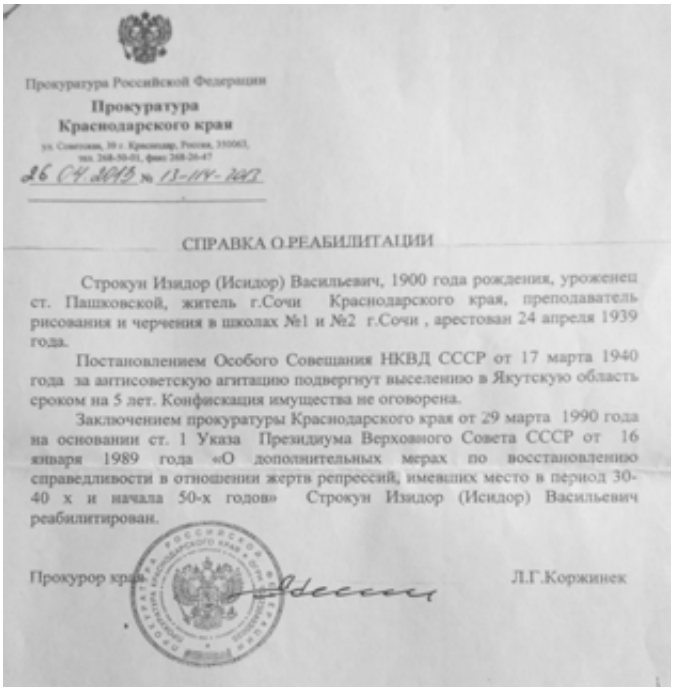

Прокуратура Российской Федерации

Прокуратура Краснодарского края

ул. Советская, 30 г. Краснодар, Россия, 350063, тел. 268-50-01, факс 268-26-47

26.04.2013 № 13-114-2013

СПРАВКА О РЕАБИЛИТАЦИИ

Строкун Изидор (Исидор) Васильевич, 1900 года рождения, уроженец ст. Пашковской, житель г.Сочи Краснодарского края, преподаватель рисования и черчения в школах №1 и №2 г.Сочи , арестован 24 апреля 1939 года.

Постановлением Особого Совещания НКВД СССР от 17 марта 1940 года за антисоветскую агитацию подвергнут выселению в Якутскую область сроком на 5 лет. Конфискация имущества не оговорена.

Заключением прокуратуры Краснодарского края от 29 марта 1990 года на основании ст. 1 Указа Президиума Верховного Совета СССР от 16 января 1989 года «О дополнительных мерах по восстановлению справедливости в отношении жертв репрессий, имевших место в период 30-40 х и начала 50-х годов» Строкун Изидор (Исидор) Васильевич реабилитирован.

Прокурор края Л.Г.Коржинек

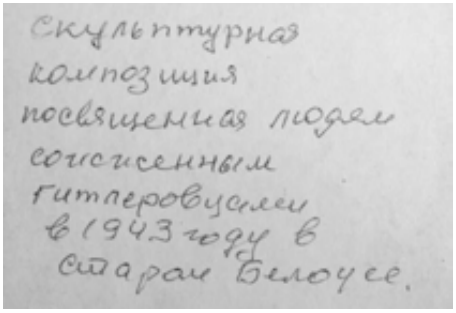

Скульптурная композиция посвященная людям согнанным гитлеровцами в 1943 году в старом Белоусе.

Якутия, Алдан бараки для политических ссыльных 1940 г

Терехівська сільська рада

(села Терехівка, Малинівка, Товстоліс, Стасі)

Барбаш Іван Іванович, 1910 р.н., с. Стаси Чернігівського р-ну, українець, малописьменний. Проживав у с. Стаси, одноосібник. Заарештований 08.06.1932 р. за ст.54-10 КК УСРР. 22.01.1997 р. справу припинено. Реабілітований 22.01.1997 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.995) (РІ, кн.2, с.658).*

Барабаш Іван Пантелійович, 1888 р.н., с. Товстоліс Чернігівського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у м. Чернігів, охоронець. Заарештований 07.09.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 17.09.1937 р. за проведення антирадянської агітації позбавлений волі у ВТТ на 8 років. Реабілітований 28.09.1963 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.7096) (РІ, кн.2, с.654).*

Барбаш Микола Іванович, 1908 р.н., с. Стаси Чернігівського р-ну, українець, письменний. Проживав у с. Стаси, одноосібник. Заарештований 08.06.1932 р. за ст.54-10 КК УСРР. 01.09.1932 р. справу направлено прокурору на припинення. Реабілітований 22.01.1997 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.7336) (РІ, кн.2, с.658).*

Барбаш Федір Микитович, 1903 р.н., с. Стаси Чернігівського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Стаси, одноосібник. Заарештований 01.03.1933 р. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 29.04.1933 р. за ст.54-10 КК УСРР висланий до Північного краю на 3 роки. Реабілітований 31.07.1989 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.7336) (РІ, кн.2, с.658).*

Бі(є)лоус Семен Онуфрійович, 1896 р.н., с. Терехівка Чернігівського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Терехівка, колгоспник. Заарештований 13.02.1933 р. За постановою судової «трійки» при Колегії ГПУ УСРР від 15.05.1933 р. за ст.54-11 КК УСРР ув'язнений до концтабору на 3 роки умовно. Реабілітований 19.06.1967 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.8733–8747) (РІ, кн.3, с.343).*

Гаєвий Василь Якович, 1903 р.н., с. Терехівка Чернігівського р-ну, українець, малописьменний. Проживав у с. Терехівка, одноосібник. Заарештований 05.07.1931 р. за ст.ст.54-2, 54-11 КК УСРР. 30.07.1931 р. звільнений на підписку про невиїзд. 06.10.1931 р. справу припинено. Реабілітований 27.02.1996 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.408) (РІ, кн.4, с.246).*

Глевський [Глевкий, Глевний] **Єфрем Іванович**, 1894 [1896] р.н., с. Товстоліс Чернігівського р-ну, українець, освіта середня спеціальна. Проживав у с. Товстоліс, селянин. Заарештований 30.04.1919 р. за проведення антирадянської агітації. 05.05.1919 р. звільнений на підписку про невиїзд. За постановою Чернігівського губревтрибуналу від 15.06.1920 р. справу

припинено. Заарештований 15.06.1920 р. За постановою Чернігівської губЧК від 15.07.1920 р. за службу в денікінській варті передбачена ВМП. Реабілітований 27.11.1998 р., 19.12.1994р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-4609, оп.1, спр.460; ф.Р-8840, оп.3, спр.12173) (РІ, кн.4, с.294).*

Грищенко Михайло Семенович, 1904 р.н., с. Товстоліс Чернігівського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Товстоліс, одноосібник. Заарештований 14.01.1929 р. За вироком Чернігівського окружного суду від 21.03.1929 р. за ст.34 ч.2 КК УСРР висланий до Старобільської округи на 1 рік. Реабілітований 30.06.1999 р.*(Держархів Чернігівської області, ф.Р-328, оп.6, спр.106) (РІ, кн.4, с.382).*

Грищенко Федір Семенович, 1900 р.н., с. Товстоліс Чернігівського р-ну, українець, малописьменний. Проживав у с. Товстоліс, одноосібник. Заарештований 14.01.1929 р. За вироком Чернігівського окружного суду від 21.03.1929 р. за ст.34 ч.2 КК УСРР висланий до Старобільської округи на 3 рік. Реабілітований 30.06.1999 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-328, оп.6, спр.106) (РІ, кн.4, с.383).*

Дегтяренко Яків Кузьмич, 19 років, розстріляний 07.12.1921 р., с. Лопатин, українець, чоботар *(РІ, кн.4, с.571).*

Зенченко Микола Прокопович, 1884 р.н., с. Товстоліс Чернігівського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у смт Березна Менського р-ну, одноосібник. Заарештований 26.10.1930 р. За постановою судової «трійки» при Колегії ГПУ УСРР від 08.11.1930 р. за ст.54-10 КК УСРР висланий до Північного краю на 5 років. Реабілітований 28.08.1989 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.9506) (РІ, кн.5, с.136).*

Зубовський Костянтин Данилович, 1880 р.н., с. Медика, Польща, українець, малописьменний. Проживав у с. Товстоліс Чернігівського р-ну, колгоспник. Заарештований 19.12.1937 р. За постановою «двійки» від 24.01.1938 р. за проведення антирадянської агітації ув'язнений до ВТТ на 10 років. Реабілітований 04.08.1989 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.9556) (РІ, кн.5, с.156).*

Койдан Андрій Якович, 1894 р.н., с. Терехівка, українець, робітник, репресований 1937 р., реабілітований 1958 р. *(ШК. – 1990. – 29 листопада).*

Койдан Іван Якович, 1904 р.н.. с. Терехівка Чернігівського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у м. Чернігів, тесля. Заарештований 22.09.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 03.11.1937 р. за проведення антирадянської агітації, скерованої на підрив колгоспного будівництва, ув'язнений до ВТТ на 10 років. Відбував покарання у Байкало-Амурському ВТТ. Реабілітований 04.07.1959 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.4128) (РІ, кн.5, с.400).*

Койдан Іларіон Олексійович, 1890 р.н., с. Терехівка Чернігівського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Терехівка, садівник. Заарештований 03.10.1937 р. Зав постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 21.10.1937 р. за проведення антирадянської агітації ув'язнений до ВТТ на 10 років. Загинув 14.02.1943 р. у м. Улан-Уде.

Реабілітований 22.08.1989 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р=8840, оп.3, спр.11446) (РІ, кн.5, с.400).*

Койдан Олександр Васильович, 1904 р.н., с. Терехівка Чернігівського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у м. Чернігів, тесля. Заарештований 24.10.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 03.11.1937 р. за проведення антиколгоспної агітації ув'язнений до ВТТ га 10 років. Реабілітований 01.12.1970 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.8840, оп.3, спр.8056) (РІ, кн.5, фтор.401).*

Койдан Олександр Захарович, 1890 р.н., с. Терехівка Чернігівського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у м. Чернігів, візник житлкооп. Заарештований 02.12.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 27.12.1937 р. за проведення антиколгоспної агітації застосована ВМП. Розстріляний 07.01.1938 р. у м. Чернігів. Реабілітований 26.08.1989 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.8558) (РІ, кн.5, с.401).*

Койдан Петро Єфремович, 1886 р.н., с. Терехівка Чернігівського р-ну, українець, малописьменний. Проживав у с. Терехівка, одноосібник. Заарештований 16.01.1933 р. за ст.54-10 КК УСРР. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 22.05.1933 р. справу припинено. На час другого арешту – колгоспник. Заарештований 25.10.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 03.11.1937 р. за проведення антирадянської агітації ув'язнений до ВТТ на 10 років. Відбував покарання у Херсонській ВТК № 10. Загинув 20.01.1939 р. Реабілітований 24.12.1997 р., 29.05.1989 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.6903, 1514) (РІ, кн.5, с.401).*

Койдан Стратон Іванович, 1871 р.н., с. Терехівка Чернігівського р-ну, українець, малописьменний. Проживав у с. Терехівка, селянин. Заарештований 01.05.1921 р. За постановою Чернігівської губЧК від 08.05.1921 р. за співробітництво з денікінськими каральними органами передбачена ВМП. Реабілітований 23.12.1994 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.12196) (РІ, кн.5, с.402).*

Кот Григорій Сильвестрович, 1889 р.н., с. Товстоліс Чернігівського р-ну, росіянин, освіта початкова. Проживав у м. Чернігів, землемір. Заарештований 01.10.1919 р. За постановою Гомельської губЧК від 30.10.1919 р. за проведення контрреволюційної діяльності направлений у розпорядження губернського військкомату. Реабілітований 27.02.1996 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.12382) (РІ, кн.5, с.512).*

Крот Микола Дмитрович, 1928 р.н., с. Товстоліс Чернігівського р-ну, українець, освіта середня. Проживав у м. Чернігів, експедитор. Заарештований 21.08.1950 р. За вироком ВТ військ МГБ по Чернігівській області від 23.11.1951 р. за ст.ст.20-54-8, 54-10 ч.2 з санкції ст.54-2 КК УРСР засуджений до позбавлення волі на 25 років. За ухвалою ВТ КВО від 20.09.1955 р. направлений на примусове лікуванні, справу припинено.
(ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр.10921-п) (РІ, кн.5, с.580).

Крот Михайло Дмитрович, 1930 р.н., с. Товстоліс Чернігівського р-ну, українець, освіта середня. Проживав у м. Чернігів, студент. Заарештований 26.08.1950 р. За вироком ВТ військ МГБ по Чернігівській області від 23.11.1951 р. за ст.54-12 КК УРСР засуджений до позбавлення волі у ВТТ на 3 роки. Реабілітований 15.09.1954 р. *(ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр.10921-п) (РІ, кн.5, с.580).*

Крот Пелагея Федорівна, 1902 р.н., с. Товстоліс Чернігівського р-ну, українка, малописьменна. Проживала у м. Чернігів, домогосподарка. Заарештована 26.08.1950 р. За вироком ВТ військ МГБ по Чернігівській області від 23.11.1951 р. за ст.54-10 ч.1, 54-12 КК УРСР засуджена до позбавлення волі у ВТТ на 5 років. Реабілітована 25.03.1955 р. *(ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр.10921-п) (РІ, кн.5, с.580).*

Лавриненко Іван Степанович, 1898 р.н., с. Чорторийка (нині с. Малинівка) Чернігівського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Чорторийка, колгоспник. Заарештований 23.12.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 27.12.1937 р. за проведення антирадянської агітації застосована ВМП. Розстріляний 07.01.1938 р. у м. Чернігів. Реабілітований 23.08.1989 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.9606) (РІ, кн.6, с.197).*

Лєсовий [Лісовий] **Максим Трохимович**, 1885 р.н., с. Стаси Чернігівського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у м. Чернігів, рахівник. Заарештований 08.03.1938 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 21.04.1938 р. за участь у діяльності антирадянської націоналістичної повстанської організації передбачена ВМП. Реабілітований 28.07.1956 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.2485–2487) (РІ, кн.6, с.248).*

Луговський Олександр Максимович, 1897 р.н., с. Терехівка Чернігівського р-ну, українець, освіта середня. Проживав за місцем дислокації 15 ап, старший лейтенант. Заарештований 22.06.1938 р. За вироком ВК ВС СРСР від 14.10.1938 р. за ст.ст.54-1 б, 54-8, 54-11 КК УРСР засуджений до ВМП. Розстріляний 14.10.1938 р. у м. Миколаїв. Реабілітований 23.05.1967 р. *(ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр.10539-п) (РІ, кн.6, с.298).*

Михайленко Сергій Йосипович, 1894 р.н., с. Товстоліс Чернігівського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у м. Чернігів, різноробочий. Заарештований 07.09.1937 р. за проведення антирадянської агітації застосована ВМП. Розстріляний 28.09.1937 р. у м. Чернігів. Реабілітований 03.10.1962 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.5515) (РІ, кн.6, с.437).*

Науменко Василь Семенович, 1907 р.н., с. Товстоліс Чернігівського р-ну, українець, освіта середня. Проживав у м. Чернігів, фельдшер. Заарештований 16.01.1933 р. За постановою судової «трійки» при Колегії ГПУ УСРР висланий до Північного краю на 3 роки. Реабілітований 19.06.1967 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.8733–8747) (РІ, кн.6, с.530).*

Науменко Михайло Степанович, 17 років, розстріляний 04.03.1922 р., українець, службовець *(РІ, кн.4, с.575).*

На(е)дей Тимофій Григорович, 1885 р.н., с. Товстоліс Чернігівського р-ну, українець. Проживав у с. Товстоліс, одноосібник, тесля. Заарештований 04.02.1933 р. За постановою судової «трійки» при Колегії ГПУ УСРР від 02.04.1933 р. за ст.ст.54-2, 54-11 КК УСРР ув'язнений до концтабору на 10 років. Заарештований 28.04.1939 р. За вироком Чернігівського облсуду від 19.07.1939 р. за ст.54-10 ч.1 КК УРСР засуджений до позбавлення волі на 5 років. Реабілітований 09.09.1991 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.9062; ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр.2853-п) (РІ, кн.6, с.518).*

Пуховий Євген Артемович, 1878 р.н., с. Товстоліс, українець, сторож, репресований 1937 р., реабілітований 1989 р. *(ШК. – 1990. – 29 листопада).*

Сахнов Степан Іванович, 26 років, розстріляний 04.03.1922 р., с. Стасі, українець, працівник *(РІ, кн.4, с.574).*

Товстоліс Данило Іванович, 1904 р.н., с. Малинівка, українець., одноосібник, репресований 1930 р., реабілітований 1989 р. *(ШК. – 1990. – 1 грудня).*

Сергій Горобець

Людина в шинелі

У голову Терехівському ревкому Свирида Койдана біля Товстоліса стріляли двоє невідомих. Розбираючи справу з потравою пшениці терехівчанина Матвія Койдана, біля Терехівка на сінокосах зустрів мешканця Товстоліса Єфрема Гльовкого з кіньми. Голова хотів забрати у нього коня, але той облаяв Свирида, сказав кілька погрозливих слів і втік.

Через день, 14 червня 1920 р., Свирид Койдан знову був у Товстолісі і на виїзді з села, біля кладовища, двоє чоловік вийшли з жита і стали стріляти. Один із нападників був у шинелі, інший – у короткому одязі. Оскільки Гльовкий часто ходив у шинелі, то наступного дня Свирид заявив на нього в Халявинський волревком. Відразу провели обшук, знайшли револьвер, патрони до гвинтівки і цього вистачило аби арештувати підозрюваного за звинуваченням у бандитизмі.

24-річний Єфрем Гльовкий у 1919-му очолював Товстоліський сільвиконком, але був заарештований за зловживання владою. Відсидівши тиждень під арештом, після приходу денікінців служив у Чернігівський державній стражі в Бобровицькому районі, а потім відступив разом із ними в Кременчук та Одесу. В березні 1920 р. повернувся в Товстоліс.

Гльовкий не визнавав себе винним. Зброя в нього ще з 1918 р., коли в Одесі входив до одного з партизанських загонів. Шинель залишилася з Першої світової. 14 червня він, виконуючи наряд, возив дрова в Чернігів на електричну станцію, а ввечері перебував біля двору Грищенків, у компанії Дем'яна Семеновича Грищенка і Федора Грищенка – сиділи на лавці, палили, розмовляли, поруч гралося чимало хлопчаків. Вже стемніло, коли почули постріли, їх було приблизно 8. «Уваги на постріли не звернули, тому що стрільба буває дуже часто». І за годину-другу після пострілів розійшлися по домівках.

20-річний Свирид Койдан, колишній богунець, заявляв, що пострілів було 50(!), хоча й визнавав: «Упізнати, хто стріляв по нас, не було можливості, оскільки було темно і за пострілами не можна було дивитися». І на Гльовкого він подумав лише наступного дня, коли приїхав у Товстоліський ревком, а голова земельної комісії Севрига підказав, що постріли йшли із сторони Грищенків, а в шинелі ходить якраз Гльовкий. Койдан пригадав погрози Гльовкого, пригадав його минуле – «і заявив».

Під час обстрілу разом із Свиридом Койданом на підводі перебували Матвій Койдан та Іван Шеремет. Обидва вони також свідчили, що роздивитися стріляючих не могли, а Шеремет взагалі написав, що нападники йому незнайомі. Однак потім, вочевидь, по підказці слідчого, надписав зверху олівцем, що було темно. Різко виступив проти Гльовкого і товстоліський комуністичний осередок: «він явний контрреволюціонер…Чому Товстоліський комосередок прохає Губернську надзвичайну комісію таких паразитів, як Гльовкий, і шкідливих елементів для влаштування Робітничо-селянської соціалістичної держави приймати найсуворіші заходи аж до розстрілу.

Отже, був напад, були постріли, ніхто не постраждав, а нападників ніхто не упізнав. Але цього вистачило, аби «сподвижника денікінців і пособника контрреволюції» засудити до розстрілу.

Єфрема Гльовкого реабілітували в 1994 р.

Як у Терехівці членів банди Рябченка ловили

Навесні 1931 р. на Чернігівщині гриміла слава про Якима Гнатовича Рябченка, мешканця села Тупичева, лідера одного з найбільш відомих повстань, що відбулося в регіоні на початковому етапі колективізації і охопило Городнянський, Ріпкинський, Сновський, Менський та Сосницький райони. Повстанців розіб'ють лише наприкінці червня, а в травні чекісти проводили масові арешти «куркулів» та «учасників банди Рябченка» в навколишніх селах.

В Терехівці були затримані Олексій Семенович Петрушинець, Семен Іванович Петрушинець і Василь Якович Гайовий (1903 р.н.). Проти них не мали ніяких прямих підозр, а затримали лише тому, що вони «переховувалися з невідомих причин». Олексій Петрушинець, наприклад, пояснював, що переховувався, аби його не вислали «як сина куркуля».

Заарештованих відвели в Березну, в приміщення школи, звідки Гайовий і Семен Петрушинець здійснили втечу через вікно. Ініціатива належала Петрушинцю, який пізніше пояснював, що був «сильно переляканий і боявся подальших репресій». Однак його наздогнали і затримали, тоді як Гайовий без проблем дістався домівки. Та все ж через 5 днів Василь Якович добровільно здався міліції, бо не відчував за собою жодної провини і цілком розумів можливі наслідки від втечі з-під арешту.

На допитах всі заперечували будь-яку участь в «банді Рябченка» і слідство не знайшло нічого проти їх слів. Зате встановили, що обидва Петрушинці за походженням «куркулі» і переховувалися, щоб уникнути заслання. Вони не мали

ніяких документів, тож Семен Петрушинець навіть придбав чистий бланк, аби влаштуватися на службу. Але на цьому весь компромат і закінчувався.

6 жовтня 1931 р. всіх трьох, за недоведеністю вини, відпустили, а справу припинили. Реабілітовані в 1996 р.

Класовий геноцид

Сергій Осипович Михайленко (1894 р.н.) мав 25 десятин землі, тож нова влада записала його в «куркулі» з усіма можливими наслідками: конфіскувала «лишки землі», позбавила виборчих прав, обклала захмарними податками, перетворивши життя сумлінного сільського трудівника в суцільне пекло. Врешті-решт у 1931 р. Михайленка «розкуркулили» – тобто позбавили будь-якого майна, в тому числі забрали хату, а самого мали вислати за межі України. Сергій Осипович від заслання намагався сховатися – цілком адекватна реакція нормальної людини на свавілля влади, бо те, що з ним чинили, важко назвати інакше, ніж геноцидом. Але від цього став для радянської влади ще більшим ворогом. У 1932 р. за «спротив владі» його ув'язнили на півтора роки. Надалі мешкав у Чернігові, бо в рідному Товстолісі жити було просто ніде, працював простим робітником на будівництві. Що говорив землякам, коли зустрічав тих у Чернігові, можна легко здогадатися. І в 1937 р. місцеві активісти Афанасій Мацак, Іван Мельниченко, Семен Гальонко із задоволенням переповідали про це слідчим: «має зв'язок із біглими куркулями та кримінальниками», висловлює «терористичні настрої, що скоро будуть вішати тих, які розбирали куркульське майно» (а що, були такі, що намагалися вручити грамоти й дипломи тим, хто ні за що забрав їхнє майно?), «розповсюджував пораженські настрої, що на випадок війни переможуть фашисти» (а на кого ж йому залишалося сподіватися – на «найсправедливіший радянський суд»?). А ще – страшно подумати! – примудрився побачити в святій і непорочній недавно прийнятій «сталінській конституції», «що скоро куркулям будуть повертати майно». Стільки ж було крику про прогресивність, про небачену демократичність нової конституції, ото людина й повірила, що, може, справді, з'явиться і в СРСР хоч якась справедливість.

Ні, не було її й близько. 17 вересня 1937 р. Михайленка за антирадянську агітацію, пораженські настрої і «вихваляння» фашистського ладу засудили до найвищої міри з конфіскацією майна, а за кілька днів розстріляли. До речі, свідки також стверджували, що в 1919 р. Михайленко «був активним учасником банди, організованої одним лікарем із с. Терехівки», а потім пішов добровольцем до денікінців, «приймав саму активну участь в білогвардійській розвідці, брав участь у боях проти Червоної армії», однак ця маячня до обвинувального вироку чомусь не увійшла.

Лише в 1962 р. дружині, яка до того часу не знала «куди дівали» чоловіка («його не судив ніхто, а просто схопили вночі, і пропала людина»), повідомили, що чоловік помер 5 листопада 1944 р. від інфаркту – правди не говорили навіть тоді. Хоча самого Сергія Осиповича все ж таки в 1962-му реабілітували.

«Непримиренний ворог радянської влади»

Іван Степанович Лавриненко (1898 р.н.) із Чорторийки (сучасної Малинівки) походив із заможної козацької родини – його батько мав до революції 90 десятин землі, 12 коней, млин-вітряк, молотилку. В 1919-му більшовики «конфіскували» 78 десятин, але в спокої не залишили. В 1921 р. «будівля і худоба відчужувалися» (забиралися). В 1929 р. господарство ліквідували, а колишнього кулака (який відтепер став бідніше за останнього бідняка) хотіли відправити в заслання, від чого він встиг сховатися.

За рік до того разом із Данилом Товстолісом зірвали збори по самообкладанню (це коли «свідомі» селяни не чекали драконівських радянських податків, а «виявляли ініціативу» і самі зобов'язувалися платити збільшені норми податків – все на благо ненажерливої соціалістичної держави), за що й були заарештовані ГПУ. А ще «непримиренний ворог радвлади» Лавриненко в 1932 р. вступив у колгосп, звідки його двічі виключали «за шкідницьку діяльність». Як підкреслювалося в характеристиці сільради: «В 1935 році знову проліз до колгоспу і на сьогоднішній день лічиться членом колгоспу, але працює в колгоспі погано; трудоднів має в 1937 році 113».

У 1934 р. надав прихисток переслідуваному чекістами брату дружини, вже згаданому Данилу Товстолісу. А ще радянському активу різали вуха слова Івана Степановича: «Що це за вибори, коли уряд призначає своїх депутатів, а нам надає голосувати за них». І коли в грудні 1936 р. до помешкання Лавриненка зайшов агітатор провести планову бесіду про одного з таких урядових висуванців – товариша Михайлова – не витримала навіть дружина Івана: «Голосувати за Михайлова будемо тоді, коли нас взують і нагодують». Нагадаємо, що ці слова належать родині, яка колись мала 90 десятин землі і чимало худоби.

27 грудня 1937 р. «за антирадянську агітацію, направлену проти виборів до Верховної Ради» та за виказування «різких пораженських настроїв» Лавриненка засудили до … розстрілу з конфіскацією майна. Вирок виконано 8 січня 1938 р. Реабілітований у 1989 р.

Невмотивований вирок

Олександра Захаровича Койдана (1890 р.н.) з Терехівки засудили до розстрілу в один день з Лавриненком. Він також походив із заможної родини, яка мала 45 десятин землі (сільрада стверджувала, що всі 100, з яких 90 конфіскували відразу по приходу більшовиків) та чимало худоби. Так само в 1921-му «відчужувалися» будівлі та худоба, позбавили виборчих прав, а Койдан ще й мав нахабство критикувати кампанії, що проводилися радянською владою. Мабуть, у сільраді очікували, що Олександр Захарович мав би на радощах понатикати на городі пам'ятників Леніну – одним словом, образилися… В 1932 р. все майно Койдана влада конфіскувала і розпродала, а сам він перебрався із сімейством до Чернігова – тобто, за тодішньою юридичною термінологією, ухилився від заслання. Хоча ніхто його й не розшукував.

Під час слідства основний наголос робився на висловлюваннях Олександра Захаровича. У місті він не раз зустрічався із колишніми односельцями, говорив про наболіле: «Германці народ вчений і культурний, тому в них немає революції, вони проти колективного господарства», «Колгоспи скоро розваляться, тому що вони нерентабельні», «Всім розкуркуленим повернуть все їх майно, тому що Радянська влада вчинила неправильно». З останнім взагалі було важко змиритися, багато хто з «розкуркулених» мріяв не тільки повернути відібране, але й поквитатися з свавільниками. Не став виключенням і Койдан: «Скоро прийде той час, коли будете кров'ю розраховуватися за наше добро, ще поміряємося чия візьме».

Оце, власне, і весь компромат на Олександра Койдана. Втім, в обвинувальному вироку згадано і про рідного брата, який добровільно вступив в Денікінську армію, емігрував до Польщі і звідти писав листи. І про сина Василя, якого за крадіжки засудили на 8 років.

Тож поки Любов Орлова дзвінким голосом виводила: «Я другой такой страны не знаю, где так вольно дышит человек», Койдана позбавили можливості дихати, засудивши невідомо за що до розстрілу з конфіскацією майна. Його розстріляли на Різдво, 7 січня 1938-го. Реабілітований у 1989 р.

Тетяна Желада

Зі спогадів Койдана Василя Олександровича

(сина репресованого Койдана Олександра Васильовича):

«У всі часи в переломні періоди, як свідчить історія, найбільше перепадало селянам. Не уникнув такої участі і мій дідусь Койдан Василь Олексійович із своєю сім'єю. В ті часи селяни жили на самозабезпеченні: тримали домашнє господарство, обробляли землю – орали, сіяли, садили, збирали врожай, молотили ціпами вручну, мололи зерно вітряками, пекли домашній хліб, пряли, ткали, шили якийсь одяг, взуття і таке інше – все вручну, у домашніх умовах. Дідусь мій мав чималу сім'ю: батько, мати, самих двоє і п'ятеро дітей – дві доньки і троє синів. В його господарстві було трохи більше чотирьох десятин землі, пару коней, корова, звісно, якась пара свиней, птиця та всякий ременант. Здавалося, що життя в післяжовтневий період пішло на краще…Так ні, навалив період 1932-1933 років – суцільної колективізації. Тодішні люди не мали уявлення, що це таке? Особливо 1933-й, «виріщальний», рік, що проходив під гаслом: Хто не з нами, той проти нас!..

Багато хто не сприйняв це і не хотів вступати в колгосп, в тому числі і мій дід…А раз так! Не хочеш!.. Ми тобі роги зламаємо…Розкуркулимо!.. Розкуркулити – це означало... По-перше, на тебе чіпляли ярлик – ворог народу. По-друге, в будь-який момент сільський ревком виганяв тебе з твоєї садиби і хати тільки в тому, у що був вдягнений. Все інше лишалось колгоспові!.. А дещо з майна (одяг, взуття) – ревкомівцям…

В Терехівці «підлягало» розкуркулюванню 15-17 дворів із 70. Активісти колективізації визначили посеред села три садиби: Койдана Василя Олексійовича, його брата Койдана Ларіона Олексійовича і сусіда Койдана Івана Яковича. Вони були розкуркулені і забрані в колгосп, були колгоспним двором, а хата Койдана Іларіона Олексійовича і по сьогоднішній день стоїть і вважається як контора бувшого колгоспу – і не якого-небудь, а «Шлях Леніна»!

Вернемось до подій після того, як весною 1933 р. вигнали ревкомівці мого діда із свого двору…Прийшлося їм іти до Чернігова. Дідусь із своєю дружиною і дві дочки з великими труднощами знайшли прихисток у такому ж націоналізованому будинку. А троє синів з односельчанином Койданом Василем Олександровичем (1913 р.н.), таким же «ворогом народу», пішли по світу шукати свою долю. І як мені розповідав Койдан Василь Олексійович, якого я добре знав, і який дожив до 1997 року, вони взяли з собою сокири і пилу та й пішли від села до села в напрямку Гомеля. Їхати чимось – ні грошей, ні документів в них не було, а йшовши попутніми селами – шукали собі роботу: комусь дров нарубають, комусь щось підремонтують. Грошей не брали, працювали виключно за те, щоб їх погодували і дозволили заночувати в приміщенні. В такий спосіб їхня «бригада» більше чим за місяць прийшла в Мінськ. До речі, зазначу, в Білорусі, як говорив Койдан В.О., вони не відчували якоїсь зневаги чи підозри з боку тамтешньої місцевої влади. Всі говорили: «Ето украінци, пусть ідут!..».

В Мінську, на окраїні, неподалік села Колодіщи будувався радіоцентр «Комінтерн». В ті часи радіовежі, приміщення і інше будували з дерева і їх там прийняли на роботу теслями. Отак вони до пізньої осені 1933 р. працювали на будівництві. Більшість, що там працювали, були на проживання розквартировані в навколишніх селах, хто де – в хатах, у хлівах а їхня група жила в клуні. З настанням холодів два його брати пішли на теплі квартири, працювали і залишились постійно проживати в Мінську, а мій батько приїхав у Чернігів. Влаштувався землекопом. Прокладали по Чернігову водогони. В 1935 році оженився, з сім'єю мешкав у Чернігові. 8 квітня 1936 року народився я, але батька не пам'ятаю. Та спокій був не тривалим…Наближалися двадцяті роковини «Жовтневої революції». В країні велись масштабні роботи по планах індустріалізації, була гостра потреба в дешевій робочій силі. Виходячи з цього, там, на «горі», було прийняте «розумне» рішення… Щоб вороги народу з нагоди 20-х роковин не підняли бунт, їх максимально до Жовтневих свят 1937 року загребли, арештували. В їх числі арештували і мого батька, прямо на роботі. «Знайшли» обвинувальну статтю і вироком визначили термін ув'язнення 10 років. Через шість з половиною місяців він помер на засланні. Із заслання жодного листа моя мама від батька не отримала…».

Трисвятськослобідська сільська рада

(села Трисвятська Слобода, Павлівка)

Безкоровайний Микола Андрійович, 1900 р.н., м. Чернігів, українець. Проживав у с. Павлівка Чернігівського р-ну, вчитель. Заарештований 13.03.1933 р. За постановою судової «трійки»при Колегії ГПУ УСРР від 15.05.1933 р. за ст.54-11 КК УСРР позбавлений волі на 10 років. За постановою судової «трійки» при Колегії ГПУ УСРР від 14.09.1933 р. за ст.54-11 КК УСРР висланий до Західно-Сибірського краю на 3 роки. Реабілітований 30.08.1989 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.10524) (РІ, кн.3, с.316).*

Вєник Василь Іванович, 1914 р.н., с. Трисвятська Слобода, українець, освіта початкова. Проживав за місцем дислокації 1311 сп 173 сд, червоноармієць. Заарештований 19.01.1945 р. За постановою від 31.03.1945 р. за ст.58-1 «б» КК РРФСР направлений до спецтабору НКВД для фільтрації. Реабілітований 14.08.1997 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.4004) (РІ, кн.3, с.514).*

Коломієць Ганна Лаврентіївна, 1908 р.н., с. Павлівка Чернігівського р-ну, українка, освіта початкова. Проживала у м. Чернігів, швачка. Заарештована 01.10.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 14.11.1937 р. за проведення антирадянської агітації ув'язнена до ВТТ на 8 років. Реабілітована 265.05.1972 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.8065) (РІ, кн.5, с.414).*

Кузьмінська Олександра Федорівна, 1895 р.н., м. Стародуб Брянської області, РФ, українка, освіта середня. Проживала у с. Павлівка Чернігівського р-ну, вчитель. Заарештована 10.08.1921 р. за співробітництво з денікінськими каральними органами. 27.09.1921 р. звільнена на підписку про невиїзд. За постановою Чернігівського губ ревтрибуналу від 09.11.1921 р. справу припинено за амністією. Реабілітована 28.05.1999 р.
(Держархів Чернігівської області, ф.Р-4609, оп.1, спр.4402) (РІ, кн.5, с.607).

Курач Іван Олексійович, 18 років, розстріляний 20.03.1921 р., с. Павлівка, українець, кравець. *(РІ, кн.4, с.565).*

Маслюк Павло Євдокимович, 1894 р.н., с. Павлівка Чернігівського р-ну, українець, освіта середня. Проживав у м. Чернігів, касир. Заарештований 26.12.1940 р. За вироком судової колегії в кримінальних справах Чернігівського облсуду від 27.03.1941 р. за ст.54-10 ч.1 КК УРСР засуджений до позбавлення волі на 7 років. Реабілітований 05.09.1991 р.
(ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр.15165-п) (РІ, кн.6, с.392).

Мойсеєнко Парасковія Федорівна, 1924 р.н., с. Павлівка Чернігівського р-ну, українка, освіта середня. Проживала у м. Ташкент, Узбекистан, без певних занять. Заарештована 04.01.1942 р.

Світлана Зубрицька

Безкоровайний Микола Андрійович
Справа «Конденсатор»

15 березня 1933 року Безкоровайний Микола Андрійович постановою судової «трійки» при Колегії ГПУ УСРР від 15.05.1933 р. за ст.54-11 КК УСРР позбавлений волі на 10 років. Згідно з постановою судової «трійки» при Колегії ГПУ УСРР від 14.09.1933 р. за ст.54-11 КК УСРР, висланий до Західно-Сибірського краю на 3 роки.

Слідчі ГПУ працювали над викриттям контрреволюційної повстанської організації, метою якої було повалення радянської влади шляхом повстання селян. У розробку справи «Конденсатор» потрапило більше десятка осіб, переважно, агрономи та голови колгоспів, зоотехніки. Ядро організації, за матеріалами слідства, знаходилось у Борзні, але свою діяльність вона поширила й на інші населені пункти. Слідчі дії розкриває справа майже на 400 сторінок.

Безкоровайний М.А., 1900 р.н., м. Чернігів, українець, проживав у с. Павлівка Чернігівського району, вчитель). Потрапив у поле зору «трійки» як знайомий одного з організаторів контрреволюційної повстанської організації. У процесі слідчих дій доведено, що його було завербовано до організації та поставлено завдання «взяться за организацию группы по «рационализации и изобретательству», которая на самом деле была контрреволюционной»[1] в колгоспі «Червоний маяк» с. Павлівка. Членами цієї організації мали стати найбільш сильні й розумні аграрії, які б могли організувати більш продуктивну роботу на селі, на противагу колгоспному виробництву.

Доказом контрреволюційної діяльності Безкоровайного М.А. стала інформація свідка в лютому 1933 року про те, що він «не сдал государству излишек огуречных семян, говоря, что семена нам самим будут нужны весной»[2]. Обвинувачений відповідав: «Ничего из изложеного свидетелем не знаю, никто меня не вербовал в организацию крестьянской ячейки, а так же на организацию таковой я не соглашался»[3].

Слідчі, встановлюючи минуле Безкоровайного М.А., знайшли багато «корисних» фактів. Виявилось, що сім'я Безкоровайних мешкала в Чернігові, а в с. Павлівка мала заміський будинок. Батько Миколи Андрійовича – Андрій Петрович був заможною людиною, мав магазин швейних машин, будинки у місті та тримав готель у Чернігові. У1919 році разом з денікінцями він втік за кордон і повернувся в 1920 році, та його власність вже була конфіскована радянською владою. Безкоровайний Микола Андрійович проживав в с.

1. *Держархів Чернігівської області,спр.10524,арк.362.*
2. *Спр.10524,арк.363.*
3. *Там само,спр.10524,арк.367.*

Павлівка і в 1922-23 роках займався парниковим господарством, досяг значних успіхів. У 1932 це господарство перейшло у колгосп, а Безкоровайний М.А. вчителював, потім працював у колгоспі. Звичайно ж, виявилось, що селяни чули, як він «доказывал гибельность политики советской власти в сельском хозяйстве: возражал против хлебозаготовок, называл их обдирательством крестьян, говорил, что сама советская власть не даёт развиваться колхозам»[4]. Один із фігурантів справи вказав на слова Безкоровайного М.А., що «сельское хозяйство идет к гибели и что поднять его можна только путём введения частной собственности на землю и орудия производства…Утверждал, что в Харькове и других городах есть организации верхушек земельных органов, которые стремяться дать крестьянам возможностьсвободно трудиться. Рассказал о создании ячейки организации для борьбы с советской властью вплоть до свержения ее вооружённым путём»[5]

Напевно, слідчі протиправними діями змусили людину зізнатися, бо вже на допитах у березні 1933 року Безкоровайний М.А. визнавав себе винним у тому, що був втягнутий у контрреволюційну діяльність, але вказував, що ніякої організації не створював і нікого в неї не вербував. Дійсно, слідчі не змогли довести існування контрреволюційної ланки в колгоспі «Червоний маяк». Також виявилося, що Безкоровайний М.А. з 1924 року був інформатором ГПУ. Він вказував на своє «дворушництво» і заявляв, що вчасно не повідомив ГПУ про контрреволюційну діяльність деяких осіб, бо думав про власну вигоду (селяни виженуть його з села, а в нього скрутне матеріальне становище). Справа розвалювалась, та все ж Безкоровайний М.А., згідно з постановою судової «трійки» при Колегії ГПУ УСРР від 14.09.1933 р. за ст.54-11 КК УСРР, висланий до Західно-Сибірського краю на 3 роки. Реабілітований 30.08.1989 р.

Вєник Василь Іванович – староста чи не староста?

Справою Вєника Василя Івановича, 1914 року народження, жителя с. Трисвятська Слобода, українця з початковою освітою, займався оперуповноважений СМЕРШ. У постанові на арешт від 31.03.1945 року вказано: «Бывший кулак … в районе Яготин добровольно сдался в плен немцам, содержался в лагере военнопленных, бежал. С 1941 по 1944 проживал на оккупированной территории, изъявлял добровольное желание работать старостой, но его не выбрали на эту должность. Так же выдавал немцам советский актив и партизан, принимал участие в разграблении колхоза»[6].

Під час слідства було встановлено, що Вєник Василь Іванович походить з кулацької родини. Його батько мав 30 га землі, 8 коней та найману робочу силу. Під це й пыдлаштували слова свідка: «Разбирал с отцом свинарник и

[4] *Там само,спр.10524,арк.361.*
[5] *Там само,спр.10524,арк.373.*
[6] *Держархів Чернігівської області, спр.4004,арк.3.*

телятник, говорил, что мстит советской власти за раскулачивание»[7] і що це німці дозволили повернути майно. На це обвинувачений заявив, що вони з батьком отримали дозвіл старости розібрати дві стінки колишнього свинарника, але ніяке майно їм ніхто не повертав. Як відомо, німці під час окупації на базі колгоспів створювали селянські общини, які працювали для німецької армії, тому навряд чи вони б роздавали майно приватним особам.

Слідство встановило, що Вєник Василь Іванович працював до війни на залізниці в м. Чернігів, у 1937-1940 служив у армії, працював охоронцем складу. У червні 1941 року був мобілізований до Червоної армії за місцем дислокації 1311 сп 137 сд.

На допиті у січні 1945року Веник вказував, що восени 1941 під Прилуками колона військ, у якій він перебував, потрапила під бомбардування, де його, як і багатьох інших, контузило. Поранених та контужених залишили в с. Журавки за Пирятином, і вже там німці взяли їх у полон та направили в Яготин у табір тимчасових, а звідти – в Полтаву. Там Вєник Василь Іванович пробув 2 місяці, тричі намагався тікати, але невдало. Годували дуже погано, сил ставало все менше, тому наважився вчетверте на втечу. За сніданком зробив вигляд, що йому погано, і його відправили до санітарної частини. По дорозі туди він сховався в сараї біля воріт, а потім на світанку втік. Під Новий рік дійшов додому (січень 1942).

Проживав на окупованій території, займався господарством, працював в общині. Проте слідчих цікавило, чому викликали декілька разів Вєника В. І. до ост-комендатури і нічого не відбувалося. Він і надалі вів господарство. На допиті пояснив: «меня вызывали в ост-комендатуру 3-4 раза. Первый раз по доносу односельчан, что покрал сало. Но при обыске ничего не нашли, избили и отпустили. В следущий раз предлогали поступить добровольцем в немецкую армию РОА с оплатой 1200 рублей и обмундированием. В комендатуру Чернигова вызывали для роботы вместе со старостой. Но я не дал согласия»[8].

Але слідство вже закрутилося, і Вєнику В.І. закидають причетність у складанні списку радянського активу села й участь у його спаленні. До того ж, його брат в одному з сіл був старостою.

Дійсно жахлива подія відбулася 27 лютого1942 року. У кузні с. Радянська Слобода (зараз Трисвятська Слобода) було спалено живцем 12 чоловік, в тому числі жінки та діти. Але причетність Вєника В.І. до цього довести не вдалось. Ще однією зачіпкою для слідства стало те, що після звільнення Чернігівщини Вєника В.І. було повторно призвано до лав радянської армії, де він працював в одній з частин кухарем. І тут просто абсурдні звинувачення зі слів свідків: погано почищена картопля, рідкий суп, не дає бійцям добавки, нечемно обслуговує.

---

[7] *Там само , спр.4004,арк.30.*

[8] *Там само , спр.4004, арк.14,15.*

Військовий прокурор вважав зібрані слідством матеріали «недостаточными для предъявления обвинения»[9]. Вказувалось на категоричну відмову Вєника В.І. від участі у спаленні активу, також зазначалась зацікавленість свідків у цій справі. Справу з рекомендаціями на доопрацювання було передано до УНКДБ в Чернігівській області. Вже тут було з'ясовано, що прямих свідків причетності Вєника В.І. до описаних подій не було, все з чиїхось слів. Деякі данні вказують, що Вєника В.І. у лютому 1943року було насильно призначено старостою села, але є також дані, що в Радянській Слободі старости не було певний час взагалі, через невелику кількість дворів. Село відносилось до Старобілоуського староства.

У справі є постанова від 31 березня 1945року[10] про те, що за ст.58-1 «б» КК РРФСР Вєник В.І. направлений до спецтабору НКВД для фільтрації. Дані про припинення справи відсутні. Реабілітований 14.08.1997 р. за недостатністю доказів у вчиненні злочинів.

Ціна віри

1 жовтня 1937 року була заарештована Коломієць Ганна Лаврентіївна, а 2 жовтня винесена постанова про утримання її під вартою з перебуванням у в'язниці м. Чернігова.

Ця жінка народилася 1908 року в с. Павлівка, мала початкову освіту. Довідка з сільської ради вказує, що батько її належав до середняків і в колгоспі не перебував, а також був пов'язаний з релігійним культом[11]. З 1927 року проживала в Чернігові, працювала різноробочою, швачкою. У цьому ж 1927 році вступила до Троїцько-монастирського хору, виховувалась у релігійній родині, тому й сама була глибоко віруючою людиною. Це зовсім розходилось з положеннями атеїзму, які пропагувались владою.

Коломієць Г.А. «трійка» висунула такі звинувачення: «активная церковница, ведет бродячий образ жизни, без особых занятий. Проводит анти-советскую агитацию, распространяет пораженческие провокационные слухи»[12].

Після ліквідації Троїцького монастиря вона мешкала на квартирі разом з іншими віруючими жінками (5 чоловік), і це вже було оцінено слідством як контрреволюційна релігійна організація. Проте це не підтвердилось, бо всі фігуранти справи говорили, що ніяких зборів не проводили, тільки молилися, а приходили до них у квартиру віруючі. На допиті 2 жовтня 1937 року Коломієць Г.А. визнавала, що вона підтримувала думки, що «в Советском Союзе свободно верить нельзя, так как производятся аресты попов и монахов. Что советская власть насильно закрывает церкви и верующим молиться негде.

---

[9] *Там само , спр.4004,арк.35.*
[10] *Там само , спр.4004,арк.54.*
[11] *Держархів Чернігівської області, спр.8065, арк.27.*
[12] *Там само, арк.8.*

Такая власть долго существовать не будет, так как не признаёт бога»[13]. Також у протоколах наступних допитів зазначалось, що до квартири, де проживала Коломієць Г.А., приходило багато «прихожан-розкулачених» і велися розмови, що у колгоспах селянам жити погано, багато працюють, але мало отримують. До того ж, знайшовся свідок, який вказував, що Коломієць Г.А. говорила про поразку СРСР у майбутній війні з Німеччиною та відкриття монастирів завдяки цьому. Але звідки в мандрівної монашки такі глибокі знання міжнародної обстановки 1937 року? Про пояснення слідчі не піклувалися, достатньо було вже того, що віруюча, та ще й батько не був колгоспником.

Проте вже 14 січня 1937 року Коломієць Г.А. подала скаргу на те, що її неправдиво звинувачують, бо нічого проти колгоспів вона не казала, оскільки ніякого відношення до них не має. Просила слідство встановити істину.

14 листопада 1937 року, згідно з постановою «трійки» при УНКВД у Чернігівській області, Коломієць Г.А. за проведення антирадянської агітації серед релігійних осіб була ув'язнена до ВТТ на 8 років[14].

20 травня 1939 року жінка знову подала заяву в обласне управління НКВС з проханням переглянути її справу, через неправдиві звинувачення. Під час повторного слідства виявилось, що очевидці давали свідчення під тиском (їм погрожували засланням або п'ятирічним ув'язненням). Більшість свідків у цій справі довелося передопитувати в різних таборах, і всі вони відмовились від своїх попередніх свідчень. Попри те, Коломієць Г.А. відбула 8 років покарань і у 1946 році подала в прокуратуру заяву про перегляд справи, вказавши, що «не вела антисоветских разговоров, разговоров против колхозов. Вела не бродячий способ жизни, а всё время работала в швейной артели. Протоколы заставляли подписывать не читая, давили»[15]. Реабілітована Коломієць Ганна Лаврентіївна була 26 травня 1972 року.

Контреволюційна діяльність

Кузьмінська Олександра Федорівна народилася в 1895 році в місті Стародуб Брянської області РФ. Мешкала в с. Павлівка Чернігівського району. Працювала вчителькою у сільській школі, а також у дитячому будинку для дітей біженців та сиріт, який був відкритий у будинку колишнього поміщика Бублика.

10 серпня 1921 року Кузьмінська О.Ф. була арештована Чернігівгубревтрибуналом у справі контрреволюційної діяльності, але конкретного обвинувачення не було. Підставою для арешту була заява до Губчека, такого собі небайдужого партійця такого змісту: «в январе месяце собираются (в школе) красноармейцы, гасится свет и начинается ночная свадьба…три красноармейца, учительница Кузьминская Александра, местная

[13] *Там само, арк.2.*
[14] *Там само, арк.31.*
[15] *Там само, арк.81.*

школьная уборщица и ещё какая-то женщина»[16]. У заяві була й така інформація: «мне сообщил житель села Павловка.., что у Александры Кузьминской во время Деникина скрывалось офицерство, и поэтому после их бегства осталось спрятаным в огороде седло и масса вещей одежды»[17]. Також заявник звинувачував її в крадіжці продуктів (молока і цукру) з дитячого будинку та виготовленні з них морозива на продаж. Звинувачував він учительку ще й у релігійній пропаганді серед учнів, оскільки в неї й батько, і дід, і прадід були священиками. Нібито Кузьмінська казала дітям: «Бог милостив, простит вам грехи, и будете умными людьми, а не кровопийцами и большевиками, ибо они в церковь не ходят и находятся кандидатами Иуды»[18]. Ще позивач просив з'ясувати, звідки у родини Кузьмінських беруться гроші на нові сукні. Дуже вже завзято звинувачував учительку небайдужий партієць.

Малочисельні свідки нібито бачили, що денікінські офіцери навідували Кузьмінську О.Ф., а завгосп дитячого будинку підтверджував крадіжку продуктів. При арешті вчительки було проведено конфіскацію майна (17 позицій), де крім виделок, шпаги, медалей, слідство найбільше зацікавила мануфактура(тканина)-155 аршин та гроші-більше 4000 рублів[19].

На допиті Кузьмінська О.Ф. розповіла, що красноармійці, загін яких перебував в селі для боротьби зі спекулянтами, заходили до них погрітися, а в одного була гармошка, от і грав. З приводу спілкування з денікінськими офіцерами вона відповіла, що «когда проходили деникинцы через наше село, я была в Чернигове; никого я из деникинцев не знаю и никого из деникинцев у меня не было…седло было, но оно принадлежало моему старшему брату, который уехал с дома в 1918 году…»[20] Стосовно продуктів з'ясувалось, що молоко вона отримувала у школі, як і всі вчителі й діти, а цукор ще й з дому приносила, щоб дітям морозива зробити.

Кузьмінська О.Ф. подає до слідчого кілька заяв, щоб її викликали терміново на допит, оскільки її свідки можуть виїхати до Польщі, бо вони біженці. Неодноразово звертався до слідства у відділ освіти з питанням про повернення вчительки на робоче місце.

Коли ж нарешті Кузьмінську О.Ф. було допитано ще раз, то з'ясувалось, що на неї зводили наклеп колишня завідувачка дитячим будинком, щоб прикрити розкрадання майна та продуктів, завгосп та біженець, який жив при дитячому будинку й мав з Кузьмінською О.Ф. конфлікт (вона не дозволила йому залишити собі блудну корову, а поставила її на баланс дитячого будинку)[21]. З лютого 1921 року Кузьмінська виконувала обов'язки завідувачки дитячого будинку. Харчування та умови життя вихованців дитбудинку значно

[16] *Держархів Чернігівської області, спр.4402, арк.12.*
[17] *Там само, арк.12.*
[18] *Там само, арк.12.*
[19] *Там само, арк.21.*
[20] *Там само, арк.29,30.*
[21] *Там само, арк.69.*

покращився після зміни керівника. Мануфактура і гроші, які в Кузьмінської О.Ф. вилучили, були у неї на зберіганні через часті пожежі. Вони належали дитячому будинку, і їх одразу повернули.

Із висновків справи: «работая учителем сельской школы, была женщиной лёгкого поведения, принимала у себя красноармейцев и веселилась по ночам. Но в ходе следствия выяснилось, что она контрреволюционной агитацией не занималась и с белогвардейцами связи не поддерживала»[22].

27 вересня 1921 року утримання під наглядом Кузьмінської О.Ф. було замінено на підписку про невиїзд. 9 листопада 1921 року кримінальна справа стосовно Кузьмінської О.Ф. припинена за амністією. Реабілітована 25 травня 1999 року, оскільки «никакого преступления не совершала, репрессиям поддана незаконно»[23] .

«Не подобаються черги – 7 років»

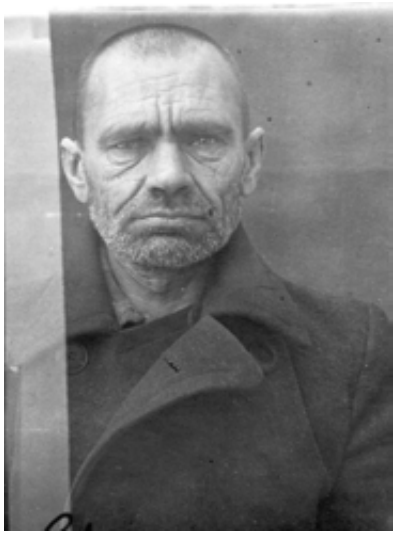

Маслюк Павло Євдокимович народився в1894 році у с. Павлівка на Чернігівщині. Його батько мав 1,5 десятин землі, з якої «половина песку, на котором почти не родило»[24]. Батько його шив одяг односельцям, а мати прала білизну, з цього і жили. Павло закінчив Старобілоуську школу, а у 1910 році училище у м. Чернігові. У 1914-1917 роках він служив у царській армії унтер-офіцером. У 1919 році Маслюка П.Є. було арештовано органами ЧК і через два тижні звільнено з-під варти. «…Обвинения мне никакого не предъявляли. Почему я был арестован, я сказать не могу»[25]. До арешту Маслюк П.Є. працював касиром на фабриці первинної обробки вовни у м. Чернігові. 26 грудня 1940 року він був заарештований за «антирадянську агітацію, направлену на дискредитацію керівників Партії та Уряду, а також за восхваляння ворогів народу серед знайомих та товаришів по службі»[26].

На допитах Маслюк П.Є. не визнавав себе винним у контрреволюційній агітації: «Я жил как обыватель, может быть когда-либо брюжжал по поводу очередей, отсутствия одежды и так далее, но контрреволюционной агитации я не проводил и виновным себя не могу признать. По поводу радио, как-то летом в 1940 г. в кассовой комнате, где я работал, я в присутствии работника ТЭЦ, заведя разговор о радио, говорил, что радио радикальное средство травить собак, если привязать собаку до репродуктора, то она подохнет. Я так

[22] *Там само, арк.81.*
[23] *Там само, арк.81.*
[24] *ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр.15165-п,арк.29.*
[25] *Там само, Спр.15165-п,арк.25.*
[26] *Там само, Спр.15165-п,арк.2.*

говорил про радио, потому что мне не нравились передачи радиоузла из-за технических неполадок. Репродукторы плохо работали, а мне нравится слушать чистую передачу»[27]. Врешті, підсудний визнав, що дійсно був незадоволений чергами, відсутністю харчів, але причин цього становища не розумів і антирадянських розмов не проводив. Але слідчі органи вже «відшукали» потрібних свідків, які вказували на те, що Маслюк П.Є. не тільки Гітлера поважав за те, що він «очень много сделал для своей страны»[28], а й ставив під сумнів рішення партії: «по поводу разоблачения врагов народа Тухачевского, Блюхера и др. говорил, как это так люди были раньше революционеры, о них раньше говорили и писали, и вдруг они стали врагами народа – почему это так получилось»[29].

Також свідки, переважно товариші по роботі, заявляли те, що нібито Маслюк П.Є. зневажливо ставився до самого Й.Сталіна та критикував його політику, говорив, що Сталін – п'яниця, «они там жрут и пьют после разговора о недоимках на рынке»[30].У приватній розмові він пожартував: «А что если послать телеграмму Сталину поздравляем с 60-летием, пьём за Ваше здоровье, а закусить нечем»[31]. Одна з робітниць «шерстяної фабрики» розповіла, що Маслюк П.Є. скаржився: «Что это такая за жизнь, что я без очереди не могу купить ни хлеба, ни сахару… Что это за жизнь, вот мне нужна сорочка и ботинки, а купить я их не могу, и если нужно одеть сына, так я должен снимать с себя»[32].

За таку правду життя робітника Маслюка П.Є. за вироком судової колегії в кримінальних справах Чернігівського облсуду від 27.03.1941 р. за ст.54-10 ч.1 КК УРСР було засуджено до позбавлення волі на 7 років. У 1958 році дружина Павла Євдокимовича клопотала про перегляд справи та реабілітацію її чоловіка, але клопотання не задовольнили. Реабілітований Маслюк П.Є. був 5 травня 1991 року, проте його вже не було серед живих.

Документи ціною в 10 років.

Мойсеєнко Парасковія Федорівна народилася в 1924 році в с Павлівка. Батьки її не належали до заможних селян. Середню освіту вона отримувала у міській школі, тому проживала у своєї старшої сестри Ольги в місті Чернігові[33].

---

[27] *Там само, Спр.15165-п,арк.28.*
[28] *Там само, Спр.15165-п,арк.28/2.*
[29] *Там само, Спр.15165-п,арк.33.*
[30] *Там само, Спр.15165-п,арк.47.*
[31] *Там само, Спр.15165-п,арк.65.*
[32] *Там само, Спр.15165-п,арк.60.*
[33] *Держархів Чернігівської області,спр.2826, арк.11.*

Ця дівчинка додала собі трохи більше року, щоб потрапити на фронт. У 17 років (насправді, їй ще й 16 не виповнилося) вона без дозволу матері втекла на фронт.14 серпня 1941 року побачила на дорозі в автоколоні свого знайомого, який запропонував їй поїхати з ними, що вона й зробила. Мойсеєнко П. Ф. була зарахована до 331 ст. гаубичного полку II дивізійної батареї. Заарештована дівчина була в Узбекистані 4 січня 1942 року за таким обвинуваченням: «находилась в немецком плену, высказывала пораженческие настроения и восхваляла фашистскую армию»[34]. Цій страшній події передувало ціле життя, світло на яке вдалося пролити не лише завдяки матеріалам товстої судової справи, а й завдяки розповідям про маму дочки Парасковії Федорівни – Євтушенко Олени Василівни.

Як свідчать матеріали допиту, вже 20 вересня 1941 року Мойсеєнко П. Ф. вже брала участь у боях під Новоград-Волинським, Володимиро-Волин-ським, Житомиром, на Черкащині та Полтавщині. 18-19 жовтня на Полтав-ському напрямку біля с. Оржища її полк потрапив в оточення. Усі розгубились, виходили, хто як міг. Парасковія ніч блукала лісом, хотіла наздогнати своїх, що відступали, але наштовхнулася на німців, які взяли її в полон, де вона перебувала 3 дні. За словами дівчини, її обшукали, забрали документи і штовхнули в окоп, де вона сиділа під час перестрілок і дуже боялась, що з неї будуть знущатися. До неї підходили німці, кричали, щось питали, але вона нічого не розуміла, бо не знала німецької. Проте ніхто не знущався. Навіть один німецький солдат заговорив з нею російською, розпитав, скільки їй років та як вона сюди потрапила, і дав попити води. Після цього фантазія слідчих НКВС розігралась (перед ними залякане дівчисько – тут навіть до зради Батьківщини недалеко). У ході слідства змінилося троє слідчих, і лише останній «побачив» склад злочину.

Далі на допиті Мойсеєнко П. Ф. розповіла, що 25 жовтня її повели в німецький штаб, що знаходився в с. Мефедіївка (Мехедівка), де 8 офицерів через перекладача розпитували про розташування радянських військ. Проте дівчина вказувала, що вона була у полку санітаркою, тому до зброї й карт вона доступу не мала. Та водночас Мойсеєнко П. Ф. визнає себе завербованою на службу до німців і наголошує на тому, що їй був виданий документ німецькою мовою, який давав їй можливість безперешкодно пересуватись окупованою територією. Навіть вказує чіткі завдання, які були їй поставлені: «1. Перейти на территорию Советского Союза. 2.Узнать о расположении советских войск. 3.Пробраться в штаб какой-нибуть дивизии и выкрасть там секретные документы. 4.Пробраться

[34] *Там само, арк.10.*

в тыл страны и вести там пораженческую агитацию, восхвалять немецкую армию, немецкие порядки. 5. Вести шпионскую работу в тылу»[35]. Слідство навіть не замислювалось над тим, наскільки неправдоподібна їх вигадка. Як підліток без документів і зброї може виконати хоч щось із перерахованого? З якоїсь причини надалі всі дати в допитах було перенесено на місяць вперед і вже зовсім нічого не збігалося. Та це мало кого турбувало.

З матеріалів слідства стає відомим, що далі Мойсеєнко П. Ф. вирушила на завдання і в одному з сіл приєдналась до групи з 5 червоноармійців, чиїх прізвищ та імен вона не знає. Разом з ними вона вирішила виходити з оточення і пробиратися до своїх, а німецький документ знищила. Вони йшли щоночі лісами й до 10 жовтня під Охтиркою зустрілися з радянськими частинами. Дівчину відправили до Харкова, у штаб Західного фронту, за документами і новим направленням. У листопаді 1941 року Мойсеєнко П. Ф. опинилась у Москві, і в Люберцях, у комендатурі, вона приховує те, що була в полоні, і разом з новою знайомою Тамарою отримує евакуаційне посвідчення та направлення у артилерійську школу в Ташкенті. Але нова подруга тікає зі своїм знайомим на фронт прихопивши документи, і знову в Парасковії немає документів.

24 грудня 1941 року вона все ж таки прибуває в Ташкент, де її затримав часовий, який доставив її у воєнкомат, а вже 3 січня її відправили в особливий відділ. На допиті15 січня 1942 року Мойсеєнко П. Ф. вказує, що прибула в Ташкент, бо це важлива частина радянського тилу, «хотела устроиться в часть и наладить личную жизнь. Немцы мне не давали конкретных инструкций для выполнения заданий»[36]. На нічному допиті після слів дівчини «немцы надо мной не издевались, были культурны и хорошо одеты[37]«слідчий зробив висновок, що вона тим самим визнала себе винною у вихвалянні німецької армії . Проте на питання: «Які завдання німців виконувала?», відповідала: «Не виконувала». Можна лише уявляти, якому тиску піддавалась ця дитина. У постанові зазначалося, що «с целью шпионажа Мойсеєнко П. Ф. была немцами заброшена на территорию тыла СССР после вербовки. А здесь выполняла задание немцев: Восхваляла немецкую армию и отношение немцев к пленным».[38]

Згідно з постановою особливої наради при НКВС СРСР від 25.04.1942 р., за зраду Батьківщині Мойсеєнко П. Ф. ув'язнена до ВТТ на 10 років. Після відбуття покарання у 1952 році вислана на поселення до Красноярського краю. За зраду Батьківщині це було порівняно м'яке покарання, оскільки у справі не було жодного речового доказу. У 1954 році, вже відбувши покарання, Мойсеєнко П. Ф. подала клопотання про помилування на ім'я Ворошилова.[39] У ньому зазначалось, що багато фактів були вигадані слідчим або перекручені. У

[35] *Там само, арк.22.*
[36] *Там само, арк.37.*
[37] *Там само, арк.38.*
[38] *Там само, арк.38.*
[39] *Там само, арк.48,63,71.*

полоні вона пробула всього одну ніч, і потім, коли її вели на допит, почався обстріл і вона втекла без верхнього одягу й документів, навіть не потрапивши на той допит, не кажучи вже про вербування. Перший слідчий вів чемну бесіду і розпитував про поведінку німців та їх одяг, на що вона відповіла, що вони молоді й нічого поганого їй не робили. В Ахтиці хотіла відновити документи, проте штабу фронта вже там не було. Їхала в тил, бо рідне село було окуповане. Документи, які отримала в Люберцях, у неї дійсно викрали, і в Ташкенті дівчина отримала направлення у 175 стрілецький полк, проте була заарештована на початку 1942 року. На допитах казала всю правду, але її били пряжкою ременя, закривали у холодний бокс, ноги у льодяну воду занурювали, погрожували вбити, і вона підписувала все, що говорив слідчий.

Справа була відправлена на перегляд. З'ясувалось, що в с. Мехедівка був шпиталь, а німецького штабу не було, тільки комендатура з 1942 року. Мойсеєнко П. Ф. ніхто з місцевих жителів того села не впізнав. За постановою центральної комісії з перегляду справ осіб, які засуджені за контрреволюційні злочини, від 03.01.1955 р., справу припинено, їй дозволили повернутись додому. Тільки згодом вона розповіла дочці, що у Ташкенті їй «добрі» люди порадили піти в НКВС, розповісти все й отримати документи. От і пішла злякана дитина за документами, а вийшла через 10 років зрадницею. Дорога ціна за нескоєний злочин. Реабілітована 23.07.1997 р.

Ольга Соколенко

Ціна віри…

Батько Ганни Лаврентій Коломієць, на той час був старостою Троїцького монастиря.Туди забрав і Ганну, свою дочку. У монастирі вона була швачкою, співала у церковному хорі, мала дуже гарний голос і дуже привабливу зовнішність, яка і стала причиною усіх її бід. Один із прислужників почав її домагатися, але вона була не згодна. Іван помстився їй.Сповістив органам влади, розповсюдив по всьому місту плітки, ніби вона займалася антирадянською агітацією.У той час ніхто не з'ясовував правди. 14.11.1937 р. Ганна Лаврентіївна була засуджена до 9 років ув'язнення, була відправлена в місто Тайшет Іркутської області. Повернулася у рідне село із малим сином Василем на руках. Син був слабкий і хворий, бо не отримував у Тайшеніані досить їжі, ані гарного догляду. Про появу на світ свого сина нікому нічого не розповідала, навіть син не знав, хто його батько, лише те, що це був охоронець. Заміж Ганна Лаврентівна ніколи не виходила, після заслання повернулася у Троїцький собор, постійно молилася і жила як монахиня. Померла у 1998 р. у віці 90 років. Поховали її як монахиню, на кладовищі с. Павлівка. Син і сьогодні проживає в селі Павлівка, працює муляром, має дітей.

Зі слів сина, Василя Ніщенка

Халявинська сільська рада

(села Халявин, Полуботки, Шевченко)

Акуленко Ілля Дмитрович, 1867 р.н., с. Полуботки Чернігівського р-ну, українець, неписьменний. Проживав у с. Полуботки, селянин. Заарештований 28.02.1920 р. за проведення контрреволюційної агітації, скерованої на підрив заходів партії. За постановою Чернігівського губ ревтрибуналу від 27.03.1920 р. арешт замінений на підписку про невиїзд. Рішення по справі відсутнє. Реабілітований 15.02.1999 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-4609, оп.1, спр.2033) (РІ, кн.2, с.606).*

Акуленко Семен Дмитрович, 1854 р.н., с. Полуботки Чернігівського р-ну, українець, малописьменний. Проживав у с. Полуботки, селянин. Заарештований 28.02.1920 р. за проведення контрреволюційної агітації, скерованої на підрив заходів партії. 11.05.1920 р. з-під варти звільнений. Направлений до повітвійськкомату. Реабілітований 15.02.1999 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-4609, оп.1, спр.2033) (РІ, кн.2, с.606).*

Акуленко Сергій Ілліч, 1900 р.н., с. Полуботки Чернігівського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Полуботки, одноосібник. Заарештований 09.12.1932 р. За постановою «трійки» при Колегії ГПУ УСРР від 29.04.1933 р. за ст.ст. 54-2, 54-11 КК УСРР застосована ВМП. Розстріляний 07.05.1933 р. у м. Чернігів. Реабілітований 23.08.1989 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.9061) (РІ, кн.2, с.606).*

Богдан Іван Авксентійович1893 р.н., с. Халявин Чернігівського р-ну, українець, освіта вища. Проживав у м. Ніжин, доцент Ніжинського пединституту. Заарештований 04.10.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 19.11.1937 р. за проведення контрреволюційної діяльності ув'язнений до ВТТ на 10 років. Відбував покарання в УХО-Ішимському ВТТ, м. Біробіджан. Реабілітований 14.10.1955 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.1366) (РІ, кн.3, с.375).*

Бондарчук Володимир Пилипович, 1910 р.н., с. Іванків Андрушівського р-ну Житомирської обл., українець, освіта початкова. Проживав у с. Шевченка Чернігівського р-ну, одноосібник. Заарештований 09.12.1932 р. За постановою судової «трійки» при Колегії ГПУ УСРР від 29.04.1933 р. за ст.ст.54-2, 54-11 КК УСРР передбачена ВМП. Реабілітований 23.08.1989 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.9061) (РІ, кн.3, с.409).*

Бондарчук Пилип Єфремович, 1885 р.н., с. Іванків Бориспільського р-ну Київської обл., українець, освіта середня. Проживав у с. Шевченка Чернігівського р-ну, агротехнік. Заарештований 12.03.1933 р. За постановою судової «трійки» при Колегії ГПУ УСРР від 29.04.1933 р. за ст.ст.54-2, 54-11 КК УСРР застосована ВМП. Розстріляний 07.05.1933 р. у м. Чернігів. Реабілітований 23.08.1989 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.9060) (РІ, кн.3, с.409).*

Бойко Федір Гордійович, 1911 р.н., с. Шевчнка Чернігівського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Шевченка, одноосібник. Заарештований 29.01.1933 р. Заарештований 12.03.1933 р. За постановою судової «трійки» при Колегії ГПУ УСРР від 02.04.1933 р. за ст.ст.54-2, 54-11 КК УСРР ув'язнений до концтабору на 3 роки. Реабілітований 23.08.1989 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.9062) (РІ, кн.3, с.394).*

Буштрук Сила Сергійович, 1913 р.н., с. Халявин Чернігівського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав за місцем дислокації 20 сп 7 сд, червоноармієць. Заарештований 26.04.1937 р. За вироком ВТ 15 ск від 01.08.1937 р. за ст.54-10 ч. 1 КК УРСР засуджений до позбавлення волі у ВТТ на 5 років. Реабілітований 27.02.1990 р. *(ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр.14466-п) (РІ, кн.3, с.470).*

Буштрукова Наталія Давидівна, 1898 р.н., с. Халявин Чернігівського р-ну, українка, освіта початкова. Проживала у с. Слабин Чернігівського р-ну, акушерка. Заарештована 10.10.1943 р. за ст.54-1 «а» КК УРСР. 03.06.1944 р. справу припинено. Реабілітована 16.09.1997 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.4412) (РІ, кн.3, с.470).*

Веклич Антон Гнатович, 1883 р.н., с. Сеньківка Бориспільського р-ну Київської обл., українець, малописьменний. Проживав у х. Шевченка (нині с. Шевченка) Чернігівського р-ну, колгоспник. Заарештований 15.12.1932 р. За постановою судової «трійки» при Колегії ГПУ УСРР від 02.04.1933 р. за ст.ст.54-2, 54-11 КК УСРР ув'язнений до концтабору на 5 років. Реабілітований 23.08.1989 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.9062) (РІ, кн.3, с.499).*

Веклич Роман Гнатович, 1873 р.н., с. Сеньківка Бориспільського р-ну Київської обл., українець, малописьменний. Проживав у х. Шевченка (нині с. Шевченка) Чернігівського р-ну, робітник радгоспу. Заарештований 17.12.1932 р. За постановою судової «трійки» при Колегії ГПУ УСРР від 29.04.1933 р. за ст.ст.54-2, 54-11 КК УСРР застосована ВМП. Реабілітований 23.08.1989 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.9061) (РІ, кн.3, с.499).*

Гречка Михайло Порфирович, 1890 р.н., с. Полуботки Чернігівського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Шевченка Чернігівського р-ну, без певних занять. Заарештований 03.08.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській обл. від 21.10.1937 р. за проведення антирадянської агітації ув'язнений до ВТТ на 10 років. Реабілітований 23.08.1989 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.10637) (РІ, кн.4, с.363).*

Грищенко Семен Васильович, 1885 р.н., с. Халявин Чернігівського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Халявин, робітник. Заарештований 07.04.1932 р. за ст.54-10 КК УСРР. 15.07.1932 р. справу направлено прокурору на припинення. Рішення по справі відсутнє. Реабілітований 26.06.1997 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.2479) (РІ, кн.4, с.383).*

Губа Михайло Тихонович, 1901 р.н., с. Олександрівка (приєднано до м. Чернігів), українець, неписьменний. Проживав у с. Халявин Чернігівського р-ну, одноосібник. Заарештований 24.01.1933 р. За постановою судової «трійки» при Колегії ГПУ УСРР від 02.04.1933 р. за ст.ст. 54-2, 54-11 КК УСРР ув'язнений до концтабору на 5 років. За постановою судової «трійки» при Колегії ГПУ УСРР від 26.01.1934 р. висланий до Північного краю на 3 роки. Реабілітований 23.08.1989 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.9062) (РІ, кн.4, с.387).*

Долинський Полікарп Романович, 1881 р.н., с. Роїще Чернігівського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Полуботки Чернігівського р-ну, одноосібник. Заарештований 14.10.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській обл. від 21.10.1937 р. за проведення антирадянської агітації ув'язнений до ВТТ на 10 років. Реабілітований 22.05.1989 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.1640) (РІ, кн.4, с.496).*

Ємець Василь Пилипович, 1903 р.н., с. Халявин Чернігівського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у м. Чернігів, муляр в психлікарні. Заарештований 07.09.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській обл. від 17.09.1937 р. за проведення антирадянської агітації, скерованої на підрив колгоспного будівництва, увязнений до ВТТ на 10 років. Відбував покарання у Буреїнському ВТТ. Загинув 06.02.1941 р. Реабілітований 28.07.1956 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.2109) (РІ, кн.5, с.31).*

Ємець Володимир Пилипович, 1898 р.н., с. Халявин Чернігівського р-ну, українець, освіта духовна. Проживав у м. Чернігів, рахівник. Заарештований 02.11.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській обл. від 15.11.1937 р. за проведення антирадянської агітації, скерованої на підрив заходів партії, застосована ВМП. Розстріляний 25.11.1937 р. у м. Чернігів. Реабілітований 27.04.1977 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.8087) (РІ, кн.5, с.31).*

Захарченко Петро Костянтинович (1913–1932) – с. Полуботки, селянин, реабілітований 1989 р.

Захарченко Костянтин Іванович (1893–1931) – с. Полуботки, одноосібник, реабілітований 1989 р.

Захарченко Федір Йосипович (1892–1937) – с. Полуботки, тесляр, реабілітований 1989 р.

Захарчено Федір Миколайович (1912–1933) – с. Полуботки, колгоспник, реабілітований 1967 р.

Захарченко Василь Миколайович (1911–1933) – с. Полуботки, одноосібник, реабілітований 1967 р.

Зубок Андріян Семенович, 1885 р.н., с. Халявин Чернігівського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Халявин, колгоспник. Заарештований 08.09.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській обл. від 17.09.1937 р. за проведення антирадянської агітації

ув'язнений до ВТТ на 10 років. Покарання відбував в Амурському залізничному ВТТ. Реабілітований 25.04.1989 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.1848) (РІ, кн.5, с.156).*

Зубок Іван Кузьмич, 1896 р.н., с. Халявин Чернігівського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Кам'янка Березнянського (нрні Менського) р-ну, працював поденно. Заарештований 28.11.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській обл. від 29.11.1937 р. за проведення контрреволюційної агітації застосована ВМП. Розстріляний 04.12.1937 р. у м. Чернігів. Реабілітований 28.08.1989 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.10916) (РІ, кн.5, с.157).*

Зубок Іван Максимович, 1879 р.н., с. Халявин Чернігівського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Кам'янка Березнянського (нрні Менського) р-ну, одноосібник. Заарештований 31.12.1932 р. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 07.02.1933 р. за ст.54-10 КК УСРР висланий до Казахстану на 3 роки. Реабілітований 05.07.1989 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.7122) (РІ, кн.5, с.157).*

Зубок Олександр Терентійович, 1903 р.н., с. Халявин Чернігівського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у м. Чернігів, столяр. За постановою трійки при УНКВД по Чернігівській обл. від 17.09.1937 р. за проведення анти колгоспної агітації ув'язнений до ВТТ на 10 років. Реабілітований 13.04.1957 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.3036) (РІ, кн.5, с.157).*

Зубок Олександр Юхимович (1878–1937) – с. Халявин, пастух, реабілітований 1989 р.

Зубок Омелян Максимович, 1886 р.н., с. Халявин Чернігівського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у м. Чернігів, тесля. Заарештований 14.06.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській обл. від 22.09.1937 р. за участь у діяльності контрреволюційної організації застосована ВМП. Розстріляний 01.10.1937 р. у м. Чернігів. Реабілітований 27.09.1958 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.3554) (РІ, кн.5, с.158).*

Зубок Терентій Семенович, 1878 р.н., с. Халявин Чернігівського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Халявин, пастух. Заарештований 17.09.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській обл. від 29.09.1937 р. за проведення антирадянської агітації, скерованої на підрив колгоспного будівництва, ув'язнений до ВТТ на 10 років. Реабілітований 24.04.1989 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.1776) (РІ, кн.5, с.159).*

Зубок Феодосій Кирилович, 1908 р.н., с. с. Халявин Чернігівського р-ну, українець, освіта середня. Проживав у м. Чернігів. Заарештований 13.09.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській обл. від 17.09.1937 р. за розповсюдження провокаційних чуток, ув'язнений до ВТТ на 10 років. Реабілітований 15.08.1989 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.9848) (РІ, кн.5, с.159).*

Казаков Михайло Іванович (1888–1937) – «место рождения: Чернигорская область, с. Холявино, украинец, образование: среднее; б/п; ответственный исполнитель по снабжению коммунстроя; место проживания: г. Подольск, Мраморная ул., д. 2. Арест: 21.11.1937г. Осужден 03.12.1937 тройка при УНКВД по Московской обл. Обвинен в контрреволюционной агитации. Расстрелян 10.12.1937 г. Место расстрела: Москва. Реабилитирован в июле 1989 г. Источник: Москва, расстрельные списки – Бутовский полігон» *(Інтернет-сайт: Списки жертв политического террора в СССР).*

Кезля Микола Йосипович (1892–1932) – с. Шевченко, одноосібник, реабілітований 1989 р. *(ШК. – 1991. – 18 квітня).*

Кезля Петро Йосипович (1907–1932) – с. Шевченко, одноосібник, реабілітований 1989 р. *(ШК. – 1991. – 18 квітня).*

Корж Микола Григорович, 1908 р.н., смт Короп Коропського р-ну, українець, освіта середня. Проживав у с. Халявин Чернігівського р-ну, агроном. Заарештований 21.07.1938 р. за ст.54-11 КК УРСР. 03.03.1939 р. справу припинено. Звільнений з-під варти 14.01.1939 р. Реабілітований 15.08.1989 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.1236) (РІ, кн.5, с.464).*

Кошик Іван Корнійович, 1904 р.н., с. Халявин Чернігівського р-ну, українець, освіта початкова. Член ВКП(б) до 1937 р. Проживав у м. Чернігів, голова ревізіонної комісії Чернігівської облради ОСОАВІАХІМу. Заарештований 15.10.1937 р. за ст.ст.54-7, 54-11 КК УРСР. 15.03.1939 р. справу припинено. Реабілітований 29.07.1997 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.2945) (РІ, кн.5, с.530).*

Койдан Григорий Іванович (1893–1933) – с. Шевченко, селянин, реабілітований 1989 р. *(ШК. – 1991. – 18 квітня).*

Куделя Трохим Омелянович, 1888 р.н., с. Халявин Чернігівського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Халявин, одноосібник. Заарештований 06.02.1931 р. За вироком нарсуду Чернігівського р-ну від 15.03.1931 р. за ст.54-10 КК УСРР засуджений до позбавлення волі на 5 років, висланий за межі Чернігівської області на 5 років. Реабілітований 24.10.1991 р. *(ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр.15397-п) (РІ, кн.5, с.593).*

Кузьменко Андрій Єфремович, 1901 р.н., с. Халявин Чернігівського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Халявин, голова колгоспу. Заарештований 28.10.1943 р. За постановою особливої наради при НКВД СРСР від 19.02.1944 р. за зраду Батьківщині ув'язнений до ВТТ на 10 років. Загинув 18.06.1945 р. Реабілітований 05.01.1996 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.12378) (РІ, кн.5, с.600).*

Кузьменко Петро Герасимович, 1895 р., с. Халявин Чернігівського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Халявин, одноосібник. Заарештований 06.06.1932 р. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 29.10.1932 р. за ст.54-10 КК УСРР висланий до Північного краю на 3 роки. На час другого арешту – мешканець м. Чернігів, декоратор драмтеатру.

Заарештований 07.09.1937 р. За постановою трійки при УНКВД по Чернігівській обл. від 17.09.1937 р. за проведення антирадянської агітації ув'язнений до ВТТ на 10 років. Відбував покарання у Буреїнському залізничному ВТТ. Реабілітований 20.06.1989 р., 23.08.1989 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.2165, 9618) (РІ, кн.5, с.600).*

Кузьменко Сергій Тимофійович, 1897 р.н., с. Халявин Чернігівського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав за місцем служби, червоноармієць. Заарештований 21.07.1943 р. За вироком ВТ головної бази ТОФ від 17.08.1943 р. за ст.ст.58-2, 58-10 ч. 2 КК РРФСР засуджений до позбавлення волі на 6 років. Реабілітований 30.08.1991 р *(ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр.15043-п) (РІ, кн.5, с.605).*

Кузьменко Тихін Іванович, 1878 р.н. с. Халявин Чернігівського р-ну, освіта початкова. Проживав у с. Халявин, тесля. Заарештований 22.09.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській обл. від 29.09.1937 р. за проведення антирадянської агітації ув'язнений до ВТТ на 8 років. Реабілітований 01.03.1958 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.1631) (РІ, кн.5, с.606).*

Латина Сидір Дмитрович, 1878 р.н., с. Полуботки, українець, неписьменний. Проживав у с. Полуботки, селянин. Заарештований 28.02.1920 р. за співробітництво з денікінськими каральними органами. 27.03.1920 р. звільнений на підписку про невиїзд. Рішення по справі відсутнє. Реабілітований 15.02.1999 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.2033) (РІ, кн.6, с.215).*

Латина Тимофій Григорович, 1871 р.н., с. Полуботки Чернігівського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Полуботки, селянин. Заарештований 15.09.1919 р. за проведення контрреволюційної діяльності. 27.09.1919 р. справу припинено. Реабілітований 27.11.1998 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-4609, оп.1, спр.448) (РІ, кн.6, с.215).*

Латін Віктор Тимофійович, 1909 р.н., с. Полуботки Чернігівського р-ну, українець, освіта середня. Проживав за місцем дислокації 3 кінап, командир взводу. Заарештований 18.07.1937 р. За вироком ВТ 2 кк КВО від 05.11.1937 р. за ст.54-10 ч. 1 КК УРСР засуджений до позбавлення волі у ВТТ на 10 років. Реабілітований 29.01.1958 р. *(ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр.10038-п) (РІ, кн.6, с.216).*

Левошич Григорій Порфирович, 1901 р.н., с. Халявин Чернігівського р-ну, українець, письменний. Проживав у с. Халявин, столяр. Заарештований 06.09.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській обл. від 17.09.1937 р. за ст.54-10 КК УРСР ув'язнений до ВТТ на 10 років. Реабілітований 31.08.1989 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.9331) (РІ, кн.6, с.226).*

Левошич Карпо Андрійович, 1880 р.н., с. Халявин Чернігівського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у смт Ріпки Ріпкинського р-ну, рахівник. Заарештований 10.10.1937 р. За постановою трійки при УНКВД по

Чернігівській обл. від 26.11.1937 р. за ст.54-10 КК УРСР позбавлений волі на 10 років. Відбував покарання в Амурській обл., загинув 03.02.1938 р. Реабілітований 29.05.1989 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.1549) (РІ, кн.6, с.226).*

Левошич Максим Устимович, 1890 р.н., с. Халявин Чернігівського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у м. Чернігів, тесля. Заарештований 06.09.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській обл. від 29.09.1937 р. за проведення антирадянської агітації, скерованої на підрив колгоспного будівництва, позбавлений волі на 10 років. Звільнений у 1945 р. Реабілітований 29.05.1989 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.4840) (РІ, кн.6, с.226).*

Левошич [Лівошич] Іван Устимович, 1901 р.н., с. Халявин Чернігівського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у м. Чернігів, одноосібник. Заарештований 06.09.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській обл. від 29.09.1937 р. за ст.54-10 КК УРСР позбавлений волі на 10 років. Реабілітований 15.12.1962 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.5813) (РІ, кн.6, с.226).*

Марченко Олексій Денисович, 1912 р.н., с. Полуботки Чернігівського р-ну, українець. Проживав у м. Чернігів, токар. За вироком ВТ Південно-Західної залізниці від 03.1941 р. за ст.54-10 ч. 2 КК УРСР засуджений до позбавлення волі у ВТТ на 10 років. Загинув 14.11.1942 р. За ухвалою судової колегії в кримінальних справах ВС УРСР від 27.07.1982 р. справу закрито *(ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр.10919-п) (РІ, кн.6, с.387).*

Марцинюк Павло Павлович, 1906 р.н., Волинська обл., українець, освіта початкова. Проживав у с. Шевченка Чернігівського р-ну, робітник. Заарештований 09.12.1932 р. За постановою судової «трійки» при Колегії ГПУ УСРР від 29.04.1933 р. за ст.ст.54-2, 54-11 КК УСРР застосована ВМП. Розстріляний 07.05.1933 р. у м. Чернігів. Реабілітований 23.08.1989 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.9060) (РІ, кн.6, с.386).*

Меньшиков Олексій Тимофійович, 1863 р.н., с. Халявин Чернігівського р-ну, українець, освіта вища. Проживав у м. Чернігів, військовий слідчий. Заарештований 17.06.1920 р. За постановою Чернігівського губЧК від 15.07.1920 р. за службу в денікінській варті направлений до землеробської ремісничої виправної колонії на 3 роки. За постановою Чернігівської губЧК від 16.11.1920 р. за амністією звільнений достроково. Реабілітований 20.12.1984 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.12210) (РІ, кн.6, с.419).*

Мехед Григорій Ілліч, 1894 р.н., с. Халявин Чернігівського р-ну, українець, освіта вища. Проживав у м. Чернігів, науковий працівник. Заарештований 21.07.1935 р. за ст.54-10 ч. 1 КК УСРР. 10.04.1936 р. справу припинено. Реабілітований 22.01.1997 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.1009) (РІ, кн.6, с.421).*

Мехед Іван Мойсейович, 1875 р.н., с. Халявин Чернігівського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Халявин, конюх. Заарештований 21.09.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській обл. від 29.09.1937 р. за проведення антирадянської агітації, скерованої на підрив колгоспного будівництва, ув'язнений до ВТТ на 8 років. Реабілітований 27.07.1989 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.1961) (РІ, кн.6, с.422).*

Мишук Іван Васильович, 1877 р.н., с. Халявин Чернігівського р-ну, українець, малописьменний. Проживав у м. Чернігів, тесля. Заарештований 07.09.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській обл. від 17.09.1937 р. за проведення анти колгоспної агітації ув'язнений до концтабору на 8 років. Реабілітований 14.06.1989 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.1892) (РІ, кн.6, с.444).*

Отлєв Михайло Романович, 1900 р.н., с. Халявин Чернігівського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Халявин, колгоспник. Заарештований 19.10.1943 р. За постановою особливої наради при НКВД СРСР від 19.02.1944 р. за ст.58-1 «а» КК РРФСР ув'язнений до ВТТ на 10 років. Загинув 20.08.1944 р. Реабілітований 05.01.1996 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.12378) (РІ, кн.6, с.639).*

Першко Євграф Назарович (1878–1933) – с. Шевченко селянин, реабілітований 1989 р.

Ріпка Хома Якимович (1866–1933) – с. Шевченко, селянин, реабілітований 1989 р. *(ШК. – 1991. – 25 квітня).*

Трухан Максим Павлович (1889–1930) – с. Халявин, одноосібник, реабілітований 1989 р.

Харчук Іван Якович (1897–1933) – с. Шевченко колгоспник, реабілітований 1989 р. *(ШК. – 1991. – 27 квітня).*

Харчук Олександр Якович (1889–1933) – с. Шевченко, селянин, реабілітований 1989 р. *(ШК. – 1991. – 27 квітня).*

Чечетка Гаврило Володимирович (1893–1933) – с.Полуботки, священик, реабілітований 1989 р. *(ШК. – 1991. – 27 квітня).*

Наталія Мацько

Богдан Іван Авксентійович

Мій дідусь, Богдан Іван Авксентійович, прожив довге насичене життя, незважаючи на скрутну долю, що випала на його шляху. Я назавжди пронесу в пам'яті моїй і у серці пам'ять про цю добру справедливу людину, що не втратила своїх найкращих якостей протягом суворого життя, котре пройшло у випробуваннях складних часів громадянської війни, років Голокосту, 30-х років репресій, другої світової війни, нелюдської праці серед лісів Воркутинського краю.

Народився Іван у багатодітній сім'і середнього по заможності селянина в 1893 році 31 травня по старому стилю у селі Халявин, Чернігівської області. Знаю про його молодших брата Григорія, і сестру Соню, про старших братів і сестер нічого не знаю, в родині було здається вісім дітей. Мати його померла десь у 1963 році, пам'ятаю дитячі фрагменти картин поховання у селі Халявин, коли ми їздили з бабусею і дідусем в стару хату в Халявині. По розповідям бабусі, Ірини Антонівни маю скудні відомості про молодість Івана, більше про їх знайомство в Ніжинському педінституті, де дідусь викладав біологію, а бабуся навчалася. Різниця у 16 років не стала на заваді їх кріпкої любові, що пройшла важкі випробування у роки заслання. Від тієї вірної любові народилася донька Галина в 1931 році, у місті Ніжині, на той час дідусь був професором біології, і в часи страшних лихоліть 30-х років сім'я не зазнала нищівного голоду, хоча їм напевно було скрутно. Як додаток до курсу порівняльної анатомії птахів дідусь захоплювався життям пернатих, організував зоологічний музей у педінституті, серед його уподобань були книги, як наукові, так і класика художньої літератури, він добре малював, і перші мої дитячі малюнки були під враженням його олівця, згадую як особливо чудово він зображував птахів.

Про страшні роки заслання мало знаю, мабуть мою дитячу уяву уберігали від реальної дійсності. Тому уривками згадую про ті розповіді, як у 37-му році він був заарештований, як попав у карельські табори на лісоповали, як завдяки знанню порівняльної анатомії і великій працелюбності став помічником у лазареті і тому вижив серед нелюдської праці і смертей. Знаю про те, що бабуся намагався врятувати його, завалюючи інстанції листами і скаргами, але даремно. Він був засуджений невинно, як і мільйони людей у Радянській країні, а в 1955 році був виправданий і реабілітований.

У домашньому архіві зберігалися скупі трикутнички лагерних листів написаних убористим почерком, читав деякі ще в молодості, там не було жодної скарги, чи описів скрутного життя, напевне гостро слідкували нкведісти. Писалося про свої роздуми, про необхідність справедливого і чесного життя, про необхідність наполегливої праці у житті, він розмовляв із своєю донькою, яку сильно поважав і цінував, і гіркота строк поневоленої людини була переплавлена на міцну любов до своєї сім'ї.

Тепер можна розповісти і про мої спогади, бо на моїх очах проходили останні роки дідуся, аж до 1972 року, коли він відійшов у вічність. Так склалася доля, що дитяче моє виховання лягло в більшій своїй частині на плечі дідуся і бабусі. Після того, як майже 12 років після звільнення дідусь пропрацював у бактеріологічній лабораторії в місті Печора Воркутинського

краю, після того як до нього поїхала на початку 50-х років бабуся, і працювала викладачем фізики і математики в технікумі Печори, вони змогли заробити трохи грошей, побудували під Києвом будиночок, посадили садочок,(в цьому допомагав мій батько), і в 1962 перебралися остаточно в Боярку Київської області, де і пройшло моє дитинство.

Якою була ця людина, що закарбувалася у моїй пам'яті. Перш за все, людиною, що поважала інших людей, ніколи від нього я не чув образливих чи негативних суджень про інших, єдине – поряд з нами жив старий комуніст-Андронік Коваленко, що любив безцеремонно приходити і «поспілкуватися», і я бачив як зверхньо він ставився до дідуся, як колишнього засудженого, а коли він йшов, дідусь лягав на кушетку і довго заспокоювався.

З Печори він повернувся вже хворим на хронічне захворювання легень, і всі роки я відчував як йому важко переносити хворобу, як він надовго закашлюється, потім може довго лежати, намагаючись читати. З собою з Півночі подружжя привезло багато книжок, збірки класиків, багато іноземних перекладів, що в 50-десяті роки масово випускалися радянськими друкарнями-я теж багато читав: Бальзак, Шекспір, Мопасан, Достоєвський, Чехов, і багато-багато інших цікавих книжок заповнили мою юність, це дідусь привив мені любов до літератури, кажучи, що найкращий друг людині–гарна книга...

Ліс, чарівний ліс, взимку холодний, сосновий, запорошений сніговієм, весною живильною силою, сповнюючи все навкруги, з гаміром пташок у верхвітті дерев, влітку, сповнений запаху гарячої хвої, з шелестом теплого вітру у вишині розгойданих крон, осінній з свіжістю прохолоди, забарвлений різнокольоровою палітрою листвяних борів-все це живий ліс, в якому дідусь проводив багато часу, він гуляв звичними стежками, слухав ліс, і йому було там гарно, він заслуховувався співом пташок, вирізняючи їх голоси, і називаючи пташок по видам і родам.

Пам'ять моя піднімає згадку про дорогу людину, як про ще сповнену сил і емоцій, натруджену життям, але невпинно рухливу, ще й життя в приватному домі до того спричинялося. Опалення в домі водяне, але треба протоплювати піч, тому турбота і вдень і вночі. Вставав дідусь серед ночі і підкидав вугілля до печі, щоб зранку було комфортно збиратися до школи, а бабусі готувати сніданок. Влітку нашим завданням була заготівля дров, то дідусь напилював дрова сам, а коли я підріс, то почали напилювати подвійною пилкою. Увага до моїх шкільних успіхів була щоденною. В молодших класах допомога в деяких

завданнях, і тут опікувалася бабуся, бо все ж вона колись була викладачкою фізики і математики в школі. Щоденник перевірявся ретельно. І коли там з'являлись зайві четвірки, то дідусь засмучувався. Про трійки я вже й не кажу, може завдячуючи такій увазі до мого навчання, я вчився досить добре.

Дитинство вирисовує картинки чудового саду, хоч і маленького, але дбайливо засадженого різними рослинами. Кущами смородини, яку мені влітку довіряли визбирувати, полуницею, що рясніла влітку ароматними ягодами. Уздовж доріжок були висаджені неабиякої краси троянди, бабуся називала їх «Глорія Дей», і я встромляв носа в пахучий бутон, і який був той запах! Дідусь дуже любив деякі сорти квітів, особливо цінував різнокольорові флокси. Тих сортів флоксів було може із десятків чотири, а може і більше. І досі я зберігаю в садочку флокси, і тепер може більше розумію їх невибагливу красу. Це квіти, що цвітуть майже все літо, розквітаючи новими суцвіттями, і навіть змінюючи відтінки протягом цвітіння. Чи то вони вигоряють на сонці, чи то як живий організм підлаштовуються під свій недовгий вік. Є щось особливе в їхньому цвіті, і можливо вони чимось нагадували дідусю сувору красу північних країв.

Особливої уваги потребували довгі сплетіння виноградної лози, розтянуті уздовж південної сторони дому, їх весняна підрізка, підв'язка. І навіть того літнього тепла, яке надають наші широти, вистачало для визрівання пахучих ягід сорту «Португізер», темносиніх матових грон, що привабливо вибивались із густого шару листя. Дідусь був знавцем винного діла, я бачив як він готував зрілий виноград до бродіння в скляних суліях. І потім ці сулії стояли на столі з відведеною резиновою трубкою під водяну пробку, І «грали». І цікаво було спостерігати як оживає майбутнє вино, як змінює колір рубіновий напій в великих скляних сосудах. На зиму ми знімали лозу з дротяної решітки, зв'язували довгими косами, і прикопували в землю від обмерзання.

В саду була ділянка чайних троянд, і коли на початку червня кущі вкривалися безліччю маленьких квітів, починалася пора збору врожаю. Це означало, що під наглядом дідуся проводилося зрізання квітів у корзинку чи в тазок. А потім дідусь мілко нарізав пелюстки троянд, після чого починалося бабусине чаклування на кухні, коли перемішані з цукром ароматні нарізки перетворювались у неймовірно пахуче варення. То було «Царське» варення!

Виховання молодої людини-ось що стає в моїх згадках про дідуся, виховання трудом, пошаною до оточуючої природи, шануванням людей, опікою за рослинами, тваринами, дбайливим ставленням до грошей, до кожного шматка їжі. Ціну їжі знали наші діди краще за нас сучасних, школа життя, що вимуштрувала їх, не дозволяла і їх дітям і онукам зневажливо відноситись до всього того, де прикладені руки, руки, що створюють чи то їжу, чи то предмети побуту, чи одяг. Бережливість і цінування, ось що, як спадок передавали такі люди своїм дітям і онукам. І той цвіт нації, що витримав знедолення і зміг повернутися живим, передав нам, нащадкам велику цінність людського духу, це той найкращий скарб, що ми всі маємо зараз, і не маємо цього врешті загубити. Це той неоціненний вклад найкращого люду нашої нації у наше нинішнє, у наше майбутнє.

Наостанок хочеться висловити велику подяку тим сучасникам, що повертають найкращі імена із забуття, дозволяючи дати належну оцінку їх діянням через призму часу, що висвітлює всі темні і світлі моменти нашої складної історії. Ми повинні навчатися з історії. Це її велика місія. Справедливість має бути встановлена, бо у Бога немає неправди. А є правда, і ця правда повинна нас навчати. Ми повинні ставати кращі. І це буде нашою подякою за ті невинні жертви, що понесли наші діди і бабусі. Наші рідні близькі і далекі. І пам'ять буде зігрівати наші серця, і допомагати нам йти далі в будівництві нашої молодої держави. В цінуванні нашої нації і в шануванні оточуючих націй.

Фотографії**:** Дідусь періоду гімназії, а також фото молодого до засудження.

Сімейні фото на балконі майже в період засудження, тут вони щасливі сімейним життям, ніщо не віщує трагедії.

Сімейне фото десь в 50-ті роки, скоріш за все, мати поїхала в Печору провідати своїх батьків.

(Спогади і фото надав онук Івана Богдана – Віктор Бураченко).

Наталія Борисенко

Справа голови сільвиконкому

25 березня 1921 р. головою Халявинського волвиконкому за проведення контрреволюційної діяльності був затриманий Седько Іван Ілліч, 1881 р.н., уродженець с. Чернеча Слобода Чернігівського району. Вже 2 квітня його було звільнено на підписку про невиїзд. Потім 9 квітня 1921 р. особливим народним слідчим знову заарештовано і висунуто звинувачення про те, що він обіймаючи посаду голови сільвиконкому с. Масани, вороже ставився до радянської влади та проводив контрреволюційну діяльність проти її заходів [1].

Як повідомив свідок – Волорганізатор Халявинської волості, під час загальних зборів щодо виконання продрозкладки, на яких він виступав з доповіддю, виступив і Седько Іван Ілліч, «который явно высказывал пред всеми гражданами: «тов. Волорганизатор говорит хорошо, но почему делает плохо, от нас берут картофель потом ее гноят, берут лошади, которые дохнут, куры тоже, яйцо и масло берут от крестьян, а отдают неивестно куда, а крестьянам не дают ничего». «Його висловлювання були підтримані однією з присутніх, яка стверджувала, що дійсно у волвладі сидять лише шахраї.

Також Волорганізатор під час цього засідання говорив, що потрібно наділити бідняцтво землею за рахунок куркулів, але Седько І.І. заперечив «и в поддержку кулакам говорил, что беднота до Революции шлялась по городу, а сейчас хочут хозяйствовать, то и земли им не дадим…» [2].

Від «Начальника Хозяйственной команди, кадра милиции Территориального пехотного полка» на ім'я голови Волвиконкому надійшла заява, у якій також викривалась особистість Седька І.І.: «Если кто-либо является из числа красноармейцев с просьбой дать поесть, то Седько как председатель совета села Масанов отвечает: «Я не имею, … идите и просите у той власти, которой вы служите». Кроме того Седько поставил в известность все общество о том, чтобы просящим красноармейцам никто не давал бы не куска хлеба, опираясь на то, что по разверстке все забрали. Зато, если является к примеру Представитель от Губчека, то Седько ведет к себе и ставит на стол все, что только имеется в него, и если приезжает комиссия по распределению леса и построек то Седько и этих не обижает, тянет к себе и угощает…» [3].

Один зі свідків додав: «В конце февраля я, будучи в поездках по служебным делам…на местах, заехал в с. Масаны, где узнавши,что в школе прекращены занятия с 7 февраля, спросил предисполкома Седько почему он с

своей стороны, как представитель сельской власти, не принимает мер к тому, чтобы дать возможность детям учиться и не сообщает волвласть о причинах …прекращения занятий в школе и не способствует к устройству таковой. На что в присутствии школьного инструктора ответил мне, что он не согласен с порядками Сов. Власти в строительстве таких школ, какие насаждает Сов. Власть, отстраняя от преподавания в них священников и добавил, что если бы у него были дети, то он убил бы их, а не послал учиться в сов. школу, так как этих школах преподают неподготовленные люди.» В таких поглядах Седька І.І. свідок побачив недоброзичливість до радянської влади і контрреволюційні настрої про що і написав заяву Халявинському волвиконкому [4].

Під час допиту 25.04.1921 р. Седько Іван Ілліч, заперечив слова свідків, щодо подій на загальних зборах села: «против бедняков на сходе совершенно ничего не говорил, наоборот, говорил чтобы раскладку отнести за счет заможных». Стосовно розмов про продовольство під час сходу обвинуваченим лише було зазначено, що його слова свідками були «перекручені», бо він дослівно казав, що «отдельные личности, стоя у власти, по своему неумению и незнанию, не будучи подготовлены к тому делу, к которому пред-назначаются, приносят вред республике, берут … картофель, который…гниет и заражает хороший картофель … и указал случай, когда сельские власти с. Масанов не вовремя свезли картофель в Уопродком, что таковая померзла и погнила. Указал также и на кур, которые дохлыми в количестве около трех возов были свезены с скотоприемного пункта с Чернигова и брошены открыто в лес в дачах с. Подусовки ... В высказанных своих словах ничего не усматриваю предосудительного, а указал как на печальный факт, который считаю недопустимым в соц. строительстве».

Щодо припинення занять у місцевій школі ним були дані пояснення: «Говорил я ему только, что дети не имеют возможности ходить в школу за отсутствием одежды и обуви и учебников и о священниках и неподготовленных преподавателях в совшколах и речи не было, тем более, что в селе Масанах школьные работники вполне соответствуют своему назначению». Додав, що правдивість його слів може бути підтверджена педагогами тієї ж школи, які були присутні під час розмови.

Також наголошував, що жодних настроїв проти радянської влади ніколи не виказував, а всі слова свідків, що стверджують зворотнє мають суб’єктивний характер і не відповідають дійсності [5].

Покази заарештованого Івана Ілліча Седька були повністю підтверджені свідками-односельцями, які характеризували його, як людину та керівника, що завжди йшов на зустріч бідноті, навіть бували випадки, коли для незаможних селян видавав всього більше, аніж від нього вимагалось. Розкладку і норми завжди виконував помірковано, щоб не викликати невдоволення з боку односельців.

Ніколи і не від кого не чули свідки і про те, що Седько І.І. був проти радянської влади [6].

У ході слідства за справою Седька І.І. постановою Особливого народного слідчого від 28.04.1921 р. з-під варти його було звільнено на підписку про невиїзд, а 03.06.1921 р. карну справу щодо нього було направлене до Чернігівського губернського революційного трибуналу, який 04.07.1921 р. виніс постанову, відповідно до якої карну справу щодо Седька І.І. припинено з мотивів відсутності у його діях складу злочину [7].

31 травня 1999 р. Чернігівською обласною прокуратурою було зроблено висновок про те, що на Седька Івана Ілліча поширюється дія ст.1 Закону України «Про реабілітацію жертв політичних репресій в Україні» від 17 квітня 1991 року [8].

(Держархів Чернігівської області, ф. Р-4609, оп. 1, спр. 4486, арк. 77, арк. 13, арк. 15, *арк. 34, арк. 44-46, арк. 47, 53-55, арк. 66-67, арк. 77).*

Оксана Коновалова

Ємці – підприємці і їхня доля.

Долю мешканця села Халявин Ємця Пилипа не можна назвати легкою. А долю двох його синів Володимира й Василя – взагалі жахливою. Відомо, що корінний халявинець Пилип Ємець, селянин по соціальному стану, певний час з родиною проживав у Орловській губернії Російської імперії. Там він був «сиделец винной казенной лавки»[1], але напередодні Першої Світової війни повернувся до свого рідного села. Викупив у якоїсь вдови розвалену хату й на її місці побудував новий великий будинок. Будував сам, без сторонньої допомоги, оскільки був прекрасним столяром . Біля дому посадив сад, розорав город, посіяв квіти й завів господарство. Згодом Пилип згуртував навколо себе ще чотирьох чоловіків, і вони побудували вітряний млин на один жернов, яким володіли на рівних паях. Сам Пилип працював при млині мельником. Життя налагоджувалося. Старший син Володимир 1898 року народження отримав духовну освіту й став священиком. Молодший син Василь 1903 року народження отримав професію маляра й працював у Чернігівській психоневрологічній лікарні. Обоє одружилися, народилися діти. Нібито все було добре. Але грянула колективізація…

[1] *ДАЧО, ф. Р-8840,оп.3,спр.8087,С.5*

Першого, у 1930 році, розкуркулили Пилипа Ємця. Відібрали землю, худобу, а згодом і млин. Через кілька тижнів, у тому ж таки 1930р., розкуркулили й батюшку Володимира. Його змушували відректися від віри, відмовитися від посади священика й вступити в колгосп. Але батюшка Володимир, який відзначався дуже запальним характером, відмовився. Замкнувшись у хаті і спостерігаючи за свавіллям новостворених колгоспників, він обматюкав їх, їхню владу, виказав все, що він думає про всю їхню систему. На кінець своєї «промови» він назвав їх «антихристами». За цей виступ його судили й дали два роки в'язниці. Ці роки він відсидів, але не скорився. Вийшовши з ув'язнення, перше, що він зробив – подав у суд на радянську владу, яка незаконно відібрала його майно. Звісно, суд він програв. На засіданні він заявив: «Приговор вынесен не в мою пользу, потому что судил советский суд. Если бы судил старый суд, я бы добился своего».[2] Після цього батюшка опинився під пильним наглядом відповідних органів. Але це його не зупинило. Коли в кінці 30-х років XX століття почали руйнувати Троїцьку церкву в Халявині, батюшка кинувся на її захист. Намагався організувати віруючих для збереження церкви. Хотів врятувати хоч якесь церковне майно і начиння. Постійно доводив новій владі, що церква не є ворогом рад. Але марно. Одна з найдавніших церков району була зруйнована. Тоді батюшка почав відкрито виступати проти колективізації. Свідки у справі свідчать, що він намагався переконати людей не вступати до колективних господарств. «Смотри до чего довела советская власть, что крестьяне давятся за хлебом»,[3] «Крестьяне доведены до нищеты», «Разве ты не видел, что делалось весной 1933 года? Сколько народа вымерло»[4], – ось тільки деякі його висловлювання. Врешті непокірного священика арештували в жовтні 1937 року. Менше місяця тривало слідство. Вже 10 листопада 1937 року було видано звинувачувальний висновок. Вирок був страшний «Коменданту Черниговского Облуправления НКВД сержанту Госбезопасности тов. Ф. Приказание. Емец Владимира Филипповича 1898 года рождения в присутствии облпрокурора расстрелять»[5]. 25 листопада 1937 року вирок було приведено у виконання…

У батюшки Володимира залишилось четверо дітей, а матушка Ксенія була вагітна п'ятою дитиною. Саме цей хлопчик , який народився через 5 місяців після загибелі батька, згодом добився реабілітації. У 1977 році Володимир Володимирович (саме на честь свого батька він був названий) написав заяву на перегляд справи. Почалися перевірки. Допитували тих, кого ще можна було опитати. Усі свідки заявили, що нічого поганого й крамольного за покійним батюшкою не помічали. Ніякої особливої антирадянської агітації від нього не

---

[2] *Там же,С.6.*
[3] *ДАЧО, ф.Р.8840,оп.3,спр.8087,С12*
[4] *Там же.С. 14*
[5] *Там же, С.20*

чули й не помічали. У результаті 06 травня 1977 року Ємець Володимир Пилипович був реабілітований.

Ємця Василя заарештували теж у 1937 році. Офіційна причина – антирадянська агітація. Свідки показали, що протягом певного часу Василь агітував їх не вступати в колгосп: «Давайте бросать работать в колхозе, колхозы – это ненужное нам хозяйство. Смотрите не было колхозов, и мы жили хорошо. Я живу лучше чем колхозники, по очередям за хлебом не гоняюсь, а в колхозе вы работаете и ничего не имеете» [6]. Саме за ці слова його і ув'язнили. Вирок був важкий: 10 років виправних трудових таборів. Покарання він відбував у Буржилдорлагу НКВД. З липня 1939 року почав писати скарги й прохання на перегляд справи. Указував, що слідчий, не маючи на нього доказів, сфальсифікував справу. Йому відмовили. Улітку 1940 року скаргу на перегляд написала його дружина Тетяна, яка вказувала , що скарги її чоловіка приховуються адміністрацією виправного табору. Але цю скаргу теж залишили без уваги. Тільки в 1956 році, у добу хрущовської «відлиги», за заявою дочки Надії справу переглянули. Після перевірки 30 червня 1956 року Ємця Василя Пилиповича реабілітували. Але він сам не дожив до цього дня. Помер 06 лютого 1941 року в таборі.

Доля самого Пилипа Ємця невідома. Напередодні початку радянсько-німецької війни він зібрав залишки своєї родини й виїхав у невідомому напрямку … у невідомому напрямку…

Справа партизанки

Після звільнення Чернігівщини від фашистських загарбників, радянська система одразу почала «зачистку» звільнених територій від «ворогів і колаборантів». Часто система репресувала навіть тих, хто активно допомагав у боротьбі із загарбниками. Справи «клепалися» без ретельної перевірки, без доказової бази . Винних шукали навмання. Потрапила у тенета цієї «зачистки» і Буштрукова (Буштрук) Наталія Давидівна.

Народилася вона у 1898 році в с. Халявин, у родині селян – середняків. Окрім неї, в родині було ще двоє дітей : Федір 1895 року народження й Ірина 1902 року народження. Брат і сестра вирішили не шукати долі в чужій стороні : залишилися в селі, створили сім'ї, працювали в колгоспі. Наталя спочатку трохи батракувала, закінчила школу для дорослих у м. Чернігів, певний час працювала прибиральницею в різних установах міста, а згодом вийшла заміж за мешканця с. Любеч і поїхала за чоловіком до Києва. Тут чоловік влаштувався працювати на завод, а вона закінчила медичну школу й працювала акушеркою в 7-й Радянській лікарні. Саме тут, у 1927 році, у подружжя народилася донька Олена. Відносно влаштоване життя тривало до 1941 року.

У перші дні війни чоловік пішов на фронт. Після бомбардування Києва, місто лежало в руїнах, Наталія Давидівна залишилася без роботи й засобів до

[6] *ДАЧО, в. Р.8840,оп.3, спр. 2109,С.1*

існування з донькою-підлітком на руках. Не маючи змоги жити в столиці жінка переїхала до Чернігова, який вже був окупований німцями. Була змушена стати на облік у німецький комендатурі як медичний працівник. Після цього була направлена працювати фельдшером-акушером у с. Слабин Чернігівського району.09 жовтня 1943 року Наталія Давидівна була заарештована оперуповноваженим Михайло-Коцюбинського РВ НКГБ Чернігівської області тов. Ф.. У якості звинувачення було висунуто такий факт : «Буштрукова Наталия Давыдовна проживая на временно оккупированной территории немецкими войсками в ноябре 1942 года будучи вызвана в г. Чернигов выдала подписку о секретном сотрудничестве с украинской полицией безопасности под псевдонимом «С-2»».[7] При арешті було складено навіть словесний портрет арештованої : «Рост средний (165-170см), фигура средняя худощавая, плечи горизонтальные, шея короткая, волосы русые,глаза серые, лицо овальное, лоб низкий, брови узкие, нос малый, спинка носа прямая, рот малый, губы тонкие, подбородок скошенный, уши малые. На правом боку шрам большой (вырезали два ребра)»[8].

На першому допиті арештована «зізналася», що восени 1942 року її викликали в німецьку комендатуру, яка розташовувалася в м. Чернігів, вул. Коцюбинського, 40, де запропонували співпрацювати з окупантами й передавати інформацію про діяльність партизанів навколо Слабина. Вона відмовилася й до неї застосували залякування: замикали в темному підвалі, тримали рушницю біля скроні, обіцяли вбити дитину. І вибили її підпис на документі про співпрацю. Але Наталя Давидівна наголошувала, що не передала німцям жодної інформації про партизан чи червоноармійців. Вона говорила, що ще двічі була в німецькій комендатурі, але нічого суттєвого не розповіла німцям. Казала, що їй, як чужинці, в селі не довіряли, тому й інформації немає. З партизанами вона зв'язків не мала і відомостей про них передати теж не могла.

Починаються допити свідків. Співробітниці Буштрукової Н.Д. по Слабинській лікарні засвідчили, що вона ніколи не агітувала їх до співробітництва з німцями, позитивно сприймала успіхи Червоної Армії і раділа її перемогам.[9] Далі почали допитувати партизанів, які дислокувалися в районі слабинського лісу Ревунів. Вони показують, що Наталія Давидівна мала зв'язок з партизанами, допомагала їм медикаментами, лікувала при необхідності, а коли одна партизанка була поранена німецькою кулею в око, врятувала їй життя й вилікувала, видаючи її за свою родичку. Ночами до неї привозили поранених партизан і червоноармійців з навколишніх лісів, і вона надавала їм першу медичну допомогу.[10]

03 червня 1944 року за № 332 було прийнято Постанову про припинення справи: «Практическая деятельность Буштруковой Наталии Давыдовны за

[7] *ДАЧО, ф. Р 8840,оп.3, спр.4412,С.1*
[8] *Там же, С. 9*
[9] *Там же, С. 27-29*
[10] *Там же, С.30-34*

период ее связи с полицией следствием не доказаны, а установлено, что Буштрукова Наталия Давыдовна имела связь с партизанами и оказывала им помощь. Следственное дело №332 прекратить, арестованную из под стражи немедленно освободить»[11]. Оперуповноваженого, який вів цю справу, звинуватили у поверхневому і несерйозному по суті дослідженні цієї ситуації. 03 червня 1944 року Буштрукову Наталію Давидівну звільнили з-під варти. А повністю реабілітували уже в 1997 році.

Грищенко Семен Васильович народився 1885 року в селі Халявин Чернігівського району. До 1931 року проживав у селі, працював на невеликій ділянці власної землі й був далекий від політики. Та почалася колективізація. Селян змушували усуспільнювати своє майно і ставати членами колгоспів. У всіх це викликало опір , але тільки одиниці відкрито виступали проти цього. До незгодних, які не боялися відстоювати своє, відносився і Семен Васильович. Він категорично відмовився вступати в колгосп, за що був розкуркулений в 1931 році. Він увійшов до групи селян-твердовиків з податком у 7 %. А потім виїхав до Чернігова, де влаштувався на посаду колесника міськкомунвідділу. Проживав з родиною теж в місті , по вулиці Рози Люксембург, 7. Але образу на радянську владу він не приховував. Зустрічаючи односельців говорив їм: «Жду не дождусь войны для того, чтобы скорей гадов – коммунистов выгнать. Никогда так плохо крестьянам не жилось, как сейчас. В случае войны крестьяне знают на чьей стороне быть. В случае войны крестьяне оружие найдут. Вот только переменится власть – я куплю себе дом и заживем, а что она переменится то это я знаю. Маньчжурию уже забрали, на Амуре сейчас сапоги стоят 3 рубля, хлеб – 2 копейки. Это потому, что там японцы. Стоит только начать войну и Союз через несколько дней полетит к черту, ведь кто его будет защищать ? Те, которые сидят у власти, на фронт не пойдут, а у красноармейцев у каждого или отец или брат, или сват раскулачены, или в тюрьме или сослан, а из бывших офицеров почти все сидели в ДОПРЕ и их защищать они не пойдут. Надо быть сумасшедшим, чтобы защищать эту власть»[12].

Свідки та сільська рада «підтвердили» антирадянську діяльність Семена Васильовича. Як додаткове звинувачення йому закинули зв’язок з Денікіним .

Обвинувачення просило 5 років вислання до Північного краю, але згідно «Постановления СПО КОО ГПУ от 15.07.1932 года» справу Грищенка Семена Васильевича, – «в преступлении предусмотренном ст. 54-10 приняв во внимание, что произведенным по данному делу предварительным следствием не было собрано достаточно данных для предания его суду, а поэтому руководствуясь ст. 197 ч. 2 ПОСТАНОВИЛ Следственное дело № 668 направить Киевскому Областному Прокурору на прекращение. Грищенко Семена Васильевича из под стражи освободить»[13].

---

[11] *Там же, С. 49*

[12] *ДАЧО, ф. Р-8840, оп.3, спр. 2479, С.3*

[13] *Там же, С.19-20*

Реабілітований він був у 1997 році згідно ст.6 п.2 УПК України через відсутність складу злочину.

Справа героїв однієї поеми

07 листопада 1930 року чернігівська газета «Червоний стяг» надрукувала уривки з фактаж-поеми Іллі Стебуна «Перемога». У тексті йшлося про створення колгоспу «Перемога» у с. Полуботки, Чернігівського району. Автор називає кілька прізвищ, які умовно можна поділити на дві групи – «вороги» й «творці» колгоспу. До «ворогів» було віднесено прізвище Захарченка Костя Івановича. Цей твір одразу «помітили» у відповідних органах. На звичайній газетній сторінці з'явився напис синім хімічним олівцем, але зміст його був зовсім незвичайний: «Дав перевірочний матеріал. Поговорити з тов. Стебуном по суті матеріалів зібраних ним у с. Полуботки під час його там перебування так якщо є склад злочину притягнути винних до відповідальності»[14].

Уже 18 листопада 1930 року автор твору (20 років, учитель української літератури й політосвіти) дає свідчення: «Перебуваючи, як член письменницької бригади в с. Полуботки, Чернігівського ра йону, з метою збирання матер'ялів для своєї творчости про клясову боротьбу на селі навколо колективізації я одержав від голови полуботківського колгоспу «Перемога» т. М. та колгоспників Р. та І. такі відомості : на початку 1930 року за ініціативи М. та інших було утворено колгосп. Агітаторами проти колгоспу були куркуль Захарченко та бувший голова полуботківської сільської ради Веклич. Вони ширили чутки про те, що мовляв у колгоспі – злиденне життя, а також , що вже скоро має прийти кінець радянській владі – і що будуть катувати комуністів, а також тих, хто увійшов до колгоспу. Ця агітація посилилася ще тим, що Веклич спочатку записався до колгоспу і раптом вибув з колгоспу-мовляв, що чутки – правда. Цей матеріал використаний в моїй поемі «Перемога», що її уривки були надруковані в газеті»[15] (наведено мовою оригіналу).

Почали проводити допити. Один із «героїв поеми» колгоспник І. заявив, що особисто не чув антирадянських розмов від Захарченка й Веклича, але про ці бесіди йому розповідав Г., який вийшов із колгоспу через цю агітацію.[16] Інший колгоспник Р. (якого згодом самого репресували через антирадянську агітацію) повідомив, що Захарченко Кость Іванович заявив йому : «Колгоспи загинуть ! В колгосп ніхто не піде. Коли прийдуть поляки, а вони скоро прийдуть, і всіх колгоспників будуть різати в першу чергу»[17].

25 листопада Захарченка Костя Івановича заарештували, а Векличу вдалося втекти на південь України.

---

[14] *ДАЧО, ф. Р.8840.,оп.3, спр. 5538, С.1*
[15] *Там же*
[16] *Там же, С.3*
[17] *Там же*

Після арешту було встановлено, що Захарченко Кость Іванович 37-ми років, жив у м. Чернігів, працював візником, мав будинок, оцінений у 8 тисяч рублів, походив із заможних селян. Бажаючи врятуватися від репресій , Захарченко саморозкуркулився (добровільно віддав майно колгоспу, а сам виїхав до міста). Але такий вчинок не був оцінений радянською владою. Вирок був винесений 21 січня 1931 року й означав висилку на 3 роки до Північного краю. Як склалася доля Захарченка Костя Івановича після відбування покарання невідомо.

Справа військового

Коли радянська влада проводила «зачистки» непокірних часто під цю мітлу потрапляли і самі активні діячі радянської системи влади.

Латін Віктор Тимофійович народився 01 лютого 1909 року в селі Полуботки, Чернігівського району. Його батько був досить заможною людиною: 30 десятин землі, торфородовища, крохмальне виробництво, тощо. Звичайно, родину розкуркулили в 1928 році. Батько осів у селі, а син – Віктор став столяром. Але в 1935 році закінчив 6 місячні курси артилеристів і пішов до армії.

Арештували його 19 липня 1937 року в м. Бердичів за троцькістську агітацію в радянській армії. Офіційне звинувачення свідчило, що Латін заявляв, що соціалізм побудувати можна, а комунізм – ні.[18] Сам арештований говорив, що виступаючи на політзаняттях перед бійцями говорив, що побудувати комунізм в одній країні не можна, бо ради знаходяться в оточенні капіталістичних країн, для захисту потрібна армія, а при комунізмі армії бути не повинно.[19] Але свідки були невблаганні. Один з свідків заявив, що грубість Латіна до бійців – це інстинктивна ненависть до бідноти.[20]

05 листопада 1937 року відбувся суд. Вирок – 10 років таборів, 5 років позбавлення громадянських прав і позбавлення військових звань.

Своє покарання Віктор Трохимович відбув повністю. Термін він відбував на Колимі, де працював на золотих копальнях. Після відбуття терміну ув'язнення залишився ще на рік працювати по найму. В 1948 році повернувся на Україну проживав у м. Кадіївка на Донеччині.

Коли в 1958 році почалася хвиля реабілітації, він одразу подав скаргу на перегляд своєї справи, в якій вказав, що при арешті в нього вилучили майно (двоствольну рушницю, 24 патрони до рушниці, 1 кілограм пороху, 4 кілограми дробу, 200 капсюлет, 8 видів шил та чемодан офіцера в якому був комплект парадної форми, білизна, хромові чоботи, офіцерська шинель) і просить відшкодувати його вартість. 29 січня 1958 року Латіна Віктора Тимофійовича реабілітували як незаконно засудженого. В 1961 році після кількох судів держава відшкодувала йому втрачене при арешті майно у вигляді грошової компенсації у розмірі 47 карбованців.

---

[18] *ГДА СБ України в м. Чернігів, .- спр. 10038-п, сС. 12*

[19] *Там же, С.21*

[20] *Там же, С.14*

Справа непокірного колгоспника

Бушгрук Сила Сергійович народився у 1913 році в селі Халявин, Чернігівського району в родині колгоспників. Дитинство і юність молодого чоловіка проходили в історичних реаліях того часу. До 1937 року Сила встиг одружитися й стати батьком двох донечок. Також на його утриманні була сестра.

25 квітня 1937 року його арештували за троцькістську пропаганду й контрреволюційну діяльність серед колгоспників.

Починається слідство. Халявинська сільська рада дає «довідку»: «В колгоспі працював погано, завжди при разговорах поміж колгоспниками скеровував свої розмови протів міроприємств Радянської влади»[21] (наведено мовою оригіналу). 08 травня 1937 року арештований «визнає» свою вину. Він підписує покази про те, що говорив : «Что нам говорят на политзанятиях все ложь, говорят, что нашей стране есть рост, а его нет в действительности. Крестьяне живут хуже чем они жили до революции, они тогда не голодали не ходили босые, голодные и голые… Раньше сапоги стоили копейки, а сейчас необходимо отдать то, что заработал в колхозе. Пока жили крестьяне единолично, тогда у них все было, а как организовали колхозы, то у крестьян все забрали и сдали в колхозы, теперь крестьяне ничего не имеют, а колхозы довели , что тоже пустые. У колхозников нет никакой заинтересованности работать в колхозе и они только работают, потому что их заставляют»[22].

Але вирішальним при винесенні вироку став анекдот невдало розказаний Силою: «Судять одного чоловіка за якийсь вчинок. Перед тим, як суддя пішов приймати рішення, хтось із залу вигукнув : «Ви цього чоловіка, якого судите, не судіть, а відправте в колгосп працювати. Колгосп – гірше в’язниці»».

01 серпня 1937 року Бушгрука Силу Сергійовича згідно статті 54-10 УК УССР засудили до 5 років робіт у Виправному Трудовому Таборі з позбавленням всіх прав по пунктах «А», «Б», «В» ст. 29 УК УССР.

Реабілітували його тільки 27 лютого 1990 року

Справа «червоного ліквідатора неписемності»

Куделя Трохим Омелянович народився 1888 року в селі Халявин, Чернігівського району. Закінчив сільську школу з непоганими результатами і, на той час, був освіченою людиною. Певний час він працював городовим у Чернігові, але одночасно він був і працьовитим селянином, що дало йому змогу зібрати непогане господарство: хату, комору, клуню, корову, кілька овець і свиней, 5 десятин землі. Зміг створити Трохим Омелянович і сім’ю : дружина та двійко діток. На його утриманні проживав старенький батько й брат.

Коли почалася радянізація України, чоловік підтримував нову владу, навіть став «червоним ліквідатором неписемності» на селі. Але скоро рожевий туман розвіявся, і чоловік побачив справжнє обличчя рад.

---

[21] ГДА СБ України,-спр.14466-п, С.20

[22] Там же, С.58

Офіційною причиною арешту, який відбувся 06 лютого 1931 року, стала заява Палажки З. від 24 грудня 1930 року, в якій говорилося , що Куделя Трохим образив її, колгоспницю, яка вступила до колективного господарства без дозволу батьків і без їхньої ж згоди підписала документ на передачу землі колективу. «Ти увійшла в колектив – це тобі буде панщина гірша ніж раніше була. Чого, ти, ходиш до сільбуду, не слухаєш своїх рідних, отак будеш волочитися й кінець кінцем будеш валятися під лавкою»[23], – так сказав чоловік дівчині. Ображена на ці слова вона і підняла бучу. Почалося слідство. Свідки підтвердили цю заяву. Одна з них наголосила, що Куделя Трохим був проти зняття дзвонів з церкви на потреби колгоспу, називав колгоспників дурнями і казав, що треба триматися Бога. Одним із додаткових звинувачень було те, що чоловік дав одному із своїх односельців почитати книгу «Экономический и социальный перелом XV – XVII в.». Ніхто не зрозумів про що йдеться в книзі, але визнали її контрреволюційною.

Судова справа тяглася недовго. Уже 15 березня 1931 року Куделя Трохим Омелянович був засуджений до 5 років тюремного ув'язнення і 5 років висилки з позбавленням усіх прав. У встановлений законом термін, він подав касаційну скаргу, але йому відмовили в перегляді справи. Реабілітували його тільки 24 жовтня 1991 року.

А Палажка з колгоспу все ж вийшла.

Справа непокірного матроса

Часом невдоволення радянською владою охоплювало армію й флот, які повинні були захищати цю саму радянську владу. Доведені до відчаю військові повставали. Показовою є справа халявинця Кузьменка Сергія Тимофійовича 1897 року народження.

17 липня 1943 року перебуваючи на службі в РК ВМФ при Тихоокеанському флотському екіпажі він був заарештований за звинуваченням в антирадянській агітації. Офіційна постанова на арешт свідчила: «24 мая 1943 года в казарме личного состава на заводе 202 сказал: «В РККА бардак, нет порядка, нас считают за собак, работать заставляют, а кормить как придется. 25 мая 1943 года увидев бойца в лаптях сказал: Вот видите в чем обут, это ними Советский Союз догоняет Америку. Смешно говорить, Америка технически оснащенная страна, там всего имеется в достатке, даже нас Америка кормит, а нам говорят, что мы Америку догоняем, где там нам ее в лаптях догнать»[24].

Коли почали «проводити слідчі дії» «виявили» й інші його «злочини». У різних місцях він говорив: «Ленин вел хитрую политику во время революции – обещал все крестьянам. А если бы знали тогда крестьяне, что жизнь будет у них такая, колхозы никогда не существовали бы. Советская власть не была бы

---

[23] ГДА СБ України, м. Чернігів.-спр.15397-п, С.5

[24] ГДА СБ України в м. Чернігів, - спр. 15043-п, С.1

завоевана»[25]; «У меня дома тоже есть тома Ленина. Я их все перечитал и сделал вывод, что там почти половина брехни, одни красные слова, которые никому не нужны»[26].

Слідство закінчилося 06 серпня 1943 року. 13 серпня 1943 року відбувся суд. 17 серпня 1943 року було винесено вирок – 6 років Виправних Трудових Таборів, позбавлення громадянських прав на 3 роки. Реабілітували Кузьменка Сергія Тимофійовича 30 серпня 1991 року за наказом військового прокурора Тихоокеанського флоту м. Владивосток РФ.

Справа хуторянина

Першков Євграф Назарович народився 1878 року в м. Левков Житомирської області, але в дитинстві приїхав на постійне проживання в х. Шевченка Полуботківської сільської ради. Його батькам вдалося зібрати господарство, достатньо велике для того, щоб їх вважали кулаками. Син працював на землі своїх батьків й з того мав прибуток. Коли почалася Перша світова війна він був призваний на фронт. Але повоювати йому не вдалося, в одному з перших боїв Євграф потрапив у німецький полон, де і перебував до 1918 року.

Згодом він свідчив: «Будучи в плену в Германии, я с 1915 года перешел в украинские лагеря, где до 1918 года нас обрабатывали в шовинистическом национально-украинском духе. К нам в лагеря приезжали студенты и другие интилигенты-галичане и вели среди нас украинско-самостийническую пропаганду. Помню, что из «СВУ» приезжали профессора Беспалько и Миколаевич и генерал Скоропадский… Я был в 8 «Сичевом полку» … Вместе со мной в «сичевиках» был Веклич Роман Игнатьевич. В конце апреля 1918 года приехал домой в х. Шевченка. У меня начали активизироваться настроения враждебные к Соввласти. В 1931 году меня раскулачили, забрали все имущество, выселили из хаты за невыполнения твердого задания в 70 пудов зерна. Но 50 пудов я выполнил. Это еще вызвало большую озлобленность против Соввласти. Потом я вступил в контрреволюционную организацию»[27].

Заарештували Першко Є.Н. наприкінці грудня 1932 року за звинуваченням в участі в контрреволюційній організації (ст. 54-11 УК УССР). Судове слідство було недовге. Допитали кілька свідків, які «підтвердили» антирадянську діяльність Євграфа Назаровича. Полуботківська сільська рада теж видала різко негативну характеристику на звинуваченого. Цього виявилося достатньо для того,щоб засудити людину до вищої міри покарання – розстрілу. 29 квітня 1933 року вирок був приведений у виконання.

Реабілітували Першко Євграфа Назаровича тільки у 1989 року.

---

[25] *Там же, С.15*

[26] *Там же, С.29*

[27] *ДАЧО,ф. Р. 8840, оп.3, спр.9060,с. 204-205*

Хмільницька сільська рада

(села Хмільниця, Рябці, Рижики, Рівнопілля)

Аб(в)рамов Василь Миколайович, 1888 р.н., с. Нядра, Румунія, румун, освіта початкова. Проживав у с. Рижики Чернігівського р-ну, одноосібник. Заарештований 07.01.1938 р. За постановою особливої наради при НКВД СРСР від 22.02.1938 р. за проведення контрреволюційної діяльності ув'язнений до ВТТ на 10 років. Реабілітований 11.09.1989 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.9189) (РІ, кн.2, с.596, 601).*

Атрощенко Василь Наумович, 1875 р.н., с. Рябці Чернігівського р-ну, українець, малописьменний. Проживав у с. Рябці, одноосібник. Заарештований 13.06.1932 р. за ст.54-10 ч.1 КК УСРР. Рішення по справі відсутнє. Реабілітований 28.03.1997 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.1332) (РІ, кн.2, с.636).*

Атрощенко Григорій Іванович, 1904 р.н., с. Хмільниця Чернігівського р-ну, українець. Малописьменний. Проживав у с. Хмільниця, одноосібник. Заарештований 17.02.1931 р. за ст.54-10 ч.1 КК УСРР. 15.06.1931 р. справу припинено. Включений в загальну операцію по вилученню куркулів. Реабілітований 25.03.1996 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.410) (РІ, кн.2, с.637).*

Атрощенко Олександр Іванович, 1893 р.н., с. Хмільниця Чернігівського р-ну, українець. Проживав у с. Хмільниця, одноосібник. Заарештований 17.02.1931 р. за ст.54-10 ч.1 КК УСРР. 15.06.1931 р. справу припинено. Реабілітований 25.03.1996 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.410) (РІ, кн.2, с.637).*

Атрошенко Федір Олександрович, 1922 р.н., с. Хмільниця Чернігівського р-ну. Проживав за місцем дислокації 23 оучтп, молодший сержант. Заарештований 11.06.1942 р. за ст.ст.58-1 «б», 58-10 ч.2, 58-11 КК РРФСР. За вироком ВТ Казанського гарнізону від 12.08.1942 р. за ст.58-10 ч.2 КК РРФСР засуджений до позбавлення волі на 7 років. Помер 28.02.1943 р. у тюрмі. Реабілітований 15.05.1963 р. *(ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр.8921-п) (РІ, кн.2, с.637).*

Герасименко Кирило Борисович, 1893 р.н., с. Рябці Чернігівського р-ну, українець, малописьменний. Проживав у с. Рябці, одноосібник. Заарештований 04.04.1933 р. за ст.54-10 КК УСРР. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 01.06.1933 р. справу припинено. Реабілітований 24.12.1997 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.6890) (РІ, кн.4, с.281).*

Гончар Василь Петрович, 1910 р.н., с. Рижики Чернігівського р-ну, українець, освіта середня. Проживав у с. Рижики, вчитель. Заарештований 17.02.1945 р. За вироком ВТ військ НКВД по Чернігівській області від 30.04.1945 р. за ст.54-10 ч.2 з санкції 54-2 КК УРСР засуджений до

позбавлення волі на 10 років. Реабілітований 23.11.1992 р. *(ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр.15923-п) (РІ, кн.4, с.323).*

Дорошенко Іван Васильович, 1889 р.н., с. Рябці Чернігівського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Рябці, візник. Заарештований 13.02.1933 р. За постановою судової трійки при Колегії ГПУ УСРР від 15.05.1933 р. за ст.54-11 КК УСРР ув'язнений до концтабору на 10 років. Реабілітований 26.08.1989 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.8733–8747) (РІ, кн.4, с.507).*

Жабинський Василь Миколайович. 1894 р.н., с. Рябці Чернігівського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у м. Чернігів, чорноробочий. Заарештований 03.03.1933 р. за ст.54-10 КК УСРР. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 10.05.1933 р. справу припинено. Реабілітований 30.01.1998 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.7378) (РІ, кн.5, с.50).*

Жабинськiй Олексій Ілліч, 1911 р.н., с. Рябці Чернігівського р-ну, українець, освіта середня. Проживав за місцем служби, старший сержант. Заарештований 16.10.1943 р. За вироком ВТ 61-ї армії від 29.11.1943 р. за ст.58-1 «б» КК РРФСР засуджений до позбавлення волі у ВТТ на 10 років. Реабілітований 26.06.1956 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.2138) (РІ, кн.5, с.50).*

Жабинський Семен Михайлович, 1903 р.н., с. Рябці Чернігівського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Рябці, одноосібник. Заарештований 10.06.1932 р. за ст.54-10 КК УСРР. 28.07.1932 р. справу направлено прокурору на припинення. Рішення по справі відсутнє. Реабілітований 25.02.1997 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.1178) (РІ, кн.5, с.50).*

Жабинський Тихін Павлович, 1889 р.н., с. Рябці Чернігівського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Рябці, завгосп колгоспу. Заарештований 22.04.1940 р. За вироком судової колегії Чернігівського облсуду від 30.07.1940 р. за ст.54-10 ч.1 КК УРСР засуджений до позбавлення волі на 3 роки. Реабілітований 17.06.1992 р. *(ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр.839-п) (РІ, кн.5, с.50).*

Жабинський Федір Андрійович, 1886 р.н., с. Рябці Чернігівського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Перепис Добрянського (нині Городнянського) р-ну, вантажник. Заарештований 04.05.1933 р. за ст.ст.54-2, 54-11 КК УСРР. 17.08.1933 р. справу припинено. Реабілітований 26.02.1998 р. *(ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр.9909-п) (РІ, кн.5, с.50).*

Захарченко Онисія Романівна, 1895 р.н., с. Хмільниця Чернігівського р-ну, українка, малописьменна. Проживала у с. Хмільниця, службовець. Заарештована 10.11.1941 р. За вироком ВТ 1 гв.мс Московської дивізії від 16.11.1941 р. за ст.58-10 ч.2 з санкції 58-2 КК РРФСР засуджена до позбавлення волі на 7 років. За ухвалою ВТ Західного фронту від 29.11.1941 р.

вирок скасовано, справу закрито, з-під варти звільнена *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.605) (РІ, кн.5, с.118).*

Захарченко Петро Костянтинович, 1913 р.н., с. Хмільниця Чернігівського р-ну, освіта початкова. Проживав у с. Полуботки Чернігівського р-ну, візник. Заарештований 27.04.1932 р. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 29.10.1932 р. за ст.54-10 КК УСРР висланий до Північного краю на 3 роки. Реабілітований 20.06.1989 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.6668) (РІ, кн.5, с.119).*

Лєсницький Павло Миколайович, 1903 р.н., м. Ковель Ковельського р-ну Волинської області, українець, освіта початкова. Проживав у с. Рябці Чернігівського р-ну, голова колгоспу. За постановою особливої наради при НКВД СРСР від 04.12.1937 р. за проведення контрреволюційної діяльності ув'язаний до ВТТ на 10 років. За постановою особливої наради при НКВД СРСР від 23.11.1939 р. термін покарання знижено до 3 років позбавлення волі у ВТТ. Реабілітований 01.08.1989 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.8513) (РІ, кн.6, с.248).*

Лісницька Євдокія Михайлівна, 1898 р.н., с. Мизове Ковельського повіту Волинської губернії, Польща (нині Старовижівського р-ну Волинської області), українка, неписьменна. Проживала у с. Рябці Чернігівського р-ну, домогосподарка. 19.11.1937 р. взята на підписку про невиїзд як член сім'ї зрадника Батьківщини. 04.01.1938 р. справу припинено. На час другого арешту – колгоспниця. 27.12.1937 р. взята на підписку про невиїзд. За постановою трійки при УНКВД по Чернігівській області від 21.09.1938 р. за проведення антирадянської агітації віддана під гласний нагляд міліції по місцю проживання на 3 роки. Реабілітована 21.06.1989 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.188, 2199) (РІ, кн.6, с.275).*

Макаренко Анастасія Іванівна, 1906 р.н., с. Хмільниця Чернігівського р-ну, українка, освіта початкова. Проживала у с. Хмільниця. Домогосподарка. Заарештована 17.02.1931 р. За постановою від 15.06.1931 р. за ст.54-10 ч.1 КК УСРР включена в загальну операцію по вилученню куркулів. Реабілітована 25.03.1996 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.410) (РІ, кн.6, с.338).*

Макаренко Євгенія Пилипівна, 1892 р.н., с. Хмільниця Чернігівського р-ну, українка, освіта початкова. Проживала у с. Хмільниця, домогосподарка. Заарештована 17.02.1931 р. за ст.54-10 ч.1 КК УСРР. 15.06.1931 р. справу припинено. Реабілітована 25.03.1996 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.410) (РІ, кн.6, с.338).*

Макаренко Євдокія Іванівна, 1892 р.н., с. Хмільниця Чернігівського р-ну, українка, освіта початкова. Проживала у с. Хмільниця, домогосподарка. Заарештована 17.02.1931 р. За постановою від 15.06.1931 р. включена в загальну операцію по вилученню куркулів. Реабілітована 25.03.1996 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.410) (РІ, кн.6, с.338).*

Макаренко Євлампія Іонівна [Іванівна], 1900 р.н., с. Хмільниця Чернігівського р-ну, українка, малописьменна. Проживала у с. Хмільниця,

домогосподарка. Заарештована 08.09.1937 р. За постановою трійки при УНКВД по Чернігівській області від 14.11.1937 р. за проведення антирадянської агітації ув'язнена до ВТТ на 8 років. Відбувала покарання в Онезькому ВТТ. Реабілітована 20.08.1966 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.7958) (РІ, кн.6, с.339).*

Макаренко Іван Якович, 1865 р.н., с. Хмільниця Чернігівського р-ну, українець, малописьменний. Проживав у с. Хмільниця, одноосібник. Заарештований 17.02.1931 р. За постановою від 15.06.1931 р. за ст.54-10 КК УСРР включений в загальну операцію по вилученню куркулів. Реабілітований 25.03.1996 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.410) (РІ, кн.6, с.339).*

Макаренко Кирило Мойсейович, 1893 р.н., с. Хмільниця Чернігівського р-ну, українець, малописьменний. Проживав у с. Хмільниця, одноосібник. Заарештований 02.03.1931 р. За постановою від 15.06.1931 р. за ст.54-10 КК УСРР включений в загальну операцію по вилученню куркулів. Реабілітований 25.03.1996 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.540) (РІ, кн.6, с.340).*

Макаренко Наум Іванович, 1898 р.н., с. Хмільниця Чернігівського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Хмільниця, одноосібник. Заарештований 17.02.1931 р. За постановою від 15.06.1931 р. за ст.54-10 ч.1 КК УСРР включений в загальну операцію по вилученню куркулів. На час другого арешту – мешканець м. Чернігів, тесля. Заарештований 21.12.1937 р. За постановою трійки при УНКВД по Чернігівській області від 27.12.1937 р. за проведення антирадянської агітації застосована ВМП. Розстріляний 07.01.1938 р. у м. Чернігів. Реабілітований 25.03.1996 р., 08.02.1960 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.410, 4325) (РІ, кн.6, с.340).*

Макаренко Павло Микитович, 1882 р.н., с. Хмільниця Чернігівського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Хмільниця, штукатур. Заарештований 05.01.1933 р. За постановою «трійки» при Колегії ГПУ УСРР від 15.05.1933 р. за ст.54-11 КК УСРР ув'язнений до концтабору на 5 років. На час другого арешту – мешканець м. Чернігів, чорно робочий. Заарештований 29.10.1937 р. За постановою «трійки» при Колегії ГПУ УСРР від 15.11.1937 р. за проведення антирадянської агітації застосована ВМП. Розстріляний 19.11.1937 р. у м. Чернігів. Реабілітований 19.06.1967 р., 28.07.1956 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.8733–8747, 2097) (РІ, кн.6, с.341).*

Макаренко Павло Олександрович, 1912 р.н., с. Хмільниця Чернігівського р-ну, українець, малописьменний. Проживав у с. Хмільниця, одноосібник. Заарештований 17.02.1931 р. За постановою від 15.06.1931 р. за ст.54-10 ч.1 КК УСРР включений в загальну операцію по вилученню куркулів. Реабілітований 25.03.1996 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.410) (РІ, кн.6, с.341).*

Макаренко Семен Пилипович, 1902 р.н., с. Хмільниця Чернігівського р-ну, українець, письменний. Проживав у с. Чернігів, бондар. Заарештований 13.06.1932 р. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від

29.10.1932 р. за проведення контрреволюційної діяльності висланий до Північного краю на 3 роки. Реабілітований 21.06.1989 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.6669) (РІ, кн.6, с.342).*

Макаренко Тихон Федорович, 1899 р.н., с. Хмільниця Чернігівського р-ну, українець, малописьменний. Проживав у с. Хмільниця, сторож. Заарештований 06.10.1943 р. За постановою особливої наради при НКВД СРСР від 08.04.1944 р. за ст.58-1 «а» КК РРФСР ув'язнений до ВТТ на 5 років. Реабілітований 23.02.1994 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.540, 12020) (РІ, кн.6, с.342).*

Новожилов Віталій Федорович, 1897 р.н., м. Каліш Великопольського воєводства, Польща, українець, освіта незакінчена вища. Проживав у с. Киселівка Менського р-ну, священик. Заарештований 14.06.1927 р. За постановою особливої наради при Колегії ОГПУ від 24.02.1928 р. за ст.58-10 КК РСФРР висланий на Урал на 3 роки. За постановою особливої наради при Колегії ОГПУ від 22.06.1928 р. звільнений достроково. На час другого арешту – мешканець м. Борзна Борзнянського р-ну. Заарештований 23.12.1932 р. За постановою судової «трійки» при Колегії ГПУ УСРР від 17.04.1933 р. за ст.54-11 КК УСРР ув'язнений до концтабору на 5 років. На час третього арешту – мешканець с. Хмільниця Чернігівського р-ну. Заарештований 30.12.1936 р. За постановою особливої наради при НКВД СРСР від 07.06.1937 р. за ст.54-10 КК УРСР позбавлений волі на 5 років. За постановою трійки при УНКВД по Курській області від 01.02.1938 р. застосована ВМП. Розстріляний 13.02.1938 р. у м. Курськ. Реабілітований 28.07.1989 р., 28.08.1989 р., 04.08.1989 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.8085, 8781, 9534) (РІ, кн.6, с.575).*

Олійник Маргарита Данилівна, 1910 р.н., с. Рябці Чернігівського р-ну, українка, освіта середня. Кандидат в члени ВКП(б). Проживала у с. Рябці, трактористка. Заарештована 16.10.1943 р. за ст.54-1 «а» КК УРСР. 01.02.1945 р. справу припинено. Реабілітована 31.10.1997 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.4503) (РІ, кн.6, с.605).*

Отрощенко Петро Якович, 1892 р.н., с. Рябці Чернігівського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав за місцем дислокації 39 оробб, червоноармієць. Заарештований 04.11.1941 р. За вироком ВТ МВО від 08.11.1941 р. за ст.58-10 ч.2 з санкції ст.58-2 КК РРФСР засуджений до позбавлений волі у ВТТ на 10 років. Реабілітований 28.05.1998 р. *(ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр.17540-п) (РІ, кн.6, с.640).*

Сидоренко Макар Іванович, 1896 р.н., с. Хмільниця, українець, працював у Чернігівському облбудтресті, репресований 1933 р., реабілітований 1967 р. *(ШК. – 1990. – 1 грудня).*

Ярош Михайло Іванович, 1877 р.н., с. Хмільниця, українець, різноробочий, репресований 1937 р., реабілітований 1989 р. *(ШК. – 1990. – 1 грудня).*

Ганна Ковальчук

Покарана за зневіру в перемогу Радянського Союзу та невдоволення радянською владою

Захарченко Онисія Романівна, 1895 р. н., проживала в с. Хмільниця Чернігівського району, українка, малописьменна, походила з родини робітників, працювала сторожем у школі.

Заарештована 10 листопада 1941 року. «Приговором Военного Трибунала 1 Гвардейской мото-стрелковой Московской дивизии от 16 ноября 1941 года по ст. 58-10 ч. II УК РСФСР осуждена на семь лет лишения свободы в ИТЛ с поражением в правах на три года, без конфискации имущества». [1] Такий вирок Онисія Іванівна отримала за те, що 27 жовтня 1941 року у себе вдома серед командирів та червоноармійців «высказывала контрреволюционные измышления пораженческого характера. Возводила клевету на проводимые мероприятия советской власти».

Зі слів підсудної стає відомо, що своїми розмовами ніяких контреволюційних цілей вона не мала і невдоволення щодо радянської влади у неї не було. Про сказане нею говорила так: «Человек я отсталый, отсюда у меня получилось так, что я сама не рада, сказала я не ладно. Но прошу учесть, что у меня три сына в Красной Армии и если они узнают, что я попала под суд Военного Трибунала, на них тоже может повлиять. Я прошу суд вынести мне приговор, как женщине отсталой – смягчающий.».

В протесте Зам. Председателя ВТ Західного фронту просить примінити щодо Захарченко ст. 53 УК РСФСР, замінити їй вирок умовною мірою покарання так як: «антисоветские разговоры со стороны Захарченко были допущены ей вследствии ее малограмотности, что до этого случая подобных явлений за ней не замечалось, а также учитывая и то, что три сына Захарченко в настоящее время находятся в рядах Красной Армии». В результаті було визнано, що «она не является лицом опасным для общества». Відповідно ст. 429, 413 УПК РССР і Наказом Президіума Верховної Ради Союзу ССР від 11 серпня 1941 року, Військовий Трибунал постановив: «Приговор ВТ в отношении Захарченко Анисии Романовны отменить и дело о ней на основании ст. 8 УК РСФСР дальнейшим производством прекратить, освободив ее из-под стражи». За ухвалою ВТ Західного фронту від 29.11. 1941 року вирок скасовано, справу закрито, з-під варти звільнена. Реабілітована 4 жовтня 1955 року *(Держархів Чернігівської області, справа №605, арк. 1-6).*

За прагнення повернутися на Батьківщину – 10 років неволі

Аврамов Василь Миколайович 1888 р. н., народився в селі Видрі, Румунія, румун, освіта початкова, безпартійний, селянин-одноосібник. Проживав у селі Рижики Рябцівської сільської ради. Звинувачений в поширенні антирадянської

агітації та в підтримці письмового зв'язку з родичами, які жили в Румунії. Заарештований 07.01. 1938 р. за ст. 54-10 ч. І КК УСРР.

«На основании изложенного и руководствуясь ст. ст. 143, 145 и 156, УПК УССР, мерой пресечения способов отклонения от суда и следствия в отношении обвиняемого Аврамову В. Н. принять содержание под стражей в Черниговской тюрме» [2]. З анкети заарештованого видно, що він походив з селян-бідняків, батько мав землі 2 га, корову й коня. За соціальним становищем Аврамов В. М. селянин-одноосібник, до революції – селянин, після – селянин-бідняк, мав землі 1 га та корову. Рябцівська сільська рада видала на обвинуваченого справку в якій йшлося про таке: «Одноосібник проживав в селі Рижиках приблизно з 1924 року. Крім того займався бондарством, весь час свого перебування в Рижиках має невдоволення до Радянської влади, а саме весь час систематично не сплачує державних податків. Крім того займається агітацією серед одноосібників і деяких колгоспників про несплату податків, а також можна чути про вираження проти Радянської влади, про що свідчать Голова сільської ради і секретар». З протоколу допита стає відомо, що Аврамов до СРСР прибув в 1914 році як військовополонений австрійської армії. Був направлений до Сибіру в Ново-Миколаївськ, де пробув до 1916 року, після чого переїхав на Чернігівщину. В 1928 році звертався в іноземний відділ Чернігівського виконкому по питанню виїзду за кордон, але йому було відмовлено. Він писав своєму синові в Румунію, щоб викликав його звідти, але син йому відмовив через нестачу коштів. Слідство звинувачувало в тому, що Аврамов «проводил антисоветские разговоры среди крестьян, восхвалял буржуазные порядки заграницей и требовал документы о выезде за границу». Зі слів обвинуваченого: «В 1935 году, когда сельский совет требовал чтобы я уплатил с/х налог, то я говорил в присутствии представителей с/с и крестьян, что на меня как на иностранца не должны налогать налоги и я говорил, чтобы мне выдали документы о выезде за границу и что там за границей военнопленные живут лучше, чем мы здесь, там их никто не обижает как нас». Щодо зв'язків з родичами в Румунії обвинувачений стверджував, що до 1924 року підтримував з сином письмовий зв'язок, який мав сімейний характер. В 1933 році двічі звертався в іноземний відділ Чернігівської міськради по питанню звільнення від оплати податків, також піднімав питання виїзду за кордон. Слідство цікавило питання, як саме обвинувачений планує сплачувати заборгованість по податках. На що була така відповідь: «Из данной задолженности я расчитывал выйти путем развития свого с/х, т.е. разведения коров, свиней из чего можно будет выплачивать налог и самому хорошо жить». В колхоз вступать я не хотел, потому что в колхозе народ живет гораздо хуже чем я, они получают на трудодень от 100 грамм, а я все же зарабатываю от своей специальности да еще земли десятину имею и живу лучше их». Звинувачували Василя Миколайовича, що він їздив до консульства, щоб отримати дозвіл на виїзд за кордон в Румунію, але він це заперечував і розповів, що «однажды в 1934 году, будучи на базаре в г. Чернигов, ко мне подошел военнопленный

Румунии, который проживает в с. Суличевка. Он тоже хотел уехать за границу, но это никаких результатов не имело».

Зі свідчень свідка: «Аврамов, будучи единоличником настроен к Сов. власти крайне враждебно, расспространяет провакационные слухи о тяжелой жизни в СССР и восхваляет жизнь за границей, в этом году совершенно отказался платить налоги. Заявил: дайте мне документы, я поеду за границу на свою Родину, не хочу я больше платить никакие налоги, за границей жизнь лучше, народ живет в полном достатке, а тут все мучаются. Не хочу я получать ваши килограммы». Слідство звернуло увагу й на той факт, що зі слів свідків Василь Миколайович розповідав серед селян антирадянські анекдоти: «В советской власти мешок порвался и разгубил весь хлеб, а потому вам хлеба нет», а перед выборами он ставил вопросы такого характера: «А как же за Сталина будем голосовать или его будут снимать?», «Говорят, что в бюлетне кого хочешь, того можно вычеркивать, а как же их вычеркивать, когда там записан один только человек?» Сам же Василь Миколайович стверджував, що таких анекдотів він не розповідав, визнав, що висказував невдоволення радянською владою і життям в ті часи, а також прагнув повернутися на Батьківщину. Міра покарання була наступна: «Аврамова Василия Николаевича – за к.-р. деятельность заключить в исправ-трудлагерь сроком на десьть лет, сч. срок со дня ареста». Реабілітований 11.09. 1989 р. *(Держархів Чернігівської області справа № 9189, арк. 3, 8, 12, 14, 15, 18, 21-23).*

Покарані за невдоволення радянською владою і небажання вступати до колгоспів

Жабинський Семен Михайлович, 1903 р. н., с. Рябці Чернігівського району, українець, освіта початкова. Проживав у селі Рябці, одноосібник. З довідки виданої Рябцівською сільською радою в 1932 році стає відомо, що до революції 1918 року мав землі та лісу 40 га. Господарство вів разом з батьком. Землі орендної та підсобних підприємств не мав. Зі складного сільсько-господорського реманенту мав молотарню і січкарню, 6 голів великої худоби. В 1930-1931 роках, але до моменту розкуркулення або продажу мав землі надільної 8-10 га, сільськогосподарських підприємств не мав, з с/г реманенту мав молотарку, січкарку, віялку, а також мав 3 голів великої худоби. Розкуркулений в 1932 році. Виселено в 1932 році й майно передано колгоспу за несплату податків. Звинувачений в поширенні антирадянської агітації, «направленной к срыву всех мероприятий, проводимых Соввластью на селе». Заарештований 10.06.1932 року за ст. 54-10 УК УССР. «На основании ст. ст. 142 и 144 и, руководствуясь ст. ст. 145 и 156 УПК, мерой пресечения способов отклонения от суда и следствия в отношении обвиняемого Жабинского С. М. принять содержание под стражей в Черниговском Допре» [3]. Зі слів свідків стає відомо, що в листопаді 1931 року Жабинський Семен біля вітряка говорив селянам про значне погіршення життя після колективізації: «Будете пухнуть с голода, так как руководителей нашлют,

которые и будут считаться хозяевами, а все остальные селяне рабами, работая и день и ночь не разгибая спины, есть не будете, что хочется, а то, что дадут, забудут тогда селяне вкус сала и масла со сметаною, а будут есть глевак с солью и запивать водой». Інший свідок слідству розповів, що в перших числах січня 1932 року у дворі Рябцівської сільради зібралось багато селян, більшість індивідуальників. На зібранні вирішувалось питання посів плану 1932 року і розподіл посіву кожного двору. Жабинський Семен заявив, що землі засівати не буде, якщо сільрада не дасть йому зерно, бо «урожай коммунисты в этом году снимут еще с пня и если посеять хлеб сейчас, то значит, нужно летом голодать, так лучше семена все съесть, а осенью пойти куда-нибудь на работу в Чернигов». Одна жінка доповіла, що обвинувачений висміював селян, які навіть в свята працюють на комуністів поки ті відпочивають. «Крестьянин целое лето трудится, а в результате босый, голый и голодный, а на юге Украины так коммуниисты ободрали колхозников, что уже пухнут с голоду, рады не только макухе, но тырсе и собачине, почему бросили все, а тепер старцуют». За такі висловлювання Жабинського Семена Михайловича нарекли в селі «социально опасным». Міра покарання була така: «направить в СПО Киевского Облотдела ГПУ для направления в Особсовещание при Коллегии ГПУ УССР с ходатайством о высылке его, Жабинского Семена Михайловича в Северный край сроком на 5 лет. Содержащегося под стражей в Черниговском Допре Жабинского Семена Михайловича зачислить с содержанием за Киевским Облотделом ГПУ».

28 липня 1932 року було вирішено, що слідством не було зібрано достатньо даних для передачі його до суду, тому за ст. 197 ч. 2 слідче діло за №30 направити Київському Обласному прокурору НП на припинення. Жабинського Семена Михайловича було звільнено з під охорони. Рішення по справі відсутнє. Реабілітований 25 лютого 1997 року. *(Держархів Чернігівської області, справа № 1178, арк. 1, 5, 6, 7, 10).*

Атрощенко Василь Наумович, 1875 р. н., с. Рябці Чернігівського району, українець, малописьменний. Проживав у с. Рябці, одноосібник. З довідки виданої Рябцівською сільською радою в 1932 році стає відомо, що до революції 1918 року мав землі та лісу 20 га. Землі орендної та підсобних підприємств не мав. Складного сільгосподарчого реманенту не мав, худоби великої 6 голів. В 1930–1931 роках, але до моменту розкуркулення або продажу мав землі надільної 10–20 га, сільськогосподарських підприємств не мав, з с/г реманенту мав молотарку, січкарку, віялку, а також мав 3 голів великої худоби. Розкуркулений в 1932 році за невиконання завдання. «Проводив агітацію проти колгоспу, для селян являється соціально опасним». [4] З характеристики виданої сільською радою стає відомо, що Василь Наумович відхилявся від сплати налогів, за це було продано його господарство. «А також весь час вів шалену агітацію проти колективізації серед селян». Звинувачений в поширенні антирадянської агітації, «направленной к срыву всех мероприятий, проводимых Соввластью на селе».

Заарештований 13.06. 1932 р. за ст. 54-10 ч. 1 КК УСРР. «На основании ст. ст. 142 и 144 и, руководствуясь ст. ст. 145 и 156 УПК, мерой пресечения способов отклонения от суда и следствия в отношении обвиняемого Атрощенка В. Н. принять содержание под стражей в Черниговском Допре». Свідки слідству доповіли, що в листопаді 1931 року Атрощенко Василій під час зібрання у школі, де вирішувалось питання по хлібозаготівлі виступив і заявив : «До каких вы пор будете мучить селян, обкладывать непосильними налогами, только и знай, что слышишь, давай кулак, деньги скот, а сами знаете, что кулаков у нас нет, потому что землю мы поделили поровну». Підбурював селян не здавати зерно і казав, що з цілим селом ніхто б нічого не зробив. Зі слів свідків: говорив селянам, що «сколько селяне ни будут работать, то это не для себя и что урожай коммунистами будет конфискован осенью еще с пня, а селяне останутся голодними и будут есть котов и собак, как на юге Украины». Говорив також, що колективцем бути погано, бо на півдні їздять загони, які розганяють колгоспників по домівках, забороняють сіяти хліб, а того хто не слухається – вбивають, а зерно забирають, а ще говорив, що скоро буде війна.

Виходячи з вище сказаного було вирішено Атрощенка Василя Наумовича «направить в СПО Киевского Облотдела ГПУ для направления в Особсовещание при Колеги ГПУ УССР с ходотайством о высылке его в Северный Край сроком на 5 лет. Содержащегося под стражей в Черниговском Допре гражданина Атрощенка Василия Наумовича зачислить содержанием за Киевским Облотделом ГПУ.

28 липня 1932 року було вирішено, що слідством не було зібрано достатньо даних для передачі його до суду, тому спираючись на ст. 197 ч. 2 за №708 направити Київському Обласному прокурору на припинення. Атрощенка Василя Наумовича було звільнено з-під охорони. Рішення по справі відсутнє. Реабілітований 28 березня 1997 року. *(Держархів Чернігівської області, справа № 1332, арк.. 1-5).*

Герасименко Кирило Борисович, 1893 р. н. с. Рябці Чернігівського району, українець, малописьменний. Проживав у с. Рябці, одноосібник. З довідки виданої Рябцівською сільською радою в 1932 році стає відомо, що до революції 1918 року мав землі 20 га та лісу 5 га. Землі орендної не мав, з підсобних підприємств мав молотарку. З складного сільгосподарчого реманенту мав віялку, січкарку, молотарку; худоби великої: 2 корови, 2 коня; мав 2 наймитів. В 1930-1931 роках, але до моменту розкуркулення або продажу мав землі надільної 8 га, займався торгівлею, з с/г реманенту мав січкарку, віялку, а також мав 2 корови та 2 коня. У нього в господарстві працював постійний наймит. У 1932 році майно було продано за несплату боргів державі. Розкуркулений в 1933 році. Виступав за експлуатацію найманої праці. Був під слідством за незаконну вирубку лісу. З характеристики Рябцівської сільської ради: «мав хату, клуню, 2 сараї, 2 комори. Ставлення його до Радянської влади було вороже» [5]. Звинувачений у тому що серед населення проводив антирадянську агітацію направлену до зриву

підготовчої роботи весняної посівної компанії. «Сам же Герасименко отказался от сортировки и засыпки семян, мативируя тем, что у него забрали семена в хлебозаготовку, план хлебозаготовок Герасименко не выполнил, прятал хлеб в землю, что было обнаружено бригадой сельсовета». Мірою покарання стало заслання на Північ строком на три роки. Заарештований 04.04.1933 р. за ст. 54-10 КК УСРР. «На основании ст. ст. 142 и 144 и, руководствуясь ст. ст. 145 и 156 УПК, мерой пресечения способов отклонения от суда и следствия в отношении обвиняемого Герасименка К. Б. принять содержание под стражей в Черниговском Допре».

Зі слів свідка: «Раскулачен за невыполнение хлебозаготовок, уклонялся от уплаты налогов, точно не знаю, где у него закопан хлеб в хате, или в клуне – но откопали, кажется 3 ямы с хлебом приблизительно около 35 пудов. Когда его раскулачили, то он говорил в моем присутствии крестьянам-единоличникам, чтобы они не сдавали хлебозаготовку и весной не сеяли». Про Кирила Борисовича свідок казав таке: «Был под следствием за порубку леса, не так давно говорил на улице крестьнам: «Дураки, что вы идете в колхоз работать на картежников, я сдохну, но в колхоз не пойду». З протоколу допита свідка: «Человек во всех отношениях неблагонадежный – агитировал крестьян не идти в колхоз и организованно не выходить в поле для весеннего сева, может умело разлогать массу, к Советской власти настроен враждебно. Возле свого дома в декабре месяце 1932 года говорил, что два года не сеял в поле, а только в огороде сеял чтобы чуть-чуть поддержать свою семью – ведь сколько не сей, то Советская власть заграбит все, вот вам пример, кто сеет, тот сдает в хлебозаготовку, а сам сидит голодный, также говорил лично мне: «брось, не сей, если бы ты вышел с колхоза, то не был бы голодный». Бригадиру по вилученню зерна у селян дав такі свідчення: «Герасименко Кирилл Борисович не выполнил хлебозаготовку, где при обыске было обнаружено в 5 ямах зерно-хлеб, картофель, полотно и много мелких вещей. Герасименко настроен антисоветски, ибо мне неоднократно на улице около его двора в декабре месяце 1932 года приходилось слышать, как он говорил: «Советская власть, что хочет, то и делает с беззащитным крестьянством, забирает последний хлеб и принуждает, чтобы люди с голода умирали».

З особистої справи Герасименка стає відомо, що в лютому 1933 року бригадою сільради у нього було знайдено хліб, закопаний в ямі, 8 пудів фасолі, 5 пудів ячменю, 13 пудів жита і 4 пуди чечевиці. Він відмовився виконувати план хлібозаготівлі, а також і від посівного плану. Серед населення активно проводив антирадянську агітацію, щоб зірвати посівну. В останніх числах лютого 1933 року підмовляв середняка-індивідуаліста Максименка Івана не всупати в колгосп, казав, що «если не будем сеять, Советская власть скорее погибнет». В березні 1933 року селянам казав: «не вступайте в колхоз, там будете работать на босоту, сеять в этом году не нужно, все равно грабители заберут» [8]

Герасименко Кирило Борисович винним себе в пред'явленому звинуваченні визнав частково, так він зізнався, що ховав зерно, не виконував хлібозаготівлі і відмовився від весняної посівної. З іншими звинуваченнями не згоден.

01.06.1933 року Кирила Борисовича з-під варти було звільнено і справу закрито. Реабілітований 24.12.1997 року *(Держархів Чернігівської області, справа № 6890, арк. 1, 5, 9-11, 13, 16, 18).*

Покарані за невдоволення радянською владою і небажання вступати до колгоспів

Жабинський Василь Миколайович, 1894 р. н., с. Рябці Чернігівського району, українець, освіта початкова. Батько до революції мав 14 дес. землі, хату, клуню, 2 хліва, комору, 2 коня, корову, 7 овець, 3 свиней. Після смерті батька в 1915 році все господарство від батька отримав у спадок. Всю землю обробляти сам не міг, тому наймав робітників. З довідки виданої Рябцівською с/р: «До Революції був куркуль, мав землі до 40 га, в 1931 році розкуркулений за несплату державних боргів, хлібозаготівлю. Мав 2 найманих робітників. До Рад. влади ставився вороже».[6]

Після розкуркулення з дружиною і матір'ю переїхав до Чернігова, працював різноробочим в Райсогосі. Пізніше був заарештований як куркуль. У в'язниці був 1,5 місяці, потім повернувся на попередню роботу і працював там до жовтня 1931 року. Потім працював на будівництві ветеринарної лікарні, з 1932 року на ПРБ-3 ст. Чернігів різноробочим. Заарештований 03.03.1933 року за ст. 54-10 КК УСРР. Звинувачений в поширенні антирадянської агітації на селі та серед працівників. Заарештований 03.03.1933 р. за ст. 54 II -10 УК УСРР.

Зі слів свідка: «После Революции вел агитацию среди селян против Советской власти, говорил: «смотри, до чего мы доживаем, что украинский народ голодает», также группировал вокруг себя кулаков и несознательную часть крестьян, которых направлял на срыв коллективизации и невыполнение хлебозаготовок, за что в 1931 году его раскулачили и лишили права голоса». Інший свідок дав такі свідчення: «Я его видел часто ездившим в Вяцков Хутор с гражданином Садовым из с. Петрушина. Как в последствии оказалось, что в Вяцковом Хуторе была повстанческая организация, которая была виявлена и ликвидирована, члены которой как Садовой были расстреляны в 1919 году, а Жабинский В. Н. как-то от ареста в тот момент ускользнул. Я считаю, что это закоренелый революционер, который использует всякие условия для подрыва Сов. власти». В справі підсудного можна прочитати й такі свідчення: «Имел постоянную рабочую силу: троих батраков и сезонных до 20 человек. На селе вел

систематическую антисоветскую агитацию. Высказывал недовольство Сов. властью». Жабинський Василь Миколайович у пред'явленому звинуваченні винним себе не визнав.

26 квітня 1933 року підсудному була пред'явлена міра покарання – вислати на Північ на 3 роки. 10 травня 1933 року було вирішено Жабинського Василя Миколайовича з-під варти звільнити і справу зупинити. Реабілітований 30.01.1998 р. (*Там само, справа № 7378, арк. 5-8).*

Захарченко Петро Костянтинович, 1913 р. н., с. Хмільниця Чернігівського району, українець, освіта початкова. Проживав у с. Полуботки Чернігівського району, візник. Після розкуркулення переїхав з родиною до м. Чернігова.

Заарештований 27.04.1932 р. за проведення агітації проти політичних сільсько-господарських кампаній за ст. 54-10 УК УРСР. Мірою покарання стало заслання на Північ строком на три роки.

Зі слів односельця: «Сын экспертника нашого села Захарченко Петр Костянтинович последние два года проживал в Чернигове, но до этого проживал в нашем селе. В декабре месяце был такой случай: Кезля Николай Иосифович шел с Захарченко Петром, доходя до канцелярии с/с Захарченко остановился – это был какой-то праздник, около с/с находилось много селян, которые шутя сказали: «Заходи, погрейся». Захарченко понял, что предлагают ему греться в его бывшем доме, ответил: «Весной погреем того, кто отобрал от нас этот дом и повыгонял нас из дому». В толпе народа стоял родственник Захарченка Петра Захарченко Федор Евстигнеевич. Обращаясь к нему, Захарченко сказал: «Готовься середняк, на днях и тебя выгонят из хаты, выгнали кулаков – теперь выгонят середняков, а потом загонят бедняков у колгоспы и заживут коммунисты, а народ будет пропадать» [7] .

Зі справки Полуботської с/р: «*Захарченко Петр Костянтинович 19 лет. Сын экспертника, кулака, отец имел до Революции 45 десятин земли. Предприятий не было, постоянных батраков 2 человека и сезонных до 20. Права голоса лишена вся семья как экспертников за эксплуатацию наймомной рабочей силы. Раскулачен в момент Революции, отчуждались земля, скот, в его пользовании после раскулачивания осталось 8 дес. земли, дом и прочие постройки, а также имел дом в Чернигове. Кроме того, имел молотарку, веялку и соломорезку*».

З протоколу допита обвинуваченого стає відомо, що народився Петро Костянтинович у с. Хмільниця, але батьки постійно проживали в с. Полуботки. У батька до революції було приблизно 30 дес. землі, були постійні робітники. Під час непу було таке господарство: хата. хлів, клуня, погріб, кінь, корова, 2 свині і 8 дес. землі. В 1924 році в Чернігові був придбаний будинок, де був постоялий двір. В 1930 році батько за к.-р. діяльність був висланий в Північний край на три роки. В цей час господарство було продане за несплату боргів, окрім будинку в м. Чернігові. В цьому будинку він і жив, працював на цегляному заводі, потім

займався промислами. З обвинуваченням не погоджувався: «Антисоветской агитацией я никогда не занимался и не занимаюсь. Примерно месяц тому назад, председателем с/с. в том числе и Боровиком Петром, который состоит членом сельсовета, у меня в Чернигове был проведен обыск. При этом обыске у меня было обнаружено муки 2 мешка, ржи 2 мешка, 1 мешок пшеницы и мясо. Рожь и пшеница принадлежит мне, мука – столяру Рипаю Никите, а мясо было спрятано Захарченко Иваном». Знайдені продукти представниками сільради Захарченко намагався переховати Реабілітований 20.06. 1989 р. *(Держархів Чернігівської області, справа № 7378, арк. 14, 18, 20).*

Макаренко Семен Пилипович, 1902 р. н., с. Хмільниця, Чернігівського району, українець, письменний, б/п. З довідки, виданої Хмільницькою сільською радою в 1932 році, стає відомо, що до революції 1918 року мав землі та лісу 63 га купованої та 12 га власної. Зі складного сільськогоспадорського ременанту мав молотарню і віялку, 8 голів великої худоби. В 1930-1931 роках, але до моменту розкуркулення або продажу землі орендної та надільної, сільськогосподарських підприємств не мав, з с/г ременанту мав молотарку і віялку, а також мав 8 голів великої худоби. Розкуркулений в 1930 році. Майно розпродано за несплату різних податків. Після розкуркулення проживав в м. Чернігів, працював бондарем. Звинувачений в поширенні антирадянської агітації, «направленной к срыву всех мероприятий, проводимых Соввластью на селе». Заарештований 13.06.1932 року за ст. 54-10 УК УССР.

Зі слів свідка: «Судился за срыв сборов и антисоветскую агитацию. В 1919 г. гр. Макаренко с другими куркулями враждебно относился к Соввласти и хлебом-солью встречал Деникина и все время поддерживал тесную связь с ним».[8] Про Макара Пилиповича казали й таке: «В январе месяце 1932 г., на улице села, возле церкви, Макаренко Семен говорил группе собравшихся селян, что в коллективе быть – это петля для бедного селянина, так как в колхозы идут только лодыри и не способные работать, благодаря чему у них нет и не будет хлеба и что коллективы будут существовать лишь до тех пор, пока будет кого раскулачивать, а затем колхозы распадутся и счастливые будут те, кто в колхозы не идет». Односельці на допитах розповіли, що Семен Пилипович переконував селян не вступати до колгоспів, адже вони там будуть кріпаками, запевняв, що він не вступатиме до колгоспу ні при яких обставинах, «потому что он хорошо видит, как селяне в Полтавской губернии в колхозах умирают с голода, где коммунисты от них хлебец побрали, а их кормят макухой, что в будущем году ожидать хорошего тоже нечего, так как земля в этом году останется незасеянной, потому что семян нет».

З вищесказаного Макаренко Семена Пилиповича визнали «социально опасным» і за постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 29.10.1932 р. вислали на Північ на 3 роки. Реабілітований 21.06.1989 р. *(Держархів Чернігівської області, справа № 669, арк. 5, 10).*

Справа «Мовісти»

«В 1937 г. при разработке центрального архива БУЧК-ГПУ-НКВД УССР, под архивным делом № 240/ 48960-1933 г. Черниговского Облотдела ГПУ по обвинению Богданова Ивана Михайловича, Панаєва Олександра Ивановича, Терейковского Евсея Николаевича и других, вего в количестве 42 человека, по ст. ст. 54-2 и 54-II УК УССР» [1].

В Чернігові по ініціативі купця Богданова І. та колишнього офіцера Панаєва А. в 1929 р. ніби-то була створена контрреволюційна організація, мета якої була – відокремлення України від СРСР і створення буржуазної «Української народної республіки». Керівництво організації прагло повернути капіталізм, визнати приватну власність на землю, фабрики, заводи, ліквідувати колгоспи і т. д. І ніби ця організація охопила Городнянський, Ріпкинський, Добрянський, Сновський, Чернігівський і ін. райони і м. Чернігів, маючи к.- р. повстанські групи в 119 населених пунктах цих районів. Слідством встановлено, що організаційне оформлення цих груп відноситься до 1929-30-их р. Керуюча «п'ятірка» (Богданов, Панаєв, Терейковський, Баптиданов, Кайтель) скликали в м. Чернігові наради активу, які проходили на постоялому дворі, який орендував Терейковський. Тут обговорювались плани подальшої контрреволюційної діяльності, керівники сільських контрреволюційних. груп розповідали про свою роботу й отримували накази. Активним учасником. організації був Дудукало Петро, який прибув у 1924 році з Польщі, де він закінчив спеціальну школу по підготовці повстанських організаторів. «В числе завербованных им лиц были Сидоренко М. И. и Макаренко П., ранее завербованные Терейковским. Через этих лиц Дудукало связывался с руководством Черниговской контррево-люционной. организации и установил с ним контакт» [2].

Сидоренко Макар Іванович, 1896 р. н., селянин села Хмільниця Чернігівського району, по соціальному становищу середняк, землі та лісу мав 6 га, худоби 4 голови, б/п, мав хату, корову. Розкуркулений не був. Знаходився в Чернігівському Допрі з 01.02.1933 р. Звинувачується за ст. 54-2 і 54-II УК УРСР в тому, що був учасником к.- р. повстанської організації, завербований в неї Терейковським, а потім Дудукало; мав зв'язок з к.-р. групою в с. Локнисте через Стасюка. Винним себе не визнав, підтвердив те, що в організацію був завербований Терейковським і Дудукало. Мірою покарання було ув'язнення до концтабору спочатку на 10 років, а потім на 3 роки в Північний край від 15 травня 1933 року.

Терейковський Євсей Миколайович дав такі свідчення: «Сидоренко Макар Іванович – раскулаченый кулак, ранее занимал разные должности в советских учереждениях. Завербовал я его в 1930 г. на заднем дворе. Как Макаренко, а также и Сидоренко, я поручал проводить работу по вовлечению в организацию нових лиц из числа недовольных Соввластью жителей с. Хмельница, но вовлекли они кого либо, или нет, я не знаю» [3]. З протоколу допита Макара Івановича стає відомо, що в армії він служив два роки унтер офіцером 330 Златоустівського

піхотного полку. В 1926-27 р. працював наглядачем в міліції. В 1929 році був головою сільради села Хмільниця, але з цієї посади був звільнений. В кінці грудня 1929 р. поїхав на базар в м. Чернігів. Потім пішов на постоялий двір Терейковського і той запросив його до своєї квартири. «В квартире Терейковского мы вели разговор контрреволюционного содержания, и основной темой разговоров в то время была коллективизация. В тот период времени Соввласть проводила ликвидацию кулачества как класса на основе сплошной коллективизации, и поэтому весь разговор велся в том духе, что Соввласть сейчас разоряет и грабит честных крестьян, забирает все имущество кулаков, честно работавших на Соввласть. Активизируя этот контрреволюционній разговор, я присутсвующим заявил, что частной собственности и кулацким хозяйствам в деревне настал конец.

После этого разговора перешли к конкретному разговору о контрреволюционной деятельности и Терейковский нам высказывал свою установку на то, что, власть на местах в сельраде недостаточно подготовлена к проведению мероприятий по организации колхозов, и этим надо воспользоваться для проведения на местах агитации контрреволюционного. содержания среди крестьян-середняков и бедняков и настроить их против колхозной системы. Доказывал, что если крестьянин-индивидуалист войдет в колхоз, то лишится своего собственного инвентаря, земли и имущества, будет работать не на себя, а на советских грабителей. Без кулаков Соввласти не обойтись, так как система колхозов является низменной и неустойчивой, в колхоз идут одни лодыри и лентяи, неспособные вести самостоятельно с/х. Наиболее активно в этом разговоре проявили себя кулаки Терейковский, Макаренко, Дудукало. Потом мы пришли к выводу о необходимости борьбы с Советской властью и Терейковский говорил, что он сейчас живет хорошо, и что его постоялый двор является местом сбора всех лиц недовольных Сооветской властью и сов. порядками, где и происходят все обсуждения вопросов о недовольствах на эту власть и обсуждаются методы борьбы с ней». «Будучи в то время обиженным Советской властью, за смещение с должности председателя сельсовета я разделял их недовольство и пользуясь своей неопытностью, они вовлекли меня членом своей организации, кроме того Терейковский меня предупредил, что счастлив я, что рассчитался с Советской властою и снят с должности председателя, а то в момент восстания меня постигла бы такая участь, как и всех советских работников и коммунистов. Конкретных заданий по вовлечению новых членов в организацию, Терейковский мне не поручал и никого я не вербовал. С тех пор с Терейковским не встречался и продолжение деятельности для меня контрреволюционной организации не известна» [4].

В січні 1933 р. Сидоренко вів розмову на політичну тему з Дудукало Петром Олександровичем. Вони познайомились на будівництві Брусилівського мосту. А в січні Дудукало перевіряв стан доріг, він обіймав посаду десятника дорожнього відділу при райвиконкомі. Перевірявши дороги, він приїхав до

Хмільниці, залишився на вечерю у Сидоренка. Говорили про міжнародне становище Польщі, її відношення до Радянського Союзу, можливий її наступ на Радянський Союз. Також Дудукало розповів про існування на території Чернігівщини к.-р. організації, яка готує збройне повстання проти радянської влади, а ще про людей, які допомагають йому у підготовці збройного повстання. Дудукало стверджував, що під час вечері Сидоренко був завербований ним у к.-р. В ході слідства винним себе Сидоренко М. І. не визнав.

Для перегляду справи послугувала заява Макара Івановича до НКВД УССР у 1962 році. «1933 г. 14 февраля органами НКВД был арестован, во время мого ареста при мне был портфель в котором было мое личное дело с документами с моей работы, поскольку работал 3 года в органах рабочей крестьянской милиции. Работал председателем Хмельницького с/с 3 года и 2 года секретарем. В момент моего ареста я работал десятником по стройтресту в Черниговском обл. стройтресте, причиной моего ареста послужило обвинение в участии в контрреволюционной. организации. Но я прошу розыскать мои документы и вернуть мне, ибо я имею 70 лет, мне государство обязано платить пенсию, а я не получаю, хоть я честным трудом работаю. На основании изложенного прошу вызвать меня на допрос, я детально объясню». [5] 19 листопада 1966 року у зв'язку з отриманою скаргою Прокурором Чернігівської області призначено повторне розслідування справи. Сидоренко участь в організації заперечив і пояснив, що йому нічого про її існування не відомо. В Чернігівському облгосархіві про існування контрреволюційної організації в 1930-33 роках на території Чернігівського і Ріпкінського районів нічого не відомо. Інших будь-яких доказів, які б підтверджували винність, в матеріалах справи за 1933 р. немає. Слідство проаналізувавши всі матеріали справи, зробило такий висновок, що Терейковський, Панаєв, Дудукало назвали прізвища людей, завербованих в к.-р. організацію всіх відомих їм по призвіщам людей, які проживали в Чернігівському та Ріпкинському районах, так як більшість з них в ті часи до кримінальної відповідальності притягнуті не були. «Из числа привлеченных по настоящему делу 41 человека, только 28 арестованных формально подтвердили свою принадлежность к контрреволюційної организации, не приведя конкретних фактов преступной деятельности, 13 человек не признали себя виновными» [6].

Свідчення окремих засуджених, які визнавали себе винними, були не конкретними і заперечливими. Слідство звернуло увагу й на той факт, що контрреволюційна організація по свідченням Терейковського, Панаєва, Дудукало мала ціль знищити радянську владу шляхом збройного повстання, але в ході слідчого діла зброя ні в кого не вилучалась. Справа по звинуваченню Сидоренка Макара Івановича була переглянута 19.06.1967 року Президіумом Чернігівського обласного суду. Справа була припинена за недоказанністю звинувачення.

Реабілітований 19.06.1967 р.

[1] – Держархів Чернігівської області, спр. № 8733, арк. 1

[2] – Там само, спр. № 8733, арк. 3

[3] – Там само, спр. № 8735, арк. 118
[4] –Там само, спр. № 8736, арк. 186-189
[5] – Там само, спр. №8747, арк. 7
[6] – Там само, спр. №8747, арк. 258

Дорошенко Іван Васильович, 1889 р. н., с. Рябці, Чернігівського району, українець, освіта початкова. Проживав у селі Рябці, хлібороб, по соціальному положенню – середняк, до революції мав 8 дес. землі, 3 шт. скота, працював візником, в 1930-31 г. майно розпродане за несплату боргів, б/п., служив в старій армії рядовим, в Червоній армії не служив, в 1922 році служив в Чернігівській міліції, служив у загонах «Синежупанщиков», прибув з полону з Німеччини в 1918 році в Україниу. До 1930 року працював у поштово-телеграфному відомстві різноробочим. В 1931-32 роках на електростанції в м. Чернігові і на залізниці. Знаходився в Чернігівському Допрі з 13.02.1933 р. Був звинувачений за ст. 54-2 і 54-II УК УРСР і 2-ою частиною 174-ст. УК в тому, що був учасником к.-р. повстанської організації, завербований в неї Дудукало. Мірою покарання було ув'язнення до концтабору на 10 років.

Зі слів Дудукала Петра Андроновича: «Завербовал его в январе-феврале месяце 1933 года во время поездки на его подводе из Чернигова в с. Рябцы где у него на квартире и обедал».[1] Про цю зустріч Дорошенко Іван Васильович розповів, що Дудукала він знає 3-4 роки, а зустрілись вони взимку на базарі і він попросив підвезти його до Рябців для огляду лісу на місцевості. По дорозі Дудукало розпвів, що «положение крестьян в настоящее время с каждым днем ухудшается, что Соввласть грабит и раскулачивает крестьян и против ее мы должны бороться всеми путями и средствами, но какими именно, он не сказал. По приезду в с. Рябцы он остановился у меня пообедать, где мы с ним выпили, я просил у него, чтобы он устроил меня сторожем, он обещал это сделать, но других никаких разговоров у меня с ним не было. Пообедав, мы поехали в с. Рыжики, где шло строительство моста, он осмотрел его и мы приехали обратно в с. Рябцы, где по его указанию я завез Дудукало к гражданину Олейник Игнату Захарьевичу, где Дудукало и ночевал. Больше с Дудукало Петром я не виделся никогда, о какй либо к.-р. организации он мне ничего не говорил».[2] Зі свідчень Бебко Федота Сергійовича: «Идя от Баранова и Ермака, я встретился со своим сыном Сергеем. Вместе с Сергеем был его односельчанин Иван Дорошенко. Встретившись, мы выпили, я им рассказал об организации и предложил им также примкнуть к ней, но определенного ответа они мне не дали».[3]

При повторному розлідуванні справи винним себе Іван Васильович не визнав. Реабілітований 26.08. 1989 р.

Держархів Чернігівської області, спр. № 8738, арк. 34
[2] – Там само, спр. № 8738, арк. 17
[3]- Там само, спр. № 8738, арк. 23

Макаренко Павло Микитович, 1882 р. н., с. Хмільниця Чернігівського району, українець, освіта початкова. Походить із духовенства, кулак, до революції мав 50 дес. землі, використовував найману робочу силу. До 1919 року був дияконом Воскресенської церкви у м. Чернігові. В 1919 році покинув дияконство і зайнявся с/г. Господарство розкуркулювалось у 1921 році, після чого залишилось 13 дес. землі. В 1926 році мав власне господарство, в якому мав землі 6 дес., хату, комору, сарай, клуню, коня та корову. Постійних наймитів не мав, тільки під час збору врожаю наймав 1-2 наймитів. В 1930 році майно було розпродане. Потім виїхав до м. Чернігів, де працював на поденних роботах, пізніше на пюре-пастильній фабриці по виготовленню тари, потім штукатуром.

Знаходився в Чернігівському Допрі з 05.01.1933 р. Був звинувачений в тому, що був учасником к.-р. повстанської організації, будучи в неї спочатку завербованим Дудукало, а потім Терейковським. Як учасник к.-р. організації був присутній на нелегальних нарадах в будинку Терейковського. Виконуючи доручення Терейковського завербував в склад організації Шляхового Марка. Винним себе у пред'явленому звинуваченні визнав, за виключенням того, що завербований був Дудукало. Було вирішено прийняти щодо Макаренка П. М. міру покарання – відправити до концтабору на 5 років.

Зі слів Терейковського: «Макаренко и Сидоренко имели поручение вовлекать в организацию новых лиц и проводить вообще работу по подготовке восстания в селах. Кого именно вовлекли в организацию указанные лица и какую конкретно провели работу, я сказать не могу, т. к. не помню». После вербовки указанных лиц, я не однократно имел с ними встречи и беседовал по вопросу их деятельности, однако по их объяснениям, они, якобы никого в состав нашей организации не завербовали» [1]. Дудукало Петро на допиті розповів, що ним завербовані були Макаренко та Дорошенко. Баптиданов Микола Омелянович назвав Макаренка учасником організації.

Павло Микитович дав свідчення, що він вороже почав відноситися до радянської влади, коли розпочався тиск на заможних селян. «Я считал, что только свержение последней может улучшить положение селян; поэтому всякие разговоры и слухи о возможной интервенции капиталистических стран приветствовал и ожидал интервенции» [2].

Зі свідчень Павла Миколайовича: «Однажды, приблизительно в конце января 1930 г, я приехал в Чернигов на базар и остановился на постоялом дворе гр. Терейковского Евсея Николаевича. После окончания своих личных дел, я

зашел в квартиру Терейковского, где застал неизвестного мне человека, читавшего вслух газету, а через некоторое время зашел гражданин Баптиданов, имени и отчества я не знаю, но знаю его как хорошего знакомого Терейковского. С моим приходом неизвестный, не останавливаясь продолжал читать и разъяснять прочитанное в антисоветском духе, что меня крайне заинтересовало. Спустя некоторое время мы все присутствовавшие позавтракали, а когда разошлись, я спросил Терейковского о личности неизвестного; он ответил, что это Панаев Александр Иванович, и что он очень хороший и умный человек и является совладельцем арендованного им постоялого двора, а затем неожиданно для меня, Терейковский заявил, что у них в Чернигове существует к.-р. повстанческая организация, ставящая себе целью свержение существующей Соввласти и восстановление после этого частной собственности и добавил, что во главе этой организации стоит видное влиятельное лицо и назвал его фамилию, которую я забыл и тут же предложил вступить в эту организацию. Политической платформы нашей организации я точно не знал. Знал только со слов Терейковского, что после свержения Совестской власти в первую очередь имели в виду восстановление частной собственности на землю. В отношении комплектования организации новыми членами, Терейковский мне говорил, что нужно вербовать всех обиженных и недовольных Соввластью, независимо от классовой принадлежности» [3] .

Павло Микитович розповів про те як він завербував Шляхового Марка Андрійовича: «Со Шляховым мы шли с пюре-пастильного завода. По дороге разговорились об аресте Будаша, и я ему сказал, что Будаш слишком неосторожно ведет себя как член к.-р. организации и высказывает эти взгляды слишком открыто, тем более, что недавно был арестован органами ГПУ. После этого я сообщил Шляховому, что я являюсь членом к.-р. организации и завербован в таковую Терейковским, а Будаш может подвести, и после этого я предложил ему вступить в нашу организацию, на что он дал свое согласие» [4]. Пізніше Павло Микитович дав свідчення в яких стверджував, що нікого з членів організації не знав, окрім Терейковського, і нікого в організацію не вербував, бо «боялся, что через такие действия я мог скорей бать арестованным, а это могло отразиться на моих детях, служивших в Советских учереждениях» [5].

Сам же Шляховий на допиті в 1961 році не підтвердив той факт, що він був завербований Макаренком, він заперечував свою приналежність до. організації. Макаренко слідству розповів, що «позже приблизительно в мае месяце 1930 года Терейковский Евсей Николаевич проездом к себе на родину в с. Постовбицу Репкинского района, заехал ко мне в село Хмельницу и в разговоре сообщил, что наша организация потерпела крупную неудачу в руководствующих кругах и, не сказав больше ничего, уехал. После этого я с ним встретился случайно на улице в Чернигове, в сентябре 1932 г. Он был тогда с двумя неизвестными мне лицами. Никаких разговоров об организации мы не вели, а когда расходились, то предложил зайти к нему на квартиру по ул. Шильмана №19. Я обещал, но ни

тогда, ни позже к нему не заходил, главным образом, потому что боялся дальнейшей связи с Терейковским, как с членом организации» [6].

При повторному перегляді справи було вирішено по відношенню до Макаренка П. М. постанову від 15 травня 1933 р. відмінити і кримінальну справу зупинити за недоказанністю звинувачення. (Реабілітований 28.07. 1956 р.)

Після повернення з заслання Павла Микитовича звинуватили, в тому що він в селі проводить антирадянську агітацію та поширює терористичні настрої: «Возвратясь с высылки своей а/с деятельности не прекращал и среди односельчан проводил а/с агитацию. В беседе со свидетелем он заявил: «Недолго мне осталось скитаться, скоро будет война, и я знаю, что мне делать тогда с теми, кто выслал меня. Кроме этого, в адрес сельского актива высказывал террористические настроения» [7]. Обвинувачення звучало так: «Обвиняется в том, что проводил а/с агитацию, распространял провокационные слухи о войне и гибели Соввласти, высказывал пораженческие и террористические настроения». [8] Заарештований 29.10. 1937 р.

В пред'явленому звинуваченні Макаренко Павло Микитович винним себе не визнав.

Мірою покарання від 15.11. 1937 р. став розстріл.

Для перегляду справи послугувало звернення сина Павла Микитовича Миколи Павловича до Президіуму Верховної Ради СРСР з проханням дізнатися про долю батька (05.04.1956 р.). Розпочався перегляд справи, допити свідків. Свідки від даних ними свідчень в 1937 р. відмовились, наголосивши на тому, що їхні свідчення були сфальсифіковані слідчим. Було виявлено, що слідство проводилось з порушенням закону. «Так, арест Макаренко произведен без санкции прокурора, обвинение предъявлено не было, с материалами следствия он ознакомлен не был» [9].

За недоказаністю звинувачення справу по відношенню Макаренка Павла Микитовича було припинено.

Реабілітований 19.06.1967 р.

Держархів Чернігівської області, спр. № 2097, арк. 13
[1], [2] –Там само, спр. № 8737, арк. 169, 149
[3] – Там само, спр. № 8735, арк. 45
[4] – Там само, спр. № 8736, арк. 161
[5], [6] – Там само, спр. № 8737, арк. 151.
[7]Там само, спр. 2097, арк 13.
[8] – Там само, спр. № 2097, арк. 17
[9] – Там само, спр. № 2097, арк. 32

Звинувачений у шпигунстві

Лєсницький Павло Миколайович, 1903 р. н., м Ковель (Польща). Проживав у с. Рябці Чернігівського району, працював головою колгоспу. Звинувачувався у проведенні шпигунської діяльності за ст. 54-6 УК УРСР. З 11 вересня 1937 року знаходився під охороною в тюрмі м. Чернігова. За постановою

особливої наради при НКВД СРСР від 04.12.1937 р. за проведення контреволюційної діяльності ув'язнений до ВТТ на 10 років.

З документів справи Павла Миколайовича стає відомо, що до революції він жив з батьками, з 1919 року працював по найму, член КП(б)У з 1931 року.

В 1923 році заарештований Олевським прикордонним відділом за перетин кордону з Польщі до СРСР. Під охороною був два тижні.

З довідки виданої Рябцівською с/р : «В 1935 році зайняв посаду голови колгоспу, де працював до дня арешту органами НКВД. Серед колгоспників авторитетом не користувався, в колгоспі були непорядки, колгоспники вимагали зняти його з голови колгоспу, були випадки масової загибелі свиней, а також в останній час мав зв'язок з родичами висланих куркулів» [1].

30.09.1937 р. в селі Рябці відбулися збори, на яких вирішувалося питання виключення Лєсницького П. М. із членів с/р як ворога народу і шпигуна-іноземця. Присутні вимагали суворого покарання ворогові і вислання його з с. Рябці з усією його сім'єю. Постановили прохати Чернігівського райорга і прокуратуру вислати його з родиною з с. Рябці.

З протоколу допитів стає відомою причина, яка спонукала Павла Миколайовича до незаконного перетину кордону: «Я перешел границу из Польшы в СССР в ноябре месяце 1923 г. так как предстоял призыв моего года в польскую армию, а я узнал, что украинцам в армии служить плохо, их преследуют, безнадежно издеваются над ними и, чтобы избежать всего этого, я нелегально переехал в СССР». Кордон перейшов в районі Олевська, там же був затриманий агентом ГПУ, два тижні був під арештом, потім відправили до Києва. В Києві відпустили й Павло Миколайович жив та працював тут до 1925 року. Потім, до приїзду в с. Рябці, працював на різних посадах в селах Ріпкинського та Чернігівського районів. Павло Миколайович не підтвердив, що відвідував польське консульство і запевнив, що виїжджати до Польщі не збирався. Не погоджувався Павло Миколайович з обвинуваченням у тому, що він навмисно завдавав збитків колгоспу під час свого керівництва: «эти убытки колхоз понес не по моей вине, я не мог все охватить».

Слідство звинувачувало Лєсницького в тому, що він в 1923 р. був завербований польською розвідкою і відправлений до СРСР зі шпигунськими завданнями. Обвинувачений все це заперечував. Зі слів свідка: «Лесницкий всегда себя называл поляком. В начале сентября 1937 г. в с. Рябцы я встретился с Лесницким, который в беседе заявил, что напрастно расстреляли шпионов Тухачевского, Якира и других, которых считают врагами народа, но они никакого вреда народу не сделали. Лесницкий часто в селе защищал расстреляных врагов народа. Мне также известно, что он работал в колхозе «Динамо». В силу его вредительского руководства в колхозе погибло 30 шт. свиней, 15 га вики, 50 га сена. Лесницкий колхоз вел к развалу, чем колхозников вооружал против Соввласти, за что правлением колхоза исключен из числа членов колхоза». Інший односелець на допиті дав такі свідчення: «Высказывал

антисоветские настроения, говорил о том, что Соввласть долго существовать не будет и в предстоящей войне Германия, Италия и Япония объеденились и заграбят Советскую страну, кроме того Леснцкий сказал, что Польша займет часть Украины и наше положение тогда улучшится».

За постановою особливої наради при НКВД СРСР від 23.11.1939 р. термін покарання знижено до 3 років позбавлення волі у ВТТ.

Реабілітований 01.08. 1989 р.

[1] – Держархів Чернігівської області, спр. № 8513, арк. 1-5

Лєсницька Євдокія Михайлівна, 1898 р. н. с. Мизове Ковельського повіту Волинської губернії, Польща (нині Старовижівського р-ну Волинської області), українка, неписьменна. Проживала у с. Рябці, домогосподарка. 17.11.1937 року взята на підписку про невиїзд як дружина польського шпигуна. 04. 01. 1938 року справу припинено. На час другого арешту – колгоспниця. 29.12. 1937 р. взята на підписку про невиїзд. Звинувачувалась в тому, що вона проводить антирадянську агітацію, поширює провокаційні чутки, має зв'язок з Польщею.

З протоколу допита стає відомим при яких обставинах Євдокія Михайлівна незаконно перетнула кордон з Польщі до СРСР: «В 1923 г. мой муж Лесницкий П. Н., имея родственников в СССР, мать и брата, решил нелегально перейти из Польши в СССР. В это время с мужем работали на ж/д ст. Ковель в качестве чернорабочих. Мой муж в начале 1923 г. нелегально перешел границу в СССР, затем он мне прислал письмо в котором просил меня переправиться как-то в СССР. Я тоже в 1923 г. в конце апреля месяца поехала из города Ковель к последней приграничной станции с женой моего брата и нелегально перешли границу, дошли до станции Шептиевка, я тогда поехала в Киев к своему мужу».[2] Щодо зв'язків з Польщею Євдокія Михайлівна сказала так: «у меня там остались отец и мать, сестра и два брата, от которых я имела одно письмо за все время».

Зі слів свідка: «Мне часто приходилось слышать от нее антисоветские разговоры, так она мне лично пожаловалась о тяжелой жизни в СССР при этом она заявила: «как бы мне скорее добраться в Польшу в родной край, тут жить больше нельзя». Она, будучи в селе среди крестьян, распространяла а/с агитацию о том, что в Польше народ живет хорошо, не так как в Советском Союзе». Односелець дав такі свідчення: «Лесницкая заявляла, что организовывать колхозы не выгодно, лучше жить единолично. В результате этой агитации разложенческого характера был развален колхоз в с. Коты. В 1936 г. Лесницкая в присутствии моей жены высказывала мысли о войне пораженческого характера. Говорила: «скоро будет война, и если бы война была как можно скорей, то в период войны можно будет уйти за границу в Польшу невредимым и незамеченным, а в мирное время идти плохо, на границе могут убить. Восхваляла польское государство как высококультурную страну и материально богатую, где население живет лучше чем в СССР, где нет колхозов и живут

единолично». Інші свідки також наголошували, що Лесницька виступала проти організації колгоспів і заявляла, що організовувати колгоспи не вигідно. А ще стверджували, що вона часто отримувала листи з Польщі. Винною себе в антирадянській агітації не визнала, підтвердила лише нелегальний перехідкордону.

За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 21.09.1938 р. за проведення антирадянської агітації віддана під гласний нагляд міліції по місцю проживання на 3 роки.
Реабілітована 21.06.1989 р.

Ярош Михайло Іванович, 1877 р. н., родом з Галіції, проживав в с. Хмільниця, українець, активний церковник, різноробочий. Був звинувачений в проведенні антирадянської агітації. Заарештований 04.09.1937 р. за ст. 54-10 ч. І КК УСРР.
Звинувачували Яроша в тому, що він групував навколо себе галичан, зв'язувався з польськими шпигунами, хотів переїхати до Польщі.
З довідки виданої Хмільницькою с/р: «Ярош М. І. – одноосібник. З 1919 р. як полонений жив у с. Хмільниця. З перших днів перебування у селі Ярош разом зі своєю дружиною є активними церковниками, дружина була головою релігійної общини. Ярош до останнього часу займав посаду паламаря та дяка в церкві. Вся організаційна підпільна робота релігійників витікає від Яроша М. І., наслідком чого по с/р весь час вся робота сільської ради стає в загрозливий стан. Ярош М. І. є відома людина на весь район як керівник і організатор релігійних обрядів» [1]. Михайло Іванович розповів слідству як він потрапив до с. Хмільниця: «Находясь в австрийской армии в 1915 г., при взятии Перемышля, я был захвачен в плен. В лагере военных Песчанка я пробыл до марта 1916 г., после чего как военнопленный был взят в Чернигов и направлен в Рогощи к помещику Комаровскому, где проработал чернорабочим до октября 1917 г. В период разгрома экономии Красовского я ушел в с. Хмельницу к гражданке Скрипница Анне, где и проживал до дня ареста». На

допитах Ярош стверджував, що до Польщі виїжджати не збирався, лише хотів побачитись з рідними братом та сестрою.

Проявом антирадянської агітації вважали й сміливий вчинок Михайла Івановича, коли той не віддавав голові сільради ключа від дверей церкви. Адже голова сільради хотів зберігати там зерно. Так Ярош казав: «хозяевами церкви являются крестьяне, им и решать, нужно созвать сход села. Я полагал, что в селе много верующих и они засыпать церковь зерном не позволят».

Свідок на допиті розповів: «Как постоянный житель с. Хмельницы, я знаю всех неблагоприятных жителей в селе. Что касается гр. Яроша Михайла, то считаю необходимым выслать его из села как социально опасного элемента. Во первых, Ярош в настоящее время является единоличником, а в прошлом религиозным служителем, «дячок» и теперь нигде не работает, живет за счет попрашайничества, принимает религиозные подачки».

04.09. 1937 р. Ярош Михайло Іванович був розстріляний.

Реабілітований 08.08. 1989 р. *(Держархів Чернігівської області, спр. № 8972, арк. 10, 13, 16, 21.)*

Новожилов Віталій Федорович, 1897 р. н., м. Каліш Великопольського воєводства, Польща, українець, освіта незакінчена вища. Проживав у с. Киселівка Менського району, священник. Заарештований 15.06.1927 р. за ст. 54-10 ч. І КК УСРР за активну антирадянську діяльність.

«С 1924 года начали поступать сведения в ГПУ о том, что священик Новожилов под видом религиозных проповедей ведет антисоветскую агитацию, направленную к подрыву устоев существующей Соввласти, вследствии чего против него было возбуждено уголовное расследование».[2] Він проводив антирадянську агітацію в період 1924-37 рр. Зі слів свідків: «Одного разу на зборах в с. Білоус він заявив, що буде проводити агітацію проти радянської влади, поки його не заарештують. Він закликав: «Граждане, не верьте тем представителям района и власти, которые приезжают к вам и говорят, что нет Бога и сеют неверие в Бога». Предлагал рвать и не читать советскую литературу, в особенности ту, которая направлена против Бога. Указывал также, что православная церковь преследуется, христиан православних заключают в тюрьмы».

Свідки наголошували, що смисл проповідей був направлений виключно проти існуючої влади. Так, зробили висновок, що Новожилов «всей своей духовной деятельностью обманными путями способствовал развитию религиозного фанатизма и для извлечения большей выгоды для себя, как-то: установка бюста фигуры под названием «Голгофа», хождение с крестным ходом к колодцам и распространении слухов об их святой воде. Все эти данные говорят о том, что Новожилов В. Ф. является активным антисоветским деятелем, прикрывающимся званием священника и под видом своей церковной деятельности, проводил к.-р. работу, направленную к подрыву устоев существующего строя».

За постановою особливої наради при Колегії ОГПУ від 24.02.1928 р. за ст. 58-10 КК РСФРР висланий на Урал на 3 роки. За постановою особливої наради при Колегії ОГПУ від 22.06.1928 р. звільнений достроково.

На час другого арешту –мешканець м. Борзна Борзнянського району.

В 1930 р. Конотопським відділом ГПУ в м. Борзна була ліквідована група церковників, які мали мету: вести активну боротьбу з радянською владою шляхом проведення к.-р. агітації проти існуючої влади. Але заарештовані були не всі, велика кількість попів, монахів, монашок тощо проводили активну к.-р. діяльність. Серед них був і Новожилов Віталій Федорович. В Борзні почав афішувати себе серед населення, як православний священник. За активну діяльність мав у Борзні велику популярність., до нього приходили віруючі інших релігійних общин м. Борзни. Зі слів свідка: «собираясь выступать с проповедью, Новожилов предложил Барановичу следить, сколько раз он в своей проповеди заденет Советскую власть, Баранович, по его словам, насчитал таких моментов 17 и это, якобы, привело его в ужас». Свідки розповіли, що Новожилов мав у себе частинку мощей св. Феодосія: «что касается частицы мощей св. Феодосія то, со слов Новожилова, он будучи в Чернигове при вскрытии мощей Феодосія, выщипнул и себе часточку. Слышал я, что мощи Феодосия Новожилов выставлял на поклонение в сентябре 1932 г. и что, якобы, он имеет на это разрешение от Киевского арх. Сергия Грицына». Віталія Федоровича звинувачували у тому, що він навмисно закликав до церкви паломників, щоб пропагувати антирадянські настрої. А ще проводив «тайный постриг» монахинь для цих же цілей.

Свідок доповів: «В доме попа Новожилова В. обсуждали мероприятия Соввласти, вели антисоветскую беседу по поводу текущих хозяйственно-политических кампаний».

Заарештований 23.12.1932 р. за постановою судової «трійки» при Колегії ГПУ УСРР від 17.04.1933 р. за ст. 54-11 КК УССР ув’язнений до концтабору на 5 років. Був достроково звільнений у зв’язку погіршення стану здоров’я. В 1934 р. приїхав до родини в м. Чернігів.. З травня 1934 р. був священником в с. Гучин Ріпкинського району, де мешкав до грудня 1934 р., після чого став священником в с. Хмільниця. Тут проживав до арешту.

Його звинуватили у тому, що він був ініціатором організації Унії серед духівництва, виконував нелегальні релігійні обряди, які мали к.-р. характер, проводив зцілення хворих. Заарештований 30.12.1936 р. «Расследованием установлено, что священник с. Киселевки Менского р-на Стефанов Т. в июле 1935 г., будучи в г. Чернигове, специально заехал к священнику церкви с. Хмельницы – Новожилову В., с целью повидаться с ним. Стефанов и Новожилов, в результате бесед, пришли к заключению о безвыходности положения православной церкви и духовенства и выходом из создавшегося положения нашли – организацию православного духовенства в унию. Новожилов настоятельно рекомендовал это мероприятие, рассказал Стефанову о примерах «стойкости» и «сплоченности» униатских священников на Холмщине»

(Польша). В с. Сибереж Репкинского р-на Новожилов в 1934 г. спровоцировал ночное нелегальное молебствие и освящение дома единоличника Лавровского Петра, после чего по селу расспространились слухи, что молебствие было довершено с целью избавления от налогов». В особовій справі підсудний розповів про зцілення ним дівчинки: «В деревне Внучки проживает гр. Титаренко П. Л., у которого девочка болеет золотухой и болезнь отразилась на зрении. Мать этой девочки Титаренко Марина пригласила меня причастить эту девочку и отслужить дома «акафист», что я и сделал. После выполнения мною религиозных обрядов девочка открыла глаза и стала смотреть. Родители девочки в этом увидели «чудо исцеления», о чем говорили среди населения. Спустя некоторое время у девочки зрение вновь исчезло, родители были в церкви в с. Хмельница и заказали «акафист» о «болящей» и, как я впоследствии узнал, что девочке стало лучше и она открыла глаза».

Винним в обвинуваченні себе визнав частково.

За постановою особливої наради при НКВД СРСР від 07.06. 1937 р. за ст. 54-10 КК УРСР позбавлений волі на 5 років. За постановою трійки при УНКВД по Курській області від 01.02.1938 р. застосована ВМП. Розстріляний 13.02.1932 р. у м. Курськ. Реабілітований 28.07. 1989 р., 28.08. 1989 р., 04.08. 1989 р. *(Держархів Чернігівської області, спр. № 8085, арк. 61-63, спр. № 8781, арк. 142, 199, спр. № 9534, арк. 197, 139).*

Макаренко Наум Іванович, 1898 р. н., с. Хмільниця Чернігівського району, українець, освіта початкова. Проживав у с. Хмільниця, одноосібник, церковник. Заарештований 17.02.1931 р. за постановою від 15.06.1931 р. за ст. 54-10 ч.1 КК УСРР включений у загальну операцію по вилученню куркулів. На час другого арешту – мешканець м. Чернігів, працював на пивзаводі теслею. Заарештований 21.12.1937 р. Був звинувачений в тому, що «проводил а/с агитацию, истолковывал в к.-р. духе новую Конституцию. Распространял слухи о войне, высказвывал резкие пораженческие настроения».[3]

Після революції – розкуркулений. З довідки виданої Хмільницькою с/р дізнаємось: «По походженню був куркуль, в господарстві мав землі 30 дес., 16 коней, 8-10 корів, 10 овець, 3 свиней, 20 вуликів бджіл, молотарку, вітряк, віялку, косарку, січкарку. В господарстві систематично використовувалась наймана праця, працювало 4 батраки та декілька сезонних робітників. З початку революції земля, робоча худоба і будівлі відчуждались. Остаточно його господарство було ліквідовано в 1930 р., в тому ж році він з усією сім'єю був висланий з села, але для с/г робіт невідомо з яких причин він скоро повернувся. В даний час перебуває в Чернігові».

Звинувачували у тому, що виступав проти закриття церкви та був прибічником колективізації. Винним у пред'явленому звинуваченні себе не визнав: «Дияконом я не был, против закрытия церкви не выступал. До революции я участвовал в церковном хоре. Как при коллективизации так и в настоящее время я агитацией не занимался».

Односелець дав такі свідчення: «Хозяйство обрабатывалось исключительно наемной рабочей силой. При гетьмане он состоял в организации хлеборобов-собственников, он ездил выбирать гетьмана в Киев. Был в селе дьяконом, проводил в селе религиозную пропаганду, выступал против закрытия церкви. В период коллективизации он группировал вокруг себя кулачество, проводил антиколхозную агитацию. Живя в Чернигове, он начал распространять провокацию о возврате кулакам имущества. Заявил: «Теперь уже наше время. Пусть в селе мне дадут надел. Я буду, как и раньше жить индивидуально». Зі слів іншого свідка: «Семья его после раскулачивания была выслана, но почему-то очень скоро вернулась. В 1930 г. он заявил: «не думай, что Соввласть будет существовать вечно, скоро будет война и от Соввласти и колхозов не останется и праху. Распускал слухи, что кулакам вернут имущество. Даже близкие родственники Макаренко Мария и Макаренко Анна приходили в с/с с требованием вернуть им имущество».

Макаренко Наум Іванович винним себе не визнав.

За постановою трійки при УНКВД по Чернігівській області від 27.12.1937 р. за проведення антирадянської агітації застосована ВМП. Розстріляний 07.01.1938 р.

Дружина Наума Івановича написала листа до Чернігівського обласного прокурора з проханням видати їй довідку, що її чоловік був реабілітований.

Так розпочався перегляд справи, допити свідків. Так по відношенню до антирадянської діяльності свідки заявили, що «лично им факты его антисоветской деятельности не извенстны и что показания в этой части в 1937 г. они давали пользуясь слухами, но от кого в данное время не помнят». 12 січня 1960 р. було вирішено справу щодо Макаренка Н. І. припинити за недоведеністю звинувачення. Реабілітований 08.02.1960., 25.03.1996 р. *(Держархів Чернігівської області, спр. № 4325, арк. 17, 4, 6, 3, 8, 30).*

Макаренко Євлампія Іонівна, 1900 р. н., с. Хмільниця Чернігівського району. українка, малописьменна. Походила з заможної родини, батько мав 30-40 дес. землі, 4 коня, 3 корови. До революції жила з батьками, з 1924 року в м. Чернігові. В квартирі жила з монахинями Шевченко Ардолионою, Вітер Агрипиною, Коломієць Ганною та монахом Лаврентієм. Сама також була віруючою, співала в хорі Ільїнської церкви. Заарештована 08.09.1937 р. за постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 14.11.1937 р. за проведення антирадянської агітації ув’язнена до ВТТ на 8 років. Відбувала покаранні в Онезькому ВТТ.

З протоколу допиту Євлампії Іонівни стає відомо, що в 1930 р. їхнє господарство було розкуркулене, а члени родини були вислані з села. Але вона разом з братом Петром переховувались, дві сестри – Анастасія і Євдокія відбували покарання в тюрмі, але були звільнені. Дружина брата Тетяна була вислана на Північ.

Свідки доповіли, що «Шевченко А. Г. после ликвидации Троицкого монастиря организовала у себя монашеский притон и приняла к себе на квартиру

раскулаченных антисовецки настроенных лиц Макаренко и Ветер. Шевченко А. Г., Ветер А. Ф., Макаренко Е. И. будучи недовольны Советской властью группируют вокруг себя антисоветский елемент раскулаченных и проводят с ними антисоветскую роботу, распространяют провакационные слухи пораженческого характера, привлекают на свою сторону верующих среди которых проводят агитацию против коллективизации и проводимых мероприятий партии и Соввласти на селе» [4].

Свою контрреволюційну. діяльність заперечує: «Мою квартиру посещали раскулаченные родственники, как мои так и проживающей со мной Ветер Агрипины, но к.-р. установок я им не давла. Агитации за открытие церквей и выход из колхозов среди колхозников я не проводила. Среди верующих антисоветскую агитацию я не проводила».

24 лютого 1940 р. Євлампія Іонівна подала скаргу Прокурору СРСР в якій написала: «что я никакой преступной деятельностью не занималась, меня осудили не правильно. Органы НКВД хотели как больше оклеветать меня и путем угроз и грубостей добиться того, чтобы я подписала материалы следствия, которые были составлены против моих действительных показаний. Я совершенно не виновата в том, что было предъявлено в обвинении». Але в перегляді справи Євлампії Іонівні було відмовлено. З місця позбавлення волі повернулася в 1943 році. До осені 1962 року була монахинею Троїцького монастиря. Потім працювала двірником в м. Чернігові.

26.06. 1966 р. у зв'язку з отриманою скаргою від Вітер А. Ф. щодо її реабілітації розпочато повторний розгляд справи. У серпні 1966 року Макаренко підтвердила, що вона антирадянської агітації не проводила і не чула, щоб таку проводили Вітер і Шевченко: «Я систематически посещала церковь, являлась религиозно-верующей и участвовала в церковном хоре. Среди верующих я не проводила антисоветской агитации. Никаких сборищ в квартире, где мы проживали, не проводились. Возможно, иногда нас посещали родственники. Мы только посещали церковь и проводили религиозные обряды».

Показання свідків не можуть слугувати доказом вини Шевченко, Вітер і Макаренко, бо вони не конкретні, записані загальними фразами і заарештованим не пред'являлись. До того ж допити свідків проводились з порушенням закону. Інші свідки від своїх свідчень відмовились взагалі. Так було вирішено: «Постановление тройки при Черниговском облуправлении НКВД УССР от 14 ноября 1937 года в отношении Шевченко А. Г., Ветер А. Ф. и Макаренко Е. И. отменить и уголовное дело дальнейшим производством прекратить».

Реабілітована 20.08.1966 р.

[4]- Держархів Чернігівської області, спр. № 7958, арк. 38, 48, 61, 97, 156.
[2] – Там само, спр. № 2199, арк. 6-10

Родини покарані за антирадянську діяльність

В Чернігівський Райвідділ ГПУ надійшли дані про те, що куркулі с. Хмільниця Чернігівського району систематично проводять антирадянську агітацію серед бідняків та середняків села і мають постійний зв'язок з куркулями

с. Сибереж. Слідство встановило, що до початку 1930 року в с. Хмільниця залишилась велика частина нерозкуркулених куркулів.

На початку лютого 1930 року, сільським активом організована група по колективізації в кількості 32 господарства. Виникло питання, що необхідно провести опис майна куркулів, щоб забезпечити колектив до весни 1930 р. забудовами і інвентарем. Була створена бригада, яка проводила опис майна куркулів с. Хмільниці.

До групи куркулів с. Хмільниці були зачислені: *Атрощенко Григорій Іванович, Атрощенко Олександр Іванович, Макаренко Анастасія Іонівна, Макаренко Євгенія Пилипівна, Макаренко Євдокія Іонівна*, *Макаренко Іван Якович*, *Макаренко Наум Іванович, Макаренко Павло Олександрович, Макаренко Тихон Федорович*, *Макаренко Феодосій Євтихович*, *Макаренко Пилип Євтихович, Макаренко Іона Євтихович.*

Атрощенко Григорій Іванович, 1904 р. н. с. Хмільниця Чернігівського району, українець. Малописьменний. Проживав у с. Хмільниця, одноосібник. Мав 5 дес. землі, коня, корову, хату, клуню.

Зі слів Григорія Івановича: «С кулаками Хмельницы я ничего общего не имел. Мне нигде не приходилось бывать с ними либо из них. Занимались ли они агитацией, мне ничего не известно. На квартире Ионы Евтиховича я никогда не был и кто к нему собирался, мне также не известно» [1].

Заарештований 17.02.1931 р. за ст. 54-10 ч.1 КК УССР.

Атрощенко Олександр Іванович, 1893 р. н., с.Хмільниця Чернігівського району, українець, малописьменний. Проживав у с. Хмільниця, одноосібник. Мав хату, сарай, клуню, коня, корову.

Зі слів Олександра Івановича: «С кулаками с. Хмельницы я никогда не встречался и в их компанию не входил. Занимались ли кулаки антисоветской агитацией среди селян мне не известно. Мне лично никогда не приходилось слышать от кого либо по поводу кулаков. Кто собирался на квартиру к Макаренко Иону Евтиховичу я не знаю. Во время перебывания деникенцев у нас в селе я был дома. С деникинцами я не встречался и никого из большевиков не выдавал» [2].

Заарештований 17.02.1931 р. за ст. 54-10 ч. 1 КК УСРР.

З довідки, виданої сільрадою на Атрощенко Григорія Івановича та Атрощенко Олександра Івановича: «До революції були куркулі. Мали 30 дес. землі. Зараз міцні середняки. Вони являються антирадянськими елементами, які ведуть роботу в масах, направлену проти колективізації. Землі мають зараз: Атрощенко Григорій 5, 44 дес., податку сплачує 14 крб. 55 коп.

Атрощенко Олександр має 5, 72 дес., податку сплачує 7 крб. 77 коп. Під судом не були» [3].

Макаренко Анастасія Іонівна, 1906 р. н., с. Хмільниця Чернігівського району, українка, освіта початкова. Проживала у с. Хмільниця, домогосподарка. Батько Макаренко Іона Євтихович – хлібороб, брат Макаренко Петро Іонович, сестра Явдоха (хлібороб) та сестра Євлампія.

На допиті дала такі свідчення : «Когда к нам приехала Евгения Пилиповна мы говорили все вместе с ней о непосильних налогах, которых в конце и не уплатили в сумме 1000 рублей. Она также заявила, что сумму наложенную на них они также не уплачивают. Мы тоже нужную сумму не уплатили» [4].
Заарештована 17.02. 1931 р. за ст. 54-10 ч. 1 КК УСРР.

Макаренко Євгенія Пилипівна, 1892 р. н., с. Хмільниця Чернігівського району, українка, освіта початкова. Проживала у с. Хмільниця, домогосподарка. Хлібороб, середняк, позбавлена права голосу, мала землі 8,50 дес., земля відчуждалась. Мала хату, клуню, 2 комори.
Дала такі свідчення: «Я действительно несколько раз заходила к Насте Ионовне, с которой имела разговор в отношении арестов, а также спросила когда они поедут в город, чтобы они меня с собой брали для того, чтобы увидеться с дядей Макаренко Феодосием и с отцом, которые находились под стражей в ГПУ. Когда коснулись разговаора о том, что налогов платить не следует и что в дальнейшем надо прекратить плату, я старалась в этот разговор не вмешиваться, ибо разговор у них проходил между собой. Цели моего посещения этого дома были в исключительных случаях, например, сообщения об аресте и др.» [5].

З довідки, виданої Хмільницькою сільрадою Макаренко Євгенії Пилипівні та Макаренко Євлампії Іонівні: «Макаренко Е. П. и Макаренко Е. И., монашки, Слюсаревич Василий Васильевич, поп с. Хмельницы, занимались к.-р. агитацией, направленной против коллективизации, всех компаний. Монашки ходят по селу, по хатах и агитируют против вступления в колхоз. По имущественному положенню монашки Макаренко являются кулачками-експертниками» [7].
Заарештована 17.02. 1931 р. за ст. 54-10 ч. 1 КК УСРР.

Макаренко Євдокія Іонівна, 1892 р. н., с. Хмільниця Чернігівського району, українка, освіта початкова. Проживала у с. Хмільниця, домогосподарка. Землі мала 13 дес., земля відчуждалась. Хлібороб, мала хату, клуню, 2 комори. Не мала права голосу. З її слів: «К нам несколько раз приходила Макаренко Евгения Филипповна, которая часто касалась разговоров об аресте кулаков. Сестра моя Настя говорила с ней о хозяйстве. Полагаю, к нам заходило много женщин, которые говорили с сестрой обо всем. Но, я старалась не вмешиваться, т. к. я больная. Когда собиралась вся семья Макаренко, мы обсуждали, что платить не будем никаких налогов. Особенно возобновили этот разговор, когда к нам приехала Евгения Филипповна Макаренко. И вот решили: пусть с нами делают, что хотят, а мы платить не будем. Ибо мы платим больше, чем другие в селе» [7].

Заарештована 17.02. 1931 р. за ст. 54-10 ч. 1 КК УСРР.

Макаренко Іван Якович, 1865 р. н., с. Хмільниця Чернігівського району, українець, малописьменний. Проживав в с. Хмільниця, одноосібник. Мав 120 дес. землі, займався хліборобством. Землю отримав у спадок від батька. З його слів: «Деникинцы в нашем селе были мало, 1-2 дня, я к ним относился отрицательно, они у меня взяли несколько полушубок, 2 одеяла, овса пудов 30. Я дружно живу с бедняками-соседями и они хорошо относятся ко мне.

Относительно разговора с крестьянами о колхозе, то мы никогда об этом не говорили. Относительно агитации против коллективизации, я, может, и говорил, но я не помню» [8].

Заарештований 17.02. 1931 р. за ст. 54-10 ч. 1 КК УСРР.

Макаренко Наум Іванович, 1898 р. н., с. Хмільниця Чернігівського району українець, освіта початкова. Проживав у с. Хмільниця, одноосібник. Займався хліборобством, бджільництвом. З протоколу допиту звинуваченого: «Отец мой вместе с дядькой имел 120 или 150 дес. земли, лошадей до 8 штук, коров 3-4, овец до 20-25 штук. Я занимался как и отец сельским хозяйством. В 1917 году меня призвали на военную службу в царскую армию и прослужил в ней до 10 месяцев. Когда вернулся домой, на Украине была власть «Украинской Рады», затем через несколько месяцев услышал, что власть сменилась и пришел к власти «гетьман», меня хотели мобилизировать, но я скрывался две недели. Деникинцы меня не мобилизировали, а только украли у нас 2 полушубка, 2 одеяла, лошадь и овес несколько пудов. Примерно, в 1919 году меня мобилизировали в Красную армию, через пять месяцев меня из Красной армии освободили. С этого года я лишен избирательных прав в Советы. У нас бывают часто наши знакомые и родственники, как например: Харитон Макаренко, Апанасенко Василий Иванович, Приступа Петро. В отношении коллективизации у нас были разговоры, я говорил всегда, чтобы записывались в коллектив, а против коллектива я никогда не агитировал. А то, что говорят про меня соседи считаю совершенно неправильным и ложью с их стороны» [9].

Заарештований 17.02. 1931 р. за ст. 54-10 ч. 1 КК УСРР.

Макаренко Павло Олександрович, 1912 р. н., с. Хмільниця Чернігівського району, українець, малописьменний. Проживав у с. Хмільниця, одноосібник. Мав хату, сарай, клуню, коня, 3 овечки. З довідки виданої Хмільницькою с/р: «Макаренко Павел Олександрович, сын кулака, сейчас экспертника, не раскулачивался. Был арестован за подозрение в поджоге. В настоящее время открыто не выступает, явился на перевыборы, но его вывели. Не имел избирательных прав» [10].

Зі свідчень Павла Олександровича: «Отец уже умер давно, сколько было земли в отца до Революции я не знаю, а сейчас имею 5 дес., только знаю, что у нас много десятин забрали с приходом Сов. власти. Кто из наших селян ведет агитацию за коллективизацию и против, я также ничего не слышал ни от кого. Я не знаю за Сов. власть я или против, куда поставят меня, я там и буду» [11].

Заарештований 17.02. 1931 р. за ст. 54-10 ч. 1 КК УСРР.

Макаренко Тихон Федорович, 1889 р. н., с. Хмільниця Чернігівського району, українець, малописьменний. Проживав у с. Хмільниця, одноосібник. Займався хліборобством, мав землі 9 дес., 2 коней, хату, клуню.

Був засуджений на 4 роки за ст. 54-10 УК УССР. Покарання відбував у Чернігівському Допрі.

Зі слів обвинуваченого: «Мое выступление на общем собрании в защиту кулака Макаренко Филиппа Евтиховича было вызвано тем, что перед собранием

встретился с Дидовцем Николаем Федоровичем (середняк) и Макаренко Ионом Игнатьевичем (бедняк). С ними я выпил. Будучи выпившим, я направился в сельсовет, где проводилось собрание. Когда коснулись вопроса о введение в эксперт Макаренка Филиппа Евтиховича, я выступил с протестом. Так как ему не было доведено до двора твердое задание по хлебозаготовке, несмотря на то, что он является кулаком. Когда председатель назвал меня подкулачником, я расстроился и начал выступать против прокурора, я себе отчет в словах не отдавал. Собирались ли кулаки нашего села куда либо мне не известно. Проводили ли агитацию среди крестьян мне не известно» [12].

Заарештований 17.02. 1931 р. за ст. 54-10 ч. 1 КК УСРР.

Макаренко Феодосій Євтихович, 1865 р. н., с. Хмільниця Чернігівського району, українець. Проживав у с. Хмільниця, одноосібник, хлібороб. Майно було розпродане.

За підкуп засуджений на три роки. Покарання відбував у Чернігівському Допрі.

Зі слів Феодосія Євтуховича: «С братом Макаренко Ионом разговаривали о налогах. Обсуждали, что налоги платить больше не можем. Мы решили не платить налог и разошлись домой. Спустя некоторое время, на сходе за меня и моего брата Макаренко Филиппа Евтиховича вступились Макаренко Тихон Федорович и Гломозда Яков, которые отстояли, чтобы мы не платили налогов. Сход был сорван, поднялся крик и шум. За подкуп выше указанных лиц, которые за нас выступали мы были арестованы на три года» [13].

Заарештований 17.02. 1931 р. за ст. 54-10 ч. 1 КК УСРР.

Макаренко Пилип Євтихович, 1863 р. н., с. Хмільниця Чернігівського району, українець. Проживав у с. Хмільниця, одноосібник, хлібороб. Після розкуркулення майно було розпродане.

За підкуп засуджений на три роки. Покарання відбував у Чернігівському Допрі.

З його слів: «В нашем селе состоялся сход; когда коснулся вопрос обо мне и брате Макаренко Феодосие Евтихьевиче, за нас вступились Макаренко Тихон Федорович и Гломозда Яков. За нас отстояли, чтобы мы эксперта не платили. Они выступали исключительно для нас» [14].

Заарештований 17.02. 1931 р. за ст. 54-10 ч. 1 КК УСРР.29-30 січня 1931 року в с. Хмільниця відбулась виїзна сесія Чернігівського Нарсуду Об'єднаної камери. «Розглянули на відкритому засіданні справу про звинувачення.

Макаренко Тихона Федоровича*,* 41 рік, за його словами перебував у партії соціалістів-революціонерів, не судився, с/г. податку сплачує 32 крб. 54 коп., в 1929-30 рр. перебував під слідством по обвинуваченню в антирадянській агітації.

Гломозди Якова Васильовича**,** 33 роки, не судився, під слідством не був. Селянин-середняк, має 6 дес. землі, 2 коней. 1 корову, с/г податку платить 13 крб.

Макаренка Пилипа Євтиховича, 69 років, хлібороб-куркуль, до революції мав понад 70 дес. землі, 1/3 частину млина, хату, вартістю 1500 крб., гумно 500 крб., два коня – 600 крб., хлів біля 400 крб. і податку платить 13-40 крб., не

судився, введено до експертників, частину майна вже розпродано за несплату податків, частина призначена для торгів.

Макаренко Феодосій Євтихович, 66 років, письменний, хлібороб-куркуль, до революції мав понад 70 дес. землі, використовував у великому розмірі найману працю для обробки свого господарства, зараз має 6 ½ дес. землі, осіб в господарстві -3, хату вартістю 1200 крб., гумно – 500 крб., хлів – 250 крб., амбар – 400 крб., 1/3 частину млина, с/г податку платить 31 крб. 39 коп., введено до експертників, за несплату податків частина майна вже продана.

До суду притягнені Макаренко Тихін і Гломозда Яків за ст. 54-10 арт. КК, Макаренко Федот і Макаренко Пилип за ст. 20-54-10 арт. КК» [15].

Макаренко Федот і Макаренко Пилип звинувачувались у антирадянській агітації, виступали проти всіх «мірроприємств Партії і Радвлади, що їх здійснювала в життя сільрада з активом бідноти і середняцтва», але боючись виступати самі, використали для своєї мети двох середняків, які були зброєю в їх руках для того, щоб роз'єднати змичку поміж активами бідноти та середняцтвом і притягнути несвідому ще масу на свій бік.

Так, 9 січня 1931 року сільрадою було скликано загальні збори села, де обговорювались питання різного характеру. Вирішували й питання про оподаткування в експертному порядку господарства Макаренка Пилипа та Федоса. На їх захист виступив Макаренко Тихін, він говорив, що «вони не кулаки, а друзі наші і що Радвлада зараз бореться за їх, а потім дійде черга і до середняків і бідноти». Казав, що селяни будуть «голі й босі» [16]. Гломозда Яків говорив, що «кулаки для нас друзі й коли Компартію помилували, то й з усіх кулаків треба експерт зняти» [17].

Люди на зборах їх підтримали, зчинився галас і крик. Голова зборів оголосив їх закритими.

Суд присудив Макаренка Тихона Федоровича до позбавлення волі на 4 роки та позбавлення прав на той же термін після відбуття міри соцзахисту. Гломозду Якова Васильовича до 2 років позбавлення волі з поразкою в правах на той же термін після відбиття міри соц. захисту. Зарахувати їм досудове ув'язнення з 14 січня 1931 року. Макаренка Пилипа Євтуховича та Федоса Євтуховича по 3 роки позбавлення волі із поразкою в правах на 5 років після відбиття міри соц. захисту. Зарахувати їм досудове ув'язнення з 14 січня 1931 року.

Макаренко Іона Євтихович, 1859 р. н., с. Хмільниця Чернігівського району, українець.. Проживав ***Макаренко Іона Євтихович*** у с. Хмільниця, одноосібник, хлібороб. Мав хату, клуню, сарай. З його слів: «К нам в квартиру заходили женщины исключительно только к моей дочке Насте, какие разговоры между ними происходили точно не помню. Больше всех нас посещала Макаренко Евгения Филипповна. Мне Настя говорила, чтобы я в их дела не вмешивался и разговаривала в другой комнате. Когда приехали ко мне на квартиру мои братья Макаренко Филипп и Феодосий, мы говорили о налогах, которых платить больше не можем. В разговоре решили, что из нас налоги никто

платить не будет. Мой сын скрылся по тем причинам, чтобы не арестовали за агитацию против проведения коллективизации» [18].

Заарештований 17.02. 1931 р. за ст. 54-10 ч. 1 КК УСРР. Зі слів свідків стає відомо, що в селі Хмільниця до перших чисел лютого 1931 року неможливо було провести будь-яку політичну компанію. Це пояснюється тим, що «кулаки проводили контрреволюционную работу в селе». Робота була проведена через бідняків та середняків. Постійно в квартирі Макаренко Іони Євтуховича та дяка Макаренко Павла Микитовича проводились збори. «Работа кулаков направлялась главным образом против коллективизации. В эту группу входили: Макаренко Иона Евтихьевич, Макаренко Павел Никитич (скрывается), Макаренко Петр Ионович (скрывается), Макаренко Филипп Евтихиевич (в Допре), Макаренко Феодосий Евтихиевич (в Допре), Макаренко Кирилл Мойсеевич (скрывается), Гломозда Павел Евтихиевич, Макаренко Иван Яковлевич, Макаренко Наум Іванович, Макаренко Тихон Федорович» [19]. Свідки стверджували, що агітацію серед жінок проводили Макаренко Євдокія Іонівна та Євлампія Іонівна, а також Євгенія Пилипівна. «Это монашки, дочки кулаков, отсюда понятно, что вся работа среди женщин велась в церкви. Всякая агитацияя, подрыв коллективизации, проводились кулаками через женщин» [20].

Свідки називали родину Макаренків головними куркулями в селі, які «подрывали не только колхозное движение на селе, но и всякие мероприятия проводимые соввластью т. к. налоги, сходы и т. подобное. Кулачество склоняло бедноту на всякие пакости. Дабы срывать всякое начало на селе» [21]. Головним серед всіх називали Макаренка Іона Євтиховича. Один зі свідків дав такі свыдчення: «Часто заходил к Макаренко Иону по хозяйским делам. Когда к ним приходил, то постоянно заставал там его родственников, которые при моем виде прекращали разговор и узнавали у меня о настроении села. Его дочки постоянно приглашали к себе женщину Атрощенко Аксинью, с которой вели какие-то тайные переговоры. Перед тем, как они узнали, что их должны описывать Атрощенко Аксинья и жена Леуса Мирона перевезли к себе их вещи. Также вещи были перевезены в с. Осняки. Вся семья имеет постоянную связь с духовенством» [22]. З протоколу допита свідка: «Сборы кулаки проводили очень скрито, дабы себя не выдавть и после этих зборищ всегда на общих сходах нашого села бывали выступления со стороны бедняков или середняков в защиту кулаков и вообще против мероприятий Соввласти, в особенности против коллективизации в связи с чем, у нас по сей день коллектива не имеется» [23]. Свідки стверджували, що куркулі с. Хмільниця мали зв’язок з куркулями с. Сиберіж.

«Суммируя вышеизложенное и учтя, что кулаки сел Хмельницы и Сибережи, начиная с 1930 г., сгруппировавшись, систематически проводили антисовагитацию среди середняцко-бедняцкой массы сел Хмельницы и Сибереж против всех мероприятий проводимых Соввластью на селе. Путем спаивания привлекали на свою сторону середняков и бедняков, каковых использовали для антисовработы. Упомянутые кулаки, как враждебно настроенные против

Соввласти, с нетерпением ждут переворота таковой, в любую минуту могут примкнуть к к.-р. организации и выступить против Соввласти, почему и дальнейшее пребывание их на Украине политически невгодно и крайне нежелательно» [24] .

Так, вищезгадані підсудні отримали таку міру покарання:
Атрощенко Григорій Іванович висланий за межі України строком на 3 роки.
Атрощенко Олександр Іванович висланий за межі України строком на 3 роки.
Макаренко Анастасія Іонівна ув'язнена до концтабору строком на 5 років.
Макаренко Євгенія Пилипівна вислана за межі України строком на 5 років.
Макаренко Євдокія Іонівна ув'язнена до концтабору строком на 5 років.
Макаренко Іван Якович висланий за межі України строком на 3 роки.
Макаренко Наум Іванович ув'язнений до концтабору строком на 3 роки.
Макаренко Павло Олександрович висланий за межі України строком на 5 років.
Макаренко Тихон Федорович висланий за межі України строком на 3 роки.
Макаренко Феодосій Євтихович висланий за межі України строком на 3 роки.
Макаренко Пилип Євтихович висланий за межі України строком на 3 роки.
Макаренко Іона Євтихович висланий за межі України строком на 3 роки.

15.06.1931 р. справу припинено в зв'язку з включенням їх в загальну операцію по вилученню куркулів. Реабілітовані 25.03.1996 р.

[1] – Держархів Чернігівської області, спр. № 410, арк. 8
[2] – Там само, спр. № 410, арк. 9
[3] – Там само, спр. № 410, арк. 10
[4]] – Там само, спр. № 410, арк. 91
[5] – Там само, спр. № 410, арк. 89
[6] – Там само, спр. № 410, арк. 7
[7] – Там само, спр. № 410, арк. 90
[8] – Там само, спр. № 410, арк. 100
[9] – Там само, спр. № 410, арк. 99
[10] – Там само, спр. № 410, арк. 14
[11] – Там само, спр. № 410, арк. 101
[12] – Там само, спр. № 410, арк. 134
[13] – Там само, спр. № 410, арк. 92
[14] – Там само, спр. № 410, арк. 94
[15], [16], [17] – Там само, спр. № 410, арк. 53
[18] – Там само, спр. № 410, арк. 93
[19] – Там само, спр. № 410, арк. 97
[20], [21] – Там само, спр. № 410, арк. 112
[22] – Там само, спр. № 410, арк. 114
[23] – Там само, спр. № 410, арк. 75
[24] – Там само, спр. № 410, арк. 171

Чернiська сільська рада

(села Черниш, Клочків)

Анищенко Михайло Васильович, 1893 р.н., с. Клочків Чернігівського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у смт Седнів, колгоспник. Заарештований 21.12.1937 р. За постановою «двійки» від 14.02.1938 р. за ст.54-10 КК УРСР позбавлений волі на 10 років. Реабілітований 04.08.1989 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.9552) (РІ, кн.2, с.624).*

Анапасенко Микола Макарович, 1895 р.н., с. Клочків Чернігівського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у м. Чернігів, маляр. Заарештований 21.07.1938 р. за ст.ст.54-2, 54-11 КК УРСР. 03.01.1939 р. справу припинено. Реабілітований 20.07.1997 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.2646) (РІ, кн.2, с.629; кн.6, с.622).*

Бертош Андрій Матвійович, 1901 р.н., с. Черниш Чернігівського р-ну, малописьменний. Проживав у с. Черниш, колгоспник. Заарештований 15.04.1938 р. За вироком спецколегії Чернігівського облсуду від 07.07.1938 р. за ст.ст.54-10 ч.1, 70 ч.1 КК УРСР засуджений до позбавлення волі у ВТТ на 5 років. Реабілітований 25.12.1998 р. *(ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр.17903-п) (РІ, кн.3, с.329).*

Бєлоконський Дмитро Ісакович, 1899 р.н., с. Черниш Чернігівського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Черниш, одноосібник. Заарештований 13.03.1931 р. за ст.ст.54-10, 54-13 КК УСРР. Рішення по справі відсутнє. Реабілітований 28.05.1997 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.2440) (РІ, кн.3, с.339).*

Бєлоконський Іван Антонович, 1888 р.н., с. Черниш Чернігівського р-ну, українець, малописьменний. Проживав у с. Черниш, одноосібник. Заарештований 04.05.1932 р. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 03.10.1932 р. за ст.54-1- КК УСРР висланий до Північного краю на 3 роки. Реабілітований 13.06.1989 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.6685) (РІ, кн.3, с.339).*

Бєлоконський Іван Ісакович, 1892 р.н., с. Черниш Чернігівського р-ну, українець, малописьменний. Проживав у с. Черниш, одноосібник. Заарештований 03.05.1932 р. за ст.54-10 КК УСРР. 12.07.1932 р. справу направлено прокурору на припинення. Рішення по справі відсутнє. Реабілітований 26.06.1997 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.2478) (РІ, кн.3, с.339).*

Білоконський Іван Павлович, 1888 р.н., українець, церковний староста с. Черниш, репресований 1932 р., реабілітований 1989 р.

Бєлоконський Яків Савич, 1905 р.н., с. Черниш Чернігівського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Черниш, рахівник. Заарештований 27.11.1937 р. За постановою трійки при УНКВД по Чернігівській області від 29.11.1937 р. за проведення антирадянської агітації, розповсюдження

провокаційних чуток про війну, застосована ВМП. Розстріляний 07.12.1937 р. у м. Чернігів. Реабілітований 02.09.1965 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.7905) (РІ, кн.3, с.340).*

Винько Гнат Тимофійович, 1896 р.н., с. Клочків Чернігівського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Клочків, чоботар. Заарештований 14.09.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 29.09.1937 р. за проведення антирадянської агітації, скерованої на підрив колгоспного будівництва, ув'язнений до ВТТ на 10 років. Реабілітований 06.03.1961 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840) (РІ, кн.3, с.517).*

Вовк Яким Пилипович, 1904 р.н., с. Клочків, українець, одноосібник, репресований 1937 р., реабілітований 1989 р. *(ШК. – 1990. – 27 листопада).*

Желєзняк Варфоломій Дмитрович, 1891 р.н., с. Черниш Чернігівського р-ну, малописьменний. Проживав у с. Черниш, одноосібник. Заарештований 25.12.1932 р. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 02.02.1933 р. за ст.54-10 КК УСРР висланий до Північного краю на 3 роки умовно. Реабілітований 26.07.1989 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.6499) (РІ, кн.5, с.58).*

Желєзняк Михайло Миронович, 1897 р.н., с. Черниш Чернігівського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Вихвостів Тупичівського (нині Городнянського) р-ну, одноосібник. Заарештований 09.09.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 14.09.1937 р. за проведення антирадянської агітації ув'язнений до ВТТ на 10 років. Реабілітований 09.01.1962 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.4829) (РІ, кн.5, с.59).*

Желєзняк Олександр Андрійович, 1922 р.н., с. Черниш Чернігівського р-ну, українець, освіта середня. Проживав за місцем дислокації 3 батр 130 мінп, командир взводу. Заарештований 28.09.1942 р. За вироком ВТ 61-ї армії від 23.10.1942 р. згідно з Указом Президії ВР СРСР від 06.07.1941 р. засуджений до 5 років тюремного ув'язнення з відстрочкою виконання до закінчення військових дій. Направлений у діючу армію. Реабілітований 17.07.1996 р. *(ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр.17637-п) (РІ, кн.5, с.59).*

Зельман Степан Лаврентійович, 1876 р.н., с. Черниш Чернігівського р-ну, українець, малописьменний. Проживав у с. Черниш, одноосібник. Заарештований 04.05.1932 р. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 03.10.1932 р. за ст.54-10 КК УСРР висланий до Північного краю на 3 роки. Реабілітований 13.06.1989 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.6685) (РІ, кн.5, с.133).*

Йовенко Іван Платонович, 1891 р.н., с. Черниш Чернігівського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Черниш, одноосібник, займався приватним візництвом. Заарештований 08.12.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 10.12.1937 р. за проведення антирадянської агітації ув'язнений до ВТТ на 10 років. Реабілітований

13.06.1964 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.7799) (РІ, кн.5, с.209).*

Йовенко Устина Самійлівна, 1889 р.н.. с. Черниш Чернігівського р-ну, українець, малописьменний. Проживав у с. Черниш, секретар релігійної общини. Заарештований 04.05.1932 р. за ст.54-10 КК УСРР. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 03.10.1932 р. справу припинено. Реабілітований 28.05.1998 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.6685) (РІ, кн.5, с.210).*

Йовенко Федір Якович, 1899 р.н., с. Черниш Чернігівського р-ну, українець, малописьменний. Проживав у с. Черниш, одноосібник. Заарештований 06.10.1929 р. За вироком Чернігівського окружного суду від 30.10.1929 р. за ст.54-10 КК УСРР засуджений до позбавлення волі на 1 рік 6 місяців. Реабілітований 30.06.1999 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-328, оп.6, спр.320) (РІ, кн.5, с.210).*

Кирієнко Марфа Лазарівна, 1923 р.н., с. Черниш Чернігівського р-ну. українка, освіта початкова. Проживала у м. Чернігів, робітниця. Заарештована 21.04.1944 р. За постановою особливої наради при НКВД СРСР від 06.01.1945 р. за ст.54-1 «а» КК УРСР ув'язнена до ВТТ на 3 роки. Реабілітована 08.12.1993 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.11959) (РІ, кн.5, с.293).*

Кирієнко Парамон Степанович, 1888 р.н., с. Черниш Чернігівського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Черниш, одноосібник. Заарештований 08.04.1932 р. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 29.10.1932 р. за ст.54-10 КК УСРР висланий до Північного краю на 3 роки. Реабілітований 21.06.1989 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.6670) (РІ, кн.5, с.293).*

Кирієнко Сава Корнійович, 1897 р.н., с. Черниш Чернігівського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Черниш, одноосібник. Заарештований 08.12.1937 р. За постановою трійки при УНКВД по Чернігівській області 10.12.1937 р. за проведення антирадянської агітації ув'язнений до ВТТ на 10 років. Реабілітований 30.10.1991 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.11839) (РІ, кн.5, с.293).*

Кіндратенко Антон Омелянович, 1901 р.н., с. Черниш, українець, одноосібник, репресований 1932 р., реабілітований 1989 р. *(ШК. – 1991. – 18 квітня).*

Кобець Григорій Омелянович, 1889 р.н., с. Клочків Чернігівського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у м. Чернігів, одноосібник. Заарештований 26.09.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 29.09.1937 р. за проведення антирадянської агітації, скерованої на підрив колгоспного будівництва, ув'язнений до ВТТ на 8 років. Реабілітований 21.08.1989 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.10328) (РІ, кн.5, с.334).*

Кобець Михайло Федорович, 1888 р.н., с. Клочків Чернігівського р-ну, українець, малописьменний. Проживав у с. Клочків, сторож. Заарештований 13.09.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 17.09.1937 р. за проведення антирадянської агітації ув'язнений до ВТТ на 8 років. Реабілітований 31.08.1989 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.9332) (РФ, кн.5, с.334).*

Ковбаса Яків Микитович, 1914 р.н., с. Черниш Чернігівського р-ну, українець, малописьменний. Проживав у смт Седнів, одноосібник. Заарештований 02.07.1931 р. за ст.ст.54-2, 54-11 КК УСРР. 06.10.1931 р. справу припинено. Реабілітований 27.02.1996 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.408) (РІ, кн.5, с.368).*

Кондратенко Антон Омелянович, 1901 р.н., с. Черниш Чернігівського р-ну, українець, малописьменний. Проживав у с. Черниш, одноосібник. Заарештований 04.05.1932 р. за ст.54-10 КК УСРР. 12.07.1932 р. справу припинено. На час другого арешту – колгоспник. Заарештований 25.12.1932 р. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 02.02.1933 р. за ст.54-10 КК УСРР ув'язнений до концтабору на 3 роки. Заарештований 08.12.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 10.12.1937 р. за проведення антирадянської агітації ув'язнений до ВТТ на 10 років. 16.03.1939 р. справу припинено. Реабілітований 26.06.1997 р., 26.06.1989 р., 28.02.1996 р. *(Держархів Чернігівської області. ф.Р-8840, оп.3, спр.366, 7010, 2481) (РІ, кн.5, с.432).*

Кондратенко Опанас Самсонович, 1905 р.н., с. Черниш Чернігівського р-ну, українець, малописьменний. Проживав у смт Седнів Чернігівського р-ну, конюх. Заарештований 15.11.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 29.11.1937 р. за проведення антирадянської агітації, розповсюдження провокаційних чуток про війну ув'язнений до ВТТ на 8 років. Відбував покарання у Волжському ВТТ. Реабілітований 26.08.1989 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.10599) (РІ, кн.5, с.435).*

Коржинський Тимофій Панфілович, 1903 р.н., с. Черниш Чернігівського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у м. Чернігів, робітник. Заарештований 18.10.1943 р. За постановою від 09.02.1944 р. за ст.54-1 «б» КК УРСР направлений в спецтабір НКВД для фільтрації. Реабілітований 18.12.1997 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.6089) (РІ, кн.5, с.467).*

Койдан Никифор Іванович, 1894 р.н., с. Клочків Чернігівського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у м. Чернігів, чорноробочий. Заарештований 07.10.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 21.10.1937 р. за проведення антирадянської агітації ув'язнений до ВТТ на 10 років. Реабілітований 19.08.1991 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.11814) (РІ, кн.5, с.401).*

Лоханич Костянтин Степанович, 1893 р.н., с. Басловці (нині с. Борок) Слуцького р-ну Мінської області, Білорусь, білорус, освіта початкова, рахівник. Заарештований 22.03.1938 р. За вироком Чернігівського облсуду від 03.08.1939 р. за ст.ст.54-10 ч.2 54-11 КК УРСР виправданий. На час другого арешту – мешканець с. Клочків Чернігівського р-ну. Заарештований 04.10.1939 р. За вироком Чернігівського облсуду від 10.04.1940 р. за ст.54-10 ч.1 КК УРСР засуджений до позбавлення волі на 5 років. Реабілітований 27.09.1991 р. *(ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр.299-п, 14983-п) (РІ, кн.6, с.295).*

Любенко Іван Іванович, 1881 р.н., с. Клочків Чернігівського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Брусилів Чернігівського р-ну, священик. Заарештований 26.11.1930 р. За постановою судової «трійки» при Колегії ГПУ УСРР від 17.12.1930 р. за ст.54-10 КК УСРР висланий до Північного краю на 3 роки. Реабілітований 13.06.1989 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.2919) (РІ, кн.6, с.315).*

Максименко Іван Федорович, 1923 р.н., с. Клочків Чернігівського р-ну, українець, малописьменний. Проживав у Німеччині. Заарештований 04.04.1945 р. за ст.54-1 «а» КК УРСР. 26.09.1945 р. справу припинено. Реабілітований 26.04.1996 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.572) (РІ, кн.6, с.348).*

Нікітченко Іван Данилович, 1898 р.н., с. Черниш Чернігівського р-ну, українець, малописьменний. Проживав у с. Черниш, одноосібник. Заарештований 08.04.1932 р. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 26.10.1932 р. за ст.54-10 КК УСРР висланий до Північного краю на 3 роки. Реабілітований 14.06.1989 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.6647) (РІ, кн.6, с.563).*

Потапенко Тимон Антонович, 1879 р.н., с. Черниш, українець, Рихлівський монастир, ієромонах, репресований 1932 р., реабілітований 1989 р

Скрипка Абрам Іванович, 1881 р.н., с. Черниш, українець, голова церковної общини с. Черниш, репресований 1932 р., реабілітований 1989 р. *(ШК. – 1991. – 25 квітня).*

Садченко Іван Миколайович, 1910 р.н., с. Черниш, українець, одноосібник, репресований 1932 р., реабілітований 1989 р. *(ШК. – 1991. – 18 квітня).*

Чех Самуїл Тимофійович, 1893 р.н., с. Черниш, українець, одноосібник, репресований 1933 р., реабілітований 1989 р. *(ШК. – 1991. – 27 квітня).*

Шевель Омелян Якович, 1874 р.н. с. Клочків, українець, одноосібник, репресований 1930 р., реабілітований 1989 р. *(ШК. – 1990. – 1 грудня).*

Боротьба з куркулями була чи не головною темою більшовицьких газет. Не була винятком і місцева газета «Знамя Советов», що постійно надавала «рекомендації для ліквідації куркульства». Так, у статті «Пора покончить с ними» зазначалося: «Два кулака с. Черныш Иовенко Стефан и Сила Ячный отказались выполнить продовольственную разверстку, мотивируя недостатком продуктов. Членами комнезама, сельисполкома и местной комячейки был произведен у них обыск, в результате которого в ямах было найдено до 100 пудов излишков хлебного зерна. Остальные кулаки, испуганные этим, в течение одного дня выполнили разложенную на них разверстку, боясь, чтобы и их ямы не были раскрыты. Но комнезам приступает к разгрузке и их ям. Пора всем сельисполкомам и комнезаможам начать действовать таким же образом и возмущение о непосильных продовольственных [нагрузках] само собой отпадет. Печерный». *Див.: Знамя Советов. – 1920. – 1 декабря. – № 276. – С. 3.(РІ, кн.1, с.103).*

Іван Кирієнко

Клочків:

Анищенко Михайло Васильович, 1893 р.н., с. Клочків Чернігівського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у смт Седнів, колгоспник. Заарештований 21.12.1937 р. За постановою двійки від 14.02.1938 р. за ст.54-10 КК УРСР позбавлений волі на 10 років. Реабілітований 04.08.1989 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.9552) (РІ, кн.2, с.624).*

Анапасенко Микола Макарович, 1895 р.н., с. Клочків Чернігівського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у м. Чернігів, маляр. Заарештований 21.07.1938 р. за ст.ст.54-2, 54-11 КК УРСР. 03.01.1939 р. справу припинено. Реабілітований 20.07.1997 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.2646) (РІ, кн.2, с.629; кн.6, с.622).*

Винько Гнат Тимофійович, 1896 р.н., с. Клочків Чернігівського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Клочків, чоботар. Із куркулів, мав 30 га.землі. Перший раз був заарештований у 1930 році, засуджений на один місяць позбавлення волі. В 1932 році розкуркулений, підлягав виселенню із села. Під час слідства він із села втік. Знову арештований 14.09.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 29.09.1937 р. за проведення антирадянської агітації, буцімто скерованої на підрив колгоспного будівництва, був ув'язнений до ВТТ на 10 років. Де він відбував покарання в архівній справі ніякої інформації нема і подальша. його доля не відома. Про його піклувалась та розшукувала дружина Марія Іванівна, але і їй нічого встановити реально не вдалось. Він був реабілітований 06.03.1961 р. *(ЧОДА, ф.Р-8840, спр. 4757) (РІ, кн.3, с.517).*

Вовк Яким Пилипович, 1904 р.н., *с. Клочків, українець, одноосібник, репресований 1937 р., реабілітований 1989 р. *(ШК. – 1990. – 27 листопада).*

Кобець Григорій Омелянович, 1889 р.н., с. Клочків Чернігівського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у м. Чернігів, одноосібник. Арештований 26.09.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 29.09.1937 р. за проведення антирадянської агітації, скерованої на підрив колгоспного будівництва, ув'язнений до ВТТ на 8 років. Реабілітований 21.08.1989 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.10328) (РІ, кн.5, с.334).*

Кобець Михайло Федорович, 1888 р.н., с. Клочків Чернігівського р-ну, українець, малописьменний. Проживав у с. Клочків, сторож. Заарештований 13.09.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 17.09.1937 р. за проведення антирадянської агітації ув'язнений до ВТТ на 8 років. Реабілітований 31.08.1989 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.9332) (РФ, кн.5, с.334).*

Койдан Никифор Іванович, 1894 р.н., с. Клочків Чернігівського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у м. Чернігів, чорноробочий. Заарештований 07.10.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 21.10.1937 р. за проведення антирадянської агітації ув'язнений до ВТТ на 10 років. Реабілітований 19.08.1991 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.11814) (РІ, кн.5, с.401).*

Лоханич Костянтин Степанович, 1893 р.н., с. Басловці (нині с. Борок) Слуцького р-ну Мінської області, Білорусія, білорус, освіта початкова, рахівник. Арештований 22.03.1938 р. За вироком Чернігівського облсуду від 03.08.1939 р. в частині звинувачення передбаченого ст.ст.54-10 ч.2 54-11 КК УРСР, – виправданий. На час другого арешту, він мешкавв Клочкові Чернігівського р-ну. Арештований 04.10.1939 р. За вироком Чернігівського облсуду від 10.04.1940 р. за ст.54-10 ч.1 КК УРСР засуджений до позбавлення волі на 5 років. Реабілітований 27.09.1991 р. *(ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр.299-п, 14983-п) (РІ, кн.6, с.295).*

Любенко Іван Іванович, 1881 рн., народився в Брусилові Чернігівського району, українець, освіта початкова. Дружина Анастасія Андріївна -1895 рн, діти: Андрій 1908 р., Анна-1910 р., Марія-1912 р., Серафіма, Василь (рік народження не встановлено, але в 1930 році він вже вчителював Седнєві. З 1906-1920 рр. Любенко І.І. псаломщик Свято Георгієвської церкви в Черниші, в цей період з 1914-1917 рр. перебував в діючій армії служив теж псаломщи-ком. З 1920 року він єпископ Свято Миколаївської церкви Клочкова. В період гоніння на церкву та віруючих, він відмовився знімати з церкви колокол. Як свідчать матеріали архівної справи на той час він був в Клочкові авторитет-

ною людиною. До його думки дослухались селяни. Коли розпочалось гоніння на священників, то щоб його не затримали, його постійно супроводжували декілька дужих селян. І попри все 26.11.1930 році він був арештований разом із Шевель Омеляном Яковичем, старостою релігійної громади села. Єдина «крамола» з його сторони, на яку вказували допитані по справі свідки, окрім того що він священник, це буцімто його висловлювання про тодішню колективізацію,- це не кооперація, а обдирація. За постановою судової трійки при Колегії ГПУ УСРР від 17.12.1930 р. засуджений за ст.54-10 КК УРСР на 5 років концтаборів. Церкву тоді в селі закрили, а приміщення храму частково зруйнували, остаточно будівлю церкви демонтували у 1960 році. Зусиллями Клочківської громади Свято Миколаївська церква відродилась, а у 2005 році, було освяченопобудовану нову будівлю храму. Щодо Любенка І.І. то після засудження його подальша доля невідома. Старший син Андрій загинув на фронтах Другої світової війни. Реабілітований Любенко І.І. 13.06.1989 році *(ЧОДА, ф.Р-8840, оп.3, спр.2919) (РІ, кн.6, с.315).*

Максименко Іван Федорович, 1923 р.н., с. Клочків Чернігівського р-ну, українець, малописьменний. Сирота. В 1942 році добровільно поїхав на роботу в Німеччину, арештований там 04.04.1945 р. за ст.54-1 «а» КК УРСР. 26.09.1945 р. справу проти нього припинено. Реабілітований 26.04.1996 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.572) (РІ, кн.6, с.348).*

Потапенко Тимофій (Тимон) Антонович, народився в 1879 році в Клочкові,в родині хліборобів, українець. Ієромонах Свято-Миколаївського Пустинно-Рихлівського монастиря Коропського району. Після того як 16 грудня 1922 року його закрили, а потім зруйнували він із 1931 року проживав та служив в Черниші, на час арешту священник Свято-Героргієвської церкви. Репресований у 1932 році. Реабілітований 1989 році. Детальніше про нього – «репресовані по Чернишу».

Шевель Омелян Якович, 1874 р.н. с. Клочків, українець, заможний селянин, одноосібник, староста релігійної громади села. Арештований 26.11.1930 р. в один день разом із Любенком Іваном Івановичем священником Св'ято Миколаївської церкви Клочкова. За постановою судової «трійки» при Колегії ГПУ УСРР від 17.12.1930 р. звинувачений за ст.54-10 КК УРСР та засуджений на 5 років позбавлення волі з висилкою «в Північні райони Росії». Подальша доля невідома. Реабілітований 13.06.1989 році. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.2919).*

Довідкова інформація

Вовк Аким Філіпович (укр.**- Пилипович**), народився у 1909 році в селі Мекшуни Любечського району. На час арешту 15 вересня 1937 року проживав на хуторі БоркиМілейкинської сільради Чернігівського району. За постаново «трійки» засуджений до 8 років Виправних Трудових Таборів. Відбував

покарання в Свердловській області. Згідно матеріалів архівної справи, у 1994 році він проживав в с. Мекшуни. *(ЧОДА Фонд Р-8840 справа 9740).*

Максименко Іван Федорович народився в Клочкові, коли померли в 1932 році батьки, він приїхав в Черниш до дядька де і виховувався. Згідно слів свідків, до війни він не користувався будь яким авторитетом в селі. Як свідчать матеріали архівної справи, у 1941 році він ухилявся від призову в Червону Армію. Не довго служив в поліції, був схильний до самовільного вилучення у селян майна, залучення до примусових робіт земляківу власному господарстві. Ймовірно був звільнений окупаційним режимом, за якимось компрометуючими обставинами тому рятуючись від кримінального покарання, добровільно поїхав на роботу в Німеччину. У квітні 1945 року був затриманий співробітниками СМЕРШ в Німеччині з причини розбіжностей у вказаних ним документах. Зберіглось посвідчення «Остербайтера» із його фото. В матеріалах справи нема інформації, про кримінальні чи будь які інші заходи відносно нього.

Іван Кирієнко

Черниш

Берташ Андрій Матвійович, народився в 1901 році в Черниші. Бригадир колгоспу «Червоний пахар» с. Черниш. Арештований 15.04.1938 р. звинувачений у «троцкизмі» та «кримінальних злочинах» за ст.ст.54-10 ч.1, 70 ч.1 КК УРСР. За вироком спецколегії Чернігівського облсуду від 07.07. 1938 р. засуджений до позбавлення волі у ВТТ на 5 років. Після звільнення працював в колгоспі. Син від першого шлюбу 9Берташ Іван Андрійович (1922-24.01.1977 рр.), учасник другої світової війни, довгий час працював бригадиром колгоспу в Черниші, нагороджений орденом «Жовтневої революції», бойовими нагородами та медалями за трудову звитягу.

Дружина Берташа А.М. в другому шлюбі-Йовенко Ольга Дмитрівна. Всі діти записані на Йовенко, а саме Василь Андрійович 1936 р.н. Оксана (1948) Григорій(1949), Галя(1951), Віра(1953). Помер Андрій Матвійович у 1985 році. Похований в Черниші. Реабілітований 25.12.1989 року. *(ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр.17903-п) (РІ, кн.3, с.329).*

Білоконський Яків Савелійович, 4 народився 07.12.1905 року в Черниші. Рахівник-бухгалтер колгоспу. Освіта початкова. На день арешту одружений, дружина Олександра Ісаківна, 1909 року, діти: Анатолій 7 років, Оксана-5 років.

Розкуркулювався у 1919 та 1932 рр., позбавлений виборчого права. 27.11.1937 р. був безпідставно арештований. Головними звинуваченнями висунутими проти нього, було наступне, -«…він був із заможної селянської сім'ї, до революції його батько Савелій Васильович мав 30 га землі, 12 голів худоби, що він успадкував, крім того утримував найманих працівників, а ще

висловлював невдоволення політикою колективізації, намагався вступити в «троцкістську» організацію, розповсюджував чутки про війну». На допиті він всі звинувачення відкидав, а викладені факти вважав перекрученими та надуманими. Разом із тим, за постановою трійки при УНКВД по Чернігівській області від 29.11.1937 р. «..за проведення антирадянської агітації, розповсюдження провокаційних чуток про війну», до нього застосована-на вища міра покарання-розстріл. Наказом начальника Чернігівського УНКВС від 02.12.1937 року, доручено коменданту УНКВС, в присутності прокурора «розстріляти» Білоконського Я.С. Ніякої інформації про виконання наказу, місце поховання страченого, чи будь якої іншої інформації про його долю, в архівній справі нема.

Згідно звернення дружини, у 1965 році прокуратурою області було проведено додаткове розслідування по цій справі, висунуті у 1937 році проти нього звинувачення, не знайшли свого підтвердження, справа була припинена за відсутності складу злочину, Яків Савелійович 02.09.1965 р. Постановою Президії Чернігівського обласного суду був реабілітований. Довідка про смерть виписана Чернігівським ЗАГС 30.07.1965 року.

Знову ж таки і в даному випадку, в архівній справі, відсутня будь яка об'єктивна інформація про місце поховання страченого. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.7905) (РІ, кн.3, с.340).*

Білоконський Омелян Іванович, 3народився у 1900 році в с. Черниш. Ремісник, -шив взуття, будував будинки, займався покрівлею дахів залізом та соломою. Був розкуркулений. Засуджений у 1938 р. до 5 років позбавлення волі, без права перепису. Зазначена міра покарання передбачала смертний вирок. Подальша доля засудженого невідома. Залишившись одна дружина Омеляна, – Марія Пименівна (1900 р. н.) наклала на себе руки, у тому ж 1938 році. Діти: Надія(1923 р.н.), Поля(1927), виховувались тітками, а Анастасія (1937) в чернігівському інтернаті, під час війни вона безвісті пропала Коли у 1938-1939 рр. близька рідня звертались до органів НКВС із проханням повідомити про місце відбування покарання Омеляном Івановичем, їм відповідали, -чекайте він знаходиться на будівництві Біломор-каналу. До цього часу нема будь якої інформації про його долю після арешту. Реабілітований у 1989 році.

Білоконський Дмитро Ісакович, 1899 рн., с. Черниш, українець, освіта початкова. Заможний селянин мав 30 десятин землі. За часів УНР коли був уряд Гетьмана П. Скоропадського, він член союзу хліборобів-власників, одноосібник. За радянської влади був віднесений до середняків, розкулачувався та позбавлений виборчого права, а 13.03.1931 р. арештований, звинувачений за ст.ст.54-10, 54-13 КК УРСР. Притягався до відповідальності, на підставі списків «неблагонадійних осіб», можна припустити, що йому формально інкримінувалась семимісячна служба в 1918 році, у військових формуваннях УНР. Разом із тим в Червоній Армії він служив біля 4 років, з

1919 по 1922 рік. Остаточне рішення по справі в наявних архівних матеріалах відсутнє. Яка його подальша доля відслідкувати не вдалось. Реабілітований 28.05.1997 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.2440) (РІ, кн.3, с.339).*

Білоконський Іван Антонович, 1888 рн., с. Черниш Чернігівського р-ну, українець, малописьменний. Проживав в Черниші, одноосібник. Арештований 04.05.1932 р. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 03.10.1932 р. за ст.54-1- КК УСРР висланий до Північного краю на 3 роки. Реабілітований 13.06.1989 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.6685) (РІ, кн.3, с.339).*

Білоконський Іван Ісакович, 1892 рн., с. Черниш Чернігівського р-ну, українець, малописьменний. Проживав в Черниші, одноосібник. Заарештований 03.05.1932 р. за ст.54-10 КК УСРР. В характеристиці яку надала чернеська сільрада повідомлялось, що Іван Ісакович – «куркуль, за способом життя та його громадянською позицією він є для радянської влади небезпечною особою». Разом із тим слідчим 12.07.1932 р. справу було направлено прокурору на припинення. Рішення по справі, в архівних матеріалах, відсутнє. В період окупації жив в Черниші. Подальша його доля невідома. Реабілітований 26.06.1997 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.2478) (РІ, кн.3, с.339).*

Білоконський Іван Павлович , народився у 1888 році в Черниші, в заможній родині хліборобів. Грамотний. В 1932 році церковний староста села, був позбавлений виборчого права.

В квітні 1932 року він безпідставно звинувачений в антирадянській діяльності, в складі «контрреволюційної групи осіб», 04.05.1932 р. арештований разом із іншими шістьома релігійними активістами, мешканцями Черниша: Потапенко Т.А. – священник Свято Георгієвської церкви, Зельманом С.Л. – голова релігійної громади села, Скрипка А.І. – колишній голова церковної громади, Йовенко Устинія Самійлівна – секретар церковної громади, Йовенко Євдокія Самійлівна – пономар церкви.

03 жовтня 1932 року за ст.54-10 КК засуджений особливою нарадою при колегії НКВС УРСР на три роки -«позбавлення волі із направленням у Північний край Росії». Його подальша доля невідома, ніякої інформації в матеріалах архівної справи не збереглось. Реабілітований 13.06.1989 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.6685) (РІ, кн.5, с.133).*

Железняк Варфоломій Дмитрович, 1891 рн., с. Черниш Чернігівського р-ну, малописьменний. Проживав в Черниші, одноосібник. Арештований 25.12.1932 р. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 02.02.1933 р. звинувачений за ст.54-10 КК УСРР та засуджений на з роки позбавлення волі із висилкою до Північного краю Росії,- умовно. Реабілітований 26.07.1989 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.6499) (РІ, кн.5, с.58).*

Желєзняк Михайло Ларіонович, Народився в 1897 рн., в Черниші в багатодітній сім'ї заможних селян, українець, освіта: п'ять класів земської школи, навчався в Чернігівському вищому реальному училищі. Коли почалась перша світова війна то закінчив київське військове піхотне училище, був на фронті, остання посада в травні 1917 року, – командир роти, поручик. Був одружений двічі, перша дружина Євдокія (згадується і Єфросінія) буцімто померла. Друга дружина – Ніна Петрівна (1895 р.н.) донька Вихвостівського поміщика Орловського Петра Вікентієвича (1836 рн.). Повінчані в 1918 році в Свято Гергієвській церкві Черниша. Михайло Ларіонович із 1919 року проживав у с. Вихвостові Тупичівського (нині Городнянського) р-ну. Діти: Павло, Іван (р.н. обох не встановлено), Віра (1919), Віталій (1921), Тетяна (1925), Служив у військових формуваннях УНР. В 1919 році, перебуваючи у Вихвостові був мобілізований до Червоної Армії, довірили командувати взводом. Захворів на тиф, тому був демобілізований. Повернувся додому, займався господарством тестя, котрий жив разом із ним.

У 1919 році в їхньому господарстві було по різним оцінкам біля 60 га землі, коні, корови, вівці, залучались до виконання робіт і наймані працівники. Неодноразово розкулачувався, позбавлений виборчого права. 07.01.1933 року арештований вперше, за буцімто участь у «контрреволюційній повстанській організації», звільнений 17.05.1933 року, справа відносно нього припинена.

Знову арештований 09.09.1937 р. за постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 14.09.1937 р. за проведення антирадянської агітації, ув'язнений до ВТТ на 10 років. Повернувся у Вихвостів у 1947 році, працював у місцевому колгоспі, на час реабілітації на посаді заст. головного бухгалтера. Реабілітований 09.01.1962 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.4829, Фонд 679, оп-3, спр.1648, арк. 134.) (РІ, кн.5, с.59).*

Желєзняк Олександр Андрійович, народився в 1922 р.н., в с. Черниш Чернігівського р-ну, в родині радянського активіста, українець, освіта середня та військова. В Червоній Армії із 1941 року. 13.07.1942 року в бою отримав поранення. Вчився в Лієпайському військовому мінометному училищ (ВМУ), 15.03.1942 року закінчив Барнаульське ВМУ. Служив командиром взводу 3 батареї 130 мінометного полку Західного фронту. Арештований 28.09.1942 р. та звинувачений був у тому, що у нього було вилучено німецьку листівку, яку він відібрав в лютому 1942 року в одного із червоноармійців і в присутності одного із офіцерів роти де він служив, буцімто намагався її прочитати, оскільки там мова велась про Україну та Білорусію, коментував викладене там.

Вину на суді не визнав. За вироком Військового Трибуналу 61-ї армії ЗФ від 23.10.1942 р. та на підставі Указу Президії ВР СРСР від 06.07.1941 р. засуджений до 5 років тюремного ув'язнення з відстрочкою виконання покарання на період війни з направленням на три місяці до штрафного батальну Західного фронту.

ЖЕЛЕЗНЯК ОЛЕКСАНДР АНДРІЙОВИЧ

За участь у боях був нагороджений Орденом «Червона Зірка», медалями: «За визволення Варшави», «За взяття Берліну», «За Перемогу над Німеччиною». Після війни повернувся в Черниш, одружився, працював в колгоспі. Три його рідні брати – Антон, Андрій та Володимир теж воювали. На жаль – Антон, військовий льотчик Чорноморського військового флоту, заги-нув у 1944 році.

Олександр Андрійович запам'ятався землякам життєрадісним, безконфліктним чоловіком, з притаманними йому оригінальними жартами. Реабілітований 17.07.1996 р. *(ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр.17637-п).*

Зельман Степан Лаврентійович, 1876 рн., с. Черниш Чернігівського р-ну, українець, малописьменний, з багатодітної сім'ї бідняків. У його батька Лавріна Тихоновича було 12 дітей. Степан Лаврентійович (Лаврінович), проживав в Черниші, одноосібник. Голова релігійної громади села. В квітні 1932 року він був безпідставно звинувачений у антирадянській діяльності в складі «контрреволюційної групи», 04.05.1932 р. арештований разом із іншими шістьома релігійними активістами Черниша: Потапенком Т.А. – священник Свято Георгієвської церкви, Білоконським І. П. – церковний староста, Скрипка А.І. – колишній голова церковної громади, Йовенко Устинія Самійлівна – секретар церковної громади, Йовенко Євдокія Самійлівна – пономар церкви.

03 жовтня 1932 року звинувачений за ст.54-10 КК та засуджений особливою нарадою при колегії НКВС УРСР на три роки -позбавлення волі «із направленням у Північний край Росії». Його подальша доля невідома, ніякої інформації в матеріалах архівної справи не зберіглось. Реабілітований 13.06.1989 р. *(ЧОДА, ф.Р-8840, оп.3, спр.6685.Ф. Р-4609, 0п 1, справа 4410).*

Йовенко Іван Платонович, 1891 р.н., с. Черниш Чернігівського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав в Черниші, одноосібник, займався приватним візництвом. Заарештований 08.12.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 10.12.1937 р. за проведення антирадянської агітації ув'язнений до ВТТ на 10 років. Ніякої інформації про його долю, з дня оголошення приговору, в архівній справі нема. Реабілітований у 1964 р. *(ЧОДА, ф.Р-8840, оп.3, спр.7799) (РІ, кн.5, с.209).*

Йовенко Устинія Самійлівна, в дівоцтві Білоконська, народилась в 1889 р.н. в Брусилові Чернігівського р-ну, українка, малописьменна. На час арешту проживала в Черниші, секретар релігійної громади села. Вела реєстрацію шлюбів та вінчань, облік смертей.

В квітні 1932 року вона була звинувачена в антирадянській діяльності, в складі «контрреволюційної групи», а 04.05.1932 р. арештована разом із іншими шістьома релігійними активістами Черниша: Потапенком Т.А. – священник Свято Георгієвської церкви, Білокінським І. П. – церковний староста, Скрипка А.І. – колишній голова церковної громади, Зельманом С.Л.- голова релігійної громади, Йовенко Є. С. – пономар церкви.

03 жовтня 1932 року згідно рішення особливої наради при колегії НКВС УРСР, справа відносно неї, щодо звинувачень в здійсненні злочину передбаченого ст.54-10 КК була припинена.

Зі слів доньки Сахно (Йовенко) Єфросинії Митрофанівни, її мати Устинія Самійлівна була засуджена до семи місяців примусових робіт. Покарання відбувала в Чернігові.

Після відбуття покарання, весь час жила в селі, продовжувала вести облік померлих земляків. Пішла із життя у 1971 році. Похована в Черниші. За її благословінням, після її смерті, цю роботу продовжує виконувати донька Сахно Є.М. Реабілітована 28.05.1998 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.6685)*

Йовенко Євдокія Самійлівна, народилась в Черниші, в заможній сім"ї хліборобів, православна віруюча, служила пономарем церкви. В квітні 1932 року вона була звинувачена в антирадянській діяльності, в складі «контрреволюційної групи», а 04.05.1932 р. арештована разом із іншими шістьома релігійними активістами Черниша: Потапенком Т.А. – священник Свято Георгієвської церкви, Білокінським І. П. – церковний староста, Скрипка А.І. – колишній голова церковної громади, Зельманом С.Л.- голова релігійної громади, Йовенко У. С. – секретар релігійної громади села. Із Сахно Устинією Самійлівною не була в родинних стосунках.

03 жовтня 1932 року згідно рішення особливої наради при колегії НКВС УРСР, справа відносно неї, в частині звинувачень в здійсненні злочину передбаченого ст.54-10 КК, була припинена. Реабілітована 28.05.1998 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.6685).*

Йовенко Федір Якович, 1899 рн., с. Черниш Чернігівського р-ну, українець, малописьменний. Проживав в Черниші, одноосібник. Заарештований 06.10.1929 р. За вироком Чернігівського окружного суду від 30.10.1929 р. за ст.54-10 КК УСРР засуджений до позбавлення волі на 1 рік 6 місяців. Реабілітований 30.06.1999 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-328, оп.6, спр.320) (РІ, кн.5, с.210).*

Кирієнко Марфа Лазарівна, народилась у 1923 році в Черниші, українка, освіта початкова. Батько Кирієнко Лазар Михайлович, у 1902-1919 роках обіймав посаду сільського голови Черниша. За радянської влади сім'я останнього піддавалася всіляким репресивним заходам впливу: позбавлений виборчого права, конфісковано землю та будинки. Помер Лазар Михайлович у 1923 році, від серцевого нападу, що стався після вбивства зятя та старшої доньки, від першого шлюбу – Пелагеї. Його друга дружина – Кирієнко Анна Фомівна (1886-1952 рр.) разом із сином Іваном (1919 р.н.) та донькою Марфою (1923 року) в період колективізації були виселені із села, їх майно, земля вилучені.

Марфа Лазарівна разом із братом Іваном та матір'ю, після виселення із села, довго блукали по чернігівському району, поки не працевлаштувались наймичками. Перед самою війною Марфа вже проживала та постійно працювала в Чернігові. На час німецько-фашистського наступу на Чернігів, під час евакуації з міста, Марфа опинилась в оточенні. Змушена була повернутись до Чернігова, працювала на базі із льонозаготівлі. Арештована співробітниками СМЕРШ 21.04.1944 р. За постановою особливої наради при НКВД СРСР від 06.01.1945 р. безпідставно була звинувачена за ст.54-1«а» КК УРСР, ув'язнена та засуджена на три роки позбавлення волі із відбуттям покарання у виправних трудових таборах(ВТТ). Покарання відбувала в Карагандинської області. Згодом була виправдана та 21.09.1945 року звільнена від покарання. Повернулась до Чернігова. Вийшла заміж за Позняка Михайла Леонтієвича (1926-2017 р.р.) фронтовика, виростили двох гідних синів Володимира(1954 рн.) та Анатолія (1959 рн.).

Повернувшись із Кар Лагу, Марфа Лазарівна спочатку працювала на Мехпекарні в Чернігові, а з 1947 року в Чернігівському обласному протитуберкульозному диспансері, з 1954 року і аж до виходу на пенсію у 1984 році, на посаді старшої сестри-хазяйки закладу. За трудову звитягу мала численні нагороди (подяки, Почесні Грамоти, занесення на Дошку Пошани), а у 1970 році нагороджена медаллю за «Трудову доблесть».

Щодо брата Марфи – Івана Лазаревича, маючи відповідну освіту та хист він ще до війни працював в банківській системі Чернігова. У 1941-1945 рр. на фронті. Був в полоні, втік, знову воював. Там фронті познайомився із медичною сестрою – корінною москвичкою Глаголєвою Ніною Іванівною. Після війни вони одружились та постійно жили в Москві. Іван Лазаревич, довгий час, аж до виходу на пенсію працював начальником контрольно ревізійного управління Виробничого об'єднання «РосСільГоспТехніка» МСГ РРСФР. Реабілітована Марфа Лазарівна 08.12.1993 року. *(Держархів Чернігівської області, ф. Р-8840, оп.3, спр.11959) (РІ, кн.5, с.293).*

Кирієнко Парамон Степанович, 1888 рн., с. Черниш Чернігівського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав в Черниші, одноосібник. Заарештований 08.04.1932 р. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 29.10.1932 р. за ст.54-10 КК УРСР висланий до Північного краю на 3 роки. Ніякої інформації про його долю, з дня оголошення приговору, в архівній справі нема. Реабілітований 21.06.1989 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.6670) (РІ, кн.5, с.293).*

Кирієнко Сава Корнійович, 1897 рн., с. Черниш Чернігівського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав в Черниші, одноосібник. Заарештований 08.12.1937 р. За постановою трійки при УНКВД по Чернігівській області 10.12.1937 р. за проведення антирадянської агітації ув'язнений до ВТТ на 10 років. Ніякої інформації про його долю, з дня оголошення приговору, в архівній справі нема. Реабілітований 30.10.1991 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.11839) (РІ, кн.5, с.293).*

Кирієнко Яким 1Кіндратович, с. Черниш, у 1933 році 1 показово засуджений до 5 років позбавлення волі. Подальша доля невідома.

Кирієнко Захар Мойсеєвич, уродженець Черниша, 2 староста села Клочків.

Ковбаса Яків Микитович, 1914 рн., народився в Черниші Чернігівського р-ну, українець, малописьменний. Проживав у смт Седнів, одноосібник. Заарештований 02.07.1931 р. за ст.ст.54-2, 54-11 КК УСРР. 06.10.1931 р. справу припинено. Реабілітований 27.02.1996 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.408) (РІ, кн.5, с.368).*

Кондратенко Антон Омелянович, 1901 р.н., с. Черниш Чернігівського р-ну, українець, малописьменний. Проживав в Черниші, одноосібник. Дружина Марина Ларіонівна, діти: Микита, Анна, Ларіон. Сім'я мала в своєму розпорядженні 25 га землі, декілька голів ВРХ. Розкуркулений. Арештований 04.05.1932 р. за ст.54-10 КК УСРР. 12.07.1932 р. справу припинено. Знову заарештований 08.12.1932 року, на час другого арешту – колгоспник. Арешти селян Черниша, відбувались в період їх масового виходу із колгоспів восени 1932 року. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 02.02.1933 р. за ст.54-10 КК УСРР ув'язнений до концтабору на 3 роки. Після відбуття покарання повернувся в село. Через деякий час був знову затриманий. Постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 10.12.1937 р. за проведення антирадянської агітації ув'язнений до ВТТ вже на 10 років. 16.03.1939 р. справу припинено за абсурдністю звинувачень чи з причини наявної у нього на той час глибокої інвалідності та непрацездатністю. Подальша його доля із матеріалів справи невідома. Реабілітований 26.06.1989 р., 28.02.1996 р. 26.06.1997 р. Батько Антона -Омелян Омелянович 1880 року народження, у 1937 році теж був засуджений і подальша його доля, також невідома. *(Держархів Чернігівської області. ф.Р-8840, оп.3, спр.366, 7010, 2481) (РІ, кн.5, с.432, Чернігівського районна газета «ШК» від 18 квітня 1991 року).*

Кондратенко Опанас Самсонович, 1905 рн., с. Черниш Чернігівського р-ну, українець, малописьменний. Походив із одної із найбільш відомої в селі родини заможних селян Кондратенків, вихідець козацького стану. Жив в Черниші. Після жовтневого перевороту 1917 року, він постійно знаходився в полі зору репресивного радянського апарату:позбавлений виборчого права, декілька разів розкуркулювався (1929, 1932 рр.), після того як у 1935 році до нього була застосовано примусове виселення із села, він був змушений переховуватись. На час останнього арешту 15 листопада 1937 року він проживав на хуторі Глібівка Седнівської сільради, працював конюхом в радгоспі ім. В. Чкалова, що цікаво – мав паспорт. На допитах всі звинувачення проти нього, відхилив. Разом із тим за постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 29.11.1937 р. – «за проведення антирадянської агітації, розповсюдження провокаційних чуток про війну», ув'язнений на 8 років. Декілька разів осмілювався оскаржувати вирок, але кожний раз його аргументи, судом відхилялись згідно компрометуючих його показань бідняків, які свідчили проти нього і на час арешту. Відбував покарання у Волжському таборі НКВС Ярославської області. Яка його подальша доля, в справі, будь яка об'єктивна інформація відсутня. Про долю батька також нічого не відомо і єдиній його донці Ользі Опанасівні Резьвін, мешканці Черниша. Реабілітований Кондратенко О.С. 26.08.1989 року. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.10599) (РІ, кн.5, с.435).*

Коржинський Тимофій Панфілович, 1903 рн., с. Черниш Чернігівського р-ну, українець, освіта початкова. За походженням із дворян. У 1929 році був висланий із села до міста Верхнєангарськ, Росія. На початку другої світової війни він в діючій армії, після оточення під Смоленськом попав в полон до німців, втік. Прийшов до Чернігова. Працював спочатку на лісопильному заводі, потім отримав патент на торгівлю ситром. 18.10.1943 р. арештований в Чернігові співробітниками «Смерш». Згідно постанови від 09.02.1944 р. за ст.54-1 «б» КК УРСР направлений в спец табір НКВД для фільтрації. Із матеріалів справи його подальша доля невідома. Реабілітований 18.12.1997 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.6089)(РІ, кн.5, с.467, ЧОДА фонд 679 0п.10 за 1896 рік.).*

Кривець Михайло Григорович, народився в Черниші,- 2псаломщик релігійної громади, позбавлений виборчого права. У 1933 році виселений із населеного пункту. Подальша доля невідома.

Лавриненко Семен Іванович, народився та жив в Черниші, пономар релігійної громади, позбавлений виборчого права. Висланий із населеного пункту. Подальша доля невідома.

Нікітченко Іван Данилович, 1898 рн., с. Черниш Чернігівського р-ну, українець, малописьменний. Служив в Червоній Армії. Активіст радянської влади на селі. Проживав в Черниші, одноосібник. Арештований 08.04.1932 р. за постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 26.10.1932 р. за

ст.54-10 КК УСРР висланий до Північного краю на 3 роки. Відомо, що у роки другої світової війни він проходив службу в 875 сп. 158 сд. Загинув в бою 15.01.1944 р. Похований в с. Угляк, Вітебська обл., Білорусь. Реабілітований 14.06.1989 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.6647, . Фонд Р-179. опис1 спр.27. РІ, кн.6, с.563, Загинули у війну кн. 9 с.396).*

Потапенко Тимофій (Тимон**) Антонович**, народився в 1879 році в Клочкові, в родині хліборобів, українець. Ієромонах Рихлівського монастиря в Коропському районі, після того як 16 грудня 1922 року його закрили, а потім зруйнували, він із січня 1931 року проживав та служив в церкві Черниша. За надуманими абсурдними звинуваченнями:- «в антирадянській діяльності групи осіб», у квітні 1932 року був арештований разом із іншими шістьома релігійними активістами Черниша: Зельманом С.Л.- голова церковної громади, Білокінським І. П. – церковний староста, Скрипка А.І. – колишній голова церковної громади, Йовенко Устинія Самійлівна – секретар церковної громади, Йовенко Євдокія Самійлівна – пономар церкви.

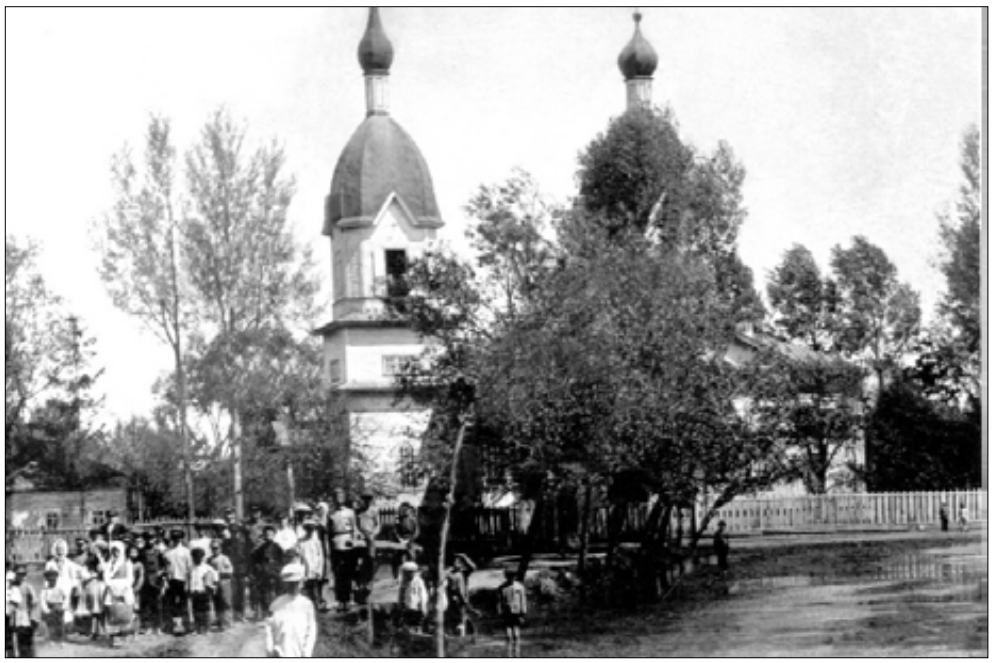

Не дивлячись на те, що Тимофій Антонович хворів на туберкульоз, доглядав в Черниші матір – Мінодору Олексіївну, якій було вже 87 років, разом із Зельманом, Білокінським, Скрипкою, 03 жовтня 1932 року були засуджені особливою нарадою при колегії НКВС УРСР на три роки - «позбавлення волі із направленням у Північний край Росії». Подальша доля кожного з них т. ч. і Потапенка Т.А. досі невідома, ніякої інформації з цього питання в матеріалах архівної справи нема. Реабілітований у 1989 році.

У 1932 році Свято Георгієвську церкву закрили. Остаточно приміщення церкви зруйнували у серпні 1941 року, під час наступу на Чернігів німецько-фашистських військ. Збереглась тільки фото світлина храму 1916 рік

В Клочкові і досі проживають близькі родичі Тимофія Антоновича. Але вони не володіють інформацією, яка б доповнила викладене. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.6685).*

Сахно Андрій Леонтієвич**,** 1918 рн. колгоспник. 1938 році засуджений, за антирадянську діяльність. Інформації про те де він відбував покарання, нема. В 1950 р. він вже проживав в Черниші. Батько Леонід Анікеєвич, 1887 рн. Дружина Анна Митрофанівна 1918 рн., брат Василь 1922 рн.

Садченко Іван Миколайович, 1910 рн., с. Черниш, українець, одноосібник. Із заможної сім'ї. До революції мав 50 га землі, 12 голів худоби. Розкуркулений. Позбавлений виборчого права. Дружина Аксінія Ларіонівна, донька Єфросинія 1931 р. н. 07.05 1932 року Іван Миколайович звинувачений в антирадянській діяльності, а ще голова сільради додає в характеристиці на нього, що він, -«вредний на селі елемент». Прокурор затверджує йому вердикт, -п'ять років із висилкою до Північного краю Росії, 26 жовтня 1932 року постановою особливої наради при колегії ДПУ УРСР він засуджений на три роки із відбуттям покарання в Північному краї Росії. Більше ніякої інформації в архівній справі не збереглось.

Під час другої світової війни, мобілізований до Червоної Армії, вважається безвісті зниклим. Реабілітований 14 липня 1989 р. *(ЧОДА Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.6698, Кн. Пам'яті том 1, с. 203, . Реабілітовані Історією кн.6, с.315).*

Скрипка Аврам Іванович, народився в 1881 році в Черниші. Заможний селянин. Голова церковної общини села. Позбавле-ний виборчого права. В квітні 1932 року він був звинувачений в антирадянській діяльності, в складі «контреволюційної групи осіб», а 04.05.1932 р. арештований разом із іншими шістьома релігій-ними активістами села: Зельманом С.Л.- голова церковної громади, Білоконським І. П. – церковний староста, Потапенком Т.А.- св'ященник церкви села, Йовенко Устинія Самійлівна – секретар церковної громади, Йовенко Євдокія Самійлівна – пономар церкви.

03 жовтня 1932 року Скрипка А.І. разом із Зельманом, Білоконським, Потапенко, були засуджені особливою нарадою при колегії НКВС УРСР на три роки -«позбавлення волі із направленням у Пів-нічний край Росії». Подальша доля кожного з них т.ч. і Скрипки А.І. досі невідома. Ніяких матеріалів про місце відбуття покарання чи звільнення в матеріалах архівної кримінальної справи, нема.

Внучка Аврама Івановича – Пусь Марія Микитівна, яка мешкає нині в Седнєві, стверджує, що саме в той період він був розстріляний. У 1989 р. реабілітований. *(«ШК». – 1991. – 25 квітня») (Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.6685) (РІ, кн.6, с.315).*

Слюсаревський Микола Віталійович, народився в 1883 році в Седнєві, в родині династичних священнослужителів -батько Віталій Петрович настоятель Седнівської Георгієвської церкви. В 1904 р. Микола Віталійович закінчив Чернігівську Духовну семінарію. З 1906 року він настоятель Свято Георгієвської церкви Черниша. Дружина Антоніна Андріївна. Діти: Олександр -1908 рн., Леонід-1910, Ксенія-1912, Василь 1915, Феодосій 07.09.1917 року. В

Черниші Слюсаревський М.В. одночасно завідував церков-ною школою села та був на посаді законовчителя Черниської земської школи.

З 1909 року Слюсаревський М.В. займає посаду Благочинного четвертого округу Чернігівського уїзду, 6 травня 1913 року нагороджується грамотою Святійшого Синоду.

У 1923 році Слюсаревський М.В. був позбавлений виборчих прав, у нього «конфісковано» власний будинок.

В цьому ж році на нього був здійснений збройний напад сільським активіст Д. Кривцем в наслідок якого той отримав важке вогнепальне поранення голови, але вижив. Подальша його доля невідома.

Діти Леонід та Василь, перебуваючи на службі в лавах Червоної Армії загинули в період другої світової війни, їх імена викарбувані на пам'ятному скорботному обеліску в центрі Черниша. *(ЧОДА Фонд С-679, опись 10, справа 1590, фонд С-679 опись3, справа 395, ф.679 опись10 справа 1394)*

Чех Самуїл Тимофійович, 1893 р.н., с. Черниш, українець, одноосібник, за походженням із козаків, народився на х.Глібівка. Репресований в 1933 р., реабілітований 1989 р.) *(«ШК». 1991. 27 квітня, ЧОДА ф-679, 0п.10.справа 1710,1562).*

Інші джерела інформації, довідковий матеріал:

1. С. Горобець, С. Бутко. «Хроніка війни більшовиків з українським народом. Голодомор 1932-1933 рр.» Чернігів 2016 р. Видавництво ТОВ «Десна-Поліграф».
2. Курданов А.Л. «Село Черниш Чернеська сільрада» Чернігів. Видання 2015 р.
3.Чернігівська райрада народних депутатів. Рішення комісії з питань поновлення прав реабілітованих від 10 листопаду 1993 року.
4. Ксерокопії листа КДБ СРСР. Свідоцтво про смерть .
5. Інформація Кирієнка І.О.
6. Інформація доньки Сахно Єфросинії Митрофанівни, 1924 р.н. с.Черниш.
7. Архів СБУ. Інформація Луговської Тетяни Сергіївни..
8. Ймовірно що Кирієнка звали Прокіп див.-ЧОДА фонд П-616, оп.1. спр.465.
9. «Літопис с. Черниша». Зберігається в Черниській сільраді.
10. Біломор-канал, здано в експлуатацію 02.08. 1933 року. https://www.smol.kp.ru/daily/26114/3009094/ Повну нформацію щодо Білоконського О.І., т.ч. підтверджуючі документи, про його засудження, надано внуком Білоконським Віталієм Анатолієвичем, м.Чернігів. Також Рішення б\н від 10 листопада 1993 року Комісії з питань поновлення прав реабілітованих Чернігівської районної ради народних депутатів.Подомова книга Черниської сільради за 1950-1953 рр.
ЧОДА. Р-679 оп.1 справа 118 аркуш 257-268 Можливою підставою застосування репресій до Зельмана також було те що він служив у органах правопорядку при Дені-кінської адміністрації.(Історично документальне видання «Літопис доль та днів минулих» Чернігів 2013 р.), («ШК»-Чернігівська районна газета «Шляхом Комунізму»).

Спогади земляків

Людмила Потапенко

Репресована староста церкви

Йовенко Устина Самійлівна 1889 р.н. Народилася в Брусилові проживала в с. Черниш. За спогадами її дочки Проні, з дитинства була людиною віруючою, вже з 12 років її запрошували читати «Псалтир» коли в селі хтось помирав. Жила як і всі люди, випробувавши всі негаразди, які випадали на долю односельців. У часи голодомору ховали зерно, щоб мати змогу вижити. Не оминули її в часи репресій. За те, що була старостою у церкві Вела реєстрацію шлюбів та вінчань, облік смертей.

В квітні 1932 року вона була звинувачена в антирадянській діяльності, в складі «контрреволюційної групи», 1932 р. арештована разом із шістьма іншими членами церкви.

03 жовтня 1932 року згідно рішення особливої наради при коле-гії НКВС УРСР, справа відносно неї, щодо звинувачень в здійсненні злочину передбаченого ст.54-10 КК була припинена.

Зі слів доньки Сахно (Йовенко) Єфросинії Митрофанівни, її мати Устинія Самійлівна була засуджена до семи місяців примусових робіт. Покарання відбувала в Чернігові.

Після відбуття покарання, весь час жила в селі, продовжувала вести облік померлих земляків. Пішла із життя у 1971 році. Похована в Черниші. За її благословінням, після її смерті, цю роботу продовжує виконувати донька Сахно Є.М. Реабілітована 28.05.1998 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.6685).*

Шестовицька сільська рада

Заверняй Прокопій Степанович, 1904 р.н., с. Шестовиця Чернігівського р-ну, українець, малописьменний. Проживав за місцем дислокації 253 бао 15 раб, червоноармієць.. Заарештований 02.10.1942 р. За вироком ВТ 15 раб від 16.10.1942 р. за ст.ст.19-58-1 «б». 58-10 ч.2, 58-11 КК РРФСР засуджений до позбавлення волі у ВТТ на 10 років. Реабілітований 28.08.1996 р. *(ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр.17689-п) (РІ, кн.5, с.91).*

Кондрашевський Микола Феодосійович, 1905 р.н., м. Гомель, Білорусь, українець, освіта вища. Проживав у с. Шестовиця Чернігівського р-ну, директор школи. Заарештований 25.03.1944 р. За вироком ВТ військ НКВД по Чернігівській області від 20.10.1944 р. за ст.ст. 54-2, 54-10 ч.2 КК УРСР засуджений до позбавлення волі на 8 років. Реабілітований 10.10.1991 р. *(ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр.15345-п) (РІ, кн.5, с.439).*

Кругол Василь Зіновийович, 1911 р.н., с. Шестовиця Чернігівського р-ну, українець, малописьменний. Проживав за місцем дислокації 237 полку військ НКВД, червоноармієць. Заарештований 20.11.1942 р. За вироком ВТ військ НКВД Махачкалінської дивізії від 18.12.1942 р. за ст.58-10 ч.2 з санкції ст.58-2 КК РРФСР засуджений до позбавлення волі у ВТТ на 10 років. Реабілітований 12.12.1991 р. *(ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр.15647-п) (РІ, кн.5, с.583).*

Мекшун Костянтин Матвійович, 1878 р.н., с. Шестовиця Чернігівського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Шестовиця, одноосібник. Заарештований 03.03.1930 р. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 29.03.1930 р. за ст.54-10 КК УСРР висланий до Північного краю на 3 роки. Реабілітований 28.08.1989 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.11342) (РІ, кн.6, с.408).*

Мекшун Лавр Матвійович, 1874 р.н., с. Шестовиця Чернігівського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Шестовиця, одноосібник. Заарештований 03.03.1930 р. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 29.04.1930 р. за ст.54-10 КК УСРР висланий до Північного краю на 3 роки. Реабілітований 28.04.1989 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.5187) (РІ, кн.6, с.409).*

Мєх Афанасій Пантелійович, 1906 р.н., с. Шестовиця Чернігівського р-ну, українець, малописьменний. Проживав у с. Шестовиця, одноосібник. Заарештований 09.04.1932 р. за ст.54-10 КК УСРР. 25.09.1932 р. справу припинено. Реабілітований 28.10.1996 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.762) (РІ, кн.6, с.424).*

Мєх Василь Іванович, 1912 р.н., с. Шестовиця Чернігівського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Анисів Чернігівського р-ну, пожежник. Заарештований 23.03.1948 р. За вироком Чернігівського облсуду від 25.05.1948 р. за ст.54-10 ч.2 КК УРСР засуджений до позбавлення волі на

10 років. Реабілітований 15.01.1993 р.*(ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр.16041-п) (РІ, кн.6, с.424).*

Мєх Степан Федотович, 1904 р.н., с. Шестовиця Чернігівського р-ну, українець, письменний. Проживав у с. Шестовиця, одноосібник. Заарештований 30.12.1932 р. за ст.54-10 КК УСРР. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 26.04.1933 р. справу припинено. Реабілітований 30.03.1998 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.6927) (РІ, кн.6, с.425).*

Мєх Тимофій Олексійович, 1917 р.н., с. Шестовиця Чернігівського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Шестовиця, колгоспник. Заарештований 31.03.1945 р. За вироком ВТ військ НКВД по Чернігівській області від 24.11.1945 р. за ст.54-1 «а» КК УРСР справу припинено за недоведеністю складу злочину (*ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр.1277-п) (РІ, кн.6, с.425).*

Мєх Федір Федотович, 1911 р.н., с. Шестовиця Чернігівського р-ну, українець, малописьменний. Проживав у с. Шестовиця, одноосібник. Заарештований 09.06.1932 р. за ст.54-10 КК УСРР. 25.09.1932 р. справу припинено. Реабілітований 25.07.1997 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.3081) (РІ, кн.6, с.425).*

Рибалко Федір Іванович, 1890 р.н., с. Шестовиця, українець, одноосібник, репресований 1937 р., реабілітований 1989 р. *(ШК. – 1990. – 1 грудня).*

Якуга Антон Максимович, 1877 р.н., с. Шестовиця, українець, одноосібник,репресований 1930 р., реабілітований 1989 р. *(ШК. – 1991. – 27 квітня).*

Ярослав Волерт

«Блаженні гнані за правду, бо їхнє є Царство Небесне.
Блаженні ви, коли ганьбитимуть вас і гнатимуть,
і зводитимуть на вас усяке лихослів'я та наклепи – Мене ради.
Радуйтесь і веселіться, бо велика нагорода ваша на небесах.
Так гнали і пророків, які були до Вас»
(Євангеліє від Матвія 5:10-12).

Мекшун Костянтин Матвійович

1878 р.н., уродженець с. Шестовиця, натоді Козлянського району Чернігівської округи, українець, освіта початкова (малописьменний). Одноосібник. Мешкав разом з дружиною – Оленою (вік – 52 роки), сином Василем (вік – 29 років), невісткою – Уляною (вік – 27 років), сином Федором (вік – 25 років), невісткою Пріською (вік – 20 років), сином Іваном (вік – 22 роки) й невісткою – Ганною, чи Галею (вік – 19 років). Костянтин Микитович мав ще й 2-х доньок: 18-и річну Мотрю й 16-и річну Галю (Ганну).

Також у довідці Шестовицької сільради від 2 березня 1930 р. згадуються троє неповнолітніх дітей. У цій же довідці та у анкеті заарештованого йшлося про майновий стан родини (дані щодо кількості майна, як і щодо віку членів родини подекуди не співпадають). Зокрема, вказувалось, що до революції Мекшун мав у користуванні 30 десятин землі, 2 житлові будинки, 2 плетені клуні, 2 рублені хліви, 2 комори, млин-вітряк, січкарку з приводом й молотарку. З худоби у господарстві до революції нараховувалось: 5 коней, 3 корови, 30 овечок, 10 свиней. Визискував найману працю постійного дорослого батрака, а під час сезонних робіт наймав до 14 осіб. Після революції господарство Мекшуна частково розкуркулили: було відчужено 13 десятин землі, забрали 2 корови, 10 овечок, 2 свині. На 1930 р. у господарство складалося з 2-х житлових будинків (хата міського типу з залізним дахом і хата сільського типу, яка складалася з двох окремих приміщень, розділених сіньми), 2 хліви, 3 клуні, вітряний млин, комора, січкарка з приводом, 13–17 десятин землі. З худоби залишились 2 коня, 2 корови, 10–13 овечок, 5 свиней, 13 колод бджіл. За завданням з хлібозаготівлі Костянтин Мекшун з власного господарства мав надати державі 50 пудів збіжжя. Також господар сплачував самообклад у розмірі від 88 руб 23 коп. до 176 руб. 17 коп. У 1927 р. Мекшун притягувався до суду, за те, що самовільно відкрив колодязь, за ст. 102 КК УСРР, але 10 липня того ж року на підставі ст. 4, п. 2 КПК УСРР був виправданий. Як куркуль-експертник Костянтин Матвійович був позбавлений виборчих прав та перебував під бойкотом з боку сільського споживчого товариства, тобто був позбавлений прав брати участь у зборах сільської шестовицької громади, обирати адміністрацію та купувати у лавці промислові товари.

Заарештували Костянтина Мекшуна 3 березня 1930 р. З 6 березня він утримувався в Чернігівському окружному ДОПРі. Під час особистого трусу в нього знайшли зіпсований срібний годинник, який одразу ж під розписку повернули затриманому. Кримінальне провадження здійснювало Чернігівський окружний відділ ГПУ. Звинувачувався за ст. 54-10 КК УСРР, у антирадянській та антиколгоспній агітації.

В процесі кримінального провадження слідчий з'ясував, що Мекшун вороже ставився до заходів радянської влади: «наполегливо здійснював агітацію, спрямовану на зрив різних господарсько-політичних кампаній». Зокрема, у лютому 1930 р., під час колективізації у Шестовиці, неодноразово збирав на вулиці молодь й критикував колективи: «*в коллективах все пропадает* [...] *члены коллективов голодают, ходят просить милостыни* [...] *Другой раз он выступал так же на улице, в среде молодежи, где говорил, что совецкая власть существует пока есть кулаки и есть с кого брать*». Наприкінці січня-лютого 1930 р., надвечір, Костянтин Матвійович знову зібрав на своєму кутку молодь й казав: «*Все, что в газетах пишут, неправда, это только для затмения разума, куда ни пойдешь – ничего нет, а в газетах*

все хватает. А разве так было в старое время. Теперь привык с нашего брата-селянина кожу сдирать. Не улучшают хозяйство, а доводят его до ручки. Пускай тогда и сами все делают. Увидим, что они сделают, когда перестанем сеять. Как они запоют. Прут все в коллективы да коммуны. Хотят, чтобы мы на них работали, а всякие босяки, коммунисты да воры за наш счет будут жить. Все они работать не хотят, а только кричать, да гадости делать. Они будут, что крестьяне их будут поддерживать. Пускай лучше не надеются, скоро всем этим безобразиям будет положен конец. Важно продержаться немного». В лютому того ж року Мекшун, буцімто, зібрав біля свого млина селян й казав: «*Не надо сеять, все равно придется все отдать. Чем меньше у тебя будет, тем лучше* [...] *коллективы создаются только для того, чтобы народ придавить. Надо повременить некоторое время и увидите, что все переменится. Панщину хотят снова вернуть на народ. Вспомним им это при расчете, когда наша власть*». Пригадали Костянтину Матвійовичу й те, що він, разом з іншими заможними мешканцями у 1926–27 рр. виступав проти землеустрою (перерозподілу земель) в Шестовиці – разом з іншими невдоволеними заорював межі, викидав з ділянок кілки, якими позначалась площа ділянок. Навіть, організував грошовий фонд для боротьби з землевпорядкуванням, куди окремі особи, нібито здавали кошти (від 5-и рублів). Сільські активісти, які свідчили у справі Мекшуна, вбачали у такій «агітації» причини не успіхів, зриву плану створення тамтешнього колгоспу. Можна припустити, що вони мали якісь особисті образи на Мекшуна й, тому, намагалися його усіляко скомпрометувати. Свідчення цих активістів можна назвати упередженими й політично заангажованими, хоча, за формальною процедурою кримінального провадження кожен свідок давав підписку про відповідальність у разі надання неправдивих свідчень (ст. 89 КК УСРР, ст.ст. 61, 161 КПК УСРР).

Пригадали Костянтину Микитовичу й більш давні «гріхи». Зокрема, те, що він був причетний до розстрілу денікінцями в Шестовиці 3-х червоних партизанів-односельців. А у 1919 р. загін червоних звернувся до Мекшуна з проханням провести їх вночі у стан білих, які знаходились поблизу села Яновки. Замість того, щоб провести червоних прямо, Мекшун, нібито, 4 версти водив загін аж до ранку – зовсім у іншому напрямку, ще й завів їх до болота. У відповідь Костянтин Мекшун зазначив, що завів червоний загін не спеціально, а тому, що заблукав уночі. Звинувачення у агітації він також категорично заперечував.

Слідчий, спираючись на свідчення активістів, як на основну доказову базу, бо ж інших – доказів не було, визнав обвинувачення обґрунтованими й спрямував матеріали провадження на розгляд особливої наради при колегії ГПУ, з пропозицією заслати обвинуваченого до Північного краю, на 3 роки. Особлива нарада на засіданні 29 березня 1930 р. прийняла схвальне рішення

«Мекшуна Константина Матвеевича выслать через ПП ОГПУ [...]. Дело стать в архив». Постанову виконали 1 квітня того ж року.

Реабілітований Костянтин Матвійович був за відсутністю складу злочину 28.08.1989 р. У березні 1993 р. Комісія з відновлення прав реабілітованих Чернігівської районної ради народних депутатів звернулась до начальника підрозділу УСБУ Чернігівської області з проханням надати довідку про конфісковане у Костянтина Мекшуна майно і 9 березня того ж року отримала документ. 1 грудня 1993 р. управління УСБУ по Чернігівській області, на вимогу судових органів, надало довідку стосовно справи Мекшуна К.М., де, зокрема, зазначалося, що «*сведений о его дальнейшей судьбе, дате и месте смерти не имеется*». Під розпискою про отримання довідки міститься підпис «*Липовок*», вірогідно – це післяшлюбне прізвище доньки Костянтина Матвійовича Мекшуна. Матеріали слідчої справи зберігались у фонді припинених справ архіву СБУ Чернігівської області. Згодом, за програмою розсекречення архівів, справу передали на зберігання до фондів Державного архіву Чернігівської області. *(Державний архів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.11342, 17 арк.; РІ, кн.6, с.408).*

Мекшун Лавр Матвійович

1874 р.н., уродженець і мешканець с. Шестовиця Козлянського району Чернігівської округи, українець, освіта початкова (закінчив сільську школу). З 1913 до 1917 р. був волосним старшиною. Мешкав з 53-річною дружиною Оленою і 30-річною сестрою Мариною. Одноосібник. Імовірно, проживали у одній садибі та вели господарство спільно з рідним братом Костянтином. Крім того, Лавр Матвійович мав власний млин, у якому був мірошником. Під час революції господарство розкуркулювалось, деяке майно було відчужене. 1929–30 рр. був обкладений сільськогосподарським податком у розмірі 176 руб. 45 коп. За завданням з хлібозаготівлі Лавр Мекшун з власного господарства мав надати державі 60 пудів збіжжя. Також господар сплачував 90 руб. самообкладу. Як куркуль-експертник, був позбавлений виборчих прав, перебував під бойкотом по лінії споживчої кооперації. Штрафувався на 200 руб. за те, що не здав «мірчука» * (*натуральний податок – певна частка борошна, чи збіжжя, яка стягувалась на користь держави – Я.В.*).

Лавр Мекшун був заарештований водночас з рідним братом, Костянтином, 03.03.1930 р. Того ж дня під час обшуку в затриманого вилучили 2 облігації 3-ї державної позики – кожна номіналом у 25 рублів (на загальну суму 50 рублів) та записи з адресами на чвертці паперового аркуша. З 6 березня Мекшун перебував під вартою в Чернігівському окружному ДОПРі. Звинувачувався за ст. 7-54-13 (*активна діяльність проти революційного руху при цараті та під час Громадянської війни*) та ст. 7-54-10 (*антирадянська пропаганда і агітація*) КК УСРР. У квітні того ж 1930 р. йому пред'явлений обвинувальний висновок, який ґрунтувався на свідченнях сільських активістів

та родичів нібито виданих ним під час Громадянської війни 1917–1920 рр. червоних партизанів. Особливу увагу слідчого, який здійснював кримінальне провадження у справі, привернули деякі епізоди «біографії» обвинуваченого. Зокрема, сусіда Мекшунів – Михайло Євменович Бешун (1901 р.н, малописьменний, селянин-незаможник, сплачував податку 10 руб. – *Я.В.*) пригадав, що перед революцією, коли у околицях Шестовиці розпродували землі, Лавр Мекшун казав багатіям: «*Переплачивайте вы лучше по 20 рублей на десятину, лишь бы эта земля не была раскуплена голотой и потом они на вас работать будут».*

У 1918 році, за часів Гетьманату Павла Скоропадського, Лавр Матвійович, нібито, був активним членом Всеукраїнського союзу хліборобів-власників, обходив двори шестовичан й вербував нових членів союзу. Під час приходу до Шестовиці денікінців Мекшун казав селянам: «*Оце вже буде бідноті земля, знатимуть як знущатись над хозяєвами і забирати майно. Дамо їм землі, що на всіх хватить».*

Серед односельців вперто поширювались чутки, що Лавр Мекшун був причетний до розстрілу трьох місцевих червоних партизанів. Коли загін білогвардійців проїжджав повз Мекшунів млин, що стояв у п’ятьох метрах від шляху на село, з млина вийшов Лавр Мекшун, про щось поговорив з офіцером й передав якусь записку. Шестовичани припускали, що то був список радянських активістів села та партизанів. Після цього були заарештовані й прилюдно страчені секретар сільради Андрій Тихонович Колонтай і два брати – Сергій Михайлович та Сидір Михайлович Медведі. Колишня дружина розстріляного Сергія Медведя, Євдокії Петрівна, повідомила, що під час арешту її чоловік сказав: «*Прощай, не плач, за меня отомстят добрые люди Мекшуну Лавру и Константину. Это они нас выдали, я это знаю».* (В 1930 році Євдокії Петрівні було 39 років, уродженка села Янівка Олишівського району, селянка-біднячка, неписьменна. Після загибелі першого чоловіка вдруге в Шестовиці вийшла за Петра Федоровича Ткача – *Я.В.*). Далі Євдокія Ткач згадувала, що один з конвоїрів відштовхнув її від чоловіка і загнав до хати, де вона втратила свідомість, а коли очуняла «[…] *и пошла в зборню, то они, все 3-е, были разстреляны* […] *за несколько дней до его ареста (чоловіка – Я.В.) он говорил с братом что-то о Мекшунах, Лавре и Константине, что этих людей надо сторониться, ибо они являются шпыгунами».*

На непрямі докази провини Мекшунів вказав рідний брат розстріляних партизанів, Федір Михайлович Медведь (1890 р. народження, уродженець Шестовиці, одружений, селянин-батрак, незаможний, закінчив сільську школу, сплачував 8 руб. с/г податку). Про обставини загибелі братів він дізнався від матері, бо разом з червоним відступив до Москви, а повернувся лише наприкінці 1919 р., коли України звільнили від денікінців. До 1930 року мати Медведів уже померла. Зокрема, Федір Медведь повідомив, що під час

Гетьманату, в 1918 році, він у Шестовиці організував партизанський рух й одного разу, вночі, зібрав хлопців на кладовищі, аби вирішити деякі питання. Біля цвинтаря знаходився млин Лавра Мекшуна, котрий, зазвичай, по ночах працював. Мірошник міг бачити – хто ходить на погост, а, відповідно, знав усіх партизанів у обличчя. Повертаючись з зібрання Федір Медведь перестрів посеред кладовища Мекшуна й зрозумів, що той міг все бачити і підслухати. Медведь хотів пристрелити Мекшуна на місці, але той почав благати його не вбивати та й підіймати ґвалту Медведь не бажав.

Чув про причетність Мекшунів до страти радянських активістів брат розстріляного секретаря сільради – Федот Тихонович Колонтай (1890 р.н., уродженець і мешканець Шестовиці, батрак-незаможник, малописьменний, одружений – *Я.В.*). Щоправда, в той час Федот хворів на тиф і перебував вдома. Коли одужав, намагався з'ясувати обставини і винуватців загибелі брата, але крім чуток нічого не дізнався. Втім, повідомив, що брата заарештували не вдома, а десь на території села.

Співпрацю Лавра Мекшуна з денікінцями та його участь у розправі над активістами й прибічниками радянської влади підтвердив колишній червоний партизан, який свого часу постраждав від білогвардійців – Терентій Купріянович Савоста. (1893 р.н., уродженець і мешканець Шестовиці, селянин, колишній батрак. Одружений, закінчив сільську школу. С/г податку сплачував 5 руб. Член шестовицької сільради, КНС («комнезаму») та правління МТ – *Я.В.*). Коли в село заїхав загін денікінців, Савосту одразу ж затримали й скликали сільські збори, де намагалися з'ясувати – що собою являє ця особа. Савосту жорстоко побили, а потім із зборні вивели на показ до заможних селян. У цій групі куркулів був і Лавр Мекшун, котрий усіляко насміхався й знущався з партизана. Коли білий офіцер спитав: «*Що треба зробити з заарештованим*?», Мекшун відповів: «*Його треба розстріляти, чого з ним панькатись?*». Іще щось казав, та Савоста не розчув, бо був дуже побитий, весь у крові, та й було дуже гамірно. Потім Терентія Савосту знову завели у зборню й приставили до нього 2-х вартових. Тим часом Лавр Мекшун разом з денікінським офіцером пішли до місцевого поміщика Гаєвського, в якого квартирував білогвардієць. Партизан розумів, що вночі його стратять. У «зборні» Савоста дещо оклигав й, коли засутеніло, через вікно втік. На ранок повернувся до хати й побачив, що майно розграбовано, розвалено пічку, шибки – вибиті. Перед вигнанням денікінців до села заїхав інший загін білих, які розстріляли згаданих вище радянських активістів. Терентій Савоста також підтвердив причетність до цього Лавра Мекшуна.

За радянської влади Лавр Мекшун чинив активний спротив усім політичним кампаніям, що проводились на селі. Зокрема, у 1926 р. коли проводився землеустрій, Мекшун був активним учасником групи селян, які намагались зірвати цей захід. Підозрювався у підпалі будівель уповноваженого з землеустрою – Кіндрата Степановича Поповича (1882 р.н.,

селянин-бідняк, одружений, сплачував 4 руб. 18 коп. податку, член КНС та сільради – *Я.В.*). В 1928 р., коли серед селян розповсюджувалася позика зміцнення селянського господарства, Мекшун серед селян говорив: «*Не надо брать этих облигаций, это не на укрепление нашего хозяйства, а на разорение. Нас взялись разорять, вы увидите, что это только начало».* Влітку 1929 р., під час радянсько-китайського конфлікту, Лавр Матвійович біля крамниці казав: «*Чули вже, сволоті накидають, Китай іде на нас войной і всіх до чиста комуністів тоді засіїм, заготовим і дамо їм все, що вони від нас хотять».*

В грудні того ж року, під час хлібозаготівельної кампанії, Мекшун біля лавки казав: «*Это сов власть чувствует свой конец, ибо Китай идет войной, вот она и хочет забрать весь хлеб, да вывезти за границу в Германию, чтобы получить золото. А потом себе в карманы разберут и будут себе жить, ибо ж*[…]*ды очень хитрые и тот дурак, кто повезет хлеб, так как все кончится за два месяца и этой власти капут».*

Одного разу до Мекшуна звернувся уповноважений шестовицької сільради Павло Максимович Рибалко (1906 р.н., уродженець і мешканець Шестовиці, письменний, одружений. Селянин-незаможник звільнений від с/г податку Кулеметник 20-го полку кавалерійського ескадрону – *Я.В.*). За дорученням сільради Мекшуну запропонували законтрактувати худобу, Мекшун категорично відмовився й заявив: «*Забирайте все сами, если у вас есть на это право, а мы не будем контрактовать».*

На початку 1930 р., коли у Шестовиці почали створювати колгосп, Мекшун також почав контрпропаганду. Одного разу, коло сільбуду, він казав: «*Начорта нам ці колективи. Для селян це смерть. Вас, дурнів, хотят дорвати. Послухайте мене, продержіться ще один-два місяці і ніякої колективізації не буде. Буде їм така колективізація, що они про своїх забудуть».* Одного разу Лавр Матвійович зустрів селян, що йшли з зібрання, на якому йшлося про колективізацію. Спитав, чи усі вже записалися до колгоспу. Коли йому відповіли, що «ні», він зауважив: «*Зачем она для нас нужна, ибо для селян это смерть, чтобы отдать свое имущество и кто-либо его переводил».* Селяни, нібито залякані агітацією з боку Мекшуна, боялися вступати до колгоспу, в цьому місцеві активісти вбачали причини затягування політично-господарських кампаній на селі.

Втім, Лавр Матвійович Мекшун не визнав провини у антирадянській та антиколгоспній агітації, категорично відкидав звинувачення в участі у союзі хліборобів-власників та розстрілі радянських службовців.

На підставі вказаних вище «незаперечних доказів» матеріали справи були направлені на розгляд Особливої наради при колегії ГПУ УСРР з клопотанням про обрання «меры социальной защиты – заключение в концлагерь сроком на три года». Невідомо з яких причин радянська каральна система зглянулась над «соціально небезпечним елементом», бо у

друкованому екземплярі обвинувального висновку спочатку пропонувалось ув'язнення на 5 років, а хтось від руки виправив на «*три года».*

29.04.1930 р. особлива нарада при колегії ГПУ УСРР таки затвердила рішення про заслання Лавра Матвійовича до Північного краю на 3 роки. 6 травня того ж року справу здали на зберігання до архіву обласного управління ГПУ. 08.06.1955 р., згідно наказу № 00511 архівний відділ КДБ УРСР переглянув справу, Лавр Матвійович був знятий з оперативного обліку, а матеріали слідства до 1958 р. мала зберігатися у фонді припинених справ. 28.04.1989 р. Мекшун Л. М. був реабілітований за відсутністю складу злочину. У реабілітаційному висновку не надто обізнані у адміністративно-територіальних перипетіях службовці прокуратури помилково вказали, що реабілітант був уродженцем села Шестовиця Козелецького району (*навіть, не Козлянського, з 1935 р. перейменованого на Михайло-Коцюбинський, підкреслено нами – Я.В.*). тоді, як з 1932 р. село перебувало в складі Чернігівського району. У даних про родичів фігуранта зазначалося: «*жена Елена, сестра Марина, прописанными на территории области не значатся».* На час реабілітації дружині Лавра Матвійовича мало виповнитись понад 117 років, а сестрі – за 80. *(ДАЧО, ф.Р-8840, оп.3, спр.5187, 20 арк.; РІ, кн.6, с.409).*

Якуга Антон Максимович 1877 р.н., уродженець і мешканець с. Шестовиця Козлянського району Чернігівської округи, українець, малописьменний (міг лише поставити підпис). Родина: батько – Максим Якович (83 роки), дружина – Варвара (55/53 років), син – Григорій (32 роки), невістка – Тетяна (32 роки), син – Андрій (18 років) та 2 душі неповнолітніх синових дітей.

До революції родина мала 9,¾ десятин землі (за даним сільради – 15 десятин землі й ½ десятини лісу), хату, бакалійну крамницю, комору, 2 клуні, 2 сараї, соломорізку з приводом, 2 корови, 3-х коней, 20 овець, 6 свиней. У господарстві використовував працю найманих робітників. Під час революції господарство розкуркулили, було відчужено 3,5 десятин землі й частина худоби. На 1930 р. Антон Максимович мав 8,¾ десятин (за довідкою сільради – 11,44 десятини) земель, житловий будинок (хату на 2 половини), 2 клуні, 2 сараї, комору, млин-вітряк, крамницю (лавку), соломорізку з приводом, молотарку, корову, 2 коня, 9 овечок, 4 свині. Як родина куркулів, у експертному порядку, сплачували 190 руб. і 35 коп. с/г податку. Хлібозаготівельна норма складала 50 пудів, самообклад – 90 рублів (за довідкою сільради – 95 рублів 18 коп.).

До 1914 р. Антон Максимович займався торгівлею і хліборобством. У 1916 р. 6 місяців був сільським старостою. З лютого по жовтень 1917 р. працював робітником на залізниці в Чернігові. Потім весь час проживав у Шестовиці, займався хліборобством. Як старий крамар, Якуга був позбавлений виборчих прав, знаходився під бойкотом з боку споживчого товариства. Сільські активісти звинувачували Якугу в таємній агітації проти політичних

кампаній на селі, а також в тому, що під час перебування у регіоні білогвардійців допомагав їм виявляти червоних партизанів, подавав списки до штабу, був при денікінцях сільським старостою і для радянської влади вважався соціально небезпечним елементом.

03.03.1930 р. заарештований органами ДПУ. Під час обшуку в господарстві знайшли й вилучили самогонний апарат з пічкою. У засипній ямі, в хліву знайшли заховану корзину з 3-х пудовою скляною посудиною, в якій зберігалося близько 1,5 пуду керосину. 6 березня Якугу доправили під варту до Чернігівського Окр. ГубРу (ДОПРу). Звинувачувався за ст. 7-54-10 КК УСРР. Антону Максимовичу в провину ставили причетність до розстрілу денікінцями червоних партизанів: братів Медведів, та секретаря сільради Колонтая. Свідчення про це надав згаданий вище Терентій Савоста. Як і у випадку Лавра Мекшуна, Якуга характеризувався, як активний член союзу хліборобів-власників, сільський староста за часів Гетьманату Павла Скоропадського, активний співробітник гетьманської «варти» по це ж свідчив тодішній секретар шестовицької сільради Куций. А Федір Медвідь повідомив, що «*Меня лично он с немцами ловил на лугу, но, благодаря счастливой случайности, меня не поймали. Я долгое время скрывался в лесах, а потом поступил в отряд Примакова* […] *в 1926/27 году он (Якуга) был в группе, которая активно выступала против землеустройства* […], *а сын его Григорий несколько раз даже при мне выражал свое недовольство существующим строем, заявляя, что ему раньше жилось лучше».*

Мешканець Шестовиці Іван Сиводід, член «Рабпросу», повідомив слідчому, що червоний партизан Сергій Михайлович Медведь після відступу гетьманців і прибуття радянських військ розповідав «*что когда он скрывался в лесу под Шестовицей над Десной, Якуга Антон с тайным агентом искали его по лесу, но он заметив их удрал».* Потім прийшли денікінці і за сприяння Якуги стратили братів Медведів і Колонтая.

Коли у Шестовиці проходили землевпорядні роботи, Якуга на сільських зборах відкрито виступав проти перерозподілу земель, збирав підписи проти проведення цієї кампанії. Коли землеустрій все ж таки провели, селом прокотилася хвиля організованих підпалів та убивств бідняцького активу. Влітку 1929 р. Якуга стояв коло сільської церкви і обговорюючи радянсько-китайський конфлікт, в присутності голови сільради Івана Куцого, сказав: «*Китай уже начал воевать, а за его спиной все страны, разобьют эту сволоч на кусочки. Тот, кто поможет сейчас власти, будет повешен».*

Шестовицький активіст Кіндрат Попович підтвердив відомості про причетність Антона Якуги до переслідування червоних партизанів й революційних селян і додав, що «*Якуга* […] *связан с остальным кулачеством, как напр.* […] *Мекшуном Лавром, Асауленко Семеном* […] *я сам лично захватил в мельнице кулака Рыбалки, указанного выше Якугу Антона*, *Асаулку Семена и Мекшуна Лавра, когда они о чем-то подозрительно шептались* […]

после этого совещания по селу пошла активная агитация против контрактации […] *во время интервенции на китайской границе Якуга Антон распускал слухи, что китайци заняли нашу территорию и скоро, мол, выступит Польша, а тогда будем расправлятся с активистами».*

Під час підготівельних робіт до весняної сівби, серед селян, які скупчились біля кооперативної лавки Якуга, буцімто, казав: «*Зачем чистить семена и сеять? Все равно заберут все. Надо сеять столько, сколько нужно на жизнь и больше нет. Хватит на них работать. Попили нашей крови, селянской, край этому скоро будет».* У лютому 1929 р. Якуга зібрав на своєму кутку середняків й частину бідноти і казав таке: «*Коллективы для селянина – это гибель . Сами царей поснимали и поубивали ни за что, а теперь им то же вертают. Позабирают все и отпустят голых. Если никто не вступит в коллектив и не будет голосовать, то ихнее не пройдет. Надо только держаться вместе и тогда ничего не будет. Будет так, как мы захотим и как нам лучше. Мало налогами и заготовками подушили, так еще хотят окончательно добить».*

У листопаді того ж року до Якуги, з проханням перемолоти збіжжя, звернувся бідняк Сизий. Якуга йому, буцімто, відмовив й відправив до млина Павла Рибалки. той також відмовився молоти, кажучи слідом: «*Нас советская власть задавила и мы молоть не будем. Надо приостановить все мельницы и пускай толкут в ступе и едят. Если беднота хочет, чтобы мы мололи, пускай старается, чтобы с нас сняли мерчук. Советская власть – это власть грабителей. Во всем виновата беднота, которая ничего не платит, а мы страдаем».* Після цього, нібито, жоден млин у селі впродовж 3-х місяців не обслуговував бідноту, а працював лише для заможних куркулів. У січні млини знов відчинились. Антон Якуга тоді дорікав клієнтам: «*Заставили нас открыть мельницы, но все равно, власти скоро конец. Думают, что коллективами что-нибудь сделают* […] *будет то же, что при Александре III-м, надо продержаться еще месяц, два и никаких коллективов, заготовок, посевкомпаний не будет».*

Крім того, Антон Максимович перешкоджав створенню колгоспу, розповсюджуючи чутки, буцімто «*пришла бумажка об отмене коллективов, возвращении имущества и отмене кампаний».* Дійсно, 2 березня 1930 р. у газеті «Правда» № 60 вийшла стаття Генерального секретаря ЦК ВКП (б) Сталіна «Головокружение от успехов. К вопросам колхозного движения». Невдовзі після публікації статті постановою ЦК ВКП (б) від 14 березня 1930 р. «О борьбе с искривлением партийной линии в колхозном движении» дії партійних діячів були кваліфіковані, як «лівацькі загиби», через що кампанія колективізації була тимчасово призупинена, ряд низових робітників осуджений. У березні – червні того ж року почався масовий відтік з колективних господарств. Тенденція виходів селян з колгоспів була припинена постановою VI з'їзду Рад «О совхозном строительстве» і «О колхозном

строительстве». Постановами ЦВК і Раднаркому СРСР від 13 жовтня 1930 р. були пом'якшені критерії віднесення селянських господарств до куркульських.

Та Антін Якуга вже не застав цієї «відлиги». На допитах відмовлявся визнавати усі епізоди звинувачень. Пояснював, що «*Против землеустройства* […] *не выступал, у меня на квартире тогда даже были землеустроители. Мельницы у меня не работали осенью некоторое время потому, что они были неисправны и не было ветра. Специально мельниц я не закрывал* […] *самогону я уже не варю года два, но аппарат у меня лежал все время* […] *В 1919 году я, совместно с 3-мя односельчанами, был выгнан с подводой возить деникинцев с Шестовицы на Слабин, на выходе из Шестовицы были арестованы три моих односельчанина, по фамилии Медведь, брат Медведя и Колонтай, которые в моем присутствии были расстреляны деникинцами, по выходе из села Шестовицы. После расстрела мы поехали в Слабин, где арестовали еще двух и отправили их в с. Киянку. В Киянки одного из этих арестованных расстреляли, в отношении другого, расстреляли ли его, или нет, мне не известно. После этого нас сменили другие подводы и нас отпустили домой. Всей этой операцией руководил поручик* […] *Ваханенко».*

Наприкінці березня 1930 р. кримінальне провадження у справі Антона Максимовича Якуги завершили. Згідно обвинувального акту, матеріали розслідування спрямували на розгляд Особливої наради при Колегії ГПУ УСРР. Як і у випадку з братами Мекшунами, слідчі пропонували ув'язнити Антона Якугу в концентраційному таборі на п'ять (*згодом термін відбуття покарання зменшили до трьох – Я.В.*) років. 29.03.1930 р. Особлива нарада підтвердила вирок, засудивши Якугу на відбування кари у Північному краї. Майно Якуг, як і Мекшунів конфіскували й розпродали, а виручені кошти поповнили державну скарбницю. Матеріали розслідування 01.04.1930 р. здали до відомчого архіву.

Подальша доля Антона Якуги невідома. 02.06.1955 р. Матеріали справи в КГБ УРСР піддали переобліку й залишили на зберігання у фонді припинених справ. 05.05.1989 р. Якуга Антон Максимович був реабілітований за відсутністю складу злочину. Зокрема, у реабілітаційному висновку зазначалося: «*Родственники проживающими на территории Черниговской области не значатся».*

Та на цьому поневіряння родини Якуг не завершилася. Старшому синові Антона Максимовича, Григорію, в 1933 році пригадали його незадоволення новим радянським ладом, куркульське походження і провини батька. Григорія Антоновича заарештували, засудили й заслали до м. Копейськ Челябінської області. В 1934 р. до місця ув'язнення чоловіка виїхали дружина – Тетяна Пилипівна, й донька Галина (1925 р.н.). У лютому 1935 р. Григорія Антоновича заарештували вдруге за ст. 58-10-2 УК РСФСР (*аналог ст. 54-10 КК УРСР, контрреволюційна пропаганда і агітація, масові заворушення у місцях, що перебувають на військовому стані – Я.В.*), а у серпні того ж року в

подружжя народилась молодша донька – Валентина. Після її народження матері виписали метрику, в якій перекрутили (помилково, а чи й свідомо) родинне прізвище дитини, замість «Якуга» записали «Якуба». Подальша доля Григорія Артемовича невідома. Тетяна Пилипівна до 1947 р. перебувала під наглядом тамтешньої комендатури. Згодом Галина Григорівна вийшла заміж і взяла подвійне прізвище чоловіка – Бочанова. У 1993 р. вона мешкала за адресою: Російська федерація, Челябінська область, м. Копейськ, селище «Северный рудник», ул. Докучаєва […]. Валентина Григорівна також вийшла заміж і взяла прізвище чоловіка – Чугаєва, мешкала у м. Челябінськ-80, Свердловський проспект […].

17.11.1993 р. Валентина Григорівна звернулась з запитом до Чернігівського обласного управління МВС. Сподіваючись на якесь відшкодування, як жертва політичних репресій, вона клопоталася про надання їй з сестрою відповідних довідок. 30.11.1993 р. з УВС Чернігівської області відписалися, що «*Справки интересующими* […] *сведениями не располагает».* Заяву-запит Валентини Григорівни Якуги-Чугаєвої з ЧО УМВС переадресували до УСБУ Чернігівської області, а звідти повідомили, що зберігають матеріали карної справи стосовно її діда – Якуги Антона Максимовича, надали необхідні відомості стосовно обставин засудження, складу й майнового стану родини. 20.11.1995 р. справу Антона Максимовича Якуги, в рамках розсекречення відомчих архівів СБУ, передали на зберігання до чернігівського історичного архіву. *(ДАЧО, ф. Р-8840, оп. 3, спр. 5406, 20 арк.; ШК. – 1991. – 27 квітня).*

ЗААРЕШТОВАНІ ТА ВИПРАВДАНІ
(притягнуті в 1932 р.)

«Бо зо слів своїх будеш виправданий,
і зо слів своїх будеш засуджений»
(Євангеліє від Матвія 12: 37).

Мєх (Міх) Афанасій (Опанас) Пантелійович

1906 р.н, уродженець і мешканець с. Шестовиця, українець, малописьменний. Одноосібник, проживав разом з батьками – Пантелієм Федоровичем (1872 р.н.) та Мотрею Матвіївною (1877 р.), сестрою Марією (1916 р.н.) й братами – Єгором (1920 р.н.) та Левком (1924 р.н.). До революції родина мала 18 га землі та лісу й 2 га орендної землі, млин-вітряк, 7 коней, 3 корови, житловий будинок. Під час революції земля відчужувалася, господарство частково розкуркулювалось. Постійного наймита не мали, але сезонно користувалися найманою працею. В 1930 році Пантелій Міх, Панасів батько, викупив у рідного брата – Федота частину млина й почав нею користуватись. Станом на 1931–32 рр. у володінні перебували 8,16 га надільної

землі, млин-вітряк, 3 коней, 2 корови, розкуркулений. З 1931 р. – експертник, як куркуль, який володів млином і мав заможне господарство, позбавлений виборчих прав. За окладним листом сплачували с/г податок: у 1928–29 рр. – 13,50 руб.; 1929–30 рр. – 43,63 руб.; 1930–31 рр. – 30,29 руб.; 1931–32 рр. – 408 руб. Мав податковий борг у 200 карбованців й заборгованість по здачі збіжжя й картоплі. За несплату боргів все майно, зокрема, хата – розпродане, а млин перейшов у власність шестовицького колгоспу. Сільрада характеризувала Опанаса Міха, як великого хулігана, який погрожував фізичною розправою й лаявся непристойними словами на Міха Захара Павловича й Головача, коли ті прийшли стягнути з нього недоїмки. Також Міх підозрювався у підпалах господарств сільських активістів. У жовтні 1932 р. пленум шестовицької сільради постановив вислати Опанаса Міха з села, але той втік і невідомо де переховувався.

Затримали Панаса Пантелійовича 3 травня 1932 р., а з 9 червня (за іншими даними 9 квітня) того ж року під вартою перебував у Чернігівському ДОПРі. Звинувачувався за ст. 54-10 КК УРСР. У матеріалах справи зберігається конверт з заявою, написаною Панасом Пантелійовичем 04.08.1932 р. на ім'я начальника Чернігівського ОГПУ. Простим олівцем, з обох боків невеличкого клаптика червоного обгорткового паперу надряпано: «*Заява. От Міха Апанаса Пантелеявича. Прошу Вашего Распореженія ускорить мое дело такик я сежу с 3 мая и не обвиняюся не в чим и не признаю себе виновни то прошу я вас и Вашего Распореженія, осудите меня Пожалуста // или невинен то Прошу вас ослобоните такик Вам звесно изекого часу я сежу под. Чарниго стражею без некакой вини. И я ещчо добавляю: Такик мой отец був куркуль, то я отказавсе от него как Закон указував так я ишов По закону и сей час задержали меня и держите и я не знаю за что*». Протоколи допитів свідків у справі друковані на машинці, дублюють рукописні протоколи з слідчої справи Федора Федотовича Міха. Вірогідно, спочатку вони фігурували по одній справі, а потім матеріали розслідування стосовно Опанаса Пантелійовича виокремили у інше провадження.

За обвинувальним висновком, Панаса Пантелійовича спільно з його двоюрідним братом – Федором Федотовичем винуватили у антиколгоспній та антирадянській агітації. Після завершення кримінального провадження слідчий передав матеріали надали на розгляд Особливої наради при колегії ГПУ УРСР з клопотанням про заслання Панаса Міха на 5 років до Північного краю.

25.09.1932 р. уповноважений 007 й Чернігівського РС ГПУ Раєвський розглянув матеріали справи й зауважив, що Опанаса Міха за соціальним і майновим станом є середняком, за експертним порядком був обкладений лише у 1931 р. за придбаний батьком невеликий млин, й відсутні підстави для притягнення затриманого за антирадянську агітацію. Тому, було прийняте

рішення затриманого звільнити, кримінальне провадження припинити, а матеріали передати до архіву.

Опанас Пантелійович Міх був реабілітований 28.10.1996 р., за відсутністю складу злочину. Довідку про реабілітацію нікому не надсилали. *(ДАЧО, ф.Р-8840, оп.3, спр.762, 15 арк.; РІ, кн.6, с.424).*

Мєх (Міх) Федір Федотович

1911 р.н., с. Шестовиця Чернігівського району, українець, малописьменний. Одноосібник, не одружений. Проживав разом з матір'ю – Мариною (вік – 60 років), сестрою – Галею (вік – 14 років), братом – Степаном (1904 р.н.), братом – Петром (вік – 16 років) й 7-и річною племінницею Варварою. За довідкою Шестовицької сільради, до революції 1918 р. Федот Федорович разом з сином Федором мали 19 га землі та лісу, 2 га орендної землі, млин-вітряк, 3 клуні, хату, 6 голів великої худоби. Станом на 1930–31 рр. Федір Федосович успадкував 7,95 га надільної землі, млин-вітряк, 4 голови великої худоби, зокрема, троє коней. Був частково розкуркулений під час революції та остаточно – у 1931–32 рр. У власності залишились: 7,39 га земель і угідь, млин, 2 клуні, коні. Постановою президії Шестовицької сільради від 11.06.1931 р. господарства Федора Федотовича і Пантелеймона Федосовича через заробіток від млина і заможність, зарахували до категорії експертних та обклали «твердим завданням». За «окладным листом» Федір Міх сплачував «твердий» сільськогосподарський податок: у 1928–29 рр. – 6,45 крб., в 1929–30 рр. – 15,96 крб., у 1930–31 рр. – 11,45 крб., у 1931–32 рр. – 303,50 крб. За несплату податків все майно, включно з хатою, було розпродане в 1931–32 рр. Як експертник, позбавлений виборчих прав. 1931 року подав заяву на вступ до колгоспу, але йому відмовили, як шкідливому елементу. За хуліганство, підпали в селі й крадіжки, які, буцімто, здійснював спільно з братом Степаном, заарештовувався й засуджувався до примусової праці, але його випускали за браком доказів й через небезпеку, адже він був водився з місцевими кримінальниками. Сам Федір Міх, вже під час слідства над ним, згадував: «*Отец, Мех Федот Федорович, ныне умерший, всего имел 4 га земли* […], *как до революции, так и в настоящее время. Налог платили в самом незначительном размере. Когда с отцом (умершим) построили в 1930 году мельницу, то за это наше хозяйство ввели в эксперт. Весною сего 1932 года за неуплату госналогов и других обложений наше имущество было распродано полностью, а мельница перешла в пользование колхоза с. Шестовицы. Гр. Мех Афанасий Пантелеев приходится мне двоюродным братом, и живем мы друг от друга на близком расстоянии на одной улице, но в дружбе с ним не состоял и встречались мы довольно редко*».

Заарештували Федора Федосовича 9 червня 1932 р. Утримували під вартою в Чернігівському ДОПРі. Звинувачували у антирадянській агітації, спрямованій на зрив заходів влади (ст. 54-10 КК УРСР). Зокрема, члени

сільради і КНСу свідчили, нібито Федір Міх разом з двоюрідним братом Опанасом,взимку 1931 р., коли їхнє майно розпродали, буцімто, погрожували активістам розправою: знищити їх за першої-ліпшої нагоди. Восени 1931 р., на куткових зборах, відмовляли селян від вступу до колгоспу, казали: «*в коллективах будто работают под нагайкой по 18 часов в сутки* […] *по многим селам колхозники голодают из-за отсутствия хлеба и продуктов, разбегаются и ходят побираться по дворам, а семьи их пухнут от голода* […]*в скором времени ожидается переворот власти и тогдашних колхозников перережут».*

На початку 1932 року, коли в селі проводилась додаткова кампанія з хлібозаготівлі, Міхи, під час зборів селян, біля кооперативної крамниці, обурювались: «*до каких пор будет нас Сов власть грабить и забирать у бедных крестьян последний кусок хлеба, мы и так уже ходим босые и голодные». В* березні того ж року, коли на селі велися підготовчі роботи до весняної сівби, Федір Федосович, нібито, зібрав біля сільбуду одноосібників і агітував проти виїзду в поля: «*Сов. Власть ограбила и забрала у нас весь хлеб и довела крестьян до нищеты, а теперь заставляет нас выезжать на пробный выезд в поле».* Радив не засівати землю, бо «*урожай все равно заберут, а мы, крестьяне, как голодали, так и будем голодать* […] *т.к. это будет старая панщина, куда завлекают крестьян с целью забрать у них последнее имущество, что в коллективах они будут пропадать без хлеба* […] *по многим колективам колхозники уже разбегаются* […]*, в особенности на Полтавщине, где семьи колхозников умирают от голода,* […] *сов. власть забрала у крестьян последний кусок хлеба и довела нас до нищеты, а теперь заставляет нас трудится и отдать им последнее, ведь урожаем все равно не придется пользоваться, а таковой будет отобран, как и раньше нас грабили, жи[…]ми и коммунистами, которые засели во власти и все время ведут к уничтожению крестьянства».* Організатори колгоспу стверджували, що через цю агітацію чимало земель залишились незасіяними, а селяни не поспішали вступати до колективів. Втім, Федір Міх також не визнавав усіх згаданих закидів.

7 вересня 1932 р. кримінальне провадження завершили. Матеріали справи, з рекомендацією заслати Федора Федотовича на 5 років до Північного краю, підготували до розгляду начальником чернігівського оперативно-слідчого відділу ГПУ. Той спочатку відправив справу на дорозслідування, а 25.09.1932 р. припинив провадження за відсутністю складу злочину. Заарештованого звільнили з під варти. Подальша доля репресованого невідома. Реабілітували Федора Федосовича Міха заочно 25.07.1997 р. Родичам про це офіційно не повідомляли. *(ДАЧО, ф.Р-8840, оп.3, спр.3081, 14 арк.; РІ, кн.6, с.425).*

Мєх (Міх) Степан Федотович

1904 р.н., с. Шестовиця, українець, письменний. Одноосібник. Одружений, про дружину відомості відсутні, мав 8-и річну доньку Варвару. Проживав у с. Шестовиця разом з матір'ю, братами й донькою. За довідкою Шестовицької сільради, до революції 1918 р. родина мала 20 га власної землі та лісу, 5 га орендної землі, вітряк, 7 голів худоби. В господарстві використовувалась наймана праця (1 постійний робітник і 3–5 сезонних). В 1919 р. частина землі відчужувалась до 8,52 га. 1921 р. розкуркулювався землею (до 4-х десятин) і майном. У 1930–31 рр.: 7,02 га надільної землі, 1,50 га – орендної, млин, соломорізку молотарка, 4 голови худоби (2 коня, 2 корови). З 1930 р. рахувався семипроцентником, з 1931 р.– куркулем-експертником. Сплачував с/г податок: у 1928/29 рр. – 6 руб. 45 коп., 1929/30 рр. – 15 руб. 96коп., 1930/31 рр. – 11 руб.15 коп., 1931/32 рр. – 303 руб 50 коп. В 1931 році позбавлений виборчих прав. В 1928 р. разом з батьком чинив опір проведенню в Шестовиці землеустрою. У 1931 р. господарство розпродувалось за невиконання зобов'язань у постачанні продуктів державі. Підозрювався і був спійманий на крадіжках коней. Заарештовувався, але втік з під варти. Після розкуркулення підозрювався у підпалах господарств місцевого рад. активу. Під час організації в селі колгоспу біля кооперативної крамниці, нібито, зібрав групу селян і казав «*Сколько у нас дураков заманили в коллектив, вот будет 7 лет голод, все колхозники подохнуть. Так что кто не хочет здохнуть, не идите в колхоз* […] *так зачим нам колгосп, ми и так жить будем лутше не надо идти в колхози, ето ж[…]ди ни хотять нам угодить и тогда что хотят будут делать».* Восени 1932 р. Степан Міх, буцімто, казав: «*колхоз, ви дураки, последний хлеб вивозите, а сами что будете кушать? Заготовки доведет по миру ходить, вот так наш брат и пропадет».* 16 листопада 1831 р. президія сільради клопоталася про арешт і заслання Степна Міха на Північ. Рішення узгодили з Чернігівським обласним відділом ГПУ та виконкомом, За свідченнями самого Міха, у сільраді сидів під арештом за зберігання зброї, але самовільно покинув місце арешту. До колгоспу не вступив, вимушений був блукати у пошуках хоч якось заробітку. За свідченнями активістів, був пов'язаний з кримінальниками – бандитами Андрієм Лавриненком та Подгайним, брав участь у грабунках, підозрювався у причетності до вбивства шестовицьких голів сільради – Донія (той його розкулачував у 1926 р.) та Івана Куцого (в 1932 р.). Свідок Сиводєд І. нібито двічі зустрічав поночі, напередодні вбивства Куцого, Степана Міха, Лавриненка та Івана Костянтиновича Мекшуна, які йшли по вулиці озброєні гвинтівками. А мешканець Шестовиці Микола Борисенко, який навчався в Києві, у інституті Кінематографії, розповідав, що взимку 1931 р., після того, як Міха розкуркулили, той приїхав до Києва і влаштувався працювати в лавку, обікрав крамницю і був затриманий та засуджений київським судом.

Степана Федотовича Міха затримали 30.12.1932 р. на території Київської сільради, коли він зайшов до крайньої хати. Селянин, яки й там мешкав повідомив голові сільради. Хотіли його відправити до шестовицької сільради, але Міх не хотів, казав «*ні в якому разі не піду, а лучше піду в міліцію».* Це була друга спроба затримання Степана Міха в Київці, перший раз його затримали влітку, але Міх зумів втекти від голови сільради. 30 грудня 1932 р. Міха під конвоєм доправили під арешт до Чернігівського ДОПРу й розпочали кримінальне провадження. На допитах підозрюваний заперечував усі «епізоди», які йому ставили у провину. 03.04.1933 р. був складений обвинувальний висновок, який додали до матеріалів справи. На підставі ст. 54-10 КК УРСР слідчий Чернігівського обласного відділу ГПУ клопотався перед судом «трійки» при колегії ОГПУ про ув'язнення Степана Міха у концентраційному таборі на 5 років. 26.04.1933 р. відбулося засідання Особливої наради при колегії ГПУ УРСР, об'єктивних доказів провини не знайшли, тому за недоведеністю складу злочину справу припинили без посилання на будь-яку норму КПК. Степана Федотовича звільнили з під варти. Справу передали на зберігання до архіву. 16.09.1955 р. справу переглянули на підставі наказу № 00511 й залишили на подальше зберігання до 1958 р. Остаточно Степана Федосовича Міха реабілітували 30.03.1998 р. *(ДАЧО, ф.Р-8840, оп.3, спр.6927, 19 арк.; РІ, кн.6, с.425).*

1937-й – рік Великого терору

Рибалко Федір Іванович, 1890 р.н., уродженець і мешканець с. Шестовиця, українець, малописьменний, освіта початкова. Одноосібник. На час арешту проживав разом з 45-річною дружиною Євдокією Костянтинівною, сином – Петром (18 років), донькою – Параскою (14 років), донькою – Марією (12 років) і сином – Миколою (10 років). За довідкою шестовицької сільради, до революції мав 30 га землі, 8 коней, 4 корови, 7 свиней, 30 овець, дім під залізним дахом, сарай, клуню і 4 найманих робітники. Під час революції земля відчужувалась, залишилось 15 десятин землі, 3 коней, корова, 8 голів дрібної худоби. В 1930–31 роках господарство Рибалка було розкуркулене, а наступного року він був засуджений за невиконання державних зобов'язань – несплату податків таза антиколгоспну агітацію і підданий адміністративному засланню на Північ. 1933 року Федору Івановичу вдалося повернутися із заслання. Він подав заяву про вступ до колгоспу і чекав на позитивну відповідь близько 3-х років. Тим часом треба було якось виживати, годувати родину, ростити дітей. Федір Рибалко вирушив на пошуки заробітку до Чернігова, певний час працював чорноробом у артілі «Лозовик». На постійну роботу його не приймали, бо він, як селянин, не мав паспорта. (Паспорти з прописками у СРСР були введені в грудні 1932 р. Більшість селян не мали паспортів аж до 1974 року. Ось у цьому і полягала суть радянської колгоспно-кріпосницької системи – *Я.В.*). Рибалко вимушений був заробляти,

наймаючись на подення роботи. Рідний брат Федора Рибалка – Григорій Іванович після смерті батька переселився до Чернігова, де жив за підробними документами. За це в 1936 р. був засудження заслання.

Федора Рибалка заарештували 15.11.1937 р. за розповсюдження розмов антирадянського пораженського характеру, чуток про війну і поразку радянської влади, що відповідало ст. 7-54-10 КК УРСР. Зокрема, у травні 1937 р. Рибалка спересердя сказав: «*Если будет война, будет лучше, посколько не будет советской власти* […] *советская власть грабит людей и высылает на Северь, туда, где цар высылал за самые тягостные преступления. Вот это дождались свободы!».* А у серпні того ж року він обурювався: «*что это за власть, что разрушает народное хозяйство, сравнить бы хотя наше село, оно даже не похоже на довоенное. Скота нет, постройки развалены, а через год-два ничего не останется».*

Колишній голова сільради, радянський активіст, також дав засвідчив деякі моменти «неблагонадійності» з боку Федора Рибалки: «*дом, в котором находится Шестовицкий сельсовет в данное время, являетя бувший его близкого родственника Рыбалки Пилипа Ефимовича, который в 1919 году расстрелян за видачу советских работников, а также сам Рыбалко Федор Иванович тоже во время 1919 года був причастником в Деникина, когда в село Шестовицу вступив Деникин 1919 году, то Рыбалко Федор Иванович встречав Деникина в скритом порядке с хлебом и солью. Во время вступления Деникина 1919 году то Рыбалко Ф. И. загонял всю бедноту в подполье совместно с кулаками. Во время организации колхоза в Шестовице, в 1931 году, Рыбалко Ф. И. активно выступав против колективизации совместно с кулачеством. В 1931 году Рыбалко Ф. И. був административно вислан, як кулак и як антисоветский элемент, жестко выступавший против колектива и против всяких мероприятий сов.власти и партии* […] *возвратився с админ. висилки* […] *живе в селе Шестовиця на самом краю села. Занятий в 1933 году никаких не имеет, нигде не работает. Средств для существования я не знаю, с чего добивает, чл. колхоза не состоит, ни на какой работи не робит, явл. деклассированный элемент, бродяжничает в городе Чернигове».*

Федір Іванович на допитах, як міг, заперечував усі звинувачення, висунуті слідчим. 29.11.1937 р. йому висунули офіційне звинувачення і слідчий оперативного відділу ЧО УНКВД передав матеріали на розгляд «трійки» ЧО УНКВД. Того ж дня на закритому засіданні судова «трійка» оголосила вирок: «*Рыбалко Федора Ивановича заключить в исправтрудлагерь сроком на десять (10) лет».*

На захист чоловіка стала дружина. Євдокія Костянтинівна подала касаційну скаргу до районної прокуратури. Звіди 13.11.1939 р. клопотання спрямували до вищої інстанції – обласної прокуратури. Але й там справа тривалий час не рухалась з місця, хоча жінка навідувалась до установи мало не щотижня.

14.02.1941 р. Євдокія Рибалко наважилась подати скаргу до самого верховного прокурора – Вишинського. У заяві жінка писала: «[…] я считаю, что моего мужа осуждено неверно, потому, что мой муж врагом народа не был и в политических вопросах не разбирается, он – не грамотный. Шестовицкий с.совет в 1932 году наложил твердое задание, а выполнить его мы были не в состоянии, то моего мужа осудили на два года. После отбытия наказания муж подал заявление в коллектив. Заявление приняли […] Но это ожидание длилось более трех лет. До революции отец мужа имел 12 га земли и 12 человек семьи. Батраков тоже он не держал, потому что хватало своих рук. После 1917 года муж с отцом разделился. С этого раздела мужу досталось 5 га земли, одна лошадь, корова и с жилого помещения амбар. И с таким хозяйством моего мужа назвали кулаком». 17.02.1041 р. скаргу спустили на розгляд Чернігівської обласної прокуратури. Помічник прокурора по спецсправах розглянув матеріали кримінальної справи й 08.03.1941 р. відхилив прохання про перегляд вироку, як безпідставне. Про це сповістили клопотальницю, а справу повернули до архіву ЧО УНКВД. Подальша доля Федора Івановича Рибалка нам невідома. 14.08.1989 р. його реабілітували. У висновку комісії згадувалось, що з родичів залишився лише син – Микола Федорович, 1928 р.н., який був прописаний у м. Чернігові по вул. Круговій. 24.08.1989 р. синові надіслали довідку про реабілітацію батька. (ДАЧО, ф. Р-8840, оп. 3, спр. 8633, 22 арк.; ШК. – 1990. – 1 грудня).

«ЗА ЗАКОНАМИ ВОЄННОГО ЧАСУ» РОЗСТРІЛЯНИЙ ЗА ПІДБУРЕННЯ ДО ДЕЗЕРТИРСТВА

Групова справа № 17917-п, фігурантами якої були: Бовтало Костянтин Федорович (уродженець с. журавка Ямпільського району Сумської області), Сірий Сергій Іванович (уродженець с. Прибинь Холминського району Чернігівської області), Куценко Іван Митрофанович (уродженець с. Чепелів Щорського, натепер – Сновського, району Чернігівської області) й Число Іван Кузьмич – червоноармійці 31-го запасного танкового полку, який у 1941 р. дислокувався в м. Саратов, РРСФР.

Число Іван Кузьмович

1922 р.н., с. Шестовиця Чернігівського р-ну, українець, освіта початкова (закінчив 2 курси Чернігівського зоотехнікуму), не одружений. До призову працював у шестовицькому колгоспі й навчався у вечірній школі. Батько – Кузьма Пилипович (68 років), мати – Марія Яківна (51 рік). Призваний до армії 25.07.1941 р. Імовірно, навчався в Рязанському танковому училищі. Проживав у м. Саратов, РРСФР, за місцем дислокації 31-го запасного танкового полку. Червоноармієць 4-го

взводу 6-ї роти 3-го батальйону 31 зтп. Заарештований 22.11.1941 р. Утримувався під вартою в саратовській міській в'язниці. Звинувачувався в підготовці до дезертирства з РСЧА, схилянні до дезертирства інших червоноармійців та проведенні серед бійців антирадянської агітації – схвально відгукувався про фашистів. Ці дії вважалися злочином, відповідним ст. 19-58-1, п «Б», п. 5 та 58-10, ч. 2 КК РРФСР – «зрада Батьківщини». Зокрема, Число, нібито, казав: «*нас тут плохо кормят, морят, а у немцев будет лучше* […] *немцы над мирным населеним не издеваются, все то, что нам говорят политруки и командиры о зверствах фашистов – это брехня, немцы всех пленых отпускают домой».* Червоноармієць Бовтало, який вів щоденник (під час затримання намагався знищити, розірвати, записи), буцімто, схилив Івана Число до дезертирства. Після завершення навчань, коли військові мили чоботи на березі Волги, Бовтало підійшов до Числа й заговорив з ним, запропонував скласти групу з кількох бійців і разом тікати додому. За версією особливого відділу НКВД при танковому батальйоні, Бовтало і Число намагалися вмовити до втечі бійців Куценка й Сірого, але ті відмовились. Останні були заарештовані за те, що знали про наміри Бовтала і Числа, але не доповіли про це куди слід. Усі четверо визнали свою провину, імовірно не обійшлося без тиску з боку «особістів», або ж їх могли затримали в місті, коли вони перебували в «самоволці». Комісар 6-ї роти, політрук, надав бійцю не схвальну характеристику: «*на протяжении всего времени пребывания в подразделении кр-ц Число прикидывался совершенно нормальным человеком. Ничего не знающим, кроме того, не хотел умываться, бриться и вообще, держал все время себя в неряшливом состоянии был случай, когда стояли в лесу, я лично сам ему не меньше раз пять говорил, чтобы он побрился. В общем, от начала и до последнего времени, прикидывался бездарным человеком*». У день арешту всім фігурантам пред'явили обвинувачення і тоді ж направили матеріали на розгляд військового прокурора Саратовського гарнізону. 29.11.1941 р. склали обвинувальний висновок і матеріали провадження направили на розгляд військового трибуналу. 03.12.1941 р. відбулося офіційне засідання ВТ Саратовського гарнізону. Іван Кузьмич Число і Бовтало були засуджені до розстрілу з конфіскацією особистого майна, Сірий і Куценко – до 10 років таборів. 12 січня 1942 р. засуджені подали касаційні скарги, але Військова колегія Верховного суду СРСР відхилила клопотання. 26.03.1942 р. Івана Кузьмовича розстріляли. Усі фігуранти справи реабілітовані 05.10.1999 р., за відсутністю складу злочину. 07.05.1959 р. справу з Саратова надіслали на зберігання до Чернігівського УКГБ, переобліковували в 1961 і 18.02.1964 р. 23.03.2000 р. Чернігівський відділ СБУ звернувся з запитом про реабілітацію Числа І.К. до військового прокурора Приволзького військового округу, відповідь отримали 18.04.2000 р. Число Іван Кузьмович чекав виконання вироку 4 місяці й 4 дні. *(ГДА СБ України, м. Чернігів,спр. 17917-п, Т. 1.–23 арк. (справа обліково-контрольного нагляду); Т. 2.–65 арк.)*

8 РОКІВ ЗА ЗБЕРІГАННЯ ВОРОЖОЇ ЛИСТІВКИ

Ткач Іван Семенович

1918 р.н., уродженець с. Шестовиця Чернігівського району, українець, освіта середня. Закінчив 8 класів школи. Робітник, за спеціальністю – слюсар, імовірно, навчався і працював у Чернігові. Походив з селян-середняків. Батько – Семен Романович, 1900 р.н., уродженець і мешканець Шестовиці, під час радянсько-німецької війни був мобілізований до війська. Мати – Пелагея Єфимівна (1895 р.н.), уродженка с. Чемер Олишівського району, мешкала в Шестовиці. Дружина Івана Семеновича – Галина Єфремівна (1917 р.н.), разом з донькою Ольгою (1938 р.н.), також мешкали з сватами й чоловіковими братами: Семеном (1929 р.н.) та Миколою (1932 р.н.). В 1942 р. зазначив, що у РСЧА служать 3 брати.

23.09.1939 р. Іван Семенович Ткач був призваний Чернігівським РВК, зарахований кулеметником до Окремої Московської стрілецької дивізії. З грудня 1939 р. в складі 364 і 344 стрілецьких полків воював на Фінському фронті. В січні 1941 р. був переведений до 51-го місцевого стрілецького батальйону, як стрілець-охоронець супроводжував залізницею військові вантажі. У вересні 1941 р. його призначили командиром відділення 1-ї стрілецької дивізії. 13 жовтня, під час наступу, отримав наскрізне поранення розривною кулею в кисть руки. З 20 жовтня по 13 листопада лікувався в евакогоспіталі № 1680 м. Саратов, потім 2 місяці перебував у відпустці (Після остаточного одужання, в лютому 1942 р., Іван Семенович був призначений командиром мінометного взводу 283 стрілецької дивізії. Під час боїв знову був поранений і з березня по 5 травня 1942 р. перебував у шпиталі м. Тамбов. Після одужання, у травні того ж року, був призначений до 1-го батальйону 90-го прикордонного полку НКВД з охорони тилу 40-ї армії. Спочатку Іван Семенович виконував обов’язки помічника командира саперного взводу. В липні 1942 р. Ткача з сержантського звання розжалували у рядові й призначили сапером-інструктором до 4-ї прикордонної застави, бо він допускав моральний розклад взводу – почастішали випадки самовільних відлучок бійців з місця служби, крадіжок, спільних пиятик. Через це взвод розформували. Сам Ткач інколи засинав під час чергування, халатно ставився до обов’язків з охорони кордону. 31.07.42 р. самовільно залишив піст, впродовж 4-х годин був відсутній, а тим часом намагався вмовити колгоспницю Села Студені Хутори зарізати козу й відгуляти весілля. За це Ткач був заарештований на 3 доби.

3 серпня 1942 р. Іван Семенович перебував на заставі, біля села Степові Хутори. Сидів за столом, разом з начальником 4 (12)-ї застави лейтенантом Почковським і кількома сержантами. Командир розробляв план охорони ділянки, а Ткач робив записника й вирішив навести лад у документах, які зберігались в кишенях його гімнастерки (*за іншою версією, в сумці від протигазу – Я.В.*). Перебираючи папери, Іван Семенович знайшов якийсь документ. Розгорнув і побачив, що це – аркуш паперу з друкованим текстом і 2-а розміщеними там фотознімками. На звороті листівки був надрукований бланк перепустки для переходу на бік німців і стояла позначка у вигляді символу 3-го Рейху – орел з розчепіреними крилами тримав у лапах свастику. (Конфісковану листівку пізніше вклали до матеріалів справи, як речовий доказ, але до часу нашого ознайомлення з матеріалами кримінального провадження вона, нажаль, не збереглася – *Я.В.*). Іван Семенович показав аркуш сусідові й спитав: «*В мене є листівка, що з нею робити – розірвати, чи кудись здати?».* Це привернуло загальну увагу, хтось з оточуючих попрохав дати подивитись. І тут Ткач зрозумів, які наслідки для нього це може мати. Почувши про німецьку листівку, командир застави сказав: «*Що у вас за листівка? Дайте сюди!»* Спійманий на гарячому, він закляк і з острахом ледь пробурмотів: «*Це наша листівка»,* потім: – «*Я її сам зараз розірву»,* почав зминати аркуш. Командир ще двічі наполіг на вимозі, аж тоді Ткач змушений був віддати йому аркуш. Конфісковану листівку з рапортом командир застави передав начальнику штабу, повідомив про інцидент політруку. 04.08.1942 р. застава перебазувалася у район с. Круті Хутори, командир застави написав комбату донесення й відправив Ткача з донесенням до штабу. Самого «контрреволюціонера» затримали лише 8.08.1942 р. Під час допитів він повідомив, що 20 липня 1942 р. з штабу полку рухався до нового місця служби – на прикордонну заставу. Перебуваючи десь між м. Усмань і селом Дрязги, на території Усманського району Вороніжської області, побачив у однієї з жінок, які проходили повз нього, кілька аркушів. Коли підійшов ближче, спитав: «*Що це у вас за аркуші?».* Жінка відповіла, що це листівки, скинуті з ворожого літака. Ткач забрав у неї 3 аркуші і похапцем пробіг очима зміст. Потім 2 аркуші розірвав, зробивши з частини аркуша цигарку, а одну листівку поклав «про запас» до кишені, маючи намір також згодом пустити на цигарки, та й забувся про її існування – аж до часу, коли перебирав документи.

13.08.1942 р. Івану Семеновичу обрали запобіжний захід – утримання під вартою, й зробили особистий обшук, вилучивши красноармійську й службову книжки, посвідчення з правом здійснення перевірки на залізниці, 2971 рубль радянських грошей, 18 фотокарток (його особисті, родинні, світлини друзів – військових з попередньої служби й кілька жіночих фотопортретів з дарчими написами) та наручний зіпсований годинник. Потім заарештованого конвоювали до КПЗ ОО НКВД Воронізького фронту. З приводу значної суми вилучених у нього грошей Ткач пояснив, що від родичів отримав 2 тисячі рублів, аби придбати для них щось із одягу й мануфактури, адже за службовими обов'язками супроводжував залізницею вантажі й бував у багатьох містах Радянського союзу, тобто мав можливість придбати все необхідне. До того ж, частина грошей залишилася від заробітків, адже раніше він отримував заробіток у 625 рублів на місяць. Гроші Ткач залишив у себе, бо від початку війни і до окупації рідного краю кілька разів писав додому, але жодної відповіді не отримав.

19.08.1942 р. заарештованого ознайомили з обвинувальним висновком, який базувався на тому, що Ткач з 20 липня по 3 серпня зберігав ворожу листівку з перепусткою для переходу на бік гітлерівців. Як санкцію застосували ст. 58-10, ч. 2 КК РРСФСР – «антирадянська агітація і пропаганда», а загалом побутувала під назвою «зрада Батьківщині». Наступного дня кримінальне провадження у справі завершили й, після ознайомлення заарештованого з матеріалами слідства, відповідно до ст. 208 КПК РРСФР, надіслали на розгляд воєнного прокурора полку.

Обвинувальний висновок затвердили 21.08.1942 р. Підготовче засідання ВТ військ НКВД Вороніжської області провели 14.09.1942 р., без участі прокурора і свідків. Основне засідання військового трибуналу відбулося 21.09.1942 р. в селі Новий Курлак Усманського району Вороніжської області. Іван Семенович повністю визнав провину, але зазначив, що змісту листівки не читав,та й не знав, що німецькі агітки зберігати не можна. Переходити на бік ворога не збирався, у оточення не перебував, натомість перебував у численних боях, був тричі поранений. У заключному слові Іван Ткач прохав пом'якшити ступінь покарання, аби спокутувати провину відправити його на фронт. Зважаючи на особистість й на поранення, отримані ним під час боїв з окупантами, спираючись на ст.ст. 319 і 320 КПК РРСФР і керуючись ст. 58-2 КК Військовий трибунал військ НКВД Вороніжської області на закритому засіданні засудив Івана Семеновича Ткача до 8 років виправно-трудових таборів з наступною поразкою в правах на 3 роки, без конфіскації особистого майна (за відсутністю такого). В строк покарання включили час, проведений у попередньому ув'язненні. Остаточний вирок не підлягав оскарженню.

25.09.1991 р. Чернігівське обласне управління КГБ надіслало воєнному прокурору Московської військової округи запит на перегляд справи і реабілітацію Івана Семеновича Ткача. 4 серпня 1992 р. Іван Семенович був реабілітований, оскільки за ст.ст. 3, п. «а», 5, п. «а» й 8 закону РРСФР про реабілітацію жертв політичних репресій (від 18.10.1991 р.) антирадянська агітація не визнавалася суспільно небезпечною дією (за відсутністю в діях складу злочину). 18.08.1992 р. матеріали слідства, разом з реабілітаційним висновном надіслали до управління СБУ Чернігвської області, а 28 серпня того ж року документи отримали. Нині справа зберігається у фонді припинених справ архіву ЧОУ СБУ.

А) *Донька – Ткач Ольга Іванівна;* ***Б)*** *На звороті напис: «На долгую незабываемую память брату Ване от Андрея под час пребывания на III-м курсе Черниговского Зоотехникума 20.II.41 г.».* ***В)*** *Ткач І.Ф.(в центрі) з товаришами у довоєнному Чернігові.* ***Г)*** *На звороті напис: «На долгую память Вани от Коли. Шаповалов Н.И. В знак искренней Дружби. 24.VII.40».*

(ГДА УСБУ ЧО, спр. 15772-п, 52 арк.; світлини із кримінальної справи).

10 РОКІВ ЗА ПОРАЖЕНСЬКІ НАСТРОЇ ТА ЗРАДНИЦЬКІ НАМІРИ

Заверняй Прокопій Степанович

1904 р.н., с. Шестовиця Чернігівського р-ну, українець, малописьменний (закінчив 2 класи сільської школи). З 15-и річного віку працював у господарстві батька – Заверняй Степана Федоровича. У господарстві батька

був лише один будинок з надвірною будівлею., Після смерті батька, – в 1917/1918 (за іншими даними – в 1918–1919 рр.), успадкував господарство. Набув коня, корову, 1,5 га сінокісної землі й 1 га сінокосу, дрібний с/г інвентар – плуг і борону,від податків,через незаможність,був звільнений. Мати – Анастасія Михайлівна, померла в 1921/1922 рр. Старший брат, Заверняй Иван Степанович, під час І Світової війни потрапив до австрійського полону, де пробув 4 роки і помер у 1917 р. Молодший брат – Егор Степанович «лет 25 проживал в д. Шестовица», в липні 1941 р. був мобілізований Чернігівським РВК й направлений в одну з військових частин. Прокіп Заверняй спочатку був одноосібником, а під час колективізації майже одразу вступив до шестовицького колгоспу «Ленінський шлях», майно і реманент передав до колгоспу, був обкладений податком, від якого у 1939 і 1940 рр., коли пер перебував на військовій службі, звільнявся. Прокіп Степанович мав власну родину: – дружина – Софія Захарівна (в дівоцтві Матюха – звичайна колгоспниця), 3 сини й донька (на 1942 р. Миколі – 16 років, Івану – 14, Петру – 6, Галині – 4 роки). Проживали в Шестовиці.

Під час Польської кампанії 1939 р. Прокопія Заверняя мобілізували до обозу однієї з стрілецьких частин, де він працював візником (підвозив боєприпаси), служив на Західній Україні. Після завершення Польської кампанії, в листопаді 1939 р., був переведений стрілком до 4-ї роти 2-го батальйону 16-го стрілецького полку і перекинутий в район Мурманська, для участі у війні з білофінами. В 1940 р., після закінчення Фінської кампанії, Прокіп Заверняй був демобілізований. Повернувся до рідного села й продовжив працювати рядовим колгоспником, чоботарем, сплачував невеликі податки. В перші дні нападу Німеччини на СРСР, 26 червня 1941 р. був мобілізований Чернігівським РВК. Направлений до м. Курськ. Наприкінці серпня 1941 р. стрілецька частина, до якої зарахували Заверняя, вибула на фронт – в район Смоленська. 2 вересня 1941 р. Прокіп Семенович отримав важку контузію і потрапив до 502 польового шпиталю. В госпіталі Заверняй лікувався понад місяць, потім був переведений до батальйону видужуючих. Звідти бійця направили в розпорядження Рязанського РВК. З листопада 1941 р. Заверняй служив рядовим 1-ї роти охорони 253 батальйону аеродромної охорони (обслуги) 15-го району авіабазування. Підрозділ базувався в районі «дєрєвні» Торбєєво, тепер – це Новодугінський район Смоленської області. Прокіп Степанович постійно ніс службу в караульній команді – охороняв склади боєприпасів і приаеродромні комунікації, за гарне виконання обов’язків мав кілька письмових заохочень. В травні 1942 р. Заверняй близько місяця працював робітником на кухні, в льотній їдальні. З липня по серпень 1942 р. караульна команда складалась з 6 осіб. Вільний час коротали у в караульному приміщенні: відпочивали, вголос читали газети, вели відверті бесіди про колишнє мирне життя, обговорювали ситуацію на фронтах. Ось ці відверті розмови і підвели Заверняя.

2 жовтня 1942 р. Прокопія Степановича заарештували. Під час трусу вилучили червоноармійську книжку, перо чинний ножик, небезпечну бритву. Тримали під охороною на гауптвахті 115 ОАТБ, 15 РАБ. В цей же час був заарештований і товариш Заверняя по службі – уродженець Удмуртської АРСР, Павло Григорович Іванов. Обвинувачення які обом висувалися за складом були аналогічними, тому кримінальне провадження обох заарештованих звели у одну слідчу справу.

Хтось з особливо пильних та «морально і політично свідомих» товаришів по службі доніс у особливий відділ НКВД при 15-му районі авіабазування про крамольні й небезпечні розмови, яків вів Прокопій Заверняй. Зокрема, закидали, буцімто він у вересні 1942р. розповідав, що в 1924–25 рр. брав участь у озброєній пістолетами банді, яка діяла в Шестовиці, складалася з 6–8 осіб і займалася грабунками: відбирали в людей продукти й речі. Казав, що ненавидить міліцію, називав її «крючками», навіть роззброїли дільничного, який приїхав у відрядження в село. Дещо пізніше Прокіп Заверняй «під тиском незаперечних доказів» і свідчень товаришів зізнався, що під час розкуркулювання в околицях Шестовиці сільрада організувала нічні чергування активістів, які мали перевіряти документи в перехожих і осіб, які прибули до села. В цей час Заверняй, спільно з Михайлом Матвійовичем Медведем і Яковом Григоровичем Якугою (останній мав вуличне прізвисько «Савочка»), під виглядом груп активістів займалися грабунками і крадіжками. Напередодні ярмарків й перед вихідними, вдосвіта виходили до шляхів. Коли бачили одинаків-перехожих виходили з укриття й, представляючись контрольною комісією, відбирали речі й продукти. Коли до підозрюваних приходили з сільради й міліції – знайти нічого не могли, бо Заверняй ховав вкрадене у інших. Зокрема, в день Всеношної служби (на Пасху) компанія прийшла в хату мешканця Шестовиці Коптель Ф. І. й узяли в нього мішок борошна і кілька фунтів сала. Борошно ніс Якуга, а борошно – Медведь. Вийшли з двору засвітла, народ повертався з церкви. Тоді злодії змушені були кинути борошно й сало до яру й втекли. Потім, хотіли обікрасти церкву, але завадив сторож. А коли прийшла «червона мітла», довелось покинути крадіжки й вступити до колгоспу.

Ще однією «провиною» Заверняя було прагнення будь-як побачитись з родиною. Відпочиваючи після тривалих чергувань біля охоронних об’єктів, Прокіп Степанович сумував за родиною. Знаючи, що місцевість, де мешкали рідні, окупована ворогом, він вголос обмірковував способи, як потрапити в ті краї. Нібито, хотів здатися у полон ще тоді, коли був у батальйоні одужуючих. Для цього просився на передову лінію, але йому відмовляли. Відмови пояснювали тим, що українців, територія яких окупована, на передову не пускають, вірогідно – боялися їхнього переходу на бік німців. В провину Заверняю, зокрема, ставили те, що він не вірив повідомленням радянської преси. Зокрема, коли обговорювали газетну статтю «Стогне земля України»,

Прокіп Степанович, нібито, казав, що написане в пресі про знущання німців над полоненими й мирними громадянами – брехня: «*Как перейду к немцам, предъявлю им красноармейскую книжку и немцы убедятся, что я рядовой* […] *руки к верху подними и немцы не тронут* […] *Все то, что пишут в газетах об издевательствах немцев над мирным населением, то это неправда, они так не издеваются и этому я не верю. Тем более немцы хорошо обращаются с теми военнопленными, которые добровольно переходят на их сторону*».

Також Заверняй казав, що бачив, як радянська влада знущається над селянами: «*Не верю, что немцы на людях пашут, а вот у нас на людях пашут* […] *я лично сам видел, как в деревне Митинки Дерченского района* (с. Митченки Дирчинського району – *Я.В.*) *пахали на женщинах*». Звинувачували Заверняя і в незадоволенні службою, харчуванням, та осмисленні у контрреволюційному дусі наказу НКО № 227: «*я говорил, что правительство издало приказ, чтобы не отступали и не сдавались в плен, но как отступали части Красной Армии, так и отступают, и в плен сдаются еще больше, целыми пачками, т-к запрещено отступать. Будучи антисоветски настроен и видя то, что немецкая армия продвигается вперед, и занимает новые города, я по этому вопросу говорил, что немецкая армия сильная, у нее есть техника, а у нас ее нет и нам немцев не победить, и если бы не было Советской власти, а была другая какая-либо власть, то было бы гораздо лучше».* Казав, що наказ видано, а з радянської армії тікає все більше й більше бійців. У вересні 1942 р. Заверняй, буцімто, казав, що повідомлення преси про висадку військ англо-американських союзників на французький берег Дьєпп є брехнею і що чутки про відкриття Другого фронту – також брехня. Товариші по службі пригадали, що Прокіп Заверняй розповідав байку про те, що Черчилль приїздив до Москви, не для того, щоб домовитись про відкриття Другого фронту, а про розпуск колгоспів. Нібито, Молотов їздив до Англії та Америки, коли йому запропонували підписати договір про розпуск колгоспів, сказав: «*если подпишу – меня расстреляют».* Також, поширював анекдот, нібито «*Ворошилов перешел на сторону немцев, он часто спорил со Сталиным и однажды во время спора Ворошилов выстрелил из пистолета в Сталина и ранил его в руку».*

13 жовтня 1942 р. Заверняю офіційно пред'явили звинувачення. 16 жовтня того ж року в м. Кондрово (*натоді Смоленської області, зараз – місто Дзержинського району Калузької області Росії – Я.В.*) відбулося закрите засідання військового трибуналу 15-го раб. Обвинувачений намагався виправдатись посиланням на мало освіченість, прохав дати шанс спокутувати провину зі зброєю на фронті, але трибунал був невблаганний: на підставі ст.ст. 19-58-1 «б», 58-10 ч. 2, 58-11 КК РРФСР Прокіп Степанович Заверняй був засуджений до позбавлення волі у ВТТ на 10 років й поразкою в правах на 5 років, без конфіскації майна.

17.10.1942р. засудженого етапували до в'язниці УНКВД, м. Мединь (*тоді – Смоленської області РРСФР, зараз – Калузької області Росії – Я.В.*). Чернігівському районному військовому комісару надіслали повідомлення про те, що призвана військкоматом особа засуджена, родину Заверняя П. С. позбавлено пільг і допомог, передбачених Указом Президії ВР СРСР від 26.06.1941 р.

«Спільника» Заверняя по справі – П. Г. Іванова реабілітували 09.03.1993 р. На підставі ст. 6 закону РРСФР від 18.10.1991р. питання щодо Заверняя російськими реабілітаційними органами не піднімалося. Лише 28.08.1996 р. Прокопій Степанович був реабілітований Прокуратурою Чернігівської області «за відсутністю складу злочину». Розсекречено справу 12.05.2011 р. *(ГДА УСБУ ЧО, спр. 17689-п, 110 арк.;РІ, кн. 5, с. 91).*

10 РОКІВ ЗА АНТИРАДЯНСЬКУ АГІТАЦІЮ СЕРЕД БІЙЦІВ

Кругол Василь Зіновійович

1911 р.н., уродженець с. Шестовиця, українець, малописьменний. Дружина – Кругол Марія Єфимівна, діти: Галина (1934 р.н.), Ксенія (1936 р.н.), Євдокія (1938 р.н.), Микола (1940 р.н.). Василь Зиновійович (Зінькович) народився в селянській родині. З дитинства наймався випасати худобу односельців. У 1930 р. вступив до шестовицького колгоспу «Ленінський шлях» («Шлях Леніна»). З 1934 р. зарахований до територіальних військ Червоної Армії, 2–3 місяці на рік проходив військові збори. В 1939 р. був призваний до лав армії брав участь у Польській кампанії, війні з Польщею, але безпосередньо в боях участі не брав. 1940 р. звільнився з армії у довгострокову відпустку, повернувся до Шестовиці й працював у колгоспі. 9 липня 1941р., на початку радянсько-німецької війни, Чернігівський райвійськкомат знову мобілізував Василя Кругола й спрямував до м. Тбілісі. Там боєць отримав призначення до 61-го полку НКВД. У серпні 1942 р. червоноармієць (рядовий) Кругол був переведений до 1-го взводу 7-ї роти 3-го батальйону 237-го полку Особливої Махачкалінської дивізії НКВД. Підрозділ брав участь у оборонних роботах,охороняв ув'язнених робітників.

20.11.1942 р. Василя Зіновійовича заарештували співробітники особливого відділу Махачкалінської дивізії військ НКВД. Під час обшуку вилучили ножиці, хірургічну бритву, червоноармійську книжку й машинку для стрижки. Згідно постанови про обрання запобіжного заходу, заарештованого

доправили до в'язниці НКВД м. Махачкали. Того ж дня розпочали кримінальне провадження у справі. Приводом була заява одного з товаришів по службі, який 22 жовтня того ж року повідомив про «антирадянські» розмови Кругола. Розкручуючи цю тему, були допитані інші товариші Кругола по роті.

Василя Зиновійовича звинувачували в антирадянській агітації серед бійців, пораженських вимислах з приводу війни СРСР і Німеччини, зведенні наклепів на життя трудящих СРСР, вихвалянні життя трудящих за кордоном. Зокрема, 20 жовтня 1942 р. Кругол, буцімто, казав: «*Вот я был в Польше, при ее освобождении, и видел, как там живут крестьяне. Мы пришли к одной хозяйке, она нас накормила вкусным борщом и белым хлебом, какого в Советском Союзе не найдешь. Мы задали вопрос хозяйке – как они здесь? И она ответила, что самые бедные здесь имеют 2 коровы и полные закрома хлеба* […] *только эта хозяйка жалуется, что мало земли засевают – по два гектара. И когда мы там стояли, то крестьяне в Польше выпекали для Красной Армии по 8 печей в сутки свежего хлеба,* […] *крестьяне там жили в большинстве хорошо, все имели, крестьяне, которые не имели своей земли и лошадей, то они работали у помещиков, зарабатывая в день рубль, или полтора* […] *я приводил в пример стоимость продуктов питания, в частности, зерна* […] *пуд пшеницы в Польше стоил от 3-х руб. до 5 руб.* […] *а когда польские крестьяне узнали, что у нас в колхозах жить плохо, то они стали относиться к нам плохо и даже стали пристреливать красноармейцев*». Одному з товаришів Кругол казав: «*В Польше крестьянин у помещика мог в день заработать 1 пуд зерна, а ты* […] *2 – 3 кг на трудодень, и то не знал – получишь, или нет».*

Обговорюючи постачання англійської та американської техніки, Кругол казав: «*Они выкачают из СССР все золото, а потом прижмут и Советский Союз и Германию* […] *Что касается мощи немецкой техники,* […] *под Моздоком, когда мы там занимали оборону, немцы пустили около ста танков, а у нас танков там не было, и когда Мехедов стал оспаривать, что мол нам в этой части помогает Англия и Америка, так, что у нас техники хватит, я совсем без задних антисоветских мыслей ему ответил* […] *насчет информбюро я говорил – удивляюсь, почему все сообщения, что наши отбивают танковые наступления немцев штыками, гранатами и бутылками, а о наших танках ничего не пишут и вот я спросил его – какие же могут быть надежды отстоять штыком немецкую бронь, но я должен сказать, что это был разговор товарищеский, я совсем не собирался вести антисоветскую агитацию».* 5 листопада 1942 р. Кругол, нібито, казав: «*Придется потрудится, трудно поверить, чтобы Красная Армия победила, фронта на Западе не будет».* 11 листопада 1942 р. Кругол, під час чергування наряду виказував невдоволення умовами життя в армії: «*Мы погибаем, как мухи, хороший хозяин собак во двор не выгонит, а нас по такому дождю*

гоняют. Благодаря такому руководству мы терпим поражение на фронте […] *раньше было хорошо, потому, что можно было критиковать командиров, а теперь хоть прав, хоть не прав, ты – безсильный – молчи и все, а раньше можно было критиковать не только какого-нибудь сержанта, но даже и командира роты, батальона и полка».*

Спочатку Василь Кругол заперечував звинувачення, але згодом визнав, що розповідав товаришам по службі про своє перебування у Польщі й про життя тамтешніх селян. Слідчі особливого відділу проводили допити Кругола в досить інтенсивному режимі – часто починались пізно ввечері й завершувались вранці наступного дня. Тим часом,розслідування затягнулося. Військовий прокурор особливої дивізії НКВД надіслав розпорядження начальнику особливого відділу про прискорення слідчих дій і завершення справи до кінця грудня 1942 р. 4 грудня було видано постанову про пред'явлення заарештованому обвинувачення, а 12 грудня того ж року заарештованого ознайомили з обвинувальним висновком. За 5 днів було вирішено розглянути справу на засіданні військового трибуналу, без участі обвинувачення і свідків – ще 20 листопада 1942 р. бійці підрозділу, в якому до арешту служив Василь Кругол, з частиною вибули на фронт бойових дій. 18 грудня відбулося засідання військового трибуналу військ НКВД особливої Махачкалінської дивізії. Василь Зиновійович частково визнав провину і в заключному слові сказав: «*Я здесь, перед Вами, сознаю свое преступление, но оно совершено по неопытности и совсем случайно, я никогда не думал, что мои разговоры являются антисоветской агитацией, никогда на это не пошел бы, брату меня орденоносец, участник боев у озера Хасан, а также прошу направить меня на фронт, где я с оружием в руках, перед Родиной себя оправдаю».* Дійсно, в кримінальних справах деяких шестовичан – колабораціоністів, згадується рідний брат Василя Зіновійовича – Яків, комуніст, котрий перед окупацією перебував у складі сільського винищувального загону, потім пішов до партизанського загону, а після визволення Чернігівщини знову воював у складі радянських військ. Був зятем Євдокії Іванівни Підгайної. Родину Якова Зіньковича видав місцевий поліцай Бобок Т., в травні 1943 р. їх, як сім'ю партизана, живцем спалили мадярські каратели.

Військовий трибунал засудив Василя Зіновійовича Кругола до 10 років ВТЛ з поразкою в правах на 3 роки. Строк відбуття нараховувався з часу арешту, тобто з 20.11.1942 р. 20 грудня військовий трибунал надіслав повідомлення Чернігівському райвійськкомату про засудження Кругола та про позбавлення його родини пільг і переваг, які раніше вони мали отримувати, як родина військового. Подальша доля засудженого нам невідома. Кримінальну справу здали до архіву,де вона піддавалася переобліку в 1951 і 1962 рр. Василя Зиновійовича Кругола реабілітували заочно 12 грудня 1991 р., за законом РРСФР від 18.10.1991р. 18 грудня 1991 р. військовий прокурор Північно-

кавказького військового округу переслав матеріали справи Кругола В.З., разом з іншими справами реабілітованих українців, до управління СБУ в Чернігівській області. Там документи зберігались у фонді припинених справ і були розсекречені 27.08.2010 р.

Серед документів, які складають справу В. З. Кругола є конверт, в якому збереглися світлини. На 2-х з них – група військових, серед яких, вірогідно, є й Василь Зиновійович.

Припускаємо, що на фото – Василь Кругол сидить ліворуч (у панамі);сидить передостанній (5-й ліворуч, ліва рука лежить на правій). *(ГДА УСБУ ЧО, спр.15647-п., 50 арк.; РІ, кн.5, с.583)*

«ІЗ ВОГНЮ ТА Й У ПОЛУМ'Я»
(ШЕСТОВИЦЬКІ «КОЛАБОРАНТИ»)
ПЕДАГОГ – КОЛАБОРАЦІОНІСТ
Кондрашевський Микола Федосович

1905 р.н., м. Гомель, Білорусь, українець, освіта вища. Походив з селян-батраків. Народився поза шлюбом. Батько – Мекшун Феодосій Артемович, працював лісним сторожем, помер у 1928 р. Імовірно, за родоводом був пов'язаний з родинами шестовицьких Мекшунів (*див. початок статті – Я.В.*). Мати – Кондрашевська Ганна Кирилівна, домогосподарка. До революції працювала в Гомелі покоївкою (в домі якогось чиновника). Померла 1932 року. По материнській лінії Микола Федосович мав 3-х братів і сестру: Кондрашевський Михайло Федосович, 1907 р.н., уродженець м. Любеч, проживав у с. Корольча Любечського (*тепер – Ріпкинського – Я.В.*) району. Петро Федосович Кондрашевський, 1913 р.н., уродженець і мешканець м. Любеч. Кондрашевський Андрій Федосович, 1918 р.н., уродженець і

мешканець м. Любеч. Про 2-х останніх відомо, що в 1943–44 рр. вони воювали в лавах червоної армії. Сестра – Огнивенко Марія Федосівна, 1909 р.н., народилася й проживала в с. Корольча Любечського району Чернігівської області. Рід Кондрашевських, імовірно, був пов'язаний з Кондрашевськими, які жили на хуторі Чепигівка (Стігунки) Ріпкинського району. Мойсей Кондрашевський під час нацистської окупації керував радянським партизанським загоном, переховувались в лісах, які оточували Чепигівку. В цьому ж селі жила його рідна сестра, Катерина. Каратели розстріляли мати й дружину Кондрашевських з Чепигівки, інших – яких підозрювали в зв'язках з партизанами, вивезли у німецьке рабство *(Деснянка, 22 лютого 2018, с. 4).*

З 1913 по 1916 рр. Микола Федосович заробляв на прожиток тим, що наймався пасти худобу поміщиків Коростовця (*Корасташівець проживав на хуторі Пересаж Любецького/Ріпкинського району – Я.В.*) й Комаровського (*проживав у с. Білоцерківка, зараз – с. Трудове Гучинської сільради Ріпкинського району – Я.В.*). У 1916 р. Микола Кондрашевський на «відмінно» закінчив Білоцерківську земську трикласну школу. Того ж року поміщик Корасташівець (Коростовець?) переїжджаючи на зимівлю до Петербургу, найняв 11-річного Миколу лакеєм. На початку революційних подій 1917 р. Коростовець/ Корасташівець зник, а Микола Кондрашевський залишився проживати у петербурзькому будинку поміщика. В березні 1918 р. батько, Феодосій Артемович Мекшун, забрав Миколу додому. До осені 1919 р. син мешкав разом з батьком. Потім Микола Кондрашевський вступив одразу до 5-го класу Любецької 7-річної трудової школи, закінчив її в 1922 р. Восени того ж року юнак узявся навчати грамоті 8-х хлопчаків з Лісунового Хутора (*Ріпкинський район – Я.В.*), на заробіток від репетиторства він пережив зиму. В 1923 р. Микола Федосович влаштувався завідуючим Довжицької районної бібліотеки, за сумісництвом працював діловодом тамтешнього Райпарткому. Восени 1924 р. окружком комсомолу Чернігівської округи (*округа – як теперішня область, яка була створена в жовтні 1932 р. – Я.В.*) направив Миколу Кондрашевського на тримісячні Всеукраїнські курси ліквідації неписьменності. Завершивши курси, десь в листопаді 1924 р., Микола повернувся в розпорядження Чернігівського окружного ІНО (*Інститут народної освіти – Я.В.*). Тоді його призначили завідуючим Скитьківським лікпунктом (*пунктом з ліквідації неписьменності – Я.В.*) Любецького району, де він пропрацював 1924/25 навчальний рік. Восени 1925 р. чернігівський окружком комсомолу направив Кондрашевського на навчання до Остерського педагогічного технікуму. 1928 р. технікум увійшов до складу Чернігівського педінституту. Микола Федосович завершив здобуття вищої освіти у 1929 р., за

спеціальністю «вчитель фізики і математики». Того ж року Кондрашевського призначили вчителем молодших класів Ріпкинської неповної середньої школи. З 15.03.1031 р. до 15.03.1934 р. він обіймав посаду директора Любецької зразкової школи, з 15.09.1934 р. до 15.08.1937 р. – очолював Петрушську неповну середню школу.

З 15.08.1937 р. Микола Федосович працював учителем математики Шестовицької НСШ. З 1939 р. поєднував викладання з обов'язками завпеда (*заступника директора з навчальної роботи, по теперішньому – «завуч». З 1939 до вересня 1941 р. директором Шестовицької 7-и класної школи був Микола Леонтійович Селенок. На початку німецької окупації Селенок з родиною виїхав до с. Михайло-Коцюбинське. Пізніше згадувався, як директор Слабинської школи і Андріївської школи-десятирічки – Я.В.).* На цих посадах Микола Кондрашевський працював аж до часів окупації Чернігівського району ворогом. Крім того, він мав і музичний хист, керував хором і струнним оркестром. Виступи користувались великим успіхом, навіть на районному огляді займали перші місця. Разом з ним у шестовицькій школі працювала дружина – Лідія Юхимівна Кондрашевська, яка викладала українську мову й літературу, вела літературний і фізкультурний гуртки.

В передвоєнний час на утриманні Миколи Федосовича перебували четверо неповнолітніх дітей: Тамара Миколаївна (1930 р.н.) народилася в м. Ріпки, мешкала з батьками у Шестовиці, Людмила (1938 р.н.), Володимир (1939 р.н.), Анатолій (народився 01.06.1941 р.) – народилися і мешкали в Шестовиці. За дітьми доглядала жінчина тітка – Неговська Олімпіада Петрівна, жінка похилого віку, яка з 1933 р. перебувала на утриманні подружжя Кондрашевських, переїхала з ними до Шестовиці.

В липні 1941 р. військові сили нацистської Німеччини вдерлися до Радянського Союзу. Наприкінці серпня того ж року Микола Федосович, який не підлягав мобілізації, як учитель мав так звану «бронь», з групою чоловіків-односельців вирушив у розпорядження Лосинівського райвійськкомату. Поблизу переправи через Десну тодішній сільський голова (Федір Кіндратович Підгорець) оголосив список осіб (16–18), які мали залишитись охороняти село від диверсантів. Микола Кондрашевський також потрапив до складу цього загону самооборони. 8 вересня 1941 р. село захопили німці. Микола Федосович не зміг евакуюватися через хворобу дружини і через малолітніх дітей, 3 місяці працював на рівні з іншими селянами у створеній окупаційною владою землеробській громаді. Коли за наказом сільського старости у Кондрашевських забрали 2 центнери збіжжя, родина опинилась на межі виживання. Микола Федосович пішов прохати в старости допомоги і той запропонував йому працювати писарем сільського старостату. З січня до середини лютого 1942 р. Кондрашевський працював писарем. Доводилось виконувати розпорядження призначеного окупантами старости, складати списки колишніх радянських активістів, комуністів та осіб, лояльних до

радянської влади, їхніх родин. Ці люди вважалися неблагонадійними, усіляко утискалися новою владою, а в подальшому, взагалі, мали бути знищені. Крім того, Миколі Федосовичу доводилося складати списки молоді, яка підлягала вивезенню на роботи до Німеччини, розподіляти між односельцями натуральні повинності – хто й скільки мав постачати картоплі, збіжжя, молока, птиці й м'яса на утримання німецьких військ і задля вивезення до Третього Рейху. Аби і далі не наживати серед односельців ворогів, Кондрашевський шукав приводу облишити писарство. От і трапилася слушна нагода – з лютого 1942 р. німці дозволили по селах відкривати початкові навчальні заклади. Він вирушив до відділу освіти Чернігівського району й домовився про відкриття у Шестовиці 4-х класної школи, самого Кондрашевського призначили її завідуючим (директором). Вчителями були призначені: Кондрашевська Лідія Юхимівна, Танська Ольга Миколаївна, Шестак Тетяна Федорівна, Гордієнко Анастасія Іовна, Кот Марія Іванівна. Микола Федосович викладав математику в 4-у класі. Родина Кондрашевських оселились у приміщенні школи. Микола Кондрашевський пропрацював у школі до березня 1943 р. В цей час Лідія Юхимівна важко захворіла, її доправили до Чернігівської обласної лікарні, де 4 травня вона померла і була похована знайомими. Дізнавшись про критичний стан дружини, Микола Федосович залишив своїх дітей на родичку й вирушив до Чернігова. В цей час німці бомбили партизанське село, яке опинилося у прифронтовій зоні, а до самої Шестовиці, для боротьби з партизанами, нагрянула мадярська каральна експедиція. Місцеві поліцаї видали карателям родини партизанів, живцем у хатах були спалені 16 – 18 шестовичан, серед яких переважали жінки й діти. До Чернігова Микола Кондрашевський зміг дістатися лише 7-го травня. Близько місяця він ніде не працював, намагався забрати до себе дітей: на велосипеді довіз їх до Київки, звідти попутною підводою привіз до Чернігова, та непевні умови існування змусили повернути їх до Шестовиці. Зрештою, Микола Федосович влаштувався завідуючим слюсарною майстернею Чернігівської райспоживспілки, пропрацював близько місяця, але й це місце роботи невдовзі залишив за власним бажанням. З середини липня 1943 р. Кондрашевський не мав сталої роботи, аж до визволення Чернігова радянськими військами жив у будинку №14 по вулиці Гліба Успенського (поблизу Іллінської церкви), на квартирі в Зінаїди Лаврівни Добровольської. Існував на кошти, зароблені косовицею сіна в приватних осіб, тримав колову – продавав на базарі частину молока. Після визволення території від німців, Кондрашевський повернувся до Шестовиці й продовжив працювати директором тамтешньої школи. За спогадами шестовицьких старожилів, Микола Федосович доклав чимало зусиль, аби хоч якось покращити умови навчання: підремонтував приміщення школи, добув паливо, знову організував хор, струнний оркестр. «*Їздили на районний огляд до Чернігова. Підводою везли інструменти, а слідом пішки йшли усі учасники з керівником. Зайняли 1 місце, одержали 400 карбованців премії, це на той час*

великі гроші. Вирішили купити нові струнні інструменти. У школі майже всі учні вміли грати і співати. От уже вмів Микола Федосович навчити! Жив він із дітьми в тій кімнаті, де тепер кабінет директора». Тим часом, загони «СМЕРШу» прочісували звільнені райони в пошуках осіб, які заплямували себе співробітництвом з ворогами, заарештовували і судили колишніх поліцаїв, старост, бургомістрів, власовців і, так званих «українських націоналістів».

Миколу Федосовича заарештували 25.03.1944 р. Під час особистого трусу в затриманого вилучено старий шкіряний гаманець з довідками про роботу, сімейний стан, смерть дружини, паспорт серії Г-ИП № 527112, автоматичну ручку й хімічний олівець. Під час домашнього обшуку жодних речей не вилучили.

В кримінальній справі відсутні фотознімки Миколи Кондрашевського, повідомлялося, що дакторегістрацію (зняття відбитків пальців) він пройшов 28.03.1944 р., але не був сфотографаний (через відсутність у в'язниці фотоматеріалів). Проте, у справі є словесний портрет Миколи Федосовича. Зокрема, як особливу прикмету, вказано: «*изломанная правая ключица»* – чи не через тортури? Допити тривали з невеликими проміжками.

Часто до слідчого Чернігівського обласного УНКВД викликали пізно ввечері, а призупиняли допит – під ранок. Тиснули на заарештованого, звинувачуючи в неправдивих свідченнях, суперечливості показів, умисному введенні слідчих в оману.

Звинувачували Миколу Федосовича в тому, що він залишився на окупованій ворогом території, з власної волі поступив на посаду писаря сільського старостату, а потім директора Шестовицької неповної середньої школи. Обіймаючи ці посади, буцімто, проводив активну антирадянську агітацію: демонстрував серед учнів школи карикатури й читав анекдоти, вміщені в націоналістичній газеті «Українське Полісся», вилучав радянські підручник й літературу, зводив наклепи на радянське керівництво й армію. Слідчі намагалися використати знайомство Кондрашевського з директором слабинської школи Григорієм Миколайовичем Томашем який в Слабині створив філію товариства «Просвіта» й повісив на стіні хати зображення «тризуба», звинувачували Миколу Кондрашевського в приналежності до української антирадянської націоналістичної організації. Ці факти Микола Федосович вперто заперечував, визнав лише один – довелося якось на зборах виступити з промовою. За наполяганням начальника чернігівської кримінальної поліції Лутченка (дехто пізніше припускав, ніби той був пов'язаний з партизанами і чернігівським радянським підпіллям – *Я.В.*), фактично інтерпретував попередню промову поліцая – вітав односельців з визволенням від більшовиків, за що дякував німецьким воякам-визволителям. Ще його звинувачували в тому, що він, буцімто, не виконав доручення по підпільній роботі – мав стежити за пересуванням німецьких війська в

напрямку Київського шосе, але не впорався (може через те, що на його руках було четверо дітей-напівсиріт). Ці «злочини» відповідали ст. 54-10 ч 2 й 54-3 (зносини з іноземною державою) КК УРСР. Микола Федосович намагався довести, що виконував завдання братів Ткаченко, які були пов'язані з місцевим партизанським загоном ім. Щорса та диверсійною групою Кіма. 07.06.1944 р. Шестовицька сільрада надала довідку, що Микола Федосійович з родиною мешкали в приміщенні школи і не мали майна, яке підлягало опису й конфіскації. 18 липня 1944 р. з обвинувачення Кондрашевському, за недоведеністю, вилучили ст. 54-3 КК УРСР. Тоді ж, на підставі свідчень Миколи Федосовича, в окреме провадження виокремили справи Тимофія Олексійовича Мєха (*від Кондрашевського перебрав посаду писаря й секретаря шестовицького старостату. Про нього див. нарис нижче – Я.В.*) й Селівона Олександра Савелійовича (*за німців кілька місяців працював старостою села – Я.В.*). Кримінальне провадження стосовно Кондрашевського завершили 28.08.1944 р., матеріали відправили для вивчення прокурору. Микола Федосович мужньо захищався, наполягав на викликах і допитах свідків, проводились очні зведення між обвинуваченим та свідками.

20.10.1944 р. відбулось засідання воєнного трибуналу військ НКВД Чернігівської області, за вироком якого Кондрашевського засудили до 8 років ВТЛ з поразкою в правах на 5 років, без конфіскації майна. Вирок був остаточний – оскарженню не підлягав, справа не переглядалася до 1991 р.

Подальша доля Миколи Кондрашевського та його родини проглядається не досить чітко. За свідченнями шестовичан, після арешту Миколи Кондрашевського, дітей зі шкільної квартири виселили, бо вона знадобилась новому директору. Діти жили на квартирі в Устинії Попович, дуже бідували. Старша донька, Тамара Миколаївна, дружила з Ніною Кирдою. Родина останньої чим могла ділилася з Кондрашевськими. Тітка Лідії Юхимівни, яка доглядала за дітьми, занедужала, відтак її син забрав до себе. Діти Миколи Федосовича залишилися самі. Тамара Кондрашевська в 1946 р. одержала паспорт, закінчила в Чернігові піврічні курси бухгалтерів й влаштувалась на роботу до райспоживспілки, а менших забрали до дитбудинку. Людмила Кондрашевська закінчила школу-інтернат і Одеський технікум політзв'язку, працювала в одному з чернігівських кінотеатрів. Тамара вийшла заміж у Седнів, але життя не склалось, залишилась із сином Олегом. Згодом із ув'язнення повернувся Микола Федосович, але він був позбавлений прав мешкати на території Чернігівської області, позбирав усіх дітей по світу і виїхав до Львова. Син Миколи Кондрашевського, Анатолій, з 1982 р. мешкав у м. Українка Обухівського району Київської області. Закінчив музично-педагогічний факультет Рівненського пединституту, працював концертмейстером, солістом і керівником фольклорних, музичних і танцювальних ансамблів. Музично-громадський діяч, музикант, композитор, поет. З 1997 р. – Заслужений артист України. Помер 14.09.2011 р. в Києві.

Реабілітували Миколу Федосовича Кондрашевського заочно – 10.10.1991 р. Місця перебування репресованого та його родичів реабілітанти визначити не спромоглися. Матеріали справи розсекретили 15.07.2010 р., нині вони зберігаються у фонді припинених справ Галузевого державного архіву Управління СБУ Чернігівської області. *(ГДА УСБУ ЧО, спр.15345-п, 137 арк.; РІ, кн.5, с.439; Кирда Н. Зі спогадів про Шестовицьку школу (запис Наталії Ярошенко) // Село над Десною – Шестовиця: збірник статей і матеріалів / відп. ред. О. Б. Коваленко та ін. – Ніжин, 2009. – С.208-209; Шеремет В. У свої 90 співає, грає і без окулярів читає! (про 90-літню довгожительку з Шестовиці Уляну Ткаченко)// Деснянка. 2018, 11 січня, с. 3.; Пасічник О. Вічне джерело // СВ. 1990, 12 трав.; Сингаївський М. У Київ на Святвечір // ДУ. 1996, 11 січ.; Співоче поле Чернігівщини. К., 2003; Хмельовський О. Симетрія мелодій // Обухів. край. 2007, 21 серп.; Кучеренко Г. Чар-музика його сопілки // Дніпров. проспект. 2011, 8 лип.; Некролог Кондрашевського А.М. // УМГ. 2012. № 1.*

ВИПРАВДАНИЙ ЗА СПІВПРАЦЮ З РАДЯНСЬКИМИ ПАРТИЗАНАМИ

Мєх Тимофій Олексійович

1917 р. н., уродженець і мешканець с. Шестовиця, українець. Походив з родини заможних селян-куркулів. Інвалід – була паралізована права нога, міг пересуватися лише за допомогою костура. Закінчив 5 класів Шестовицької НСШ, потім – короткотермінові курси рахівників. 1930 р. добровільно вступив до колгоспу. Напередодні радянсько-німецької війни деякий час працював секретарем шестовицької сільради, рахівником у шестовицькому колгоспі «Ленінський шлях». 21.03.1936 р. за ст. 70, ч. 1 КК УРСР засуджувався чернігівським міським судом до 1 року примусових робіт, але за касацією справу закрили. 1939 р. Був секретарем сільського осередку комсомолу. Дружина – Мєх Анастасія Федорівна (1926 р.н.). донька Лідія Тимофіївна (1944 р.н.). Доводився племінником Євдокії Іванівні Підгайній, родичем Дрижаку Михайлі Григоровичу. В Шестовиці проживав брат Тимофія Олексійовича – Іван.

Коли німецькі війська активно просувалися вглиб СРСР, Тимофій Олексійович прохав голову сільради Ф. Підгорця посприяти евакуації, але той відмовив, пославшись на інвалідність Мєха. Казав, що Тимофію нічого не загрожує і прохав доглянути за родинами радянських активістів, які залишились в селі. У Шестовиці, для самооборони, був створений винищувальний загін. Керівником загону призначили тодішнього голову колгоспу, Д.Є. Лисенка. Зокрема, до сільської самооборони входили: Ф.П. Попович, Ф.К. Підгорець, Я.З. Круголь, П.С. Підгайний, П.Ф. Рибалко, Т.О. Мєх та ін. Останнього, як секретаря сільради й комсомольця, направили до чернігівського районного відділу НКВД, де він отримав для сільського охоронного загону 9 гвинтівок і набої. Коли Шестовицю окупували німці, охоронці зарили гвинтівки в своїх садибах. Окупанти дізналися про зброю,

Тимофій Мєх був заарештований німецькою контррозвідкою. 28 діб він пробув у чернігівській в'язниці. Дивом вдалося звідти вибратись: коли комендант з перекладачем ревізували камери ув'язнених – питали в ув'язнених причини перебування у в'язниці. Мєх придумав історію, нібито, після на місцях боїв збирав трофейну зброю, яка залишилась після проходження лінії фронту. Через необізнаність, бо ж як інвалід був не військовозобов'язаним, підняв і відкинув убік гранату – вибухом вбило корову. Тимофія Олексійовича направили на перевірку до української жандармерії (*розташовувалась в районі Казарменої дільниці Чернігова, тепер – район від вул. Бойової/ Героїв Чорнобиля вздовж Проспекту Миру в напрямку Ремзаводу, до вул. Льотної – Я.В.*). Там зглянулися на інвалідність й відпустили Тимофія Олексійовича. В квітні 1943 р. деякі шестовичани пішли до партизанського загону, тоді Тимофій Міх вийняв з схованки гвинтівку і віддав її О.М. Покладу. Між іншим, не пробувши й місяця у партизанах, більшість шестовичан повернулася додому, їх заарештували, помістили до концентраційного табору, а звідти відправили на роботи до Німеччини. Родини деяких партизанів – шестовичан (близько 12 осіб) були страчені: спалені живцем карателями. Зокрема, дружина (Тетяна) й діти комуніста Федора Підгорця, батьки партизана – Семен Прокопович і Варвара Семенівна Підгайні, чоловік Євдокії Іванівни Підгайної, невістка та 2 її доньки, Кругол Ірина з дитиною, Міклаш Марія, Якуга Галина, Малецький Митрофан з дружиною та ін.

Невдовзі після окупації Шестовиці були скликані сільські збори, на яких з місцевих жителів обрали 16-х поліцаїв (дехто з них до цього входив до шестовицького загону самооборони, пізніше подався до радянських партизанів, а потім встиг «спокутувати провини», воюючи в лавах червоної армії. Після визволення Чернігівщини більшість шестовицьких поліцаїв засудили – *Я.В.*). Наприкінці вересня 1941 р. сільські збори Петра Граба обрали старостою землеробської общини (аналог радянського голови колгоспу – *Я.В.*), сільським старостою (бургомістром) – Олексія Салівона, а рахівником общини – Тимофія Мєха. Через деякий час Салівона звільнили, за невиконання прану з постачання німецьким військам молока і яєць та зрив відправки мешканців 1908–1926 рр. н. на роботу до Німеччини. Натомість, Селівона призначили головою сільської заготівельної комісії, замість нього бургомістром призначили Григорія Ширая. Останній в березні 1942 р. запропонував Тимофію Мєху працювати писарем сільської управи, бо колишнього писаря, Миколу Кондрашевського, перевели на довоєнну посаду директора шестовицької школи. Мєх погодився, передав обов'язки рахівника землеробської общини М. С. Круголу. Сам Мєх з 6 травня того ж року суміщав роботу писаря з посадою заступника сільського старости (бургомістра). За це він щомісяця отримував 400 рублів і продуктову пайку: певну кількість борошна, олії, жирів, цукру. Писарем сільської управи і заступником бургомістра Шестовиці Тимофій Олексійович пропрацював з травня 1942 р. до

часу визволення Чернігівщини радянськими військами – вересня 1943 р. Як член сільської адміністрації, Мєх вимушений був брати участь у реквізиції продуктів для потреб німецькій армії, складав списки і супроводжував сільську молодь в Чернігів, на проходження медичних комісій, перед відправленням на німецьку каторгу. Щоправда, він робив усе, аби нікого не відправляли – підказував: «треба казати, що маєте велику родину і велике господарство», а таких до Німеччини не вивозили. Коли окупанти видавали шестовичанам паспорти, особам, занесеним до 3-го списку – родинам комуністів і партизанам, паспортів не видавали, але Тимофій Олексійович спромігся отримати в чернігівські рай управі чисті бланки і видав паспорти.

Навесні 1943 р. Тимофія Олексійовича, разом з 2-а односельцями, Підгорцем Ф.К та Круголом Я.З., викликали до української слідчої поліції, яка розташовувалась у Чернігові – по вул. Коцюбинського 40. Там їх намагалися завербувати в таємні агенти (задля виявлення партизанів, комуністів і євреїв), але вони не дали згоди. Зокрема, Тимофій Мєх послався на зайнятість у сільському старостаті, інвалідність, та недовіру шестовичан. Водночас, він збирав дані, попереджав партизанів про перебування в селі поліцаїв та німців, передавав до загону харчі, зброю й набої, надавав шестовичанам довідки й перепустки, які дозволяли вільно пересуватися поза межами села. Аби не виказати співпрацю з лісними месниками, Мєх вимушений був погрожувати мешканцям, лаяти їх, забирати скот і продукти в сімей партизанів. У одному з епізодів звинувачення фігурував випадок, коли Мєх забрав у Ткача А.С. коня з підводою. Насправді, він узяв підводу, аби допомогти сільському медичному фельдшеру Василю Пилипенку виїхати з села. В цей час партизани вбили поліцая, причетного до знищення їхніх родин, усі боялися репресій з боку окупантів.

Фельдшер не встиг втекти, по дорозі він загинув під час бомбардування Шестовиці німецькими літаками. Іншого разу Ткач Марія Микитівна, яка опікувалась племінницею сільського старости Ширая, спіймала опікунку на крадіжці й побила її. Марія Яківна Ширай поскаржилася на тітку в сільську управу. Ткач викликали для пояснень до старостату, але вона не з’явилася. Староста надіслав до неї Тимофія Мєха, Т. Поклада й М. Селівона, які були вимушені виламати двері й супроводжувати її до управи. Затриману, буцімто побили, потім добу тримали в холодному льосі. До речі, цей епізод у 1970-х рр. обіграли в екранізації роману О.Ф. Федорова «Підпільний обком діє», де інтерпретували, буцімто жінка партизана взимку рятувалася від карателів у колодязі (зйомки деяких епізодів художнього фільму також проходили в Шестовиці – *Я.В.*).

Після визволення чернігівського краю від німецько-фашистських окупантів Тимофій Олексійович залишився працювати рахівником у колгоспі. Затриманий чернігівським облуправлінням НКВД 29.03.1945 (офіційно – 31.03.1945 р.). Утримувався в Чернігівській міській в’язниці. Під час обшуку в

нього відібрали комсомольський квиток № 3469734. Тоді ж у в'язниці в нього зняли відбитки пальців, але не фотографували. (У перші післявоєнні часи бракувало фотоматеріалів, навіть паперу для записів – слідчу документацію вели на зворотах розрізаних географічних карт, німецьких бланків, навіть на обгортковому папері – *Я.В.*). 03.05.1945 р. Тимофію Олексійовичу висунули звинувачення за ст. 54-1 «а» КК УРСР («зрада Батьківщині», фактично – колабораціонізм,співробітництво з окупантами. Мєху загрожував розстріл, в крайньому випадку – 10 років ВТЛ з конфіскацією майна – *Я.В.*). Спочатку кримінальне провадження проводилося в спільній діяльності Тимофія Мєха і колишнього старости Селівона, та 31.05.1945 р. слідчий вирішив, що змови в діях між фігурантами не було, тому розслідування дій кожного виокремили.

У жовтні 1945 р. Тимофію Олексійовичу висунули нове обвинувачення, завершили кримінальне провадження у справі й надіслали матеріали на розгляд військового прокурора Київської військової округи. Згодом секретаріат особливої наради НКВД СРСР повернув справу до Чернігівського управління, її надіслали на розгляд Верховного трибуналу. 9–13 листопада того ж року справа розглядалася на закритих засіданнях воєнного трибуналу військ НКВД Чернігівської області. Сам Тимофій Олексійович стверджував, що довідка сільради стосовно його куркульського походження неправдива, що працював у сільській управі за завданням комуністів А. Сапуна й Ф. Підгорця. На вимогу підсудного були викликані свідки, які повідомили, що слідчий Журавльов сфальшував частину їхніх свідчень. Зокрема, за власною ініціативою слідчий дописав, нібито Тимофій Міх ховався від партизанів, які хотіли його заарештувати, знущався над шестовичанами.

Свідок В.Г. Мироненко повідомив, що вказував слідчому на невідповідність протоколу й усних свідчень, але той заявив, що не переписуватиме документу. Так само, про підробку її свідчень заявила на суді тітка Тимофія Олексійовича – Підгайна Є.І. Деякі свідки, на ґрунті особистої неприязні до підсудного, також надали неправдиві свідчення. Загалом, слідчий ігнорував презумпцію невинності, адже в протоколах кримінального провадження Тимофій Міх згадувався не як підозрюваний, а як обвинувачений. Суд врахував свідчення й 24.11.1945 р. виправдав Тимофія Олексійовича. Згідно вироку, справу припинили за недоведеністю складу злочину. 13.12.1945 р. оперативно-слідчий відділ чернігівського обласного управління НКВД погодився з рішенням військового трибуналу. Наступного дня Тимофія Олексійовича звільнили з в'язниці, узявши розписку про нерозголошення режиму утримання. Разом з ордером Мєху надали довідку про звільнення й особисті документи, з комсомольським квитком включно. Подальша доля Тимофія Мєха нам невідома. 10.05.1992р. справу переплетено й передано на зберігання до фонду припинених справ *(ГДА УСБУ ЧО, спр.1277-п, 89 арк.; РІ, кн.6, с.425).*

ПОЛІТИЧНО НЕ СВІДОМИЙ ПОЖЕЖНИК
(справа 1948 р.)
Мєх Василь Іванович

Народився 09.04.1912 р.н., с. Шестовиця Чернігівського р-ну, українець, походив з селян-середняків. У 1924 р. закінчив 3 класи Шестовицької НСШ. Мати – Тетяна Петрівна, померла ще до радянсько-німецької війни. Батько – Мєх Іван Кирилович, під час окупації мешкав у Шестовиці, помер у 1945 р. Брати: Степан Іванович, 1903 р.н. й Петро Іванович, 1907 р.н, після війни мешкали в Чернігові по вул. Ново-Будьонівська, буд. № 13.

До 1931 р. Василь Іванович мешкав з батьками у Шестовиці, займався землеробством. Потім відокремився, вступив до тамтешнього колгоспу, де й працював звичайним колгоспником. 15.09.1934 р. Чернігівський РВК зарахував Мєха до резервного складу 20-го стрілецького полку. 1938 р. переїхав жити до села Мажугівка (натоді хутір перебував у складі Михайло-Коцюбинського району, зараз належить до Слабинської сільради Чернігівського району – *Я.В.*), де також працював у колгоспі. За станом здоров'я у армії не служив.

Перед самою окупацією села з кількома колгоспниками його відправили гнати в евакуацію колгоспну худобу, та в районі Ульянівки німецькі літаки скинули бомби, худоба злякалася й розбіглася, а Мєх з товаришами повернувся до Мажугівки. За 2 дні село зайняли вороги. З 1941 по 1943 рр. Василь Іванович залишився працювати в мажугівській землеробській громаді.

Невдовзі після визволення району від окупантів, 15.09.1943 р. Василя Мєха мобілізував Михайло-Кооцюбинський РВК. Служив візником у 893 дивізійному ветеринарному лазареті 211 стрілецької дивізії, потім – у 921 ветеринарному лазареті 116 дивізії (в цих лазаретах лікували поранених коней – Я.В.), в 441-му стрілецькому полку. Наприкінці жовтня 1945 р. Василя Мєха демобілізували, він повернувся до Мажугівки й працював у колгоспі. В травні 1947 р. влаштувався рядовим бійцем до пожежної команди м. Чернігова. У 1948 р. році його покинула дружина – Ланько Параска Макарівна, Мєх намагався відсудити в неї частину спільно нажитого майна. З січня 1948 р. Василь Мєх зійшовся з Дюкою Марією Прокопівною, яка мешкала в Анисові, працювала колгоспницею. Мєх переїхав жити до Анисова. Керівництво пожежної команди характеризувало Василя Мєха, як безініціативного, лінивого, політично не свідомого працівника. Ще у 1947 р. Чернігівське МВС отримало відомості про антирадянську поведінку з боку Мєха. Зокрема, 5 березня 1947 р. в пожежній команді проводилися політичні заняття на тему «П'ятирічний план розвитку й відновлення народного господарства».

Василь Міх, як завжди, куняв, сидячі позаду. Коли лектор почав наводити цифри, в яких об'ємах планувався випуск продукції та врожаї, Міх уголос сказав: «Так – жито й пшеницю відправляємо за кордон, а самі голодуємо». Потім продекламував віршик:

«Жито и пшеницу – за границу,
Овес и ячмень – забрал МТС,
А колхознику хлеба ни крошки –
Лишь рожки да ножки».

В грудні 1947 р. Василь Мєх відпочивав у караульному приміщенні пожежної команди. В цей час одна з співробітниць готувалась до заліку з політекономії, студіювала державні та партійні посади членів радянського уряду. Вона вголос промовила: «*Руководителем партии и правительства является Председатель Совета Министров и Великий вождь Народов».* Почувши це, Мєх вказав пальцем на портрет Сталіна й відповів: «*Да, руководитель партии и правительства великий ж*[…]*».* Співробітниця обурилася: «*товариш Сталин не еврей, а грузин*». На що Мєх зазначив: «*Ну, тогада – грузинский ж*[…]*».* 16.12.1947 р. в приміщенні пожежної команди стався ще один примітний інцидент. У той час проходила грошова реформа. Хтось з співробітників поцікавився – чи бачив хто нові гроші? Мєх і тут «не розгубився» – відповів, що бачив – вони схожі на царські, якщо замість портрету Леніна намалювати портрет царя Миколи ІІ-го, ніякої різниці не буде помітно.

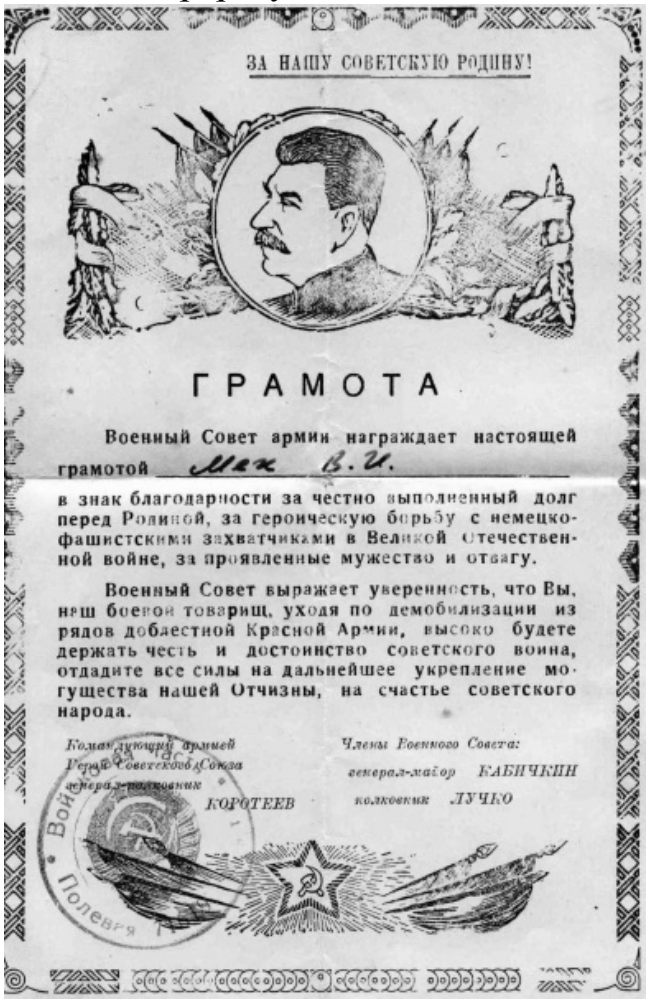
ЗА НАШУ СОВЕТСКУЮ РОДИНУ!

ГРАМОТА

Военный Совет армии награждает настоящей грамотой Мех В. И.

в знак благодарности за честно выполненный долг перед Родиной, за героическую борьбу с немецко-фашистскими захватчиками в Великой Отечественной войне, за проявленные мужество и отвагу.

Военный Совет выражает уверенность, что Вы, наш боевой товарищ, уходя по демобилизации из рядов доблестной Красной Армии, высоко будете держать честь и достоинство советского воина, отдадите все силы на дальнейшее укрепление могущества нашей Отчизны, на счастье советского народа.

Командующий армией Героя Советского Союза генерал-полковник КОРОТЕЕВ

Члены Военного Совета: генерал-майор КАБИЧКИН полковник ЛУЧКО

Войсковая часть 1 Полевая

В лютому 1948 р., коли уряд збирався скасовувати карткову систему на хліб, Мєх також казав, що без карток буде жити гірше, адже за картками видавали по 500 грамів хліба, а тепер зовсім не будуть отримувати. Коли видавали пайковий хліб, він його демонстративно відкладав, а їв випічку, куплену на базарі, бо, мовляв, базарний хліб кращий, а пайковий – глевкий і з нього тече вода.

Санкцію на арешт видано 20.03.1948 р.

Заарештований 23.03.1948 р. Під час особистого трусу співробітники Чернігівського відділу УМВД вилучили в затриманого квиток члена профспілки працівників комунального господарства та посвідчення бійця пожежної команди. 26.03.1948 р. здійснено обшук за місцем

проживання Василя Івановича, вилучили: медалі «За бойові заслуги», «За победу над Германией», посвідчення до цих медалей, військовий квиток, червоноармійську книжку, свідоцтво про народження й подяку, вручену під час демобілізації. Заарештованого доправили до чернігівської міської в'язниці. Заарештованого не фотографували, за браком фотоматеріалів, але у справі вміщено його словесний портрет із вказано особливу прикмету: витатуйовані на правій руці рятувальне коло та якір.

07.05.1948 р. заарештованому пред'явили обвинувачення. За тиждень по тому завершено кримінальне провадження, складено обвинувальний висновок. 18.05.1948 р. обвинувальному висновку було надано силу обвинувального акту, а кримінальну справу Василя Мєха передано на розгляд Чернігівського обласного суду. 24.05.1948 р. підсудному найняли державного адвоката. Засідання Чернігівського обласного суду в справі Василя Мєха відбулося 25.05.1948 р. На підставі ст. 54-10 ч. 2 КК УРСР Василя Івановича засудили до 10 років ВТЛ, з поразкою в правах на 5 років з конфіскацією майна. 27.05.1948 р. В. І. Міх та його адвокат подали касаційні скарги до Верховного суду СРСР, прохали переглянути вирок, посилаючись на упереджені свідчення опитаних й особисті рахунки свідків до засудженого. Ані під час слідства, ані на суді, Мєх власної провини не визнав. 25.06–09.07.1948 р. Верховний суд СРСР, а 23.07.1948 р. судова колегія Верховного суду УРСР відхилили клопотання, посилаючись на недостатню обґрунтованість. Василь Іванович подав нову апеляцію до Судової колегії з кримінальних справ Верховного суду СРСР. В цей час засуджений відбував покарання у засланні – на поселенні в «Ухтижемлаге». 23.07.1948 р. судова колегія, зважаючи на бойові заслуги В. Мєха та його захворювання на хронічний бронхіт, перекваліфікувала звинувачення з ст. 54-10, ч. 2 на ст. 54-10, ч. 1 КК УРСР й скасувала конфіскацію майна. 04.10.1954 р. оперуповноважений 4-го відділу УКГБ при раді міністрів УРСР переглянув справу Василя Мєха й запропонував зменшити міру покарання до меж вже відбутого строку.

Чернігівський прокурор по спецсправах погодився з пропозицією. 07.10.1954 р. на засідання комісія УКГБ м. Чернігова з перегляду кримінальних справ ухвалила рішення клопотатися перед судовими органами про пом'якшення вироку стосовно В. І. Мєха до меж відбутого строку. На підставі цього рішення головний прокурор УРСР надіслав протест до Президії Верховного суду УРСР. 09.12.1954 р. Головна президія ВС УРСР вирішила знизити строк ув'язнення Василя Мєха до 7-и років. За 11 днів Чернігівський обласний суд отримав й виконав рішення президії Верховного суду.

5 лютого 1955 р. Василя Івановича Мєха звільнили. 10.06.1990 р. УКГБ Чернігівської області звернулося до Чернігівського адресного бюро УВС Чернігівського облвиконкому з проханням встановити місце проживання Василя Міха та його родичів (дружини й братів). 26 липня того ж року адресне бюро надало відповідь, що з усіх перерахованих осіб відомо лише про Мєха Степана Івановича, який народився 26.12.1903 р. в с. Шестовиця Чернігівського району й

був прописаний 01.07.1078 р. за адресою: м. Чернігів, пров. Будьонного 40, кв. 1. 10 липня 1990 р. Управління КГБ Чернігівської області надіслало матеріали кримінальної справи стосовно В. І. Мєха на розгляд чернігівського обласного прокурора. 31.07.1990 р. обласний прокурор вирішив, що «*Никто из допрошенных свидетелей не подтвердил, чтобы Мех В. И. в своих высказываниях допускал призывы к свержению, подрыву, или ослаблению Советской власти. Его высказывания и субьективные оценки событий жизни того периода, а также отношение к мероприятиям органов власти, расценены судом как контрреволюционное преступление неправильно и осужден он необоснованно».* Було вирішено: попередні вироки щодо Мєха В. І. скасувати, кримінальну справу припинити за відсутністю складу злочину, матеріали надіслати до прокуратури УРСР для подання протесту за порядком нагляду. 15.01.1993 р. ухвалено остаточне рішення прокуратури про реабілітацію Василя Івановича Мєха. Довідку про реабілітацію надіслали брату – Степану Івановичу Мєху. *(ГДА УСБУ ЧО, спр.16041-п, 92 арк.; РІ, кн.6, с.424;*

Колектив співробітників Управління НКВД Чернігова й Чернігівській області. В центрі-секретар Чернігівського обкому КП(б)У О.Ф. Федоров. 24 квітня 1940р. Світлина з родинного архіву Олександра Карпенка.

Село Масани

Бендик Олексій. Проживав у с. Масани (приєднано до м. Чернігів). Заарештований 25.03.1921 р. за саботаж. 02.04.1921 р. звільнений на підписку про невиїзд. За постановою Чернігівського губ ревтрибуналу від 04.07.1921 р. справу припинено. Реабілітований 31.05.1999 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-4609, оп.1, спр.4486) (РІ., т.3. – с.322).*

Бендикова Агрипина Степанівна, 1871 р.н., с. Юрївка Чернігівського р-ну, малописьменна. Проживала у с. Масани (приєднано до м. Чернігів). Заарештована 09.04.1921 р. за розповсюдження провокаційних чуток. 24.04.1921 р. звільнена на підписку про невиїзд. 03.06.1921 р. справу припинено. Реабілітована 31.05.1999 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-4609, оп.1, спр.4486) (РІ., т.3. – с.322).*

Гаймановський Юхим Олександрович, 1898 р.н., с. Масани (приєднано до м. Чернігів), українець, освіта початкова. Проживав у м. Чернігів, робітник. Заарештований 04.05.1933 р. за ст.54-10 ч.1 КК УСРР. 22.05.1933 р. справу припинено. Реабілітований 29.05.1997 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.2331) (РІ., т.4. – с.253).*

Гирін Давид Пінхусович, 1853 р.н., с. Масани (приєднано до м. Чернігів), єврей, малописьменний. Проживав у м. Чернігів. Обвинувачувався як соціально-небезпечний елемент. 26.06.1921 р. взятий на підписку про невиїзд. За постановою Чернігівської губЧК від 16.11.1921 р. справу припинено. Реабілітований 20.12.1994 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.12149) (РІ., т.4. – с.290).*

Жабинський Іван, с. Масани (приєднано до м. Чернігів), українець, малописьменний. Проживав у с. Масани, селянин. Заарештований 25.03.1921 р. за саботаж. 02.04.1921 р. звільнений на підписку про невиїзд. За постановою Чернігівського губ ревтрибуналу від 04.07.1921 р. справу припинено. Реабілітований 31.05.1999 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-4609, оп.1, спр.4486) (РІ., т.5. – с.50).*

Жабинський Петро Іванович, 1908 р.н., с. Масани (приєднано до м. Чернігів), українець, освіта початкова. Проживав у с. Масани, без певних занять. Заарештований 18.10.1930 р. За постановою судової «трійки» при Колегії ГПУ УСРР від 28.02.1931 р. за ст.ст. 54-2, 54-11 КК УСРР ув'язнений до концтабору на 10 років. Реабілітований 22.08.1989 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.10998) (РІ., т.5. – с.50).*

Кириченко Василь Олександрович, 1885 р.н., с. Масани (приєднано до м. Чернігів), українець, освіта початкова. Проживав у с. Масани, помічник завідувача поштового відділення. Заарештований 14.03.1933 р. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 29.04.1933 р. за ст.54-10 КК УСРР висланий до Північного краю на 3 роки умовно. Реабілітований 16.06.1989 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.7584) (РІ., т.5. – с.289).*

Кириченко Володимир Васильович, с. Масани (приєднано до м. Чернігів), українець, малописьменний. Проживав у с. Масани. Заарештований 25.03.1921 р. за проведення контрреволюційної діяльності. 02.04.1921 р. звільнений на підписку про невиїзд. За постановою Чернігівського губ ревтрибуналу від 04.07.1921 р. справу припинено. Реабілітований 31.05.1999 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-4609, оп.1, спр.4486) (РІ., т.5. – с.289).*

Міщенко Федір, с. Масани (приєднано до м. Чернігів), українець, малописьменний. Проживав у с. Масани. Заарештований 25.03.1921 р. за саботаж. 02.04.1921 р. звільнений на підписку про невиїзд. За постановою Чернігівського губ ревтрибуналу від 04.07.1921 р. справу припинено. Ребілітований 31.05.1999 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-4609, оп.1, спр.4486) (РІ., т.6. – с.458).*

Віра Зайченко

ОГЛЯД СЛІДЧИХ СПРАВ

У березні 1921 року було відкрито справу проти групи селян села Масани із звинувачення їх у саботажі. Приводом до цього став лист «В Черниговскую губчеку» (так озаглавлено лист), зареєстрований 1 березня 1921 року, за підписами голови волосного виконкому, голови волосного комнезаму та волорганізатора Халявинської волості, до якої на той час належало село.[1] У листі група селян, а також голова Масанівського виконкому Іван Седько звинувачувалися у саботажі «распределения и отчуждения земли незаможним селянам». Вказувалося, що в Масанах взагалі засилля куркулів, біднота ж «совершенно в стороне».

Ймовірно, 2 березня представники волості зібрали в Масанах збори, на яких розглядалося питання про 100% виконання продрозкладки та перевибори голови сільвиконкому Івана Седька.[2] Звіт організаторів про хід зборів датований 3 березня 1921 року. В ньому докладається, що першим узяв слово волорганізатор. Він пояснював селянам, що виконана господарська розкладка допоможе країні швидко ліквідувати розруху, а щоб селяни скоріше отримали все необхідне треба нагодувати робітників.

Потім виступив тов. Седько (текст подається мовою оригіналу): «Почему делают плохо от нас берут картофель потом ее гноят, берут лошади, которые дохнут, куры тоже, яйца и масло берут от крестьян и девают неизвестно куда, а крестьянам не дают ничего». На його підтримку виступила Агрипина Бендик (у документі – Бендикова), яка говорила те саме, а ще висловилася, що «во власти сидят все мошенники и нет правды и не будет».

---

[1] *ДАЧО. – Ф.Р. – 4609. – Оп.1. – Спр. 4486. – Арк. 8.*

[2] *Там само. – Арк. 13.*

У звіті вказується, що деякі селяни є захисниками куркулів, які затягують на свій бік і бідноту. Цими куркулями і їхніми захисниками називаються Іван Седько, Олексій Бендик (чоловік Агрипини Бензик – В.З.), Іван Жабинський, Володимир Кириченко, Дем'ян Сальников, Федот Міщенко.

2 квітня 1921 року губернською радою народних суддів прийнято рішення всіх арештувати.[3*] У цей самий день Чернігівський губернський революційний трибунал почав розгляд справи.[4] Трохи пізніше була заарештована Агрипина Бендик. 2 квітня на захист Івана Седька став Масанівський виконком, головою якого був обраний замість Седька Василь Гайманівський. Він вказав одну з причин нападок на Седька та обвинувачень його у протидії відчуженню землі з боку начальника господарської частини Ніконова. Останній був одружений з рідною сестрою Седька і між ними точилася боротьба за спадок. Крім того, на користь усіх заарештованих виступили допитані вчителька Параскева Степанівна Крижановська та голова сільвиконкому Василь Іванович Гайманівський. Вони засвідчили, що проти відчуження землі у вказаних громадян заперечень не було.[5]

Масанівський сільвиконком та комнезам доклали зусиль і щодо звільнення Агрипини Бендик, оскільки у заарештованих чоловіка і жінки без догляду лишилося семеро дітей. Отож жінка була звільнена на підписку про невиїзд 25 квітня 1921 року[6].

28 квітня був звільнений також Іван Седько.[7]

У досліджених документах не прослідковується доля Дем'яна Григоровича Сальникова, який згадується у початкових документах як заарештований.

3 червня 1921 р. справа щодо Олексія Бендика, Івана Жабинського, Володимира Кириченка, Федота Міщенка була припинена[8].

До подій, що пов'язані з репресіями щодо мешканці села Масани в 1921 році відноситься також арешт Гиріна Давида Пінхусовича. На жаль, анкета та протокол допиту Гиріна нечитабельні. Про причину його арешту свідчать документи про змову проти радянської влади в Городнянському районі. Один з арештованих у цій справі показав, що на одному із зібрань у селі Рудня був присутній єврей Давид з Масанів[9]. З рапортів про пошук Гиріна дізнаємося, що в Масанах у нього була хата, до якої час від часу навідувався господар та його діти. Проживав же Гирін у Чернігові по вулиці П'ятницькій, 46 на

---

[3] Там само. – Арк. 17, 77а–77д.
[4] Там само. – Арк. 19.
[5] Там само. – Арк. 51, 53.
[6] *Там само. – Арк. 48.*
[7] *Там само. – Арк. 57.*
[8] *Там само. – Арк. 66.*
[9] *ДАЧО. – Ф.Р. – 8840. – Оп.3. – Спр. 12149. – Арк. 938.*

квартирі у Іванова. 23 лютого 1921 року його вже намагалися арештувати[10]. Ймовірно, був арештований наступного дня. Доказів про його антирадянську діяльність не знайдено і 26.06.1921 року Гирін був звільнений на підписку про невиїзд, а 16 листопада цього ж року справу припинено.

На кінець 1920-х років посилився тиск держави на селянські господарства з метою виконання планів хлібозаготівель. Держава об'явила про вжиття надзвичайних заходів щодо злісних укривателів товарного хліба, за яких вважали куркулів. Органи радянської влади на місцях отримали право конфісковувати майно куркулів і виселяти їх за межі районів і областей, або й у віддаленні райони. Розгорнулася суцільна колективізація сільського господарства і ліквідація куркульства як класу. Не оминули репресії і середняків.

Одним з репресованих у цей час був Василь Олександрович Кириченко, племінник постраждалого в 1921 році Володимира Васильовича Кириченка. З анкети, що зберігається у слідчій справі, дізнаємося, що Василь Олександрович мешкав у Масанах з дружиною Марією Іванівною та синами Сергієм восьми років та Олександром, якому було 1 рік і 8 місяців. Займався сільським господарством і мав статус середняка. Крім того, працював у місті, де був службовцем[11]. На допиті, текст якого зафіксований протоколом від 15 березня 1933 року, Володимир Васильович повідомляє, що до 18 років він жив при батьку, допомагав у господарстві, яке складалося з чотирнадцяти десятин землі, двох коней, однієї корови, шести-семи овечок, хати, клуні, хліва та інвентарю. З 1903-го по 1922 рік працював то в лікарні, то писарем в губернській друкарні, то в поштово-залізничному відомстві. В 1922 році втратив роботу, повернувся в село і зайнявся сільським господарством. В 1931 році знову влаштувався на роботу в поштово-телеграфне відділення в Ріпках, а потім перевівся в Чернігів. На питання про рідню, Василь Олександрович повідомив, що має брата Федора, який живе в Масанах, сестру Мотрону, заміжню за Шевченком з Сядрич, сестру Ірину, заміжню за Пономаренком з Кошівки, який у 1932 році розкуркулений[12].

Василь Олександрович Кириченко звинувачувався в антирадянській діяльності, у якій він зізнався і яка розкрита ним самим: «В зв'язку з тим, що в 1932 р. зверх виконаної мною хлібозаготовки (32 пуди) місцева влада забрала у мене ще 9 пудів. Маючи ще зерно, я вирішив вивезти його з села 2 мішки гречки і 1 ½ мішки жита на квартиру співпрацівника, частину заховав у скрині ж.д. почт. відділення, яке потім поступово перемелював на муку і перевозив у село для годування сім'ї, а гречку тримав як насіння на весну»[13].

---

[10] Там само. – Арк. 36, 45.
[11] ДАЧО. – Ф.Р. – 8840. – Оп.3. – Спр. 7584. – Арк. 10.
[12] Там само. – Арк. 7.
[13] Там само. – Арк. 8, 8 зв

18 березня 1933 року було прийнято постанову про утримування Кириченка В.О. під вартою за звинуваченням у антирадянській агітації проти заходів партії і уряду на селі. У справі Кириченка проходили його колеги Білий Василь Єфремович з села Рудка та Шурубенко Микола Федорович з села Петрушин.

З виписки з протоколу особливої наради при колегії ГПУ УСРР від 19 квітня 1933 року дізнаємося, що всі троє засуджені за ст. 54-10 і мають бути висланими у Північний край терміном на три роки. Присудження вважати умовним, з-під арешту звільнити[14].

За таким самим звинуваченням 4 травня 1933 року було розпочато слідство про злочинну діяльність Гаймановського Юхима Олександровича, розкуркуленого в 1931 році. Він з родиною проживав у м. Чернігові, працював на катаниновій фабриці. На допитах він своєї вини не визнавав. Оскільки слідство не зібрало достатньо доказів для віддання звинуваченого суду постановою від 22 травня 1933 року кримінальна справа була припинена[15].

Жабинський Петро Іванович народився в селі Масани у 1903 році в родині заможного козака Івана Карповича Жабинського, який звинувачувався у саботажі в 1921 році. То ж чи міг він спокійно ставитися до того, що його розкуркулили, забрали все, що мав, самого виселили, в його хаті влаштували колгоспну контору, а на його подвір'ї – колгоспний двір. То ж, як виходить із слідчої справи, він погрожував спалити комуну ім. Котовського, а дещо і спалив[16]. То ж він був особою, якій можна було висунути яке завгодно обвинувачення. У справі не вказується в чому конкретно його звинувачують, вказуються тільки статті – 54-4 та 54-10.

Але на допиті 18 жовтня 1930 р. він дав такі покази на себе, що чекати добра не доводилося. З показів випливає, що влітку 1929 року він познайомився з колишнім дорожнім майстром 102-го кілометру залізниці Чернігів-Гомель Степаном Ляхтером. Вони декілька разів зустрічались і обговорювали труднощі життя. У лютому чи березні 1930 року зустрілися на квартирі Апанасенка Петра Митрофановича. У них була спільна розмова про тяжке життя селян. Зустрічалися ще декілька разів. Одного разу Ляхтер привів чоловіка, який представився Федором. Ляхтер сказав, що Федір прибув до радянської Росії із-за кордону з метою організації повстання для повалення радянської влади. Федір мовчки слухав, а Ляхтер розпитував Жабинського скільки людей можна підняти в Масанах і чи може бути у них зброя. Жабинський відповів, що «таких кулаков, как я, соберется человек сто*, у многих из них наверно есть дробовики, а у некоторых и обрезы». Але згоди на участь в організації Петро Іванович не дав. А ввечері до нього прийшов сам

---

[14] Там само. – Арк. 1, 28.

[15] ДАЧО. – Ф.Р. – 8840. – Оп.3. – Спр. 2331. – Арк. 1, 2, 3.

[16] ДАЧО. – Ф.Р. – 8840. – Оп.3. – Спр. 10998. – Арк. 7.

Федір і умовляв вступити в організацію, повідомивши, що такі організації вже є у Ніжині та десь під Гомелем. Приходив ще раз, але Жабинський згоди не дав і більше до нього ніхто не приходив[17].

Справу Жабинського П.І. направили на розгляд судової трійки при Колегії ГПУ з клопотанням застосувати до нього найвищу міру соціального захисту – розстріл.

У виписці з протоколу 23/208 від 28 лютого 1931 року у справі № 5221 Чернігівської оперслідгрупи із звинувачення до Жабинського Петра Івановича, 27 років за ст.54-11, 54-2 УК УСРР читаємо: «Жабинского П.И. заключить в концлагерь сроком на 10 лет, считая с 18/X-1930 г.»[18].

СПОГАДИ ОДНОСЕЛЬЦІВ ТА РОДИЧІВ РЕПРЕСОВАНИХ

В селі Масани у першій половині XX ст. мешкав величезний рід Кириченок, який налічував біля 60 осіб. Особливо розгалуженою була гілка, предком якої був Василь Кириченко, що народився приблизно в середині 1840-х років. Ймовірно, його дружиною була Агрипина Григорівна, яка в 1916 році згадується як 79-річна удова по першому шлюбу. В цей час у селі проживало п’ятеро їхніх синів зі своїми великими родинами. Один з синів, Володимир Васильович, був репресований в 1921 році, а онук, Василь Олександрович Кириченко – в 1933 році.

Наймолодший син Василя Кириченка Єфрем також не уникнув репресій. Він був розкуркулений, ймовірно, в 1931 році. На цей час 40-річний Єфрем Васильович вже 15 років був удівцем та ростив семеро дітей: Уляна, 1960 р.н.; Петро, 1902 р.н.; Степан, 1903 р.н., загинув на фронті Другої світової війни; Пелагея, 1967 р.н., на фронті Другої світової війни втратила чоловіка; Іван, 1912 р.н., загинув на фронті Другої світової війни; Марія, 1914 р.н.

ЗІ СПОГАДІВ ОДНІЄЇ З ДОНЬОК ПЕЛАГЕЇ КИРИЧЕНКО МАРІЇ ВОЛОДИМИРІВНИ ГИРІ (У ДІВОЦТВІ – ЗАХАРЕНКО), 1939 р.н.:

«Про нашу родину мені розповідала мама та тітка Уляна. Мій дід Єфрем Васильович Кириченко мав багато землі, простору хату, на подвір’ї – великий хлів, сад. Побудував великий будинок для своїх трьох синів, біля якого був викопаний колодязь і погріб. Коли почалася колективізація, дід до колгоспу не пішов, за що й постраждав. Коли його розкуркулили, то забрали землю і будинок синів, які, мабуть, пішли у прийми до своїх жінок. Донька Марія померла у 8-річному віці. З дідом залишилася моя мама та тітка Уляна. Мама вийшла заміж за Володимира Юхимовича Захаренка, нашого з сестрою Софією батька.

[17] Там само. – Арк. 1, 1 зв., 2.

[18] Там само. – Арк. 8

Коли почалася війна, батька забрали на фронт, де він і загинув. А нашу хату в 1943 році спалили німці. Деякий час ми жили у викопаній землянці, а коли Масани звільнили нам дозволили поселитися у будинку наших дядьків, який використовувався як колбуд. У цьому колбуді (пізніше його назвали клубом) ми шалівкою вигородили маленьку кімнату, двері якої виходили до зали клубу, зробили піч. Коли до клубу привозили кіно, кіноапарат ставили в нашій кімнаті, а кіно показували через дірку у шалівці. У нашій кімнаті перевдягалися самодіяльні артисти, бо більше було ніде. Так ми жили в клубі аж поки діда місцева влада змусила забрати нас з мамою у свою хату. Дід відгородив нам частину хати, ми зробили піч, поставили стіл і ліжко. Між цими нехитрими меблями ледве можна було пройти. Невдовзі мама померла, сестра ще до того вийшла заміж. Тож я у тому закутку лишилася сама. Потім вийшла заміж та побудували з чоловіком новий будинок на місці знесеного клубу».

ДОСЛІДЖЕННЯ ТА СПОГАДИ В.В. ЗАЙЧЕНКО

Моя книга «Село Масани яким воно було», що вийшла в 2013 році, містить надзвичайно цінний матеріал – «Ведомость Черниговской епархии и уезда сел Масанов Рождества-Богородичкой ц. за 1916 г. Обретающихся при оной церкви в приходе нижеявленных чинов…»(ДАЧО. – Ф.679. – Оп. 10. – Спр.1620). Не викликає сумніву, що цю велетенську роботу з перепису мешканців села посімейно з указанням віку, провів тодішній священик нашої церкви Степан Васильович Крижановський. Його донька давала свідчення у справі проти групи селян 1921 року. У відомості розписані й родини репресованих мешканців села.

Так за відомістю в селі мешкали дві гілки роду Гаймановських. Одна гілка мала статус почесних громадян, друга – міщан. Саме з роду почесних громадян походив Юхим Олександрович Гаймановський, розкуркулений у 1931 році і вимушений переселитися в Чернігів. Склад його родини поданий у слідчій справі 1933 року: дружина Мотрона Дем’янівна, 33 р.; донька Марія Юхимівна, 12 р.; син Михайло Юхимович, 8 р.; донька Олександра Юхимівна, 6 р.; донька Наталія Юхимівна, 4 р.; донька Мотрона Юхимівна, 1 р.

Брат Юхима Олександровича Василь Олександрович, як вказувалося у слідчій справі 1921 року, короткий час був головою сільського виконкому та захищав селян. Його доля нам невідома. Другий брат, Михайло Олександрович, залишився в селі, чи був розкуркулений невідомо. Один з його п’ятьох дітей, Микола Михайлович, загинув на фронті Другої світової війни при форсуванні Дніпра в районі Радуля. Один з синів Миколи Михайловича і нині мешкає в колишньому селі, яке тепер вже у межах Чернігова. На жаль, про свого родича Юхима Олександровича повідомив тільки, що після війни він працював розвозчиком хліба по дитячих закладах, помер близько 1977 року.

Рід Жабинських, як і Гаймановських, також мав дві гілки, але вони були набагато ближчими між собою. Це був рід Івана Карповича Жабинського та його брата Георгія Карповича.

Про Івана Карповича мені розповідала моя мама, Зайченко Наталія Григорівна (Мовчан), 1906 р.н., яка одне літо служила у нього разом зі своєю подругою Марією. Вона казала, що Іван Карпович був доброю людиною, але питущою. Її все дивувало, як він міг бути заможним. А подрузі мами все казав, бо жалів: «Ти, Манько, намила картоплі – сядь посидь, розтопила піч – сядь посидь», таке інше. Про статки Івана Карповича дізнаємося зі справи його сина Петра Івановича, якому приписували дореволюційні статки. А йому до революції було 14 років. Тож то були статки його батька – 35 десятин землі. Була у Івана Карповича, крім сина Петра, донька Ганна, якій у 1916 році було 28 років, була незаміжня. Мешкала в окремому будинку на подвір'ї. Куди ділася пізніше – невідомо. Ймовірно на час розкуркулення Петра Івановича не було вже і його батька.

Садибу Петра Івановича Жабинського я добре пам'ятаю, бо поряд знаходилася початкова школа, в якій я навчалася з 1945 по 49 рік. Його великий будинок тоді слугував конторою, з одного боку був магазин, з другого – пошта, а через сіни – ще й медпункт. У конторі все залишилось, як було побудовано господарем. На широкому дворищі вздовж Любецького шляху – велика конюшня з повіттю, навпроти – колишня хата Ганни, біля ґанку якої – колодязь. У цьому ж ряду був хліб і, мабуть, колись десь там був саж для свиней. Бо у заростях за Ганниною хатою було маленьке озерце – сажалка, в якому колись купалися свині. Ближче до контори – великий сад, а у бік Чернігова – сосновий лісок. З другого боку Любецького шляху – кузня і лозова клуня.

Уся садиба була обкопана ровом, не обгороджена. Тоді ми, малі зовсім, нічого не знали про господарів садиби, вважали її колгоспним двором. Після того, як вислали Петра Івановича, ніхто нічого не знав ні про нього, ні про сім'ю.

У нього був старший брат Павло Іванович, про родину якого також нічого не відомо.

Друга гілка роду Жабинських – це родина Георгія Карповича, мав він трьох синів і трьох дочок. Одна з дочок, Меланія, проживала в Масанах у старій-престарій хаті з двома дітьми – Олександрою та Іваном, працювали в колгоспі. В Масанах мешкав і один з синів, Олександр Георгійович, а також його син Микола та онуки Анатолій і Тамара. Зараз з роду Жабинських залишилася тільки Тамара Михайлівна. На жаль про свій рід вона нічого не знає. Пам'ятає, що коли була малою, з Чернігова приходила тітка Ганна, мабуть, батькова сестра. А ще знає, що її нинішня хата побудована з матеріалу, взятого з будівлі Жабинських, ймовірно, дідової. Отже, виходячи з цих фактів

можна стверджувати, що весь рід Жабинських був розкуркулений, крім найбідніших.

Репресовані Володимир Васильович Кириченко у 1921 році та його дядько Василь Олександрович – у 1933 році були з величезного роду. Багато їхніх нащадків донині мешкають тут, у тому числі онуки та правнуки Василя Олександровича. Вони нічого не знають про його арешт, крім того, що було повідомлення про реабілітацію, та року його смерті.

Родина Бендиків, хоч мала сімох дітей, розчинилася у часі. Їхній старший син Степан загинув на фронті, в селі залишилася його дружина та двоє синів, яких вже немає. З онуків Степана тільки один побудувався на подвір'ї свого діда Анатолія Степановича, а його двоюрідні брати – у Чернігові.

У колишньому селі Масани не залишилося пам'яток тієї страшної пори, коли людей безпідставно не тільки заарештовували, але і знищували, забирали їхнє майно, виселяли. Найбільша куркульська садиба – подвір'я І.К. Жабинського зникла під корпусами підприємства «Млибор», оновилися вулиці і будівлі. Але одна пам'ятка таки є. Це подвір'я розкуркуленого Єфрема Васильовича Кириченка зі старенькою хатою, яка нічим не відрізняється від колишніх хат його земляків.

Розповідь Тамари Миколаївни Пальохи (у дівочестві Жабинської) про репресії щодо родини її діда Степана Никифоровича Пономаренка із села Кошівка Чернігівського району, повідомлені їй мамою Марією Степанівною Пономаренко (у заміжжі Жабинською):

«Сім'я Пономоренок складалася з С.Н. Пономаренко (1892-1976), його дружини Федори Митрофанівни (у дівочестві Апанасенко) (1890-1920) та двох дітей Никифора, 1912р.н. та Марі, 1914р.н. У 1920році малолітні діти залишилися без мами, батько більше не одружувався. Дітям доводилося багато працювати. Хоч мешкали в старій хаті, мали велике господарство- корів, коней, овечок та господарські будівлі. У 1932р. купили ліс для побудови нової хати. Але не судилося, родина була визнана куркульською. Батька заарештували, худобу і ліс забрали, хату «опечатали», дітям наказали йти куди хочуть. Пішли в село Сядричі до рідної сестри батька Анастасії Никифорівни.

За чиєюсь порадою брат і сестра відвідали домівку. Найціннішу річ – швейну машинку закопали на городі. Надходила голодна зима. У сімї тітки їжі не вистачало. Марія не соромилася ходити під'їдати до людей, а сором'язливий Никифор з голоду опух. Батька не було з пів півроку, повернувся ближче до весни. Годувалися мерзлою картоплею, яку збирали на місці, де були кагати. Пекли деруни. Відкопали й машинку, яка стала посагом для Марії, коли вона виходила заміж у Масани за Миколу Олександровича Жабинського, єдиного представника родини Жабинських, який залишився у селі».

село Сивки

Бабичев Григорий Кузьмич, родился в 1886 г., Черниговская губ., д. Сивки; русский; образование начальное; колхозник, в селе Колхозное, колхоз «Возрождение». Проживал в Карагандинской обл. с. Колхозное. Арестован 27 сентября 1932 г. ООГПУ в Казахстане. Приговорен: тройка при ПП ОГПУ 10.07.1934 г., обв. 58-7, 58-10, 58-11 УК РСФСР. Приговор: 3 года ИТЛ. Реабилитирован 19.05.1989 г. Прокуратура Карагандинской обл. УКАЗ ПВС СССР от 16.01.1989 г. *(Источник: Сведения ДКНБ РК по Карагандинской обл.).*

Ващенко Іван Данилович, 1908 р.н., с. Сивки Михайло-Коцюбинського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав за місцем дислокації 9 роти 3 б 358 сп 164 сд, червоноармієць. Заарештований 01.03.1940 р. За вироком ВТ Ленінградського ВО від 20.03.1940 р. за ст.58-10 з санкції ст.54-2 КК РРФСР засуджений до позбавлення волі у ВТТ на 7 років. Реабілітований 11.11.1995 р. *(ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр.17301-п) (РІ, кн.3, с.493).*

Вергун Ісак Дмитрович, 1898 р.н., с. Сивки Михайло-Коцюбинського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Сивки, робітник, завідувач пункту «Плодоовощ». Заарештований 19.03.1938 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 25.04.1938 р. за проведення антирадянської агітації, скерованої проти заходів радянської влади, передбачена ВМП. Реабілітований 31.08.1989 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.10291) (РІ, кн.3, с.506).*

Вишневський Денис Данилович, 1901 р.н., с. Сивки Чернігівського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав за місцем дислокації 9 роти 3 б 358 сп 164 сд, червоноармієць. Заарештований 01.03.1940 р. За вироком ВТ Ленінградського ВО від 14.03.1940 р. за ст.58-10 ч.2 з санкції ст.58-2 КК РРФСР засуджений до позбавлення волі у ВТТ на 7 років. Реабілітований 15.11.1995 р. *(ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр.17306-п) (РІ, кн.3, с.521).*

Гашенін Феодосій Єлизарович, 1910 р.н., с. Сивки Остерського р-ну, українець, освіта середня. Проживав за місцем дислокації 58 артполку, курсант. Заарештований 19.07.1933 р. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 21.09.1933 р. за ст.54-14 КК УСРР висланий до Західно-Сибірського краю на 3 роки. Реабілітований 16.06.1989 р. *(Держархів Чернігівської області, ф.Р-8840, оп.3, спр.7603) (РІ, кн.4, с.276).*

Кравченко Петро Денисович, 1912 р.н., с. Сивки Михайло-Коцюбинського р-ну, українець, малописьменний. Проживав у с. Прогрес Козелецького р-ну, робітник. Заарештований 09.03.1935 р. За вироком спец колегії Чернігівського облсуду від 27.06.1935 р. за ст.54-10 ч.1 КК УСРР засуджений до позбавлення волі у ВТТ на 5 років. За ухвалою ВС УСРР від 26.07.1935 р. вирок змінено, засуджений до позбавлення волі на 2 роки. Реабілітований 14.07.1992 р. *(ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр.1801-п) (РІ, кн.5, с.542).*

Навозенко Федор Петрович (Навоенко), родился в Черниговская обл., Черниговский р-н, Савки; неграмотный; колхозник, колхоз имени Пушкина поселка Пушкино. Проживал: Карагандинская обл., Каркаралинский р-н, Пушкино. Арестован 4 января 1938 г. УНКВД по Карагандинской обл. Приговорен: УНКВД по Карагандинской обл. 14 февраля 1938 г. Приговор: ВМН Реабилитирован 30 декабря 1957 г. Карагандинский облсуд за отсутствием состава преступления *(Источник: Сведения ДКНБ РК по Карагандинской обл.).*

Навозенко Степан Максимович, родился в 1903 г., Черниговская, Остерский р-н, Сивки; украинец; неграмотный; колхозник. Проживал: Актюбинская обл., Хобдинский р-н, Калиновка. Арестован 8 февраля 1952 г. Актюбинский УМГБ. Приговорен: обв.: 58-10 УК РСФСР. Приговор: 10 лет ИТЛ Реабилитирован 29 сентября 1989 г. Верх. суд КазССР за отсутствием состава преступления *(Источник: Сведения ДКНБ РК по Актюбинской обл.).*

Навозенко Яков Макарович, родился в Черниговская обл., Островский р-н, Сивас; украинец; образование начальное; полевой рабочий, колхоз. Проживал: Актюбинская обл., Хобдинский р-н, Калиновск пос. Арестован 14.11.1937 г. Хобдинский РО НКВД. Приговорен: обв.: 58-8, 58-10 УК РСФСР. Приговор: 10 лет ИТЛ Реабилитирован 16.09.1960 г. Актюбинский облсуд за отсутствием состава преступления *(Источник: Сведения ДКНБ РК по Актюбинской обл.).*

Навозенко Федір Павлович, 1900 р.н., с. Сивки Михайло-Кюцюбинского р-ну, написьменний. Проживав за місцем дислокації 1 б 915 сп 246 сд, червоноармієць. Заарештований 18.10.1942 р. За вироком ВТ 246 сд від 28.10.1942 р. за ст.58-10 ч. 2 з санкції ст.58-2 КК РРФСР засуджений до позбавлення волі на 6 років. Реабілітований 30.05.1995 р. *(ГДА СБ Україні, м. Чернігів. – Спр.16992-п) (РІ. кн.6, с.513).*

Руденко Петро Савкович, 1891 р.н., с. Сивки, українець, колгоспник, репресований 1942 р., реабілітований 1989 р. *(ШК. – 1990. – 1 грудня).*

Петро Бабич

Злочин проти людяності у Сивках

У 30-х роках минулого століття у Сивках активістами радянської влади проводились репресії проти селян у період колективізації. Селян, які вагались, або були проти вступу до колгоспу, підлягали розкуркуленню та ізоляції від суспільства.

За переказами сивківчан, активістами по колективізації та розкуркуленню селян нашого села були, в основному, односельці, які заздрили достатку інших та нічим себе не проявили, а саме : нероби, п’яниці та люди, які мали відхилення психіки. Таким нічого було втрачати, адже у них господарства або не було, або воно було мізерним. Так у склад активу по розкуркуленню

входила жителька нашого села Потій Пелагея (прозвище «Мужичка-більшовичка», «Гула»), яка мала вади трансвестизму. Вона була міцної статури, мала низький голос, старалась одягатись, як чоловіки, курила великі самокрутки із самосаду і при цьому сильно та непристойно висловлювалась. Безумовно, що жаль було цю жінку, над якою так наругалась природа, але те що її партійні активісти використали для колективізації, розкуркулення (читай для розправи) більш заможних селян, виглядало зухвалим свавіллям.

Житель нашого села Квачан Іван Максимович (прозвище Булбак) зі своєю дружиною Мар'єю Андріївною мали чотирьох дітей. Сім'я була дружньою та працьовитою. Хазяїн був бондарем – великим майстром по виготовленню діжок, барильців, цебрів, відер із дерева. Вся сім'я, як один механізм, порала досить велике господарство з чималою живністю: корів, свиней, домашню птицю та мало більше десятини землі, яку обслуговували за допомогою трьох коней. Сім'я росла, тому Іван Максимович з дружиною побудували на новому місці, у Рожку – це назва кутка села, новий просторий дім, який мав дві, досить великі, прохідні кімнати із дерев'яними підлогами, сіни, великий двір та хлів. До цього сім'я проживала у маленькій хатинці із глиняною підлогою, яка була на Нивках –це найбільший хутір села, де велика сім'я вже не мала змоги розміститись.

З початком колективізації, масового примусового входження селян у колгоспи, було прийнято місцевими активістами рішення про розкуркулення сім'ї Івана Максимовича. За переказами бабусі Мар'ї внуку Федору, який нині проживає у с. Жукотки, грабіж майна, продуктів, живності активістами проходив за великого спротиву діда Івана. Він виривав з рук активістів поводи, за допомогою яких вони виводили скот із подвір'я, перерізав їх ножем, менші діти кричали та всі плакали. Розлючені активісти повалили діда та почали нещадно бити. Під час боротьби дід відбивався і ножем поранив Потій Пелагею. На вмовляння бабусі не вбивати діда, озвірілі бандити не реагували. Тоді бабуся разом із дітьми своїми тілами прикривали діда, щоб хоч якось захистити його.

Забрали геть все і навіть скриню із одежею, придане доньки. Сім'ю виставили із свого подвір'я. Із всього добра залишилось тільки те, у чому вони були вдягнені. Побиті, змучені діти з матір'ю притягнули непритомного хазяїна до старої оселі. Побоюючись того, що прийдуть із НКВД із арештом, Івана Максимовича сховали за межами села. На щастя все обійшлось, нанесена рана Пелагеї була незначна. Тривалий час Іван Максимович приходив до життя, попри всім прогнозам він вижив.

Також крім майна, будівель у них відібрали майже всю землю, залишивши невеликий клаптик біля старого подвір'я, як казали односельці – обрізали по саму призьбу. Нову будівлю передали школі, де були розміщені два початкових класи.

Ось так, за своє добро прийшлось працьовитим людям платити своїм здоров'ям та обректи себе з сім'єю на голод та виживання. Допомогли вижити родині Івана Максимовича родичі та небайдужі односельці.

Важка доля ще довго переслідувала цю нещасну родину:

Син Микола помер у молодому віці невдовзі після закінчення школи, у якій успішного навчався. Казали, що його схватила «заживотница», мабуть апендицит, а це на той час була смертельна хвороба, не можна було розраховувати на допомогу лікарів. Старша донька Мар'я вийшла заміж, але щастя не було довгим – чоловіка вбили на війні, а потім померла єдина їх донька. Середню доньку Івана Максимовича – Настю під час війни вивезли у Німеччину, де вона працювала на заводі по виготовленню пороху. Після визволення з полону повернулась додому, але створити свою сім'ю не вдалося із катастрофічного нестачі чоловіків, які не повернулись з війни – проблема багатьох жінок того післявоєнного періоду. Тільки найменша Ганна мала свою сім'ю. Зі своїм чоловіком Деркачом Опанасом Опанасовичем разом прожили все життя та виховали 2-х дітей. У1968 році під час переселення Сивок сім'я Ганни Іванівни переїхала до Жукоток. Там побудували великий дім з двома входами, де знайшли прихисток її одинокі сестри та матір. Тепер у цьому домі проживає молодший внук Івана Максимовича – Федір з дружиною, які самі вже на пенсії і бавляться з внучатами, яких привозять з міста їхні діти. Іван Максимович не дожив до переселення помер у 50-х роках минулого століття у Сивках, де і похований.

Будівлю «булбакової» школи під час переселення Сивок перевезли до школи села Боровики, де вона й надалі продовжувала служити людям. Після аварії на Чернобильській АЕС село Боровики почало швидко занепадати по причині масового виїзду молоді із села. Боровиківська восьмирічна школа, у якій навчалось багато дітей із прилеглих сіл: Василевої та Хатилової Гут, Лісного, Лісок, Будища на початку 2000-х років перетворилась на початкову, а з 2014 року взагалі її закрили із-за малої кількості учнів. Наразі всіх дітей зі всієї округи возять до школи у село Дніпровське. За розказами Федора Опанасовича, що десь наприкінці 90-х років, коли ще живі були батьки, була пропозиція забрати згадану будівлю із Боровиків. Ганна Іванівна дуже хвилювалась згадуючи свою домівку, і багато плакала…Але стареньким була не сила, а їхні діти, боячись того, що ця будівля буде й надалі ятрить батькам душі, не стали допомагати їм у цьому. Ось так і стоїть тепер вона спустошена у Боровиках. Деякі колишні мешканці Сивок пропонують у «булбаковій» школі створити свій музей. Побачимо.

У згаданій школі навчалось не одне покоління дітей. Ми часто згадуємо про неї на зустрічах земляків, які організовуємо, останній час, кожного року. Безумовно, що Сивківській школі були потрібні приміщення та будівлі для про ведення навчального процесу, але замість того, щоб побудувати нові із лісу, якого було

доволі і недалеко від села, недолугі керівники колгоспу та влади села вирішували ці проблеми за рахунок розорення селян та руйнування церковних храмів.

Ми ще довго будемо пам'ятати через які важкі випробування долі, приниження, злидні прийшлось пройти Івану Максимовичу, Мар'ї Андріївні та їхнім дітям, щоб та оселя, яку вони будували для себе, стала храмом науки, щоб сіяти розумне, добре, вічне.

Низький Вам уклін від всіх нас.

Сталінські репресії не мали меж

У 2009 році мені (авт.) довелось бути на похоронах свата, яке проходило у селі Пукеничі Стрийського району, Львівської області. Те що я побачив та почув про репресії у післявоєнний період, які чинила Радянська влада у цьому селі, яке знаходиться далеко на заході України,вразило мене.

При вході на сільський цвинтар стоїть велика кам'яна брила, на якій викарбовано приблизно так: «Нашим односельцям, яких закатували НКВД. Ми будемо пам'ятати про Вас… Вічна пам'ять…». На поминальну обіді я сидів поряд із двоюрідним братом покійного свата і спитав про історію цього пам'ятника. Він розказав мені про те, як їхня сім'я, за участь батька в УПА, була репресована та вислана до Сибіру. Він був школярем, тому процес заслання до Сибіру цілих родин пам'ятав добре: НКВДистів у синіх галіфе із гвинтівками, як збиралися родини до перевезення під нестерпне голосіння матерів та бабусь, як зупиняли ешелон прямо в степу, щоб поховати померлих родичів поряд із залізничною колією та як важко було облаштовуватись на новому місці. При цьому він так розхвилювався, руками обхватив голову та голосно ридав. Мені сталося ніяково за свою нечемність, що я торкнувся такої болючої теми. Із всього цього я був переконаний, що ці люди, які пережили таке велике горе, ніколи його не забудуть та ніколи його не простять…

Наталія Коса

Пожовтілі архівні папери
Старі фото із справ
Очі в очі.
То напасть.
Ще страшніше…
холери.
То спаплюжені долі,
Невиспані ночі.
То розбите життя і
Розділене навпіл.
І клеймо на коліна
Ти ворог (свого чи?)
народу.
То наклепи, навіти…
Відібрали останнє…
А далі? З тим жити!
І ховати… Минуле
І розум, і вроду.
Переламані ребра,
Згвалтовані, зламані
Долі…
І кого – під «розстрільну»,
Кого – до неволі.
І не снились жахи ті
У мирні, здається часи.
І у Бога, не дай Боже,
Захисту не проси …

Березень 2018 р.

СПИСОК ОСНОВНИХ СКОРОЧЕНЬ

А – армія
АБ – авіаційна база
абр – артилерійська бригада
авіабр – авіаційна бригада (авіабригада)
автремб – авторемонтний батальйон
АВФ – Азовська військова флотилія
ад – артилерійська дивізія
адн – артилерійський дивізіон
ае – авіаційна ескадрилія
азп – армійський запасний полк
азсп – армійський запасний стрілецький полк
АКСР – армійська кінно-санітарна рота
ап – артилерійський полк
артдивізіон – артилерійський дивізіон
артп – артилерійський полк
б – батальон
бао – батальйон аеродромного обслуговування
батр – батарея
будб – будівельний батальйон
ВВ – внутрішні війська
ВІПКП – Всеукраїнський інститут підвищення кваліфікації педагогів
ВК ВМУ – відділ кадрів відділу місць ув'язнення
ВК ВС СРСР – військова колегія Верховного Суду Союзу Радянських Соціалістичних Республік
ВКП(б) – Всесоюзна Комуністична партія (більшовиків)
ВЛКСМ – Всесоюзний Ленінський Комуністичний союз молоді
ВМБ – військово-морська база
ВМП – вища міра покарання
ВНК – Всеросійська надзвичайна (рос.ВЧК) комісія
ВО – військовий округ
вол. – волость
ВПС – військово-повітряні сили
ВР – Верховна Рада
ВС – Верховний Суд
ВТ – військовий трибунал
ВТТ – виправно-трудовий табір (рос. ИТЛ)
ВУЦВК – Всеукраїнський центральний виконавчий комітет в.ч. – військова частина
гап – гаубичний артилерійський полк
гв. – гвардійський
г. – гора
гр. – громадянин (рос.гражданин)
губ. – губернія
Губарх – губернський архів
губземвідділ – губернський земельний відділ
губНК – губернська надзвичайна комісія (рос.губЧК)
губревтрибунал – губернський революційний трибунал
ГУДБ – Головне управління (рос.ГУГБ) державної безпеки
д – дивізія
ДАЧО – Державний архів Чернігівської області
дн – дивізіон
діамат – діалектичний матеріалізм
ДПУ – Державне політичне (рос.ГПУ) управління
др – дезінфекційна рота
ДТВ – дорожньо-транспортний відділ
завпед – завідувач педагогічної частини
зад – запасна артилерійська дивізія
зенап – зенітно-артилерійський полк
злб – залізничний батальон
зп – запасний полк
зсб – запасний стрілецький батальйон
зсбр – запасна стрілецька бригада
зсп – запасний стрілецький полк

інжбудб – інженерно-будівельний батальйон
ІСВ – інститут соціального виховання
іст. – історичний
істпарт – комісія з вивчення історії Жовтневої революції та Комуністичної партії
кап – кінно-артилерійський полк
КВО – Київський військовий округ
кд – кавалерійська дивізія
КІ – комуністичний інтернаціонал
кк – кавалерійський корпус
КК – Кримінальний кодекс
кл. – клас
КОВО – Київський особливий військовий округ
колгосп – колективне господарство (рос.колхоз)
комнезам – комітет незаможних селян КПК – кримінальний процесуальний кодекс
КПВ – культпропвідділ (відділ культури (рос.КПО) та пропаганди ленінізму)
КП(б)У – Комуністична партія (більшовиків) України
к/р, к-р – контрреволюційний
крб. – карбованець
КСБ – курсантська стрілецька бригада
КСМ – Комуністична спілка молоді
лап – легкий артилерійський полк
лісгосп – лісове господарство
ЛКСМУ – Ленінська Комуністична спілка молоді України
МВО – Московський військовий округ
МВС – Міністерство внутрішніх справ (рос.МВД)
МДБ – Міністерство державної (рос.МГБ) безпеки
мехк – механізований корпус
мінбатр – мінометна батарея
м. – місто
міськВНО – міський відділ народної освіти
МК – міський комітет
МК – місцевий комітет
мл. – молодший
ммехд – мотомеханічна дивізія
МОДР – Міжнародна організація допомоги борцям революції
морсбр – морська стрілецька бригада
мсд – мотострілецька дивізія
мсп – мотострілецький полк
МСБ – мотострілковий батальйон
мсп – мотострілецький полк
МТС – машинно-тракторна станція
наргоспоблік – народний господарчий облік
Наркомос – Народний комісаріат освіти
Наркомзем – Народний комісаріат землеробства
Наркомоз – Народний комісаріат охорони здоров'я
нарсуд – народний суд
нз – незадовільно
НКВС – Народний комісаріат внутрішніх (рос.НКВД) справ
НК – районна газета «Наш Край»
НКО – Народний комісаріат оборони
НКО – Народний комісаріат освіти
НО – народна освіта
НПІ – Ніжинський педагогічний інститут
н/с – неповна середня
оартд – окрема артилерійська дивізія
обз – окремий батальйон зв'язку
обл. – область
оц – обласний центр
облВНО – обласний відділ народної освіти
облЗУ – обласне земельне управління
облУНГО – обласне управління народно- господарського обліку
обудб – окремий будівельний батальйон

ОВ – особливий відділ
ОВК – обласний виконавчий комітет
овр – окрема винищувальна рота
о-в – острів
ОДПУ – Об'єднане державне політичне (рос.ОГПУ) управління
озад – окрема зенітна артилерійська дивізія
озлб – окремий залізничний батальйон
озсапр – окрема запасна саперна рота
оінжбр – окрема інженерна бригада
ОІНО – окружна інспектура народної освіти
ОК – окружний комітет
осапб – окремий саперний батальон
осб – окремий стрілецький батальйон
осбр – окрема стрілецька бригада
окулб – окремий кулеметний батальон
омостбудб – окремий мостобудівельний батальон
омср – окрема місцева стрілецька рота
ОПК – окружний партійний комітет
орз – окремий розвідувальний загін
отб – окремий танковий батальйон
ОУН – організація українських націоналістів
оучсп – окремий учбовий стрілецький полк
ОЧДСА – Особлива Червонознаменна Далекосхідна армія
оштрафр – окрема штрафна рота
ошляхб – окремий шляховий батальйон
оп. – опис
п – пункт
ПА – повітряна армія
пов. – повіт
п/б – партійний білет
пз – полк зв'язку
ПЗФ – Південно-Західний фронт
ПП – повноважні представництва
ППО – протиповітряна оборона
р. – рік
раб – район авіабазування
райземвідділ – районний земельний відділ
райкомнезам – районний комітет незаможних селян
райпродком – районний продовольчий комісаріат
РВА – Радянська військова адміністрація
РВК – районний виконавчий комітет
реввійськрада – революційна військова рада
РВНО – районний відділ народної освіти
р. – річка
РГК – Резерв головного командування
РК – районний комітет
РК Робос – районний комітет профспілкової організації робітників освіти
р. н. – рік народження
р-н – район
РНК – Рада Народних Комісарів (рос.СНК)
робкооп – робітничий кооператив
РПК – районний партійний комітет
рр. – роки
рц – районний центр
РРФСР – Російська Радянська Федеративна Соціалістична Республік
РСБ – районна сільська бібліотека
ручп – радіо-учбовий полк
Р І – книга у 27 т., «Реабілітовані історією. Чернігівська область»
сапб – саперний батальйон
сапбр – саперна бригада
СБ – сільська бібліотека
сбр – стрілецька бригада
СБУ – Служба безпеки України
СВУ – Спілка визволення України
сд – стрілецька дивізія
с. – село
смт – селище міського типу
с-ще – селище
ск – стрілецький корпус

СНР – спілка наукових робітників
сп – стрілецький полк
СРСР – Союз Радянських Соціалістичних Республік
ст. – стаття
ст. – старший
ст. – станція
ст.ст. – статті
спр.-справа
с.- сторінка
т.-том
т., тов. – товариш
ТА – танкова армія
тбр – танкова бригада
тд – танкова дивізія
т. в. о. – тимчасово виконуючий обов'язки
т-во – товариство
ТСО – товариство сприяння обороні (рос.ОСО)
ТСОАВІАХІМ – товариство сприяння обороні (рос.та авіаційному і хімічному ОСОАВИАХИМ) будівництву в СРСР
тт. – товариші
УДБ – Управління державної безпеки (рос.УГБ)
УІМК – Українiський інститут матеріальної (рос.УИМК) культури
УкрВО – Український військовий округ
Укрголовпрофос – Головний комітет професійно- технічного та спеціально-наукової освіти Укрнаука – Українське головне управління науковими установами при Народному комісаріаті освіти
УСРР УНКВС – Управління Народного комісаріату (рос.УНКВД) внутрішніх справ
УНР – Українська Народна Республіка
УРСР – Українська Радянська Соціалістична Республіка
УСРР – Українська Соціалістична Радянська Республіка
учбр – учбова бригада
факсоцвих – факультет соціального вихованняф. – фонд
х. – хутір
ч. – частина
ЧСП – Червонознаменний стрілецький полк
ЧФ – Чорноморський флот
ЦК – центральний комітет
ЦКК – центральна контрольна комісія
ц. р. – цього року
ШК – районна газета «Шлях комунізму»

Часто вживані терміни

Виправно-трудовий табір (ВТТ) – вид пенітенціарної установи, що існував в СРСР.

11 липня 1929 року постановою Ради народних комісарів СРСР «Про використання праці кримінально-ув'язнених» створювалися дві паралельні структури місць позбавлення волі: у веденні ОГПУ СРСР і у веденні республіканських НКВС. Основу першої структури становили виправно-трудові табори для засуджених до позбавлення волі на термін понад три роки, а другий структура включала місця позбавлення волі для осіб, засуджених настрок до трьох років, для утримання яких слід було організувати сільськогосподарські і промислові колонії (виправно-трудові колонії, ВТК).

Основи кримінального законодавства Союзу РСР і союзних республік 1958 визначали ВТК загального, посиленого, суворого і особливого режимів, а також колонії-поселення.

З 1 січня 1997 року ВТК були перейменовані у виправні колонії (ВК).

Концентраційний табор – табір-в'язниця для військовополонених і цивільних у воєнний час або у країнах з тоталітарним режимом.

Заслання – уживаний до XX століття включно засіб кримінального покарання, що передбачав виведення засудженого з місця його мешкання з обов'язковим поселенням у певній місцевості на термін, зазначений у вироку.Заслання не слід плутати з висилкою, вигнанням.

Конртреволюція- суспільний процес, протилежний революції, що являє собою реакцію поваленого класу на соціальну революцію, спрямований на реставрацію або збереження поваленого суспільного та державного ладу. Термін зародився у Франції доби Великої французької революції.

Антирадянська агітація і пропаганда-автор найранішої редакції – «контрреволюційна агітація і пропаганда» – В.І.Ленін). У радянському законодавстві сталінської епохи — одне з найчастіших звинувачень, які пред'являлися особам, заарештованим за політичними мотивами. У післясталінський період це звинувачення стає основним; у 1956–1986 рр. переважна більшість політичних в'язнів була засуджені саме за ААіП.

У Кримінальному кодексі РРФСР 1922 р. різні аспекти цього «злочинного діяння» були розподілені між декількома статтями: 69, 70, 72 і 73. У первісній редакції КК РРФСР 1926 р. цей розподіл зберігся (пп. 13, 15, 17 і 18 ст. 58 — «контрреволюційні злочини»); пізніше всі ці пункти були зведені в один – знамениту ст. 58^{10}, що діяла аж до 1958. У КК УРСР 1927 та в його редакції від 20.07.1934 це ст. 54^{10}**.** У 1959–1960 звинувачення в «антирадянській агітації і пропаганді» пред'являлося за ст. 7 Закону СРСР від 25.12.1958 «Про кримінальну відповідальність за державні злочини»**,** а з 1

січня 1961, після введення в дію нових республіканських кримінальних кодексів, — за ст. 70 КК РРФСР і ст. 62 КК УРСР .

У 1966 частину репресивних функцій ст. 70 КК РРФСР (ст. 62 КК УРСР) перейняла ст. 190^1 КК РРФСР (ст. 187^1 КК УРСР) – «поширення завідомо неправдивих вигадок, що порочать радянський державний і суспільний лад». Однак у випадках, які КГБ вважав досить серйозними, далі застосовувалося звинувачення в ААіП.

В Україні з 1961 до 1986 за цими звинуваченнями було засуджено кілька сотень осіб.

У 1989 за рішенням З'їзду народних депутатів СРСР формулювання відповідних статей Кримінальних кодексів було радикально змінене: кримінальна відповідальність наставала лише у випадку закликів до насильницького повалення конституційного ладу. До кримінальної відповідальності за ААіП перестали притягати в роки перебудови. Один з останніх випадків засудження до позбавлення волі за ААіП – 29.11.1985 (член УГГ П.РУБАН). Із січня 1987 починається процес звільнення політичних в'язнів, засуджених за ААіП. пропоганда

Одноосібник – Селянин, який не є. членом сільськогосподарської артілі

Заарештований – Той (та), хто перебуває під арештом

ст.54-10 КК УСРР (1927 і 1934) — стаття, що передбачала відповідальність за «контрреволюційну діяльність», «зраду батьківщини». Введена до Кримінального Кодексу УРСР 1927 р. в редакції від 20.07.1934. Була аналогом Статті 58 Кримінального кодексу РРФСР (1926).

Виправданий – у кримінальному провадженні є обвинувачений, виправдувальний вирок суду щодо якого набрав законної сили.

Засуджений – у кримінальному провадженні є обвинувачений, обвинувальний вирок суду щодо якого набрав законної сили.

Позбавлення волі – це кримінальне покарання, що являє собою примусову ізоляцію злочинця від суспільства та тримання його в спеціалізованій установі з певним режимом відбування.

Реабілітований – поновлення втраченого доброго імені, відновлення репутації. Поновлення прав, відміна необґрунтованого звинувачення невинної особи або групи осіб з-за «відсутності складу злочину». Реабілітація відрізняється від амністії, помилування повним відновленням прав та репутації з огляду невірного звинувачення

«трійка» при УНКВД (Особлива трійка НКВС) – орган позасудового винесення вироків в СРСР, що існував в 1937–1938 роках під час Великого терору. Трійки формувалися зазвичай на рівні області. Складалися з начальника підрозділу НКВС, секретаря обкому партії і прокурора. Ще раніше трійки при колегії ОДПУ – попередника НКВД – виносили вироки за статтями кримінального кодексу.

Географічний покажчик

Анисівська сільська рада (села Анисів, Лукашівка) 24
Боровиківська та Дніпровська сільські ради (села Боровики, Дніпровське, Загатка, Повидів, Прохорів, Старик, Хатилова Гута, Шмаївка 36
Боромиківська сільська рада (села Боромики, Снов′янка, Моргуличі Петрове) 54
Вознесенська сільська рада (села Вознесенське, Новоселівка) 71
Гончарівська об′єднана територіальна громада (селище Гончарівське, села Жеведь, Смолин) 98
Довжицька сільська рада (села Довжик, Рогоща, Табаївка, Унучки) 101
Іванівська об′єднана територіальна громада (села Количівка, Ягідне, Буди, Красне, Золотинка, Скорінець, Ладинка, Друцьке, Слобода, Вікторівка, Драчівщина) 110
Кархівська сільська громада 127
Киселівська сільська рада (села Киселівка, Брусилів, Березанка Кобилянка) 131
Київська сільська рада (села Киянка, Жавинка) 156
Ковпитська сільська рада (села Ковпита, Червоне (Жидиничі), Шульгівка, Ревунів Круг) 186
Кувечицька сільська рада 197
Левковицька сільська громада 201
Михайло-Коцюбинська об′єднана територіальна громада (села Андріївка, Ведильці, Малійки, Жукотки, Гірманка, Левоньки, Кархівка, Леньків Круг, Левковичі, Зайці, Кругле, Льгів, Льгівка, Пльохів, Бірки, Скугарі, Шибиринівка, Антоновичі, Москалі) 204
Мньовська сільська рада (села Мньов, Глядин Пустиньки, Хропате, Центральне) 286
Мохнатинська сільська рада 297
Новобілоуська сільська рада (села Новий Білоус, Кошівка, Деснянка) 308
Олишівська селищна рада 328
Смолинська та Жеведська сільські громади 346
Пакульська сільська рада (села Пакуль, Семенягівка, Рудня, Лінея, Папірня, Завод, Пильня) 349
Петрушинська сільська рада 380
Пісківська сільська рада 399
Пльохівська сільська громада 405
Роїщенська сільська рада 409
Рудківська сільська рада (села Рудка, Селянська Слобода) 426
Седнівська сільська рада (селище Седнів, село Нове) 460
Серединська сільська рада (села Серединка, Топчіївка, Сіножацьке) 493
Слабинська сільська рада (села Слабин, Мажугівка, Якубівка) 505
Старобілоуська сільська рада 508
Терехівська сільська рада (села Терехівка, Малинівка, Товстоліс, Стасі) 539
Трисвятськослобідська сільська рада (села Трисвятська Слобода, Павлівка) 549
Халявинська сільська рада (села Халявин, Полуботки, Шевченко) 561
Хмільницька сільська рада (села Хмільниця, Рябці, Рижики, Рівнопілля) 585
Чернишська сільська рада (села Черниш, Клочків) 621
Шестовицька сільська рада 642
Село Масани 687
Село Сивки 696

Над книгою працювали

Бабич Петро Миколайович – краєзнавець с. Сивки

Білик Ніна Іванівна – бібліотекар с. Смолин

Борисенко Наталія Сергіївна – заступник директора Центру туристично-краєзнавчої творчості

Бережок Олександр Вікторович – вчитель Дніпровської ЗОШ І-ІІІ ст.

Буренок Зоя Тимофіївна – вчитель Ковпитської ЗОШ І-ІІІ ст.

Волерт Ярослав Леонідович – крєзнавець

Галковська Надія Миколаївна – краєзнавець с. Рудка

Горобець Сергій Михайлович – к.і.н., співробітник Українського інституту національної пам'яті

Губко Евеліна Михайлівна – бібліограф Центральної районної бібліотеки

Дахно Юрій Володимирович – краєзнавець с. Москалі

Демченко Тамара Павлівна – к.і.н., доцент кафедри Історії України НУ «Чернігівський колегіум» ім Т.Г.Шевченка

Єрема Віктор Іванович – заступник голови Михайло-Коцюбинської селищної ради, краєзнавець с. Андріївка

Зайченко Віра Володимирівна – заслужений працівник культури України, краєзнавець

Зубрицька Світлана Миколаївна – вчитель Трисвятськослобідської ЗОШ І-ІІІ ст.

Ільзит Галина Миколаївна – вчитель Довжицького НВК

Коновалова Оксана Василівна – вчитель Халявинської ЗОШ І-ІІІ ст.

Ковальчук Ганна Михайлівна – керівник гуртка Центру туристично-краєзнавчої творчості

Кисла Світлана Василівна – вчитель Трисвятськослобідської ЗОШ І-ІІІ ст.

Кирієнко Іван Олексійович – краєзнавець с. Черниш

Курданов Андрій Леонідович – заступник голови Чернігівської райдержадміністрації, голова районного осередку краєзнавців

Лещенко Марія Павлівна – бібліотекар с. Серединка

Лутченко Валентин Андрійович – вчитель Новобілоуської ЗОШ І-ІІІ ст.

Ляшев Олександр Вікторович– краєзнавець с. Роїще

Макєєнко Любов Іванівн**а** – бібліотекар с. Старий Білоус

Матвієнко Костянтин Іванович – краєзнавець смт Олишівка

Мацко Наталія Миколаївна – бібліотекар с. Халявин

Митькевич Валентин Миколайович – директор Центру туристично-краєзнавчої творчості

Мироненко Алла Ігорівна – вчитель Киселівського НВК

Молибога Олександр Михайлович – спеціаліст сектору Чернігівської райдержадміністрації

Музика Наталія Миколаївна – бібліотекар с. Мньов

Навозенко Людмила Євгеніївна – бібліотекар с.Мохнатин

Ольховик Євгенія Петрівна – вчитель Старобілоуської ЗОШ І-ІІІ ст.

Потапенко Людмила Олексіївна – бібліотекар с. Черниш

П'ята Ніна Павлівна – бібліотекар с. Новий Білоус

Петрученко Надія Василівна – бібліотекар с. Пакуль

Рослик Наталія Федорівна – вчитель Вознесенського НВК

Самоненко Зоя Іванівна – вчитель Снов'янської ЗОШ І-ІІ ст.

Сердюк (Печорна) Олена Викторівна – бібліотекар Михайло-Коцюбинської селищної бібліотеки

Скуратович Анатолій Михайлович – краєзнавець смт М.-Коцюбинське

Соколенко Ольга Данилівна – бібліотекар с.Павлівка

Студьонова Людмила Валентинівна – заслужений працівник культури України, бібліотекар відділу краєзнавства Чернігівської ОУНБ ім. В. Г. Короленка

Сусула Ігор Володимирович – вчитель Пакульської ЗОШ І-ІІІ ст.

Чуприна Віра Василівна – бібліотекар с. Кисілівка

Шарпата Наталія Миколаївна – вчитель Мньовської ЗОШ І-ІІІ ст.

Також у книгу були вміщені статті, що раніше публікувалися у виданні «Реабілітовані історією. Чернігівська область».

Подяка від упорядників за сприяння у виданні книги

Колективу архіву тимчасового зберігання документів Управління Служби безпеки України в Чернігівській області

Колективу Державного архіву Чернігівської області

Колективу Національної бібліотеки України ім.В.І.Вернадського

Голові Чернігівської обласної ради **Ігорю Станіславовичу Вдовенку**

Голові Ради Товариства «Чернігівське земляцтво» **Віктору Ткаченку**

Директору ДП «Чернігівський військовий лісгосп» **Володимиру Бригинцю**

Директору ТОВ «Чернігівзернопром» **Анатолію Дуденку**

Директору ТОВ «Шишкін-готель» **Едуарду Дружбіну**

Директору ПОП ім. Войкова **Олексію Климчуку**

Директору АГ «Товстоліс» **Олександру Коров'яковському**

Голові ФГ «Володимир» **Володимиру Мандрико**

Директору ДП «Чернігівське лісове господарство» **Юрію Ревко**

Директору ПОП ім. Герасименка **Юрію Стельмаху**

Директору ТОВ «ЗОТІК» **Андрію Строгому**

Директору ТОВ «Зерно-Злата» **Андрію Ткаченку**

Директору ФГ «Напорівське» **Григорію Ткаченку**

Підприємцю **Володимиру Хоменку**

Серединківському сільському голові **Анатолію Пителю**

Заступнику голови Чернігівської районної ради **Володимиру Поліщуку,** ***(****який сприяє виданню цієї книги у пам'ять про діда Миколу Кузьмича Поліщука, засудженого у 1937 році. Односельці заступилися за Миколу Кузьмича, написали на кривдників скаргу. Згодом кривдникі самі були розстріляні).*

Історико-докуметальне видання

Долі репресованих земляків. Чернігівський район

Редактор **Наталія Коса**
Технічний редактор **Олег Єрмоленко**
Комп'ютерна верстка **Наталія Коса**

Підписано до друку 03.05.2018.
Формат 60 × 84 / 16. Папір офсетний. Гарнітура Times.
Ум. друк. арк. 44,5. Ум. фарбо-відб. 44,5. Обл.-вид. арк. 41,39.
Зам. 0030. Наклад 250 прим.

ТОВ «Видавництво «Десна Поліграф»
Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до Державного реєстру видавців, виготівників і розповсюджувачів видавничої продукції.
Серія ДК № 4079 від 1 червня 2011 року
Тел.: (0462) 97-26-64

Віддруковано ТОВ «Видавництво «Десна Поліграф»
вул. Станіславського, 40, м. Чернігів, 14027, Україна